IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYROGRAPHI OPVS.

NVNC DEMVM AB OMNIBVS MENDIS Purgatum, & pluribus collatis exemplaribus suo candori restitutum.

INTERPRETE IOANNE BRITANNICO Viro eruditissimo, Vna cum IODOCI BADII ASCENSII Familiaribus explanationibus. Atq; cum Figuris, & Argumentis in cuiusq; Satyræ principio apte appositis.

Inest præterea INDEX omnium rerum copiosissimus, quæ in margine sunt appositæ, dignæ notatu, secundum ordinem Alphabeticum: ut facilius quæcũq; uolueris inuenire possis.

VENETIIS apud Franciscum Bindonum, & Mapheum Pasinum. Anno a uirginis partu. M D XLVIII.

Ioannes Britannicus Brixianus Salutem plurimam dicit Senatui, populoq; Brixiano.

CONsiderāti mihi, āplissimi Patres Brixiani hoīes (ut placet Stoicis) hominū causa esse generatos, ut ipsi inter se aliꝰ ꝓdesse possint alii, in mētē ueniebat eū demū illiberali censendū esse ingenio, qui omnia, quę aut diceret, aut faceret, aut deniq; cogitaret, nō ad aliquā alioꝝ utilitatē, sed ad suū dūtaxat cōmodū referret. Nec imerito. Nā (q̄ & Plato sēsit) illud semp nobis i animo fixū esse debet, nos nō solū nobis, sed patriæ & amicis natos esse, ut nō magis nr̄a, q̄ alioꝝ cōmoda quęrēda sint. Quare Patres āplissimi, cū i toto ætatis meæ tractu omnia tēpoꝝ momēta ad ꝑcipiēdā doctrinā cōtulerim, uisusq; sim clemētia Dei nostri eo ꝑuenisse, ut ex his studiis aliquē omnino retulerim fructū, putaui opæpretiū me facturū esse, si eū non solū ad meā, sed ad cōmunē omniū in literis uersātiū utilitatē, & beneficētiā cōferrē. Sed cū multa i hac re literaria extarēt: quæ nō magis delectabilia, q̄ fructuosa esse uiderēt: in q̄busq; nō sine aliqua laude uersari possē: existimaui eū mihi poetā interp̄tādū, cuius doctrina ex omni fere parte ad nostrā institutionē esset accōmodata. Iuuenalis igit̄ Satyras, & si tēporibꝰ nostris a nōnullis aliis egregie literatis cōmētatoribꝰ, uel cū magna ipsoꝝ laude enarratæ fuerāt aggressi sumꝰ: q̄ omnino animaduerteremꝰ i toto ope multa ab iis, siue icuria q̄dā, siue cōsulta opa p̄terita esse: q̄ quę ipsi forte intelligerēt, eadē & cæteris ꝑspicua arbitrarent: multaq; etiā lōge aliter exposita, q̄ sēsus auctoris exposceret. Hocq; eo libētiꝰ fecimꝰ, q̄ Iuuenalē eū esse nouimꝰ poetā, qui ueluti flagello, atq; ense peccātiū uitia ꝑsequēs, saluberrimo carminis sui stilo docet a semita turpitudinū declinādū, honestatēq; apprehēdēdā ita, ut in scolis (q̄do adolescētes poeticæ istituēdi sint) nihil fere utilius, fructuosiusue legi queat. Ii. enim mihi tū demū ꝓbatissimi uidēt̄ auctores: quoꝝ doctrina nō tā ad uoluptatē, q̄ ad istitutionē nostrā refert̄. Cōfido aūt in toto ope p̄tet fortasse tria, aut quatuor ad summū loca: quæ aut ingenii mei imbecillitate, aut moꝝ ignoratiōe ueteꝝ: nō intellecta altioribꝰ igeniis enodāda reliquo: nihil prorsus relictū quod a me nō sit optime dilucidatū: multaq; etiā lōge rectius explicata, q̄ ab omnibus aliis, qui ante me in poetā scripsere. Quod aūt lucubratiōes meas uobis āpl. Pa. dicādas esse cēsuerim, illud me maxime impulit, q̄ meminerā supioribꝰ ānis, cū in Achilleida Statii, & Satyras Persii cōmētarios edidissē: uobisq; nuncupauissē alteros: ita uobis placitos fuisse: ut me non mediocris solū laus & gratulatio uestra secuta sit: sed insup āplissimū mihi munꝰ publico totius senatꝰ cōsulto decretū fuerit. Qua una liberalitate, ita me uobis prorsus deuinxistis, ut statuerim si q̄d unquā in his studiis laude dignū ꝑficerē: id totū uobis tradere atq; dicare. Et cur nō facerē: cū hæc nostra ciuitas bonaꝝ semp artiū studiis delectata sit, i diesq; uehemēter delectet: Quod eni ex hac ciuitate (ut a cultu diuino exordiar) sctissimi Episcopi, atq; etiā Cardinales: Quod uerbi diuini saluberrimi (ut dicunt) Prædicatores: Quod iuriscōsulti, uel ueteribꝰ legū cōditoribꝰ cōparādi: Quot Physici præclarissimi: Quot in omni genere doctrinæ cōsumatissimi uiri ꝓdiere: Sed q̄d ꝓbatissimos ciuitatis mores celebrē: cū ipse Pliniꝰ Iunior fateat̄ ipsā multū antiquæ uerecūdiæ, & frugalitatis retinere, ac seruare: Labores igit̄ nostros āpli. Pa. quos forte maiori uolūtate, q̄ facultate ꝑfecimꝰ, uobis afferimꝰ, obsecrātes, ut q̄do nihil sit tā bn̄factū: q̄d nō uellicare malignitas possit: eos i tutelā uestrā ita recipiatis: ut omnibꝰ ꝑspicuū sit Britānicum, omniaq; eius opa uobis esse cōmēdatissima. Quod si a uobis (ut cōfidimus) fiet, studiū ꝑfecto nostrū ad grauiora maxime excitabit. Vobis aūt Dn̄i nostri Iesu Christi clemētia incolumitatē ꝑpetuā, & salutē æternā largiat̄. Valete.

Iodocus Badius Ascensius Henrico Valuphino artium bonarum professori optimo, ac clarissimæ Lugdunēsiū ciuitatis grammatico disertissimo, & amico primario Salutem plurimam dicit.

CVm hisce diebꝰ in ludo tuo Lugdunēn. uiroꝝ præstātissime Virgiliana Bucolica accuratiꝰ interp̄tarere: animaduerti diuinū illum, ac plane incōparabilē artificē: in quituę Aeclogę Bucolica phrasi: amicitiæ ueræ: cuius inter nos indissolubile fœdꝰ ꝑcussimꝰ, omnes explicuisse numeros. Quippe i qua sibi Menalcas & Mopsus pastorales illi amici mutuo cedūt: honores ipartiūt: studioꝝ paritatē exhibēt: cōmunē amicū prædicāt: munuscula cōferūt: & sexcēta id genus alia: quæ & pariūt: & augēt: & conseruāt amicitiā: nō oscitabūdus lector offenderit. Quorū quidē omniū nūc mihi præsertim in mētē uenit: cū memoria repero: q̄ iucūda studia: quasq; amicas cōfabulatiōes habuerimꝰ. Tecū etenim, ut Persianū illud citē, lōgos memini cōsumere Soles: Et tecū primas epulis decerpere noctes: Vnū opus & requiē pariter disponimꝰ ambo. Is siquidē tibi uisus sum: Ennianū quoq; uerbū adducā: qui cū sæpe libēter mēsā, sermonesq; tuos, rerūq; tuaꝝ comiter ipartites. Cui res audacter magnas, paruasq;, iocūq; exprimeres. Tu uero mihi exploratissime cognitꝰ es is: de quo sic idē poeta subseq̄t: Doctus: fidelis: suauis homo: facūdus: suoq; Cōtētus: atq; beatꝰ: scitus: facūda loquēs In tēpore: cōmodus & uerboꝝ uir paucoꝝ. Multa tenens ātiqua sepulta: & sæpe uetuitas: Quæ facit & mores ueteresq;, nouosq; tenētē. Multoꝝ ueteꝝ leges, diuūsq;ꝫ rudētē: Qui multa loquiue, tacereue posset. Addamꝰ ad has tuas uirtutes quotidiana tua in me beneficia: quæ me sane q; solicitū habēt: ut q nesciā: Quæ tibi: quæ tali reddā pro munere dona. Multo tamē solicitiorē haberēt: nisi animi tui cādorē, libertatēq; uel icute cognoscerē. Neq; tamē idcirco aut minꝰ debere arbitror: aut negligētius referre conabor, ubi facultas erit. Interea uiroꝝ optime amice suscipe manu has nostras in Iuuenalē tā familiares explanationes: ut si quæ sint satyricæ musæ, eas mihi nō minos offensas uereri possē: q̄ Macrobius in priore de somnio Scipionis libro Eleusinas deas Numenio philosopho sacra eaꝝ reuelaturo offēsas prædicat: quippe abs quo se ꝓstitutas cōqueritarent. Nullū enim uerbū prætermisi: cuius aut explanationē, aut cōtextū, siue ordinē non cōsecutus fuerim. Quod non eo tamen animo feci, quo literas bonas ꝓstituerem. Multa etenim bonis ingeniis subtilius explananda: multa doctis addēda: multa studiosis latius exponēda consulto reliquimus: sed quo bonos mores: uel ex hoc poeta addiscere uolētibus aditum facerem. Nā cōplures arctioribus uacantes negotiis: aut propter commentariorum prolixitatem: aut propter auctoris obscuritatem. hunc poetā legere recusantes: nunc uno intuitu, & ordinem & explanationem (si non fallor) libēter amplectentur. Proposuimus autem Ioannis Britannici uiri eruditissimi commentarios: ut qui maiora uelint: ad manum habeant. Hanc autem opellam nostram incredibili dexteritate peractam: idcirco nomini tuo nuncupo, atq; dedico: ut quicūq; eam uidebunt (si qui forte uidebunt) intelligāt te non solum Lugdunensibus tuis, quos incomparabili eruditionis tuæ beneficio deuinxisti: gratum ac iucūdum esse: sed uel Ascensio carissimum. Accessit Simonis Vincentii bibliopolæ optimi, & utriusque nostrum amātissimi: cui hāc operam nauamus: plenum & totis punctis suffragium. Accipe igitur igitur, ut rursus dicam, amica manu uir egregie exiguum hoc munusculum: non cuius egeas: doctior enim es, q̄ ut hanc facilitatē desideres: sed ut multos mortales in literatura rudiusculos demereare. Hæc summa est. Vale literarum decus. Lugduni. ad. XIII. Calendas Decēbris. Anno salutis nostræ. M, CCCCCXVIII.

¶ Annotationes quædam Ioannis Britannici in Asinum Apuleii, & Siluas Statii, & non nullę in Plautum.

Erat mihi in animo Dominice Bonomine, & Gabriel Cimine, multa quæ apud uarios auctores, in primisq; Asinū Apuleii Sermones & Epistolas Horatii, Siluas Statii, & Plauti Comœdias, uel mendosa, uel parum curiose a cōmentatoribus explicata, legebā tur: colligere, ac publicare, ut una cū cōmētariis Iuuenalis ad cōmunē studiosorū utilitatem imprimerētur. Verum instantibus impressoribus: quorum studium non minus plerunq; ad suum, q̄ ad aliorū cōmodum festinat: coactus sum in præsentia maiori huius laboris parte supersedere. Nec aliud mihi licuit, q̄ paucula quædam apud Apuleiū & Papinium annotare: quæ literatis omnino placitura confidimus. Reliqua alias cum plus otii dabitur, prosequemur. Principium igitur sumemus ab exordio Apulei de asino aureo. Vbi quæri a multis solet Epigramma ne sit: Et legē dū At ego: an ut ego. Quare ut utrūq; discutiamus, nemini uel mediocriter erudito dubium est principium factum esse de epigrammate ex iambico trimetro, quod octo constat carminibus sic.

Vt ego tibi sermone isto milesio
Varias fabellas conseram, atq; aures tuas
Beneuolas lepidulo susurro permulceam,
Modo si papyrum ægyptiam tu argutia
Nilotici calami inscriptam non spreueris
Inspicere, figuras hominum in alias imagines
Conuersas, & in se rursum nexu mutuo
Refectas: ut mireris hic exordior.

Legendūq; esse ut ego, non at ego, ut sit sensus & ordo: Exordior figuras hominū conuersas in alias imagines: ut Apuleius conuersus fuit in asinum: & rursum in se refectas mutuo nexu. nā & in seipsū ex asino reformatus est & refectus: mutuo nexu: hoc est alterna ligatione: ut modo in aliam transeant imaginē: modo in pristinam redeant: ut mireris: idest ita conuersas in alias imagines, & rursum in se refectas: ut mireris: ut possis mirari: quasi dicat mirum tibi uideri possit ita conuerti: & rursum in se reformari. Exordior autem hæc: ut ego tibi sermone isto milesio uarias fabellas conseram: sing; rationem affert quare exordiatur has figuras mutatas: ut scilicet opus cōponat ex uariis fabellis: & proinde eum delectet: ut omnino legendū sit ut, nō at. Modo si papyrū: hoc est si modo papyrū ægyptiā non spreueris inspicere illud addo, fortunasq; superfluum esse: atq; ideo tollendum: nā nec uersus dictionē patitur, nec fortunæ hominū in alias mutantur imagines, sed tantum figure.

Illud præterea legitur in primo. Modico securi⁹: in quo duo emendanda esse contendimus. falluntur enim qui legunt mordico securius: cum omnino modico securius legē dum sit: ut aduerbium: idest paulo incautius & imprudentius, tanquam qui nihil timerem. qui enim nihil timent in mandendis cibis secure comedunt. ut sit sensus & ordo: Ego nimino minus interii dum gestio contruncare modico securius offulam grandiorem polentæ cascatæ in conuiuas æmulos: emendat etiam legendum est, inter conuiuas, non, in conuiuas.

In eodem quæri solet an legi debeat cōuectore illo tuo cum reuera conuector is appelletur, qui eodem uel uehiculo uel naui uehatur: & hic Socrates quem conuectorem appellat, non naui uectus sit, sed pedibus iter cum eo fecerit: quare illic indubitato legendum est conuentore, a conueniendo: hoc est simul ueniendo sicut aduentorem alibi appellat, qui aduenit: quem etiam uernaculo sermone Auantorem appellamus: quasi qui crebro ad officinas nostras adueniat.

Apud eūdem in primo legitur: Plane quod est mihi summe principium: ego diligenter pēsitatis uerbis arbitror legendum præcipuum. ut sit sensus & ordo: Foris emito istis nummulis fœnum & ordeum equo, qui me strenue uexit: quod est mihi summe præcipuum: hoc est quod mihi maximæ est curæ.

Item in secundo legitur: Quid cum frequēti sobole spiritus cumulat uerticē. ubi quærit spiritus ne an aliter legendum sit: quare non ignorādum ab Apuleio capillum spiritum in capite capi pro capillo in spiram & reuolutionem multiplicem collecto & cumulato: quēadmodum uidimus in nūmismate Diuæ Faustinæ, cui in capite capillus duplici ordine in gyrū ductus cumulatur. a spira deducto uocabulo media producta, sicuti a turre turritus: a crine crinitus. Est autem spira (ut exposuimus apud Iuuenalem) collectio funis in orbem unde & anguem dicimus collectum in spiram: hoc est gyrum & reuolutionem. Et circulum illum eminentem in basi columnæ.

In eodē in tertio legit̄: Specta denique q̄ paruis, quāq; futilibus tanta res procuretur Herculis. ubi nos corrigimus herbulis. ut sit sensus: Specta q̄ paruis, q̄ futulibus herbulis tanta res procuretur sequitur enim anethi modicum cum lauri foliis immissum.

Apud eundē in tertio sic legitur: Ain inquit Vulpinaris amasio: meq; spōte asciam cruribus meis illidere compellis: Siginer meū ipsa lupulis conseruo Thessalis: ubi mendas duas esse tollendas dicim⁹: ut legatur: An inquit Vulpinaris nō Ain. Item non Siginer, neq; saginer, sed sic agnum meum, ut sit sensus: An Vulpinaris amasio: meq; compellis ascia cruta mea lædere, sic agnum meum conseruo lupulis Thessalis: hoc est sic amatorem meum trado meretricibus Thessalis: ut recte metaphoricos dixerit lupulis: quia agnum nominauerit amatorem.

Apud eundem in tertio sic scribitur: Respicio pilæ mediç quæ stabuli trabes sustinebat. In ipso uere meditulio Hipponæ Deæ simulachrum residens ædiculæ. corrigo in ipso fere meditulio.

Apud eundē in quarto ubi de Cupidine loquit̄, scriptū est sic: Qui malis suis morib⁹ cōtempta disciplina publica flāmis, & sagittis armatū per alienas domos nocte discurrens. ubi quæri solet, quid tria illa uerba significent contēpta disciplina publica. Quare ut locus omnibus sit perspicuus: ita nos intelligimus Cupidinem nocte per domos alienas discurrere. & adulteria multa committere contempta disciplina publica: idest contemptis legibus: quibus cauetur ne tempore noctis cum armis discurratur, neue adulteria, & id genus flagitia committantur.

Apud eundem in quinto sic legitur: Sed prius, inquit, senties moriat, q̄ tuo illo dulcissimo connubio caream: ubi nos legendum esse centies contendimus, & non senties, ut sit sensus: Ego me centies prius neci tradidero. q̄ tuo isto connubio caream. ut sit quasi prouerbiale dictum. Nam sic dicere solemus: Prius millies moriar, q̄ tibi iniuriam faciam.

Apud eundem in sexto ubi mentio fit de curru donato a Vulcano Veneri, sic legitur: Lunæ tenuantis detrimento conspicuum, & ipsius auri damno pretiosum. ubi pro Lunæ tenuantis limæ legendum esse dicimus. Nam Apuleius ostensurus est currum illum duplici ratione in pretio fuisse: & ipso artificio & materiæ abundantia. ait ergo currum conspicuum esse detrimento limæ tenuantis: hoc est detritu, & politione pulcherrimum. pretiosum autem damno ipsius auri: hoc est iactura magna auri: quasi in quo multum auri fuerit, & ueluti magnum damnum.

Apud eundem in septimo sic scriptum est: Prætereunte me Orato fueram aggressus. ubi nos pro prætereunte me: prætereuntem. & pro Orato Orico. ut dicat Hemus se aggressum fuisse. procuratorem principis prætereuntem.

Orico:

Orico: hoc est praetereuntem & transeuntem iuxta Oricum. Nam Oricum ciuitas est Macedoniae, quam totam Hemus se uastasse praedicat. Et haec uera est lectio.

Apud eūdē in septimo legitur: Sed plane cōcinnatū solutū, & solitariū ob indicinae praemium occupasse, ubi mendū esse dicimus: ut legendum sit cōcitatum & non cōcinnatū. Nam ille peierauit se occupasse: hoc est apprehendisse asinū, & solutum, & solitarium concitatum ad fugam: ut praemium indicinae: hoc est indicii consequeretur.

Apud eundem in octauo legitur: In profundā Roman cupidinis sese paulatim nescius praecipitauit: corrigo in profundam ruinam cupidinis. modica enim literarum mutatione commissum est mendum.

Apud eundem in octauo scriptum est: Arreptum seruulum eius, qui causam tāti sceleris luxuriae suae praestiterat ubi duo ita corrigimus: ut tollatur eius: & pro luxuriae uxori legatur. ut sit sensus & ordo: Dominus eorum arreptum seruum, qui causam tanti sceleris praestiterat uxori suae: ut se suspenderet, in puteumque se cum infantulo demitteret, alligauit arbori ficulneae.

Apud eundem in octauo scriptum est: Et ilico me tumida parte deligatum tradidit Philebo: ubi nos corrigimus: & ilico me tomice sparteo deligatū tradidit. ostēdit enim asinus se statim nouo domino traditum, fuisse deligatum capistro sparteo. Nam Tomex restem & funiculum significat. Victruuius in septimo ait asseres tomice religandos. ab eodem tomices ex sparto hispanico commendantur: quod uocabulum deduci uidetur a graeco ἀπὸ τῆς σπαρτῆς idest a sparto.

Apud eundē in nono legit: Asellus iners, & nihilominus morbo detestabili caducus: ubi aliqui alioquin literati falso exponunt morbū comitialem dici, & morbum caducū: quare putani illud sciendum morbum illum, quo non modo homines, & uaria animantia uexantur, comitialē dici non caducum. Cū caducus is dicatur, qui cadat. morbus enim nō cadit sed homo. unde dicimus & poma caduca, quae cadūt. & bona fortunae caduca, sed nō morbum caducū.

Apud eundē in nono legitur: Magnas & postremas domino illi fundorū clades annuncians: corrigimus sic: magnas & postremas domino illi filiorum. clades annunciās. Nam tres liberi eius occisi fuerant.

Apud eundem in decimo legitur: Dedi non uenenū, sed somniferum mandragorae illum. Quid si legatur mandragorae succum?

Apud eūdem in decimo legitur: Sed bene quod utrinque secus sermone prolato, iactare mediū quaeritur: corrigimus: Sed bene, quod utrinque secus sermone prolato, facto temedium quaeritur.

Apud eundem in decimo legitur: Atque haec omnia perfacile obediebā: nos corrigimus: obibam. ut sit sensus: Haec omnia facile faciebam. id est exequebar.

Apud eundem in eodem legitur: Citato & intorto genere, gesticulatione alacri demonstrabat. lego ego: citato & intorto itinere, & non genere.

Apud eundē in undecimo sic scriptum est: Sopor circūfusus oppresserit, nec dum satis conspexeram. Quid si legatur consopiueram. i. nondum coeperam dormire.

In statiū, apud Papiniū in prima Silua legitur: Nec ferro aut aere laborat sub genio. lego sed genio. ut sit commendatio ipsius Domitiani, qui ut Deus magno esset oneri ipsi terrae. ut sit sēsus: Humus nō ferri, aut aeris pōdere tātū premebatur: quātū pōdere genii: hoc est ipsius Domitiani.

Apud eundem in Epithalamio Stellę legitur: Et de pieriis uocalē fontibus undā. Qui locus, quia siccis (ut aiunt) pedibus praeteritur a cōmētatoribus: uisum ē lectorē monēdū: poetā intelligere ab ipsis musis nō solū ignem, sed & aquā in nuptiis adhibitā: hocque ex ueteri ritu quo illud custodiebatur: ut ignis & aqua adhiberent: quia has duas res humanā uitā maxime cōtinēt. unde Valerius Flaccus in ultimo libro: Ignē Pollux, undāque iugalem Praetulit.

Apud eundē in Tyburtino Vopisci legitur: Anemissas per cuncta cubilia nymphas. nos corrigimus lymphas. ut intelligamus describi lymphas calidas: quae per parietes cubiculorū mittebantur ad calefacienda cubilia. De quare ita Seneca ad Lucilium: Quid loquar suspensuras balneorum & impressos parietibus tubos, per quos circūfunderetur calor: quo ima simul & summa fouētur aequaliter.

Apud eundē in Soteriis Rutilii Gallici legūtur haec carmina: Tunc Deus Alpini, qui iuxta culmina dorsi Signat Apollineos sancto cognomine lucos. Respicit (heu tanti pridē securus alumni: Progressusque morans) hinc mecum epidaurea proles: Hinc alti gaudens datur aggrediēda facultas Ingentē recreare uirum tentemus adorti. Quorum sensus cum aliquantulū obscuritatis habeat: uisus est mihi ad cōmunem studiosorum utilitatem illustrandus. Sensus est ergo talis: Apollo, qui iuxta Vercellas ad radices alpiū colebatur. unde Vercellae Apollineae sunt nominatae a Martiale: sentiens Rutiliū Gallicum aegrotare, ad eum uenit, uocato secum filio suo Aesculapio: quem ad praestādā ei ualetudinem mira hortatur arte. Est autem ordo: Tūc Deus, qui signat lucos apollineos sancto cognomine iuxta culmina Alpini dorsi, respicit subaudi Gallicum aegrotantem: aut (quod magis placet) Aesculapium: & ait Hinc mecum epidaurea proles: hinc inquam subaudi ueni. Alti gaudens: corrigo altis gaudens: ut eum sic laudaodo ad officiū excitet: quasi dicat qui, rebus tātum magnis gaudes: nec nisi uiris primariis: aut (quod non displicet) grauibus morbis opitulatis. Datur aggredienda facultas: offertur, inquit, res capienda & digna uiribus tuis, cum sit Rutilius uir magnae auctoritatis. Tentemus inquit adorti recreare ingentem uirum. reliqua illa: Heu tanti pridem: dicuntur per parenthesim a poeta. quasi qui doleat Apollinem tāti alūni fuisse tam immemorem. Totaque haec oratio est Apollinis usque ad illud carmen: Dixerat inueniunt positos & c. Securus negligens & parum curans alumnum suum Rutilium. progressusque morans: hoc est tardās progressus ad medēdū.

Apud eundem in eisdem Soteriis legitur: Hunc igitur (si digna loquor) rapiamus iniquo Nate Ioui: ubi per Iouem iniquum intelligimus Plutonem: qui iniquus est, cum tales studeat habere animas. Iouem autem appellari Plutonem docet Ausonius sic: Aut Iouis Elisii, qui catamitus eris. Sic etiam Iunonem dicimus Proserpinam. Papinius in secundo libro de Glaucia: Iam complexa manu crinem tenet infera Iuno.

Apud eundem in eodem legitur: Neu filis flamma caminos Vteret. corrigo uilis flamma.

Apud eundem de pietate Abascantii in Priscillam leguntur carmina xiii. illic: Sera quidem tanto. quorum sensus cum a commentatoribus silentio praetereatur: & aliqua tamen egeat interpretatione: uisus est mihi explicandus. Sensus est ergo: Scio quidem tardam esse meam consolationem: cum annus iam praeterierit: ex quo Abascantius amisit uxorem. Sed tunc inquit in recenti dolore solamen erat flere miserias amici, & cum eo dolore. Quod si uoluissem in ipso primo uulnere, cum amisit uxorem consolari eum, nullo quidem modo potuissem: immo, inquit, ne cantus quidem Orphei uel musarum ualerent mulcere tantum dolorem. Sicque pietatem Abascantii commendat.

Item in eodem legitur: Sic plena maligno Afflantur iumenta noto: sic alta senescit Imbre seges nimio. lego iuuencta: & non iumenta.

Apud eūdē in Epicedio in patrē legitur: Tuus ut mihi uultibus ignis Irrubuit. Cuius loci sensus est: tres, inquit, menses praeteriere postquam uultus meus rogo tuo calefactus rubuit: ex quo mortuus es: & cinerē uidi tuum oculis

meis humētibus: cū interea nihil prę dolore potui scribere.

Apud eundem in eodem leguntur quinq; illa carmina: Cur magis incessat superos. quorum sensum ita explicamus: Poeta ostendit non minore se affici dolore amisso patre, q̃ aut mater, quæ amisit filium, aut uxor quæ iuuenem maritum. leguntur que cum interrogatione. Cur magis incessat superos idest de Diis conqueratur, & continuo afficiat, q̃ ego? Liceat. i. si liceat, si non retineatur.

In eodem sic legitur: Et phrygium silicem. In quo interpretes aiunt poetam intelligere de Hecuba, quæ conuersa fuerit in lapidem: sed cum hoc nullis auctoritatibus possit sustentari, arbitror intelligendum de Niobe: quæ (ut notum est) conuersa fuit in lapidem sipylum. fuit enim ex Sipylo urbe Mçoniæ, quæ Phrygiæ contermina est.

In eodem legitur: Saltusq; ingressa uiriles. Non formidata temeraria Chalcide Sappho: lege Leucade non Chalcide: refertur q; ad historiam. Nam ad templum Acciacū, quod in sinu ambracio est, petra prærupta esse ferebatur: unde qui se dimitterent in mare, amoris flamma leuarentur. id egisse Sappho scribit Strabo ex Menandri auctoritate, ideo temeraria q se ex Leucade deiecerit.

Apud eundem in Epicedio in filium legitur: Mens flumine tanto Inferior. cuius loci sensus est: Mens, inquit, mea inferior tanto flumine idest quæ tanto infringitur fletu, & superatur: ac p hoc inferior: nihil reperit dignū quod cātet.

In eodem sic legitur: Infātem lingua simmum, salibusque proterium. corrigo nimium.

Apud eundem in Epicedio in Glauciam melioris legitur Cum tibi quas uestes: quę non gestamina mitis Festinabat herus. Ego uero corrigo: Quas tibi non uestes, quæ non gestamine mitis Festinabat herus.

Item in eodem legitur: Hunc quanquam Hectoreos cineres, Troiamq; perosus Turribus e Phrygiis eiiset missurus Vlysses. corrigo flesset.

Item in eodem legitur: Desertas exutus opes: placet magis ut legatur: Desertas exosus opes.

Apud eundem in Epicedio pileti ursi legitur: Qualis bellis iam casside uisa. Parthenopeus erat: corrigo missa: ut sit qualis erat Parthenopeus in bellis casside missa pro demissa i hoc est deposita.

Apud eundem de lachrymis Hetrusci scriptum est: Et Inferna regimē timet Aeacō urna. lego rigidū pro regimē.

Apud eundē de coma Earini legitur: Haud ullo concussum uulnere torpens De sexu trāsire iubet. corrigo: Haud ullo concussum uulnere corpus.

Apud eundem ad Claudiam uxorem legitur: Cui mite. solum trans æquora uectæ Ipse Dioneæ mōstrauit Apollo columbæ. lego Dionea columba: non Dioneæ columbæ. ut sit augurio columbæ. Constat enim Parthenopen secutam esse augurium columbæ, cum ex Chalcide delata est in Italiam. unde in quarto libro ad Iulium Menecratē: Tu ductor populi longe migrantis Apollo, Cuius adhuc uolucrem lęua ceruice sedentē Respiciens blande felix Eumelis adorat.

Aupd eundem in consulatu Domitiani: Mecum altera sæcula condes: Et tibi longæui reuocabitur ara parentis. corrigo Ara Terentiinit dicat ipsum Domitianum uictorum tam diu: ut usurus sit alteros ludos sæculares, qui centesimo & decimo quoq; anno celebrabantur in campo Martio: in eo loco: qui Terentus dictus est: ubi ara fuit Diti & Proserpinę cōsecrata. De quibus Valerius lib. secundo. & Festus Pompeius.

Apud eundem in Epulo Domitiani legitur: Non centū insigne columnis: Sed quantæ superos, celumq; Atlante remisso Sustentare queante, super hoc uicina Tonantis Regia. ubi duo corrigimus. ut legamus: Quante superos: nō quam te. In Plautū. Et stupet: ubi scriptuū est super.

Apud Plautum in Captiuis legitur: Nam hoc pene iniquum e comico coragio: conari desubitontos agere tragœdiam. ubi commentatores male locum intelligētes alii exponunt desobitontos unam esse dictionem, eamq; ueterem. alii alia multa deliramenta astruunt. nos uero corrigimus: Conari de subito nos: ut duæ sint dictiones desubito aduerbium: & nos pronomen. ut sit sensus: Hoc pene iniquum est nos conari de subito agere tragœdiam e comico coragio: hoc est statim ex stilo comico transire ad tragicum. Desubito ergo legendum est & nos: ut fiat distinctio dempta literat. Nec mirum aut una tantum literæ interpositione, aut immutatione, aut ademptione præclara hominum ingenia plerunq; defatigari. Quā multi enim transuersi feruntur apud Amphytrionem in fine comœdiæ illic: Hec sola sarcam gestat mearum familiarium: ut nos in commentariis Iuuenalis super eo: Sarcophago contentus erit: docuimus legendum esse: Hæc sola lana mihi restat mearum familiarium. Occurrebant præterea multa alia apud ipsum auctorem, quæ ut mendosa castigaturus fueram. Verum cum Plyades noster, quem græce, latineque apprime doctum agnoscimus, id oneris susceperit: ut omnes eius comœdias solertissima diligentie recēseat; omnesq; uersus ad pristinam pedum legem reducat: ac ueluti totum auctorem in aliam iam imaginem conuersum reformet: multisq; adhibitis tum nouis, tum ueteribus exemplaribus iam plusquam tria millia mendorum ex eo sustulerit: cum noua etiam & mirabili commentatione: omnia mihi silentio prætereunda duxi: cum ipse omnibus cumulatissime sit satisfacturus.

Ad Lectorem.

LEctor cum forte in manus absolutos commentarios sumpsissemus: eosq; transcursim legeremus: offendimus nō nullos ab impressoribus commissos errores: sed minutos tamen. Inter quos illi sunt.

In primo commentario ubi mentio fit de Victoria ut Colitur Pax, atq; Fides, Victoria, Virtus: scriptum est mutilato sensu: Eam enim filiam. Tu uero scribe: Eam enim filiam fabulantur Arcades fuisse Pallātis, qui fuit Lycaonis. Et super illo Pensilibus plumis: Nec illud obstandum: corrige obstabit.

In secundo ubi de mollicie sacerdotum Mineruæ scriptum est: Malum & delicatorum. corrige Mollium.

In tertio scriptum est: Hæc tibi quæ torta uenerunt cōditamenta. Tu distingue & corrige condita meta: ubi metam tortam uasculum intelligit: quo condita coctana mittebantur.

In sexto ubi de serpente argentea fit mentio: scriptum est mutilato & absciso sensu: Dextra parte caput canis exoritur mansueta specie blandientis, pars uero læua ceruicis. Tu adde: Rapacis lupi capite finitur, easq; formas animalium draco connectit uolumine suo, capite redeunte ad Dei dexteram, qua conspicitur monstrum. de quo dracone nunc poeta uidetur intelligere: eundem etiam serpentem in imagine Isidis extitisse docet Valerius Flaccus libro quarto Argonauticon: Aspide cincta comas, & ouāti persona sistro.

In undecimo scriptum est: Sonet enim arcæ potentiorum aduersus rapinas. Tu corrige solent.

In tertiodecimo illic: Sed censes te nunc delicias ponendum extra conuiuia. corrige communia.

Item alibi: pannum inuenies positum pro pannis.

Item in undecimo scriptum est Tirynthis oppidum: tu corrige Tiryns.

¶ INDEX

INDEX VOCABVLORŪ OMNIUM IN MARGINE POSITORUM SECUNDUM ORDINEM ALPHABETICUM.

Sacra

FINIS.

Satyra carmen est(ut Diomedi placet)apud Romanos maledicum, ad hominũ uitia carpēda, comœdiæ priscę charactere compositum: a qua in hoc tantum differt, ꝙ illa iambicis, & eiusmodi uersibus constat, & personis introductis nouę fere comœdiæ par est: & uitia hominum cum denominatione cōtinet personarũ. In hac Satyra scripserunt, ut Laertius affirmat, Demetrius Tharsensis, & Menippus seruus, ut asserunt Apuleius & Gellius, Cuius libros M. Varro in Satyris sequutus est & eas Menipeas appellauit. Hæc autem: idest Satyra in exametros assurgit libertate simplex, Neq; enim personas aperte nominat. Priscæ comœdiæ princeps & inuentor sint Susarion Megarensis Tripodiscius Philum filius: qui cum prauæ mulieri coniunctus esset: abeunte muliere in pompa Dionysiorum theatrum ingressus, quatuor cecinit carmina iambica: quæ sola ex omnibus eius scriptis extant: Audite populus Susarion: hæc dicit filius philini Megarēsis Tripodiscius: malũ sunt mulieres: sed tamen o populares non adest inuenire domum sine malo, Sic enim prima comœdia scōma habebat apertum. Licuit itaq; aperte sic uituperare usq; ad tempora Eupolidis unde Horatius. Eupolis, atq; Cratinus, Aristophanesq; poetæ: Atq; alii: quorum comœdia prisca uirorũ. Si qs erat dignus describi. ꝙ malus, aut fur, Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioquin famosus multa cum libertate notabant. Sed cum poetæ abuti licentius stilo, & passim lædere ex libidine cœpissent plures bonos: ne quisquam in alterum crimen infamię poneret: lata lege ꝑ Alcibiadē siluerunt, Ex prisca igitur comœdia, q̄ maiore lasciuit licētia Satyra, quę (auctore Quintiliano libro. x.) tota nostra est, manauit. In qua primus insignem adeptus laudem est Lucilius: qui quosdam (ut scribit Fabius) ita deditos sibi amatores habuit: ut eum omnibus poetis præferre non dubitarēt: quāuis Horatius(nō sine tamen suspitione æmulationis)eum in sermonibus suis lutulētũ fluere diceret: & aliquid esse quod tollere possis. Secundus post hunc Horatius, qui etiam Lucilio multo tersior, ac purus magis habetur: & ad notādos mores magis præcipuus. Tertius Persius annumeratur: qui(iudice Fabio) multum & ueræ gloriæ, quamuis uno libro meruit. Quartus uero Iuuenalis habetur: qui & uenustate carminis & Satyræ dignitate seruata ita cōmēdatur: ut si aliis omnino præponēdus nō sit, certe uel eis par habēdus. Satyrā nomē accepisse a uariis causis scribūt, Diomedes grāmaticus, porphyrio, & Acron: idest a Satyra lance, quę infert a uariis, multisq; primitiis in sacra inferebat: & a copia & saturitate rei Satyra uocabatur, Siue a lege Satyra, quæ uno rogatu multa simul comprehendit: ꝙ scilicet & Satyra multa poemata comprehendantur: cuius Satyrę legis Lucilius meminit in primo: Per Satyrā ędilem factũ, qui legibus uiuat. & Sallustius in Iugurtha: Deinde quasi ꝑ Satyrā sentētiis exquisitis in deditionem accipitur. Siue a Satyris, ꝙ similiter in hoc carmine ridiculæ res, pudendęq; dicuntur: quę uelut a Satyris Diis siluestribus proficiũtur & fiunt: hocq; uerisimilius. Nam in comœdia prisca, quæ in uitia hominũ apertius (ut dictum est) inuehitur, salibusq;, & iocis absoluitur, Satyri introducti sunt Dii siluestres, & procaces iocularia & lasciua inter se iactantes. Hi sunt(ut auctor est Pollux)Satyrus canus, Satyrus impubis, Satyrus adolescens, & Silenus pater, atq; id genus personæ fictæ. A Satyris igitur itroductis Satyra noiata est: quod nomē hæc, quæ tota(ut diximus) nostra est, & ab illa antiquiore defluxit, accepit, seruauitq;. Hoc poematis genere Iuuenalis sexdecim scripsit Satyras. De Iuuenale uidetur intellexisse Quintilianus in. x. ubi ait. Sunt nos tractare nonnulli ingenio celebrem quorum fama in posterum clara & illustris emerget.

Iunii Iuuenalis Vita.

Iunius Iuuenalis, quibus parentibus natus fuerit, pro comperto nō habetur. Ex Aquino oppido Volscorum oriundum fuisse docet ipse in fine tertiæ Satyræ: Et quoties te Roma tuo refici ꝓperātem reddet Aquino, Temporibus Traiani Satyras suas scripsisse nemo, nisi parum peritus diffitetur. Nec audiēdi sunt, qui existimarunt eum regnante Domitiano floruisse: cum is poeta scribente iam defunctus fuisset, Quod abunde satis ipse multis in locis indicat. ut illic in secunda Satyra: Qualis erat nuper tragico pollutus adulter. Nam cum ait erat nuper: planissime ostendit eum mortuum fuisse præterea in tam apertam eius reprehensionem inuentus nō insurrexisset, Et alibi ī eadem Satyra: Cum tot abortiuis fœcundam Iulia uuluam Solueret, & patruo similes effunderet offas. ubi intrepide demonstrat ab eo uiolatā fuisse fratris filiam: quod ne utiq̄ fecisset, si tunc temporis uixisset. Et alibi decessisse apertissime docet: Cum iam semianimum laceraret Flauius orbem Vltimus, & toto seruiret Roma Neroni. Et alibi: Sed olim Prodigio par est in nobilitate senectus. Vnde fit ut malim fraterculus esse gigantum. Quibus omnibus satis constat post mortem Domitiani poetam scripsisse. Qua uero ętate, quoue loco mortuus fuerit, cum certi nihil habeatur. aliis inquirendũ relinquimus. Nec aliis assentimur qui eum a Paride histrione, & delitiolo Domitiani in exilium actũ fuisse autumant, & ibi mortuum: deq; eo intellexisse Sydonium Apollinarem, cũ ait: Nec qui cōsimili deinde casu Ad uulgi tenuem strepentis auram Irati fuit histrionis exul. Neq; enim fieri potuit: ut a Paride in exilium missus fuerit: cum Satyras suas (ut diximus) scripserit sub Traiano: & Paris gratia, & auctoritate tātum ualuerit apud Domitianum. unde cum Sydonius, nec Iuuenalē, nec aliũ quenq̄ nominauerit: de quouis alio intelligere potuit.

Argumentum Satyrarum Iuuenalis per Antonium Mancinellum.

Prima docet Satyræ causas, formamq; libelli.
Qui simulant Curios Satyra patuere secunda.
Ex urbe Vmbritii digressum Tertia narrat.
Quarta quidem Crispinum odit, caluumq; Neronem.
Ganeo quæ toleret parasitus Quinta notauit.
Sexta hæc insidas mulieres pandit abunde.
Septima demonstrat Romam nil ferre poetis.
Nobilis octaua propria uirtute uocatur.
Turpia qui tolerant Nona carpuntur auari.
Curæ hominum Decima, rerumq; libido notantur.
Arguit Vndecima uates conuiuia lauta.
Bissena arguitur Satyra captator auarus.
Tertia post decimam solatur damna dolentes.
In Decimaquarta dant praua exempla parentes.
Numina diuersa Ægypti Penultima monstrat.
Vltima militiæ felicis præmia narrat.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS. SATYRA PRIMA.

IN PRIMAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Commune argumentum satyricis omnibus adeo exacte & plene describitur a poeta in hac satyra, vbi ait. Quicquid agunt homines, votum timor, ira, voluptas. Gaudia discursus nostri est farrago libelli, vt nihil sit preterea requirendum, quod sonantius totum hoc negocium assequatur atque exprimat. Presentis vero satyrę argumentum est. Taxat ineptos poetas sui temporis enumeratione communium thematum & ad satyrā, vt pote ab illis magis alienum poema, & humanę vitę conducibilius se vertit, damnat muliebrem petulantiam, delatores, ignobilium hominum delitias, & eos qui veinlaium patrimonia inguine mercabantur. Contra peculatores prouinciarum inuehitur. Contra prostituentes vxores, & auaros affectantes clientium studia quam minimo querunt dispendio Notat etiam sordidam distitum in muneribus largitionem & accipientium minus decoram submissionem cum profusa aliquorum Luxuria. Vaticinanti similia indicat minores in isdem vitiis versaturos cum nequeant deteriora edere facinora. Denique prescribit quęnam scribenda sint poetis qui malint tuti esse quam veridici. Tandem concludit uelle in mortuos experiri eum in viuos non liceat.

SEMPER Ego auditor tātum? nunquam ne reponam
Vexat⁹ toties rauci theseide Codri?
Impune ergo mihi recitauerit ille togatas?
Hic elegos? impune diē consumpserit ingens
Telephus? aut summi plena iam margine libri
Scriptus & in tergo, nec dum finitus, Orestes?
Nota magis nulli domus est sua, q̄ mihi lucus
Martis, & Æoliis vicinum rupibus antrum

IOANNIS BRITANNICI COMMENTARIA IN SATYRAS IVVENALIS.

IOAN. BRIT. SEmper ego auditor tantum? Temporibus Iuuenalis magna in urbe poetarum copia uigebat: q fere quotidie aliquid recitabant. Ad hos audiendos rogabantur & noti & amici. Vnde scribit Tranquillus Augustum recitantes benigne & patiēter audiuisse: nec tantum carmina & historias: sed & orationes & dialogos. Horatius item: Hic sponsum uocat: hic auditum scripta relictis Omnibus officijs, Hoc tamē multis molestum omnino erat: unde ē illud Plinij: Magnū prouentum poetarū annus hic attulit: toto mense Aprili nullus fere dies fuit: quo non recitaret aliquis. Iuuat me q̄ uigēt studia proferunt se ingenia hominum & ostentant: tametsi ad audiendum pigre coitur: plerique in stationibus sedent: tempusque audiendo fabulas conterunt: ac subinde sibi nunciari iubent: an iā recitator intrauerit, an dixerit præfationem, an ex magna parte euoluerit librum. Et paulo inferius: Nūc otiosissimus quisque multo ante rogatus: & identidē admonitus: aut non uenit: aut si uenit: quæritur se diem, quia nō perdiderit, perdidisse. Idem etiā indicat Cor. Tacitus de claris oratoribus loquēs de poetis: Rogare ultro: & ambire coguntur. ut sint qui dignentur audire: & ne id quidem gratis. Poeta igitur ueluti audiendorū diuturna carminum alienorum molestia affectus erumpit: nō tñ tam audiendi fastidiū indicans suum, q̄ dis utinam ignauiam suam accusans: q̄ ipse nihil adhuc scripserit: cū & ipse possit scribere, Sed cum uaria sint poematum genera, ī quibus uersari possit. Satyram ait se uelle potius q̄ aliud genus poematis tractare: adhibita ratiōe: q̄ ampla sibi ad scribendū suggeratur materia. Principium igitur more satyrico ex abrupto fecit. ut Persius: O curas hominum. Horatius: Qui fit Mecœnas? ¶ Semper: hoc dicit cū ex nimio audiēdi fastidio: tū ex diuturno silētio quasi qui magnam ætatis suæ partem per inertiam absumpserit: cū nihil interea ipse scripserit. ¶ Auditor tantum? subaudi extrinsecus ero. s. alienorum scriptorum & nunq̄ ego sicut cæteri aliquid scribam & recitabo? ¶ Reponā? nō ignoro a commentatoribus hunc locum uarijs exponi modis: ut alij dicant reponere idem esse quod reficere & resarcire, ut sit sensus: Non ne aliquando scribendo resarciam hoc tempus quod alijs audiendis consumpsi: ita enim poetæ reponere dicuntur. Alij uero reponere idem esse quod scribere. scribendo enim reponimus rem de qua agitur: unde si talia non scripsisset: haud reposita nobis essent: & reseruata. Alij inquiunt repono quandoque est retro appono: & quasi acceptam cœnam restituto. ut siquis mihi hodie cōuiuiū apponat: ego cras ei reponā large ac liberaliter Reponere: Euomere. Et in hūc sensum hoc uerbo usus est Iuuenalis, cum inquit: Semper ego auditor tantum nunqua ne reponam? ignauiæ enim seipsum accusat. & ut mos satyricorum est, ex abrupto incipit. Semper ne eorum quæ alij apponunt ero auditur nunquā ne ipse aliquid reponam: idest restituam. Quę omnia etsi ex aliqua parte conuenire uidētur. Ego tamen hoc sumptum esse a debitore contenderim: qui cum pretium creditori reddit, reponere dicitur unde Seneca in epistola. 82. ad Lucillū: Ergo nec quod debet creditori suo reponere quisquā scit alius q̄ sapiens. Differentiam enim facit inter referre & reponere. Nā referre inquit est ultro q̄ debeas afferre. Reponere autem est creditori suo tantum reddere, quantum debeas. Idem libr. 6. de beneficijs: Ideo non est trepidandū q̄ cito reponamus. loquitur enī de beneficio referēdo. unde Plautus in Persa: Des mihi nummos sexcentos: quos continuo tibi reponam in hoc triduo: aut quatriduo, In ea significatione est etiā illud Horatij in epistola ad Mecœnatem: Inspice si possum donata reponere lætus: hoc est reddere & restituere. Ergo inqt poeta: cum alios poetas audiuerim eorumque sim debitor: tanquam qui ab eis multa acceperim: nunquam ne eis reponam: nunquā ne eis reddam quantum acceperim: ac per hec nunq̄ ne & ego scribam? Reponere rursus capitur quasi pro renouare & reparare: sicut exposuimus apud Persium in ultima satyra: Neu dicta repone paterna: sed hoc nihil ad rem. ¶ Vexatus toties: nam (ut diximus) nō sine aliqua animi molestia audiebant recitātes. ¶ Theseide: recitatione Theseidos. i. gestorum Thesei. de quibus multa Plutarchus & Diodorus in. 5. & Ouidius in Meta. Nam Theseus Herculis certaminū imitator & uirtutum, animum adiecit ad ea certamina, quę laudem & gloriā sibi essent allatura. Filius fuit Ægei & Æthræ Pitthei filiæ aliqui Neptunum eius fuisse patrē tradūt. ¶ Codri nomen est poetę sui temporis: quem infert a Satyra pauperem fuisse ostendit Lectus erat Codro p̄cula minor. ¶ Rauci: clamosi: ut referas ad fastidiū poetę: quasi, qui nimio eius clamore offensus sit. nam Raucus τὸ μέγα est: ut & pro eo qui fit uoce magna & sonanti ponatur unde Virg. appellat cicadas raucas. i. clamosas, & ualde strepētes. Ouidius in Fastis: Ecce rudens rauco Sileni uector asellus: Intempestiuos edidit ore sonos. Virg. Cygnos bene canentes raucos appellat: Dant sonitū rauci per saxa liquentia cygni. Mar. Perlegat ut tumidus rauca te uoce magister. Porphyrio exponēs illud in saty

Reponere

Rauci

ris: Rauci: male ait Sulcium & Caprium delatores & cauſidicos fuiſ
ſe: & ideo raucos appellatos quod contentione iudiciorum clamarent.
Et pro eo cui uox ſit obliſa & contuſa nimio clamore. Quintil. ianus
ſit raucas fauces ac latus fatigatū deformi cantico reficere. Solinus
de gruibus loquens. Volatus deſidia caſtigat uoceque cogit agmen.
Ea ubi obraucata eſt ſuccedit alia. Impune ergo mihi: ergo inquit
alius mihi recitauerit togatas: & alius elegias: & alius alia: & ego
non reponam? Sic enim uerbum reponam repetēdum eſt uſque ad
illud: Nota magis nulli domus eſt ſua. Impune: paſſim & cū uolunt.
Nam impune dicitur ſine punitione: & quę ſine punitione fiunt, paſ
ſim aguntur. Vnde Hora. in ultima epiſtola: Sed mēte recepta Obe
turem patulas impune legentibus aures. Et in arte poetica: Ne ſpiſ
ſe riſum tollant impune coronæ. Nam poetæ dicuntur paſſim ſcri
bere, cum diuerſi diuerſa ſcribunt. unde illud Horatij. Scribimus in
Comœdiarū genera quatuor — docti, doctique poemata paſſi. Ille. i. alius. Togatas. ſ. comœdias.
Erant. n. togatæ & palliatæ: togatæ romane erant ab habitu togæ,
quæ romana eſt: palliatæ uero græcæ a pallio: quod græcorum eſt.
Togatæ eñ autē quatuor ſunt genera. ſunt. n. togatę quę pretextatę
dicuntur: in quibus Imperatores negotia agebant publica, & reges
Romani uel duces inducuntur, perſonarum dignitate & ſublimita
te tragœdijs ſimiles. Prætextatę autē dicūtur, quia fere regum, uel
magiſtratuum in eiuſmodi fabulis acta comprehendūtur: quorum
habitus eſt prætexta. Secundum genus togatarum tabernariæ di
cuntur humilitate perſonarum: & argumentorum ſimilitudine co
mœdijs pares: in quibus non magiſtratus, regeſue: ſed humiles ho
mines & priuatæ domus inducuntur: quę, quia olim tabulis tegerē
tur communiter tabernariæ ſunt appellatæ. Tertiū genus Attellanæ
ab Attella ciuitate Oſcorum: in qua primum cœptæ: argumentis,
dictiſque ioculanbus ſimiles ſatyricis fabulis græcis. Quartum pla
nipedię, quę grece dicuntur mimi. dictę ob humilitatem argumen
ti ac uilitatem actorum: qui nō cothurno, aut ſocco utuntur in ſcę
na, aut pulpito, ſed plano pede. uel ideo quod non ea negocia continēt
quę in perſonarum turribus, aut in cœnaculis habitantiū ſunt: ſed
in plano & humili loco. lege Diomedem grammaticū. & Dona. in
Teren. Hic alius. Elegos: elegi uerſus ſunt impariter iuncti: exa
metro. n. & pentametro conſtant. Quis autē eorum inuentor fuerit.
Grāmatici (auctore Horatio) certant, & adhuc ſub iudice lis eſt. In
ſtituti aūt primo fuerūt deflendo deſiderio mortuorū: mox ad amo
res traducti: ſed tū nomen retinuerūt a flebili cantu: quo olim mor
tuos deplorabāt. nam ἔλεγος idem eſt quod luctus. unde Sapho: Elegia
Teleph' — flebile carmen. Ingens Telephus: ingens tragœdia de Telepho.
Qui (ut auctor eſt Diodo. in. 5.) Herculis & Auges filius fuit. Hūc
Teutrantus rex Myſiæ ſucceſſorem regni inſtituit: qui cū bello tro
iano auidius grecos a Myſia arceret: uite implicitus ab Achille p
cuſſus in femore, ſiniſtro: cōſulto oraculo accepit: nullo modo poſ
ſe ſanari: niſi ab eodē repcuteretur: a quo uulnus accepiſſet. Ad Ahil
lem profectus, nouo genere medicinę, & tūc primū excogitatę: hoc
eſt rubigine, ſiue ab ęrea, ſiue a ferrea cuſpide fuerit, ſanatus eſt. Ita
enim (auctore Plin. li. 25. ca. 4. & 34. ca. 15.) depingebatur eā de
cutiēs ex gladio. hinc nata eſt fabula: quod eadē repercuſſus eſt cuſpi
de, qua fuerat ab Achille uulneratus. Ouid. Vulnus Achilleo quæ
quōdā fecerat hoſti: Vulneris auxiliū Pelias haſta tulit. Alij uero tra
diderūt ſanatū fuiſſe non rubigine, ſed herbarū remedio per Achil
lem. unde Claudia. ad Adrianum: Sanus Achilleis remeauit Tele
phus herbis. Notat igitur ſui temporis poetas, qui lōgo uerborum
amfractu & Telephi & Oreſtis tragœdias ſcripſere. apud ueteres
Actius ſcripſit fabulam Telephi. Oreſtes ſcriptus. i. tragœdia de
Oreſte: cuius magnitudinem tantā fuiſſe ſatyrice oſtendit: ut ne uo
lumine quidem ipſo quāuis extrema paginę parte: ſed a tergo ſcripto
Oreſtes — contineretur. Oreſtes. n. Agamēnonis Mycenarum regis filius, &
Clytemneſtræ. cū accepiſſet patrem ab expeditione iliaca reuerſum:
ab Ægyſto adultero, & Clytemneſtra interemptum: ſibique ab eiſdē
inſidias tendi: capta opportunitate utrunque necauit. Cuius parrici
dij conſcientia exagitatus in inſaniam & furorem uerſus: uidere ſi
bi uidebatur matrē ſe ardentibus facibus & ſerpentibus atris inſe
quentē. unde Virg. Armatam facibus matrem & ſerpētibus atris,
Cū fugit, ultriceſque ſedent in limine diræ. Cęterum cū monitu Pyla
dę, ut furijs liberaretur, Apollinis tēplū ingreſſus eſſet: & inde exire
uellet: ei furias occurriſſe tradit Pacuuius. ad quod reſpexit Virgil.
Vltriceſque ſedent in liminę dirę. Omitto quomodo in tauricā regio
nē: ubi Iphigenia erat ſacerdos Dianę peruenerit: indeque abrepto
eius ſimulachro, cum ſorore ſua in Italiam Antiam uſque cōfugerit.
De Oreſte multæ ſcriptæ fuerunt tragœdiæ. unde Virg. Aut Aga
memnonius ſcænis agitatus Oreſtes. Oreſtem tragœdiam cantas
uit in Scæna Nero, auctore Tranquillo. Oreſtem autem ſic dixit tra
gœdiam de Oreſte: ut alibi Atreum. i. tragœdiam de Atreo: Cuius &
alucolos & lenā pignerat Atreus. Plena iam margine: plena etiā
exteriore parte paginæ: quæ ſolet ad ornamentum libri relinqui ua
cua. Margo autem capitur pro extremitate omnium rerum: unde
dicimus in margine ripæ. Plin. loquens de teſtudinibus: Sed roſtri
margines acuti. Apule. lib. 4. Meta. Ripæ fluuialis marginem den
ſis arboribus ſeptam uideo. genere autem muliebri enunciauit uo
cabulum: cum & maſculino inueniatur. Ouid. longo margine terra
cum porrexerat Amphitrytes. Summi libri. i. magni. Et in tergo:
oſtendit Plin. Iunior lib. 3. in ea epiſtola: quæ incipit Pergratum eſt
mihi: ad Macrum: Ea uolumina quæ etiam in tergo ſcripta fuiſſent,
Opiſtographa fuiſſe appellata: ab ὄπισθεν. i. retro: & γράφω ſcribo. ſic — Opiſtographū
enim ſcribit. Electorum quoque commentarios centum ſexaginta re
liquit epiſtographos quidem & minutiſſime ſcriptos. Vulpia. de bo
norum poſſeſſione ſecundū tabulas ſic ait: Carthæ appellatio & ad
nouam cartham defertur & deleticiam. proinde & ſi opiſtographo
quis teſtatus ſit: hinc peti poteſt bonorum poſſeſſio. Quod ergo ſcri
ptum dicit poeta in tergo: greci Opiſtographon appellauere. Quod.
oſtendit & Porphy. apud Horatium in epiſtolis his uerbis: Nemo te
ornabit, atque deſcribet. Sed aut carie conſumeris: aut fient ex te opi
ſtographę epiſtolæ. Nam apud ueteres libri in uolumina complica
bantur ita, ut interiori tantum parte ſcriberentur: dicebanturque uo
Volumē — lumina quod inuoluerentur. unde Iuue. Quę pſaltria penem Maiorem
quam ſint duo Cæſaris Anticatones. ex quo apparet libros ſolitos colli
gi in uolumina: unde contra dicebant euolui, cum explicabantur.
Carpens ergo poeta longas poetarum ambages in ſcribendis fabu
lis: oſtendit non ſolum tota uolumina interiore parte: ſed etiam ex
teriore contra conſuetudinem ſcribi: cum libri (ut dixi) in uolumi
na colligerentur, nec ſcriberentur in tergo. Quod & Martia. oſten
dit alloquens librum: Ad ſalariorum curras ſcrinia protinus lice
bit: Inuerſa pueris arande charta. In tergo igitur. i. exteriore parte
membranæ. Inde illud eſt Sidonij Apollinaris ad Conſtantinum:
iam copioſum te ni fallor pulſat exemplar. Iam uenitur ad margi
nes umbilicorum. Iam tempus eſt (ut ſatyricus ait) Oreſtem uo
ſtrum uel ſupra terga finiri. Nota magis nullis: tam multi inquit tēs
poribus noſtris exiſtunt ſcriptores qui quotidie opera ſua mihi reci
tēt: ut nulli magis nota ſit domus ſua: quam mihi eſt lucus Martis: & alia
huiuſmodi fabulamēta per eos ſæpe recitata: ut hoc totum ad mul
titudinem recitantium referat: quos audiuerat: ſimulque oſtendat ſe
etiam poſſe ſcribere: quando docti & indocti paſſim ſcribant. Lu
cus Martis: hoc eſt hiſtoria de origine urbis. Nam in luco Martis ſa
cro ad Albam incluſa Rhea ab Amulio patruo: tanquam per ſpe
ciem honoris ſacerdos electa Romulum & Remum urbis conditos
res: incertum ſtupro, an ex Marte cōceptos, enixa eſt. De hoc mul
ta Iuſtinus lib. 43. Liuius primo ab urbe condita: & Diony. primo.
Lucus item fuit Martis in Ponto: ubi uellus aureū ſeruabatur. Mar
tialis: Cuſtodem ſcythici fuiſſe luci. Qui autem Athenis appellatus
eſt Areopagus: non lucus, ſed Martis uilla dicitur. Et Æolijs uici
num rupibus antrum: multi hoc loco dubitant: de quo antro Vulca
ni poeta intellexerit. Nonnulli enim Hieram putant unam ex ſeptē
inſulis Æolijs intelligi: quas Itali uno uocabulo Vulcanias appel
lāt. Nam exiſtimatur natura ſolis ignea per occulta commertia: aut
mutuari Ætnæ incendia: aut ſubminiſtrare. Sed cum omnes Deo
ignium ſacratę ſint: Hieram uolunt Vulcano præcipue ſacratam:
cum plurimum colle eminentiſſimo nocte ardeat: de hacque poeta
intellexiſſe. uerum hoc non procedit: cum enim dicit Antrum uici
num rupibus Aeolijs: oſtendit antrum ipſum inter ſeptem inſulas
non numerari: ſed ſegregari ab eis: uicinumque & proximum eſſe ita
ut de hiera nequaquam ſit intelligendū. unde nos exponimus an
trum Vulcani uicinum rupibus Æolijs Ætnam mōtem Siciliæ: qui
Vulcano ſacer eſt: & ex quo inſulæ (ut diximus) aut accipiunt in
cendia: aut ei ſubminiſtrant. Eſtque uicinus rupibus Æolijs: qui etiā
Cyclopes tulit: nunc aſſiduis ignibus flagrat. Sacrū fuiſſe Vulcano
docet Soli. his uerbis: Vulcano Ætna ſacer eſt. In Ætnæ uertice hia
tus duo ſunt: crateres nominati. per quos eructatus erumpit uapor — Crateres
præmiſſo prius fremitu per æſtuātes cauernarū latebras &c. Sic &
Valerius Flaccus in. 2. Argonau. Accipe ait bellis, medięque ut pul
uere pugnæ Sit comes Aetnei genitor: quæ flammea geſſit Dona
Dei: hoc eſt Vulcani, nam non minus Ætna mons dictus eſt a poe
tis domus Vulcani, quam Lemnos & inſulæ Æoliæ: unde Valerius
Flaccus: Lēnos cara Deo: nec fama notior Ætnę: Aut Lipares do
mus,

mus. Montem autẽ Ætnam uicinum esse Æolijs testatur sic Strabo:
Imminet autem Ætna littori Catanensi: & Liparitanis insulis: quas
plerunq; Æolias uocant. Ita ut omnino de Ætna intelligendum sit: de
cuius incendio, rationibusq; incendij multi scripserant ante Iuue.
sicut Virg. Cuius carmen licet multum mendosum adhuc extat: in
quo perpetui ignis multas ostendit rationes: docetq; a poetis falso
traditum sedem esse Vulcani, his uersibus: Principio ne quẽ capiat
fallacia uatum Sedes esse Dei, tumidisq; e faucibus ignem Vulca
ni suere, & clausis resonare cauernis. Poetæ enim cecinere Vulca-
num in antro Ætnæ habitare. & ex faucibus suis ignem euomere.
unde Iuue. Ætnam appellauit antrum Vulcani. Ait ergo nulli do-
mum suam magis esse notam: quã sibi est descriptio Ætnæ & eius
incendij: quod est uicinum rupibus Æolijs. Insulæ autem Æoliæ se-
Æolis insule. 7. ptem sunt numero in freto Siciliẽsi Ephestię nominatæ. i. uulcanię:
Lipare: Hera: Strõgile: Cidyme: Erphusa. Phœnicusa: Euooymos:
dictę ab Æolo: qui ibi temporibus iliacis regnauit.

Clodici Badij Ascensij familiarissima Iunij Iuuenalis Satyrici, eiusq; interpretum explanatio.

ASCen. SEMPER ego auditor tantum. Quatuor in hac
Satyra prosequitur poeta. Primum ægre ferens q
toties poetas recitãtes audiuerit: nec quicq̃ scripse-
rit: & ita illis uicem quodammodo repẽderit: innuit
sibi quoq; scribendum esse. Deinde animaduertẽs
etiam se poetices ac oratorię artis peritum infert se
quoq; posse scribere. Tum considerans fabulas fere omnes descri
ptas esse: & nihil ad bonos mores conducibilius, q̃ uitia reprehen-
dere: quorum tunc prouentus fuit maximus. Nam (ut inquit.) Nil
erit ulterius quod nostris moribus addet. Postremo loco animo cõ-
plectens quam utilitatem prisca illa, qua Lucilius gauisus est, liber-
tas bonis moribus attulerit: dolet sibi præscriptam esse legẽ: cui ta-
men se ob tempestaturum concludit. Primũ facit in principio. secun
Diuisio Satyræ dum ibi. Nota magis &c. tertium ibi: Cur tamen hoc potius, & quar
tum ibi: Securus licet & c. ¶ Incipit ergo ex abrupto & quadam indi
gnatione animi quippe ægre ferẽtis: q cum ipse quoq; scribere pos
set. hactenus. i. ad medium usq; ætatis: auditor tantum fuerit. Co-
hortans ergo sese ad scribendũ inquit: Nunquid sup. ego qui sum
uir peritus fabularũ & artis dicendi ero sup. tñ auditor aliorũ sup.
recitantiũ opera sua. Ne. i. an an nunq̃. i. ne semel saltẽ in uita, repo
nã. i. emendatius quid scribam: aut scribendo illis paria faciam aut
quod debeo rependam. Ego inquã uexatus. i. molestia affectus to-
ties Theseide. i. fabula de Theseo uulgatissima. Codri. i. illius poetę
rauci. i. dissoni ob nimiam recitationem raucescentis. q. d. minime.
Ego sup. ero tam patiens tam iners & tam ignauus: ut ille. i. quiuis
poeta uulgaris. recitauerit. i. frequenter pronũciauerit uiro perito.
impune. i. passim uel libere sine pariũ redditione. togatas. i. come-
dias factas de togatis. i. de romano populo. & hic. i. alius sup. recita
uerit impune elegos. i. uersiculos hexametro & pentametro constã
tes: & de miserijs mortuorũ aut misere amantium. uel cõstruitur sic
Ergo ego auditor tñ & ille recitauerit mihi impune. i. passim toga
tas. hic. i. alius elegos. & ingens Telephus. i. maxima tragœdia de
Telepho. cõsumpserit dũ recitatur diem. i. tps unius diei: sicut Mar.
dicit. Auditur toto sæpe poeta die. Aut Orestes. i. tragœdia de Ore
ste. scriptus. i. conscripta. & i. etiam in tergo. i. in dorso mẽbranę. &
margine. i. extremitate libri summi. i. membranę summę existente
plena. q. d. minime gentiũ. hęc familiarissime posui. Cæterũ qa cõstis
tui non solũ auctorẽ ipsum: sed etiã interpretes eius: qui interdũ dif
ficiliores arguuntur explanare: dicã primo loco cur non inuocent
Satyrici. Secũdo cur ex indignatione incipiãt. Tertio qua spẽ indi-
gnationis hic noster: & qua alij (quos habemus) inceperint: pgressu
rus ad singulorũ increpationẽ. Nõ inuocãt qdẽ poetę: si mõ poetę di
cẽdi sunt: Satyrici: qa familiari stilo de rebus humilib' utpote de ho
minũ uitijs loquũtur. Sed ut monet Flaccus in arte: Nec Deus inter
sit nisi dignus uindice nodus Inciderit: hoc est poeta nõ dicet aliqd
gestum esse opera solius Dei: nec inuocabit Deũ: ut dicatur: aut fiat
qd' humanis operibus & dici & fieri posset. Incipiunt uero ex indi-
gnatione qdã: qua significãt se hoium uitia ferre nõ posse: ne odio
cuiuspiam aut maleuolẽtia & petulãtia animi scripsisse censeantur.
Quod uitiũ a se remotissimũ contẽdit Horat. ostendens se ad Saty-
ram scribẽdã natũ: nec posse dormire si nõ scripserit. Neminẽ inson
tẽ uelle lædere. Et quia Satyra est carmẽ maledicũ: maluit opus suũ
sermones q̃ satyras appellare: tametsi fateatur se satyras scribere di

cẽs: Sũt qbus in Satyra uideor nimis asper &c. Ideoq; leuiter cũ q̃
dã interrogatione: nõ tñ sine indignatione q̃dã ad amicũ sic exordi
tur: Qui fit Mecœnas &c. Persius autẽ petulãti splene cachinno, &
acerbissimus irrisor: & uehemẽtissimus uitiorũ explosor p̄fatione a
scõmate & irrisione incipit dicẽs: Nec fonte labra prolui caballino.
Et Satyrã ab exclamatione acerrima: O curas hominũ: o quãtum
est in rebus inane. Auctor uero noster Iuue. quãuis oratione satis
superq; (si dicere audeo) fluat: aio tñ uehemẽtissime in uitia excan
descẽs incipit ab aposiopesi. i. obticẽtia: qua uti solẽt uehemẽtissime Aposiopesis
irati: cũ nõ inueniant qd' satis malũ minẽtur: aut imprecẽtur. ut pri.
Æneid. Neptunus in uẽtos: Quos ego: sed motos præstat cõpone-
re fluctus. Dicitur aũt ab apo p̄positione græca: & siopo uerbo: qd'
significat sileo. Vtitur p̄terea figurata interrogatione: q̃ nullã irrisio Figuræ
nẽ nunq̃ mere cõtraria sunt: & qa sola nõ sunt: est ẽi cõtentio. i. snia qbus uti
rum repugnãtia: qa alios impune secitare. & se nunquã contẽdunt. tur poeta
Vtitur ad hoc emphasi: qua utimur cũ per excellentia aliquid alicui Emphasis
attribuimus: aut p maius minus excludimus: ad quã significãdã p
nomina cũ uerbis primę uel secũdę personę necessario exprimũtur
secus. nõ ut: Et tu puer propheta altissimi uocaberis: q̃si p excellen
tiã. Ego sum panis uiuus: qa nõ alius. Tytire tu patulæ &c. qa nos
patria fugimus. & Geor. 1. Cũ iam sacrę deficerẽt siluę: qa si sacræ
ergo potius alię. Et hic semper ego auditor tñ. Ego inquã fabularũ Semper
peritissimus: qa Nota magis nulli domus est sua, q̃ mihi lucus Mar Ego
tis. Si ergo ego: ergo potius alius. Pręterea ut ex ordine dicã singu-
la uocabula uidẽtur suã uim ha bere & signãter posita. Semp enim
habet uniuersalitatẽ & antithetũ. Ego emphasim. Auditor indigni- Auditor
tatẽ & contẽptũ. Nam si audio a uoce, quę gręce audes dicitur, de-
ducitur: Auditor uidetur esse meræ uocis captator: & nihil ad rẽ re-
spiciẽs: quo nihil uilius. Tantũ habet uim exclusiuã alterius cõmo- Tãtum
di. Nunquã uniuersalitatẽ in negãdo, & antithetũ semper. Tũc aũt Nunquã
elegãter plus significat, q̃ nõ: quãdo ponitur pro nõ: hoc est cũ alio
aduerbio tẽporis particularis. ut. 2. Ænei. Nunquã oẽs hodie morie-
mur inulti. & in Eunucho: Nunquã ædepol quicquã iamdiu &c. Ne Ne
præ se fert indignãtis interrogationẽ. Reponã utilitatẽ & indignita- Reponã
tẽ. Nã si ignominiosum & inglorũ est non posse ponere. i. primũ qd
excogitando effingere: quãto ignominiosius erit nõ posse reponere
. i. iterato ponere: hoc est scribere uel paria facere. Quo circa altius
repetã uocabuli huius naturam. Dicit enim Calderinus sic: Repone
re & impune cũ in uarias significationes accipiãtur a Iuuenale: usur
pata sunt nõ secus q̃ ab Hora. Repono: reficere: & resarcire est qd' Repono
fuit detractũ. Iuuenalis: Meliora ac plura reponit Persicus orborũ
lautissimus. Virgil. Hæc rapta p uirginitate reponit. Papinius: Qui
damna doles aliena repono. Infelix lachrymas. s. meas q̃s reparo &
renouo. Martia. Qui amissum somnũ in urbe in rure ita reparabat.
Ingẽti fruor, improboq; somno. Et totũ mihi nũc repono Quicqd
terdenos uigilauerã p annos Surgẽtẽ focus excipit. Quãuis quidã
Martialis sensus nulla habita rõne repono pro scribo traduxerit: cũ
dormiẽs nihil minus agat, q̃ scribat. Inde reponere poetę dicũtur:
cũ auditas fabulas scribũt Nã ita tẽpus audiẽdo cõsumptũ reponũt
. i. reparãt & farciũt. Hor. in arte: Scriptor honoratũ si forte reponis
Achillẽ. Scriptũ iam. s. ab Home. Et ibidẽ: Fabula quę posci uult &
spectata reponi. Impune sine pœna dicitur: quę aũt sine pœna fiũt,
passim aguntur. Qua ratione Hora. impune pro, passim usurpauit Impune
in arte poetica: Ne spissę risum tollãt impune coronæ. &c. Hæc ille.
Geor. Val. sic: Pono scribo plerunq; significat. ut apud Persiũ: Ecce
modo heroas sensus afferre uidemus Nugari solitos gręce: nec po
nere lucos Artifices. Ponere sculpere & pinguere. Hora. Solers nũc
hominẽ ponere nũc Deũ. Nã de sculptore aut pictore loquitur. Repo
no aũt reuoco: reprimo: siue cohibeo. Statius: Quoties iam torta re
ponã Fulmina. Repono reddo. Hora. Inspice si possum donata re- Repono
ponere lętus. Plau. in Persa: Des mihi nummos sexcẽtos: quos pro
capite illius pendã: quos tibi cõtinuo reponã in hoc triduo aut qua
triduo. Repono depono. Mart. Vllus si pudor est repone cœnã. Re
pono reduco & reficio. Virg. in. 2. Georg. Et quantũ longis carpẽt
armẽta diebus: Exigua gelidus tantũ ros nocte reponet. Repono su
peraggero. Idẽ in tertio eiusdẽ: Atqui non massica Bacchi Munera
non illis epulę nocuere repostę. Repono scribo. Horatius. Scriptor
honoratum. ut supra. ita & hic exponendũ est. Hæc ille. Verum ut
aperiamus causam tãtæ diuersitatis: Re in compositione interdum Re p̃positio
uacat: ut quãdo compositum pro simplici accipitur: ut docet Valla.
ut sedeo pro eo. Interdum significat contrarium simplicis: ut quan
do iungitur dictioni clausurã aut uelamẽ importãti. Vnde recludo
& claudo: refero & fero: reuelo & uelo: retego & tego: retero & tero:

fere contraria sunt. Interdum & id quidem proprie significat itera
tionem. Ponere autem quid sit notum est. nam interdum ponimus
nummos accepturo eos: aliquádo escam comesturo. Aliquádo po
nimus primá effictioné: aut figurá. qđ effingere aut ꝓtrahere uocát.
Reponere est iterum ponere, seu quia, qui quod accepit reponit: red
dit: & satisfacit: ideo dicút ꝙ sit reddere: & qui escas unde prompse
rat reponit: tollit eas: dicunt ꝙ sit deponere. Et qui quod positum. i.
semel pictum aut scriptum est reponit, iterato scribit aut pingit: ideo
sic quoq; accipi͛: & sic de alijs. Si ergo accipi͛ reponá hic. i. reddá.
Sensus est: Ero ne semper auditor? & ita obnoxius ijs: qui mihi sua
carmina recitarunt. ut nunquam reponam. i. faciam illis parta etiá
scribendo saltem: quod scriptum est. Vel in malá parté: ut significet
se affectú iniuria ab improbis recitatoribus: de quibus in uerbo re
citatuerit dicam. & ita uelle repédere uicé: nec sinere amplius impu
ne eos recitare: ut pro poena quadá sit: & quasi genus uindictę scri
bédo eos cogere audire: nec semper recitare. Sin accipitur pro scri
bo: utroq; modo stat pondus indignitatis. Ná si (ut Tullius inquit)
Acceptor beneficij debet imitari agros feraces: qui longe plus ꝗ ac
ceperint, conferunt: ꝗ indignú erit eum, qui semper audiédo obno
xius factus est, nunquá reponere. Vel si in malam parté: erit lacessi
tú & prouocatum: immo uexatum toties nihil posse referre. Et si glo
riosius est inuenire ꝗ inuétis uti. Et ut Horatius in arte inquit: Res
ctius iliacum carmé deducis in actus. Quam si proferres ignota in
dictaq; primus. ignominiosissimú erit eú q semper audiuerit: immo
audiédo uexatus sit: non posse salté reponere. i. emédatius quod se
mel scriptú est rescribere. Emédatius dico. quia id operęprecium est
ut laudé assequaris. unde Liuius in prologo. i. Noui semper scripto
res: aut in rebus certius allaturos aliquid se: aut scribendi arte rudé
uetustatem superaturos credunt & non immerito: quia nisi melius
scripseris, frustra rescripseris. Ná q̄a facilius est uti inuétis: & ea imi
tari: ideo lex amoeboei carminis uult ut sequés: aut plus aut contra
Vexatus rium dicat. Sed hęc alias. Vexatus aút (ut A. Gel. docet) pręcipuá
uim habet. Nam frequétatiuú uidetur a uehor: sed quod illius signi
ficationé seruat uector uectaris dicitur. Vexari auté est uioléter huc
Toties illucq; impelli: aut maxima animi molestia affici. Toties aduerbium
Rauci multiplicandi est. Raucú dissoní: aut malú significat poetam. Quin
Theseide etiam Theseide affectanter dixit. Nam noua & inaudita licet nó fa
cunde dicta utcunq; delectant: nota aút rauce & male pronunciata
audienté cruciant. Ideoq; Virg. circa principium. 3. Georg. signifi
cat se nolle uulgata dicere his uerbis. Cętera quę uacuas tenuissent
carmina métes Omnia iam uulgata &c. Nihil aút uulgatius The
seide. i. fabula de Theseo. Nomina enim librorum formantur ut pa
tronimica foeminina ut iliú ilij ilias, aeneus: sic enim graece dicitur:
aenei aeneis. Achilleus achillei gręce achilleis. Theseus thesei the
seis. Masculina aút apud nos contra hńt ei in I longú: & addút des:
ut ęneides. Virg. Sit satis ęneide &c. alibi ab Ænea fit aeneades &c.
Hác fabulá prosequitur Mancinellus. Codri quoq; nomé signater
protulit. Ná aut sui, aut operis sui, aut utriusq; cótemptú praefefert.
Si enim dicimus cum Mancinello esse illú miserú & pauperé poetá
cuius meminit auctor alibi: Lectus erat Codro &c. certú est uilé esse
quia raucú: & contéptibilé. Sin Georgiú Vallam secuti: dicimus per
Codrú argute intelligi quemuis nobilem romanú: significatur utili
tas operis eius: quia nobiles laboris impatientes raro bona opera
edunt sed interdú fragmenta uersiculorú, quę Persius per contéptú
utens diminutiuo elegidia uocat dicés: Elegidia crudi dictarút pro
ceres. Ratio aút quare sic per Codrú quemuis nobilem intelligat, hęc
est: ꝙ sicut romani nobiles troiugenae, aut romulidę uocari gaude
bát: ita Athenieńses codridae ꝓpter nobile facinus eius Codri: cuius
meminit Virg. in Buc. dicés: Aut Alconis habes laudes: aut iurgia
Impune Codri. De quo quidé facto Georgius Valla loqtur. Impune, siue ut
Caldeninus accepit pro passim. i. per singulos fere passus accipiať:
siue ut Mancinellus & Geor. Val. ꝓ eo quod est frustra & incassum
siue in natiua & propria significatione: quae est sine punitione & poe
na: mirabilem uim habet. Nam aegre ferendú est: quod ab alijs pas
sim fit: abs te nusquá posse fieri. Indigna etiá res est te tam stolidú &
ignauú esse: ut eorú uexatio & assidua recitatio sic icassum fiat: & ne
queat te ad scribendú compellere. Inertis aút & ignaui hominis est
toties uexatú rauca recitatione, non sumere uindictam uicissim sua
recitádo: & sinere alios impune. i. sine poena recitare. Mutatur auté
oe diphthongus in u ut poena punio: poenus punicus: moenia mu
nio. Ergo item habet illationé summę amaritudinis: ut apud Augu
Ergo stú de testamento Virg. Ergo ne supremis potuit uox improba uer
Mihi bis Tam dirú mandare nefas? ergo ibit in ignes? &c. Mihi rursus

emphasim habet. Recitauerit. frequentiam. est enim frequétatiuum **Recitauerit**
a re & cito: & insuper uim habet per pręppositionem. Significat auté
summam molestiam propter improbitatem & importunitatem reci
tantium. De qua alibi: Et Augusto recitátes mése poetas. Et Hora.
in epist. Hic sponsum uocat: hic auditum scripta: relictis Omnibus
officijs. Et in fine de arte poetica ostédit malos poetas tam auide re
citare: & tam rauce: ut recitando enecent auditorem. Praeterea idé
in sermonibus ostendit nonnullos prae diuites pecuniam ad foenus
dare ea lege: ut si soluendo non sint, auditú ueniant. Erat ergo sum
mae molestiae audire ineptorum nugas. Ille in hoc uim habet ꝙ co **Ille**
piam significat. Est enim idem ac si dicat: Quiuis quantumlibet ine
ptus. Solet habere hoc pronomen significationem rei notissimae: ut
Alexander Ille magnus: Plato ille philosophus diuinus &c. Toga **Togatas**
tas quoq; affectate dicit: per quas humilem compositionem signifi
cat. Togatae enim sunt fabulae: siue comoediae de populo romano
humiliore facili stilo compositae. dico humiliore: quia de nobilibus
fiebant praetextatae. Praetexta enim est uestis nobilium romanorum
& toga uulgarium. Vnde per togatos romanos intelligimus. ut. 1.
Æneid. Romanos rerum dominos, géteinq; togatam. inde Varro
togatorum. i. romanorum doctissimus appellari solet. Et dicitur to **Toga**
ga a tegendo. Est enim uestis oblonga: qua caeterae teguntur: qua
tempore pacis uti solebant: ideo pro pace poni solet. ut apud Cice
ronem: Cedant arma togae: concedat laurea linguae. Et apud Mar.
Claro militiae Fronto, togaeq; decus. Hic. i. quiuis alius. eandé uim **Hic**
habet quam ille. Elegos etiam per contemptú dixit sicut togatas. **Elegos**
Nam sicut togatas utcunq; quiuis graecarum literarum imperitus
facere poterat: fiebant enim de argomento ramano: ita: ut elegos. i.
uersiculos de mortuis aut misere amantibus. Proprium enim argu
mentum elegiacorum uersuum est querimonia. Vnde Horatius in
arte poetica: Versibus impariter iunctis querimonia primum: Mox
etiam uoti compos sententia clausa est. Eorum autem facillima ui
detur compositio quia secúdo quoq; uersu potest claudi sententia:
& ideo breues sunt & modici contextus. unde Horatius ibidem:
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor: Grammatici certant,
& adhuc sub iudice lis est. Contemnit ergo togatas & elegos pro
pter uilitatem: sequentia propter prolixitatem. Diem consumpserit **Dies**
pondus habet propter amissionem temporis quo nihil pretiosius
& propter diuturnitatem. Nam sicut diecula pro paruo tempore: ita
dies pro magno capi potest. unde diu aduerbium: uel reuera satis
longum est diei tempus: quod audiendo consumptum dolet. sicut
Mart. Auditur toto saepe poeta die. Consumi autem est hic sumi: ut
nihil remaneat reliquum. Ingens Telephus. i. ingens tragoedia de **Ingens**
Telepho: cuius historia materiam tragicis praebuit: sicut tangit Ho **Thelephus**
ra. in arte: Telephus & Peleus cum pauper & exul uterq; &c. Plus
autem est ingens ꝗ magnum. ingens enim dicitur quasi sine gente
. i. genere: quod excedit genus debitae magnitudinis. & ideo parasi
tus gnato assentator ille apud Teren. in Eunucho: Cuius est de ma
gnis maiora loqui: ubi de Thraso dixerat: Magnas uero Thais age
re gratias mihi? respondit: Ingentis. quod secundum Donatum ibi
dé plus est ꝗ si magnas diceret. Telephi ergo recitatio: quia fabula
fuit ingens & notissima, taedium peperit. eam Mancinellus recitat.
Plena iam margine & scriptus in tergo Orestes: amplissimam fabu
lam & uulgatissimam de Oreste significant. unde Virg. in. 4. Ænei.
Scęnis agitatus Orestes. Mutat autem genus poeta. Nam margo
solet masculinum poni. sicut apud Stat. 4. Thebaide: Soluerat he
sperij deuexit margine libri. Praeterea Terentius quia Eunuchum
pro fabula accepit: dixit in prologo Eunuchú genere foeminino, &
Virg. in 5. q̄a cétaurú ꝓ naui dixit: Cétauro inuehit magna: hic tń
dń Scriptus i tergo Orestes &c. de quo Caldeninus ex usu antiquorum
hoc ait: qui in pugillaribus membraneis scribebát ita: ut scripta pos
sent deleri tanꝗ ex tabulis. Qui uero interiore pagina nó cótenti in
tergo scribebát: dánabátur tanꝗ loquaces & nimij. Mar. Scribit in
aduersa Picés epigrámata charta: Et dolet aduerso ꝙ facit ille Deo.
Nota magis nulli: in hac secunda parte ostédit auctor se quoq; pos
se scribere: ut potissime historiarú, fabularúq; peritum & rhetorices
eruditú. Duo. n. sunt ad poeticen necessaria: res & uerba: sed ré no
uit ex historijs & fabulis: uerba ex in declamationibus rhetoricis.
Sed animaduertere lector inuidiam & contemptú eorum: qui solas fabu
las sectátur & scribunt: auctoré solum fabulas se peritú iactare. Cú
tń bona & utilia scripturus debet philosophiae non esse ignarus. ut
Hora. in de arte poetica: Rem tibi socraticae poterunt ostédere char
tę. Ordo igitur est: Nulli. i. non ulli: ulli sua domus nó est magis no
ta, ꝗ lucus Martis. i. quo filius Martis Romulus a lupa nutritus dici

lur

tur: eſt ſup. notus mihi. Ne uero calumnier a grãmaticulis: q̃bus hęc expono q̧ datiuũ ulli pręcõſtrux: ſciant hoc factũ oportuiſſe ut res latiuũ ſuum habeat antecedens: quo ſine non haberet locũ in con ſtructione. Sed pergamus: & nulli eſt magis nota domus ſua: q̃ an trũ Vulcani: in quo Vulcanus dñatur: qui fulminis faber eſt uicinũ rupib⁹. i. rupturis ſaxorũ. Æolijs: i q̃bus Æolus rex uẽtorũ regnabat.

Vulcani. Quid agant uenti, quas torqueat umbras
Aeacus, unde alius furtiuæ deuehat aurum
Pelliculæ, quantas iaculetur Monychus ornos,
Frontonis Plani, conuulſaq; marmora clamant
Semper, & aſſiduo ruptæ lectore columnæ.
Expectes eadem a ſummo, minimoq; poeta.
Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus, & nos
Conſilium dedimus Syllæ, priuatus ut altum
Dormiret. ſtulta eſt clementia, cum tot ubiq;
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.

IOAN. BRIT. ¶ QVID agãt uenti: q̃ natura ſit uentorum. Horum enim alij ſunt frigidiſſimi: q̃les a ſeptẽtrione ſpirant. li. n. & reliquos cõpeſcũt, & nubes abigũt. Alij humi **Ventorũ naturæ** di: ut Auſter: Africus. & pcipue Auſter Italię. Alij ſicci: ut Corus & Vultur. Alij niuales: ut Aquilo & Septẽtrio. Grãdines Septẽtrio iportat, & Corus. Æſtuoſus Auſter. Tepidi Vulturnus & Fauonius. Saluberrimus aũt oium Aquilo: noxius Auſter & magis ſiccus. Vẽtus aũt eſt (ut qdã diffiniũt auctore Sene.) aer fluens in unã partẽ: qa nunq̃ aer tã immobilis eſt: ut nõ in aliqua ſit agitatione. Victr. uero ſic diffinit: Vẽtus aũt ẽ aeris fluẽs unda cũ icerta motus redũdãtia. De uẽtis igit̃ multi ſcripſerãt: ut Sene. in naturalibus Veteres q̃tuor tãtũ ſeruauere p totidẽ mũdi partes. Ideo nec Home. plures nominat. Mox ãt poſterior ętas octo addidit rõne nimis ſubtili, & cõciſſa. Sũt ergo bini in q̃tuor cęli partibus. de q̃bus abũde li. 2. ca. 47. Pli. Victru. & Gel. (ut diximus) Se. in naturalibus: Ordo aũt talis eſt. ut poti⁹ inferioribus q̃ ſupioribus ꝯiũgãtur. Platani Frõtonis clamant qd agant uenti &c. Sicq; oſtẽdit in ædibus Frontonis uaria quot. die a poetis recitari. ¶ Quas torqueat umbras Aeacus: aliqui hunc locum ſimpliciter accipiunt. i. quæ de inferis ſcribantur: apud quos Aeacus iudex ſit conſtitutus. Cæterum ad id poeta reſpicit: qđ ſcribit Plato in Gorgia ſuo. ſic enim inducit Iouẽ **Tres iudices apud inferos** loquẽtem: Conſtitui tres alios meos iudices: duos quidem ex Aſia: Minoem. ſ. & Rhadamãthum. unum uero ex Europa: Æacum. qui mortuos iudicabunt in triuio. ex quo portãt uię: altera ad beatorũ inſulas altera ad tartarũ. & Aſiaticos quidẽ Rhadamanthus iudicabit. ab Europa igitur qui uenerint Æacus. Minoi autẽ committã: ut iudicet ſi quid alijs occultum exiſtat: ut ſic iuſtiſſime procedat iudicium: rectaq; ſit animarũ tranſmiſſio. Ait ergo poeta ſibi notum eſſe ex frequenti poetarũ recitatione: Æacum iudicem eſſe apud inferos: qui animas europeas iudicet tm̃. ¶ Torqueat: iudicet, & puniat. Ouid. Noſtra mille modis lacerabitur umbra, tuaſq; Æacus in pœnas ingenioſus erit. ¶ Vnde alius furtiue deuehat aurũ pelliculæ. i. expeditionem Argonautarum uidelicet unde Iaſon aureũ uellus ſuſtulerit. Cuius rei hiſtoria nota eſt ex Diodoro in. 5. Strabo autem **Veritas, fabulæ aurei uelleris** li. 11. aurei uellens fabulam ſic interpretatur. Apud Colchos torrẽtes deferre aurũ quod barbari perforatis tabulis, pellibuſq; uilloſis excipiunt: unde fabulæ ortum eſt figmẽtum. De Argonautis autẽ apud latinos ſcripſit Vale. Flac. apud Gręcos uero Orpheus prius mox Apollonius. ¶ Furtiuæ: hoc eſt quę furtim & inſcio Æeta ſubrepta fuit. Nam furtiuũ appellamus qcquid furtim ſurripitur. unde Pli. lib. 19. cap. 7. ſic ſcribit: Rutam furtiuam tantam prouenire ſertilius putauit: ſicut apes furtiuas peſſime. ¶ Quantas iaculetur Monychus ornos: pugnam dicit quę fuit inter Lapythas & Cẽtauros populos Theſſaliæ: quę hiſtoria ita ſe habet. Cum enim (ut diximus in Achilleida) Perithous Hippodamiã duxiſſet uxorem: circumuicinos populos, omneſq; Deos cõuocauit ad nuptias pter Martẽ. Quare indignatus cẽtauros tam mero calefactos ad rapiẽdam Hippodamiã concitauit aduerſus Lapythas: eo certamine ferant Centauros deletos fuiſſe. Sed hoc ueritas habet. Centauros (ut ſcribit Stra.) aut funditus a Perithoo deletos fuiſſe: illorũ agro prorſus deſolato: aut ipſarum nomine gẽtium, nuſquã amplius exiſtente: nec tali eorum conuentu perdurante: ſi quid tamen adhuc reſtat adnatum, mentione non inſigniri. ¶ Monychus: nomen eſt proprium Centauri. Ouid. Fecerat attonitos nouares, heu dedecus ingens Monychus exclamat. Luca. Aut te iactantem Monychon ornos. dictio eſt compoſita. μόνος enim ſolus dicitur: & ὄνυξ unguis. equinos enim pedes Centauri habuiſſe feruntur. Home. autẽ ſæpe dat hoc epitheton equis: q̧ ſolidis ſint ungulis & non fiſſis. ¶ Ornos: Orni arbores ſunt quæ maxime in montibus proueniunt. Virgil. **Fronto** Cantando rigidas deducere montibus ornos. ¶ Frontonis platani: partem poſuit pro toto: ideſt ędes Frontonis. Hic eſt ille Fronto de quo & Mart. Vota tui breuiter ſi uis cognoſcere Marci Clarum militię Fronto, togęq; decus. Militauit ſub Tito in euerſione Hieroſolymorum. nam unus fuit ex libertis & amicis eius: de quo multa Ioſephus lib. 7. de bello iudaico. Frontonum cognomina a Fronte ſunt dicta: ſicut Capitonum a capite. auctor eſt Cice. in primo de natura Deorum. Eſt autem ſenſus: In ædibus Frontonis quotidie poetę aliqd recitãt ita: ut tota domus quotidie aſſiduis clamoribus reſonet: ac p hoc ſciat quę a uarijs poetis tractẽtur. Nã nobiles Romani ædes ſuas recitantibus cõmodabãt. unde & alibi Maculonus commodat ędes. Et Cor. Tacitus de claris Orato. loquẽs de poetis ſic ſcribit: Nam & domũ mutuatur: & auditoriũ extruit: & ſubſellia cõducit: & libellos diſpgit &c. Per Platanos aũt ædiũ luxũ & magnificẽtiã oñdit. Platanus enim umbrę gratia ex alieno petebat orbe. tam late enim rami uagabãtur: ut etiã in ſcãnis patulis arboris epularentur quindecim conuiuæ: adſiſtentibus etiam miniſtris: umbræ cauſa alebatur. unde illud Virgil. in. 4. Georgi. Iamq; miniſtrantem platanum potantibus umbras. Tantumq; honoris poſtea increuit. ut uino infuſo enutriretur: compertum maxime id prodeſſe radicibus. quod primus excogitauit Hortenſius. Lege Plin. lib. 12. cap. 1. A Platano eſt poſſeſſiuum plataninus: ſicut a balano balaninus. ¶ Marmora conuulſa: quæ aſſiduo recitantium clamore ex parietibus conuelli: & labefactari uidentur. Nam potẽtiorum parietes marmorum cruſtis integebantur. Sene. ad Lucilium: Vt parietes adiectis tranſmari marmoribus fulgeant. & alibi ad eundem: Quid loquar marmora: quibus templa: quibus domus fulgẽt. Primus autem fuit Mamurra Formianus præfectus fabrorum Cæſaris in Gallia: qui Romæ cruſtis marmoreis parietes domus ſuę in monte Cęlio operuit auctor Plin. libr. 36. cap. 6. ¶ Clamant: reſonant: reboant. ¶ Columnæ ruptæ: ita dictum: ut illud Virgil. Et cantu querulæ rumpunt arbuſta cicadæ. & illud: Fregit ſubſellia uerſu. & illud: Soluentur riſu tabulæ. ¶ Aſſiduo lectore: aſſiduo lectoris & recitatoris clamore. ¶ Expectes eadem: cum indignatione legendum, q̧ non ſolum docti ſcribant: ſed etiam indocti: iuxta illud Horatij: Scribimus indocti, doctiq; poemata paſſim. ¶ Et nos ergo manum: ſenſus eſt: Cum docti inquit & indocti ſcribant: poſſumus ergo & nos ſcribere: cum & grammaticem, & rhetoricem didicerimus. Erit autem ordo: Ergo & nos ſcribemus: manum enim ferulæ ſubduximus: & conſiliũ dedimus Syllæ. Poteſt etiam alius eſſe ſenſus ut ſit: Ergo & nos iam grammaticem & rhetoricen didicimus: ut ſileamus, & nihil ſcribamus: cum omnes, & docti, & indocti pariter ſcribãt: ut omnino ſenſus ſit nimia indignatione interciſus. Eſtq; legẽdum ea interrogatione: qua contrarium uidemur uelle facere, quaſi dicat num didici grammaticem & rhetoricen: ut ſileam & nihil ſcribam? ut omnino hæc extrinſecus ſubaudiamus. Et ita dictum eſt: Et nos ergo manũ ſicut illud impune ergo mihi. ¶ Ferulæ ſubduximus: ideſt ſubtraximus: ac per hoc iam a grammaticis eruditi receſſimus, ita didicimus, ut ſubducere manum licuerit. ¶ Ferulę: uirgę qua manus pue **Ferula** rorum feriuntur. de qua Columel. Nec manibus mitis ferulas: nec cruribus æque. & infra: Capparis, & triſtes hinulæ, ferulæq; minaces. Martia. ſic in apophoretis: ingratæ nimium pueris, gratæq; magiſtris. Eſt autem infirmiſſimum uirgultum fœniculo perquam ſimile. unde Plin. lib. 13. cap. 22. Folijs fœniculo, inani caule, natura eadẽ quæ anetho, & fructu ſimilis. De hac multa & Theophra. Nulli (auctore Plin.) fruticum leuitas maior q̃ ferulæ. ob id geſtata baculorum uſum ſenectuti præbet. ¶ Conſilium dedimus Syllæ: oſtendit (ut diximus) artem oratoriam ſe etiam didiciſſe: in qua cũ uerſaretur, ſępe exercitationis gratia ſuaſorias declamauit. Nam in ſcholis ſuaſoriæ tractandæ proponebantur adoleſcentibus. Deliberat Agamennon: an Iphigeniam immolet, negante Chalcante nauigari poſſe. Item deliberant Athenienſes: an trophea perſica tollant, Xerſe minitante rediturum ſe, niſi tollerentur. Deliberat Cicero an promittente ſalutem Antoni. orationes ſuas comburat. Item deliberat Sylla an deponat dictaturam promittente Senatu impunitatem. Ait igitur Iuuena. talem declamando ſuaſoriam ſuaſiſſe Syllæ

ut dictaturam deponeret. nam dare consilium Syllæ est suadere.
Quint. lib. 3. Cũ Cice. dabimus cõsilium: ut Anto roget. ┌ Priuatus
ut altum Dormiret citra periculũ: hæc erat ratio suasionis: ut depo
sita dictatura, quã sibi ipse ad centũ & uiginti annos asciuerat: tanq̃
grauissimis solutus curis altius dormiret. Nã Sylla cũ imperiũ eius
rogatione Sulpitia trãsferetur ad Mariũ: indignatus ex Asia ĩ Italiã
reuersus est: & ante urbẽ aduersariorũ septuaginta amplius millia
ad portã Collinã occidit. Ingressus urbẽ q̃tuor millia inermiũ nulla
seruata fide in uilla publica interfici iussit. Marij cineres erutos ĩ Ty
berim piecit. Post tantã hãc crudelitatẽ p̃ summũ animi & corporis
cruciatũ expirauit Puteolis: cũ dictaturam deposuisset. morbus aũt
quo cõsumptus est, phthiriasis est appellatus. i. pedicularis ἀπὸ τῶν
φθειρῶν: quos pedes & pediculos uocamus: corpore seipsum erodẽ
te & suppliciũ sibi gignẽte: unde est illud Sereni: Sylla quoq; infelix
tali languore peresus Corruit: & misero se uidit ab agmine pasci.
Quã foeditatẽ ne uisentes intelligerẽt: somno dissimulabat. De quo
Pli. ita scribit lib. 7. Age nõ ex tus uitæ eius oium p̃scriptorũ ab il
lo: calamitate crudelior fuit: erodẽte seipso corpore: & supplicia sibi
gignẽte: qđ ut dissimulauerit: & supremo somno eius, cui immortuus
quodãmodo est: credamus ab uno illo inuidiã gloria uictã: ad qđ
poeta uideť alludere: cũ ait: Vt altũ Dormiret: eo genere morbi ostẽ
dit Pli. li. 7. ca. 52. & Apuleius. 3. Floridoꝝ: Pherecydẽ oronis pro
fucæ auctorẽ cõsumptũ esse. Alemã ẽt: ut docet idẽ Pli. li. 11. c. 34.
ex clarissimis grecię poetis eadẽ infirmitate obijt. ┌ Priuatus: deposi
to imperio. ┌ Dormiret altũ. i. p̃fundo somno. Hora. Ter uncti trãs
nato Tyberim somno: q̃bus est opus alto. ┌ Stulta est clemẽtia: ans
tipophora est: q̃si aliquis dixerit chartã nõ esse p̃dẽdã: & ipse rñdeat.
Stulta est hęc clemẽtia. i. stulta & ridicula est benignitas tanti facere
tã modicã chartæ iacturã. & ita extenuat nõ sine summa animi mo
destia uires ingenij sui: q̃si sciat paucos fore a q̃bus opus suũ legať.
Mart. Scribere uersiculos miseras & p̃dere chartas. Clemẽtia aũt p̃
prie ẽ lenitas sup̃ioris aduersus iferiorẽ: & tẽperatia ai ĩ p̃tãte ulciscẽ
di. auctor Sen. ┌ Peritur̨ę: q̃ scio p̃iturã: cũ nemo lecturus sit carmẽ
meũ. ┌ Cũ tot ubiq; Vatib᷒ occurras: cũ tã multi poetę passĩ scribãt.
ASCen. ¶ P L A T A N I. i. arbores illæ a latitudine dictæ. & p̃p umbras
cõsitę. Frõtonis: illius doctissimi, ad quẽ poetę ꝯueniebat. & quo se
ẽt A. Gel. ꝯuenisse testatuř. q̃ p̃ &. marmora. i. podia marmorea. cõ
uulsa: hyp̃bolicos dicit. i. exhausta & cauata frequẽti reuerberatio
ne uocis recitatiũ. & colũnæ marmoreæ in hortis illius deãbulacrũ
faciẽtes, ruptę assiduo lectore. i. recitatore. uel tritæ a lectore: q car
mina affixa legeret. clamãt. i. referũt & indicãt semp̃ q̃d uẽti agat. q̃s
umbras. i. aias Æacus filius Iouis & iudex ifernalis torqueat. & uñ
. i. a quo loco: q̃a a Colchoꝝ ĩsula alius: uidelicet Iasõ deuehat. i. sub
uehat. & capsula auferat auꝝ pelliculę furtiuę. i. aurei uelleris furti su
blati. & q̃tas. i. q̃ magnas. ornos. i. tales arbores. Monychus. i. ille cẽ
taurus hñs ungulas pecũ solidas more equoꝝ. iaculetuř. i. proijciat
ĩ hostẽ. Expectes. i. expectare posses. eadẽ. i. easdẽ fabulas iã dictas
a sũmo & minimo poeta. Quia ut dicit Hora. in epist. ad Augustũ.
Scribimus indocti, doctiq; poemata passim, & in poetica: Qui uer
sus nescit tñ audet &c. Ergo cũ ita sit q̃ oẽs scribãt. & . i. ẽt: nos sub
duximus. i. supposuimus secundũ Mãcinellũ: uel subtraximus secũ
dũ alios. ferulæ. i. ligno ex ferula: quo p̃ceptores triuiales feriũt ma
nũ. i. secũdũ Mãcinellũ. nos tulimus & p̃pessi sumus ferulas: ut grã
maticẽ disceremus. uel nos (ut Calderinus sentit) metu uerberꝝ sub
traximus ferulæ manũ. q̃ minus placet: q̃a discholi & a studio auer
si manũ sic subtrahũt. uel secũdũ Georgiũ: q̃ argute sentit: subtraxi
mus ideo q̃a iã ĩ ludo grãmatico emeriti: & satis eruditi nobis uide
bamur: qđ maxime ꝯtextui quadrat. uult. n. dicere se grãmatices pe
ritũ euasisse. & nos dedimus Syllę dictatori consiliũ. ut priuatus. i.
abiẽs a dictatura. dormiret altũ. i. p̃fundo & quieto somno: hoc est
nos declamauimus sub rhetoricis: & p̃uenimus ad summã p̃fectio
nẽ. nã p̃fectissimis auditoribus dabatur declamãdũ thema aliquod
in genere deliberatiuo summopere arduũ, quale erat: An cõducat
Syllæ deponere dictaturã: quã sic tenebat: ut rusticus lupũ auribus
tenẽs: nã neq; diu tenere poterat. Nullũ. n. uiolentũ est p̃petuũ: neq;
dimittere p̃pter crudelitatẽ cõmissam. Vnde tot hostes sibi cõpara
uerat: ut priuato nihil tutũ foret. Est aũt profundũ nomẽ pro aduer
bio. s. p̃funde positũ. Cũ igitur occurras. i. quilibet occurrat: sicut &
ego. tot uatibus. i. tot poeticẽ profitẽtibus. stulta est clemẽtia parce
re chartis perituris. i. ideo nõ scribere: q̃a scripta tua pereãt: ut Mãci
nellus sentit. uel potius perituris etiã si nihil scripseris. Nulla. n. inui
dia aut impietas est chartas uetustate & carie perituras scriptis: licet
nõ sane cõditis occupare. Hæc de textu, redeamus ad ampliorẽ ex

planationẽ. Nota magis nulli: hiperbole est. Nihil. n. notius cuiquã
esse solet domo sua: & tñ sibi notiorẽ dicit lucũ Martis p̃ quẽ oẽm hi
storiã romanoꝝ intelligit. Est aũt lucus silua incędua. i. quę cędi aut
amputari ob religionẽ nõ potest. In locis. n. religiosis: aut p̃p sepul
turã aut p̃p numina uisa gẽtiles lucũ faciebãt: quẽ quidẽ a cõtrario
sensu a lucẽdo dictũ putãt eo: q̃ minime luceat. alij a luce numinis:
q̃a nullus lucus sine numinibus credebať. nec tẽplũ sine luco fiebat
Lucus aũt Martis uarie exponiť. Nã erat lucus Martis dictus locus Lucus
ille ubi Romulus asylon ꝯstituit. ut Asconius Pedianus asserit. Erat Martis
p̃terea lucus Martis (ut dicit Varro) ĩ uia Appia Romę iuxta tẽplũ
Iunonis lucinę: q̃ uel a luco illo: uel ab eo q̃ uenientibus in lucẽ p̃est
Lucina dicta est: approbãte Ouid. in. 2. Fastoꝝ sic: Gratia Lucinæ
dedit hęc tibi noia lucus: Aut q̃ principiũ tu Dea lucis habes. Est
p̃terea lucus Martis. ubi Remus & Romulus filij Martis a lupa nu
triti sunt. ut Liui. in. 1. ab urbe cõdita late declarat. & Vir. in. 1. Æn.
tãgit sic: Donec regina sacerdos Marte grauis geminã partu dabit
Ilia prolẽ. Quã historiã sic p̃stringit Iustinus lib. 43. Post multos Al
banę urbis reges ad postremũ Numitor, & Amulius regno potiti
sunt. sed Amulius cũ in ætate potiorẽ Numitorẽ opp̃ssisset, filiã eius
Rheã ĩ p̃petuã uirginitatẽ: ne q̃s uindex regni sexus uirilis ex gene
re Numitoris oriretť, demersit: abolita iniuria specie honoris: ut non
dãnata: sed sacerdos electa uideť. Igiť inclusa in luco Marti sacro
duos pueros: incertũ stupro an ex Marte cõceptos, enixa est. Quo
cognito Amulius multiplicato metu p̃ euẽtu: duos pueros exponĩ
iubet: & puellã uinculis onerat: ex quorũ iniuria decessit. Sed futura
origini romanæ p̃spiciẽs pueros lupæ alẽdos obtulit: q̃ amissis ca
tulis distẽta ubera exinanire cupiẽs, nutricẽ se infantibus p̃buit. Cũ
sæpius ad puulos uelutꝭ ad catulos reuerteretť: rẽ Faustulus pastor
animaduertit: subtractosq; ferę inter greges pecoꝝ agresti uita nu
triuit. Martios pueros fuisse: siue q̃ in luco Martis enixi sunt: siue q̃
a lupa: q̃ ĩ tutela Martis est nutriti: manifestis argumẽtis creditũ est.
hæc ille & plura alia. Sũt tñ q̃ credãt Faustuli uxorẽ meretricẽ fuisse
& lupã uocatã: sicut nos locũ meretricũ lupanar uocamus: sed lon
gũ esset singula p̃sequi. Æolus rex uentoꝝ dictus putať, q̃a cũ (teste Æolus
Varro.) apud nouẽ insulas Sicilię: & Italię p̃pinquas tp̃e belli troia
ni regnaret: ex cõsurgẽtibus nebulis futuros uẽtos ita ueridice p̃di
cebat: ut eos a rudib᷒ sit creditus ĩ sua p̃tãte habuisse. Pli. li. 2. c. 43.
aũt dixit eũ uẽtoꝝ rõnẽ inuenisse. Sũt q̃ cęsa silua dicũt eũ mare ui
cinũ uẽtis exposuisse: & ob id dictũ uẽtis imperasse. Certũ est eas re
giones uẽtos generare plurimos: sicut Ætnã, Siciliã, Vulcani antrũ Vulca
fulmina. nã uapores pingues & sulfureos exhalãt. Vulcanũ aũt fa nus
bricare Ioui fulmina ob id fingiť. Quid agãt uẽti: sic ostẽdit Geor.
Val. i. quos uoluãt turbines cetæ: q̃a alij pestilentes sunt ut Auster. Venti
alij aquas in glaciẽ cõuertũt ut Boreas. alij arborũ & seminũ foetus
educũt ut Zephyrus. hæc & id genus alia apud Arist. in libris me
theoroꝝ legas. Motus aũt huius cã prima & p̃cipua sunt stellę & pla
netę: sicut Iupiter: q̃ mouet a septẽtrione salubres uẽtos: Sol ab oriẽ
te: Luna ab occidẽte: Mars a meridie. Signa quoq; uẽtos pariũt. nã
tria signa quę hñt calidas qualitates: q̃ ignea triplicitas appellatur:
Aries: Leo: Sagittarius oriẽtales mouent uentos. Altera triplicitas:
Taurus: Virgo: Capricornus terrea: uentos excitat meridianos: quę
qualitates habet frigidas & siccas. Tertia qualitates calidas & hu
midas habet: aeria ab hoc appellata: Gemini: Cancer: Libra occi
duos. Tria uero reliqua signa, quę dicuntur aquea triplicitas: quali
tates habent pituitosas, uentosq; exuscitant septemptrionales. Æa Æacus
cus Iouis & Æginę filius: qui ex Endeide Chironis filia Thelamonẽ
& Pelea habuit. tantę dum uiueret fuisse dicitur iustitię: ut apud in
feros animaꝝ creditus fuerit a Plutone delectus iudex. unde Hor.
Quã pene furuæ regna Proserpinæ: Et iudicãtem uidimus Æacum
Socrates apud Platonem Iouis dicta referens: Ego igitur inquit: ut
pote qui ante uos hoc p̃uiderim cõstitui iam meos filios iudices
duos quidem ex Asia: Minoẽ & Rhadamanthum. unũ uero ex Eu
ropa: Æacum. hi ergo posteaquã mortui fuerunt: iudicabunt in pra
to quodã: ibiq; in triuio: ex quo geminæ extant uiæ. altera quidem
ad tartarum. alia uero ad insulas beatorum. & asiaticos quidẽ Rha
damãthus. eos uero q̃ ab Europa uenient Æacus iudicabit. Minoi
uero ad id munus iniungam: ut ipse dijudicet si quid alijs ambiguũ
fuerit: ut iustissime procedat iudiciũ: recteq; fiat transmissio animo
rum. In Socratis uero apologia addit etiã Triptolemũ inquiẽs: Qui
illic iudicare perhibẽtur: Minos, Rhadamanthus, Æacus, Triptole
mus. Hæc omnia Geor. Val. Errat ergo Seruius, qui Europæ filios
dicit: quod tñ Diodoꝝ Siculũ asseruisse Landinus affirmat. Stra. di
cit Rhadamãthũ antiquissimũ Cretę regẽ fuisse: & primum legibus

Cretēses instituisse. Cuius imitator Minos deinde extitit, fratremq; habuit: ex huius imitatione Rhadamāthum appellatū. Sunt q horū triū officia diuidāt: & Rhadamātho inquisitionē attribuāt. Iuxta illud. 6. Æne. Gnosius hæc Rhadamāthus habet durissima regna: Castigatq;, auditq; dolos, subigitq; fateri. Quæ quis apud superos furto lætatus inani Distulit in seram cōmissa piacula mortē. Minoi iudiciū. unde Hora. Cū semel occideris, & de te splendida Minos Fecerit arbitria. Æaco uero executionē: Vnde hic quas torqueat umbras. Sed Valla exponit. i. q̄s iudicet. & Horat. dicit iudicantē uidimus Æacū. Oēs nimirū sunt iudices.

Cur tamen hoc libeat potius decurrere campo,
Per, quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus,
Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam.

Quod ideo fictū reor: qa credebant idē studiū & exercitiū fore defunctis: qđ fuit uiuentibus unde. 7. Æne. Quę gratia curruū, Armorūq; fuit uiuis: quæ cura nitētes Pascere equos: eadē sequtur tellure repostos. Quia ergo optimi dū uiuerēt iudices erāt: tales nūc quoq; finguntur.

Monychus Monychus apud Lucanū nō dicitur ornos iaculatus: sed Rhætus. dicit. n. li. 6. Aspera te Pholoes frangentē Monyche saxa: Teq; sub etheo torquētem uertice uulsas Rhœte ferox quas uix Boreas iuerteret ornos. Oēs autē centauri possent dici Monychi. i. unius uel solidi unguis: quia finguntur a patre media sursum uersus humanā effigiē habere: & deorsum equinā: qđ ideo fictū est: qa sunt populi Thessaliæ, qui primi in equis cōspecti de longe uidētibus partim hoies: partim equi uidebātur. Tāgit aūt poeta breuiter quę a poetis fere describi solēt ut maris tēpestates quas agūt uēti. sicut Virg. 1. Æne. Aut nauigationes. Vnde alius furtiuæ deuehat aurū Pelliculæ. Aut inferoꝝ pœnas. sicut Virg. in. 6. Vnde hic quas torqueāt umbras Æacus. Aut bella. sicut Virg. in sex ultimis libris. & ideo hic Quātas iaculetur Monychus ornos: quas in bello cōtra Lapythas iaculatus est. Aut mirabiles reꝝ ortus. Vnde hic. Nota magis nulli &c.

Ferula Ferulæ manū subduximus: qđ sit subducere exposuimus. Ferula aūt uti pręcepto res triuiales testatur Columel. dicēs: Ferulæq; minaces minatur. n. scholasticis. & Martia. Testesq; ferulę sceptra pędagogoꝝ. Ingenui tū uapulabant pellibus anguillarū: ut auctor est Pli.

Sylla Syllæ historiā sic quoq; colligit Geor. Val. Sylla gētis patriciæ. i. de patribus, seu senatoribus ortus usq; ad quęsturę suę initia uitam libidine: & uino conquinatā continue produxit. postea Iughurthæ cathenas iniecit: Marium superauit. Cinnę dominatum fregit: Sulpitium proscripsit: Seruum Sulpitij, qui dominū prodiderat de Tarpeia arce pcipitari iussit: Mithridatē compescuit: eūq; ex omni Europa: & Eubœa reppulit: & intra auitū regnū coegit. Pugnauit ante urbē ad portam Collinā: ubi Romanorum octoginta millia fusa dicūtur. Mox urbē ingressus quatuor hoium millia: quę se ei dederāt: nulla fide seruata inermia bellator. s. strenuus occidit. Plurimi quoq; tūc in sontes & qui eius sequebātur nutū: occisi sunt ab hoc naturæ efferato mōstro. Hos quidā supra nouem millia fuisse tradunt. Deinde infamē illam proscriptionis tabulam producit: quā octoginta hoium millia quidā scribunt continuisse. Secunda inde tabula quingētos dicitur habuisse. M. Marium. Caij fratrē necari iussit oculis prius effossis: & deinde mēbris minutim amputatis: Carinatē Marij pretorem iugulauit. Tāta deniq; cædes facta: non ut urbs modo ipsa: sed & cūcta Italia illius cruēta rabie ac peste, tremendoq; furore sanguine inundauerit: fortis ad uitia: & ad secura facinora satis strenuus. Fides ei nulla: nullus Dei timor: nullaq; clemētia. Quatuor legiones marianæ partis fidē eius fluxam & uanā secutas trucidauit: misericordiā, quæ in ipso nulla erat, frustra implorantes. Quinq; prænestinorum millia fide prius data trucidauit: & spargi per agros iussit: ut iacerēt insepulta. Quin & aduersus fœminas distrinxit enses. Multorū uirorū abscissa capita ad se iussa deferri spectauit illudens: Caij Marij cineres eruptos sparsit in Tyberim. Sed tādem Dei in se iram sensit ultricem. Cū enim dictaturā: quā sibi asciuerat deposuisset: laruis uexatus sæpe nocturnis: est e lecto aliqñ tractus in pauimētum: eūq; aliqñ in sublime eleuatum: in terramq; demissum a laruis: semineцem famuli in lectū reportarunt: ac tandē spiritum rabie ac cruore plenū (ut scribunt quidā) uomuit. Alij uitæ exitū fuisse adhuc atrociorē scribūt: erodente. n. se corpore & supplicium gignente cædis & calamitatis multoꝝ uermiculis: quos pediculos dicimus: ferunt absumptum. et Sereno docēte sic: Sed qs non pareat Pherecydis fata tragœdi: Qui nimio sudore fluens animalia tetra Eduxit turpi miserum quæ morte tulerunt. Sylla quoq; infelix tibi languore peresus Corruit: & fœdo se uidit ab agmine uinci. Hoc de uita & morte eius Georgius. Ne quis autem tardiusculus credat Iuuenalem dixisse ueraciter Syllæ uiuēti consiliū: ut dictaturā deponat: sciat. xii. Imperatores inter Syllam & Iuuenalem fuisse: neq; uult dicere qđ pro themate ficto declamauit. i. exercuit ingenium suum in scholis rhetorum: qui artem rhetoricā docebant argumentādo pro utraq; parte: probādo. s. modo quod utile esset deponere, modo quod inutile. Si hęc uerba non intelligis lector, nihil intelligis. Dixi autē difficillimū esse thema: propterea qđ neq; satis commode tenere poterat dictaturā: neq; dimittere: erat autem dictatura summus magistratus: summaq; dignitas post exactos reges supra consules: prętores: tribunos equitū: unde imperatores orti: qui perpetuam dictaturam occupabāt. Dicta autē est eo q ex dictamine nullo obsistēte oīa gerebat dictator. Quod aūt dicit: Priuatus ut altū Dormiret. alludit inquit Calderinus ad historiam. nā (ut Pli. scribit) pedicularē morbū in quē incidit Sylla: somno dissimulabat, ne adiret licet Sylla morbo pediculari interierit, tamen altum dormire, ut hic significat, non potest ad hoc accommodari. Valla dicit q profundior in paupere somnus est. Vnde Statius: Inuitat tenues ad dura cubilia somnos. Lucanus: In quoꝝ pectora somno Dat uires fortuna minus. Chartę. i. libro ex chartis. Dicitur aūt græce hic chartes: latine hæc charta. Sunt. n. pluscula noia alterius generis apud græcos, q̄ apud nos sed fere terminationē mutāt: ut chataracta: catapulta: margarita: charta: cęra: amphora. Panther & lynther q̄ nos fœminina, ipsi masculina proferūt, sed & antiquoꝝ plurimi apud nos hic lynter dixerūt: Probo & Capro testibus. Frequēter aūt secūda psona p quauis ponitur. ut. 4. Æne. Migrātes cernas. i. qlibet cernat. & hic occurras. i. qlibet occurrat. uel cū ego occurrā. uel loqtur de se: qsi de alio: cum o tu Iuuenalis occurras: sed primus modus placet.

¶ C V R tñ hoc potius: rōnē affert: qre potius Satyrā, q̄ aliud poematis genus sit scripturus: ordo aūt erit & sensus: Edā. i. dicā & manifestabo, cur tñ potius libeat mihi decurrere hoc cāpo. ¶ Hoc cāpo hoc genere poematis satyrici: sumpta metaphora ab ijs q equos & currus agūt p spatiosos cāpos. (Magnus alūnus: periphrasis est Lucilij: q ex Arūca Rutuloꝝ ciuitate natus: primus apud latinos scripsit Satyrā: in eo mira fuit (ut docet Quint.) eruditio & libertas: atq; inde acerbitas: & abūde salis. natus aūt est anno anteq̄ Carthago iditionē Romanoꝝ p Scipionē redacta est: mortuus quo anno Furius Bibaculus poeta natus est Cremonę: & Cymbri supati sunt a Mario. ¶ Alūnus: is ppne dicit: q alitur: Plin. Italia alūna oium terraꝝ, eadē & parēs. Ouid. Pax nutrit Cererē: pacis alūna Ceres. Non ignoro ab diuo Augu. nominari Iouē alumnū: qsi q oīa alat. Pli. itē lib. 24. ca. 17. passiua significatione posuit sic: Alia deinde Adamātidē, Armenię, Capadociæq; alūnā. Verū apud auctores tali significatione: aut nunq̄ aut rarēter inuenias: unde fallitur: q putāt Italiā dicta alumnā a Plinio q alat: cū hoc dicat Italiā tanq̄ filiā ab omnibus terris alimenta accipere: eandēq; tanq̄ matrē omnibus pbere. sed cū hoc lōge clarius sit q̄ a nobis indigeat explicari, plura nō addemus. ¶ Flexit equos: perstat in trāslatione: qa dixit cāpo, equos ergo. i. stilum suū. ¶ Si uacat: si otiū est audiendū. Dicimus. n. mihi nō uacat per impersonale. i. otiū non est. Et ego uaco. i. otiosus sum: & habes otiū. Seneca: Nō uacat mihi uerba dubie cadētia consectari. Et paulo inferius: Nō uaco ad istas ineptias: ingens negociū in manibus est. Vaco itē capitur p operā do. ut Cic. uacat diligenter studijs liberalibus. Item usurpatur pro careo: ut Ego uaco culpa.

IOAN. BRIT. | Lucilius | Alūnus | Vaco

¶ C V R tamen &c. Hæc est tertia pars principalis huius Satyræ: in qua auctor ostendit causam cur potius satyram q̄ aliā quāuis rē scribere uelit: & ea est quod multa uideat in hominibus uitia: quoꝝ plurima enumerat: quæ potius exagitāda cōcludit, q̄ tabellas lectādas. Ordo est: Tamen o uos auditores: satyrici enim quasi uerbi diuini declamatores: quos prædicatores uocāt ad populū loqui se fingūt. unde & sermones Horatij dicti. igitur tamē. i. tametsi iam exploratum est quod debeā uelle scribere: & qđ sciā: & quod possim scribere: tamē quia nō cōstat quid mihi potissimū scribēdū sit. o uos auditores mei si uacat. i. si otium uobis est. & si uos placidi. i. beneuoli admittitis rationē quā daturus sum, ego edā. i. expresse dicam. Cur. i. qua ratione: quaobrem libeat sup. mihi decurrere. i. me exerceri potius in hoc campo. i. in satyrica palæstra: per quē magnus alumnus Aurūcæ uel Aruncę. i. Lucilius princeps satyræ nouæ in Aurunca parte Italiæ altus: ut plures intelligunt. flexit equos sup. suos. i. exercuit uires ingenij sui, de hac metaphora postea dicam. Potest autē hyperbati sequentis ordo esse: difficile est satyram nō scribere.

ASCen.

Cum tener vxorem duca spado, Meuia thuscum
Figat aprum, & nuda teneat venabula mamma,
Patricios omnes opibus cum prouocet vnus,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat,
Cum pars niliacæ plebis, cum verna Canopi
Crispinus, tyrias humero reuocante lacernas
Ventilet æstiuum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat maioris pondera gemmæ,
Difficile est satyram non scribere. nam quis iniquæ
Tam patiens vrbis, tam ferreus, vt teneat se?
Causidici noua cum veniat lectica Mathonis
Plena ipso, & post hunc magni delator amici,
Et cito rapturus de nobilitate comesa
Quod superest, quē Massa timet, quē munere palpat
Carus & a trepido Thymele summissa Latino,

JOAN. BRIT.

CVM Tener uxorem: una est ex rationibus: quare potius Satyrā, q̄ aliud genus carminis sit scripturus. Est enim sensus & ordo: Difficile est non scribere Satyram: cum tener spado ducat uxorem &c. i. difficulter te contineas, quin Satyrā scribas, sequitur. n. Nam q̄s tam patiens: & illud facit indignatio uersum. Quasi dicat etiam si nolis: non possis tibi tēperare: quominus Satyrā scribas. Ducat spado: indignatio est in libidinē mulierumq́ue: cū a Domitiano (auctore Tranquillo) reuocata esset lex Iulia in adulteros: mœchis suis nubebant: ne supplicio afficerētur. Inter mœchos aūt erāt & spadones. Mart. li. 6. Quod nubis Proculina cōcubio: Ne lex Iulia te notare possit. Non nubis Proculina: sed fateris. & alibi. Cur tm̄ Eunuchos habeat tua Gellia quæris Pannichenuult futui Gellia: non parere: Alibi: At prius o mores & spado mœchus erat. Alibi: Cū sene cōmunē uexat spado dydymus Æglē. Simul etiā poeta ridet legē ipsam: cui iam excogitata est fraus. Nā cū reuocata sit ad pudoris sanctitatē tuēdā: mulieres impudenter spadonibus nubebant: q̄bus oblectatæ fuerant. Spado autē & Eunuchus dictiones sunt grecę: idē q̄ significat, spado nomē est a uitio naturali uel uiolento: Eunucus uero est nomē officij. dicitur aūt Spado a σπάω: qd' est auello & aufero: q̄ ab eo testiculi auellātur. Vulpia. ait Spadonū noīe eos etiā cōtineri: qui natura spadones sunt. Eunuchus autē dicitur ἀπὸ τῆς εὐνῆς. i. cubili. & ἔχω custodio: q̄a id genus hominū adhibebat̄ seruandis cubilibus regū & principum. Tener: nam spadones molles sunt: & effœminati. Meuia thuscū: alia indignatio in mulierū impudentiā quæ t̄pibus Domitia. in uenationes & pugnas theatrales descendebāt. unde Mart. Hæc iā fœminea uidimus acta manu. Statius in Siluis: Stat sexus rudis, insciusq́ ferri: Et pugnas capit improbus uiriles Credas ad Thanaim, ferumq́ Phasim Thermodonciacas mouere turmas. Meuia autem nomen est impudicæ mulieris: & pro quacūq́ impudēti muliere ponitur: quæ in uenationes: & pugnas theatrales descenderet. Aprum thuscū: emphasim habet: quasi qui cæteris esset ferocior. Mart. Thuscæ glandis aper populator, & ilice multa Iam piger: Ætolę fama secunda feræ. Nuda mamma: habitū expressit procūbentis in uulnera feræ. sic. n. mā mæ e sinu exerūtur. Illud autē est fatuū: quod aliqui ad ritum Amazonū referūt: quę sibi dextram mamillam adurebant. simpliciter. n. locus est accipiendus. Māma: eadem dicitur & mamilla & papilla

Mamma

& uber. Māmam item ueteres p̄ matre acceperūt: sicut Tata pro patre. Mart. Māmas atq́ tatas habet Afra: sed ipsa Tatarū dici, & māmarum maxima māma potest. Patricios oēs: de Cinamo tonsore sui t̄pis intelligit: qui muneribus mulieris locupletatus est usq́ ad censum equestrē: mox dānatus in Sicilia exulauit. de quo sic Mart. Qui tonsor fueras tota notissimus urbe: Et post hęc dominę munere factus eques. Sicanias urbes, Ætneaq́ regna petisti Cinname: cū fugeres tristia iura fori. Qua nūc arte graues tolerabis inutilis annos? Quid facit infelix & fugitiua quies? Non rhetor: non grāmaticus: ludiue magister: Non Cynicus: nō tu stoicus esse potes. Vendere nec uocē siculis, plausumq́ theatris. Quod superest: iterū Cinname tonsor eris. Patricios: nobiliores denominatos a patribus. Nā cōdita urbe Romulus centū elegit senatores: quibus reip. curā demandauit. hos patres ob uenerationem appellauit. Aucta mox ciuitate: reliqui reges numerum senatorū ampliauerunt: eosq́ patres conscriptos appellauere. unde hoc postea seruatū est: ut Senatores patres conscripti nominarentur. Qui ergo ex his patribus nascebātur: patricij sunt appellati. Prouocet: possit opibus prouocare & se superiorē ostēdere. Grauis: molesta: & minime grata: qualis solet esse iuuenibus. Sonabat: tondēdo. Cum pars: indignatur Iuuenalis Crispinum hominem Ægyptiū ex seruili conditione ad censum equestrem esse prouectū. Na Domitiano fuit gratissimus, eiusq́ cōsiliorum particeps. eum Iuuenalis ubiq́ insectatur: & præcipue ea satyra: Ecce iterum Crispinus. e diuerso Martia. laudat: Sic placitū uideas semper Crispine tonantem: Nec te Roma minus: q̄ tua Memphis amet. Ordo autē est. Cum Crispinus pars niliacæ plebis: ut sit expositiue pars. Pars niliacæ plebis. i. seruus ex plebe. q. d. ex infimo loco apud Ægyptios natus. hincq́ est potissimū indignatio. Niliacę: Ægyptię. Nilus. n. fluuius est Ægypti. Verna: alumnus. Inter seruū & uernā hoc interest: q̄ serui appellantur, qui in potestatē nostram uenerunt, aut iure belli, aut ære comparati. Vernæ uero qui domi ex ancillis nascuntur: nā & ij in seruitute sunt. omnis. n. ancillæ fœtus domini est. Dicti (auctore Festo) q̄ t̄pe ueris nati sunt: q̄ id tempus ad fœturā sit ualde aptū. Inde dicimus uernaculū omne quod itra parietes domesticos alitur: ut gallinā uernaculā: equum uernaculū: & linguā uernaculā. Canopi: Canopus ciuitas est Ægypti. dicta (auctore Strabone) a Canopo gubernatore Menelai: qui ibi sepultus est. Quinti. docet primo lib. antea Canobon ab Ægyptijs uocitatam. Ventilet: hinc pendet oīs poetæ fremitus: q̄ homo Ægyptius, & seruili cōditione: ea sit mollicie: ut annuli æstiui sint etiā ei ponderosi. Ventilet: cū si refrigeret annulū eximēdo illū e digito: & in aera leuiter iactando. Nā uētilare est i aerē aliquid iactare. Apul. in Asino aureo: Aureos refulgētes manu mea uētilabā. Inde dicimus uētilare frumentū: & uentilabrū instrumētū iactādi frumēti. Vētilare etiā est uentū facere. Tranq. in Aug.: Atq́ etiā aliquo uētilāte cubabat. Aurū æstiuū. i. annulos quos tēpore æstatis gestabāt. nam eo delitiarū peruenerant Romani: ut annulos haberent alios æstiuos: alios hyemales. ac si dicat leuem bracteam: & filum aureum. nam quod tēpore æstatis per leuitatē gestamus, æstiuū appellamus: ut uestes æstiuas. In annulis autē (ut scribit Pli. li. xxxiii. cap. 1.) alij pondera & magnitudinem auri ostentabant. Alijs pluires q̄ unum gestare labor erat. Alij bracteas inserebāt leuiore materia: & p̄pter casum gēmarum totam solicitudinē amputabāt: quibus pro annulis utebātur. per annulum autē aureum ostendit poeta Crispinū equestris fuisse & census & dignitatis. Nam annuli (ut scribit Plinius) distinxere alterū ordinem a plebe: ut semel cœperāt esse celebres: sicut tunica ab annulis senatum tantū. Sed annuli plane medium ordinem, tertiumq́ plebi, & patribus inseruere. Humero reuocante lacernas. i. reiectis lacernis in humeros: quasi nimis ponderosis. tali habitu fuisse & Colossum Domitiani ostendit Statius in prima Silua: It tergo demissa Chlamys. Humeri (auctore Plin.) hominis tantum sunt: Armi quadrupedum. Tyrias: purpureas. nam Tyrus insula fuit Phœnicę: pręalto mari septingentis passibus diuisa. Nunc uero (auctoribus Plinio lib. 5. ca. 19. & Quinto Curtio) Alexandri oppugnantis operibus c̄tinens. Omnis eius nobilitas Conchilio, atq́ purpura constat. Lacernas: lacernæ cōficiebantur ex uarijs coloribus: unde apud Martialem in distichis loquuntur lacernæ coccinæ: Si Veneto, prasinoue faues: qui coccina sumis: Ne fias ista transfuga sorte uide. Item Lacernæ beticæ loquuntur sic: Non est lana mihi mendax: nec mutor aheno: Sic placeant tyriæ: me mea tinxit ouis. Lacernæ aūt tum albę: tum purpureæ sumebantur in spectaculis. Martia. Spectabat modo solus inter omnes nigris munus Horatius lacernis: Cum plebs & minor ordo: maximusq́ Sancto cum duce candidus sederet. Toto nix cecidit repente cælo, Albis spectat Horatius lacernis. Alibi in distichis: Amphitheatrales nos cōmendamur ad usus: Cū tegit albētes nr̄a lacerna togas. Idē in quinto: Edictū domini Deiq́ nr̄i: Dū laudat modo Phasis in theatro: Phasis purpureis rubet lacernis, & paulo infra: Illas purpureas & arrogātes iussit surgere lectus lacernas. Gēmę maioris. i. p̄grandē gemmā: ut sit descriptio annuli leuioris bracteæ: cui lapis p̄grandis sit insertus. Appellatione gēmę intelligimus oēs lapillos pretiosos. Sabinus tñ ad uitelliū ait: Gemmas esse perlucide materiæ, uelut Smaragdos: Chrysolitos: Amethystos: Lapillos autē contrariæ superioribus naturę. ut Obsianos: Vedubientanos. Margaritas autem nec gemmis: nec lapillis contineri. Nam quis tam patiens: quis enim inquit possit pati tantā urbis iniquitatem: ut non moueatur ad scribendum. Est autē ratio: quare sit

Seruus

Verna

Canopus

Ventilare

Ventilabrum

Lacerna

Margarita

Gemma

difficile

difficile non scribere:cũ etiam alia sint notatu grauiora. Vt teneat
se:tẽperet sibi ne scribat. Causidici noua:hinc maxime mouetur
poeta ad scribendã satyrã ꝙ sub Domitiano frequens: & pene pu
blice accusandi rabies existeret:quæ oĩ bello ciuili grauius togatã
ciuitatẽ cõficeret:adeo aures imperator delationibus patefaciebat
ut nihil ꝓpemodum tutũ esset ita:ut delator delatorẽ timeret. Vnde
sic cõqueritur Plin. in Panegyrico de Domitiano: Vidimus delato
rũ iudiciũ:quasi grassatoꝝ: quasi latronũ:nõ solitudinẽ illi nouerãt:
sed templũ:sed forũ ĩsederãt:nulla iam testamẽta secura:nullus sta
tus certus:nõ orbitas:nõ liberi ꝓderãt. Multi igit̃,īter quos & Cau
sidici,cũ in ea re quæstũ & principis gratiã esse cognoscerẽt:relictis
actionibus forensibus ad delationes se conferebant, ut Matho, &
Põpeius,Falco:q iisdẽ tꝑibus ac.usabãt:ut alibi notat̃ a Iuue. Sæ
uior illo Põpeius tenui iugulos aperire susurro. Causidicũ fuisse Põ
peiũ ostendit Plinius epistola:q incipit: Consulis an existimem te in
tribunatu causas agere decere. Notat igit̃ oẽs delatores sub ꝑsona
Mathonis:quẽ ex paupere diuitẽ factũ esse uideri uult quæstu dela
tionũ. Pauperẽ fuisse ostẽdit alibi Iuue. Matho deficit. Martia. Pars
ua rogas magnos:sed nõ dãt hęc quoqꝫ magni. Vt leuius pudeat:
iã Matho parua roga. Eũ alibi Iuuen. ostẽdit uilẽ causidicũ: Dic tibi
Lectica q sis Orator uehemẽs,an Curtius,an Matho. Lectica:ea proprie
dicebat̃ lectica:qua gestarent̃:nõ tam primores uiri, ꝙ̃ matronæ.
Instar cubiculi erat:& Lecticarii dicebant̃ serui: q lecticã gestabãt
humeris. græce exaphoꝝ dicere lecticam:ꝙ̃ a sex seruis: octophoꝝ
uero:ꝙ̃ ab octo gestaret̃. In ea erãt & fenestræ. unde alibi. Clausa le
ctica fenestra. Trãquillus in Augusto: A cæna in lecticulã se lucu
bratoriã recipiebat. Alibi Iuuenalis. Latis specularibus antrũ. nam
antrũ appellat lecticã:cui specularia adhibebant̃. Quemadmodũ
& nr̃a ætate uidimus fœminã quandã primariã gallicã gestari lecti
ca ex corio cocto cũ fenestris:adhibitis specularibus uitreis: ea aũt
gestabat̃ nõ a seruis: sed a duobus equis mediã lecticã intercipiẽti
bus. Lecticã aũt uelis,aulæisue circũseptã fuisse docent & Plutarc.
in Eumene sic: Quo accepto Eumenes scitatis lecticariis:cursu de
latus: ex utraqꝫ Lecticæ parte summouit aulæũ:magna lætitia ma
nũ ꝓtendens: Et Mart. lib. ii. Quẽ grex togatus sequit̃: & capilla
tus. Recensqꝫ sella,linteisqꝫ loris. nã pro lectica sellam poni mani
festũ est. Noua:nuper cõparata delationibus:cũ antea esset paup.
Plena ipso:quasi q cõmodius gestaretur solus:ut delicatus, & lu
xuriosus. Delator: de Marco regulo intelligit:q(ut scribit Plinius
in epistolis)oium bipedũ fuit nequissimus. Multorũ enim nobiliũ
sub Domitiano cædes molitus fuerat. Cassios enim & Camerinos
accusauit:q sub Nerone interempti sunt Et hunc(ut ipse refert) tã
Bebius Massa,ꝙ̃ Metius Carus ualde timebant. Nã Regulo intẽ
peranter laceranti Herenniũ Senetionẽ:rñdit Carus: Quid tibi cũ
mortuis? Nunqd ego Cassio, aut Camerino molestus sum? quos il
le sub Nerone accusauerat. Delator:occultus accusator. nam de
ferre ẽ occulte accusare. Mart. Ecce reũ Carus te detulit: adsit agel
lus. Magni amici.i.imperatoris:hoc est iperatoris amici & famila
ris. nã magna amicitia appellat̃ imperatoris:ut alibi poeta:in quo
rũ facie miseræ magnæqꝫ sedebat Pallor amicitiæ. ut ostendat ne
amicos quidẽ imperatoris tutos fuisse a delationibus. Rapturus:
absumpturus: nã partẽ bonoꝝ delationibus cõsequebãtur nobili
bus ipsis: aut i exiliũ eiectis:aut trucidatis ab iperatore. Nobilitas
te comesa: nobilibus absumptis. & laceratis ab iperatore. Nã(au
ctore Trãquillo)nihil pensi habuit:quin prędaret̃ omni modo. bo
na uiuoꝝ,ac mortuorũ usqꝫ quaqꝫ, & accusatore, & crimine corri
piebant̃. Satis erat obiici qualecunqꝫ factũ,dictũqꝫ aduersus ma
iestatẽ principis. Hinc est, ut alibi cõqueratur poeta: Vnde fit, ut ma
lim fraterculus esse gigantũ. Eius crudelitatẽ in Panegyrico Traia
ni sic taxat Plinius: Cũ nuper imanissima bellua: uelut quodã spe
cu inclusa: nũc ꝓpinquoꝝ sanguinẽ lamberet:nũc se ad clarissimo
rũ ciuiũ strages, cædesqꝫ ꝓferret. &c. De eius sæuitia sic & Cor. Ta
citus ĩ uita Iulii Agricolæ: ꝓcipua sub Domitiano miseriaꝝ pars
erat: uidere & aspici:cũ suspiria nr̃a subscriberẽtur: cũ denotandis
tot hoĩum palloribus sufficeret sæuus ille uultus & rubor: a quo se
cõtra pudorẽ muniebat. Quod superest:quod adhuc ab iperato
re nõ est corrosum & correptũ. Massa: Bebiũ Massam intelligit &
ipsum delatorẽ. Sensus est aũt: Bebius ipse Massa:q delator erat: de
latorem timebat apud principẽ:q tantopere delatores fouebat. De
Bebio Massa sic Pli. in ep̃la ad Macrinũ. Legati rursus iduct̃i iterũ
me iã præsentẽ aduocatũ postulauerũt:implorãtes fidẽ meã: quam
erãt contra Bebium Massam experti. De Massa Bebio sic meminit
Cor. Tacitus in uita Iulii Agricolæ: Et Massa Bebius tã reus erat.

Mox nostræ duxere Heluidiũ in carcerẽ manus. Carus:delator &
ipse fuit: de quo(ut ante diximus) Mart. Ecce reũ Carus te detulit,
adsit agellus. Plin. lib. pri. ad Voconiũ(ut paulo ante dictũ est)eius
sic meminit: Agnoscis eloquẽtiã Reguli lacerat Herẽniũ Senectio
nẽ:tã intẽperanter quidẽ:ut dixerit ei Metius Carus: Quid tibi cũ
mortuis? Nunqd aut Cassio:aut Camerino molestus sum? Palpat:
cui munere blandit̃. Nã palpare,siue palpari idẽ est quod blandiri.
Horat. Cui male si palpere recalcitrat undiqꝫ tutus. Lucilius: Hic
ubi me uidet subblandit̃,palpat̃,caput scabit. Inde dicunt̃ Palpones
adulatores. Persius: Ius hẽt ille sui palpo, & palpator ꝓ adulatore. Palpo
Plaut. in Mercat. Vt palpator nullus est. Palpatio uerbale nitus pal
pandi: Plaut. in Merc. Aufer sine palpationem. Ex palpo cõpositũ
elicio significat. Trepido Latino: Latinus mimus fuit: cuius iocia
& uxoris Thymeles mimæ plurimũ delectatus est Domitia. unde
Mart. Qua Thymelẽ spectas: derisoremqꝫ Latinũ: illa frõte precor
carmina nr̃a legas. Nã cõstat(auctore Donato in Andriã Teren.)
uiros, mulieresqꝫ solitas agere comœdias. Summissa: ad placan
dũ.s. nõ ad coitũ. Ait.n. a superiore quẽ palpat munere non coitu.
Impudicam tñ etiã extitisse in. vi. Satyra innuit illic. Quẽ toties te
xit perituri cista Latini. Ostẽdit aũt poeta:ne ꝑsonã qdẽ gratã ipera
tori fuisse tutã a delationibus. Nã Latinus timẽs delatorẽ ei clãcu
lo submittebat uxorẽ ad placandũ. Nõ ignoro a nõnullis: q ætate
nr̃a in liberalibus studiis postremas partes nõ ferũt: lõga uerborũ
cõtentione disputatũ: Thymelẽ mimã fuisse:quę itidẽ ut Latinus a
Domitia. populoqꝫ fauorabiliter spectaretur. Sed nõ uxorẽ Latini:
ꝙ̃ oia cũ friuolis fulciant̃ argumẽtis:nihil uideo cur adhuc potius
uxorẽ Latini nõ credã ꝙ̃ aliã mulierẽ. Cũ ꝑsertim Iuue. ostẽdat ze
lotypũ fuisse Thymeles. Credibilius.n. est Latinũ zelotypũ fuisse
uxoris, ꝙ̃ alterius, ꝙ̃ corp⁹ uulgaret. Sed cũ res nõ magni sit momẽ
ti, unicuiqꝫ sua sit existimatio. Illud tñ cõstat mulieri nomẽ i ditũ ab
arte scænica. θυμέλη.n. pulpitũ:siue scænã signat: & θυμελικὸς his
trionẽ. nã & ipsa placuit Theatris. Vnde Apuleius ĩ Apologia ap
pellat Choragiũ thymelicũ.i. scęnicũ apparatũ & instrumentũ his
uerbis. Quid.n. si Choragiũ thymelicũ possiderem? nũ ex eo argu
mentarere ẽt uti me cõsuesse Gragidi syrmate histrionis:ubi Cho
ragiũ accipitur pro apparatu:siue instrumẽto scænarum. Nõ me fu
git a Fulgentio Choragium falso interpretari funus uirginale.

CVM tener uxorẽ &c. uel sicut uerba iacẽt sed scies lector sen ASCEn.
tentiã nõ fore cõpletam donec dicetur: difficile est satyram nõ scri
bere. Abundantia ergo uitiorũ est prima & potissima ratio unde di
cit: Cũ sup. ita sit. quod spado.i. emasculatus & castratus. tener.i.
mollis & lenis:quasi sine barba. ducat uxorẽ. & cũ Neuia uel Me
uia mulier infamis. figat.i. transfigat uenabulo suo aprũ.i. suem
syluestrẽ. thuscũ.i. ex thuscia:ubi pingues & feroces in primis sunt
& teneat uenabula.i. cuspidẽ qua uenatores utunt̃. mãma sua exis
stẽte nuda.i. nudata:q: dũ manus ad figendũ aprũ eleuatur: cum
sinus sit laxior, nudatur & patefit ex alto spectãtibus mãma sinistra
& ideo singulari usus est: gestũ, habitũqꝫ uenatricis depingens. Et
cũ sup. ita sit quod unus uidelicet Cinamus. quo tondente: dum ts
existẽs tonsor me tonderet. barba grauis.i. molesta sonabat ꝑ ha
bilitatẽ & artificiũ tondẽtis: mihi iuueni: & ideo nõ dicam grauis
.i. põderosa:q: nõ est iuuenibus barba põderosa, sed molesta: cum
imberbes puellis gratiores sint. Et cũ ita sit quod Crispinus existẽs
pars Niliacæ plebis.i. unus ex seruis Ægyptiis:q a Nilo Romã ad
ducebantur. & cũ ipse Chrispinus uerna.i. seruus uerno tẽpore ex
ancilla genitus Canopi.i. illius ciuitatis in Aegypto. uentilet.i. ex
ponat uento aurũ æstiuũ.i. uirgulas aureas:siue annulos leuiores
qbus tẽpore æstiuo delicatissimi utebantur. & hoc dignis sudanti
bus. & humero eius reuocante.i. repellẽte lacernas tyrias.i. chla
mydes: aut obolas purpureas ex purpura tyria. quæ pretiosissima
erat:q: dibapha.i. bis tincta. nec pro & nõ: & nõ queat sufferre.i.
sustinere. põdera.i. ponderositatẽ & molẽ gẽmæ.i. lapilli maioris in
annulo hyberno. Cũ lquit hæc fiat: difficile est nõ scribere Satyrã.
Nã pro qa:qs est tã patiẽs.i. tollerans iniqꝫ.i. scelerose, uerbis Ro
mæ.s. & quis est tã ferreus.i. tam durus: & tam sine affectione: &
quasi improuocabilis ad indignationẽ. ut teneat i. cõtineat se itra
pelliculam suam: nec satyrã scribat: uel teneat se a risu & indigna
tione. cũ noua lectica.i. hominis noui:q nũꝙ̃ fuit magistratus. lecti
ca.i. gestaculũ in qua portabantur nobiles & prædiuites romani.
Mathonis illius uiri causidici.i. qui causas dicẽdo ad diuitias per
uenerat. ueniat.i. obuiam portetur. plena.i. referta ipso:q: pinguis
erat. & cũ sup. ueniat post hũc.s. Mathonem delator magni amici,
nõ solũ parui,i.q ne magno qdem amico parcat.i. Regulus raptu.

Cum te summoueant, qui testamenta merentur
Noctibus, in cælum quos euehit optima summi
Nunc uia processus, uetulæ uessica beatæ.
Vnciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem,
Partes quisq; suas ad mensuram inguinis hæres
Accipiat sane mercedem sanguinis, & sic
Palleat, ut nudis pressit qui calcibus anguem,
Aut lugdunensem Rhetor dicturus ad aram.

rus. cito. i. ppe diē: postpaulū: seu paulopost. de nobilitate comesa
.i. comestat hoc est de nobilibus iam fere p delationē deuoratis &
cōsumptis illud quod superest. i. reliquū est: hoc est eos q relig sunt:
quē delatorē tam imanem. Massa alius delator: sed minor timet: &
Palpor quē earus illius etiā delator palpat. i. palpādo placat. i. mollitur per
Palpo adulationē. tractat munere. i. donis secrete datis. tractū est ab eq-
gbus dū eos palpamus. i. dū eis
palmas p dorsum ducimus quo
dammodo blādimur. ad quod
respiciēs Horat. in primo secun
di sermonum dixit de Augusto:
utēs uoce deponētali cū datiuo
Cui male si palpere recalcitrat
undiq; tutus. Et similiter Plaut.
in Amphitryone: Obseruato te
quā blande mulieri palpabitur.
Accepit ergo poeta hic actiue:
& in actiua uoce cū accusatiuo:
& quē etiā palpat munere Thymele: mulier illa scænica summissa
.i. clam & secrete missa. a Latino marito suo trepido. i. præ timore
trepidante: tametsi. Cæsari admodū carus sit. Sequētia eandē con-
structionem habēt: ut dicemus. Sed repertamus hanc partē: Cur ta
Metha mē hoc potius &c. Auctor utitur metaphora. i. translatione cuius
phora lex est ut sit persistens in uerbis: & cōformis in rebus. Si. n. dixero
amicos fictos esse similes hirūdinibus: q ueniēte hyeme. i. aduersi
tate abeūt: peccabo q dicēdū erit: auolāt: quod hirundinū est. Hoc
aūt loco q dixerat decurrere cāpo: quod equorū est in curruli cer-
tamine: ideo permāsit in methaphoram dicens. Per quem magnus
equos Auruncæ flexit alumnus. Vtitur aūt signatis uocabulis: q
decurrere est incipientiū de carceribus suis currere uel deorsum
currentiū. flectere aūt equos est eius: q iam ad metā peruenit. ergo
modeste sibi recepturo prius dat: & urbane Lucilio posterius: utpote
iā uictori in satyrico cāpo: quē magnū uocat. Et magnū uocamus
eū cui similis non est: Vt magnus dominus: & laudabilis nimis: Ma
Magnus gnus Alexander: Pompeius: Carolus &c. Amplus aūt est in hono
Amplus re. Clarus sanguine. Altus natalibus: ut miles alto loco natus. Alū
Clarus nus etiā nutritor dr: licet Valla refragetur: quia Plinius dicit Italiā
Altus alumnā. & Plin. Libyam. Sunt autē q negāt Luciliū Auruncæ fuis
Alūnus se: & ideo dicit Valla: quod locutus est p synecdochen accipiendo
partem p toto. Auruncā: uel (ut quidā legūt) Aruncam partem Ita
liæ pro Italia. Probus aūt dicit eū loqui: aut de quodā Turno: aut
de Lælio: aut de Silio Satyricis: & Iuuenali contemporaneis: q oēs
ex Aurunca fuere. sed sine dubio de Lucilio locutus est: qui si Au-
runcæ natus nō est. nutritus tamē esse potuit. Non placet aūt ut di
cat edam sup. quod scripsit. i. proferā. sed edā: idest eloquar cur Sa
Edo tyrā libeat scribere: & est uerbū cōpositū ab e & do: quod aliquādo
accipitur pro dicere, ut in Bucol. Attamē iste Deus qui sit da Tyti
re nobis. i. dic nobis. Inde edere aliquādo expresse loqui: aliquādo
sententiā nostrā e manibus nostris i lucē dare. ut i principio carmi
nū Horatij: Mecœnas atauis edite regibus. Hinc liber ēt editur dū
emittitur. Cū tener uxorem &c. Lex Iulia grauissime animaduerte
bat in adulteros: quā Domitianus iam obsoletā in pristinū uigorē
uocauit: quàobrem multæ diuites mulieres ijs nupserāt: cū quibus
cōsuetudinē ueneream habuerant. Delicatissimæ aūt qbus aut parere
aut abortū facere durū erat: habebant rē cū spadonibus. i. emascu
latis seu castratis: ut nō parerent: unde Martia. Cur tātū Eunuchos
habeat tua Gellia quæris Panniche: uult futui Gellia: nō parere. Idem
alibi Dyndymo: de quo qdā hūc locū intelligūt dictū: Cū sene com
munem uexat spado Dyndymus Aeglem: Et iacet in medio sicca
puella toro. Viribus hic operi nō est hic utilis annis: Ergo sine affe
ctu prurit uterq; labor. Supplex illa rogat p se miserisq; duobus:
Hunc iuuenē facias: hunc Cytherea uirū. Cytherea ne ignores Ve
nus est. Bene aūt poeta uitia molestissime ferēda primo loco taxat.
Nam si matrimoniū uocatur: quia mulier ducitur: ut mater fiat: qd
magis detestandū, q̄ spadonē ducere uxorem: cui genitalia euulsa
sunt. Distinguit aūt Vulpianus ponens duplicem spadonem: & di-
cēs. Si spadoni mulier nupserit, distinguēdū arbitror: castratus fue
rit necne: ut in castrato dicatur dotem nō esse: in eo q castratus nō
est: quia matrimoniū: & dos & dotis actio. Quid ēt plus cōtra offi
ciū & honestatem, q̄ ut mulier in arena: hoc est in publico spectacu
lo aprū figat: de qua Martia. Hæc iā fœminea uidimus acta manu.
Quid præterea intolerabilius q̄ ut uilissimus tonsorū adulatione &
delatione ditatus sit: ut prouocet. i. ad irā incitet iactando diuitias

suas. omnes patricios. i. nobiles ex patribus. i. senatoribus natos.
Vel quod uilissimus seruorū ad eas delicias peruenerit: ut oneri ei
sit uestis purpurea: aut annulus maioris ponderis. Vnde Plinius. de
annulis. Alij pōdera eorū ostentāt: alijs plures q̄ unū gestare labor
est: alij bracteas inserūt leuiori materia. De mollibus aūt uestibus
idē sic: Nec puduit has uestes etiā uiros leuitate usurpare pp onera
æstiua: in tantū a lorica gerenda
discesserūt mores: ut oneri sint ēt
uestes. Si ergo hoc uitio dabat
teneris utpote nobilibus: quan-
to magis uilissimo seruorū. De-
lator: occult' accusator. magni
.i. imperatorij. amici. i. (ut prius
diximus) ēt pcipui amici sui &c.
Represserat autem Domitianus
in initio imperij sui delatores:
sed postea eosdem ita excitauit:
ut sic de eo Tranquillus scribat.
Bona uiuorum & mortuorum usq; quaq; quolibet & accusatore
& crimine corripiebantur. Satis erat obijci qualecunq; factum
dictumq; aduersus maiestatem principis.
¶ CVM te summoueant: alia est scribendæ satyræ indignatio: IOAN.
q. s. multi uetularū cōsuetudine locupletarentur. Nam cū uetulis BRIT.
prurientibus officiū suū præstitissent: ab eis postea defraudatis libe
ris hæredes scribebantur. Mart. Insectaris anus: o quantum cogit
egestas. quibus uerbis innuit talia adulteria: licet iucunda nō fuis
sent: fructuosa tamen extitisse. ¶ Summoueant: a bonis tuis patera
nis. ¶ Noctibus: nocturno cōcubito. ¶ Merentur testamenta. i. bo-
na quæ per testamentū assequuntur. ¶ Quos euehit: ordo est. Quos
uessica uetulæ beatæ: expositiue optima nunc uia summi processus
euehit i cælū. ¶ Vessica pruritus & libido. ¶ Vetulæ beatæ: diuitis &
opulentæ. ¶ Papinius in Siluis: iam se (quisquis est) inops: beatus
Cōuiuam ducis esse gloriosum. Propter. Noli nobilibus: noli con-
ferre beatis. ¶ Euehit in cælum: i. ad excellentissimos opulentiæ gradus
pducit, & proinde tanquā Dij habentur. ¶ Optima nunc uia: adiu-
uandū gestu: ut sit per irrisionem dictum. ¶ Summi processus: sum-
mi progressus ad diuitias. ¶ Vnciolam Proculeius: antiqui (ut recia
taui mus apud Persium) Patrimonium in duodecim partes diuise
runt ita: ut nomine assis totū cōtineretur. unde dicitur hæredem te
reliquit ex asse. i. ex toto. As aūt in duodecim partes diuiditur: Sex
tantem, quæ sexta est pars assis. Quadrantem, quæ quarta. Trien
tem, quæ tertia. Quincunx a numero est unciarum. Semis dimi-
dium assis. Septunx a septem & uncia. Bes dempto triente. Do-
drans quadrante. Dextans sextante dempto. Deunx dempta una
uncia. Vncia autem erat minima pars & duodecima assis. Est
ergo sensus: Adulteros pro membri sui qualitate: & laboribus
accipere præmia Proculeius ergo tanquam male mentulatus:
unam tantum accipit unciam patrimonij ex testamento: Gillo au
tem impense Draucus reliquum patrimonij accipit. idest deun-
cem. quod est totum dempta una uncia: quæ iam debetur Procu
leio. per Proculeium autem intelligit uirum bonum, & parum men
tulatum, per Gillonem autem bene mentulatum. ¶ Quisq; hæres:
legendum est cum irrisione Satyrica & adiuuandum gestu. æquū
inquit est: ut unus quisq; pro qualitate membri laboribusq; suis
accipiet patres patrimonij. ¶ Mercedem: expositio est. ¶ Sangui
nis: nam semen hominis (ut tradunt physici) nihil aliud est, q̄
sanguis concoctus. & ideo mutat colorem. ¶ Inguinis: Inguem
ab auctoribus accipitur pro parte genitali: tam in mare, q̄ in fœ-
mina. unde Mart. Arrecti quoties ad opus: mixtisq; mouemur in-
guinibus. Tranquillus in Nerone: Virorumq;, ac fœminarū ad
stipitem deligatorum inguina inuaderet. Corn. Celsus libro. vij. di-
cit testiculos depēdere ab inguinibus per singulos neruos. Ouid.
in fastis: Et tumidum cornu durius inguem erat. Idem in eodem:
Quiq; rubro pauidas inguine terret aues. ¶ Palleat: adulteri enim
exhausti sanguine intemperato coitu pallent non minus, q̄ qui pe-
dibus anguem calcauere. ¶ Vt nudis: ordo est: Et sic palleat ut:
ut pallet ille qui pressit anguem calcibus nudis: aut ut pallet Rhe-
tor dicturus ad aram lugdunensem. ¶ Ad aram lugdunēsem: hoc
autem est ex historia: Nam Caligula edidit in Gallia Lugduni mi-
scellos ludos: & hoc certamen quoq; græcæ, latinæq; facundiæ:
quo certamine ferunt uictoribus præmia uictos cōtulisse: eorun-
dem & laudes cōponere coactos. Eos autem qui maxime displi
cuissent: scripta sua sponga linguaue delere iussos; nisi ferulis ob-
iurgari.

iurgari, aut flumine proximo mergi maluissent. Qui ergo in hoc certamen descendebant: incerti euentus rei pallebant. Lugdunum autem ciuitas est Galliæ: quam nunc uulgo Leonum appellant. quo ter & quater ex Italia & Gallia mercatores singulis annis conueniunt: mutua tractantes mercimonia. Eam condidit Numantius Plancus (ut tradit Euseb.) ubi Arar Rhodano committetur: ibi fuit templum ab uniuersis Gallis communi impensa in honorem Augusti Cæsaris extructum aderat & ara dignitatis eximiæ cum titulo gentium sexaginta: quæ singulæ singulas statuas ibidem erexerant. Lege Strabonem in. iiii. ¶ Rhetor: pro oratore posuit. Nam rhetor appellatur: qui Rhetoricam docet. Orator uero, qui secundum artis præcepta loquitur.

Lugdunum

ASCEn. ¶ CVM Te submoueant: aut submoueant. Recitat aliud genus sceleris. ob quod difficile sit Satyram non scribere & se continere: quin aut rideat aut indignetur. Quia uero sententiæ patent. Ordo est. Cum: idest quandoquidem ita fit q supple ii submoueant: idest clam de loco hæreditatis tuæ depellant & detrudant te: qui merentur testamenta: idest inscribi hæredes matronarum diuitum. noctibus: idest, adulterio & coitu nocturno: hoc est moechi & adulteri: qui pupillos expellunt hæreditatibus suis: quos optima: idest dexterrima: paratissima: siue facillima uia. idest ratio summi: idest maximi processus ad diuitias suppple acquirendas: uidelicet uesica: idest uulua: siue membrum libidinis. uetulæ idest matronæ prouectæ ætatis: quæ propter speciem non amatur. beatæ: idest bene habentis: hoc est diuitis. euehit: idest exaltat in cœlum: idest per hyperbolem ad summam dignitatem. uel in cælum idest ad domum imperatoriam: ad quam diuites effecti admittebantur. Nam si Domitianus se dominum & Deum iussit appellari: uoluit nimirum & domum suam cælum uocari. Proculeius adulter alioquin uir bonus: habens membrum uirile paruum: habet ex testamento: uidelicet uetulæ. unciolam, idest solummodo paruam unciam: idest duodecimam partem hæreditatis & eam immunitam. sed Gillo uir bene membratus habet deuncem: idest undecim uncias: hoc est undecim partes hæreditatis. Nam quisque: idest quilibet hæres sic institutus. accipit supple partes suas: idest portiones hæreditarias. ad: idest: iuxta mensuram inguinis idest membri uirilis. Voluit dicere: accipit: sed satyrica petulantia: & quodam risu ac morsu subinfert sane: idest certe. iustum est ut accipiat: quia mercedem sanguinis: quia usque ad sanguinis emissionem: ut uetulis placeant, coeunt. omne etiam sperma ex sanguine fit. & propter exhaustum sanguinem palleat sic. ut: idest quemadmodum supple pallet is: qui pressit: idest conculcauit anguem: idest serpentem. nudis calcibus: idest pedibus: a parte totum. aut supple pallet: uel palluit rhetor dicturus: idest qui erat dicturus orationem compositam. ad: idest apud. uel iuxta aram lugdunensem: idest Lugduni ad confluentem constructam. De his, qui diuitias fœdo commertio uetularum cumulabant erat Caridemus: in quem sic Martialis: Nunc sectaris anus: o quantum cogit egestas. Proculeius secundum Calderinum uir optimus fuit: cuius meminit Horatius in Carminibus dicens: Viuet extento Proculeius æuo: Notus in fratres animi paterni. Is enim eques Romanus tantæ pietatis in fratres fuit: ut bona cum eis iterum æqua portione diuiserit: cum bellis ciuilibus attriti pauperes essent. hic autem pro optimo uiro & minime mentulato ponitur. Gillo pro mentulato. Pressit qui calcibus anguem: imitatio est illius secundi Aeneid. Obstupuit: retroque pedem cum uoce repressit: Improuisum aspris ueluti qui sentibus anguem. Pressit humi nitens &c. De Oratoribus Lugdunensibus adde cum Georg. ex commentarijs Cæsaris. Lugduni Galli Oratores quotannis concionem habere solebant: considebant in secreto loco: & controuersias habebant: undique conueniebant: eorumque iudicijs, decretisque parebant. Disciplina hæc in Britannia reperta: atque inde in Galliam translata esse existimatur. De ciuitate autem Lugdunensi: unde secundum Plinium tertia pars Galliarum denominata est: ex uarijs auctoribus hæc habeto. Ex Strabone in de situ orbis: Lugdunum in colle conditum: ubi Arar amnis Rhodano commiscetur: tenetur imperio ampliori & supra reliquas, excepta Narbone, ciuitates floret uirorum ordine. Nam & usa magno est illis emporium. Monetam argenteam atque auream eo in loco Romani signat duces. Templum etiam ab uniuersis Gallis communi designatum impensa: & Augusto Cæsari dedicatum ante hanc urbem ædificatum esse: ubi fluuiorum est coitio. Adest & ara dignitatis eximiæ: gentium quadraginta numero inscriptum habens

Proculeius

Lugdunenses

Lugdunum

titulum: earumque singularum statua una. Alia subinde locata est ara. Hanc urbem Segosianorum præsidem constat: quæ in Rhodani & Dubidis fluuiorum medio iacet. Reliquæ dehinc gentea urgentes ad Rhenum partim a Dubide: partim ab Arare discernũtur &c. Hæc Strabo. Ex quibus constat Lugdunum olim ut nunc floruisse: & emporium atque mercatum: monetariumque ut nunc habuisse. Aram autem cuius hic mentio fit: ubi cœnobium monachorum de ordine sancti Benedicti nunc est: quod Athanacum uocant constructam. Vrbemque in colle sitam fuisse: cui foro Veneris nomen est: quam deletam incendio fuisse Seneca sic in epistolis testatur. Liberalis noster nunc tristis est: nunciato incendio quo Lugdunensis colonia exusta est. Et infra: Nusquam tam infestum ulli exarsit incendium: ut nihil alteri superesset incendio. Tot Lugduni pulcherrima opera: quæ singula illustrare singulas urbes possent: una nox strauit & in tanta pace: quantum ne bello quidem timeri potest, accidit. Quis hoc credat. Vbique armis quiescentibus cum toto orbe terrarum diffusa securitas sit: Lugdunum quod ostendebatur in Gallia quæritur. Omnibus fortuna quas publice afflixit: quod passuri erant timere permisit. Nulla res magna non aliquod habuit ruinæ suæ spatium: in hac una nox inter fuit inter urbem maximam & nullam. Denique diutius illam tibi perijsse, quã perijt narro. Et paulo post. Huic urbi ab origine sua cẽtesimus annus est: ætas ne quidẽ homini extrema Planco deducta. In hanc frequentiam, loci opportunitate conualuit. Quæ tamen intra spatium humanæ pertulit senectutis. hæc ibi. Multa enim & acria bella pro Romanis gessit: unde Cornelius tacitus libro decimoseptimo historiæ Augu. Frustra aduersus Heduos quæsita belli causa: iussi pecuniám atq; arma deferre gratuitos insuper commeatus præbuere. Quod Hedui formidine: Lugdunenses gaudio fecere. Sed legio italica & ala taurina abductæ: cohortes. xviii. Lugduni solitis sibi hybernis relinqui placuit. Manlius Valens legatus italicę legionis: quanquam bene de partibus meritus: nullo apud Vitellium honore fuit. Secretis enim criminationibus infamauerat Fabius ignarum: & quo incautior deciperetur palam laudatum. Veterem inter Lugdunenses, Viennensesque discordiam proximum bellum accenderat. Multæ insuper clades crebrius, infestiusque q̃ ut tantum propter Neronem, Galbamque pugnaretur. Et Galba redditus lugdunensium occasione ire uetuerat. Multus contra in Viennenses honor: unde æmulatio & inuidia: & uno amne discretis connexum odium. Igitur Lugdunenses extimulare singulos militum: & in euersionem Viennensium impellere. Obsessam ab illis coloniam suam adiutos uindicis conatus: cõscriptas nuper legiones in præsidiũ Galbæ referendo: Et ubi causas odiorum prætenderant: magnitudinem prædæ ostendebant. Nec iam secreta exhortatio sed publicæ præces irent ultores: excinderent sedem gallici belli. Cuncta illic externa & hostilia se coloniam romanam & partem exercitus & ꝓsperarum, aduersarumque rerum socios: si fortuna contra daret: iratis ne relinqueretur, his & pluribus in eundem modum perpulerant: ut nec legati quidem duces partium restringi posse iracundiam exercitus arbitrarentur. Cum haud ignari discriminis sui Viennenses uelamenta & insulas præferentes: ubi agmen incesserat arma genua uestigiaque præsentando flexere militũ animos. Addidit Valens tricenos singulis militibus sestertios. Tum uetustas, dignitasque coloniæ ualuit: & uerba Fabij salutem, incolumitatemque Viennensiũ cõmendantis æquis auribus accepta. Publice tme armis multatis priuatis: & promiscuis copijs iuuere militem. Sed fama cõstans fuit Valentem magna pecunia emptum. Is diu sordidus: repente diues mutationẽ fortunæ mole tegebat. Sic ille. plura alibi legas. Manifestum est autem post incendium prioris urbis in colle (ut diximus) constructæ eam: quæ nunc est inter Ararim, quem Sagonã uocant: & Rhodanũ paulopost cõditã fuisse, quod monumenta antiquissima dijs manibus dedicata: q̃ nũc quoque passim uisunt, testificant amplissime. Sicut aũt (Cæsare testante) ad priorẽ illã ciuitatẽ cõueniebãt undique oratores iudicijs. atque decretis parituri: ita ad eã q̃ nũc uisitur pulcherrima: undique cõueniunt a gallarũ primario archiepiscopo sententiã habituri. Prima. n. illic sedes est. Vt uero cætera transeam: unũ addã inscriptum sarcophago imposito parietibus Fani sancti Petri diuarum monialium Lugduni a parte exteriori: ubi sic aræ huius fit mentio: Ioui. O. M. Q. Ioui optimo maximo. Quintus Adcinnius Vrbici filius: Martinus Sequanus sacerdos Romæ augur ad aram ad confluentes Araris & Rhodani flammen duumuir in ciuitate Sequanorum &c.

IOAN. BRIT. ℭ QVID referam quanta: alia indignationis causa:in spoliato
res.n.cũ pupillorũ,tum ꝓuinciarũ inuehitur. ⸿ Quid referam? qd
dicã?quantũ mihi æstuent præcordia:cũ uideã quendã:qui spoliis
pupilli locupletatus:eo delitiarũ peruenit. ut lectica magno grege
comitũ sequẽte per urbẽ gestetur. Quẽ aũt poeta designet:nulla ex
tat certa historia. Illud falsum est : quod de Cecilio Classico aliqui
tradiderunt . In oẽs spoliatores
nullo modo dici posse uidetur:
Prostare cũ dicat hic spoliator: quasi qui
Prostitue tẽporibus suis oibus esset notis
re simus. ⸿ Prostantis: differẽtia est
Prostibu inter ꝓstare, & prostituere. Nam
lum ꝓstare uerbũ est neutrũ absolu
Alicariæ tũ: & significat turpitudine cor
meretri poris quæstũ facere. Prostituere
ces autem est actiuum : significatq;
(quod proprium est Lenonis)
marem uel fœminã publicæ libi

Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira?
Cũ populũ gregibus comitũ premat hic spoliator
Pupilli prostantis?at hic damnatus inani
Iudicio. quid enim saluis infamia nummis?
Exul ab octaua Marius bibit,& fruitur Diis
Iratis, at tu uictrix prouincia ploras.
Hæc ego non credam uenusina digna lucerna?
Hæc ego non agitem?sed quid magis heracleas,

dini gratia quæstus exponere:unde & scortum ipsum appellamus
prostibulũ: uel ꝙ prostet: uel ꝙ ante stabula hæ sedeant : q̃ dicũtur
cõi uocabulo ꝓstibula:sicuti ante Alicariæ meretrices appellaban
tur: in Campania solitæ ante pistrina Alicariorũ uersari q̃stus gra.
⸿ Præmat populũ:hinc maxime indignatur poeta:ꝙ rapinis pupil
li locupletatus:tanto ꝑ urbẽ fastu & pompa icedat.premat ergo cal
cet & urgeat populũ:cum gestatur lectica. unde & alibi. Et ingenti
Comes curret sup ora liburno ⸿ Gregibus:comitũ:uel clientũ:uel seruorũ.
nã comitẽ accipere debemus(inquit Vulpianus de iniuriis)eum q
comitetur & sequatur. Et(ut ait Labeo) siue liberũ, siue seruũ, siue
masculũ, siue feminã. Et ita comitẽ diffinit : q frequentandi cuius
cunq; causa:ut sequeretur destinatus est. Inter comites utiq; & pæ
dagogi erant. ⸿ At hic dãnatus:indignatio in auaritiã sui tẽporis:
cũ publicã:tum priuatã. Cõqueriturq; iudicia uana esse & iniqua.
Hocq; maxime ꝑꝑ Mariũ priscũ hoiem Beticũ. Hic.n.cũ Africam
prouinciã: cui procõsul ꝑfuerat spoliasset. nã ob innocẽtes cõdem
nandos,interficiendos ẽt pecunias acceperat accusantibus Afris,
Cornutus Tertullus septingenta millia:q̃ acceperat Marius:ærario
inferenda censuit: Mario urbe, Italiaq; interdicendũ . Notat igitur
poeta iniquitatẽ sui tpis detestãs maxime auaritiã(ut dixi)& priua
tã pariter & publicã:cũ id quod ꝓuincialibus restituendũ fuit:i æra
riũ sit delatũ. ⸿ At hic Marius:adiuuandũ gestu: & eo nsu:quo sole
mus,rem nefandã improbare,ut sit sensus: Tantũ abest,ut hic Ma
rius,qui cõdemnatus est,solicitudine angatur:ut etiã hilare & splẽ
dide uiuat:quasi q talẽ condẽnationẽ parui faciat. Sicq; innuit ex
bonis ꝓuincialiũ apud eũ magnã partẽ esse relictã . Ordo aũt est:
At hic Marius dãnatus inani iudicio ab octaua hora bibit exul re
liq̃ dñr ꝑ parenthesim. At hic Marius ita dictũ poeta:quasi uiueret,
præsensq; esset. ⸿ Inani iudicio:inane iudiciũ appellat quod ꝓuin
cialibus nihil profuerit:cũ eis pecunia nõ sit restituta: sed in ærariũ
delata. ⸿ Quid.n.saluis infamia nũmis:antipophora est: q̃si aliquis
dixerit :Inane iudiciũ nõ est appellandũ o poeta: qñ graui infamia
sit aspersus. & proinde respondeat: Quid nocet infamia saluis nũ
mis?Ironice aũt enũciandũ & uultuose:ut ostendat hoiem impro
bũ infamia a uitiis nõ absterreri. ⸿ Exul:nã(ut dictũ est)urbe & Ita
lia ei interdictũ est in bienniũ. ⸿ Ab octaua.i. statim post octauam
horam.nã comedisse ante nonã horam.mensæ destinatã hois erat
dissoluti & luxuriosi.post nonã igitur comedebãt. Mart. Imperat ex
tructos frangere nona toros.i.lectos discubitorios.unde & Cic.in
A & ab ultima epi.noni lib.sic scribit: Accubuerã hora nona. ⸿ Abs a & ab
plerũq; pro post ponuntur. Pli.Cõceptu decimo die dolores capi
tis. A itẽ elegãter usurpatur: cũ inter partes dissidentes uolumus
significare alterutrius ꝓpugnatores, & amicos ut qui a Sylla erãt:
in Mariũ arma sumpserũt. & q a me nõ erũt:ergo contra illos ero.
In alia ẽt significatione accipit.cũ in seruis munus operamq; di
scernit. Nam cũ Romani ex seruis suis:aliis uterẽtur ad iter: ut mit
terent eos quo liberet:eos appellauere a pedibus:ut ita dicerẽt.uo
ca a pedibus:trade hoc a pedibus. A pedibus uenerũt ita.ut semꝑ
extrinsecus intelligant serui. ut sit: Serui a pedibus uenerũt: & uo
ca seruos,s.a pedibus: & sic reliqua. Mart. Cur nõ mensa tibi ponit
a pedibus?i.cur a te mensa nõ ponit a pedibus.i.seruis a pedibus:
ut sit datiuus casus. Eosdem circũpedes appellat Cic.tertia actione
in Verrem: Circũpedes aũt hoies formosos & literatos suos esse do
cebat. Verres ingt seruorũ nomine ab officiis desumpta. Cic.con
dicebat suos esse circũpedes, Maleoli fuisse negabat. unde & poeta

in.vi. Satyra: Admotũ a pedibus.i.seruis a pedibus. Aliis aũt ad li
teras exscribendas cũ dictarent: quiq; libellos a supplicibus datos
exciperẽt:curamq; haberẽt:illos a manu:hos a libellis dixere. Sue
to.in Cæsare: Philemonẽ a manu seruũ:q necem suam ꝑ uenenum
inimicis ꝓmiserat:nõ grauius q̃ simplici morte puniit. Idẽ i Aug.
Gallo a manu ꝙ ꝓ epistola ꝓdita denarios quingentos accepisset:
crura effregit: A manuenses etiã
eosdẽ appellauit in Nerone. Idẽ
in Domitia. Epaphroditũ a libel
lis capitali pœna condemnauit.
Idẽ in Claudio: Suspexit Poly
biũ a studiis:q sæpe iter duos cõ
sules ambulabat : sed ante oẽs
Narcissum ab ep̃lis : & Pallantẽ
a rõbibus:hoc est qbus uteretur
ad studia sua:hoc est q legerent
& ꝑcurrerẽt:cũ studiis uocaret.
Græci eos Anagnostas appel
lant. ἀναγινώσκω. n. idẽ est ꝙ lego: & qui scriberẽt epistolas: quiq;
oium rex rationes colligerẽt:ut accepti & expẽsi. ⸿ Fruitur Diis ira
tis:ille dicit frui Diis iratis:q licet eos infensos sibi ob scelera ha
beat:nullã tñ ab iis sentit punitionẽ:sed interim ꝑ oia uitã hilarem
agit. Marius ergo licet Deos haberet iratos ob flagitia sua : tamen
summa hilaritate uiuebat:nullũ ab iis sentiẽs incõmodũ. Idẽ etiam
dictũ est a Iunone apud Sen.cõquerẽte Herculẽ abuti ira sua: Su
perat ingt & crescit malis,iraq; nostra fruitur: in laudes suas mea
uertit odia. q.d.licet ei irata sim:nullũ tamẽ ex hoc sentit incõmo
dũ. ⸿ Prouincia uictrix.q̃ obtinuisti,ut Marius damnaret. Prouin
cia dicit quasi procul uicta ab Italia. Nam Italia ꝓuincia nõ appel
latur: sed q̃ extra Italiã sunt. unde Pli. Iunior: Italicus ne es,an pro
uincialis? Plin.lib.iii.cap.iiii.de naturali historia scribens de Gal
lia Narbonensi: Italia, ingt, uerius est, q̃ prouincia. Et idem alibi in
xix. loquens de cucumeribus: In Italia uirides & q̃ minimi: in pro
uinciis q̃ maximi & citrini,aut nigri. Col.lib.iii . Non ꝓuincialis,
sed Italicus ager est. Apud Colu.titulus est de natura ꝓuincialium
uinearum:ubi itelligit oẽs uineas ꝑter Italicas. ⸿ Ploras: pecunia non
restituta tibi. Conquerit etiam Sallu.in Iugurthino: ꝓuinciales sæ
pe spoliari:his uerbis. Non peculatus ærarii factus est:neq; ꝑ uim
sociis ereptę pecuniæ:quæ q̃q̃ grauia sunt: tñ pro cõsuetudine iã
ꝓ nihilo habent. ⸿ Hæc ego nõ credam:sensus est: Ego nõ credam
huiusmodi sæculi nostri scelera digna carmine satyrico:quale Ho
ra. multa lucubratione scripsit? ⸿ Venusina lucerna.i.carmine saty
rico:quo maxime Horat. uitia tpis sui est insectatus. Venusia autẽ Venusia
ciuitas est in confinio. Appuliæ: & Lucaniæ . Patria Horatii quod
ipse ostendit in sermonibus. Sequor hũc Lucanus,an Appulus an
ceps. Nam Venusinus arat finẽ sub utrũq; colonus . ea sita est in
uia Appia. ⸿ Lucerna: carmine lucubrato. ⸿ Agitem:insequar no
tẽ? ⸿ Sed qd magis:tacitã obiectionẽ diluit. Rñdet.n.iis qui possent
dicere : longe satius esse si scribant fabulæ . ⸿ Quid magis:subaudi
scribã & sectler carmie. ⸿ Heracleas.i.ærũnas & fabulas de Hercule
cõfictas. de quibus multa Diodo.in.v. Heracleas aũt legendũ est:
nõ aũt herculeas. ἡρακλῆς.n. græce dr, Hercules latine. & possessi
uũ Heracleus penul.prod. hac ratione:ꝙ apud græcos Heracleus
scribitur per diphthongũ ει:sicut Æneas, & spondæus, & Medæa:
quæ diphthongus conuertit in e longã apud latinos . Heracles
aũt interpretat Iuuonis gloria. ἥρα.n. græce Iuno latine. & κλέος
gloria:quasi Iunone persequente magnã sit gloriam adeptus.
ASCEN. ℭ QVID referam &c. Tangit alias causas indignationis suæ
sub uario modo dicens. Quid.i.ad quid: ad quã utilitatẽ referam
.i.recitẽ:uel enarrem. q.d. ad nullã:cũ notũ esse debeat quãta ira ar
deat iecur meũ siccum.i.exsiccatũ ex frequẽti ira:quæ est accensio
sanguinis circa cor. cũ hic.i.qlibet utpote Irus aut alius. Credo ta
men poetam ingeniosum artificem allusisse:ad nomẽ Iri dicẽtem:
quanta ira &c. Spoliator pupilli.i.orbati parẽte. prostantis.i.ad Ve
nerem amore lucri expositi. premit populũ gregibus.i. multitudi
ne comitũ.i. clientem: & seruorũ se comitantiũ. at.i. sed. cũ uideam
sup.ꝙ hic.i.alius sit dãnatus iudicio inani.i.parũ reo nocẽti: & ni
hil actori cõducenti. Quia uero nõ est uerisimile iudiciũ datũ con
tra furem damnatũ repetundarũ. i.de pecuniis ab actoribus repe
titis restituendis parũ illi nocere:efficitur infamis & fur probatus.
Respondet ad hoc poeta ironicos: & ex opinione damnatorũ taliũ
loquens. Enim pro quia:quid sup. est:aut nocet infamia saluis nũ
mis.i.dum nummi sint salui.q.d. nihil: & id quidem secundũ co

non

non secundum se loquitur poeta: unde uultuose proferendum est quod aũt nihil uideatur nocer probat exẽplo. Nam Marius priscus cõsul.i.q exulabat ꝑꝑ spoliationẽ Africę ab octaua sup. hora.i. uoluptuosus. indulget genio suo & agit lætũ cõuiuiũ incipiẽs ab hora octaua: cũ secundũ ritũ Romanum solũmodo hora nona inciperẽt discumbere: & frangere toros discubitorios. Nam octaua hora palæstris & exercitantibus corpora debebatur. Nec ante nonam licebat meretrici publice prostare. Vnde a Persio nonaria dicta est, quáuis ergo Marius esset dãnatus: q̃a plus surripuerat: q̃ restituerat bibit.i. potat: & lætum uultum agit ab octaua hora: & fruitur.i. ad uoluptatem utitur. Dijs iratis .i. qui ipsi Mario uisi sunt irati: q̃a permiserunt ipsum damnari. quẽ locũ: q̃a aliter itelligo, q̃ alij, sic expono: Marius cum proconsul esset uidebatur Dijs fauentibus oia agere: & tamẽ ꝑꝑ procõsulatũ & magistratus oners erat haud dubie multis curis implicitus: ita ut præ solicitudine exporrigere frontẽ & hilarem conuiuiũ agere nõ posset. dãnatus aũt & priuatus magistratu illo: uisus est Deos iratos habere: sed fruitur Dijs iratis: q̃a capit uoluptatẽ ea dãnatione sui. bibit.n. & obsonat libere & secure etiã ab octaua hora. at.i. sed tu prouincia: uidelicet Africa uictrix in iudicio: q̃a damnatus est Marius: ploras q̃a nihil utilitatis cõsecuta es. Pecuniæ.n. ablatæ: q̃ tibi restitui debebãt, ex auaritia publica senatus in ærariũ, seu fiscũ conuersæ sunt: quod hodie i multis locis cõspicimus: ubi si q̃s furẽ rerũ suarũ deprehẽderit: nihil sibi: sed dño loci recuperauerit. Quia uero talia sunt iniq̃ssima ideo indignabũdus poeta infert. nõ credam i. putas ꝙ nõ credã. q. d. nõ debes id putare: q̃a credo maxime. hæc.i. huiuscemodi scelera digna sup. esse lucerna.i. diligẽti lucubratione & aperta taxatione uenusina.i. Horatij: q erat uenusinus/ & putas ꝙ ego nõ agitẽ.i. ꝓsequar hæc/ q. d. non debes putare. Sed quid sup. putas ut debeam agitare. Nunquid heracleas.i. fabulas de Heracle.i. Hercule Iunonis gloria: quasi dicat minime.

IOAN. BRIT. ¶ AVT Diomedeas: fabulas. & quæ de Diomede & socijs eius narrantur. Nã Diomedes Tidei & Deiphiles Adrasto genitæ filius, Ætoliæ rex: cũ bello troiano Venerẽ trãsfixa manu uulnerasset cõnantem Ænee filio suo auxiliũ ferre: id passus est incõmodi, ut Venus in ultionẽ sui furorem libidinis Ægialæ uxori eius immiserit. Quæ correpta amore Stheneli cuiusdã calamistrati: quẽ Diomedes domi tanq̃ bonorũ suorũ gubernatorẽ reliquerat: cũ eo cõcubuit, & ab eo adiuta maritũ e bello Troiano redeuntẽ nõ admisit. Ille uero seu ab uxore fugatus, siue pudore uxoris adulteratæ, in Italiam nauigauit ad Daunũ regẽ Appuliæ: ubi Arpos & Beneuentũ cõdidit. Mox eũ ferũt in insulas, q̃ duæ sunt Diomedeæ appellatæ e regione promõtorij Gargani cõtra Italiã nauigasse: ibiq̃ nunq̃ uisum socios in fluctibus submersos, in aues esse a Pallade conuersos, q̃ Diomedeæ dñr. De quibus Pli. li. x. ca. xliiii. Oui. Stra. & Soli. Virgi. Et socij amissi petierũt æthera pennis, Fluminibusq̃ uagantur aues. eas Iuba cataractas uocat. & eis esse dẽtes, oculosq̃ igneo colore, cætero cãdidas tradẽs. ¶ Aut mugitũ labyrinthi.i. fabulã uulgatã de Theseo. de quo multa Diodo. in. v. & Plutarc. in eius uita. Quæ fabula ita se hẽt. Androgeus Minois filius, cũ Athenas cõsensu oium Atheniensiũ cõcessisset regnãte Ægæo: superaretq̃ Athletas oẽs: in amicitiã uenit filiorũ Pallãtis. At Ægæus ueritus, ne aliq̃ñ a Pallãtis filijs ꝑꝑ amicitiã Androgei auxilio Minois pelleretur regno: Androgeũ positis isidijs ꝓficiscentẽ Thebas obtrũcat. Minos accepta iniuria bellũ Atheniẽsibus indixit. Supatis sperauit: ut. vii. pueros: totidẽq̃ uirgines singulis annis Minotauro, quoad uiueret, uorandos mitterẽt. iter hos cũ Theseus mitteretur. ꝓcepit Ægæus gubernatori: si Minotaurũ superaret filius: ut albis uelis domũ rediret: nigris si perisset. Theseũ in Cretã delatum, Ariadne Minois filia, eius pulchritudine capta: occidẽdi Minotauri rõnem, Labyrinthiq̃ egressum docuit. Mugitũ igit̃ intellige Minotauri, q in Labyrintho Crethensi custodiebat̃, quiq̃ a Theseo fuit interfectus, erat.n. biformi specie. ¶ Labyrinthi: Labyrinthus ædificij genus fuit: quod itinerũ ambages, occursusq̃, ac recursus inexplicabiles continebat: crebris indutus foribus ad fallendos occursus: redeũdumq̃ i errores eosdem: Labyrinthos quatuor docet fuisse Plin. lib. xxxvi. cap. xiii. Primũ in Ægypto. Hincq̃ tradunt Dædalũ sumpsisse exemplar eius Labyrinthi, quem fecit in Creta. Sed centesima tñ portionẽ eius imitatũ. Secũdus hic fuit ab Ægyptio Labyrinthus. Tertius in Lẽno. Quartus in Italia. oẽs lapide polito fornicibus tecti. Labyrinthi quatuor

Aut diomedeas, aut mugitum Labytinthi?
Et mare percussum puero fabrumq; uolantem?
Cum leno accipiat mœchi bona, si capiendi
Ius nullum uxori, doctus spectare lacunar.
Doctus & ad calicem uigilanti stertere naso,
Cum fas esse putet curam sperare cohortis
Qui bona donauit præsepibus, & caret omni
Maiorum censu, dum peruolat axe citato
Flaminiam, puer Automedon nam lora tenebat
Ipse lacernatæ cum se iactaret amice.
Nonne libet medio ceras implere capaces

¶ Et mare ꝑcussum puero: hoc est fabulam cõfictam de Icaro, & Dædalo eius patre. Dædalus.n. Atheniẽsis fuit (ut scri. Diodo.) Milionis filius ꝓclarus architectus, q a patria fugit: dãnatus ab Ariopagitis ob hmõi cædem. Talus.n. sorons filius: cũ ab eo erudiret. Ingenij acumine rotam primũ figularẽ adinuenit. Mox cũ serpẽtis maxillã inuenisset: secuissetq̃ modicũ ligni: imitatus serpẽtis dentiũ spissitudinẽ: serram ferreã excogitauit. Inuenit ꝓterea tornũ. Cũ igit̃ pluribus i rebus hoibus ꝓfuisset: & proinde celebris eius esset apud oẽs fama: ab Dædalo inuidia urgẽte interẽptus est: q̃si ei turpe esset gloria uinci ab adolescẽte. Dãnationẽ igit̃ fugiẽs i Cretã uenit: Minoi ob artẽ fuit gratus. Labyrinthũ.n. (auctore Plinio) ei (ut diximus) extruxit. Sed cum Pasiphæ Minois uxor tauri pulcherrimi amore deperiret: ei Dædali arte supposita in boue lignea inclusa: decantatũ fabulis Minotaurũ genuisse fertur Minos iratus: cũ eum ad supplicũ quæreret: nec is inueniret̃: ꝓmia inuenientibus ꝓposuit. Dædalus desperata nauigatione: alas sibi a Pasiphæ abscõditus fabricauit, & Icaro filio suo. Sed cũ Icarus altius iter, ut adolescens, peteret: liquefacta calore solis cera: laxatisq̃ alarũ cõpagibus in mare decidit. Pater uero in Siciliã ad regẽ Crocalũ delatus est. Percussũ igit̃ mare puero: subaudi Icaro, a quo postea Icarũ mare denominatũ constat. ¶ Fabrũq; uolantem: Dædalũ. Sed hæc oia fabulosa sunt. Historia aũt hoc habet: Vela Icarũ & mali antennamq; Dædalũ inuenisse: & proinde fictum eos uolasse supra mare. Dædalus itẽ (auctore Plin. lib. vii. cap. lvi.) dicit̃ inuenisse fabricã materiariã: & in ea Serram: Asciã: Perpendiculũ: Terebram: Glutinũ: Ichthiocollã. ¶ Cũ leno accipiat: fœdã sui tp̃is auaritiã notat: quo multi mariti pecuniæ cupiditate ducti uxores suas ab alijs tractari permittebant. Idẽ edocti dissimulare turpitudinis conscientiã: suspiciendo .i. lacunaria: aut stertendo, cũ mœchus ingrediebatur. Idem ẽt ab Horatio notatur. Sed iussa corã nõ sine cõscio Surgit marito, seu uocat institor, seu nauis Hispaniæ magister. Dedecorũ pretiosus emptor.i. qui magno pretio emit adulteria. Sẽsus est: Cur hæc ego magis fabulamẽta sectẽr: cũ mihi ad reprehẽdendũ tam multa obscęna occurrãt: ut maritus uxoris suæ pudicitiã uendat. ¶ Leno accipiat: Domitia. (auctore Tranquillo) probrosis fœminis lecticarũ usum ademit: iusq̃ capiẽdi legata hæreditatesq̃: nã multi adulteri plerũq̃ ꝓteritis liberis bona sua relinquebãt mœchis suis. Sed cum postea ꝑ legẽ Domitiani mœchæ adulterorũ suorũ bona capere non possent: ea bona maritis: q tanq̃ uxorũ suarũ lenones erãt relinquebãtur. Ait ergo Iuue. Inuentæ legi inuentã fraudem. ¶ Leno.i. ipse maritus: q dissimulato uxoris adulterio eã tractari ab adultero permittit. Nam leno (auctore Vulpiano) is dicit̃: q mulieres q̃stuarias ꝓstituit: & is q alterius negociationis noie hoc genus uitę exercet: utputa si q̃s cauponã exercẽs in ea corpora q̃stuaria habeat: ut multi solẽt sub ꝓtextu instrumẽti cauponi prostitutas mulieres habere. Leno ¶ Si capiẽdi.i. q̃a ius capiẽdi legata: & hæreditates sublatũ est uxoribus lege Domitiani. ¶ Lacunar: appellatiõe Lacunaris, & laquearis (nã utrũq̃ accipimus in eadẽ significatione) intelligimus tabulata pensil a cœnationũ, reliquorũq̃ ædificiorũ. Sene. lib. xiiii. epistolarũ: Nec in hunc usum pinus: aut abies deferebat̃ longo uehiculorũ ordine uicis intremẽtibus: ut ex illa lacunaria auro grauia penderẽt. Idẽ in eadem: Hodie utrũ tandẽ sapientiorẽ putas: q uersatilia cœnationũ laquearia ita coagmẽtat: ut subinde alia facies: atq; alia succedat: & toties tecta: quoties fercula mutent̃. ¶ Stertere: differẽtia est inter stertere & dormire: ut quicũq̃ stertit, dormiat. sed nõ ois q dormit, stertat. est.n. stertere dormiẽdo strepitum ꝑ nares emittere. ¶ Naso uig lãti: q̃a reuera nõ dormiat: sed somnũ simulet. ¶ Cũ fas esse putet: Cornelium Fuscũ designare uidet̃: qui puer aurigæ officiũ præstiterit Neroni. Nã id in gratiam eius, q eodem

aurigandi studio tenebatur: multi ex nobilibus faciebant. Putaba t
.n. Nero pudorem aurigationis suæ tolli posse: cæterorũ nobilium
multitudine aurigãtiũ temporibus postea Domitiani cohortũ prę
torianarũ præfectus: bellũ gessit aduersus Dacos: ubi occubit. Vn
de alibi. Et qui uulturibus seruabat uiscera Dacis Fuscus marmo
rea meditatus prælia uilla. Nobilẽ fuisse Fuscũ ostẽdit Tacitus his
uerbis: Procurator aderat Cornel. Fuscus ingens ætate clarus na
talibus: post Neronis tempora senatorio ordine deposito se in otiũ
quietis cupiditate cõtulit. Sicq; poeta Fuscũ notat nõ sine summa
indignatione: q cũ fœdam egerit adolescẽtiã audeat postea digni
tatibus & honoribus se dignũ putare: q̃si poeta innuat homines
tñ uitiosos ad honores ꝓuehi & sublimari. Nã (ut diximus) Fus
cus pfecturã cohortum ptorianarũ adeptus est: cũ indignus uide
ri posset: tam fœdata adolescẽtia aurigatione. Alij etiã sunt cõmen
tatores: q nõ de Fusco: sed de Tigillino intelligendũ putent: q Nero
ni gratissimus fuit: & præfectus cohortis ptorianæ: is ætatẽ suã im
Tigillinus pudice & libidinose egit. De quo sic scri. Tacitus: Ophonius Tigil
linus obscuris parentibus: fœda pueritia: ipudica senecta pfecturã
uigilũ & ptorij & alia pmia uirtutũ: q̃ uelocius erat uitijs adeptus:
crudelitatẽ mox: deinde auaritiã & uirilia scelera exercuit: corrupto
ad oẽ facinus Nerone: quædã ignaro ausus: pẽstremo eiusdem des
sertor & ꝓditor. Idẽ paulo iferius sic ait: Tigillinus accepto apud
Sinuessanas aq̃s supremę necessitatis nũcio iter stupra cõcubinaꝝ
& oscula: sectis faucibus cõcidit. Idẽ alibi: Nedũ ille sæuicus Tigil
lino. s. cũ pellicibus suis comitãte arma cõtra cieret. De eo itẽ sic Io
sephus de bello Iudaico: De Nerone referre recusaui: quẽadmodũ
dehonestarit ipe nũ nequissimis hoibus Minphidio & Tigillino: &
indignissimis libertorũ ꝑmissa rep. Hinc ergo apparet Tigillinum
gratissimũ fuisse Neroni: & bona sua cõcubinis & pellicibus cõdõ
nasse. potuit etiã in gratiã principis aurigare. Sed cũ i ambiguo sit:
de quo poeta potissimũ intelligat. Vnusquisq; si neutrũ hoꝝ ꝓba
bile uisum fuerit: al qd ꝑ se quod ad loci explanationẽ faciat, exco
gitet. Satis est hũc locũ ex ijs esse apud poetã de q̃bus adhuc q̃ren
Cohors dũ sit. ⸿ Cohortis: cohors pars decima est legionis. Nã in legiõe de
cẽ cohortes esse debere tradũt: q de re militari scripsere. Cõstabatq;
equitibus & peditibus: sed maiore semꝑ peditũ numero lege Vege
tiũ, & Modestũ. ⸿ Præsepibus. i. equis alendis: si ad aurigationẽ re
feras. si aũt ad stupra ꝯcubinarũ: præsepibus expone Lupanaribus
& pellicibus ipsis. Cic. in pisonem: Veꝝ audis in ꝑsepibus: audis in
stupris: audis in cibo: & uino: melius autẽ est referas ad aurigatio
nẽ. q bona ipendent alendis equis. Nã sequit: Dũ peruolat axe ci
tato Flaminiã puer Autumedon. ⸿ Dum peruolat: cõsumpsit iquit
bona maiorum: dum in gratiam Neronis aurigat: & aurigæ officiũ
præstat ipsi Neroni. Qui (auctore Trãquillo) Sporum suum augu
starũ ornamẽtis excultũ: lecticaq; uectum: & circa cõuentus merca
tusq; Græciæ: mox Romæ circa sigillaria comitatus est identidem
exosculans. Et licet Trãquillus lectica uectũ scribat: potuit tamen
& curru uehi. ⸿ Dum peruolat: præpositionẽ detractam nomini ad
didit uerbo: ut sit dũ uolat per Flaminiam. ⸿ Flaminiam uiã quam
Caius Flaminius Lepidi collega deuictis Liguribus ab Roma
Ariminum usq; strauit. ⸿ Puer Autumedon. i. ipse Fuscus auriga:
siue Tigillinus: ut Autumedonẽ posuerit ꝓ auriga qui Diorei fuit
filius & auriga Achillis: unde a poetis usurpari solet pro auriga.
Ouidius Tiphis & Autumedon dicar amoris ego. ⸿ Ipse tenebat
.i. Fuscus, seu Tigillinus. ⸿ Cum se iactaret hoc est cũ ipse Nero ꝑ
multa lasciuiæ blãdimẽta comitaretur Sporꝰ: & sæpe oscularetur.
Nam iactare se alicui: est seipsum illi dare: ingerere: isinuare. ⸿ Ami
cæ lacernatæ. i. Sporo: quẽ ideo appellat amicã lacernatam: q̃a cũ
perdite cũ amaret: conatus est exectis testibus etiam in muliebrem
naturã transfigurare: eũ etiã cũ dote & flãmeo ꝑ solẽni nuptiarũ ce
leberrimo officio deductũ ꝓ uxorẽ habuit, ergo amicã lucernatã ge
nere fœminino poeta ꝑ cauillationẽ appellauit: ac si diceret. amicæ
masculæ: hoc est amicæ quæ uir omnino erat. Nã lacerna uestis est
uirilis: de q̃ antea: Tyrias humero reuocante lacernas. Nõ ne libet
medio ceras implere capaces: aliam affert indignatiõis causam ad
scribendum Satyrã. Non ne inquit etiam in quadriuio: & ꝓpatulo
libeat mihi scribere: q̃si loco minime scriptoribus cõueniẽti: cum
poetæ secreta & secessus soleant quærere. Cũ iam Regulus: q ꝑ fal
sa testamenta est locupletatus: tanto fastu uehatur per urbẽ: ut petu
lantius nihil sit. Sicq; poeta conqueritur in pretio & honore durãta
xat illos esse: q per scelera ad eximias opes peruenere: qualis fuit
ipse Marcus Regulus: de quo supradiximus illic: Magni delatos
amici. De eo sic Plinius Iunior: Aspice Regulum: qui ex paupe
re & tenui ad tantas opes ꝑ flagitia processit ut ipse mihi dixerit:
cum consuleret q̃ cito sexcenties sestertium impleturus esset: inue
nisse exta duplicata: quibus portendi milies & sexcenties habiturꝰ,
& habebit: si modo, ut cœpit, aliena testamenta) quod est impro
bissimũ genus) falsis his quorum sunt illa dictauerit. Hunc laudat
Mart. assentando, cum diues & potens esset. ut ẽt Plinius docet: eũ
dem etiam testamentorũ captatorẽ ostẽdit: oiumq; bipedum ne
quissimũ appellat. ⸿ Non ne libet: non ne impetus est: Sic alibi: Vl
tra Sauromatas fugere hinc libet. ⸿ Ceras capaces: tabellas ce
ratas: in quibus antiqui scribere solebant. ⸿ Capaces: amplas: &
quæ multa capiant: cum & materia ampla sit.
⸿ A V T sup. agitem magis Diomedeas. i. fabulas de Diomede ASCEn.
& socijs eius. Aut fabrũ scilicet Dædalũ architectum: aut Icarum
filium eius uolantem. i. fictum a poetis uolasse propter celerem fu
gam. Cum tamẽ leno. i. maritus fungẽs officio lenonis in coniuge
sua. accipiat bona mœchi. i. adulteri cõmiscentis cum uxore sua si
nullũ. i. nõ ullũ. si non est uxori. i. nõ habet uxor ullũ ius capiendi
sup. hæreditatẽ ab adultero: q̃a hoc uetuerat Domitianus & ideo
inscribebantur mariti hæredes: qui erant lenones. i. (ut galli dĩũt)
ruffiani. de uxoribus suis dissimulãtes se nescire. Vnde subdit. le
no inquã doctus. i. expertus & cõsuetus spectare. i. frequenter aspi
cere. lacunar. i. cõnexionem trabium: in tabulatis: quæ qdem a so
liditate solaria uocant. Tũc aũt spectabat qñ mœchus coniugem
amplexus deosculabatur. aut doctus stertere. i. stertendo dormien
tem simulare, naso uigilanti. i. ipse uigilans & faciens nasum sterte
re. ad. i. iuxta. calicẽ. i. pocula: q̃bus se potũ simulabat dormire: &
tangit secundũ Mancinellũ præcipue Tigillinũ. Præterea non pu
tem hæc esse digna lucerna uenusina. & sequar potius dictas fabu
las. Cum iam dictus leno Tigillinus: aut quiuis alius homo perdi
tus adulatione. putet esse fas sperare. i. merito expetere sibi curam
cohortis. i. præfecturæ ptorianæ q donabit bona. i. diuitias suas.
præsepibus. i. ad aurigaturã: ut Neroni complaceat alendis. & qui
sup. caret omni censu maioꝝ. i. equis: q nullo patrimonio potens
sola adulatione ad diuitias ꝑuenit: quas in alendis equis consum
psit: ut Neroni complaceat. Caret ergo censu maioꝝ. i. patrimonio
sup. eo tempore. dũ. i. quo tempore ipse existens puer Autumedon
.i. iuuenis auriga Neronis: sicut Autumedon erat uir fortis & au
riga Achillis. peruolat. i. quasi uolãdo percurrit axe. i. illa parte ro
tarũ. citato. i. a parte totũ accipiẽdo: concitatis & cõmotis ueloci
ter rotis. ꝑuolat. i. uolat ꝑ Flaminiam sup. uiã. a Caio Flaminio stra
tã. Ideo aũt hoc fecit: q̃a fretus erat auxilio Neronis. Nam tenebat
lora. i. frena equorũ ex corio facta. dũ ipse. i. principalis uidelicet
Nero cuius currus agebat ab eo: sicut currus Achillis ab Autu
medõte iactaret. i. frequẽter se inijceret amicæ lacernatæ. i. in am
plexũ spori. i. pueri emasculati: quẽ Nero ut uerã cõiugẽ solemniter
duxerat. ergo amicæ lacernatæ. i. induẽdæ ueste uirili. i. masculi: quo
Nero ut muliere abutebat. Pupilli prostantis. ꝓstare est ante lupa Prostare
nar stare: & expectare aduentãtes ad stuprũ: qđ in Italia olim pue
ri imberbes ꝓstabant. Prouincia dicta est: q̃a pro. i. aũ uicta uel q̃a Prouincia
porro. i. lõge ab Italia uicta. ad quã regendã & tenendã in obedien
tia mittebantur proconsules. Quia uero difficile est aut uictos, aut
lõge positos regere: ideo prouincia pro duro & difficili negocio
sæpe capitur. Venusina lucerna: Probus dicit q Venusir fiebant Lucerna
lucernæ leues: quæ uili pretio uendebantur: & ita secundũ eã poeta
opus suũ uili cõstare fateretur: sed nihil ꝓcedit. Sciemus aũt lucer
nã a luce dici correpta tñ syllaba. Vnde propter tersam & apertam
reprehensionẽ Horatij potuit lucernã dicere. Sed mea sentẽtia est
ut uigiliam & lucubrationẽ horatianã intelligas. Res. n. diligenter
& quasi a peruigilantibus factæ: sicut orationes Demosthenis di
cunt lucernas olere. Si legis heracleas: est uersus spondaicus. He
racles. n. cũ apud græcos habeat ita: literã primã producit: & secun
dã si uis positione: & tertiã more græco. Herculeius aũt siue Her
culeus dicatur, quia latinũ est, eandẽ corripit. Sicut aũt a Priamus
fit Priameius: ita a noiatiuo Hercules fieri põt Herculeius & ita aut
heracleas aut heracleias legi posse sentit Manci. sed priameius an
tepenultimã producit qdẽ: sed corripit penultimã qđo si herculeias
legatur uersus non constet. lege ergo secundũ Probum heracleas.
Cætera manifeste exposita sunt. Nonne libet medio &c. Alia sce
lera quæ sine satyrica taxatione uidere nõ põt enarrat dicens. Nõ
ne libet. i. placet: cũ quadã animi affectione. iplere scriptura. s. saty
rica. ceras capaces. i. ingentes pugillares uel tabulas ceratas: &
hoc medio. i. in medio. quadriuio. i. loco publico: quo ex quatuor
partibus plures cõueniũt. q. d. manifeste & nemine contradicente.

⸿ QVADRIVIO

Quadriuio: cum iam sexta ceruice feratur
Hinc atq; inde patens, ac nuda pene cathedra,
Et multum referens de Mecœnate supino
Signator falso, qui se lautum, atq; beatum
Exiguis tabulis, & gemma fecerat uda.
Occurrit matrona potens, quæ molle calenum
Porrectura uiro miscet sitiente rubetam,
Instituitq; rudes melior Locusta propinquas
Per famam, & populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid breuibus Gyaris, & carcere dignum,
Si uis esse aliquis, probitas laudatur, & alget.
Criminibus, debent hortos, prætoria, mensas,
Argentum uetus, & stantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor auaræ?
Quem sponsæ turpes? & prætextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio uersum
Qualemcunq; potest, quales ego, uel Cluuienus.

IOAN. BRIT. ¶ QVADRIVIO: quadriuia dicũtur spacia unde quatuor uiæ deflectãtur: sicut triuia: unde tres. ¶ Cum feratur: hinc est omnis idignatio. ¶ Sexta ceruice. i. Exaphora: hoc est lectica gestata a sex seruis: q lecticarij (ut diximus) appellabantur. ¶ Hinc atq; inde patens. i. cuius latus neutra ex parte sit stipatũ: cũ solus sit in lectica. Nã delicati erat, & luxuriosi solũ gestari: ut supra de Mathone causidico. aut reuera patẽs. i. qui ab utraq; parte pateret: & conspici posset. ¶ Cathedra. i. lectica: quã et sellam appellãt. Mart. lib. iiii. in Afrũ salutantẽ. Nec ulla cathedra est. Cui nõ mane feras ie requietus aue. ¶ Pene nuda: pene uacua: cum in ea nemo esset præter eũ. Nam & littus nudum in quo nulli sint habitatores appellamus. Papinius i siluis: Nec littora pauper Nuda tenes. i. uacua: & sine ædificio. Alij autem (quod oino placet) intelligunt nudã. i. detracto uelamento: ut cõspiciatur. nã lecticæ ita se habebãt: ut ab utroq; latere posset aperiri. ¶ Multũ referẽs: multum delitijs Mecœnatẽ reddẽs: ac si dicat: mollis & delicatus: qualis fuit Mecœnas. cũ. n. delicatum fuisse ostẽdit Seneca his uerbis. Quõ Mecœnas uixerit notius est, q̃ ut narrari nũc debeat: quõ ambulauerit: quõ delicatus fuerit. Nõ oratio eius æq; soluta est, q̃ ipse discinctus. Itẽ nõ statim hæc cũ legeris, hoc tibi occurret: hũc esse q solutis tunicis in urbe semꝑ incesserit. Nam etiã cũ absentis partibus Cæsaris fungeretur, signũ a discincto petebatur. Alibi Iuuen. Vestem purpureã teneris quoq; Mecœnatibus aptam. ab Horatio Malthinus appellantur. μαλθα. n. ceram mollẽ significat. Demissis Malthinus tunicis obambulat. ¶ Supino: molli & delicato. Mart. Nusquã delitiæ supiniores. i. molliores. Supinus itẽ pro superbo & erecto ponitur. Persi. Italo q honore supinus Fregerit Heminas Areti ædilis iniquas. Supinũ ẽt dicimus cũ quis uersa facie ad cælũ cubet. ¶ Signator: signatores ait Pedianus eos esse: q aut testamentis: aut causis se subsignabãt. Hi aũt testes erãt: quos septẽ esse opportebat: q testamẽtis signacula iponebat: atq; se subscribebãt: nequã fraus fieri posset. possunt aũt oẽs testes (ut tradit Iustinianus Imperator) uno annulo signare testamentũ. ¶ Falso: aduerbiũ est. i. falso signator. ut sit falsarius signator. ¶ Lautũ: delicatũ, & diuitem. Nam lauti appellant: qui in uictu delicatiora & electa sectãtur: politioriq; culto domestico uiuũt. ¶ Exiguis tabulis: modicis testamẽtis. i. q̃ modico uerboꝝ anfractu cõdita essent: & oia bona uni relinquerent, nõ adhibita multa scriptione: iuxta quod dictũ est illud in Satyra. xii. Atq; oia soli Forsan Pacuuio breuiter dabit. i. paucis uerbis cũ eum relinquat hæredem ex asse. ¶ Gemma uda. i. annulo signatorio: q saliua humectatus imprimitur ceræ. Nã multi signauere gemma annulo inserta multi & auro tñ: ut Claudij Cæsaris principatu repertũ. ¶ Occurrit matrona potẽs: ita dictũ: quasi ei ambulanti occurrat matrona uenefica: uel occurrit in mentem mihi ueniat. ut sit adest ẽt matrona uenefica: quæ reprehendenda est mihi. Et ꝑ hanc quamcunq; ueneficam nonnulli intelligi uolũt: quæ tẽporibus poetæ ueneficia misceret. Alij uero specialiter de Agrippina Claudij uxore: in qua opinione & nos sumus: intelligi uolunt: q̃ (ut scribit Tranquillus) Claudiũ maritũ medicato sustulit boleto post adoptatum Neronẽ. Nã poeta ita plerumq; de mortuis loqtur: ac si uiuerẽt, præsentesq; essent: ut de Crispino: Mario Prisco: Mathone causidico. ¶ Potẽs: utpote Claudij imperatoris uxor & mater Neronis. Nam matrona semꝑ dicitur de nobilioribus. Sueto. in Vespesiano sic ait: Agrippinã timens potentẽ adhuc apud filiũ. aut potens: q (ut auctor est Cor. tacitus) summã rerũ ex arbitrio diu moderata fuerit. ¶ Porrectura molle calenũ. i. uenenũ uino iditũ. Nã uenenũ uino misceri tpibus Iuuenalis maxime i usu erat. Martia. Diceris hæc cælebs factus q̃ter esse lagoena. i. ueneno lagoenæ infuso. ¶ Molle: lene & suaue. Virg. Tunc & mollissima uina. ¶ Calenũ: uinũ campanũ a Calibus ciuitate Campaniæ. de qua Virg. lib. vii. Quiq; Cales linquunt. Tota. n. Campania (auctore Plinio) optimi uini est feracissima. ¶ Rubetam: ueneficiũ ex rubeta. Ranæ. n. rubetæ (ut scribit Plin. lib. viii. cap. xxxi.) & in terra: & in humore uiuũt plurimis refertæ medicaminibus. q̃ deponere quotidie: & resumere pastu dicuntur: uenena tñ sibi reseruãtes. Idẽ in. xxxii. Sunt quæ in uepribus tñ uiuũt: ob id rubetaꝝ nomine, quas Græci phrynos uocant, grandissimæ cunctaꝝ: geminis ueluti cornibus plenæ ueneficioꝝ. Idẽ libro. xxv. cap. ix. Sunt & ranis uenena rubetis maxime. ¶ Viro sitiente: pro sitiẽti: ut sit casus pro casu. sic Oui. Et fas omne facit fratre marita soror: pro fratri. Et Virg. Hæret pede pes. i pedi. & alibi. Nec sospite dirũ. Optabis nato funus ꝑ sospiti nato. ¶ Locusta. i. ipsa matrona tan q̃ Locusta magistra. (Est. n. casus ociatiui) Nam Locusta mulier fuit ueneficij peritissima: q̃ iperante Nerone uelocissimũ & p̄sentaneũ uenenũ coxit: quod Britãnico cœnanti dedit quo gustato statim concidit. ¶ Melior: peritior cæteris. ¶ Instituit: docet. ¶ Rudes ꝓpinquas: rudes alias matronas uicinas. Alludit aũt ad historiã. Nã & Nero Locustæ ꝓ nauata opera impunitatẽ, prædiaq; ampla, sed & discipulos dedit. ¶ Efferre: uerbũ est funebre. Terentius. Effertur, Imus, ad sepulchrũ uenimus. ¶ Nigros: propter uenenum. ¶ Per famam: & populũ: endiadyo est. i. per famã populi. nã uarius solet esse populi rumor orta ueneficij suspitione. ¶ Aude aliquid: mira excandescẽtia hoc dictuum: adiuandũq; est gestu: ut & rei indignitas: & indignatio dicẽtis exprimatur. Non est inquit mirum: si tam multa flagitia fiunt in urbe: cũ iam nullus sit in pretio: nisi q sit impense sceleratus. ut sit sensus: Si uis in urbe Roma in aliquo esse pretio: aude aliquid dignũ carcere, aut exilio. unde Plin. Iunior ad hanc sententiam sic ait. In ea ciuitate in qua iampridem nõ minora premia: immo maiora nequitia: & improbitas, q̃ pudor, & uirtus hñt. Sicq; poeta improbos tẽporis sui mores notat. ¶ Breuibus Gyaris: hoc est paruis isulis: qualis est Gyarus una ex Sporadibus. Nam damnati in insulas modicas relegabantur: tanq̃ ad pœnam grauioris exilij. unde illud in satyra decima: Vt Gyari clausus scopulis, paruaq; Serypho. Titus (auctore Tranquillo) delatores assidue in foro flagellis, ac fustibus cæsos, ac nouissime traductos per Amphiteatri arenã: partim subijci in seruos: ac uenire imperauit: partim in asperrima insulaꝝ aduehi. ¶ Criminibus debent hortos: dupliciter hic locus exponi potest: ut sit sensus: Romani, inquit, debere uidentur (ut recitauimus ex sententia Plinij) ingentia præmia improbis, & sceleratis: ut ex eo pendeat: Aude aliqd breuibus Gyaris: uel sic. quod magis placet: Si inquit improbus, & nefarius fueris: opes & dignitates adipisceris. nam alij scelerati: qui hortos delicatos: magnifica prætoria: & alia huiusmodi bona possident: debẽt ea omnia criminibus: quia adepti sunt illa per crimina & flagitia. Estq; translatio a debitore: qui creditori debet pecuniam mutuo acceptam. Sic. n. dicimus industriæ magistri: omnem doctrinam tuã debes. Et patriæ conseruatio Ciceroni debetur. Vnde est etiã illud Plianianũ in septimo: Versum heroicũ Pythio oraculo debemus. ut sit sensus: Agnoscimus beneficio oraculi Pythij uersum in heroicum nos habere. & illud in octauo: Corporũ tutela pecori debetur. Tale est illud Iasonis ad Medeam in. vij. Meta. O cui debere salutem Confiteor coniux. erit ergo sensus: Scelerati hoies agnoscũt bona, quæ possident beneficio scelerũ se esse adeptos. ¶ Hortos: qui ad amœnitatem tantũ, & uoluptatem parantur: uarijs consiti arboribus, & numero tantũ pluratiuo. Hortos magnificentissimos habuit Mecœnas in Exquilijs. Itẽ Lucullus: in qbus Messalina uxor Claudij occisa fuit. ¶ Prætoria hoc loco magnifica in agris ædificia intelligit. unde Tranquillus in Calligula: In extructione prætoriorũ atq; uillarũ. Idem in Tito: Cuncta prætoriorum suorum ornamenta: operibus, ac templis destinauit. Mart. Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum. Prætoriũ etiam appellamus imperatoris tabernaculum in castris: unde præfectus prætorij. & Cohors

Quadriuia

Exaphorum

Supinus

Cales

Rubetã

Horti

Prætorium

prætoriana: quæ circa prætoriũ uigilaret, atq; assideret. ¶ Mensas: citreas intelligit. quæ tantæ erant taxationis: ut tanto auro rependerentur. Mart. Accipe felices athlãtica munera siluas: Aurea qui dederit dona minora dabit. ex Athlãte. n. mõte Mauritaniæ mittebantur harũ sumptus fœminæ: ut docet Plin. lib. xiii. uiris exprobrabant: cũ ipsis luxus margaritarũ exprobraretur a uiris. ea præcipuo erant in pretio: quæ caudas pauonũ undatim immitterentur. unde Sen. de Tranquillitate: Placet mensa nõ uarietate macularũ conspicua. ¶ Argentũ uetus. i. pocula argentea antiquis (ut ait Seneca) nominibus artificum nobilia. ea & Archetypa dicebantur. ἀρχαῖος. n. antiquũ significat. & τύπος formã. Plin. item scribit: Subito ars cælaodi argenti exoleuit sola iam uetustate cẽsetur usq; attritis cælaturis: ut ne figura quidẽ discerni possit. ¶ Et stantem extra pocula caprũ: nam uariæ in poculis figuræ excidebantur: maximeq; caper: quod animal sit infensum Baccho. Mar. in. viii. Stat caper in phiala Thebani uellera Phrixi Cultus: ab hoc mallet uecta fuisse soror. Ea aũt uasa Anaglypha sunt appellata ab asperitate & cælaturis eminentibus. ¶ Stantem extra, idest. extantem & cælatura eminentem. Ouidius in Metamor. Sed altius Extentem signis, multæq; in pondere massæ ingentem manibus tollit cratera duabus. Virgilius in. v. Cratera impressum signis. ¶ Quem patitur: alia indignatio scribendæ Satyræ: turpitudinem sui temporis notat. Duo. n. reprehendit: & q; Soceri, ut libidinentur nurus suas pretio corrumpãt. & q; nurus lucri cupiditate soceris suis nefando concubitu obsequatur. Alij uero (quod nõ placet) exponunt: deprehendi soceros: q pecunia nurus corrumperẽt: ut pueris sui facerent copiã: quibus postea deprehensis ipsi soceri abuterẽtur. ¶ Corruptor: stuprator. nã corrũpere plerunq; accipitur pro. adulterare & stuprare. Tranq. in Cæs. cõstans opinio est plurimas & illustres fœminas corrupisse. Idem in Domitia. Fratris filiã adhuc uirginem nõ multo post alij collocatã ultro corrupit. Idem in eodẽ: Nec defuerũt, q affirmarent corruptum Domitia. & a Nerua successore mox suo. i. stupratã. Corrũpere itẽ capitur: cũ aliquem pretio inducimus ad aliquid inhonestũ faciendũ. unde dicimus corruptũ esse iudicẽ.

Corrumpere

Corrũpere ẽt dicimus: cũ aliquem a uirtute in uitia deflectimus: unde appellamus mores urbis esse corruptos. i. deprauatos: & a prioribus uestigijs obliquatos. ¶ Auaræ: quæ magis lucro, q̃ pudicitiæ cõsulat. ¶ Quem. s. poetarũ. ¶ Patitur dormire: silere, & nõ moueri ad Satyrã scribendã. ¶ Quẽ sponsæ turpes: quẽ. s. poetam patiuntur dormire, & nõ excitari ad Satyrã: aliud. n. obscænissimam uitiũ sui tẽporis notat: hoc est uiros uiris nubentes. Nam multi reperiebantur: q solemni nuptiarũ ritu nuberent. quod & a Nerone factũ fuisse scribit Tranquil. q ita Doryphoro liberto: ut ipsi Sporus denupsit: uoces quoq; & eiulatus uim patientiũ uirginũ imitatus. Alibi Iuue. Quadringenta dedit Gracchus sestertia dotem. & paulo infra: Quæ causa officij: quid q̃ris: nubit amicus. Spõsas igitur turpes intellige uiros: q uiris nuberẽt. ¶ Adulter: prætextatus: illud ẽt conqueritur poeta: q; pueri in ea ætate: quæ ab omni turpitudine maxime resilire debet: iam adulteria nouerint. quod & ætate nostra nõ sine quadã naturę iniuria fieri uidemus.

Prætexta

¶ Prætextatus. i. puer adhuc. Nã prætexta uestis erat: qua pueri usq; ad quartum decimũ ætatis suæ annũ utebãtur. dicta (auctore Macrobio) q; ei purpura prætexteret. amicitiam puerilem prætextatam appellat Mart. Tu mihi simplicibus. Manni dilectus ab annis. Et prætextata cultus amicitia. ut autem prætexta uteretur ætas puerilis. Institutum fuit Tarquinij Prisci: qui deuictis Sabinis triumphũ egit: filiũq; suum annos. xiiii. natum: q; hostẽ interfecisset: bulla aurea & prætexta donauit: unde hæc ingenuorum puerorũ insignia esse cœperũt. Cum antea instituto Tulli Hostilij tertij Romanorum regis: prætexta esset magistratuum. Bulla uero gestamẽ triumphantiũ sumpto nisi ab Hetruscis superatis. Sed de hoc supra latius dictũ est ex auctoritate Macrobij. ¶ Si natura negat: tam multis inqt: tamq; uarijs contaminata est ciuitas uitijs, ut si a natura negatum sit carmen ad ea exagitanda: ipsa tamẽ animi indignatio carminis faciendi rationẽ subministret. bene aũt ait: Si natura negat. Nam ex sentẽtia Democriti poetica natura magis q̃ arte cõstat. In qua persuasione est & Cicero pro Archia. ubi ait: Cæterarum rerum studia & doctrina & præceptus & arte constare: poetam natura ipsa ualere: & mentis uiribus excitari: & quasi diuino quodam spiritu inflammari. Est autem sententia generalis: quam tamen sibi accommodat: ut dicat ipsam indignationem posse uel facile unicuiq; etiã rudi uersum subministrare posse. ¶ Qualemcunq; potest: scilicet facere etiam si nõ sit decora elegantia. ¶ Quales ego, uel Cluuienus: sensus est & ordo: Indignatio facit uersum qualemcunq; potest, & talem qualem ego facio, uel Cluuienus facit. Satyrice autem meritũ suum se nominando extenuat: ut licentius Cluuienum notet: ut malũ poetam sui tẽporis. Solent. n. poetæ breuiter & urbaniter p trãsitũ hoies notare. ut alibi Lauseiam, ut mulierẽ bibacem, ebriosam notat. Quantũ Lauseia bibebat. Horatius Damalim: Nõ multi Damalis meri Bassum Threicia uincat amystide.

ASCEN.

¶ CVM. i. quia ita est q; signator. i. sigilli impressor. falso. i. p falsitatem & dolos imprimens ubi non deberet. quæ fecerat se lautũ. i. mundũ & splendidũ. & beatum. i. bene habentem & diuitem. & secundum opi. uulgi felicem exiguis. i. modicis tabulis supp. testamẽtarijs. & gemma. i. sigillo insculpto. in gemma uda. i. madefacta saliua ne cera adhæreat. i. qui factus est diues ex hoc q; sigillo suo signauit falsa testamenta uel aliorum testamẽta usurpauit sibi: ut Regulus secundũ Plin. cum ergo talis falsarius olim pauper & abiectus. feratur. i. portetur iam sexta ceruice. i. hexaphoro: scilicet lectica: quam sex ferebant. patens. i. apertus. ut uideatur ad iactantiam. hinc atq; inde. i. utrinq; siue ab utraq; parte: ac pro & cathedra eius existente sup. pene. i. quasi. nuda. i. discooperta & oibus conspicua. referens. i. representans multũ de Mecœnate equite illo amico Virgilij & Horatij cæterorũq; poetaę bonorum. supino. i. molli: & sibi indulgenti. Sic enim Mancinellus & caldennus pertinaciter asseuerant: Valla cõtra, dicit. n. supino. i. superbo, siue erecto &c. Si uacat audire sententiam nostrã: Pronus & supinus contrario modo se habent. nã pronus est: cui facies in terram icumbit. unde Ouid. Pronaq; cũ spectant animalia cætera terras. Supinus autem cui os sublime & ita erecta est ceruix: quod apud Hieronymum signum est superbiæ. Quod autem Caldeninus dicit supinũ non legi pro elato aut superbo: ne apud Persium quidem dicentẽ Italo q; honore supinus: cum ibi pro molli capiatur: longe (quod cum uenia eius dico) oberrat. nam cui nõ uero similius uidebitur quemq̃ honore habito potius superbũ & elatũ effici: cum id natura uocabuli exigat potissimum q̃ mollem. Quod uero auctoritate Seneca Mancinellus affert Mecœnate solius molliciei argutum esse. & nusq̃ de superbia notatum: fatemur quidem ipsum pro modestia laudatum ab Horatio cum neminem fastidiret: tamen eundem incessum: eundemq; habitum pomposum: quem Mecœnas per mollitiem habuit: potuit Regulus aut quiuis alius ex humili fortuna ad diuitias ingentes euectus, ad summam superbiam habere & ideo dixit referens multum de Mecœnate supino. idest erecta ceruice: & luxurioso habitu incendente: quia consimilem retulit habitum, & similem erectionem ceruicis: signum maximæ superbiæ in homine humili loco nato: quod in his qui sunt regali prosapia geniti tolerabilius est. qualis fuit Mecœnas: unde in principio carminum Horatij: Mecœnas atauis edite regibus. Sed procedendum est mihi. Occurrit supple cogitationi meæ matrona. i. mulier matrimonio data. potens. i. ualde diues & per diuitias plurimum ualens, quæ porrectura. i. talis quæ debeat porrigere eo q; diues uel porrectura: quando est porrectura: quale illud molle & suaue. miscet, idest commiscet ipsum. rubeta. idest. ueneno rubente. & hoc uiro sitiente. idest, dum uidet uirum sitire. Sitiens. n. auide & sine disquisitione bibit: & ita uenefica mulier captat opportunitatem, ne deprehendatur: & ne frustra conetur. Est autem sic melior constructio, q̃ dicendo sitiente pro sitienti: ablatiuum p datiuo poni. Sunt enim ablatiui in designatione sequelæ positi. posset forte uiro bis construi. semel cum porrectura in datiuo: & semel cum sitiente: & id absolute in ablatiuo. q; pro &. & quædam melior Locusta. i. quædam uenefica peritior q̃ illa prior Locusta quæ erat tempore Neronis. instituit. idest per institutiones suas edocuit propinquas. idest uicinas suas. rudis uel rudes, idest imperitas & ignaras ueneficij. efferre, idest facere exportare per famam & populum, idest fama id notificante & populo patiente hoc est manifeste & impune. maritos nigros. idest, a se ueneno infectos & liuidos effectos. Est autem Locusta nominatiui casus: ut docet ultima syllaba quæ breuis est. Non est ergo ordo melior. i. peritior mulier Locusta, idest q̃ fuerat Locusta melior. idest quædam uenefica peritior, q̃ illa prior. Per excellentiam enim potest Locusta pro uenefica poni. sicut Hector pro uiro forti apud Ouidium dicẽtem: Illic & multos Hectoras esse putat. Melior autem bonitate artis, non morum, idest peritior. Quod autem non sit dictum per endiadema per famam & populum, idest per infamiam populi: sed sicut dixi: per famam & populum. idest. populo sciente & non clamante. immo quodam modo assentiente, patet per sequentia.

Est enim

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Nauigio montem ascendit, sortesq́ popoſcit,
Paulatimq́ anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas..
Quicquid agũt homines, votũ, timor, ira, voluptas,
Gaudia, diſcurſus, noſtri farrago libelli eſt.
Et quando uberior vitiorum copia? quando
Maior auaritiæ patuit ſinus? alea quando
Hos animos? neq́ enim loculis comitantibus itur
Ad caſum tabulæ, poſita ſed luditur arca.
Prælia quanta illic diſpenſatore uidebis
Armigero. ſimplex ne furor ſeſtertia centum
Perdere? & horrenti tunicam non reddere ſeruo?

Eſt enim ac ſi dicat quis: Qui poteſt fieri ut populus ſciat: & non petat uindictam. & reſpondeat poeta. tantum abeſt ut malefici modo puniantur: ut etiam honoribus accumulentur. Vnde infert. Aude .i. audacter effice. aliquid: ideſt aliquod facinus. dignum in malam partem capitur. breuibus Gyaris: id eſt exilio in Gyaron: quod eſt grauiſſimum. Vel potius diſtingue, ut tria dicat: Primo dignum breuibus: ideſt exilio: uel deprehenſione ad breuia: ideſt maria uadoſa & ſcopulis, arenisque plene: unde difficillimus eſt exitus. De quibus Virgilius in primo Aenidos. In breuia, & Syrtes urget miſerabile uiſu. Secũdo dignum Gyaris: ideſt exilio non unius illius inſulæ ad quam noxij delegabantur: ſed plurium. ſicut Horatius: Si tribus anticiris & cæ. moris enim eſt indignãtes unam rem in plures efferre. Tertio & dignum carcere: ideſt ĩ carceratione perpetua. ſi uis eſſe aliquid: ideſt haberi in aliquo pretio: uel eſſe aliquid: ideſt effici magnæ reputationis. Nam aliquid aliquando magnum quid ſignificat. ſicut alibi: Eſt aliquid ſeſe unius dominũ feciſſe lacertæ. Et apud Perſium ſatyra ſecunda: Seſe aliquem credens Italo quod honore ſupinus Fregerit Heminas. Sunt qui legant aliquis: quod idem eſt. Probitas: ideſt uir probus laudat: quia (ut dicit Valerius maximus libro quarto) magno ubiq́ prætio uirtus æſtimatur. Virtus enim eſt tam pulchra: ut etiam a malis laus detur. uſq́ adeo ut Perſius pro ſumma pœna malis fieri exoptet uirtutem: ut uideant, intabeſcantq́ relicta. Probitas ergo: ideſt uir probus: laudatur etiam ab improbis. & alget: ideſt frigore conficitur. nemo enim uel trita lacerna uirum bonum donauerit. Sciunt enim multi quid agere debeant: & ita laudant bonos: ſed agere nolunt. Vnde dicit Ouidius Laudamus ueteres: ſed noſtris utimur annis. Ipſi autem diuites debent criminibus ſuis: utpote per quæ eas acquiſiuerunt: uel debent criminibus: id eſt criminoſis hominibus: quibus obnoxij ſunt propter ſcelera. quæ per ipſos perpetrarunt: uel quorum complices ſunt. debent inquam hortos uoluptatis: ſcilicet cauſa: arboribus conſitos. Prætoria: ideſt prætoribus digna ædificia: aut forte prætioſa ſedilia in hortis conſtructa: & menſas ex pretioſiſſimo ligno: aut forte ex marmore. & argentum uetus: id eſt ueteris cælaturæ. uel a uetere & laudato artifice ſculptum. uel reuera uetus: quia argentum quo ueterius, eo melius. & caprum: ideſt ſignum capri ſtantem extra pocula: ideſt eminentem uel ſignum eminens in exteriori parte poculi: quod inaurari ſolet: ut tangit Mancinellus: quem patitur & cætera. Affert alias cauſas indignationis ſuæ: ex quibus infert difficile eſſe Satyram non ſcribere dicens. Quem corruptor auaræ nurus: ideſt qui cohortatur eam ut ſinat ſe uiolari. & quæ facile aſſentitur: quia auara. patitur dormire: id eſt non ſolicitum eſſe de Satyra ſcribenda. & quem ſponſæ turpes: ideſt infames & adulteræ: uel reuera maſculi: qui nubebant uiris: ut ſponſæ. patiuntur ſupple dormire. & quem adulter prætextatus: ideſt puer nobilis adhuc imberbis. qui ueſtitur ſcilicet prætexta: patitur dormire? quaſi dicat neminem. quia ſi natura negat uerſum: ideſt ſi quis non eſt omnino natus ad carmen tamen indignatio de tot ſceleribus facit uerſum: ſi non elegantem: qualemcunq́ poteſt: talem ſupple quales uerſus ego ſupple facio. uel Cluuienus minus eruditus poeta ille facit. Credo iam omnia etiam mediocri ingenio fretis conſtare: ſed quia imbecillioribus hanc operam narro: repetam pauca. Cæras capaces dicit: quia in tabulis cæratis antiquitus ſcribebant potiſſimum carmina componentes: ut delere poſſent. Quadriuium eſt locus publicus: *Quadriuium* quo quatuor uiæ concurrunt. eo autem populus conuenire conſueuit publica carmina auditurus quæ uulgares poetæ compoſuerant. Vnde in Bucolicis: Num tu in triuiis indocte ſolebas Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen. Gemma uada: ideſt madeſacta ne cæra adhæreat. Nobiles enim & prædiuites ſigillum, ſiue (quod uulgo dicunt) ſignetum: in gemmis inſculpi fecerant. Corruptor nurus: uidelicet ſocer. Cauſa uero ob quam nurũ ſuũ corrumpi uelit: non eſt auaritia: quia tunc diceret corruptor auarus: ſed longe turpior, quam Calderinus ſic recitat: Vxores a uiris coactæ pueros molles in adulteria alliciebant: ut ijs deprehenſis uiri abuterentur. unde Martialis ad Gallum: Subdola famoſæ moneo fuge retia mœchæ: Leuior o conchis Galle cytheriacis. Idem alibi: Vxorem nolo Theleſinam ducere: quare? Mœcha eſt: ſed pueros dat Theleſina uolo. Eadem de cauſa dixit & prætextatus adulter. Nec uacat quod dicit: Nurus auaræ: quia cum uxor ſit iam prouecta: facilius nurus: id eſt uxor filij pueros allicit. Nec alliceret tamen: cum non ſit filia: ſed nurus unde non poſſet honeſte cognĩ niſi eſſet auara. Turpes ſponſæ: ideſt maſculi. Nam ſi meretrix nubat, non ob id erit turpis: ideſt inhoneſta ſponſa: quia honeſtior eſt quam prius. Per tranſitum autem tangit more ſatyrico ineptitudinem Cluuieni in carmine. Quod autem mutauit numerum dicens: Quales ego: metrum fecit uel reſpexit ad pluralitatem: ſubauditur autem uerſus: quia qualis quantus & cætera. uolunt conformari cum ſequenti. Addamus ad ea quæ Mancinellus dicit ibi: Si natura negãt: quod poeta uidetur imitari Virgilium in Bucolicis dicentem: O mihi tam longe maneat pars ultima uitæ Spiritus: & quantum ſat erit tua dicere facta. Non me carminibus uincet nec Thracius Orpheus: Nec Linus: huic mater: quamuis atque huic pater aſſit & cætera. In quibus Virgilius non præfert ſe Orpheo, Lino: & Pani: ſed dicit ſe tam uberem habiturum materiam: ut pulchritudine eius fretus non poſſit ab illis uinci. Sic etiam Iuuenalis non dicit ſibi negatum a natura carmen: ſed quamuis eſſet negatum: dicit ſe poſſe uerſum conficere ex indignatione tot ſcelerum: & ex hubertate materiæ. unde ſubdit quæ ſequuntur.

¶ Ex quo Deucalion: ſenſus eſt & ordo: Quæcunque uitiorum genera ualuerunt inter mortales: ex quo genus humanum inſtauratum eſt a tempore Deucalionis: uotum: ſcilicet ira: timor: & cæteri affectus: ſunt farrago & materia noſtri libelli. Pollicetur ſe de omni genere uitiorum eſſe dicturum: quæ inter mortales uiguerunt: uſq́ a temporibus Deucalionis. ¶ Deucalion aſcendit montem: nota eſt fabula carmine Ouidij. Temporibus enim Deucalionis & Pyrrhæ eius uxoris diluuium fuit: quo uniuerſus orbis ſubmerſus eſt. Deucalion uero ſolus cum Pyrrha in cacumen montis Parnaſi fugiens illic tamdiu fuit quoad æquor deſedit. Mox ceſſante diluuio in planum deſcendentes: oraculum Themidis de inſtauratione humani generis conſuluerũt: acceperuntq́ oſſa matris poſt terga iacienda: ſic enim poſſe genus humanũ recuperari. Cum igitur diu anxij fuiſſent ubi nã poſſent oſſa matris inuenire. Demũ intellexit Deucalion terram matrem eſſe omnium rerum: lapides uero oſſa terræ dici. Itaque cum ab utriſque lapides iactĩ eſſent poſt terga: qui a uiro iacti ſunt in uiros: qui a mulier in fœminas conuerſi ſont. Sicq́ humanum genus eſt reparatum. Veritas uero alia eſt. Nam (ut ſcribit Iuſtinus libro undecimo) Amphitœonis Athenarum regis temporibus aquarum illuuies maiorem Græciæ partem abſumpſit: ſuperfuere quos refugia montium cœperunt. aut ad regem Theſſaliæ Deucalionem ratibus euecti ſunt: a quo propterea genus humanum conditum dicitur. ¶ Montem: Parnaſum. ¶ Nimbis tollentibus: Imbribus æquor augentibus. Nimbi ſunt propne imbres repentini, præcipites, & improuiſi. Pluuiæ uero ſunt iuges. ¶ Sortes: oracula Themidis. ¶ Caluerunt anima: ſecundum eos locutus eſt: qui igneam animam eſſe dixerũt. ¶ Quicquid agunt homines: omnes inquit animi affectus quibus hominum mentes perturbantur. & ſic a ratione diſcedunt: ſunt farrago & argumentum operis noſtri. ¶ Votum: deſiderium, & appetitio alicuius boni. Poeta alibi: Quid tam dextro pede concipis: ut te Conatus non pœniteat uotique peracti. ¶ Timor: opinio magni mali impendentis. ¶ Ira ex philoſophis quidam (ut ſcribit Seneca in primo de ira) dixerunt iram breuem inſaniam eſſe, unde Horatius: Ira breuis furor eſt. Alij uero (ut ſcribit Cicero in Tuſculanis) Iram libidinem eſſe ulciſcendi eius: qui uideatur feciſſe iniuriam. Seneca in ſecundo de Ira ita diffinit: Ira eſt concitatio animi ad ul-

Margin notes: IOAN. BRIT. — Deucalionis & Pyrrhæ fabula — Veritas fabulę Deucalionis — Nimbus Pluuia — Votum — Timor — Ira

Voluptas tionem uoluntatis indicio pergentis. ¶ Voluptas: duplicem scimus esse uoluptatem & honestam, & inhonestam. Honestam: cum illam ponimus ad demonstrandam animi hilarem affectionem. ut si dicamus: Ex lectione Plinij nō solū fructū: sed & mirificam cœpi uoluptatem. Inhonestam: cum ex turpi aliqua re dicimus nos uo-

Gaudiū luptatem summam cepisse. ¶ Gaudia: scribit Seneca ad Lucilium: Gaudium nisi sapienti non contingere. est enim (ut inquit) animi elatio suis bonis, uiribusque fidentis. uulgo tamen sic loquimur: ut dicamus magnum gaudium nos ex illius consulatu: aut ex nuptijs aut ex partu uxoris percepisse: quæ adeo non sunt gaudia: ut sæpe initia futuræ tristitiæ sint. gaudio autem iunctum est non desinere: nec in contrarium uerti. Itaque cum dicit Virgilius: Et mala mentis gaudia. diserte quidem dicit: sed parum proprie. Nullum enim malum gaudium est: uoluptatibus hoc nomen imposuit. & quod uoluit expressit. Cicero in quarto Tusculanarum appellat gaudium: cum animus ratione mouetur, placide atque constanter. Cum autem inaniter & effuse animus exultat: tum illa lætitia gestiens: uel nimia dici potest: quam Stoici ita diffiniunt sine ratione animi elationem. ¶ Discursus: animi nostri uagationes: quibus ad uarias rapimur cupiditates. Nam hominum mentes rationis oblitæ transuersæ feruntur: quæ plerunque magis nocent, quam prosunt. potest etiam in rebus honestis discursus cōsistere. Discursus ergo ad animum: non ad corpus referas, ut sit: Ipsi affectus & perturbationes animi: quibus quasi quibusdam furijs mens hominis nunc huc: nunc illuc agitatur. potest etiam referri ad labores matutinos salutandi potentiores. per uerbum enim discurrendo salutandi officium peragebant. Martialis libro septimo: Discur-

Aue sus uarios: uagumque mane: & fastus & aue potentiorum. Idem alibi: Et matutinum portat ineptus aue. Seneca in libro de Tranquillitate sic scribit: Circumcidenda est conuersatio qualis est magnæ parti hominum domos, & theatra, & fora pererrantium. unde sequitur: Sportula: deinde forum: iurisque peritus Apollo: At-

Farrago que triumphales. sed prior sententia magis placet. ¶ Farrago: materia & argumentum. metaphoricos autem dictum. Nam Farrago proprie est id quod ex pluribus satis pabuli causa datur iumentis. dicta secundum Varronem quod primum in ferracea segete seri cœpta: aut quod ferro cæsa sit. ¶ Libelli nostri: operis nostri. ¶ Et quando uberior? subaudi fuit, quam nunc & ætate nostra? ac si dicat nunquam fuere plura uitia ad reprehendendum. ¶ Vitiorum: idest animi prauitatum. ¶ Maior sinus: metaphora sumpta a nauigantibus: quorum uela quanto maiorem explicant sinum: tanto maiorem uim uentorum excipiunt. ¶ Alea quando: subaudi magis uexauit, uel habuit, uel aliquid tale. In alea sunt Talus, Tessera, Alueolus, & omnia id genus: quæ in uarietate fortunæ consistant. Est enim alea ipse casus, siue euentus ludi. Plautus in Curculione: Talos poscit tibi in manum: prouocat me in aleam, ut ego ludam. Ouidius de nuce: Quatuor in nucibus non amplius alea tota est. Martialis: Alea parua nuces: & non damnosa uidetur. unde & Alea aliquando pro fortuna & euentu ponitur. Liuius: Nec tam celebrem aleam uniuersi certaminis timens. sic etiam illud Plinianum de Cicerone: Extra omnem aleam ingenij positus: idest extra omnem sortem & euentum ingenij: ut non possit euenire: ut quisquam sit Cicerone præstantior. ut si metaphora ab alea: idest ludis: qui omnes sunt in fortuna & casu. Apuleius in quarto Metaphora. Ancipitis Machinæ subijt aleam: id est fortunam & dubium euentum. ¶ Neque enim loculis: tanto inquit studio aleæ tenentur: ut in ludum descendant: non cum modica pecunia: sed to-

Loculi ta arca. Loculi enim capsulæ sunt: & receptacula nummorum & annulorum: & id genus pretiosarum rerum. Alibi: Gemmaque princeps Sardonycos, loculis quæ custoditur eburnis. Horatius in sermo. Vt hæres iam circum loculos, & claues lætusque, ouansque curreret. Apuleius in quarto Metamorphosios: Iubet decem, aureos (ut ipse habebat) ex loculis annumerari. Fiebant ex ebore & ligno. Martialis: Hoc nisi de flaua loculos implere moneta Non decet: argentum uilia ligna ferant. Ii autem, ut modio, in arca continebantur. Loculis etiam alia seruar. legimus. ut illud apud Plinium in septimo: Pollicem Pyrrhi in dextro pede cum reliquo corpore cremari non potuisse tradunt. Conditumque loculo in templo. Loculo etiam efferri mortuos docet Diuus Lucas in euangelio Noli flere, & accessit & tetigit loculum: idest ipsum pheretrum. ¶ Casum tabulæ ad dubium ludi euentum. nam huiusmodi ludi, fortunæ, & casu (ut diximus) sunt subiecti. Casum autem a cadendo dicimus: quod omnis casus positus sit in fortuna, nam in tabulam iacti tali casu efficiunt: aut Venerem: aut Caniculam: aut aliud punctum: sicque cadere dicitur punctum, quod fortuitu non industria uenit. unde Terentius in Adelphis. Quasi cum ludas tesseris: si illud maxime quod est opus: iactu non cadit. illud quod cadit forte: id arte, ut corrigas: idest quod euenit. Cicero libro primo de diuinatione: Quatuor tali iacti casu Venerem efficitur: non etiam centum Veneris: si quadraginta talos ieceris casu futuros putas? Idem alibi: Dixi multa de casu ut uenerem est. ¶ Tabulæ: lusoriæ scilicet in qua iaciuntur tali fritillo, alio uocabulo ipsam tabulam alueolum appellamus. ¶ Prælia quanta: an rixas & altercationes: quæ sæpe inter collusores oriuntur. Vnde est illud apud Tranquillum in Augusto: Nos mi Tiberi quinquatrijs satis iucunde egimus. Lusimus enim per omnes dies forumque aleatorium calefecimus. frater tuus magnis clamoribus rem gessit. Ouidius item in tertio de arte amandi loquens de ludis: Ira subit deforme malum: lucetque cupido: iurgiaque & rixæ, sollicitusque dolor. Crimina dicuntur, resonat clamoribus æther: Inuocat iratos & sibi quisque Deos. An assiduum ludentium certamen: quemadmodum Virgilius nocturnos concubitus prælia uocauit. ¶ Dispensatore armigero existente illic armigero: hoc est seruo armigero: qui officium præstat dispensatoris domino ludenti. Nam armigeri serui erant: qui dominum suum sequentes, scutum reliquaque arma gerebant. Plautus in Cassina: Potius quam illic seruo des armigero nihili atque improbo. Et paulo post eundem scutigerulum appellat sic: Qui (malum) homini scutigerulo dari iubet. Tranquillus in Augusto: Germanorum manum usque ad cladem Marianam inter armigeros circa se habuerat. Ait nunc poeta eum fungi officio dispensatoris: utpote qui ludenti domino nummos subministret. Nam dispensator e seruis elegebatur, qui æs dispensabat, curamque habebat uniuersæ rei domesticæ. de quo illic sensit Iuuenalis: Et qui dispenset frangit sibi: cum græci Oeconomon appellant. unde ab ære dispensando dictus est. Nam pecunia pendebatur. unde & Stipendium æs quod dabatur militibus dictum: quod stipem pendebant. & sic Dispendium: quod in dispendendo solet minus fieri, damnum significat. Contra compendium est lucrum. unde Dispendiosus damnosum: Compendiosus lucrosum significat. ¶ Simplex ne furor? an non inquit ille censendus est extra omnes rationis terminos: qui centum sustinet sestertia ludo Aleæ perdere: & seruum frigentem negligit nec uestit? ¶ Sestertia: Sestertium primum fuit quarta pars denarij: quo tempore quindecim decussis ualebat: hoc est decem asses. sit autem a semis & tertium: eo quod contineat in se asses duos & dimidium tertij. dicimus etiam genere masculino sestertios. ¶ Horrenti: frigenti. Persius: scis comitem horridulum trita donare lacerna.

¶ EX quo Deucalion & cætera. Ostendit quam facile sit Satyram scribere præsertim temporibus suis: quia uberrimam farraginem: idest materiam ex multis & diuersis uitijs accumulatam, quę Satyræ debetur, nunc quilibet habere potest. Nam Satyricus potest taxare omnia uitia a diluuio Deucalionis usque ad tempora sua: & ita si nulla uitia nunc committerētur: non deessent argumenta Satyræ. & insuper tanta nunc est inquit copia uitiorum. ut maior neque unquam fuerit: neque futura sit. Ordo est: Votum: idest desiderium boni futuri. Timor: idest metus de malo futuro. Ira: de iniuria illata. Voluptas: de delectabili præsenti. Gaudia, discursus: idest quæuis aliæ commutationes & perturbationes animorum: immo quicquid homines agūt ex eo tempore: quo Deucalion ascē dit nauigio montem Parnasum. & hoc nimbis: idest aquis & uentis tollentibus: idest eleuantibus. æquor: idest mare prius æquum. & poposcit: idest exquisiuit a Dea Themide. sortes: idest responsa quomodo reparare posset genus humanum. ꝙ pro &. & saxa mollia: idest mollificata. & in carnem uersa. caluerunt: idest callida: hoc est uiuentia facta sunt. paulatim anima: idest spiritu uitali. Et pyrrha coniux Deucalionis ostēdit maribus: idest masculis natis ex lapidibus proiectis ab ipso Deucalione. puellas: id est fœminas nudas & productas ex lapidibus a se iactis: tota inquam illud est farrago: id est accumulata & undique congesta materia libelli nostri: id est compositionis modicæ cuiuslibet Satyrici. Non enim de se tantum loquitur: sed de quocunq; Satyrico. Vtitur autem diminutiuo aut pro primitiuo: aut quia respexit: quod Satyrici in una re non persistent: sed de uitio in uitium saliant more Satyrorum. Et cū ita sit: de quocunque uitio scribere possumus: quando supple fuit: uel ab eo quod sequitur: quando patuit uberior: idest maior copia uitiorum, quam supple? quasi dicat, nunquam. Et quando sinus

idest

idest receptaculum auaritiæ : patuit maior : id est extensior, quam nunc? quasi dicat ounquam: Et quando alea: idest ludus aleæ patuit maior quam nunc? Neque enim itur: idest iam uulgo progreditur ad casum tabulæ: idest ad ludum fortuitum in tabula: ubi alea uel talo luditur. & hoc loculis: idest crumena: & (ut dicunt) bursa comitantibus: idest insequentibus. hos: idest huiusmodi tam auaros animos : sed luditur scilicet a plerisque area posita: idest deposita ad ludum. Quanta: idest quam magna: quasi dicat maxima prælia : idest maximas rixas & concertationes. uidebis: idest quilibet qui illic erit uidere poterit. Ponitur enim secunda persona pro quauis: & indicatiuus pro optatiuo : aut subiunctiuo: hoc est uidebis: pro quiuis uideat : idest in illo ludo supple cum dispensatore armigero: idest qui gerit arma domini sui: uel dispensatore existente armigero & dicente. Est ne simplex: idest modicus furor? quasi dicat minime immo multiplicissimus furor est te perdere in ludo aleæ centum sestertia: idest cētes duas libras & semis. Sestertius enim uel sestertium est nummus : qui olim erat dipondius : id est duorum pondo uel duarum librarum & semis. Consuetudo enim Romanorum sicut & aliorum quorundam adhuc est: erat semis præponere: & significabat dimidium deesse: ei quod sequebatur ut semistertius: & per syncopam sestertius. Et non reddere: idest non dare accipiendo compositum pro simplice. uel non reddere: idest nō restituere: eo quod tunicam suam domino præstiterit seruus amissa tunica sua. Vel non reddere : id est persoluere quam promisisti : & debes mihi seruo tuo horrenti: idest frigore contrementi. tunicam: idest interiorem uestem : qua carere non possum. Vel legamus generaliter: Est ne simplex furor quemuis dominum perdere centum sestertia: & non reddere seruo horrenti tunicam? quasi dicat minime simplex est: immo quam maxime multiplex. & intelligitur: id tamen mihi facis. Horrere est aut subito timere: aut frigore quodam modo tremere. unde Persius: Scis comitem horridulum tria donare lacerna. Repetamus nunc pro imbecillioribus pauca uocabula. Ex quo: idest postquam uel post quod supple tempus: sicut dicimus ex illo: idest post illud sup. tempus. & ex meridie fit uespera: idest post meridiem. Non enim dicit circunstantiam causæ materialis. Nimbi: nimbi enim uidentur nubes uentis permixtæ in aere sicut procella in aquis: & ita pro utrisque accipitur. Æquor dicitur ab æqualitate: & ita etiā terra æqua: idest plana & non aspera Æquor a Virgilio appellatur. ergo erat æquor priusquam nimbi tollerent: idest eleuarent. Nam tollere etiam educare significat. ut in Terentio: Quicquid peperisset decreuerunt tollere. Sortes etenim in hac significatione singulari caret. & est genus diuinationis: sed hic accipitur id quod præcessit pro eo quod secutum est. Nam Themis ex sortibus responsa dedit: & ea poposcit Deucalion. Paulatimq; anima: quidam animis: quidam uero animas legunt. Sed reperi in bonis codicibus anima. Caluerunt: & uenit caluerunt a calesco calescis: quod est frequentatiuum. & non a caleo cales. ut docet significatio. Laurentius Valla: autem ne quid erres : docet in sco non carere præteritis: sed ea usurpare a perfectis sui primitiui: falsa significatione ipsum in sco : quæ non est connotare inchoatio- Verba in sco

Quis totidem erexit uillas?quis fercula septem
Secreto coenauit auus?nunc sportula primo
Limine parua sedet,turbæ rapienda togatæ.
Ille tamen faciem prius inspicit,& trepidat,ne
Suppositus uenias,ac falso nomine poscas.
Agnitus accipies,iubet a præcone uocari
Ipsos Troiugenas.nam uexant limen & ipsi
Nobiscum:da prætori,da deinde tribuno.
Sed libertinus prior est,prior inquit ego sum.
Cur timeam,dubitem ue locum defendere?quis
Natus ad Euphratem, molles quod in aure fenestræ
Arguerint,licet ipse negem,sed quinq; tabernæ
Quadringenta parant.quid confert purpura maius
Optandum,si Laurenti custodit in agro
Conductas Coruinus oues?ego possideo plus
Pallante,& Licinis,expectent ergo tribuni.
Vincant diuitiæ,sacro nec cedat honori
Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.
Quandoquidem inter nos sanctissima deuitiarum
Maiestas,& si funesta pecunia templo
Nondum habitas, nullas nūmorum ereximus aras,
Vt colitur Pax,atq; Fides, Victoria, Virtus,
Quæq; salutato crepitat Concordia nido.
Sed cum summus honor finito computet anno,
Sportula quid referat,quantum rationibus addat,
Quid facient comites,qbus hinc toga,calceus hic est,
Et panis,fumusq; domi? densissima centum
Quadrantes lectica petit,sequiturq; maritum
Languida, vel prægnans,& circumducitur uxor.
Hic petit absenti nota iam callidus arte
Ostendens vacuam,& clausam pro coniuge sellam.
Galla mea est inquit,citius dimitte,moraris?
Profer Galla caput.noli vexare,quiescit.

nem secundum eum: sed passionem intrinsecus prouenientem. Caluerunt ergo: idest intrinsecus : id est a uirtute intrinseca calida facta sunt, utpote anima: idest per animam. saxa mollia: idest iam mollificata & quasi in carnem uersa. Et maribus ex Deucalionis lapidibus formatis. per quod innuit quod etiam sacra scriptura attestatur: uirilem sexum ante foemininum productum esse. & foemininum in adiutorium & solatiū masculini datum. & ideo ostendit maribus puellas : nudas autem quia iam recenter productas. Nudum est quod nunquā tegitur: nondum autem erant tectæ. Nudatum uero quod cooperitur: unde facies dicitur nuda & caput nudatum. Alea aliquādo accipitur pro dubio euētu. Vt hic extra aleam belli aut inuidiæ : idest extra periculum constitutus. Bene dicit itur per uerbum impersonale: quod (ut docet Seruius) generalitatem importat: quasi dicat ab omnibus fere. Armiger non est uir belliger : qui in armis bella gerit: sed minister eius qui ubi pugnādi non est: gerit arma quædam ut hastam & galeam: & omnia similia arma : quæ hominibus conueniunt ad se protegendum : & corpus suum ab hostibus defendendum. Lusuri autem curabāt adesse armigerum ne a perdentibus obruerentur. (Nudum. / Nudatū / Alea)

¶ QVIS totidem erexit uillas : nimium & multijugum in extruendis uillis luxum notat. nam non una contenti uilla plures extruebant : marmoribusq; adornabāt. Villa proprie est ædificium erectum ruri. Plinius Neque fundus uillam quærat: neq; uilla fundum. ¶ Quis fercula septem in luxum ciborum & lauticiam priuatam insurgit. Sic Seneca: Deinde ad cœnas lauticia transfertur. & illic commendatio ex nouitate : & sola ordinis commutatione captatur. Est ergo sensus & ordo : Quis auus fuit: idest quis ex antiquis, tam luxuriosus: uel in cibis: uel ædificijs : ut nunc pene omnes sunt: ex frugalitate igitur & simplicitate antiquorum damnat luxuriam, & ciborum, & ædificiorum sui temporis. Nam frugalitas antiquis fuit (auctore Valerio) quasi quædam mater bonæ ualetudinis: inimica luxuriosis epulis: & aliena nimiæ uini abundantiæ: & ab omni immoderato Veneris usu auersa. ¶ Septem fercula: idest septem iura. Dicitur autem ferculum a ferendo, Prisciano teste libro quarto. per quod uas ipsum epularum proprie intelligitur. hic uero iura accipimus. ¶ Coenauit secreto: non conqueritur quod in propatulo non cœnent: quod ab antiquis factitatum est: qui mos temporibus Iuuenalis: & multo ante desuerat: sed quod intra priuatas ædes multijugæ, luxuriosæque, & lautæ parentur cœnæ. Secreto ergo: idest in domo priuata. Est autem Iuuenalis sensus: Quod quamuis antiqui illi luxuriarentur : nullus attamen fercula septem cœnabat ut. suo seculo agebatur. Valerius item libro secundo ait: Quod maximis uiris prandere & cœnare in propatulo uerecundiæ non erat: nec sane ullas epulas habebant: quas populi oculis subijcere erubescerent. ¶ Septem fercula: uaria & diuersa ciborum genera. numerum posuit finitum pro infinito. Commendatur Augustus a Tranquillo quod cœnam ternis ferculis: aut cum abundantissime senis præberet. Appellatione autem ferculorum intelligimus epulas generali uocabulo. Horatius: Multaque de magna superessent fercula cœna. Seneca detestans luxum sui temporis: (IOAN. BRIT. / Villa / Fercula)

Hodie utrum tandem sapientiorem putas: qui uersatilia cœnationum laquearia ita coagmentant: ut subinde alia facies atq; alia succedat. & toties tecta quoties fercula mutentur: hoc est epulæ. Fercula etiam appellantur quæcunque feruntur in pompa triumphorum ludis, & sacris. unde Cicero in Officijs: Cauendum est: ne tarditatibus utamur in gressu mollioribus: ut similes pomparum ferculis esse uideamur. Tranquillus in Cæsare: Pontico triumpho inter pompæ fercula trium uerborum prætulit titulum, ueni, uidi, uici. ¶ Nunc sportula primo: consuerant diuites Romani: ut liberalitatem, & munificentia suam ostenderent: ad rectam cœnam admittere pauperes clientes: a quibus comitati fuissent. Rectam uatem cœnam intelligo: quod apud diuitem splendide & laute cœnarent. Sequitur enim: Votaque deponunt quanquam longissima cœnæ. nam cum dominis cœnare consueuerunt. unde Tranquillus in Nerone ait: Publicæ cœnæ ad sportulas sunt redactæ. Sed cum ea consuetudo forte fastidiosa uideretur: rectam cœnam renouauit Nero ad sportulam. Postea uero Domitianus sportulam ad cœnam rectam. unde Martialis libro octauo: Promissa est nobis sportula: recta data est. Verum apparet id non seruatum mortuo Domitiano, cum poeta hæc scripsit. Dabantur igitur obsonia plerunque, & pecuniæ ex sportula. unde Tranquillus in Domitiano ita scribit: Atque inter spectacula muneris largissimum epulum septimontiali sacrorum quidem die senatui equitique panariis plebei sportellis cum obsonio distributis. Martialis: Dat Baiana mihi quadrantes sportula centum. Cæterum sportula non dabatur tantum ex priuato: quantum etiam ex publico uectigali clientibus & pauperibus: dabaturque etiam in nuptijs. Apuleius in secunda Apologia: Quippe ita placuerat in suburbana uilla potius: ut iungeremur: ne ciues denuo ad sportulas conuolarent. Cum igitur hanc tantum pauperes captarent: conqueritur Iuuenalis: nunc tantam esse Romanorum auaritiam: ut & nobiles diuites & magistratus eam quoque captare non pudeat. Spartæ autem & Sportellæ, & Sportulæ (auctore Asconio Pædiano) erant receptacula: in quibus nummi seruabantur. denominatæ a sparto herba iberica. ex qua conficiebantur. Plautus in Menechmis: Sportulam cape, atque argentum: eccos tris nummos habes. ¶ Verum sportula non tantum pro receptaculo nummorum: quantum etiam pro muneribus, quę clientibus (ut diximus) darentur, ponitur. ut sit continens pro contento. ¶ Nunc: hoc tempore: hac ætate nostra auarissima. ¶ Parua: conqueritur poeta imminutam esse prioris sportulæ liberalitatem. ¶ Primo limine: primum ædium ingressu. ¶ Turbæ togatæ. i. quam uiliores & pauperes clientes deberent capere. Nam (ut scribit Asconius Pedianus) toga communis habitus fuit & marium, & fœminarum. iuxta quod appellauit Virgilius: Romanos gentem togatam. Sed postea prætexta honestorum tantum fuit: toga uiliorum. unde pauperes clientes: ut uiles cum ibant salutatum, sumebant togam. Martialis: Mane uel a media nocte togatus ero. Eiusdem distichon est in Apophoretis: cui inscriptio est toga: Si matutinos facile est tibi rumpere somnos: Mentita ueniet sportula multa toga. ¶ Ille tamen: qui sportulam dispartitur. ¶ Faciem prius inspicit: hinc apparet sportulam non omnibus pauperibus: sed tantum ijs consueuisse dari: qui in officio fuissent circa diuitem. faciem etiam intuetur: an ex clientibus sit: qui cum domino salutauerit. ¶ Suppositus subditicius. & loco alterius positus. ¶ Falso nomine: expositio est subditicij. ¶ Agnitus: ex clientibus domini. ¶ Iubet a præcone uocari: hinc est omnis poetæ indignatio: quod sportula nunc nobilioribus erogetur: quæ antea dumtaxat dabatur (ut diximus) pauperibus. ¶ A præcone Præco is dicitur: qui iubente magistratu: clara & elata uoce aliquid ad populum enunciat a præcinendo. Idem etiam dicebatur Curio. Martialis in epistola secundi libri: Epigrammata Curione non egent. ut sit: Epigrammata non egent uoce aliena: cum per seipsa se aperiant & manifestent. Apuleius in primo limine hoc eodem uocabulo utitur. Non quidem curiosum. sed qui uelim scire: uel cuncta, uel certe plurima ut sit sensus: Non sum quidem præco: qui uelim quæ audiuerim uulgare. quo more (ut dixi) clara uoce enunciat iubente magistratu ad populum. ¶ Ipsos troiugenas: satyrica indignatione dixit ipsos: quasi quos rei pudere deberet. ¶ Troiugenas: nobiliores quasi quorum origo sit a Troianis: ironicos autem dictum. ¶ Vexant: celebrant, & frequentant. ¶ Et ipsi: quasi dicat & ipsi, quos pudor rei absterrere deberet. ¶ Nobiscum: scilicet clientibus. ¶ Da prætori: uerba sunt dispensatoris. Veteres omnem magistratum cui pareret exercitus prætorem appellauerunt: quod præiret exercitu (teste Varrone) a quo & in castris tabernaculum ducis prætorium est appellatum: & porta prætoria in castris: qua exercitus in prælium educitur: quia initio prætores erant qui nunc consules: & ij bella administrabant. Eum etiam (ut tradit Liuius libro quinto) prętorem dixerunt: qui ex patribus creatus ius in urbe diceret: penes quem magistratum omnis publici, priuatiq; iuris potestas: ut & nouum ius condere & uetera abrogare facultas esset. Idq; ob magistratus honorem ius honorarium est uocatum. Cum tamen regia illi essent insignia: ut apparatu consulibus par uideretur: lictores non amplius sex habuit. de quo Pompeius de origine iuris sic scribit: Prætor creatus est cum consules auocarentur bellis finitimis. neq; esset qui in urbe ius redderet. Isq; urbanus est dictus: quod in urbe ius diceret. Post aliquot deinde annos. non sufficiente eo prætore: quod multa turba etiam peregrinorum in ciuitatem ueniret: creatus est & alius prætor: qui peregrinus appellatus est. Capta deinde Sardinia: mox Sicilia, & Hispania: deinde Narbonensi prouincia: totidem prætores quot prouinciæ in ditionem uenerant, creati sunt. Cicero in secundo de legibus. Iuris disceptator: qui priuata iudicet: iudicariue iubeat, prętor esto. iuris ciuilis custos esto. huic potestati parento. ¶ Tribuno: tribunorum duo extitere genera: tribuni scilicet plebis: & tribuni militum. Tribuni militum dicti sunt: quod terni ex tribus tribubus. Ramnium, Lucerum, Ticiensium olim ad exercitum mittebantur. Tribunorum autem militum officium est milites in castris continere: ad exercitationem producere: claues portarum suscipere: uigilias interdum circuire: frumentationibus commilitonum interesse. frumentum probare: mẽsurę fraudem coercere: delicta castigare: principijs frequenter interesse querelas commilitonum audire: ualetudinarios inspicere. ex his etiam erant Tribuni: qui dicebantur ærarij, ab eo (ut scribit Varro) quod attributa illis erat pecunia: quam militibus redderent. Idq; quod attributum erat dicebatur ęs militare. De tribunis ærarijs sic Tranquillus in Cæsare: Tribunos ærarios quod erat tertium: scilicet genus iudicum sustulit. Tribuni plebis in monte sacro a plebe creati sunt: qui eam defenderent: cum plebs a patribus secessisset. anno fere decimoseptimo post reges exactos. De tribunis multa leges apud iurisconsultos: Liuium: Vegetium: Appianum: Modestum: Varronem: Festum: Gellium: & Plutarchũ. ¶ Sed Libertinus prior est: uerba sunt Iuuenalis Libertinum more satyrico ridentis: qui magistratui non solum se ęquet: sed etiam prę ponat: adiuuandum autem est pronunciatione. Libertinus autem generaliter est accipiendum: idest ipsi Libertini. Nec mirum libertinos eo potentię dignitatisq; fuisse prouectos. Nam (ut scribit Plinius libro. 37. capitul. 17.) prætoria ornamenta a senatu decreta sunt iubente Agrippina Claudij Cæsaris liberto: ut cum laureatis fascibus remitterentur illo: unde pedibus cretatis aduenissent. ad quod omnino poeta respexit. unde sequitur: Vincant diuitiæ: sacro nec cedat honori Nuper in hanc urbem pedibus, qui uenerat albis. ¶ Prior est: se potiorem magistratu facit. sequitur enim: Prior ego sum. Libertini dicuntur (auctore Caio de statu hominum) qui ex iusta seruitute manumissi sunt. ¶ Defendere loci: tueri locum meũ sicq; poeta moraliter ostendit homines per diuitias efferri in superbiam. ¶ Natus subaudi sim. ¶ Ad Euphratem: in Armenia: idest ex seruili sim conditionem. Nam Euphrates fluuius est (auctore Strabone) qui ex euphrate monte Armeniæ defluit in mare Rubrum. prius tamen Babyloniam per medium diuidit: & Tygri cõiunctus Mesopotamiam facit: illinc serui multi mittebantur. ¶ Molles quod in aure fenestræ Arguerint: idest quam rem: scilicet me natum esse in Armenia: siue Capadocia: quæ sunt cõterminæ. Arguerint molles fenestrę: idest ostenderint & probauerint. i. mollia aurium foramina. Nam in Oriente (ut scribit Plinius lib. 11. ca. 37.) uiris aurũ gestare in auribus decus existimabatur. Idem in proœmio, libri duodecimi: sic ait loquẽs de unionibus: Ad hoc excogitata sunt aurium uulnera. unde & diuus Hierony. ad Principiam uirginem sic: Illæ etiã solẽt auribus perforatis rubri maris pretiosissima grana suspendere. quę autẽ ad ornamenta aurium gestabantur Inaures appellatę sunt. Pli. lib. 9. cap. 55. Antonia Drusi murenę quam diligebat inaures addidit. Plautus in Pœnulo: Quia incedunt cum annulatis auribus. Unde & in pentatheuco Mosę sic scriptum est: Dixitq; ad eos Aaron. Tollite inaures aureas de uxorum, filiorumq; & filiarum uestrarum auribus, & afferte ad me. unde & Apuleius in libro de dogmate Platonis: Platonem quoq; puerum in auribus gestasse aurum sic scribit: Auri tantum reliquit, quantum puer nobilitatis insigne in auricula gestauit. ¶ Licet ipse negem: etiam si uelim ipse negare me ex seruili conditione esse & Armenum,

¶ Sed

Marginal notes: Sportula — Recta cœna — Toga — Præco — Curio — Prætor — Prętoriũ — Prętoria porta — Tribunus — Aes militare — Euphrates — Inauris

¶ Sed quinq; tabernæ: hinc stultam hominis & elationem ostendit: qui diuitijs & bonis tantum fortunæ gloriatur. Quinq; inquit sunt mihi tabernæ: quæ parant mihi quadringenta: idest quæ ex uectigali & prouentu reddunt mihi quadringenta: scilicet sestertia: quæ summa erat census equestris. qui enim eam summam habebant inter equites romanos numerabantur Tiberij edicto. ut scribit Plinius libro trigesimotertio capitulo secundo: Qui constituit ne cui ius gestandi annuli aurei esset: nisi cui ingenuo ipsi, patri, auoq; paterno sestertia quadringenta census fuissent. & lege Iulia theatrali in quatuordecim ordinibus sedendi. Romæ autem quædam ædificia quinq; tabernæ appellantur iuxta forum: ædes septem dictæ sunt. Liuius ab urbe condita libro trigesimosexto: Pluribus simul locis circa forum incendium ortum. Eodem tempore septem tabernæ quæ postea quinq; & argentariæ, quæ nunc nouem appellantur arsere.

Quinq; tabernæ

¶ Quid confert purpura maius: sensus est: Nobilis ipse qui per prætextam designatur (Nam, ut diximus ex auctoritate Pediani, prætexta erat honestorum: idest nobilium toga uiliorum. Et ut ostendit Plinius, pro maiestate pueritiæ erat prætexta. & curam: .i. senatores distinguebat ab equite) qd cōfert: qd affert: qd inuenit quod maius optet, quam ego possideo. si ipse nobilis: qui per Coruinum designatur: ad paupertatē redigatur: idest quid inuenit ipse nobilis & senator: si pauper sit, quod maius possit sibi optare: quam quod ego possideo. quasi ostendat nonsolum secensum equestrem sed etiam senatorium suis opibus superare. Nam cum census equester esset quadringentorum millium ut diximus: senatorius erat (auctore Tranquillo in Augusto) octingentorum: quam tum summā cum Augustus ampliasset: duodecies centies sextertium taxauit. Videturq; poeta alludere ad M. Valerium Coruinum: qui ad centesimum annum uitam perduxit: exactaq; iam ætate in agris, eos coluit.

Purpura

¶ Purpura: idest equestris dignitas quæ uestibus designatur purpureis. ¶ Purpura: idest prętexta. quę ideo prętexta dicebatur: quod purpura (auctore Macrobio) prætexeretur. Purpura autem piscis est ex genere concharum: ex cuius faucibus liquor (ut scribit Plinius) elicitur aptus ad tingendas uestes. Murex item eiusdem generis est: & conchilium. ostrum etiam in eadem significatione accipimus. Virgilius: Tyrioq; ardebat murice læna. Idem: Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro. Iuuenalis: Horum ego non fugiā conchilia: idest uestes purpura tinctas. ¶ Si custodit oues: si in paupertatem prolapsus est: ut pascendæ sint sibi oues alienæ.

Laurentum

¶ In agro Laurentij: Laurentum oppidum fuit prope Lauinium in antiquo latio. de quo Strabo libro quinto: Sunt præterea magna illic campi æquora & pascuis apta. Vtque Liuius libro primo ostendit: Lauini quoq; incolæ Laurentes dicebantur. ¶ Conductas: non proprias sed alienas.

Coruinus

¶ Coruinus: nobilis, qualis fuit familia Coruinorum: quæ cognomen sumpsit a Valerio Coruino: qui consule Camillo Furij Camilli filio, singulari dimicās certamine aduersus præferocem Gallum: eum confecit adiuuante coruo: qui galeæ Valerij insidiens, unguibus & rostro in gallum insiliebat ita: ut parta uictoria Valerius Coruinus sit cognominatus.

Pallas

¶ Pallante: Pallas ex arcadia fuit (auctore Tacito) libertinę conditionis: quem unum & Narcissum alium libertum adeo dilexit Claudia. (auctore Tranquillo) ut decreto quoq; senatus non præmijs modo ingentibus: sed & quæstorijs, prætorijsq; ornamentis ornari libenter passus sit. tantum præterea acquirere & rapere, ut querente eo quondam de fisci exiguitate: non absurde sit dictum abundaturum, si a duobus libertis in consorcium reciperetur: eum postea Nero ueneno sustulisse creditus est: quod immensam pecuniām longa senecta teneret. Tacitus etiam libro duocimo scribit Pallantem Claudij libertum fuisse: eiusq; auctoritate adoptionem in Domitium: idest Neronem festinatam: qui obstrictus Agrippinæ ut conciliator nuptiarum ipsius scilicet Agrippinæ & Claudij: ac mox stupro eius illigatus stimulabat Claudium consuleret reipublicæ, Britannici pueritiam robore circundaret & cætera. Nam ei Claudio consentiente senatus decreuit sestertium centies quinquagies. Lege epistolam Plinij iunioris ad Montanum. Hic habuit fratrem nomine Felicem: quem Claudius destinauit ad Iudæos: qui & eorum prouinciam cum Samaria & Galileam & per eum procuraret. Iosephus.

Licini

¶ Et Licinis: plurali est usus: quoniam plures hoc nomine diuites fuere. Licinum diuitem fuisse ostendit Persius illic: Nunc Licini in campos: nunc Crassi mittit in ædes. Iuuenalis alibi: Dispositis pręd iues amis uigilare cohortem Seruorum noctu Licinius iubet attonitus Pro electro, signisq; suis, phrygiaq; columna. Eiusdem sic meminit Seneca in epistolis: ubi notat eos qui assidue suum statum uariant. Licinium diuitijs: Apicium cœnis: Mecœnatem delitijs prouocat. Eum unum (ut diximus apud Persium) fuisse ex Augusti libertis principis indulgentia præ diuitem placet intelligere. Scribit enim Tranquillus sic: Multos libertorum in honore & usu maxime habuit: ut Licinium Enceladum: aliosq;. Non ignoro Crassum (auctoribus Valerio, & Plinio) cognomento diuitem primum omnium Romanorum diuitem fuisse. Sed nunc de diuitibus qui pauloante fuissent loquitur. Fuit & Licinorum domus inclyta & diues. Plinius libro tertio epistola ad Marcum ita ait: de Plinio scilicet auunculo suo: Referebat ipse potuisse se cum procuraret in Hispania uendere hos commentarios Laertio Licino quadringentis militibus nummum & cætera. Et Tacitus libro decimoquarto: Licinum Gabulum prętura functum scribit. & libro uigesimo: Marcum Licinum consulem. Et libro decimoseptimo: Licinum Proculum Othonis familiarissimum, atque prætorij perfectum. ¶ Expectant ergo tribuni: uerba sunt Iuuenalis indignantis impudentem & petulantem superbiam in homine serui. ¶ Ergo: cum diuitijs affluam. ¶ Vincant diuitiæ: adiuuandum pronunciatione & irrisione. Nimirum inquit diuitiæ præferri debent. Horatius quoque Satyra tertia libro secundo sic ait: Omnis enim res uirtus, fama, decus, diuina humanaque pulchris Diuitijs parent: quas qui construxerit, Ille clarus erit: fortis: iustus: sapiens: etiam rex.

Honor

¶ Honori sacro: idest tribuno. Nam ueteres lata lege sanxerunt: ut tribuni inuiolabiles sacrosanctiq; haberentur statuendo, ut qui Tribunum læsisset: eius caput Ioui sacrum esset: familia ad ædem Cereris uænum iret. eum autem hominem sacrum appellauere: quem populus iudicauit ob maleficium: & qui eum occidit parricidij non damnatur. Nam lege tribunitia cauetur siquis eum qui sacer sit, occiderit, parricida ne sit. Siquis ergo tribunum: ut sacrosanctum uiolasset: morte pœnas pendebat. Sacrosanctum dicebatur (auctore Festo) quod iureiurando interposito erat institutum: ut siquis uiolasset: morte poenas penderet.

Nuper

¶ Nuper: idest qui non diu uenit in urbem. Nam nuper dicitur de longiori tempore, ut illud Liuianum in epistola: Nuper diuitiæ auaritiam, & abundantis opes, desiderium per luxum, atque libidinem pereundi, perdendique omnia inuexere. Hoc enim potuit esse supra centum annos: ex quo luxus & libido urbem inuasere. Cicero in secundo de Natura Deorum: Atque illa mirabilia, quod ea quæ nuper: idest paucis ante sæculis, medicorum ingenijs reperta sunt. De breuiore etiam tempore dicimus. ut de anno, uel mense, uel diebus paucis. ut si dicam: Cremonæ, quæ nuper in ditionem Venetorum uenit, studia uirtutum maxime coluntur. Plinius. Marc. Perpenna, & nuper Lucius Volusius Saturninus omnium quos in consulatu sententia rogauerant superstites fuerunt. Item Cicero in rhetoricis ad Herennium: Et quoniam nuperrime dictum facile memoriæ mandatur. ¶ Pedibus albis: pedibus cretatis: idest argentea creta illitis: per quod uænalem fuisse ostendit. Nam (ut scribit Plinius libro trigesimoquinto capitulo decimosexto) Est quoddam genus cretæ, quæ argentaria appellatur: nitorem argenteum reddens: est & uilissima: & qua pedes uænalium seruorum transmare aduectorum denotare instituerunt maiores. Vnde Tibullus: Barbara gypsatos ferre catasta pedes. Ouidius in amoribus: Ne tu siquis erit capitis mercede retentus: Despice gypsati nomen inane pedis. ¶ Quandoquidem: adiuuandum pronunciatione: id est quandoquidem diuites pro Dijs ipsis habentur. ¶ Maiestas sanctissima: subaudi est: id est colitur. & in maxima est ueneratione. Nam Cicero libro secundo de Oratore ait: Si maiestas est amplitudo ac dignitas ciuitatis: is eam minuit: qui exercitum hostibus populi Romani tradidit.

Maiestas

¶ Maiestas appellatur secundum Valerium honor sine honore. Magna enim erat Catonis maiestas etiam sine honore: idest sine dignitate aliqua. Ergo maiestas honor est siue amplitudo & dignitas quædam, per quam hominem ipsum in ueneratione habemus.

Pecunia

¶ Pecunia: uocatiuus est casus. dicta a pecude quod nota pecudis feriretur. auctor est Plinius. ¶ Funesta: exitiosa. Nam multis exitio est: dum aut paratur per pericula: aut custoditur domi. Dicebat Socrates (Laertio teste) Opes atque nobilitatem non solum nihil in se habere honestatis: uerum & malum omne ijs oboriri. Et Iuuenalis Satyra decima: Sed plures nimia congesta pecunia cura Strangulat: & cuncta exuperans patrimonia census. Vnde & Plinius ait aurum ad perniciem uitæ repertum.

Pax

¶ Vt colitur Pax: antiqui enim (ut docet Cic. in. 2. de natu. Deo.) eas res quarū maior uis erat: ut Fidei, Mentis, Virtutis, honoris, Pacis, Opis, Salutis, Concordię, Libertatis, Victorię, Deorū nomine appellauit quia

uis erat tanta: ut sine Deo regi non posset: unde ipsa res Deorum
nomē obtinuit. quo ex genere Cupidinis, & Voluptatis, & lubētinę
Veneris uocabula consecrata sunt uitiosarum rerum: neque natu-
ralium. sicq; utilitatum magnitudine constituti sunt ei Dij, qui uti-
litates quasque gigne bant, atq; his quidem nominibus, quæ pau-
lo ante dicta sunt, quæ uis sit in quoque declaratur Deo. Paci tem-
plum erexit magnificentissimum Vespasianus, & Titus filius. Au-
ctor est Plinius, Iosephus, & Tranquillus, Domitianus auxit. Papi-
nius in Siluis: Et Pacem propria domo reponit. In eo uasa templi
Hierosolymitani & uniuersa donaria constituere, atq; uniuersi te-
re suas illuc diuitias quasi in thesaurum congerebant. opus fuit cū-
ctorum tota urbe maximum, atq; pulcherrimum. temporibus au-
tem Commodi imperatoris totum de improuiso exarsit. Herodia-
Fides nus. Atq; Fides: Numa Pompilius Fidei solemne instituit. ad id sa-
crarium flamines bigis curru arcuato uehi iussit: manuq; usq; ad
digitos inuoluta rem diuinam facere. ad quod Virgilius respexis-
se uidetur illic: Cana Fides. significantes Fidem tutandam, sedem-
que eius etiam in dextris sacratam esse. Cicero autem in libro de na-
tura Deorum scribit Fidem in Capitolio ędificatam proxime a M.
Æmi. Scauro: antea uutem ab Attilio Collatino erat Fides consecra-
ta. Vide etiam Satyra. 13. in principio. Fides (ut scribit idem Cice-
ro in partitionibus) est firma opinio. Vnde dicimus fidem christia-
nam: idest firmam opinionē de Christo corde ea credimus, quę ocu-
lis non cernimus. Vnde diuus Augusti. scribit fidem uirtutem esse,
qua creduntur, quę non uidentur. dicta (ut idem Cicero est auctor
in Officijs) a fio: q id fieri debeat: quod promissum est. Fides item
est fida mandatorum executio. Et Seneca epistola octogesimano-
na inquit: Fides sanctissimum humani pectoris bonū est: nulla ne-
cessitate ad fallendum cogitur: nullo corrumpitur præmio. Vre in-
quit: occide: non prodam. Templum Fidei fuisse in Capitolio osten-
dit Cicero in tertio officiorum his uerbis: Qui igitur iusiurandum
uiolatis fidem uiolat: quam in Capitolio uicinam Iouis optimi ma-
ximi: ut in Catonis oratione est: Maiores nostri esse uoluerunt. Vi-
Victoria ctoria: templum in honore Victorię extructum fuisse ab Arcadibus
in colle Auentino docet Dionysius in primo libro: a quibus & sacri-
ficia eidem sunt constituta. Eam enim filiam fabulantur Arcades
Virtus fuisse Pallantis, qui fuit Lycaonis. Virtus: uirtus est affectio animi
constans, conueniensq; laudabiles efficiens eos: in quibus est. Tul-
lius libro quarto Tusculanarum & libro quinto ait: Bonum autem
mentis uirtus est: ergo hac beatam uitam contineri necesse est hinc
omnia quæ pulchra, honesta, pręclara sunt uirtuti ascribuntur. Vir-
tuti autem & Honori Marcellus separatis ædibus simulachra sta-
tuit: ut Valerius libro primo ostendit. Liuius autem libro uigesimo
nono sic ait: Ædem Virtutis eo anno ad portam Capenam. M. Mar-
cellus dedicauit: Septimodecimo anno posteaquam a patre eius pri-
mo consulatu uota in Gallia ad Clastidium fuerat. Vtque Cicero li-
bro secundo Tusculanarum ait: Virtus ex uiro appellata est. Viri
autem propria uirtus maxime est fortitudo: cuius munera duo ma-
Concordia xima sunt: mortis, dolorisq; contemptio. Concordia: nonnulli in
hac persuasione ferunt Concordiam sub imagine Ciconię coli. In-
ter quos fuit Georgius Merula præceptor meus uir eruditissimus:
qui in Commentarijs suis sic scriptum reliquit: Ciconia auis est: quę
(ut Diuus Ambrosius scribit) Romano usu pia uocatur: ob hanc
uidelicet causam: q ciconiarum pulli parentibus iam senio confe-
ctis & longa ętate inualidis, & opem, & alimenta ministrant in mu-
tuam compensationem. Nam & gręci antipelargosim retributionē
appellant: deducto uocabulo a ciconia, quam illi pelargon dicunt.
Prouerbium gręcum est: antipelargin pro referre gratiam. Vnde in
regum sceptris superne ciconiem figurabant: inferne uero hippo-
potamum: quippe significantes uim iustitiæ parere: quando hippo-
potamus animal sit uiolentissimum. Ciconiam autem esse auem piā
his uerbis indicat Petronius Satyricus: Ciconia etiam grata pere-
grina, hospita, pietatis cultrix. quod & Solinus confirmat his uer-
bis: Eximia illis inest pietas. Etenim quantum temporibus impende-
rint foetibus educandis: tantum & ipsæ a pullis suis inuicem alun-
tur. Angelus uero Politianus in miscellaneis suis scribit Cornicem
eam esse: qua Concordiæ effigies representaretur. cuius uerba hæc
sunt: Cornices, inquit Helianus græcus scriptor, qui libro de ani-
malibus tertio de hac aue scribit, inter se fidissimæ sunt. & cum so-
cietatem inierint, maximo se opere diligunt. Neq; id genus anima-
lia uideat quisquam licenter misceri & temere: quin hoc quoq; di-
ctitant qui res istiusmodi callent: altera extincta comparem uiduā
degere. Cæterum id quoq; audio ueteres in nuptijs post hymenæū
cornicem inuocare: signumq; id Concordiæ dari ijs consuesse: qui
liberorum quærēdorum gratia conuenissent. tum qui sedes auium
& uolatus obseruant, inauspicatum esse captantibus auguria: di-
cunt unius tantum cornicis obsequium. Sic ille. additq;: Sed in nu-
mismatis aureis duobus Faustinæ Augustæ manifestam prorsus
imagunculam nuper mihi Laurentius Medices ostendit cum titu-
lo ipso Concordiæ. non possem huic opinioni non suffragari: nisi
id obstaret q cornix rostro non crepitat, quod facit ciconia. Nam
(ut scribit Plinius) fuere qui ciconijs linguas non esse confirmarēt.
unde rostro tantum crepitant. Solinus Plin. secutus sic scribit: Aues
istas ferunt linguas non habere: sonum autem quo crepitant: oris
potiusquam uocis esse. unde Ouidius in Metamorphosi: Ipsa sibi
plaudat crepitante ciconio rostro. quid de hac historia sentiendum
sit: alij dijudicent. Ego uero puto locum simpliciter esse accipiendū:
ut dicat Romæ coli Concordiam, quæ cum a nido nostro: hoc est
domicilijs nostris discedit: magnos faciat strepitus. nulla etiam illic
potest esse quies: ubi Concordia non est. Ergo salutato nido: hoc est
destituto domicilio. Nam salutare domum dicimur: & cum ueni-
mus: & abimus. unde dicimus: Ille abijt non salutato hospite. Et il-
le abiens mihi salutem dixit: hoc est uale. unde Cicero ad Volum-
nium ultima epistola septimi libri ait: Ego uero multam salutem, &
foro dicam & curiæ, tecumq; uiuam multum, & cum omnibus no-
stris amatoribus. Concordię autē ædem a diuersis Romanorum ex-
tructam fuisse constat. eam enim uouit Camillus: ut scribit Plutar-
chum in uita eius his uerbis: Postridie autem congregati decreta
tulere: ut Concordiæ (quemadmodum Camillus uouerat) in foro
& in concione ingens pro rebus bene gestis templum moliretur.
De quo Ouidius primo Fastorum: Cādida te niueo posuit lux pro-
xima templo: Qua fert sublimes alta moneta gradus. & paulo in-
fra: Furius antiquum populi superator Hetrusci Vouerat: & uoti fe-
cerat ille fidem. Postea uero Cn. ille Flauius scriba Appij Cęci An-
nio Libertino patre genitus: qui dies fastos publicauit: æream fecit
in Græcostasi, qui tūc supra comitium erat. Incīditq; in tabula ęrea
eam ędem trecentum quatuor annis: post Capitolinam dedicatam.
Hæc Plin. lib. trigesimotertio. De ea sic Liuius libro nono: Flauius
scriba ædem Concordiæ in Area Vulcani summa inuidia nobiliū
dedicauit. ex quo apparet ędem illam Concordiæ Capitolinam fuis-
se eam: quam iuxta templum Iunonis Monetæ (ut dictum est testi-
monio Ouidij) Camillus uouerat. Tertium templum Concordiæ
Tiberius dedicauit: auctor est Tranquillus. Sed cum summus ho-
nor: auaritiam sui temporis taxat: & maxime prætorum auari-
tiam carpit: quorum quidem honor summus erat. tantum etenim
aucta erat prætoris auctoritas: ut quod prætor ipse dixisset, ob ip-
sius honorem ius honorarium uocaretur. hinc & Ouidius libro
primo Fastorum ait: Verbaq; honoratus libera prætor habet. Vt-
que ostendimus etiam auctoritate Festi: Initio prætores erant, qui
postea consules: & bella administrabant. Præterea de honore Cice-
ro de claris oratoribus sic ait: Honos præmium est uirtutis iudicio,
studioq; ciuium delatum ad aliquem, qui eum sententijs & suffra-
gijs adeptus est. Is mihi & honestus & honoratus uidetur. Sensus
enim est: Si diuites, inquit, & magistratus, qui sportulam captauere,
finito anno computant quantum lucri sibi attulerit sportulæ ratio.
quid facient comites: quasi dicat in hoc comites magis occupati
esse debebunt. utpote quibus tota uita inde pendeat. Summus ho-
nor: prætor & tribunus propter illud: da prætori: da deinde tribuno.
Computet: dinumeret & subducat. Quid referat: quid emolumen-
ti afferat. Comites: clientes & togati. Nam (ut diximus) comites ij
dicuntur secundum Labeonem: qui frequentandi cuiuscunq; cau-
sa: ut sequerentur, destinati sunt. Hinc: ex ratione sportulæ. To-
ga est & calceus: ex sportula enim omnia sibi coemebant: quæ & ad
uictum & cultum pertinerent. Vnde Martialis libro tertio. Sportu-
la nulla datur: gratis conuiua recumbis: Dic mihi quid Romæ Gar-
giliane facis? Vnde tibi toga est? & fuscæ pensio cellæ: Vnde datur
quadrans, unde uir es Chiones: Fumusq; domi: satyrice fumum
dixit ligna uiridia: ex quibus magna uis exit fumi. nam talia pau-
peri emenda sunt. Densissima lectica: nouam captandæ sportulæ
notat artem. multi enim mariti collocatas in lecticis uxores suas
aut languidas aut ꝑgnantes circumducebant. multi etiam lecticas
uacuas simulantes in ijs esse coniuges ægrotas: eoq; modo sportu-
lam captabant. Densissima: idest frequens lectica: ut ostendat id
fieri a multis: non autem multis stipata. Centum quadrantes: idest
sportulam ipsam: ex qua (ut diximus) dabantur interdum nummi.
Martialis: Dat Baiana mihi quadrantes sportula centum Inter-
dum

dum obſonia: ut diximus ex teſtimonio Tranquilli. Sequiturq; maritum. ſ. exiſtens in lectica. Maritum: pedibus præcedentem. Hic ab ſus. Abſenti: uxori. Atte nota: fraude iā oībus manifeſta. Sellam: lecticam. Tranquillus in Nerone: Interdiu quoq; clam geſtatoria ſella delatus in Theatrum. Idem in Othone: Tunc abditus propere muliebri ſella in caſtra contendit: ac defficientibus lecticarijs laxato calceo reſtitit. Nam inſtar (ut diximus) cubiculi erat. ut alibi: Namq; facit somnū clauſa lectica feneſtra. Tranquillus in Auguſto: A cœna in lecticulam ſe lucubratoriam recipiebat. Inquit ſ. maritus. Galla mea eſt. ſ. uxor. Galla item eſt arbor grandifera.
Galla Galla etiam inſtrumētum eſt ſutorium: cuius ita meminit ſutor quidam apud Macro. cum interrogaretur quo artificio ſe tueretur: urbane reſpondit: Gallam ſubigo. Galla item nominatus eſt pater Maſiniſſæ regis Maſilorum. Citius dimitte: uerba mariti: ut cito dimittatur erogata ſportula. Morans. i. ſi moraris ad dandam ſportulā ait citius dimitte nos: uel moraris cum interrogatione, & leni increpatione. ut ſit maritus, qui leniter increpet diſpenſatorem: q̄ nimis cunctetur ad dandam ſportulam. Profer Galla caput: uerba diſpēſatoris uolentis uidere, an ſit intus Galla. Noli uexare: dicit maritus noli uexare: noli inquietare: dormit enim laſſa.

ASCen. QVIS totidem erexit uillas: taxat luxuriam. i. ſuperfluitatē Romanorum in extruēdis uillis. i. domibus ruſticis. Villa enim nō eſt (ut Galli dicunt) urbs aut oppidum: ſed quęuis domus in agro poſita. Item taxat luxuriam cœnarum & impudentiam in ſportula petenda. Id enim etiam hodie contingit: ut qui prodigaliter & immodeſte ſua conſumunt ac profundūt: aliena impudenter petant, ſicut is de quo Salluſt. Profuſus ſui: appetens alieni. Sed ne quis duriuſculus, licet Mancinellus aperte dicat, adhuc ignoret quod ſit ſportula: altius repetam. Romani præter cęteros mortales glorię & honorum cupidi: ut multis noti & conſpicui eſſent: conſtituerunt clientibus & familiaribus: qui prima luce uenirent ſe ſalutatum: & ſalutatos deducerent in forum, centenos quadrantes: quos in ſportula aſſeruari iuſſerunt. Nam & ſporta & ſportella & ſportula receptaculū eſt elemoſynarum ſeu munerum. ſed accipiendo continens pro cōtento, pro munere ipſo accipitur. ſed cœperunt diuites pro ſportulis rectas cœnas dare. Nero autem conſtituit: ut centū quadrantes: & non cœna recta. i. plena daretur. Vnde duabus primis horis diei occupati erant in ſalutandis diuitibus: ſicut dicit Mart. Prima ſalutantes atq; altera ſuſcipit hora. Cœperunt enim ditiſſimi quiq; ſalutatoribus ſuis ampliora munera dare. Vnde multi diuites prima luce ditiores ſe ſalutatum ibant: & magna munera eripiebant e faucibus pauperum clientū & familiarum: & eadem pro parte ſuis ſalutatoribus impartiebant. quod ęgre fert poeta: eo q̄ nō habeant rationem dignitatis ſuę. Nam cum uiliſſimis hominibus libertinæ cōditionis ſępe contendere: & nonnunquam ab eis uinci non erubuerunt. Contra luxuriam. i. abundantiam & ſuperfluam amplitudinē uillarum: quæ granaria aut poſſeſſiones a gallis uocantur: erat lex cenſoria (ut dicit Plin.) pręcipiens ne Romani plus uerrerēt q̄ ararent. i. ne plus occuparent ędificijs: quorum aream uerrunt. i. ſcopis mundant miniſtri, q̄ ararent. Contra ſuperfluitatem autem menſarum inſtitutum erat: ut publice cœnarent: quia antiqui uolentes frugales haberi: comperti ſunt in ſecreto prodigaliter uixiſſe. Poteſt autem textus hic dupliciter legi: Aut quod ipſi antiqui etiam in ſecreto quidam cœnauerint: ſed non tot fercula. Aut quod ipſi non cœnauerint: ut nūc primo modo conſtruitur ſic: Quis auus. i. quis antiquorum erexit totidē uillas: ut ſup. nunc erigunt. q. d. nullus. Quis auus. i. quis antiquorum cœnauit. i. cœnando conſumpſit. ſecreto: i. in loco occulto. ſeptem fercula. i. ſeptem genera ciborum: quæ ſeorſum afferuntur: ut nunc ſup. cœnant. q. d. nullus. quia licet quōdam etiam in ſecreto cęnauerunt: non tamen ſeptem fercula. Secūdo modo ſic: ut etiā dicat nullus: quia aui (licet ataui & proaui forte in ſecreto cœnauerint) neq; in ſecreto cœnauerunt: neq; tot fercula. Sportula. i. elemoſyna centum quadrantum. parua. i. exigua. ſedet. i. ſita eſt. nunc. i. poſtquam Nero cœnas rectas ad ſportulas reuocauit. Cuius contrarium poſtea fecit Domitianus. ſed nondum fecerat in primo limine. i. in primo introitu domus: ne intromiſſorū ueſtigia domino moleſtæ ſint. ſed inquam rapienda. i. uiolenter occupanda turbę togatę. i. Romanis: qui non ſalutabant: neq; ſportulam petebant niſi togati eſſent. & ideo nobiles purpura dimiſſa togam ſalutaturi accipiebant: & poſtea dimittebant quod conqueritur Mar. dicens: Quid faciam Romæ cui non licet eſſe clienti: Dimiſit noſtras purpura ueſtra togas. Ille tamen quem noſcis: uidelicet balneator, ſeu cuſtos balneorum ſecundū Martialem inſpiciat priuſquam det faciem tuam. & trepidat. i. cū timore diſquirit. ne. i. ut nō uenias ad ſportulam. ſuppoſitus. i. clam loco alterius poſitus. & poſcas nomine falſo. i. ſimulato & non tuo: quod tibi uerum nomen eſt. Tu agnitus. i. poſtquam fueris inſpectus & bene notus: accipies ſup. ſportulam & non prius. Turpe autē merito eſſet nobilem a balneatore inſpici & agnoſci. Iubet autem balneator auctoritate domini ſui. Ipſos troiugenas. i. nobiles Romanos: qui iactant ſe de illis Troianis: qui cum Ænea in Italiam profugi uenerant originem trahere. uocari a præcone. i. a publico proclamatore. Vſq; adeo eos non puduit ſportulam petere: quia tamen hoc minus ueriſimile uidetur, addit. Nam pro quia, &. i. etiā. ipſi troiugenæ. i. a Troia oriūdi nobiliſſimi Romani. uexant. i. pulſant & frequentant cum moleſtia. nobiſcum. i. ſicut & nos pauperes. limen. i. illud tranſuerſum in pede hoſtij: ubi dictum eſt ſportulam ſedere. uexant inquam limen porrigentes manum & clamantes. prætor ſic: Da prætori ſup. ſportulam ſuam. Deinde dicit tribunus. Da tribuno ſportulā ſuam. Sed libertus alicuius diuitis: ut Criſpinus ille, de quo dictū eſt: Cum iuſſe putet &c. enim pro quia: eſt prior. & dicitur per parēthesim. Vel lege potius ſic: Sed libertinus prior eſt. i. ſed ponamus quod aliquis libertinæ conditionis eſt prior. tunc ipſe inquit: ego ſum prior. i. ante prætorem & tribunum. Priori autem debebatur ſportula: quia tamen ueriſimile eſt quod debeat prætori aut tribuno cedere: quod iſi poteſt etiam ab aſtantibus dici: ſubdit ipſe dicēs: Cur timeam aut dubitem defendere. i. protegere meum locum: quē occupo iure pręuentionis: quamuis ſum ſup. natus ad. i. iuxta Euphratem. i. fluuiū illum in Meſopotamia ſecundum Georgium: uel in Capadocia ſecundum Calderinum. unde quia tot ſerui Romā conceſſerant: Martialis capadocas poſuit pro ſeruis dicens: Quid te capadocum ſex onus eſſe iuuat. Vel ſecundum Mancinellum in Aſſyria: & omnes uerum dicunt: quia ad omnes alluit Euphrates. Propter dictum tamen Martia. placeret Calderinus niſi uideretur poeta de eodem loqui cū dicet: Ægyptus atq; arabarches. unde intelligi placet de Arabia. quod. i. quam rem. ſ. me natum eſſe ad Euphratem. feneſtræ. i. aperturę ſeu fiſſurę in aure. i. quas habeo in auriculis meis more patrię. arguerint. i. probauerint arguendo mendacium contradicētis. quamuis. i. tametſi. ipſe. i. ego met. negem. i. uelim negare: quaſi dicat ego egregie fateor ſum libertinæ conditionis. Poteſt autem eſſe ut is de quo loquitur poeta aliquando oſtentauerit fiſſuras auricularum ad gloriam: quia illis probauerit ſe tanquam captus eſſet in aures: ſiue aurum in auriculis geſtaſſe: quod ingenuitatis ſignū eſt. Non eſt autem (ut docet Laurentius Valla) auricula parua auris: ſed chartilago illa, quę eminet ad aures: in qua erant fiſſuræ: non in aure. Libertinus uero ſecundum eundem eſt adiectiuum & abſolutum. Vnde non debeo addere dum dico hic libertinus eſt: cuius ſit: quia idem eſt. ac ſi dicam: hic eſt libertinæ conditionis. & eſt tam manumiſſus, q̄ ex manumiſſis natus. ſed libertus eſt ſubſtantiuum & relatiuum. Nec plene ponitur ſine correlatiuo, aut ſubiecto eius: ut hic libertus Neronis. Et omnis libertus manumiſſus eſt hic igitur in aure dicitur pro auricula. & libertus pro eo quod eſt. libertinus diceretur: ſi legeretur. Sed libertus enim prior eſt: prior inquit &c. Vnde docti legunt: Sed libertinus prior eſt &c. Quia uero libertinus de utroq; dici poteſt: & ſpeciale habemus pro manumiſſo: cepit quod Suetonius dicit generale illud pro altero capi: ut uidelicet is libertinus dicatur qui patronum non habet: ſed ex habente patronum: hoc eſt manumiſſo natus eſt. ſed redeo ad ordinem uerborum: Sum igitur inquit libertinæ conditionis: & ob eam inferior q̄ prætores: & tribuni: & cæteri nobiles Romani. ſed quinque tabernæ, quas ego ſcilicet poſſideo in foro. parant: ideſt comparant mihi ſingulis annis quotannis quadrigenta ſupple ſeſtertia: ideſt cēſum equeſtrem, per quem recipior in quatuordecim primos gradus theatri. ut poſtea dicetur: Quid optandum: ideſt inter ea quæ ſunt optanda. purpurea: ideſt nobilitas eorum quibus conceditur purpura. confert maius: ideſt accumulatius bonum: quaſi dicat nihil cum ex illis habeat & honorē & diuitias. Non potuit poeta dicere magis propter metrum: magis enim corripit primam. Nec latina lingua patitur duo adiectiua ſimul conſtrui ſine coniunctione: ideo non dixit: Quid maius optandum ſed diuitis. Si: ideſt & ſi, ideſt quamuis Coruinus: ideſt ille nobilis cuſtodit in agro Laurenti: ideſt in antiquo latio terra fertiliſſima. oues conductas: ideſt alienas ad hoc conductas: ut diues uideretur. quod dictum eſt non ex ſententia poetę ſed ex ſcommate & irriſione petulantis hominis ex ſeruili conditione. Quod ſi re uera ita intelligi placet quod Coruinus cuſtodiat. expone. i. quod faciat cuſtodire: oues cōductas dimidio

sportula quid

Ipse dies pulchro distinguitur ordine rerum.
Sportula. deinde forum, iurisq; peritus Apollo,
Atq; triumphales, inter quas ausus habere
Nescio quis titulos Ægyptius, atq; arabarches,
Cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
Vestibulis abeunt ueteres, lassiq; clientes,
Votaq; deponunt, quanquam longissima coenæ
Spes hominum, caules miseris, atq; ignis emendis.
Optima siluarum interea, pelagiq; uorabit
Res horum, uacuisq; toris tantum ipse iacebit.
Nam de tot pulchris, & latis orbibus, & tam
Antiquis, una comedunt patrimonia mensa.
Nullus iam parasitus erit, sed quis feret istas
Luxuriæ sordes? quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum?
Pœna tamen præsens, cum tu deponis amictus
Turgidus, & crudum Pauonem in balnea portas,
Hinc subitæ mortes, atq; intestata senectus.
It noua, nec tristis per cunctas fabula coenas
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.

lanę & foeturę: quia Coruinus quidẽ pascua habuit pinguia: sed caruit ouibus: & ideo alienas ad ęquas portiones pascẽdas susceperat. licet ergo ille inqt agrũ sine pecore habeat: qd hoc ad me? ego possideo plus Pallãte. i. quã Pallas ditissimus libertus Claudij: & Licinis illis diuitibus. Quidã sequentẽ locũ diuersis attribuũt: ut dicat Libertinus ille qui hactenus locutus est: ergo cũ ita sit quod affluã diuitijs: & sim ditior et tribunis: tribuni expectẽt donec sup. accepero & sequẽtia dãt poetę: qa tñ oia dependẽt ab illud ergo: qd illatiue seu continuatiue ponitur. mallẽ omnia poetę dare: ut satyrice cõcedat: qd maxime negandũ cẽset. ergo si ita est: q tu tã diues es: iustũ est sup. (& hoc p ironiã intellige) ut tribuni expectẽt & diuitię sup. uincant dignitatẽ: nec pro & nõ. & q is, qui uenerat nuper. i. superioribus annis. In hanc. i. nostrã urbẽ Romanã. pedibus albis. i. gypsatis. qd signũ serui uenalis est. nõ cedat. i. nõ det locũ honori sacro. i. dignitati tribunitię: q̃ sancta & sacra: . i. ueneranda est. iustũ inquã est, quandoquidẽ. i. quoniã ita est, q maiestas. i. summa dignitas diuitiarũ sup. est sanctissima. i. maxime inuiolabilis inter nos Romanos. s. Etsi. i. quãuis o pecunia funesta. i. funerũ causa plurima. nõ dũ habitas. i. coleris tẽplo. i. fano uel ædificio tibi sacrato. & quis nullas. i. nõ ullas. nõ ereximus adhuc ullas aras nummorũ. i. ad honorẽ nummorũ. ut. i. quemadmodũ. Pax colitur. i. ueneratur, & adoratur in templo Pacis. atq; pro &. Fides colitur: idest adoratur in templo Fidei. & Victoria in templo Victorię. & Concordia quę crepitat. i. ore suo (nam rostrũ negant dici nisi fuerit incuruũ) crepitũ seu sonitũ facit. nido salutato. i. dũ nidus salutatur. Colebatur. n. in forma Ciconię: uel Cornicis. ut bone recitat Mancinellus. Sed cum summus honos: hic iterũ redit poeta ad castigandã ineptã petitionẽ sportulę: cũ res uilissima sit: cũ nõ cõtineat: nisi centũ quadrãtes: quibus pręstabat una cœna recta. Vnde Mart. postq̃ Domitianus instituit pro centũ quadrãtibus cœnã rectã in sportulã dari Inquit: Centũ miselli ualere quadrãtes. Lautissima. n. sportula nõ dabat nisi cẽtũ quadrãtes: ut hic dicitur. unde idẽ Mar. Dat baiana mihi quadrãtes sportula centũ. & tñ pretores & tribuni nõ habẽtes rationẽ dignitatis suę: tã auide petebant eas: ac si res magna esset. Vnde indignatur poeta dicens: Sed demus sup. quod re magna licet publico & nobili cũ priuato & paupere cõtrouersiã agere: tñ sup. nõ licet p sportula: quia cũ ita sit quod summus honoris. i. summus magistratus cõputet qd. i. quãtũ pecunię sportula referat. i. reddat ei anno finito. & quãtũ addat rationibus. i. redditibus: & prouẽtibus: siue uectigalibus solitis: hoc est cũ nobilissimi annumerẽt sportulã ad diuitias suas quid faciẽt comites. i. sequaces & cliẽtes: qui comitãtur gratia sportulę. i. quantũ illi poterũt habere? quibus sup. comitibus. toga. i. uestis exterior tegẽs interiora indumẽta mœchanicis forte artibus apta. est hinc. i. ex hac sportula. calceus. i. indumentũ pedũ est hinc. i. ex alia. & quibus est hinc panis. i. domui omne nutrimentũ necessariũ. & fumus. i. omne quod necessariũ est ad ignẽ, seu decoctionẽ: hoc est cũ cliẽtibus (nõ sunt autẽ cliẽtes satellites, siue apparitores: gallice sergẽs: sed qui se fidei & tutelę alicuius diuitis & potẽtis commiserunt) comitibus, seu familiaribus nihil detur nisi ex sportula: & tñ dominus cõputet sportulã iter redditus suos annuos qd faciẽt ipsi. i. quomodo poterũt uiuere. quia lectica dẽsissima. i. in qua fertur uir amplissimus indignitate: uel ĩ qua fertur mulier ęgra aut grauida cũ prole maxima. nõ petit nisi centũ quadrãte. i. uigintiquinque asses: q si quadrãtes tũc uocauerũt: quos nũc quatrinos uulgus italicũ uocat: nõ sunt nisi uigintiquinq; albi minores monetę gallicanæ. Quod autẽ debeat potius intelligi de lectica in qua ferũtur plurimi liberi siue infantes: patet quia dicit: que pro &. uxor languida. i. ęgra. uel pręgnãs. i. grauida sequitur maritũ. & circũducitur. i. ducitur in circuitu: ut respiciatur eius miseria. hic. i. alius: qui

non habet coniugem pręsentem: ut tamen sportulã habeat: petit absenti. i. pro coniuge absente: tanquã præsens esset in lectica. & hoc facit callidus. i. subtilis & astutus. sed arte iam nota. i. cognita distributori: ostẽdẽs. s. pro coniuge. i. loco coniugis. quã fingit esse in sella. i. in lectica in qua sedere posset (dicitur enim a sedendo sella quasi seda) sellã uacuã & clausam. Iungit cũ quadã cõfidentia ad ipsum distributorẽ, seu elemosynariũ ut nõ fiat inquisitio. Galla mea. i. uxor mea: sic uocata. est sup. in hac lectica clausa. dimitte. i. da mihi portionẽ & sportulã meã: & sine me abire. cũ autẽ id statim nõ faceret dispẽsator dispẽsans: ait petiter. moraris? detines me hic. Ille autẽ sciẽs astutiam qua multos dep̃hẽderat uacuas cellas aduexisse simulãtes se coniuges aduehere, inquit: O Galla p̃fer. i. p̃duc & extolle caput sup. tuũ. Ad quod marito dispẽsator noli uexare. i. molestare eã. quiescit. i. capit requiẽ post longã infirmitatẽ. Repetamus pauca. Pedibus albis. i. cretatis uel gypsatis: quod signũ est serui transmarini & uęnalis. Vnde Ouid. Nec tu quisquis erit capitis mercede retẽtus: Despice gypsati nomen inane pedis. Et Tibullus: Barbara gypsatos ferre catasta pedes. Gypsum autem Galli uulgo plastrũ uocãt. Funesta pecunia: quę funerum sępe causa est. unde .3. Æneid. Polidorũ obtruncat, & auro. Vi potitur: quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames. quid non cogis: quasi dicat ad nihil non cogis. Et dicitur funesta a funere. Funus autem de funibus ceratis quæ cremantur dum cadauer ducitur.

¶ IPSE dies: ignauiã pariter & auaritiã diuitũ Roma. carpit. qui hoc modo diẽ cõsumerent: ut cliẽtibus semper comitãtibus primo sportulã captarẽt: mox in forũ: ut otiosi trãsirẽt: ubi statua fuit Apollinis eborea. unde sequit Iurisq; peritus Apollo. Et statuę oĩum triũphales: quę per multũ otiũ uiserentur: ut per Apollinẽ & statuas triũphales solũ forũ intelligas Augusti: in quo oia hęc erant. Sicq; per summã indignationẽ diuitũ (ut diximus) notat auaritiã: qui circũductis per uaria urbis loca cliẽtibus, tã ingrati sint: ut ne quidẽ eos in cœnã, quã summis uotis sperauerãt, inuitẽt: sed eos omni spe cœnę destitutos a se amittant. ¶ Distinguitur: diuiditur. ¶ Pulchro ordine: ironicos. ¶ Sportula. s. petitur. ¶ Deinde forũ. s. Augusti: quod is inter publica & plurima opera extruxit cũ ęde Martis ultoris. Fori extruẽdi causa fuit hoium & iudiciorũ multitudo: quę uidebatur non sufficiẽtibus duobus etiã tertio indigere. Itaq; festinãtius: nec dum perfecta Martis ęde publicatũ est: cautũq;: ut separatim in eo publica iudicia & sortitiones iudicũ fierent. Hæc Sueto. ¶ Iurisq; peritus Apollo: forũ ipsum Augusti (ut dixi) intelligit. Nã ibi statua Apollinis eborea fuit. ut docet Plin. li. 7. ca. 53. Vnde facete poeta peritũ iuris Apollinẽ nominauit: quasi qui assidue lites audiẽdo iuris factus esset peritus. Nõ placet ut ĩtelligas de tẽplo Apollinis: quod extructũ fuit (auctore Trãquillo) in ea parte palatij: quę a fulmine defecta fuerat. Vbi Colossus erat Apollonis ęreus quinquaginta pedũ in bibliotheca tẽpli: sed de foro (ut diximus) Augusti. Ibi. n. & nõ in tẽplo Apollinis, iura redebant. Et illic erat statua (ut dictũ est) Apollinis eburnea ita: ut uideretur potuisse iura ciuilia discere. Ad quod etiã respexit Horat. loquẽs de Garrulo tractoi ius: Sic me seruauit Apollo. i. iudices sedẽtes in foro Augusti. ¶ Atq; triũphales: . s. imagines petũtur. ac per hoc ipsum forũ Augusti. Nã ibi (auctore Trãquillo) statuas omniũ triumphali effigie in utraq; fori sui porticu dedicauit. Legimus tñ & in alijs foris ante Augustũ statuas poni solitas. unde Scipio Nasica (auctore Pli.) statuas quas sibi quisq; per ambitionẽ ĩ foro ponebat, sustulit. ¶ Inter quas: indignatur poeta, quod inter statuas triũphales, quę nõ solũ in foro: sed etiã passim per totã urbẽ erectę erant, Crispinus Ægyptius & cõditionis libertinæ statuã triũphalẽ habuit. Nã de Crispino intelligere omnino uidetur, cũ sequatur Aegyptius atq; arabarches. ¶ Nescio quis: satis

IOA. BRIT.

contumeliose

contumelioſe dictū neſcio quis: quaſi uilis & ignobilis. ⁋ Ægyptius
atq̃ arabarches: bene aūt dixit Ægyptius atq̃ arabarches. Nam
Ægyptus & Arabia conterminæ ſunt ita ut poeta uideatur neſci-
te recte diſcernere patriā eius: dictumq̃ eſt cū contemptu patriæ:
q.d. undecunq̃ fuerit patria ei fuit barbara: & ipſe uir barbarus.
⁋ Arabarches: Arabū princeps: irriſorie dictū. aut princeps Arabū:
hoc eſt ſeruorū: q eſſent Romæ ex Arabia. ita etiā Cicero ironicos
quendā appellat Arabarches in quadā epiſtola ad Atticū: Vellem
& te ex Theophane reſpicere: quonā animo in me ſit Arabarches.
⁋ Titulos: imagines cū titulis & inſcriptionibus ſuis. ⁋ Non tantū
meieris fas eſt: hinc maxime apparet poetæ indignatio. eſt. n. ſen-
ſus: Adeo inquit ſtatua illa Criſpini contēnenda eſt: ut nō ſolū uri-
na reſpergenda ſit: ſed etiam ſpurciori re. Tali. n. nota affici ſolent:
quæ maxime contemnentur. unde Tarentini alterū ex legatis Ro-
manorū urina reſperſerunt. Nero item (auctore Tranquillo) in lu-
dibriū religionis Deam Syriā urina contaminauit. ⁋ Meiere: diſci-
mus: & meiere & mingere. Perſius: Extra meiete, Diſcedo. Iuuena-
lis: Et fuſco iam micturiente. a mingo. Horatius: Veniant mictum
atq̃ cacatū. ⁋ Veſtibulis: a domo diuitis recedūt: quos comitati ſūt
per multos labores. hincq̃ eſt oīs poetæ indignatio. Veſtibulū aūt
qd fuerit docet ſic Gellius in noctibus atticis. Qui domos amplas
antiquitus faciebant: locū ante ianuam relinquebant: qui inter fo-
res domus & uiā medius eſſet. In eo loco qui dominū eius domus
ſalutatū uenerāt, priuſquā admitterentur cōſiſtebant. & neq̃ in uia
ſtabant: neq̃ intra ædes erant. Ab illa grādis loci conſiſtitione: &
quaſi quadā ſtabulatione ueſtibula appellata ſunt ſpatia grandia
ante fores ædiū relicta in quibus ſtarent, qui ueniſſent priuſquam
in domū intromitterentur. ut ue in cōpoſitione ualde ſignificat. Vt
illud Horatij: Ve pallida lecto Deſiliat mulier. Et apud Varronē in
re ruſtica: Quod quæ poſtea cōcipiūt, fiunt uegrandes atq̃ imbe-
cillæ. Perſius: ut ramale uetus uegrandi ſubere coctū. alij uero a ue-
ſtiendo dictū putāt ueſtibulū: quod primas partes ædiū ueſtiat. uel
a Veſta Dea, cui oīs ædiū introitus ſit cōſecratus. De ueſtibulis ēt
ſic meminit Vitru. in. vi. Cōia aūt ſunt, qbus etiā inuocati ſuo iu-
re de populo poſſunt uenire. Virg. Veſtibulū ante ipſum. primoq̃ ī
limine Pyrrhus. ⁋ Laſſi: longa erratione dum comitantur diuitem.
[C]lientes ⁋ Cliētes: dūr quaſi colentes: qui patricios colant a quibus defendū-
[P]atro- dunt. patroni autē dicti quaſi patres. Clientelas & patrocinia inſtituit
[n]us Romulus. ⁋ Veteres: hinc conqueritur maxime Iuuenalis: q̃ in ue-
terem clientem & familiarē ſint tā ingrati. ⁋ Deponunt: abijciunt.
⁋ Cœnæ. ſ. rectæ. ⁋ Quamquā longiſſima. i. q̃ ſibi in aīo diu aluerūt.
⁋ Spes hoīum: acclamatio poetæ ī miſeriā clientū: q diu ſperauerāt
[C]aules ſe apud diuitē cœnaturos. ⁋ Caules: caulē accipimus ſæpenumero
pro braſſica: ſed generale eſt uocabulum: ſignificat enim ſcapum
ipſum in herbis & leguminibus. dicimus. enim caulem ciceris:
caulem fabæ, & caulem betæ. ideſt. ſcapum ciceris: fabæ: & betæ.
⁋ Interea: dū pauperes clientes infeliciter cœnāt domi ſuæ. ⁋ Opti-
ma ſiluarū: in ſordidam gulā Romanorū inſurgit: qui opiparas
ſibi ſolis cœnas pararēt: nullo prorſus adhibito: nec cliēte nec para-
ſito. ⁋ Vorabit: indignatione ſatyrica dictū quaſi magnus helluo.
[R]ex ⁋ Rex hortī: rex alias regnatorē: alias diuitē ſignificat: alias nomen
habet: ut hoc loco ad aliqd dictū ad ſignificandos clientes: q ęque,
ac paraſiti diuitum ſequūtur ut cœnent. Nam ſicut paraſitus eſt regis:
& libertus patroni: ita rex eſt paraſiti: & patronus liberti. Vnde Te-
rentius: Nemo pro merito gratiam regi refert. Paraſi. apud Plau. in
captiuis ita loquitur: Nam poſtq̃ meus eſt rex potitus hoſtiū. appel-
lat. n. paraſitus Philopolemū regē ſuū: apud quē ſæpe cœnabat. Te-
rent. alibi: Regem pro diuite poſuit. Regē me eſſe oportuit. i. diui-
tē. ⁋ Vacuis toris: lectis diſcubitorijs: Nam antiqui tribus ſtratis le-
ctis epulabanť. Horatius: Sæpe tribus uideas lectis cœnare quater-
nos. Terent. Dedit lectulos pedibus ligneis faciendos, ubi potes-
tis uos. Martialis: Imperat extructos frangere nona toros. ⁋ Va-
cuis: q a ſolus cœnat: ut ſordidus. ⁋ Nā de tot pulchris: hoc dictum:
eſt in profundam gulā, & luxuriā ciborū. eſt. n. ſenſus: Tam laute,
tantoq̃ impendio epulantur diuites Romani: ut una cœna abſu-
māt patrimonia. Vnde Seneca in deteſtationē gulæ ſic clamat: Nūc
cōuiuiorū uigebit furor, & fœdiſſimū patrimoniorū exitium culina.
⁋ Vna mēſa: una cœna. ⁋ Orbibus latis: menſis citreis orbiculatis.
de quibus ſupra illic: Prætoria menſas. ⁋ Antiquis. i. q̃ fuiſſent mul-
torū p ſucceſſionē dñorū. Vnde Seneca: Placet menſa nō uarieta-
te macularū cōſpicua: nec per multas elegantiū dominorū ſucceſſio-
[P]araſi- nes ciuitati nota. ⁋ Nullus iā paraſitus erit: ita, inquit, diuitū auari-
[t]us tia adoleuit: ut ſoli tantū cœnent & laute & delicate: neq̃ ullo adhi-
bito paraſito: q ſæpe ioci cauſa a diuitibus ī cœnā admittebatur, ſit
autem paraſitus α παρὰ quod eſt iuxta: & σῖτος cibus. eſt. n. is qui
nobiles & potentes ſectatur gratia gulę: paratuſq̃ ad oīa aſſentari.
unde apud Terentium de Gnatone paraſito: Quicquid dīt laudo:
ſi negant nego: aiūt aio. Inde eſt paraſitor uerbū. Plau. in Amphy.
Amāti paraſitor, hortor, aſto, admoneo, gaudeo. Et aū ſupparaſita-
bor patri. ⁋ Sed qs ferat iſtas: nō ceſſat cōqueri poeta diuites Roma-
nos auaros pariter eſſe & luxurioſos. auari inquit ſunt pauperibus
cliētibus, qbus nihil dāt. luxurioſi uero ſibi, qui tā delicatis, tamq̃
pretioſis epulis ſaginantur. mouet aūt poeta nihil magis eſſe uitan-
dū, q̃ iſtam luxuriæ & ſordidū turpē ſocietatē. ⁋ Sordes: auaritiā: cū Sordes
nihil dant cliētibus. Sordidi appellantur auari. Sūpta metaphora a
ſordibus ueſtiū: q̃ nō minus hoīum uita auaritiæ morbo cōmacu-
letur, q̃ ueſtimenta maculis & ſordibus. Nam ſordes ꝓprie oppo-
nuntur mundicus & lauticiæ. Vnde Terentius: Harū uidere inglu-
uiem, ſordes, & inopiā ſalus eſt adoleſcētulis. Vnde ēt ſordere apud
ueteres uſurpatū eſt pro ſordidū eſſe. Actius in Ægyſtho: Cui ma-
nus materno ſordet ſanguine ſparſo. Sordere etiam capitur pro eo Sordere
quod eſt putere, & male olere. ut illud Virgilianū: Sordēt tibi mu-
nera noſtra. i. tibi putēt & ſordida uidentur. i. fœda & immūda. Po-
ni aūt ſordidus pro auaris docet ſit Cic. ad Acil. Propter quoſdam
ſordidos hoīes, q beneficia Cæſaris uendūt. Horatius: Sordidus a
tenui diſtabit uictus ofella. & alibi. Sordidus ac diues populi con- Sordid⁹
temnere uoces. ⁋ Luxuriæ: tantæ lauticiæ & tanti apparatus, cum
uentrē ſuum pretioſis & multiiugis cibis opimet. ⁋ Quanta eſt gu-
la: acclamatio in deriſionem gulæ: quaſi diues non poſſit ſibi uen-
trē implere: cū oīno modicæ rei ſit capax: niſi integrū aprū ſibi ap-
punat. Seruilius Rullus (ut ſcribit Plin. libr. viii.) pater eius Rulli:
q in Ciceronis conſulatu legē agrariam ꝓmulgauit: primus Ro-
manorū ſolitū aprum epulis appoſuit. ⁋ Totos: integros. Tiberius
tamen (auctore Trāquillo) ut parſimoniā publicā exemplo quoq̃
iuuaret, dimidiatū aprū appoſuit. ⁋ Animal propter ꝯuiuia natum:
ueluti acclamatio in deteſtationē gulæ: quo uno uitio nihil putat
homini turpius. & ideo multo carmine id inſectatur: quaſi ingt aper
ob nullā aliā ſit natus rem, q̃ ut delicata de ſe præbeat pulpamen-
ta. Videtur ad id reſpexiſſe quod ſcribit Varro in. ii. de re ruſtica.
Suillum pecus donatū a natura dīt ad epulandū. ⁋ Natum: quaſi
ad hoc ſpecialiter genitū & inuentū. Horatius: Natis in uſum læti- Ad epu
tiæ ſcyphis Pugnare Thracū eſt. ⁋ Pœna tamē præſens: quaſi punitio- landum
nē deſideret poeta tantæ gulæ. ſed pœna ingt ab eis nō abeſt. nam
ex nimia repletione cōtrahūt morbos: qbus ēt moriūtur. Tale etiā
eſt dictū apud Pliniū loquentē de ebrietate: Hinc Pallor, & genæ
pendulæ, oculorū ulcera, tremulæ manus effundētes plena uaſa. Et
q̃ ſit pœna præſens, furiales ſomni, & inquies nocturna. Sene. ad
Luciliū: Multos morbus multa fercula fecerūt. ⁋ Præſens: ſubita &
præſentanea: q̃ non diu ſit expectanda. Vnde præſentiſſimū pericu- Præſens
lū: præſentiſſimū uenenū. i. ſubitū & præſentaneū: quod ſtatim. ſ. oc-
cidat. præſens ēt ſignificat, nō modo quod eſt huius tēporis, ſed ēt
alterius. Quintilianus loquēs de Cicerone iam mortuo ait: Poſtea
uero q̃ triumuirali proſcriptione conſumptus eſt: paſſim q oderant
q inuidebant, qui æmulabantur, adulatores ēt præſentis potentiæ
nō reſpōſurū inuaſerunt, ergo præſentis potentiæ, q̃ tūc erat præ-
ſens, ut præteritū reſpiciat. ⁋ Cū tu deponis amictū: cū in balnea de-
ſcendis. Nam tūc ex nimia repletione & cibo crudo in balneis uis
morbi inopinata obrepit. iuxta aūt balnea locus erat qui græce
Apodyteriū latine uero ſpoliatorium uocabatur: ἀποδύω. n. idē eſt
quod exuo. ubi q balnea ingreſſuri erant: ueſtes deponebāt apud Apody-
Capſariū: qui (ut ſcribit Vulpianus) mercede ſeruanda in balneis terium
ueſtimenta ſuſcipiebat. ⁋ Turgidus: nimia repletione. Æmulatio
eſt perſiana: Turgidus hic epulis, atq̃ albo uentre lauatur. ⁋ Cru-
dū pauonē. i. inconcoctum: nō perfectū in ſtomacho. Nam crudū Crudum
dicimus quod ad maturitatem non peruenerit: ut poma cruda. Et
quod coctū nō ſit: ut caro cruda. Martialis: Accuſas, rumpiſq̃ co-
quū tanquam oīa cruda Attulerit. Crudū item hominē qui cibum
non conficiat. Hora. in ſermonibus. Namq̃ pila lippis inimicum
& ludere crudis. Crudū etiā cibū, q nō conficiatur in ſtomacho. in
qua ſignificatione hoc loco accipit poeta. Cic. lib. ix. ad Pætum:
Satius eſt hic cruditate, q̃ iſtic fame. ſ. perire. Columel. in pri. libro.
Mox deinde ut apti ueniamus ad ganeas, quotidianā cruditatem
laconicis excoquimus. Plinius: Igitur balneas ardentes his tempo-
ribus medici qdam inſtituerūt: qbus perſuaſere cibos cōcoqui ita:
ut nemo nō minus ualidus exiret obedientiſſimi efferūtur ad ſe-
pulchrū. Cic. ad. Caſ. Ferūt P. Syllam alij a latronibus interfectum

alij cruditate.i.crapula & cibo nõ concocto. Cruditates aũt scribit
Macrobius euenire aut q̃litate succi i quẽ cibus uertitur: si non sit
aptus humori: q corpus obtinuit: aut ipsius cibi multitudine: nõ suf
ficiẽte natura ad oĩa q̃ cõgesta sunt cõcoquenda. Crudũ ergo pa
uonẽ appellat: quẽ ob nimiã epularũ ingurgitationẽ concoquere
nõ potuit. Sen. ostendit cruditatem capi pro nimia repletione cum
ait. Ede citra cruditatem. Bibe citra ebrietatẽ. Et Cic. in Catone: Ca
rei ergo senectus & uinolentia & cruditate. Pauonẽ: primus Hor
tensius augur (ut scribit Pli. lib. x. cap. xx.) posuit pauonem cœna
Cœna adijcialis adijciali. Nã ita appellabaẽ cœna põtificũ: auctore Festo. De q̃ Ma
cro. & Varr. de re rusti. lib. iii. Primus inq̃t Hortẽsius pauones au
gurali adijciali cœna posuisse dr̃. Eandẽ ẽt adipalẽ appellauere. In
balnea: nã Romani ante cœnã (auctore Celso) exercebanẽ: post eã
exercitationẽ balnea ingrediebãtur. Appianus mentionẽ faciẽs de
Catone, sic ait: Circa uesperã e balneo ad cœnã trasit. Apuleius in
x. li. de Asino aureo. Qui eũ se refecturi clausa cællula balneas pe
tijssent. Et idẽ in. vii. Disposita cœnula balneas obeũt. De hac con
suetudine plura diximus apud Persium illic: Turgidus hic epulis.
Hinc subitę mortes. subaudi sunt ex nimia epularũ igurgitatione.
Hinc monet poeta frugalitate nihil esse nec laudabilius, nec utilius
multosq; ex nimia cibi & crapulæ intẽperantia mori. Intestata: nõ
Intestatus facto testamẽto quia morte repẽtina intereunt. Intestatus autem ui
detur dici nõ tantũ is q testamentũ nõ fecit: sed etiã is q testamento
liberis suis tutores nõ dederit. quantũ. n. ad tutelã ptinet, intesta
tus est. Auctor Paulus de legitimis tutoribus. It noua fabula. i.
recens & subitus rumor dissipaẽ per oĩa cõuiuia. Nã in cõuiuijs de
uarijs & nouis rebus solet esse sermo Hora. Fabula quãta fui cõui
uiorũ. Nec tristis sine aliqua dolens significatione. nemo. n. est q
de eo aliquã præ se ferat tristitiã: qa nihil p testamentum legauerit:
Ducere sicq; poeta miserã humanæ fragilitatis cõditionẽ ostendit. Ducit:
uerbũ est funebre. i. ad bustũ fertur. Virg. Et tristia funera ducunt.
Persius: Nerio iã tertia ducit uxor. Plaudendũ: in quo magis lætis
tiæ q̃ doloris ostenditur significatio: cũ nihil sit relictum, unde pos
sint tristitiam simulare. Iratis amicis: quia nihil relictum sit. Hora
tius in sermonibus: Adde iratum patruum, uicinos. Irascuntur
enim cum omnia per luxum sint absumpta. Persius. sed cœnam fu
neris hæres Negliget iratus q̃ rem curtaueris.

ASCEN. IPSE dies pulchro &c. Per ironiã dicit romanos diuites pul
chre obseruare officiũ singularũ horarũ: quia institutũ erat narrãte
Martiale ut prima hora & secũda fierẽt salutationes: tertia adiretur
forũ: & eũ ordinẽ obseruabant: sed in fraudẽ clientũ: qa non redi
bant tẽpestiue domũ: ut sportulã clientibus darent: Vtcũq; intelli
gant alij ego sic intelligo: ut Romani magistratus q præerant iuris
dicẽdo, prima luce fuerint salutatũ ditiores: unde debuerint redire
domũ suã. ut a suis salutarẽtur: q eos in foribus pstolabãtur: sed re
cta ibant ad forũ, ubi ius dicebat: & ita miseri clientes q sperauerãt
salutãdo se mοrituros sportulã: ex q̃ sibi cõpararẽt lautã cœnã: ui
dẽtes q dñi nõ redirẽt deposita spe ieiuni & famelici abibant. Non
ergo intelligo quod sportula primũ petat a clientibus. sed ab aduo
catis clientulorũ: nec quod cliẽtes deduxerũt aduocatos suos in fo
rũ: sic. n. iam sportulã meruissent. sed quod aduocati illi diuites pri
usq̃ clientes poterãt aduenisse: abiuerint salutatũ & petitũ sportulã:
nec redierint donec tẽpus salutandi esset transactũ: & ita miseri
clientes famelici redibant. & princeps salutatorũ. i. q plurimos diui
tes salutauerat post abitũ illorũ lautissime cœnabat. & id qdem so
lus: quod signũ summæ gulositatis est. cuius pœnam incidẽtaliter
subiungit dicẽs: quod ex tali uoracitate sæpe in balneis subitæ fie
bãt mortes. Ordo est ipse dies. i. officiũ diurnũ distinguit pulchro
ordine rerũ: qa ad res ad quas institutus erat dies seruato ordine.
Sportula: sup. petit a diuitibus primũ: & hoc duabus horis: deinde
Apollo iurisperitus. i. qa est iuxta forũ iudiciale: uel q leges Lycur
go dictitasse dr̃ sup. petitur: sed melius priori modo pp hoc quod
sequitur. Atq; pro &c. & triũphales sup. statuæ decretæ triumpha
toribus. & positæ ad forũ iudiciale sup. petunẽ. inter q̃s sup. trium
phales statuas nescio qs. q d. indignus q noieẽ a me. Ægyptius ex
Ægypto. atq; pro &. arabarches. i. princeps seruorũ ex Arabia. ad
cuius effigiẽ. i. statuã ad eius similitudinẽ effictã. nõ est tm̃. i. solum
modo. fas. i. licitũ. meiere. i. mingere, uel urinã spargere. sed supple:
quod pp honestatẽ pulchre subticuit: & ergo honor si auribus tuis
lector ẽt cacare, aut oleũ facere. ausus est habere titulos. i. iscriptio
nẽ nominis sui. Et ita periphrasi. i. circũlocutione quadã fori angu
sti p transitũ taxat more satyrico Crispinũ: q ex infimo loco ad eã
gloriã ut illic statuã haberet malis artibus prouectus est. Cũ ergo

deberẽt salutatis alijs redire domũ: ut a suis salutati in forũ deduce
rentur: recta ibant in forũ. & ita cliẽtes. i. familiares: aut in fidem &
tutelã eorũ cõmissi: ueteres lõga obseruãtia & fide cogniti: & lassi
ex lõga statione uel expectatione abeunt. i. discedũt. a uestibulis. i.
locis ad standũ & obseruandũ ante fores diuitũ idoneis. erant. n.
defensi illic stantes a Sole & imbribus, sed nõ erant intromissi: qa fo
Vestibulum ris sub tecto tñ stabant. unde uestibulũ põt dici a ue particula: quę
aliqñ diminuit: & stabulo: q̃si sit paruus locus ad standũ: sicut in tẽ
plis sæpe hmõi loca uidemus: q̃ ẽt uestibula, pprie dñr. Abeunt er
go uestibulis: & deponunt uota. i. desideria sua: uel spes suas. Po
test tñ esse ut uotã iam destinauerint in aĩo: si sportulã ipetrauerint:
q̃ deponũt. q̃q̃. i. licet spes longissima. i: lõgissimo tpe per meritum
concepta (nõ. n. speramus pprie sine merito) hoium. i. quã etiam si
li, q hoies sunt habẽt: cũ tñ maiora sperare debent: sit sup. spes cœ
næ. Mancinellus sic exponit. Et deponũt uota cœnę: q̃q̃ longissima
Acclamatio & deinde per acclamationẽ additur spes hoium. Acclamatio autẽ
fit quoties ad id quod dictũ est acclamare cogimur pp mirabilitatẽ
eius. sicut pri. Æneι. Virgi. postq̃ tet: q erat q̃ prius Æneas passus es
set: & qd supi perimiserũt destrui ut Roma cõstrueretur: acclamat
dicẽs: Tantæ molis erat Romanã condere gentẽ. Est ergo hic secũ
dũ eũ acclamatio: ut sit: uidete q̃ sit spes hoium. uel sic: o spes ho
minũ sup. uiles & inanes. Potius diceremus appositionẽ: ut sit: De
ponũt uota longissimæ cœnæ: uota dico existẽtia spes hoium. Idẽ
Mancinellus intelligit: ut ex quadrantibus sportulæ emant clientes
cibi caules & reliq. Sed ego intelligo ut sportulã nõ habuerint: nec
sperauerint habere cœnã a salutatis. Nõ. n. uerisimile est ut usq; ad
horã. x. a prima illic steterint: sed sportulã: unde unã duntaxat cœ
nã cõparare possent sperauerãt: opiparam tñ: qua spe fraudati, coa
cti sunt emere holuscula & ignẽ ex proprijs pecunijs. Habẽt quis
dã codices hoi ut sit: ignis emẽdus est homini miseris. i. pro miseris
domesticis. uel ut Georg. Val. accipit: Spes hominis supp. hæc ma
net &c. Sed qa plures hoium legũt: ac cipiamus sic: Clientes abeũt
uestibulis lassi, & deponũt uota. i. desideria sua. desiderauerãt. n. ha
bere bonã cœnã ex centũ quadrantibus sportulæ q̃q̃ spes longissi
ma hominũ sit supple spes cœnæ. i. q̃q̃. nõ sperauerint nisi unã cœ
nã ex tot laboribus, tamen illusi sunt. & ita ignis emendus est, i. li
gnũ unde fiat ignis emẽdũ est miseris. i. debet emi ab ipsis miseris.
& caules. i. holuscula: accipiendo speciem pro genere: & partem p
toto. nam caulis ea pars herbæ est, unde se producit foliũ. Caules
igitur supple emendi sunt. Est enim hipp ozeugma. i. ab iferiore.
Rex horum. i. princeps. i. qui plurimas sportulas sibi acquisiuit: uel
q eos ita pro libito regit: uel reuera quẽ sperauerãt habere regẽ. si
cut secũdo Aenei. Chorebus dicitur gener Priami: quia fore spe
rauerat. Rex autẽ est dominus conuiuii: ut sæpe apud Martia. inue
nies. Rex ergo horum. i. q debebat eis dare unde cœnam haberẽt:
uel saltem eos ad cœnã inuitare. uorabit. i. ingurgitabit. interea dũ
ipsi miseri cõparant sibi holuscula. i. optima sup. obsonia siluarum
& pelagi. i. q̃ in siluis & pelago possent cõparari. i. optimas feras &
optimos pisces. & iacebit. i. procumbet. tantũ. i. solũmodo. ipse nul
lo accepto in sup. toris uacuis. i. lectis discubitorijs: quos ternos ha
bebã: unde tricliniũ dictũ est: & singuli quatuor cõuiuas capiebãt:
unde Hor. primo sermonũ: Sæpe tribus uideas lectis cœnare qua
ternos. Iacebit unquã tantũ ipse. i. nullo cõuictore adhibito. nam
comedunt supp. pleriq;. hoc. n. moris est ut quoties ad generalita
tem referimus uerba sine suppositis pferamus: ut ita aiunt: Vrbem
quã dñt Romã. Nunquid de spinis colligent uuas &c. Comedũt
ergo iam fere omnes diuites patrimonia. i. omnes diuitias: quas si
ex successione patris obtinuerũt. una mensa. i. in una cœna: uel in
uno obsonio. sicut apud Horatiũ uidere licet de ijs, q ex canoris
& pretiosis auiculis cibũ: & q ex unionibus maximis potum sibi
comparauerunt. comedunt ergo sic: ut supple. nihil relinquant
de tot pulchris & latis & tam antiquis orbibus. idest. mensis ro
tundis ex citro factis: aut forte argento: aut ebore: aut de tot ua
culis rotundis: aut orbibus, quæ scissoria uulgus appellat. Pul
chris. & quod ad pretiũ facit: & antiqs: quod ad caritatẽ. Vnde ma
xime dilapidandi tales sunt: q cõgesta forte multo sanguine & sudo
re: & diu cõseruata non sine maxima anxietate a maioribus: una
mensa cõsumunt. Nec placet ut dicamus de tot orbibus. i. ex tot or
bibus: quasi ex orbibus intelligamus eos cibos capere: qa tunc re
liqui essent orbes: nec intestati morerentur. Nam potior sensus est
subaudiendo quod dixi: uel nihil subaudiendo sic: Comedũt una
mensa patrimonia a tot pulchris & latis: & tã antiquis orbibus. i.
licet parentes eis reliquerint tot pulchros &c. Comedunt tñ totũ

patrimonium

Nil erit vlterius, quod nostris moribus addat
Posteritas, eadem cupient, facientq; minores.
Omne in præcipiti vitium stetit. vtere velis,
Totos pande sinus, dicas hic forsitan, vnde
Ingenium par materiæ: vnde illa priorum
Scribendi quodcunq; animo flagrante liberet
Simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mutius, an non?
Pone Tigillinum, teda lucebis in illa,
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media sulcum qui ducit arena.
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, uehatur
Pensilibus plumis, atq; illinc despiciat nos?
Cum ueniet contra, digito compesce labellum,
Accusator erit, qui * uerbum dixerit hic est.
Securus licet Æneam, rutulumq; ferocem
Committas, nulli grauis est percussus Achilles,
Aut multum quesitus Hylas, urnamq; secutus.
Ense uelut stricto quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant præcordia culpa,
Inde iræ, & lachryme. tecum prius ergo uoluta

patrimonium una mensa. Nullus parasitus.i.sectator: & adulator cibi gratia erit iā.i.quando ita uiuere uolūt: uel post quā ita uiuere instituerūt. Sed qs ferat. i. patiat̄ æquo animo istas sordes .i. tam cōtemnendas fœditates luxuriæ.i.quas ipsi luxu suo. seu luxuria .i..nimia superfluitate sumptus faciūt. qbus tamen se lautos putēt appellandos. Et quidē artificiose dictū: sicut in sequēti Satyra: Cum sis inter socraticos notissima fossa cinædos. nihil.n. est socraticis magis cōtrariū, q̃ ut cinædi sint. & tamen qa illi q cinædi erant se socraticos iactabant: cōiunxit repugnantia. Similiter & hic: Sordidus.n. proprie dicitur auarus: nō audens quicq̃ exponere pro lautiore uita. Luxuria autē dicitur ubi est superfluitas in amictu, aut uictu, aut corporis ambitione etiam i segetibus. Quomodo ergo dixit sordes luxuriæ? Certe quod in eisdem sunt. Sordidi.n. merito dicūtur. qa nullū admittūt clientulū aut parasitū. Luxuriosi autē in sumptu: qa una comedūt patrimonia mensa. Et ideo acclamat poeta per indignationem satyricā. Quāta est gula.i. uoracitas hominū: uel quanta.i. quā magna est gula.i. ea pars hominis: qua cibus ingurgitatur? q.d. oportet sit quā maxima: utpote quæ posuit sibi.i. ubi nullo admisso. totos.i. integros apros animal p appositionem. q. d. apros dico existentes animal natū pp cōuiuia.i. cōmissationes. cū tamen cōuiuia honestiora sint a cōuiuendo dicta. Et potest esse sensus: ut damnet cōsuetudinē eorū: qui ex apris epulū dabant: quasi sine eis epulū dari nō possit. Vel ut damnet eos q animal natū .i. a natura productū pp cōuiuia.i. ut plures simul uiuat: ponūt sibi solis. Primus aūt aprū solidum apposuit epulis Seruilius Tullius: ut auctor est Plinius. Pœna tū supp. est præsens.i. in prōptu uel p̄sto: siue quā primū insequēs: sicut uenenū dicit̄ p̄sens quod quā citissime necat

praesens & Deus uel amicus præsens: q quod petit̄ quā ocyssime confert. Pœna ergo.i. uindicta uel punitio est præsens.i. statim sequitur. cū .i. qñ. tu sic uoras cibos. deponis amictus ut intres balneū postero die q̃ pauonem uorauens: uel laurus ad alıam cœnā properes. & cū tu turgidus. i. habens uentrē inflatū: portas pauonē crudū.i. in

pauo digesto in stomacho tuo i balnea. Est. n. caro pauonis difficillimæ digestionis. uñ Sanctus Augustinus de ciuitate Dei li. xxi. cap. iiii. Quis. n. inquit, nisi Deus creator olum dedit carni pauonis mortui ne putresceret? Quod cū audita icredibile uideretur, euenit: ut apud Carthaginē nobis cocta apponeretur hæc auis: de cuius pectore pulpatū quantū uisum est decreptū seruare iussimus. Quod post dierū tantū quantū alia caro quæcunq; cocta putresceret: prolatū atq; oblatū nihil nostrū offendit olfactū. Itemq; repositum est post dies amplius q̃ triginta: idem quod erat inuentū est. Idēq; post annū: nisi quod aliquātulū corpulētiæ siccioris & cōtractioris fuit. Hæc ille. Bene ergo hic pauonē crudū dicit: forte tñ pro homine

crudus crudo. Nam crudus est cui cibus indecoctus & indigestus in stomacho est: cuius aspectus imitis fere est: unde & crudelis dictus. sed ēt cibū crudū uulgo dicimus. Sciens autē lautiora cōuiuia Romanis fieri solita postq̃ lauti & uncti in balneis fuerāt: & ita solum modo cœnarū sumptuosarū mentio ubiq; fit. nā prandia reprehendebant. hinc.i. ex hac balneatione repleto stomacho. sunt supplementes subitæ. & senectus intestata.i. quæ nullū fecit testamētum. Vel quia unde faceret nō habuit: uel qa subita morte præuenta nō potuit. Noua fabula.i. fabulatio. it.i. diuulgatur p cunctas cœnas. Funus.i. feretrum, in quo erat cadauer: uel ipsum cadauer p laudēdū.i. cū plausū accipiendū ducitur.i. effertur ad sepulchrum. amicis .i. ab amicis. iratis. Itē utitur antithetis, i. cōtra positis. Nam irasci de re plaudenda nō est uero simile. Sed uarie respōderi potest: uel ut amici uideantur irati sub p̄sona.i. sub inuolucro capitis quod capudium uocant: attamē sibi plaudant: quōd ita mortus sit, antequā omnia consumpserit. Nam ut in ueteris mimi prouerbio est apud A. Gelliū hæredis luctus sub p̄sona risus est. uel ut funus plaudendū dicatur ab aliis helluonibus: qbus plaudendū erat in tam uoracis hominis morte. & amici irati sint: p̄pterea qa parum reliquerit. Vel reuera plaudendū amicis: qa iā mortuus sit. iratis: qa nō prius.

¶ NIL erit ulterius: adeo inqt inter mortales emersere uitia ut putē nihil addi posse ulterius a posteris. Eadem sententia est & Claudiani in Eutropiū: Nil adeo fœdū est: quod nō exacta uetustas Ediderit: longiq; labor cōmiserit æui. ¶ Moribus: uitiis. est enim uocabulum medium. dicimus.n. bonos mores, & malos mores. ¶ Minores: numero pluratiuo & genere masculino posteri dicuntur. ¶ In præcepti: in sublimi. quasi omne uitiū emerserit ex imo in altum. ¶ Vtere uelis: hortatur seipsum poeta ad scribendum. sumpta metaphora a nauigantibus: qui nacti prosperum uentum pandunt uelorum sinus, quasi dicat explica librum tuum: & utere stilo tuo ad scribēdum nactus uberem materiam. ¶ Dicas hic forsitan idest possis fortasse dicere unde sit mihi ingenium par materiæ quasi dicat materiam esse uberiorem, q̃ ingenio suo possit explicari. ¶ Simplicitas: monitorem introducit antiquam illam scribendi libertatem non esse poetis: quæ olim fuit & Lucilio & Horatio. Nam ante libertatem occupatam ab imperatoribus: Lucilius mira carminis acerbitate nominatim etiam hominum uitia carpsit. de quo sic Horatius: At qui primores populi arripuit, populumq; tributim. Persius Secuit Lucilius urbem: Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis Omne uafer uitium ridenti Flaccus amico Tangit, & admissus circum præcordia ludit. ¶ Simplicitas: libertas: scribendi: quia simpliciter amoto omni uelamento carpebantur uitia delinquentium. nam simpliciter ille dicit, qui libere & aperte dicit quod sentit. ¶ Priorum: scilicet Poetarum. ¶ Cuius scilicet simplicitatis: idest libertatis. ¶ Non audeo dicere nomen: ita inquit libertas scribendi periit: ut non audeam eam nominare: quasi nefas sit. Nam ea non audemus nominare, quæ fœda, abominandaq; sint. sicq; infelicem suorum temporum notat conditionem: cum omnino sublata libertate omnia nutu imperatorum gererentur. ¶ Quid refert: adeo inquit tutum fuit Lucilio libere loqui & scribere: ut parui penderit irasceretur ne Mutius Scæuola an non. q̃ scriptis suis libere esset notatus: libere enim loqui poterat: quia libertas nondum oppressa erat ab Imperatoribus. ¶ Quid refert? quid inquit prodest: ¶ Ignoscat dictis: idest scriptis & carminibus, quibus proscissus erat. ¶ Mutius: nam Mutium Scæuolam insectatus est Lucilius: & quendam Lupum: ut diximus apud Persium: Secuit Lucilius urbem: Te Lupe: te Muti. ¶ Pone Tigillinum: potuit inqt libere & impune Lucilius notare uitia: quia libertas a Tyrannis adhuc occupata non erat. uerum modo si uolueris hominem potentem & gratum imperatori notare: qualis fuit Tigillinus Neroni: non erit tibi tutum: quia afficieris supplicio. ¶ Pone: scribe & nota. ¶ Tigillinum: idest hominem patientem & gratum imperatori: qualis (ut dixi) fuit ipse Tigillinus Neroni. de Tigillino dictum est supra illic: Cum fas esse putet curam sperare cohortis. ¶ Teda lucebis in illa, idest: ardebis quidem uiuus: quemadmodum multi imperante Nerone arserunt. Existimo id genus supplicii designari: de quo Seneca ad Lucillum his uerbis: Cogita hoc loco illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam. quicquid aliud præter hæc commenta est sæuitia. Qui enim afficiebantur, induti tunicam illam intextam & illatam fomentis ignium: alligati palo adurebantur. Talem tunicam appellat Iu-

IOAN. BRIT.

Minores

* Als uerum

uenalis molestam illic Tunica punire molesta. aliud genus non absimile supplicij notatur a Vulcatio Gallicano in uita Auidij imperatoris his uerbis: Primus etiam id supplicij genus inuenit, ut stipitem grandem poneret pedum octoginta & centum: & a summo usque ad imum damnatos ligaret: & ab imo focum apponeret: incensisque alijs alios fumi cruciatu timore etiam necaret. ¶ Teda: illo igne. Nam teda arbor est resinam desudans. & ideo apta ad comburendum. Ouidius in Heroidibus: Ardet ut ad magnos picea teda Deos. De ea lege Plinium. ¶ Qua stantes ardent: aut quia alligabantur stipiti circumiecto igne: aut quia (ut scribit Seneca) stipes per medium hominem adhigebatur ut per omnes artus emergeret. ¶ Et latum media: ordo est. Lucebis illa teda, qua ardente stantes qui fumant fixo gutture. Et qua ardet ille, qui ducit sulcum latum in media arena. Nam multi in media arena theatri cremabantur. Tranquillus in Caligula: Attellanæ: poetam ob ambigui loci uersiculum media amphitheatri arena igni cremauit. ¶ Ducit sulcum: aut quia forte unco trahebantur: aut quod damnati, & in media arena alligati stipiti pedibus sulcum faciebant circum se uoluentes terrore ignis admoti. Aliqui legunt deducit: ut sit sensus. Si Tigillinum notare uolueris: afficieris eo supplicio, quo ardent stantes. Et frustra laboras, ac si dicat notatio & reprehensio tua nihil omnino proficit: aras enim sterilem arenam. ut illud. Et littus sterili uersamus aratro. ut ad prouerbium illud græcum alludat: quod de his dici solet. qui in difficili re laborant: ἄμμον μετρεῖς. hoc est arenam metiris. Alij uero legunt. Et latum media sulcum qui ducit arena. ut sic exponas: Ardebis in illa teda, qua stantes ardent. & qua ardet ille, qui ducit sulcum media arena: ut conueniant primo sensui. ¶ Qui dedit ergo tribus: cum indignatione legendum & adiuuandum gestu. Est enim sensus & ordo. Ergo qui tres patruos suo ueneno sustulit, uehatur pensilibus plumis. ut sit quasi concessio. idest in delitijs securus uiuat & poetas contemnat quandoquidem nulla eis concessa est libertas notandi uiuentium flagitia. De Tigillino autem intelligit: ut sit responsum ad illud Pone Tigillinum: Nam is homo omnium nequissimus tres patruos ueneno (ut scribit Probus) necauit, ut eorum hæreditatibus potiretur: substratisque annulis: & falso tabulis signatis, hæreditates summo scelere consecutus est. Nec illud obstabit quod iam Tigillinus sub Othone mortuus esset. Nam poeta non secus de mortuis loquitur, quam si uiuerent & præsentes essent. ut per laxationem scelerum præteritoram moneat recte uiuendum

Aconitum esse. ¶ Aconita: uenena. Nam aconitum omnium uenenorum ocyssimum, herba est: quæ in saxis nascitur. & ut sensit Ouidius: spuma Cerberi respersa fuit: cum ad superos tractus est ab Hercule. dictum ἀπὸ τῆς ἀκόνης idest a caute. unde Ouidi. Quæ quia nascuntur dura uiuacia caute Mortales aconite uocant Plinius, item ait dictum quod in nudis cautibus: quas aconas uocant, nascuntur nullo iuxta ne puluere quidem nutrientes. Solinus uero

Pensilia ab Acone portu Heracleæ. ¶ Pensilibus plumis: Lectica in qua erant lecti plumei: pensilia appellantur omnia: quæ in aere pendent aut columnis: aut alia re supposita & sustentante. ergo & lectica pensilis quod seruorum humeris sustentetur. Vuas pensiles dicimus quæ suspendantur: & hortos pensiles qui in sublimi sint. Seruius tamen ait plumas pensiles dici molles. Et contra molles pensiles, ut illud Virgilij: Pilentis matres in mollibus. ¶ Digito compesce labellum: uerba sunt monitoris suadentis poetæ tacendum esse: affore accusatorem illi qui dixerit uerum. ut sit sensus: O Iuuenalis silentium tibi fac indicas. nam profecto non deerit tibi accusator, si uerum sequi uolueris tuis carminibus: qui dicet hic est o Imperator: idest hic est ille qui hominum uitia notat. ¶ Qui uerum tacitæ occurrit responsioni. potuisset enim dicere accusabitur tantum qui mendatio usus fuerit: & falso aliquem notauerit: immo inquit accusabitur etiam qui uera dixerit. ut legendum sit uerum & non uerbum. ¶ Securus licet Aeneam: sensus est: Potes inquit sine aliquo periculo tuo historias scribere: quales commemorantur de Ænea & Turno Rutulorum duce. ¶ Committas: uel carmini tuo & operi mandes. uel (quod magis placet) scribendo

Committere committas: idest componas & in certamen deducas. Nam committere est aliquem cum aliquo in certamen deducere. Suetonius in Augusto: Spectauit autem studiosissime pugiles: & maxime latinos non legitimos: atque ordinarios modo: quos etiam committere cum gratia solebat. Martia. Cum Iuuenale meo quæ me committere tentas. In qua significatione uidetur accepisse alibi Iuuenalis cum ait: Committit uates. quasi dicat in certamen poetas deducit: quasi alter cum altero de uirtute carminis certare possit. Committere item accipitur pro tradere. ut illud: Committo me tuæ fidei: idest trado. Et illud Terentianum: Ouem lupo commisisti. Committere etiam pro confligere & certare liber secundus Machabeorum: Rex commisit cum Iuda, & superatus. Qui ergo huiusmodi historias & bella scribunt committunt: & in certamen deducunt Imperatores cum Imperatoribus: cum describunt eos simul pugnantes. ¶ Nulli grauis est percussus Achilles: nemo inquit offenditur, si de Achille uulnerato & huiusmodi historijs scripserit. Achilles autem percussus fuit a Paride in templo Apollinis tymbrei: cum illic amatam Polyxenam uxorem accepturus esset. insidijs enim Paridis post simulachrum Apollinis latentis occisus est. fingitur id factum Apolline arcum tenente. unde Virg. Dardana qui Paridis direxti tela, manusque. Corpus in Æciadæ. ¶ Aut multum quæsitus Hylas: subaudi a superioribus grauis est. Nemo, inquit, offenditur si talia a poetis describuntur. Hyles Tio- *Hylas fabula*

damantis regis Driopum fuit filius: quem Hercules cum Argonautis nauigans rapuit: patre eius prius obcisso: quod poscenti sibi cibum denegasset. Sed cum Hercules Hylam ad Ascanium flumen misisset ad auriendam aquam: a tribus Nymphis ob pulchritudinem in fontem raptus est. Eum diu multumque quesitum, cum Hercules non inuenisset, sacra instituit ubi Hylas solenniter clamaretur, ad quod illud dictum est a Virgilio: Hinc adiungit Hylam nautæ quo fonte relictum Clamassent: ut littus Hyla Hyla omne sonaret. fictum autem est nomen a uerbo ὑλάω: quod est resono & latro. Viodorus uero & Strab. secuti magis historiam scribunt Hylam Herculis comitem unum fuisse. ex Argonautis: qui in Bithynia iuxta Prusiadem urbem perierit. ubi in memoriam eius festa quedam celebrabantur. in quibus per montes uagi ac saltantes Hylam uocabant. Valerius uero Flaccus libro tertio argonauticon narrat ab Iunone Herculi infensa: cum is in silua una cum Hyla remum sibi quæreret, Dryopem unam nympharum conuentam, monitamque ut Hylam puerum formosissimum qui per saltus & fontem eius uagaretur ad se raperet. Idque ut facilius fieret, ceruum suscitauit: quem illico conspectum Hylas insequitur hortante Hercule. ceruus fugiens puerum protraxit ad fontem: Et intactas leuis ipse superfugit undas. puer amisso ceruo, cursuque defatigatus ad fontem fletit: bibentem Nympha ad se sub aquas traxit. amissum quærebat Hercules rursus Hylam. & rursus Hylam per longa reclamans auia. ¶ Quæsitus: scilicet ab Hercule. ¶ Ense uelut stricto: dissuasio est ne scribat a terrore periculi imminentis. Solet inquit auditor quem scelerum conscientia exagitat: quoties a poeta notatur, affici rubore quod uitia sua detegantur: proindeque in reprehensorem incenditur ira: quod identidem etiam accidit temporibus Lucilii quoties inferuit in uitia hominum. ¶ Lucilius: qui primus apud latinos (ut diximus) hoc genus Satyræ scripsit. Et tanta carminis acerbitate multos etiam nominatim est insectatus: ut ueluti gladio secuisse uitia dicatur a

Lucilius Persio: Secuit Lucilius urbem: Te Lupe te Muti: & genuinum fregit in illis. ¶ Rubet auditor: sceleris conscientia afficitur rubore, ac proinde ad uindictam inflámatur. ¶ Mens frigida criminibus: quasi deficiens & pene mortua criminum conscientia. ut solet

Præcordia corpus frigere cum mortuum est. ¶ Præcordia: dicuntur proprie membranæ illæ, quas græci phrenas appellant: quibus exta homini ab inferiore uiscerum parte separantur. dicta præcordia: quia cordi pertensa sunt. Hæc ex Aristotele de animalibus, a quo & Plinius eadem: uerum largo modo ab auctoribus plerunque accipiuntur pro corde, & ijs quæ cordi sunt proxima. ¶ Inde & lachrymæ: subaudi sunt ex reprehensione scelerum suorum. & hæc est item dissuasio a terrore periculi consequentis. Sic Persius: Vide sis ne maiorum tibi forte limina Frigescant: sonat hic de nare carina Littera. Qui enim notantur, ex indignatione iram concipiunt, prorumpuntque in lachrymas. Horatius. Qui me commorit melius non tangere clamo: Flebit. & insignis tota cantabitur urbe. flebit enim quia sentiet se notari. ¶ Tecum prius: consilium est: quid sit ei agendum. ¶ Voluta: cogita & considera.

ASCE[NSIUS] ¶ NIL Erit ulterius &c. Hic incipit ultima inter principales partes huius Satyræ: in qua poeta sic procedit. Primo ostendit omnia uitia tempore quo motus est ad Satyram scribendam fuisse in summo gradu ita: ut posteri nihil noui sceleris excogitare possint. & ergo cohortatur se in secunda persona: tanquam alium dicens: Vtere uelis & pande totos sinus: idest plenam operam in scribenda Satyra. Veruntamen quia non uiuorum, sed mortuorum

uitia

uitia licitum erat nominatim carpere: ideo inducit ad imitationem Persii monitorem: & dicit: Quia omnia quae non regnant uitia: carpere non possum expresso nomine eius: qui ea commisit: quod tamen praesupponere uideor. Et ex quo per hoc infero mihi scribendum esse: tu quisquis ades admonitor uel castigator: dicas mihi hoc loco: unde o Iuuenalis fiet tibi libertas scribendi quicquid uelis: sicut facta erant prioribus ut Lucilio & Graecis: quasi dicat nullo pacto fiet tibi. Ad quod poeta more irascentium ex arte rhetorica cum respondere nequeat ad interrogata: id enim lata lege cautum erat, ne quis famosum libellum edat: obiicit aliam quaestionem dicens: Cuius non audeo dicere nomen: quasi dicat nullius non audeo: immo cuiuslibet audeo quod confirmat exemplo Lucilii: qui Mutiū reprehendebat paruifaciēs an ignoscat, necne. Ad quod admonitor. Quaeris cuius nomen non audeas dicere. Pone solummodo Tigillinum: idest quemuis pessimum & uilissimum hominem: sed magnum adulatorem: & imperatori carum sicut erat Tigillinus Neroni: tu statim ad supplicium traheris quomodo quidam martyrum sanctorum a Nerone trahi iussi sunt. Vt enim dicit Calderinus: duo genera suppliciorum erant apud antiquos: aut enim puniebantur more maiorum: hoc est pendentes e furca nudis corporibus: & caesi uirgis usque ad mortem: ut Tranquillus interpretatur: aut ad schalas Gemonias trahebantur: hoc est inserto gutturi unco producebantur in arenam ubi postea pendentium crura frangebantur: & iniecto igni ardebat. hoc genus supplicii in Claudio commemoratum est a Suetonio Tranquillo: & Nero exercuit in christianos: quibus ardentibus in usum luminis usus est. Nouum excogitauit Domitianus: qui faces per obscoena immitti iubebat. Haec ille. Ad hoc autem obiectum admonitoris respondet poeta. Si ita est ꝙ supplicium de me sumeretur: permittam ergo homicidam pessimum in malitiis suis gloriari: & nos despicere. Immo dicit admonitor: cum obuiam forte uenerit: digito compesce labellum: ne uerbum siue bonum siue malum dixeris: quia accusator aderit. sed si uis scribere. Satyram esse potens securus: licet committas libro tuo antiquissimos heroas & principes: & apud Latinos aut Troianos, Aeneam & Turnum: apud Graecos Achillem. qui percussus: idest postquam occisus est nulli grauis est. & etiam Hylam, quamuis sit multum quaesitus. Respondet poeta, uerum quidem est. ꝙ id securus faciam: sed non tam utilis reipublicae aut bonis moribus. nam quis fructus sequetur si mortuos carpam: quasi dicat: nullus. At cum Lucilius mordaci uerbo quasi ense stricto uitiosos profligauit uiuentes erubuerunt, & alii ueriti sunt peccare. Respondet admonitor uerum quidem dicis: sed lachrimae & irae nascebantur: & adhuc nascerentur. inde: idest ex illa manifesta reprehensione. & ita constitues tibi multos inimicos. cogita ergo haec priusquam feceris. Nam si quem prouocaris ad pugnam & iam in arena, seu loco ad hoc constituto galeatus prodeas: tunc tardum esset nimis, si iste duelli poenitere coeperit. Respondet poeta bene mones: & ergo ego experiar quid libertatis mihi concedatur in eos, qui in uiis publicis sepulti sunt: quasi dicat in mortuos. Ac si uelit dicere se scripturum esse in sequentibus in mortuorum uitia. Quod subtilissime facit: quia non est dubium quin multa scribat in Domitianum & eius adulatores: sicut Persius in Neronem. sed sicut Persius quaedam inserit: ut possent ad alium referri: ita si quis ea quae Iuuenalis scribet in Domitianum scripta affirmauerit possit dicere protestatum esse se nihil scripturum nisi in sepultos. Et haec sententia meo iudicio est. Scio uerum esse quod comicus dicit: Quot capita tot hominum sententias. Spero tamen fore, ut multi peritorum in nostram ierint. Nam filum Satyrae sic optime nectitur. Ne tamen de inuentis meis glorier: ordinem familiarem dumtaxat repetam, qui huiusmodi est. Nil supple uitiorum. erit ulterius idest ultra ea quae modo fiunt. quod posteritas addat: idest quod posteri. siue qui post nos uenturi sunt. addant: idest addere possint nostris moribus: idest institutis: siue modo uiuendi qui pessimus est. Minores supple in tempore: idest posteriores nostri. cupient supple facere & facient eadem supple facinora: quasi dicat nihil noui aut cupere, aut facere poterunt: & quia quodammodo minus est cupere tantum: q̄ cupere & facere: cum plus & peius sit cupere malum, & non facere: q̄ facere & non cupere: ideo praeposuit quod minus est. sicut Virgilius in sexto Aeneidos. Ausi omnes immane nefas, ausoque potiti. Omne uitium idest semel fuit. in praecipiti .i. in supremo uertice: unde daret praecipitium. Vertex enim a uertendo eo ꝙ cum altius ascendi nō possit, illinc uertendum sit. & praeceps est quod sic capite priore, siue anteriore. sicut qui altius q̄ datum est arti, aut naturae aspendere uolunt. Quia autem omne uitium stetit in praecipiti. idest iam consumatum est supremo gradu fuit: utere o Iuuenalis (cohortatur enim ut dixi, seipsum) uelis. & pande: idest aperi, & expone uentis totos sinus. idest incuruaturas tam uelorum, q̄ antemnarum: hoc est nauiga pleno uento. quod est naua plenam operam ad Satyram scribendam. Nauare autem est cito & multum ad optatum perducere: eo ꝙ nauibus cito & multa & longe plura qui curribus ad portum perducimus. Naues autem tunc maxime procedunt quando habent fluxum secundum. idest sequentem & a tergo. & ideo secundare dicimus pro fortunare aut prosperare. Item quando utimur remigio & uento. unde qui pleno cursu se aliquid facturos pollicentur: dicunt se usuros uelis & remis. Verumtamen ubi bonus est uentus: non est opus remigio. & ideo quia plus proceditur uentis: aut uelis q̄ remis dixit utere uelis: & pande totos sinus. Sinus autem est omnis angulus inuolutus: capax alicuius rei: ut sinus maris: sinus uelorū: sinus oculorum: sinus etiam uestium potissimum in pectore. Nam gremium inter femora dicitur. Nec placet ut sint uerba admonitoris: quia iam primum introducet monitorem dicens: Tu quisquis admonitor forsan dicas hic. idest in hoc loco: hoc est ad hoc ꝙ significaui mihi toto conatu scribendum esse: eo ꝙ iam maxime regnant uitia: praesupponens ꝙ ea possem reprehendere. dicas in quam o Iuuenalis. unde sup. tibi detur ingenium par. idest. sufficiens materiae: si scribere supple. liceret. & unde supple fiet tibi. simplicitas: idest uniformitas & indifferentia, siue mera libertas scribendi quodcunque: idest quamcunque rem: siue quodcūque peccatum liberet supple scribere animo flagrante. idest dum animus flagrat. idest ardet. excandescit contra uitia. quasi dicat & liceret scribere omnia uitia, quae nunc regnant: non sufficerent uires ingenii & si sufficerent, non liceret propter legem latam. Ad quod Iuuenalis querens cum indignatione: quia dictum erat simplicitas: quasi auderet hos notare & non illos. Cuius non audeo dicere: idest aperte infamare nomen? quasi dicat nullius non audeo, immo cuiuslibet audeo. Quid enim refert: idest quid interest an Mutius Albutius, uel (ut quidam dicunt) Scaeuola, quem Lucilius carpsit dicente Persio: Secuit Lucilius urbem: Te lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis. An inquā Mutius ignoscat: idest ueniam det Lucilio an non: idest an quiuis nobilis ignoscat mihi an non? quasi dicat nihil refert an quiuis nobilis reprehensus a me ignoscat an non? sicut non retulit an Mutius ignosceret Lucilio an non. Et non intelligas ꝙ Iuuenalis uelit reprehendere Mutium, sed quemuis similem. nec ꝙ aduersarius siue admonitor loquatur de Tigillino: qui erat tempore Neronis: sed de quouis adulatore sic caro imperatori Domitiano. sicut Tigillinus Neroni. De quo Suetonius sic: M. Ophonius Tigillinus obscuris parentibus: foeda pueritia: impudica senecta: praefecturā uigilum & praetorii & praemia uirtutum, quae uelocius erat uitiis adeptus crudelitatem mox: deinde auaritiam & uirilia scelera exercuit corrupto ad omne facinus Nerone &c. Dicit ergo admonitor: rogas cuius non audeas dicere nomen. Non solum audeas ponere Mutium: idest uirum nobilem & potentem: sicut erat Mutius. sed pone: idest describe solummodo Tigillinum: idest quemuis uilem hominem & sceleratū: carum tamen imperatori: sicut erat Tigillinus Neroni. tu lucebis: idest lucidus & inflammatus stabis: in illa: idest nota & famosa. teda: idest ligno pingui cito & clare ardenti: cui affixi erant, Legitur autem residuum tribus modis. Nā Calderinus & Valla dicunt ꝙ media arena sit nominatiui casus: & licet media in ultima corripiatur, excusatur: quia est ultima dictionis & prima tertii pedis: sicut ibi: Omnia uincit amor, & nos cedamus amori. Et ita ordo secundum eos est. Tu lucebis in ea tedarum qua ardent stantes: qui fumauit gutture fixo per uncum quo tracti sunt: uel per ensem suppositum. & supple qua media arena deducit: idest deducendo facit in se latum sulcum: idest latam fissuram. Mancinellus dicit non nominatiui, sed ablatiui casus esse: uerum licet subaudiatur quae: numerus non quadrat. Ego autem potius legerem fumat. ut sit: Qua stantes ardent: & is supple qui fum. t fixo gutture: & is qui deducit latum sulcum in media arena. adhaereo tamen primae sententiae. Respondet poeta: Ergo si ita est ꝙ nō audeam etiam uilissimum hominem notare dum uiueret. Tigillinus supple & quiuis alius similis Tigillino, qui dedit tribus patruis: idest fratribus patris sui ut haereditatem haberet. aconita: idest succum illius herbae uenenosum uehetur: idest finetur per me uehi. & exaltari in plumis pensilibus: idest plumariis in lectica pen

Satyra secunda. Vltra Sauromatas.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA SECVNDA.

IN SECVNDAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Vltra Sauromatas. Hac Satyra eos insectatur: qui est obscœnissime uiuant, dissimulata morum prauitate alios castigant: & quandam præ se ferunt bonitatem. quod hominum genus est improbissimum. Verum eos in primis tangit: qui per summam naturæ iniuriam more muliebrum nupserunt. Ait igitur poeta cum talia hominum monstra ferre non possit in animo sibi esse extrema orbis partes petere.

VLTRA Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum, quoties aliqd de moribus audent
Qui Curios simulant, & bacchanalia uiuunt,
Indocti primum, quanquam plena omnia gypso
Chrysippi inuenias, nā perfectissimus horum
Si quis Aristotelem similem, uel Pittacon emit,
Et iubet archetypos pluteum seruare Cleanthas.

IOAN. BRIT. Sauromatæ — LIBET: impetus est. ¶ Sauromatas: quos latini Sarmatas, græci (auctore Plinio) Sauromatas appellāt. populi sunt inhabitantes loca circa Meotidem paludem spacio quindecim dierū Oceanum uersus: regio arboribus uacua est. originē ducūt ex Amazonibus & Scythis. De ijs Herodotus lib. iiii. Dyonisius Halicarnaseus, Plin. Lucius Florus, Strabo, Ouidius in Ponto suo, & Tristibus. ¶ Glacialem Oceanum: idest septentrionalē: quasi ubi nulla sint mortalium domicilia. *Ocean⁹* Oceanus autem appellat omne mare quod ambit terram. ¶ Audent de moribus: subaudi loqui, disserere, aut aliquid tale tanq̃ uiri boni. ¶ Qui Curios simulant: q simulant se ea esse cōtinentia & bonitate: qua fuit Curius Dentatus: qui Terna agri iugera uiritim populo diuidens: sibi deinde totidem constituit dicens neminem esse debere, cui non tantum sufficeret. Legatis Samnitū aurū offerētibus: cum ipse in foco rapa torreret: malo, inquit, hæc in fictilibus meis esse, & aurum habentibus imperare. Cū interuersæ pecuniæ argueretur: cadū ligneum: quo uti ad sacrificia cōsueuerat in mediū protulit: iurauitq; se nihil amplius de præda hostili i domū suā cōuertisse. ¶ Bacchanalia uiuūt: p bacchanaliter. nomē p aduerbio. i. more uersantiū i Bacchanalibus: q̃ sacra nocte i urbe & clāculo celebrabātur a maribus & mulieribus. ibi stupra pmiscua ingenuorum & fœminarū erant, pluraq; erāt uirorū q̃ fœminarū. *Sacra bacchanalia* de iis Liu. lib. ix. de bello maced. sic: Bacchanalia sacrū græcū, & qdem nocturnū scelerū oium maximū seminarū. Ibi. n. horrenda dictu fiebant ¶ Indocti primū: cū sint. inqt, indocti. neq; ullā operam pstent uirtuti: uolūt tñ uideri magna eruditione & sapia. hñt. n. domū uarijs phorū imaginibus refertā ut uirtutis uideanē cultores. Docti. n. exornantes bibliothecas suas operā dabāt: ut clarissimorū uirorū imagines haberēt. Vnde Ci. s. vii. libr. epistolarū ad Fab. Gallū scribit: ut signa sibi emat ad ornandā bibliothecam. Martialis itē sic scribit Initio. ix. libri ad Toranū. Aue mi Torani frater carissime. Epigrāma quod extra ordinē paginarum est ad Stertiniū clarissimū uirū scripsimus: qui imaginē meā ponere in bibliotheca sua uoluit. Plin. iunior in epła ad Iuliū Seuerū sic scribit Herennius Seuerus uir doctissimus magni æstimat in bibliotheca sua ponere imagines municipū tuorū Cornelij nepotis, & Titi arij petitq; si sunt istic, ut esse credibile est, exscribendas pingēdasq; delegem. ¶ Gypso Chrysippi .i. statuis Chrysippi est gypso. Nam ex gypso figuræ ducuntur. Est aūt calci nō absimile. de quo Plinius lib. xxxvi. ¶ Chrysippi: *Chrysippus* Chrysippus Solensis seu (ut alij dicunt) Tarsensis Apollonij filius, Zenonis siue Cleanthis fuit discipulus. ut Valerius uero scribit, Cleanthis pceptor ingeniosus qdem, & acutissimus in omni genere orationis: & subtilitate disputandi adeo acer. ut illud iactatum sit, Deos si dialectica uti uellent, non alia usuros q̃ Chrysippea. De eo multa Laertius, & Valeri. Maximus. Et nos plura recitauimus apud Persium illic: Inuentus Chrisippe tui finitor aceruı. ¶ Nam perfectissimus horum subaudi est. Est autem ironia. ut sit sensus: Existimat se perfectissimum omnium: modo sibi emerit statuam, aut Aristotelis: aut alteri⁹ philosophi ad bibliothecæ suæ exornationē. ¶ Aristotelem: *Aristoteles* Aristoteles Platonis fuit discipulus peripateticæ sectæ princeps. Alexandri magni præceptor. Dicimus Aristotelem per e in penultima non Aristotilem. quod docet deriuatio Aristotelicus & non Aristotilicus. ¶ Aristotelem similem. idest statuam similem ipsius Aristotelis: hoc est: quæ Aristotelem reddat. ¶ Pittacon *Pittacus* hic unus fuit ex septem sapientibus Mitylenæus: qui a Mitylenis sumptus dux aduersus Athenienses singulari certamine Phrinonem ducem rete obuolutum interemit. ¶ Archetypos Cleanthas: idest antiquas Cleanthis imagines. Opera. n. antiquis nominibus artificum nobilia archetypa sunt appellata: quasi quæ principali: essent forma & figura ἀρχὸς enim principē significat: & τύπος: forma, siue figuram. Ea enim in pretio fuisse ostendit (ut diximus i priore Satyra) Plinius his uerbis. Subito ars cælandi argenti exoleuit: sola iam uetustare cēsetur usq; attritis cælaturis ne figura discerni possit. ¶ Cleanthas: accusatiuus est græcus. *Cleanthes* Cleanthes philosophus fuit stoicus q Zenonis scholæ successit: quam postea Chrysippo reliquit. Inopia. urgente noctu ex puteis ad irrigandos hortos Atheniensiū aquam hausit: qua mercede interdiu studijs liberalibus uacabat: unde a græcis Phreantles est appellatus. idest hauriens puteos. Nam phrear græce puteū significat latine: & antlao haurio. De hoc Seneca ad Luciliū: Patricius Socrates non fuit: Cleantes aquam traxit & rigando horto locauit manus. ¶ Pluteum: *Pluteus* posuit pro bibliotheca. Sic Persius: Nec pluteum cedit, nec demorsos sapit ungues. qua significatione uidetur accepisse Sydonius cum ait. Hic libri affatim in promptu uidere te crederes: aut grammaticales pluteos: aut Æthnei cuneos: aut armaria extructa bibliopolarum & bibliothecarum. *Plutei* Festus Pompeius scribit pluteos numero pluratiuo fuisse crates corio crudo intectas: quæ solerent opponi militibus opus facientibus: quas militares appellarent. Nunc etiam tabulæ significare: quibus aliquid præsepitur. Possumus ergo intelligere aut bibliothecas, aut pinacothecam: idest repositorium tabularum pictarum. *Pinacotheca* Nam per totam domum ostentabant tales imagines tanquam bonarum artium cultores, unde dixit. Quanquam plena omnia gypso. Vitruuius tamen in Architectura sua libro quinto: ostendit: pluteum id esse quod inter superiores, & inferiores columnas est.

ASCEn.

VLTRA Sauromatas. Licet in Satyris scribentibus nullus seruetur ordo: uidentur tamen satyrici ea primum & maxime sectari uitia, quæ pessima & perniciosissima iudicauerunt: ideoq; Horatius, qui auaritiam: idest malam cupiditatem iudicauit omnis mali matrem dicens: Danda est hellebori multo pars maxima auaris. Nescio an antyciram ratio illis destinet omnem. In prima Satyra auaritiam persequitur. Persius autem qui bonos poetas plurimi facere uidetur: & econuerso malos pessime odisse: eos persequitur: qui poetica maiestate abutuntur: & aut inepte scribunt: aut recte scripta inepte recitant. Iuuenalis uero in hac Satyra quæ post eam quæ prologi loco posita est: primum locum obtinet: maximos quosq; pessimi criminis arguit: & primum philosophos: qui & honestatem & sanctitatem: & sapientiam profitentur: & tamen inhonestissime, iniquissime, & stultissime uiuunt. nam cum sapientia homines maxime a belluis segreget: ipsi plusquam belluæ scelus turpissimũ, quod contra naturam est, committunt. Deinde imperatorem Domitianum: qui cum summum debeat esse iustitiæ columen: leges tamen per immane nefas & incestum a se reuocatas & approbatas transgressus est. Tum iudices causæ criminalis: qui cum seueritate metuendi esse debeant: mollicie habitus & uitæ auctoritatem amittunt. Et postremum sacerdotes potissimum albanos: qui cum cæteris in honestate uitæ & integritate morum & sanctitate doctrinæ præstare debeant: turpissimam uitam degunt. Quatuor ergo facit. Primum in principio. Secundum incipit ibi. Que tulerit: sed tractat ibi: Qualis erat nuper &c. ubi etiam adulteros taxat. Tertium ibi: Fugerunt trepidi &c. Vltimum ibi: Fœdius hoc aliquod quandoq; audebis. Omne autem hæc partes condependent: ita ꝙ uidetur esse quædam continuatio materiæ. Primum ergo. in philosophos hippocritas insurgit: quomodo Saluator noster scribas & pharíseos propter hippocrisim maxime reprehendit. De his autem ita scribit Aulus Gellius libro octauo, capite secundo: Ad Herodem atticum consularem uirum, ingenioq; amœno: & græca facundia celebrem adijt nobis præsentibus palliatus quidam & crinitus, barbaq; prope ad pubem usq; porrecta: ac petijt æs sibi dari: ad panes: emendos: scilicet. Tum Herodes interrogat: quisnam esset? Atq; ille uultu, sonituq; uocis obiurgatorio, philosophum sese esse dicit: mirari quoq; addit cur quærendum putasset, quod uideret. Video, inquit Herodes barbam & pallium philosophum non uideo. Quæso autem te cum bona uenia dicas mihi: quibus nos uti posse argumentis existimas ut esse te philosophum noscitemus. Interilli aliquot ex his, qui cum Herode erant erratis cum esse hominem dicebant: & nullius rei incolumq; esse sordentium ganearum: ac nisi accipiat quod petit, conuitio turpi solitum incessere. Atq; ibi Herodes: Demus inquit huic aliquid æris cuiusmodi est: non tanquam homines tanquam homini. Et iussit dari pretium panis triginta dierum. Tum nos aspiciens, qui eum sectabamur Musonius, inquit, circumstanti cuipiam id genus & philosophum se ostentanti dari iussit mille nummum. Et cum plerisq; discerent nebulonem esse hominem malum & malitiosum & nulla re bona dignum. tum Musonium subridentem dixisse aiunt: dignus igitur est argento. Sed hoc inquit potius dolori mihi, atq; ægritudini est: ꝙ istiusmodi animalia spurca atq; probra nomen usurpant sanctissimum: & philosophi appellantur. Maiores autem mei Athenienses nomina iuuenum fortissimorum Harmonij & Aristogytonis. qui libertatis recuperandæ gratia Hippiam tyrannum interficere adorsi erant: ne unquam seruis ludere liceret: decreto publico sanxerunt: quoniam nefas ducerent nomina libertati patriæ deuota: seruili contagio pollui. Cur ergo nos patimur nomen philosophiæ illustrissimum in hominibus deterrimis exordescere. Hæc ibi. Dicit. ergo poeta sic. Quoties hi, qui simulant Curios: idest uiros castissimos & maxime sobrios: & tamen uiuunt bacchanalia: hoc est incontinenter & uoluptuose: audent de moribus disputare aut mores docere: ego uellem aufugere hinc usq; Oceanum glacialem: ubi zona frigida perpetuo gelu rigens dicitur. Primum enim sunt indocti: & tamen simulát se doctos & amatores doctorum. ad quod simulandũ habent domi suæ simulachra doctissimorum philosophorum. Quia quilibet uidetur eius imaginem aut simulachrum amare, cuius uitam amat. Et ideo inepti sumus christiani, qui picturas prostibulis & lupanaribus magis dignas, ꝙ̃ honesti uiri thalamis, in cubiculum nostrum adducimus: neglectis, aut parui habitis Saluatoris nostri, sanctorumq; imagi-

Hippocrite philosophātes

nibus. Ordo est: Libet, idest delectat & placet. fugere. i. per fugam celeriter discedere: aut rapi quod plus est ꝙ̃ proficisci. hinc. idest ab hoc loco mihi natiuo: ubi libentissime esse debeam. Quod idem doluit Melibœo dicenti apud Virg. Nos patriam fugimus. ultra Sauromatas: qui tamen superiorem patrem Asiæ Boream uersus inhabitant. & per id ultra Oceanum glacialem: idest ultra mare magnum perpetua glacie horrens: hoc est in zona inhabitabilem propter perpetuum gelu & habent omnia emphasim. Primo ꝙ dicit ultra: quia satis durum & miserum esset illucusq; proficisci. Secundo quia dicit Sauromatas: qui populi fieri sunt & malo assueti. Tertio quia fugere ꝙ fugatorum & expulsorum est, est plusquam abire, aut facessere, aut proficisci, aut migrare, aut quouis pacto discedere. Hinc locum natiuum demonstrat natura carissimum. & ita multiplex dolor nascitur: & a termino abs quo & a termino ad quem & a modo: quia per fugam. Et tamen libet: quod plus est ꝙ̃ placet. nam id libet ad quod naturas nos inclinat. Toties autem libet quoties sup. ij q simulant: idest per hipocrisim referunt & repræsentant. Curios: idest uiros cõtinentissimos & maxime sobrios: qualis erat Marcus Curius Dentatus. & uiuunt bacchanalia: idest uitam ducunt more eorum, qui celebrant bacchanalia. i. Bacchi festa: in quibus fœdissima peccata committebantur. Et ita aduerbialiter positum. uel secundum Georg. qui uiuunt: idest uiuendo sunt ipsa bacchanalia: idest omnis turpitudinis domicilia. & hoc emphatice, quo hominem scelestum scelus appellamus. Et ita bacchanalia esset nominatiui casus. & est maioris significantiæ ꝙ̃ in accusatiuo. Filium tamen orationis melius esset in accusatiuo. quoties in quam tales simulatores audent sup. hiscere, aut loqui, aut mutire. aliquid. i. quantulumcunq; modicum. de moribus. idest de institutis & modo debite uiuendi: quasi dicat, qui fœdissime uiuunt: nõ debere mores honestos docere: quia (ut dicitur) Turpe est doctori ꝙ culpa redarguat ipsum. Quod & Gregorius & Ambrosius approbant. Et an, nota diligentiam poetæ: qui in fuga omnia auxit: hic omnia diminuit. Nam non dicit quoties disputant, aut declamationes in propatulo faciunt: sed quoties audent: quod quodammodo minus est saltem ad indignationem excitandam ꝙ̃ faceret: quia multi audent quod non faciunt, & econtra. Nemo faciunt nisi coactus ꝙ non audet. Pulchre etiam subiecit uerbum hiscere, aut mutire, aut simile quasi qui nescirent inuenire uerbum significans tam modicam mentionẽ de moribus: facere quin malit aufugere ꝙ̃ audire. Et signanter addit aliquid: quasi dicat quantulumcunq; exiguum. Tales autem qui se Curios simulant & bacchanalia uiuunt. sunt primum indocti: qui tamen se philosophos dicũt. Vnde, ordo est: Hi supple sunt primum. idest in primis indocti. Vel sic: Primum: idest primo loco in hoc genere sunt indocti. ꝙ̃ꝙ̃. idest tametsi. inuenias: idest quilibet inuenire possit: apud eos omnia supple loca plena gypso. idest statua gypsacea. Chrysippi: idest illius diligentissimi & doctissimi philosophi. Et si quæras quare statuas priorum domi habent. Respondet. Nam perfectissimus horum supple est, aut existimatur esse: si quis eorum sup. emit: idest publice comparauit sibi Aristotelem similem: idest ad similitudinem eius qui uiuebat effectum & simulatum. aut Pittacon philosophum ex septem sapientissimis Græciæ. Et si quis eorum iubet: idest uult pluteum, idest pinachothecam. i. repositorium tabularum pictarum secundum Calderinum. uel armarium, ubi libri reponuntur secundum Vallam & Mancinellum. uel (ut ego intelligo) illud obiectũ quod in conclaui studiosi obijciunt oculis ne uagentur: quod cõfectum est ex tabulis siue asseribus: ad similitudinem pluteorum bellicorũ sic appellatum. Concludunt enim non nulli sese dum aut carmina fingunt: aut quamuis rem excogitant pluteis: quos poetæ indignati uerba inuentis non respondere: præter industriam, aut compositum cedunt: ut testatur Persius. In conspectu ergo sunt e regione aduersa. Id maxime ponebant cuius memores fieri summopere desiderabant. Et ita iubebant pluteũ seruare. i. ut pluteus seruet Cleãthas. i. philosophos studiosissimos & laboriosissimos archetypos. i. ueteres & primũ typũ, siue primã figuram, aut protractione bonorũ pictorũ habentes. Solent enim pictores imperitiores doctiorũ archetypos custodire: & ita custodiebant tales philosophi Cleanthas: ut significent se imitari uelle Cleanthem illum uirum: aut ut se eius amatores significẽt: qui eius archetypos etiam carissime emerint. Accipitur aũt hic archetypos adiectiue sicut apud Martialem: Sic tanꝙ̃ tabulas, scyphosq; Paule. Omnes archetypos habes amicos. Potest aũt uterq; accusatiuus a patre ante cõstrui: hoc est: sic iubet pluteũ seruare Cleanthas, & sic iubet Cleãthas seruare Pluteũ.

¶ FRONTI

Fronti nulla fides. quis enim non vicus abundat
Tristibus obscœnis? castigas turpia, cum sis
Inter socraticos notissima fossa cinædos.
Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ
Promittunt atrocem animum, sed podice leui
Cæduntur tumidæ medico ridente mariscæ.
Rarus sermo illis, & magna libido tacendi,
Atq; supercilio breuior coma, verius ergo,
Et magis ingenue Peribonius. hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum, incessuq; fatetur.
Horum simplicitas miserabilis, his furor ipse
Dat ueniam. sed peiores, qui talia verbis
Herculis inuadunt, & de virtute locuti
Clumen agitant. ego te ceuentem Sexte verebor
Infamis Varillus ait, quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.

AN. LIT. ¶ FRONTI nulla fides: subaudi habenda est. Sic Mart. Nolito fronti credere, nupsit heri. Talis est sententia Luciani in Timone: οὐκ ἔτι πιστευτέα τῶν ὄψεων· πάντες ἀχάριστοι καὶ πονηροί: non amplius credendū cuiq; presentiū: omnes ingrati & scelesti. Est enim sensus: Multi seueritate supercilij summā p̄ se ferunt bonitatē, cū turpissimis omnino sint moribus. & ideo inq̄t: Fronti fides nulla habenda est. ¶ Quis. n. quis inquit in urbe locus est: qui nō abūdet hoībus seueris: eisdemq; obscœnis .i. ijs qui tristi supercilio graues & cēsorij uideri uolūt: cū sint obscœnissimi, & foedissimis moribus. ¶ Vicus: uici in urbe fuerūt supra mille, dictiq; sūt a uia (ut scribit Varro) q᷑ ab utraq; parte uię sunt ędificia. a uico fit uicinus & uicinia. uicos ēt appellamus ipsas uillas: hoc est pagos. ¶ Castigas turpia: hic omnis est poetę indignatio: q᷑ cū ipse sit fœdissimus aliena castiget uitia: ut ostendat id, quod ait Cic. in Sallust. Oportere hoiem omni carere uitio, qui in alterum paratus est dicere. ¶ Notissima fossa: notissimus paticus, q draucis abutaris, a quibus fodiaris. ¶ Socraticos cinędos: inter eos qui cū sint patici & uitiosissimi: de moribus differūt more Socraticoꝝ: uolūtq; uideri philosophi Socratici. Nā Socrates primus (ut recitauimus apud Persiū auctore Cic. in Tuscu.) fuit: qui e cęlo philosophiā deuocauit: & in urbibus collocauit: & in domos etiam introduxit: coegitq; de uita & moribus bonis & malis quęrere: cum antea philosophi in reꝝ natura perscrutāda essent occupati. cū igitur hi de moribus loquerēt, Socratici uidebāt. ¶ Cinędos paticos: κινεῖν qđ est mouere: καὶ αἰδοῖα pudenda. ¶ Hispida mēbra occurrit illis, qui possent dicere eos ex cultu corporis uideri & bonos & seueros. Verū, inq̄t, est mēbra hirsuta & pilosa promittere seueritatē in illis: sed re uera cinędi sunt & turpissimi. ¶ Promittunt: prese ferūt. ¶ Atrocem: seuerū: & ab omni turpitudine abhorrentē. ¶ Podice: podex capitur pro circulo ani. Hora. in odis: Hiatq; turpis inter aridas nates podex uelut crudę bouis. & Ausonius: Sed q᷑ & elso plātaria podice uellis. ¶ Leui: depilato. Nā leue appellatur cū habet primā lōgā: quod sine pilis est. Macro. Leue aūt est mulieꝝ corpus q̄si naturali frigore densetur. ¶ Mariscę tumidę: metapho. ulcera innata ex turpi attritu mariscas appellat. Nec sine ratione. Nā (ut auctor ē Celsus) i sede ulcus nascit̄ simile fungo & iō medici fungū appellauere. tumores uero ficū. ex genere aūt ficoꝝ est Marisca. Colu. & ex eo Plin. Ficos mariscās i loco cretoso serito. Mar. Infanti melimela dato, fatuasq; mariscas. ¶ Ridēte: q̄a turpitudinis cām nouit. ¶ Rarus sermo: illis subaudi ē. i. raro loquūt̄: quo seueriores uideāt̄. multilogū. n. hoiem leuitatis arguit. ¶ Libido: cupiditas & magnū tacēdi desideriū. Nā libido p̄ter tritā illā & notā significationē: hoc est Veneris pruritū: capit̄ p̄ cupiditate & ueluti appetitu: siue uolūtate. ut hoc loco. Et apud Terētium in Hecyra: Neq; libidini tuę aduersabor. Itē infra: Potius q̄ aduersum animi tui libidinē esset cū illo nupta. Et apud Plin. in. 7. Quis hunc iure felicē dixerit periclitatū ad libidinem inimici: hoc est ad arbitriū: uoluntatē: & nutū inimici. Cic. in Tuscu. li. 3. ita diffinit uocabulū: Altera cupiditas: q̄ recte uel libido dici potest: quę est immoderata appetitio opinati magni boni: rationi nō obtemperās: uel cupiditas recte dici potest. Vnde in Rhetoricis ad Herēniū pro cupiditate modestię partibus utemur si nimias libidines honoris, pecunię, similiumq; reꝝ uituperabimus. Atq; supercilio breuior coma: incedunt, inq̄t, breui capillo ut infamiā uitent: quā solent subire comati. Nam prouerbiū fuit apud grecos: Nullus comatus q̄ idem cinędus nō sit. ¶ Supercilio: superciliū dictū est: quod sit supra ciliū est aūt cilium extremus ambitus genę superioris. In superciliis hominis pars animi est: negamus: annuimus: hęc maxime indicant fastus: superbia hic sedē habet. Vnde poeta in carmine obscęno: Carminis incompti lusus lecture procaces Conueniens latio pone supercilium. ¶ Verius ergo: minus inq̄t Peribonius reprehēdendus est: etsi pudicitiā suā uulgo p̄stituit. Id enim facit urgentibus sic fatis: q̄bus aduersari non potest. ¶ Verius ergo: subaudi facit. i. apertius & simplicius amota omni simulatione. ¶ Imputo: ascribo. ¶ Fatis: secū dū eos loquitur. ut est apud Senecā: qui aiunt: Ducunt uolentē fata nolentē trahūt. Fatū aūt Chrysippus (auctore Gellio) ita diffinit: Fatū est inquit sempiterna quędā & indeclinabilis series reꝝ: & cathena uoluens semetipsam sese & implicans per ęternos consequētię ordines: & quibus apta cōnexaq; est. ¶ Morbum. uitiū & turpitudinem suam. Iurisconsulti differētia facientes inter morbū & uitium tam uaria sentiunt: ut non facile intellectu relinquant significatū uocabuloꝝ. Modestinus de uerboꝝ significatiōe scribit morbū tēporalem esse corporis imbecillitatē: Vitium uero perpetuū corporis impedimētorū. ueluti si luscus sit: nā luscus uitiosus est. Sabinus uero refert Labeonē quid esset morbus ita diffinisse. Morbus est habitus cuiusq; corporis contra naturā: qui usum eius facit deteriorē. sed morbū alias in toto corpore accidere dicit: alias in parte corporis morbum esse, ueluti est phthisis, aut febris. partis autē ueluti cæcitas aut pedis debilitas: multaq; addunt alia. Demū alij dicūt uitium esse p̄petuum morbū cum accessu & decessu: sed hoc sita ē neq; cęcus neq; eunuchus morbosus est cōtra Labeonis sentētiā. ¶ Hoꝝ: taliū qualis est Peribonius. ¶ Miserabilis: digna miseratione. i. cuius misereamur. Nā miserabilis est nō q̄ miseretur, sed cuius nos miseremur quia nomina in bilis desinētia significant potentiam passiuam. ¶ Ipse furor: ipsa amētia. qua uexatur urgentibus fatis: ut prostet. ¶ Sed peiores: sensus est: Improbiores inq̄t sunt ij, qui cū obscęne uitā agunt: alioꝝ uitia seuerissime reprehēdunt & insectantur. ¶ Talia. s. uitia & turpitudines. ¶ Verbis Herculis. i. grauibus & seueris: q̄bus Hercules usus est cum uoluptatē incusando repulit a se, secutus uirtutē. Nam Hercules (ut est auctor Xenophon in eo libello quē scripsit de dictis & factis Socratis memoratu dignis: quod & Diuus Basilius recitat) cū adolescēs esset: diu multūq; dubitauit: quā uiam teneret uirtutis an uoluptatis. Ambigenti duæ matronę apparuere: uirtus. s. & uoluptas: quaꝝ utraq; sedulo instabat ut se sequeretur. Audita utriusq; cohortatione incusata grauissimis uerbis uoluptate, uirtutē secutus est. Hi ergo cū turpissimi essent de uirtute multa disputabant: magnaq; uerborū grauitate uitia dānabant: quēadmodum & Hercules uoluptatē damnauerat secutus uirtutē. ¶ Clunem agitāt: obscęna patiuntur & muliebria. ¶ Ego te ceuentē proponit poeta ridiculam satis cuiusdā Sexti cinędi castigationē: qui cū Varillum alteꝝ cinędū diffamulata sua ipsius turpitudine grauiter increparet: ab eo reprehēsus est: & delusus ut deterior se. sicq; poeta philosophice ostendit oportere alieni uitij correctorē omni prorsus uitio carere. unde seq̄tur: Loripedem rectus derideat. Est ergo sensus. Varillus infamia tēporibus poetę notissimus: cū a Sexto cinędo reprehēderetur, remordens dixit: Ego ne te ceuentem uerebor cum te non sim deterior. ¶ Ceuentem uerbū est in obscęnis: & patici motantis clunem. Ad qđ allusit Persius loquēs de adulatore: An Romule ceues? ¶ Quo deterior te? subaudi sum. ¶ Loripedē rectus bonus inq̄t malū notet: sed non malus. est aūt schema prouerbiale: qđ usurpari solet in eos q̄ cū uitiosi sint: aliena castigant uitia. Loripedem Pli. li. 5. ca. 8. ostendit in India esse loripedes: qui anguium modo ingrediantur & serpant. Vñ loripedē dicimus q̄ tarde incedat & claudicet. Plaut. in Penulo: Nequicq̄ hoc patronos mihi elegi loripedes tardissimos ubi locū correximus. nā procos scriptū est oro patronos. erit ergo sensus rectus derideat aut trahentem corpus per humū, aut re uera claudicantē obtortis pedibus. Vidēturq; dici a loco q᷑ pedes habeāt loreos: hoc est molles & obtortos ueluti est loꝝ molle & obtortum. quos gręci (auctore Plinio) Himantopodas appellarunt. ἱμὰς enim lorū significat, siue corrigiā: πούς pedē. Vnde poeta in Satyra. x. Nec p̄textū rapuit Nero loripedē. Eo q̄s ita serpēdo ingrediūtur Solinus interp̄tat̄ flexit crurū nisibus ingredi. ¶ Æthiopē Æthiopia (ut docet Pli. li. 5.) duplex est. altera circa occasum ad Atlātē montē Mauritanię altera circa ortū, Ægypto cōtermina. Æthiopū q̄ uicina Ægypti loca incolunt: alij utraq; Nili ripas, insulasq; in Nilo sitas habitant. hi Arabiæ proximi sunt: alii mediterraneas tenent regiones uers

Morbi & uitij differentia

Ceuere

Loripes

Æthiopia

[left margin, partly cut off:] uersi m · ns · nędus · arisca · libido · cilium supercilium · Fatum

Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
Quis cælum terris non misceat, & mare cælo,
Si fur displiceat Verri? homicida Miloni?
Clodius accuset mœchos? Catilina Cethegum?
In tabulam Syllæ si dicant discipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu? qui tunc leges reuocat amaras
Omnibus, atq; ipsis Veneri, Martiq; timendas,
Cum tot abortiuis fœcundam Iulia vuluam
Solueret, & patruo similes effunderet offas.
Nonne igitur iure, ac merito vitia vltima fictos
Contemnunt Scauros, & castigata remordent?

sus Arabiam sitas. Maior pars Aethiopum nigro colore est: de quibus plurima Diodorus lib. iiii. digna memoratu. Dicti autem sunt Æthiopes (Auctore Plinio) ab Æthiope Vulcani filio. Alij uero tradunt nominatos: q sint Solis calore adusti: ab αἴθω quod est uro.

ASCen. ℭ FRONTI nulla fides &cæ. Quia ergo multi se alios simulant q sint: ut. n. dicit Saluator: Veniunt in uestimētis ouiū: intrinsecus aūt sunt lupi rapaces, dicit poeta q nō est ꝯfidendū fronti. i. apparatui exteriori: qa multi seuerā, castā, & omni ex parte sanctā uitā: in barba prolixa: breui capillo: silētio alto: supercilio seuero: pilosis brachijs & pallio ac baculo p se ferunt: & se habere ostentāt: q fœdissima illa sodomitica peccata in se admittūt. Et ita peius peccant tales simulatores, q indocti q simplicitate quadā se nō alios q sint ꝓfitētur. Nō q melius sit publice q secrete peccar (Dictū est. n. Si nō caste tū caute) sed qa nō ignorātia aut fragilitate: sed manifesta malitia peccāt. Difficilius. n. est simulare bonū uirū, q eē: & tū malūt simulare, q eē. & plus laboris sumunt, ut uideātur boni, q boni ut sint: & ita ex deliberatione mali sunt. Ordo est: Nulla fides, i. nulla firma credulitas ē sup. adhibēda fronti. i. apparatui exteriori. enim pro qa quis uicus. i. regio in ciuitate: aut cohabitatio hominū i agro nō abūdat tristibus. i. seueris & rigidis i uultu sup. & obscœnis. i. turpibus in uita. q. d. nullus uicus nō abūdat: immo quilibet abūdat. Et queris p idignationē. castigas sup. ne tu turpia. i. facta aliorū. cū sis fessa. i. lacas & scintina notissima inter cinędos. i. paticos: q patiūtur muliebria ꝓcisi. socraticos. i. qui fingūt se in doctrina socratices. i. castitatis & aliorū bonorū morū pceptores. q. d. nō te decet id facere: qa nō est ferendū a te, cū amiseris auctoritatē. Mēbra sup. tua hispida. i. pilosa & hirta. & setę durę. i. pili tam magni & duri ut setę porcorū. Sūt enim setę in porcis: uilli in leonibus: lana in ouibus: pilus in equis & hominibus: squāmę & spinę in piscibus: plumę i auibus &c. per brachia. i. quę uidētur circa brachia. ꝓmittūt qdē. i. pollicentur nobis in te animū atrocē. i. robustū & uirilē. sed mariscę tumidę. i. ulcera īflata more fatuaꝝ sicuū generata ex fœdo & abhominabili coitu. cędūtur. i. incędūtur & aperiūtur ferro tibi. in podice leni. i. in sede naturali depilata ex frequēti subactione. lene est uō asperū & politū: ut qui sine barba sunt lenes dicūtur: & habet primā longā sic. cędūtur medico ridente: qa nouit causam ulceris esse turpitudinē tuā. Rarus sermo & magna libido tacendi est sup. illis. i. eiusmodi uiris. Atq; p &. coma. i. capillus. breuior supcilio. i. nō demissus usq; ad superciliū est sup. illis. Ergo cū ita sit: q simulāt se caste & sancte uiuere, cū sint turpissimi. Peribonius. i. diuulgator turpitudinis suæ. uel Peribomius cinędus Cybeles matris Deoꝝ: dictus a peri: qd est circū: & bomos ara: q̄si circū arā uersatus. & ponitur p quolibet ex simplicitate peccatū suū prodēte. Venus. i. tolerabilius: qa cōfitenti uerū ignoscere solēt & Dij & hoies. & magis ingenue. i. ut ingenuū. i. natura liberū decet: qa furū & seruorū est mētiri: ingenuoꝝ ueritatē fateri: neq; dissimulare: & aliud in corde: aliud in ore habere: sup. agit aut facit. Ego imputo hōc. i. talē. i. talis uiri uitā fatis. i. iudico q talis sit secutus inclinationē naturę: & q ex simplicitate nō ex malitia peccet: q fatetur uultu & icessu morbū. i. peccatū: qd est aię morbus, & si perseuerat mors. Et simplicitas hoꝝ. i. q peccāt: nec tegūt peccata est miserabilis. i. digna miseratione. Ipse furor. i. uiolētus ipetus cui nesciūt moderari ita te furere uideāt. dat his. i. huiusmodi ueniā. Sed peiores sup. sunt q inuadūt. i. increpāt & lacessunt talia. i. tale ex simplicitate peccātes: uel talia facta ex simplicitate peccantiū. uerbis Herculis. i. grauissimis qualibus usus est Herculis cōtra uoluptatē se allicere uolētā. & locuti. i. postq̄ disputauerūt de uirtute. i. de fortitudine & castitata agitāt. i. mouēt. dū subigūtur. clunē. i. podicē qd nō decet: qa nemo patit se ab inigore. reprehēdi. Vnde Varillus infamis. i. p turpitudinē uitę infamatus ait ad Sextū uiꝝ i uerbis seueꝝ, sed cinędū: o Sexte ego uerebor. i. putas ne q ego cū seuerētia timebo te ceuentē. i. artificio se turpitudinē patientē: & posteriora tua motantē. q. d. minime. Nā quo. i. i quo sup. sum deterior. i. minoris dignitatis aut pretij te. i. q tu. q. d. i nullo. & ita nō debes me reprehēdere. decet. n. ut rectus. i. recte incedēs derideat loripedē. i. oblique incedentē: nā loripes in India anguiū more ingredit

teste Plinio. & albus. i. mundus & pulcher Æthiopem. i. fœdum & turpem. uel albus. i. bonus Æthiopem. i. nigrum: hoc est malum.

ℭ QVIS tulerit: qs nō indignet si seditiosus uir: q̄les fuerūt Gracchi: seditiosum reprehēdat? Tiber. n. & C. Gracchi fratres Africani superioris ex filia nepotes: utrique tribu. pleb. cū leges agrarias nō sine nobilitatis indignatione tulissent, cęsi fuerunt. Tibe. & Capitolio a P. Scip. Nasica fragmēto subselli, C. in ponte Sublicio aut sua, aut serui Euphemi manu. ℓ Quis cęlū terris? qs ira nō ꝯfōdatur, & clamet. ut est apud Teren. O terra, o cęlū, o maria Neptuni. Sic. n. faciūt q ira uehemēter incēdūtur. ℓ Displiceat Verri C. n. Verres. Cn. Pōp. & M. Crasso ꝯsulibus in Sicilia q̄stor fuit: q per inēnū nemine succedēte te, siut. ubi libidinose, auare, crudeliterq; uersatus ē, succedēte tādē Metel. reuersus Romā a Siculis repetūdaꝝ ē accusat⁹. cām egit Cic. cuius actiones adhuc extāt Verrinęq; appellāt. ℓ Homicida Miloni. homicidā appellat Milonē q occident P. Clodiū. Nā Miloni cū Clodia summę erāt inimicitię ex eo maxime, q Milo Ci. erat amicissimus. In eo reducēdo enixissime operā nauauerat. Et P. Clodius restituto Cice. infestissimus. In petitione igit cōsulatus Miloni aduersatus est Clodius: & sępe iter se Milo & Clodius cū suis armatoꝝ factionibus Romę depugnauerāt. Proficiscenti pterea Miloni Lanuuiū: ex quo erat municipio: occurrit Clodius circa horā nonā paulo ultro bouillas rediēs ab Aricia. Vehebat Clodi⁹ equo, Milo rheda cū uxore Fausta filia L. Syllę dictatoris. seq̄bat eos magnū seruoꝝ agmē: iter quos gladiatores quoq; erāt: cū seruis Clodij rixā cōmiserūt: ad quē tumultū cū respexisset Clodius minitabūdus humeꝝ ei⁹ Birria un⁹ ex gladiatorib⁹ rūphea traiecit. Clod. uulneratus i tabernā ꝓximā Bouillis delatus ē. Milo ut cognouit uulneratū Clodiū: cū sibi piculosius illud ēēt uiuo eo futuꝝ itelligeret: occiso āt magnū solatiū eēt habiturus ēt si subeūda eēt pœna exturbari tabernā iussit: atq; ita Clod. latēs extractus multis uulnerib⁹ ꝯficit. Cadauer eius i uia relictū: qa serui Clodij: aut occisi erāt: aut grauiter saucij latebāt. Lege Pędianū, Appianū, Cic. p Milone. ℓ Clodi⁹ accuset mœchos: nā Clodius, de cuius cęde mō dictū ē, cū Pōpeiā uxorē Cęs. pdite amaret: habitu muliebri igressus ē domū Cęsa. tūc sūmi pōtificis: ubi sacra Bonę Deę: q̄ quotānis i domo pōtificis celebrari ꝯsueuerāt nocte celebrabāt. Inter mulieres primo latuit: deinde cū p ędes uagaret cognitus ē: sublato a mulierib⁹ clamore fugit pollutaꝝ cerimoniaꝝ reus factus ē. Sed corruptis iudicibus ē absolutus: licet testimonio Cic. oppugnatus eēt: q affirmauit Clodiū ꝯtēdētē se ea die ab urbe pcul abfuisse: domi suę (qd uerū fuerat) fuisse. Inde postea pestiferū illud in Cice. Clodij ortū ē odiū: nūq̄. n. destitit Clodius Cic. iseq: donec eū tri. pleb. urbe expulit. ℓ Catilina Cethegūm. L. Catilina uir patricius inita ꝯspiratione cū pluribus sēp. opprimere conatus ē. Eius ꝯsiliū Cic. ꝯsul prudētia sua discussit. Inter ꝯiuratos fuit Cethegus uir magnę audacię. Ait ergo poeta itollerādū eē: si Catilina ꝯiuratur ipse: & ꝯiurationis priceps accuset Cethegū sceleris ꝯsciū. ℓ In tabulā Syllę: Sylla primus fuit: q tabulā ꝓscriptionis ꝓposuit: idq; supatis ptib⁹ Marianis: quē postea triūuiri Augu. Lepidus, & M. Anto. imitati, unusq̄sq; aduersarios suos ꝓposita tabula ꝓscripsit. Itaq; poeta eos discipulos Syllę appellat: q̄si imitatores: q idē qd⁹ Sylla fecerūt. ℓ Qualis erat Domitia. a crudelitate notat: quē triūuiris cōparat: & eis cęde hoium nō absimilem dicit. ℓ Qualis erat: ꝑphrasis ē ipsius Domitiani: q Iuliā Titi fratris filiā, iā Sabino collocatā corrupit: & qdē uiuo ēt Tito: mox patre & uiro orbatā ardētissime, palāq; dilexit: ut ē causa mortis extiterit coactę ꝯceptū a se abigere. Vn Pli. iunior ad Corne. sic scribit: Domitia. ut illustraret sęculū suū exēplo aliquo seueritatis, Corn. Maximillā uestalē uirginē absentē, inauditaq; dānasse icęsti: cū ipse fratris filiā incęsto nō polluisset solū: uerū ētiā occidisset. Nā uidua abortu perijt. Philostratus libr. 7. scribit Iuliam Domitiani ex filia fuisse neptem. ℓ Tragico concubitu: nefando, qualem tragici scribere solent: qui stupra, Incesta, parricidia, & id genus nefanda flagitia in suis tragœdijs tractant. ℓ Reuocarat leges amaras: nam legem Iuliam, quæ erat contra adulteros lata ab Augusto (ut mox dicemus) reuocauerat. Lege item cauerat ne quis mas castraretur. Ea-

rum

rum legum meminit sic Mart. Ludus erat sacræ cõnubia fallere te
dæ: Ludus & immeritos execuisse mares. Vtraq; tu probes Cæsar:
populisq; futuris Succurris nasci quos sine fraude iubes. Nec spa
do iam, nec mœchus erit te pręside quisquã: At prius o mores, &
spado mœchus erat. ℣ Amaras omnibus: nam deprehẽsi in adulte
rio ferro puniebantur ex lege Iulia. ut docet Iustinianus in institu
tionibus. ℣ Ipsi Veneri, Martiq; quasi qui & ipsi in adulterio sint de
prehẽsi. Nam Venus cum Marte cõcubuit. Vulcanus cum id resci
uisset, accusante Sole, lectũ tenuissimis & adamantinis retibus cin
xit: eosq; in amplexibus iacẽtes & implicatos aperto cubiculo om
Abortiui nibus Dijs prębuit uidẽdos. ℣ Abortiuis: abortiuos appellamus im
maturos fœtus: & ante legitimum tẽpus editos. Tarquillus in Au
gu. illos senatores: quos uulgus abortiuos uocabat ad modum pri
stinum & splẽdorem redegit. Pli. in. 14. Ægyptus & ecbolinã habet
Abortus abortiuos facientẽ. Abortus etiam inuenitur alia significatione pro
Vopiscus ipsa, s. abortione. Vnde Pli. in. 7. Vopiscũ unũ appellabãt e geminis
qui recẽti utero nasceretur: altero interempto abortu. Idem in eodẽ
Vulua Vno abortu duo puerperia egesta. ℣ Iulia: Titi fratris filia. ℣ Vuluã:
de uulua Pli. multa scribit li. 11. c. 37. sic: Quod alio nomine locos
appellant: hoc in reliquis animalibus uuluam: Hæc uiperæ & intra
se parientibus duplex. Oua generantiũm annexa pręcordijs. Et in
muliere geminos sinus sub utraq; parte laterę habet. Funebris quo
ties uersa spiritum inclusit. Quibus uerbis ostendit Plin. in muliere
locos & uuluã dici eademq; esse. Sed in reliquis animalibus uuluam
tñ nõ locos. Est autem uulua conceptaculũ fœtus in aluo: dicta q
Vterus fœtũ inuoluat. uterus idem est qđ uulua: ideq; nõ solũ in mulieribus
sed etiã in reliquis animalibus. Pli. in. 8. de asinis loquens: Sed mi
continens ueterus urinam genitalem reddit ni cogatur in cursum
uerberibus a coitu. Vuluam lautæ fuisse gulæ cõstat Hora. in epist.
O beso Nil melius turdo: nil uulua pulchrius ampla. Sed cõ duplis
ci nomine appellaret eiectitia. s. & porcaria: meliorẽ putauerunt eie
cto partu q̃ edito. Eiectitia uocatur illa, hęc porcaria. Eijci autẽ dici
tur fœtus cũ ante tẽpus legitimũ emittitur. Edi uero cũ tẽpore suo.
Eiectio differt ab abortu q illa grãdioris fętus est. Abortus quem
Gręci ἐκτρωμα appellant intra quadragesimũ diẽ cõtingat. Quod
autẽ Virg. dixerit in equo: Vterumq; armato milite complent. ideo
fecit, quia dicturus erat: Scandit fatalis machina muros Fœta ar
Fa mis. ℣ Offas. i. frustra carnis: & fœtus immaturos. Nam offam ap
pellamus quicquid in tumorem crescit. unde Iuuenalis in ultima
Satyra: Et nigram in facie tumidis liuoribus offam. offam porcinã
cum cauda, offam penitam dicebant. Pli. appellat offas amygdalas
contusas, & in unum cõuolutas his uerbis: Amygdalinũ oleũ qđ
aliqui uocant neopum arefactis, & in offam cõtusis exprimitur. Et
in. 13. ca. 10. Purgatum enim pomũ tundunt, seruãtq; eius offas,
℣ Similes patruo: Domitiano, qui (ut dictũ est) eã incęstauerat. ℣ Nõ
ne igitur: sensus est: Merito inquit flagitiosi & scelerati cõtemnunt
illos, q cũ sint uitiosi dissimulata mox turpitudine repręsentãt Scau
ros uiros graues & seueros. nam ubiq; a scriptoribus pro uiris se
ueris & grauibus ponũtur. Iuue. in Satyra. 11. Cum tremerent aũt
Fabios, duriq; Catonẽ: Et Scauros & Fabricios, rigidiq; seueros
Cẽsoris mores etiã collega timeret. M. n. Æmiliũ Scaurũ summæ in
tegritatis extitisse illud declarat apud Plin. q a Vario trib. pleb. po
stulatos quasi socios & Latium ad arma coegisset, respondit: Scau
rus negat: utri potius credendũ putatis? potest etiã hic locus referri
ad historiã. Nã (ut scribit Sallu.) Æmilius Scaurus ex omnibus cõ
iuratis nobilis homo fuit: impiger: factiosus auidus potentię: hono
ris diuitiarũ: cęterũ callide uitia sua occultans. ut sit: nõne uitiosi hi
cõtemnũt iure fictos Scauros. i. improbos & sceleratos, q uitia sua
nõ aliter occultãt, q̃ M. Æmilius Scaurus occultauit. ℣ Vitia ultima
. i. homines extremorũ uitiorũ. ℣ Castigata ab ijs qui præ se ferunt
quandam morum sanctitatem. ℣ Remordent: contra mordẽt: sums
ptum a canibus: qui alieno lacessiti morsu remordent.

SCEn. ℭ QVIS tulerit Gracchos &c. Continuat partẽ superiorem, qua
ostendit quod Cic. in Sallust. dicit: Carere debet omni uitio, qui in
alterum dicere paratus est. Et progreditur ad reprehẽdendum Do
mitianum, qui cum in adulteros legem reuocauerat Iuliam: Titi fra
tris filiam quam audentissime amauit frequẽtibus abortiuis perire
coegit. Valla tamẽ secutus Probum dicit de Claudio Cæsare intels
ligi: cuius cõsilio occisa Messalina uxore pudicissima, Iuliã Agrip
pinã fratris filiam matrem Neronis reuocatã ab insula in matrimo
nium accepit: concesso iure nuptiarum ex senatuscon. quẽ dicit fre
quenter abortum appetisse apud Claudiũ: ne ex ipso cohæredẽ Ne
roni filium pareret: cui pparabat imperium. & paulopost: Certũ est
Claudium taxari: qui fratris filiam duxit uxorem Agrippinam, oc
cisa uxore Messalina. Agrippina autem erat Neronis mater. hæc il
le. Quibus cũ Calderino Mancinellus constanter refragatur. Quia
uero poeta pollicitus ẽ scribere in sepultos: posset esse ratio cur Pro
bo consentiremus pręsertim cum non sit uerisimile ipsum in Domi
tianum adhuc uiuentem talia ausum fuisse. Veritamen sicut Per
sius in Neronẽ scribit: sic tamẽ ut de alijs uideatur loqui: sic Iuue. in
Domitianũ. nã multa sunt quæ de Domitiano dici probant: & po
tissimum uerbo Plinij plurimaq; quæ de Claudio. uel quod non qua
dret ipsum in principem uiuentẽ scripsisse: sed dicemus scripsisse: nõ
edisse donec in exiliũ missus esset. deinde quia hoc dicit, quod Clau
dio competit: qui adulterio assumptam tot facere coegerat: sed id in
fratris filiam Domitianus facere poterat. Tum quod patruo simi
les dicit offas. i. difformes: qualis erat Claudius usq; adeo: ut An
tonia mater eius eum portentum hois diceret: nec absolutũ a natu
ra sed tãtum inchoatũ: & si quẽ stultitię arguebat filio suo stultiorẽ
dicebat. Vel possumus dicere patruo similes: quia ex patruo cõce
ptas & iam formatas ad imaginem patrui. i. fratris patris. solent
enim liberi patris effigiem pęsse ferre. Offas autem dicit frustra car
nis. i. ossa, carnẽ, & sanguinẽ, quo embrio coaugmentari debebat.
Demũ quia dicit nuper: quod de plusculo tpe q̃ dudũ accipiendum
docet Vallen. Laurentius. & ita de Claudio potius q̃ de Domitiano
Verũ Vallen. docet secundũ modum rei accipiendũ esse ita: ut inter
dũ de pluscutis mẽsibus dicatur. Itaq; in utrõq; dici posset: sed subs
tiliter i Domitianũ dictũ accipe. Vltima uitia. i. uitiosi infimæ digni
tatis p emphasim. Ordo ẽ: Quis tulerit. i. passus fuerit, uel sustinue
rit, aut tolerauerit: Gracchos uiros illos nobilissimos: sed seditiosissi
mos. q̃rẽtes. i. querelã deponẽtes apud populũ de seditione. i. q alij
sint seditiosi. q. d. nemo. Quia nõ misceat. i. ꝯfundat mixtũ inclamã
do cęlũ terris. sicut in Terentio: O cælum, o terra, o maria Neptuni
hoc aũt faciũt maxime irati, qui nescientes qd primũ incusent: om
nia simul inclamant. quis ergo non commisceat terris cęlum, & cę
lo mare. q. d. nemo nõ commisceat: quia quilibet commisceat si fur
displiceat Verri maximo furi. & si homicida Miloni notissimo parr
ricidę, qui Clodiũ occidit. Et si Clodius adulter manifestissimis, qui
C. Cęsaris uxorem solicitans, & interpellans de adulterio deprehẽ
sus est: accuset mœchos. i. minores adulteros. Nam mœchum non
simplicẽ fornicariũ: sed adulterũ dicimus. Et si Catilina uir i patriam
coniuratissimus & caput coniurationis: accuset Cethegum cõplicẽ
suum. Et si tres discipuli. i. imitatores Syllæ. i. triumuiri, Lepidus,
Antonius, & Augustus dicant. s. contra tabulam Syllę, in qua plu
rima millia hominũ proscripta erant. Qualis est cuiusmodi erat. i.
quales reprehensor erat aliorũ transgredientium legẽ. quã ipse a se
renouatam turpissime transgressus est. Adulter. s. Domitianus: aut
simauis Clodius. pollutus nuper concubitu tragico. i. tam turpi &
inmani est: ut a tragicis scribi mereatur. Quid enim tragœdia dis
gnius, q̃ filiam fratris abortionibus necare: qui reuocarat. i. iterum
in pristinũ uigorem uocarat. tunc. i. pauloante leges latas. s. contra
adulteros. amaras. i. acerbas & graues omnibus sup. mortalibus:
quia tunc oẽs erant fere adulteri. atq; timendas ipsi Marti, & Vene
ri: qui etiam in adulterio deprehẽsi erant: hoc est etiam Dijs & Dea
bus. Plin. autem ad principium secundi naturalis historię dicit: De
mẽtiæ esse credere matrimonia aut adulteria inter Deos fuisse. Poe
tæ autem aut historiam: aut rem physicam intelligunt: aut mores si
gnificant. Tunc enim Mars cum Venere coit, quãdo planetarum
illorum coitio est: quæ res fulgura excitat & ita Vulcano proditum
dicitur adulteriũ. Moraliter facile Venus Mar. i. uiro bellicoso coit:
quia (ut in. 6. huius dicetur) ferrum est quod amant mulieres. s. libi
dinosę. cũm. i. quando. Iulia solueret. i. aperiret uel laxaret per po
tiones & ueneficia uuluam. i. receptaculum fœtus. i. loculos, uel (ut
dicunt) matricem. fœcundam. i. frequenter concipientem. tot abor
tiuis. i. immaturis fœtibus. & effunderet. i. extra funderet: & eijceret
offas. i. frusta carnis cum sanguine. similes patruo. i. repręsentan
tes effigiem patrui. i. fratris patris: unde conceptæ erant. uel turpes
ut patruus erat. Igitur cũ ita sit qđ qui uitia reprehẽdũt: & mores do
cẽt: & leges sanciũt aut in pristinũ uigorẽ uocãt cõtra reprehẽsionẽ
doctrinã & leges turpissime faciãt Nõne ultima uitia. i. contẽptissi
mi homines uitiosi in ultima dignitate cõstituti. contẽnunt iure ac
merito Scauros fictos. i. nobiles & factiosos p fictionẽ uitia sua oc
cultãtes: sicut M. Æmil. Scaurus ut recitauit Mãcinellus ex Salust.
& ipsa uitia morsa. i. ipsi uitiosi. castigata. i. reprehensa & per repre
hensionem acerbam remordent. i. uicissim mordent unde morsa
sunt: quasi dicat maxime. Ex quo infert quod sequitur.

Non tulit ex illis toruum Laronia quendam
Clamantem toties, vbi nunc lex Iulia? dormis?
At quem subridens, felicia tempora, quæ te
Moribus opponunt, habeat iam Roma pudorem.
Tertius e cælo cecidit Cato, sed tamen vnde
Hæc emis? hirsuto spirant opobalsama collo
Quæ tibi? ne pudeat dominum mõstrare tabernæ.
Quod si vexantur leges, ac iura, citari
Ante omnes debet Scatinia. respice primum
Et scrutare viros. faciunt hi plura, sed illos
Defendit numerus, iunctæq; vmbone phalanges.
Magna inter molles concordia. non erit ullum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
Tædia non lambit Cluuiam, nec Flora Catullam,
Hispo subit iuuenes, & morbo pallet vtroq;.
Nunquid nos agimus causas, ciuilia iura
Nouimus? aut ullo strepitu fora uestra mouemus?
Luctantur paucæ, comedunt colliphia paucæ.
Vos lanam trahitis, calathisq; peracta refertis
Vellera, uos tenui prægnantem stamine fusum
Penelope melius, melius torquetis Arachne,
Horrida quale facit residens in codice pellex.
Notum est, cur solo tabulas impleuerit Hister
Liberto, dederit viuus cur multa puellæ.
Diues erit magno quæ dormit tertia lecto.
Tu nube, atq; tace. donant arcana cylindros.
De nobis post hæc tristis sententia fertur.
Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

OAN. BRIT. ¶ NON tulit: satis urbane poeta inducit mulierem: quæq; uirorũ uitia insectetur. ¶ Laronia: Marti. Laroniam ostendit fuisse diuitem & uiduam: Abnegat & retinet nostrum Laronia seruum: Respondet orba est, diues, anus, uidua. ¶ Clamantem toruum: pro torue. i. terribiliter. nomẽ pro aduerbio. ¶ Lex Iulia: hoc enim clamabat q̃si adulteria &c. flagitia sibi displicerent. Erat enim (ut dictum est) lex Iulia lata ab Augusto Cæsare: q̃ temeratores (ut modo diximus) nuptiarum ferro puniebat. Cuius legis ita meminit Suet. Ex integro leges sanxit sumptuariã: & de adulterijs: & de impudicitia de ambitu: de maritandis ordinibus Vulp. quoq; in titulo ad legẽ Iuliã sic inq̃t: Hæc lex data est ab diuo Augu. Nec mirũ appellatã Iuliã cũ ab Augu. sit lata. cõstat. n. ipsum C. Octa. Iulio Cæsare testamẽto ex dimidia parte heredẽ istitutũ nomẽ C. Cæ. sibi absumpsisse. postea rebus cõpositis, & oibus i puincijs certã formam redactis, Augustus quoq; cognominatus est: & mẽsis Sextilis i honorẽ eius appellatus unde & Iuliũ portũ appellat Sueto. quẽ Augus. effecit apud Baias. Quem portũ Virg. in. 2. Georg. in laudem Augu. Cæsa. sic celebrat: An memorẽ portus, Lucrinoq; addita claustra: Atq; indignatũ magnis stridoribus æquor. Iulia qua põto longe sonat unda refuso: Tyrrhenusq; fretis immittitur æstus auernis. Et Hora. in fine quarti libri Carminũ appellat edicta Iulia edicta Augusti: sic: Nõ q̃ profundũ Danubiũ bibũt, edicta rũpent Iulia. ¶ Dormis? quæ nõ excitaris ad coercẽdos adulteros. ¶ Ad quẽ: intellige clamantẽ. ¶ Subridẽs: parũ ridẽs uelut indignabũda. Nã sub

Sub — in cõpositione plerũq; parũ significat. ut subtristis. i. aliquantulum tristis. Subiratus paululũ iratus. Persi⁹: Subrisit molle puella. ¶ Subridẽs: subaudi ait. ¶ Felicia tpa: ironicos dictũ. ¶ Opponũt: tanq̃ qui obstes uitijs.

Pudor — ¶ Habeat iam Roma pudorẽ: iam pudore inq̃t Roma uincatur: ne quid turpe faciat cũ exemplũ habeat tã probatorũ uirorũ: estq; p ironiã pronũciandũ. est aũt pudor timor iustæ reprehẽsionis. ¶ Tertius e cælo: licet plures (ut præclare docet Gel.) fuerint Catones: duo tamẽ magni fuere nois: ut grauissimi & seuerissimi, Cato censorius, qui libros de re rustica edidit, & Cato qui post mortẽ Vticensis est cognominatus. Cuius tanta apud ciues Ro. auctoritas fuit: ut etiam orator quidã in dicẽdo, cũ unico testi nõ esse credendũ diceret, nec si Cato inquit is foret. plerũq; etiã ad res incredibiles puerbij loco rñdebatur: Nec si Cato ipse diceret, fidẽ esse adhibendã. Cæteros quoq; pdigos atq; luxuriosos: cũ q̃d seuere de cõtinentia loquerẽtur derisiue Catones appellabãt. Et siquis (ut scribit Vale.) sanctũ & egregiũ ciuẽ significare uolebat, sub noie Catonis diffiniebat. recte igitur hũc appellat tertiũ tanq̃ grauẽ & seuerũ censorẽ, q̃si cælitus demissum in terras. Simulq; ad illud allusit, q̃d Lactant. meminit illos de cælo cecidisse existimatos quorũ uirtus esset in admiratione. Censoriũ autẽ Catonẽ ostẽdit Sene. ad Luciliũ non minus reip. fuisse utilẽ q̃ Scipio. alter. n. cũ hostibus nostris bellũ, alter cũ moribus gessit. Cũ igit̃ dicitur: Tertius e cælo cecidit Cato: puerbialis est ironia in uiros ualde seueros, alienæq; uitæ cẽsores.

Balsamum — ¶ Sed tamẽ unde hæc interrogatio illuc tẽdit: ut ostẽdat illũ esse nequissimũ: quãdo more cinædorũ & molliũ unguẽtatus sit.

Opobalsamum — ¶ Opobalsama: odores pretiosissimos ex succo balsami. opobalsama enim dicũtur succi balsami. opos. n. succũ significat.

Xylobalsamum — Xylobalsamũ aũt appellatur balsami lignũ. Xylon. n. græce lignũ significat latine.

Carpobalsamũ — Carpobalsamũ, fructus. Carpos. n. fructũ significat. Arbor ipsa balsamũ dicitur: q̃ (ut docet Pli.) incisa uitro, aut lapide osseis ue cultellis succũ emittit: qui cibus odoribus pfertur: & uni terrarũ Iudææ arbor concessa. ¶ Hirsuto: hispido & piloso ad dissimulanda molliciẽ. ¶ Dñm: Pharmacopola.

Taberna — ¶ Tabernæ: officinæ unguẽtariæ: quã græci myropoliũ appellãt. dicta taberna q̃ tabulis claudatur. unde & tabernacula dicta sunt: & inde cõtubernales. ¶ Ne pudeat: ironice dictũ: & gestu adiuuãdũ. ¶ Q̃d si uexatur leges: sensus est: Si existimas inq̃t, ut grauis cẽsor leges esse citãdas i adulteria. In primis lex

Scatinia lex — Scatinia est citãda: q̃ lata fuit cõtra eos: qui muliebria patiebant̃: quã poeta tota Satyra insectatur tale genus hoiũ: ut spurcissimũ: q̃ lege Scatinia puniebant̃: quã Scatinius quidã Aricinus tulit. cuius ita meminit Cic. in. 3. Philippica: Quod aũt municipiũ nõ cõtẽnitis, q̃ Aricinũ tãtopere despicit uetustate antiquissimũ. hic Voconiæ: hinc Scatiniæ leges. Eius legis sic meminit Auso. scribẽs in mollẽ & effœminatũ: Scatiniã metuẽs: non metuis Ticiã. Lege Scatinia quosdã ex utroq; ordine cõdemnauit Domitia. auctor Trãquil. Alij cõtra pædicones statuta falso cõtẽdũt, nomẽq; accepisse ab eo. C. Sca. q̃ (auctore Vale. li. 6.) uim filio Marcelli inferre ausus est: & accusante patre dãnatur. Nã leges nomẽ accipiũt a latronib⁹: nõ autẽ a reis & fontib⁹. Et tota idignatio poetæ est in molles, & patientes muliebria.

Lex — ¶ Leges ac iura: Lex a iure ciuili hoc modo differt: ut lex sit tanq̃ iuris ciuilis mater. Nã (ut scribit Papinia.) Ius ciuile est q̃ ex legib⁹, plebiscitis, senatus cõsultis, decretis principũ, auctoritate prudentiũ uenit.

Ius ciuile — Est aũt ius ciuile q̃d quisq; populus ipse sibi cõstituit: q̃si ius pprium ipsius ciuitatis. Iuris pcepta hæc sunt: honeste uiuere: alterũ nõ lædere: ius suũ unicuiq; tribuere. Ius (auctore Celso) ẽ ars boni & æq̃. Huius studij duæ sũt positiones.

Ius publicũ & priuatũ — Ius publicũ & puatũ Publicũ ius ẽ q̃ ad statũ rei. spectat. Priuatũ q̃d ad singulorũ utilitatẽ. Ius nõnũq̃ p necessitudine ẽt dicimus: ueluti ẽ ius cognationis uel affinitatis. De iure ãt multa i digestis ex sñia Vulpiani, Modestini, Pauli, Cai, Martiani, Papiniani, & pcipue Põp. de origine iuris.

Lex — Lex ãt ẽ (ut diffinit Arist. i rheto. suis) cõis ciuitatis cõsensus: q̃ scriptis pcipit q̃dõ unũ q̃dq; agẽdũ sit. Na (ut scribit Mode.) uirtus legis ẽ ipare, uetare, pmittere, punire. ¶ Plura: digna rephẽsiõe, q̃ mulieres. ¶ Sed il. occurrit tacitæ q̃oni. posset. n. dicere: Quare nõ puniũt̃ si plura scelera cõmittũt: rñdet illos defẽdi, q̃a multi sũt: & alterũ alteri⁹ uitiũ occultat. nã q̃ malo exẽplo fit a multis, solet ipunitũ eẽ, & quodãmõ desinit esse pbri loco cõe maledictũ, malefactũue.

Phalanx — ¶ Phalã. iũ. um. sũpta ẽ trãslatio a re militari: i q̃ pedites se iuicẽ tuẽt̃ ab hoste. Nã phalax (ut a Ser. dissẽtiam⁹) nõ ẽ ut ipse expoñit legio lĩgua macedo. licet p q̃dã siñudinẽ apd Vir. l. 2. ita accipiat: Et iã argiua phalax. sed pprie phalax ẽ, cũ pedites ita se istruũt aduers⁹ hostẽ, ut pares oẽs cõnexis scutis ipetũ faciãt i hostes. Vñ sæpe Cæsar i cõmẽta. Facta phalãge. Sed q̃a hoc pmũ fuit a Mace. iuẽtũ (ut scribit Li. li. 3. de bel. Mace.) iõ phalãx uocabulũ ẽ macedonicũ. uerba sũt Liuij Et cohortes iuicẽ sub signis, q̃ cuneũ macedonũ (phalãgẽ ipsi uocãt) si posset ui prũperẽt, emittebat. unde & Veget. li. 4. de re militari oñdit phalãgẽ cõstructionẽ q̃dã eẽ militũ: q̃ nõ cuneatim: nõ q̃dratã appellat: q̃ istar cunei & q̃dratæ formæ cõposita i hostẽ pgrederet̃. Q. ẽt Curt. huius rei sic meminit: Mace. phalãgẽ uocãt peditũ stabile agmẽ uir uiro, arma armis cõserta sunt. Pli. li. 7. ait phalãgas significare fustes, q̃bus Afri pliũ cõtra Ægyptios pmi fecerũt. phalãgius, siue phalãgiũ (nã utrũq; dr) ẽ (auctore Pli.) gen⁹ aranei.

Vmbo — ¶ Vmbone: hoc loco scuto. Vmbo ãt pprie p media pte scuti eminẽtiore capit̃. ¶ Nõ erit ullũ: nõ iuenies inq̃t rẽ tã nefãda i sexu fœmineo: ut

mulier

mulier mulieré ineat. q͂ iter uiros frequēti est i usu. carpit tñ Iuue.
alibi Laupheā & Medulinā q͂ tribades essent inter se: Lenonū ancil
las posita Laupheа corona Prouocat: & tollit pēdētis p̄mia coxæ:
Ipsa Medullinę frictū crissantis adorat. Tale mōstrū libidinis dici
tur Sappho excogitasse: unde mascula est appellata. Hora. in epist.
Temperat Archilochi musam pede mascula Sappho. ┌ Tædia nō
lambit Cluuiam: fellatorem notat, qui & lambere & lingere alterum
dicitur. Martia. Linguas non mihi: nam proba & pusilla est. Mulie
res etiam id turpitudinis exercuerunt. Philenem enim notat Mar
tia. V ndenas uorat in die puellas. ┌ Hispo subit iuuenes: nomen fi
ctum infamis. ┌ Subit iuuenes: utrum ad fellandum, an ut ineatur
a draucis. ┌ Vtroq̄ morbo: utraq̄ turpitudine nefanda: cū & fellas
ret & pædicaretur. ┌ Nunquid nos agimus: adeo, inquit, impudens
tes estis, ut officia etiā muliebria usurpetis: quod nos non facimus.
Nam nos causas in foro (quod uestrum est) non agimus. Id enim
turpissimum habebatur in mulieribus. V nde impudentię notantur
Afrania Licinij Buteonis uxor, & Calphurnia, & Amesia, q͂ cau
sas egerint. ut scribit Vale. ┌ Causas: negocia forensia. Nam causa
(ut finit Appollodorus) est negocium omnibus suis partibus spe
ctans ad quæstionem. aut causa est negocium, cuius finis est con
trouersia. Isocrates causam ait esse quęstionem finitam ciuilem, aut
rerum controuersiam in personarum finitarum complexu. ┌ Fora
uestra: tria enim erant fora: ubi iura reddebātur. Papi. in Siluis: Nec
saltem tua dicta continentem: Quæ trino iuuenis foro tonabas.
Mart. Lis te bisdecimæ numerantem frigora brumæ Conterit una
tribus Gargiliane foris. De quibus sic Tranquil. in Augu. Fori ex
truendi causa fuit hominum & iudiciorum multitudo: quæ uideba
tur non sufficientibus duobus etiam tertio indigere. horum primū
appellatum est Romanum: uel uetus. alterū extruxit C. Cęsar. Papi.
in pri. silua: Cæsarei stat se de fori. Tertium (ut dictum est) erexit
Augustus cum æde Martis Vltoris. Martialis. in. 8. Feroq̄ triplici
sparsus Ante equos oēs. i. ante oēs iudices: q ex equestri ordine eli
gebātur. Idē in. 3. ad Sextū: Causas inquis agā Cic. disertius ipso:
Atq̄ erit in triplici par mihi nemo foro. Dicta aūt fora a ferēdo: q̄d
Forum eo lites ferātur. Fora itē appellamus loca: ubi res uenales exponuū
tur. V nde dicimus forū frumentariū: forū olitoriū: forū uinariū: ubi
frumēta, olera, & uina ueneduntur. ┌ Luctātur paucæ: si forte inquit
acciderit ut mulieres luctentur, paucæ tamen luctātur. neq̄ enim
negare potuit. nam alibi a Iuue. notantur: Endromydas tyrias: aut
fœmineum ceroma quis nescit: Aut quis non uidit uulnera Pali:
Coliphiū Quem cauat assiduis sudibus, scutoq̄ lacessit. ┌ Coliphia uocabu
lum est græcum: scribiturq̄ sic: κωλύφια: & non forma (ut quidam
falso putauerunt) diminutiua. significat autem panem luctatorum
qui uim comedentium membris adderet. κῶλον enim membrum si
gnificat. & ἶφι robur. Plau. in Persa: Coliphia ne mihi incocta detis.
Mart. notās Philenem impudicissimam: Nec cœnat prius: aut recū
bit: Anteq̄ septem uomuit meros deunces: Ad quos fas sibi putat
reuerti: Quam coliphia sexdecim comedit. ┌ Vos lanā trahitis: a ut
Vellera carminatis, aut e colo ducitis. ┌ Vellera: lanæ dicuntur & lanicia a
uellendo & laniando, eo q͂ ante inuentam tonsuram ex ouē lania
Calathus rentur, uellerenturq̄. ┌ Calathus: dictio est græca: apud nos non so
lum significat calicem uinarium: ut illud Virg. Vina nouum fundā
calathis aruisia nectar. Et in distichis Mart. Calathi loquuntur: Nos
Satyrus: nos Bacchus amat: nos ebria tigris Perfusos domini lam
bere docta pedes. sed etiam pro genere cistæ ponitur: ut hoc in lo
co. Et Virg. in Bucolicis: Tibi lilia plenis Ecce ferūt nymphæ cala
this. ┌ Melius Penelope torquetis: superatis inquit nendo Penelo
pen ipsam, & Arachnem. utraq̄ enim lanificij opere laudatur. Pe
nelope Icarij, & Policastæ filia uxor Vlyssis summæ pudicitiæ exem
plo fuit sæculo suo: lanificio & telam texendo absentiam & mariti
desideriū solabatur, & procos frustrabatur. quibus (ut tradit Ho
me. in Odyssea) promittebat se in matrimonium traditurām: cum
absoluta esset tela. Inde est prouerbium: Tela Penelopes. Erasmus.
Sed quod interdiu texuerat, noctu retexebat. quod tetigit Ouidius
Nec mihi quęrenti spatiosam fallere noctem, Lassaret uiduas pēdu
la tela manus. ┌ Arachne: puella fuit Lyda: quę (ut ferunt fabulæ)
in lanificio cum Pallade certauit: & cum Deam forte superaret, ab
ea in araneam est conuersa. Hæc (auctore Plinio) linum & retia in
uenisse fertur, filius uero Closter fusum. ┌ Horrida: inculta. ┌ Quale
. s. stamen. ┌ Facit pellex: nam pellices cum senuerint ab amatori
bus desertę ad stamina, lanificiumq̄ sese accommodant uictū quę
ritantes. V nde Hor. in Odis de turpi anu: Te lanę prope nobilem
Tonsę Luceriā, non citharę decēt. Pellex proprie appellatur illa q̄

Pellex cō suetudinē adulterij cū eo habet, cui sit uxor. diciturq̄ pellex nō
tantū uiri: quātū etiā uxoris. unde Sallust. in inuectiuis in Ciceronē
Filia matri pellex tibi iucūdior, atq̄ obsequentior q̄ parenti par est.
Dolabella (ut scribit Suet.) obijciēs Cęsari, q͂ Nicomedi se obseq̄
ne summitteret, eū appellat pellicē reginę. Horat. loquēs de Medea
sic scribit. Hoc delibutis ulta donis Pellicē, serpēte fugit alite. Oui.
in. 6. Meta. Pellex ego facta sororis. Idē in eodē. Sed nō attollere cō
tra Sustinet hęc oculos pellex sibi uisa sororis. Idē l. 10. Tu ne eris
& matris pellex, & adultera patris. Iustinus lib. 1. Per internuncios
quęrit a filia quę inter regias pellices erat. a pellice fit pellicatus: sic
cuti a cōcubina cōcubinatus. ┌ In codice. i. uili scamno. i. trūco. Nā
(ut scribit Theophrastus) ea pars arboris quę terrę inhęret radix
uocatur: supra radicē usq̄ ad scamnū arboris codex: siue caudex &
trūcus dicitur. ex scamno exeūt rami, ex ramis surculi. ┌ Notū est,
cur solitatis uerecūde Laronia eos insectatur: q draucis abuteban
tur: qualis fuit Hister Pacuuius: q captatione testamentorū locuple
tatus, libertū draucū suū reliquit hęredē. De Histro alibi poeta: Mo
ra nulla per Histrū Pacuuiū: quin illud ebur ducat ad aras. Scimus
Tabulæ inquit, q̄re Hister Pacuuius libertū suū reliquerit solū hęredē. ┌ Ta
Tabularium bulas. s. testamenti. Nā tabulę numero pluratiuo dicūtur, q̄bus cō
tinentur contractus & cōuentiones. ut tabulę dotis: tabulę uēditio
Tablinū nis: tabulę emptionis, & testamenti. A tabulis fit tabulariū & tabli
nū: quorū utrunq̄ signat locū: ubi actus publici cōtinētur. De quo
est apud Virg. in Georg. Insanūq̄ forū: aut populi tabularia uidit.
Pli. li. 35. ca. 2. Tablina codicibus implebātur, & monumentis rerū
in magistratu gestarū. dicimus a utē Tablinū sicuti figlinū: q̄d græ
ci pinacothecam appellant. differētia tamē illa est, q͂ in pinacothe
cis tabulę pictę. in Tablino rerū (ut diximus) in magistratu gesta
rū monumenta contibātur. De extructione Tablini & pinacothe
cę Victruuius lib. 6. ca. 4. ┌ Cur multa puellę. i. uxori suę adolescē
ti. ut. s. turpitudinē taceret. ┌ Diues erit magno illa inquit ingentia
munera consequetur a marito: quę tacebit cū is a draucis inibatur.
┌ Tu nube: cū indignatione dictū: quasi puella auditis uirorum sce
Cylīdra leribus matrimoniū aspernetur. ┌ Cylindros: lapillos esse ob lōgos
ad ornatū mulierū ostendit Plin. lib. 37. cap. 6. loquēs de Beryllis:
qui mira longitudine placebant, & setis elephantorū religabātur,
ait enim sic: Cylindros quidā ex his facere malūt q̄ gēmas: quoniā
est summa commendatio in longitudine. Quidā q͂ angulosos pu
tant statim nasci: & perforatos gratiores fieri medulla candoris exē
pta: additoq̄ auro repercussa: aut omnino castigata causa pspicui
tatis ad crassitudinē. Cylindros autē appellāt q͂ formati sint ad spe
ciē cylindri. i. colu. qua area ęquari solet. Virgil. in. 1. Georg. Area
tū primū ingenti est ęquāda cylindro. nomē autē accepit a uolubi
litate. nā κυλίνδω idem est quod uoluo. ┌ Post hęc: scelera uestra: cū
deberetis uos ipsi de uobis sumere suppliciū. ┌ Cēsura: animaduer
sio & punitio. nam censores moribus ciuitatis pręerāt. ┌ Coruis sce
leratis: impuris, & spurcis quales habētur coruu q tęda sequuntur.
& qui ore coire dicūtur. Mart. Corue salutator q̄re fellator haberis.
┌ Colūbas: simplices, & bonos q̄les sūt colūbę. ut sit sn̄ia catholica.
ASCen. ℂ N O N tulit ex illis &c. Inducit mulierē pręditā reprehenden
tē uiros & arguentē eos turpitudinis summę. ea autē a q̄busdā Lau
ronia & sic melius stat ratio metri: ab alijs Laronia dicitur. sic q̄dā
ut saluēt metrū scribūt Scātinia p Scatinia. Dicit ergo poeta sic: Cū
quidā ex quibus turpiter uiuunt: & tamen alios seuerissime castigāt
forte mulierculas reprehēderet: & seuero supcilio tanquā magnus
zelator honestatis & fidelitatis matrimonialis frequēter clamaret.
ubi nunc es lex Iulia: quæ nō condēnas istas adulteras: dormis?
Laronia quædam diues & potens ac superba mulier non ualens eū
patienter audire: sed sicut moris est mulieris primū cum ironia quā
dā uidetur eum laudare: tanquā sit Catonibus cōparandus. Dein
de manifeste reprehendit eū, & consequenter omnes uiros: qui lon
ge plura & grauiora uitia, q̄ mulieres cōmittunt: & tamen quia plu
res sunt & fortiores sunt, parcitur uiris, & non mulieribus. Non est
autem institutum, siue intentio poetę dicere q̄d lex Iulia cōtra adul
teros & adulteras non est toleranda: sed quod eam debeant execu
tioni mandare: aut curare ut mandetur: quæ tali uitio & maiori uas
cant. Quia ergo peccatum contra naturam, quod dicit plurimos
uiros cōmisisse, peius est, q̄ adulteriū in mulieribus repertū: ideo in
nuit q͂ q̄ peius peccant, nō sufferuntur, dum leuius peccantes ca
stigare uolunt. Quod aūt peccatū adulterij sit multū detestabile pa
tet ex lege ueteris testamēti: qua adulteræ lapidabāt. & ex legibus
Romanis, quibus licebat deprehensos impune corrigere. Quin
etiam Christus dominus noster, qui dixit: Discite a me, quia mitis

sum & humilis corde: qui deprehensam in adulterio e manibus insidiantium prudenter & clementer liberauit: ostendit summopere displicere sibi peccatũ adulterij dicẽs Matthei. 5. Dictũ est quicũq; dimiserit uxorẽ suã, det ei libellũ repudij. Ego aũt dico uobis: q̃a oĩs q̃ dimiserit uxorẽ suã excepta fornicationis causa: facit eã mœchari. Quamuis ergo ualde graue sit peccatum adulterij: tamen non satis conuenienter reprehenditur ab eo, qui maiori crimine detinetur. Non ergo tulit Laronia (de qua in Mancinello uidisti) quæ non negat mulieres peccare: sed ꝙ tantum peccent. Vnde dicit: Non erit ullũ exemplũ in nostro tam detestabile sexu: exemplũ autẽ dicit qđ quis inspicit ad hoc ut possit imitari. Aliquãdo aũt exemplũ dicitur grauissima punitio: quę ad terrorẽ aliorũ fit. Quia ergo uiros peius peccare, sed minus puniri q̃ mulieres uidet, ideo dicit: Dat ueniam coruis, uexat cẽsura colũbas. Quę metaphora sumi potest uel ex natura, uel ex colore. Ex natura qdẽ: q̃a corui cadaueribus etiã fœtidissimis uescuntur: immo interdũ humanis. Colũbę nõ nisi rebus mũdis. Ex colore aũt, q̃a corui sunt nigerrimi: oẽs colũbę autẽ sæpe albę: nunq̃ oĩno nigrę: sed nigra mala: alba uero bona deducũt: hęc est sententia. Artificiose autẽ inducit mulier diues id facere: quia molestę sunt uiris mulieres, diuites potissimũ reprehensę quoniã in. 6. Satyra dicet: Intolerabilius nihil est q̃ fœmina diues. At iterũ: Deprehensis nihil est audacius illis. Quia ergo uerisimile est quod mulier potẽs a molli uiro & effœminato reprehensa, cõtumeliosa uerba in eum reijceret: & quia melius mulieri q̃ uiro quadret uirorũ turpitudinem exprobare: pulchre inducit mulierem diuitẽ & audacem id facientẽ: de cuius audacia conqueritur Mar. quia seruum suũ detineat. Sunt autẽ quędã uocabula in cõmentarijs, & aliquãdo in textu sine quorũ intellectione auctor intelligi nõ posset: ideoq; licet fœ-

Pædicones dissima paucis exponẽda sunt. Pędicones. n. sunt masculorũ concubitores: qui agũt. Patici: qui patiũtur. Drauci: bene mentulati, q̃ operã mollibus præstant. Fellatores, & fellatrices. q̃ & quę pudenda lingunt & sugunt sed qui patiuntur irrumatores. Tribades mulieres inter se q̃si uirile munus prętãtes. Sed transeamus hæc sordida quę melius ignorãtur, q̃ sciuntur: nisi ut uitentur. Ordo est: Laronia mulier illa diues & imperiosa. non tulit. i. non tolerauit: nõ perpessa est quendam poetę, scilicet notum: ex illis uidelicet hippocritis: philo-

Tuorũ sophos se dicentibus. tuorum: idest fronte seuera & immiti, qualem taurus habet: & quicũq; minãtur. Vnde Horatius alludens ad bouem periculum dicit de se dici: fœnum habet in cornu & cæte. Nec me latet omnes, quos quidẽ uidi, aut audiui exponere toruum pro torue: sicut notũ est apud Virg. legi. sed ratio cur in eorũ sententiã non eã, est: quia bene cõueniũt superioribus: ubi dictũ est: Fronti nulla fides: ut hominẽ seuerissimam frontẽ & tristissimum supercilũ habentẽ toruũ dicat ab intorta frontis pelle, & superducto supercilio. Pręterea essent duo epitheta aduerbialia sine cõiunctione: Clamantem toties toruũ. sed ea tolerabilia sunt, dum se mutuo determinãt, sicut ualde diserte locutus est. Ita ꝙ dici posset: Clamantem toties toruũ. i. torue: quia tamen longius se iunctum est a participio: & uicinius dictioni quẽdã: ego malui sic construere: quẽdam toruũ clamantẽ toties. i. frequẽtissime. o lex Iulia quæ lata erat in adulteros: ubi sup. es? nunc dormis? quia. s. tot adulteras pateris impunitas: & ita credidit se Laronia notatã ab illo philosopho. Ad qđ sup. dictũ philosophi: Laronia subridens. i. parũ illusionẽ, aut irrisionem ridẽs inquit sup. O felicia tempora: uel tempora sunt sup. iudicanda felicia, quę moribus sup. malis te opponũt. i. censorẽ & castigatorẽ cõstituunt. quod per ironiã dicit, & addit ꝑ irrisionẽ. Roma habeat iã pudorẽ. i. uereatur publice peccare: & accepit cõtinẽs pro cõtinẽtis. Romam pro Romanis. q. d. sint Romani modo pudorosi: quia tertius Cato. i. seuerissimus morũ censor: quales fuerunt duo notissimi Catones Censorius & Vticẽsis. cecidit e cælo quasi ad mores castigandos demissus sit. Moris autẽ est quoties numeros aliquorũ notus est: ubi quis reperitur illorũ similis numerũ facere augere. sicut Horat. in sermo. Hæc mihi Stertinius sapientũ octauus: quia septẽ erãt grecię sapiẽtes notissimi. & ita quidã Sappho, aut diuã Catharinã decimã musarum dicunt. Sed tamen. i. q̃uis ita sit ꝙ sis tertius Cato. i. seuerissimus morũ cẽsor. dic sup. bone censor unde. i. abs quo pharmacopola. i. unguentario. emis hæc oppobalsama. i. hõc succum balsami: qui pretiosissimus est. & nõ nisi a mollibus & effœminatis ad usum recipi solitus. quę spirant. i. suauem odorem emittunt. & fragrant tibi in sup. collo hirsuto. i. piloso & uirili. cum animus sit mollis & effœminatus. deinde addit, quia uidet eum rubore forsan perfusam. q. d. dic audacter unde emis. ne pudeat. i. pudori sit tibi monstrare sup. nobis dominũ tabernę. i. unguentarium, seu aromatarium, quẽ apothecariũ uulgus appellat. nã taberna est ubi quid uẽditur, quã apothecã uulgus uocat: & officina ubi quid fit: qđ operatoriũ galli dicũt. Postea loquitur sine ironia: sed minaciter dicens. Si ita est ꝙ leges & iura uexãtur. i. a quolibet prouocantur ne dormiant? Scatinia sup. lex, quę lata est in pædicones. i. masculorũ stupratores, ꝑpter Caium Scatiniũ pędiconẽ. debet citari. i. ad executionem uocari ante omnes sup. alias leges. q. d. nunc plures sunt pędicones, q̃ adulteri aut aliarũ legũ trãsgressores. & ita debet lex Scatinia primũ reuocari. o tu bone censor respice primum uiros. & scrutare. i. diligenter disquire: quia dicturus est poeta quod domi redimicula sumunt frontibus. q. d. non est satis inspicere: sed oportet respicere: & nõ solũ respicere: qđ est secũdo loco inspicere. sed res patetes ad oculos. unde ad misericordiã refertur. sicut ibi: Respice in me, & miserere mei. Et respexit humilitatẽ &c. sed etiã scrutari. Scrutare igitur primũ. s. facinora uirorũ. hi. i. uiri faciunt plura sup. turpia facinora, q̃ nos mulieres. sed numerus. i. multitudo defendit illos. & phalanges. i. tales protectiones iunctæ. i. cõnexę umbone. i. primo per umbones. i. clypeorum curuaturas. q. d. quia tam multi sunt & tam potẽtes, nihil in eos animaduertitur: quia uiri non puniunt uiros. Præterea oẽs sunt eodẽ uitio inquinati: & ita est magna concordia. i. magnus cõsensus. inter molles. i. effœminatos: q; uicissim agunt & patiuntur. Vllum exemplũ sup. uitæ: aut etiam ad terrorẽ punitionis si iuste puniamur. non erit tam detestabile. i. execrabile aut uituperabile. in nostro. i. fœminino sexu sicut sup. est in uirili. & probat, quia Tædia. i. meretrix illa famosa. nõ lambit. i. dum osculatur nõ lambit: uel (ut honor sit auribus) nõ fellat Cluuiam. talẽ. meretricem cõsociam. nec Flora meretrix etiam illa lambit sup. Catullam commeretricem. sed Hispo uir ille immundus & fellator subit iuuenes. i. inclinat se ad fallẽdum iuuenes. & pallet. i. pallidus fit utroq; morbo tã fellãdi q̃ pędicandi. sed fellat & pędicatur: uel uicissim agit & patitur & ita subit. i. subintrat subagitãdo. s. & pallet utroq; morbo: quia etiam patitur. Et licet dicendo quod subit ut fellat: melius quadret superiori: Tædia non lambit &c. tamen dicẽdo quod pædicet & pædicetur: melius quadrat cum sequentibus: quia qui pędicatur muliebria patitur. Vos ergo uiri patimini muliebria: & ita abutimini officio nostro etiam turpissimo: & nos non usurpamus etiam honestissimum uirilium. Dicit enim: Nũquid nos. i. mulieres agimus causas: aut nouimus ciuilia iura: aut mouemus uestra fora ullo strepitu. q. d. minime. Paucæ etiam nostrum sup. luctantur in arena. s. ad spectaculum. & paucę comedũt coliphia. i. panes luctatorum: hoc est paucę usurpat officia uirilia. At. i. sed. uos. i. uiri. trahitis lana. i. carpitis uel carminatis. & refertis. i. reportatis in calathis. i. uasculis ex uiminibus contextis. uellera peracta. i. pexa & carpta seu carminata: ad eos uel ad eas: unde peragẽda accepistis. uos torquetis nendo. s. fusum instrumentum nendi: ad quos filum uoluitur prægnantem. i. densum. tenui stamine. i. filo unde fiat stamen & hoc facitis melius. i. doctius & artificiosius Penelope. i. quã uxor Vlyssis, quæ a textura summopere laudatur. & leuius. i. facilius: & (ut dicunt) habilius & expertius Arachne. i. puella illa Lydia: quæ Palladem ausa est ad certamen in arte texendi prouocare: abs qua uicta, uersa est in uermem, quem araneum dicimus. & telam eius araneam quæ adhuc hodie faciliter & leuiter incredibili artificio texit. Quia uero de textricibus tantum loquitur: possemus superiorẽ partem sic construere: Vos torquetis. i. compellitis texendo fusum. i. fistulam uel cannam inuolutam filo more fusi: prægnantem tenui stamine: quale sup. stamen facit nendo. s. pellex. i. ancilla uel reuera meretricula: quę cupit esse pellex. & ita ne habeat uxor, cuius pellex esse cupit, suspitionem. est horrida. i. male uestita & frigore concussa: & contremens & residens in codice. i. trunco: idest ante fores suas nens: ut e labore suo uiuere putetur. Hic accipitur autẽ codex in propria significatione. nam ideo capitur pro libro ipso: quia in codice sunt multi libri. i. cortices: in quibus olim scribebant. Pro trunco autem i. parte illa directa usq; ad ramos sæpius caudicem dicimus. Vos ergo facitis officia muliebria. i. trahitis lanam: netis & texitis. Nec hoc satis est: quin etiam patimini muliebria. Nam notum est cur. i. quamobrem. Hister uir ille diues, sed mollis & paticus: impleuerit tabulas sup. testamenti sui. solo liberto. i. nomine solius liberti: nullum cohęredem ei scribẽdo: quia. s. erat draucus subagitãs eum. & cur uiuus. i. dum adhuc sanus esset dedit multa puellę. idest uxori liberti sui: quia. s. tacuit & perpessa est: ut maritus non se, sed Histrum paticum subagitaret. Ego reperio in bonis codicibus solo nec est dandi: sed auferẽdi casus. & ita licet solo nõ legatur in datiuo. legitur tñ i ablatiuo. Et q̃a Hister ideo dedit: q̃a passa ẽ talia.

Dicit

Fugerunt trepidi vera, ac manifesta canentem
Stoicidæ, quid enim falsi Laronia? sed quid
Non facient alii, cum tu multitia sumas
Cretice? & hanc vestem populo mirante perores
In Proculas, & Pollineas? est mœcha Labulla.
Damnetur, si uis, etiam Corphinia, talem
Non sumet damnata togam. sed Iulius ardet,
Æstuo, nudus agas. minus est insania turpis.
En habitum, quo te leges, ac iura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor, & illud
Montanum positis audiret vulgus aratris.
Quid? non proclames, in corpore iudicis ista
Si videas? quæro an deceant multitia testem.
Acer, & indomitus, libertatisq; magister
Cretice pelluces. dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures, sicut grex totus in agris
Vnius scabie cadit, & porrigine porci,
Vuaq; contacta liuorem ducit ab vua.
Fœdius hoc aliquid quandoq; audebis amictu.
Nemo repente fuit turpissimus. accipient te
Paulatim qui longa domi tedimicula sumunt
Fontibus, & toto posuere monilia collo,

Dic't quod uxor etiam pauperis uiri erit diues: quę erit tertia .i. existens tertia in lecto: ita ꝙ permittat diuitem patronũ inter se & maritum draucum. Et hoc dico: quia libertum dicit. Vel potest sic intelligi: Notum est cur Hister deuerit puellæ .i. uxori suæ adhuc iuuenculę multa: quia tacuit & permisit libertum habere rem cũ marito suo: & ergo mulier erit diues: quę dormit tertia in lecto: ita ꝙ uir sit medius: & uxor ab una parte, & draucus ab altera. Tu nube: facit apostrophẽ ad absentem. Tu quęcunq; es quę uis ditari: nube sup. uiro molli, atq; tace: quia arcana .i. secreta illa facinora quę fiunt in lecto: donant .i. conquirunt uxoribus tacentibus. cylindros .i. lapillos teretes a mulieribus in pretio habitos. Et sententia tristis .i. in adulteras per legẽ Iuliam lata fiet post hæc .i. post huiusmodi turpissima uirorũ facinora de nobis sup. mulieribus. Censura .i. castigatio morũ dat ueniam .i. ignoscit. coruis .i. pessimis, quales sunt uiri. & uexat .i. molestat. columbas .i. mulierculas ex fragilitate & simplicitate forte peccãtes. Et ita conuenientissime dixit colũbas. de quibus dictũ est: Estote simplices ut columbę. Et quę in tutela Veneris sunt propter frequentem fœtum ad quem ex natura instigantur: .q.d. Laronia muliereculas forte reperiri adulteras: quia per simplicitatẽ forte deceptæ sunt, aut quia ad libidinem proniores ex fragilitate sexus deuictæ. & ita potius ignoscendũ illis, ꝗ̃ uiris: qui philosophantur: & tamen peccatũ cõtra naturam perpetrãt. Notum est etiã cur coruos dixit uiros. Omne enim nigrum malum iudicatur: Vnde Horat. in. 1. Sermo. Hic niger est: hunc tu Romane caueto. Pręterea corui rapaces sunt sinistræ aues. sed pergo. De his .n. iã satis locuti sumus. Censura aũt est censorũ iudiciũ; qđ iustũ & seuerũ esse debeat: ꝗle olim censorũ fuit.

IOAN. BRIT. ¶ STOICIDÆ: impuri & flagitiosi: qui pręferebant stoicorũ integritatẽ: & more stoico de uirtute disputabant: contendentes uirtutem solum bonũ esse, dicti ἀπὸ τῆς στοᾶς .i. porticu. Zeno enim in porticu Athenis primus coepit docere. ad quem audiendum discipuli eo confluentes: cum antea Zenonij dicerẽtur postea ab ipsa porticu stoici sunt appellati. de qua porticu itellexit Persius noster: Queq; docet sapiẽs bracchatis illita medis Porticus insomnis. ubi plu scula de porticu diximus. ¶ Stoicidæ: secundum formam patronymicam: sicut Priamidæ in prima declinatione. Quid falsi: subaudi dixit. ¶ Sed quid hoc etiam in molliciem uirorũ dicit poeta: quos uel orantes in impudicitiam mulierum non pudebat uestes tenuissimas induere ut corpus etiam transluceret. Vnde Plin. in reprehẽsionem tantę mollicei sic ait: Nec puduit has uestes .s. bombicinas etiam uiros leuitate usurpare propter uinera æstiua. in tantum a lorica gerenda discessere mores: ut oneri sint etiam uestes. Ait ergo poeta: Mulierum impudicitiam accusas, eum ipse tu multo magis fores condemnandus qui ea mollicie alijs sis futurus exẽplo. ¶ Nõ facient alij: argumentũ a maiori ad minus. ¶ Multitia: uestes tenuissimas dictas a mollicie, ut quibusdam placet. ut alijs uero a mulcẽdo: ꝙ mulcerent: & gratæ essent tenuitate sua. bombicina autẽ uidetur intelligere de quibus ex Plinij auctoritate diximus. Nam bombices telas aranearum modo texunt ad uestem, luxumq; fœminarum: quę bombicina appellãtur, tantę tenuitatis: ut denudet fœminam uestis bombicina. De uestibus multitijs sic meminit Flauius Vopiscus in Aureliano scribente præfecto ærarij: Dabis ad editionem Circensium tunicas multitias uiriles decem: lineas ægyptias uiginti: mantelia cypria paria duo. ¶ Cretice: aliqui legunt, sed falso, Critice ut dicant: Tu iudex qui in aliena uitia insurgis & notas. Nam κριτὴς iudicem signat. Cicero in epistola ad Dolabellam: ut docet Tranquillus de claris grammaticis: Ego tanquam criticus antiquos iudicaturus sum. Sed animaduertendum est syllabæ rationẽ

Multitia

repugnare: ut nullo modo legi possit Criticus, est enim prima syllaba breuis. Hor. in. 1. epist. 2. libri: Vt Critici dicunt. Illud autẽ apud Martialem in. 7. Æqualis liber est Cretice: qui malus est nomen est proprium. legẽdũq; est Cretice non Critice. Cretice igitur legendũ est a Creta: quę primam habet syllabam longam. Vt per Creticum intelligat Æacum. de quo illic: Quas torqueat umbras Æacus. ut sit sensus Quid non facient alij, cum tu qui tanquam Æacus iudex & cognitor uitiorum sumas tales habitus uestiũ. posset etiam referri ad unum quemq; primarium Romanũ: quem per Metellum Creticum designaret. ut sit sensus: Quid non facient alij cũ tu ex primarijs & principibus ciuitatis sumas tales uestes. Nam Metellus Creticus is fuit: qui Cretam imperio Romano adiecit. ¶ Perores: oratione urgeas. nam peroratio fit i fine orationis, qua maxime aduersarius urget. ¶ In Proculas, & Pollineas .i. in adulteras Proculę & Pollinę similes. ¶ Mirante: cum admiratione contemplante: ac per hoc damnante, ut inhonestum habitum. ¶ Est mœcha Labulla: sensus est Labulla & Corphinia: quę adulterę sunt: si adulterij admissi cõuincantur in iudicio: malus tamen pre se ferant honestatis studiũ: nõ enim talem sumant togam ut indecẽtẽ habitũ. Mulieres enim conuictę adulterij cogebãt' toga uirili indutę in publicũ ꝓcedere. auctores sũt Porphyrio & Asconius. Vnde Hora. in Sermo. Quid interest in matrona, ancilla peccesue togata. Contra uero stola erat matronarum. ¶ Damnetur: cõuincatur adulterij. ¶ Talem togam: tam tenuem uestem: qualia sunt multitia tua. ¶ Sed Iulius ardet: introducit Creticũ excusantem turpem habitum. ¶ Nudus agas: uerba poetæ .i. nudus eas sic te calor urget ꝗ̃si inuat nõ minus turpe esse uti tali corpis amictu, ꝗ̃ nudũ agere. ¶ Minus est insania turpis: rñdet ijs q possent dicere illũ iudicatũ in insaniã q nudus ambulauerit. ait ergo poeta: isania minore est digna rephẽsione, ꝗ̃ talis habitus. ¶ En habitũ: indignantis sunt uerba poetę, & insultatis. q.d. o ꝗ̃ dignus habitus i quo te spectarẽt Prisci Romani illi q agricolationi intẽti erãt: & q paucis annis ante uictores ꝓ rep. crudelia uulnera acceperũt o ꝗ̃ riderẽt te. ut ostẽdat illũ fuisse futurũ ludibrio & priscis Ro. & q pauloante sua tpa ꝓ rep. multa pclara gessissẽt. ¶ Modo uictor .i. paucis annis añ .i. nostris fere tpibus: ac si dicat nostro seculo: quo & Augusto Cæs. & alijs imperãtibus populus in rebus bellicis se exercuit. ¶ Vulneribus crud. .i. ꝑ cruda uulnera uictor .i. aspa & crudelia. nã a crudo fit crudelis. ¶ Illud uulgus mõtanũ: rudis ille populus: q priscis fuit tpibus: q cessantibus bellis agricolationẽ exercebat. ut de Q. Cincinnato legit' & alijs ciuibus Ro. ¶ In corpe iudicis. argumẽtũ est a minore ad maius. q d. si multitia testẽ nõ decẽt: multo minus iudicẽ decebũt. Nã ꝗ̃to ꝗs excellẽtior est: tãto magis eũ decet honestatis esse exemplarẽ & tãq̃ cęteris uirtutis speculũ. ¶ Quęro an deceat. q. d. nõ decẽt. si ergo nõ decẽt testẽ: minus ꝯueniũt iudici. ¶ Acer & idomitus: isultat sępe poeta molli uiro. ¶ Libertatisq; magister: q uideat' morũ grauissimus censor: & q i libertatẽ uelit asserere flagitiosos. Nã de aĩ libertate itelligit nõ corpis. ¶ Pelluces: trãsluces. cõpositũ est a ꝑ & luceo: sed mutat' r i l. est .n. ex corrupto & i tegro. ¶ Dedit hãc ꝯtagio labẽ: sumpta est trãslatio a pestilẽti aĩali: cuius ꝯtactu & ꝯsuetudine reliq̃ aĩalia facile cõmaculãtur. Ergo uitia, inq̃t, aliena te i hãc labẽ deduxerũt: & plures i dies deducẽt. Vñ Sene. de Trãquil. uitę. Serpũt .n. uitia: & in ꝓximũ quęq; trãsiliũt & ꝯtactu nocẽt. unde & cõtagiũ dictũ est, & ꝯtagio, & ꝯtages, oĩs morbus, q ꝯtactu facile ꝯtrahit. ¶ Labẽ: maculã & uitiũ. Labies ꝓprie dicit' i uestimẽtis: sed ꝑ trãslationẽ uitiaquoq; aĩ labes appellamus. ¶ Sicut grex: ita inq̃t, uitia serpũt i unũ quẽq; ut porrigine unius porci reliquus grex ꝯtaminatur. Qui parũ considerate loquũtur: dicunt gregẽ lanium de uno **Grex**

ribus intelligi animalibus. Cum constet gregem indifferenter non solum omni animaliũ genere:sed etiam de hominibus dici. Terentius: Vt me in gregem uestrum recipiatis. Et alibi Iuuenalis: Cũ grege Chaldæo. Seneca ad Lucil. Elephantorum gregem excellissimus ducit. Scabie: scabies (auctore Celso) est durior cutis rubicũda, ex qua pustulæ oriuntur quædam humidiores, quædam sicciores. Exit ex quibusdã sanies, fitq; ex his continuata exulceratio pruriens: serpitq; quibusdam cito. atq; in alijs quidem ex toto desinit: in alijs uero certo tempore anni reuertitur: quo asperior est quoq; prurit magis, eo difficilius tollit. Porrigine: est autẽ porrigo morbus, quo non solũ porci: sed & homines infestantur. de qua sic Cornelius Celsus: Porrigo est ubi inter pilos quædam quasi squammulæ surgunt. hæ quoq; acutæ resoluuntur, & interdũ madent, sępius siccæ sunt, fereq; id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in supercilio. Vuaq; contacta: uua enim facile corrumpitur contactu corrupti acini. Sunt aliqui qui legunt conspecta. Fœdius hoc aliquid futurum inquit est: ut aliquid etiam in posterum turpius facias hoc amictu: hoc est longe etiam indecentius committas ꝗ quę per turpem habitum peccasti. Accipient te paulatim: in eam & tu turpitudinẽ laberis: qua inter se sacerdotes Mineruę uiuunt. Sicq; poeta descendit in reprehẽsionem sacerdotum quorum collegium (auctore Tranquillo) Mineruę in Albano Domitia. instituerat: ex quo sorte ducti magisterio fungerentur: redderentq; eximias uenationes & ludos scęnicos. Horũ epulas, luxũ, molliciem scænicã, & reliqua turpia insectatur: ostenditq; eos nihil differre a molieribus colentibus Bonã Deam: aut a sacerdotibus Cotytia celebrantibus gulamq; eorũ maxime reprehẽdit: qui lautissime epularẽtur. Vnde & Mart. dapes lautę Albanę appellantur. Deniq; indignatur ex sacerdotibus quendam cornicinis cuius opera in ludis illis Albanis utebantur: nupsisse. Omnis ergo poetæ fremitus est in turpitudinẽ & molliciem sacerdotum Albanorum. Accipient te. s. io consortium suum. Qui longa domi redimicula: ostendit eos a mulieribus non esse absimiles: quę celebraturę sacra Bonæ Dęę sumũt redimicula. i. ornamenta & uincula capitis conuenientia sexui muliebri: & monilia aptant collo. Idem, inquit, faciunt isti sacerdotes in Albano: ut more mulierum sacrificia colant Bonæ Deæ: & quod proprium est mulierum sibi usurpent. Nam sacra Bonę Deæ fiebãt (ut scribit Plutar. in uita Cice. & Cæsaris) quotannis in domo maximi pontificis pro salute populi Roma. Iis nemini uiro interesse licebat a mulieribus tantum celebrabantur. Vnde Cice. in oratione in P. Clodium sic: Hominemq; eum qui puluinaribus Bonæ Deæ stuprum intulerit: eaq; sacra quæ uiri oculis ne imprudentis quidẽ aspici fas est: non solum aspectu uirili: sed flagitio stuproq; uiolaret. Alij tamen ita interpretantur: non ꝙ Bonam Deam illi sacerdotes colãt: sed ꝙ illorum ritus & ludi scęnici nihil pene differant a sacris Bonæ Deæ quę mulieres operantur. Deam autem Bonã etiã Maiã & Terram dixere: eandemq; etiam Faunam, Opem, & Fatuã. Bonam ꝙ oium nobis ad uictũ bonorũ causa est. Faunã ꝓ omni usui animantium fauet. Opem ꝙ ipsius auxilio uita constet. Fatuã a fando ꝙ infantes partu editi non prius uocẽ edunt, ꝗ attigerint terrã.

ASCen. FVGERVNT trepidi &c. Hic per continuationem quandã progreditur poeta ad castigandos iudices: & eos qui sententiã mortis ferunt: cum sint nobilissimi prodentesq; molliciem suam habitu quem fœminis molliorem in sede iudiciali habent. De hac autem re sic ait Aulus Gel. pri. cap. 5. Hortensius omnibus ferme oratoribus ętatis suę nisi M. Tulio clarior: qui multa cum mundicia: & circunspecte, compositeq; indutus & amictus esset: manusq; eiusq; eius inter agendum forent argutę admodum & gestuosæ: maledictis compellationibusq; probrosis iactatus est: multaq; in eũ quasi in Histrionem in ipsis causis: atq; iudicijs dicta sunt. Sed cum Lucius Torquatus subagresti homo ingenio: & infestiuo grauius, acerbiusq; apud concilium iudicum, cum de causa Syllæ quereretur non iam histrionem eum esse diceret: sed gesticulariam: Dionysiãq; eum notissimę saltatriculę nomine appellaret: tum uoce molli atq; dimissa Hortensius: Dionysia inquit: Dionysia malo equidem esse: ꝗ ꝙ tu Torquate inelegans agresti aditu difficilis. Sunt autem uerba hæc poetę non amplius Lauroniæ. Ordo autem est: Stoicidę. i. philosophi seuerissimi uerbis quidem quales erant stoici: qui nemini peccanti ignoscebant: sed æqualiter omnia uitia punienda prædicabant: ut docet. 1. Sermo. Flaccus. trepidi. i. festiui ex timore & uerecũdia. fugerunt Lauroniam. s. canentem. i. alta & aperta uoce contra eos proclamantem uera hæc manifesta. i. res ueras & manifestas. uera sup. inquit poeta dico. enim ꝓ quia: quia quid falsi sup. dixit Lauronia. q. d. nihil. & hoc decenter addit poeta ne quis dicat superiora esse muliebria dicta nihil ueri habentia: sed ex iracundia dũtaxat orta. quę enim docte loquentes inducunt: non quod uerũ est semper: sed quod ipsis loquentibus uerum uisum est res loqui faciunt. Sicut Dido decepta dicit. 4. Æneid. Nusꝗ tuta fides. Ne ergo quis dicat poetam non cõsentire Lauronię: approbat dictũ eius dicens: Quid enim Lauronia falsi? Et deinde subtiliter procedit, quasi per approbationẽ prioris dicti. Et est locus a minori. Minus enim uerisimile est in causa criminali esse mollem, ꝗ philosophantem. & istud eum mollem esse conuincit ex habitu, unde dicit. Sed quid alij non facient. q. d. nihil facient: immo quilibet facient. cum sup. ita sit. ꝙ o tu Cretice. i. iudex seuere. sumas. i. assumas. multitia. i. uestem mollissimam: & pellucẽtem unde singula corporis membra perspici possent: quæ lubrici se de procenitate corporis iactantes excogitauerunt. Fit autem mihi uerisimile: ut legatur potius Cretice: & potius a Creta, quam a crite: quia seuerissimi iudices in Creta fuere: ut dictum est in prima huius libro. Quas torqueat umbras Æacus &c. Et cum sup. tu portes. i. extremam sententiam: hoc est diffinitiuam sententiã feras populo mirante. hanc quam dico. s. mollissimam uestem. Perores inquam in. i. contra Proculas & Pollineas. i. meretrices & mœchas: quales Procula & Pollinea. Labulla illa mulier est mœcha fateor: dãnetur ergo si uis etiã Carphinia adhuc infamior mœcha. ipsa dãnata. i. postꝗ fuerit dãnata. nõ sumet talẽ. s. tã infamem togam: ut tu sumis peroraturus causas sup. sed sup. dices forte. Iulius. i. Sol in mense Iulio: uel Syrius ardet. i. ardorem uehemẽter facit. ego æstiuo. i. calore cõficior. Respondet poeta. agas. i. eas secundũ Georgium nudus. uel agas sup. rem iudiciariam. insania est minus turpis sup. ꝗ mollicies. q. d. potius eligendũ est: ut populus te insanum ꝗ mollem dicant. Alij legunt infamia. & est ordo: Infamia quam nudus agens incurres: est minus turpis. i. detestabilis, ꝗ est ea, quã incurris agens in multitijs. Vnde infert per irrisionem sicut Vir. En agros, & quã bello Troiane petisti Italiam metire iacens &c. En habitum q. d. uide qualem habitum gens. quo. i. in quo. populus modo. i. pauloante. uictor. i. quasi iam rediẽs ex recẽti cęde hostium. & per disciplinam militarem exercitus. & uulneribus crudis. i. adhuc hebetantibus & nondũ consolidatis. & illud montanum uulgus. q. d. quod notum est esse durissimũ & omni assuetum: quia in montibus degentes remoti sunt ab his, quę ad mollẽ uitã nauibus aduehũtur mõtanũ dico uulgus positis. i. repositis & relictis aratris. audiret. i. audire debeat ferẽtẽ leges & iura. q. d. nõ decet in tam molli habitu ferre legem, aut militiam, aut agriculturam passis: qui omni labori assueti sunt. Quid. i. ꝗ rẽ nõ ꝓclames. q. d. nullã nõ proclames: uel nihil nõ ꝓclames. i. porro: hoc est a lõge clames. uel qd. i. cur nõ ꝓclames. si uideas ista. i. istos uitupabiles habitus in corpore iudicis. quęro enim an multitia deceant testẽ: hoc est an audiendus & accipiẽdus est testis: qui tam molliter uestiatur? q. d. non: quia talis infamis est. infamis autẽ nõ potest firmũ & ratũ testimonium perhibere. & si ista non decent testem. o tu Cretice existens uel existere debes acer. i. uehemens uitiorũ castigator & punitor. & indomitus. i. nullo munere: nulla pręce: nullis minis: nulloq; fauore a seueritate flectẽdus. Et ponitur indomitus pro indomabili. Sicut. vii. Aenei. Diues inaccessos ubi Solis filia lucos. inaccessos lucos dicit non quos nemo accessit: sed inaccessibiles: quos nemo accedere debeat. Et i Geor. Aut illaudati nescit Busyridis aras. Nõ erat ergo indomitus de quo loquitur: sed debebat esse. & magister libertatis: idest qui debebas ut in ciuitate libera unicuiq; ius suum tribuere: secluso omni timore & fauore. Tu inquam o Cretice: qui esse deberes acer, indomitus, & magister. i. princeps & maximus conseruator libertatis. pelluces: idest ꝑ medium habitus tui luces ut liniamenta corporis tui appareant: quasi dicat minime talis esse deberes. sed scio unde hic morbus ingruerit. contagio. i. cõmertiũ & ratio, seu consuetudo, quã habes cum mollibus uiris. dedit: idest genuit hanc labẽ. i. maculã uel inquinationẽ uitæ. & dabit hanc labem in plures: quia plures te secuti idem facient. sicut totus grex: idest congregatio ouium supple cadit. i. moritur uel deterior fit scabie: idest ꝑpter scabiẽ. unius sup. ouis. & totus grex porcorum cadit porrigine. i. porcorum scabie squãmosa: quę per squãmas decidit. & ita loquitur de grege ouiũ & porcorum. & dat scabiẽ ouibus: porriginẽ porcis. uel (quod minus placet) utrũq; porcis. q; pro &. uua. i. botrus. est cõspecta ab uua. i. existẽs in umbra alterius uuæ ducit. i. ꝯtrahit liuorẽ maculã. i. q̃lis nascit ex percussione & nimio ꝯtactu: aut morsu: & est plũbei coloris. Vnde Tibul. Cũ succos, herbasq; dedi: ut liuor abiret: Quẽ facit impresso mutua dente Venus. Liuor

Quia

Quia uero qui inuident cum se corrodant. & succum naturalem consumant. talem colorem habent quales qui cõpressi sunt, aut cõtacti uiolenter: ergo liuidi dicũtur. Omnis igitur contagio & cõsuetudo malorũ parit maculam. Vnde in psalmo. xvii. Cũ sancto sanctus eris: & cum uiro innocente innocens eris: & cũ electo electus eris: & cum peruerso peruerteris. Dicitur autem contagio: hæc contages: & hoc contagium. Primũ ponitur hic. Secundũ apud Lucretium: Qui fuerant autẽ præsto contagibus ibant. & iterum apud Virg. i Bucolicis: Nec mala uicini pecoris cõtagia lædẽt. Et in singulari apud Aulũ Gellium libro. viii. cap. ii. legitur cõtagio singulariter ubi dicitur. Quoniam nefas ducerent nomina libertati patriæ deuota seruili cõtagio pollui. Fœdius hoc aliquid &cæ. Progreditur ad reprehendendos sacerdotes: quorũ collegium Mineruæ in Albano constituerat Domitianus. ostenditq; fœdissima illorum scelera: atq; hi, qui tam molliter allicuntur aliquando progressuri sunt. Dicit ergo q amictus quidem fœdus est: sed longe fœdioris uitæ præ se fert iudiciũ. de qua re Au. Gellius lib. iii. cap. v. Plutarchus refert Archesilaum uehementi uerbo usum esse de quodam nimis delicato diuite, q incorruptus tamẽ. & castus, & per integer dicebatur. Nam cũ uocem eius infractam: capillumq; arte cõpositũ: atq; oculos ludibundos: atq; illecebræ, uoluptatisq; plenos uideret. Nihil interest, inquit, qbus membris cinædi sitis: posterioribus an prioribus: hunc autem locũ Cecropiã soliti bapte lassare Cotytto: a Calderino nõ bene intellectum: & a Georgio, Mancinelloq; nõ satis explanatũ: qui secuti Probum, quædam uocabula non satis integre posuerunt. Angelus politianus ad unguem explicat capi. x. centuriæ suæ probatus ueterũ auctoritate baptas esse fabulam Eupolidis cõtra baptas. q nocturno sacra Cotyttus Deæ impudẽtiæ: quam psaltriam fuisse Probus dicit: pudentissime colebant: ob quã fabulam (ut Platonius græcus auctor est) ab ipsis baptis in mare submersus est. Est aũt bapte masculini generis: quia uiros significat principaliter: licet etiam fabulæ nomen sit. Cotytto aũt quia psaltriæ aut Deæ impudẽtiæ nomen: nõ dubie fœminini declinatum, sicut cætera græca in o longum: quorum s̃m Seruium non habemus nisi genitiuũ in us: & accusatiũ in o in nostra declinatione. unde hic legendũ est Cotytto: nõ Cotytton nec Concytton. Dicta tamen est & Cotys: cũ accusatiuũ Cotin. Cic. & Strabo ponũt: & genitiuũ Cotyos Synæsius. sacra aũt dñr Cotyttia: ut patebit in explanatione nostra. Ordo igitur est: Tu qui tã molliter uestiris. audebis quandoq;. i. aliquãdo tpe futuro. aliquid. i. aliquod factũ. Fœdius. i. obscænius & turpius. hoc amictu in quo. s. pelluces. nemo fuit repente. i. sine incremẽto successiuo turpissimus. hoc est sicut nemo uno ĩpetu factus est optimus: ita nemo uno turpi facto habet turpissimus: sed paulatim fiet. Na sup. illi q accipiũt domi. non. n. cum sint sacerdotes sed turpes ut sacerdotes illi: hoc audent in populo, aut in tẽplo. redimicula qbus. s. mitræ alligantur, quod molliciei signũ est. unde apud Virgiliũ uitio datur Phrygibus: hoc est Troianis. ubi dicitur. Et tunicæ manicas & habẽt ridimicula mitræ. illi inquam, qui sumũt domi redimicula in frõtibus suis: idest, imitãtur molles sacerdotes albanos. accipient supple in collegium aut consortiũ suũ. q paulatim. i. successiue te. & qui posuere. i. apposuere toto collo monilia. i. ornamẽta muliebris colli. i. qui uicissim patrumtur in secreto muliebria: & ita se ornãt ornamentis muliebribus.

Contagium
Contagio
Contages

Atq; bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam. sed more sinistro
Exagitata procul non intrat fœmina limen.
Solis ara Deæ maribus patet. ite profanæ
Clamatur, nullo gemit hic tibicina cornu.
Talia secreta coluerunt orgia teda
Cecropiam soliti baptæ lassare Cotytto.
Ille supercilium madida fuligine tinctum
Obliqua producit acu, pingitq; trementes
Attolens oculos, vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumq; comis auratum ingentibus implet
Cærulea indutus scutulata, aut galbana rasa,
Et per Iunonem domini iurante ministro.
Ille tenet speculum patici gestamen Othonis.
Actoris Aurunci spolium, quo se ille videbat
Armatum, cum iam tolli vexilla iuberet.
Res memoranda nouis annalibus, atq; recenti
Historia, speculum ciuilis sarcina belli.
Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia ciuis,
Bebriaci in campo spolium affectare palati,
Et pressum in faciem digitis extendere panem,
Quod nec in assyrio pharetrata Semiramis orbe,
Mœsta nec Acciaca fecit Cleopatra carina.
Hic nullus verbis pudor, aut reuerentia mensæ.
Hic turpis Cybeles, & fracta voce loquendi
Libertas, & crine senex phanaticus albo
Sacrorum antistes, rarum, ac memorabile magni
Gutturis exemplum. conducendusq; magister.

ATQVE Bonam: ordo est: Atq; placant Bonam Deam. Abdomine teneræ porcæ: ola, inquit, in sacris Bonæ Deæ faciũt, quæ ad eius cultũ pertinẽt. Nã sus prægnans ei (ut scribit Macrobius) mactabatur: quæ hostia propria est terræ. Abdomine: idest sumine. Plin. in. ix. cap. xxxvii. ait antiquos uocauisse abdomen, quod nũc sumẽ. Aristot. lib. pri. de natura animaliũ de Abdomine ita scribit: Venter infra pectus est parte priore, eiusq; radix umbilicus est: cui radici pars subiecta in latus utrumq; Ilia dicit. q autem recte subiũgitur sumẽ est, siue abdomen. Magno cratere: nã in sacris (auctore Macrobio) erat uas uini: quod mellariũ apppellabantur: & uinum lac dicebatur. Sed more sinistro: sed in ijs sacris contrario se gerunt ritu. Nam cũ sacra a mulieribus tantũ celebrentur: ipsi cõtra ritũ sacrorũ eas excludũt: & soli inter se molles & effœminati celebrant. More sinistro: more contrario: cũ a mulieribus soleant excludi mares ita: ut ne effigies quidẽ maris eo in loco sit fas conspici. Nam & picturæ mariũ uelis integebant. unde alibi: Testiculi sibi conscius unde fugit mus. Varro. n. tradit eam adeo pudicã fuisse: ut extra Gynæceũ nunq̃ it egressa: nec nomen eius in publico fuerit auditũ: nec uirũ unquam uiderit: uel a uiro uisa sit: pp quod nec uir templũ eius ingreditur. Ite profanæ clamatur: iubent inq̃t magno clamore mulieres abesse. Profanæ: sacer & profanus uocabula sunt cõtraria. Sacrum. n. est (ut Trebatius libr. primo de religionibus refert) quicquid est quod Deorũ habetur. unde Virgilius huius diffinitionis memor ubi sacrũ nominauit: admonitionem Deorũ pene semper adiecit Sacra Dionææ matri, diuisq; ferebam. Item Sacra Ioui stygio q̃rite incepta paraui. Profanũ omnes pene cõsentiũt id esse: quod extra fanaticã causam sit: q̃si porro a fano & religione secretũ. Vnde Cic. ad Herenniũ. Locus quærit celebris an desertus: sacer an pfanus: publicus an priuatus, ubi ligedo ostẽdit uocabula esse opposita. Porphyrio exponẽs illud Horatij Odi pfanũ uulgus. ait Profanus eos dici, q sacris initiati nõ sunt: q fanũ intrare nõ poterãt. Gemit hic tibicina: nã in eius sacris adhibebantur modulationes & Tibicinæ canentes cornibus. Sed hic, inquit, nõ sunt Tibicinæ: non sunt mulieres, sed uiri tantũ. Talia orgia: ostendit poeta eorundem sacerdotum molliciem nihil differre a mollicie sacerdotũ Deæ Cotyttus. est. n. sensus: Non dissimilia inquit, sunt sacrificia quæ sacerdotes instituti a Domitiano Mineruæ in Albano colunt: ab ijs quæ feruntur ab Atheniensibus culta: quæ Cotyttia appellata sunt. Nam Athenienses instituerãt Cotyttia sacrificia peregrina sumpta a Thracibus: q̃ nocturnis peruigilationibus celebrarentur. In quibus impudica, turpiaq; multa fiebant. De quibus uidetur intellexisse Hora. in Epodis: Inultus ut tu riseris Cotyttiam uulgati sacrũ liberi Cupidinis? Candida. n. sagaminatur Horatio: quia talia sacrificia ei cõmissa ridens diuulgauerit. Cotyttia autem (ut scribit Porphyrio) sacrum Cupidinis esse dicit: quia maleficia hæc quæ per inferna sacra fiunt ad amorẽ pertineant. unde apparet & hos sacerdotes talia sacrificia ut impudica & ad amorẽ pertinẽtia tractare. His ritibus peruigilijsq; Deam Cotytto præesse uoluerũt: & proinde Cotyttia nominata sunt. Vnde Strabo sic inquit: Athenienses aũt sicuti reliquis in rebus hospitũ & externorũ studiosi perstiterũt: sic & in Deis. extrema. n. multa suscepere sacra ita: ut in comœdijs cõplura & Thracia & Phrygia decãtata sint. Eam tamen Deam alij Cotytto, alij uero Coty-

Abdomen
Profanũ
Sacrum
Cotytto

appellauere. Vnde Strab. lib. x. Similia inquit sunt quæ apud Thraces celebrantur: quæ Cotyttia & Bendidia. apud quos & Orphica initiũ habuerunt. Ipsam sane Cotyn: quæ apud Edonios colitur: & eius instrumẽta memorat Aeschylus: Sic & Synæsius appellat his uerbis ἄμφω ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς ... καὶ τίκτω τὴν τῆς κότυος. Confidens demonstra uirũ semimarẽ statim sodalem͡q Cotys. quem locũ exponẽs Suida. Cotyn Deam colit ait turpiũ præsidem. Alibi tamẽ idem Synæsius Cotytto appellat: ubi ait: ἑρμῇ μὲν καὶ ἡρακλεῖ τῆς παλαίστρας ἐφόροις ... κοτυττοῖ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀττικοῖς ... : Mercurio quidẽ & Herculi palæstræ præfectus neutiquã congruit. Cotyttoni aũt & alijs apud Atticos despicatissimis administrat quibus uerbis declarauit eũ (de quo agit) in epistola foedissimis esse moribus qui in Cotyttoni inseruiat. Contra igitur hæc nocturna Cotyttia Eupolis poeta Comicus (ut referunt quidã cõmentatores) Aristophania scripsit comoediã quam Baptas appellauit, de qua sic Plato meminit: ubi de comoediarum differentijs agit: ... τοὺς βάπτας ... Scimus, inquit, Eupolim cum Baptas fabulam docuerit: ab ijs ipsis in mare submersum contra quos Baptas emiserat. Lucianus quoq͡ in ea oratione: quæ inscribitur ad ineruditũ multos emptitantẽ libros in hanc ferme sententiam. Dic mihi, inquit: etiã ne Æschinis orationẽ aduersus Timarchũ legisti an uero oia illa scis & nosti singula? Aristophanẽ uero & Eupolim subsisti Baptas integrã fabulã pellegisti? unde etiã Probus sic scribit:

Bapta

Baptæ comoedia inquit fuit, in qua Eupolis inducit uiros Athenienses ad imitationẽ foeminarũ saltantes lassare psaltriã Cotytto. Cotytto apud Athenienses psaltria quã effoeminati colũt nocti illã adeũtes. De Baptis & Cotytto Angelus Politianus in Miscellaneis suis elegãtissime disseruit. ⁋ Orgia proprie nũc dñr sacrificia Bacchi.

Orgia

ὀργιάζω, n. Orgia celebro. Vnde Stra. lib. x. scribit sic: Plurimi igitur græcorũ totum cerimoniale negocium, quod Orgia uocantur: Bacchanaleq͡ & choricũ & sacrorũ mysteria Libero patri attribuerunt. Cæterorũ aũt Orgia pro oĩbus cerimonij capientur. unde idẽ Stra. Cybelẽ præcipuo uenerantur honore, eius Orgia frequentãtes. Orgia putat Euse. de præparatione euãgelica dicta ἀπὸ τῆς ὀργῆς. i. ira: quam aduersus Iouẽ Ceres suscepit. uerũ postea & aliorũ Deorũ dicta sunt Orgia ipsa mysteria. unde Orgia dicimus Veneris: Orgia Corybantiũ. ⁋ Secreta tæda. i. mystica tace. nam noctu talia sacrificia peragebantur. ⁋ Baptæ i. sacerdotes molles & effoeminati: a quibus Eupolis denominauit comoediam suam: a βάπτω quod significat tingo & lauo: q͡ qui sacris initiabãtur, lauarentur aqua calida primum. Aristophanes: Primũ ex ritu ueteri me lauerũt. ⁋ Lassare: nam in sacris salutãtes fictam fortasse personam Cotyttus lassabãt. Probus (ut diximus) ait fuisse psaltriam, quam effoeminati Athenieses noctu colũt, eam adeũtes. ⁋ Cotytto: accusatiuus est græcus. ⁋ Cecropiam i. atticã a Cecrope rege, qui primus Atheniensium rex regnauit in Attica ante Deucalionis tempora: quẽ omnis antiquitas fabulata est biformẽ fuisse: quia primus marem foeminæ matrimonio iunxit. ⁋ Ille supercilium: mollicẽ adhuc insectatur in iisdẽ sacerdotibus: qui more mulierum decoris essent studiosi. supercilia enim fuligine denigrabant: quod solitum fieri ostendit Pli. lib. xxviii. ubi ait: Capilli de fimo Vrsi ... adeps misto Ladano & lantho continet: alopeciasq͡ emẽdat, & raritatẽ superciliorũ cum fungis lucernarũ ac fuligine: quæ est in rostris earũ. ⁋ Producit: extendit & emendat. ⁋ Obliqua acu: calamistro. ⁋ Pingit oculos. n. sibi tingebãt. Plin. in. xi. Palpebræ in genis homini utrinq͡. mulieribus ẽt infectæ quotidiano tanta est decoris affectatio, ut tingantur oculi quoq͡. Oui. in arte amandi: Nec pudor est oculos tenui signasse fauilla: Vel prope te nato lucide Cidne croco. per oculos igitur intellige genas, quæ inficiebãtur. unde diuus Cyprianus in tractatu habitus uirginũ de impudicis uiris sic scribit: Illi docuerunt & oculos circunducto nigrore fucare: & genas mendacio ruboris inficere: & mutare adulterinis coloribus crinem &c. Sic & diuus Hieronymus ad matrẽ & filiam in Gallia cõmorantes scribit: Oculos stibio linit. Imperator Antonius secundus (auctore Herodiano) procedebat in publicum pictis oculis genisq͡ purpureis satis. ⁋ Ille: alius ex sacerdotibus. ⁋ Vitreo Priapo: nihil inquit omittũt, quod ad mollicem, nequitiamq͡ pertineat. Nam & poculis, inquit, utũtur in cõuiuio effigiatis instar inguinũ: quam obscoenitatẽ notat & Pli. li. xiiii. loquẽs de ebrietate: Iam uero quæ uasa adulterijs cælata: tanquã per se parũ doceat libidines temulentia, ita uiua ex libidine hauriuntur. Idem etiam in proœmio li. xxxiii. his uerbis: In poculis libidines cælare iuuit, & per obscoenitates bibere: panibus etiam p obscoenitatem sic formatis uescebantur. Mart. alis: Si uis esse satur nostrũ potes esse. Priapũ Ipsa licet rodas inguina tutus eris. ⁋ Reticulumq͡: tegmẽ est capitis mu-

Reticulum

lieris a rete dictũ. a cuius similitudine est factũ: quali & nostris temporibus a matronæ utuntur & aureis & sericis. græce κεκρύφαλος appellatur. De eo sic Lampridius: Matronas aũt regias contentas esse debere uno reticulo. atq͡ inauribus, & bacaro monili. genere masculino protulit Plin. lib. xii. ubi de natura thuris. sic. n. scribit: Persona adijcitur capiti, densusue reticulus. Nã apud ueteres capillos puellæ aut humeris diffiuẽtes, aut reticulo collectos gestare cõsueuerũt. Propertius: Nec de more comæ per leuia colla fluentes: ⁋ Scutulata. i. uestes scutulis distinctas: quas galli instituerũt. unde sic Pli. Plurimis uero licijs texere, q͡ polymita appellant. Alexandria instituit, scutulis diuidere Gallia. ⁋ Cærulea: color cæruleus inter uiridẽ & nigrũ est proprieq͡ thalassicus. unde poetæ mare, reliquasq͡ aquas cæruleas appellant. Idem etiã dicit color uenetus.

Cæruleus

unde Vegetius lib. iiii. de re militari scribit nautas ueste ueneta esse induendos: & uela nauiũ exploratoriarũ colore ueneto esse tingenda: hoc est cæruleo. Nã (ut idẽ inquit Vegetius) similis est fluctibus marinis ita: ut color cæruleus, & uenetus, & thalassicus idem sit: id est color similis marinis fluctibus. Thalassam. n. uocãt græci mari. ⁋ Rasa: uestimẽta q͡ pilo carerent. Nam absolute positũ est rasa & numero plurali. apud priscos in usu fuit toga rasa & pexa: q͡ cõtrariæ erant. Nam rasa sine pilis erat: pexa uero uillosa. De quibus sic

Venetus

Thalassicus

Rasa

Pexa

Martia. Rasam tu mihi mitte togã. Et alibi: Togã ue pexam. Plin. itẽ scribit: Lanã hister, liburnia q͡ lino propiorẽ q̃ lanæ esse, alienã pexis, & quã sola ars scutulato textu cõmendat ita: ut bene cõueniat togæ rasæ q͡ scutulato textu cõficiebatur. i. breuibus scutis distinguebatur. ⁋ Galbana: galbanũ genus est coloris albi: ut aliqui putant & sublucidi. quod mollium & delicatorum fuisse ostendit non solum Iuuenalis. sed & Martialis: cum hominem muliebriter indutum galbanatũ appellat. unde etiam idẽ Martial. mores appellat galbinos. i. molles & effoeminatos. Tunicã galbinã a colore galbano appellat. sic Flauius Vopiscus in Aureliano: Inter hæc fuit tetricus chlamyde coccea, tunica galbina. Galbinũ item (ut scribit Pli. lib. xii.) arbor est Syriæ in Amano monte similis, ferulæ resinã pducens puram & translucidã. Suetonius in Galba scribit primũ Sulpitiorũ cognominatũ Galbam: eo q͡ facibus galbano illitis oppidum Hispaniæ succenderit. Plin. itẽ lib. xi. Propolis est odore graui, ut qua plerjq͡ pro galbano utant. ⁋ Et per Iunonẽ domini: oia, inquit, faciunt q mulierũ sunt. ut etiã nõ per Geniũ: sed per Iunonẽ domini iurẽt. Nã placuit quibusdã (ut auctor est Sene. ad Luci. lib. xix. epistola. cxi.) unicuiq͡ nostrũ pædagogũ dari Deũ: nõ quidem primarũ sed hunc inferioris notæ ex eorũ numero. quos Ouid. ait de plebe Deos. Stoici uero affirmarũt singulis & Geniũ & Iunonẽ dari, unde & Pli. lib. pri. cap. vii. sic inquit: Quamobrẽ maior cælitũ populus ẽt q̃ hominũ intelligi põtecũ singuli ex semetipsis totidem Deos faciãt, Iunones, Geniosq͡ adoptando sibi. Ex quo uidetur iurare mares cõsueuisse per Deos masculos foeminas uero p Deas iurare. unde modo poeta ait sacerdotes ipsos more foemineo p Iunonẽ iurare: sicuti iurat, siue Imprecatur. Quartilla apud Petroniũ his uerbis: Iunonẽ meam iratã habeã: si unq̃ me meminerim uirginẽ fuisse. Licet Socrates apud Platonẽ i Gorgia iuret per Iunonem ita: ut de hoc adhuc quærendũ censeam. ⁋ Ille tenet speculũ: ex sacerdotibus inquit alius tam grande habet speculũ: quo se polit, q̃ grande fuit illud Othonis: quo se in acie uidebat. De quo ita & Sydonius Apollinaris: Post speculi immanis pompam: quo se ille uidebat. Hinc turpis q͡ pulcher Otho. Idem alibi: Galbam sternis Otho speculo q pulcher haberi Dũ captas. sicq͡ p transitũ molliciẽ Othonis suggillat: qui (ut scribit Tranquillus) adeo mollis fuit, & mundiciarũ muliebriũ studiosus, ut uulso corpore & galericulo capiti propter raritatẽ capillorũ adaptato & adnexo incederet: & nemo dignosceret, quin & faciẽ quotidie rasitabat: & pane madido, lacte asinino linebat. Idq͡ instituit a prima lanugine ne barbatus unq̃ esset. ⁋ Gestamẽ: expositio est. hoc equale solebat gestare Otho studiosissimus formæ. ⁋ Patici Othonis. i. patiẽtis muliebria. Nam (ut scribit Tranquillus) Neroni cõsuetudine mutui stupri conciliatus est. ⁋ Actoris Aurunci spoliũ: alia expositio. Hoc aũt Hemistichiũ Vergilianũ in dedecus dicit Othonis: qui nõ iã in gentẽ hastã more Actoris uiri fortissimi portabat: sed igẽs speculũ ut mollis & effoeminatus: legendumq͡ est ironicos: quasi dicat non iã spolium ablatum hosti: quale fuit hasta quam, Turnus Actori abstulit.

Locus obscurus

⁋ Ille

¶ Ille.s. Otho. ¶ Cũ iã tolli uexilla iuberet cũ iã ĩ hostes acies dirige=
ret sublatis signis. ¶ Res memorãda: acclamatio est in derisũ Otho
Annales nis: ut sit nõ memorãda, sed supprimẽda. ¶ Nouis annalibus, atq;
Historia recẽti Historia iter annales & historiã hoc iterest: q Annales, quã
tũ potuimus colligere ex uerbis Ciceronis & Gellij, sunt libri cõtis
nẽtes res gestas pluriũ annorũ. obseruato cuiusq; anni ordine: un
de & nomẽ accepere. nudi aũt sunt & simplices, uelutiq; cõmenta
rij, q breuiter rẽ cõplectẽtes, materiã pbeat uolẽtibus scribere histo=
riã, neq;.n. affectus mouẽt, neq; alacriores ad rẽp. defẽdẽdã, neq;
segniores ad rẽ pperã facienda annales cõmouere possunt. Histo=
ria uero est rerũ gestarũ narratio uel demõstratio. dicta ab ἱστορῶ
quod est idẽ quod narro. uñ Cic. in. ii. de oratore. Erat historia an=
naliũ cõfectio: res oẽs singulorũ annorũ mãdabat literis põt. max.
efferebatq; in albũ & pponebat tabulã domi: ptãs ut esset populo
cognoscẽdi: hiq; annales maximi nominãtur. Virg. itaq; oĩum rerũ
pitissimus inducit Æneã tanq̃ põtificẽ dicere. Et uacet annales no=
strorũ audire laborũ. Cũ ergo Æneas, ut pontifex inducat, merito
annales appellat historiam. Historia (ut scribit Gellius) q̃ ratione,
quoue cõsilio gestæ sint res demõstrat. Ex annalibus igit tanq̃ ex
breui, nudaq; materia sumebat historia: quæ rẽ uberius pscribit: q
affectuũ plena est. Ergo annales id oĩno sunt, quod historiæ: sed hi=
storiæ non oĩno id quod annales sunt: tanq̃ alterũ sit speciale nomẽ
alterum generale. sicuti quod est homo, id necessario aĩal est: quod
est aĩal nõ id necesse est ut sit homo. ¶ Speculũ ciuilis sarcina belli.
ueluti acclamatio ĩ cõtẽptũ tãtæ molliciei: q iter cætera belli machi=
namẽta speculũ quoq; gestaret. ¶ Belli ciuilis: bellũ appellat ciuile
…ebrias quod inter Othonẽ & Vitelliũ gestũ fuit ad Bebriacũ uicũ iter Cre=
us ui… monã & Veronã: ubi duabus Otho cladibus acceptis superatus ẽ.
…us De quo bello & loco Plin. meminit lib. x. cap. xlix. Venerũt ĩ Italiã
Bebriacẽ sex bellis ciuilibus trãspadũ & nouæ aues. ¶ Nimirũ: insul=
tatio est in Othonẽ ut effœminatũ. q. d. rẽ facit mõstruosam Otho:
q Imperatores de regno eijcit & cutẽ more mulierũ curat & polit,
q̃si cõtraria. Nã cũ ab Galba adoptari expectaret: iiq; Pisone ptu=
lisset, indignatus, ad uimq; cõuersus, eũ a suis desertum interemit.
Galba aũt septimus fuit Imperator, q Neroni successit: nullo gradu
cõtingẽs Cæsarũ domũ. lege Suetoniũ. De cæde itẽ Galbæ & Otho=
nis & pugna Bebriaca meminit Iosep. de bello Iudai. i. v. libro sic:
In medio namq; Romanorũ foro Galba perẽpto, creatus Otho Im=
perator, cũ Vitellio iperãte pugnabat, quẽ germanorũ tunc manus
elegerat. Habito aũt apud Bebriacũ Galatiæ plio cũ Valente & Ce=
…ecinna cinna Vitelli ducibus primo die Otho supauit: altero Vitellii mili=
tes, multisq; trucidatis. & aduersæ ptis audita uictoria Otho apud
Brixellũ semet occidit: pnsq̃ biduũ tre sq; mẽses imperium tenuit.
¶ Curare cutem: faciẽ (ut diximus) quotidie rasitare, & corpus uelle=
re. ¶ Affectare: est aĩum habere itentũ ad aliqd habendũ. i. affectu
inhiare ut Gigãtes affectauerũt cælũ. i. aĩum intentũ habuerunt ad
hñdũ cælũ. & Cæsar affectat iperiũ. i. aĩum intentũ habet ad habẽ=
dũ imperiũ. ¶ Spoliũ palatii: p palatij: ubi sedes erat iperatorũ. Nam
primus fuit Romulus (auctore Liu. ĩ primo) q palatiũ ubi educat⁹
ipse fuerat, muniit. Sic. n. dixit quẽadmodũ alibi: Purpureus magni
ructaret scurra palati. Et Petroni⁹: Fama uolat, summiq; petit iuga
…alatiũ celsa palati. Ex septẽ. n. collibus urbis fuit palatiũ. unde Cic. in Of=
ficijs ait: Cn. Octauiũ pclarũ ædificasse in palatio, & plenã dignita=
tis domũ. & inde domu palatinã appellauerunt domũ Imperatorũ.
Dictũ palatiũ uel q ibi pecus pascẽs balare cõsueuerit: & q̃si balan=
tiũ. uñ Neuius balantiũ appellat. uel q palare. i. errare pecudes sole=
rẽt. uel q ibi Hyperborei filia Palato habitauerit: q̃ ex Hercule La=
tinũ peperit. uel q ibi Pallas Euandri filius sepultus fuerit. uel q ẽt
Palatini & Aborigines ex agro rheatino, q appellat palatiũ, ibi cõ=
sederint. uel a Pali pastorali Dea ut scribit Solinus. ¶ Et extẽdere pa=
nẽ. s. madidũ lacte asinino. Namq; (ut scribit Pli. li. xxviii.) cutẽ in fa=
cie erugari & tenerescere, & cãdorẽ custodiri lacte asinino putant.
Proinde Poppea uxor Neronis quomodocũq; ire cõtigisset, secũ sex=
cẽtas asellas ducebat. ¶ Quod nec in assyrio fecit: inqt Otho ea ad
curandã cutẽ, & se molliẽdũ ĩ castris: q̃ nec Semiramis regina, nec
Cleopatra fecerũt: ut ostẽdat ipsum ẽt fœmininis molliorẽ extitisse.
Mollis. n. ornatus & expolitio cutis uirũ nõ ornat: sed mẽtẽ eius in=
dicat. unde est illud Ciceronis in Officijs: Ergo & a forma remouea=
tur ois uiro nõ dignus ornatus. Ouid. Sint pcul a nobis iuuenes
Semiras ut fœmina cõpti. ¶ Semiram. s. Nini regis Assyriorũ fuit uxor: ma=
mis gni mulier aĩ: q̃ occiso marito, nõ ausa tradere imperiũ filio Nino
adhuc ipuberi: nec ipsa palã tractare: mutato habitu cũ filio, regni
moderationẽ suscepit. Hæc Babylonẽ cõdidit: nã cõtẽta acq̃sitos
a marito terminos tueri: Æthiopiã quoq; suo iperio adiecit: Indis
etiã bellũ intulit: libidinis adeo ipatiens, ut adamasse ẽt æquũ feratur.
Ad postremũ cũ cõcubitũ filij petijsset: ab eodem iterfecta est: duos
& trigita annos post Ninũ regno potita: quo tpe pstat fuisse Abraã
& Zoroastrẽ magnũ apud Bactrios. ¶ Orbe assyrio: in ea parte As=
syriæ, ubi Babylon est. Nã Babylon & Nisibis urbes Assyriæ sunt Assyria
maximæ. q̃ aũt Assyria antea dicta fuit postea dicta est Syria terra= Syria
rũ maxima, & pluribus distincta nominibus. De qua abunde Plin.
lib. xiii. Et Strabo decimo sexto. ¶ Pharetrata: pharetra armata: qua Pharetra
li habitu in bellũ descẽdebat. est. n. pharetra recõditoriũ sagittarũ.
¶ Cleopatra: Ægypti fuit regina: soror illius Ptolemæi: qui Põpeiũ Cleopa=
neci tradidit. Eã primo amauit Iulius Cæsar: ex q̃ puerum suscepit tra
Cæsarionẽ. Mox eã post mortẽ Iulij Cæsaris. M. Antonius ardẽter
dilexit: ex qua liberos duos suscepit: quos Solẽ & Lunã appellauit.
Eãq; postea aduersus Augustũ cũ exercitu pficiscentẽ q̃tuordecim
cũ triremibus secuta est ad Acciũ pmõtoriũ: ubi cõmissa pugna,
uincẽteq; Augusto, ipsa prior cũ suis triremibus aufugit in Ægy=
ptũ: quã fugientẽ Antonius relicto exercitu pditus amore cõsecu=
tus est. Sicq; Augustus potitus uictoria in Ægyptum secutus est
utrũq;. M. Antonius gladio suo seipsum iteremit: Cleopatra ne ui=
ua ab Augusto in triumphũ duceret: admotis corpori serpentibus
mortẽ sibi psciuit. lege Plutarchũ, Florũ, Strabonẽ, & Sueto. ¶ Mo=
stiaq; uicta irã Cæsaris Augusti timebat. ¶ Carina acciaca: q̃ pugna=
uit apud Acciũ pmontoriũ. Est aũt Epiri pmontoriũ: Augusti co= Accium
lonia cũ tẽplo Apollinis nobili, ac ciuitate Nicopoli q̃ Victoriæ ci=
uitas iterpretat. Vnde Pli. & Strabonẽ. ¶ Hic nullus uerbis pudor,
aut reuerẽtia: redit poeta ad sacerdotes: de qbus cœperat. Ait ergo
iter ipsos oĩa turpia fieri: nec ullũ existere pudorẽ: quominus & uer=
bis & factis utant obscœnis. Nã pudor est ueluti obstaculũ: nequid Pudor
turpe faciamus: unde phi sic diffiniũt: auctore Gellio: Pudor est iu=
stæ uitupationis siue repħẽsionis timor. ¶ Turpis Cybeles. i. oĩa ob Cybeles
scœna fiũt hic. i. iter ipsos sacerdotes: q̃lia fieri solẽt in sacris Cybe= ta sacra
les: ubi turpissima quæq; fiebãt: & pcipue solemni die lauationis
eius in Almone fluuio. Nã (ut scribit Augu. lib. ii. cap. iiii. de ciui=
tate Dei) ante Deæ lecticã talia p publicũ cantitabãtur a neq̃ssimis
scœnicis: q̃lia nõ deceret matrẽ ipsorũ scœnicorũ audire. uñ Augu.
subdit illã pinde turpitudinẽ obscœnorũ dictorũ, atq; factorũ scœni=
cos ipsos domi suæ pludẽdi causa corã matribus suis agere pude=
ret: quã ppublicũ agebãt corã Deorũ matre: spectante & audiente
utriusq; sexus frequẽtissima multitudine. ¶ Fracta uoce: aut molli
& effœminata, aut ĩ oẽm effusa turpitudinẽ. sumpta trãslatione ab
eqs, q fracto & soluto freno, toto ĩpetu ferũtur. Apul. lib. viii. de sa=
cerdotibus Deæ Syriæ: Fracta rauca & effœminata uoce clamo=
res absonos intollũt. ¶ Phanaticus senex. i. sacerdos non absimilis
Gallo sacerdoti Cybeleio. Nã phanaticus epitheton est Galli. i. affla= Phanati=
tus numine. nã spiritu quodã uidebantur agi diuino: & futura præ= cus
dicere. uñ Horat. in Satyris: Hũc circũ tonuit gaudẽs Bellona cruẽ=
tis. & in Odis: Nõ Dindymene: nõ adytis quatit. Mentẽ sacerdotũ
incola Pythius, Nec liber æq;. Cũ igit quodã furore diuino agant,
caput iactãt, rotãtq; crines. Lucanus in primo: Crinẽq; rotãtes Sã=
guineũ populis cecinerunt tristia galli. unde Liuius. lib. xxxvi. sic
scribit. L. Scipionis legatus classem ĩ Europã ad Sextũ opugnandã
traiecit. Iamq; subeuntibus muros phanatici Galli primã cũ solẽni
habitu aũ portã occurrerit. Lymphatus ẽt & lymphaticus uocat
insaniẽs & laruatus. i. demoniaco spiritu afflatus. Pli. de helleboro. Lympha=
Medetur ita comitialibus morbis, uertigini, melãcolicis, insaniẽti= tus
bus lymphaticis, elephãtiæ albæ. Idẽ. l. viii. ca. liiii. Loquẽs de Api Lympha=
boue: Hi greges repẽte lymphati futura præcinũt. unde lymphare ticus
quod est uesanũ facere. Vale. Flaccus lib. iii. Deus ancipitẽ lympha=
uerat urbẽ. ¶ Sacrorũ antistites: dñs & magister taliũ sacrorũ. Tull.
pro domo sua ad põtifices: Aliæ cerimoniæ nobis erũt, alij Antisti=
tes Deorũ immortaliũ. Ibidẽ: Qui estis antistites & cerimoniarum
& sacrorũ. ¶ Rarũ & memorabile magni: ironicos dictũ. q. d. Raro
inuenias tã boni exẽpli magistrũ conducẽdũ mercede ad uoluptas=
tẽ gulæ. Nã exemplũ. i. quod nobis ppositũ monet qd nobis fugiẽ= Exemplũ
dũ, imitandumue sit. Est. n. (ut difinit Cic. ad Herenniũ) alicuius fa=
cti aut dicti præteriti cũ certi auctoris noie proposito. Exemplũ itẽ
dicimus id quo demõstratur in rebus uenalibus, cuiusmodi sit ea
res uenalis. unde Cic. ad Herenniũ. Si merces ipsi q uenditãt, aliũ
de exemplũ quæritant mercis: aut si aceruos dicant se tritici habe=
re: & eorum exemplũ pugno non habent quod ostendant.
¶ A T Q V E placãt. i. ita cõgregant tẽpore nocturno: ut mulie= ASCen.
res q̃ placabãt Bonam Deã abdomine. i. sumine porcæ teneræ. i.

Quid tamẽ expectant,phrygio quos tẽpus erat iam
More superuacuam cultris abscindere carnem?
Qudringenta dedit Gracchus sestertia dotem
Cornicini,siue hic recto cantauerit aere.
Signatae tabulae.dictum feliciter.ingens
Coena sedet.gremio iacuit noue nupta mariti.
O Proceres censore opus est,an aruspice nobis?
Scilicet horreres,maioraq; monstra putares,
Si mulier uitulum,uel si bos ederet agnum?
Segmenta,& longas habitus,& flammea sumit
Arcano qui sacra ferens nutantia loro
Sudauit clypeis ancilibus.o pater vrbis
Vnde nefas tantum latiis pastoribus?unde
Haec tetigit Grauide tuos urtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere, atq; opibus vir.
Nec galeam quassas,nec terram cuspide pulsas,
Nec quereris patri.vade ergo,& cede seueri
Iugeribus campi,quem negligis.officium cras

suis eximiae. Sues.n.(sm Donatũ) sacrificio idonei dicebãtur exi-mii:oues lectae:boues intacti.placãt inq̃ abdomine & magno cras-tere.i.uase,quod mellarium uocãt:licet uino impleãt.placant inq̃ Deã abdomine porcae.i.faciunt oĩa q̃ mulieres Bonae Deae sacrifi-cãtes facere debeãt:sed foemina exagitata procul,nõ intrat templũ more sinistro.i.puersorq; solis mulieribus debebãtur & ita exclu-dendi erãt uiri. uñ dicit Ouidi. Sacrae Bonae maribus nõ adeũda Deae & ipsi excludebãt foeminas. Ara deae pater solis maribus.i.uiris:cũ patere debeat solis foemininis: & clamatur a sacrificulo.s. sicut in coetu mulierũ clamabatur a praefica.clamatur inq̃ sic:o uo: pfanę.i.a fano excludẽdae, tanq̃ indecẽtes mulieres.ite.i.discedite hinc. tibicina.i quis psaltria. non gemit.i. nõ facit foemininũ sonũ, q̃si gemitũ.ullo cornu:q̃a nulla admittebant: & ita ut pceptũ erat mulieribus ne tibicẽ adhiberetur: & non adhibebãt tibicinã bap-tae.i.uiri molles & impudici: qui Athenis peregrina sacra tẽpore nocturno cum omni immunditia faciebãt:cõtra quos Eupolis baptas scripsit.solit.i. consueti olim apud Atheniẽses.lassare.i. frequẽti sacrificio molestare Cotytto:illã Deam q̃ prius fuerat psaltria : sicut apud Romanos Dea Flora : cui Romani Floralia instituerunt,fuerat meretrix.Cecropiã.i. Atheniensem:hoc est i ea ciuitate:ubi Cecrops olim regnauerat. coluerunt taia Orgia.i. impudica sacrificia:qualia.s.fuerũt Orgia Bacchi.nõ aũt uocabantur Orgia,sed Cotyttia & Bendidia. sed quia Orgia erant Bacchi sacra in quibus,ut prius per Mancinellũ dictũ est , oĩa obscęna fiebãt.ideo pro obscaenis sacrificiis accipit.coluerũt inq̃ secreta teda .i. abscon sa lampade:ne a turpitudine arcerent quouis pudore. ille.i.quiuis ex talibus uiris mollibus.produxit.i.extendit.acu obliqua.i.ab hoc incuruata.supercilũ.i.pilum in superiore oculorum cilio.tinctũ.i.intinctum prius.fuligine.i.nigredine fumi ad hoc collectã.madida.i.adhuc humida.ut adhaereat.idest cõponit & facit sibi supercilũ nigrũ,quod in muliere placet.& attollens oculos trementes.i. paetos & lubricos : uel timore ne fuco laedantur.depingit .i. cõponit aut fucat eos.Ille.i.alius ex illis.bibit ex Priapo uitreo:q̃si delectetur mẽbro uirili:sicut mulier.& implet reticulũ auratũ.i.aurũ intextum habens.ingentibus comis.i.multis & prolixis capillis more mulierum. quem Pannonij,seu Vngari, & Huni,nonnulliq; Alemannorũ assumpserunt . implet inq̃ existẽs indutus scrutulata .i. id genus uestis muliebris caerulea.i. caerulei coloris.aut galbana aliud genus uestis.rasa.i.nõ uillosa:sed tonsa probe.ministro.i. pedissequo iurãte &.i.etiam nõ solũ domino. per Iunonẽ domini .i. per Iunonẽ nõ per Iouẽ:quo dominae solent:ut minister ẽt dominũ effoeminatũ signifi.et ipso nõ refragante.Ille.i.alius:tenet speculũ: appositorie gestamẽ.i. quod erat gestamen.Othonis patici.i.soliti pati muliebria. & hoc tenet pro re:egregia:q̃si magnũ sit habere talis uiri speculũ & ideo per aliam appositionem iucũde addit. Actoris Aurunci spoliũ.i.quod sic iactabũde tenebat : ut Turnus apud Virgiliũ hastam ingentẽ Actoris Aurũci spoliũ.i.qua uictoria Auruncũ ingentẽ bellatorem spoliauerat . usitatius dicitur spolia quã spoliũ singulariter.quo sup.speculo.ille.s. Otho. uidebat se armatũ.i. effigiem sui existentis in armis.cũ.i.quando iuberet.i.uellet iubere.iam.i.paulopost.uexilla ad pugnã cõmittẽdam tolli: erat.n. imperator exercitus. Speculũ dico existẽs sarcina.i.quod habebatur in sarcinis ciuilis belli:quod Otho cõtra Vitelliũ gessit. est sup. res memorãda.i.memoriae commendãda.nouis annalibus .i. per nouos annales. & historia recẽti.s.quae eo anno, quo talis res gesta sit,scribatur. Nimirũ:q̃a certe est sup. facinus summi ducis : uel pertinet ad summũ ducem occidere Galbã.i.per hoc pbatur Otho summus:dux:q̃a Galbam occidit. unde magnũ est habere spoliae uidelicet speculũ. & constantia summi ciuis est curare cutẽ.i. polire & leuigare aut fucare more muliebri cutem. & haec oĩa per ironiã dicit. Aduertendũ autem quod plerique hũc locũ accipiũt: quasi totus de Othone intelligẽdus sit: utpote q; Otho Galbã interfecerit: ut speculũ eius haberet. dicit ẽt Valla: q; hic dictum est Bebriaci in campo pro Bebriaco pp homeoteleuton. & q; Palati sit genitiuus huius nominis Palatus. dicit .n. quod illud spoliũ prius Galbae mortuo Palatus sustulerat : quod sublatũ ipsi Palato in famiori postea ab Othone fuit. Erat .n. ut ingt, Galba mollior quã Otho. Ego aũt,ut oĩa de Othone intelligenda,potiusquam de ciuibus Romanis cõcedam:malim dicere spoliũ Bebriaci palati pro palatij.i.quod Otho a Galba affectauit in cãpo Bebriaci palati.i. ubi erat imperator:& ita palatiũ imperatoriũ:q̃a sic in cãpo ciuilis belli,ut in palatio mollissime uixit. Ordo igitur est: Et summi ciuis est affectare in campo sup. bellico spoliũ Bebriaci palati .i. palatij.s.speculũ. & extẽdere digitus panẽ madidatũ lecte asinino in faciẽ:ut cutis firma & nitida sit.quod.i.quã rem Semiramis regina Babyloniae:quamuis esset tã lasciua, q; equũ usq; ad coitũ amauerit:ut dicit Plinius. pharetrata.i.armata:q̃a gessit uiriles habitus simulãs se filiũ suũ esse. nõ fecit in orbe assyrio .i. oppido babylonico. nec Cleopatra regina Aegypti. Mar. Antonij triumuiri amica. moesta propter amissam uictoriã:ferit in acciaca carina.i.qua in acciaco mari: ubi ab Augusto uicta est utebatur:hoc est:licet Semiramis & Cleopatra mulieres fuerũt:tamẽ cũ bella gererẽt : nec speculo nec fuco usae sunt. hic.i.in hoc collegio sacerdotũ:aut potius(ut dixi)qui sacerdotes imitantur in turpitudine uitae , nullus est honor aut reuerentia mensae.hic est libertas turpis Cybeles.i.q̃lis erat apud gallos Cybeles sacerdotes turpissimos.& libertas loquẽdi uoce fracta.i.effoeminata est hic & senex phanaticus.i. delirus , aut ad fanũ pertinẽs albo crine.i.canescens.antistes.i. praeses sacrorũ existens rarũ & memorabile exẽplũ.gutturis magni.i.maximus deuorator ciborũ.& magi pducẽdus.i.q talibus pducat est sup.hic.i. q talia sacra colebãt,attiftũ moribus suis cõsentaneũ cõducebãt. & ita nõ tam de collegio albanoꝝ,q̃ de immundis Romanis loquitur poeta.

QVID tamen expectant:ex quo inquit uitam agunt obscaenam, & muliebrẽ:nec magis indigẽt genitalibus q̃ Galli:qui castrati erãt:quandoquidẽ nubũt.quod ergo expectant, cur nõ castrentur, & per oĩa similes sint cybeleis sacerdotibus:quos i reliquis imitantur? More phrygio:more gallorũ sacerdotũ Cybeles:qui testa samia(auctore Pli.uirilitatem sibi amputabãt ad imitationẽ Atys pueri:quẽ Cybele impudice dilexit:q cũ castitatẽ suam. Deę promisisset:eamq; cõmisso stupro cũ nympha Sangaritide nõ seruasset: & Dea irata supplicium de nympha sumpsisset:correptus furore: & putãs domos ruere solitudinẽ petijt: & per summa Diodymi mõtis Phrygiae discurrẽs: arrepto lapideo cultro seipsum castrauit. unde Oui. Ah pereãt partes q̃ nocuẽ mihi: Ah pereãt dicebat adhuc, onus inguinis aufert:Nullaq; sunt subito signa relicta uiri. Catullus tamẽ aliter scribit puerũ:cum ex aqua Galli fluminis Phrygiae bibisset,in furorẽ ex aquae natura cõpulsum, silice se castrasse. Tandẽ e mõte in uallẽ praecipitatus in arborẽ pinũ cõuersus est. Phrygio: nã Phryges Troesq; prope Idã habitantes (auctore Strab.) Deã praecipuo uenerãtur honore:eius Orgia frequentantes. Carnem superuacuum:superfluã & minime necessariam: quando oĩa muliebriter agant, & nubant.sicq; per irrisionem a poeta dicũtur. Cultris:nõ ferreis, sed lapideis. Nã silice (ut diximus) uirilia sibi amputabant. Quadringẽta dedit:notat poeta mares sui tẽporis, quo multi frõte inuerecũda nubebãt.unde Marc.Barbatus rigido nupsit Callistratus Afro:Hac qua lege solet nubere uirgo uiro. Nupsit & Nero Doryphoro liberto, & Neroni Sportus. auctor Trang. ostẽdit ergo ex sacerdotibus Gracchũ nobilem, & potentem uirũ nupsisse,oĩaq; fecisse,quae in nuptijs etiã uirginalibus fieri solẽt: ut dotem etiam dederit marito. Quadringẽta sestertia: ac si dicat

tantam

IOAN. BRIT.

Galli sacerdotes

tantam dotem, quæ caplat etiam summã equitis Ro. Neq;.n. quis
quam haberi poterat inter equites romanos, qui summã quadrin
gentorũ sestertiũ nõ habuisset. ¶ Gracchus: unus ex sacerdotibus
nobilis & potẽs: quales fuerũt Gracchi. Nam Gracchorum familia
Sestertiũ nobilitate præstabat, & potẽtia. ¶ Sestertia: Sestertiũ primũ fuit (ut
diximus in superiore Satyra) quarta pars denarij: quo tpe quindes
cim decusses is ualebat: hoc est decem asses: fit aũt a semis & tertiũs
eo q; cõtineat in se asses duos & dimidiũ tertij. Declinatur ẽt gene
re masculino Sestertius. ¶ Cornicini, siue hic recto cantauerit ære:
Tubicen hoc infamiã & dedecuu est nubentis. Nam ille, inquit, cui nupsit
Corni-cen fuit aut Cornicen, aut Tubicen: ut ostendat parẽ oino ex ea re tras
hi infamiam. Nã castris legio habet tubicines, cornicines, buccina
Buccinator tores. Tubicines ad bellũ uocãt milites, & rursum receptui canens
tes reuocant. Corniciens, & buccinatores erãt ornamẽtũ totius les
gionis in ingressu cõflictus, & eius reditu. Quoties ad aliqđ opus
exituri sunt milites soli tubicines canũt, & soli milites ad signa eoꝝ
obtemperant: quoties mouendi sunt signa cornicines canunt: quo
ties pugnatur & tubicines, & cornicines pariter canũt. unde illud
est Ouidij in Metamorphosi: Nõ tuba directi, nõ æris cornua flexi.
¶ Signatæ tabulæ subaudi sunt. Nam matrimoniũ non fiebat sine
publica scriptura. unde alibi poeta: Si tibi legitimis pactam, iun
Tabulę ctamq; tabellis. Non es amaturus. Tabulæ aũt numero tantũ plus
rali dñr uenditionũ, emptionũ dotiũ, & id genus cõtractuũ. unde
Tabularium Tabulariũ locus ubi reponũtur ipse tabulæ. & Tabularius ipse ta
bularũ scriptor, & notator: quẽ uulgo notariũ appellamus. de quo
Tabularius ẽt pauloante diximus. ¶ Dictũ feliciter: subaudi est. ut sit feliciter ce
dant nuptiæ. ita.n. dici solebat in nuptiarũ celebratione. Tranquil
lus in Domitiano: In reducẽda post diuortiũ uxore acclamari aus
dijt libenter domino & dominæ feliciter. Romani.n. causa boni
ominis (ut docet Cic. in libro de Diuinatione) in oĩbus rebus agen
dis: quod bonũ, faustũ, felix, fortunatumq; esset, præfabantur. ¶ Se
det: ponitur. ¶ Censore opus est: turpitudinẽ rei hac ambigua pers
cunctatione aggrauat. q.d. flagitiũ esse nihilominus dignũ castiga
Censor tione q̃ expiatione. ¶ Censore. q mores corrigat. Nam censor pẽrat
moribus ciuitatis. De quo ita Plutarchus in uita Pauli Æmilij. Cen
sura maxime oĩum magistratuũ reuerẽtię est: plurimæq; potestatis
cũ in alijs rebus tũ maxime ad morũ emendationẽ. Nam e senatu
remouere põt: equitibus auferre equos: notare infamia: cesum age
re: lustrũ condere: Asconius Pædianus: Regendis moribus ciuitas
tis censores quinto quoq; anno creari solebãt. hi prorsus ciues sic
notabant. ut qui senator esset eijceretur senatu: qui eques Ro. equũ
publicũ perderet: q plebeius in Centũ tabulas referetur: & æranus
Haruspex fieret: ac p hoc nõ esset in albo centuriæ suę. ¶ Haruspice: qui sacri
ficijs expiet tantum naturę portentũ. Haruspex enim. is dicebas
tur: q inspectis extis uictimę futura prædicebat: portẽtaq; sacrificio
expiabat: denominaturq; ab haruga.i. uictima. & haruga ab ara
.i. stabulo. ¶ Scilicet horreres: cũ ea interrogatione legendũ est qua
increpamus male intelligẽtes: q.d. hoiem nubere multo monstruo
Segmẽta sius est: q̃ si bos agnũ pareret, & mulier uitulũ. ¶ Segmẽta ornamẽ
ta esse muliebria declarat Valer. Maximus lib. v. capite de gratis
Permisit quoq; his purpurea ueste & aureis uti segmentis. Iuxta
quod dixit Seruius: Segmentũ esse monile, & ornamentum guttus
ris. Quod ẽt Sydonius cõprobare uidetur his uerbis: Et illam fars
ranis ebriam succis inter crepitantia segmenta palmatã comenus
flauit. quibus uerbis ostendit ornamenta esse, quæ cõstarẽt aut ars
gento & auro: aut margaritis: aut pretiosis lapillis crepitantibus.
Iuuen. Et segmẽtatis dormisset paruula cunis. Pli. lib. vi. ca. xxxiii.
ostendit: Segmenta significare circulos his uerbis: Plura autẽ sunt
segmẽta mũdi, quæ nostri circulos appellauere: græci paralelos. uo
cabulũ autem deductũ est a secando sicut & segmina. ¶ Longos:
Flammeum muliebres. ¶ Flammea: flammeũ ueli genus erat coloris luthei quo
caput nouæ nuptæ uelabatur. Martialis lib. x. l. Præluxere faces: ue
larũt flammea uultus. ¶ Sacra ferens: nobilem esse ostendit sacerdo
tẽ, q nupsit. Nam Salij sacerdotes Martis ex nobilioribus tantum
creabantur sicq; ostendit poeta eũ qui in monte Albano sacerdos
sacra Mineruæ ministrabat, & nupserat: antea Martis sacerdotem
extitisse. ¶ Qui sudauit clypeis ancilibus hoc est clypeis: q̃ ancilia
sunt appellata. de quibus talis extat historia: Regnante Numa Põ
Ancile pilio e cælo in terrã decidit breue scutũ ex ære dictũ ancile: q; un
diq; esset recisum. unde Ouid. in Fastis: Atq; ancile uocant, quod
ab omni parte recisum est: Quaq; oculis spectes angulus omnis
abest. Et una uox edita oium potentissimã fore ciuitatem: quãdiu
id in ea seruaretur. Rex igitur ne furto locus esset: adhibito fabro
Mamurio iussit ad illius similitudinem undecim alia scuta fieri:
simulq; misceri: ne celeste internosci posset: adhibitiq; sunt sacer-
dotes Salij duodecim: qui Ancilia ferrẽt: ac per urbẽ irent canentes Salij
carmina cũ tripudijs, solemniq; saltatu: unde & nomen accepere.
Ii aũt Marti erant cõsecrati. eorũ primus præsul uocabatur: aucto
re Plin. Ancilia aũt nomen est tertiæ declinationis. legitur tamẽ &
ancilũ & anciliorũ: sed illud ratione analogiæ: hoc aũt auctoritate
defenditur. sic etiam uectigalium & uectigaliorum: Saturnalium
& saturnaliorum: multaq; id genus. ¶ Arcano loro: q; nulli alij lis
ceret fere & pertractare q̃ Salio. ¶ O pater urbis: exclamatio est qua
& rei indignitas, & indignatio poetæ exprimitur. ¶ Pater urbis. s.
Mars: ex quo & ii a Rhea Numitoris filia nati sunt Romulus & Re
mus urbis conditores. ¶ Vnde nefas tantũ: subaudi est. i. tanta mo
rũ prauitas ut uir uiro nubat? ¶ Latis pastoribus: Romanis, qui a
pastoribus originẽ traxerũt: & q olim antea uoluptatũ ignari fue
runt: ut rudes & agrestes pastores. De quibus scribit sic Varro Ro
manũ uero populũ a pastoribus esse ortũ, quis nõ dicit? quis Faus
stulũ nescit pastorem fuisse nutricium? qui Romulũ & Remũ educas
uit. nõ ipsos fuisse pastores obtinebit? Sicq; poeta fœdam sui tem
poris molliciem notat. ¶ Hæc urtica: hic libidinis pruritus. ut etiam
nubant. ¶ Gradiue: Mars, uel qa gradatim & per ordines eatur in
bellũ, uel a uerbo græco γρα...: quod est uibrare: q; in bello
hastæ uibrentur. ¶ Nepotes: posteros. ¶ Quereris patri. i. nec quere
ris apud Iouem patrẽ tuũ de luxuria & mollicie Romanorũ. ¶ Va
de ergo: acri indignatione dictũ. ¶ Campi seueri: campi Martij: in
quo comitia fiebãt, & magistratus creabãtur: militesq; noui exerce
bantur: ut dicemus illic: Aut uulnera Pal. ¶ Quem negligis: quem
minime curare uideris ¶ Officiũ: ad irrisionẽ cõtemptumq; tempo
rũ suorũ hoc dicit: qbus multi abiecta uerecũdia nubebant. Intros
ducta est persona q̃ ostẽdat operã sibi dandã esse uiro nubenti. ¶ Of Officiũ
ficiũ nemini dubiũ est officiũ dictũ esse ab efficiendo ut id sit: quod
unusquisq; teneatur efficere. unde Cic. librũ suum de Officijs ins
scripsit: q; ibi docet qđ in oi rerũ actione sit efficiẽdũ. Est ergo sens
sus. Quodã mihi negociũ (quasi debitũ, & quod teneatur efficere)
est mihi peragendũ. Tranq. in Calligula: Liuiã Horestillã. C. Pisoni
nubentẽ: cũ ad officiũ & ipse uenisset, ad se deduci imperauit.
¶ QVID tamen expectant &c. cũ ita sit, inqt, q; ornant se more ASCen.
muliebri: & q; patiũtur muliebria: quare nõ demũ sibi utilia ampus
tant more sacerdotũ Cybeles, qui Galli dñr a Gallo fluuio: secun
dũ plures præsertim, q nubũt & afferũt dotem pro onere matrimo
nij sustentando: & id publice cũ oi solennitate debita: & a iure aps
probata: quod maximũ monstrũ est. Ordo est: Tamen cũ ita sit q;
in habitu & opere sint mulieres, quid expectant. i. attendũt, qđ eos
facit differre quod facere deberet: hoc est quos erat iam tempus. i.
tempestiuũ abrumpere. i. uiolenter afferre. carnem superuacuam. i.
inutilia membra: quibus nõ utuntur cũ patiantur muliebria. cultris
sup. lapideis. sicut ẽt circuncisio a Iudæis fiebat. & ego dicit abrũs
pere nõ abscindere. more Phrygio. i. more sacerdotum Cybeles
Phrygiæ. i. troianæ. Gracchus. i. diues & nobilis. sed paticus nus
bens pro muliere. dedit quadringenta sestertia. i. censum equestrẽ.
dotẽ. i. in dotem uel pro dote. dedit inquam cornicini. i. cantanti
cornu. siue. q.d. ut nõ mentiar. hic. i. is cui dedit cantauerit recto
ære. i. tuba magna. Tabulæ nuptiarũ scilicet & dotis signate sunt
a notario publico. dictũ ab omnibus q aderant. feliciter supp. eant
incepta. i. nuptiæ: quod Galli dicunt: bien oistre uous soit: ingẽs cœ
na sedet. i. multi cœnãtes: ut i nuptijs discumbũt. noua nupta. i. ille
nobilis & diues: quem Gracchũ uocauit. & qui pro fœmina nupsit
iacuit in gremio mariti. i. nuptiæ omnino cõsumatæ sunt. licet na
tura & sexus refragentur. & ideo exclamans dicens: O proceres. i.
o optimates, qui onera ciuitatis sustentatis. & eius periculo prospi
cere & occurrere debetis. an opus est nobis censore: ut tã turpes
mores arceant. aut extirpent an haruspice. i. extra ad aras inspiciẽte
quo opus est quoties monstra, aut portẽta, prodigiaue euenerant.
Scilicet horreres. i. cũ horrore timeres & putares esse maiora mõs
stra. i. res quæ contra naturam, aut præter consuetudinem fiunt;
monstrantur. si mulier humani. s. generis ederet. i. pariendo emitte
retur uitulũ: uel si bos ederet agnum, quæ res pro monstris & pors
tentis maximis habitæ sunt. q.d. minime deberes horrere: aut puta
re esse maiora monstra, q̃ q; uir uiro nubit. Frequenter.n. utimur
Scilicet quando cũ ironia quadã: aut indignatione interrogamus;
& responsionem negatiuam petimus sicut. iiii. Æneidos: Scilicet is
superis labor est: ea cura quietos Solicitat. ut autem scias esse maxi
mum monstrum: ostendit ea contigisse, q̃ maxime repugnant natu

lupi a pecoribus arcerentur. Præbere palmas: uerberandas, ut fiant fœcundæ. Nam id putabant maxime ad fœcunditatem pertinere, unde Ouidius: Nupta quid expectas: non tu pallentibus herbis. Nec prece, nec magico carmine mater eris. Excipe fœcundæ patienter uerbera dextra: Iam socer optatum nomen habebit aui.

ASCen. ¶ EST enim sup. qui dicat te audiente officium. i. obsequium debitũ amico est mihi peragẽdum. i. debet a me peragi cras in ualle: idest porticu Quirini: a Romulo sic dicta. Et interrogat quiuis hoc audiens. Quæ causa officij sup. est ibi? Ad quod ille indignatus respõdet: quia rem non tam nesciat. Quid quæris: idest percunctaris: ac si nescias. amicus nubit: & nõ adhibet multos quia uiro nubit. sed liceat: idest licitũ sit. modo uiuere ista: idest huiusmodi fœdissima facinora: fient. fient palam. & cupient referri. i. redigi. in acta. i. in publica instrumẽta interea tamẽ dum sic uiri uiris nubunt, ingens tormentũ: idest causa magni tormẽti. hæret. i. adhæret. & connectit nubentibus sup. uiris. q. s. nequeunt parere: & retinere maritos suos dominæ ad pellices diuertantur. Sed melius. i. decentius supple est q̃ nil. idest non aliquid. q̃ inquam natura non indulget aliquid iuris: idest q̃ nõ concedit aliquid iuris animis in corpore: idest q̃ non sint mulieres perfectæ in corpore. pariendo: scilicet prolem sicut sunt in animo: qa hoc uellent: sed frustra: quia moriuntur steriles. & Lyde: idest aranea quæ olym Lyda puella fuit. turgida. i. turgidos faciens: condita: idest pro condimentis posita in pixide: id est in uasculo ex buxo facto: nõ prodest illis. & tamen araneorũ quorundam fertilium medicamentum fœcunditatem afferre a quibusdam creditur. uel (ut Politianus. c. xlvi. dicit) legitur sic: Turgida non prodest condita pixide Lyde. & construitur sic: Lyde: idest mulier illa, aut similis. turgida: idest crassa & huiusmodi medicamẽta uenditans. non prodest illis pixide condita. i. postq̃ condiuit illis pixidem. Nec prodest illis præbere Luperco sacerdoti tali. agili. i. mense Februario per ciuitatem discorrenti: cuius percussio fœcunditatem afferre credebatur, ut Mancinellus recitat.

Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
Lustrauitq; fuga mediam gladiator arenam,
Et Capitolinis generosior, & Marcellis,
Et Catulis, Paulisq; minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad podium spectantibus, his licet ipsum
Admoneas, cuius tunc munere retia misit.
Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atq; una transire uadum tot milia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nõdum ære lauantur.
Sed tu uera puta. Curius quid sentit, & ambo
Scipiadæ? quid Fabricius, manesq; Camilli?
Quid Cremeræ legio & Cãnis cõsumpta iuuentus,
Tot bellorum animæ? quoties hinc talis ad illos
Vmbra uenit, cuperent lustrari, si qua darentur
Sulfura cum tedis, & si foret humida Laurus.
Illuc heu miseri traducimur. arma quid ultra
Littora Iuuernæ promouimus? & modo captas
Orcadas? ac minima contentos nocte Britannos?
Sed quæ nunc populi fiunt uictoris in urbe,
Non faciunt illi quos uicimus, & tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti sese indulsisse tribuno:
Aspice quid faciant commercia uenerat obses.
Hic fiunt homines. nam si mora longior urbem
Indulsit pueris, nonnunquam deerit amator,
Mittentur braccæ, cultelli, frena, flagellum.
Sic prętextatos referunt Artaxata mores.

IOAN. BRIT. ¶ VICIT & hoc monstrum: hactenus de sacerdotibus: nũc uero de nobilitate polluta ludis gladiatorijs & opera scænica. Nam tẽporibus poetæ cum Domitianus edidit pugnas uirorũ & mulierũ, multi nobiles illic pstiterũt operã: unde poeta in Satyra. viii. in eodem. Quanti sua funera uendãt. Quid refert, uendunt nullo cogente Nerone. Nã Nero (ut scribũt Tranquillus & Eusebius) exhibuit ad ferrũ quadringentos senatores, sexcentos equites Ro. Domitiani uero tempore nobiles nõ coacti, sed iam antea sub Nerone educati inter ludos scænicos, spõte in theatrũ ueniebant. quod Iuuenalis cõquerit et alibi: Cytharœdo principe natus Nobilis hęc ultra qd erit nisi ludus? Per Gracchũ autẽ, ut supra diximus: Quadringenta dedit Gracchus sestertia dotẽ: nobilẽ ubiq; & potentem intelligit. alibi: Cum Graccho iussus pugnare secutor. Nã Gracchorũ domus nobilitate pstabat & potẽtia populari seditione cõparata. Dicẽdo aũt poeta: Vicit & hoc mõstrum: ondit turpius qdẽ esse uiris ad artẽ scænicam descendere, & digladiari, q̃ nubere neq; .n. quicq̃ existimabat flagitiosius q̃ ludis scænicis, arenaq; fœdari. unde ut ignominiosum iuuentus q̃ probris copia coopta fuisset, senatusconsulto scænicis artibus & arenæ solita est teneri. Tranquillus in Tyberio: Ex iuuentute utriusq; ordinis pfligatissimus quisq; quominus i opera scænæ, arenæq; edẽda senatusconsulto tenerent, famosam iudicij notã sponte subibant. Vñ Cor. Tacitus: Cautũ seuere ne eqtes Romani ludo & arena polluerent. Vicit: superauit rei turpitudine. Hoc mõstrũq;. q̃ uir nuberet uiro. Monstrũ appellat quicqd est pter naturã. a monstrando, q̃ aliqd futurũ monstret terrificũ. Mõstrũ

Fuscina: telũ erat retiarij. Nã gladiatorũ alter diceba- Fuscina tur retiarius. alter mirmillo siue secutor. Retiarius fuscinam & rete Retiarius gestabat, quo mirmillonẽ implicitũ caperet. uñ inferius. Cuius Mirmillo nunc munere retia misit. Nam in summitate galeæ mirmillonis, q aduersus retiarũ pugnabat, piscis erat effigiatus: in quẽ retiarius rete immittens dicebat: piscẽ peto, nõ te peto. Fuscina itẽ instrumentũ est ferreũ instar tridẽtis ad capiẽdos pisces. a fuscina p diminutionẽ fit fuscinula: quod in ueteri testamẽto numeratur inter receptacula ignium sic: Fuscinulas, tridentes, uncinos, & Fuscinula batylla. Et in lib. pri. regũ sic: Habebat fuscinulã tridentẽ in manu: & mittebat eã in lebetem: & Tunica quod leuabat fuscinula sibi tollebat. Tunicati: tunica uestis erat (auctore Marcello) sine manicis. ea utebantur gladiatores retiarij: ut fortasse ad dimicãdum essent expeditiores. Trãquillus in Caligula: Retiarij tunicati qnq; numero gregatim dimicãtes sine certamine ullo totidẽ secutoribus succubuerant: cũ occidi iuberent: unus resumpta fuscina omnes uictores interemit. Generosior Capitolinis: nã Capitolinorũ familia nobilissima fuit Capitolini ducta origine ab M. illo Mãlio, q Capitoliũ a Gallis obsessum seruauit. Nã quadã nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascendentes deiecit: patronus a ciuibus appellatus. Verũ postea cũ affectati iperij reus factus esset de saxo Tarpeio præcipitatus est. Et cautũ neqs ex ea familiã Mar. appellaretur: q̃ is regnum occupare conatus, necatusq; est. Marcellis: Marcellorũ familia duobus maxime Marcellis claruit. altero quintũ consule: altero q Hannibalẽ uicit. de quibus Plutarchus. Catulis: nam Catulorũ familia fuit antiquissima: principiũq; nobilitatis accepit a Qu. Catulo Luctatio: qui primo bello punico trecentis nauibus aduersus Carthaginenses perfectus: inter Siciliã & Africã ad Egates insulas sexcentas eorũ naues commeatibus & alijs oneribus impeditas, duce Himilcone deuicit, finẽq; bello imposuit. Fuit item Q. Catulus Luctatius tẽporibus Syllæ & Marij: q triũphante Mario ex Teutonis: ex Cimbris ipse triumphũ gessit. de quo in. viii. Satyra pleraq; dicemus. hic ille fuit a quo (ut testatur Cic. in oratione de signis) Capitoliũ nõ solũ dedicatũ, sed etiã magnificentius restitutũ q̃ antea fuit: cũ incẽdio absumptũ fuisset quadringentis & qndecim annis post dedicationẽ eius factã ab Horatio puluillo consule. unde est illud Martialis in. v. Et laudãt Catuli Iulia templa senes. De quo et sic Trãqllus in Cæsare: Primo præturæ die. Qu. Catulũ de refectione Capitolij ad disquisitionẽ populi uocauit rogatione pmulgata. Paulisq; minoribus: pauli nobilitatẽ acceperũt ab eo Paulo Æmilio: quẽ Pythagoræ (auctore Plut.) discipulũ fuisse arbitrantur. Ille. n. primus dictus Æmilius ἀπὸ τῆς ἐμμελείας. i. a collogo & cõuersatione: cuius lepore grauissimus erat. Duo aũt fuere Pauli: q maxime familiã illustrarũt: quorũ alter initio Pauli pªlio apud Cannas duce Varrone, maluit mori ex uulnere q̃ fugere cũ liceret. Alter uero eius filius Persam regẽ Macedoniæ deuicit: duxitq; in triũphũ cum uxore & liberis: huius filius a Scipionis filio Africani supioris adoptatus Carthaginẽ deleuit. Hos igitur posteriores minores itelligimus: nõ iam uirtute: sed tpe: quẽadmodũ dicimus Scipionẽ maiorẽ: & Scipionẽ minorẽ. Fabijs familia fa- Fabij

biorum nobiliſſima fuit.ex ea trecenti & ſex duce Fabio conſule
contra Veientes pugnarunt:& ſæpe uictoriam reportarūt: tandem
hoſtiū inſidijs oēs occiſi fuerūt. Ouid.in Faſtis:Vna dies Fabios ad
bellū miſerat omnes: Ad bellū miſſas pdidit una dies. ¶ Omnibus
ſpectantibus.i.oibus nobilibus q in podio ſedebant: & orcheſtra.
Nā(ut ſcribit Victru.)in theathris,podiū,orcheſtra, & pulpitū ex-
truebātur. De podio Trāquillus in Nerone: Spectauit primum ex
Podio paruis foraminibus: deinde toto podio adaperto. De podio lege
Victruuium lib.v.ca.vii. ¶ His licet ipſum Admoneas: uerba ſunt
poetæ ad monitorē introductū. Senſus eſt. Nō eſt,inqt,mirū Domi
tianū polluere nobiles uiros ludis ſcænicis & gladiatorijs, & tur-
piter uiuere. Non.n.credit eſſe inferos ubi manes pro meritis pu-
niuntur.potes itaq; o monitor referre imperatori oino inferos eſſe
& ſupplicia ijs ſtatuta.q turpiter uixerint.ut ſic Domitianū terreat,
cuius imperio tam multa flagitioſa fiebāt.nullo mō legi pōt Ad-
moueas.ſenſus.n.nō procederet.uult.n.Domitianū admoneri eē
ſe aliquos manes &c.Vbi poeta cōfutat opinionē eorū, q inferos
eſſe negauerūt. In qua fuit Lucretius & Pythagoras: q (ut ſcribit
Oui.lib.ult.Meta.)negabat inferos.O genus attonitū gelidæ for-
midine mortis: Qui ſtyga/qd tenebras/& noia uana timetis/ Ma
teriā uatū,falſiq; pericula mūdi/ Morte carēt aię: ſemperq; priore
relicta Sede nouis domibus uiuunt, habitantq; receptæ. Seneca
in libro de cōſolatione ad Martiā: Illa inquit quę nobis inferos fa-
ciūt terribiles,fabula eſt. Luſerūt iſta poetæ & uanis nos agitauere
terroribus. ¶ His.ſ.uerbis ſequētibus.uidelicet eſſe aliquos manes.
¶ Ipſum: Domitianū. Illud aūt attēdēdū Domitianū nō aliter admo
neri,q̄ ſi uiueret. Nam poeta mortuos ī toto ope(ut diximus)notat:
q̄ſi uiuāt.ut ſic doceat qd alijs faciēdū fugiēdumue ſit. ¶ Cuius mu
nere.ſ.gladiatorio. Nā munus p ludo gladiatorio ponitur:ut Mu-
nera nūc edūt. ¶ Retia miſit: Gracchus.n.fuit retiarius,q in mirmil
Manes lonē fuſcinā,& rete tendebat. ¶ Manes: inferos.antiq manes ſiue le
Lemures mures appellauerūt aias cū ex corpore humano migraſſent.ex qui-
Lar bus (ut Apuleius ſcribit)q poſteriorū ſuorū curā ſortitus: pacato
& quieto numine domū poſſideat:lar dr familiaris. Qui uero pro-
Larua pter aduerſa uitæ merita nullis bonis ſedibus in terra uagatione
Genij ceu quodam exilio puniūt:inane terriculamentū bonis hoibus: cæ-
Dæmo- teꝝ noxiū malis.hunc plerīq; laruam perhibēt. Sed dū in corpore
nes nro ſunt, Genij & Demones nuncupātur. ¶ Subterranea regna:in-
feros,q(ut publica eſt opinio) ſubterrā ſunt,& in cētro terræ ad
quod reſpexit & Virg. Sed nō ante datur telluris operta ſubire.i.in-
ferna. Diuus Auguſtinus affirmat eſſe inferos ſed in qua mūdi par
Contus te ſint:neminē ſcire arbitratur. ¶ Cōtū:lignū cuſpidatū, quo utunt
nautæ ad tentandū aluei fundū & ducendā nauē.ac p hoc ſignifi-
cat Charōta,quē alas in ulteriorē ripā Stygiæ paludis naue tranſ-
uehere credidit ſtulta antiquitas. Virg. Portitor ille Charon.hi quos
uehit unda ſepulti. Et ipſe ratem conto ſubigit, uelisq; miniſtrat.
Et ferruginea ſubuectat corpora cymba. ¶ Ranas nigra:fictio poe
tica:q̄ſi ibi in palude ſit ranæ. ¶ Vna cymba: uno lembo: una ſca-
pha. ſunt.n.nauiculæ fluuiales. ¶ Nec pueri credunt: ſenſus eſt:Ita
oēs hoc tpe impij,ſceleratiq; ſunt, ut ne pueri quidē credant infe-
ros eſſe,pter eos,q nondū lauantur ære.i. a qbus in Thermis non
exigitur æs:qbus facile eſt uaniſſima quæq; pſuaderi. ¶ Aere lauan
tur.i.q ſunt ipuberes:ab ijs.n.quadrans nō exigit in Thermis:im
mo nec lauatur ī publicis Thermis. Qui lauabant quadrātē ſolue
bāt.poeta alibi:Cedere Siluano porcū,quadrante lauari. Hora. Dū
tu quadrāte lauatū Rex ibis. ¶ Sed tu uera puta:o Domitiano non
fabuloſa.ſ.inferos eſſe. ¶ Curius quid ſentit/ cū interrogatione le-
guntur.ut ſit ſenſus:Cuius ſentētiæ credis eſſe hos illuſtres uiros
apud inferos:cū uident manes & aias ſceleratorū illuc deſcēdere/
q.d.huius ſunt ſentētiæ ut credāt eoꝝ cōtagione eſſe ſordidatos &
maculatos:ac proinde uelint luſtrari & purgari. ¶ Curius:hos nomi
Curius nat, ut uiros bonos. Nam M. Curius exactiſſimæ fuit abſtinētiæ:
utpote q legati Sānitū aurū offerētibus:cū ipſe in foco rapa torre-
ret. Malo inqt hæc ī fictilibus meis eſſe, & aurū hñtibus imperare.
Cūq; iteruerſæ pecuniæ argueretur,cadū ligneū, quo uti ad ſacrifi
cia cōſueuerat,i mediū ptulit iurauitq; ſe nihil amplius de præda
hoſtili in domū ſuā cōuertiſſe. De Sabinis triūphauit. De Lucanis
ouans urbē itroiuit. Pyrrhū Epirotarū regē Italia expulit. ¶ Ambo
Scipiadæ: utrū ſupior & inferior, quoꝝ: alter Carthaginē fecit tribu
tariā alter uero deleuit. An. Cn. & P. Scipiones fratres:q in Hiſpa
nia ingentibus ꝓlijs Hānonē & Haſdrubalē fratrē Hānibalis cæci
derāt: raptaq; erat ipetu Hiſpania: niſi fortiſſimi uiri in ipſa uicto-
ria ppe cū totis exercitibus,punica fraude oppreſſi,cecidiſſent. Le

ge Liuiū.xxv.ab urbe cōdita.forma aūt patronymica dicit Scipia
dæ pro Scipionibus: hocq; neceſſitate metri quēadmodū & Vir.
Scipiades geminos dixit. ¶ Fabricius: Fabricius Licinius honori- Fabric
bus & auctoritate omni ciue tpibus ſuis fuit maior:cenſu par uni- Camil
cuiq; pauperrimo. Bello Tarētino miſſus ad Pyrrhū legatus de re-
dimendis captiuis,fruſtra ut patriā defereret ab rege tētatus eſt:par
temq; ſibi imperij oblatā repudiauit. ¶ Maneſq; Camilli: Furius Ca
millus patriæ amātiſſimus fuit. Cū Ardeæ exularet, q ei datū eſſet
crimini,q albis equis triūphaſſet de Veijs, & pdā inīq; diuiſiſſet,
dictus abſens dictator,collectis reliquijs Gallos ſenones Capitoliū
obſidentes improuiſos internitione occidit. Populū Roma. migra-
re Veios uolentē retinuit. Sic & oppidū ciuibus, & ciues oppido
reddidit. ¶ Quid Cremeræ legio trecētos & ſex Fabios (de quibus
pauloante dixi)intelligit q cū ſeruis & clientibus aduerſus Veien-
tes dimicarunt:a qbus inſidijs intercepti iuxta Cremeram fluuium
Thuſciæ ſunt trucidati. ¶ Cōſumpta Cannis: nam iuxta Cannas
uicum Appuliæ quadraginta hominum millia cum Paulo Æmilio
altero cōſule ſunt interempta; commiſſa pugna ſuaſu Varronis
collegæ. ¶ Talis umbra.qualis erat umbra Domitiani. ¶ Cuperent
luſtrari:purgari,ut maculati contagione illius. ¶ Si qua ſulfura:pu
rificabātur enim antiqui, ſiquo piaculo eſſent polluti ſulfure,aqua,
ouo, igni, & lauro. Apuleius libro undecimo. Nauem ſummus
ſacerdos teda lucida, ouo, & ſulfure,ſolenniſſimas preces de ca-
ſto præfatus ore q̄ puriſſime purificatam Deæ nuncupauit. De pur-
gatione ignis, ſulfuris, & aquæ Ouidius. Omnia purgat edax
ignis uitiumq; metallis. Excoquit: idcirco cum duce purgat oues.
Alibi. Terq; ſenem flamma: ter aqua:ter ſulfure luſtrat. ¶ Tedis:
purificationem intelligit,quę fit per ignem. Nam teda arbor eſt re-
ſinam ferens,quæ facile ardet. ¶ Humida laurus. Plin. libro quinto
decimo ſcribit. Honorem lauris habitum in triumphis, quia ſuffi-
mentū ſit cædis hoſtiū & purgatio:ut tradit Maſſurius. Oui. Nuda
fit hinc laurus,lauro ſparguntur abunde Omnia, quæ dominos
ſunt habitura nouos. ¶ Illuc heu miſeri:hoc pendet ex illo uerſu:Eē
ſe aliquos manes: & ſubterranea regna.ut ſit ſenſus. Domitianū,
omneſq; nobiles, qui tam obſcæne uiuunt, meminiſſe debere in-
feros omnino eſſe, & omnes illuc traduci,ubi pro delictis puniun-
tur. Sic & Ouid.x. Metamorp. Tendimus huc omnes,hæc eſt do-
mus ultima. ¶ Arma quid ultra:ex ſtomacho nobilitatis pollutæ lu
dis ſcænicis & gladiatorijs: nimiæq; mollicie fluentis. Quid inquit
prodeſt armis & uirtute noſtra extremas orbis partes eſſe ſubiectas,
cum in urbe noſtra neglecta omni honeſtate ea committuntur ui
tiā.quæ in ipſis prouincijs quas uicimus: non committuntur:quā-
uis tamen quidam externus flagitioſe uiuat: ſed hoc inquit eſt ex
cōmercio noſtro. ¶ Iuuernæ: Iuuerna iſula eſt Oceani britānici,de Iuuer
q̄ Pōpon. Mella. ¶ Orcadas: orcades inter inſulas Oceani britanni- Orcad
ci connumerantur. dierum (ut ſcribit Solinus) ſeptem, totidēq;
noctium curſu: numero tres. Ab Orcadibus uſq; Tylen quinq;
dierum & totidem noctium eſt nauigatio. ¶ Modici captas:ex hiſto
ria eſt. Nam(ut ſcribit Hieronymus in Cronicis Euſebij)Claudius
imperator de Britannis triumphauit: & Orcadas inſulas imperio Brita
Romano adiecit. ¶ Britannos: Britannia inſula ultra oras gallici
littoris octingentis & amplius millibus paſſuum longa porrigitur:
ut nomē pene alterius orbis mereretur: a qua Oceanus nomina-
tur britannicus: Virgi. Et penitus toto diuiſos orbe Britānos. ¶ Cō-
tentos minima nocte: Cæſar in cōmentarijs oſtendit Britānos bre-
uiores habere noctes. Illudq; prorſus falſum eſt: quod alij ſenſe-
re nullam illic eſſe noctem æſtiuo ſolſtitio. ¶ Sed quæ nunc: ſenſus
eſt: Ea uitia quæ nos committimus in urbe noſtra: ipſi populi quos
uicimus non committunt domi ſuæ: ſicq; mores ſui temporis no-
tat. ¶ Populi uictoris ſcilicet Romani. ¶ Quos uicimus quaſi di-
cat ipſi prouinciales. Nam prouincia (ut diximus) dicta eſt.quaſi
procul uicta. ¶ Et tamen unus Armenius Zalates: aſtute poeta
oſtendit mirum non eſſe ſi & in prouincijs alia committantur fla-
gitioſa. Nam ex ſeminario inquit Romano ſcelerum radices ad
reliquos propagatæ ſunt populus.per Zalatem autem Armenium,
intelligit, & reliquas gentes externas & longinquas contagione
Romanorum eſſe corruptas. ¶ Armenius Zalates: obſes Arme-
nius. Eſt enim nomen proprium obſidis. Nam obſides ex Arme-
nia traditos fuiſſe Romanis ſcribit Corne. Tacitus. Tradebantur
etiam aliunde & præcipue ex nationibus longinquis. Tranquillus
in Auguſto: Quodam autem muneris die Parthorum obſides tūc
primum miſſos per arenam mediam, ac ſpectaculum induxit. Idem
in Caligula: Præ ſe ferens Dareū puerum ex Parthorū obſidibus.

Quosdam Caligula (ut scribit idem Tranquillus) obsides dilexisse ferstur commercio mutui stupri. ¶ Mollior: effaeminatior. ¶ Ephebis: nam ἔφηβος puber dicitur: ἐφηβάω pubesco: ἐφηβεία aetas est prima adolescentiae. ¶ Indulsisse: exhibuisse: in turpe obsequium. ¶ Ardenti tribuno: impatienter amanti. ¶ Aspice quid faciant: ueluti exclamatio poetae tangentis mores sui saeculi. ¶ Obses: is est qui a patria principibus dari solet cum honore custodiendus de fide seruanda. unde Festus Pompeius ait obsidem dictum quasi ob fidem. i. propter fidem: quia ob fidem patriae praestandam datur. ¶ Hic fiunt homines: ironicos. i. hic fiunt homines scelerati. ¶ Nam si mora longior: sensus est. Si forte pueri externi diutius Romae manserint statim aderunt, qui eos ament, mittantque munera, quibus soleant delectari etiam domi suae. Talibus enim rebus facilius quam pecunia uidentur capi posse. Aliqui ita exponunt: Mittentur braccae, cultelli pro omittentur & relinquentur uestimenta quibus in patria utebantur & studia exercendorum equorum: & uirilis disciplina dediscetur: reportabuntque in patriam mores Romanos perditissimos. placet magis intelligas ab amatore adolescentulis obsidibus mitti talia munera, quibus in patria sua delectantur: sicque muneribus corruptos in omnem turpitudinem Romanam labi, domumque & in patriam tales mores Romanos reportare. ¶ Braccae: braccas scribit Diodo. esse uestes, quas Galli ad terrorem intonsas & uarij coloris ferunt. Easdemque graecos anaxyridas uocare. Cor. item Tacitus a Diodoro non dissentiens ait sic. At Cecinna uelut relicta post alpes saeuitia ac licentia modesta agmine per Italiam incessit. Ornatum ipsius municipia, & coloniae in superbiam trahebant quod uersicolori sagulo Braccas barbarum tegmen indutus togatos alloqueretur. Braccas item docet Suet. in Caes. uestes esse, cum ait Gallos Caes. in triumphum ducit. Idem in curia Galli braccas deposuerunt, latum clauum sumpserunt. Flauius Vopiscus in Aureliano: Inter haec fuit Tetricus braccis gallicis ornatus. ¶ Flagellum quo equus excitatur ad cursum. diminutiuum est a flagro. ¶ Sic per commercia romanorum; & longam moram manendi in urbe. ¶ Mores praetextatos: aut mores Ro. i. qualibus instructi sunt nobiles Romani: cum praetexta habitus fuerit Romanorum: & (ut testatur Asconius) honestorum: & toga uiliorum. unde Sene. ad Luci. Parem autem Deo pecunia non faciet: Deus nihil habet: praetexta non faciet, Deus nudus est. Praetextam item diximus uestem fuisse, qua puerilis aetas uteretur usque ad quartumdecimum annum. Erat etiam magistratuum: sed non tribunorum. unde apparet tribunum non fuisse magistratum. Aut mores praetextatos. i. sordidos & obscenos. unde Sueto. in Vespa. Erat enim dicacitatis plurimae: & sic scurrilis ac sordidae: ut ne praetextatis quidem uerbis abstineret. Nam praetextatum sermonem ueteres dixerunt obscaenum per antiphrasin, ab eo dictum quod praetextatis nefas sit obsceno uerbo uti. Alij dici existimant, quod cum in nuptijs a Sponso & sponsa praetextae deponerentur a multitudine puerorum obscena clamarentur. Macrob. item in. 2. Satur. praetextata uerba obscaena esse ostendit his uerbis: Haec nobis sit literata laetitia, & docta cauillatio. Vicem plampedis Subulonis impudica & praetextata uerba iacientis. ¶ Artaxata. i. In prouincias suas. Artaxata autem numero tantum plurali urbs est maioris Armeniae: sita iuxta Araxem fluuium, caput gentis, eo imperante Nerone Corbulo cum bellum aduersus Tiridatem regem Armeniae gereret deleuit, aequauitque solo, quia teneri non poterant sine ualido praesidio ob magnitudinem moenium.

Obses

Braccae

Praetextati

Artaxata

ASCen. ❡ VICIT & hoc monstrum & c. Reprehendit ardentissime nobiles Romanos, qui sicut olim coacti erant a Nerone: ita nunc sponte gladiatorio munere se polluebant. unde dicit Calderi. Temporibus Iuue. Domitianus edidit pugnas uirorum & mulierum: multique nobiles illic praestiterunt operam. unde ipse alibi de eosdem: Quanti sua funera uendant Quid refert? uendunt nullo cogente Nerone. Scribit in Vitellio Tacitus: Cautum seuere: ne equites Romani ludo & arena polluerentur. Et Tranquillus Neronem scribit exhibuisse ad ferrum quadringentos senatores, & sexcentos equites Romanos. Domitianus uero non coegit: sed illi educati sub Nerone inter ludos scaenicos, sponte in theatrum ueniebant: quod Iuue. alibi conqueritur sic: Citharoedo principe natu Nobilis: haec ultra quid erit nisi ludus. Per Gracchum autem omnem nobilem & praepotentem intelligit. quod autem dicit, quod fuscina Gracchi, qua in arena usus est, uicit monstrum uirorum nubentium sane intelligi debet. Vnde scies uitij grauitatem duobus modis pensitari posse: aut in eo, quid habet, aut in alijs. Manifestum autem est uitium sodomiticum longe grauius esse committentibus quam scaenica. i. ioculara uitia. & histrionica in nobilibus. ueruntamen, quia illi secrete faciebat: licet dicat eos publice nupturos: uidetur minus perniciosum & pauciores scandalizare: quam uitia illa nobilium, quae in publico spectaculo fiebant. ob quam causam dicit poeta: quod licet dicatur, immo persuadeatur eis quod nullus sit infernus: tamen deberent honestius uiuere ea de causa, qua maiores eorum honeste uixerunt: quod cum non faciant, multos trahunt in errorem. Vnde exclamauit dicens: Aspice quid faciant commercia. Ordo est. Fuscina. i. iaculum retiarij: hoc est rete, quo secutorem caperet. Gracchi. i. nobilissimi uiri tunicati. i. qui erat tunicatus. i. qui ueste sine manica indutus ut expeditior esset, usus est. uicit & . i. etiam. hoc monstrum uirorum nubentium. ¶ & quidam sup. gladiator. i. gladio dimicans publice. generosior. i. clarioris generis Capitolinis. i. nobilibus illis a Capitolio defenso nominatis. & Marcellinis: & Paulis minoribus. i. Pauli Aemilij nepotibus: & Fabricijs. & omnibus spectantibus ad. i. apud Podium. i. illum locum altiorem in theatro. unde nobilissimi ludos deorsum spectabant. lustrauit. i. circuiuit. fuga. i. fugiendo. mediam arenam. i. locum publicum arena stratum. Licet tu admoneas ipsum. ¶ Neronem olim. uel nunc Domitianum: cuius munere misit tunc retia uerbis sequentibus. Nec pueri. i. non solum uiri prudentes non credunt sed ne pueri quidem: nisi: qui nondum lauantur aere. i. pretio: hoc est nisi qui tam parui sunt, quod cum parentibus balnea intrant, non exigitur ab eis pecunia. credunt esse aliquos manes. i. inferos & regna subterranea. i. infernas: quae sub terris esse dicuntur. & contum. i. hastam longiorem, qua nautae utuntur: & nigras ranas in gurgite. i. uoragine. stygio illius paludis infernalis a tristitia dictae. atque tot millia, quot a Virg. in. 6. inuuntur transire uadum Stygiae paludis. una cymba. i. scapha seu nauicula. sed tu puta esse uera quae dicta sunt: uel puta quod illud quod ambo Scipiadae. i. ambo Scipiones senserunt. & Fabricius & manes Camilli. & quod legio. i. multitudo occisorum Cremerae. i. apud Cremeram fluuium Thusciae. ubi trecenti Fabij occubuere. & iuuentus. i. multitudo iuuenum Romanorum. consumpta. i. occisa ab Hannibale. Cannis. i. apud Cannas Appuliae uicum. Et quod tot bellorum animae. i. quae in tot bellis a corporibus migrauerunt. puta inquam omnia esse uera. Habet Hierony. noster consimilem sententiam: qua probat ea quae de poenis iterni, & de difficultate salutis nostrae a sanctis dicta sunt non esse friuola: nec ad terrorem tantummodo dicta: quia si ipsi sensissent quod per delitias ad aeternam uitam ingredi potuissent. nunquam tam aspere & tam caste uixissent: nec pro fidei ueritate mori uoluissent. Sic ergo dicit Iuue. liscet nunc stulti dicant nullos esse manes: & quae de inferis dicuntur, esse ficticia quod & Macrob. & multi alij philosophi, sicut Epicurus, qui docuit animas cum corporibus interire senserunt dicentes non esse alium locum inferorum, quam ubi nunc sumus. tamen uerisimile est omnes illos Romanos nobilissimos & clarissimos uiros: qui ultro pro patria mortui sunt bene sensisse de statu post mortem: in quo pro bene actis praemia: & pro peccatis supplicia reposita credebant. Et ideo quoties talis umbra. i. anima taliter uiuentium & credentium uenit hinc. i. ex hac uita ad illos. i. defunctos. ipsi omnes cuperent lustrari. i. expiari uel purgari. si qua. i. aliqua sulfura darentur. i. concederent ad purgationem. cum tedis. i. lignis pinguibus. unde facile fit ignis. & si laurus humida. i. humoris & uiriditatis plena foret. i. esset eis. Credebant enim gentiles sicut & nos quosdam animas purgari per ignem: sed & quasdam per aerem & per aquam. Vnde Virg. in. 6. Alij panduntur inanes Suspensae ad uentos: alijs sub gurgite uasto Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni: Heu nos miseri traducimur illuc. i. ad inferos. Credebant enim Elysios campos. i. locum beatorum esse apud inferos. quod. i. ad quod nos. i. Romani promouimus. i. extendimus. aut porro mouimus arma. i. bella gessimus. ultra littora Iuuernae. i. regionis inter Britanniam & Hispaniam & Orcadas paruas. i. illas insulas in Oceano iacentes. & Britannos. i. quos Anglicos uocant maxime circa Hiberniam. contentos minima nocte. Sed illi quos uicimus non faciunt suppl. ea scelera, quae fiunt nunc in urbe populi uictoris. & tamen unus Armenius Zalates nomine existens mollior cunctis ephebis. i. adolescentibus adhuc imberbibus. dicitur se indulsisse. i. ad libidinem exposuisse tribuno ardenti sup. libidine. Aspice quid commercia. i. conuersationes faciant. Zalates uenerat Romam obses. i. uas. hic. i. Romae fiunt homines. hoc dicit per ironiam. q. d. uenerat uir, & rediit mulier Nam si longior. i. prolixior mora. indulsit. i. affectuose concessit pueris urbem. i. Romam. amator. i. corruptor & concubitor masculorum non deerit unquam. i. aderit statim. Braccae. i. talia indumenta talibus pueris pro more patriae grata. & cultelli & frena & flagellum ad impellendum equos: quod plerique omnes faciunt adolescentes: aut equos alere & c. Et ipsi sic corrupti per dona referunt. i. reportant Artaxata. i. ad illam urbem maioris Armeniae. mores praetextatos. i. praetextatorum: hoc est nobilium Romanorum praecipue adolescentum.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA TERTIA.

IN TERTIAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Quamuis digressu. Reprehensurus poete hac Satyra uaria urbis uitia, illud in primis conqueritur nullum esse in urbe locum uiris bonis, sed tantum peregrinis, maximeque graecis, seruilibus, assentatoribus. Introducitque Vmbricium haruspicem sui temporia amicum suum parantem ob prauitatem morum ab urbe discedere: cui ad notanda uitia dat partes suas. Ait ergo poeta: Quamuis non possum non commoueri quod amicus meus Vmbricius ab urbe discedat tamen habita discessus ratione laudo eius consilium: quod relicta urbe Roma statuat migrare Cumas.

QVAMVIS digressu ueteris cõfusus amici,
Laudo tamẽ vacuis qđ sedem figere Cumis
Destinet, atq; vnum ciuem donare Sibylle.
Ianua Baiarũ est, & gratum littus, amoeni
Secessus, ego vel Prochytã p̃pono Suburrę
Nam quid tam miserum, & tam solũ vidimus, vt nõ
Deterius credas horrere incendia, lapsus
Tectorum assiduos, ac mille pericula saeuae
Vrbis, & Augusto recitantes mense poetas?

IOAN. BRIT. **Confundo** CONFVSVS: subaudi extrinsecus sim, ut sit quasi sim totus perturbatus & commotus. Nam cõfundi est cõturbari & commoueri. Vale. lib. 3. Alcibiades interrogauit Periclem auunculũ qđ ita tantã in multũ cõfusionẽ gereret. ⁋ Amici Vmbricij. haruspicem fuisse docet Pli. li. 10. ca. 4. ⁋ Destinet: statuat, paret. Alias mittere signat. ut alibi: Destinat hoc monstrum cymbae, linique magister Pontifici summo. **Destino** Destinare itẽ attribuere ut marmora destinata sunt tẽplo Dianae. i. attributa. ⁋ Cumis: Cumae ĩ Cãpania ciuitas est: quę antiquitate cũctas & Italię & Siciliae urbes antecellit: quam Hippocles Cumęus, & Megasthenes Calcidẽsis condiderunt: qua ex re Cumae nuncupãtur a Cumęis: q ex Euboia uenerant. **Comae** Nõnulli Cumas ob κῦμα. i. fluctus nomen duxisse memorãt. littus. n. proximũ frequẽtibus abũdat tergoribus, quibus illisae fremunt uñ. Hęc Stra. li. 5. Ibi Sacellũ (auctore Solino) fuit **Sibylla** Sibyllae: quae Cumęa est cognominata. ⁋ Vacuis: non tã plenis hominum q̃ est Roma: ut sit honesta ratio illic habitãdi. ⁋ Sibyllae: nã illic (ut dixi) sacellũ habebat Sibylla. Nomẽ est aũt officij nõ propriũ. Nã antiqui Sibyllas appellauere oẽs puellas, q̃ numine afflatę Deorũ cõsilia enunciarẽt σιοὺς. n. Deũ significat: & βουλὴ consiliũ: quasi σιοὺς βουλή. ⁋ Ianua Baiarũ. i. Cumae ciuitas est ianua Baiarũ: ut euntibus Baias ab urbe Roma necesse sit trãsire Cumis: & ita est tanq̃ quędã ianua q̃ excipiat: & emittat proficiscẽtes ad oppidũ Baias. Eo multi Ro. tpe aestatis animi causa migrabãt. Ibi. n. erãt calidae aquae, & ad uoluptatẽ & sanãdos morbos accommodatissimę. Hora. Nullus in urbe locus Baijs praelucet amoenis. Baias, inquit Seneca ad Luciliũ, sapiens uir nunq̃ eliget, q̃ diuersoriũ uitiorũ esse coeperũt. illic sibi plurimũ luxuria pmittit. **Baiae** Baiae aũt ciuitas est Cãpaniae a socio Vlyssis Baio illic sepulto denoiatae. Silius Italicus: Primores ad sunt Capuae: docet ille tepentes Vnde ferant nomen Baię, comitẽq; dedisse Dulychiae puppis stagno sua noia mõstrat. ⁋ Et gratũ littus. i. totus ille tractus littoralis, q est inter Baias, & Cumas amoenissimus est. Nã de Cumęo littore intelligit: cũ dicat Cumas esse ianua Baiarũ & littus amoenũ. Illud denique constat omniũ siquidẽ nõ modo Italię tñ, sed pene toto orbe terrarũ pulcherrimã Cãpanię plagã esse: nihil hospitalibus mari. Hic illi nobiles portua, Caieta, Misenus, tepẽtes fontibus Baię, Lucrinus & Auernus, q̃dã maris hostia: hic amici uitibus mõtes. ⁋ Ego uel Prochytã p̃pono Suburrę: antipophora est. q̃si aliqs dixeris Cumas locũ esse desertũ & parũ frequẽtatũ, & ipse respõdeat: Ego etiã Prochytã. q. d. uilissimũ quẽq; locũ ppono Suburrę regioni urbis Ro. frequẽtatissimę. Nã Prochyta insula est in littore Cãpano, de qua ita Pli. Inarimes mõs **Prochyta** fuit, q terręmotũ passus alterã fudit insulã: q̃ Prochyta ab effusione dicta est. Nã pcheo effundo significat. Oui. Inarimẽ, Prochytãq; legit. Stra. in. 6. sic scribit: Prochyta & Pithecusę auulsę de terra praeruptę sunt, eodẽ modo & Caprę. ⁋ Suburrę: ac si dicat amoeniori & loco urbis. Nã regio erat (ut diximus) celebratissima i urbe. ⁋ Nã qđ tã misere: rõ q̃re pluris faciat hęc loca tã deserta q̃ Romã. Nã qđ igit tã solitariũ uidimus: ut nõ sit lõge meli⁹ illic eẽ q̃ Romę: ubi quotidie multa uarij generis picula & incõmoda oibus imminent, pcipueq; pauperibus. ⁋ Tã solũ: tã solitariũ & desertũ. ⁋ Horrere incẽdia: q̃ creba ĩ urbe uidebãt nõ sine multorũ calamitate. Nã ipante Nerone. 232. dom⁹, insulę q̃tuor, sex diebus (ut scrib. Sene.) arsere. ⁋ Lapsus assiduos: assiduas ędificiorũ ruinas. ⁋ Saeuę urbis: immanis aut saeuę, ubi quotidie saeua multa acciderẽt. ⁋ Et Augusto recitãtes mẽse poetas: subaudi extrinsecus audire. Nã & hoc inter alia urbis incõmoda ẽnumerat: refert. n. ad fastidiũ audiẽdi poetas passi recitãtes. ut dicat: Nihil quidẽ tã solitariũ est, tãq; desertũ, quo nõ putes eẽ deteri⁹ perpeti urbis icõmoda: ubi horremus icẽdia: deniq; cogimur audire poetas recitãtes ĩ mẽse Augu. q nobis occurrẽtes uelit audiri. Mẽse ãt Aug. dixit ex stomacho. q. d. eo tpe quo Ro. migrat. ut sit sensus: Ciuitas nũq̃ ẽ adeo ciuibus exhausta, quin semp hẽat poetas, q mẽse Aug. cũ oes fere migrarũt recitatione sua te uexent. Nã (ut diximus) initio operis non sine molestia audiebantur.

ASCen. QVauis digressu. In hac tertia Satyra poeta (ut inquit Calder.) repręhẽsurus acerbitate satyrica ciuitatis romanę uitia ex hoc pserti q bonis uiris locus nõ sit i urbe: sed tñ pegrinis & seruilibus assẽtatoribus: Vmbriciũ suę ętatis uirũ optimũ & haruspicẽ integritatẽ introducit: eiq; suas dat ptes ad urbis icõmoda exponẽda. Dicit ergo pmo q moestus quidẽ & pp digressionẽ amici sui Vmbricij: sed tñ eũ laudare & ꝯsiliũ ei⁹, q pponat habitare Cumis nõ tã populosis, nec tãtis incõmodis, ut ciuitas Roma. ẽ, ꝑssis. Quia i multis locis sũt iucũdi & amoeni secessus, quos pferat uico R. pop. imo poeta dicit se malle habitare ĩ insula desertissima, sicut erat Prochyta, q̃ ĩ Suburra. nã nulla solitudo, aut uastitas, seu desertio loci ẽ tã misera, aut tã molesta cuiq̃ ut ĩcõmoda ciuitatis & picula q̃ ex pte enarrat. Vñ ordo ẽ: Quãuis ego sup. sũ ꝯfusus. i. pturbatus aĩo. digressu. i. pp digressum amici mei Vmbricij haruspicis: tñ ego laudo q destinet. i. intẽdat. figere. i. firmare. sedẽ. i. mãsionẽ. Cumis. i. ĩ ea ciuitate antiqssima q̃ ẽ i Cãpania Italię. atq; destinet. i. aio pponat. addere. i. adiũgere Sibyllę. s. Cumanę: q̃ Cumis residebat. unũ ciuẽ. i. ciuitatis ei⁹ habitatorẽ: uidelicet seipsũ. ianua. i. introitus Baiarũ ẽ littus gratũ. i. utile & cõmodũ. & secessus amoeni. i. receptacula a pplo seposita lõge amoenissima. q. d. nõ eẽ op⁹ ut qs Ro. maneat: cũ tã amoeni sit secessus ĩ Cãpania: ut Cumis & Baijs. Et si nõ essẽt secessus tã amoeni tñ igit ego pp̃ono. i. antpono Suburrę. i. regioni illi roma. uel uico ciuita. ro. sub muro terreo lõge celeberrimo. Prochytã ĩsulã puã & desertã añ Misenũ iacẽtẽ. nã qđ uidim⁹ tã miserũ, & tã solũ. i. desertũ. q. d. nihil ẽ tã miserũ ut nõ credas sup. eẽ deterius

terius .i. peius. licet ꝓprie sit minus bonũ horrere icẽdia: & assiduos lapsus tectoꝝ: ac mille ꝑicula sęuę urbis: & poeta recitãtes mẽse Augu. quo tñ cęteris gymnasiis ꝑꝑ intẽsum cauma uacatio ꝯceditur. Innuit itaq̃ qđ in principio primæ Satyrę diximus: nihil molestius esse q̃ raucos & ineptos poetas audire. quorum tanta erat impudentia: ut etiã sub æstiuo calore unũ quemq̃ solicitarent ad audiendũ.

Sed cum tota domus rheda componitur una,
Substitit ad ueteres arcus, madidamq; Capenam,
Hic ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ.
Nunc sacri fontis nemus, & delubra locantur
Iudæis, quorum cophinus, fœnumq; supellex.
Omnis enim populo mercedem pendere iussa est
Arbor, & eiectis mendicat silua camœnis.
In uallem Ægeriæ descendimus, speluncas
Dissimiles ueris. quanto præstantius esset
Numen aquæ, nitidi si margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum uiolarẽt marmora tophum!

IOAN. BRIT.

℄ TOTA domus: tota supellex domestica Vmbricij. ℘ Rheda: genus ẽ uehiculi. uocabulũ ẽ (auctore Quin. l. 1.) gallicũ, sicut & petoritũ: quoꝝ altero, hoc est Rheda, usus ẽ Cic. altero Hora. in Satyris: Atq; caballi pascẽdi, ducẽda petorita. Est ãt & petoritũ genus uehiculi: q̃ uulgo caꝛ dr. Auctor Porphyrio. ℘ Substitit: restitit expectãs Rhedã. ℘ Ad ueteres arcus: al' q̃ itelligũt arcus quos Romulus ꝯstruxerat latericios: quos postea Ro. florentes opibus i marmoreos mutauerũt ne ꝯditoris sui memoria periret

Arcus ueteres

possemus ẽt itelligere arcus tergeminoꝝ Horatioꝝ: q ad portã Capenã erãt: ubi & cãpus eoꝝ erat. Mart. Capena grãdi porta, q̃ pluit gutta, Phrygiæq; matris Almo q̃ lauãt ferrũ, Horatioꝝ q̃ nitet sacer cãpus hocq; meli⁹. nã ait Vmbritiũ substitisse ad portã Capenã iuxta q̃ erat cãpus tergeminoꝝ cũ arcubus. Locũ etiã fuisse Romę: qui diceretur sub ueteribus, docet Plin. lib. 35. sic: Hinc Marci Crassi oratoris ille lepos agentis sub ueteribus, cum testis compellatus instaret. Eiusdem meminit & Plautus in Curculione: Sub ueteribus ibi sunt, qui dãt, quiq; accipiunt. ℘ Madidamq; Capenam: Capena

Capena porta

porta erat: quæ etiam Appia (ut auctor est Frontinus de aquæ ductibus) dicta est: per quam itur Capuam. Propertius: Armaq; cum tulero portæ uotiua Capenæ. ℘ Madidam: ideo quia (ut scribit Probus) super eam erat aquæ ductus. Quod & Martia. comprobare uidetur carmine antedicto: Capena grandi porta qua pluit gutta. ℘ Hic pro illic substitit. ℘ Vbi nocturnæ Numa constituebat amicæ: Numa Pompilius secundus post Romulum rex Romanorum, quo efficacissimum Deorum metum rudi & imperitæ multitudini incuteret: simulauit se congressus nocturnos, connubiumq; habere cũ Ægeria Dea: eius monitu nõ modo rempu. administrare: sed etiam quæ acceptissima Dijs essent sacra instituere, sacerdotesq; suos cuique Deorum præficere. Erat autem lucus extra portam Capenam, quem mediũ ex opaco specu fons perenni rigabat aqua: ubi nympha habitare ferebatur: eo Numa se persæpe sine arbitris uelut ad cõgressum Deæ inferebat: camœnis cum lucum sacrauit: q earum sibi concilia cum coniunge sua Ægeria essent, & soli Fidei solemne instituit. Ait nũc poeta lucum illum & delubra musis sacrata Iudęis mendicis locari. Et sic auaritiam sui temporis flagellat: quæ æs etiam ex tanta inopia exigeret & paupertatem ostendit Iudęorum, qui euersis Hyerosolymis a Vespasiano per orbem profugi mendicare cogebantur: & edicto Domitiani pulsis urbe necesse fuit colere siluas. ℘ Amicæ nocturnæ: nam noctu congressum cum ea simulabat. ℘ Quorum cophinus: subaudi est. adeo, inquit, pauperes sunt

Cophinus

Iudæi, ut nihil aliud habeant, q̃ cophinum & fœnum. nam fœni fasciculum gestabant & cophinum. unde in Satyra sexta: Cophino fœnoq; relicto. Cophinus autem uocabulum est græcũ: apud nos (auctore Priscia.) corbem significat. Sydonius de eo ita meminit: Ordinis res est, ut Ægyptius Pharao incedat cum diademate, Israhelita cum cophino. ℘ Sacri fontis nemus: nam fons ex opaco specu medium (ut diximus) lucum rigabat perenni aqua. Sacrum autem fontem appellat, aut quia omnes pariter fontes sacri habentur unde Horat. Nunc ad aquæ lene caput sacræ: aut quia Numa (auctore Plutarcho) non solum camœnis lucum & prata, quę circum erant, sacrauerat: sed & fontem ipsum, qui sacris uestalibus uirginibus erat constitutus. ℘ Delubra: camœnis antea a Numa consecrata. Delubrum. Var. lib. 8. rerum diuinarum, ut recitat Macrob. li. 1.

Delubrũ

Satur. ait alios existimare in quo præter ædẽ sit area assumpta Deũ causa: ut est in Circo flaminio Iouis statoris. Alios in quo loco Dei simulachrum dedicatum sit. & adiecit: Sicut locum in quo figerent candelam candelabrum appellatum: ita in quo Deum ponerent nominatum delubrum: de quo ita accepit Virg. in 2. At gemini lapsu delubra ad summa dracones Effugiũt. & ut mox simulachrum nominaret, subteruit: Sęuę q; petunt Tritonidis arcẽ: Sub pedibusq; Deę, clypeiq; sub orbe teguntur. Festus uero sic ait: Delubrum dicebant fustem deliberatum: hoc est decorticatum: quem uenerabatur pro Deo. Asconius item Pædianus sic scribit: Sunt etiam qui delubra ligna delubrata. i. decoriata pro simulachris Deorum more ueterum posita existiment, sed male. Illud tamen constat. Delubra poni generaliter pro tẽplis, unde Plin. lib. 36. Durat Cyzici delubrum, quo filum aureũ cõmissuris omnibus politi lapidis subiecit artifex. ℘ Omnis arbor iussa est pẽdere mercedem: hinc exit summa indignatio poetę, q etiam ob auaritiã loca sacra Romani profanarẽt locando ea Iudæis. ℘ Pendere mercedem: soluere. Nã penso ære & nõ numerato debitum soluebant. ℘ Populo. s. Romano. ℘ Omnis silua .i. omnes Iudæi habitãtes in silua. ℘ Eiectis camœnis: quibus lucus erat sacratus. Camœnæ autẽ dicuntur musæ, quasi canenæ a canendo. ℘ In uallem Ægeriæ. i. in lucum, de quo diximus camœnis consecratum: & in quo simulabat colloquium habere Numa cum Ægeria. ℘ Et in speluncas: in specũ, de quo dictum est. ℘ Dissimiles ueris: naturalibus non similes. Nam

Camœnæ

quæ ex topho antea erant: aucta Romanorum luxuria & ambitione, marmoribus sunt adornata. ℘ Numẽ aquæ: fontis. ℘ Quanto pręstantius esset. i. excellentius & proinde præsentius: si in natura sua mansisset. & non marmore incrustatum esset. ut ostendat Deos rebus humanis non capi: sed bona, synceraq; hominum uoluntate gaudere. unde ait Sene. ad Lucilium: Cogita Deos cum propitij essent, fictiles fuisse. ℘ Clauderet undas: uestiret. ℘ Violarent tophum: nam uis inferri uidetur topho: qui ex hoc loco suo detruditur appositis marmoribus. ℘ Tophum: tophus lapis est leuis & cauernosus.

Toph⁹

℘ Ingenuum: ubi natum. unde & Lucretius: Ingenuos appellat fontes ibi natos: nec aliunde ductos. Vnde marc. ingenui fontes, extremaq; longe Flumina suppeditant. translatio est ab ijs qui liberi nati sunt. Nam ingenuus dicitur, qui ut statim natus est, liber est, siue ex duobus ingenuis matrimonio constante editus est, siue ex libertinis duob⁹, siue ex altero libertino & altero igenuo, lege Iustinia.

Ingenu⁹

ASCEN.

℄ SED dum tota cohors &cæ. Describit locum quo conuenerat Vmbricium: & id non sine acerbitate satyrica in auaritia Romanorum: qui sanctissima loca & musis olim consecrata Iudæis locabat. Legendum puto: Sed dum: quia cum subiunctiuum efflagitat in sensu quo hic poneretur cum autem non tam congruit. Nam ordo est. Sed interea dum tota domus. i. omnes supellex Vmbritij: per quod significatur uir continens, & minime auarus componitur. i. simul ponitur in una rheda. i. uehiculo humili. ipse Vmbricius substitit. i. parum stetit expectans aduentum rerum suarum: ad ueteres arcus, quos Romulus latericios fecerat. Fiebant autem arcus lapidei sicut in pontibus ad memoriam triumphi aut uictoriæ egregię unde hos lactos dicit Calderinus ob memoriam Horatiorum tergeminorum: de quibus est. Liuius libr. 1. Et ad id iuxta Capenam sup. portam madidam propter fontes & aquæ ductus illic existentes: & fontinalia festa, quæ illic celebrari consueuerunt puteis coronatis, & sparsis floribus in fontes. constituit inquam hic. i. in eo loco ubi. i. in quo loco. Numa Pompilius. s. secundus Romanorum rex, & uir religiosissimus: qui cum uxore sua Ægeria nympha dicebat se habere nocturna colloquia super sacris ab se institutis: ut reuerentia maior haberetur eis pro numinis auctoritate. constituebat sup. colloquendi tempus amicæ nocturnæ. i. qua cum tempore nocturno amicorum more locutus est. i. familiariter: & hoc tempore suo. Nam nunc, inquit, nemus. i. secessus illic & locus a nemine propter religionem omnium habitatus sacri fontis: in quo erat sacer fons. & delubra. i. templa Deæ illic constructa locãtur Iudæis: quorum post destructionem Hierosolymæ: Nusquam certa domus: requies & nulla labori. unde dicit. quorum supellex. i. tota utensilium collectio: est sup. cophinus: in quo infantes & pauca supellex ad uictum necessaria reponebantur: & fœnum in alimentum iumenti. omnis enim arbor. i. quilibet locus minimus: in quo ad arborem alligari potest equus aut mulus. est iussa nunc a senatu pendere. i. ad pensum dare hoc est persoluere populo Romano mercedem. i.

Fontinalia

Silua pretium locationis & silua a silendo . uel sylua ab hyle.i.congerie
materię primæ dicta. mendicat.i.turpem stipem a misens Iudęis ef
flagitat.aut silua: idest habitans in silua Iudæorum populus men
dicat.& hoc camœnis.i.musis & cæteris nymphis eiectis:idest uio
lenter exclusis aut expulsis. Nos ergo ut possemus .s. habere pro
lixius colloquium: longa enim est Satyra:descendimus in uallem
Ægeriæ,ubi erat fons Ægerię sa
cer. & ad sup. speluncas.i.antra
Dearum dissimiles ueris .i.lon
ge distantes ab illis naturalibus
a natura exhaustis : cũ iam sint
manu exhaustæ. cum ars imites
tur naturam non præstet. unde
dicit quanto: quasi dicat multo
præstantius esset numen aquę.i.
sanctitas propter præsentiã nu
minis. nullus enim fons credes
batur sine numine. si herba illic
nascens clauderet.i.circundaret
uel potius sepiret undas .i. aqs
fontales. uiridi.i.uirenti.margi
ne.i. extremitate. & marmora,
quæ nunc sunt per artem polita
& illic constructa. non uiolarẽt
.i.corrumperent, & minus relis
giosum redderent. tophum.i. la
pidem scabrum illic nascentem
unde dicit ingenuũ: quasi dicat
inde genitum. uel non adultera
tum, ne fuco aut arte simulatum
quod ingenuorum est.

Hic tũc Vmbricius quãdo artibus inquit , honestis
Nullus in urbe locus,nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor est,here q̃ fuit,atq; eadem cras
Deteret exiguis aliquid, proponimus illuc
Ire,fatigatas vbi Dædalus exuit alas,
Dum noua canicies,dum prima,& recta senectus,
Dum superest Lachẽsi quod torqueat,& pedibus me
Porto meis,nullo dextram subeunte bacillo.
Cedamus patria.viuant Arturius istic,
Et Catulus,maneant qui nigrum in candida vertũt,
Queis facile est ædem conducere,flumina,portus,
Siccandam eluuiem,portandum ad busta cadauer.
Et præbere caput domina uænale sub hasta.
Quondam hic cornicines,& municipalis arenæ
Perpetui comites,notæq; per oppida buccæ,
Munera nunc edunt,& verso pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter,inde reuersi .
Conducunt foricas.& cur non omnia?cum sin
Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit,quoties voluit Fortuna iocari.

IOAN. BRIT. ¶ HIC: pro illic. ❡ Tunc Vmbri
cius: subaudi dixit. ❡ Quãdo ar
tibus: sensus est: Ex quo nullus iam locus est uiris bonis ĩ urbe: nec
iam ullus fructus sequitur labores: & omnia iam in deterius labun
tur: statui migrare Cumas. Sic & Martia. libr. 3 . ostendit uiro bono
nullum esse locum in urbe: Quid faciam suade, nam certum est ui
uere Romę: Si bonus es, casu uiuere Sex te potes. ❡ Viris honestis:
uiris honestas artes exercentibus. ❡ Nulla emolumenta: nulla utili
tas: nullus fructus laborum nostrorum est. ❡ Res hodie minor est ui
dentur enim omnia per processum temporum in deterius labi. un
Here de Horatius: Damnoso quid non imminuit dies ? ❡ Hodie: dicitur
hodie quasi hoc die: ut inquit Asconius lib. 2. Verrinarum. ❡ Here:
pro heri. Quinti. ostendit magis dicendum here quam heri. Inquit
enim Here nunc e litera terminamus . At ueterum comicorum ad
huc libris inuenio: Heri ad me uenit, quod idem in epistolis Augu
sti, quas sua manu scripsit, atq; emendauit, deprehendetur. ❡ Dete
ret: diminuet. ex consequenti: quia quæ deteruntur comminuuntur.
❡ Dædalus exuit alas: Cumas intelligit, ubi Dædalus fugiens Mi
noem, condidit templum Apollini. Virgilius: Dædalus ut fama est
fugiens Minoia regna Prępetibus pennis ausus se credere cælo.
Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos: Calcidicaq; leuis tan
dem superastitit arci. Redditus his primum terris, tibi Phœbe sacra
uit Remigium alarum, posuitq; immania templa. Dædalos autem
ingeniosos interpretatur. Dædalo tamen orno, uario. De Dædalo
uero latius Diodorus lib. 5. ❡ Dum noua canicies: subaudi est. Ca
nicies homini tantum est & equo. Auctor Plin. Ordo est: Cedamus
patria dum noua canicies . ❡ Dum prima, & recta senectus: anno
quadragesimosexto initium senectutis maiores nostri esse uoluerũt
ut inquit Cice. Gel. item libr. 9. cap. 28. ait: q; Tubero scripsit Ser
uium Tullum regem populi Romani: pueros esse existimasse, qui
minores essent annis septemdecim. Atq; inde ab anno septimode
cimo: quos idoneos iam esse reipublicę arbitraretur milites scripsis
se: eosq; ad annum quadragesimumsextum iuniores: supraq; eum
annum seniores appellasse. ❡ Recta non curua. ❡ Dum superest: dũ
Lachesis adhuc aliquid uitę mihi superest. ❡ Lachesis: Lachesis una est ex tri
bus parcis: quę uitam humanam summa disponere concordia di
cuntur. Vna enim earum dicitur nere uitam hominis. Altera filum
ipsum uitę colligere. Tertia abrũpere. unde bene poeta dixit quod
torqueat. i. neat. Lachesis etiam interpretatur protractio secundum
quosdam: ab aliquibus sortiens: quia de nobis sortiatur. Lachos. n.
sors dicitur: lachano autem sortior. Cur uero tria fata sunt latius ui
de Apule. in fine libri de Mundo. De Lachesi sic Martia, Nil adijce

penso Lachesis, fusosq; sororum Explicat, & semper de tribus una
necat. ❡ Bacillo: paruo baculo. Est autem diminutiuũ & generis neu
tri. Cic. de finib. bonorum & malorum: Vt bacillũ aliud est inflexũ
& incuruatũ, aliud ita natum. Apule. in. 1 . libri metamor.
Qua bacillũ inuersi teli ad occipitium per inguen subit. ❡ Ceda
mus patria mira indignatione dictum. ❡ Viuat Arturius: Catulus &
Arturius nomina sunt uilissimorũ
hominũq; ex humili fortuna ad
summas peruenerãt opes. Vm
bricius nũc cõqueritur in urbe
tales homines fauorabiliores es
se q̃ honestos. Meminit Euse. de
temporibus cuiusdã Arturij me
dici Augusti quẽ ait naufragio
perijsse post uictoriã acciacam.
❡ Maneant qui nigrũ in candida
uertũt: acribile dictũ. improbos
autẽ & uersutos hoies designat:
qui uirtutẽ in uitiũ & uitiũ in uir
tutẽ uertunt. Nam per nigrũ ma
lũ accipere debemus. Hora. Hic
niger est: hunc tu Romane caue
to. Albũ uero pro bono. Persius
Per me equidẽ sint omnia proti
nus alba . unde est illud Ouidij
de Autolyco in . 11 . Metamor.
Candida de nigris, & de candẽ
tibus atra. Sicq; poeta ostẽdit ta
le genus hoium gratius esse. un
& Terẽ. in Phor. Hic pretiũ nũc
est q recta praua faciũt. ❡ Quis fa
cile est ędẽ conducere designat cũ
portitores, tũ alios uilissimæ re
rũ redẽptores: q habẽtur infames ob uile lucrũ, qd sectãtur. Nõ. n.
eos pudet conducere ædes reficiẽdas, flumina purgãda, & uectigalia
portus. ❡ Quis: pro qbus . ❡ Eluuiẽ: sordes quę per cloacas, aut flumi Eluuies
na labũtur, & residere solẽt. ab eluẽdo dictę. Nam residẽtes eluũtur
aqua dilabẽte. ❡ Cõducere portus. i. portoria redimere, quę in por
tu exiguũtur. unde & portitores sunt nominati: q uectigalia exigũt
ad portus: qua significatione ita accipit illud Virg. Portitor ille Cha Portitor
ron. de hoc uberius dicemus infra: Quẽ porrigat ore trientẽ. ❡ Por
tandũ ad busta cadauer: libitinarios designat, q cadauera sepeliẽda Libitinarius
cõducebãt. Nã in tẽplo Libitinę ea uẽdi solebãt, q̃ ad sepeliẽdũ mor
tuũ fuisset necessaria. Funera. n. locabãt ut Pli. 21. li. loquẽs de Sci
pione Sarrano: Asses ergo contulit populus, ac funus elocauit. hiq; q uẽ
debãt libitinarij dicebãt, polinctores uero q sepeliebãt. unde Vulp.
de Institoria actione: Si libitinarius seruũ polinctorẽ habuerit, isq; Polinctor
mortuũ spoliauerit, dandã in eũ q̃si institoriã actionẽ. Cũq; ex hac
re lucrũ sectarẽtur, mortẽ multorũ optabãt. unde Sene. de Benefic.
Antu Aruntiũ, & Ateiũ, & cęteros qui captandorũ testamẽtorũ ar
tẽ professi sunt. nõ putes eadẽ habere , q̃ designatores & libitinarij
uota? ❡ Ad busta: bustũ proprie dicebatur locus, in quo mortuus erat Bustum
cõbustus. & bustũ dicit q̃si bene ustũ. Nũc uero busta dicũtur sepul
chra. Festus. ❡ Et pbere caput: multi enim patiebãtur se uẽdi, quod
Martianus in digestis de statu hominum sic ostendit: Serui in domi
nium nostrum rediguntur: aut iure ciuili: aut iure gentium. Iure ci
uili siquis maior uiginti annis se ad pretiũ participandũ uenire pas
sus est . Iure gentium serui nostri sunt: qui ab hostibus capiuntur,
aut qui ex ancillis nostris nascuntur. Plautus in Curculione: In Tu
scho uico, ibi sunt homines, qui ipsi sese uenditant. Apud Germa
nos (ut scribit Tacitus in libro de situ Germaniæ) hæc consuetu
do seruatur, ut cũ in alea omnia amiserint, extremo ac nouissimo
iactu de libertate & corpore cõtendãt, uictus uoluntariã seruitutem
adeat. ❡ Sub hasta: nam publica auctione i foro ponebat hasta: quę Sub hasta
pcipuum erat signũ auctionis, eiq; subijciebãtur omnia, q̃ publice
uẽderentur. Vnde Valerius libro secũdo. Cęterũ (auctore Plinio) Sci
pione Nasica omnẽ apparatũ operis scænicorũ subiectũ hastæ ue
nire placuit. Tranquillus in Cæsare: Et bello ciuili super alias dona
tiones amplissima prædia ex auctionibus hastæ minimo addixit.
❡ Domina: q̃si cuius potestati & imperio oia essent subiecta in uẽditio
ne. ❡ Quõdã hic cornicines: cõquerit Iuue. eos q cornicines, & tubi
cines nõ mõ Romę, sed ẽt i municipijs fuerũt, eo diuitiarũ peruenisse
tẽporibus suis: ut tãq̃ magnifici & potẽtes uiri ludos gladiatorios edãt

in urbe

in urbe, cædantque quos uelint. Nam facile erat eiusmodi homines principum liberalitate locupletari. unde Menecratem citharœdum & Spiculum mirmillonem scribit Tranquillus a Nerone triumphalium uirorum patrimonijs ædibusque donatos fuisse. Martia. Artes uult discere pecuniosas, Fac discat citharœdos, aut choraulas. ¶ Hic cornicines: legendum est hic, & non hi. ut sit: Qui hic cornicines quondam fuerunt. i. Romæ: & comites perpetui arenæ municipalis: hoc est & in municipijs. ¶ Munera nũc edunt. i. ludos gladiatorios ut potentissimi uiri. ¶ Perpetui: assidui. ¶ Comites arenæ municipalis: nam tubicines nõ solum theatris Romanis: sed etiam municipalibus buccas suas locabant: ludis enim canentes tuba ser-

Municipia uiebant Municipia (ut Gel. diffinit) dicta sunt, quod cum omnino suis iuribus, & legibus uiuerent, munera cum pop. Ro. habebant. i. tanquam Romani habebantur. Sicque idem fuisse uidentur cum fœdere in ciuitatem accepti. unde Cic. in oratione pro Aulo Cluentio sic dicit: Equitem Romanum in municipio suo nobilem. Festus Põp. sic scribit: Municipes erant, qui ex alijs ciuitatibus Romam uenissent, quibus non licebat magistratum capere: sed tantum muneris partem: ut fuerunt Cumani, Acerrani, Arcellani, qui & ciues Romani erant, & legione merebant, sed dignitates nõ capiebant. Vulpia. iurisco. proprie, inquit, municipales appellantur muneris participes recepti in ciuitatem, ut munera nobiscum facerent. Sed nunc abusiue municipes dicimus suæ cuiusque ciuitatis ciues. ut si Brixianus sis, alios ciues Brixianos municipes tuos appelles. Arenam ergo municipalem intelligit: quæ in municipijs esset, quæ munera cũ po. Ro. caperent. ¶ Notæ buccæ i. ipsi tubicines: qui etiam buccina-

Buccinator tores dicuntur a buccis, quas canentes inflant. est enim bucca ea pars oris infra malam, quæ inflatur. Vnde Hora. Quin Iuppiter ambas iratus buccas inflet. ¶ Munera: ludos gladiatorios. nã multi ex infima conditione ad summas opes prouecti, munera gladiatoria ædebant. Martialis libro. 3. Das gladiatores sutorum regulæ cerdo. Quodque tibi tribuit subula, sicca rapit. Idem alibi: Succensus ad uilibus ede munera clamat Sutor cerdo dedit tibi culta Bononia munus Fullo dedit Mutinæ, nunc tibi copo dabit. ¶ Et uerso pollice uulgi: de eisdem tubicinibus intelligit; qui cũ arte & quæstu suo locupletati sint: nõ modo munera edant gladiatoria suis impensis, sed etiam conciliato sibi fauore populi occidãt quem uelint: quales multi in seditionibus interempti fuerunt a potentioribus. ¶ Popula-

Popularis riter populo fauente. q. d. omnibus applaudentibus. Nam popularis is appellatur, qui gratus est populo. popularis etiam ciuis: hoc est, qui ex eodem est populo: unde Terẽtianus ille Samio: Obsecro populares ferte misero atque innocẽti auxilium. popularis etiam qui nobilis non est: sed ex plebe. Plaut. Præstat diuitem esse ac popularem, quam nobilem & mendicum. Cice. in. 2. Officiorum: Popularibus enim uerbis est agendum, & usitatis cum loquamur de opinione populari. ¶ Verso pollice uulgi. i. uerso ad se & conciliato fauore uulgi. sequitur enim populariter. i. fauente (ut dixi) populo: hocque ex prouerbio tractum ostendit Pli. libr. 28. in magicis: Pollices, inquit, cum fauemus premere etiam prouerbio iubemur. unde etiam illud est Horatij in epistola ad Lolium: Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum. Vbi Porphyrio ait per utrũque pollicem intelligi utrãque manum a parte totũ: aut quia qui laudat uehementius manus iungens iungit pollicem cum proximo. ¶ Inde reuersi. s. a ludis gladiatorijs & cædibus hominum. ¶ Conducũt foricas: ad res uiles descẽdunt. i. foricas purgãdas. foricæ enim sunt latrinæ, in quas uentris

Foricæ excrementa deijcimus. Foria enim (auctore Nonio) ueteres dixe-

Foria runt stercora liquidiora, unde Diomedes Laberius in Paniceis: Foriolus esse uideris, in coleos cacas. ¶ Et cur nõ oia: subaudi faciunt sordidissima. ¶ Cũ sint quales ex humili: quãdoquidẽ sunt ex numero eorũ quos fortuna solet p ludũ ex humili loco ad altiora puehere.

ASCen. ¶ HIC tunc Vmbricius. In hac parte incipit Vmbricius narrare causam cur migret: quasi interrogatus fuerit a Iuue. cur nolit amplius Romæ residere. & assignando causam oportune recitat uaria uitia ciuitatis Romæ usque ad finem Satyræ fere. Ordo est: Vmbricius inquit. i. in ualle Ægeriæ. tunc. i. postquam illuc perueneramus. quãdo. i. quando quidem. nullus locus est sup. in urbe honestis artibus & nulla emolumenta. i. nulli fructus: nullæ mercedes, sup. sunt laborum: quos sumunt. s. honesti. & quandoquidem res. i. possessio diuitiarum uiri boni: nihil lucrantis Romæ. est hodie minor, quam fuit here. i. heri. & eadem res deteret. i. diminuet consumendo sese cras aliquid exiguis sup. rebus. Non dices sic. & cras. i. crastinum tempus deteret aliquid exiguis rebus: quia tunc uacaret eadem: quod fieri non potest: quia ergo res, inquit, mea in dies Romæ deterior

fit. nos proponimus ire illuc: ubi Dædalus faber Atheniensis subtilissimus: qui a Minoe rege captus factis sibi & Icaro filio alis auolauit: unde dixit Exuit alas fatigatas: longo uolatu. s. hoc est proponimus ire Cumas. Vnde Virgilius in Sexto: Dædalus (ut fama est) fugiens Minoia regna Præpetibus pennis ausus se credere cœlo Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos: Chalcidicaque leuis tandem super astitit arce. Hoc est Cumis a Chalcidẽsibus conditis. Videtur autem hic non sine causa uti periphrasi. i. circumlocutione: habet enim suum pondus in sententia. Nam si Dædalus uolans & longe terras despiciẽs: elegit sibi sedem, & resedit Cumis, facile creditu est illic optimum & amœnissimum esse locum. Proponimus, inquit, ire Cumas. dum quamdiu sup. nobis est canicies noua. i. prima. i. nõ pridem cœpta. & dum senecta est prima. i. in principio sui. & recta. i. sinẽs rectum incedere. & dum superest. i. reliquum est: uel restat Lachesi: idest illi Parcæ seu Deæ fatali: quæ uitam hominum, quasi e colo filum trahẽs paulatim deducit ad mortem: sup. aliquid sororis. quod torqueat. i. carpat, aut attenuet: seu fuso inuoluat. & dũ ego porto me meis. i. naturalibus pedibus. & hoc nullo bacilo. i. paruo & leui baculo subeunte. i. subingrediẽte uel sustentante dextrã. Cedamus. i. abeamus patria: non dicit patriæ: quia is patriæ cedit: qui & eam infestam & inimicam habet: Patria autem qui ultro abit. Arturius & Catulus perditi adulatores olim cornicines nunc potẽtissimi uiuant istic: idest in ista nostra patria. & maneant illi qui uertunt nigrum. i. opera sua mala in candida. i. in bonorum apparatu & ita recipiunt pro malis operibus mercedem bonorum. uel qui uertũt nigrũ. i. fortunã aduersam nigro lapillo designatã in cãdida. i. i bona. uel qui opera imperatoris mala laudat ut bona. Quis. i. quibus facile est conducere ædem Romæ licet magno constet: & flumina & portus ut maiore pretio locent, unde diuites facti sunt. Item quibus est facile conducere eluuiem. i. uoraginem, & cloacarum immundiciam siccandam. i. emundandam: quasi dicat quorum tanta est auaritia, ut uelint & tantæ apud imperatorem auctoritatis, ut possint etiam inhonestissimorum ministeriorum habere gubernationem: ut uidelicet sine eorum consensu nemo aut cloacas seu latrinas audeat mũdare: aut cadauera comburere. unde subdit: Et quibus facile sup. est conducere cadauer portandum ad bustas idest ad ustrinam: ubi defunctorum corpora comburebantur: & postea cineres in uasculum (quod ab urendo urna dicitur) collecti condebantur in loco, quem bustum quasi bene ustum dicebãt. qui autem tale munus habebant, dicebantur libitinarij. Et quibus facile est præbere caput uænale sub hasta domina: idest cuius auctoritate præco uendit: & quod dominos emptores facit. Potest aũt dupliciter intelligi aut sicut Mancinellus: ut sit: Quibus est facile præbere suum caput uænale sub domina: idest qui non timent cum nõ sint soluendo, aut soluere non possint pretium conductionis publicarum rerum uẽdi sub asta publica licitatione: aut qui tam auidi sunt lucri, ut se uænales exhibeãt: aut certe quibus facile est præbere caput seruorum uænale sub asta domina: idest qui etiam uenditionibus publicis præsunt. Hi de quibus loquor Arturius & Catulus qui supple fuerunt quondam cornicines: idest canentes cornu more histrionico, dum gladiatores, aut consimiles in arena exercebantur: non quidem Romæ ubi peritiores erant: sed in municipijs. unde dicit: Et qui supple fuerunt quondam comites perpetui: idest continui arenæ municipalis: idest gymnasij: ubi lanistæ, aut cæteri ludij sese exercebant. & buccæ notæ: idest habentes buccas: quibus cornua inflabant notas per oppida. i. loca clausa mœnibus. edunt idest distribuunt nunc munera supple gladiatoria: id est qui erant ministri gladiatorum: nunc eorum præfecti sunt. & occidunt populariter: idest per populum & passim. & hoc tamen pollice uulgi uerso: idest fauore subtracto & in odium uerso. Quam sententiam Politianus. cxli. ponit. Videtur tamen maior uis esse in sententiã Calderini, qui intelligit uerso pollice uulgi: idest conciliato uulgo & populi fauore: quasi dicat nunc tantum sublimati sunt ut populus, etiã dum male populo faciunt, eis faueat: quia populus qui stupet in titulis & imaginibus, ut Hora. dicit, fortuna sequitur. & ipsi reuersi inde: idest ex populi cæde. conducunt foricas: idest latrinas purgandas. & cur non omnia supple faciant, & uilia, & sublimia. cum sint supple tales quales fortuna, quoties uoluit ioculari: idest iocularitet & sine ratione agere, extollit ex humili: idest ex re humillima: hoc est infima & humi sita. ad magna fastigia: idest ad summitatem & magnam altitudinem rerum: idest diuitiarum & honorum. Et quia ipse talis non est: nec esse uelit: ideo innuit sibi Romæ non esse locum, Vnde subdit quod sequitur.

Quid Romæ faciam? mentiri nescio, librum
Si malus est, nequeo laudare, & poscere, motus
Astrorum ignoro funus promittere patris
Nec volo, nec possum, ranarum viscera nunq̃
Inspexi, ferre ad nuptam quæ mittit adulter,
Quæ mandat, norint alii, me nemo ministro
Fur erit, atq; ideo nulli comes exeo, tanq̃
Mancus & extinctæ corpus non vtile dextræ.
Quis nunc diligitur nisi conscius? & cui feruens
Æstuat occultis animus, semperq; tacendis?
Nil tibi se debere putat, nil conferet unq̃
Participem qui te secreti fecit honesti.
Carus erit Verri, qui verrem tempore, quo vult,
Accusare potest, tanti tibi non sit opaci
Omnis arena Tagi, quodq; in mare voluitur aurũ,
Vt somno careas, ponendaq; præmia sumas
Tristis, & a magno semper timearis amico,
Quæ nunc diuitibus gens acceptissima nostris,
Et quos præcipue fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obstabit. Non possum ferre Quirites
Græcam vrbem, quis quota portio fecis achææ?

IOAN. BRIT. ¶ QVID Romæ faciam? uerba sunt Vmbritij. ¶ Mentiri nescio: antipophora. i. nec simulare, nec dissimulare noui: sicq; conditionẽ sæculi sui taxat: quasi aliter agi uita non queat. ¶ Librum si malus est: assentari se dicit nescire: quod multi in gratiam diuitum & nobilium faciebant: qui laudibus alienis delectati laudatores cõducebãt & cœnis & muneribus. unde Persius. Calidũ scis ponere sumen. Et comitẽ horridulum trita donare lacerna. Et uerũ inquis amo, & uerum mihi dicito De me quis populi sermo: Hora. Laudato carmina uecors. Idẽ i poetria: Vt pręco ad merces turba q cogit emẽdas: Assentatores iubet ad lucrũ ire poeta Diues agris, diues positis in fœnore nũmis. ¶ Et poscere: per adulationem transcribendum: tanq̃ q mirabiliter placeat. ¶ Motus astrorũ ignoro: ut possim futura prædicere. hoc aũt dicit ut ostẽdat magos & Chaldęos qui futuri cognitionẽ profitebãtur & id genus hoies Romę grata, & auctoritate apud omnes ualere: ac per hoc dites fieri. uulgo. n. consulebantur. unde poeta in sexta Satyra: Chaldęis, sed maior erit fiducia, Quicquid dixerit astrologus credet a fonte relatum Ammonis. Horatius in odis: Nec Babylonios tentaris numeros. ¶ Funus pmittere patris: iniquitatem ostẽdit filiorũ sui temporis, qui mortem parẽtum multi plerisq; optabant uotis: inquirebantq; a diuinatoribus. unde Ouid. Filius ante diem patrios Inquirit in annos. ¶ Ranarum uiscera nunquã inspexi: ut ex iis aliquod pararem ueneficium. sicq; ostendit tale hominũ genus in urbe esse, & gratum & fauorabile. Nam ex uisceribus ranę: hoc est liene, iecinore, corde, lingua, & ossiculo multa ueneficia fieri posse tradit Plin. lib. 32. Nam inter alia docet ex ossiculo, quod sit in sinistro latere amorem concitari, & iurgia addito in potionem, Venerẽ alligatum stimulare. ¶ Ferre ad nuptam: alij, inquit, internuntij sint ad pcurãda adulteria: ego uero hoc nõ fecero. Nemo enim erit adulter me ministro. i. sequestro & medio. ¶ Mittit munera intellige & literas. ¶ Mandat: hoc est uerba & mandata. ¶ Me ministro: me auctore conciliatore, & internũtio. Cic. in Lælio: Vt aut libidinos ministri aut adiutores essent ad iniurias. ¶ Fur erit. i. adulter. Nam & furtum adulterium appellatur. Propertius: Nolim furta pudica tori. ¶ Atq; ideo nulli comes exeo: sensus est. Et quia tales inquit artes mihi nõ placẽt: discedo ab urbe nulli comes. i. sine comite ac per hoc solus quasi qui a cunctis repudier: tanq̃ mancus & tanq̃ corpus inutile extincta dextra. i. tanq̃ homo iners: nullius pretij, nulliusq; ingenij, ut pote qui nouas uiuendi artes, ut cæteri nõ calleam: & ita quod animi est, trãstulit ad corpus. Extincta ergo dextra. i. extinctis ingenij

Mancus uiribus. legendumq; est extincta dextra nõ extinctæ dextræ. ¶ Mãcus dicitur quasi manu carens. ¶ Nisi conscius: nisi qui secreta diuitis scelera nouit. ¶ Feruens: coniunge feruens occultis & tacendis. ¶ Æstuat: agitatur taceat ne an proferat usquam. ¶ Nil tibi se debere putat: nõ eris inquit gratus, neq; acceptus illis: quorum secreta honesta noueris. sed tantummodo iis, quorum scelera tibi nota erunt afficieris enim muneribus, ne secreta eorũ reueles. ¶ Verri: sensus est: Ille erit carus uiro scelerato & furi, qualis fuit Verres, qui potest furti eum accusare. Nam Verres (ut dictum est superiore Satyra) quæstor Siciliam per trienniũ tenuit: ubi libidinem, auaritiam crudelitatemq; exercuit. succedente tandem Metello repetundarum postulatus est a Siculis. Eam causam egit Cice. pro Siculis. Adhuc extant actiones, quæ Verrinæ appellantur. ¶ Tanti tibi non sit opaci: etsi, inquit, conscij scelerum diuitis afficiuntur muneribus ut taceant: tamen tu noli quærere ut diuitis secreta scias: ne semper solicitus sis & nequeas dormire: ueritus ne aliquando tibi obijciatis q; ea patefeceris: quorum eras conscius. ¶ Tagi: Tagus Hispaniæ est fluuius

Tagus auriferas habens arenas. ¶ Opaci: umbrosi propter arborũ densitatẽ in ripis. Martia. Æstus serenos aureo frangens Tago Obscuris umbris arborũ. ¶ In mare uoluitur: defertur ex fluminũ profluuio. ¶ Vt somno careas: nã dormire nequit solicitus ne aliquo afficiatur incõmodo a diuite. ¶ Præmia ponẽda quę postea cogaris ei reddere. ¶ Timearis: ne eius scelera patefacias. ¶ Amico magno: diuite & potẽte. Alibi ante Magni delator amici. ¶ Quę nũc diuitibus: ostẽdit poeta in urbe uiros bonos nõ esse gratos: sed tantũmodo uersutos assentatores, scelerũ ministros, & id genus hoies. sed si quæras q maximi grati sint, sunt inqt Gręci. hi. n. acceptissimi sunt diuitibus, & tota ciuitas Gręcis referta est. ¶ Quos: fugiã deuitẽ, habeã odio. ¶ Nec pudor obstabit:

Pudor pudor igt nõ me impediet quominus aperte dicã, q̃ sentiam de Gręcis. Est. n. ita dictũ quasi aliquis monuerit: nõ te pudebit tã insolenter Græcos insectari. Pudor aũt est metus iustę reprehensionis. ¶ Quirites: Romani. Nã q

Quirites orationem habebãt ad populũ, Romanos Quirites appellabãt a Curibus ciuitate Sabinorũ sunt dicti Quirites: ex qua acciti Titus Tatius, & Numa Pompilius Romæ quandoq; regnantes. A Quiritibus fit quiritare, qđ idẽ

Quiritare est quod clamare. quo usus est Apul. & Plau. ¶ Græcã urbẽ: mores Gręcorũ: quibus tota ciuitas corrupta est. Vnde ait inferius: Omnia nouit Gręculus esuriẽs. ¶ Quamuis quota portio: quamuis sit minima pars gentis Gręcæ: ac si dicat: Græcorum uitia adeo sunt magna, ut uel pauca multitudo eorũ possit etiã urbẽ corrũpere. ¶ Quota: minima. Plin. in. 3. ubi de Italia & Roma metionẽ facit ipsi de ea iudicauere Gręci genus i gloriã sui effusissimũ: quotã partẽ ex ea appellãdo Gręciã magnã. Alibi Iuue. Hęc quota pars scelerũ. Mart. li. 8. Pars quota Parrhesię labor est mareoticus aulę. Quotus ñ nomẽ est qđ numerũ re-

Quotus fert, sicut quot. Hora. Tu quotus esse uelis rescribe. Pli. li. 11. c. 37. Muriũ iecusculis fibrę ad numerũ Lunę dierũ in mẽse pgruere dicũtur, totidẽq; & inueniri quotũ eius lumẽ sit. Mart. lib. 9. Scis quota de libyco littore puppis eat. i. quot naues eant. ¶ Fecis: cõtẽptũ est gręcorũ. q. d. sordidę & uilissimę gẽtis: sic & Pli. li. 29. Medicos græcos fecẽ appellat: Ne fecẽ quidẽ aut inscitiã eius turbę arguamus, ipsorũq; intẽperãtiã in morbis. ¶ Achææ: secundũ gręcã declinationẽ dixit. Nã & Achiuũ dicimus. ae diphthõgo in i productã cõuersa, & u digama interposita. Est aũt dictio deducta ab Achaia, q̃ pars

Achaia est Pelopõnesi incipiẽs ab Isthmo. antea Ægialos uocabatur pter urbes in littore per ordinẽ dispositas αἰγιαλὸς enim litus significat.

ASCen. ¶ QVID Romę faciã. q. d. nihil cũ nihil sciã, aut scire uelim eorũ quę nũc Romę i ptio sunt, ego nescio mẽtiri, sicut faciũt adulatores & bonorũ delatores, & nequeo laudare librũ. i. scripta diuitũ. si est malus. i. si sunt inepta. & nequeo laudãdo librũ malũ, poscere ipsũ ab eo, q eũ fecit. ego ignoro motus astrorũ ut futura canã. & nec uolo nec possum, pmittere liberis sup. funus. i. mortẽ patris diuitis. s. & rigidi. ego nunq̃ Inspexi uiscera ranarũ q̃ rubetę dicũt: ut inde ueneniũ extrahã. Alij norint. i. nouerint. q. d. ego nõ noui ferre. i. portare ad nuptã, q̃ adulter mittit, & q madat. nemo erit fur me ministro. i. me ministrante, uel existẽte ministro atq; ideo ego nulli ex eo comes. i. nõ egredior cũ aliquo ad malũ facinus ppetrãdũ. & q a nemo Romę iã bonũ facit. ego sum tãq̃ sup. essem macus. i. cui mẽbrũ deẽ. & tãq̃ corpus non utile. i. inutile dexteræ extinctæ. i. emortuæ. i. cuius dextera ẽ mortua. Quis nũc diligit nisi ꝯscius. i. q scit secreta facinora. Et cui alius feruẽs. i. incẽsus ęstuat. i. ardet occultis semp tacẽdis. q. d. nemo ẽ ãt sentẽtiose dictũ, q aius ꝯscij ardet. uel q a difficile est tacere: uel quia nota mala incitat ad similia. is qui fecit te participẽ. i. ꝯsciũ secreti honesti. nil. i. nõ aliqd nõ putat se debere aliqđ ille sup. erit carus Verri. i. furi diuiti, sicut Verres erat qui potest accusare Verrem tempore quo uult omnis arena Tagi. i. fluuij Lusitaniæ seu Hispaniæ, qui aureas habet arenas. opaci. i. densi & turbulenti propter tales arenas: & aurum quod uoluitur in mare per

Tagum

Iam pridē Syrius in Tyberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana secum
Vexit, & ad Circum iussas prostare puellas.
Ite, quibus grata est picta lupa barbara mitra.
Rusticus ille tuus sumit rechedipna Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicyone, ast hic Amidone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabādis
Æsquilias, dictumq; petunt a vimine collem,
Viscera magnatum domum, dominiq; futuri.
Ingenium uelox, audacia perdita, sermo
Promptus, & Isæo torrentior. ede quid illum
Esse putes? quemuis hominē secum attulit ad nos
Grammaticus, rhetor, geometre, pictor, aliptes,
Augur, schœnobates, medicus, magus, omnia nouit
Græculus esuriens, in cælum iusseris, ibit.
Ad sūmā nō Maurus erat, neq; Sarmata, nec Thrax
Qui sumpsit pennas, mediis sed natus Athenis.

Tagum & similes fluuios. non sit tibi. i. nō reputetur a te tanti sup. pretij esse. ut careas somno: quia conscius tanti sceleris. & ut tristis sumas prēmia ponenda. i. quæ merito deponi debeant. & ut timearis semper a magno amico. i. unde ea præmia sumpsisti. timearis inquam, ne eius scelera reueles. Ego properabo nunc fateri, quæ gēs sup. sit accepissima nostris. i. Romanis diuitibus. & quos, sup. homines ego fugiam sup. si essem diues ut illi pcipue. i. præter alios. fatebor inquā nec pudor obstabit: quamuis sit dedecus ciuitati quæ est patria mea. o Quirites. i. o Romani. ego non possum ferre. i. æquo animo tolerare urbē græcam. i. romanā ubi tot Græci: & fere oēs græco more uiuūt. quamuis quota portio. q. d. minima portio fecis. i. turpissimæ gentis Acheæ. i. Græcus sit Romę: hoc est pauci quidem Græci respectu aliorū obscęnorū sunt Romę. & tn̄ tota urbs græcissat.

IOAN. BRIT. ¶ IAM pridē in Tyberim: nō solum inquit Græci in urbem uenere: qui diuitibus sunt acceptissimi: sed etiā aliæ gentes barbarę ex Syria in urbem nouos gētis suæ mores inuexerunt: siecq; Vmbritius indignatur peregrinos gratiores esse: qui non uirtute, sed nouis delitijs & artib⁹ placeant: simulq; ostē dit Romanos ex quo ad summum diuitiarum culmē peruenere, in omnem ita luxum prorupisse: ut ex peregrinis omnia etiam uoluptatū blādimenta perdiscerent. unde in sequentibus. Prima peregrinos obscæna pecunia mores Intulit: & turpi fregerūt sęcula luxu.

Orontes ¶ Orontes: hoc est ipsi Syrij, qui ad Orontem habitant. Est enim fluuius, qui Syriā ab Antiochia diuidit. dictus ab Oronte, qui primus eas ponte iunxit. Legendumq; est Syrius. prima. n. corripitur. Tibullus: Alba palestino sancta columba Syro. Et ante Iuue. Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe. Sirius uero cum p sidere ponitur primā habet longam. Virg. Tū steriles exurere Sirius agros. ¶ Tyberim: Romā. s. ¶ Linguam: sermonem Syrium, quem discāt Romani. ¶ Et mores. s. patrios. ¶ Et cum tibicine chordas Obliquas & instrumēta musica, qbus placeāt. Nā per chordas obliquas intelligimus citharā: cui chordæ intendūtur obliquę. i. obtortę: aut obliquę pro forma citharę: ut ostēdat nō solū tibię, sed & citharę cantū a barbaris introductum. Citharœdi. n. apud Romanos extitere, q lyras septicordes eburneas, & quę barbita dicūtur, intendebāt. Dionysius. ¶ Tympana gētilia: quibus domi suę utūtur. Nā gētilis dicitur eius. s. ē gētis: ut hoc in loco. gētiles

Gentilis itē dicūtur (auctore Cic. in topicis) q inter se eodē sunt nomine ab ingenuis oriūdi: quorū maiorū nemo seruitutē seruiuit: & qui capite diminuti nō sunt. ¶ Iussas prostare puellas: pręter alia inqt turpia in urbē etiā inuexerunt puellas quęstuarias, quę prostant ad Circū maximū: ubi ędificiū erat ad id accōmodatū. Propertius in. 2. li. Et quas Euphrates, & quas mihi misit Orontes Me capiāt nolim furta

Prostare pudica tori. Prostare autē dicitur mulier, quę turpitudine corporis quęstū facit. ¶ Ite: cū indignatione legendū Ite uos ad libidinandū: quibus gratę sunt meretrices istę barbarę. uel ite uos ad spectādas

Lupa puellas meretricias saltātes, q delectamini ludis. ¶ Lupa: meretrix, quasi quę ad rē nō minus sit auida: q̄ lupa ad cibū. ¶ Barbara: non

Mitra gręca, sed Syra. ¶ Mitra picta: ornamētū erat capitis nō modo Lydorū & Phrygū, sed & Assyriorū. Herodotus loquens de Assyrijs: Assyrij capita crinita habētes mitris redimiūt. Virg. de Phrygibus: Et nūc ille Paris cū semiuiro comitatu Meonia mētū mitra, crinēq; madentē Subnixus rapto potitur. Ait Seruius pileū fuisse curuū, de quo pēderet buccarū tegmē. ¶ Rusticus ille tuus. s. Romanus, q superioribus sęculis summa frugalitate uiuebat, & agricolationi intē tus erat. ducta origine (ut diximus) a pastoribus. ¶ Sumit rechedipna. i. in gymnasiis uersatur & palęstra, ubi sumit rechedipna. i. uestes peregrinas post exercitationē cū desudauit. Sicq; indignatur cōtagione Gręcorū, Syriorūq; Romanā iuuentutē corrūpi, in Gymnasiisq; exerceri: ubi (auctore Pli, lib. 35. ca. 12.) animorū uires perderētur. ita enim scribit de mollicie palestrę. Plura de hac parte non sum dicturus, nō Hercules magis, q̄ de terrę usu in ceromatis, quibus exercendo iuuentus nostra corpora, uires q; animorum perdidit. ¶ Rechedipna: uestis est, de qua mentionē facit Atheneus lib. 6. dipnosophiston, cum de parasitis loquitur. Plutarchus itē mentionem facit in symposiacis. In quodā codice est Trechedipna. ¶ Quirine. Romule, de quo supra: In ualle Quirini. ¶ Et ceromatico. i. uncto ceromate. est eni unguētum athletarū. fit ex oleo & terra in speciē luti: quod ostēdit Seneca ad Luciliū loquēs de uita lutosa: Tantū luti tota uia fuit, ut possum uideri nihilominus nauigasse. Totum athletarum fatū in illo die perpetiendum fuit. A ceromate nos haphe accipit in crypta neapolitana. A ceromate igitur a luto per similitudinē. Marti. lib. 5. Et castigatum libycę ceroma palæstræ. i. ipse palestrita Antęus ceromate pēctus castigatus est ab Hercule. De ceromate intellexit Pli. 14. loquēs de ebrietate uitāda: Ad hęc pertinēt peregrinæ exercitationes, & uolutatio in cœno, ac pectorosa ceruicis repandę ostētatio. qbus uerbis athletarū certamen designauit. nam athletę (ut diximus) luto. i. terra oleo mista ungebātur. quorum mos erat ceruicem dilatare, pectus exporrigere. unde illud est quod sequitur: Et lōgum inualidi collum ceruicibus ęquat Herculis Antęum procul a tellure tenēts. ¶ Niceteria: insignia uictorię pugilum: qui in Gymnasio alios uicissent. nīke enim uictoriam significat. ¶ Hic alta: redit ad Græcos, quos ait ex diuersis Græciæ locis in urbem uenire, ingerētes se domibus diuitū: ubi assentatione, alijsq; artibus se gratos reddūt. ¶ Sicyone: Sicyon urbs est Achaię. itē urbs i Laconia: unde Laconia dicta est Sycyonia. isula est etiā i mari Ægæo ꝯtra Epidaurū: q̄ altā esse & eminentē docet Pli. ¶ Amidone: Amidon insula est inter Sporadas, & ciuitas Peoniæ. ¶ Andro: Andros Isula est ex Cycladibus cū oppido eiusdē nominis. dicta postea Cauros, uel de Antādres. ¶ Samo: Samos insula in mari Icario, ubi Iono maxime colebatur. ¶ Trallibus: Tralis oppidū Phrygiæ, a qbus fit possessiuū Trallianus. Cic. in oratione pro Placco: Vidi ego in quodam iudicio nuper Philodotū testē Trallianū. Ex magno terræ motu ꝯsederūt eo anno: quo Cornelius Gallus Forouiliēsis ꝓpria manu se interemit. ¶ Alabādis: Alabāda oppidū Ioniæ: quā Apollonius molō cistā inuersam appellauit scorpionū plenā. Nā eorū illic est copia. hoies sunt molles, & psaltriæ multę: ut scribit Strabo. ab Alabādis possessiuū fit Alabādēsis. Cic. in epist. ad Thermū: Quare peto a te, ut & eos & Alabādēses iubeas ecdicos Roma mittere. fit etiā Alabādicus: ut est apud Pli. lib. 37. ca. 7. de carbūculis: Alabādicos in orthosia cautē nascētes. Vitruuius uero lib. 7. Alabādos uocitat. ¶ Æsquilias. i. collē Æsquilinū. Nā i urbe septē fuere colles. de qbus sic Tibullus: Carpite oūe tauri de septē mōtibus herbas. Æsquilię dictę sunt secūdū Varro. aut ab excubijs regijs, aut q excultæ sint a rege Tullo. unde Ouid. in Fastis: Adde q excubias ubi rex Romanus agebat: Qui nūc Æsquilias nomina collis habet. ¶ Collē a uimine. i. Viminalē denominatū a Ioue Vimeneo: q ibi aræ sint, & ibi nata uimina fuerint. Festus Pōp. ait portā Viminalē & collē appellari: q ibi uiminū fuisse silua uideatur. ¶ Viscera magnarum domuum: apposito est. hoc est qui artibus suis in diuitum familiaritatem se insinuant, eorumq; secreta condiscunt. ¶ Dominiq; futuri: tam callidi inquit sunt, ut a diuite in amicitiam & familiaritatem recepti: quasi domini omnia in domo moderentur. ¶ Ingenium uelox: ad omniā solers & promptum. ¶ Torrentior Isæo: uberior copiosior. sumptū a torrēte, qui magna fertur aquarū ubertate. Nam Isæus orator fuit. de quo Plin. in epist. ad nepotē. 2. lib. Magna Isęi fama pcesserat, maior inuētus est, summa est facultas, copia, ubertas, dicit semper ex tempore & c. fuit item Isęus alter præceptor Demosthenis. ¶ Ede quid illum: hoc quasi argumenti loco positum ad

Margin notes (right column): Rechedipna · Ceroma · Niceteria · Socyon · Amidon · Andros · Samos · Tralis · Alabanda · Æsquilie · Viminalis · Isæus

Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit? fultusq; toro meliore recumbet
Aduectus Romam, quo pruna, & coctana uento?
Vsq; adeo nihil est, quod nostra infantia cælum
Hausit Auentini baca nutrita sabina?
Quid quod adulandi gens prudentissima, laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum inualidi nullum, ceruicibus æquat
Herculis, Antæum procul a tellure tenentis.
Miratur uocem angustam, qua deterius nec
Ille sonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet & nobis laudare, sed illis
Creditur, an melior cum Thaida sustinet, aut cum
Vxorem comœdus agit, uel, Dorida nullo
Cultam palliolo; mulier nempe ipsa uidetur,
Non persona loqui, uacua, & plana omnia dicas
Infra uentriculum, & tenui distantia rima.

probandum ꝙ uersuti sint Græci ad omnia. Ait ergo: Dic quid cēses. ſ. esse græcū hominem: quasi dicat: tam astutus tamq; uafer est: ut nulla sit prorsus ars, quam ipse non profiteatur. secum enim attulit omnem hominem. i. omnia profitetur: quæ homo possit facere & scire: Erit enim grammaticus, rhetor. unde est illud apud Senecam in secundo controuersiarū: Hoc autem uitium aiebat Scaurus græcis declamatoribus tractum: qui nihil & non promiserint sibi & penetrauerint. ſ Grammaticus: subaudi est. grammaticus autem circa curam sermonis (ut scribit Seneca) uersatur. & si latius euagari uult circa historias: iam ut longissime fines suos pferat circa carmina. ſ Rhetor: qui rhetoricam docet, & qui præcepta artis tradit. Orator uero qui secundum præcepta agit. ſ Geometres: primæ est declinationis. Estq; is qui numeros, mensurasq; persequitur, & supputat, qua ratione cōstent cœlestia, quæ illis sit uis, quæue natura. unde Hora. de Archyta Tarētino geometriæ perito: Te maris & terræ, numeroq; carentis arenæ Mensorem cohibent Archyta. ſ Aliptes: is erat qui descendentes in balnea, quiq; palæstritas i Gymnasio ungebat. [Greek] quod est ungo, uellebatq; alas. unde Seneca ad Lucilium: Aliptū cogitā tenuē & stridulā uocē: quo sit notabilior subinde exprimentē: nec unquā tacentē: nisi dū uellit alas: & aliū ꝓ se clamare cogit. Cic. ad Lētulū ostēdit unctiones illas solitas fieri ab Aliptis ad corroboranda corpora, cū ait: Sed uellē nō solū salutis meæ, quemadmodū medici sed ut Aliptæ est, uirīū & coloris ratione habere uoluissent. ſ Augur qui futura pnoscit ex auiū obseruatione. unde aliqui ab auiū garritu ductū putāt: alij uero ab augēdo. Ouid. Sācta uocāt augusta patres, augusta uocantur Templa sacerdotū rite dicata manu Huius & augurīū depēdet origine uerbi: Et quodcūq; sua iugiter auget ope. ſ Schœnobates: ille dicitur, qui ꝑ funes ambulat. [Greek] .n. funē significat: & [Greek] ascēdo, & uado. Latini uero funabulū dixere. q̄ dictione usus est Terēt. in Hecy. Funābuli expectatio accessit. Et populus in funābulo aīum occuparat. primus Messala usus, & iā ꝓ latina recepta, pro funabulo dixit Apule. funerepū. unde ubiq; apud ipsum pro funepeus siue funereplus, correximus funerepus. ut dictio sit deducta a fune & repo. qd' ita scribēdū sit innuit Apule. i. i. Floridorū: ubi scriptū est Funereplus pro funerepus: ut omnino funerepos appellemus & nō funepeos: cū a fune & repo deducatur. sicut dicimus funābulū a fune & ambulo: & pinnirapū a pinnio & rapio: bustirapū a busto & rapio. quo usus Plaut. in Pseudolo. Fœdifragū a fœdere & frago. Legirupā a lege & rūpo. quo idē Plau. usus est in Pseudolo. ſ Magus: lingua Persarū magus est, q nostra sacerdos, q rite sciat & calleat leges cerimoniarū, fas sacrorū, ius religionū. Siquidē Magiā Plato interpretatur artē esse Dijs immortalibus acceptā, colēdi eos ac uenerādi pergnarā piā. s. & diuini scientē, iam inde a Zoroastre & Ormace auctoribus suis nobilē, Cœlitū Antistitā, quippe inter prima regalia docetur: nec ulli temere inter Persas ꝯcessum est magnū esse, haud magis ꝙ regnare. Et Cic. in. i. de diuinatione: Et in Persis augurāt & diuināt magi: qui ꝯgregātur in fano cōmentandi causa: atq; inter se alloquēdi. Nec quisquā rex Persarū potest esse: qui nō ante maiorū disciplinā, scientiāq; perceperit. More uero uulgari is ꝓprie magus existimatur, qui cōmunione loquēdi cū Dijs immortalibus ad omnia, quæ uelit incredibilia quadā ui cātaminū polleat. Hæc ex prima Apuleij Apologia. ſ Græculus esuriēs: Græculus, inqt, premēte rerū egestate omniū rerū scientiā profitebitur. ſ In cælū iusseris, ibit: affirmabit etiā (si iubeas) se in cælū uolaturum: hoc qꝫ dicit respiciēs ad Dædalū Athenīēsem: qui (ut diximus. i. Satyra) uolauit per aerea, sibi & filio Icaro fabricatis alis. ſ Ad summam: ad collectionē ad conclusionē. Sic Cic. in epist. Sūma huius epistolæ hæc est. Plin. ad Septiciū clarū Potes cœnare apparatius apud multos, nusquam hilarius, simplicius, incautius, in summa experire. ſ Non Maurus erat: uult probare exemplo Dædali facile esse Græco uolare in cælū. ſ Maurus: Mauritania posita est in extrema parte Africæ occidentē uersus, ubi mons est Atlas. ſ Sarmata: Latini Sarmatas appellant, quos Græci Sauromatas. populi sunt Scithiæ, loca iuxta Tanaim & Meotidē paludē icolētes. de quibus ante. ſ Thrax: Thraces populi sūt septētrionales: quorū plerīq; trās amnē Strymonē usq; ad ponticū hostiū, atq; Æmū mōtē habitāt. Quidā etiā Propontide sita plerīq; uero ad Hellespōtū. de quibus abūde Stra. li. 7. ſ Qui sumpsit pennas. i. Dædalus. de quo supra: Et mare percussum puero fabrumq; uolantem.

Grāmaticus
Rhetor
Orator
Geometres
Aliptes
Augur
Schœnobates
Funerepus
Magus
Mauritania
Thraces

¶ I A M pridem in Tyberim: cōtinuat eundē sermonē. Orōtes: fluuius ille Syrus. i. fluens in Syria. defluxit Tyberim fluuiū romanū: hoc est mores syrorum traducti sunt Romā per seruos. Nā Syrus uexit secū linguā syrorum & mores & chordas obliquas citharārū cū tibicine. necnō. i. etiā. tympana gētilia. i. gētis suæ propria. & uexit secū puellas iussas prostare. i. pro foribus suis stare ad meretriciū suū quæ stū ad Circū i fornicibus. s. Ite. i. discedite a me, & ab oibus honestis Romanis. quibus grata. i. accepta est lupa. i. meretrix. barbara. i. peregrina & barbaris moribus. picta mitra. i. habēs mitrā ī capite pictā more gētis patriæ suæ. O Quirine: ille tu' rusticus, q colit rura populi tui sumit nūc trechedipna. i. peregrinas uestes, qbus in gymnasiis utebātur. & fert. i. gestat collo ceromatico. i. unguēto tali pfuso. niciteria. i. pmia relata ex uictoria. hic. i. aliquis uiliū hoium sup. petit Æsquilias. i. collē illū Romæ. & collem dictum a uimine. i. Viminalem. & hoc Sicyone. i. ciuitate illa Achaiæ relicta. hic. i. alius. Amidone ciuitate Peoniæ relicta. hic. i. alius. Andro illa insula relicta. & ille. i. alius. Samo illa insula relicta. hic. i. alius. Trallibus illa urbe Cariæ: aut Alabādis illa urbe minoris Asiæ sup. relictis. petūt inquā Æsquilias: & uiminalē collē ubi multi diuites habitabāt. exstātes futuri uiscera. i. itestina ꝙuis uiscera sint quæuis caro intra cutē: & futuri domini magnarū domuū. Ede. i. eloquere: dic expresse qd putes sup esse illū: cui sup. est ingeniū uelox: & audacia ꝑdita. i. ꝑ quā ipse ꝑditus dicitur. & sermo prōptus. i. paratus & expeditus. & torrētior. i. abūdantior in fluxu: i sco oratore illo clarissimo & promptissimo. talis sup. attulit ad nos quēlibet hoiem. i. seipsum: q est omnis homo: grāmaticus rhetor: geometres: pictor aliptes. i. unguentarius: augur q garritū auiū obseruat: schœnobates super cordas ambulās: qui ideo aliquādo a latinis funābulus dicitur medicus: magus: omnia enim nominat secundū iactantiā suā Græculus. i. homo Græcus. esuriēs ibit in cælū si sup. iusseris. Ad summa. i. ut summatim dicā, & uno uerbo explicē. nō erat Maurus, neq; Sarmata: neq; is qui sumpsit pennas erat Maurus: aut Sarmata. i. Dædalus uel Icarus fili' eius. nō erat Maurus neq; Sarmata. nec qui sumpsit pennas: idest uolauit. sed natus est in medijs Athenis ubi philosophi plurimi.

ASCen.

¶ H O R V M ego nō fugiā cōchylia: inter alias causas sui ab urbe discessus unā hāc pcipuā esse ostēditq; negt ferre Græculos, qui nuꝑ ex Græcia aducti ita suis artibus locupletati sunt: ut uūc iter primores urbis habebāt. Nā purpurati incedūt: priores etiā testamēta signāt: honoratiore loco discūbūt. ſ Cōchilia: hoc est uestes ꝯchyliatas: qbus induti in publicū pcedūt tanꝙ nobiles Ro. Nā cōchyliū piscis est ex genere cōcharū, sicut purpura & murex. ex his aūt piscibus elicebat liquor ille tā ptiosus ad tingēdas uestes. Iulius Cæsar (ut scribit Trāqllus) ꝯchyliatæ uestis usum ademit, nisi certis ꝑsonis & ætatibus. Plin. lib. 9. Cōchylia & purpuras ois ora atterit: q bus eadē mater luxuria paria pene etiā margaritis ptia fecit. & infra: Concharū ad purpuras, & cōchylia eadē quidē est materia. Alibi i. 5. mentionē faciēs de Tyro: Nunc ois eius nobilitas cōchylio atq; purpura ꝯstat. Cōchiliū ēt capimus ꝓ oi pisce ꝯcha ꝯtecto. Sene. li. 14. epi. i. Quātulū ex tot ꝯchylijs tā lōge aductis ꝑ istū stomachū iexplebilē labit. Ergo ꝑ ꝯchylia uestes itellige ꝯchyliatas & purpureas. ſ Me prior ille: summa idignatione ꝓnūciādū. ſ Signauit. s. testamēta.

IOAN. BRIT.
Conchylium
Purpura
Murex

stamenta. Fultusq;:sustentatus. Meliore toro:meliore & honora
tiore parte triclinij. Nã posita mẽsa cõuiuæ duobus aut tribus le
ctis discũbentes epulabãtur. Vnde nõ solũ lectos ipsos: sed & locũ
& Biclinium & tricliniũ appellauere ubi comedebant a numero le
ctulorum.κλίνη.n.lectũ significat. Aduectus Romam: causas un
diq; colligit indignationis:ꝙ.s.Romã nõ uenerint honesto aliquo
negocio aut nauigio:sed ut rerũ uiliũ mercatores, & illiberalis lu
cri sectatores:uenerũt.n.inquit Romã eo uento.i.ea naue q̃ pru
na & coctana aduecta sunt:ac si dicat onerata & plena uiliũ mer
ciũ,quales ex Syria uehuntur:unde pruna damascena & coctana
ueniunt: non aũt Romæ nati sunt. Sic Papinius in Siluis lib.ii.de
Glaucia puero loquitur: Nec mistus pharijs uenalis mercibus in
fans. Pruna:intellige damascena : quæ ex Damasco urbæ Syriæ
sicca uehebantur. De quibus sic Plin.lib.xiii. Syriæ peculiares ha
Carica Coctana bet arbores.In ficorũ autem genere caricas & minores eius gene
ris,quæ coctana uocãt.Itẽ pruna in Damasco mõte nata. Martia
lis de coctanis. Hæc tibi quæ torta uenerunt condita meta. Si ma
iora forẽt coctana,ficus erant. Vsq; adeo nihil est: antipophora:
quasi aliqs diceret:nõ ne prodest uos esse natos Romæ: & ipse re
spõdeat:usq; adeo nihil est.i.minime quidem prodest.i.in tantum
Auentinus nihil est. Hausit cælũ Auẽtini:nutrita sit Romæ ubi collis est Auẽ
tinus.partem posuit pro toto est aũt Auẽtinus dictus secũdũ Var
ronẽ:aut ab auibus,ꝙ eo se a Tyberi ferrent:aut a rege Auentino
Albano,q ibi sepultus fuit:aut ab aduentu hoium, quod cõmune
ibi Latinorum templũ fuerit: aut a b aduectu. Nam olim paludibus
Baca mons erat ab reliquis disclusus. Baca sabina:cibis italicis : at per
hoc Romanis:ut sit species pro genere. Sic Horatius: Quod mare
Dauniæ nõ decolorauere cædes.i.cædes italicæ per hoc Romanæ.
p bacam aũt intelliga oẽm fructũ.omneq; esculentũ Nam appella
tione bacæ intelligimus fructus q in arboribus dispersius & rarius
nascuntur:ut sunt fructus lauri,fructus oleæ, corni,loti,myrti, len
tisci,similiumq;. Sabina:nõ Sabini & Romani cõmune habuere
imperiũ. Vnde Romani Quirites sunt appellati . de quibus supra.
Quid:subaudi dices si aliud de Græcis grauius addidero:ꝙ.s.ar
tificio adulationis,quo nihil est turpius , oẽs excipiunt & fallaces
sunt.de qbus ita Cic.ad Quin.fratrẽ in.ii.uolumine ad Atticum:
Atq; etia e Græcis ipsis diligenter cauendæ sunt quædam familia
ritates præter hoium perpaucorũ si qui sunt uetere Græcia digni.
Sic uero fallaces sunt permulti , & leues diuturna seruitute ad ni
miam assentationem eruditi &c. Et longũ inualidi collũ:hoc sum
ptũ est ex Athletis:qbus mos erat in Gymnasijs collũ dilatare.Vn
de Sen.lib.ii.epistolarũ ad Luciliũ:Stulta est.n.mi Lucili & minime
conueniens literato uiro occupatio exercendi lacertos: & dilatan
di ceruicẽ: ac latera firmãdi. Plin.lib.xiiii. cap. ultimo loquens de
ebrietate uitanda sic scribit ut ante diximus: Ad hæc pertinent pe
regrinæ exercitationes, & uolutatio i cœno, ac pectorosa ceruicis
repandæ ostentatio. Æquat:Græcus, inquit,adulando:collũ etiam
inualidi amici æquat.& comparat Herculi,qui collũ dilatabat , cũ
Antæum lacertis apprehensum sublimem teneret:ut dicat p adula
tionẽ uirũ etiã imbecillũ per oĩa Herculi fortissimo simillimũ. An
Antæi fabula tæum nam Hercules secundũ laborem cõsumans,Anteum filium
terræ in Libya hospites palęstra superantem occidit.Nam is cum
ab Hercule in palęstra superaretur , simulato casu terram matrem
suam manibus cõtingebat a qua uires ei suggerebant. Hoc cogni
to Hercules amplexibus hominẽ ita reuinxit:ut nec manibus:nec
Miror pedibus terram cõtingeret:sicq; coactus est aiam reddere. Mira
tur:plus est,q̃ si dixisset laudat.sic enim aliqua facta qui assentatur,
mirantur tan q̃ præclara quæda & noua. Sic Terentianus ille Gna
to:Et eorũ ingenia admiror. Vocem angustam:exilem non clarã,
ueluti suffucatam. Qua deterius:nam talis uox maxime damna
batur.de qua ita scribit Quint.lib.xi. Vox aũt ultra uires urgenda
non est:nam & suffocatur sępe:& maiore nixu minus clara est . &
Locus Iuuenalis obscurus interim elisa in illum sonũ erumpit:cui Græci nomen a b immatu
ro gallorum cantu dederunt.quod autem nomen dederint Græci
adhuc quærendum est: licet non defuerint qui interpretati fuerint
βρεγχὸν .i.raucitatem quod cũ auctoritate careat,satisq; insipidum
sit,nullo modo probandum ducimus. Ille.s. Gallus. Quo ma
rito : nam gallinarum est maritus. Hæc eadem:antipophora,pos
sumus,inquit,& nos hæc facere quæ faciunt Græci p assentationẽ:
sed nobis non tam creditur q̃ illis:ac per hoc inquit : non tam apti
sumus ad assentandum. An melior:cũ interrogatione legendum:
qua ostendit ad oĩa esse aptissimũ Mimum , siue meretricis perso
na , siue matronæ , siue Deæ sit sustinenda in actione fabularum,

Thaida:personam meretricis, qualis est apud Terentiũ . Agit: Agere
nam agi proprie dicuntur fabulæ : ꝙ cũ in scænis representantur:
non sine & mentis &,corporis agitatu pronunciãtur ,unde actor,
qui gestũ uultus & corporis agit:unde tũ ipsa pronũciatio,tũ ora
tio quæ habetur,tum oratio scripta actio appellatur.Cicero actio Actio
nẽ alias quasi sermonẽ,alias eloquentiam quãdam corporis dicit.
Idem tamen duas eius partes facit: quæ sunt eædem pronuncia
tionis uocem atq; motũ. Quint.lib.xi.Pronũciatio a plerisq; actio
dicitur.sed prius nomen a uoce,sequens a gestu uidetur accipere.
Comœdus:is est qui fabulas agit.Comicus qui scribit,sic Trago Comœdus
dus & Tragicus. Dorida personam Doridis Deæ marinæ. Nam Comicus
Doris Oceani & Tethyos fuit filia,uxor autem Nerei. ex quo pe Tragœd[9]
perit Thetidem Achillis matrem oium etiã nympharũ mater dici Tragic[9]
tur. Nullo palliolo cultam ornatã nullo uelamẽto:Nam Deæ ma Doris
rinæ nudæ fingebantur. Statius in.ii.lib.syluaꝝ. Nudamq; per un Palliolũ
das Dorida montani cuperit prendere Panes. palliolum aũt cõis
est uestis, tam uirorũ q̃ mulierũ. Martialis: Hanc uolo quæ facilis,
q̃ palliolata uagaẽ.Idẽ alibi:Succida palliolo uellera quinq; petit.
Sueton.in Clau. Palliolatus nouo more præsedit. unde palliolatim
aduerbiũ quo usus est Plau. Palliolatim amictus sic incessi ludibun
dus. Caper grãmaticus ostendit uelũ fuisse capitis cum ait: Vir du
cit,mulier nubit,qa pallio obnubit caput suum,genasq;. Lampri
dius scribit:Matronas regias contentas esse debere unico pallio au
ro sparso. Flauius uopiscus in Aureliano: His accedit ꝙ ex pallio
lo purpureo: quod Soli sui tẽporis imperator obtulerat, sacerdo s
mulier crepundia filio fecisse perhibeẽ. Mulier nẽpe ipsa uidetu r:
adeo bene inquit,mulieres reddit Græcus: ut putes mulierem i p
sam esse quæ loquaẽ non personatũ mimũ. Nã mimi. quo liberi us
omnia peragerent, personas induebant . Tranquillus in Nerone .
Tragœdias quoq; cantauit psonatus Heroum, Deorumq;. item
Heroicũ ac Dearũ personis effectis ad similitudinẽ oris sui: Est au
tem psona uelamentũ oris.dicta a personando: ꝙ facit uocẽ clare
scere & resonare. Vox.n nõ uaga,neq; diffusa in unũ tantũmodo
exitũ collecta, coactaq; magis canoros, clarosq; sonitus facit. Le
ge Gelliũ. Æschylus eam primus inuenit. Horatius: Post hunc per
Persone sonæ,pallæq; repertor honestæ Æschylus: & modicis instrauit pul
pita tignis. Vacua & plana:tam bene inquit per sonam mulieris
sustinet:ut non solũ uoce:sed ẽt toto corporis habitu uideatur mu
lier.Nam ueretrum ita habet depressum & planũ:ut uiri formã ha
bere nõ censeatur. Rñdet autẽ ijs,qui possent dicere quomodo pos
test personã Doridis nudæ sustinere.cũ sexũ masculũ occultare ne
queat.immo Inqt probe. Nam ita plana & uacua habet oia inter fe
mina:ut mulier indubitãter censeri possit,nisi tenuis desit rima. In
fra uẽtriculũ:infra ipsum uẽtrẽ ubi pubes est. Distãtia q̃ tantũmo
do distant a sexu fœmineo paruula rima : q.d.genitalia uiri p om
nia similia sunt genitalibus muliebribus. cum sint admodũ depres
sa & inter femina absconditia: nisi ꝙ in mulieribus tenuis est rima.
CHORVM ergo &c.Pergit Vmbricius recitando ineptias & ASCen.
uita intolerabilia uilissimoꝝ hoium:qui per adulationem & nefas
ad diuitias & dignitatẽ peruenerũt:& dicit.nõ fugiam.i. debeã nõ
fugere q.d.maxime.conchylia.i.cõchyliatam uestem.hoꝝ uidelis
cet uilissimoꝝ hoium:qui qa mollibus & pretiosis induuntur, uo
lũt bonis uiris pferri.unde subit.ille.i.notissimus cornicẽ & histrio.
signabit sup.testamentũ prior me.i.priusq̃ ego:ubi in testimonium
uocati fuerimus.& ipse fultus.i.sustentatus & molliter sedens. re
cumbet in meliore toro.i.habebit honestiorem recubitũ in conui
uijs q̃ ego.ille inq̃ aduectus .i. qui aduectus est uænalis ex Syria
Romam:eo sup.uẽto quo coctana.i.fici minores & pruna.quæ in
Damasco mõte sup. aduehuntur uel aduecta sunt. Vsq; adeo.i.in
tantũ est.i.reputatur a Romanis. nihil.i.nullius momẽti : ꝙ nostra
infantia nutrita baca.i.fructu minutæ arborũ nõ dense crescentis
ut sunt bacæ oliuarũ & cornorũ.sabina.i. e sabina Romã uænali
allata:hausit cælum.i. cõcepit aerem & spiramẽtũ Auentini supp.
collis.i.ꝙ nos nati & nutriti sumus in ciuitate Ro. quia illi aduenti
tij serui & histriones pferuntur nobis antiqs ciuibus & ingenuis,
ingenueq; in ciuitate Romana educatis,qd sup.dicã:ꝙ gens pru
dentissima.i.peritissima adulandi laudat sermonẽ indocti amici &
laudat faciem amici deformis. & æquat .i. æquiparat & æqualiter
laudat longũ collum amici inualidi.i. quæ prolixa.sed laxa & inua
lida habet membra.æquat inquã ceruicibus Herculis tenentis pro
cul a tellure.i.a terra matre eius. Antæum gigantẽ,q quoties deui
ctus ab Hercule defatigaretur:terrã matrem contingendo uires re
sumpsit.quod tandem animaduertens Hercules , eum subleuabit·

Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hœmo,
Natio comœda est, rides: maiore cachinno
Concutitur, flet si lachrymas aspexit amici,
Nec dolet igniculum brumæ si tempore poscas,
Accipit endromydem, si dixeris, æstuo sudat.
Non sumus ergo pares, melior qui semper, & omni
Nocte, dieq; potest alienum sumere uultum,
A facie iactare manus, laudare paratus,
Si bene ructauit, si lectum minxit amicus,
Si trulla inuerso crepitum dedit aurea fundo.
Præterea sanctum nihil est, & ab inguine tutum,
Non matrona laris, non filia uirgo, neq; ipse
Sponsus leuis adhuc, non filius ante pudicus.
Horum si nihil est, aulam resupinat amici.
Scire uolunt secreta domus, atq; inde timeri.
Et quoniam cæpit græcorum mentio, transi
Gymnasia, atq; audi facinus minoris abollæ.
Stoicus occidit Baream delator amicum,
Discipulumq; senex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapsa est penna Caballi.

& ita membra eius cōfregit. subleuādo autem cum frontem ei applicaret: ceruices extendit bene dico ceruices: quia (ut auctor est Quintilianus) Hortensius primus ceruicē singulariter dixit. Miratur. i. cū admiratione laudat uocē angustam. i. stridulam & exilem amici. qua uoce nec sonat deterius. idest peius & dissonantius ille supple maritus. idest gallus. quo marito gallina mordetur: idest qualem habet gallus dum gallinam mordet. licet. idest licitum est: hoc est non est aliqua lege uetitum nobis laudare hæc eadem. quæ illi laudant. sed creditur. i. fides adhibetur illis. s. græculis. an melior supple sit comœdus. i. actor comœdiarū. cum. i. quādo. sustinet. i. representat. Thaida. i. personam meretricis. uel cū agit uxorē. i. matronam honestā. uel cum agit Donda. i. nymphā cultam. nullo palliolo. i. nudā sicut sunt nymphæ maris. nēpe. i. quia ipsa mulier uiua. s. quā representat: uidetur loq. nō ipsa persona. i. non comœdus personatus. i. facie muliebri adulterina tectus. & tu quando audias eū sic loq. dicas oia esse infra uētriculū. i. in loco mēbri uirilis. uacuo. i. sine membro uirili. & planaidest nō extantia. cū non sit ibi mentula. & distantia: idest separata. aut fissa tenui rima: idest modica fissura. qualem habent mēbra muliebria: hoc est: dicas eum cunnum: non mentulā habere, & ita plane mulierem non uirum esse. Et ita dicit quod comœdi quidē ita agūt personā cuiuslibet mulieris: cū ipsi sint uiri. siue nudæ ut nymphæ. siue molliter uestitæ, ut meretricis. siue honestæ: ut uxoris. ut quilibet credat ipsasmet mulieres loqui & tamen optimi comœdi non tam bene agūt personas suas representādo quālibet mulierem, sicut Græculi illi adulatores suos agūt adulando, ut in sequēti dicam. Hæc Doris huius Doridis uel Doridos est filia Oceani: & accipitur interdum pro mari sicut ibi: Doris amara suam non intermisceat undā. Diximus prius comœdū esse, qui comœdiam agit. & comicū, qui eam scribit quod aūt dicit nullo pallio: ad hoc respexit, quod comœdiæ fere ex greco sunt argumento. & tales palliatæ dicuntur: quia more græco in palliis agebātur. Est enim uestis utriusq; sexus apud Græcos. sicut toga apud Romanos: sed pro muliebri sæpe palla legitur.

IOAN. BRIT. ¶ NEC tamen Antiochus: licet, inquit, hi omnes fabularū actores feliciter omnia representent: tamen illic non sunt mirabiles: adeo omnibus notū est eos esse agendi peritissimos. Nā Antiochus, Stratocles, & Demetrius, & Hœmus nomina sunt comœdorū. de Demetrio & Stratocle Quintil. lib. xi. sic: Maximos actores comœdiarū Demetriū & Stratoclē placere diuersis uirtutibus uidimus. Sed illud minus mirum: quod alter Deos & Iuuenes, & bonos patres, seruosq;, & matronas, & graues anus optime alter acres senes, callidos seruos, parasitos, lenones, & oia agitatoria melius sunt. n. natura diuersa. Nam uox quoq; Demetrii, iucundior, illius acrior erat De Hœmo alibi Iuuen. Mollius Hœmo, quamq; & Carpophoro.

Natio ¶ Natio: ista græca. Natio aūt dr græcus an barbaros: patria, Atheniensis an Lacedæmonius: Cognatio, quibus maioribus, quibus cō

Cognatio sanguine: s Cic. auctor est lib. pri. Rheto. uetex. ¶ Comœda est: ita inquit ad fabulas agendas est apta: ut id a natura habere uideatur. ¶ Rides: quam periti sint græci ad adulandū ostendit multis modis. Est

Cachinnari ergo sensus. Si rides ipse statim tibi applaudēdo ridet. ¶ Cachinno: solutiore risu. est. n. cachinnus risus immoderatus a quo est cachin

Cachinno no uerbū: quo utitur Tranquillus in Vespasiano: Nec illam quicquā aliud quam cachinnasse ferunt. Cic. in. iiii. Tusculana. ostēdit cachinnū esse rephensibilem, cū ait: Vt si ridere concessum sit, uituperetur tamen cachinnatio. Et cachinno nomē tertiæ declinationis. ¶ Nec

Endromys dolet: quāuis inquit fiat: nō tamen dolet. sunt. n. oia in eo ficta. ¶ Endromydem: uestis est gallica: quæ uis nomē sortita sit græcū: ad arcendū frigus sumebatur, Martialis: Hanc tibi sequanicæ pinguē textris alumnā. Quæ lacedæmoniū barbara nomē habet. Aspera sed gelido nō aspernenda Decēbri: Dona peregrinā mittimus Endromyda. Ea utebātur in Gymnasio & Theatro post ludorū exercitationē: ne lusores calefacti refrigescerēt. Vnde Martialis: Ne madidos intret penetrabile frigus in artus: Neue grauis subita te premat Iris aqua. Ridebis uentos hoc munere tectus, & imbres. ¶ Non sumus ergo pares. Ergo, inquit, cū gens græca adulandi sit peritissima: idq; mihi minime placeat non sumus pares. i. ego longe sum dissimilis a natura Græcorū. ¶ Alienū sumere uultū: sed ille, inquit, primū in adulatione obtinet locū: qui uultu suo fecit alienos exprimere affectus. ut aliquā in gratiā diuitū tristitiā gerat: aliquādo lætitiā. Tales. n. sunt uersutissimi. unā Terentius. Vultus quoq; hominum fingit scelus. ¶ A facie iactare manus: solēt. n. adulatores utraq; manu faciē amici adulādo demulcere. Videturq; ad id alludere: quod antiqui Grecæ (ut auctor est Pli. lib. xi.) in supplicādo mētū attingere mos erat. ¶ Laudare paratus: sensus est. Græcus ad oia uersutus, si amicus ructauerit, aut lectū minxerit, aut crepitū uentris emiserit, paratus est hæc oia tanquam salutaria laudare. ¶ Si lectū minxit amicus: locus hic corrigendus est nam legendū est lectum nō rectū. estq; imitatio Horatiana, qui sic scribit in sermone tertio: Cōminxit lectū potus. lectū aūt discubitorū intellige. ¶ Si trulla

Trua trua uas est secundum Varronem: quo aqua e culina in lauacrinā fundebant: dicte a traijciendo: quod per eam aqua traijciatur: a qua Trulla per

Trulla diminutionē dicta a similitudine truæ: quod quæ magna & hæc pusilla. in

Truleū de ēt Truleū aliud uas aquanū. a quo uocabulo deflexit Apicius

Detrullare uerbum de trullare. quod est de trulla in trullam diffundere. Trullā itē capi pro uasa potorio ita docet Scæuola iurisconsultus de auro & argento legato. Poculum aureū Seiæ dulcissimæ: quod elegerit fidei hæredū cōmitto ut dent quarto cū in hæreditate nō sint nisi Trullæ. Scyphi, Modioli, Phialę: an Seia de iis speciebus eligere possit. respōdi, cū oia potui parata pocula dicuntur, posse eam ex iis eligere. Plinius lib. xxxvii. cap. ii. Titus Petronius consularis moriturus inuidia Neronis principis, ut mensas eius exhæredaret trullā murrinā. ccc. sestertiis emptam fregit. Horatius in Satyris: Qui ueientanū festis potare diebus Campana solitus trulla, uappamq; profestis. De trulla alio genere uasis crebra fit mentio a Catone in re rustica: Trulla itē appellatur instrumentū illud, quo fabri parietarii utuntur ad extruendos parietes, tectoriaq; leuiganda & complananda. unā uerbū trullissare apud Victruuiū. Cū ergo trulla pro duplici genere uasis accipiatur hinc fit ut diuersis etiam sensibus locus exponatur. Aliqui. n. dicūt græcū laudare cū crepitus fit sordidus aliis decidentibus in trullam, quæ inuerso fundo exciperentur. Aliqui laudare cū crepitus fit bibendo iuerso fundo trul-

Trullissare lę. Ego uero neutrā secutus sententiā, ita interpretor, ut ex consuetudine uetere, & quasi prouerbio dicatur: Græcus paratus est laudare siue recte mingat, siue pedat. Nā metaphoricos omnia sunt accipienda. i. si trulla. i. uenter diuitis dedit crepitum: hoc est pepedit. ¶ Inuerso fundo: nam tunc uas dicit habere fundū inuersum: cum os ima spectat & fundū sublimia. Ventris ergo os. i. anus ima spectat, fundū uero superiora. Nam proprie crepitū uētris appellamus sonitū illū: qui exaudit nō emissis tamē sordibus. ubi uero sonitus nullus exauditur, appellamus flatū uentris. Suetonius in Claudio: Dicitur ēt meditatus edictū: quo ueniā daret: & flatū, crepitumq; uētris in conuiuio emittendi: cum periclitatū quendā præ pudore ex continētia repperisset. Nec Mirū quidē est Trullam uos poni pro uentre: quādo talibus metaphoris crebro utantur poetæ. Nam & carmen extat ex Apollinis oraculo apud Plutarchū in uita Thesei in primo limine: in quo pedem pro membro genitali, & utrem pro

uentre

uentre posuit sic: Neue prius uir magne pedem: qui prominet utri Soluas, cecropidũ q̃ sacram accesserim urbe. quod sane carmen libenter in mediũ attulimus: atq; ẽt exposuimus: ꝙ eius sensus ut obscurus multorũ sæpe ingenia defatigauit. ⁋ Præterea sanctũ: nulla inquit illic tuta est castitas: ubi Græcus uersatur.

Sanctũ Sanctũ est (auctore Martiano de re diuina) quod ab iniuria hominũ defensum atq; munitum est: ut hoc loco .i. nihil est quod sit munitũ & defensum ab iniuria Græcorũ. Macrobius etiam ait sanctũ dici sacrũ & religiosum, & omni obseruatione inuiolatũ. ⁋ Ab inguine libidine Græcorum.

Inguen Inguen pro parte genitali tam in mare, q̃ in fœmina accipitur. de quo diximus in prima Satyra. ⁋ Filia uirgo: illa proprie dicitur uirgo, quæ nunquã nupsit. ⁋ Ante pudicus: qui pudicus ante erat q̃ Græcus in eius domo uersaretur. ⁋ Spõsus leuis adhuc .i. adhuc sine pube qui adhuc inferiora pube nõ uestiuerit leuis .n. prima producta significat sine pilis. ⁋ Aulam resupinat amici: si nihil

Resupinare inqt est horũ quod agat: resupinat aulam .i. oĩa q̃ in domo sunt euoluit, & euertit scrutans secreta dñi, sequtur .n. scire uolũt secreta domus. Statius in .vij. Theba. Aut Cyrrham tauris, A nemoriamq; supinat .i. arat & euoluit. Vnde Actius in Antigona ut tradit Marcel. Quid agis, perturbas rem oẽm, ac resupinas sorori. Statius item in .ix. Theba. Te quoq; sublimi transnantem flumina curru: Dum socios Pharsale petis supinat ademptis Dorica cuspis equis .i. euertit. Propertius: Nec mora cũ totas resupinat Cynthia ualuas .i. peruertit & prosternit. Resupinare item accipitur ꝓ erigere & eleuare Seneca. Qui per pronũ eunt, resupinant corpora: qui in arduũ incũbunt. Plinius loquens de gruibus: ait eas resupinato collo bibere: ueluti per fistulam infundentes aquam. Et alibi de columbis & turturibus ita scribit: Propriũ generis eius & turturũ cum bibant, colla non resupinare, large bibere iumẽtorũ modo. ⁋ Inde timeri a dominis ne secreta reuelent: ac ꝓ hoc cõseq eorũ gratiã & munera. tales .n. dubitãtur. Martialis: Vis fieri diues Bithynice, conscius esto. ⁋ Et quando cœpit: quandoquidẽ, inquit, de Græcis facta est mentio: uolo Gymnasia .i. certamina gymnica prætereamus, quasi quæ

Gymnasia leuiora & tolerabiliora sint præ alijs, q̃ ab ijs fiunt. sicq; poeta ꝑ trãsitũ ostendit exercitationes gymnicas damnandas esse: quarũ usus a Græcis in urbẽ inuectus iuuentutem Romanã eneruauit. Nam (ut scribit Plin.) iuuenes se exercendo & ungẽdo animi uires perdiderũt. Gymnasia (ut docet Cic. in .ii. de oratore) instituta sunt a Græcis causa exercitationis: a γυμνάζω quod est exerceo. in quibus postea philosophi cœperũt disserere & philosophari unde & Gymnastica appellatur disciplina exercitationis: qua laudat Plato unde in .v. de repu. fœminas quod iubet exerceri gymnastica. ⁋ Maioris

Abolla abollæ: abolla uestis fuit: qua & philosophi uterentur de qua Martialis loquens de Cynico philo. Cetera quem nudi tegit uxor abolla grabati. Seruius exponẽs illud Virgilianũ: Duplicem ex humeris reiecit amictum. ait duplicẽ amictũ esse abollã: qua philosophi & milites uterẽtur. De qua ẽt Horat. intellexisse uit, cũ ait loquens de Diogene: Contra quẽ duplici panno patientia uelat. Nonius Marcel. ait uestem esse militarem. Iuue. alibi ostendit esse senatoriam: Rapta properabat abolla Pegasus. Ergo maioris abollæ .i. nõ militaris, sed philosophicæ, & ideo maiores & grauioris auctoritatis: ut sit: Audi quæ fecerit Græcus philosophus uir magnæ auctoritatis. ⁋ Stoicus occidit Baream: excandescit poeta in perfidiam Græcorũ: ostẽdens & eos q studia sapientiæ profitentur pecunia corrũpi ad perniciem uel amicorũ & familiariũ: notatq; P. Ægnatiũ, q falso testimonio pecunia corruptus Baream Soranũ amicũ circumuenit. Nã cum Torius Seninus eques Romanus Baream Soranũ accusasset per calumnias Neroni, ꝙ detecta cõiuratione Pisoniana, nihil proconsul in Asia minore ex cõi utilitate fecisset: immo seditiones in prouincia aluisset. Nero in eũ cõmotus est. Itaq; cognitione senatui mandata, accitaq; Seruilia filia, quæ & ipsa facta est rea, ꝙ pecuniã dilargita esset ad deuotiones & ueneficia pro salute patris. Adducti testes sunt, quorũ unus. P. Ægnatius emptus ad opprimendũ, amicũ Bareã Soranũ falso testimonio oppugnauit. Sorano igitur & Seruiliæ filiæ datũ est mortis arbitriũ. fuerat autem P. Ægnatius cliens Sorani. Lege Corn. Tacitũ in Nerone. ⁋ Stoicus .i. P. Ægnatius Stoicæ philosophiæ professor. Nam (ut scribit Cornelius) auctoritatẽ stoicæ sectæ præferebat habitu & ore ad exprimenda imaginem honesti exercitij. Stoici denominati ἀπὸ τῆς στοᾶς .i. porticu in qua (ut diximus ante) commorantes disputabant. ⁋ Occidit Baream: falso testimonio scilicet. ⁋ Discipulũq; senex: hinc maxime indignatur poeta ꝙ magister discipulũ oppresserit. ⁋ Nutritus in illa: natus in Bœotia ad Heliconẽ montẽ: ubi equus Pegasus Neptuni & Medusæ Gorgonis (auctore Higino) filius. ut alij uero tradũt ex Medusæ sanguine & ceruice a Perseo resecta ꝓcreatus, ad Heliconem montẽ deuolauit: ubi ungula saxũ feriẽs aperuit fontẽ q Caballinus latine, grece uero Hippocrene est dictus. ⁋ Pẽna Caballi .i. Pegasus

Pegasus equus alatus hic aũt est quẽ Bellerephon (auctore Strabone) deprehendit potantem ad Pirenem fontem in Acrocorintho: quoq; usus est ad interficiendam Chymæram in Lycia. Plinius ait equos pennatos & cornibus armatos Pegasos uocari. de quibus etiam uidetur intellexisse Cicero in oratione pro Quintio: O hominem fortunatum, qui eiusmodi nuncios, seu pegasos habeat.

ASCen. ⁋ NEC tamen Antiochus. Sententiã superius diximus. dependet .n. cũ superiore. uult .n. dicere ꝙ ipsi græculi sunt censores comœdorũ: & sunt comœdi optimi. quia optime ꝑsonas suas adulãdo agũt ita licet ꝙ comœdus agat mulierẽ: ut ipsemet loq credatur tamen Antiochus optimus ille comœdus non erit mirabilis .i. admiratione dignus illis. uel illic .i. apud illos: aut Stratocles: aut Demetrius cũ Hæmo molli .i. effœminata uoce, quæ ẽt comœdi & mimi sunt. non sunt supple mirabiles illis: qa natio eoꝝ est comœda .i. natura sunt idonei ad parasitos & adulatores agendos: cum nõ solũ ueri uideantur sed ueri sint. Si supple tu rides, talis concutitur maiore cachinno. si cõspexit lachrymas amici: ipse flet etiã cũ eiulatu. nec .i. & nõ tamen nõ dolet. si tu poscas tempore brumæ .i. quo dies sunt breuissimi & frigus uigere solet. Igniculũ .i. modicũ ignẽ accipit endromydẽ .i. uestẽ uillosam & densam & crassam, q̃ in maximo frigore utebãtur in Gymnasiis. Si tu dixeris æstuo .i. æstu Solis afficior uel caleo satis ille sudat .i. dicit se sudare. ergo cum nos talia facere non possumus. non sumus pares .i. sufficientes expectationi molliũ Romanorum, uel æquales illis adulatoribus. melior .i. magis idoneus ad hanc rem. sup. est qui potest semper. & pro: idest omni nocte & die sumere uultum alienũ .i. uoluntatis & affectionis suæ iudiciũ facere in uultu ad affectionẽ alterius cui assentatur. & q põt iactare manus a facie in signũ admirationis & doloris interdũ summi. & paratus laudat si amicus diues bene .i. libere ructauit. dicit .n. id salubre esse & sanitatis iudiciũ: si amicus minxit rectũ .i. directũ: quod signũ fortis & nõ impeditæ calculo naturæ est. & si aurea trulla dedit crepitũ dum ebibit amicus. & hoc fundo inuerso .i. sursum uerso. dum .n. ebibimus, fundũ poculi sursum uertimus. Vult Mancinellus ructationem & mixtionem in conuiuijs a diuitibus fieri. & ita trullam accipi pro poculo auro: non pro uasculo quo excrementa excipiunt. Calderinus tamẽ de uasculo tali intelligit eo ꝙ Martialis intelligit in Bassam: Ventris onus misero, nec te pudet, excipis auro. Nec me mouet ꝙ trulla fere pro uase urinario accipiatur: qa luxuriosus homo: q auro excipit excrementa uentris: etiam proculo ad hoc uti posse. plus autem mouet ꝙ dicit fundo inuerso quasi sursum uerso: ut dixi. Quia tamen non est uerisimile ꝙ ad mensam mingant: ego potius & libentius dicam ꝙ tales adulatores sequantur diuites: et quando secedunt ad opus egestionis: & ꝙ trulla facit crepitũ: aut dũ ille largiter egerit: aut dũ bõbum ualidiorem emittit: & hoc fundo inuerso .i. a parte interiori uerso: uel ex onere resultante. aurũ .n. flexibile est & sine dubio tenuis bractea unde talis trulla cõficitur. Præterea: idest præter perdiã adulationẽ qua patresfamilias decipiũt nihil est ubi tales sunt. sanctũ .i. inuiolatũ. & nihil est tutũ ab inguine .i. a pudendis illorũ qbus oĩa conãtur polluere. Matrona laris: idest domus: hoc est materfamilias nõ est tuta. filia adhuc uirgo nõ est tuta: neq; ipse sponsus, cui uidelicet uirgo desponsata est. adhuc leuis .i. imberbis: & filius pudicus ante .i. priusquam tales uenerint in domũ. Et si nihil est hoꝝ ꝙ polluat, neq; matrona, neq; filius, neq; filia, neq; gener, neq; nurus, resupinat .i. subuertit ꝑm Manci. & Geor. dicit enim Geor. Valla sic: resupinat .i. subuertit. Resupinare .n. honeste ab ico pro reuocare uel ꝑcutere sigñat. Actius in Antig. Quid agis pertur

Resupinare bas rẽ oẽm ac resupinas sorori. Est aũt resupinare caput postq̃ declinauens, sursum eleuare: quo gallinæ bibũt. Qui ergo rem plurabat iam eleuando, iam deprimẽdo, is proprie resupinat. hoc igitur loco resupinat .i. inuertit disquirẽdo singula: unde sit acquisitum & ad quem usum: ut cognoscat uitam amici. Aula præterea est quæ græce aule dicitur: idest regia: qa uero paterfamilias rex in familia sua dicitur: & dominus conuiuij in conuiuio ideo potest hic capi pro tota domo, cuius ipse rex est. sicut & rusticus in Bucolicis uirgilianis tuguriũ regna uocat dicens: Post aliquot mea regna uidens mirabor aristas. Et id qdem mihi hoc loco plus placet, q̃ ut accipiam aulam pro ea parte domus: qua uulgus salam uocat. Causam aũt quare aulam resupinat est: quia omnes tales nosse uolunt

secreta domus: atq; inde timeri. Primum. n. non cessant indagare, donec norunt. & postq̄ nouerint si exigantur, aut nō tam bene ac cipiantur: ut prius, minantur se ea reuelaturos. Et qū. i. qm̄ mentio græcorū cœpit supp. fieri. transi Gymnasia. i. exercitia: palæstras. s. & gladiaturas, ludosq;, & certamina gymnica: hoc est præteri hu iusmodi mimos, & cerucines, atq; gladiatores. & audi facinus ma ioris abollæ. uel sic. transi supple ad Gymnasia literaria. & audi fa cinus maioris abollæ. i. uestis philosophicæ talaris. s. Stoicus. i. Ægna tius professus stoicā sectā: occidit p falsum testimoniū & delatio nē Bareā. & ipse existēs delator occidat amicū Bareā. & ipse se nex nutritus i illa ripa, ad quam delapsa est pēna Gorgonei Ca balli. i. equus alatus ex Gorgo nis. s. Medusæ a Perseo interfe ctæ sanguine natus. i. iuxta He liconē nutritus occidit discipu lū. s. Toriū Seruiū: & ita de eodē Ægnatio mallē intelligere cum Calderino, q̄ ut delator sit Ægna tius, & senex Heliodorus: ut Pro bū sensisse uolūt. Fabula expla natur ad unguē a Mācinello.

Non est Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis, uel Diphilus, aut Erimanthus,
Qui gentis uitio nunquam partitur amicum.
Solus habet, nam cum facilem stillauit in aurem
Exiguum de naturæ, patriæq; ueneno,
Limine summoueor, perierunt tempora longi
Seruitii. nusquam minor est iactura clientis.
Quod porro officium, (ne nobis blādiar) aut quod
Pauperis hic meritum: si currit nocte, togatus
Currere, cum prætor lictorem impellat, & ire
Præcipitem iubeat dudum uigilantibus orbis,
Ne prior Albinam, aut Modiam collega salutet.
Diuitis hic serui claudit latus ingenuorum
Filius, alter enim quantum in legione tribuni
Accipiunt, donat Caluinæ, uel Catienæ,
Vt semel, atq; iterum super illam palpitet, at tu
Cum tibi uestiti facies scorti placet, hæres;
Et dubitas alta Chionen deducere sella.

IOAN. BRIT. ¶ N O N est romano in ea, in quit, domo ubi aliqs habitat & conuersatur Græcus: nullus Ro

Protogenes manus habitare pōt. Nā īde fal sis Græci criminationibus elimi natur. ¶ Protegenes: aliquod Græcus. species pro genere nōia pro pria & conuenientia græcis. Protegenes aūt interpretat' q̄si primus

Diphilus genitus. Protogenes pictoris meminit Pli. lib. vii. ¶ Diphilus: interp tatur amicus Iouis: ἀπὸ τοῦ Διός. i. Ioue, & φίλου amore. ¶ Eriman

Erimanthus thus dici pōt, q lites disseminādo diuinat: ἔρις. n. lis dicit': & μάντις diuinus uates: hoc est q suis diuinatiōibus lites disseminat. ¶ Facilē stillauit in aurē: imitatio Horatiana. Præceptū auriculis hoc instillas

Limen p amicitia te memēto. ¶ Limine summoueor: a familiaritate & amicitia diuitis reijcior. Nam a poetis limen pro amicitia poni docet Seruius illic apud Virg. de Turno: Se limine pelli. ¶ Seruitij: seruitutis meæ, qui tanq̄ seruus in obsequijs & negocijs fui diuitis. ¶ Nusq̄ minor est ia ctura clientis. adeo, inqt. parua habetur amissio clientis Romæ, ut nusq̄ sit minor. ¶ Quod porro officiū: sed ne forte, inquit, nobis ui deat nimis blandiri & rationes nostras nimiū tueri, q nihil nobis, sit, quod agamus in gratiā diuitū & potentū. Id tñ nobis pauperi bus relictū est negocij: ut diuitibus officium salutandi occupatis simus comites nō sine multo labore & animi anxietate. Sicq; ostē dit pauperis clientis in urbe difficilē esse uitæ rōnem: qū eius labo res maximi sint inanes estq; legendū cum interrogatione. ¶ Quod meritū pauperis / quod beneficiū est, quod possit pauper diuiti p̄sta re: ut inde aliqd utilitatis cōsequat'. ¶ Si currit nocte: subaudi diues ut salutet: Alibi legitur si curet nocte. ¶ Togatus currere. i. hoc est officiū paup̄is currere togatus. i. ut sumpta toga diuitē comitetur, Nā diuites ante se habebant (ut diximus) clientes togatos: q appel

Anteambulones labant' ante ambulones. Habebāt etiā q pone sequebātur dicebā tur aūt cliētes togati, qa toga erat uxlorū, quā in officio salutandi sumebāt mane. unde Mar. lib. iii. ad Candidū: Exigis a nobis ope rā sine fine togatā: Non eo libertū, sed tibi mitto meū. Et alibi: Ma ne uel a media nocte togatus ero. Obseruandū est autē genus lo cutionis: ut dicat currere togatus, nō aūt togatū. Sic ēt apud Virg. in. xi. de Camilla: Et Æneadū p̄mitto occurrere turmæ. Solaq; tyr rhenos equites ire obuia cōtra. Hocq; est ex rōne ueræ latinitatis, quæ in his uerbis absolutis a parte posteriore sibi nōiatiuū ascīscit: ut ego curo uiuere iustus. Et officiū tuū est ire obuius patri. Vnde Terent. in Andr. Quæ sese inhoneste optauit parare diuitias: po tius q̄ in patria honeste paup̄ uiuere. ait. n. paup̄ nō pauperē. Qua re audiēdi non sunt q legunt togatū, q̄si uerbo absoluto nominati uus adiūgi nō possit a parte posteriore. ¶ Cū p̄tor lictorē impellat: tā & magistratus nō pudebat ut hæreditates captarēt, salutare po tissimū uiduas diuites, & orbos. Sex aūt lictores prętorē: duodecim consulē p̄cedebant cū fascibus uirgarū & securi colligata. Plutarc. rationē quærēs q̄re fasces uirgarū cū securibus ligatæ prefferentur ait: signū fuisse nō oportere magistratus iracūdiā prōptā ac dissolu tā esse, aut qa uirgarū dissolutio mora & tarditate irā frangit, & im petū moderatur. Sed malitia qm̄ partim medicabilis est, partim cu rari nō pōt: uirgæ quod mutari pōt, corrigūt: secures autem quod

Lictor emēdari nō pōt, abscindūt. ¶ Lictorē. scribit Valgius Rufus appel

unde latū a ligādo, q cū magistratus populi Ro. quēpiā uerberari iussis set, crura eius & manus ligari, uī cinctq; a uiatore solita sint: itaq; qui ex collegio uiatorū officium ligandi haberet, lictor sit appel latus. Cice. in oratione p̄ C. Ra birio: Lictor, inqt, colliga ma nus. Festus uero ait aligando, q fasces uirgarū ligatos imperā tibus magistratibus gerit. Tyro ni uero Ciceronis liberto a lino uel licio deriuari placuit. ¶ Or

Orbus bis: orbus dr̄ proprie, q & ocu lis & liberis priuatus est. Et filius ēt qui parentibus sit priuatus: Terent. Orbæ q p̄ximi sunt ijs nubat. Persius. Quis potior iu dex, puerisue qs aptior orbis. In

Orbitas Orbare de est orbitas & orbare uerbū quod est aliqua re cara priuare. Orbis aūt, aut uiris, aut uiduis uigilātibus iam luce appropin quāte. ¶ Ne prior Albina imita tio est Horatij in sermonibus. Ne prior officio quisq̄ respōdeat urge: Siue Aquilo radit terras, seu bruma niualē interiore diem gyro trahit, ire necesse est. ¶ Al binā & Modiam: anus diuites & orbas. ¶ Diuitis hic serui: conque ritur poeta iniquā tēporū conditionē incidisse: ut ingenui sint toga ti & comites hoium diuitū libertinæ cōditionis. ¶ Claudit latus: co mitē se præbet. Nā illi, dicitur claudere, siue tegere latus, q exteriua aliquē comitātur, ut sit honoratior. Horat. in sermonibus. Ne tegā spurco damæ latus / ordo aūt est: Filius ingenuorū claudit latus di uitijs serui. i. illius q nuper seruus fuerat nūc aūt libertinus: hyper bolicos aūt dicit diuitis serui ex nimio stomacho, quasi qui adhuc oleat seruitutē. ¶ Hic. s. Romæ. ¶ Alter. n. ex libertinis, inqt, sunt alī qui adeo diuites: ut donēt Caluinæ uel Catienæ mœchis quantū tri buni militares accipiūt ex stipēdio. ¶ Attu. s. o Iuuenalis. p quē oēm intelligit Romanū pauperē. ¶ Scorti uestiti: uestibus ornati ut pul chrius appareat. ut sic ostēdat uix licere pauperi cōducere turpē me

Chion retricē. ¶ Chionē: nomē meretricis. Chion aūt græce niuē sigñat. in cuius nomē hoc disticho iocatus est Martia. Digna tuo cur sis, indi gnaq; noīe dicā: Frigida es, & nigra es, nō es, & es Chione. Idem in tertio de Chione: Vnde datur quadrans, unde uir es Chirones.

ASCEN. ¶ N O N est Romano cuiq̄ locus. Eandē rē p̄sequit' Vmbricius ostendens nullū esse quæstū Romæ bonis ciuibus, postquā recepti sunt tot græculi. Ordo est: Locus. i. gratia ut recipiaris a quouis di uite in familiarē nō est cuiq̄ Romano. hic. i. Romæ ubi regnat ali quis Protogenes. i. pictor egregius & adulator: uel q ex seruili do mo natus principiū est generis & nobilitatis suæ. uel Diphilus. i. ali quis Ioui carus: hoc est adulator græcus imperatori carus. aut Eri manthus. i. litis & cōtrouersiæ uates: & nuncius. hoc. n. interpretā tur hæc græcorū propria: quæ interpretamenta posui: qa consona sunt rebus. qui. s. Protogenes: Diphilus: aut Erimanthus: nunq̄ im partitur. i. partē facit amico & ideæ habet. i. possidet quæ per adula tionē acquirit solus. & hoc uitio gentis. i. secundū q gētes ī patria illius sunt uitiosæ: uel q uitiū est patriæ. Tales aūt Maro apud infe ros in tormentis & plurimos esse dicit in. vi. sic. Nec partē posuere suis, quæ plurima turba est. Nam p̄ quia cū. i. post q̄. stillauit. i. in fudit in aurē pricipis. s. facilē. s. ad audiendū exiguū. i. modicum de ueneno naturæ. sup. propriæ. & patriæ q̄ omnibus illis cōis est. ego summoueor. i. p delationē expellor limine. i. a domo diuitis, cui diu seruierā. & tēpora longi seruitij perierūt: quia nullū emolumen tum mihi attulerunt. iactura. i. damnū. clientis. i. amici familiaris in clientelā addicti: nusq̄. i. nō usquā non est. i. nō reputatur usq̄ minor sup. q̄ Romæ: hoc est omnino paruū sit Romæ dānum clien tulorū q exigūtur sine occasione legitima nulla mercede reposita. Porro. Nā certe quod officiū, aut blādiar nobis. i. ut dicā ueritatem

licet

Da testem Romæ tam sanctum, q̃ fuit hospes
Numinis Idei, procedat, uel Numa, uel qui
Seruauit trepidam flagranti ex æde Mineruam.
Protinus ad censum, de moribus ultima fiet
Quæstio, quot pascit seruos, quot possidet agri
Iugera, q̃ multa, magnaq; paropside cœnat.
Quantum quisq; sua nummorum seruat in arca,
Tantũ habet & fidei, iures licet & Samothracum,
Et nostrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur, atq; Deos, Diis ignoscentibus ipsis.
Quid, quod materiam præbet, causasq; iocorum
Omnibus hic, idem, si fœda, & scissa lacerna,
Si toga sordidula est, & rupta, calceus alter
Pelle patet, uel si consuto uulnere crassum,
Atq; recens linum ostendit, non una cicatrix.

licet nobis damnosa sic) quod meritũ.i.præmiũ. aut merces pauperis est hic.i.Romæ.q.d. nullũ, si ipse cliens pauper curret nocte .i.ante lucẽ.togatus.i.in toga salutatũ: cũ ita sit q̃ prætor impellat lictorẽ.i.ministrũ publicũ: qui fasces ipsius fert: currere. & iubeat ipsum ire præcipitẽ. & hoc orbis.i.liberos nõ habẽtibus. uigilãtibus dudũ.i.paulo prius. Ne collega.i. cõpetitor sportulæ ad idem munus missus, salutet prior Albinã, aut Modiam ditissimas illas matronas & orbas filijs igenuorũ. claudit.i. cõprimit cõtinuãdo se illi. claudit inquã. hic.i. hoc concursu latus serui diuitis.i.eius, qui seruit diuiti. Sed quare diuites sportulã petũt. Nã alter sup. diuitum donat Caluinæ uel Catienę mœchis illis: tñ sup. quãtum tribuni militũ accipiunt in legione.i.dũ stipendia faciũt. ut palpitet.i. palpitationes ueneres & luxuriosas faciat super illã. semel, atq; iterum.i. semel aut bis. At tu.i. quicũq; es: nõ.n. ad Iuuenalẽ loquit. cũ.i.qñ, facies scorti.i. meretricis. uestitu.i. optimis uestib' cultæ placet tibi. hæres & dubitas Chionẽ meretricẽ optiẽ cultã deducerẽ.i. deorsũ ducere alta sella.i. excipere eã cũ descẽdit de sella: q.d. non debes dubitare, & hoc ironice. Mordet aũt eos, q meretricibus i publico obsequũtur.

IOAN. BRIT. ❡ D A Testem Romæ: cõqueritur Romæ fidẽ nõ haberi pauperibus, licet uiri boni sint: sed diuitibus tantũ licet sceleratis. Est ergo sensus. Si testẽ produxeris tã sanctũ, tamq; iustũ q̃ fuit Scipio Nasica, Numa Põpilius, & Metellus, nulla ei fides habebit' nisi diues sit, nã statim pcunctantur quo censu sit. de moribus aũt (quod primũ esset inquirendũ) nulla fit mẽtio. ❡ Hospes numinis Idæi.i. Scipio Nasica, q hospitio Cybelẽ excepit: quã & Rheã, & Matrẽ Deorũ, & Vestã & Deã phrygiã magnã. a locis aũt Idæã & Dindymenam & Phylenã & Pessinuntiã nominauerũt. Græci ministros eius nũcupant uno uocabulo Curetes: eosdẽ & Corybantes uocãt. lege Strabonẽ. De cuius historia ita Liuius li. xxviii. Oratores Ro. Pergamũ ad regem uenerũt. is legatos comiter acceptos Pessinuntem in Phrygiã deduxit, sacrumq; ijs lapidẽ, quẽ matrẽ Deũ esse incolæ dicebant tradidit, & deportare Romã iussit, quẽ Tyberi aduectum Scipio Nasica optimus, uir a senatu iudicatus, p portam Capenam duxit in urbem, eamq; hospitio excepit: qm̃ ita responsum habebatur, ut numen id ab optimo uiro reciperet', cõsecraretur q;. & cũ Nasica tẽplum ei uouisset. Metellus incepit, Augustus pfecit. Vnde Ouid. Illa sedens plaustro porta est inuecta Capena: Spargũtur iunctæ flore recente boues. Nasica excepit, tẽpli nõ extitit auctor: Augustus nunc est, ante Metellus erat. De simulachro Cybeles quod cælitus demissum cõstat multa scribet Herodianus lib. pri. ❡ Vel qui: quasi Numa longe fuerit sanctior Scipione. Numa enim Pompilius ob inclytam eius religionem ex Curibus ciuitate Sabinorum accitus est Romam, & creatus rex secundus post Romulum sacra plurima instituit: ædem Vestę cõfecit: Virgines uestales elegit Flãmines tres, Dialem, Martialem, Quirinalem: Salios Martis sacerdotes, põtificem maximũ creauit. ❡ Seruauit trepidã: L. Metellum intelligit, q orbam luminibus incendio amissis exegit senectã cum ex æde Vestæ ardenti pontifex palladiũ raperet memorabili causa: sed euentu misero. Tribuit ei (auctore Plinio) populus Ro. quod nunq̃ ulli alij ab cõdito æuo, ut quoties in senatũ iret, curru ueheretur ad curiã, magnũ & sublime, sed pro oculi datum. ❡ Ex æde flagranti. s. Vestę. ❡ Mineruã: palladiũ.i. ipsius Deę simulachrũ. Nam Palladẽ & Mineruã eandẽ esse dixere ueteres. ipsum aũt Palladis simulachrũ Romani occultũ: nemini q; uidendũ colunt, immotumq; usq; ad eã diẽ conflagrationis, ex quo ab Ilio auectum fuit. ❡ Protinus ad censum: subaudi deuenit', ut interrogẽt quantas possideat opes. ❡ Quot pascit seruos: hoc aũt est ex luxu Romanorũ, q (ut scribit Pli.) tantam seruorũ multitudinẽ habebãt: ut iustũ exercitus numerũ diceres. Pudẽtilla uxor Apulei (ut ipse docet in ii. Apologia.) seruos haud minus quadringẽtis donauit filijs suis.

Paropsis ❡ Quã multa: q̃ magno ciborũ luxu cœnet. Paropsis.n. hoc loco p uase escario positũ est: ut apud auctores tam græcos q̃ latinos fre-

pe usurpatur a παρὰ καὶ ὄψον.i. ad cibum. Licet proprie paropsis genus sit iuris: auctoribus Polluce & Eustachio. Vnde Plautus in Pseudulo: Terrestres pecudes, aut cecimandro condio, aut paropside. ubi liquido ostendit Plautus genus esse iuris & cõdimenti. ❡ Iures licet & Samothracum: licet, inquit, pauper per Deos iuret peregrinos, & romanos: existimatur omnino uti mendacio, ac p hoc esse periurus. per Deos Samothraces Deos penates intelligit, quos ex Samothracia insula maris Ægæi Phrygiam Dardanus, & ex Phrygia Aeneas in Italiam peruexit. Dionysius Halicarnaseus scribit in primo libro. Deos penates duos fuisse adolescentes ligneos sedentes, ac pila tenentes ueteris artis opera, multaq; subdit de Samothracia ex sententia Callistrati & Satyri. De Dijs ipsis intellexit Virg. in .ii. Hos cape fatorũ comites, his mœnia quęre. Pleraq; ẽtde ipsis tradit Macro. ❡ Et nostrorũ aras: per Iouẽ Iunonem, & Palladem. Nã ii præcipue ab Romanis colebantur, Dijque magni sunt appellati. ❡ Cõtemnere fulmina: creditur, inquit, pauper non timere Deos, ac per hoc securus esse ad periuria. ❡ Quid q̃ materiam: proponit poeta aliam pauperum miseriam q̃ omnibus sint de ridiculo. ❡ Hic idem: scilicet pauper.

Samothraceis Dii

ASCen. ❡ D A testem Romæ &c. Ostendit uirtutem Romæ non esse in prætio, sed solas diuitias: q̃ etiam Horat. in epistolis sic dicit: Hos solos aiunt sapere & bene uiuere. Quorũ conspicitur nitidis fundata pecunia uillis. Ordo est Da Romæ estẽ tam.i. tantũ sanctũ. q̃.i. q̃tum sup. sanctus fuit hospes. s. Scipio Nasica. numinis Idæi, quod in Ida silua troiana colitur.i. Cybeles. procedat.i. ueniat in conspectũ Romanorũ uel.i. ẽt Numa secundus rex Romanorum uir religiosissimus. uel ille sup. qui seruauit supple incolumen Mineruam Deã illã trepidam.i. in periculo existentẽ ex æde.i. templo eius. flagrãti.i. ardenti: hoc est Luc. Metellus: q Palladiũ.i. Palladis simulachrũ ab Troia auectũ ignibus subripuit. ptinus.i. statim sup. aspicietur ad cẽsum.i. ad redditus & uectigalia: aut diuitias, quas possidere pmittebãtur a censoribus ultima quæstio.i. inquisitio fiet de moribus. queret'.n. sup. primũ quot seruos pascit: quot iugera agri possidet, & q̃ multa. & q̃.i. quantũ magna paropside.i. uase ad cibos coquẽdos cœnat. uulgo dr parapsis: sed qa dicitur a para & opson: & in cõpositione solet pcedens uocalis elidi: ideo periti scribũt parapsis. Quisq; habet tantum fidei.i. tanta cuiq; fides adhibetur quantũ nummorũ seruat in sua arca. licet tu iures.i. iurãdo in testimoniũ accipias aras.i. Deos, q colunt' in aris Samothrachũ.i. populorũ Samothraciæ. & aras nostrorũ: idest Romanorum: hoc est licet tu qui es pauper iures per Deos aduectos ex Samothracia: & per Deos, quos Romani potissimũ celebrant: tamen nihil sup. habebitur ubi fidei: quia pauper credit' cõtemnere fulmina. qbus Iupiter malos terret. atq; pro & Deos. & hoc ipsis Dijs ignoscentibus: idest nolentibus scire, aut factum pauperum dissimulantibus, quasi qui non attendant ad facinora pauperũ. Quid supp. dicendum de hoc, q̃ idem uidelicet pauper præbet hic.i. Romæ omnibus materiam & causas iocorũ.i. irrisionum per iocos. si lacerna .i. uestis oblonga & uirilis quã forte a patrono quiuis habuit dono sit fœda & scissa. toga.i. uestis exterior cæteras tegens. sit sordidula .i. modicũ sordida. tolerabilior.n. est immũdicia i ueste interiori in q̃ pauperes laborãt, q̃ i exteriore: in q̃ in populo uersant'. & ideo dicit si fœda est lacerna: & si toga sordididula est. nõ sine causa utens diminutiuo. & si alter calceus patet.i. ut ab eis. pelle rupta.i. detrita uel si nõ una.i. multiplex cicatrix.i. uestigiũ rupturæ ostendit linũ .i. lineũ filũ crassum.i. densum: uel (quod tamẽ minus placet) pice inuolutũ. atq; recens.i. recẽter adhibitũ. & uulnere consuto.i. fissura & ruptura consuta: dixi minus placere q̃ ideo crassum filum dicat: quia pice inuoluatur: qa quanto minus diligentiæ adhibuerit: tanto maior est causa irrisionis. præterea ideo dicit filum recens: quia adhuc album: & ita plus eminens, q̃ si detritum colorem picis, aut corij acceperit: & ita paupertatem, non uitia deridebant.

Nihil habet infelix paupertas durius in se.
Quam quod ridiculos homines facit exeat inquit,
Si pudor est,& de puluino surgat equestri,
Cuius res legi non sufficit,& sedeant hic
Lenonum pueri quocunq; in fornice nati.
Hic plaudat nitidi præconis filius inter
Pinnirapi cultos iuuenes,iuuenesq; lanistæ.
Sic libitum uano,qui nos distinxit, Othoni.
Quis gener hic placuit censu minor:atq; puellæ
Sarcinulis impar?quis pauper scribitur hæres?
Quando in consilio est ædilibus?agmine facto
Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
Haud facile emergunt,quorum uirtutibus obstat
Res angusta domi.sed Romæ durior illis
Conatus,magno hospitium miserabile,magno
Seruorum uentres,& frugi cœnula magno.
Fictilibus cœnare pudet,quod turpe negabit
Translatus subito ad Marsos, mensamq; Sabellam,
Conuentusq; illic ueneto duroq; cucullo.
Pars magna Italiæ est(si uerú admittimus)in qua

IOAN. BRIT. EXEAT inquit: q̄ infelix sit pauper ab exẽplo etiam theatri ostẽdit. Conqueritur.n.q cũ antea in theatro oẽs promiscue sederent:theatralẽ nunc illam spectãdi promiscuam licentiã in côtemptũ pauperũ esse sublatam.
Roscius otho: Lucius.n.Roscius Otho tribunus plebis legẽ tulit: ut in theathro quatuordecim ordines spectandi gratia equitibus tm̃ Romanis darent.ii aũt in ordinem equestrẽ transibant:quorum cẽsus quadringentorũ fuisset sestertiũ. multi ergo uiri boni & nobiles:q aut ad integrũ illũ cẽsum nõ peruenissent: aut forte aliquo casu decidissent iubebant magno dedecore oĩbus fere spectaculis surgere ab ijs,qui sperant. Tota indignatio est in Domitianũ,qui legẽ Othonis tẽporũ uetustate pene abolitã restituit:quod Trãqllus ostẽdit his uerbis: Licentiã theatralem promiscuã iniquitate spectãdi inhibuit.
Puluin' Puluinar: De puluino equestri .i.ex q̄tuordecim gradibus theatri:q̄ & equestria dicebant. Sen. in.vii.de bñficijs Equestria oĩum equitũ romanorum sunt. Et idẽ Sed cũ in theatrũ ueni si plena sunt equestria & iure habeo locũ illic,q̄a mihi sedere licet. Trãquillus in Caligula: Ut equestria ab infimo quoque occuparentur, popularia dicebantur ubi plebs sedebat. Tranquillus in Domitiano: Et q̄a pars maior intra popularia deciderat. Puluinũ aũt equestrẽ appellat sed illa ipsa theatri ad similitudinem fortasse puluini plumei q nõ aliter in sedilibus requiescimus toto corpore sedentes,q̄ in puluinis reposito capite. Nã puluinus dicitur q̄si plus minus eo q plumis refertus sit. p diminutionẽ dicimus puluillũ. puluinũ ẽt appellamus in hortis partẽ eminẽtiorẽ. Columel.in.xii. Spicæ alij liratim seri debent ut in puluinis positæ minus infestentur:unde fit puluinatus. Pli.lib.xiii. Præterea cæsum adorso puluinato.i.eminẽtiore.dici a nautis puluinũ itẽ scri. Ser. Dorsum hoc ẽ arenã duriorẽ q̄ euntibus & remeãtibus fluctibus densatur in modũ saxi. A puluino uident deduci puluinaria, q̄ plerunq; pro tẽplis ponunt:cũ proprie dicant lectuli,q sterni in tẽplis côsueuerũt. Cice. in oratione de haruspicũ rñsis sic: Hostemq; eũ, qui puluinaribus bonæ Deæ stuprũ intulerit:unde ẽt imperatoribus tanq̃ Dijs tribuitur.ut illic apud Iuue. Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem. Surgat: Martialis: Quadringẽta tibi nõ sunt Cherestrate, surge Lectius ecce uenit. Nã Lectius & Oceanus tpibus Domitiani præfecti fuerunt seruãdo ordini. Cuius res.i.ille surgat cuius census. Nõ sufficit legi nõ tantus est quantũ iubet lex Roscij Othonis. Et sedeant hic:hoc dictũ ex summa indignatione poetæ. sedeat, inqt,hic .i. quatuordecim gradibus turpissimus qsque modo diues sit. Lenonũ pueri.i.uilissimi quiq; uel cinædi,q lenonibus seruiuerũt:aut pueri lenonũ .i. filij lenonũ nã
Puer: puer nõ solũ ad ætatẽ refert, sed & p filio accipit :ut illud: Tuq; puerq; tuus.& p seruo Terẽt.in Andr. Côuerti puerũ Chremetis. Multi.n.ex ignobili . . . & ad opes summas & dignitatẽ equestrẽ peruenerãt oĩbus delitijs affluentes. Vñ legimus apud Phi.li.xiii.ca.iii.quẽdã ex seruis Neronis
Leno: solitũ unguẽto lauari imitatũ.C.principẽ q idem fecerat. Lenones dñr (auctore Vulpiano)qui quæstuaria mancipia habent.sed & q in liberis quæstũ hunc exercent in eadem causa sunt.siue aũt hoc principaliter negociũ gerũt,siue alterius negociationis accessione utuntur.utputa si caupo fuerit uel stabularius & mancipia talia habuit ministrantia & occasione ministerij quæstũ facientia.
Lenocinium facere: Lenocinũ facere nõ minus est,q̄ corpore q̄stũ exercere. Fornice:lupanari,& loco fornicato q̄bi domicilia solent inhabitare scorta. A libi: Nudũ olidũ stans fornice mancipiũ. Nitidi lauti & splendidi opibus. Plaudat:nã spectatores in theatro plausu uictoribus fauebant:excipiebãtq; in theatrũ principes de q̄bus bene sentiebãt: de q̄bus aũt male,sibilo. Vnde Horat.loquẽs de Auaro: Populus me sibilat,at mihi plaudo Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.
Præco: Præconis:præco a præcinendo est dictus, Est.n.is qui clara uoce edicta magistratuũ:quiq; pretia rerũ in publicis uenditionibus pronunciat. Inter pinnirapi:ordo duplex esse põt.ut sit unus: Filius nitidi præconis plaudat inter iuuenes cultos pinnirapi:& iuuenes lanistæ.i.inter eos q ex gladiatoribus ad magnas opes peruẽti sunt & nũc sedẽt ut nobiles in q̄tuordecim:ut exponas iuuenes p filijs. Alter uero sic:Filius pconis hic plaudat, & iuuenes pinnirapi, & iuuenes lanistæ plaudãt inter cultos.i.iter côptos & nitidos, ac p hoc diuites Romanos & equestris ordinis.
Pinnirapus: Pinnirapus aũt dictio est côposita ex duobus corruptis:ex pinna & rapio sicut apud Plaut.in Pseud.
Bustirapus: Bustirapus:signatq; retiariũ alterum ex gladiatoribus:qui pinnam, & summitatẽ galeæ mirmillonis immisso rete capiebat:cũ cantaret:piscẽ peto.nõ repeto / qd me fugis galle/ nã mirmillonicũ genus armaturæ gallicũ est: ipsiq;
Mirmillones: Mirmillones aũt galli uocabantur.in quorũ galeis piscis effigies inerat:quod genus pugnæ institutũ fertur a Pittaco uno ex septẽ sapiẽtibus:q aduersus Phrinonẽ dimicaturus ,ppter côtrouersias finiũ q̄ erãt inter Atticos & Mitylenæos,rete occultatn impediuit Phrinonẽ.
Lanistæ Lanii Laniones: Lanistæ:genitiuus est casus.lanistæ,lanij,laniones denominati sunt a laniando:sed ita inter se differũt ut lanij siue laniones dicant, qui carnes uendiderent populo, easq; concidant & laniẽt. unde Apuleius laniená formauit uocabulũ:quod p cruciatu & ueluti quadã laniatione sæpe posuit. Plaut. uero in Epidico laniená appellat locũ ubi pecudes mactantur a lanijs,his uerbis. Defessus sum quærere per medicinas,tôstrinas,in gymnasio,atq; in foro , per myropolia, & laniènas. Lanistæ uero erant q gladiatorũ familias habebant uenales,easq; digladiari docebãt. unde Tranq.in Cæs. Tyrones neq; in ludo,neq; per lanistas,sed in domibus p equites Romanos, ac etiam senatores armorũ peritos erudiebat. dicti ergo lanistæ q pręessent hoibus laniandis.
Libuit p libitũ est: Sic libitũ.subaudi est . cũ indignatione dictũ q.d.nulla fuit huius distinctionis honestẽ ratio:sed sic libuit. Sicq; poeta ostẽdit côtumeliosam diuitũ aduersus pauperes superbiã. Est aũt libet unũ ex uerbis quod apud ueteres geminauit preteritũ:ut libuit libitũ est:licuit licitũ est:placuit placitũ est: puduit puditũ est:nupsit & nupta est:prandit & pransus est:cœnauit & cœnatus est. Et dicimus libet & libent in forma tantũ tertiæ personæ in singulari & plurali,sic ẽt licet & licent. Vano:stulto & modicæ prudẽtiæ:cũ id p nimiã ambitionẽ fecerit. Virgil. Vane ligur, frustraq; aĩs elate superbis. Quis gener:alia est querela paupertatẽ ubiq; contemni. Nam si ducenda , inquit, uxor est repudiatur gener nisi opibus par sit puellæ:sicq; ostendit hoĩum fortunã nõ uirtutẽ quęri. Censu minor:q diuitijs nõ sit par puellæ. Quando in consilio est ædilibus:côqueritur poeta:pauperẽ ab oĩ reipu. administratione, & cura tanquã nulli in aptũ arceri a magistratibus. Quando,inquit, est in côsilio ædilibus?q.d. ædiles q minimi sunt magistratus, quiq; res minimas in urbe curãt, si qd côsilio publico facturi sunt, pauperẽ in consiliũ nõ admittũt. Nã ædiles præerant mẽsuris. ut in sequẽtibus. Et de mensura ius dicere uasa minora Frangere. Et minimi erant magistratus : adolescentes prima commẽdatione creabantur. Cic.legũ secũdo. Suntoq; ædiles curatores urbis.annonę, ludorumq; solennitũ ollisq; ad honoris: amplioris gradũ primus accessus esto. Erit ergo argumẽtũ a minore ad maius. ut sit sensus: si a minore magistratu paup contẽnitur : multo magis a maiore. Per q poeta sæculũ suum inscitiæ dãnat: quod hoies tantũ excensu côsiderandos putet. Hincq; est illud Plinij in procemio. xiiii. libri. Postquã senator cẽsu legi cœptus, iudex fieri censu,magistratũ ducem q; nil magis exornare q̄ census, pessum iere uitæ pretia, omnesq; a maximo bono liberales dictæ artes in côtrariũ cecidere. Agmine facto:damnat ex nimia indignatione côsiliũ priscorũ pauperũ:q cũ per seditionem in montẽ sacrũ secessissent : in urbem

bem tũ hortatu Agrippæ redierũt:cũ debuissent omnino migrare. Plebs enim cum tributum & militiam tolerare non posset a patribus secessit in montem: qui postea ob id sacer est dictus. Et cum inde reuocari nequiret, Meneuius Agrippa legatus recitata fabula Æsopi: qua ostenduntur artus humani a uentre discordasse: moxq; cum omnia ob discordiam deficerent, in gratiam rediisse: sic populum cum senatu reconciliauit: creatis tamen tribunis plebis, qui libertatem suam aduersus superbiam nobilitatis defenderent. ℾ Migrasse: ita abiuisse, ut nunquam redirent in urbem. ubi tanto sunt contemptui. ℾ Olim superioribus temporibus. ℾ Facto

Agmen agmine: omni collecta multitudine: uel facto impetu, Nam agmen sermo est polysemus: significat enim impetum. ut illud Virgilianũ Illi agmine certo Laocoonta petunt. Et multitudinem: ut Vocat agmina sæua sororum: etiam exercitum incidentem agmen uocamus. ℾ Haud facile emergunt: sententia est generalis, qua ostendit cum ubiq;, tum maxime Romæ difficile esse pauperi emergere e miserijs: est autem translatio a naufragis quibus difficile est ex profundo emergere in aquarum superficiem. ℾ Res angusta domi: tenuis facultas rei domesticæ. ℾ Virtutibus obstat: impedimento est: licet optimis artibus sint instructi. ℾ Illis: scilicet pauperibus. ℾ Durior: difficilior. ℾ Magno hospitium: ratio est quare ad felicitatem durior sit conatus Romæ. Magno: subaudi constat. dicimus enim magno, paruo, plurimo, & minimo absolute: cum uerbis significantibus pretium sunt adiuncta sed non tanto & quanto: uerum tanti & quanti, pluris & minoris. Liuius libro secundo primæ decadis. Magno illi ea cunctatio stetit. Valerius: Magno ubiq; uirtus æstimatur. ℾ Hospitium: domus conducti-

Miserabilis cia. ℾ Miserabile: quod te etiam possit ad misericordiam mouere. Nam miserabilis ille est: qui sua miseria nos ut sui misereamur mouet. Vnde Ouidius monet amantem ut se miserabilem puellæ ostentet: idest ita plenum erumnarum: ut puella eius misereścat: Vt uoto potiare tuo miserabilis esto. ℾ Fictilibus cœnare pudet: conqueritur ita auctum esse per diuitias omnium rerum luxum: ut pauperes etiam pudeat cœnare in fictilibus: ne sint ludibrio: ut sit sensus: Pauperem, inquit, pudet cœnare fictilibus Romæ: quod negabit esse turpe si ad Marsos, mensamq; sabellam se contulerit: ubi crassioribus etiam contentus erit uestibus: ut ostendat urbem incolentibus magna ambitione, magnoq; luxu omnino uiuendum. Hocq; melius q̃ ut ad historiam referas: legendumq; est:

Cucull⁹ negabit, & non negauit. ℾ Cucullo: genus est uestis uillosæ ad arcendas pluuias & frigora. Columella libro primo, capite octauo. Cultam, uestitamq; familiam magis utiliter, q̃ delicate habeat, munitam diligenter a uento, frigore, pluuiaq;: quæ cuncta prohibentur pellibus manicatis, centonibus contectis, uel sagis cucullis. Sidonius eius ita meminit: Per quos nocturnalem cucullum: quo membra confecta ieiunijs inter orandum, cubansdumq; dignanter tegare transmisi. quam q̃ nõ opportune species uillosa mittatur hyeme finita: iamq; temporibus æstatis appropinquantibus. Iulius Capitolinus in uita Veri: Vagabatur nocte per tabernas & lupanaria obtecto capite cucullione uulgari uiatorio. Diuus Hieronymus ostendit cucullum tegmen esse capitis, scribens sic de monachis. Edentes autem cucullis capita sua uelent, ne alter alterum aspiciat manducantem nec loqui quidquam liceat dum manducant. Cucullus item genus est auis. de qua Horatius

Color uenetus in Satyris: Magna compellans uoce Cucullum. ℾ Veneto: coloris ueneti: Est enim marinis fluctibus similis. Vegetius in re militari: Ne tamen exploratoriæ naues candore prodantur: colore ueneto qui marinis fluctibus est similis uela tinguntur: nautæq; uel per noctem. sed etiam per diem facilius lateant exploratores. Eum colorem aliqui putant illum esse, quem blauum dicimus, quo uestes uiliores tinguntur. Martia. Si ueneto, prasinoq; faues: qui coccina sumis? ℾ Duro: crassiore lana. ℾ Pars magna italiæ ostendit poeta longe minori impensa alibi uiui q̃ Romæ.

ASCen. ℂ NIL habet infelix. Ostendit iterum paupertatẽ Romæ haberi summo ludibrio: & esse fere intolerabilem: quia quos miserari deberent Romani irrident sed (ut dici solet) Est misero peius derisio, q̃ dolor eius. Ordo est: Paupertas infelix: idest quæ secundum opinionem Romanorum infelices facit: cum tamen Lucanus eam dicat: Munera nondum intellecta Deum. nil: idest non aliquid habet durius in se, q̃ q᷑ facit homines ridiculos: idest deribiles. Tristissimũ autem est in publico irrideri: & a sede occupata explodi: q᷑ etiã in euangelio Luc. xiiii. Saluator ita docet: Cum inuitatus fueris ad nuptias nõ discumbas in primo loco: ne forte honoratior te fuerit inuitatus ab illo: & ueniens is, qui te & illum uocauit: dicat tibi: da huic locum: & tunc incipias cum rubore nouissimum locũ tenere. hic autem non reprehenduntur pauperes, q᷑ in theatro in. xiiii. primis gradibus aliquando sedebant: quia is locus potuit eis cõgruere: cum sint ingenui: & ob uirtutem longe honorabiliores, q̃ libertinę conditionis: aut turpi quæstus homines: & forte parentes eum locum tenuerant: & ipsi priusquam lex esset reuocata: ne quis non habens censum equestrem sederet illic. cẽsus autem equestris continebat. cccc. sestertia: quæ quia sordidissimæ uitæ homines possidebant is q praeerat theatro: eijciebat pauperes de honesta domo. & dabat locum diuitibus etiam infamibus: quod reprehendit Vmbricius. Ordo est: Theatrus supple inquitas supple cuius res. i. possessio nõ sufficit: idest nõ satis est legi. i. qui nõ habet censum equestrem. exeat & surgat de puluino: idest sedili puluino instrato equestri: idest debito habentibus censum equestrem. si pudor: idest uerecundia est supple aliqua in eo. & pueri lenonum, qui ex turpi quæstu meretriculari diuites facti sunt. nati in quocunq; fornice: idest prostibulo sedeant hic & filius nitidi. i. pene culti præconis: idest rerum uenalium laudatoris & nunciatoris. plaudat: idest plausum det hic iter cultos iuuenes pinnirapi: idest retiarij gladiatoris: & inter iuuenes lanistæ: idest eius: qui gladiatores docet: & eos aliquando ad spectaculum exhibet cum periculo capitis eorum: hoc est sedeant hic filij eorum, qui ad censum equestrem peruenerunt turpibus artibus & infami quæstu. & exeant boni ciues: quia pauperes. Sic enim libitum supple est. Othoni uano: idest stulto secundum Seruium: uel leui iudicio: qui distinxit uos sic. ut: scilicet sedes diuitijs non uirtutibus concederentur. Sed non solum Otho ad diuitias respexit. nam quis gener: idest uolens esse gener: idest maritus filiæ. impar: idest minor. censu: idest dote: & sarcinulis: idest ornamentis seu mundo muliebri puellæ. placuit hic: idest Romæ. quasi dicat nullus. quis pauper scribitur. s. in tabulis testamentorũ. hæres: quasi dicat nullus. Quando est pauper supple ædilibus: idest cum ædilibus in concilio: quasi dicat nũquam. tenues: idest pauperes. Quirites populi: idest Romani. debuerant olim: idest a multo tempore. migrare. i. discedere mutatum habitationem: & hoc facto agmine: sicut olim in mõtem sacrum secesserant: quasi dicat uiso q᷑ nulla spes lucri aut honoris est nunc pauperibus Romanis. ipsi debuerant olim cum adhuc fuerant potentes, & cum primum inceperat opprimi a diuitibus migrare. i. discedere a Roma: & alio se transferre. sed nunc serum est: quia non auderent colligere manum contra potentes ita subacti sunt. Illi quorum uirtutibus obstat: idest detrimentum aut impedimentum facit res angusta. i. arcta & modica, quã habent domi. aut. i. nõ. emergũt. i. ex obscuro & ignobili statu: quasi ex aquis caput extollunt ad maiora sublimati. sed durior conatus. i. molitio ad uictum quæritandum est illis Romæ q̃ alibi: hoc est miserabiliores & afflictiores sunt pauperes Romæ q̃ alibi quia hospitium miserabile quale fuit Codri: est sup. uel constat magno pretio. & uentres seruorum constant magno. & cœnula. i. parua cœna ipsius patrisfamilias. frugi. i. frugalis: magno supple constat. Fictilibus cœnare pudet. Ostendit quare durũ sit pauperibus Romæ residere: q͠a neq; diuitias acquirere possunt: neq; in paupertate uiuere sine irrisione permittunt: quia uitio nunc datur cœnare in fictilibus: q᷑ tamen non erat pudori olim clarissimo dictatori: q de Samnitibus triumpharat. Deinde progreditur ad detestationẽ pompæ, q̃ fit Romæ in ludis & publicis spectaculis: cũ talis alibi non fiat. & quia oẽs uolũt diuites uideri: licet multi pauperes sint: ideo durissimam agunt uitam: quia nihil miserius in hoc mundo, q̃ pauper superbus, & elato animo: quia neq; habet, neq; petere audet. Concludit itaq; omnia magno constare Romæ: cum ne mendicare quidem cum commodo tuo sine pretio possis. Ordo est: Pudet etiam pauperes cœnare. i. cœnam facere in sup. fictilibus. i. terreis uasculis a figulo factis. quod. i. quam rem negauit esse turpe. is sup. uidelicet Curius dentatus: qui translatus est subito. i. ex improuiso: cũ in agro suo araret ad Marsos populos illos Italiæ. & ad mensam Sabellam. i. qua usus est cum a legatis Samnitũ conueniretur. & contentus erat illic. i. coram Samnitibus: cũ tamẽ dictator esset, cucullo. i. indumẽto capitis rustico: quo uinitores & piscatores & etiã milites unũtur cõtra sæuitiã cæli. Vnde dicit ueneto. i. marini coloris: uel quo piscatores Veneti utunt. & duro: idest crassi fili. Et non solum tunc dictator duro habitu uestiebatur: sed etiam hodie in multis partibus Italiæ uestiũ contemnunt luxuriẽ: unde dicit: Si admittimus uerum: idest si uolumus q᷑ uerum est fateri magna pars Italiæ est in qua.

Nemo togam sumit nisi mortuus, ipsa dierum,
Festorum herboso colitur si quando theatro
Maiestas. tandemq; redit ad pulpita notum
Exodium, cum per sonae pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans.
Equales habitus illic, similemq; uidebis
Orchestram, & populum, clari uelamen honoris.
Sufficiunt tunicae summis aedilibus albae.
Hic ultra uires habitus nitor, hic aliquid plus,
Quam satis est, interdum aliena sumitur arca.
Commune id uitium est. hic uiuimus ambitiosa
Paupertate omnes, quid te moror? omnia Romae
Cum pretio, quid das, ut Cossum aliquādo salutes?
Vt te respiciat clauso Veiento labello?
Ille, metit barbam, crinem hic deponit amati
Plena domus libis uaenalibus. accipe, & illud
Fermentum tibi habe, praestare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia seruis
Quis timet, aut timuit gelida Praeneste ruinam?
Aut positis nemorosa inter iuga Volsiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tyburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui. nam sic labentibus obstat
Villicus, & ueteris rimae cum texit hiatum,
Securos pendente iubet dormire ruina.
Viuendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus, iam poscit aquā, iam friuola transfert

IOAN. BRIT. ¶ NEMO sumit togam: ista non uiuitur ambitione: ut clientes togati adsint diuitibus salutantibus ut fit Romae. Nam (ut diximus supra) toga erat uitorū: quae sumebatur a clientibus eū ibant ad salutandū. supra: Si curret nocte, togatus Currere. ¶ Nisi mortuus: nam toga ornabantur mortui. Martia. Aut pallens toga mortui tribulis. ¶ Ipsa dierum Festorum: ordo est & sensus: Tu uidebis, inqt, habitus aequales & orchestram similem & populū. s. similem in municipijs: si quando maiestas dierū festorū colit theatro herboso &c. i. nullam uidebis differentia inter senatores & plebeios: ut est Romae. Vt oia referas ad parē habitū uestiū: ut nulla inter eos sit p uestes distinctio: sed nobiles & plebei sint similes. Per

Orchestra orchestrā aūt designat senatores & nobiles. Nam orchestra locus erat in scaena, ubi senatores sedebāt: De qua Victru. his uerbis. In orchestra aūt senatorum sunt sedibus loca designata: & eius pulpiti altitudo sit ne plus pedū quinq;, uti q orchestra sederint, spectare possint omniū agentiū gestus. Nam scaenici artifices suas per orchestrā pstant actiones: sicuti scribit Victruu. in. v. de architectura. ὀρχέομαι apud graecos idem est quod salto. ¶ Aequales illic habitus aeq; lia oibus uestiméta ita: ut senatores a plebeis habitu uestium nō distinguant' ut fit Romae. Vnde ὀρχηστής. i. saltator: & ὀρχήστρια saltatrix: & ὀρχήστρα. i. orchestra. Nā purpura (ut scribit Pli. li. ix.) distiguit ab equite curiā. Est. n. ptexta senatorū. Ea ēt fuit magistratuū, & pueritię. de q̄ alibi ubenus.

Theatrū ¶ Theatro herboso: nā in municipijs theathra in pratis ex cespite plerūq; extruebant'. Vnde Propertius: Curia praetexto quae nunc nitet alta senatu: Pellitos habuit rustica corda patres. Bucci na cogebat priscos ad uerba Quirites: Centū illi in prato saepe senatus erat. Nec sinuosa cauo pendebāt uela theatra: Pulpita solennis nō oluere crocos. Theatrū aūt graecū est a θεάομαι quod est inspicio: latine spectaculū dicit'. ¶ Ad pulpita: nā e regione theathri extruebātur scaenae & pulpita ad cōmodū spectantiū lege Victruu.

Exodiū ¶ Notū exodiū: saepius recantatū. Nam (ut scribit Liu. lib. vii. ab urbe cōdita) exodia ridicula fuere intexta uersibus: quae iuuentus inter se more antiquo iactare caepit: ea q; conserta sunt fabulis potissimum attellanicis. quod genus ludorum ab Oscis acceptum tenuit iuuentus. Alibi poeta: Vrbicus exodio risum mouet Attellanae. Tranquillus in Tiberio: Vnde nota in Attellanico exodio proximis ludis assensu maximo excepta percrebruit. dictum exodium ab ἔξω & ὁδοῦ: quasi extra uiam & cantilenam institutam, & numerum aliorum uersuum. ¶ Cum rusticus infans: pueri enim qui una cū matribus spectabant, ludiones personatos expauescebant. ueros autem solitos ferri spectatuum docet Plautus in Penulo: Nutricis pueros infantis anniculos domi, ut procurent, neuq; spectatum afferant. Ne & ipsae sitiant, & pueri pereant fame. Neue esurientes hic quasi haedi obuagiant. ¶ Hiatum: os ipsum. ¶ Personae:

Persona psona indumentum est oris. dictum a personando: q; uocem in unum coactam, collectamq;. emittens sonitus clariores, magisq; sonoros, faciat. Eam histriones subant in agendis fabulis. Aeschylus primus tragoedis cothurnos, Syrma, & personā dedit. De quibus sic Horatius in poetica: Post hunc personae, pallaeq; repertor honestae Aeschylus, & modicis instrauit pulpita tignis. Docuit magnumq; loqui nitidiq; cothurno. ¶ Pallentis: terrificae. ¶ Sufficiunt tunicae: sensus est: in municipijs non omnes uiuunt ea ambitione, qua in urbe: ut omnes habeant in Theatro tunicas albas: sed tantum aediles: qui ludis praesunt. Romae autem omnes spectantes lacernas habent albas. Martialis. Et plebs & minor ordo, Maximusq; sancto cum duce Candidus sederet. Idem in distichis de lacernis. Amphiteatrales non commendamur ad usus. ¶ Clari uelamen honoris: appositio est: scilicet albae tunicae, quae sunt uelamē clari honoris: hoc est quae lacernae dantur aedilibus, qui ludis prę sunt. Nam ędiles fuisse in municipijs paulo ante ostendimus. ¶ Hic ultra uires: tanta, inqt, in urbe uiuitur ambitione, ut unusquisq; etiam supra uires studeat ornatui. ¶ Nitor: splēdor subaudi est. ¶ Habitus: uestitus. ¶ Hic: scilicet Romae. ¶ Aliquid est plus q̄ est satis: tantus est rerum luxus ut plus etiam faciant. q̄ oporteat. Interdum aliena sumitur arca: alibi: Vt spectet ludos conducit Ocul[n]a uestem: Conducit comites, sellā, ceruical, amicas.

Ambitio ¶ Ambitiosa paupertate: ut cū simus pauperes, uelimus uideri diuites & alicuius pretij. Est enim ambitio honoris cupiditas. ¶ Omnia cum pretio: deest fiunt. ¶ Quid das: conqueritur tantā esse diuitum superbiam: ut pauperes in amicitiam suam non admittant nisi p multa munera: p Cossum aūt & Veientonem intelligit nobilissimū quemq;: Nam Cossorū familia nobilis fuit. De Veientone Fabricio alibi Iuuen. Et cum mortifero prudens Veiento Catulo. Alibi: Accepta rude coepisset Veiento uideri. Fabricij Veientonis meminit Plin. in. iiii. epistola, uixit sub Domitiano & Nerua. ¶ Salutes: admittaris, ut uisites & salutes. ¶ Clauso labello: superbiam ostendit potentis: q ne salutatem quidē resalutet. ¶ Ille metit barbam: eo miseriae uentū est, inquit, ut si forte puer diuitis, aut barbam, aut capillū deponat: statim pauper in gratiam diuitis mittis munera, ut. s. diem festū celebret. Nam qui barbam, aut capillū deponebant, solēni quodāmodo alicui numini dedicabant. Suet. de Nerone: Inter Buthysiae apparatū barbam primam

Barba prima a[...] cui nōm[...] ni dedi[...]cabatur posuit, conditā in aureā pixidē: & ptiosissimis margaritis adornatā Capitoliū cōsecrauit. Martia. Hos tibi Phoebe uouet totos a uertice crines Encolpus dn̄i Centurionis amor. Idem loquēs de Earino liberto Domitiani: q Aesculapio crines suos in pixide aurea recōditos misit, sic scribit. Accipe laudatus iuuenis Phoebei crines: Quos tibi Caesareus donat habere puer. Et alibi: Cōsiliū formae speculum dulcisq; capillos Pergameo posuit dona sacrata Deo. ¶ Ille. i. alius diues metit barbā amati. s. pueri. ¶ Amati: quē habet i delitijs. ¶ Hic: alius. ¶ Plena domus libis. i. statim pauperes, ut gratiā domini ineant. donāt liba, & alia q̄ puer deinde uendat: & peculiū sibi cōparet. & augeat. sequit'. n. Cogimur augere peculia seruis. ¶ Libis: li

Libum bū genus erat placentae quod offerebat' Dijs. dictū a libādo. Ouid. Noie ab auctoris dn̄t libamina nomen: Libaq; quod sanctis pars dat' inde focis. Mittebant' igi': liba: qsi q̄ die festo Dijs offerrentur. Cato in re rustica docet cōfecturā eius sic: Libū hoc modo facito: casei pōdo. ii. in mortario bene disterat: ubi bene distriuerit, farinae sigilineae librā: aut si uoles tenerius esse, selibrā similaginis solū eodē indito, permisceto q; cū caseo bene: ouū unū addito: & una bene permisceto: inde panē facito: folia subdito: in foco calido sub testa coquito leniter. ¶ Accipe & illud: accipe, inquit, & illud malū unde tibi sit indignandū & irascendū: sumpta trāslatione a fermento quod intumescit. ¶ Illud fermentū: illā indignationem. ¶ Praestare tributa clientes: & haec est idignatio, q; ēt clientes & familiares dn̄i cogūtur in gratiā eius dare munera seruis q grati sint ei. Quod & Hora. in Satyris sic meminit: Difficiles aditū primos habet, haud mihi deero. Muneribus seruos corrumpā, nō hodie, si exclusus fuero, Desistam, tēpora quaerā. Alij legunt: Praestant tributa clientes.

¶ Peculia.

Peculiū ¶ Peculia: peculiū ait Vulp. dictū quasi pusillā pecuniā, siue patrimoniū pusillū: quod seruus domini permissu separatū a rationibus dominicis habet: deducto inde si quid dño debet. Ceterū apud auctores peculiū pro omni patrimonio identidem capi manifestū est. Pli. lib. 33. Romę simulachrum ex ære factū Ceteris primó reperio ex peculio Sp. Cassii: quem regnū affectantē pater ipsius interemerat. ¶ Seruus cultis: dilectus a domino. Cic. In Paradoxis: An eorū seruitus dubia est: qui cupiditate peculij nullā conditionem recusant durissimæ seruitutis? ¶ Quis timet: a cōtrario per comparationē ostendit cōmodius habitare pauperem foris, q̄ in urbe.

Prænefte ¶ Prænefte gelidæ: ita dixit ut Virg. Aciē Prænefte sub ipsa Strauit. ut genere fœminino protulerit referens adiectiuum ad urbē, nō ad nomen urbis quod generis est neutri: oppidum est (ut scribit Stra. in. 5.) in conspectu Romę situm in colle, nomen autē accepit (auctore Solino) a Præneste Vlyssis nepote Latini filio: uel (ut placet Festo) q̄ præstet montibus is locus: quo conditum est. uel ἀπὸ τῶν πρινῶν. i. ab ilicibus; quarū magna illic est copia. Eam ciuitatem docet Virg. ædificatam fuisse ab Cęculo filio Vulcani. Nec Prænestinæ fundator defuit urbis Cæculus. gelidam autem appellat, quia in monte sita est.

Volsinij ¶ Volsinijs: oppidum Hetrurię. Strab. Cęterum in mediterranea pręter iā dictas urbes extant Arretium, Perusia, Volsinij, Sutrium.

Gabij ¶ Gabijs: Gabij (auctore Strab.) extant in uia Prænestina siti: ubi Latonia. sunt. ¶ Simplicibus: ex historia simplices appellat: q̄ Tarquinius superbus cū uirtute superare Gabios nō posset, dolis aggressus est. cum enim uelut posito bello fundamentis templi faciēdis, alijsq; urbanis operibus intentum se esse simularet, Sextus filius eius, qui minimus erat, transfuga ex composito Gabios, patris in se sæuitiam intolerabilē conquerens, iam ab alienis in suos uertisse superbiā: se quidē inter tela & gladios patris elapsum, nihil usq; sibi tutum nisi apud hostes Tarquinij credidisse. Et ne errarent, imminere ijs bellū quod positū simulatur, & per occasionē eū incautos inuasurum. Benigne itaq; a Gabijs excipitur: duxq; cōstituitur aduersus patrem: qui mox monēte patre primoribus urbis partim interfectis partim in exilium actis Gabios in manū patris tradidit. Ergo simplicitate sua capti sunt. ¶ Proni Tyburis: oppidū est non longe ab urbe Roma sitū in monte: quod conditum fuit a tribus fratribus Tyburto, Catillo, & Cora, quos Virg. argiuos fuisse ostēdit. Catillusq; acerq; Coras argiua iuuentus. Horat. itē: Tybur argeo positū colono.

Tybur De Tybure ita Stra. li. 5. In Romę uero cōspectu sunt Tybur, Præneste, & Tusculū. Tybur quidem Herculeum est. ¶ Proni: penduli uel luti in suspicientes rūituri. ¶ Nos. s. pauperes. ¶ Vrbē. i. domos urbis ¶ Fultam: sustentatā ac per hoc ueterē, & iam casus minantē. ¶ Tibicine: sustentaculo. Nam tibicines (auctore Festo) in ædificijs dici existimātur a similitudine tibijs canentiū: qui ut cantantes sustineāt

Tibicen in ædificijs ita illi ædificia teneant. Itaq; apparet Tibicinē capi pro omni sustentaculo: ut apud Ouid. in. 4. Fasto. Hæc modo uersabat fl. nte tibicine tela. in grāmaticis etiā tibicines appellātur particulæ, qbus uersus replētur. ¶ Sic obstat: p sustētacula. ¶ Labētibus. i. tectis, q in eo sunt, ut labi uideātur.

Villicus ¶ Villicus: seruus ille, q ruris curā habebat uillicus appellatus est. ¶ Cū texit hiatū: ordo est & sensus: Et iubet dormire securos pendente ruina, cū texit hiatū ueteris rimę. i. ubi rimosos parietes operuit & texit: ut cū particula aduerbiū sit tēporis. ¶ Pēdēte: pro impendēte & imminēte. ¶ Vbi nulla incendia: elegāter ostēdit in urbe crebra & horrēda incēdia oriri nō sine summo pauperū dāno. Nā plerūq;, inqt, iam cœpto incēdio diues, q inferiores ędiū partes tenet, bona sua ab igne trāsfert: cum interea pauperē ignis absumit ignarū: utpote q domus supiora incolat. Na inglunis & p auribus supiora domus locabāt. Mart. Et trib' habito scalis, sed altis.

ASCen. ¶ NEMO sumit togam nisi mortuus: quia toga non sumitur nisi ab otiosis, aut quibus pudori est uestis uilior in qua laborant. mortuorum autem corpora in toga ad sepulchra portabantur. & si ipsa maiestas. i. festiuitas, aut solēnitas dierū festorum colitur. i. celebratur uel exornatur. quando. i. aliquando in theatro. i. ædificio ad spectandum facto. nō quidem marmoreo, sed herboso: quia ex herbis & frondētibus ramis in agris & municipijs Italię sibi similitudinem theatri extruebant. & si exodium. i. carmē ridiculum & rusticum in fine a iuuentute rustica decantatū. i. notū, tritum, & usitatū, nō recēter factū: sed repetitum singulis annis redit. i. redijt propter syncopē enim pducit syllabam ultimam. tandē peracto. s. anno ad pulpita, q̄ plures petunt ubi sedebant canentes. cum. i. quādo. infans rusticus non assuetus talibus spectaculis: formidat in gremio matris illic sedentis. hiatū. i. rictū & aperturā deformē oris persone. i. personati. pallentis. i. fecibus ora pallida habentis, uel pallentis timore ne forte erret in re, quam ratio facit. uel reuera persone. i. adulterinę & ex cortice factę pallentis non bene coloratę: sed uetustate albicantis. tu uidebis. i. quilibet uidere poterit illic. i. in illo herboso theatro habitus ęquales. i. nihil discriminis habētes. & uidebis Orchestrā. i. locum ad saltandum aptum. iuxta quā Romę erāt senatorum sedes. & populum similem. i. similiter ornatum: quia frondibus & herbis: non tapetibus Orchestram: aut uestibus populum. & tunicæ albę, cum cæteri piceis, seu (ut dicunt) griseis uterentur sufficiunt. i. sufficienter explent summis ędilibus, qui ludis illis præerant. uelamen. i. cooperimentum clari honoris. i. in signum summi honoris. Nitor. i. splendor habitus. ultra uires. i. facultatē sumitur hic aliquādo ex aliena arca. i. per usuram aut furtum. & aliquid existens plus q̄ satis est, i. superfluum sumitur. hic. i. Romę aliquando ex arca aliena. Id autem uitium est commune. Nos omnes uiuimus hic. i. Romæ. paupertate ambitiosa. i. superba & honoris cupida. Sed quid o Iuuenalis, uel quiuis auditor. quid. i. ad qd moror. i. teneo te uerbis. Omnia sup. sunt Romę cum pretio. i. nihil fit Romę gratis. q dās. i. dare cogeris ianitoribus. s. ut salutes. i. admittaris ad salutandum aliquando Cossum uirum illum nobilem & prædiuitem. quasi dicat dimidium lucri tui. & quid das ut Veiento uir ille superbus & diues respiciat te dum eum salutas. s. clauso labello. i. nihil tibi loquens, sed forte capite annuens. ille. i. aliquis ex familiaribus domus diuitis. metit. i. radit ad primam barbam. amati supple pueri a domino forte ad turpitudinem. & hic. i. alius deponit crinem amati pueri. & ita, quia celebrant cum diem: quo primum raditur & tondetur, domus illa diuitis est plena libis. i. cibarijs uenalibus. & propterea nos miseri clientes ut simus in gratia: cogimur afferre obsonia & munera: quæ Persius uocat Maci monumenta clientis. uel emere liba & dare pueris & familiaribus. Vnde dicit: Accipe: idest intellige & habe tibi. & c. i. etiam hoc fermentum: idest fecundæ iræ incitamentum: uel (ut alij intelligunt) sunt uerba clientis ad eum cui porrigit dicens: accipe & habe illud fermentum: idest illa liba calida tibi. sed non placet: quia fermentum in malum accipi solet. fermentum autem est, quia clientes præstant diuitibus tributa: idest coguntur quasi tributarij singulis annis munera offerre. & nos cogimur augere cultis: idest ornatis forte quibus dominus abutitur seruis pecul: a: idest quod extra potestatem dominorum habent. Quis timet aut timuit gelida Præneste ruinam? alia ponit incommoda & pericula urbis ex ruinis domorum, & incendijs frequentibus: quæ in alijs ciuitatibus non timentur: quia non contingunt. Vnde dicit: Quis timet modo, aut timuit unquam ruinam in Præneste ciuitate illa gelida. i. frigida: quia est in montibus sita. quasi dicat nemo. Est autem Præneste oppidum Thusciæ. dictum (si Festo credimus) q̄ locus in quo situm est montibus præstet: & ita cum ae diphthongo prima eius scribitur. Seruius autē uult a prinu. i. ilice, quæ illic abundat cognominatum. Conditum præterea est (teste Festo) a Cæculo Vulcani filio: dicente Virg. in. 8. Nec prænestinę fundatur defuit urbis. ubi de Cęculo loquitur. Solinus autem a Prænesto Latini regis filio sic appellatū scribit. Seruius præterea & Priscianus dicunt etiā hęc Prænestis dici. quod Geor. Val. negat dicens: hic gelida & ipsa apud Virgilium qui dicit: Præneste sub ipsa. referri ad generalitatē. q. d. sic ipsa ciuitate & gelida ciuitate: aut quis timet &c. Volsinijs. i. apud Volsinios in Hetruria: positis inter nemorosa iuga. i. montiū colla sub uertice existentia. aut Gabijs simplicibus: idest non dolosis. aut in arce: idest castro sublimi Tyburis: illius oppidi proni. i. in decliuo positi. ita ut longe uenientibus ruēti simillimum esse uideatur. quis inquam illic ruinā, aut timet, aut timuit: quasi dicat nemo. Nos autem colimus urbem fultam: idest sustentatam magna parte: quod dicunt pro magna parte sui. tenui. i. fragili. tibicine. i. fulcro siue sustentaculo. Nam uillicus: idest custos uillæ rusticus scilicet. obstat sic. i. per fulcra & sustentacula, aut trabes suppositas domibus supple labentibus: idest quæ laberentur nisi subueniret. & contexit hiatum: idest aperturam & foramen ueteris rimę. & iubet nos sup. securos: idest existentes sine cura dormire: uel iubet dormire securos: hoc est secure. ruina pendente. i. imminente. Sensus ergo est: quando diuites Romani habent domos ruinosas: quas locauerunt & uident ruinam imminere: aduocant uillicum ex agro ut trabem ferat ad sustentandum domum. & ut contexat. i. obstruat hiatum ueteris rimæ ne uideatur. & abiens dicit dormite securi nihil imminet periculi: iam satis habet sustentaculi: non posset ruere. Propterea dicit Vmbricius. uiuēdum est. i. uiuere decet illic ubi nulla sup. sunt incendia. & nulli metus sunt nocte. Romę autem assidue sunt aut incendia, aut metus habendi. ne sint iam. i. aliquando.

Vcalegon,tabulata tibi iam tertia fumant.
Tu nescis,nam si gradibus trepidatur ab imis
Vltimus ardebit,quem tegula sola tuetur
A pluuia,molles vbi reddunt oua columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor,vrceoli sex
Ornamentum abaci,necnon & paruulus infra
Cantharus,& recubãs sub eodem marmore Chiron
Iamq; vetus græcos seruabat cista libellos,
Et diuina opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus,quis enim negat!& tamen illud
Perdidit infelix totum nihil,vltimus autem
Ærumnæ cumulus,quod nudum,& frusta rogantẽ
Nemo cibo,nemo hospitio,tectoq; iuuabit.
Si magna Arturi cecidit domus,horrida mater,
Pullati proceres,differt vadimonia prætor.
Tunc gemimus casus vrbis,tunc odimus ignem,
Ardet adhuc,& iam occurrit qui marmora donet.
Conferat impensas,hic nuda,& candida signa,
Hic aliquid præclarum Euphranoris,& Polycleti,
Phecasianorum vetera ornamenta Deorum.
Hic libros dabit,& forulos,mediamq; Mineruam,
Hic modium argenti,meliora,ac plura reponit
Persicus orborum lautissimus,& merito iam
Suspectus,tanq̃ ipse suas incenderit ędes.

JOAN. BRIT.

ℭ VCALEGON.i.dñs domicilij tui:q subter te habitat in pris mis tabulatis:alludit aũt ad carmẽ illud Virg. Iã proximus ardet Vcalegon.

Friuola

ℂ Friuola:etiã uilissima quęq;,& fragilia.a trio uerbo: quod significat aliqd attrectando in puluerem,& partes minutas conuertere.quo uerbo sæpe utitur Pli. ut est illud in. 13.ubi legitur de palmis:In ipsa quidẽ Æthiopia friatur hęc tãta est siccitas,& farinę modo spissatur in panẽ. Idẽ in. 12.

Friare

Friat ĩ amomũ appellat.i.contritũ. Idem in eodem loquẽs de ladano id quoq; terrenũ est friabile. ℂ Ab imis gradibus:ab imis scalis,& primis tabulatis. ℂ Tegula sola tuetur.i.q habitat in suprema parte ędiũ sub tegulis.de

Cœnacula

signat aũt cœnacula q̃ supiores partes domus dicũtur: quæ ingsinis locari cõsueuerãt. Vnde alibi:Rarus uenit in cœnacula miles.

Columbæ unde

ℂ Colũbę:nã in culminibus solẽt columbę habitare,& a culminibus sunt denominatę. ℂ Lectus erat Codro:ostendit Vmbricius pauperem ubiq; infelicem esse exẽplo Codri:Nã si pauper,inquit,bona sua aut incẽdio aut alia calamitate amiserit, nemineẽ inuenit,a quo iuuet. At si diues ardeat,statim p̃sto sunt q subueniãt. ℂ Lectus:subaudi discubitorius. Nã & uasa cõmemorat ptinentia ad tricliniũ. ℂ Codro pauper fuit poeta tragicus.de quo in primo operis: Rauci Theseide Codri. ℂ Procula minor:tã modicus ut uix caperet Proculã uxorẽ discumbẽtẽ. ℂ Vrceoli sex:uasa sex potoria,quæ i abaco sena tm̃ reponi ostendit poeta. Vnde Plin. li. 37.ca.2.de Pompei triũpho:Vasa ex auro & gẽmis abacorũ nouẽ.Cic.in. 5.Tuscu. Abacosq; q̃ plures ornauit argẽto,auroq; cęlato.qbus uerbis colligitur abacũ mẽsam esse, ubi uasa escaria,potoriaue reponerẽt. Vnde Pli.eodẽ lib.& cap. Abacis etiã,escarijsq; uasis inde expetitis. Et paulo infra eodẽ capite: Murrina humorem putant sub terra calore densari:amplitudine nusq̃ paruos excedũt

Abacus

abacos. Ausonius:Fama est fictilibus cęnasse Agathoclea regem. Atq; abacũ samio sępe onerasse luto. Abacus itẽ appellat planicies superior quadrata capitelli in colũna: cui ad singulos angulos subsunt sugl uolutę. De quo sic Victru. Tãta sit altitudo capituli cũ abaco:abaci latitudo ita habeat rationẽ:ut quanta fuerit altitudo, tãta duo sint diagonia ab angulo ad angulũ. Dictio autẽ est deducta a gtõ gręco abacos. Capit itẽ pro tabula in qua calculatores & geometrę numeros & figuras designãt. Persius nec q abaco numeros. Eaq; etiã fiebat ex marmore appellabat delphica.sequitur enĩ:Sub

Delphica

eodẽ marmore Chiron.i.sub delphica. ita enĩ exponit Porphyrio apud illud Horatianũ: Et lapis alb⁹ Pocula cũ cyatho duo sustinet. De qua mensa delphica ita meminit Cic.in. 6. Ver. Pretereo q; iste mẽsas delphicas e marmore,crateras ex ęre pulcherrimas ex oib⁹

Cantharus

ędibus sacris Syracusis abstulit. ℂ Cãtharus:gręcum est uocabulũ: estq; genus uasis potorij ansati. de quo sæpe apud Plautũ fit mẽtio: ut illic in Pseudolo:Datur cãtharus bibi.qd' Virg.(auctore Macrobio)propriũ Liberi pr̃is poculũ assignat Sileno:Et grauis attrita pẽdebat cãtharus ansa.ponit ẽt (eodẽ auctore)p genere nauigij. ℂ In

Chiron

fra.i.abacũ.i.sub abaco & mẽsa marmorea erat & cãtharus. ℂ Chiron:i aliq intelligũt Chironẽ marmore sculptũ sustinentẽ delphicã. sed melius est intelligas opus cõpositũ de Chirone:ut planius paupertas Codri ostẽdat:q ne qdẽ haberet cõmoda librorũ suorũ repositoria. Chiron autẽ centaurus fuit Saturni ex Phillyra filius. Nã (ut scribit Aratus) Saturnus cum per Thraciã filiũ Iouẽ q̃reret,in equũ cõuersus cum Phillyra cõcubuit,inde natus Chiron:q priore parte speciẽ habebat hois:posteriore uero eq. Nauigauit (teste Orpheo) cũ Argonautis:quorũ etiã fuit medicus:& usum multarũ herbarũ inuenit:inter quas & cẽtaureã. Achillis magister fuit. Ad hũc in mõte Pelio cũ diuertisset Hercules,& sagittas eius manibus mirabũdus pertractaret:e manibus una sanguine Hydrę lernęę tincta in pedẽ decidit:cuius uulnere cũ angeret, miseratione Deorũ in cęlũ post nouẽ dies est traslatus inter astra. Vnde Ouid.in Fastis:Nona dies aderat,cũ tu iustissime Chirõ Bis septẽ stellis corpe cinctus eras De hoc ergo a poetis fabula cãtata erat. Multa ẽt apud Achilleida. Statij diximus. ℂ Mures opici: hoc aũt p lusum dicit q̃si rudes & barbari:nec q latine sciãt. unde Sydonius: Turbida & p̃ces & opica trãslatio: deducto uocabulo ab

Opici populi

Opicis populis Cãpaniæ q eã regionẽ priscis tpibus tenuerunt. De qbus Stra.i. 5.sic scribit: Antiochus sane relĩqt scriptũ:hanc olim ab Opicis regionẽ habitatã fuisse. Istos aũt Ausonios ap

Osci

pellatos:ĩdẽ ẽt uocati sunt Osci de qbus sic Festus Pomp Opicũ quoq; inuenimus p Osco. Opicos ẽt populos antiq̃ssimos Italiæ fuisse docet sic Thucydides in. 6. Siculi aũt ex Italia (ibi nãq; habitauerit) fugiẽtes Opicos,in eandẽ insulã traiecerũt. De Opicis itẽ meminit Diony. Halicar. pri.li. Thucydidẽ secutus. Opicos ergo siue Oscos rudes & incultos fuisse docet Titinius poeta his uerbis: Osce & uolsce fabulant,nã latine nesciũt. Vocabulũ ergo usurpabat ad exprobrãdã ueræ latinitatis ignorãtiã unũ & in. 6. Saty. appellat mulierẽ opicã:q̃si latine nescientẽ:illic

Opica mulier

Atq; opicę castigat amicę Verba unũ extat & illud dictũ Catonis in græculos:Nos Spurios dicũt & Opicorũ cognomẽto dedecorãt. Ausonius Eunus Syrisc⁹

Opicus

inguinũ liguritor Opicus magister,sic eũ docet Phyllis. Alij dicũt Opicos appellari eos,q gręce nesciãt,licet latine nõ sint indocti:ut p lusum mures poeta appellat Opicos: q carmina gręce rodebãt,q̃ nec itelligebãt.in q̃ opinione ut esse Gel.lib.x.ca. 16. ubi sic scribit: Percũctati cuipiã q literarũ & uocũ gręcarũ expers fuit, cuiusnã liber,& q̃ de re scriptus eẽt. Et paulopost subdit: Tũc ille Opicus uerbis meis ichoatis & icõditus adductus. ℂ Nil habuit Codrus:eo,igr, paupẽtatis redactus erat,ut nihil oĩno hr̃et. Et tñ illud nihil totũ amiserit nec inuenerit alicũde calamitati suę subsidiũ:adeo paupertas ifelix est. At si,igr,diues aliquo fortunę ipetu de feliciore statu deijciatur.statim hẽt suppetias amicorũ paratas. ℂ Vltimus aũt Ærũnę cumulus.sed hoc,igr,ẽ oium miserrimũ,q; q̃rẽdo,petẽdoq; nihil inuenit. ℂ Frustra rogantẽ melius ẽ frusta eẽ nomẽ, q̃ frustra aduerbiũ. ℂ Si magna Arturi:hic tota ẽ idignatio poetę:q; hoies uel sceleratissimi modo diuites sint,magis respiciãt,q̃ paupes honesti. Nã supra:Illic uiuãt Arturi⁹ istic & Catulus,maneãt q nigrũ i cãdida uertũt:ostẽdit Arturiũ & Catulũ uilissimos fuisse, & sceleratos hoies:q p scelera essent locupletati.per Arturiũ igr diuitẽ quẽq; & facinorosũ itelligit. Alij legũt Astyrij. ℂ Horrida mater:subaudi ẽ.i.mulieres Romanę squallidę hũc q̃si cõmunẽ casum lugẽt: queadmodũ ꝯstat

Pullus

& publicas calamitates sępe luxisse. ℂ Pullati:subaudi sunt.i.atrati, & uestes lugubres induti.pullũ.n.nigrũ significat. Virg. Ne maculis infuscet uellera pullis. Tranqllus in Augusto Sãxitq; ne qs pullatorũ media caue a sederet. Pullũ ẽt appellamus nouellũ. Horat.in

Pullulare

odis:Gaudeat pulla magis atq; myrto.uñ ẽt dicimus arbores pullulare:cũ ramos nouellos exerũt.Pli.lib. 16. Senescũt uelociter uites aquaticę,sed e radicibus repullulãt. ℂ Differt uadimonia pretor:differt dictionẽ iuris,siue sponsiones sistendi se in iudicio, ac per hoc iura ipsa. Vadimoniũ uocabulũ qdẽ occursu freqũẽs est apud au

Vadimonium

ctores:sed difficile intellectu. uarijs.n.modis usurpari ab scriptoribus dubiũ nõ ẽ. Videt aliqñ capi posse p spõsione ad certũ diẽ sistẽdi se i iudicio:uel p se uel p aduocatos.ut i orone Ci.p Quĩtio.dat itelligi:ubi lõga ẽ altercatio de uadimonijs: altera pte dicẽte fuisse sibi uadimonia deserta:altera uero nequaq̃ a se fuisse facta.q̃ significatiõe ut accepisse Tranqllus in Caligula,ubi sic ait: Vt litigatorũ

plerinq;

plerique occurrere absentes ad uadimoniũ nõ possẽtcã caderẽt:q̃
si ad sponsionẽ factã sistẽdi se i iudicio ad diẽ ꝯstitutũ. Aliqñ.p citatio
ne i ius. Pla.i Cur. Vbi tu es, q̃ me uadat⁹ es uadimonijs uenereis.
.i.q̃ me citasti i iudiciũ citationib⁹ uenereis. Val.li.3. Nã cũ oppidũ
Babiã circũsederet Sci.tribunal suũ adeũtes i ꝗdẽ,q̃ itra mœnia ho
stiũ erat uadimoniũ i postex diẽ facere iussit. Se.li.de Ira: Quid si ꝑꝑ
usurã, aut millesimã ualetudinari⁹ fœnerator distortis pedib⁹ & ma
nib⁹ ad cõparãdũ nõ relictus clamat: ac ꝑ uadimonia asses suos i ip
sius morbi accessionibus uidicat:hoc ẽ asciscit & ꝯsegr ꝑ citationes
& iura forensia.unde & Porphyrio i Horatiũ sic scribit. Horatiũ cõ
sulit, an ꝑmittat attestari iniecta manu extracturus ad ptorẽ:q uadi
monio nõ paruerit:hoc est citationi. Idẽ Porphyrio alibi refert se in
cidisse in hoiem molestũ: neq; se ab eo auellere potuisse:nisi aduer
sarius superuenisset:a quo uadimoniũ sibi dictũ est.i. citatio in ius.
Capi ẽt uidetur ꝑ iurisdictione. Liui.lib.33. Prætores quoq; iurisdi
ctio erat:tribunalia ad disciplinã publicã posuerunt. eo uadimonia
fieri iusserũt:ibiq; eo anno ius dictũ est. Gel.li.7. Tũ e militibus,q i
iure apud eũ stabãt,interrogauit q̃spiã ex more i quẽ diẽ,locũq; ua
dimoniũ ꝑmitti iuberet. ubi liq̃do apparet uadimoniũ poni pro iu
risdictione:ut sit:quo die, quoue loco uelit me dicere. Macro.in.1.
Satur. Cõperẽdini dies sunt, q̃bus uadimoniũ licet dicere. Pli.li.7.
Bebius iudex dũ uadimonium differri iubet, mortuus est:hoc est di
ctionẽ iuris. Sene.lib.7.epist.ad Luci. Tã ridicule facio, q̃ ille q̃sq̃s
uicisse se putat:cũ uadimoniũ distulit. Idẽ lib.1. Nõ uideor tibi plus
ꝓdesse, q̃ cũ ad uadimoniũ aduocatus descẽderẽ. Apul.uero li.x.
pro effectu posuisse uidetur, cũ sic scribit: Promissæ libidinis flagitat
uadimoniũ.q.d.effectũ.i.ut efficiat qđ promisit. Idẽ li.11. Iãq; dies
aderat diuino destinatus uadimonio. hic uidet̃ poni uadimoniũ ꝓ
promissione:quasi Deus ꝓmisisset ei pristinæ formæ recuperationẽ.
¶ Tunc gemimus. s.ardẽte Arturio hoĩe diuite. ¶ Tũc odimus ignẽ
tunc,inq̃t,ignẽ detestamur tanq̃ rẽ dãnificã. ¶ Hic subaudi ab infe
rioribus dabit. ¶ Signa cãdida:simulachra marmorea cãdida. ¶ Eu
phranoris: Euphranor & Polycletus Athenienses fuere. de q̃bus mul
ta Plin.ambo statuarij miræ celebritatis. Euphranoris est Alexãder
Paris:in quo laudat̃ q oia simul intelligantur:iudex Dea;, amator
Helenæ: & tñ Achillis interfector. Lege Pli.li.33.ca.8. ¶ Vetera or
namẽta: subaudi dabit ab inferioribus, ut dixi.i.q̃ antea diu fuerãt
in tẽplis Deo;. ¶ Deo; Phecasianorũ: huius loci duplex potest esse
expositio: Alij enim Deo; Phecasianorũ legunt.i. Deo; quos Phe
Phecasii sacerdotes casij sacerdotes colebãt. Nã Phecasios sacerdotes fuisse ostẽdit Ap
pianus lib.de bello ciuili loquens sic de M. Antonio: Calciamenta
candida qualia Atheniensiũ sacerdotes & Alexandrinorum, quos
Phecasia Phecasios uocant deferre cõsueuerunt. A calciamentis igitur, quæ
phecasia dicebãtur, apparet tales sacerdotes esse denoiatos. Calcia
menti meminit Sene.lib.7.de beneficijs: Pythagoricus q̃dam eme
rat a sutore phecasia. Item ad Luciliũ: Siquidẽ palliatũ, aut phecasia
tũ cõspexeris. Diuus quoq; Hiero.cõtra Iouinianũ ita inq̃t de Phe
casianis: Bactrianis ad hoc ipsum nutritis obijciũt senes, q cũ Ale
xandri præfectus Phecasiano; emẽdare uoluisset, pene amisit ꝓos
uinciã. Alij uero ex ueteri codice (quo; sensus magis mihi placet)
nõ Phecasiano; Deo; legẽdũ putant: sed hic asiano;: ut hæc parti
cula hic q̃nquies, nec etiã sine ornatu rhetorico repetatur. ut dicat:
hic.i.alius dabit signa candida. Alius aliquod præclarũ Euphrano
ris, aut Polycleti. Alius uetera ornamenta Deo; asianorũ. Alius li
bros & forulos. Alius modũ argenti &c. ut per uetera ornamenta
Deo; asianorũ intelligamus signa: aut tabellas pictas: aut uasa au
rea siue argentea. q̃bus rebus Deo; tẽpla ornari solent: ac ꝑ hoc sa
tyrice ostẽdit Romanos ob auaritiã tẽplorũ expilationibus nõ pe
percere. unde legimus apud Plutar. Syllã quæ in donarijs ornatissima
& pretiosissima fuerant, tũ ab Epidauro, tum ab Olympia, tum ex
Delphis datis ad Amphictyonas literis Dei pecunias ad se deferri
iussisse. Quæ furta, quæq; expilationes, q̃ & publice & priuatim fie
rẽt monet Cic.ad Q. fratrẽ his uerbis: Præclarũ est enim summo cũ
iperio fuisse in Asia triẽnium sic ut nullũ te signũ: nulla pictura: nul
lũ uas: nulla uestis: nullũ mãcipiũ: nulla forma cuiusquã: nulla cõdi
tio pecuniæ: q̃bus rebus abũdat ista ꝓuincia: ab summa integritate
cõtinentiaq; deduxerit. Cæsar (ut scribit Trãquillus) in Gallia fana
tẽplaq; Deũ donis referta expilauit. ¶ Et forulos: armaria & reposi
toria libro;. Sueto.in Augu. Libros Sibyllinos delectu habito cõ
Fori didit duobus forulis auratis sub palatini Apollinis basi. Fori uero
dicuntur tabulata nauiũ ab eo qđ incessus ferant. Hæc Sce.in Vir.
in.4. Implessemq; foros flãmis. ab Apul. uero li.4. capit̃ ꝓ sedilib⁹
ubi sic scribit: Hi simili lauacro refoti, inter foros socio; se se repo
nunt. Tũc forte ducti ministeriũ faciũt, estur, ac potatur incondite.
¶ Mediaq; Mineruã: mediam statuã Mineruæ ad exornandã biblio
thecã. ¶ Persicus orbo; lautissimus Persicus, Pactius, Gallita, & La
renia ꝓ nobilibus & ditissimis orbis ponũt̃. ¶ Reponit: reparat, & q̃
si lucrifacit & recondit. eadẽ significatione posuit. Quintil.lib.2. lo
quẽs de animalibus: Quinetiã reponere i hyemẽ alimẽta uidemus.
¶ VCALEGON.i.quis uicinus tuus: sicut Vcalegon erat ui ASCEn.
cinus Æneæ. de quo ipse apud Virg.in.2. dicit: Iam ꝓximus ardet
Vcalegon poscit.i. efflagitat aquã ad extinguẽdum incendiũ. iã.i.
aliquãdo. s.quãdo uidet extingui nõ posse. transfert.i.in alium locũ
fert. friuola.i.res friuolas & fere cõfractas. & iã.i.statim. post tertia
tabulata, q̃ uulgus solaria uocat. fumant tibi.i.detrimentũ tuum. &
tu qui es in altiore parte domus sub tecto locatus nescis. nam si tre
pidatur.i.trepide curritur ꝓpter incendiũ in imis gradibus.i.in infi
ma parte domus. ille ardebit ultimus.i. res ardebit ultima: & forte
etiã ipse quem sola tegula tuetur.i. defendit a pluuia. ubi columbæ
molles.i. ueneræ & salaces. reddunt.i.pariunt uel ponũt oua. Pro
bat exẽplo dicens: Lectus erat Codro.i. Codrus habuit lectum nõ
q̃dem triclinarem: quia dicetur statim: Nil habuit Codrus: hoc est tã
pauper erat, ut nihil dictus sit habuisse: nõ est autem pauperis habe
re triclinium: nec uerosimile q q̃s lectos triclinares sub tegulis col
locet. Intelligemus ergo de lecto, i quo cubabat: q̃a dicit quod erat
minor Procula: per quã uxorẽ eius intelligo. ut sit sensus: q tam bre
uis fuerit is lectus ut Procula nõ tota super eũ cubaret: sed pedibus
extensis excederet. erat ergo lectus Codro minor.i. breuior: Procu
la uxore eius. & sex urceoli.i.parua uascula ad aquam hauriendã
& ea fictilia erant Codro ornamentũ abaci.i.thesaurorũ repositorij
uel tabulæ ad hoc constructæ, ut pocula &c. uasa sustineat. Græce
dicitur hæc abax huius abacos. Vnde latinus nominatiuus hic ab
acus ci. q̃a ergo ꝓ ornamẽto abaci nõ habebat nisi sex uascula ter
rea signũ est summæ paupertatis. Nã apud Hor.in de arte poetica cũ
dicit: Amphora cœpit Insti.tui currẽte rota, cur urceus exit, urceus
ẽ uas paruũ & fictile. & tñ hic diminutiuo utit̃. Præterea puus cãtha
rus.i.uasculũ ansatum ad potandũ & Chiron.i. opus de Chirone
ut intelligit Calderinus. uel statua Chironis: ut intelligit Man. quod
minus placet. Quid enim tã pauperi cũ Chironis statua: uel (ut ego
intelligo) Chiron.i.opus Chironis in medicina & potissimũ in chi
rurgia: ad quã artẽ se cõtulerat Codrus paupertate coactus: quod
significat poeta dicens: Iamq; uetus &c. q̃a græcos libellos.i.poetas
& philosophos græcos & carmina diuina: qđ ironice dicit. nã prius
dixerat poeta: Rauci Theseide Codri &c. reposuerat in cista, tanq̃
non amplius eiusmodi rebus uacaturus: ut ergo paucis iterũ dicã:
accipiamus sic. & cantharus paruulus erat infra sup. abacum.i.pẽ
debat sub abaco. sicut in Bucolicis dicitur, Et grauis attrita pende
bat cãtharus ansa. & Chiron.i.opus Chironis erat sub eodẽ marmo
re.i.marmorea mẽsa: q̃a uetus cista seruat. Iamq;.i.a plusculo tpe.
libellos græcos quos abiecerat. & mures opici.i.cauernosi. uel re
uera barbari: ut Osci, q nõ abstinebãt a re tã diuina: rodebãt carmi
na diuina: si de carminibus Codri intelligimus (ut mihi placet) di
ctũ est ironice. si de carminib⁹ græco; poetarũ: merito diuina appel
lant. Codrus nihil habuit.i. pauperrimus erat usq; adeo: ut oẽs eũ ni
hil habere dixerint. unde sequitur: Quis.n.negat eũ. s.nihil habere
q.d. nemo. & tñ ipse infelix ꝑdidit illud totũ nihil ita: q reuera peni
tus nihil haberet. aũt.i. sed. ultimus.i. summus. cumulus.i. incremẽ
tũ uel agregatũ. ærũnæ.i.perditionis & calamitatis sup. erit qđ nemo
iuuabit cibo: nemo hospitio. & nemo tecto Codrũ nudũ rogantẽ.i.
petentẽ more mẽdici. frusta.i. fragmẽta panis. & sic nõ solũ melior
est uersus: sed ẽt sensus: q̃a aliter unũ bis diceret: q̃a idẽ est frustra ro
gare: & nullũ eũ iuuare. Si magna domus Arturi.i. Arturij: de quo
dictũ est: Viuant Arturius istic, Et Catulus. cecidit uel incendio uel
ruina. mater uidelicet Roma est sup. horrida.i. inculta, & q̃si tremẽs
pre tristitia tanti casus. & proceres.i. primores ciuitatis sunt sup. pul
lati: hoc est nigris uestibus induti ꝑtor differt.i. in aliũ diẽ extendit
uadimonia.i. fideiussiones & alias obligatiões. nos gemimus.i. de
ploramus tacite oẽs tunc casus urbis. & nos odimus.i. odio ꝓsequi
mur tunc ignem, quo factum est tale incendiũ. & sciat tyrunculus
grãmatice odimus media breui esse. est enim in uoce preteriti tpis:
sed hic ꝑsentis in significatione. nã uenit ab odi. odio odis enĩ non
reperies nisi semel apud Ciceronẽ de Orato. odias. domus eius ar
det adhuc etiam occurrit sup. aliquis, qui donet marmora ad reędi
ficandam pretiosam & regalem domum. & sup. alius qui conferat
impensas. & hic.i. alius dabit nuda & candida signa.i. imagines nu
dorum corporum ad uiuum excisas in candido: utpote pario mar

more.hic.l.alius.dabit aliquid prę clarú.i.aliquod pręclarum opus Euphranoris & Polycleti.i.illorú artificú in statuis sculpédis & pingendis peritissimorú: appositorie dabit inquit aliquid præclarú existens uetera ornaméta Deorú Phecasianorú.i.quos sacerdotes Phecasii.i.Athenienses, & Alexandrini coluerunt.hic.i.alius.dabit libros & forulos.i.thecas seu capsas.in quibus libros reponat: & mediam Mineruam.i.uetus æs habens imaginé Mineruę sed contritá uel reuera mediá Mineruá: quá Deam sapiétię in bibliotheca ponebát in tabula altiore.ubi media.i.usq; ad mediú corpora procul uidentibus tota credebatur: uel sic media ut statuas sanctorum medias in aris ex argento reponi uidemus.hic.i.ali⁹ dabit modiú argéti.Persicus uir ille diues lautissimus orbox.i.lautissime & delicatissime uiuens inter orbos.i.liberis carétes: quia enim liberis carebat oés hęredipetę.i.hęreditatis petitores mittebant optima quęq; cibaria ad eú: ut inescarét eú.huic aút cóbusta erat domus sed p dona capta tox reponit.i.resarcit, reficit reac cumulat plura & meliora sup.bona. & ipse est iam merito suspectus, tanquam ipse incenderit suas ædes: ut scilicet meliora ac plura reponeret, quod & fecit.

IOAN. BRIT. ¶ SI potes auelli circensibus: notat populum Roma.qui ludis circensibus: ita delectabatur: ut nihil illi maiori curę esse uideretur. unde alibi: Atq; duastm̃ res anxius optet Pana & circenses. alibi: Totam hodie Romam Circus capit. Item alibi: Illa mœstitia est caruisse anno circésibus uno.

Circus maxim⁹ unde

Ludi magni & romani

Nam ij ludi. qui tanta omnium spectabantur delectatione in Circo maximo fiebant. Vnde & nomen sortiti sunt. Idem etiam appellati sunt Romani & magni. Circo autem qui maximus dicitur, Tarquinius priscus (ut docet Liui.lib. 1.) Romæ primus locus designauit in quo ludos longe instructius, opulentiusq; fecit q̃ priores reges. Circum autem maximum dictum esse scribit Varro, φ circum spectaculis ędificatis ibi ludi fiunt: & φ ibi circum metas fertur pompa, & equi currunt. Maximus autem appellatus est. φ amplitudine longe maior esset q̃ Circus intimus, & Circus Flaminius. Nam (ut scribit Pli.li. 36.) longitudine fuit trium stadiorú, latitudine unius, sed cum ędificijs quaternum iugerum. Capiebat aút ducenta &.lx. millia hoium sedentiú. Ludi autem instituti fuerunt in honoré Cybeles magnę Deorú matris: qui uocabolo gręco dicti megalenses, latino magni ἀπὸ τᾶς μεγάλας ματρὸς hoc est a magna matre. Vnde est illud apud Iuuena.in. 11. Satyr. Interea Megalesiacę spectacula mappę Idęú solêne colunt. Asconius tñ Pędianus ait: Ludos magnos esse appellatos, φ magnis impésis sint dati. tunc primú ludis impésa sunt ducétamillia nummú. uel φ Dijs magnis.i.laribus urbis Romę dati sint: qbus aiunt raptas Sabinas esse. ut uideat ppter hoc dicere Virg. Magnis circensibus actis. ná & circéses ludi sunt. ijdé etiá plebei sunt appellat: φ initio ueris stato, soléniq; die celebrabátur magno totius plebis studio & delectatione. unde ait alibi At mihi pace Immensę, nimięq; licet si dicere plebis. Et alibi: Atq; a plebeis longe megalesia. Plebeios autem ait Asconius appellatos φ exactis regibus pro libertate plebis fecerunt: aut p reconciliatione plebis. Ludi etiá circéses in honoré Cereris celebrabant. Vnde

Ludi circenses

Cor. Tacitus lib. 16. de Nerone principe loqués: Tandé, inquit, statuere circésiú ludox dié: q Cereri celebrat, exequi destinata: qa Cęsar rarus egressu, domoq;, aut hortis clausus ad ludicra Circi uétitabat. Et paulopost: Vtq; circensiú cerealiú ludicrú pluribus equitú cursibus celebraret. Oui. in. 4. Fast. Circus erit pompa celeber, numeroq; Deox: Primaq; uentosis palma petet equis. Hic Cereris, ludi non est opus indice causa. De quibus etiá Iuue. intellexit. 14. Sa

Si potes auelli circensibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Frusinone paratur,
Quanti nunc tenebras vnum conducis in annum.
Hortulus hic, puteusq; breuis, nec reste mouendus,
In tenues plantas facili diffunditur haustu.
Viue bidentis amans, & culti villicus horti,
Vnde epulum possis centum dare Pythagoreis:
Est aliquid quocunq; loco, quocunq; recessu,
Vnius sese dominum fecisse lacertæ.
Plurimus hic æger moritur vigilando, sed illum
Langorem peperit cibus imperfectus, & hærens
Ardenti stomacho. nam quæ meritoria somnum
Admittunt? magnis opibus dormitur in vrbe.
Inde caput morbi rhedarum transitus arcto
Vicorum inflexu, & stantis conuitia mandræ
Eripiunt somnos vrso, vitulisq; marinis.
Si vocat officium turba cedente vehetur
Diues, & ingenti curret super ora Liburno,
Atq; obiter leget, aut scribet, vel dormiet intus,
Namq; facit somnum clausa lectica fenestra,
Ante tamen veniet, nobis properantibus obstat
Vnda prior, magno populus pmit agmine lumbos
Qui sequitur, ferit hic cubito, ferit assere duro
Alter, at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto, planta mox vndiq; magna
Calcor, & in digito clauus mihi militis hæret.

ty. illic. Ergo omnia Florę: Et Cereris licet, & Cybelea aurea refines quas, illic ut de ijs aliquid uberius dicaf: quatuor exhibebant aurigarú factiones denominatę a q̃tuor diuersis páni coloribus, qbus ipsi agitatores induti erant. De qbus sic Sydonius Apollinaris: Micant colores albus & uenetus, Virens, rubensq; uestra insignia cótinent. Ministri ora & lora manu, iubasq; totas Cogút flexilibus latere nodis, Horaturq; obiter, iuuatq; bládis Vultus plausibus & uoluptuosum. Dictát quadrupedátibus furoré, Impellunt, trepidat trahunt repugnant, Ardescunt, saliút, timét, timentur. Ná spectatores diuerso currentibus aurigis fauebát studio, alijq; aliú hortabanf ad uictoriá. unde est illud apud Pli. ad Caluisiú: Núc fauent páno, pánum amant. Et si in ipso cursu nó mediocri certamine hic color illuc, hic huc trásferatur, studiú, fauorq; transibit. & repente agitatores illos, equos illos quos pcul noscitát, qxorú clamitant nomina relinquet, táta gratia, téta auctoritas in una uilissima tunica. Quibus uerbis ostendit Pli. táto studio coloribus Romanos diuersis fauisse: ut non homines, sed colores ipsos, qbus induti erát, adamarent ita: ut si colorú mutatio facta esset in ipsis agitatoribus, & ab una factione ad alterá trásslata, itidem & fauorem spectatorum trásiturú: ut plane ostendat illos non personis, sed coloribus fauisse. Prasinæ: hoc est uiridi factioni, Caligula & Nero ita addicti, deditiq; fuerunt: ut Caligula cœnaret i stabulo assidue: & maneret: uiciesq; sestertiú agitatori cythico ptulerit. Nero uero inter discipulos cú quereref quódá tractú Prasinú agitatorem: & cú a magistro obiurgaretur de Hectore tracto, se loqui ementitus sit. Venetę uero factioni adeo fauit Vitellius: ut quosdá de plebe ob id ipsum φ uenetæ factioni clare maledixerát, interemerit. Mart. in Distichis de Prasino & Veneto mentioné facit Si Veneto, prasino ue faues qui coccina sumis: Ne fias ista trásfuga ueste uide. Ná coccinatus p transfuga haberetue qui relictis prasino & ueneto ad purpurei páni factioné abiret. Iulius Capitolinus in uita Veri sic scribit. Circensiú tantá curá habuit. ut frequéter puncialibus literas cá eorú & miserit & acceperit: deniq; et presens & cú Marco sedés, multas a Venetianis passus é iniurias: φ turpissime contra eos fauerit. Ná & uolucri equo prasino aureú simulachrú fecerat, qd secú portabat. Duas etiá Domitianus Circésibus grecú factiones aurati, purpureiq; páni ad quatuor pristinas addidit. Tráquillus in Domitiano. Est ergo sensus: Si potes, ingt, relinq̃re istos ludos circéses, qbus tota ciuitas tátope delectaf, optime, tráquilleq; habitabis in Cápania. ¶ Sorę: Sora, Fabrateria, & Frusino oppida sunt Volscox l Cápaniá a Fabrateria fit Fabraternus. ¶ Tenebras: locú tenebrosum & obscurú. Sensus est: In alijs Italiæ oppidis tanti tibi poteris parare domú optimá, quáti Romę códucis domiciliú tenebrosum. ¶ Hic: pro illic in oppidis. s. ¶ Puteus breuis: nó pfundus. sic etiá dicimus aqs breues non altas, nó pfundas. Talé puteú pcipit & Columel. habendú: Aut fons illachrimet putei nó sede profundi. ¶ Viue bidentis amans: satius, inquit, est agricolationi uacare, q̃ habitare intra urbem iter tot uiuendi difficultates, & molestias. Ergo amans bidentis.i.rei rusticæ, & in primis cultus horto rú. ¶ Bidentis: bidens genus est sarculi. ¶ Pythagoreis: Pythagoras cum carnibus abstinendum doceret, legumine, oleribusq; uescebatur: ut mortales ad faciliorem assuefaceret uictú. & cibos semper parabiles. quod institutú discipuli seruauere. De quo plura illic dicemus: Ventri indulsit, nó omne legumé. Faba abstinuisse docet Cic. in. 1. de diuinatione: quasi uero & cibo mens non uenter infletur. ¶ Est aliqd: uenusta suasio: operępretiú, ingt, est alicuius rei, uel uilissimæ

In circensibus factiones aurigarú q̃tuor

Sora

Fabrateria

Fabraternus

Aqua breuis

Bidens

fimæ dñm se facere: ut oīno ostēdat lōge melius esse in loco deser-
to habitare, q̄ in urbe. ⁋ Vnius lacertæ: unius (ut dici solet) uermi-
culi: hocq; melius, q̄ ut ad mensuram referas terræ. ⁋ Plurimus hic
æger: aliud incōmodū affert pauperū. Plurimi, inqt, moriuntur cō-
tracta ęgritudine ex noctibus in somnibus. Nā pauperes in ea, in
quit parte ędiū diuitis habitāt: q̄ publicis est proxima uijs ut dormire
nō queant nimio & iumentoꝝ & plaustroꝝ strepitu: sicq; iterrupto
sępe somno, in ęgritudines lętiferas incidūt. Hoc etiā conqueritur
Mart. Numerare pigri dāna quis potest somni. item alibi Otia me,
somnusq; iuuāt, q̄ magna negauit Roma mihi. ⁋ Cibus impfectus
Meritoria — nō concoctus in stomacho, q causa est langoris. ⁋ Quæ meritoria:
loca meritoria dīr, quę mercede locātur inquilinis a merēdo. unde
& tabernę meritorię ipsa stabula dīr: hoc est caupong. Nam mereri
est causa q̄stus aliqd operari: unde & meretrices sunt appellatę, q
Merces — turpitudine corporis ęs merent. Mercesq; p̄miū appellat, qd' dat p
laboribus susceptis a merēdo. Inde etiā dr̄ pueri meritorij: qui aut
Meritorij pueri — spōte sua, aut iubēte dño prostāt, turpiq; q̄stu æs merētur. Vnde &
Sueto. in Caligula appellat uehicula meritoria, q̄ mercede locātur.
⁋ Magnis opibus. i. diuites & potētes dormiūt, q sibi de loco remo
to prospicerent. ⁋ Inde caput morbi: subaudi est. q. s. nō dormiunt.
⁋ Rhedarū trāsitus: ratio somni interrupti. Nā trāsitus inqt, rhedaꝝ
i arcto uiaꝝ inflexu adimunt somnū. ⁋ Arcto inflexu uicorum: uici
adeo coniuncti obliquiq; erāt: ut difficilē trāsitū uehicul s darent.
Tacitus: Arctis itineribus hucq; & illuc & enormibus uicis q̄lis
uetus Roma fuit. Vnde Nero auctore Tranquillo) offensus angu
stijs & flexuris uicoꝝ noꝰ d t urbē: q autē uici obliqui essent: docet
Liui. in fine. 5. lib. ab urbe cōdita his uerbis: Festinatio curā exemit
uicos dirigēdi: dū omisso sui, alieniq; discrimine in uacuo ędificāt.
ea est causa, ueteres cloacę primo p publicū ductę. nūc priuata pas
sim subeant tecta: formaq; urbis sit occupatę magis q̄ diuisę simi-
lis. ⁋ Conuicia stātis mandræ: hoc est conuicia, quæ fiunt mandræ
stanti & remorāti. nam genitiuus mādræ stat passiue. genitiui enim
ponuntur & actiue & passiue. ut si dicam: Verbera magistri pfunt
pueris. i. uerbera quæ infligit magr̄e. & quia magister agit actiue
ponitur genitiuus passiue uero uerbera puerorum. i. quæ pueri pa-
Cōuiciū — tiuntur. Cōuicia ergo mandrę. i. quę mulio facit in mandrā solēt. n.
muliones multis conuicijs & minis agere iumenta. Cōuiciū dicitur
(auctore Vulpia.) uel a cōcitatione, uel a cōuentu: hoc est collatio
ne uocū. cū. n. plures uoces in unū cōferūtur, conuiciū appellatur q̄si
couociū. Fecisse cōuiciū dr̄ nō tm̄ is q uociferatus ē, uerū is quoq; q cō
citauit ad uociferationē alios: uel qui submisit ut uociferetur. nō tm̄
omne maledictū conuiciū est, sed id solū quod cū uociferatione di
ctū est, & siue unus, siue plures dixerint conuiciū est qd' in coetu di
Mandra — ctū est. Quod autē nec in coetu, nec uociferatione dicitur, conuiciū
nō pprie dicit, sed infamādi causa dictū. ⁋ Mandrę: græcis iumen-
torū stantis. significat enim mādra multitudinē iumentoꝝ. Martia.
li. 5. Vixq; datur lōgas multoꝝ uincere mādras. ⁋ Eripiūt somnos
urso: oēs quos adhuc uidi codices legūt Druso: sicq; cōmentatores
Drusum exponunt pro hoie somniculoso. Ego uero urso legendū
cōtenderim: hac maxime ratione, q cū dicat somnum eripi uitulis
marinis: recte pcedat, ut de alijs belluis, q̄ alte dormiunt loquatur,
q̄ de hoie. Nam ursi (ut scribit Pli. li. 8. ca. 36.) primis diebus bis se
ptenis tā graui somno pmunt: ut ne uulneribus qdē excitari queāt,
⁋ Vitulisq; marinis: q̄ phocę dicūtur. quo aīal nullū grauiore (au-
ctore Pli.) premit ur somno. Virg. Sternūt se somno deserto in lit-
tore phocę. ⁋ Si uocat officiū: aliud ēt incōmodū pponit pauperū.
Nā si forte aliquo eundū sit ita officio postulāte: diues sup ora pau-
perū lectica feretur sine aliquo eius incōmodo: sed eū magna pau-
perū pernicie qui a seruis lecticarijs, exteraq; seruoꝝ turba pro ster-
nuntur, conculcanturq; pedibus in luto. ⁋ Curret sup. ora. i. subli-
mis in lectica uehetur supra capita hominum. Vnde Sene. ad Luci,
loquens de diuite sic ait: Quos supra capita hominum supraq; tur
ba delicatos lectica suspēdit. Pli. in Panegyricis Traiani luxū & su-
perbiā sui temporis damnans sic scribit: Ante te principes fastidio
nostri, & quodā ęqualitatis metu usum pedū amiserāt. illos ergo hu
meri, ceruicesq; seruoꝝ sup ora nostra uehunt. sic. n. diues nec so-
lū in urbe, sed ēt foris gestabatur. Sene. itē ad Luci. Nō turba seruo
rū lecticā tuā per itinera urbana, ac peregrina portantiū. Cic. in. 2.
Philip. At iste operta lectica latus est p oppidū, ut mortuus. ⁋ Ingēti
liburno: ingenti & pcero lecticario. Alibi: Tarde uenisse liburnus
Dicitur. Nam ex Liburnia quę Dalmatię est cōtermina, magnæ sta
turę mittebāt seru, uñ alibi: Primꝰ clamate liburno Currite. ⁋ Atq;
obiter: hinc est indignatio Vmbricij. q cū ipsi pauperes in itinere la-
to prouoluātur: diues tāto otio gestet: ut etiā in lectica legat, & dor-
Obiter — miat. ⁋ Obiter. i. simul & una. ut sit sensus: Curret, inqt, super ora &
simul leget aut scribet. sic etiā alibi: Verberat, atq; obiter faciē linit,
& audit amicas eodem significatu ubiq; accipitur. Pli. li. 37. Libet
obiter uanitatē magicā hic quoq; coarguere. Idē in eodē: Nec uero
id solū agemus: sed ad maiorē utilitatē uitę obiter coarguetur ma-
gorū infanda uanitas. Idē li. 33. Illud quoq; obiter indicari conue-
nit: hoc est simul & una. ⁋ Intus: nā (ut diximus) lectica erat instar
cubiculi. unde Plin. li. ulti. natu. histo. cubiculū uiatoꝝ appellat: qd'
alibi Iuue. satyricę appellauit antrū. ⁋ Ante tñ ueniet: licet, inquit, le-
gat, aut scribat, aut dormiat cū multo otio: tñ nos ēt pcedet. ⁋ Vn-
da: multitudo q̄ undā maris imitatur in tumultu. Virg. in. 2. Geor.
Asseres — Mane salutantū totis uomit ędibus undā. ⁋ Assere duro: asseres li-
gna dīr oblonga, utputa pali, porticę. Vnde Cęsar in. 5. li. de bello
ciuili ait: Asseres. n. pedū duodecim cuspidibus p̄fixi. Hircius lib. 4.
de bello alexādrino: Asseres remorū usum obtinebāt Sueto. in Ca-
ligula: Ad primū tumultū lecticarij cū asseribus accurrerūt. Cato in
re rustica: Duobus asserculis appositis parieti. qbus Gallinę in nidū
possint irrepere. Vitru. in. 7. Asseres directi disponūtur inter se non
plus spatium habentes pedes binos, & hi maxime cupressei, q ab
uitia carie & uetustate celeriter uitiantur. Idem lib. 5. Deinde insu-
per sub tegulas asseres ita prominentes, uti parietes proiecturis eo-
rum tegantur. dicti asseres q assideant parietibus, trabibusq; ut Fe-
Tignum — stus scribit. ⁋ Tignum: scribit Vulp. appellatione tigni cōtineri om-
nem materiam ex qua ędificiū cōstet, uineęq; necessaria. unde qui-
dam aiunt tegulam quoq; & lapidē & crementa, cęteraq; si qua in
ędificijs sunt utilia. Tigna. n. a tegendo dicta sunt. hoc amplius &
calcē & arenā lignorū appellatione cōtineri: sed in uineis etiā tigni
appellatione oīa uineis necessaria cōtinentur. utputa perticæ, peda-
Faber tignarius — mēta. unde ēt fabri tignarij appellātur, q ędificia extruūt. ⁋ Metretā
Metreta — tas certę cuiusdā mēsurę. Mart. Plurimus hispanas misit tibi nauta
metretas Cato in re rustica: Ahenū unū habeat, qd' capiat metretas
triginta. Diuus Ioannes in euāgelio scribit sic: Erāt lapideę hydriæ
sex capiētes singulæ metretas binas, uel ternas. ⁋ Magna planta. i.
pedibus magnoꝝ militū pculcor & patior. Nā & alibi appellat grā-
des suras milites ipsos magnos & proceros. ⁋ Pinguia crura luto:
Caliga — sub audi extrinsecus sunt ⁋ Clauus militis: milites caligas gestabāt
multis clauis subfixas. uñ alibi Iuu. Cū duo crura habeas offendere
Clauus — tot caligatos Millia clauoꝝ. Claui autē, qbus caligę suffigebantur,
Caligares — caligares dicti sunt. Pli. li. 9. Pisces existūt squāmis cōspicui crebris
atq; pacutis clauoꝝ caligarū effigie. Cuius calciamēti ita meminit
Iosephus in. 7. de bello Iudaico loquens de cęde Iuliani Hecatone
tarchi: Calceos namq; habēs creberrimis atq; acutis (ut cęteri so-
lēt milites) clauis fixos: dū strato saxeis crustis solo occurreret labi
tur, magnoq; cum armoꝝ sono deiectus in tergū fugiētes redunit.
Vale. li. 9. loquēs de luxuria exercitus regis Antiochi sic scribit: Ma
gna ex pte aureos clauos crepidis subiectos habuit. Caligā Diuus
etiā Hierony. scribens ad Geruntiā ostēdit genus esse calcei, cū ait:
Apostoli toto orbe peregrini, nō æs in zona, non uirgā in manu,
Clauata — non caligas habuere in pedibus. Festus ait: Clauata dicitur aut ue-
stimenta clauis intexta, aut calciamenta clauis infixa. Quo calcia-
menti genere nostris etiā temporibus Turci gentes barbaræ, Græ-
ciq; stratiotę utuntur. Calceos enim multis clauis habent suffixos.
⁋ Hæret: figitur. ⁋ In digito: scilicet pedis dum calcatur.

Ascen. — ⁋ SI potes auelli &c. Nisi inquit esset friuola: & inanis delectatio
quia in Circensibus ludis, cęterisq; spectaculis Romę, quę fiunt ca-
ptantur illi, qui alioquin in tanta miseria Romę uiuunt: possent eo
pretio quo Romę uix cœnacula sub tecto: aut locum obscurissimū
in aliquo angulo abstruso in unum annum conducunt: in oppidis
multis Italię emere domum cum aprico aere & horto: unde holuscu
la sibi, suisq; emant: & ibidem sane uiuere & quieti: cum Romę si
non alia de causa, uel ex ea langorem contrahant: quod noctu prę
molestijs requiescere uetiti, cibum non digerant. nam uesperi pluri
mi negociatores molestant, mane salutatores. Ordo est: Si tu quis-
cunq; es, qui Romę paupertate & miserijs cōficeris. nō enim hoc
contra Iuuenalem dicit: sed secundam personam pro qualibet po-
suit. Si tu igitur potes auelli Circensibus. i. a ludis curulibus qui in
Circo fiebant. unde Circenses dicit. optima domus paratur. i. cōpa-
ratur: emitur tibi fore in ea urbe Italię nō longe ab Arpino. aut Fa-
brateria. i. in ea urbe, quæ est in uia Latina. aut Frusinone: etiam ur
be in uia Latina. paratur inq̄ tanti. i. tanto pretio, quanti. i. quanto
pretio. tu conducis nunc Romę tenebras. i. tenebrosam domum in
unum annum. i. ad usum unius solius anni. hortulus existens sup.

Nonne vides quanto celebretur sportula fumo?
Centum conuiuę, sequitur sua quemq; culina.
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
Impositas capiti, quas recto vertice portat
Seruulus infelix, & cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ sartæ modo, longa coruscat
Sarraco veniente abies, atq; altera pinum
Plaustra vehunt, nutant alte, populoq; minantur.
Nam si procubuit, qui saxa ligustica portat
Axis, & euersum fudit super agmina montem,
Quid superest de corporibus, quis mēbra, quis ossa
Inuenit? obtritum vulgi perit omne cadauer
More animæ. domus interea secura patellas
Iam lauat, & bucca foculum excitat, & sonat vnctis
Strigilibus, pleno componit lintea gutto.
Hæc inter pueros varie properantur, at ille
Iam sedet in ripa, tetrumq; nouitius horret
Porthmea, nec sperat cœnosi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.

hic in alijs oppidis Italię. que pro &. & puteus breuis.i.breui spatio distans. nec mouendus.i. exhauriendus. reste.i. chorda. sed sup. manu. diffunditur.i. dispergitur facili haustu: quia manuali. in plātas tenues. uiue igitur amans bidentis.i. agriculturæ quæ bidente fit. & uillicus.i. custos in uilla horti.i. suo tempore elaborati. unde .i. ex quo horto possis dare epulum.i. solemne conuiuium centum Pythagoreis.i. de secta Pythagorę: qui uetuit esum carnium ut plurimi dicunt. Aliquid.i. res non contemnendam est fecisse sese dominum unius lacertæ.i. tanti loci, quantum una lacerta occultare solet in quocunq; loco & quocūq; recessu. Plurimus ęger moritur hic.i. Romę uigilando.i. propter nimias uigilias. sed cibus imperfectus.i. indigestus. hęrens.i. adhęrens stomacho ardenti.i. febricitanti. peperit.i. protulit illum languorem: unde.s. moritur. Nam quę meritoria.i. (ut quidam dicūt) hospitia publica, siue caupone, uel potius officinæ, in qbus mechanici operantur. admittunt.i. permittunt somnū.i. dormitionem. q.d. nulla. Dormitur.i. dormitio fit in urbe magnis opibus uel p̄tio magnarū opum: quas dare oportet uolentibus habere cubiculum quietū: uel ab his qui magnas opes possident: & magnas domos. Caput.i. origo morbi est sup. i de.i. ex hac re. q̄ trāsitus rhedarū.i. curruū. in arcto.i. angusto flexu. uicorum.i. regionū urbis. & conuitia.i. mutua maledicta. mandrę.i. mulionis ducētis mandrā .i. gregē mulorū ducentiū rhedas. stantis.i. impedītū procedere. Eripiunt somnum Druso homini illi somniculoso. & uitulis marinis.i. phocis solitis grauissimo somno opprimi. si officiū.i. magistratus, uel publicū negociū. uocat.i. requirit diuitē adesse. ip se diues uehetur & curret.i. magno cursu trāsferetur super ora.i. facies miserox. & hoc in ingenti liburno.i. curru tam impetuoso & celeri, quiete tamē pro his qui insunt procedēte: ut naues liburnorū solent. & hoc populo cedente.i. locū dante. uel dic liburno.i. uehiculo. sed placet similitudo nauium liburnorū. dicit enim. atq; pro &. ipse sup. diues leget obiter.i. dū in itinere est uel scribet uel dormiet intus.i. in ipso uehiculo: aut lectica, quę potest esse in hexaphoro: aut in uehiculo: naq; pro quia. lectica clausa fenestra.i. habens fenestrā clausam lacit somnū: & dicet dormiendo: tamē ante ueniet quia ei ceditur. sed unda.i. turba populi p̄ modū undę defluens prior.i. quę ante nos est. obstat nobis properantibus.i. dū properamus. & populus qui sequitur nos, premit lumbos nostros magno agmine.i. multitudine agminatim incedente: & acta a primis. alter.i. unus ex illis. ferit.i. percutit nos. duro assere quo lectica portatur: aut palo quem in manu portat. at.i. sed. hic.i. alius. incutit capiti tignum.i. magnum lignū, quod possit esse tignū uel asserem. & tignū in notis significatis accipiamus: ut dicamus asserem & tignum uehi ad constructionē domorū. sicut in marmoribus postea dicet. quod & hic diceret: nisi diceret poeta ferit & incutit quod manibus fieri uidetur. ille autē.i. alius incutit capiti metretā.i. mēsurā liquidorū, qua secū fert. Cura mea fiūt sup. pinguia.i. crassa & cœnosa luto. & calcor.i. suppeditur undiq; a magna planta equorum.s. & clauus.i. calcar uel tibiale clauosum militis insidentis equo. sic enim manus ad calcaria eius extenditur dum latere progredimur. hæret.i. infigitur mihi in digito.

IOAN. BRIT. ¶ NONNE uides: cōfirmatio est pauperes nimia multitudine in itinere cōculcari. ¶ Quanto fumo: nonne inquit uides quāta sit multitudo petentiū sportulā, ut demōstret mirū nō esse si pauper in itinere elidat. Nā obsonia quæ distribuebāt ex sportula miro hoīum cōcursu & studio petebāt: utq; ea calida pseruarent, cū foco domū ferebātur a seruis. Sene. ad Luci. Tumultus coquorū ipsos cū obsonijs focos transferentiū. hoc. n. iam luxuria cōmenta est: ne quis intepescat cibus nequid palato iam calloso parx fieret: cœna culina p̄sequitur. hinc igitur ait poeta: Sequit̄ sua quēq; culina. ¶ Centū cōuiuę: subaudi adsunt, q̄ sportulā celebrent. ¶ Corbulo.i. uir fortis & ualidus, qualis fuit Corbulo. is. n. tēporibus Neronis rebus in Armenia gestis claruit. de cuius uiribus Cor. Tacitus sic: Ne si ad capiēdas copias Syriā intrauisset Corbulo, oium ora i se uerteret. Corpore ingēs erat, & supra experientiā, sapientiāq; ēt ualidus. Ordo ē & sensus: Corbulo uir fortis & ualidus uix ferret tot uasa ingētia & tot res ipositas capiti suo: quot portat seruulus infelix recto uertice. Legendū aūt ē quot & nō quas. ¶ Seruulus infelix: pathos a miserabili labore. ¶ Ventilat: hoc ē cursu facit centū igni. ¶ Scinduntur: hoc totū refertur ad incōmodū pauperis, q̄ nimia hoium turba ubiq; conculcat. ¶ Tunicę sartę mō.i. pauloante domi cōsutę, & refectæ. ¶ Abies: spēm posuit p̄ genere.i. lignū maximū. sic Sene. detestās luxuria urbis li. 13. epist. 2. Nec in hōc usum pinus, aut abies deferebatur lōgo uehiculox ordine uicis intremētibus ut ex illa lacunaria auro grauia pēderent. ¶ Coruscat: nutat & tremit. ¶ Sarraco: genus est uehiculi. infra in. 5. Saty. Frigida circū agunt pigri sarraca Bootę. Sidonius: Mile graues sarcinæ ad p̄ diū ex oppido ducig: Nulla sarraca, nulla esseda subuehendis oneribus attrahebant. ¶ Nutant alte.s. plaustra uehētia pinū.i. tremūt. deductū ab ijs, q̄ capite nutāt. Apu. loquēs de asino: Et occipio nutāti capita claudere. ¶ Populo: q̄si paupibus. ¶ Nā si p̄cubuit sensus est: Si forte, inqt, plaustrū, quo magnę lapidū moles uehunt̄ p̄cubuerit sup pauperes: ita eox corpora atterūt, ut nulla q̄dē inueniant̄ mēbra. ¶ Axis: partē posuit p̄ toto.i. plaustrū ipsum. ¶ Saxa ligustica.i. marmora lunēsia, q̄ i Liguria excidebant, talę magnitudinis, & pōderis, ut fortuito casu hoies obtererētur. Æmulatio ē Horat a na: Torquet nūc lapidē, nūc ingēs machina tignū: Tristia robustis luctant̄ funera plaustris. ¶ Mōtē: hyperbole ē.i. ingēs saxū. ¶ Quid supest de corporib'. q.d. nihil. cū iterrogatiōe legēdū. ¶ More aiæ: ita corpus paupis obterit̄: ut de eo nō plus ꝯspicias, q̄ de aia q̄ nusq̄ apparet. ¶ Interea: dū expectat̄. aut (qd' magis placet) natură ꝯcessit. ¶ Domus: familia. ¶ Secura nihil de dn̄o timēs. sed sine aliq̄ cura, cū eū incolumē putet. ¶ Iā lauat patellas: ad rē diu nā facienda. nā patella uas erat fictile sacrificijs faciēdis aptū. post. n. rē diuinā lauabant̄, anteq̄ cœnarēt. patella ēt accipit̄ p̄ quocūq; uase esuario. Persius: Quę tibi summa boni: uncta uixisse patella. Hora. Nec modica cœnare times holus oē patella. Patella aūt & patina dicta sunt a patulo. sūt. n. p̄prie uasa, q̄ patula sūt. ¶ Bucca: ea ps oris infra mala, q̄ inflat̄ bucca appellat̄. Vn̄ Hor. Quin Iuppiter ambas Iratus buccas inflet. Inde fit buccina.i. tuba. & buccinator.i. tubicē. & buccella siue buccea.i. q̄tū cibi ore capias. ¶ Vnctis strigilibus: de strigilib' multa diximꝰ apd̄ Persiū illic: Puer & strigiles Crispini ad balnea defer. Instra. n. erāt ferrea, qb' i balneis utebāt̄ ad detergēdū sudorē a strigēdo.i. a radēdo dicta. un̄ Pli. dū distrigit̄, tergiturq;, audiebat aliqd aut dictabat. Scri. Suet. Augu. læsisse cutē nimio strigilū usu. Apule. in. 1 limine. 2. lib. Florid. Strigilē, & ampullā, cęteraq; balnei utēsilia nundinis mercari nō inficias eo. Illud obseruandū est a Iuue: primā produci: q̄ Persius corripuit illic: Puer & strigiles Crispini ad balnea defer. Nec mirū q̄n ēt alia uidemus ab auctoribus diuersis poni modis. Nā Persius primam syllabā p̄duxit in hoc uerbo rudere: cū dixit: Pecuaria rudere credas: q̄ Ouid. corripuit. Vt rudit a scabra turpis asella mola. aliqd legūt: Strigibus, & pleno cōponit lintea gutto. per cōcisionem.i. ut pericls pro periculis. ¶ Vnctis.s. oleo. quominus cutem lęderent. ¶ Cōponit: parat. ¶ Lintea: quibus corpus madidum ex balneis siccabant. ¶ Gutto: guttus uas ex cornu, erat denominatum a gutta. nam guttatim oleum fundebat lauantibus se in balneis. Id etiam prima ęstimatione fiebat ex cornu rhinocerotis. inde idem dicitur rhinoceros. De hoc Marti. Gestauit fronte modo me Iuuencus: Verum rhinocerota me putabis. Guttus item uas erat ligneum, quo in sacris utebantur, uinum guttatim fundens. de quo ita Varro: In sacris remāsit guttus & simpuū.

Sarraca | Patella | Bucca | Buccina | Buccinator | Buccella | Guttus

¶ Inter

¶Inter pueros.i.filios mōi greco, quos [illegible] uocāt. ¶In ripa: Stygis, quā dicūt aīas trāsire uectas cymba a Charōte portitore. Vir. Corpora uiua nefas Stygia uectare carina.

Nouitius

¶Nouitius: nouitius appellatur in oī arte rudis & nouus: & qđ nuperrime inuētū sit nouitium dicitur. unde Pli. li. 13. appellauit mensas citreas nouitias, his uerbis: Home. de mēsis tātacuit: & alias nullus ante Ciceronianam uetustior memoria est: ex quo nouitię apparent.

Porthmea Porthmeus

¶Porthmea. i. Charontē, q portitor apud inferos est. Virg. Portitor ille Charon. Porthmos. n. significat fretū. Et porthmis porthmidis nauiculā. Et porthmeus trans fretatorē: hoc est qui hoies nauigio traducit. Petronius arbiter satyricus: Vix nauita Porthmeus Sufficiet simulachra uirū traducere cymba ubi locus est emendādus. nā scriptū est Protheus pro porthmeus. ¶Nec sperat cœno si: nō sperat, inquit, qui ita mortuus est posse a Charonte traijci: hoc ideo quia dicūtur aīas eox, q insepulti iacuerint, ultra Stygiā paludē nō transuehi. Sed illis errandū centū annos circa ripas. eoq; tpe completo, quasi legitimo cursu uitæ humanæ, traduci a Charonte. unde Virg. Portitor ille Charon, hi quos uehit unda sepulti: Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta Transportare prius, q̄ sedibus ossa quierunt. Centū errāt annos. uolitantq; hæc littora circū: Tunc demū admissi stagna exoptata reuisunt.

Alnum

¶Alnū: cymbā, q fit ex alno arbore. ¶Cœnosi gurgitis. i. Stygiæ paludis. Virg. Turbidus hic cœno, uastaq; uoragine gurges Æstuat. ¶Porrigat ore trientē: finxerunt Græci (auctore Diodoro) aīas mortuorū ad inferos transire, ultraq; Stygiā (ut diximus) paludē transuehi. unde Ægyptij id repręsentātes corpora mortuox p fluuiū, & Acherusiā paludē ad sepulchrū mittebāt. Nauis qua uectabātur, uaris appellabatur: hęc apud græcos epibatra. Obolū dabant mortuo dandū portitori: cui nomē inditū est ab incolis Charon. Huius supstitiosæ opinionis meminit & Apule. li. 6. de asino aureo, his uerbis: Apud inferos Charon est expetens portoriū: sic ad ripā ulteriorem futili cymba deducit cōmeantes: & inter mortuos auaritia uiuit. Ex quo manifestissime apparet portitores proprie dici, q portoria & uectigalia exigunt: qua significatione ita accepit Virg. in. 6. cū Charontē portitorem appellauit: quasi qui ab oībus trāseuntibus obolū exigat. deflexumq; est uocabulum a

Portitor Portoriū

portu, q ibi portitores cōsidant exigentes uectigalia, quæ ab ipso portu portoria etiā sunt appellata. Terē. in Phor. Sed epistolā audis ui delatā esse ad portitores. ubi Donatus docet portitores esse magistros tributox, qui in portu inferendarū rex, & efferendax uectigal exigebāt. Plau. in Asina. Iam ego hūc portitorē priuabo portorio. Ci. in li. 2. epist. ad Atticū: Illa causa publicanox quantā acerbitatē afferat socijs intelleximus ex ciuibus, q nuper in portorijs Italię tollendis, non tā de portorio, q̄ de nōnullis iniurijs portitorū querebātur. Idē in oratione de lege Agraria cōtra Rullū: Si intolerandū est hos decem uiros portitores oibus oium pecunijs cōstitui. Idē in. 1. Officio. Primū improbātur hi questus, qui in odia hoium incurrūt, ut portitorū, ut fœneratorum. Portitorē etiā dicimus ipsum gerulū a portādo. Colu. de cultu hor. Mox ubi nubigenę Phrixi, nec portitor Helles.

Triens

¶Trientē: obolum. capitur etiam triēs pro uase potorio. Martia. Cum potes amethysinos trientes, & nigro madeas opimiano Persius: Calidumq; trientem, Excutit e manibus.

ASCEn.

¶NONNE uides q̄to celebretur sportula fumo. Impedimēta uiarū ostēdit Romę plurima esse & impunitate & tumultu petētiū sportulā. & ita pgreditur ad taxandā huiusmodi importunitatē dñox, q seruos suos cū periculo uitę cogūt p medios tumultus populi & occursus uehiculorū pcipitāter currere cū onere maximo: unde sæpe mortē incurrūt. Ordo est: Nonne uides q̄to fumo. i. festinātia & tumultū: unde a lassis halitus fumosus emittitur. uel q̄to fumo manāte ab igne obsonijs ne frigescāt supposito. sportula celebretur. i. frequētetur a diuitibus p seruos & clientes. unde aduertendū in. 1. Satyra dictū est: sportula esse portionē centū quadrantū: q in sportula asseruabātur ut darētur cliētibus postq̄ salutauerāt. sed Domitianus instituit p illis centū quadrātibus cœnā rectā dari, quā diuites per seruos afferri curauerāt: ut hic narratur. dicit ergo cētū cōuiuę sup. sunt unius diuitis sportulā dantis. i. centū petūt p seruos sportulā & quęq; cōuiuax, seu petentiū sportulā. sequitur sua culina. i. supellex, qua opus est ad culinā. i. coquinā obsoniox ut calida reportētur. Corbulo. i. uir fortissimus, q̄lis erat Domitius Corbulo. uix ferret. i. portaret tot ingentia. i. ualde magna uasa: & tot res impositas capiti suo uel seruuli: quas ipse seruulus pusillo. s. corpore portat uertice recto. i. erecto. ne. s. effundantur iura. & uentilat. i. uēto inflat ignē cursu. i. currendo. ignem dico suppositū lebeti aut paropsidi: hoc est uasculo: in quo obsonia sunt. Tunicæ illius serui si sartæ. i. consutæ modo. i. pauloante: ut honestior appareret. scinduntur. i. dilacerantur ab alijs prementibus & stipantibus. abies. i. talis arbor uidelicet sapinus, qua ad constructionē ędificiox utuntur. coruscat. i. resplendet longe. & hoc sarraco. i. uehiculo firmissimo ueniente: atq; altera plaustra (ergo sarracū quoq; plaustrū) uehunt pinū. i. arborē pręlongam. & huiusmodi arbores nutant. i. extremitate sua sicut hoies capite motum annuenti faciūt: & minātur populo. Nam si axis. i. currus sed tū primū axis: qui portat saxa ligustica. i. de Liguria. procubuit. i. pstratus est & infractus. & fudit mōtem. i. saxa ingentissima instar montis. inuersum. i. per agmina turbarū. quid superest. i. reliquum est de corporibus. q. d. nihil: quia obteruntur in minutum puluisculū. quis inuenit. i. inuenire potest mēbra: quis ossa: q. d. nemo. omne cadauer uulgi obtritū a saxis perit. i. euanescit aut ad nihilū tēdisse uidetur. more animę. i. spiritus uitalis. quia Iuue. separat animā ab animo. uult. n. aīum esse oibus animātibus: aiam solis hoibus. Quia si Vmbricius aīum intelligit: dic comparationē in hoc stare: q sicut aīa hois sic oppressi, licet non redigatur in nihilū: non tū apparet: sic & corpus eius. uel loquitur secundū epicureos docētes aiam perire cū corpore. sed illud nō placet, q a iā dicet sic oppressum apud inferos sedere in ripa orantē. ut trāsuehatur. Domus. i. familia. sed poteris dubitare cuius sit familia an diuitis, q seruū emisit: an ipsius serui. Videtur qđ diuitis: q a dictū est quod infelix seruus portat tot uasa scilicet dominit: & ita uidet quod domus ipsius diuitis expectans aduētum sportulę, paret uasa ad eam recipiendā. Verūtamen, quia dicit patellas per diminutionem: & q bucca non folle excitat foculum non focū: manifestū est q de serui domo loquitur: quia diuitū domus nō sunt sine igne. Capit aūt foculum pro paruo igne. continens pro contento. Ad illud aūt quod diximus: seruum emissum a diuite: & ita aduentū eius expectari: duplex est responsio: aut quia partē sportulę clientuli domū suam referre solebant: aut quia de alio nunc loquitur. dictū. n. est q centū erant conuiuę. inter quos erant & clientes sportulam pro se petentes, nam ea clientibus debebatur. horum ergo unū dicit nunc oppressum, & domum eius aduentum expectare. ordo igitur est: Domus. i. familia illius, cuius cadauer contritū est existens secura. i. sine cura & anxietate nihil sciens de morte eius, iam lauat patellas: quibus excipiat sportulam aut partē eius. & excitat. i. uiuificat. bucca. i. inflatura oris. foculum. i. paruum ignem. & ipsa domus sonat. i. resonat. strigilibus. i. instrumentis illis curandę & stringende cutis in balneis. unctis. i. oleo perfusis. & componit. i. suo ordine ponit lintea: quibus madida corpora siccētur. & hoc gutto. i. uasculo ex cornu: unde guttati oleum distillabat. existēte pleno sup. olei. hęc. i. huiusmodi ministeria properantur. i. properanter fiunt uane. inter pueros. i. inter domesticos aut filios eius. at. i. sed. ille uidelicet cliens, cuius cadauer sic contritum & insepultum est. sedet in ripa Acherontis, aut Stygis petens traduci: sed non traducendus. quia quorum corpora insepulta sunt, centum errant annos. ut dicitur. 6. Æneid. & ipse nouitius. i. de nouo accedens. horret. i. cum horrore expectat tetrum. i. terribilem & immanem. porthmea. i. portitorem, seu transuectorem Charonta. s. de quo Virg. in 6. Æneid. Portitor ille Charon &c. nec sperat alnum. i. cymbam, aut scapham ex alno arbore in aquis plurimum durante. gurgitis cœnosi. i. lutosi & immundi. nec habet trientem. i. quartam partem assis, quem porrigat ore ipsi Charonti. & ideo solebant mortuis sub lingua trientem ponere pretium transuectionis. Et hæc ex gentilitate potissimum ægyptiaca conficta sunt. Videtur autem poeta potissimum respicere ad uerba Virgilia. 6. Ænei. ubi innuitur quod insepulti nō traducātur ad ulteriorem ripam: utpote quamdiu animę corporibus essent obnoxię dicit enim sic Sibylla ad Æneam: Anchisa generate: Deum certissima proles: Cocyti stagna alta uides, Stygiamq; paludem. Dij cuius iurare timēt, & fallere numen. Hæc omnis, quam cernis inops, inhumataq; turba est. Portitor ille Charon: hi quos uehit unda sepulti: Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta Transportare priusquam sedibus ossa quierunt. Centum errant annos. uolitantq; hæc littora circum: Tum demum admissi stagna exoptata reuisunt & cæ. Vbi Seruius dicit q ideo centum errant annos: quia illi sunt legitimi humanæ uitæ. Quia autem exponit inops: idest sine pulueris iactu: non ab omnibus accipitur. Nam sunt qui accipiant inopem eum dici, quem Iuuenalis hic dicit, qui non habet quem porrigat ore trientem. Hęc autem omnia de humatione corporum & de exequijs persoluēdis humana pietas excogitauit: ne ferarum more insepulta iacerent hominum corpora quamq; rem auxit gentilium quoq; superstitio.

JOAN. BRIT. ℭ RESPICE nunc alia: monet q̃ multa immineãt pericula am bulanti per urbẽ nocturno tẽpore: ut ſit ſuaſio deſerendũ eſſe urbẽ ingruẽtibus tot incõmodis. ꝑ Quod ſpatiũ: ſubaudi ſit. i. interuallũ a tectis ſublimibus ad terrã. Nã (ut ſcri. Vitruuius) cũ areæ cõpla natę recipere nõ poſſent tantã multitudinẽ ad habitandũ in urbe: ad auxiliũ coacti ſunt Romani ad altitudinem ędificiorum deuenire.

Reſpice nunc alia, ac diuerſa pericula noctis,
Quod ſpatium tectis ſublimibus, vnde cerebrum
Teſta ferit, quoties rimoſa & curta feneſtris
Vaſa cadunt, quanto percuſſum pondere ſignent,
Et lædant ſilicem, poſſiſq; ignauus haberi,
Et ſubiti caſus improuidus, ad cœnam ſi
Inteſtatus eas, adeo tot fata, quod illa
Nocte patent vigiles te prætereunte feneſtræ.
Ergo optes, votumq; feras miſerabile tecum,
Vt ſint contentæ patulas effundere pelues.
Ebrius, ac petulans, qui nullum forte cecidit
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
Pelidæ, cubat in faciem, mox deinde ſupinus.
Ergo non aliter poterit dormire, quibuſdam
Somnum rixa facit, ſed quamuis improbus annis,
Atq; mero feruens, cauet hunc, quem coccina læna
Vitari iubet, & comitum longiſſimus ordo,
Multum præterea flammarum, atq; ænea lampas.
Me, quem Luna ſolet deducere, vel breue lumen
Candelæ, cuius diſpenſo, & tempero filum,
Contemnit. miſeræ cognoſce prooemia rixæ,
Si rixa eſt, vbi tu pulſas, ego vapulo tantum.
Stat contra, ſtariq; iubet, parere neceſſe eſt,
Nam quid agas, cum te furioſus cogat, & idem
Fortior, vnde venis exclamat, cuius aceto,
Cuius concha tumes? quis tecum ſectile porrum
Sutor, & elixi veruecis labra comedit?
Nil mihi reſpondes? aut dic, aut accipe calcem.
Ede vbi conſiſtas, in qua te quæro Proſeucha.

Sene. in Declamationibus cũ in dignatione ſic ſcri. Quid in immenſam erecti altitudinẽ parietes lucẽ nõ impediũt? Ergo Vmbricius ait: ex altitudine ędificiorũ formidãda eẽ pericula, ne ex iactu teſtarũ feriatur pauper nocturnus.

Teſta — ꝑ Teſta: appellatione teſtę intelligimus oĩa fragmẽta uaſorũ fictiliũ, utpote ſenę, urceoli, urnę, tegulę, & id genus, ipſaq; etiã uaſa integra. ut illud: Pictę q; incũbere teſtę. teſtas ẽt dicimus cõchas piſciũ. unde Pli. Solertia eſt inaniũ oſtrearũ teſtis ſe cõdere. ꝑ Curta: aliqua ex parte mutilata. ꝑ Ignauus: parum prudẽs. ꝑ Ad cęnã. i. ſi forte apud amicũ eas cœnatũ.

Inteſtatꝰ — ꝑ Inteſtatus: nõ tm̃ is (ut diximus ſupra) q teſtamentũ nõ fecit dicitur inteſtatus: ſed ẽt (auctore Paulo de legitimis tutoribus) is, qui teſtamẽto liberis ſuis tutores nõ dederit: quãtũ. n. ad tutelã pertinet inteſtatus eſt. ꝑ Tot fata: tot mortes. ꝑ Ergo optes: cũ tanta tibi immineant pericula: poſſis ergo optare: ut e feneſtris tm̃ i caput tuũ fundãtur ſordes, q̃ matulis excipiunt. modo a reliqs piculis ſis tutus. ꝑ Cõtẽtę: ſubaudi feneſtræ. ꝑ Pelues: uaſa, ꝑprie sũt ad lauãdos pedes ut docet Var. Verũ hic ponit ꝑ quocũq; uaſe. ꝑ Ebrius, ac petulans: iuuẽtus, inqt, Romana laſciua & temulẽta tpe nocturno ꝑ urbẽ uagatur: obuioſq; pauperes uario uexationis genere afficit ita: ut ſi forte ea nocte aliquẽ nõ ceciderit prę dolore nequeat dormire. Sicq; petulãtiã, nimiãq; iuuẽtutis laſciuiã notat: periculaq; & incõmoda quę in urbe patiuntur pauperes oſtẽdit. Legitur apud Sueto. Othonẽ ſolitũ uagari noctibus, atq; inualidũ quẽq; obuiorum uel potulẽtũ corripere: ac diſtẽto ſago impoſitũ in ſublime iactare. Nero quoq; poſt crepuſculũ accepto pileo popinas inibat, circũq; uicos uagabatur ludibundus a cœna redeũtes uerberare, ac repugnantes uulnerare, cloaciſq; demergere aſſueuerat. ꝑ Patitur noctẽ: ordo eſt: Patitur noctẽ Pelidæ lugẽtis amicũ. i. eo afficitur dolore, q nullũ uerberauerit, quo afficiebatur Achilles ob cædẽ Patrocli, quẽ Hector (ut ſcribit Home. ulti. lib. Iliad.) interemerat. uerſus eſt talis de Achille lugẽte Patroclũ: Nunc lateri incũbens iacuit: mox deinde ſupinus Nũc cubat in faciẽ: nunc recto pectore ſurgẽs Verſat mẽbra toro. ꝑ Pelidę: Achillis filij Pelei & Thetidis. ꝑ Amicũ: Patroclum. ꝑ Quibuſdã Somnũ rixa facit: lętantur. n. ſcelere ꝑpetrato: ſicq; quiete dormiũt. Vnde ẽ illud Salamonis in prouerbijs: Non. n. dormiũt niſi cũ malefecerint & nõ capitur ſomnus ab eis niſi ſupplantauerint.

Rixa Altercatio — ꝑ Rixa: inter rixã & altercationẽ hoc intereſt: altercatio. n. eſt cõtentio uerborum, quę cõſtat aut intẽtione, aut depulſione ut docet Quintil. lĩ. 6. unde illud apud Traquillũ in Cęſare: Triduoq; ꝑ irritas altercationes abſumpto in prouinciã abijt. i. per irritas uerborum cõtentiones. Rixa uero ipſa pugna & cõcertatio. Vnde Iuue. infra: Si rixa eſt ubi tu pulſas: ego uapulo tm̃. Hęc tñ ab auctoribus plerunq; cõfundũtur. unde eſt illud apud Terẽt. in Hecy. Propterea hęc rixa eſt hoc eſt diſcordia cũ uerborum cõtẽtione. Sed quãuis improbus: ſenſus eſt Licet, inquit, iuuenis ſit: & mero calefactus: cauet tñ ſi cui occurrat potẽti & diuiti: quaſi oſtẽdat non eſſe tñ tanta petulãtia: ut oẽs pariter feriat, ſed tm̃ miſeros & inopes: ſicq; poeta moraliter docet ſolũ paupertatem ubiq; eſſe ludibrio. ꝑ Cauet: uitat, intactũq; relinquit. ꝑ Quẽ coccina lęna. i. hoiem coccinatũ ac per hoc diuitẽ. Nã ueſtes coccinę in magno erãt pretio & nobiliorum. [illegible] enim græce granũ latine ſignificat: & [illegible] rubrũ, qui ex grano inficitur. Pli. li. 22. c. 2. oſtẽdit coccũ tanq̃ herbã dicatũ imperatorijs paludamẽtis.

Veſtis coccinea

ꝑ Ordo comitum: hinc hoiem potentẽ & diuitẽ deſignat: qui multis ſtipatus clientibus ambulet. ꝑ Atq; ænea lampas. i. candelabrũ Corinthiũ quod ꝑtioſiſſimũ erat, ideoq; tm̃ ditioribus dabat. Vnde illud eſt apud Pli. li. 34. de candelabris: Nec pudet tribunũ militũ ea ſalarijs emere cũ ipſum nomẽ a candelarum noie impoſitum appareat ubi Pli. aperte docet tribunũ pudere debuiſſe, q cãdelabrũ Corinthiũ talẽto mercatus fuerit: quãtum erat (auctore Stra. lib. 11.) tribuni militaris ſtipẽdiũ. i. ſeſtertij quinquaginta: qui cẽtũ uiginti quinq; libras ualeret: qbus uidelicet talẽtũ cõſtat. Æs aũt Corinthium dicebatur, qđ æquali portione auro & argẽto miſcebat. Lege Pli. li. 9. cap. 40. & lib. 33. ca. 2. Eius aũt miſturę inueniẽdæ cã fuit icẽdiũ ipſius ciuitatis Corinthi. Nã cũ ciuitas a L. Mumio cõſule ex ſenatuſcõſulto diruta fuiſſet: quia ibi legati Romanorum uiolati fuerãt, infinitũ aurum, argẽtũ, ęs, & ferrũ i cõflagratione incẽdij cõfuſum eſt & cõmiſtum: unde fluxit nouũ genus metalli, ad cuiꝰ ſimilitudinẽ miſtura eiuſmodi ab eo tpe ęs Corinthium, uel uaſa Corinthia dicũtur. De candelabro Corinthio ita Mart. Noĩa candelę nobis antiqua dederunt: Non norat parcos uncta lucerna patres. M. Varro inquit: Cãdelabra a candela. in his. n. funiculi ardẽtes figebantur.

Æs corinthium

Candelabrum — ꝑ Candelæ: bene aũt, inquit, candelę. Nam (ut eſt auctor Feſtus) candelis pauperes, cereis locupletes utebãtur. ꝑ Filum: funiculũ ipſum cera obuolutũ. Bene aũt expreſſit ridiculã pauperis induſtriã in parſimonia rerum. ſolent. n. pauperes digitis extendere candelã: quaſi nõ plus ſit arſurum, q̃ ipſi digitis extenderint. ꝑ Cõtemnit: ordo eſt: Ille improbus contẽnit me quem Luna ſolet deducere &c. ꝑ Cognoſce prœmia: corrigẽdus eſt locus. legendum enim eſt prooemia: nõ prœmia: ut & metri ratio ſtet, & ſenſus recte procedat. Nã operępretiũ, inquit, eſt cognoſcere quale ſit pugnę principiũ. Neq;. n. inchoata eſt pugna. ſequitur. n. Stat contra, ſtariq; iubet. ꝑ Prooemia: initia & principia. Nã qđ principiũ latine, uel exordiũ dicitur: maiore quadã ratione Gręci uidẽtur prooemium nominaſſe: deducto uocabulo a citharœdis: qui pauca illa, quę antequã legitimum certamen inchoent, emerẽdi fauoris gratia canũt, prooemium cognominarũt. [illegible] enim ante: & [illegible] cantũ ſignificat. unde & oratores ea quę priuſquã cauſam exordiãtur, ad cõciliãdos ſibi iudicũ animos preloquũtur, eadẽ appellatione ſignarũt.

Prooemium

ꝑ Furioſus: quaſi furioſus. ꝑ Cuius concha tumes: inſultat pauperi quaſi qui uilibus ubiq; cibis paſcatur. apud quem, inquit, uentrem tuum faba impleuiſti: contumelioſe, ſuperbeq; enunciãdum eſt. cõchis autem ea eſt, quam fabatiam uiridem appellat Apitius. ea cõdiebatur liquamine, oleo, coriandro uiridi, cumino, & porro conciſo. ingrati eſt ſaporis, niſi bene condita fuerit. Vnde Marti. in male cœnantem: Et bene ſi cœnas conchis iuncta tibi eſt. A libi: Si ſpumet rubra conchis tibi pallida teſta. Inter fabatias, Apitius ait, baianas elixas minutatim concidendas ruta, apio uiridi, porro, aceto, oleo, liquamine careno uel paſſo modico. unde fit ut putem fabam uiridem appellari apud nos corrupto uocabulo bazianam. Aliqui dicunt conchem ſimpliciter dici fabam, quæ ueluti concha cortice tegitur. & cum ea coquitur, quod non fit in freſa.

Cõchis

ꝑ Sectile

Dicere ſi tentes aliquid, tacitus ue recedas,
Tantundem eſt, feriunt pariter, uadimonia deinde
Irati faciunt. libertas pauperis hæc eſt,
Pulſatus rogat, & pugnis conciſus adorat,
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti.
Nec tamen hoc tantum metuas, nam qui ſpoliet te
Non deerit, clauſis domibus poſtq̄ omnis ubiq;
Fixa cathenatæ ſiluit compago tabernæ.
Interdum & ferro ſubitus craſſator agit rem,
Armato quoties tutæ cuſtode tenentur
Et Pontina palus, & Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes tanq̄ ad uiuaria currunt.
Qua fornace graues, qua non incude cathenæ?
Maximus in uinclis ferri modus; ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ, & farcula deſint.
Felices proauorum atauos, felicia dicas
Sæcula, quæ quondam ſub regibus, atq; tribunis
Viderunt uno contentam carcere Romam.
His alias poteram, & plures ſubnectere cauſas,
Sed iumenta uocant, & Sol inclinat, eundum eſt.
Nam mihi commota iamdudum mulio uirga
Innuit, ergo uale noſtri memor, & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino,
Me quoq; ad eluinam Cererem, ueſtramq; Dianam
Conuelle a Cumis, Satyrarum ego (ni pudet illas)
Adiutor gelidos ueniam caligatus in agros.

Porrum ſectile — Porrum capitatū — Sutor
ſ Sectile porrum: nam antiqui ita porri naturam diſtinxerunt: ut alterū ſectile: alterū capitatū appellarent. Legito Pliniū lib. xxix. cap. vi. ſ Sutor: ſutorem nominauit ut uilem & pauperē. Nā ſutor cum abſolute enunciatur, illū ſignat, q calceos ſuit. poſſumus & eū appellare, qui ueſtes, & alia ſuit: ſi ſic coniungamus. Sutor ueſtiarius: Sutor pellicarius. Sutor uitrearius. ſ Veruecis: differentia eſt inter

Verux — Aries — Verrem — Maialem
ueruecem & arietē: nā aries appellatur, qui oues init: uerux uero, qui caſtratus eſt: quaſi qui natura ſit uerſa. Sic i porcis uerrē dicimus: q ſcrophas init: Maialē uero, cui teſtes ſint exempti.

Căterios
Itē in eqs appellamus canterios, q caſtrati ſunt. licet Apuleius lib. iiii. & viii. de aſino aureo etiam aſinū canteriū appellet. quo uocabulo etiā dicimus tigna i ædificijs. Victruuius: Et canterij prominētes ad extremā ſubgrūdationē: ſupra căterios templa. Caput aūt ueruecinū in apophoretis inter cætera munera mittebatur pauperibus. Martialis: Molla Phrixei ſecuiſti colla mariti. Ebrius igitur conſuetudinis memor interrogat pauperē p ludibriū: apud quē caput ueruecinū comederit. ſ Elixi: aqua & liquore cocti: uel a lixa, ut ſentit Nonius Mar. i. aqua, quā ſic ueteres appellauere: uel (ut placuit Varroni) a liquore. ſ Aut accipe calcē: intellige ipſum pauperem ab ebrio cū hæc diceret percuſſum fuiſſe.

Proſeucha
ſ Proſeucha: locus ē ubi ſolēt mēdicātes ſedere ſtipē rogātes [illegible]. quod eſt orare. Et eſt uocabulū quod forte nuſquā alibi inuenias apud latinos auctores. Angelus Politianus ſcri. ſe legiſſe apud Cleomedem in. ii. libro circularis inſpectionis aduerſus Epicurū diſſerentem hoc modo: Ex ijs nonnulla e lupanaribus aſcita, quædam ſimillima his, q̄ in cerealibus a fœminis dictitantur, alia uero ex media pro ſeucha, atq; ab ijs ipſis, qui illic mendicant deſumpta.

ASCen.
ℭ RESPICE nunc alia. Recitat alia incōmoda ciuitatis Romanæ. pſertim tēpore nocturno, quo ex altiſſimis feneſtris deijciunt ſæpe in capita tranſeuntiū teſtas ac peiues plenas immunditiarū: & quandoq; ipſas teſtas. Præterea diſcurrunt petulantes & ebrij quemlibet moleſtantes & percutientes: niſi magiſtratus fuerit: abs quo abſtinent quantumuis ebrios ac improbos ſe ſimulent. Ordo eſt: Reſpice nunc alia ac diuerſa pericula noctis. reſpice. ſ. q.i. quale, & q̄ altū ſup. eſt ſpatiū ſublimibus tectis. uñ. i. e qbus. teſta. i. uas terreū & patēs deiectū cū imundicijs. ferit. i. incutit cerebrū trāſire uolentiū. reſpice iquā quoties uaſa rimoſa. i. fiſſa. & curta. i. fracta: qbus pars eſt ablata. cadant ſupp. de feneſtris: & quanto pondere ſignent & lædant ſilicē. i. lapidē duriſſimū pauimēto platearum. tu poſſis haberi ignauus. i. inutilis ad ſalutē tuā: & ad debitū opus negligēs & iprouidus ſubiti caſus: ſi eas ad cœna inteſtatus. i. priuſq̄ teſtamentū feceris. adeo. i. intantū ſupp. tot fata. i. genera mortis, uel uiæ tibi ad mortē paratæ. quot feneſtræ uigiles. i. uigilantiū. patent. i. apertæ ſunt. te ptereunte. i. qñ tu pteris. Ergo optes ſup. miſerio, & feras tecū uotū miſerabile. i. deſideriū miſerū. ut ſup. feneſtræ hoc eſt, q ſunt illic, ubi patēt feneſtræ. ſint cōtenti. effundere. i. effundendo euacuare peiues patulas. i. amplas & capaces. & ſup. nō deijcere ēt ipſas teſtas fiſſas aut fractas. Ebrius, aut petulas. i. laſciuiēter unūquēq; moleſtās. q nullū. i. nō ullū. q nō cecidit. i. pcuſſit forte ullū. dat pœnas. i. ſe tormētat. & patiť noctē Pelidæ. i. Achillis: q erat filius Pelei lugētis amicū. ſ. Patroclū. i. talē noctē habet, qualē Achilles dť habuiſſe lib. ulti. Iliados apud Home. audita morte Patrocli amici ſui cariſſimi: cū quo apud Chironē educatus fuerat. Is .n. audita morte eius, cupidus uindictæ non potuit qeſcere: ſicut nec petulās, q nullū pcuſſit pōt qeſcere pp deſideriū futuræ noctis:

q̄ aliquē pcutiat. uñ dicit q talis cubat. i. pſternit ſe. nūc. i. aliqñ in faciē, & deinde mox. i. paulopoſt. cubat ſupinus. i. faciē ſurſum habēs. ergo nō poterit dormire aliter, q̄ p malū alterius. qa rixa facit qbuſdā ſomnū: ſed q̄uis ſup. ſit improbus annis. i. propter iuuenilē ætā ē. q̄ impetuoſa rex & improba eſt. & feruens mero. i. uino puro. tñ ſup. cauet. i. euitat hunc. i. eū, quem læna. i. chlamys. coccina. i. purpurea. iubet uitari. & quē lōgiſſimus ordo comitū. i. comitātū. & pterea quē multū flāmarū. & lampas. i. candelabrū. ærea. i. ex ære Corinthio factū ſupp. iubeat uitari. ſed contemnit me. i. pauperē, ut ego ſum, quē Luna. i. claritas & ſplēdor Lunæ ſolet deducerē. uel breue. i. modicū lumen candelę. cuius. ſ. candelæ. ego diſpenſo. i. diſtribuo & tempero filū. quod in medio eſt: ne cito conſumat quod in circuitu eſt. Cognoſce procemia. i. præludia, exordia, & incitamēta rixæ. ſi qdem rixa eſt ſup. dicēda. ubi. i. in qua. tu. i. aduerſarius meus quiſqs eſt. pulſas. i. pcutis me. & ego uapulo. i. percutior tñ & nō percutio. q. d. nō eſt proprie rixa q̄ inter litigātes & æqualiter ſe defendētes nō eſt: ſed magis uiolēta oppreſſio & degraſſatio: ſi tamen rixa dicenda eſt: accipe eius īceptionē ille improbus ſtat cōtra ſup. te. i. opponit ſe tibi. & iubet ſtari. i. ut ſteiur a uertētibus neceſſe eſt parere. i. obedire. nā quid agas. i. agere debeas: aut poſſis. cū furioſus & idē fortior te cohat. q. d. nō poſſis aliud facere q̄ obedire. exclamat uñ uenis. cuius aceto tumes. i. ubi cū miſeris bibiſti uinū acetoſum. cuius ꝯcha. i. faba uiridi tumes. qs ſutor calciamentorū aut ueſtimentorū ueterū: comedit tecū porrū ſectile. i. diuiſum & ſectū. nō capitatū: quod minoris eſt q̄ capitatū. & labra ueruecis. i. arietis caſtrati. elixi. i. bulliti. q cibus uilis eſt & miſerorū. Nil mihi reſpondes: aut dic ſupple, quod peto, aut accipe calcem. i. ictum calcanei. ede. i. loquere, dic expreſſe. ubi cōſiſtas. i. habites, in Proſeucha. i. in quo tugurio. ego quero. i. quærere debeam te, ſi opus eſſe opera tua. Non abſurdum eſſet ſi Proſeucham acceperis pro domo: in qua Deo ſeruitur: ſed occulte ſicut Iudęi & Chriſtiani tūc temporis. Proſeuchas. i. ſecreta oratoria habebant: & utrorumq; religio deſpectui Romanis erat.

IOAN. BRIT.
ℭ PARITER feriūt: ſiue rideas, ſiue taceas. ſ Irati: q̄ſi irati ueluti accepta graui iniuria. ſ Vadimonia faciūt. nō ſatis, inqt, eſt q eos grauiter ceciderint: ſed ultro ēt tanq̄ grauiter lęſi uadimonia faciunt: hoc eſt eos citant ut cōſtituto die adſint iudicio. De uadimonijs abunde dictū eſt pauloante. ſ Libertas pauperis: ironicos: immo mera ſeruitus: q tot malis ſit obnoxius. ſ Pulſatus: ordo eſt. Pulſatus & pugnis conciſus rogat & adorat ut ſibi liceat inde reuerti domū.

Cōpago
ſ Cōpago: cōpaginem dicimus, & compagū a cōpingendo. i. coniungendo. Ouid. Cōpagine ceræ. Iuuen. Molli cōpage ſolutus.

Craſſari
ſ Craſſator: craſſari diciť ſupra modū ſæuire. uñ craſſari latrones dñr uias obſidētes. ſ Agit rem: conficit. i. latrociniū exercet, & homines ferro cædit.

Pontina palus
ſ Pontina palus: paludē Pontinā Strabo ſcribit fuiſſe in Cāpania, quam deſtinauerat (auctore Suetonio) Iulius Cęſar ſiccare. ibi erant loca opportuna latrocinijs.

Gallinaria ſilua
ſ Gallinaria pinus. i. ſilua Gallinaria, quæ (auctore Strabone) erat in ſinu Cumano. Eiuſdem nois eſt inſula: de qua ita Varro in. iii. de re ruſtica loquēs de gallinis feris: Ab his gallinis diciť inſula Gallinaria: q̄ eſt in mari tuſco ſecundū Italiā cōtra montes liguſticos. Eſt aūt ordo & ſenſus: Craſſatores quoties ſilua Gallinaria & Pontina palus armato præſidio tenentur ad arcenda latrocinia: ueniunt Romā, ubi ferro hoies aggrediunť, & ſpoliant. ſ Sic: cū ſibi p cuſtodias non liceat latrocinia in ſiluis exercere. ſ Huc. ſ. Romā. ſ Ad uiuaria: ad paratā

Viuaria

escam. Nã uiuaria dicuntur loca: ubi animalia siluestria, pisces, co-
cleæ, ostreæ, & id genus conchylia hñr ad saginã. ⁋ Quia fornace:
tãta est latronũ multitudo: ut nulla sit fornax: in qua nõ fabricẽtur
uincula ad eos uinciendos. ⁋ Qua fornuce. i. in qua fornace non
fiunt graues cathenę. ⁋ Maximus modus ferri. i. maxima copia &
Modus maximus numerus ferri. Nã modus ponit̃ aliqñ (ut hec in loco) p
copia & mẽsura. Valer. in capite de senectute: Masinissa rex Numi-
diæ hunc modũ excessit. s. annorũ. Tranq. in Cæs. Frumentũ quo-
ties copia esset ẽt sine mõ, mensuraq; ꝓbuit. Plaut. in Aul. Agri re-
liqt ei nõ magnũ modũ. Sen e. ad Lucill. Modus certa mẽsura est.
Marra ⁋ Marræ: genus est ligonis. Columella de cultu hortorũ: Contun-
Ligones dat marra, uel fracti dente ligonis. Poeta in penultima Satyra: Mar-
Sarculi ris & uomere lassi Nescierunt primi gladios extendere fabri. ⁋ Sar-
cula: ligones a sariendo. i. fodiendo. Nec tu putes esse diminutiuũ.
Nam multa sunt q̃ diminutiua uidentur, & non sunt: ut cubiculum:
sarculũ: cœnaculũ: crepitaculũ: stragulũ. ⁋ Felices proauos: per com-
paratione priorũ temporũ, quibus reges imperabant, ostendit tem-
pora sua esse infelicia: quibus contingat tam multa scelera fieri in
urbe: ut plures non sufficiãt carceres ad punitionẽ reorũ: cũ unus
tm̃ olim sufficeret. Nam (ut scribit Liuius) Ancus rex, cũ res Ro-
mana aucta foret, & facinora clandestina fierent, ad terrorẽ incre-
scentis audaciæ, media urbe imminentẽ foro carcerem ædificauit.
⁋ Regibus: q prius imperiũ tenuerant, septem aũt fuere. Romulus,
Numa Pompilius, Tullus Hostilius, Ancus Martius, L. Tarquini⁹
Priscus, Seruius Tullus, Tarqnius Superbus. ⁋ Tribunis: hoc est il-
lis tẽporibus, qbus reges & tribuni nõ plebis, sed militũ oia admi-
nistrabant. Tribunos. n. itelligit militum, quos Romulus primus
creasse fertur: cũ tres equitũ cẽturias, quarũ opera in oi reipub. di-
scrimine uteret̃, adscripsit. Dicti aũt tribuni ꝙ terni ex tribus tribu-
bus Ramnensium. s. Tatiensium, & Lucerum, electi eum exercitu
Sæculũ ad expeditiones mitterent̃. ⁋ Sæcula: appellatur seculu spatiũ centũ
annorũ. deducta origine a sequendo se: eo ꝙ sequat̃, atq; in se re-
Carcer uoluat̃. auctor est Varro. ⁋ Carcere: carcer dictus, q̃si coercer, a co-
Carceres ercẽdo. Carceres uero numero plurali dñr loca, unde currus emit-
tuntur ad cursum. Possumus tamẽ & carceres dicere numero plu-
rali pro locis, in qbus rei coerceẽtur si plures sunt: sicuti ẽt dicimus
ædes multa. i. tẽpla multa. licet ædes numero plurali domũ signi-
Iumentũ ficent. ⁋ Sed iumenta uocãt: iumenta, inqt, onusta sunt: ut iam me
uocẽt hinc. Iumẽtorũ appellatione existimo intelligi aĩalia: q̃ ho-
minẽ iuuẽt dorso suo: ut equũ, mulũ, asinũ. unde (auctore Vulpia-
no) iumẽtoꝝ appellatione boues nõ cõtinctur: sed pecoris appella-
tione cõtinebunt. Idẽ sensit Mart. de legatis tertio: Iumẽtis legatis
boues nõ cõtinẽtur. Cui astipulari uidetur & Plin. lib. xvi, ubi ait:
Folia fraxini iumẽtis mortifera, cæteris ruminantibũ innocua. ubi
docet iumẽta separari a ruminãtibus. de qbus ẽt sic lib. xxiii. capi-
te ultimo. Bubus, iumẽtisq; utilissimũ cicer. Au. Gellius ait iumẽta
denoiata a iungẽdo. Columella a iuuando, ꝙ nostrũ laborem uel
Mulio opera subuectado, uel arãdo iuuẽt. ⁋ Mulio: is appellat̃, q mulos cli-
tellarios, siue quadrigarios agit. Plin. de uiris illustribus: Mulionẽ
cunctantẽ, super ipsum corpus carpentũ agere pcepit. Martia. in. ix.
Nec pigri rota quassa mulionis. ⁋ Te ꝑperantẽ refici. i. te cupientẽ
recreari. Imitatio est Horatiana: Me quoties reficit gelidus Digen-
Aquinũ tia riuus. ⁋ Aquino: oppidũ est Volscorũ in uia Latina: iuxta quod la-
bitur Melphis fluuius ut scribit Stra. li. v. ⁋ Tuo. i. patriæ tuæ. ⁋ Prope-
Ceres ratẽ: festinantẽ tanq̃ urbis incõmoda fugientẽ. ⁋ Cererẽ Eluinam:
Eluina opinio est in agro Aquinati fontẽ fuisse Eluinũ denoiatũ. adhuc. n.
Ceres incolæ Eluinum fontem appellant: iuxta quẽ adhuc quædam tem-
Eleusina plorum uestigia cõspiciũtur. Aliq uero legũt: Me quoq; Eleusinam
Cererem, ut sit epitheton Cereris: cuius tẽpliũ fuit in Eleusina ciui-
tate sita inter fines soli Attici & Megarici: unde Eleusina appellata
est Ceres. De qua sic Apuleius lib. ultimo. Meta. Regina cæli siue
tu Ceres alma frugum parens originalis, quæ repertu lætata filiæ,
uetustæ glandis, ferino remoto pabulo, miti cõmonstrato cibo, nunc
Eleusina glebam pcolis. Eius sacrificia non modo illic celebraban-
tur: sed & i Italia diuersis locis. Neapoli cultã fuisse docet Papinius
in Siluis: Hei mihi ꝙ tm̃ patrias ego uertice frondes: Solaq; calci-
dicæ cerealia dona coronę. Te sub teste tuli. ⁋ Vestramq; Dianam:
quã. s. illic colitis. ⁋ Ni pudet illas. s. me talẽ esse adiutorẽ: quasi non
idoneũ utpote, q rebus militaribus p habitum, q̃ poeticis aptior es-
Caliga se uideat̃, sicq; modestiam suam cõmendat. ⁋ Caligatus: caliga ge-
Caligati nus fuit calciamenti militaris: unde Caligula imperator Germani-
milite ci filius cognomentũ accepit a caliga, qa in castris natus est. Vnde
est illud apud Ausoniũ: Caius cognomẽ caligæ cui castra dederũt
a caliga dicti sunt milites caligati. alibi poeta in ultima Satyrã. Of-
fendere tot caligatos millia clauoꝝ. Nã caligæ clauis ferreis (ut an-
te diximus) suffigebãtur: uñ claui caligares appellabãtur. Iustu. lib.
xxxviii. loquẽs de luxuria Antiochi sic scribit: Argenti certe, auriq;
tm̃: ut ẽt gregarii milites caligas auro figerent, proculcarentq; ma-
teriã, cuius amore populi ferro dimicant. Hanc ẽt consuetudinem
tẽporibus nostris (ut ante diximus) seruãt & Græci & Turci mili-
tes: ut calceos multis suffixos clauis gestẽt: Vmbricius ergo habitu
militari ostẽdit se uenturũ ad Iuuenalẽ in agrũ Aquinatẽ ut proinde
mirũ uideri non debeat ipsis Satyris, si non satis idoneus adiutor
uisus fuerit, cũ habitu non poetico, sed stratiotico uenerit.
⸿ DICERE si tentes. Persequitur inceptũ. Ordo est: Si tu ten- ASCEn.
tes. i. coneris aliquid dicere. ue pro uel. recedas tacitus. i. tacens. tã-
tundem est. i. in idem redit iuerint. n. sup. tules pariter. i. uniformi-
ter dicentẽ uel tacentẽ. deinde. i. postq̃ te percusserũt ipsi. irati. i. simu-
lantes se iratos faciũt uadimonia. i. uadẽ abs te poscũt, priusquam
sinant te abire. pro iniuria quã te dicũt sibi intulisse. hæc est libertas
. i. liberũius pauperis. q̃o gaudet i ciuitate Romana pauper. p ipse
pulsatus rogat. & ipse cõcisus. i. cõfusus & cõcussus pugnis. adorat
. i. supplex precat̃: ut liceat sibi inde. i. ex eo loco reuerti cũ paucis
dentibus. cęteris. s. excussis. Nec tamen tu metuas tantũ hoc. i. per-
cuti. Nam non deerit: immo præsto erit, qui spoliet te. clausis domi-
bus: idest postquam domus meritoriæ sunt clausæ. & postquam ois
cõpago. i. cõpactio, cõglutinatio, & ex asseribus clausura. tabernæ
. i. apothecæ ut dicũt: uel cauponæ. cathenatæ. i. cathena munitæ.
fixa. i. firma. siluit. i. silentiũ fecit ubiq; Grassator. i. uiolentus obses-
sor agit rẽ. i. latrociniũ: immo homicidiũ suum interdũ. &. i. etiam.
ferro. i. armis ferreis. quoties palus Pontina, q̃ est in antiquo Latio.
& pinus. i. silua pinorum: Gallinaria sit dicta. quæ loca sunt insi-
diis latronũ apta. tenentur tutæ. i. tutos facientes, qui transeunt cu-
stode armato. Sic oẽs latrones currunt inde. i. ex illis locis. huc. i.
Romã. tanq̃. i. sicut, ad uiuaria. i. loca uictũ abũde suffic. ẽtia. sunt
. n. ubi nutriũtur quęuis aĩalia ad uictũ spectãtia, siue in aquis, siue
in terris. Nam in sequenti Saty. dicetur: Depastũq; diu uiuaria Cæ-
saris. Verumtamen M. Varro apud Aulum Gellium dicit ꝙ uilla-
ticę pastionis tria sunt genera: Ornithones: Leporaria: Piscinæ. Or-
nithones cium uolatiliũ. Leporaria omnium gressibilium non so-
lũ leporũ: & ea nunc uiuaria appellamus: sed docti olim roboraria
dicebant a tabulis roboreis, qbus septa erant. Piscinæ nũc quoq;
pisciũ sunt. Appiaria quoq; nunc dicuntur loca, in quibus sit sunt
aluei apũ: sed Gellius negat apud eos, qui incorrupte locuti sunt
illud uocabulum reperiri. Qua fornace &c. Quia (ut dictum est)
Romã latrones concurrunt: q plurimi sunt dicit tot cathenas fieri
oportere: ut merito timeas ne ferrum desit instrumentis rusticis fa-
bricandis: unde dicit felices fuisse priscos Romanos, qui uiderunt
Romã contentam uno carcere, non ꝙ detestetur copiam cathena-
rũ, aut custodiarum noxiorũ: sed uim & abundantiã malorum: pro
quibus eas fieri expediet. deinde cũ iam aduenerit mulio uale: di-
cit Iuuenali: & ita Satyra cõcluditur. Ordo est: Qua. i. in qua for-
nace, & q̃ incude. i. ferro duriore supp. quid aliud cuditur: graues
cathenæ nõ sup. fiũt. q. d. in nulla. Vnde maximus modus. i. maxi-
ma mẽsura ferri est supp. in uinclis. i. uinculis faciẽdis, ita sup. ut ti-
meas. i. quis merito timeat. ne uomer. i. pars ferrea aratri, q terram
uomit. & ne marræ, & sarcula instrumẽta, qbus terra fodit̃ & colit̃,
desint sup. agricolis. tu dicas atauos. i. penultimos aui noie appel-
landos. p auorũ. i. auorũ esse felices. & illa sæcula esse felicia, quę ui-
derunt quosdã sub regibus atq; tribunis: hoc est cõsulibus: Romã
esse contentam uno carcere. Ego poterã his iam dictis causis sub-
nectere. i. subsequẽter apponere alias & plures causas: quare. s. di-
scedã. sed iumẽta quæ trahunt rhedam rerũ meaꝝ: uocat supp. me,
hoc est qa pcedũt significãt mihi ꝙ seq debeã. & Sol inclinat sup.
se eundũ est. i. ire oportet. Nã mulio. i. rector mulorũ. innuit. i. signi-
ficat mihi. iamdudũ. i. iam & paulo prius. uirga. i. flagello mulorũ,
commota. i. quassato. ergo o Iuuenalis uale. existẽs memor nostri.
& quoties Roma reddet. i. restituet quasi debitum Aquino tuo: ide-
est patriæ tuæ. te properantem. idest. festinantem. refici. i. recreari.
conuelle. i. cõpelle, & abstrahe a loco grato utpote a Cumis quoq;
. i. etiam. me ad Cererem eluinam: idest ad templum Cereris eluinę
a fonte Eluino sic dictæ. qui ab aluendo dictus putatur: ꝙ illic elue-
rentur. i. purgerẽtur. & ad uestram Dianam: idest quam uos Aqui-
nates colitis in luco Minturnensi. ego adiutor Satyrarum. i. adiu-
turus te Satyras scribere. ni. i. nisi pudet supple scribere illas: ue-
niam caligatus: in agros gelidos. i. frigidulos: & ideo caligatus.

Satyra quarta. Ecce iterum.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA QVARTA.

IN QVARTAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Ecce iterum Crispinus, & est. Hic est ille Crispinus Aegyptius, qui (ut diximus in prima Satyra) ex seruili conditione ad equestrem dignitatem Domitiani indulgentia prouectus est. Eum poeta ut flagitiosissimum & spurcissimum hominem ubiq; lacerat. Contra Mart. semper adulando laudat: Sic placidum uideas semper Crispine Tonantem: Nec te Roma minus, q̃ sua Memphis amet. Eum igitur Iuue. insectatur, & q. adulter, & stuprator sit uolutissimus & q. gulæ indulgentissime obsequatur. quorum utriusq; alterum ex altero pendet. Hincq; nactus occasionem poeta satyricos aculeos tum in crudelitatem, tum in gulam Domitiani distringit: cum ridens q. infra imperatoriam dignitatem nimium contulerit studium ad piscem condiendū. super quo etiam senatoriū consiliū tentatū fuerit. Hocq; usq; ad extremū Satyre cum summa indignatione & morsu persequitur.

Ecce iterum Crispinus, & est mihi sæpe uocandus
Ad partes, monstrum nulla uirtute redemptum
A uitiis, æger, solaq; libidine fortis,
Delitias uiduæ tātum aspernatur adulter.
Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum uectetur in umbra,
Iugera quot uicina foro, quas emerit ædes?
Nemo malus felix, minime corruptor, & idem
Incestus; cum quo nuper uittata iacebat
Sanguine adhuc uiuo terram subitura sacerdos.

IOAN. BRIT.

Ecce iterum: bene autem iterum. nam & ante (ut diximus in prima Satyra) taxatus est ut mollis & delicatus. ¶ Sæpe uocandus: nam & alibi eum notabit ut mollem: Et matutino sudans Crispinus amomo. ¶ Ad partes .s. operis mei. sumpta ē trāslatio a comœdijs, ubi dicunt̄ p̄sonę primas & secūdas partes agere. apud Terentiū in Eunucho: persona Parmenonis primas partes habet. Secundæ sunt Chereæ. Tertiæ ad Phædriā spectant &c. ¶ Monstrum. expositio est .i. Crispinus adeo oibus inhæsit uitijs: ut tanquā naturæ quoddā sit mōstrū. ¶ Nulla uirtute: sumpta est metaphora a captiuo: q ære se ab hostibus redimit, ne in eox sit manibus. Ergo Crispinus nulla uirtute unquā potuit se redimere a uitijs, qui in eox esset potestate tanq̄ seruus. q. d. cū in eo essent plura uitia: nulla tñ fuit uirtus, q̃ faciat ut leuiora uitia esse uideantur. ¶ Æger: pusillis uiribus & animi & corporis. ¶ Fortis: ualidus. ¶ Sola libidine: sola impudicitia. ¶ Delicias uiduæ: nullo, inquit, adulterij genere abstinet, præterq̃ uiduæ: ut oñdat illā iucundiora tñ sectari adulteria. nā qui uiduas, aut anus sequebant̄, id lucri gratia faciebant. Martialis: Nunc sectaris anus, o quantū cogit egestas. ¶ Quid refert igitur: si Crispinus, inq̄t, tam fœdis moribus est, q̄d agit̄ prodest ei possidere diuitias: & in tātis uitā suā agere delicijs: quandoquidem nemo malus sit felix. Ita aūt de Crispino loqtur, ac si uiueret: cū omnino hæc poeta scribēte esset uita functus. neq; .n. (ut diximus) uiuos nota, sed mortuos. ¶ Quātis porticibus. q̃ magnificis gestationibus, aut. uehatur mulis, aut lectica gestetur. nā Romani ad oēm luxum, oēmq; profusā intēperantiā gestationes: extruebant in hortis, ubi aut lectica gestarentur, aut in umbra iumētis ueherētur & tēpore pluuio. Plin. epistola .ul. ad Caninium Rufum: Quæ illa mollis & tam gelida gestatio. Idem ad Gallū: Gestatio buxo, rore marino, ubi deficit buxus, ambit. Et paulo inferius eadem epistola: Adiacet gestationi interiore circuitu uinea tenera, & umbrosa. ¶ Iumenta: mulas. de iumētis satis superiore diximus Satyra. ¶ Vicina foro .i. urbi. nā

Forum

forum sæpissime ab auctoribus usurpatur pro urbe. ut illic: Cedere namq; foro iam non deterius, q̃ Aesquilias a feruenti migrare suburra. unde etiam dicimus forum Liuij, forū Iulij, forum Cornelij, forū Voconij: hoc est ciuitatem Liuij, Iulij, Cornelij, Voconij q: ibi esset forū .i. locus negotiationis denominatus ab eorū nominibus: q ea fora custodienda curarūt. aut reuera hortos intelligit: quos ad amœnitatē habebant potētiores in medio ferme urbis, & uicinos foro. ¶ Nemo malus felix: sententia est generalis: quæ tamen Crispino accommodatur. Est .n. sensus: Parū prodest Crispino in tantis fuisse delitijs: cum nemo malus sit felix. neq; .n. ulla in scelere pōt esse felicitas. semper .n. malus cōscientiæ stimulis ferit ur, q .n. bene uiuit, beatus est & felix, q male cōtra. uñ Eusebius in lib. de p̄paratione euangelica sic ait, Puto neminē, q male uiuat esse felicē. ¶ Minime corruptor .i. Crispinus minime ē felix: q̃ si sit epithetō Crispini ut dicat̄ corruptor & incestus. Nam a generalitate ad specialitatē transit .i. ad Crispinum. De corruptore diximus prima Satyra illic: Corruptor auaræ nurus. ¶ Idem incestus: idest: & idem qui est incestus infelix est. Incestus autem dicitur, qui stuprū committit, &

Incestus

incesta mulier. Vnde Seneca in declamationibus: Incesta est & sine stupro, q̃ cupit stuprū. Inces-

Incestū

stū aūt gn̄e neutro dicimus ipsū stupriū. ¶ Cū quo: apparet Crispinū cū uirgine Vestali concubuisse: quā mons erat uiuam, ex numæ Pōpilij instituto, in subterraneū specū defodi, si incesti cōuicta esset. Erat aūt cubiculū illud subterraneū ad portam Collinā cū lecto strato lucerna ardēte, primitijs rex, q̃ ad uictum spectāt: hoc est pane, aqua, & lacte: ne uirgo tanta religione sacra dimitto illuc uideret ut fame periret. ipsa uiua imposita feretro ferebat̄ p forū magno silentio & horrore. ubi peruentū erat ad cubiculū illud: deposito feretro: solutis uinculis: pōtifex arcana q̄dā p̄catus eā educebat: deinde collocabat in scalis: quibus in domū descēdebatur & statim se auertebat: tū humus iniiciebatur. Strupatores eax in comitio uirgis cædebant. Illic .n. iubente Domitiano, cæsus fuit Celer eques romanus cui Cornelia Maximilla obijciebatur: q cū uerberaret̄ in hac uoce perstitit. Quid feci? nihil feci. De ijs lege Plutarchū in Numa: & Plin. i epl'a ad Cornel. Minutianum. & Diony. lib. ii. Sed nō dicit poeta uirginem id supplicij fuisse passam: sed tali sup plicio cōsueuisse affici, q̃ cōuicta fuisse. uñ seqtur. ¶ Subitura terra: quasi si accusata, conuictaq; fuisset adulterij. Hincq; est indignatio poetæ, q cū Domitianus (auctore Philostrato) tres uirgines Vestales interemerit, q̄ a rē cū uiris habeisse culparent: cū oporteret eas castas, atq; itactas illæsem & ignē p̄petuum custodire, in Crispino idē scelus dissimulauerit. seqt̄. n. ¶ Alter si fecisset, idē caderet sub iudice mox: sicq; poeta non tam Crispini nefaria scelera, q̃ Domitiani iniq̃ morū correctionē insectatur. Duplicē in problematis causam Plutarchus affert: quare uirgines uiuæ defoderētur: aut q mortuos urunt: quod illis tribuere iniustū iudicarent, q̃ nō diligenter ac sancte sacrū ignem custodissent. Aut q corpus maximis, ac sanctissimis religionibus consecratum interficere, & mulieri sa-

eræ manus afferre nefas putauerunt. Rationem igitur inierunt, qua ſubterraneo ſpecu defoſſo obrutæ ſua ſponte mo[r]erentur.
Vitta ¶ Vittata: erat.n.uitta cõmune quoddam capitis ſacerdotale ornamentum Papinius in Siluis: Et enthea uittis, Atq; hederis redimita cohors. ea etiã capiti uictimæ in imolatione adhibebatur. Vnde ſic loquitur Sinõ ille Virgilianus, tanquã uictima aris deſtinata. Mihi ſacra parari; Et ſalſæ fruges: & circũ tẽpora uittę. Marronarũ geſtamẽ etiam fuit. Oui. Eſte pcul uittæ tenues inſigne pudoris. ¶ Subitura terrã: ſi cũ alio q̃ cum Criſpino inceſtũ cõmiſiſſet.

Sed nunc de factis leuioribus, & tamen alter
Si feciſſet idem, caderet ſub iudice morum.
Nam quod turpe bonis Titio, Seioq;, decebat
Criſpinum, quid agas, cum dira, & fœdior omni
Crimine perſona eſt: mulum ſex millibus emit
Aequantem ſane paribus ſeſtertia libris,
Vt perhibent, qui de magnis maiora loquuntur.
Conſilium laudo artificis, ſi munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram ſenis abſtulit orbi.
Eſt ratio ulterior magnæ ſi miſit amicæ,
Quæ uehitur clauſo latis ſpecularibus antro.
Nil tale expectes, emit ſibi, multa uidemus,
Quæ miſer, & frugi non fecit Apicius hoc tu
Succinctus patria quondam Criſpine papyro,
Hoc pretium ſquammæ? potuit fortaſſe minoris
Piſcator, q̃ piſcis emi. prouincia tanti
Vendit agros, ſed maiores Appulia uendit.
Quales tunc epulas ipſum glutiſſe putemus
Induperatorem: cum tot ſextertia partem
Exiguam, & modicæ ſumptam de margine cœnæ
Purpureus magni ructaret ſcurra palati,
Iam princeps equitum, magna qui uoce ſolebat
Vendere municipes fracta de merce ſiluros?
Incipe Calliope, licet hic conſidere, non eſt
Cantandum, res uera agitur, narrate puellæ

ASCen. Ecce iterum Criſpinus adeſt. In hac quarta Satyra (ut Calderinus ſcribit) poeta accuſaturus Domitianum crudelitatis gulæ & auaritiæ a Criſpino ordītur: in quo & principe notat, nã Domitianus inceſtũ uirginũ Veſtaliũ (ut ſcribit Trãquillus) uarie & ſeuere coercuit. Papin. Pulchrius an tacita uigilet face troicus ignis. ¶ Atq; exploratas iam laudat Veſta miniſtras &c. tamẽ Criſpino adultero notiſſimo, & uirginis ueſtalis ſtupratori ignoſcebat. Tendit aũt principaliter Satyra in adulatores per uitioſiſſimos: ad quos taxãdos iucũde inducit epulũ ex rhõbo factũ: quia uero ſemel Criſpinũ notauerat in prima Satyra cũ diceret: Verna canopi: poſſet q̃s dicere: q; nimis auide in eũ inuehatur: ideo dicit poeta: q; uitia eius meruerunt ut ſæpe notetur & reprehẽdatur: cũ uirtutis nihil uitiorũ habebat plurimum. Ordo eſt: Ecce. q.d. uide quomodo ex improuiſo non quærenti, nec de eo cogitanti. Criſpinus adeſt. i. occurrit mihi ſcripturo Satyram. iterũ .i. ſecundario: qͣ ſemel de eo ſcriptũ eſt. Alij legunt & eſt, ſic: Ecce Criſpinus iterũ ſup. occurrit. & eſt uocãdus ſæpe mihi .i. a me. ad partes ſup. operis mei. i. ad Satyras exiſtens monſtrũ nõ redemptũ a uitijs: quorũ ſeruitus peſſima eſt: quia Qui facit peccatũ ſeruus eſt peccati. nulla uirtute: & ergo monſtrũ: quia monſtrũ eſt nullã uirtutẽ habere, quã uitijs opponas. exiſtẽs itẽ æger. i. imbecillis cõtra uitia: ſed fortis ſola libidine: quia magnanimitatẽ præ ſe fert in libidine. nã ipſe adulter aſpernatur tantũ delitias uiduæ, quas q̃ pauperes ſunt, quæſtus gratia ſectantur. habet ergo in libidine hoc fortitudinis: q; ipſa libido nõ uincatur ab auaritia. Potius ueſtales formoſas & iuuenculas, q̃ uiduas etiam diuites: unde lucrum habere poſſet, ſectatur. Quid igitur refert. i. q̃d ad rẽ facit. i. ad hoc ut bonus & beatus ſit. quantis. i. q̃ magnis, & q̃ lõgis porticibus fatiget iumẽta, dũ ab eis uehitur. & in quanta umbra nemorũ. i. arborũ in hortis uoluptuoſis cõſitarũ: qui q̃dem horti tam magni ſunt, ut nemus facere uideantur. uectet. i. frequenter uehatur: & quot iugera .i. quot iugerũ fundos emerit uicinã foro. & ita i eo loco ubi cariſſima ſunt. & quot ædes emerit ſup. uicinas foro. q.d. nihil: qͣ nemo malus eſt ſup. felix. & ſi nemo malus felix eſt, minime ſupp. felix eſt
Minime .i. nullo modo. eſt. n. aduerbiũ negãdi, ſed minimũ ſuperlatiuum a
Minimũ parũ aut paruũ: unde q minime felix eſt: felix nõ eſt. Qui minimũ, felix quidẽ eſt: ſed in minimo gradu. minime igitur felix eſt corruptor ſup. uirginũ. & idẽ. i. ẽt. inceſtus. i. corruptor. ueſtaliũ. i. monialiũ. cum quo ſacerdos uittata. i. monialis Deæ Veſtæ conſecrata & uittis ac uelo ornata iacebat. nuper. i. abhinc cõplures dies. cũ ſup. adderetur a quibuſdam, aut aliquid ſimile (aliter enim non bene quadret imperfectum tempus iam tacuit potius diceret) uittata in quam ſacerdos cum eo iacebat. ſubitura. i. quæ ſecundum legem ſubire & ſubintrare debeat terram ſanguine adhuc uiuo: i. deſt ipſa adhuc exiſtens uiuens. ſic enim Numa inſtituerat.
IOAN. BRIT. ¶ SED nunc de factis leuioribus: hoc dictũ eſt: ut oſtendatur q̃ flagitioſus fuerit Criſpinus: cuius, quãuis grauiſſimũ hoc fuerit ſcelus, tamen turpiora etiã ſup ſunt. ¶ Caderet ſub iudice: hinc oſtẽdit q̃ carus principi Criſpinus fuerit: quẽ tãti ſceleris reũ nõ punierit: cum alios grauiter puniret: ſi idem feciſſent. nam Celerem equitem Romanũ (ut diximus) cui ſtuprũ Corneliæ obijciebat, in comitio uirgis cecidit: cũ in hac uoce perſtaret: Quid feci? nihil feci. ¶ Sub iudice morũ: cũ indignatione ait iudice morũ: quaſi qui uitiorũ iuſtus non ſit uindex: hocq; ex hiſtoria dictũ eſſe uidetur. Nã ſuſcepta morũ correctione licentiam theatralẽ promiſcuã iniquitate ſpectãdi inhibuit: inceſta uirginũ Veſtaliũ a patre ſuo & fratre neglecta uarie & ſeuerẽ coercuit. Tranquillus. quin & Martialis adulando cenſorẽ morũ appellat ſic: Cenſor maxime, principumq; princeps. ¶ Morũ. i. uitiorũ. eſt. n. τὸ μέσον. ¶ Nam quod turpe bonis: adeo, inquit, Criſpinus gratus erat pricipi: ut quod in alijs turpe, i Criſpino pulcherrimũ princeps cenſeret. ¶ Quid egas: quid facias niſi obijcias homini ſceleſto ſua ſcelera: cũ ſit omniũ fœdiſſimus. ¶ Fœdior oĩ crimine: p fœda. ut ſit cõparatiuũ pro abſoluto. i. turpis oĩ uitio: p omne uitiũ. ¶ Mulũ: piſcis eſt mari-
Mulus nus. de quo multa Plin. libr. ix. cap. xvii. dictus a colore mulleorũ calciamentorum. ut tradit Feneſtella, auctore Plinio. Mulei
Mulei calcei aũt erãt calcei egõ Alborum: & poſt patriciorũ. a mulando. i. ſuendo dicti. auctor Feſtus. De calceis etiã Muleis ſic i uita Aureliani meminit Vopiſcus: Calceos muleos, & cereos, & albos & hederatios uiris omnibus obtulit &c. Gulam autem Criſpini exagitat: qui ex ſeruili conditione in tantũ diuitiarũ cumulũ ſit prouectus: ut mulũ ſex millibus nummũ emere nõ dubitauerit. ¶ Æquantẽ ſane: ironicos: q.d. nõ eſt mirũ ſi tot millibus nummũ piſcem emit: q pendebat libras ſex, p numero ſeſtertiorũ: cum neget Plinius mulũ inueniri, q põdere duas excedat libras. Horat. in Satyris oſtendit triũ librarũ inueniri, cum ait: Laudas inſane trilibrem Mulũ in ſingula, quẽ minuas pulmẽta neceſſe eſt. Sen. lib. xv. epĩarum ad Luciliũ docet mulũ ingẽtis formæ põdo quatuor librarũ Tiberio imperatori donatũ fuiſſe: quem in macellũ cũ deferri, & uenire iuſſiſſet, ab Publ. Octauio quinq; ſeſtertijs emptũ. ad quod poeta hoc loco reſpexiſſe uidetur. Conſtat etiam (ut Samonicus refert auctore Macrob.) Aſinium Celerem uirũ conſularem mulum unũ ſeptem millibus nummũ mercatum fuiſſe. Macrobius tradit & Mutianus (ut refert Plin.) mulum octoginta librarũ captũ fuiſſe in mari rubro. Seſtertius autẽ mille
Seſtertius nummos ualebat. Nam quod ait Plinius Aſiniũ Celerem ſeſtertijs octo mulum emiſſe, Macrobius tradit pretiũ fuiſſe octo milliũ nummum. dictus autem ſeſtertius, quod ſemis tertius. Varro & Priſcianus. ¶ Vt perhibent: periphraſis eſt aſſentatorũ Criſpini: qui eum excuſantes dicũt mulũ fuiſſe librarũ ſex. ¶ Cõſiliũ laudo: ironia eſt. Eſt uero ſenſus: Si Criſpinus emit mulũ ut captaret hæreditatem, aut mitteret amicæ: eius cõſilij certe non eſt ratio damnanda. ſed in gulam, inquit, emit ſuam. ¶ Artificis. i. Criſpini. ¶ Præcipuam ceram in tabulis: præcipuam hæreditatem & præcipuũ legatũ teſtamenti:
Tabulæ quod in tabulis ceratis notabatur. unde adhuc dñr tabulæ teſtamenti & tabulæ dotis, omniſq; cõuentionis. ¶ Senis orbi. i. ſenis diuitis & ſine liberis. ¶ Eſt ratio ulterior: ironicos. q.d. ratio eſt melior ſi miſit magnæ amicæ. i. diuiti, aut ut eã captet: aut ut ab ea ametur.
Lecticæ cũ feneſtris ¶ Antro clauſo. i. lectica, q̃ inſtar cubiculi (ut diximus ante ex teſtimonio Plinij) fiebat cũ feneſtris. unde ſuperius: Clauſa lectica feneſtra. ¶ Latis ſpecularibus: in qua lectica ſunt ſpecularia ad arcendos uentos & lucem accipiendam. Nam ſpecularia ſunt quæ fene-
Specularia ſtris adhibentur. dicta a ſpeculando quemadmodũ & ſpeculũ: quæ

fient

fieri cõsueuerunt, aut ex charta, aut tela, aut uitro. Sen. lib. iiii. natu
raliũ: Itaq; quiuis cœnationem uelis ac specularibus muniant: &
hyemem multo igne doment. Idem ad Luciliũ in ep̃la octuagesi
ma septima: Quantę aũt aliquis rusticitatis damnat Scipionẽ ꝙ nõ
in caldario suum satis specularibus diem admiserat: ꝙ non in
multa luce decoquebat. Idẽ lib. xiiii. Quædã nostra demum pro
disse memoria scimus: ut speculariũ usum plucẽte testa clarũ trans
mittentiũ lumẽ. Mart. in. viii Pallida ne cilicũ timeat pomaria bru
mã. Mordeat & teneꝝ fortior aura nemus. Hybernis obiecta notis
specularia puros Admittũt soles, & sine fece d.ẽ. Pli. lib. xxxvi. scri
bit ex auctoritate Iubæ i Arabia esse lapidẽ uitri modo traslucidũ,
quo utũtur ꝓ specularibus. Idem lib. xv. de pomis seruãdis sic scri
bit. Septẽtrionalibus fenestris sereno die patere: Austros speculari
bus arcere: quod de lapide speculari intelligas nõ placet. ſ Emit. i.
in gulã tuã. Hinc q; est tota poetæ indignatio. ſ Multa uidemus:
subaudi Crispinũ fecisse. ſ Miser & frugi Apicius: i. cõparatione Cri
spini Apicius, q (ut scribit Plin.) oium nepotũ fuit altissimus gur
ges, & maius ad oẽm luxũ ingeniũ erit miser & modestissimus. hic
Apicius est ille Apicius, de quo ita Seneca ironicos ad Elbiã matrẽ: Sed mi
nus beate uiuebat dictator nr̃: q Sãnitũ legatos audiuit, cũ uilissi
mũ cibũ in foco uersaret, ꝗ Apicius nostra memoria uixit: q in ea
urbe ex qua aliqñ phi, uelut corruptores iuuentutis abire iussi sunt
scientiã popinæ ꝓfessus disciplina sua seculũ infecit: cuius exitum
noscere operæpretiũ est: cũ sestertiũ millies in culinã cõgessisset. Cũ
tot cõgiaria principũ, & ingẽs Capitoli uectigal singulis comessa
tionibus hausisset: ære alieno oppressus rationes suas tũc primũ co
actus inspexit: superfuturũ sibi sestertiũ cẽties cõputauit: & uelut in
ultima fame uicturus: in sestertio cẽties si uixisset: ueneno uitã fini
uit. ſ Hoc tu Succintus patriæ: urget poeta Crispinũ hac interroga
Papyrus tione, qua solemus delinquẽtes rephendere. ſ Patria papyro: Ægy
ptia papyro. Ægyptius. n. fuit Crispinus, ut dictũ est. Nã i Ægypto
papyrus multa nascit̃. est. n. palustris herba: ex q texunt̃ nauigia,
& e libro uela, tegetes q;, nec nõ uestes, stragulaq; conficiũtur. præ
paratur ẽt ex ea chartæ diuisæ acu in prætenues, sed ꝗ latissimas
phyliras. ſ Hoc pretiũ squãmæ (s. emisti. i. hunc piscẽ tãti emisti) ge
minauit aũt hoc ad maiorẽ indignationẽ. ſ Potuit fortasse: hoc est
in gulæ exaggerationẽ Crispini. Ostẽdit. n. pretiũ piscis tm̃ fuisse ut
Prouincia piscator tantidẽ nõ uenderet. ſ Prouincia tanti. i. ꝓuincia tanti uen
dit agros & latifundia: quãti Crispinus emit piscẽ. ſ Sed Appulia:
lõge ẽt maiores agros Appulia uẽdit. ut sit sensus: In prouinciis:
hoc est extra Italiã tãti emes agros, quãti emit piscẽ Crispinus. sed
in Italia lõge ẽt maiores emas. Nã prouincia (ut i prima Satyra ex
posuimus) proprie dr̃ extra Italiã, quasi procul uicta ꝗ & ꝓcuratio
rẽ accipiebat. Plin. de Gallia Narbonẽsi loquẽs: Italia uerius ꝗ pro
uincia. Et Plinius Iunior in epistolis: Prouincialis es, an Italicus?
ſ Quales tũc epulas: argumẽtũ a minori ad maius: Si Crispinus,
inqt, Domitiani scurra ausus est tãti sibi piscẽ emere: qd putemus
factũ ab ipso imperatore in paradis cœnis. sic q; poeta: sensim in re
prehensionẽ gulæ Domitiani descendit. ſ Induperatorẽ pro impe
ratorẽ. sic alibi. Et barbarus induperator: hoc q; ideo fit, qa impera
tor stare nõ põt in uersu exametro, nec pẽtametro. ſ To: sestertia:
hinc apparet sex sestertiũ fuisse summã. ſ Partẽ: expositio est. i. quæ
sestertia fuissent minima pars cœnæ, uel modicæ ipsius ĩperatoris.
ſ De margine: de extremitate: nõ pretiosioribus obsoniis imperato
ris: sed de exterioribus & uilioribus tantũ. ut ostẽdat: quantus fuerit
Scurra principis luxus in cœnis. ſ Scurra. i. Crispinus: quẽ in cõtemptum
scurram aulicũ appellat. Est aũt Scurra q in gratia potẽtũ risum ca
Purpureus ptat ab auditoribus nõ seruata dignitatæ personæ Græci βωμολό
χον appellãt. ſ Purpureus: ꝓꝓ id: Crispinus Tyrias humero reuocã
Purpuratus te lacernas. Purpureũ aũt dixi pro purpurato. dicimus. n. purpu
reũ pannũ, purpureã uestẽ a colore. purpuratũ uero hoiem purpu
rea ueste indutũ. ſ Palati: pro palatii. sicut ante: Spoliũ affectare pa
lati. quod ad palatũ referas nõ placet. ostẽdit. n. Crispinũ ut uilissimũ
hoiem officio scurræ fungi. ſ Ructaret: inuidiose: hoc est comedes
ret. ſ Iã princeps equitũ: ad cẽsum. n. equestrẽ indulgẽtia Domitia
ni ꝑuenerat. ſ Municipes: conterraneos. i. Ægyptios. De municipe
dictũ est ante: Et municipalis arenæ. ſ De merce fracta: nõ integra,
Silurus sed quos minutatim uẽderet more uilissimi cœtarii. ſ Siluros: siluri
pisces in Nilo tantũ natant. & in Nilide lacu iuxta mõtẽ inferioris
Calliope Mauritaniæ. Plin. ſ Incipe Calliope: in irrisionẽ Domitiani inuocat
musas: ut q auxilio diuino egeat ad exprimendã piscis magnitudi
nẽ: cũ a poetis nõ sint inuocãda numina, nisi occurrẽt aliq difficili
& grãdi materia. ſ Calliope: q bona uox interp̃tat̃. καλὸς. n. bonũ

ῥῆψ uero uocẽ significat. ſ Licet hic ꝯsidere: antipophora ẽ. possent
. n. dicere musæ. Nolumus i hac re ficta tempus atterere. & ipse rñ
deas: potestis profecto hic sedere & imorari. ſ Nam cantandũ non
est. i. nõ est more uatũ fingendũ aliqd. Res enim uera agitur.
¶ SED nunc de factis &c. Nũc inqt de factis leuioribus Crispini **ASCEN.**
loquimur. Maiora aũt erũt qñ de eius delationibus loquemur: quis
bus optimi uiri interempti sunt: ꝗ res reip. magis ꝑniciosa fuit. Pos
sumus quoq; sic intelligere ut sit: Sed nũc: hoc factũ Crispini repus
tat̃ esse de leuioribus peccatis: nõ ꝙ leue sit: sed qa leue reputatur
a Domitiano in ipso Crispino, cũ in alio fuisset letale. Ordo est. Sed
nũc loqmur sup. ꝙ potius dicerem: ꝗ locuti sumus: qa nõ grauius
peccatũ est gulositatis, de ꝗ nũc loquit̃, ꝗ incesti. Loqmur igit̃ de le
uioribus sup. peccatis aut facinoribus Crispini, locuturi postea de
maioribus. Vel sic: Sed sup. hoc factũ Crispini reputat̃ nunc de les
uioribus. & tamẽ si alter fecisset idẽ caderet. i. mortẽ oppeteret sub
iudice moꝝ: uidelicet Domitiano. Dico, inqt, ꝙ hoc leue reputatur
in Crispino. Nam illud quod foret turpe Tityo & Serio, uel Seio ut
multi legũt. bonis. i. reipublicæ utilibus eqtibus, decebat Crispinũ:
qd agas. i. qd facias cõtra. cũ. i. qa. ita est, ꝙ dira ꝑsona Crispini. i.
ipse Crispinus est fœdior oi crimine: & hoc hyperbolice. nã empha
tice diceret de Crispino ꝙ sit ipsa luxuria, aut ipsum scelus: sed hy
perbola est cũ dicit, ꝙ fœdior sit oi crimine, Incipit aũt ostẽdere ui
tia eius. Primũ gulositatẽ dicẽs: Ipse Crispinus emit mulũ. i. talẽ pis
cẽ, quẽ uulgo barbionẽ, aut barbonẽ dñt. a barba inferioris labri.
sex millibus sup. nummũ: æquantẽ. i. æquiparantẽ. sane. i. certe sex
sestertia: ꝗ singula mille nũmos ꝯtinẽt. paribus libris. i. sicut sex mil
libus emit: ꝗ faciũt sex sestertia. ita pendebatur sex libris. ut. i. sicu
ti. perhibẽt. i. attestãtur assentatores, q loquunt̃ maiora de magnis.
Ego laudo cõsiliũ. i. industriã & artẽ artificis. s. Crispini si abstulit. i.
callide acqsiuit sibi. tãto munere. i. ꝑ tã delicatũ & magnũ piscem.
præcipuã ceram. i. principalẽ partẽ in tabula testamẽti. senis orbi. i.
nõ habẽtis liberos. Dicit aũt laudo pro laudarẽ. & abstulit pro abs
tulisset: nisi (quod mihi uerosimile sit) hæc uerba sint ꝑsonæ itrodu
ctæ ridentis & dicẽtis. ego laudo cõsiliũ artificis si qdẽ abstulit. &c.
Et ratio ulterior. i. ultra iã dicta: ꝗre potuit prudenter mulum tanti
emisse. si misit magnæ. i. ꝓ diuiti amicæ: ꝗ uehit̃ latus. i. amplis specu
laribus sup. lapidibus. in antro clauso. i. ꝗ latissimã domũ aut porti
cũ ad delitias suas solis specularibus lapidibus ornatã habet: sed
seclusam a populo, ut quietior sit. & ita uidetur ab his, q igredi nõ
pñt a parte, ꝗ uiã publicã respicit aurũ clausum. & ita intelligi potest
uehi in porticu sua: sicut iam de Crispino dictũ est. & ꝑ hoc signifi
catur ditissima. Respõdet poeta. Nil tale expectes. i. nõ debes aliqd.
tale expectare. quia ipse emit sibi. i. ad gulã suã. Nos uidemus mul
ta fieri graba gulæ: ꝗ nõ fecit Apicius homo ꝑditissima sui tẽporis
gula. miser & frugi: aut ironicos hoc dicit: aut miser & frugi respe
ctu Crispini: aut miser, qa ad inopiã redactus sibi uisus est. cum tñ
supra cẽties sestertiũ adhuc possideret. & frugi. i. utilis his, quibus
centies sestertiũ reliqt mortẽ ueneno oppetẽs. ut Seneca scribit. Ex
clamat ergo poeta contra Crispinũ dicẽs: O Crispine an ne tu quõ
dã succinctus. i. succinctim uestitus. papyro. i. ueste facta ex pellicu
la & mẽbranula papyri. i. cannæ grandioris. patria. i. ꝗ plurima na
scitur in Ægypto, ꝗ est patria tua. fecisti supp. hoc inquam hoc. i.
tam enorme pretiũ squãmæ. i. piscis quẽ ꝓꝓ speciẽ ꝗ squãma nosci
turnõ ꝓꝓ saporẽ tanti emisti. & est imitatio Horatii in sermonibus:
q dicit quosdã apetere pauones: nõ ꝓꝓ saporem: sed propter colo
rẽ, seu ꝓꝓ plumas: cũ tamẽ plumas nõ comedant: sicut nec Crispi
nus squãmas muli ipse piscator, q cepit aut uẽdidit piscem, potuit
fortassis emi minoris. i. minori ꝓtio ꝗ ipse piscis: Prouincia utpote
Africa, aut alia ubi ager carus est uẽdit tãti. i. tanto ꝓtio agros, q
satis sunt ad familiã unã alendã: quãti sup. emisti piscẽ. sed Appulia
quæ est pars Italiæ: uẽdit etiã agros tãti: sed maiores ꝗ prouincia.
Quales tunc &c. Si, inqt, tanti cõstat gula uilissimi hois: quãti erit
imperatoris Domitiani. q. d. maximo pretio: qa sanguine multorũ,
ut in descriptione cœnę ex Rhombo capto & Domitiano oblato
cõsequẽter prosequit̃, ostendẽs adulatorũ ꝑnitiosissimũ malũ. Or
do est: Quales epulas putemus. i. putare debeamus, ipsum indupe
ratorẽ. i. imperatorẽ Domitianũ ꝑ epenthesim. n. causa metri iter
posuit du. glutisse. i. tanꝗ rẽ dulcẽ ingurgitasse, aut deuorasse. glys
cys. n. dulce est. tũc cũ. i. qñ. purpureus. i. purpura indutus. scurra. i.
captator risus ex turpibus uerbis nõ habita ratione ꝑsonæ suæ. pa
lati. i. palatii magni: q a imperatorii: uidelicet Crispinus. ructaret. i.
usq; ad ructationẽ ingurgitaret. tot sestertia. i. sex: q multa sunt ꝓ
parte cœnæ talis hois. unde dicit ꝑ appositionẽ. tot sestertia supple

exiſtẽtia.exiguã.i.modicã partẽ. & ſumptã de margine.i. de ex tes ma parte modicæ cœnæ reſpectu aliarũ cœnarũ eius. ſcurra dico olim ſupp.iam princeps.i.magiſter equitũ,q ſolebat uendere ma gna uoce more eorũ,q in pagis & minoribus oppidis piſces uena les nunciant ſe habere.ſiluros.i.piſces i Nilo frequẽtes. municipes .i.ſecundũ Mancinellũ in eo municipio captos,unde Criſpinus.uel (ut dixi)uænales i mũcipijs, & uiliores q̃ quos Romæ uendere poſſet. Vnde addit.de merce fra cta.i.putrida.uel accipiendo cõ tentũ pro cõtinente .i. de corbe manco & rupto. Incipe callio pe &c. Quia dictũ eſt, q̃les tunc epulas,q.d.pretioſiſſimas:deſcri pturus quale piſcẽ Domitianus glutiuerit:inuocat nimũ facete muſas:q̃ſi uero rem ratã ſine nu minis auxilio exequi nõ poſſet. Et id oẽ facit cũ ſcõmate,i. ama ra irriſione.o Calliope dulcis uo cis Dea, quę heroida.i.maxima quæq; ſcripturis auxilio eſſe ſo les.incipe ſup. mihi rẽ memoras re,quã dicere paro licet.i. licitũ eſt.conſidere .i. deſcẽdere ut ſe deã, & gẽtẽ capiã. hic.i.I hac re quã dicere paro. alij hñt cõſiſte re.i.retinere curſum uenæ ſaty ricæ: & grauius dicere.unde ſub dit.nõ eſt cantandũ.i.nõ opor tet cantare tanq̃ iocularia aut fa buloſa,q a res uera agitur.

IOAN. BRIT. Pierides ❡PIERIDES: a Pieria ru pe Theſſalię,q̃ eſt eis cõſecrata, uñ ſic Strabo lib.x. Nã Pieria & Olympus & Pimplia & Libetrũ quondã loca fuere Thracię,ubi muſæ excultæ fuerũt. ⸿ Dixiſſe puellas:quod appellauerim puel las hoc mihi apud uos proſit. Nã poetæ q̃ſi blandiẽtes muſas appellant modo puellas: modo nymphas hoc eſt ſpõſas. Virg. Nymphæ noſter amor Libetri des. νύμφη. n. ſpõſam ſignificat.

(ut quidã putauerũt)ex licijs,ſiue filis cõfectũ. ⸿ Ante domũ Veneris.i.ante ædẽ Veneris.Ibi.n.cultã fuiſſe Venerẽ oſtẽdit Catullus: O q̃ cæruleo creata põto: Quæ ſanctum Idalium uroſq; apertos. Quæq; Anchona,Gnidũq; harundinoſam colis. ⸿ Quã Dorica ſuſtinet Anchon: Doricam appellat,q a a Syracuſanis cõdita fuit, q a Græcis oriũdi ſunt. Nã cũ Dionyſii tyrãnidẽ fugerẽt in Italia,i ora Galliæ Ciſalpinę,iuxta Cimmeriũ ꝓmõtoriũ ipſam urbẽ cõ diderũt. Strabo ſic inqt lib.v. Vrbes uero habet,ex qbus Anchõ Græca ciuitas eſt,a Syracuſanis cõdita Dionyſii tyrãnidẽ fugiẽ tibus:ſita in ꝓmõtorio incluſum cõplectẽte portũ. ⸿ Sinus: ipſa re tia. ⸿ Illis: cõiunge cũ minor: ut ſit ſenſus: Rhõbus nõ erat ma gnitudine iferior illis.ſ. Rhom bis: aut alijs piſcibus: q ad mæo ticã paludẽ nutriunť. Nam (ut ſcribit Plinius)piſces in Mæoti ca palude conglatiata p hyemẽ fiunt pingues: q̃ reſoluta i pontũ exeũt. ⸿ Mæotica: Mæotis palus eſt.quã efficit Tanais. ea i pon tũ effundiť.auctores Plin. & Me la,& alij geographi. ⸿ Rupta So libus.i. æſtiuo calore reſoluta. Anchon Mæotis

Pierides, profit mihi uos dixiſſe puellas.
Cum iam ſemianimum laceraret Flauius orbem
Vltimus,& caluo ſeruiret Roma Neroni;
Incidit adriaci ſpatium admirabile rhombi
Ante domũ Veneris,quã dorica ſuſtinet Anchon.
Impleuitq; ſinus,neq; enim minor hæſerat illis,
Quos operit glacies mæotica,ruptaq; tandem
Solibus effundit torpentis ad hoſtia ponti
Deſidia tardos,& longo frigore pingues.
Deſtinat hoc monſtrum cymbæ,liniq; magiſter
Põtifici ſummo.quis enim proponere talem,
Aut emere auderet: cum plena & littora multo
Delatore forent, diſperſi protinus algæ
Inquiſitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitiuum dicere piſcem,
Depaſtumq; diu uiuaria Cæſaris,inde
Elapſum ueterem ad dominum debere reuerti,
Siquid Palfurio,ſi credimus Armillato.
Quicquid cõſpicuũ,pulchrũq; ex æquore toto eſt,
Res fiſci eſt,ubicunq; natat,donabitur ergo
Ne pereat,iam letifero cedente pruinis
Autumno,iam quartanam ſperantibus ægris.
Stridebat deformis hyems,prædamq; recentem
Seruabat tamen hic properat,uelut urgeat Auſter.
Vtq; lacus ſuberant,ubi quamquam diruta ſeruat
Ignem troianum,& Veſtam colit Alba minorem,
Obſtitit intranti miratrix turba parumper,
Et ceſſit, facili patuerunt cardine ualuæ.
Excluſi expectant admiſſa obſonia patres

⸿ Ad hoſtia: hoſtia appellamus fluminũ exitus. uñ dicimus hoſtia Nili, & hoſtia Tyberina, cũ i mare irrũpunt, hoſtia aũt pon ti.i.ad hoſtia ipſius paludis, quæ exeũt i pontũ. ⸿ Torpẽtis: frigo re cõglatiati. ⸿ Deſidia tardos lõ ga mora factos ſegnes. ⸿ Deſti nat. deſtinare eſt ſtatuere.ut Im pator graui ſupplicio affecit mi lites: q deſtinato die nõ affuiſſẽt .i.cõſtituto. Deſtinare itẽ delibe rare, & q̃ſi mẽte agitare. ut hoc loco: ut ſit deſtinat .i. deliberat ſubaudi mittere. Trãquillus in Iulio Cæſare: Iã de ornanda, in ſtruendaq; urbe. Itẽ de tuendo ampliandoq; imperio plura ac maiora in dies deſtinabat. Dici mus ẽt lapides deſtinatos tẽplo Martis hoc ẽ iã paratos ad templũ Martis. ⸿ Hoc monſtrũ: hunc mõſtruoſum piſcẽ. ⸿ Magiſter.i.piſca tor. ⸿ Cymbæ: nauicula eſt piſcatoria. ⸿ Lini.i.retis, qđ ex lino fiat. ⸿ Põtifici ſummo: hoc eſt Domitiano, quẽ ironicos põtificẽ ſummũ appellat: hocq; ex hiſtoria. Nã is (ut docet Pli. i epiſtola ad Cornel. Mutianũ) eſt Corneliã Maximillã uirginẽ Veſtalẽ inceſti reã uiuam defodere cuperet, ut ſeculũ ſuũ euiuſmodi exemplis illuſtraret, i uil lã Albanã reliquos põtifices cõuocauit. Et ſummi põtificis iure eã abſentẽ, & inauditã dãnauit. Nam uirginũ Veſtalium punitores (ut ſcribit Dionyſius)ſunt põtifices. Domitianus ergo tanq̃ põtifex eam dãnauit. Põtifices dñr a põte & facio. Nã ab ijs Sublicius eſt factus primũ, & reſtitutus ſæpe. ⸿ Proponere uænũ exponere. ⸿ Cõ plena: ratio eſt q̃re nemo auderet, nec uẽdere, nec emere, q a ubiq; ſint delatores. ⸿ Et littora.i.ẽt littora, nedũ alia urbis loca. ⸿ Inquiſi tores algæ.i.maris, in cuius littoribus multa alga paſſim eiecta eſt. Alga.n.eſt herba marina, q̃ ex ꝓfundo eijcitur. ⸿ A gerẽt: accuſa rent piſcatorẽ, q piſcẽ eſſet expiſcatus elapſum ex uiuarijs Cæſa ris. Viuaria ſunt (ut diximus ſupra) ubi cõtinentur uel aues uel pi ſces uel feræ, q̃ dũtaxat ad uictũ ſpectãt. Na Romani habebãt ubi pi ſces incluſos paſcebant. Plin. De manu paſcunť piſces in pluribus qdem Cæſaris uillis. lege & Macro. apud quẽ multa de uiuarijs, & ſaginandis piſcibus referunť. ⸿ Cæſaris: Domitiani. ⸿ Si qd Palfu rio: ſenſus eſt & ordo: Quicquid ex mari eſt pulchrũ & pretioſum, id oẽ eſt fiſci.i. iperatoris, ſit credimus Palfurio & Armillato, qui in gratiã iperatoris p calumnias & ſacrilegas itepretationes multa fiſco uindicabãt. Fuit aũt Palfurius Sura (ut auctor eſt Probus) cõ ſularis uiri filius. ſub Nerone luctatus eſt cũ uirgine lacedæmonia in agone: poſtea a Veſpaſiano ſummotus e Senatu tranſijt ad Stoi cam Hoſtia Deſtinat Cymba Põtifex unde Alga Viuariũ

⸿ Cum iam ſemianimum laceraret,inquit, Domitianus crudeliſſimus accidit ut rhombus miræ magnitudinis ca ptus fuerit in ſinu adriatico iuxta Anchonẽ. hinc planiſſime ꝯſtat Iuuenalẽ Satyras ſuas nõ ſcripſiſſe ſub Domitiano, q iã mortuus erat. ⸿ Laceraret Flauius orbẽ: oſtendit poeta Domitianũ eo crude litatis euectũ: ut nõ modo urbs: ſed uniuerſus orbis eam ſenſerit. Fuit.n.(ut ſcribit Tranqllus) nõ ſolũ magnæ, ſed & callidę inopina tæq; ſæuitiæ. ⸿ Caluo Neroni.i. Domitiano quẽ a morũ ſimilitudi ne appellat alterũ Neronẽ. Sic & Virgil. Paridẽ noiauit ꝓ Ænea: Et nũc ille Paris cũ ſemiuiro comitatu. ⸿ Caluo erat.n.(auctor Trãqllo) adeo caluus, ut caluitio offenderet, in cõtumeliaq; ſuam trahe ret, ſicui alij ioco uel iurgio obiectaret. ſic & ab Auſonio appellati Securus frater, quẽ Caluũ dixit ſua Roma Neronẽ. ⸿ Spatiũ admi

Rhõbus rabile.i.Rhombus miræ amplitudinis. Eſt aũt Rhombus (ut do cet Plinius) ex genere piſciũ planorũ. Mart. Quamuis lata gerat patella Rhombũ: Rhombus latior eſt tñ patella. Rhombus item in ſtrumentum eſt incantatorum figura quadrata ſolida: cuius late ra omnia ſunt æqualia: anguli uero obliqui: qui ſi in terra iactetur, uoluitur ad ſimilitudinem fere cylindri: utebantur eo maleficę mu lieres, & præcipue in Theſſalia ad deducendã Lunam. Mart. Quæ nunc theſſalico Lunã deducere Rhõbo. Idẽ. Numerare qs pigri dã na poſſit ſomni: Dicere quot æra uerberẽt manus urbis: Cũ ſecta Colcho Luna uapulat Rhõbo. Propert. Deficiũ magico torti ſub carmine Rhõbi. De quo Rhõbo Theocritus i Æcloga Pharmaceu tria ſic meminit iducẽs mulierẽ amatorẽ ſuũ ad ſe uertere cupiẽtẽ:
[illegible]
[illegible]
Hoc eſt: Et ut uertiť hic Rhõbus æneus, ita ille ex amore ad me uer tať, uñ liquido apparet Rhõbũ inſtrumentũ fuiſſe æreũ i non autẽ

cam sectā:in q̄ cū eloquentia praecelleret, Domitiano familiaritate
coniunctus, delationem acerbissime exercuit. De quo ita meminit
Tranq. in Domitiano: Sed ei Capitolino ēt in cunctos ingenti con
sensu pcantes, ut Palfuriū Surā restitueret pulsum olim senatu, ac
tūc de oratoribus coronatū, nullo rñso dignatus, tacere tñmodo
iussit uoce p̄conis. ⸿ Armillato: de hoc Trāqllus sic: Armillatus pro
Armilla — cessit in publicū, & eandē sententiā habuit. Armillati aūt dñr, qui
armillis ornati sunt. Propert. metaphoricos canes armillā gestantes
armillatos appellat: Atq; armillatos colla molossa canes. Est.n. ar
milla torquis argenteus, siue aureus, q̄ circa brachiū gestabat. Ar
Armillū — millū uero est (auctore Festo) uas uinariū in sacris. dictū q̄ armo.i.
Fiscus — humero deportet. ⸿ Fisci.i. iperatoris. Nā (ut diximus) fiscus recep
Cōfiscare — taculū est nūmorū & p̄prie principis. ut hoc loco ēt poeta accipit
grariū uero publicū est, populiq; Ro. quod Plinius euidēter oñdit i
Sportae — Panegyrico Traiani: At fortasse nō eadē seueritate fiscū, qua aera
Sportulae — riū cohibes. Idē in eodē: Locupletabāt & fiscū & aerariū nō tā Voco
Sportellae — niae & Iuliae leges. Quinettā iurisc̄ōsulti titulo neqd in loco publi
co fiat hoc idē declarās his uerbis: Res fiscales q̄si propriae & priua
Sacci — tae principis sunt. Trāquillus itē in Augusto distinguere uī aerariū
Sacculi — a fisco his uerbis: Tertio uolumine cōplexus est quantū pecuniae
Saccelli — in aerario, & fiscis esset. Idē in Vespasiano: Sūt q opinent eū ad ma
Crumenae — nubias, & rapinas necessitate cōpulsum summa aerarij, fisciq; inos
pia. uñ Trāqu. in Augusto: Nā cam summā & cōfiscatā semp, re
Manticae — positāq; habuerat. A noīe fit uerbū cōfiscare.i. ad fiscū principis de
Marsupia — ferre. Nūmorū aūt receptacula erant Sportae, Sportulae, Sportellae,
Sacci, Sacculi, Saccelli. Et Crumenae, Manticae, Marsupia: ita Fisci,
Fisci — Fiscinae, Fiscellae. Spartea: sunt utēsilia ad maioris summae pecunias
Fiscinae — capiēdas, auctor Pedianus. ⸿ Donabit ergo: uerba poetę subsannā
Fiscellae — tis talē legū iterp̄tatione. ⸿ Ne pereat. s. piscator. ⸿ Iā letifero: sensus
Spartea — est. Et si iā tēpus erat hyemale: ut facile piscis frigore cōseruari pos
set: tñ piscator ueluti urgēte Austro: quo spirāte facile corrūpuntur
Pruina — obsonia, ad imperatorē festinat cū pisce. ⸿ Cedente pruinis.i. hye
mi: quo tēpore maxime cadunt pruinae. dictae aūt pruinae q̄si peru
Autumnus — rinae ab urēdo: q̄ in agris oīa urāt, atq; absumāt. ⸿ Autūno: Varro
putat Autumnū dictū ab augendo: q̄ eo tpe praecipue hoīum res
augeant: coactis agrorū fructibus. ⸿ Letifero. mortalibus p̄ricioso.
Solet.n. Autūnus p̄p temporū mutationes esse grauis, & pestilens.
tunc.n. uentus Auster flat, quo maxime morbi generant: uñ est il
lud Horatij: Frustra p Autūnos nocentē Corpori metuemus Au
strū. Idē alibi: Pomifero graue tps anno. ⸿ Iā quarta nam: in fine.n.
autūni solēt febres tertianae in q̄rtanas mutari. ⸿ Sperantibus: decla
mat: o p cōtrariū.i. timētibus. Virg. Nūc ego si potui tñ sperare do
lorē. ⸿ Deformis appellatur a poetis hyems deformis, q̄ oīa frigo
Auster — re, & niuibus deformia uideant. ⸿ Auster: nā (ut diximus) eo flante
(ut docet Plinius) obsonia corrumpunt. Horatius: At uos praesen
tes Austro coquite horū obsonia. est aūt uentus q a meridie flat,
Notus — qui graece Notus dicitur: ἀπὸ τῆς νοτίδος .i. ab humiditate. ⸿ Vtq;
Lacus — lacus suberāt: aut ita dictū est sicut illud apud Caesarē in. iii. cōmen
tario: Quod hyems suberat hoc facere neglexerūt. aut hypallage
Albani — est.i. postquā piscator lacubus suberat, q Albani uocant. Nam Al
ba (auctore Dionysio) inter mōtem excelsum, atq; lacū magnū &
profundū extructa est aeq; distans ab utrisq;: hiq; erant tanq̄ muri
uix expugnabilem eam reddētes. De lacu sic Cic. in primo de Diui
natione: Quid q̄ in annalibus habemus ueiēti bello. cū lacus Al
banus p̄ter modū creuisset: quendam ad nos hoīem nobilē profu
gisse. Eius etiam meminit Valer. in primo: Subito lacus Albanus
solitū stagni modū excessit. De lacubus Albanis sic ēt meminit Ho
rat. Albanus p̄pe te lacus Ponet mormoreā sub trabe cypria. Vn
de fit ut putē apud Virgiliū in. vii. mendū esse: ubi oñdit Nisum &
Locus — Euryalū peracta multorū caede iu castris Rutulorū peruenisse ad lo
Virg. — cos, qui Albani sunt dicti: ita ut ad lacus Albanos, nō locos legen
Ignis — dū contenderim. ⸿ Ignē troianū.i. colit ritus Vestae in cuius tēplo
Troianus — perpetuus ignis aduersabatur a sacris uirginibus. ⸿ Troianū: nam
id institutū seruandi ignis initiū habuit a Troianis, cum in Italiam
Aeneas penates uexisset, & ignē aeternū Vestae. unde Virgi. Sacra,
suosq; tibi cōmendat Troia penates, Hos cape fatorum comites.
Idē alibi: Vestāq; potentem, Aeternumq; adytis effert penetralibus
ignē. Papini, An tacita uigilet face troicus ignis. Pōt. Maximus cu
stos erat uirginū Vestaliū, q̄ custodiūt ignē perpetuū ut scribit Plu
tar. Vnde & Papin. loquēs de patre docēte Neapoli, sic inquit: Sub
te Dardanius facis explorator opertae. Nam fax siue ignis cinere
opertus seruabatur. Quae uero Deā colebāt uirgines quatuor prin
cipio erāt eligētibus eas regibus ad ea, q̄ cōstituerat Numa legiti

ma: posterius aūt p̄p multitudinē sacrorū ministeriorum, q̄ p̄ficiunt
sex factae sunt apud Deā uitam agentes. Vnde scribit Traquillus
testamentū Augusti, apud sex uirgines uestales depositū fuisse. Tri
ginta annos necesse est eas manere innuptas, & castas sacrificia
peragētes ex lege: quo in tēpore opus est eas decē annis discere: de
cē sacra perficere: decē ultimis alias edocere. Lege Dionysiū. Lo — Lotos
tos antiquissima arbor fuit iu urbe, q̄ capillata dicebat. ad quā uirgi
nū uestaliū capillus deferebat. Plin. lib. xvi. cap. ultimo. ⸿ Vestā mi
norē ad differentiā templi, quod Romae ab Numa Pompilio extru
ctū fuerat uouū, & rotundū, & maius. ut scribit Plutar. in uita Nu
mae. ⸿ Alba diruta: nā post suppliciū sumptū de Metio Suffecio Al
banorū duce, Alba imperante Tullo Hostilio diruta est. Tēplis tñ
Deū (ut scribit Liu. ita.n. edictū ab rege fuerat) tēperatū est. Alba
nis in urbē Romā admissis, mōs Celius inhabitādus traditus est,
sicq; Albae ruinis duplicatus est numerus ciuiū. Albā (auctore Dio
nysio) condidit Ascanius filius Aeneae. Annos durauit posq̄ cōdita
est q̄ngētos minus tredecim. ⸿ Alba: describit aūt locū ubi Domitia — Alba
nus quotānis i Albāo q̄nquatria Mineruae celebrabat: cui collegiū
istituerat sacerdotū. ⸿ Valuae.i. postes a uoluendo, q̄ in cardinibus — Valuae
uoluant. Propert. de tēplo Apollinis palatini: Et ualuae libyci nobi
le dētis opus. ⸿ Patres.i. senatores, q in Albano erant cū iperatore.
❡ ET o Pierides.i. o musae. puellae.i. adhuc uirgines & purae. nar — ASCEn.
rate mihi beneuolae sup. rē & prosit mihi dixisse uos puellas. Cum
.i. quā do. ultimus Flauius.i. Domitianus, q nūc est ultimus de Fla
uiorū gēte. laceraret.i. crudelitate sua tyrānica dissecaret orbem.i.
mundū. semianimū.i. semiuiuū, & semimortuū. & Roma seruiret.i.
in seruitutē redacta obediret. Neroni caluo.i. Domitiano sic agno
minato. spatiū.i. amplitudo & magnitudo. admirabile.i. admiratio
ne dignū. rhōbi.i. talis piscis. adriatici.i. nutriti in mari Adriaco. in
cidit.i. a casu portū aut sinū intrauit ante domū .i. aedem Veneris
quā domū Anchō ciuitas illa Dorica.i. a Doricis condita. sustinet
.i. cōseruat. & impleuit sinus.i. angulos & curuaturas maris iuxta
portū. enim p quia. haeserat.i. adhaeserat. uel setibus uel litoribus &
arenae p̄p magnitudinē. nō minor.i. existens nō minor illis, quos
glacies meotica.i. meotis paludis, q̄ est in superiori Asiae parte. ope
rit.i. tegit. tota hyeme. & pingues facit. & ipsa glacies rupta.i. solu
ta. tandē.i. p longam hyemem. effundit.i. exponit Solibus.i. calorī
Solis. ad.i. iuxta. hostia.i. receptacula fluuiorū. pōti.i. illius maris.
torpentis.i. stagnantis, & tarde aut parū refluētis. effundit inq̄ tar
dos.i. minus agiles. desidia.i. p̄p sessionē, & iufundo haesionem: &
pingues lōgo frigore. magister cymbae.i. nauiculae. & lini.i. retis li
nei. destinat.i. adiudicat deberi summo pōtifici, Domitiano. s. hoc
mōstrū.i. in usitae magnitudinis rhombū. enim pro quia. qs auderet
p̄ponere.i. uenalē añ cōspectum ementiū ponere: aut si p̄positus
esset, qs auderet emere talē sup. piscē. q.d. nemo est: cū.i. quādoquis
dē: ea littora: in qbus captus erat. forēt.i. essent. plena multo delato
re.i. occulto accusatore. & cū inquisitores algae.i. qd cū alga herba
illa uilissima. quā mare proijcit mercīū aut nauiū ad littus proijcias
tur. dispersi protinus.i. ampliter. p omnia gerēt. s. litem.i. contende
rent in iudicio cū remige. s. piscatore. nudo.i. paupere. nō dubitatu
ri.i. tales q̄ nō dubitēt dicere piscē illū fugitiuu sup. esse.i. q effuge
rit ex piscina imperatoris: & depastū esse diu uiuaria Caesaris. & ip
sum elapsum Inde.i. ex uiuarijs: hoc est piscinis Caesaris debere re
uerti ad ueterem dñm.i. possessorē Domitianū. s. Quinetiam si nos
credimus quid.i. aliquid Palfurio & Armillato. qcquid est conspi
cuū & pulchrū in toto aequore. est res fisci.i. pertinet ad fiscū.i. ad
mensam iperatoris. ubicunq;.i. in quocunq; loco, siue publico, siue
priuato natat. ergo quia retineri tute non potest rhombus tātus,
donabitur sup. iperatori ne pereat.i. corrūpatur: q alius emere nō
auderet. & hoc potius q̄ ne perdatur: q ablatus fuisset. proprerea
dico q sequitur iā letifero &c. ironice.n. dicit hoc. q.d. aequū est ut
donetur cito: q iam finis est autumni: & frigus incipit urgere. q.d.
nō opus est ut tantū properetur. Pōt tñ sic intelligi, & forte melius.
donabitur ergo ne pereat: q uēdere nō auderet praecipue ea tēpe
state, qua diu cōseruari posset: & ad imperatorē icorruptus aduehi.
si.n. alio tēpore uendidisset, potuisset dixisse: q incorruptū attulisse
nō potuisset. Dic igitur ne pereat, cū iuste auferatur a delatoribus,
& a nullo audeat emi. & huc autumno letifero.i. letū hoc est mor
tē afferre solito. cedēte.i. locū dante. iam pruinis.i. (ut galli dicūt)
gelu albo: uel materiae roris cōgelatae: quod intensi frigoris signū
est. & aegris sperantibus.i. timentibus sicut pri. Aenei. At sperate
Deos memores fandi atq; nefandi. iam quartanā sup. febrem, quę
in fine Autūni, aut annalis aut mortalis iudicatur. hyems.i. tempe

Itur ad Atridem, tunc Picens accipe dixit
Priuatis maiora focis, genialis agatur
Iste dies, propera stomachum laxare saginis,
Et tua seruatum consume in sæcula rhombum,
Ipse capi uoluit, quid apertius? & tamen illi
Surgebant cristæ. nihil est. quod credere de se
Non possit, cum laudatur Dijs æqua potestas.
Sed deerat pisci patinæ mensura. uocantur
Ergo in concilium proceres, quos oderat ille,
In duorum facie miseræ, magnæq; sedebat
Pallor amicitiæ primus clamante Liburno,

stas hyberna. deformis. i. formositatē anni: hoc est frōdes & flores delens. stridebat. i. uentorū stridorē dabat. & seruabat. i. pseruabat a putrefactione. prædā recentem. i. nō solitā. & tñ hic uidelicet miser piscator properat. i. festinat portare rhombū illū ad imperatorē. tanq̄ Auster uentus ille tepidus & humidus urgeat. i. impellat tismore corruptionis. Vtq; lacus &c. Ostēdit q̄o oblatus est piscis.

a Ordo est. Vt. i. postq̄ lacus, qui erant sub mœnibus Albæ suberant sup, piscatori. i. poq̄stuam superauerat lacus, & appropinquarat Albæ ubi tunc Domitianus in collegio sacerdotū erat. ubi. i. in quibus lacubus: Alba quamq̄ diruta. i. deleta a Tullo Hostilio: tamen supp. seruat ignē troianum, qui perpetuus erat & colit Vestam Deam uirginitatis q̄ per ignem signatur. minorem. i. quā Romæ a Numa coli iussa est. turba miratrix obstitit parūper. i. paruo tēpore piscatori intranti. i. uolēti intrare. & cessit. i. locū dedit. ualuæ. i. ianuæ. patuerūt. i. aptæ sunt. apportāti. s. facili cardine. i. reuolucro earū. patres. s. senatores exclusi expectāt obsonia admissa. i. rhombū: quē pluris q̄ patres faciebat imperator.

IOAN. BRIT. ¶ A D Atridem: ad Domitianū. nam ut Agamēnon oīum græcorū ducum uoluit imperator appellari: ita Domitianus non solum dux ducū, & princeps principū, sed etiā Deus. aut appellauit Atridē a crudelitate, ut quando Neronē etiam dixerit. ostendat in oibus Neroni similē fuisse. ut sit: Itur ad Atridē idest ad Neronē alterum, qui matrem suam interemit Agrippinā, sicut Orestes Atrei nepos & Agamemnonis filius matrē suā Clytemnestram. ¶ Tunc picens. i. piscator de Piceno agro, qui rhombum cœperat. aut reuera nomen est propriū, sicut apud Martia. Scribit in aduersa Picens epigrammata charta. ¶ Maiora. i. pretiosiora q̄ priuato conueniant homini: quasi dicat digna tantum principibus. ¶ Iste dies agatur genialis: hic dies celebretur summa cū uoluptate. Nam tunc Genio operam dare dicimus, cum animi relaxationem sequimur. Persius: Indulge genio, carpamus dulcia, nostrum est quod uiuimus. ¶ Laxare stomachum: hoc dictum est per irrisionem a poeta in exprobrationem gulæ. ut sit Stomachum tuum extende, atq; imple. nam quæ implentur, laxantur, & extenduntur. ¶ Sagini:

Sagino Sagina idest pisce saginato. nam sagino idem est quod pinguefacio. unde Sagina pro pinguitudine accipitur. ¶ Seruatum in tua sæcula: aperta & manifesta adulatio, quæ omnibus fere grata esse consueuit. Vnde Seneca ad Lucilium: Quicquid in nos adulatio sine pudore congessit: tanquam debitum prehendimus: optimos nos esse sapientissimos affirmantibus assentimur: cum sciamus illos multa mentiri: adeo quoq; indulgemus nobis, ut laudari uelimus in id, cui contraria iam maxime facimus. Mitissimum ille se ipsis in supplicijs audit: in rapibus liberalissimum: in ebrietatibus ac libidinibus temperatissimum. Sequitur itaq;, ut ideo mutari nolimus, quia nos optimos esse credimus. ¶ Quid apertius? scilicet ista adulatione. ¶ Surgebant cristæ: translatio a Gallis sumpta, quibus cristæ eriguntur: quod alacritatis est iudicium: idest Domitianus licet cognosceret manifestam esse adulationem: mira tamen afficiebatur lætitia: & sibi placebat talia audiendo. ¶ Nihil est: ualde. enim aures principium adulationibus delectantur. Vnde Alexander Macedo prædicantibus se Iouis esse filium, aliquando credidit ita. ut cum in India uulnus accepisset, magnumq; sentiret dolorem: Omnes, inquit, iurant me esse ipsius filium, sed uulnus hoc hominem esse me clamat. ¶ Cum laudatur Dijs æqua potestas: ex historia est. Nam tantæ fuit stoliditatis & arrogantiæ, ut cum audiuisset se nominari Deum: per libellum statim edixerit, ne alia præfatione appellaretur. unde Martialis in quinto: Edictum domini, Deiq; nostri. Et ipse Domitianus cum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam sic cœpit: Dominus & Deus noster sic fieri iubet. Vnde institutum post hac ut ne scripto quidem, ac sermone cuiusquam appellaretur aliter. ¶ Sed deerat: in irrisionem principis hoc fingit poeta, eius luxum, & gulam notās. ¶ Deerat: idest tantus erat piscis: ut nulla extaret patina, quæ eum coquendū integrum caperet. ¶ Pallor: idest timor. ab eo quod præcēdit id quod sequitur. Nam timorē pallor sequitur. Multi enim ob principis crudelitatē pallebant. unde ita scribit Cor. Tacitus in uita Iulij Agricolæ, ut ante diximus: Præcipua sub Domitiano miseriarum pars erat. uidere & aspici, cū suspiria nostra subscriberentur, cū denotandis hoium palloribus sufficeret sæuus ille uultus, & rubor, quo se contra pudorem muniebat. ¶ Amicitiæ magnæ. i. imperatoriæ. Vnde prima Satyra: Magni delator amici: idest imperatoris. quam & miseram appellat ab effectu, q̄ infelices fierēt, qui eam sequerētur. ¶ Pegasus: iurisconsultus fuit celeberrimus temporibus Vespesiani: a quo & urbi præfectus fuit: ut Pomponius in origine iuris est auctor. Verū illū suspirio quodam satyrico nō præfectum urbis sed uillicum appellat: iuuenes urbem Romam iam principum sæuitia ita deformatā, atq; desertam: ut iam potius rus, q̄ urbs uideri queat. unde bene subdit. ¶ An ne aliud tunc præfecti? quasi dicat non est mirum me uillicum appellasse Pegasum: quia tunc præfecti aliud nihil erant, q̄ uillici quasi non ciuitatis, quæ iam nulla erat, sed ruris præfecti. qui proprie uillici appellantur. Nam Romani inter seruos rei rusticæ destinatos, uillicos appellarunt. qui totius uillæ curam gererent, totiq; familiæ imperarent. Bubulcos uero quibus cura esset arandi, & serendi. Mediastinos uero qui reliqua ruris opera peragerent: utpote qui scrobes effoderent, fossas purgarent, fruges legerent, & reliqua id genus opera rustica. Columellam. Præfectura autem urbis omnia omnino sibi crimina uendicauit: nec tantum ea, quæ intra urbem admittuntur, uerū ea quoq; quæ extra urbem intra Italiā. Lege iurisconsultū lib. pr. Digestorum. οἰκονόμος aūt tam pecuniæ, q̄ frugum, & oīum quæ dominus possidet, dispensator est. ¶ Abolla: de abolla dictū in tertia Satyra. ¶ Liburno. i. seruo Nomenclatore, qui in senatum patres uocaret: nam (ut diximus ante) ex Liburnia serui proceræ staturæ mittebantur, & proinde dominis grati. superius. Et ingenti curret superiora Liburno. Villicus Econo mus

ASCen. ¶ I T V R ad Atridem: idest terrificum & magnanimum imperatorem Domitianū, qui Agamemnoni comparandus est. & hoc ironice. uel (ut Manci. dicit) tanquam ad Orestem Atridem nepotem, & matris interfectorem. tunc Picens adulator ille dixit. O imperator accipe obsonia maiora. idest excellentiora. focis priuatis idest qui debeant coqui in focis priuatorum. iste dies agatur genialis. idest sicut is in quo Genio. idest Deo naturæ indulgeri solet: hoc est natalis, quo uoluptati & libidini maximam operam dabāt. propera laxare: idest euacuare. saginis: idest pingui pistrino. uel potius laxare: idest recreare, & laxum reddere stomachum tuum saginato pisce. & consume rhombum seruatum a fatis scilicet. in: id est usq; ad tua sæcula: quod patet. quia ipse uoluit capi. quid apertius inquit poeta posset mentiri? uel sunt uerba Picentis. quod apertius q̄ capi uoluisse. quasi dicat nihil. & tamen cristæ: idest spinæ surgebant illi: scilicet rhombo præ indignatione q̄ captus esset. uerum nihil est quod potestas æqua: idest æqualis Dijs: idest Domitianus, qui se dominum & Deum uoluit appellari: idest cui persuasum est q̄ Deus esset, non possit credere de se cum laudatur. Sed deerat &c. Iuuenta est poetæ occasio describendi fæuitiam Domitiani: & perfidiam adulatorum: & quam quisq; apud Domitianum uitam ageret. ideoq; recenset consilium procerum dicens ipsos uocatum ad hoc: ut disquirant quo pacto piscis ille coqui debeat, aut apponi. non enim habebatur uas satis capax: nec dignum uidebatur talem piscem concidi. Ordo est. Sed mensura patinæ: idest uasis patentis in quo piscis apponeretur, deerat pisci. proceres ergo uocantur in concilium: idest concionem ad capiendum consilium. quos proceres ille: scilicet Domitianus oderat. & in quorum facie sedebat: idest apparebat cum uocati essent. pallor in signū timoris. miseræ, quæ miserū exitum habebat. & magnæ. i. imperatoriæ amicitiæ. Pegasus uir ille Albanus positus. i. cōstitutus. modo. i. paulo ante. uillicus. i. tanq̄ uillicus. i. gubernator uillæ. quamuis esset pfectus urbi. s. Albanæ. attonitæ. i. pculsæ q̄si tonitru Iouis edicto Domitiani. pperabat. i. properanter currebat primus. & hoc abolla ueste tali rapta. i. celeriter accepta. & Liburno, i. præcone ex Liburnia clamante.

¶ I A M

Currite iam sedit,rapta properabat abolla
Pegasus,attonitæ positus modo villicus vrbi.
Anne aliud tunc præfecti?quorum optimus,atq;
Interpres legum sanctisssimus,omnia quamquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Iustitia,venit & Crispi iucunda senectus,
Cuius erant mores,qualis facundia,mite
Ingenium,maria,ac terras,populosq; regenti
Quis comes vtilior,si clade,& peste sub illa
Sæuitiam damnare,& honestum afferre liceret
Consilium?sed quid violentius aure tyranni?
Cum quo de pluuiis,aut æstibus,aut nimboso
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem,nec ciuis erat,qui libera posset
Verba animi proferre,& vitam impendere vero.
Sic multas hyemes,atq; octogesima vidit
Solstitia,his armis,illa quoq; tutus in aula.
Proximus eiusdem properabat Acilius æui
Cum iuuene indigno,quē mors tam sæua maneret,
Et domini gladiis iam festinata,sed olim
Prodigio par est in nobilitate senectus,
Vnde fit,vt malim fraterculus esse gigantum.
Profuit ergo nihil misero,quod comminus vrsos
Figebant numidas albana nudus arena
Venator.quis enim iam non intelligat artes
Patricias?quis priscum illud miretur acumen
Brute tuum?facile est barbaro imponere regi.
Nec melior vultu quamuis ignobilis ibat
Rubrius,offensæ veteris reus,atq; tacendæ.
Et tamen improbior Satyram scribente cinædo.

AN. RIT. ¶ I A M sedet.s.imperator. ¶ Anne aliud tunc præfecti.i.subaudi erant,q̄ uillici? ¶ Quorum.s.pręfectorum. ¶ Optimus.s.erat. ¶ Interpres legum.i.ipse Pegasus legum peritus,& iuris optimus & sanctissimus erat. ¶ Tractāda inermi iustitia:& si,inquit,sanctissimis erat moribus tamen sęuitiā Imperitoris ueritus,putabat non omnia sibi agenda,ut iustitia postulabat,sed ad nutū & uolūtatē principis omnia esse moderāda. sicq; moraliter docet principes assentatoribus delectari:assentatoresq; eis semper pręsto esse,q ex stultis fatuos reddunt homines.ergo iustitia inermi i. debili & modica. ¶ Venit & Crispi:hic est ille Vibius Crispus orator,qui(ut scribit Quintilianus) delectationi natus cuidā(auctore Tranquillo)interrogāti:esset ne quis intus cū Cęsare Domitiano:nō absurde respōdit:Ne musca quidē. unde poeta iucundā senectutē appellat,quo facetus esset. Consueuerat.n. Domitianus initio principatus sui quotidie sibi horariū sumere:nec quicq̄ amplius q̄ muscas captare ac stilo peracuto cōfigere. ¶ Maria ac terras sensus est:Crispus moribus principis se optime accōmodabat:ut p omnia assentaretur. Sed nemo unquā utilior comes Imperatori fuisset totū orbem regenti:si ei licuisset per sęuitiā principis omnia libere loqui. legēdumq; est cū interrogatione. ¶ Illa clade & peste.hoc est Domitiano,qui cōmunis erat quædam omniū pernicies. ¶ Dānare sęuitiā.i.scelera hominū aut(quod magis placet) libere accusare & coarguere. ¶ Sęuitiam:principis,qui more sęuissimi tyranni uerū audire nolebat,unde sequitur:Sed qd uiolentius aure tyranni? ¶ Cum quo de pluuijs:sensus est:Imminebat mortis periculū amico:si quid forte locuturus de rebus incertis aliquid dixisset:quod eius uoluntati fuisset aduersum. ¶ Fatū:mors. ¶ Pendebat:in ambiguo erat:ueluti sunt res pendulę in ambiguo ne cadant. ¶ Ille:Crispus. ¶ Cōtra torrentē:illi dicuntur cōtra torrentē niti,qui cōtendunt eos uincere,quos nequeunt.est autē metaphora prouerbialis ab ijs,qui cōtra torrentem natare nituntur.nam torrens magno impetu ferri consueuit:hoc est nunquam imperatoris uoluntati refragatus est. ¶ Nec ciuis erat:efferatam Domitiani crudelitatem ostendit,cū nemo esset,qui libere loqui auderet. ¶ Sic.i.per hanc ingenij comitatem. ¶ Octogesima solstitia.i.octoginta annos:qbus in aula principum est uersatus. Nam etsi in anno duplex est solstitium brumale & æstiuum:cum tamen absolute ponitur,pro æstiuo tantum intelligimus.ergo quot solstitia dicimus,totidē annos intelligimus. Vnde Virgil. Humida solstitia,atq; hyemes optate serenas Agricolæ. hic enim intelligimus de solstitio æstiuo. Sic etiam apud Columellam:Sunt quædam loca,quæ solstitijs minus concalescunt:sed frigoribus hyemis intolerabiliter horrent.ita:ut semper solstitium absolute positum æstiuum intelligatur. Contra uero brumale solstitiū non dicimus absolute:sed semper solstitium brumale. Est autem solstitium ęstiuum.8.Calen.Iulij.die,quo tempore remeare ad inferiores Sol incipit circulus.de eo sic Pli.li.18.ca.27. Iulij uero longissima dies totius anni,& nox breuissima solstitium conficiunt. Hyemale uero.8.Calend.Ianuarias.die,quo tempore Sol altiores incipit circulos petere.dictum autem solstitium,quasi Solis statio. Tūc enim Sol stare uidetur. ¶ His armis:sensus hic est & ordo:Acilius eiusdem ęui properabat. proximus.i.secūdus post Crispum,tutus in illa aula his armis.i.pari arte & paribus moribus & assentationibus. Hic est ille Acilius Glabrio quem postea(ut scribit Tranquillus) supplicio affecit una cum Saluidieno,& Orfito,quasi molitores nouarum rerum. fuit etiam ijsdem temporibus Acilius Rufus uir consularis.de quo Plin.in epist.ad Vrsum:Censuit Acilius Rufus consularis designatus inquisitionem Bithynijs dandam. ¶ Illa aula:tam sęui principis.est autem aula sedes & domicilium imperatoris & tyranni.unde fit aulicus qui in aula uersatur,& tyranni est cōtubernalis. ¶ Cum iuuene indigno:aliq de Eludio filio Eludij,quem Domitianus interemit,putant intelligendū:q quasi scęnico exodio sub psona Paridis & Oenones diuortiū suum cum tractasset. sed cū plurimos iteremerit:nulla extat historia qs fuerit iuuenis,qui cū Acilio properabat. ¶ Festinata:i iuuenibus mortem acerbam & festinatam appellare solemus,quasi quę ante tempus festinet. Vnde festinata legendum est:non autem destinata.uersus enim breuis est in destinata.recte autē poeta mortem(ut dixi) destinatam appellat,quę iuuenem opprimat quasi quę celerius festinet q̄ conueniat. ¶ Gladijs domini:Domitiani.sed olim.i.superioribus temporibus:qbus Domitianus imperabat. Hicq; apparet Iuuenalem Satyras suas non scripsisse sub Domitiano. Sensus est:Tā multos,inquit,Domitianus efferata quadam crudelitate ciues interemit:ut in prodigio haberetur,si quem in urbe offenderes senem nobilem & patriciū. Prodigium autem dicitur(auctore Festo) uelut predictū quod prædicat. Vnde & Cic.li.2.de natura Deorū ait:Ostenta,monstra,portēta & prodigia dicta q ostēdant,monstrent,portēdant,prædicant. ¶ Vnde fit ut malim:cum igitur,inquit,imperator in nobilitatem tam atrociter sęuiret(nā ut scribit Eusebius,multos i exilium ex nobilibus misit,& occidit) maluerim fraterculus esse gigantum:qui terræ filij fuerunt.i.ignobilis,& obscurus,q̄ patricius & nobilis. Nam qui obscuro genere essent orti:quasi quorum parentes ignorarentur:filij terræ appellari consueuerunt.quare Lactant. Firmianus lib.1.diuinarum Institutionum sic inquit:Minutius fœlix in eo libro,qui Octauius inscribitur sic est argumentatus Saturnum cū fugatus esset a filio,in Italiamq; uenisset,Cęli filium dictum:q soleamus eos,quorum uirtutes miremur:aut eos,qui repentine aduenerint de cęlo cecidisse dicere terrę autem eos esse filios,qui ignotis parentibus sint nati. Vnde & Tertulianus in Apologetico de Saturno loquens sic scribit:Dictus autem Terræ & Cęli filius,quia ignoti uel inopinato apparentes de cęlo superuenisse dicuntur:ut terræ filios uulgus uocat,quorum genus incertum est. Cic.ad Atticum.1.libr.Sed hæc ad te scribā alias subtilius. Nam neq; adhuc satis mihi nota sunt:& huic terrę filio nescio cui committere epistolam tantis de rebus non audeo. ¶ Fraterculus:satis lepide se fraterculum,& non fratrem dicit:utpote qui sentiat tantę moli gigantea se parem non esse. ¶ Gigantum:gigantes(ut fabulosa prodidit antiquitas) ex imis terrę uisceribus nati sunt immanissimo corpore:qui cum conati essent e sede cęlesti Deos deturbare:tam acriter utrinq; pugnatum est:ut Dij in Ægyptum usq; fugati sint:qui demum parta uictoria gigātes perdiderunt. Berosus uetus Babylonicus historiam persequens scribit in Syria circa Lybanum fuisse Enos urbem maximam gigantum,qui uniuerso orbi dominabantur ab occasu Solis ad ortum. Hi uastitate corporis ac robore cōfisi inuentis armis omnes opprimebāt,

Marginal notes: Aula — Aulicus — Solstitiū — Podigiū — Gigātes — Enos

libidiniq; inseruientes inuenerunt papiliones, & instrumenta musi
ca, & omnes delicias, Maducabat homines, & procurabant abor
sus, in edulium q; prępar abant, & commiscebantur matribus, filia
bus, sororibus, masculis, & brutis, & nihil erat sceleris, quod non
admitterent, contemptores religionis & Deorum. unde & Macrob.
li. 1. Satur. gentem quandam impiam uocat, Deos negantē. & adeo
existimatam Deos pellere de cęlesti sede uoluisse. horum pedes in
draconum uolumina desinebant: quod significat nihil eos rectum,
nihil superum cogitasse, totius uit; eorum gressu atq; processu in
inferna mergente. ¶ Profuit ergo: putabat, inquit, se per studium ue
nationis theatralis, quo & ipse imperator maxime delectabat pos
se sęuitiam eius effugere: ac proinde feras in arena conficiebat: ut
placeret. simulq; se ipsum fatuum ostendebat: quippe qui & nudus
idem efficeret. sed nihil inquit ei hoc profuit: quia tales artes iā nos
uerat Imperator. ¶ In Albana arena: nam & in Albano: ubi quotan
nis quinquatria Mineruę celebrabat: feras conficiendas exhibuit:
Numidia ipseq; centenas uarij generis confecit. auctor Tranquillus. ¶ Numi
das: libycos. Nam Numidia pars est Africæ imperio Masinissæ clas
ea. dicta Numidia a pascuorum fertilitate. nam νομή pascua, siue pas
bulum significat. o igitur conuersa in u fit Numidia. Inde Vrsi feros
ces mittebantur. Plin. lib. 8. sic inquit: Annalibus notatum est Do
mitium Ænobarbum ędilem curulem Vrsos Numidicos centum,
& totidem uenatores Æthiopas in Circo exhibuisse. Miror adiectū
Numidicos fuisse, cum in Africa Vrsos non gigni constet. Et miror.
Plinium negare Vrsos gigni in Africa: cum cæteri scriptores nasci
affirment. Solinus: Numidici ursi forma cęteris pręstant. Martia. Et
freno libyci domantur Vrsi. Virg. lib. 5. Horridus in iaculis & pel
le libyssis Vrsæ. Idem lib. 8. Effultum spolijs, & pelle libyssidis Vr
sę. ¶ Nudus: depositis uestibus: ut esset expeditior & quasi quandā
stultitiam. ¶ Quis iam non est, inquit, opus his artibus principem se
duci: qui simulatam nobilium nosceret stultitiam. ¶ Brute: Brutus ut
auunculi sui Tarquinij superbi sęuitiam uitaret, cum ab eo omnem
nobilitatis indolem excerpi, interq; cæteros etiam fratrem suum,
qui uegetioris ingenij erat, interfectum animaduerteret, obtusi se
cordis esse simulauit eaq; fallacia maximas uirtutes suas texit. Ait
ergo poeta: Rudi illa ætate facile potuisti Brute principes decipere.
Sed nunc, inqt, nemo esset qui artes illas tuas nō nosceret. ¶ Acu
men piscum: hoc est prudentiā & sagacitatem illam priscam. i. qua
Imponere priscis usus fuisti temporibus. ¶ Imponere: seducere. Nam impono
cum datiuo tātum iungitur, efficiturq; neutrum: idem est, quod se
duco & decipio. Seneca ad Lucilium: Oculis nostris imponimus. i.
oculos nostros decipimus. Plin. epistola ad Proculum: Si modo mi
hi non imposuit recitatio tua: leges eium suauissime & peritissime.
Impostura inde fit etiā impostura. i. deceptio. ¶ Regi: Tarquinio superbo. ¶ Bar
bato: nam romani quadringentis & quadragintaquatuor annis in
tonsi fuerunt, cum tonsores nō haberent. eos postea Ticinius Me
na ex Sicilia in urbem adduxit. Olim tonsores non fuisse significāt
antiquorum statuę, q; plerę q; habent capillum & barbam magnā.
auctor Varro libr. 2. de re rustica. ¶ Nec melior. nec lætior, sed pari
tristitia. ¶ Quamuis ignobilis: hinc ostendit nimiam Domitiani cru
delitatem, qui in omnes pariter sęuiret, tā nobiles, q̄ plebeios. ¶ Ru
brius: hic Rubrius temporibus fuit Domitiani, ut ipse ostendit poe
ta. sed historia minime est, nota, quomodo reus fuerit offensæ uete
Locus obscurus ris & tacendæ. Itaq; de hoc adhuc querendum censeo. quæ autem
ab alijs afferūtur ex testimonio Taciti de Rubrio Gallo, aliog; Ru
brio, qui in coniuratione Pisoniana deprehensus est, non placent:
cum ad rem poetę minime sint accōmodata. ¶ Et tamē improbior:
licet, inquit, Rubrius ignobilis esset, & humili loco natus, tamen im
probior fuit Nerone ipso, qui Satyram scripsit in Quintianum, ap
pellauitq; eum mollem, & effœminatum: cū ipse esset cinędus. Nam
nupsit Doryphoro seruo, ut scribit Tranquillus, sicut ipsi Sporus.
Tacitus eum appellat Pythagoram, quem Tranquillus Dorypho
Doryphorus rum: ea forte ratione a Tranquillo Doryphorus appellatur, quem
proprio nomine dicit Tacitus: q; satelles fuerit Domitiani. nā Grę
ci dicunt Doryphorum satellitem ab hasta ferenda: quæ Dory grę
co uocabulo nominatur. Quod autem Nero in Quintianum scri
pserit, sic prodidit Tacitus Quintianus molli corpore infamis, & a
Nerone probroso carmine diffamatus, contumelias ultum ibat. Er
go cinædo scribente Satyram. i. Nerone: qui carmen probrosum
scripsit in Quintianum, cum & ipse esset cinædus: carmen etiam
Elegiacum scripsit. Mart. lib. 9. Ipse tuas etiam ueritus Nero dicitur
aures: Lasciuum iuuenis cum tibi lusit opus Scripsit etiam Iliada,
auctores Tranquillus, Tacitus, & Eusebius.

¶ O Proceres sup. currite. i. celeriter uenite ad cōsilium. nam sup. A SC
imperator sedit. i. iam locum coepit. Graphice aūt expressit uocē cla
mantis, & trepidantis. non enim multis uerbis utitur. & tanq̄ de no
to: nō dicit quis sedit, nec qui currant. dico Pegasus uillicus: & si di
cas q; prępfectus esset. respondet: Anne pręfecti urbis aliud sup. erāt
tunc q̄ uillici/ Vel sic: an ne pręfecti: tunc aliud sup. faciebant, q̄ Pe
gasus qui properabat. q. d. non. quorum. s. pręfectorum. hic. s. Pe
gasus erat sup. optimus. atq; sanctissimus interpres legum. q̄q̄ pu
tabat omnia esse tractanda iustitia inermi. i. sine ui & potētia. & hoc
temporibus diris, quia tempora essent dira: quibus nō liceret in ma
los imperatori caros rigorem iustitiæ exequi. Iucunda senectus Cri
spi. i. ipse iucundus senex Crispus. uenit & . i. etiā. cuius mores erāt
sup. tales. qualis facundia. i. dulces & amabiles. & ingenium mite. i.
benignum & placidum. unde Statius: Lumina nestorei mitis prudē
tia Crispi &c. Quis sup. esse posset comes utilior Domitiano sup. re
genti maria, terras, ac populos. i. imperium Romanum: ea continēs
si liceret sub illa clade & cęde, quā Domitianus in bonos exercuit,
damnare sęuitiam: & ferre honestum consilium. q. d. nullus. sed q d
est sup. uiolentius aure tyranni, s. Domitiani. q. d. nihil, utpote cum
quo fatum. i. mors. amici, i. quem simulabat sibi amicū: locuturi de
pluuijs, aut ęstibus. aut nimboso. i. uentoso uere & autumno. s. i. de
dispositione temporis. pēdebat, i. imminebat. igitur quia sciebat ea
non licere. nunq̄ direxit brachia contra torrentem. i. fluxum impes
tuosum: hoc est nunq̄ quicq̄ fecit contra uiolentiam Domitiani. nec
erat sup. aliquis tōc temporis ciuis. uel nec ipse Crispus cum habe
ret mite ingenium nō erat talis ciuis, qui posset proferre libera uer
ba animi & impendere uero uitam. i. qui uellet dicendo uerum, obi
re mortem inferendam a tyranno. Hæc omnia possunt ironicos le
gi: quia Tacitus Crispum inter claros magis, q̄ inter bonos haben
dū censet. Sic. i. per assentationem, aut per dissimulationē. ipse Cri
spus uidit multas hyemes, quia octoginta. & octogesima. i. octogi
ta solstitia sup. ęstiualia: hoc est octoginta annos: quos (ut accumu
latius eloqueretur) in hyemes & ęstates diuidit. sicut Virg. in. 1. Æ
neid. triennium dicens: Tertia dum Latio regnantem uiderit ęstas.
Ternaq; transierit Rutulis hyberna subactis. Accipit hic solstitia
pro ęstiualibus. sicut Virg. in Buco. Solstitium pecori defendite. Nā
si bina solstitia quadraginta annis dederit: iam non erit senes uidit
inquam octoginta solstitia. tutus his armis. i. uel hac comitate, uel
hoc silentio & dissimulatione. quoq;. i. etiam. in illa. i. in sęuissima
aula. Acilius uir ille eiusdem æui properabat proximus sup. Crispo
cum iuuene indigno, quem iam sęua mors ut passus est. & quæ
destinata. i. addita illi est gladijs domini: idest Domitiani. maneret
.i. certissime futura expectaret. Dicit Calderinus hunc quoq; Aci
lium uocatum: quem quis si latere Mancinellus dicit. sed quia (ut
Seruius docet) quoties patris & non filij nomē exprimitur: eodem
nomine fuisse credendi sunt: facile in sententiam Calderini conces
serim etiam si filius eius non fuerit: nisi Valla Domitium appellaret.
Sed senectus in nobilitate est olim: idest iam multis annis. par idest
similis. prodigio: hoc est prodigium creditur nobilis senex: quia
(ut etiam dicitur Eccle. x.) Omnis potentatus breuis uita. Et Saty.
decima dicturus est poeta: Ad generum Cereris sine cæde & uulne
re pauci Descendunt reges, & sicca morte tyranni. Vnde: idest qua
de re fit: ut ego malim esse fraterculus: idest de genere gigantum:
qui filij terræ sunt: & ideo ignobiles: utpote quorum parentes igno
rentur. Quando enim specialia nescimus, ad generalitatem recur
rimus: & ideo filij quorum parentes sunt ignoti: dicuntur (aucto
re Seruio) filij Neptuni secundum eos, qui omnia ex humore pro
creari dicunt. sicut Tales Milesius. unde illud. 4. Georgicorū Ocea Filij Neptuni
numq; patrem rerum. Qui uero ex terra potissimam originem ho
mines trahere dicunt: sicut & fides habet: dicunt quorum parentes
ignoti sunt esse filios terræ. unde Persius Satyra sexta: Pręsto est mi Filij terræ
hi Manius hæres Progenies terræ: quære ex me: quis mihi quar
tus Sit pater: haud prompte dicam: tamē adde etiam unum: Vnum
etiam terræ est iam filius. Dicit autem fraterculus per diminutio
nem: quia non affectat molem corporis gigantei: sed ignobilitatem
ut tutus sit a persecutione tyrannorum: respectu igitur gigantum
paruus sit. Ergo cum mori debuerit: dicit enim Valla, q; cum Aci
lij filium Domitianum Domitianus occidisset: ipsum Acilium, quo
poenas sentiret seruauit incolumem. Nil fuit misero. i. Domitio iu
ueni, q; uenator ipse nudus. i. inermis, ut Domitiano eius rei studio
so placeret. figebat comminus: idest de prope. ut dicunt: idest ense
ursos numidas: idest magnos & feroces: quanti & quales sunt in
Numidia parte Libyæ in arena Albana. Quis enim non intelligat.

iam

Montani quoq; venter adest abdomine tardus,
Et matutino sudans Crispinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera, sæuior illo
Pompeius tenui iugulos aperire susurro,
Et qui vulturibus seruabat viscera dacis
Fuscus marmorea meditatus prælia villa.
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui nunq̃ visæ flagrabat amore puellæ,
Grande,& conspicuū,nostro quoq; tēpore,monstrū,
Cæcus,adulator,dignusq; a ponte satelles,
Dignus aricinos qui mendicaret ad axes,
Blandaq; deuexæ iactaret basia rhedæ.
Nemo magis rhombum stupuit, nam plurima dixit
In leuum conuersus,at illi dextra iacebat
Bellua,sic pugnas Cilicis laudabat,& ictus,
Et pægma,& pueros inde ad Velaria raptos.
Non cedit Veiento, sed vt phanaticus œstro
Percussus Bellona tuo diuinat,& ingens
Omen habes inquit,magni,clariq; triumphi,
Regem aliquem capies,aut de temone britanno
Excidet Aruiragus,peregrina est bellua,cernis
Erectas in terga sudes:hoc defuit vnum
Fabricio,patriam vt rhombi memoraret,& annos.

iam artes patricias:idest patriciorum: hoc est ex patribus seu senatoribus ortorum. artes:idest calliditates: qui se infames exhibeant: & ob id stultos: & sæuitiam tyranni euitarent: quasi dicat nemo: quia quilibet intelligit id eos ea gratia facere o Brute quis miretur illud tuum priscum: idest priscis temporibus mirandum. acumen: idest ingenium tuum: quo Tarquinij Superbi superbiam euitasti: quasi dicat nemo. sed facile est imponere: idest fraudem facere, aut imponere falsam opinionē regi barbato:scilicet Tarquinio superbo eo tempore nato: quo reges Romani barbati,& intonsi erant sed nunc per quam difficile esset callidos tyrannos latere aut circumuenire. Nec melior uultu: describit reliquos ad conciliū citatos. Vnde ordo est: Rubrius Gallus quamuis ignobilis:tamen sup. non ibat ad cōcilium melior:idest confidentior uultu,q̃:scilicet ille iuuenis:quia uterq; pallebat timore: existens reus ueteris,atq; tacendæ offensæ. duplex est huius offensę expositio:aut stupri:quod scelus p̄ turpitudine nimirum tacendum est: aut (ut Mancinellus sentit contra Calderinum) offensæ tacendæ:idest quam incurrit:quia non tacuit pro Flauio Sabino contra Cecinnam. Et quamuis supple non melior esset :hoc est tantumdem timebat tñ erat improbior:idest impudentior. cinędo:idest muliebria patienti. scribente Satyram:idest carmē maledicū i alios, qd' iprobissimū ē.

IOAN. BRIT.

❡ MONTANI quoq; uenter adest:de Curtio montano intelligit. de quo multa apud Tacitum leguntur, cum ulem fuisse causidicum ostendit in. 1 1. Satyra. Dic tibi qui sis Orator uehemens, an Curtius, an Matho. Dictum autem satyrice: Q uoq; uenter adest:ut ostendat hominem corpulentum fuisse, & epulis intentum. unde eum in sequentibus ostendit magnam edendi habuisse peritiam, cum ait: Nulli maior fuit usus edendi. ❡ Abdomine: Pli. li. 1 1. cap. 3 7. ut diximus in secūda Satyra docet abdomen ab antiquis uocatum, quod nunc sumem. ❡ Et Crispinus: scilicet adest. ❡ Sudā, Amomo matutino: idest unguento perfusus matutino. Est autem Amomum genus fruticis prouenìens in Syria, cuius uua in usu est frutice uenoso, palmi altitudine, carpiturq; cum radice. Ex eo unguentum fit pretiosissimum. unde Plinius: Omnia autem acutiora fiunt costo amomo, quæ maxime nares feriunt. Vnguento etiam quod dicebatur regale, iter alia adhibebatur etiam amomū. ❡ Matutino non placet ut exponas orientali: sed quo mane ungeretur. matutinum autem dicimus a Matuta Dea: idest Aurora. ❡ Quātum uix se dolent: inuidiose hoc dicit in Crispinum, quem ubiq; ut luxuriosum & mollem lacerat. ❡ Duo corpora: nam mortuorū corpora perungebantur. Plini. Vnguentorum quoq; honos ad mortuos pertinere cœpit. Persius noster: Ossa inodora dabit. ❡ Pompeius: subaudi a superioribus adest. Tēporibus Domitiani multi (ut diximus) quæstus causa ad delationem se contulerant. inter quos & Pompeius. Sed cū temporibus Domitiani plures extiterint eiusdem nominis, de Pompeio Rufo possumus intelligere. de quo ita Plin. in epistola ad Cornelium Minutianum: Quinetiam duo consulares Pompeius Rufus & Libo frugi læserunt Norbanum testimonio: tanq̃ apud iudicem sub Domitiano Saluij liberalis accusatoribus affuisset. Damnatus & in insulam relegatus est. Licet etiam (ut diximus in. 1. Saty.) intelligere de Pōp. Falcone. de quo idē Pli. Cōsulis an existimāte i tribunatu causas agere decere. ❡ Aperire iugulos: figurata locutio. s. ad aperiēdos iugulos. Iuguli aūt, (uel iugula (utrūq; n. legit̃ apud ꝓbatissimos auctores) sunt illa duo ossa, q̃ ab utroq; humero trāsuersa extēdūt̃ supra summitatē pectoris ubi desinit collum, & ubi coniunguntur ueluti lacunam quandam efficiunt, quæ duo maior est, eo excellentius in homine ingenium indicat. unde Zophyrus physognomon, qui se profitebatur hominū more, naturasq; ex corpore, oculis, uultu, fronte pernoscere, stupidū esse Socratē dixit, & bardū, q̄ iugula cōcaua nō haberet: obstructas eas partes & obturatas esse dicebat. Ibi locus est maxime cædi obnoxius. Lucanus: Iugulumq; senilem Cōfodiam. hinc fit uerbum iugulo: quod non modo gladio: sed & morbo occidere significat. Celsus lib. 3. Nam quartana neminem iugulat. De iugulo ita scribit Celsus lib. 8. Iugulum uero si trāsuersum fractum est, nonnunq̃ per se rursus recte coit: & nisi mouetur sanari sine iunctura potest. Nonnunq̃ uero maximeq; ubi motum est elabitur, fertq; id quod a pectore sub id quod ab humero est in posteriorem partē inclinatur. Et paulo infra: A dextro uero iugulo si id fractum est ad alam sinistram a sinistro ad dextram. De iugulo item sic Aristoteles lib. 1. Cōmunis colli & pectoris pars iugulū est. Iugula uero genere fœminino signum celeste esse docet Varro i ligua latiali. de quo meminit Plau. in Amphytrione Neq; Iugula, neq; Vesperugo. ❡ Tenui susurro: minima delatione ut notet Domitianū, qui minimam ob rem quocunq; accusante ciues damnabat. ❡ Meditatus prelia uilla: hoc est qui i animo suo pręlia pertractauerat in uilla sua. Aut qui exercuerat pręlia in uilla, tentans quid posset efficere aduersus hostem. Nam meditari accipitur pro cogitare & mēte pertractare. ut illud Horatij: Nescio quid meditans nugarum. Terēt. Meditata sunt mihi omnia mea incommoda. Item pro exercere. ut illud Quintiliani: Declamatio est forensium actionum meditatio. i. exercitatio. Plin. in Panegyricis Traiani: Cum in illa meditatione campi militaribus turmis imperatorium puluerem, sudoremq; misceres. ubi accepit meditationem pro prolusione. & sic meditari pro proludere. Sic Virg. contra proludere accepit pro meditari: Aut sparsa ad pugnam proludit arena. i. pręmeditatur. Sic Cicero: Si mecum i hac prolusione nihil fueris. i. in hac pręmeditatione certaminis. Iosephus de bello Iudaico ait meditationes dici cōflictus sine sanguine: prelia uero meditationes esse cum sanguine. ❡ Et Fuscus: subaudi adest. Est enim Cornelius ille Fuscus, qui temporibus Domitiani prętorianę cohortis pręfectus bellum gessit aduersus Dacos: a quibus in pręlio est occisus. Lege Tacitum. Mar. de eo ita scribit lib. 6. Ille sacri lateris custos, Martisq; togati. Credita cui summi castra fuere ducis. Hic situs est Fuscus, licet hoc fortuna fateri: Non timet hostiles iam lapis iste minas. Grande iugum domita Dacus ceruice recepit. Et famulum uictrix possidet umbra nemus. ❡ Vulturibus: bene autem uulturibus. cadauera enim adeo auide sequuntur, ut triduo ante, aut biduo uolare eo, ubi cadauera futura sunt, tradantur. Plin. lib. x. ❡ Prudens Veiento: Veientonis & Catulli Messalini Cæci mentionem facit Pli. epist. ad Sempronium Rufum: Sic cœnabat Nerua, cum paucis Veiento recumbebat proximus, atq; etiam in sinu. Dixi omnia: cum hominem nominaui, incidit sermo de Catullo Messalino q luminibus orbatus ingenio suo mala cęcitatis addiderat non uerebatur, non erubescebat, non miserabatur. Sępius a Domitiano non secus ac tela, quę & ipsa cęca & improuida ferūtur, in optimū quęq; contorquebat. De huius neq̃tia, sanguinarijsq; sententijs in cōmune oēs super cœnā loquebantur. Hic ergo poeta mortiferū Catullū appellat, ut delatorē & nocētissimū hoiem. Veientonē autem appellat honorifice prudētē. neq; .n. usq̃ apparet eū fuisse malū, sed doctū & familiarē Neruæ. est aūt Fabricius ille Veiento uir senatorius, de quo in. 6. Satyr. intellexit poeta ubi ostēdit Hippiā uxorē eius, relicto marito per impudicitiā gladiatorē abeūtem ab urbe in Ægyptū usq; fuisse secutā. ❡ Nunq̃ uisę: ordo est: Qui flagrabat amore puellę nunq̃ uisę. erat .n. (ut

Abdomen
Sumen
Amomū
Matutinum
Iuguli
Iugula
Iugulare
Iugula
Meditari

dictū est) luminib⁹ orbatus. ⁋ Grāde: expositio ē. ⁋ Satelles dignus
hoc ē dignus q ad pōtes mēdicaret, in qbus solēt ꝓsidētes paupes
stipē a trāseuntibus petere. Sene. In Subliciū pontē me trāsfer, & in
ter egenos abige, nō ideo tamē me despiciā, ꝙ in illoꝝ numero cō
sedero, qui manū ad stipē porrigunt. Iuue. In sequentibus: Nulla cre
pido uacat nusq̄ pons. Idē alibi: Inuitatus ad hæc aliqui de ponte
Satelles negabat. In alio codice legit̄: Dirusq; satelles. ⁋ Satelles: ironice sa
tellitē, quasi pentis custodē appellauit nam satelles ꝓprie is appella
tur, q ad custodia principis assistit. Vnde Cecilius Ciprianus i epist.
ad Donatū: Exigit pœnas pariter de potentiore sublimitas, sit licet
satellitū manu septus, & clausum ac ꝓpe lectō latus numeroso sti
patore tuetur. ⁋ Aricinos. i. q stipē peteret ab ijs, q Ariciā uehūtur.
Nā Aricię, q̄ sita est i cliuo in Appia uia post Albanū montē, lucus
Arthemisium fuit Dianę, qd Arthemisiū appellauere: quo magna populoꝝ multi
tudo confluebat ꝓpter quod mendici in eo cliuo sedentes mendi
cabāt. ⁋ Rhedæ deuexę est. n. cliuus iuxta Ariciā. Mart. Debet Ari
cino cōuiua recūbere cliuo. ⁋ Magis stupuit: q̄ ipse Catullus Messa
linus. ⁋ Sic pugnas Cilicis: Cilix nomē fuit gladiatoris, cui⁹ pugnas
Pęgma simili adulatiōe laudabat. ⁋ Et pęgma: pęgmata machinamēta erāt
lignea, q̄ in triūphorū pōpa ferebātur. eo artificio cōpacta, ut p se
surgerēt ueluti ramos exerētia. Sene. ad Luciliū de artibus liberali
Ludicrę artes bus: Ludicre sunt artes, q̄ ad uoluptatē auriū atq; oculoꝝ tendūt.
his annumeres licet machinatores q pęgmata p se sugētia excogi
tēt & tabulata tacite in sublime crescentia. Marti. Et crescūt media
pęgmata cęlsa uia. Iosephus itē lib. 7. de triūpho Vespasian & Ti
ti loquens sic scribit: Maxime aut erat stupor machinaꝝ, q̄ portabā
tur, siue pęgmatū fabricatio. ꝓ quorū magnitudine timēdū, uirib⁹
portantiū occurrētes timebāt. multa. n. in tertiū nidū, quartūq; sur
gebāt. & magnificentia fabricę cū admiratione delectabāt. De qui
bus sic Claudianus de cōsulatu Mālij Theodosij: Vel q More auiū
sese iaculātur in auras Corporaq; ędificant celeri crescentia nexu:
Quorū cōpositā puer augmentatus in artē Emicet, & uictus plātæ
uel cruribus hęrēs: Pendula librato sugat uest gia saltu, Mobile pō
deribus descendat pęgma reductis. Pęgma aūt dictū est gręca, q̄
pagamētū significat: ἀπὸ τοῦ πηγνύναι: quod est pāgere. ⁋ Et pueros
. s. laudabat residētes in pęgmate. ⁋ Inde raptos. i. ex pęgmate fini
tis ludis ablatos, aut raptos, mox stupratos. De qbus uidet̄ intelle
xisse Diuus Augu. li. 2. sic dicēs. Veniebamus nos etiā aliqn̄ adole
scētia ad spectacula, ludibriaq; sacrilegiorū spectabamus arrepti
tios audiebamus symphoniacos, ludos turpissimos, qui Dijs, Dea
busq; exhibebātur. ubi uidet̄ (ut diximus) per arreptitios intellexis
Velaria se pueros arreptos ad stupra. ⁋ Ad Velaria: Velaria loca erāt ubi ue
la reponebātur q̄ ad ornādū theatrū tenebātur. nō sum nescius &
Velaria poni ēt ꝓ ipsis uelis: nisi mēdū ē apud Papiniū In Siluis li. 1.
Iā Velaria lintea pluebāt. Nā hic in plerisq; codicibus legit̄: Bellas
ria adorea pluebāt. ⁋ Non cedit Veiento. i. i adulatione, & piscis lau
datione non cedit Messalino. ac si dicat lōge uehementius adulat̄.
Phanatici ⁋ Vt phanaticus: Phanatici ꝓprio epitheto dicebant̄ sacerdotes Cy
beles, siue Bellonę, q ueluti Deę numine afflati, caput & comas ro
tabāt, iactabātq;, futuraq; ꝓdicebant. Lucanus in. 1. Crinēq; rotā
tes Sanguineū populis cecinerūt tristia Galli. Quintil. li. 9. Iactare
caput, & comas rotare phanaticū est. Lāpridius in Heliogabalo: Ia
ctauit aūt caput inter ꝓcisos phanaticos, & genitalia sibi deuinxit.
Porphyrio ita scribit i Hora. Affirmat aūt nō magis matris magnę
aut Apollinis numine instinctos furere, q̄ eos, qui iracūdia sunt in
citati. Hora. in Poe. Aut phanaticus error, & iracūda Diana. Iidem
Enthei Enthei etiā dicebātur: q̄si diuini & Deo pleni. Papinius i Siluis: Eat
Enthea uittis: Atq; hederis redimita cohors. Mart. Spadone cū sis
euiratior fluxo: Et cōcubino mollior cęleneo: Quē sectus ululat ma
tris Entheę gallus. Nā sacerdotes Cybeles furore correptis in sacris
ululatu requirebāt Athyn: quē olim Cybele amauerat. De sacerdoti
bus Bellonę sic & Lactāt. li. 1. de institutione diuina. Percussus tuo
Oestrus œstro o Bellona. i. tuo furore correptus. Oestrū gręci (ut auctor est
Festus) appellant furorē. οἰστρᾶν. idē est, qd̄ insanio. Vnde Oestrū
Asylus etiā accepere gręci ꝓ eo, quē latini Asylū dixere. i. Tabanū. est. n.
genus uiolētę muscę, quę i furorē armēta agit. Virg. in. 3. Georgi.
Est lucos silari circa illi, ilicibusq; uirentē Plurimus Alburnū uolitāns
cui nomen Asylo Romanū est Oestrū graij uertere uocantes. Sem
per acerba sonās, quo tota exterrita siluis Diffugiūt armēta. Hic er
go Oestrū pro furore poeta posuit. Statius li. 1. Thebaidos: Tēpus
erit cū laurigero tua fortiter œstro Facta canā. Idē in Siluis de Ge
nethliaco Lucani: Docto pectore cōcitauit Oestro. Pli. li. 11. c. 16.
Nascūtur aliqn̄ extremis fauis apes grādiores, q̄ cęteras fugāt, Oe

strus uocatur hoc malū. Et idē ca. 28. eiusdē libri: Quibusdā aculeus
in ore: ut Asylo, siue Tabanū dici placet. Sene. ad Luciliū: Hūc quē
gręci Oestron uocant, pecora peragentē & totis saltibus dissipantē
Asylū nostri uocabāt. qbus uerbis ostēdit uocabulū Asylū interijs
se & Oestron in usu remansisse. ⁋ Bellona: Dea est belli. Sensit Apu
leius in Metamor. sua Cybelen, Bellonā, & Isidem easdē esse Deas,
eosdemq; sacerdotes, q suo cruore in earū sacris rem diuinā facie
bant. Nā gladijs humeros sibi, & lacertos feriētes, & capitis agita
tione discurrebant & ueluti numine Deę afflati agebātur, prędica
bātq; futura. ⁋ Et Bellona: uocatiuus est casus. ut sit ordo: Veiento
ut phanaticus percussus tuo Oestro o Bellona diuinat. ⁋ Diuinat: Diuinare
ꝓdicit. est enim diuinare qd̄ futurū sit, ꝓdicere. ⁋ Regē aliquē capies
hinc argumētatur, diuinatq; eū capturū aliquē regē barbarū, & pe
regrinū: q̄a piscis sit pegrinus & spinis armatus, ut reges cassīde cri
stata armantur. ⁋ Excidet de temone Britanno. i. capietur in bello
& de curru deijcietur. Nā Britanni curribus utuntur in bello: ut au
ctor est Cęsar in cōmentarijs, quos Couinos (auctore Pomponio Couinus
Mela uocabant. Lucanus: Et docilis rector mōstrati belga Couini.
Qd' Britanni curribus in bello uterentur indicāt & Propertius sic
Hybernięq; Getę pictoq; Britannia curru. Et cor. Tacitus in uita
Agricolę loquēs de Britānis: Quędam nationes & curru prœliant.
⁋ Aruiragus: rex Britānię. ⁋ Sudes: metaphoricus appellat pinnas: Sudes
cū sudes dicantur pali. ⁋ Hoc defuit unū Fabricio: ita, inquit, reliq̄
per assentationem pręciuit: ut aliud nihil restaret, q̄ ut cōmemoras
ret patriam piscis: & quot annos esset natus: sicq; tantam assentas
tionem, apprehensoremq; eius subsannat.
ASCENDENTE ⁋ VENTER Mōtani. i. Curtij. i. ipse Curtius mōtanus uētrosus
& pinguis tardus ꝓp pinguedinē abdōme. i. summe adest. quoq;. i. ēt
& Crispinus, de quo iam i pricipio huius Satyrę dictū est. sudās. i.
distillās amomo. i. unguēto ex flore amomi. matutino. i. oriētali. ubi
. s. Sol matutino tpe oritur. sudans sup. tm̄ q̄tū olēt uix duo funera
. i. cadauera diuitū, q opobalsamo amomo & eiusmodi cōdiri soles
bāt. Pōpeius. i. Falco sęuior. i. cū sęuitia peritior apire. i. facere inter
dicere. seu susurro. i. modica delatione. iugulos. i. guttura multorū
sup. aderāt. Et Fuscus meditatus ꝓlia in uilla marmorea. i. summo
otio & trāquillitate. q seruabat uiscera. i. cadauer suū uulturib⁹. i. auib⁹
illis rapacib⁹. Dacis. i. i Dacia ex hostibus. ubi oppssus ē sup. aderat.
Et cum mortifero. Eandē rem prosequitur. Ordo est: Veiento pru
dens. i. callidus: qui sciebat impatore uti: & uitam suam diu conser
uare sup. aderat. ꝙ diu uixerit patet ex carmine Statij de bello Ger
manico ubi sic dicit. Lumina Nestorei mitis prudētia Crispi: Et Fa
bius Veiento potentem signat utrūq; Purpura ter memores imple
runt nomine fastos &cę. aderat inquam cum Catullo. s. Messallino
cęco. sed mortifero. i. adulationibus & delationibus mortē ferente
qui flagrabat. i. ardebat amore puellę nunq̄ uisę: q̄a cęcus erat. exi
stens grande & cōspicuū monstrū nostro tempore. q̄a cęcus adula
tor. & dirus. i. crudelis. satelles. i. apparitor. assecla. i. ꝓximus comes
Domitiani. a ponte sup. assumptus: uel q nequitiam suā uisus est a pō
te, ubi mendici sedent, deduxisse. dignus qui mēdicaret ad. i. apud
axes. i. currus Aritiam tendētes, aut inde redeuntes. & qui iactaret
. i. de longe daret. blanda basia. i. blanda uerba qualia qui basia da
re uolunt habent. rhedę. i. uehiculo tali. deuexæ. i. decursum uectæ:
hoc est in cliuo positæ: cū urbs sit in colle sita. nemo magis stupuit
rhombū, q̄ ille cęcus. nam ille conuersus in leuā sup. partem dixit
plurima de rhombo. at. i. sed bellua marina sup. s. rhombus. iacebat
illi dextra. i. iacens erat dextra. est. n. nominatiui casus. & ipse lauda
bat sic. i. adulatorie & ipudenter. pugnas, & ictus Cilicis. i. illius gla
diatoris ex Cilicia, quē nō uidebat. & laudabat sic pęgma. i. talem
fabricā: aut machinam ligneam in qua ludebat̄. & laudabat sic pue
ros raptos ad stuprū. s. inde. i. ex pęgmate. ad Velaria. i. ad loca i q
bus uela seruabātur. Veiēto nō cedit ipsi. s. Catullo cęco. sed diui
nat. i. futura ꝓdicat. ut. i. quē admodū. phanaticus. i. is qui ꝑest pha
no. percussus o Bellona. i. Minerua, q̄ inuētrix es belli tuo œstro. i.
tuo stimulo furoris. quo percussi inter sacrificādum proprij sangui
nis effusione explicabāt ꝑsentia, & uaticinabātur futura. a. Lactāt.
diuinat ergo & inquit: o imperator tu habes ingēs. i. ualde magnū
omen. i. portentū & indiciū magnū triūphi. tu capies aliquem regē
aut Aruiragus rex Britānię excidet de temone. i. regimine. Britan
no. i. regni Britānię. alludit aūt ad curros, qbus tūc utebātur Britā
ni in ꝓlio. sed ꝙ regem capiendū significat: patet ex magnitudine
eius. dictū. n. est, ꝙ erat maior priuatis focis: & ꝙ Britannū qui ex
tra mundū regnare dicitur: potius q̄ uicinū patet: q̄a bellua est pere
grina. i. externa. ꝙ autem omen belli sit constat: quia o imperator
tu certis

tū cernis sudes: idest spinas, quæ repræsentant sudes præustas, quę sunt rusticorum arma. erectas in terga: si de tergo piscis loquitur: magis grammatice diceret in tergo: quia non uidetur habitudo accusatiui casus: si de alijs loquitur: dic in terga: idest contra terga obstantium. omnia ergo quæ de rhombo dici possent consecutus est. sed hoc unum defuit Fabricio, scilicet Veientoni: ut memoraret patriam, & annos rhombi.

maris tractibus quærebantur pisces. Vnde Vitellius in delicatioinc patinæ suæ: a Carpathio usq; freto Hispaniæ per nauarchos ac trieremes pisces cōquisiuit. Sene. Non est necesse perscrutari profundum: nec strage animalium uentrem onerare: nec conchylia ultimi maris ex ignoto littore eruere. ❡ Rutupino Rutupinum autem Britannicum significat ab oppido littorali: quod docet Ptolemæus libro. 2. ubi scribit Canticorum urbem esse Rutupinas. Lucanus At uaga cum Tethis, rutupinaue littora feruent: Vnda Caledonios nescit turbata Britannos. ❡ Ostrea: pisces sunt concha inclusi. **Ostrea** Ouidi. libro. 5. Fastorum: Ostreaq; in conchis tuta fuere suis. ❡ Echini: sunt Echini ex genere cancrorum: in quibus spinæ pro pedibus, ingredi his est in orbem uolui. **Echinus** Echinus etiam capitur pro theca illa spinosa castanearum. **Echineis** Echineis uero piscis est paruus: quem remoram latini dixerunt. Naues uelis plenis euntes retinere dicitur, si carinis hæserit. auctor Plin. lib. 9. Lucanus Non puppim retinens Euro tendēte rudētes In medijs echineis aquis. ❡ Semel aspecti: quē semel aspexisset. ❡ Misso: pro dimisso. ❡ Concilio: senatoribus. ❡ Arcem Albanam: bene autem **Arx** arcem appellauit. Nam (ut auctor est Asconius) arx dicitur uel sedes tyranni, uel editus in ciuitate & munitior ad salutem ciuium locus. Vnde Virg. Quo res summa loco Panthu, quam prehendimus arcem? ❡ Traxerat: hoc uerbo ostendit eos inuitos sequi imperatorem ob eius sæuitiam. Secessu enim Albano maxime delectabatur. ❡ Attonitos anxios: & qui sibi timerent ob eius crudelitatem. ❡ Tanquam de Cattis: legendum est de Cattis non Getis ad historiam enim respiciet. **Catti** Nam de Cattis, Dacisq; post uaria prelia duplicem triumphum egit. Tranquillus & Eusebius auctores. Statius libro. 1. Siluarum: Das Cattis, Dacisq; fidem. Eutropius de expeditionibus Domitiani sic scribit: Expeditiones quatuor habuit: unam aduersus Sarmatas: alteram aduersus Cattos. duas aduersus Dacos. Sunt autem Catti populi Germaniæ Sicambris finitimi: qui Indigentia laborant auctor est Strabo lib. 7. Eos inchoare ab Hericino saltu scribit Tacitus. ❡ Sicambris: Germaniæ sunt populi inter Rhenum & Albin **Sicambri** flumen: siti ad Oceanum. de quibus multa Cęsar in commentarijs: & Tacitus in libro de situ Germanię. ❡ Toruis: terribilibus. a terrēdo quasi terui. ❡ Epistola anxia: hoc est quæ res afferat tristes & calamitosas. ❡ Penna præcipiti: hoc est quæ per auem esset allata. Nā cum celeriter aliquid nunciandum esset didicere antiqui auibus literas alligare: quas uolantes perferebant. Plin. de Columbis sic scribit libro. x. Quin internunciæ in magnis rebus fuere, & epistolas annexas earum pedibus obsidione Mutinensi in castra pertulere, D. Bruto mittente. Quid uallum & uigilum obsidio, atq; etiam retia amne p̄tenta profuere Antonio, per cælū eunte nuncio? ❡ Atq; utinam his potius: utinam, inquit, tempora imperij sui potius consumpsisset i his nugis, nec abstulisset nobiles & illustres ciues. ❡ His nugis: his deliberationibus: quales fuerunt de coquēdo pisce. ❡ Quibus: scilicet temporibus. ❡ Abstulit: necando: scilicet. ❡ Illustres animas: nobiles & illustres ciues. Complures enim senatores, in ijs aliquot consulares interemit: ex quibus ciuicam cerealē in ipso Asiæ pro consulatu: Saluidienum: Orsitum: Acilium: Glabrionem: quo prius exilio insulari mulctatos interemit, quasi nouarū rerum molitores. Cęteros leuissima quemq; de causa. Ælium Lamiam: Saluium Coccianum: Metium Pomposianum: Sallustium Lucullum: Iunium Rusticum: & multos alios. Lege Tranquillum de eius sæuitia, & Eusebium. ❡ Impune: nullo existente, qui tantam crudelitatē ulcisceretur. ❡ Sed periit postq̃: sensus est: Dum sæuit in nobilitatē,

Quid nam igitur censes, conciditur? absit ab illo
Dedecus hoc Montanus ait, testa alta paretur,
Quæ tenui muro spatiosum colligat orbem.
Debetur magnus patinæ, subitusq; Prometheus.
Argillam, atq; rotam citius properate, sed ex hoc
Tempore iam Cæsar figuli tua castra sequantur.
Vicit digna viro sententia, nouerat ille
Luxuriam imperii veterem, noctesq; Neronis
Iam medias, aliamq; famem, cum pulmo falerno
Arderet, nulli maior fuit vsus edendi
Tempestate mea, Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum, Rutupinoue edita fundo
Ostrea callebat primo deprendere morsu.
Et semel aspecti littus dicebat echini.
Surgitur, & misso proceres exire iubentur
Concilio, quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos, & festinare coactos,
Tanquam de Cattis aliquid, toruisq; Sicambris
Dicturus, tanq̃ diuersis partibus orbis
Anxia præcipiti venisset epistola penna.
Atq; vtinam his potius nugis tota illa dedisset
Tempora sæuitię, claras quibus abstulit vrbi,
Illustresq; animas impune, & vindice nullo,
Sed periit postq̃ cerdonibus esse timendus
Cœperat, hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

IOAN. BRIT. ❡ QVIDNAM igitur censes: uerba sunt Iuuenalis: Quid putas, inquit, decretum fuisse de pisce coquendo. ❡ Conciditur: uerba personę introductę respōdētis. ❡ Absit ab illo: uerba poetę recitantis sententiam Montani. ❡ Dedecus hoc: scilicet ut cōcidatur. ❡ Testa: pate a fictilis in qua integer coquatur. ❡ Tenui **Murus** muro: quæ summæ sit tenuitatis laus est figuli in conficiēdis uasis ea ducere tenuia. Hyperbolicos murum appellauit: cum murus proprie sit qui publica ambiat, ut ciuitatē. **Paries** Paries uero priuata, ut domos. ❡ Orbem spatiosum: idest quæ spatiosa sit & apprime capax. ❡ Debetur Prometheus: inueniendus est, inquit, optimus & prudens figulus: qui fingat patinam: qualis fuit **Prometheus** Prometheus, qui ex limo hominem finxit inanimatum, & insensibilem: sed beneficio Mineruæ i cęlum assumptus, ignem ex radijs Solis furatus est, eumq; pectusculo hominis applicans animatum reddidit. Higinus: Ouidi. & Fulgentius dictum autem uoluere Prometheum, quasi προμηθεια: quod nos latine prouidentiam dicimus. Sapientia enim eloquentiaq; sua a bestiarum uita in **Argilla** ciuilem homines trāsformauit ❡ Argillam atq; rotam: Argilla genus est terræ, unde fingūtur uasa. ❡ Rotam: scilicet figularem. Eam inuenit Anacharsis Scythes, siue Chorebus Atheniēsis. ut Plinius in. 7. & Laertius Diogenes tradunt. Quamuis scribat Sene. ad Lucilium figuli rotam apud Homerum inueniri. ❡ Sententia: scilicet Montani. Digna uiro: ac si dicat: Talis fuit sententia, qualis uir quasi qui cibis optime conditis delectaretur. Corpulentum enim fuisse & magni uentris superius ostendimus. ❡ Noctesq; Neronis: non est inquit, mirum si tam grauem tulit sententiā decoquendo pisce: q̃a callebat q̃d impatores: sup̃iores & præsertim Domitius Nero facere consueuerint in parandis obsonijs. Nā Nero (ut auctore est Tranquillus) epulas e medio die ad mediam noctem protrahebat: refotus sæpe calidis piscinis, ac tempore æstiuo niuatis. ❡ Aliamq; famem: idest quomodo nouam aliamfamem posset sibi excitare. cum ex nimia repletione cibi & potus stomachus arderet: ac si dicat nouerat delicatis pulmentarijs, lautioreq; apparatu ciborum stomachum refocillandum. ❡ Cum pulmo arderet: i dest nimia crapula ferueret. ❡ Falerno: uino campano austero. ❡ Maior usus edendi: maior peritia i cibor̃ delectu q̃ ipsi Montano: q̃ primo morsu callebat **Circei** ex quo littore mitterentur, educataq; fuissent ostrea. ❡ Circeis: idest in Campania iuxta Circeos essent nata. Circei.n. oppidū est Campanię. Horatius: Ostrea circeis Miseni oriuntur echini. ordo autem est: Montanus callebat deprehendere primo morsu an ostrea nata forent Circeis: an ad saxum Lucrinum: an edita essent fundo Rutupino. ❡ Ad saxum Lucrinum: hoc est in lacu Lucrino. nam illic prima fuit ostreorum commendātio: priniusq; Sergius Orata (ut scribit Plin. libr. 9.) optimum saporem Lucrinis adiudicauit. alibi capta in Lucrinum aduehebantur, ut illic saginarentur. Idem Plinius auctor. Martialis: Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino. Lacus autem Lucrinus in Campania est. ❡ Saxum: idest rupes Lucrinas. ❡ Rutupino fundo: idest ex mari Britannico. nam ostrea Britannica inuenta fuere post Lucrina. Plin. lib. 9. Nondum Britannica seruiebant littora cum Orata Lucrina nobilitabat. Ex extremis enim

hunc & illum necando: nemo inuentus est, qui eum interimeret: sed postq̃ cœpit sanguine plebeio manus suas contaminare: statim inuentus est interemptor. Nam a Stephano Domicillæ Flauiæ procuratore, Partheniocq; cubiculario cæteris conspiratis cunctantibus est occisus in cubiculo. De Parthenio tanquam cubiculario Domitiani sic meminit Mart. Musæ Parthenium rogate uestrum: Admittat timidam, breuemq; chartam Intra limina sanctioris aulæ. Nostri tempora tu Iouis sereni. lege Tranquillum. ¶ Cerdonibus. hoc est plebeis & uilissimis hominibus. nam Cerdo is appellatur: qui artificio & lucro uictum quærit. κέρδος enim lucrum significat. κερδαίνω lucror. Causam aũt mortis eius in hũc maxime modũ exortã esse docet Philostratus in Apollonio Tyaneo. Interfecerat Domitianus Clementem uirum consularem, cui propriam sororem matrimonio desponderat, palam etiam dixerat post tertiam, quartamue diem ipsam quoq; ad uirum esse profecturam. Stephanus igitur mulieris libertus, cuius nomen figurã uisi pridem in cælo portenti significabat: nã corona græce Stephanos dicitur: siue de interfecto Clemente cogitans siue omnium Romanorũ ciuium conditione miseratus tyrannum interficere proinde aggressus est: atq; olim Atheniensium liberrimi fecerant. Is igitur breuem gladium in sinistræ manus brachio collocans, manum tanquam fractam multis fascijs circumligauit. inde tyranno a foro ubi ius dixerat redeũti, obuiam procedens: opus mihi est, inquit, o rex secreto quædam tibi referre: audies autẽ ex me res magnas, atq; mirabiles. Cumq; tyrannus colloquium non abnueret, in porticũ, quę regiæ adiacebat illum deduxit. Tunc Stephanus non est, inquit, mortuus (ut arbitraris) inimicissimus tibi Clemens, sed uiuit adhuc: egoq; id optime scio: & ipse est qui nunc aduersus te irruit: clamantis adhuc regis, & ab ea quę audierat perturbati, Stephanus ab aligato brachio gladium educens, femur perfodit uulnere, quod ad subitam mortem inferendam non sufficeret, sed quod diutius cruciatum extinguere tandem possit, cum nullis medicamentis esset curabile. Ille uero & alioquin robusto corpore, & annos ætatis quinq; supra quadraginta natus, propter uulnus minime deiectus est, apprehẽsoq; Stephano superincumbens eruere oculos nitebatur: & faciem aureo calice, qui forte sacrorum causa astabat, pertundens, Palladem ut sibi ferret auxilium, inuocabat. Audientes autem clamorem corporis custodes, aliquo modo illum opprimi cognouerunt uniuersi, ico accurrentes, cum iam pene exanimatum offendissent, aliquot illatis uulneribus interfecerunt. ¶ Hoc nocuit: scilicet sæuisse in cerdones, & homines tenuis fortunæ. ¶ Madenti cęde Lamiarum: hoc est cæde nobilium. Nam Lamias posuit pro omnibus nobilibus, respexitq; ad historiam: Ælium enim Lamiam interemit ob suspiciosos & ueteres & innoxios iocos, Auctor Tranquillus. Lamiæ genus duxerunt ab Lamo, qui (ut tradit Homerus in odyssea) Caietæ regnauit. Silius: Et regnata Lamo Caietæ. Horatius: Ælij uetusto nobilis ab Lamo.

Cerdo

ASCen. ¶ QVID nam igitur censes. Hic explicatur causa concilij. Dictum enim est: Sed deerat pisci patinæ mensura. uocantur ergo ad conciliũ proceres. dicitur ergo a Veientone aut alio cõsultante. qd nam igitur censes. i. iudicas de hoc pisce faciendum esse: cõciditur: idest nonne, quia deest mensura patinæ, debet concidi: idest in particulas diuidi. ¶ Montanus ille, qui dictus est uentrem ab domine pinguem habere: tanquam primus gulæ procerum: affert primam sententiam: & ait hoc dedecus: idest hæc contumelia, & hæc indignitas absit ab illo: scilicet pisce tam nobili: ut concidatur. sed testa: idest uas terreum paretur: idest fingatur, quæ colligat spatiosum orbem: idest capacem rotunditatem: tenui muro ut leuius & melius coquatur. magnus & subitus: idest subito inuentus, uel subito operãs Prometheus: idest figulus peritissimus, qualis erat Prometheus. debetur patinæ: idest ad patinam fingendam. properate: idest properanter afferri curate. citius argillam: idest tenacem terrã, atq; rotam, qua currente fingat. sed o imperator ne forte aliquando similem defectum patiaris. figuli sequantur ex hoc tempore: id est post hac tua castra. Vicit digna uiro: urbane Domitianum reprehendit, qui talibus uiris acquiescebat. Ordo est: Sententia digna uiro: scilicet Montano epuloni uicit: idest approbata est. ille enim expertus aut conuictor habitus nouerat ueterem luxuriam: idest abũdantiã in cibo: uestitu: Venere: aut eiusmodi re aliqua, in qua luxus est, quo omnes fere imperatores a Suetonio peccasse notantur. & nouerat iam medias noctes Neronis, quas solitus est Nero i comessationibus traducere. & aliam: idest nouam & exquisitam famem. cum pulmo arderet: idest flagraret, æstuaret. falerno: idest uino Falerni montis ardentissimo quo digerente cibos appetitus excitabatur: nulli, inquit, poeta maior usus: idest experientia edendi fuit mea tempestate: idest tempore meo, q̃ sup. Montano. quia callebat: idest callide sciebat. deprendere: idest internosse: & comprehendere primo morsu ostrea. an forẽt: idest essent. nata: idest procreata. Circeis: idest mari apud Circeum montem. an ad saxum Lucrinum. an forent edita: idest extracta, aut procreata fundo Rutupino: idest Britannico. & dicebat litus: idest locum natiuum, aut educatiuũ. echini: idest illius piscis de genere cancrorum. semel aspecti: idest postq̃ semel aspexerat. Est autem ecchinus piscis de genere cancrorũ spinosus: ad cuius similitudinem coopertoria, seu calices castanearũ etiam echinos appellant: & quæcunq; in eorum similitudinẽ quid includunt. Echineis autem huius echineidos pisciculus est nauem ingentem detinẽs: unde remora latine appellari potest: auctore Dona. super illud in Andria Terentij Manebo nequid uestrum remorer commodum. Iucunde autem & diserte dicit: quidnam igitur cẽses: quæ uox est attoniti & incerti consilij: ut te nescientis ussa difficultate rei quid dicẽdum sit: quasi de re censoribus digna: uidetur autem declinare in eam sententiam ut concidatur: uiso quod non est patina satis ampla: quæ omnia ironicos per poetam efficta sunt: quia licet sex librarum fuisset rhombus: facilis repertu fuisset tanta patina. Sed ut perditam gulam Domitiani, & eius conuictorum significet: dicit ipsum etiam fictilibus usum: quia in fictilibus cibus non contrahit saporem reprobum. Sententia digna uiro: quia cum esset maximus lurco: idest deuorator. dedit sententiam se dignam: ut integer seruetur quod ad gulam spectat. Sicut in prima dictum est Quanta est gula, quæ sibi totos Ponit apros. Surgitur &c. Vrbane admodum ostendit quomodo dimissum est concilium: & simul amare taxat Domitianum, qui in re nulla summa maturitate consilij usus est: & in re grauissima: utpote procerum interemptione, nulla. unde dicit q qui passim, & nullo uindice nobilissimos quosq; interemit, tandem perijt cum cœperit esse timendus cerdonibus: id est uilissimis quibusq;. quod dictum uidetur, quasi cum nihil de nobilitate dereliquerit, in cerdones: idest uilis quæstus gratia operatores sæuitiam suam extendisset. Ordo est: Surgitur sup. ab omnibus. & proceres iubentur exire concilio misso: idest demisso. quos proceres magnus dux uidelicet Domitianus: quod per ironiam dicit: quia dux erat epulonum. traxerat: idest celeriter aduenire compulerat. in arcem Albanam: ubi templum Vestę erat attonitos: idest quasi tonitru repentino percussos & coactos sestinare, tanqua sup. esset dicturus aliquid de Getis, & Sicambris toruis: idest ferocibus populis illis in extremis oris feræ Germaniæ. Virgil. etiam producit primam de dictione Getæ dicens: Mortem contemnunt laudato uulnere Getæ. sed idem poeta omnes pedes hexametri uersus a breui inchoasse notatur. & tanquam epistola anxia: idest anxietatis index & significatrix. uenisset: idest apportata esset a diuersis partibus orbis præcipiti penna uidelicet columbæ. aut alterius auis ad hoc edoctæ & emissæ in extrema obsidione. atq; utinam Domitianus supple dedisset potius his nugis: idest huiusmodi rebus inutilibus. tota illa tempora sæuitiæ: quibus abstulit impune: idest sine punitione, & nullo uindice. claræ urbi scilicet Romæ, quæ per illustres animas clara erat. nam dicendo claras illustres animas: duo essent epitheta uitiose conuncta: quia sine coniunctione. Sed ipse perijt: quia interemptus est a coniuratis ministro quodam Stephano uocato. ut dicit Sueto. postquam cœperat esse timendus cerdonibus: idest mechanicis lucro intentis: hoc scilicet se timendum fecisse: nocuit Domitiano madenti sanguine Lamiarum: idest nobilium, quales erant Lamiæ: e quibus quendam Ælium nomine interemerat.

Lurco

F. I N I S.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA QVINTA.

IN QVINTAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Si te propositi. Multi temporibus poetę amicitias nobilium & diuitum sequebantur, & uilissimis quibusq; officiis cęnas captabant. In quo uitę instituto uersantem Trebium amicum suum poeta monet, deterret q; uelut a le genus uitę fecietur, ostendens superbe, contumelioseq; a diuitibus accipi pauperes. Sicq; notat auaritiam sui temporis.

SI te propositi nōdum pudet, atq; eadē est mēs,
Vt bona summa putes aliena viuere quadra,
Si potes illa pati, q̃ nec Sarmentus iniquas
Cæsaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset,
Quamuis iurato metuā tibi credere Testi.
Ventre nihil noui frugalius, hoc tamen ipsum
Defecisse puta, quod inani sufficit aluo,
Nulla crepido vacat? nusq̃ pons, & tegetis pars
Dimidia breuior? tanti ne iniuria cœnæ?
Tam ieiuna fames? cum possit honestius illic
Et tremere, & sordes farris mordere canini?

Satyra Quinta. Si te propositi.

IOAN. BRIT. SI te ꝓpositi nondū pudet. ordo est & sensus: O Trebi ego nihil noui frugalius uētre. q. d. modicis potes esse cōtentus. Sed tū putemus hoc ipsum modicū: quod potest sufficere inani aluo defecisse tibi: nōne potes mēdicare? hoc autem dico: Si te non pudet propositi, ut uelis sequi mensas nobilium: & si potes pati quæ nec Sarmētus, nec Galba scurrę tulissent: quamuis tibi iurato: q. s. non te pudeat, & possis ferre tot contumelias, nō audeam credere. Sicq; ostendit tolerabilius esse mendicare, q̃ contumeliosas sequi mensas nobilium: ubi tanto excipiunt ludibrio. Potest etiā alio modo nec improbando exponi: ut sit sensus & ordo: Ego o Testi metuā tibi credere quāuis iurato. i. te ut hominē nequā putauero: proindeq; nulla ī re tibi fidem habuero: si nōdum te pudet propositi: si adhuc tibi placet sequi mensas nobiliū: & pati turpes illas contumelias, quas nec Sarmentus, nec Galba scurrę tulissent. Nam qui talia sectātur: cōtemnēdi omnino sunt: nec digni quibus ulla in re etiam iuratis fides habeatur. unde cū indignatione subdit uētre nihil noui frugalius. q. d. nullā habes causam honestam, quare hoc uitę institutum sequaris: cum natura hominis modicis sit cōtenta. neq; n. est quicq̃ frugalius uētre: hoc est moderatius: & quod pauciora q̃rat. Sed q̃a posset dicere Trebi⁹ quid si illi a pauca deficerēt: fateris est, inquit, mendices. Nondum pudet: ut uelis mēsas nobilium sequi. Aliena q̃dra: aliena mēsa & repositorio alieno. nā quadra repositoriū appellatur a forma quadratum: ubi incisa reponuntur obsonia: quod ostēdit Virg. in Æneid. Patulis nec parcere q̃dris Fatalis crusti. ac si dicat repositorijs. Capitur & quadra pro

Quadra frusto uelut i q̃drato: ut est apud Martialē: Cū mittis, turdūq; mihi, quadrāq; placentę Bucellas misisse tuas te Pontia dicit. quadrā ergo. i. frustū placētę, q̃dratū. Hora. i epist. Et mihi diuiduo findetur munere quadra. Sene. de beneficijs: Quis beneficiū dixit quadrā panis: aut stipē æris abiecti: aut ignis accēdēdi factā potestatē? Mart. lib. 12. in Vacerrā: Nec quadra deerat casei tolosani. Nec Sarmētus iniquas: Sarmentus eques fuit Romanus scurrilitate notissimus: ac propter hoc Augusto Cęsari gratissimus. de quo meminit sic Horat. in Saty. Nunc mihi paucis Sarmenti scurrę pugnas, Messiiq; ciceri: Musa uelim referas. Eius ēt meminit Plutar. in Antoniū. Galba: itē scurra. Mart. Ille suo felix Cęsare Galba uetus. alibi: Qui Galbā salibus tuis, & ipsum posses uincere Testiū caballū. Tibi iurato: hoc est qui iurau-

Iuro eris. In actiua est significatione. Est n. ex his uerbis neutris, quę antiquitas duplici inflexit pręterito: ut prādi prāsus: cœnaui cœnatus: placui placitus: nupsi nupta: iuraui iuratus. Cic. in Offi. Cū uero iurato sētia dicēda est. Hora. in epist. Per sanctū iuratus dicat Osirim,

Credite. Testi: uocatiuus est casus. Necesse est ītelligamus Trebiū Testiū uocitatū eē. Nulla crepido: nulliū saxū: nullus locus eminēs ubi solēt mēdici ꝓsidere. Nā crepido capit̄ ꝓ loco excelso, & summitate excelsi loci. unde Sene. ad Lucil 6. Nusq̃ pōs: nā i pōtibus mēdicate solēt pauperes. unde in priore Saty. Dignus a pōte satelles. & alibi: Inuitat⁹ ad hęc aliqs de pōte negabit. Itaq; castigabit si uastā altitudinē i crepidine eius cōstitut⁹ despexerit. Et tegetis ps

Crepido

Teges ē aūt teges genus stragulī nō absimile storeę. de q̃ sic Var. in re rustica lib. 1. Sic fiūt de canabi, lino, iunco, palma, scirpo: ut funes, restes, tegetes. Idē in. 2. Diligentioris tegeticulis subiectis oues tōdere solēt: ne q̃ flocci intereāt. Idē in. 3. Sed ꝓ colūbarijs in pariete mutulos, aut palos in ordine, supra quos tegeticulę canabinę sunt impositę: tū & poeta in. 6. Saty. Ausa palatino tegetē p̄ferre cubili: hoc est stragulū lupanaris lecto imperatorio. Pli. lib. 13. & lib. 14. Papyri uela, tegetesq;, necnō & uestē, atq; stragula ac funes cōtexūt. Tāti ne iniuria cœnæ: est ne tāti faciēda cœna illa iniuriarū plena: ut debeas pati tot cōtumelias: cū fames tua tā ieiuna possit honesti⁹ illic & tremere &c. ut legendū sit possit, & nō possis: cū uersus aliter stare nō queat. Fames ieiuna: hoc est: qua uix satiare possis ac ꝑ hoc semper uidetur esse ieiuna. Illic: in locis mēdicantiū. Sordes farris canini. i. panē sordidū caninū: hoc est q datur canibus. Var. in re rustica: Panē hordeaceum canibus dandū putat.

ASCEN. SI te ꝓpositi nōdū pudet. In hac quita Saty. poeta duo facit. notat īprudētiā ingenuorū: q ut uilissimi scurrę cœnas diuitū sectabātur uilissimas: & auaritiā atq; iniquitatē diuitū: q tales cœnas clientibus & familiaribus apponi iusserāt: cū ipsi delicatissimi uiuerēt. Ordo est secundū Calderinū O Trebi ego nihil noui frugalius. i. modestius & tēperātius uētre sup. tuo. tū puta hoc ipsū qd̄ sufficit inani aluo defecisse sup. tibi. ut necesse sit aliunde petere. nulla crepido. i. abrupti saxi altitudo. uacat. i. uacua ē cęteris mēdicis, ut illic sedeas, & mēdices. & pōs. i. sedes i pōte nusquā uacat. & pars tegetis. i. teges. mutilata. i. abrupta breuior dimidia sup. parte integra tegetis. nulla inquā teges. i. ꝓtectio a pluuia iā q̃ mēdices. uacat. q. d. plurima adhuc loca uacāt: in qbus potius tibi mēdicandū esset. & hoc si te nondū pudet ꝓpositi: atq; eadē mēs est sup. tibi: ut putes summa bona uiuere aliena quadra. i. pane in quadrā scisso. unde scissoriū uulgus uocat sup. quē panē diuites obsonia pīguia incidūt, q̃ ꝓp a mēdicis amatur. & si potes pati illa sup. opprobria, & illas ꝯtumelias & iniurias: quæ. s. opprobria: nec Sarmētus scurra ille tulisset. i. pati uoluisset ad mēsas Cæsaris. s. Iulij. iniquas. i. si fuisserāt iniquæ: hoc est inęquales. nec Galba scurra ille uilis tulisset, q̃q̃ metuā tibi testi iurato. i. postq̃ iurasses hoc testificāti ꝑ iuramētū credere tātū sup. est &c. hūc ordinē innuit Calderinus: q̃a tū nimis lōgus ē & intricatus: dicamq;

Primo fige loco, quod tu discumbere iussus
Mercedem solidam veterum capis officiorum,
Fructus amicitię magnę cibus, imputat hunc rex,
Et quamuis rarum, tamen imputat. ergo duos post
Si libuit menses neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo cessaret culcitra lecto,
Vna simus ait, votorum summa, quid vltra
Quęris? habet Trebius propter qd rumpere somnū
Debeat, & ligulas dimittere solicitus, ne
Tota salutatrix iam turba peregerit orbem
Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri sarraca Bootæ.

ex ordine textus sic: O Trebi, uel tu quicūq; es Trebij similis: qd potius mihi placet: si te nondū pudet ppositi: atq; si eadē mēs ē tibi: ut uiuere aliena qdra putes esse summa bona .i. potes pati illa: q̄ nec Sarmētus, nec Galba uilis tulisset ad mensa a Cęsaris iniq;.i. susul sent iniq. qn̄uis metuā .i. formidē id credere tibi Testi iurato .i. iuramēto astricto. qa ego nihil noui frugalius .i. parcius uētre tuo. & ita putē q̄ potius famescas, q̄ talia patiaris. sed puta hoc ipsū qd suf ficit inani aluo defecisse .i. pone casum, q̄ illud modicū, quo uēter suus ɔtētus est, desit tibi: ita: ut necesse sit aliū te peter. nulla crepido uacat? nusq̄ ā pōs & teges tis pars dimidia breuior .i. uacat ne aliqs locus ubi potius mēdices, q̄ cœnulas supbos sectaris. nā est ne tātū tibi iniuria cœnę .i. reputas ne tātū ualere iniuriosā cœnā: & est ne tibi tūc sup. ta ie iuna fames scū .i. qsi. poscis .i. exigis, cupis tremere .i. cū timore sedere honestius illic .i. in cœna iniuriosa diuitū. & mordet sordes .i. reliqas immundas farris canini .i. panis duri & immūdi: & quē ne canes qdē esse uellēt. de quo dicit infra. Ecce alius q̄to porrexit murmure panē: Vix fractū solidę iā mucida frusta farinę. Quę genuinū agitēt nō admittētia morsum. Ego hāc interptationē ab alijs nō accepi. nā (ut uidistis) Mācinellus legit possis a possum. qd sine dubio fieri nō pōt: qa ultimā apud oēs pducit. ego legerē potius possit: ut fames tua possit .i. tu famelic' possis. Sed qa uerisimile ē q̄ uir honesti potius amabat iniuriosas cœnas diuitū sectari, q̄ publice mēdicare: & ētiā in pōte, q̄ in cœna diuitū sordes canini farris dabāt, ergo lego & legēdū nō dubito poscis: & expono illic .i. apud iniuriosam cœnā. Vnū obest mihi: q̄ cū i hac signatione apud alios raro indicatiuo iūgit: sed tn̄ nō ɔuincor: qa si nusq̄ in ea significatione i q̄ hic accipi uidet a Iuue. indicatiuo iūgit qd nolim ɔcedere tn̄ cū qn̄ idē est q̄ qn̄ passim indicatiuo iūgit: uñ expositū cū .i. quādo, ut si fames est tibi cum poscis. uel iungitur cum sequentibus ut sit. cū .i. quando tu poscis .i. requiris & exigis tremere illic honestius .i. cū maiori honore, q̄ sup. in ponte &c. Primo fige loco &c.

IOAN. BRIT. ¶ PRIMO loco fige loco: ppōnit incōmoda & ɔtumelias, qbus afficit i cœnis diuitū. putat, ingt, diues amplissimā tibi laborū mercedē repēdisse: si tibi unā dedit cœnā. ¶ Fige pone, & statue iā hoc. ¶ Primo loco s. ɔtumeliarū. ¶ Fructus amicitię: ordo est: Cibus ē fructus magnę amicitię magnam amicitiā appellat diuitis: sicut Post hūc magni delator amici. & alibi: In quoꝝ facie miserę magnę q; sedebat Pallor amicitię .i. iperatorię, & potentis hoīs. ¶ Rex: diues. de quo .i. Saty. diximus: Rex hoꝝ. Imputat obiectat. Sene. de benefi. Minister: sū ē serui, quē ɔditio sua eo loco posuit, ut nihil eoꝝ, q̄ pstat iputet supiori. ¶ Et quāuis raꝝ. s. cibū. licet, ingt, te raro uocet ad cœnā: id tn̄ tibi imputat, & obijcit. ¶ Ergo duos: ordo ē: Ergo diues ait simus una. ¶ Tertia culcitra: tertius lectus. ternis. n. lectis cœnabāt antiq: uñ (ut alibi ante diximus) tricliniū gręce appellat: nō solū ipsi tres lecti: sed & loc' ipse ubi cœnabāt. Hor. Sępe trib' uideas lectis cœnare q̄ternos.

Culcitra Culcitra aūt appellatur q̄ aut plumis, aut tomēto repleat, & iculcet. Cic. in. 3. Tusc. Enpiamus huic ęgritudinē, quo modo collocemus i culcitra plumea. Lāpridius in Anto. Heliogabalo: Nec cubuit i accubitis facile, nisi his q̄ pilū leporinū haberent aut plumas pdicū subalares sępe culcitras mutās. ¶ Votoꝝ summa: exclamatio poetę cū in uanos clientū labores: tū i sui tpis auaritiā: hęc est, ingt, summa uotorū .i. uotoꝝ & desideriorū tuoꝝ merces & retributio. ¶ Quid ultra Quęris: hęc i dersū ipsius clietis: nōne hoc magnū ē pmiū? qd ultra ę q̄rēdū cū hoc sit satis? ¶ Habet Trebius: ironicos legūt. cū capiat, ingt, tātā mercedē Trebi' habet sane, qd debeat rūpere somnū, & seq diuitē i officio salutādi. ¶ Ligulas dimittere solicitus:

Ligulas nā q pperabāt ad salutādū nō poterāt se colere. unde Mart. li. 3. Horridus ut primo semp te mane salutē Per mediūq; trahat me tua sella lutū. Ligulas: Festus Pōp. ligulā scribit esse ptē q̄dā i calceo ad similitudinē linguę exertę. hāc pperātes demittebāt. erat

Ligula etiā genus gladij Ligula. Gel. Ligulā itē accipimus p genere mēsurę, & coclearis p diminutionē a ligua eiusdē signationis. Pli. li. 20. ca. 33. Sūt q comitialibus morbis dādū putāt linguę mēsura. est. n. instrumētū ad similitudinē coclearis: nisi qa coclear cōcauū est: ligua uero plana est: & oblōga in speciē linguę Mart. in Distichis de ligula diminutiuo: Quāuis me ligulā dicat egtesq;, patresq;: Dicor ab indoctis ligula grāmaticis. ¶ Peregerit orbē: officiū salutādi pfecerit. ¶ Sideribus dubijs: ut adhuc nō facile cognosceret an dies, & lux uicina foret. ¶ Aut illo tēpore .i. iam appropinquāte die: quo tēpore plaustrū peregit cursum suū in septētrionē. Propertius: Cū iā Flectat Icarij sidera tarda boues. ¶ Frigida sarraca .i. plaustra septētrionalia. ¶ Bootæ .i. bubulci. Nā q de astrologia scripserūt tradūt septē stellas esse i cęlo, ex quibus duę; quę pariles & maxime in uno loco uidētur, p bobus haberētur. Reliquę uero quiq; figurā plaustri simulatent: & qd proximū est his signū Bootē appellari uolūt. ¶ Pigri: hoc est ex ratione sperę dictū. nā cū modico flectat gyro circa polū septētrionalē: nec lōge discedat: ideo piger uocat.

ASCen. ¶ PRIMO fige loco. Mācinellus legit. finge .i. cogita. alij fige .i. fixū pone in animo tuo. docet aūt cœnas diuitū esse aspernādas multis de causis. primo pp iactura & damnū, qd ex eo sequitur. nā cliens nō habet aliā mercedē p intolerabili labore, q̄ unā cœnā, & eā uilissimā. Ordo est: Fige .i. pone primo loco inter iniurias & causas contemptus cœnę: q̄ tu iussus discumbere .i. ad mēsam diuitis sedere. capis solidam .i. integrā mercedem ueterum officiorum .i. obsequiorum, & ministeriorum. nam fructus .i. utilitas. & lucrum magnę amicitię .i. familiaritatis cū diuite est sup. cibus .i. cibatio in una coena. rex .i. diues dominus cōuiuij. imputat .i. exprobrat tibi hunc cibum .s. & quia exprobratio fieri solet in ingratos, qui sępe & multa beneficia acceperūt: nūquā aliquā referentes. ideo ne forte putes cliētes sępe accipi: aut ad cœnas uocari addit. Et quamuis rarum sup. det cibū. tamen imputat eū, uel imputat hunc cibū: & q̄uis rarū tamen imputat eū Ergo si libuit .i. si libidine: non ratione, nec gratitudine ductus uoluerit. accirc .i. aduocare post duos menses. clientem .s. te neglectum. ne tertia culcitra cessaret .i. otiosa esset. lecto exsistēte uacuo: hoc est ut infimus triclinij lectus esset plenus: & ut conuiuium esset plenū. Erant enim in triclinio (ut prius dixi) tres lecti. unde Horā. 2. Sermo. Sæpe tribus uideas lectis cœnare quaternos. Erāt tamē lecti minores qui ternos capiebant. in quorū primo dominus solus sedebat: adhibitis sex alijs. De quo triclinio sic dicit Mar. Septem signa capit, sex sumus adde Lupum: ut .s. adimpleatur triclinium. Nō ergo pro tuo cōmodo: sed ex libidine sua. & ne tertia culcitra .i. tertius torus culcitra tectus uacaret. si libuit inquā te accire. ipse ait .i. dicit ad te. simus una .i. simul in una cœna. summa .i. consumatio. & plenitudo uotorum .i. desideriorum tuorū sup. hæc est. quid quęris ultra? q. d. nihil. Trebius habet pro tu Trebi habes. Mutat personā: uel quia prius de alio Trebij simillimo locutus est: qd mihi absurdum non uidetur. uel quia moris est quando in nomine utpote noto & nobilis quædam est relicto pronomine transire ad ipsum etiam per sona mutata: ideo ad Trebium locutus in secunda persona: nunc q̄si de Trebio loquatur in tertia persona dicit: Habet Trebius &c. Sic .5. Æneid. Nisus de se loquitur dicens: Quæ munera Niso Digna dabis primam merui qui laude coronā. Niso dicit: quasi cuius nomē tanq̄ uictoris iam omnibus innotesceba t, priusquam ceciderat Sic hoc loco Trebius, qui præ se fert ingenuitatem habet hoc dicto propter quod debeat rumpere .i. interrumpere somnos. & dimittere ligulas .i. partem calciamenti cooperientem pedis summitatem factam in modum linguę. Nam a lingua diminutiuū esse uolunt. solent autem diminutiua syllabam corrumpere: quæ elementa abijcit: ut osella ab offa. tigellum a tigno. sigillum a signo. figulus a fingo. ligula a lingua &cæ. Debeat inquam dimittere ligulas solicitus, ne tota turba salutatrix .i. salutantium peregerit orbem: idest ne iam cęteri salutatores omnes diuites salutauerint, quos per orbem: idest circuitum adhibant. In prosa dixisset: Ne turba salutatrix peregerit totum orbem. & hoc sideribus dubijs: idest in diluculo: cum iam sidera cum luce certant. aut illo tempore, quo frigida sarraca: idest plaustra septentrionalis: quæ tempore frigido uidentur. Bootæ, qui Arcto phylax: idest ursæ custos dicitur. pigri: idest tarde se mouentis. circumagunt: idest circumuectunt se.

¶ VINVM

Qualis cœna tamen? uinum quod succida nolit
Lana pati, de conuiua Corybanta uidebis
Iurgia proludunt, sed mox & pocula torques
Saucius, & rubra deterges uulnera mappa,
Inter uos quoties, libertorumq; cohortem
Pugna saguntina feruet comissa lagena
Ipse capillato diffusum consule potat,
Calcatamq; tenet bellis socialibus uuam
Cardiaco nunquam cyathum missurus amico,
Cras bibet albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cuius patriam, titulumq; senectus
Deleuit multa ueteris fuligine testæ,
Quale coronati Thrasea, Heluidiusq; bibebant
Brutorum, & Cassii natalibus, ipse capaces
Heliadum crustas, & inæquales beryllos.
Virro tenet phialas, tibi non committitur aurum,
Vel si quando datur, custos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, unguesq; obseruet acutos,
Da ueniam, præclara illic laudatur iaspis,
Nam Virro (ut multi) gemmas ad pocula trãsfert
A digitis, quas in uagine fronte solebat
Ponere Zelotypo iuuenis prelatus Hyarbæ,
Tu Beneuentani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem nasorum quattuor, ac iam
Quassatum, & rupto poscentem sulfura uitro.
Si stomachus domini feruet uinoq; ciboq;,
Frigidior geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem uobis poni modo uina querebar,
Vos aliam potatis aquam, tibi pocula cursor
Getulus dabit, aut nigri manus ossea Mauri,
Et cui per mediam nollis occurrere noctem,
Cliuosæ ueheris dum per monumenta Latinæ,
Flos Asiæ ante ipsum pretio maiore paratus,
Quam fuit & Tulli census pugnacis, & Anci.

IOAN. BRIT. ¶ VINVM quod succida nolit Lana pati cõqueritur nõ idẽ uinum approni cõuiuis. sequitur. n. ipse capillato diffusum cõsule Potat. Eadẽ ẽt est q̃rela apud Plinium in. xiiii. loquentẽ de Catone redeũte cũ triũpho ex Hispania: Non aliud, inq̃t, uinũ bibi q̃ remiges, in tantũ dissimilis istis q̃ ẽt puiuis alia, q̃ sibimetipsis ministrãt, aut procedẽte mẽsa subijciũt. ¶ Succida: ea dicit lana succida, q̃ succisa ex oue nondũ est lota: dicta a sudore.

Succida lana

De quo ita Varro in re rustica lib. ii. Tõsure tẽpus iter æquinoctiũ uernũ, & solsticiũ, cũ sudare inceperint oues. a quo sudore recẽs lana tõsa succida est appellata. ¶ Corybãtha uidebis: iã inq̃t, putabis de cõuiua ipos tuna ministrãtũ uexatione esse insanũ & furentẽ: q̃les erant Corybantes: q ita sunt appellati: q inter saltandũ capita iactarent, quod corypta dr: quos Betarmonas uocat. Homerus: Euge age Phæa cũ Betarmones egregii adsunt. Hinc q capita saltando iactãt, & numine aspirãtur, & furijs agitant corybantiare dicimus. ii aũt existimant iidem fuisse, qui & Curetes Iouis i Creta educatores: q ga alendi Iouis curã gesserũt, Curetes nominati sunt. Nã dũr in Ida mõte cũ Iupiter ĩfans nutriret, ne uox eius uagiẽtis audiret a Saturno, tympana & cymbala pulsasse. De qbus multa Strabo in. x. Alij uero tradũt Corybãtes dictos esse. a pupillis oculorũ, siue genis, q̃s græci κόρας uocãt: q ipsi cũ custodes essent Iouis, nõ modo excubare, sed etiam apertis oculis dormire cogebãtur. hinc naturã tracto ex fabula uocabulũ: ut q leporũ modo somnũ caperent, oculis patẽtibus ita notarẽtur. Seru. lib. iiii. ¶ Iurgia: uerborũ cõtẽtiones. Inde est iurgare & obiurgare nõ sine differẽtia: ut iurgare sit uerbis ptẽdere, & ueluti altercari. Obiurgare uero reprehẽdere. Vñ est illud apud Apul. i prima apologia: Rhetori iurgãti, an plio obiurgãti. Rhetor. n. i actione causarũ uerbis contendit, ac pstrepit: plius uero bonum delicta obiurgat. ¶ Præludũt: pcedũt tanq̃ futuræ pugnæ pludiũ. Alibi legit Proludunt. ¶ Torques: in ministros a qbus pulsatus fuisti. ¶ Mappa: genus est mãtilis ad usum mẽsurarum. Horat. in epl̃is loquẽs de conuiuis sic: Varius mappa cõpescere risum Vix poterat. Idẽ in Epl̃is: Ne turpe toral ne sordida mappa, Corruget nares. & (ut alibi in sequentibus dicemus) cum publice ostendebatur: erat signũ futuroꝝ ludorũ Circensium: Interea megalesiacæ spectacula mappæ. ¶ Rubra: q̃ ex uulnere facta est rubra. ¶ Lagena: uas tam uinariũ q̃ aquariũ. ¶ Sagũtina: hoc est fictili a Sagunto ciuitate Hispaniæ: unde uasa fictilia pulcherrima mittebant. Martialis: Ficta Saguntino Cymbia malo luto. Ea q̃a fictilia erat, & tanq̃ modici ptii apponebantur pauperibus cõuiuis. Martia. Quæ non sollicitus teneat, seruetq; minister: Sume Sagũtino pocula facta luto. ¶ Ipse. s. diues. ¶ Diffusum: expressum. quod postea in uasa diffundi solet in usum totius anni. Vnde Plin. lib. xiiii. Protopũ appellatur a quibusdam mustũ spõte defluẽs, anteq̃ calcent uuæ: hoc ptinus diffusum lagenis suis deferuere passi. Et alibi: Vt statim dicemus uina q̃ eo anno diffusa sunt in ducentissimũ annũ seruata fuerũt. Idẽ: Alibi diffusa, ita. x. die obtulerat. Apuleius lib. x. de asino aureo: Cõcurrit unus e cella uinaria nunciãs oẽ uinũ, quod olim diffusum fuerat in omnibus dolijs feruẽti calore rebulire. ¶ Cõsule capillato: uinũ opimianũ intelligit. Nã Lucio Opimio consule, quo tpe Caius Gracchus tribunus plebis agrariæ legis pmulgator interẽptus est: cæli temperies fulsit: quã cocturã uocant Solis opere: tanta uini fertilitate & pstantia: ut q̃ eo anno diffusa sunt: in ducentesimũ annum seruata fuerint: redacta in speciẽ mellis asperitate ut nõ sit mirũ ad tẽpora usq; Iuuenalis perdurasse, auctor est Pli. lib. xiiii. cap. iiii. ¶ Capillato: antiquo: nã antiqui intonsi incedebãt & capillati. ¶ Calcatã. i. uinũ quod exit ex uuis calcatis & pressis. Horatius. Et plo domitã Caleno, tu bibes uuã. ¶ Bellis socialibus. i. quo tpe fuit bellũ sociale: quod ob hæc causam excitatũ est. Nã cũ senatus (auctore Liuio li. septuagesimo: & septuagesimoprimo) impotẽtiam equestris ordinis in officijs exercẽndis ferre nollet: ei uniti cœpit: ut ad se iudicia trãsferrẽtur. M. Liuius Drusus tribun' plebis causam senatus suscepit. Itaq; ut maioribus uiribus eã tueretur socios, & Italicos populos spe ciuitatis Romanæ solicitauit, hisq; adiuuãtibus p uim legibus agrarijs, frumẽtarijs latis, legẽ quoq; iudicialẽ tulit: ut æqua parte iudicia penes senatũ & equestrem ordinẽ essent. Cũ deinde promissa socijs ciuitas pstari nõ posset, Irati Italici defectionem agitare cœperũt: pp̃ter quod M. Liuius Drusus & senatui inuisus factus, uelut socialis belli auctor, incertũ a quo, domi occisus est. Cõtra aũt matrẽ & parẽtẽ suã urbem, oẽ Latiũ, atq; Picenũ, Hetruria ois, atq; Capania; postremo Italia coniurrexerunt. Eo bello nihil unq̃ fuit calamitosius. ¶ Amico Cardiaco. i. laboranti dolore stomachi: καρδίαν. n. stomachũ dixerũt ueteres græci: auctore Gal. lib. q isscribit medicus: ubi sic scribit: ὅθεν καρδιακοὶ ... [illegible] dispositio autem cardiaca nõ sic denominata est, q dolor circa cor esse cõtingat, sed qm cardiã antiq stomachũ uocabãt. cardiacis autem uino optimo maxime succurritur unde Plin. lib. xxiii. Cardiacorũ morbi unicã spẽ in uino esse certũ est. Id aũt morbi genus nihil aliud est, q̃ nimia imbecillitas corporis: q stomacho languẽte immodico sudore digerit. Hæc Celsus, lib. iii. Seneca ad Luciliũ Bibere & sudare uita Cardiaci est. Plin. ait: Corpus cremari nõ posse, qui tali morbo perierit. ¶ De montibus Albanis: uinũ albanũ intelligit prædulce. Albanæ. n. uuæ urbi uicinæ pdulces sunt: ut scribit Plin. lib. xiiii. cap. vi. & ut scribit Columella. In nobilitate uini principatũ obtinẽt uites Massici: Surrentiniq;, & Albani, atq; Cecubini agri. ¶ De setinis: diuus Augustus setinũ ptulit cunctis. dictũ a Setia ciuitate Campaniæ. Martia. Pendula pontinos, q̃ spectat Setia campos: Exigua uetulos misit ab urbe cados. ¶ Titulũ: inscriptionẽ, q̃ uasis adhiberi solet. ¶ Multa fuligine: multa nigricie. Nam fuligo dr nigricies ois, q̃ ex fumo puenit, q̃si fumigo. Apuleius in prima apologia Penates fuligine deformatos ait. i. fumigatos. ¶ Veteris testæ: uasis. Horat. Quo semel imbuta est recẽs seruabit odorẽ Testa diu. Nam apud ueteres uina uasis fictilibus condebantur, obturabaturq; gypso. lege Plin. lib. xiiii. unde sæpe est apud poetas uasa lini: ut illud Terentianũ: Vasa omnia relini. i. aperui remoto gypso. est. n. relini prætentũ a relino. Appellatione aũt testæ intelligimus & uasa integra, & uasorũ fragmenta. ¶ Thrasea, Heluidiusq; bibebat: adeo uterq; libertatis studiosus fuit. ut natalem diẽ Brutorũ & Cassii, q patria a tyrannis liberauerũt

Margin notes: Corybãtes — Betarmones — Corybãtiare — Curetes — Iurgare Obiurgare — Mappa — Lagena — Protopũ — Causa belli socialis — Cardiacus — Setinum uinum — Fuligo

ppetua sunt frigora. Nam Getæ populi sunt Scythiæ. ¶ Non eadē:
ordo est: Ego nō q̄rebar uina poni uobis nō eadē q̄ ponebant do-
mino: sed eadē aquā cū diuite nō potatis. ¶ Vos alia potatis aquā:
frequēs est cōquestio apud Martialē clientes paribus cū domino
nō excipi dapibus: ut illud in .iii. lib. in Pōticū: Cū uocor ad cœnā
non tam uænalis ut ante: Cur mihi nō eadē, q̄ tibi cœna datur? Pli.
Iunior itidē cōqueritur i epistolis. Sic & Plin. senior lib. xix. capi. iiii.
Heu prodigia uentris, mirū esset nō licere carduis pecori uesci, non
licet plebei. Aquæ quoq; separātur, & ipsa naturæ elemēta ui pe-
cuniæ discreta sunt. Hi niues, illi glaciē potāt, pœnasq; montiū in
uoluptatē gulæ uertūt. ¶ Cursor: nō delicatus pincerna. sed qui in-
ter seruos est cursor, & q officiū habet eūdi quocunq; missus fue-
A pedibus rit a dño. iit ēt A pedibus dicebātur. Martialis: Cursorem sexta tibi
Rufe remisimus hora Carmina, quē madidū nostra tulisse reor. Idē
lo tertio. Sed tuta fœno Cursor oua portabat. nā mira erāt pedum
pnicitate. Spartianus in uita Commodi scribit eū cursoribus suis
exēplo Cupidinū alas frequēter apposuisse: eosq; uentorū noibus
sæpe uocitasse. Boreā aliū, aliū Notū, & itē Aquilonē, aut Circiū, cæ-
terisq; nominibus appellās. Et indefesse, atq; inhumaniter faciens
cursitare. ¶ Getulus. ex Getulia Africæ regione. Manus ossea, idest
Æthiops ipse osseus. nā Æthiopi manus & reliq̄ corporis membra
sūt exilia & sine pulpa. ¶ Nolis occurrere uereris. n. ne manes eēnt
Monimenta alicuius, q ex bustis exissent. Monimēta: sepulchra dicta a monēdo,
q moneāt nos, & maiorū nostrorū & nos esse mortalis, uñ & moni-
mēta dicimus, q̄cunq; nobis memoriā alicuius rei relinquūt. ¶ La-
tinæ: de uia Latina dictū in calce primæ Satyræ. ¶ Flos Asiæ. i. for-
mosissimus pocillator ex Asia: Inde. n. pulcherrimi habebant ser-
ui. ¶ Quā fuit cēsus: nec mirū tanti seruū emi: cū scribat Pli. lib. vii.
cap. xii. M. Antoniū duos pueros eximios forma mercatum fuisse
ducētis sestertijs. ¶ Census Tulli pugnacis: pluris, inq̄t, seruos mer-
cant, q̄ fuerint opes Tulli Hostilij tertij Romanorū regis, q Romu-
lo ēt ferocior fuit: unde pugnacem appellauit. de eo sic Virg. in se-
xto: Cui deinde subibit Otia, q rumpet patriæ, residesq; mouebit
Tullus in arma uiros: & iam desueta triumphis Agmina, quem
iuxta sequitur iactantior Ancus. Nam Ancus Martius quartus
Ancus Martius fuit Rex a Romulo, nepos Numę Pompilij ex filia. æquitate & reli-
gione auo similis. Hi autem pauperes fuere reges.

ASCen. ¶ QVALIS cœna &c. Describit iniquitatē cœnæ. primo quia
uilissima apponebantur cliētulis: secundo quia lautissima & maxi-
me opipara domino secundū faciit ibi: Ipse capillato. Ordo est hic:
Tamen quamuis sup. tantopere cœnā sectaris: q̄lis sup. est ipsa cœ-
na: q. d. uilissima. q uinū supp. apponit in ea quod lana succida. i.
q̄ sudante oue tonsa est. nolet pati. i. imbibere ut mādet tā crassum
& immixtū est. Tu uidebis. i. quilibet uidere poterit: corybanta. i.
Corybātes aliquem raptum furore effectū quasi corybanta. de conuiua: idest
effectū malignitate uini ex eo, q uenerat ut esset conuiua. Iurgia. i.
cōtumeliosa uerba iurgiorū incitamēta, proludūt. i. pugnā tanquā
proludia præcedunt. sed tu saucius. i. uulneratus ab eo, cui cōuitia
dixeris: uel a furētibus & ebrijs. torques. i. impellis & proijcis in ad-
uersariū tuū. mox. i. paulopost iurgia illa. pocula. i. uasa potoria. &
de terges uulnera supp. mappa. i. mātili. rubra. i. sanguinolēta, uel
sanguine tincta. Quoties pugna cōmissa inter uos. s. cliente & pa-
rasitos & cohortem libertorū ipsius domini. nam serui. nō accum-
bunt. lagena saguntina. i. fictili ex luto saguntino: q a Sagunto
Hispaniæ oppido Romā aduehebatur. feruet. i. feruide fit. q. d. fre-
quentissime. & ita neq; bene, neq; quiete accipiebantur. Ipse capil-
lato. Ostendit e diuerso lauticias cœnæ dominorum. nam sicut
(Seruio teste) plena alicuius rei cōmendatio, atq; laudatio fit: ex
præsentia bonorū eius & absentia malorū, q̄ alijs insunt: ita plene
uituperatio ecōuerso. ex præsentia malorū, quę habet ex carentia
bonorū, qbus caret. Ordo est. Ipse, s. dominus & rex cōuiuij: potat
. i. abunde bibit supp. uinū diffusum. i. quod diffuse & abunde pro-
uenit. consule capillato. i. intonso: & p hoc antiquissimo. uirtus au-
tē uini ex diuturnitate eius cōprobatur. quod & Cic. in lib. de ami-
citia attestat his uerbis: Amicitiarū esse debēt sicut aliarū rerū so-
cietates: ueterrima quæq; ut ea uina, q̄ uetustatē ferūt, esse debent
suauissima &c. Hinc quoq; Virgil. Æneid. primo. Impletur ueteris
Bacchi, pinguisq; farinæ &c. Et ille tenet tuā. idest liquorem uuæ.
. i. uinum opimianum. calcatum. i. calcibus expressum. bellis socia-
libus: idest dū essent ea bella, q̄ socialia & Marsia uocantur. nam L.
Opimio consule cū Brachius tribunus plebis interemptus est: tem-
peries quædam fuit: q̄ coctura dicitur: tanta uini fertilitate. & p̄stan-
tia: ut quæ eo anno diffusa sunt in ducentesimū annū fuerint ser-
uata redacta in speciē mellis: ut scribit Plinius. tenet ergo. i. habet
in potestate: ut bibat talem uinū, nunq̄ missurus: idest cōcessurus.
cyathū. i. poculū illud amico cardiaco. i. cordis dolorē: q sitim gene-
rat patienti. tenet inquā nunc: quia bibet cras aliqd supp. uini: idest
aliquod uinum de montibus albanis: aut de setinis supp. qui sunt
iuxta pontinos campos. cuius supp. uini senectus. i. uetustas. dele-
uit. i. amouit multa fuligine. i. mœcore aut situ nigro ueteris testæ:
q in testis uinū olim seruabant: siue in fictilijs: idest terreis uasis, nō
in ligneis. deleuit inquā patriam. i. inscriptionem de qua patria es-
set: & titulum eius. scribebant. n. ad uascula illa pice obturata & in
multos annos reposita: continentē patria: & nomē & pretiū uini: q
iā uetustate amotus aut offuscatus erat. q̄le supple uinū Thrasea &
Heluidius libertatis amatores: & tyranorum inimici solebāt supp.
bibere, uel tenere. coronati. i. habētes coronas pāpineas in capite,
quas sumebāt, q egregie potare decreuerāt. natalibus. i. in die nati-
uitatū Brutorū. & Cassi. i. Cassij libertatis uindicū. nā Iun. Brutus
reges exegit. Decius aūt Brutus cū Cassio impatorē exigere cona-
tus: Iulium Cæsarem occidit. ipse Virro: idest uir diues rex conui-
uij. tenet crustas Heliadum: idest uasa quæ ex electro cauabantur.
quod quidem electrum fit ex lachrimis Heliadum: idest filiarum
Solis, & sororum Phaetontis qui cum fratris mortem nimium im-
patienter ferrent, in arbores mutatæ sunt. aut alnos, aut populos.
unde species electri distillare dicitur. tenet inquam capaces: idest
ualde amplas crustas: idest corticum electra sudantium particu-
las. Heliadum: idest filiarum Solis. & tenet Beryllos: idest lapides
tales inæquales. itē Virro tenet phialam: idest pateram. Aurum: id-
est poculum, aut aliud uasculum aureum non committitur tibi
qui conuiua pauper es. uel si aurum datur quando: idest aliquan-
do. custos: idest obseruator est supple affixus ibidem. qui nume-
ret gemmas: idest pretiosos lapillos: qui sunt in uasculis illis au-
reis. Et qui obseruet: idest diligenter custodiat ne furentur. ungues
aduncos: idest rapaces: quibus gemmas abradere possis: da ue-
niam: idest ignosce istiusmodi luxuriæ. iaspis: idest lapillus talis. præ-
clara: idest pura & multum perlucida. laudatue illic: idest i cōuiuijs
diuitum, uel potius in poculis. Nam Virro uir ille diues transfert
gemmas: idest lapillos pretiosos a digitis ad pocula: ut multi sup.
faciūt. gēmas dico, q̄s. i. q̄les. iuuenis. s. Æneas. prælatus supple ab
Elysa, q̄ Dido dicitur s̄m Virgilium: Hyarbæ duci illi zelotypo. i.
primū zelū tenenti solebat ponere in fronte uaginæ. i. incapulo,
seu manubrio ensis, uel in summa parte uaginę. Dicitur enim. iiii.
Aeneid. de ense Æneę: Stellatus iaspide fulua Ensis erat. Solēt. n.
mortales, qbus maxime oblectantur plurimū exornare. Bibaces er-
go & Bacchi pceres pocula sua gēmis exornāt belligeri uiri ensem
suum &c. Tu uero cliens siccabis: idest ebibendo siccum reddes:
cum non sit satis uini in eo, calicem: scilicet uitreum. quatuor na-
sorum. i. plurimæ deformitatis sicut Vatinio uitriario ex Beneuen-
to unus nasus multum difformitatis afferebat. siccabis dico cali-
cem quatuor nasorum habentem nomen sutoris Beneuentani: id-
est ipsius Vatinij. a quo calices uitrei Vatiniani dicti sunt. & sicca-
bis calicē iam quassatū. i. concussum, & dissolutum. & poscentem
sulfura. i. requirentem cōmutari pro sulfure: & hoc uitro rupto. Si sto-
machus dñi feruet uino & cibo. i. febricitans est. aqua supp. deco-
cta: idest artificiosę facta. frigidior pruinis geticis. i. q̄ sunt apud
Getas: ubi plurimæ & diutissimæ sunt niues. petitur supp. pro eo.
Non eadem uobis poni modo uina querebar. Non tantū inquit, in
uino quod dominus conuiuij optimū, clientes pessimum bibunt,
discretio est: sed ēt in aqua & pane: & multo maxima in seruis, seu
ministris. Ordo est: Ego querebar. idest conquerebar. modo. i. pau-
lo ante. non eadem uina poni. i. apponi, uel proponi uobis & dños
uerū quod intolerabilius est: uos potatis aliam aquam: q unde co-
ctam. cursor Getulus. i. niger. quales sunt Getuli. dabit tibi pocula.
aut ossea: idest macilenta manus. in qua nisi ossa & nerui uidentur
mauri. quē uulgo morum dicūt, nigri in colore. & is supp. cui no-
lis occurrere per mediā noctē. dū ueheris per monimēta. i. sepul-
chra Latinę supp. uiæ. cliuosæ: idest dependētis. uel illic ubi cliuosa
est: & sepulchra sunt: quia crederes spiritum, aut manes defuncti es-
se. Flos Asiæ: idest pulcherrimus iuuenis ex Asia: sicut erat Gany-
medes raptus in pincernam Iouis. ministrabit sup. ante ipsum: uide-
licet dominum. paratus. i. comparatus & emptus maiore pretio q̄
fuit census: idest thesaurus, & possessio Tulli. s. Hostilij tertij regis
Romanorum. pugnacis: idest bellicosi. qui animos Romanorum
tempore Numæ resides & otiosos in arma excitauit, & census An-
ci: idest Anci Martij quarti regis Romanorum.

Et ne te teneam Romanorum omnia regum
Friuola,quod cum ita sit,tu Getulú Ganymedem
Respice,cum sities.nescit tot millibus emptus
Pauperibus miscere puer,sed forma,sed ætas
Digua supercilio,quando ad te peruenit ille?
Quando uocatus adest caldæ.gelidæq; minister?
Quippe indignatur ueteri parere clienti,
Quodq; aliquid poscas,& quod se stâte recumbas.
Maxima quæq; domus seruis est plena superbis.
Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum,solidæ iam mucida frusta farinæ,
Quæ genuinum agitent non admittêtia morsum,
Sed tener,& niueus,mollíq; siligine factus
Seruatur domino,dextram cohibere memento,
Salua sit artocopi reuerentia,finge tamen te
Improbulum,superest illic,qui ponere cogat.
Vis tu consuetis audax conuiua canistris
Impleri, panisq; tui nouisse colorem.
Scilicet hoc fuerat,propter quod sæpe relicta
Coniuge,per montem aduersum,gelidasq; cucurri
Æsquilias,fremeret sæua cum grandine uernus
Iuppiter,& multo stillaret penula nimbo?
Aspice q̃ longo distendat pectore lancem
Quæ fertur domino squilla,& quibus undiq; septa
Asparagis,qua despiciat conuiuia cauda,
Cum uenit excelsis manibus sublata ministri.
Sed tibi dimidio constrictus cammarus ouo
Ponitur exigua feralis cœna patella,
Ipse uenafrano piscem perfundit,at hic,qui
Pallidus affertur misero tibi caulis,olebit
Laternam.illud enim uestris datur alueolis,quod
Canna micipsarum prora subuexit acuta
Propter quod Romæ cum Boccare nemo lauator,
Quod tutos etiam facit a serpentibus atris,
Mulus erit domino,quem misit Corsica, uel quem
Tauromínitanæ rupes,quando omne peractú est,
Et iam defecit nostrum mare,dum gula sæuit,
Retibus assiduis penitus scrutante Macello
Proxima,nec patitur tyrrenum crescere piscem.

IOAN. ¶ ET ne te teneam: ne longo uerborum amfractu te remorer.
BRIT. ⸿ Omnia friuola regú Romanorú:tantú,inqt,impendût in emêdis
seruis:ut oês regum Romanorum facultates talibus pretijs sint in
feriores. ⸿ Omnia sunt friuola.i. nullius fere pretij in côparatione
eorú,q̃ impendûtur in côparâdis seruis.Ná friuola (auctore Festo)
sunt proprie uasa fictilia quassa.uñ dicta uerba friuola,quæ minus
sunt fide subnixa, De quo uoca
bulo plura diximus in tertia Sa
tyra illic:Friuola transfert V cale
gon. ⸿ Quod cû ita sit:ut serui sci
licet tâti emantur. ⸿ Tu Getulum
Ganymedé respice: ac si dicat:
nô est q̃ credas tibi a talibus po
cula ministrari : sed respice Ga
nymedé Getulú.i. pincernã de
formé & nigrú:utpote Sole ustu
latú:qué supra cursoré dixit. Ga
nymedé aût ironicos dixit . Ná
is puer fuit delicatissim⁹, Troos
regis, & Galliores filius: qué Iu
piter uenanté côuersus in aqui
lá tulit i cælú, mensæq; suæ re
mota Hebe filia,adhibuit pocil
latoré. ⸿ Sed forma, sed ætas Di
gna supercilio:nô est,inqt mirã
dú, si pauperibus abnuit minis
strare,habet.n.formá & ætatem
digná fastu & grauitate.nã in su
percilio (ut auctor est Plin.) fa
stus & sup̃bia sedé hñt licet in
corde nascant. ⸿ Q uádo ad te
p̃uenit ille:q.d. nunq̃ ad te p̃ue
nit. ⸿ Caldæ, gelidæ q̃ minister
ná Romani habebât ministrato
res,q dño calidá,& gelidá aquá
miscebât urceis,quos ministra
torios appellabât.de q̃bus Mar
tialis in ultimo. Frigida non dee
rit,nô deerit calda petêti:Sed tu
Calda morosa ludere parce siti. Calda
aût p̃ calida ueteres sunt usi.Vn
de Quintil.lib. primo ita scribit
Augustus quoq; in ep̃lis ad C.
Cæsaré scriptis emêdatius calis
dú dicere q̃ caldú mauult:nô q̃a
id nô sit latinú:sed q̃a sit odiosú.
Ecce ⸿ Ecce particula est , q̃ ré aliquá
nouá & recentem ostendimus.
⸿ Alius: subaudi seruus & mini
ster. ⸿ Mucida:muco: corrupta.
⸿ Farinæ solidæ.i.pani soli & du
ri.ná aliud nihil est panis,q̃ fari
na adhibito liquore subacta.
Genuini ⸿ Agitêt:labefaciât. ⸿ Genuinú:
genuini dêtes sunt homini no
uissimi,q circiter uigesimú anñú
Panis ex gignunt multis & octogesimo:
siligine auctor est Plin.dicti q̃ a genis(ut scribit Festus) pendeât. ⸿ Molli
siligine:delicatissimus panis côficiebatur ex siligine.de quo Sene
ca sic in epistolis de abstinêtia & têperantia eius: Malú pané iquis:
expecta:bonus fiet:etiá illú tenerú tibi, & siligneú famé reddet.Idê
de parsimonia uictus:Vtrú hic panis sit plebeius , an siligineus ad
naturá nihil p̃tinet.Plin.lib.xviii. Siligíné dixerim p̃prie tritici deli
cias,candor est,& sine uirtute,& sine pôdere.Colum.li.ii. Nec nos
Siligo tanq̃ optabilis agricolis fallat siligo.Ná hoc tritici uitiú est , & q̃uis
Artoco cádore p̃stat,pôdere tñ uincitur. ⸿ Artocopi: hoc est panis siliginei
pus multo labore confecti:ut docet côpositio: ἄρτος.n.pané significat:
& κόπος laboré & licet Plin. multa genera panú nominet ut ostrea
rios, artologanos,ipseusicos , furnaceos, p̃richos , multosq; alios
nô tñ Artocopus nomé est propriú panis: sed ipsum intelligit sili
gineú,q multo labore confectus sit.Græci tñ ἀρτοκόπον, & ἀρτοπώ
Artopta πην pistoré appellant.artoptá ut Plautus in Aulularia pro mensa
panaria accipere,cú ait:Ego hinc artoptá ex proximo utendam pe
to a Congrione.alij uero putât & rectius accipi profesta ubi panis
coqueret : facta compositione ἀπὸ τοῦ ἄρτου quod est panis: &
ὀπτάω asso. Artoptæ meminit & Plin. lib.xviii. cap. xi. ubi locus
est corrigêdus.ná pro artopta artoptesia scriptú est. ⸿ Salua sit reue
rétia:salua dr̃ reuerêtia:cú nô uiolat:fac,inqt, in pane illo reueren
tiá nô amittas.ut sit:nô tangas:quasi cui reuerêtia sit hñda . Verba
sunt poetæ ridentis tá superbas
& côtumeliosas cœnas diuitú.
⸿ Finge tñ : hoc est si te finxeris
aliquantulú audacé.ut apprehê
das pané:statim adest, q te incla
met,cogatq; deponere eú. ⸿ Im
probulú:audaculú. ⸿ Vis tu con
suetis:uerba sunt serui increpan
tis:uis ne pané tuú consuetú co
gnoscere, eoq; impleri : legen
dumq; est cú obiurgatoria iter
rogatione, Et uis legêdú est a uo
lo, & nô uix. Est.n. uerisimile,ut
qué cogat pané deponere, eú &
acerbe rep̃hêdat. ⸿ Scilicet hoc Scilicet
fuerat:uerba sunt cliêtis côque
rêtis p̃ laboribus suis æquá mer
cedé sibi non rependi. ⸿ Scilicet
hoc fuerat:certe,inqt, hæc tá be
nigna in cœnis tractatio fuerat
causa: ut tot icômoda sustinerê.
Legendumq; est cú ironia . Ná
hæc particula. s. fere semper iro
nicos p̃fertur.ut Persius:Scilicet
hoc populo,pexusq;,togaq; re
cêti. Terêtius : id populus curat
.s. ⸿ Sæpe relicta Côiuge:ostêdit
se sæpe antelucano tempore reli
cta côiuge ex lecto surrexisse,ut
diuité comitaret euntem salutas
tú. ⸿ Æsquilias:unus est ex septé
collibus urbis. dictæ Æsquiliæ Æsquiliæ
ab excubijs regis . uel ab eo q̃
excultæ essent a rege Tullo , uñ Æsquilis
regio Æsquilina secunda urbis. na regio
Lege Varroné ⸿ Fremeret:hinc
maxime emergit querela. ⸿ Iupi
ter uernus.idest: aer. Ná Iupiter
(auctore Varrone) aer dr & cæ
lú. ⸿ Nimbo:nimbus proprie ap Nimbus
pellatur(auctor Seneca) pluuia
repêtina maximo cum impetu:
⸿ Penula:têpore pluuio sumeba Penula
tur penula. Ælius Spartianus in
primo opis sui limine sic scribit
de Hadriano: Tribunus plebis fa
ctus é i quo magistratu ad p̃pe
tuá tribunitiá p̃tâté omé sibi fas
tú asserit, q̃ penulas amiserit
q̃bus uti tribuni ple.têpore plu
uiæ solebât:Imperatores autem
nunquá.unde hodie quoq; Imperatores sine penulis a togatis ui
dentur.hinc est iocus ille apud Q uintilianú:Cú Galla rogâti penu
lá amico respondit:nô pluit nô opus est tibi,si pluet ipse utar. Vul
pianus iurisconsultus scribit penulam côem esse habitú tá uirorú;
q̃ mulierú. Tradit Lampridius Alexandrú côstituisse ut senatores
penulis intra urbé frigoris causa uterentur:cú id uestimenti genus
semp itinerariú,aut pluuiæ fuisset. Matronas in urbé uti uetuit pe
nulis. Varro in Virgula diuina scribit:ut est auctor Marcellus:Non
quærêda est penula hoi,q habet uirtuté.Penulæ aût repertores La Penulæ
cedæmonios fuisse scribit Tertulianus in Apologetico . ⸿ Aspice repertos
aliú luxum ostêdit diuitis cú maxima cliêtis côtumelia. sunt.n.uer res
ba poetæ Aspice,inqt,q̃ grádis squilla paretur dño , tibi aût cam
marus tantú. Squilla aût genus est piscis ex genere crustatorú , de
qua sic Cic.in lib. de nat. Deorú:Pinna uero (sic.n.græce dicitur)
duabus grádibus patula conchis cú parua squilla quasi societaté
coit côparandi cibi. Hora. Satyra. viii. secûdi libri : Affert squillas
inter

inter murena natātes In patina porrecta. De squilla sic scribit Aris
stot.lib.iiii.de animalibus. Crusta aūt intectorū genus primū locu
sta cui proximū genus alterū est, quē cāmarū uocant: tertiū genus
Asparagus — squilla est. quartū cancer, &c. ¶ Distendat: ipleat. ¶ Asparagis: aspa
ragi dicti sunt ꝙ ex asperis uirgultis legunt̄. & ipsi scapi asperi sint,
nō leues. nisi dictio sit græca: nā ἀσπάραγος dr̄. hæc Varro ¶ Qua
cauda: quasi q̄ maxime expetit̄. Nā in squilla & locusta cauda opti
mi habebat̄ saporis. Fuisse aūt lautæ gulæ docet Suidas q scribit
Apiciū eo cibi genere bona cōsumpsisse, & eius auiditate i Africā
nauigasse. ¶ Despiciat: deorsum aspiciat cū sublimis a ministro fera
Cammarus — tur. sequitur enim: Excelsis manibus sublata ministri. ¶ Cāmarus:
est ex genere pisciū (ut diximus) crustatorū: cuius meminit & Mar
tialis: Concolor in rubra cāmare lance rubes. De eo sic & Lampri
dius in Heliogabalo: Primus fecit, Isitia de piscibus, primus de
ostreis & lithostreis, & huiusmodi marinis cōchis & locustis & cā
maris & squillis. ¶ Cōstrictus ouo: cāmari. n. īmixti ouis coqueban
Cœna feralis — tur. ¶ Cœna feralis expositio est. i. cœna q̄ṡ mortuis dabat̄. Vnde
Apul. in. iiii. Floridorū: Exclamauit uiuere hoiem, pcul ignes amo
Fera mors — lirent̄, rogū demolirent̄, cœnā feralē a tumulo ad mensam referēt.
Ferā. n. ueteres mortē appellauere. ¶ Venafrano: subaudi oleo. To
Venafranū oleū — tus. n. ager Venafranus bonitate olei cōmendat̄. Vnde illud Pli
nianū: Et uulgo principatū in hoc quoq; bono obtinuit Italia toto
orbe, maxime agro Venafrano. est aūt Venafrū oppidū Cāpaniæ.
Venafrū oppidū — De oleo uenafrano Mart. Hoc tibi campani sudauit baca Venafri:
Vnguentū quoties sumis, & istud olet. Varro in re rustica: Quod
far cōferam cāpano, quod triticū appulo, quod uinū falerno: quod
oleū uenafrano? ¶ Pallidus caulis: nā brassicæ pallescētes fastidium
mouebāt. Vnde tu uiriditatē custodirēt, cū nitro coquebant̄. Mart.
Ne pallentes moueant fastidia caules: Nitrata uiridis brassica fiet
aqua. ¶ Olebit laternā. i. oleū q̄le laternis solet indi. Nā in usum lu
cernarū pessimū paratur. laternā aūt posuit p lucerna. ¶ Vestris al
ueolis: satyrice appellauit patinas paupis alueolos. Nā alueoli dr̄
uasa pprie ex ligno excauata: sic ēt in sequētibus alueolos appella
uit: Cuius & alueolos & lænā pignerat Atreus: ubi locus est corris
Alueolus — gēdus: nā pro Alueolis Albiolos legit̄: Ergo uestris alueolis. i. ues
stris patinis uilibus & ligneis. Alueolus itē capit̄ p tabula lusoria.
Varro: Quales sunt tesseræ, qbus in alueolo luditur. Vocabulū au
tē deductū est p diminutionē ab Alueo. uñ Valer. lib. viii. loquens
de Scæuola: Alueo quoq; & calculis uacasse interdū dr̄. licet illud
ēt diuersa significatione accipiat̄. nam & pro uase ligneo ponitur:
Solium — quod alio noie soliū appellamus: eo utebātur in balneis: unde Cic.
in iiii. Rhetoricorū ad Herēniū: Deinde ubi usum est ut in alueum
descēderet. Alueus itē capitur p concauitate fluminis, uñ dicimus
alueū Tyberis: alueū Padi. ¶ Canna micipsarū. i. quod ex Numidia
Romā uehitur. Nā Micipsa Massanissæ filius Numidarū fuit rex: q
mortuus regnū tribus filijs reliquit: Adherbali, Hiempsali, & Iu
gurthæ fratris filio: quē in filiū adoptauerat. ¶ Canna acuta prora
.i. nauis. Hoc aūt dicit, q (ut scribit Pli. lib. vii. cap. lvi.) naues fiūt
utiles in Nilo ex papyro, & scirpo & harundine. simulq; ad id res
spexitq; in India harūdinea sunt tantæ pceritatis: ut ex singulis in
ternodijs nauiculæ fiant, q̄ alueo nauigabili ternos interdū homi
nes ferāt. Auctores sunt Pli. li. vii. cap. ii. Solinus, Diodorus, Mela.
¶ Cū Boccare: tantus, inqt, est fœtor olei ut nemo Romæ lauetur
Boccar — cū Boccare hoc est cū Numida aliquo. Boccar aūt (ut scribit Liui.
lib. xxix. ab urbe cōdita) rex fuit Maurorū, fuitq; tpibus Massanissæ
Massanissa — regis Numidiæ: pro quo nūc poeta intelligit oēs Numidas & Mau
ros. ¶ Tutos a serpētibus: tāta, inqt, est uis tetri odoris olei: ut serpē
tes ipsi fugiētur. ¶ Mulus enī piscis est marinus. de quo in superiore
Corsica — Satyra. ¶ Corsica insula est in mari ligustico. alio nomine appellata
Cyrnus — Cyrnus. uñ Virg. in Buco. Sic tua Cyrneas fugiāt examina taxos.
Tauro — ¶ Rupes Taurominitanæ: hoc est Sicilia ipsa. Nā Taurominiū op
minium — pidū est Siciliæ nō longe a Messana. olim Naxus uocitatū. auctore
Solino. ¶ Quādo oēratio est q̄re tā ex longinquo Petantur pisces:
qm̄, inqt, iā mare nostrū piscibus est exhaustū. dū gulæ tantopere
inseruimus. Vnde & Seneca detestās gulā sic scribit ad Luciliū: Vi
de quantū rerū p unam gulā transiturarū permiserit luxuria, terra
rumq;, marisq; uestatrix. Val. Maximus lib. ix. loquens de luxuria
sic ait: Inde ab Oceani littoribus attracti pisces: inde infusæ culinis
Macellū — arcæ, censibusq; edendi & bibēdi uoluptas reperta. ¶ Macello scru
tante: hoc est piscatore maria quæq; uicina explorāte. Macellū. n.
posuit p piscatore. Est aūt Macellū locus ubi obsonia uenduntur.
dictū (ut sensit Donatus in Terentiū) a mactādis pecoribus. ut alij
uero tradūt a Macello quodā, q exercebat in urbe latrociniū, quo

dānato, censores Æmilius & Furius statuerūt, ut in domo eius ob — Macellarij
sonia uēderētur, a quo Macellarij dicti sunt, qui obsonia uenderēt.
nō aūt q pecora mactarēt. ii enim Lanij & Laniones sunt appella — Lanij
ti. & Laniena locus ubi mactarentur. de quo plura ante. ¶ Nec pati — Laniōes
tur: scilicet gula. ¶ Tyrrhenum: Thuscum, & Romanum. — Laniena
¶ ASPICE &c. Ostendit quomodo diuersa obsonia diuersis — ASCen.
mode domino, & clientibus apponuntur. Ordo est: Aspice q̄: ide
est quantum. longo: idest extento & exporrecto pectore minister
distentat: idest a se & potissimum a facie ne naso fœdasse putetur,
extensam teneat lancem: idest patinam, Mancinellus legit disten
dat: idest impleat. sed minus placet: quia distendi non est simpli
citer impleri: sed cum extensione: quæ lanci non conuenit: sicut
uberibus & faccis. Alij præterea legunt: qua fertus & cæt. ut sit,
qua supple lance squilla fertur & cæ. Plures legunt quæ: ut sit aspi
ce quæ. idest qualis & quanta squilla: idest piscis sic dictus: & aspi
ce quibus asparagis: idest herbis talibus pro condimento circum
positis: quasi dicat delicatissimis utpote altilibus. sunt enim du
plices: siluestres qui proprie asparagi sunt: quia dicuntur secun
dum Varronem ab asperitate loci, in quibus nascuntur: uel quia
ex asperis uirgultis legantur: & altiles qui in hortis aluntur. septa:
idest circundata. & qua: idest quali, & q̄ longa cauda despiciat
conuiuia: idest uos conuiuas in imo sedentes: quos despicit ta
lis squilla: quia non dignetur talibus anteponi. & despicit: quia
ab alto quodammodo respicit, cum: idest quando. uenit sublata:
idest sublimata: & sursum lata. siue exaltata manibus ministri.
sed cammarus pisciculus ille de genere locustarum uilis saporis.
ponitur: idest præponitur tibi constrictus: idest confrictus. dimi
dio: idest dimidiato ouo: quod appositum est pro condimento:
ut dicunt interpretes. Vel cammarus constrictus: idest compres
sus ex decremento eius. ouo eius existente dimidio: idest ad dimi
dium usq; constricto iam descrescente Luna. habet enim piscicu
lus ille oua, quæ ut succus eius, & quicquid habet pulpæ cum
Luna crescente crescunt: & decrescente decrescunt. Rubet au
tem cammarus coctus. Vnde Martialis: Concolor in nostra cam
mare lance rubes. Georgius Valla scripsit grammarus: sic enim
uulgo profertur: sed plures per c scribi uolunt. sicut Caius: Ly
curgus: Cneus: amurca: quæ ubi c habent: per g efferuntur.
Cammarus ergo constrictus & iam quasi languens: ouo eius exi
stente dimidio: ponitur tibi feralis: idest letalis cœna. uel quia cam
mari stomacho & capiti nocent. uel quia tunc maxime quando
decrescunt mortiferi sunt. uel quia talis cœna mortuos decet & lu
gentes eos. ponitur inquam in exigua patella. ipse: scilicet domi
nus perfudit piscem: qui sine oleo satis saperet. uenafrano sup
ple oleo quod maxime laudatur. at: idest sed hic caulis, qui exi
stens pallidus: idest hoc olus pallidum: idest languens: uel caulis
lactucæ uetustate languentis: & pallidæ, qui affertur tibi misero.
olebit laternam: idest præ se feret odorem olei: quod quia uilissi
mum & insipidissimum in laternis comburi debeat. illud enim
supple oleum datur uestris alueolis: idest uentribus. quod canna
idest: nauicula facta ex canna. uel quod in doliolo facto ex can
na aduehitur. micipsarum: idest numidarum, qui per Micipsam
regem nobilitati sunt, & inde denominati subuexit acuta prora:
idest in acuta naui: hoc est non oleum oliuarum: quia tali saltem
bono caret Africa: sed ex quibusdam seminibus: quod fœdum &
insipidum est propter quod supple oleum nemo lauatur Romæ.
cum Boccare: idest cum quouis Numida etiam ditissimo: licet es
set Boccar eorum rex: quia cum in patria soliti sunt inungi oleo
illo grauissimi odoris: adhuc cum corpora eorum calefiunt, illud
olent. non autem est uerosimile ꝙ Romæ ubi est copia optimi olei
Boccar oleo patriæ suæ uti uelit: quod etiam oleum facit homi
nes tutos ab atris serpentibus: qui grauitatem eius ferre non pos
sunt. Mulus: idest piscis delicatus sic appellatus. erit domino: ide
est dominus habebit mulum: quem Corsica insula illa misit: aut
quem rupes Taurominitanæ: idest rupes quæ sunt iuxta Tauro
minum oppidū Siciliæ sup. miserunt. quādo: idest quandoquidem
ita est ꝙ omne mare nostrum. i. italicum est peractum: idest expisca
tum & iam defecit. i. piscibus euacuatū est. dum gula. i. gulositas
nostra sæuit. i. uehemētissima crescit. & hoc macello. idest quolibet
piscatore in macello uendere solitu. scrutante. i. inquirēte. assiduis
idest quibus continue utitur, retibus. proxima supple maria. nec
patitur piscem Tyrrhenum: idest maris Tyrrheni quod inferum
dicitur crescere. ergo: idest ea de causa prouincia: idest regio longe
posita, & a romanis procul uicta.

Instruit ergo focum prouincia, sumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia uendat.
Virroni murena datur, quæ maxima uenit
Gurgite de siculo, nam dum se continet Auster,
Dum sedet, & siccat madidas in carcere pennas
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longæ cognata colubræ,
Aut glacie aspersus maculis Tyberinus, & ipse
Vernula riparum pinguis torrente cloaca,
Et solitus mediæ cryptam penetrare Suburræ.
Ipsi pauca uelim, facilem si præbeat aurem,
Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
A Seneca, quæ Piso bonus, quæ Cotta solebat
Largiri, nanq; & titulis, & fascibus olim
Maior habebatur donandi gloria, solum
Poscimus, ut cœnes ciuiliter, hoc face, & esto,
Esto (ut tunc multi) diues tibi, pauper amicis.
Anseris ante ipsum magni iecur, anseribus par
Altilis, & flaui dignus ferro Meleagri
Fumat aper, post hunc raduntur tubera, si uer
Tunc erit, & facient optata tonitrua cœnas
Maiores, tibi habe frumentum Aledius inquit,
O Libye, disiunge boues, dum tubera mittas
Structorem interea, ne qua indignatio desit,
Saltantem spectas, & χειρονομοῦντα uolanti
Cultello, donec peragat dictata magistri
Omnia, nec minimo sane discrimine refert
Quo gestu lepores, & quo gallina secetur,

JOAN. BRIT. ¶ INSTRVIT ergo focum: cum mare, inquit, nostrū piscibus sit exinanitū: ergo ex prouincijs & longinquis locis petitur: sicq; poeta gulam sui tēporis notat. Quæ etiā a Seneca his uerbis taxatur. Quod dissolutus delitijs stomachus uix admittat ab ultimo petatur Oceano: uomunt ut edant: edunt ut uomant. ¶ Instruit focū: in causa est ut pisces habeantur ad coquendum. ¶ Illinc: ex prouincia. ¶ Lenas: pro auaro captatore ponitur: ut Aurelia pro orba diuite: cui multa mitterētur munera. uterq; aūt fuit temporibus Iuuenalis: ut Gallita & Pactius. ¶ Captator: hoc ē q muneribus alienas opes captat. ¶ Aurelia uendat: nā lucri cupiditate munera uēdebat. ¶ Virroni: ipsi diuiti. Murena ¶ Murena: anguillæ similis est. in freto siculo capitur. Macrobius. li. iii. Accersebantur, inquit, murenæ ad piscinas nostræ urbis abusq; freto siculo. Lautæ habebantur gulæ adeo ut Licinij Crassi Murenæ sint cognominati, q hoc pisce effusissime sint delectati. Lege Plini. lib. ix. Columella, & Macrobiū lib. iii. ¶ Nā dum se cōtinet: nō uerētur, inquit, piscatores quiescentibus uentis in mari siculo, licet periculoso piscari: ut ostēdat nihil intactū relinqui ad indomitā gulā explendam. ¶ Auster: Austrū posuit pro oibus uentis. ¶ In carcere: fabulā miscet. Nam uenti in Aeolijs insulis, in quibus tēporibus iliacis Aeolos regnabat, in carcere ab eo coerceri dicebantur. Vergil. Aeoliam uenit, hic uasto rex Aeolus antro Luctātes uentos, tēpestatesq; sonoras Imperio premit: ac uinclis & carcere frenat. ¶ Lina temeraria: hoc est temerarij piscatores utētes retibus. ¶ Charybdim: in freto quod est inter Italia & Siciliā scopulus est Scylla: itē Charybdis: mare uorticosum: ambo clara sæuitia. Charybdis aūt Peloro promontorio adiuncta est. De scylla & Charybdi plura referemus in decima quinta Satyra. ¶ Cognata colubræ: quasi eiusdem generis scribit Plin. lib. ix. cap. xxiii. Murenas in terram elapsas serpentibus cōmisceri: sed de anguilla hoc non legitur apud Plinium uerū poeta sequitur opinionē uulgarem, qui credit serpentes, & angues coire cum anguillis. ¶ Aut Tyberinum: lupū piscem intelligit, qui in Tyberi stercore pasceretur & immūda esca inter cloacas urbis. Et licet hoc loco Iuuenalis Tyberinū piscem ut uilem pauperi appoi dicat. Varro tamē (ut tradit Macrobius) pisci Tyberino palmam tribuit his uerbis in libro rerum humanarum. xi. Ad uictū optima fert ager Campanus frumentū, Falernus uinum, Cassinas oleū, Tusculanus ficū, mel Tarentinus, piscē Tyberis. Nam oēs ex hoc amne pisces maximū honorē tenuerunt apud prodigos, in primisq; lupus, qui inter duos pontes captus esset. quod ēt Horatius indicare uir in Satyra q incipit: Quæ uirtus, Lupus hic Tyberinus an alto Captus hiet: pontem inter iactatus, an amnis Hostia sub Tusci. Columella li. ix. capi. xvi. loquens de piscinis sic scribit: Doctaq;, & erudita palata fastidire docuit fluuialē lupū, nisi quem Tyberis aduerso torrēte defatigasset. quibus uerbis docet lupum Tyberinū in pretio fuisse. Verū forte tēporibus Iuuenalis talis piscis in pretio nō erat: tēporū longinquitate mores, ut fit mutante. sicut & ætate nostra anguillæ: quæ tēporibus poetæ in minima erāt æstimatione, mensis nostris sunt gratissimæ lupos etiā marinos laudat Plin. lib. ix. his uerbis. Luporū laudatissimi qui appellantur lanati candore, mollitiaq; carnis. hunc piscē græci appellant λάβρακα: aspersus maculis. Nam lupi pisces maculis uariegati inueniebantur, iiq; minoris æstimationis. unde Columella lib. ix. cap. xvii. ubi de positione piscinæ mentionē facit: Tum etiam sine macula (nam sunt & uarij) lupos includamus. Eos nos esse putamus, quos uulgo appellant lucios. dictos lupos ab eorū uoracitate, nam reliquos pisces insectātur. unī Columella eodē libro lupos rapaces appellat. Lupus ¶ Glacie: per hyemē. uidentur. n. maculis frigore aspergi. ¶ Vernula: alūnus. ¶ Cloaca: nā tota urbs pensilis erat cloacis conuatis septē amnibus a M. Agrippa sordes urbis in Tyberim deferentibus, lege Liuiū & Plinium libr. xxxvi. cap. xv. ¶ Pinguis cloaca torrēte: hoc est pinguis sordibus fluētibus p cloacas. Est. n. cloaca (auctore Vulpiano) locus cō cauus p quē colluuies, & immūdiciæ urbis fluant. Cloacæ aūt appellatione & tubi & fistulæ cōtinentur. Ad salubritatē ciuitatū, & ad tutelā ptinet, ut cloacæ purgent̄ & reficient̄, nā & cœlū pestiles & ruinas minant̄ imundiciæ cloacarū. ¶ Torrēte: hoc est (ut scribit Plinius) cursu pcipiti torrentiū modo fluēte. ¶ Cryptam: cauernā, & loca riparū excauata: q piscis depascens perscrutatur. Vñ Lucilius acer & uiolentus poeta eūq; ligurritorē catillonē appellat. s. qui proxime ripas & stercus insectaretur. Proprie aūt Catillones dicebātur, qa ad pollūctū Herculis ultimi cū uenissēt, Catillos liguriebant. Catillones Crypta aūt dicta est a κρύπτω: quod est occulto. ¶ Suburræ regio erat urbis celebratissima: de qua alibi ante. eo aūt ait piscis stercus sectantes puenire. ¶ Ipsi pauca uelim: uelim, inqt, ipsum Virronē paucis alloqui, si me uelit auscultare. ¶ Nemo petit: sensus est: Nemo, inqt, petit a te Virro ut sis pauperes clientes tā munificus sis, q fuerūt Seneca, Piso, & Cotta in amicos suos, quos multis donis prosequebātur. sed ut cœnes ciuiliter & cōmunibus epulis cū eis, & nō discretis. ¶ A Seneca: Senecā diuitē fuisse & liberalē in amicos scribit Tacitus: apud quē legi est de uita, & nece eius. ¶ Piso bonus: multi extitere Pisones. uerū de C. Pisone illo intelligit, q amicus & familiaris fuit Senecæ, qq; auctor fuit cōiurationis in Neronē, a quo dicta est coniuratio illa Pisoniana. De eo ita scribit Tacitus: Namq; facundiam tuēdis ciuibus exercebat: largitionem aduersus amicos: & ignotos quoq; comi sermone & cōgressu. Vnde a poeta & liberalis & bonus appellatur. hic postea obijt detecta coniuratione p Millchium Seuini libertū abruptis brachiorū uenis. C.Piso ¶ Cotta: hic est ille Cotta, de quo in Satyra: Et spes & ratio. Quis tibi Mecœnas Quis nūc erit aut Proculeius, aut Fabius: Quis Cotta iterū, qs Lentulus alter. ¶ Namq; & titulis: adeo, inquit, liberales & munifici erāt i amicos, q ueteres gloriosius esse in hoie putarūt liberalitatē exercere, q dignitates adipisci. Vnde Sallustius in Catilinario commendans mores ueterum romanorū sic scribit: Magisq; dandis q accipiendis beneficijs amicitias parabant. ¶ Titulis: honoribus, qui per titules & inscriptiones ostēdebātur. Vñ Pli. lib. vii. loquens de Pompeio: Postea ad tota maria, & deinde ad Solis ortus missus, hos retulit patriæ titulos. Propertius ultima Elegia: Et domus est titulis utraq; fulta suis: idest honoribus & laudationibus. ¶ Fascibus: cōsulatu & ptura: quæ dignitates inter alias pcipue habebantur: ut p has dignitates oēs intelligas, Consulē & prætorē lictores præcedebant cū fascibus uirgarū: Consulē duodecim, sex uero prætorē. ¶ Cœnes ciuiliter, i. ut bonū ciuem decet: cōmunibus. i. epulis & indiscretis. eadē est ēt expostulatio Martialis aduersus Ponticū: Cur sine te cœno: cum tecū Pōtice cœnē? ¶ Hoc face & esto: cū indignatione pronunciandū: face hoc, inquit, & tibi cōcessero ut uiuas diues tibi & parcus amicis, ut multi faciunt. sicq; sui temporis hoies sordidos taxat. Iecur anseris ¶ Iecur anseris: prodigi & lautæ gulæ homines inter

delicata

delicata obsonia iecur anseris statuerunt. Vnde Plini.lib.x.capite xxii. iecur fartilibus in magnam amplitudinē crescit, exemptúq; lacte, mulsoue augetur. Nec sine causa in quæstione est, qs primus tantū bonū inuenerit. Scipio an Marcellus uir cōsularis an M. Sestius eadem ætate eques Romanus: Mart.lib.xiii. Aspice q̄ tumeas magno iecur ansere maius. Docuit Apicius saginare anseres fico carica & sacie extinguere. ¶ Altilis: Gallinā intelligit, quæ alebatur ad saginā. Deliaci cœpere gallinas saginare: unde pestis exorta opimas aues, & suopte corpore unctas deuorādi. Quod postea lege Flauia prohibitū est. qua cautū est, nequid uolucrū proponeretur, præter unam gallinam, quæ nō esset altilis Pli. ¶ Par: crassitudine. ¶ Dignus ferro Meleagri. i. tam prodigiosa magnitudine, q̄ fuit is, quē Meleager Calydonius iteremit. nota est fabula. ¶ Flaui: flauus

Flauus color color (ut scribit Gellius) est ex albo, rufo, & uiridi cōcretus. unde flauam appellamus Cererem: alludentes ad frumenta, quæ in agris flauescere dicuntur cum maturescunt. Verum hoc loco flauum intelligimus pulchrū & formosum: sicuti poetæ sæpe in hac significatione usurpāt. ut ante: Et flauā cui det mandata puellam. ¶ Post hunc. s. aprū. ¶ Tubera: in genere fungorū numerant. Mart. Rumpimus altricē summo de uertice terram. Tubera bolletis poma secunda sumus. Ea undiq; terra circūdata nascuntur: nullisq; fibris nixa aut saltē capillamentis: neq; terræ cohærent: cortice et includūtur: ut plane nec terrā esse possimus dicere: neq; aliud q̄ terræ callū. Laudatissima quæ Africæ crescūt: cū fuerint imbres autūnales & tonitrua crebra tunc nasci dicūtur maxime & tonitribus: nec ultra annū durare: tenerrima aūt uerno tēpore esse. ¶ Radūtur: utrū purgantur abraso cortice, cum apponuntur. an raduntur .i. euellūtur ex terra sarculis. ¶ Si uer tunc erit: ordo est & sensus Aledius inquit: o Libye habe tibi frumentū: ac si dicat: frumētum ego non curo: modo mihi mittas tubera: hoc inq̄ dicit: si uer tunc erit, scilicet cum tubera apponuntur: & si tonitrua optata facient maiores cœnas. Nam tunc (ut diximus auctore Plinio) dicuntur nasci si imbres fuerint autumnales & tonitrua crebra: tenerrima sunt tēpore uerno. Vnde poeta dixit: si uer erit. ¶ Aledius inquit: Aledium aliq dicūt equitem Romanū fuisse luxuriosum, quem pro homine guloso hic accipit. ¶ Disiunge boues: per me, inquit, frumentū non feres. Nam ex Libia frumenta mittebant. Vnde Sidonius: Arma

Cyniphii Calybs, frumenta Lybies, Campanus lacū Ouidius in Ponto: Cyniphiæ segetis citius numerabis aristas. Cyniphii enim populi sunt Africæ. Pli.lib.xv. ostendit Africā frugū fertilē esse his uerbis: Oleū ac uinū inuidit tantū Africæ, satisq; gloriæ in messibus fecit. Columella in quarto de re rustica: Mysiam, Libyam largis aiunt abundare frumentis. ¶ Structorem interea: aliam proponit cōtumeliam ut undiq;, inquit, habeas q̄ doleas structorem peritissimū incidendorum obsoniorum spectas, qui mira manuum, reliquiq; corporis agilitate ministret domino. Sicq; conuiuiorum luxuriam lautitiamq; sui temporis flagellat. Quod facit & Seneca his uerbis in libro de breuitate uitæ. Conuiuia me Hercule non posuerim inter uacantia tempora, cum uideam q̄ solliciti argentum ordinent, q̄ diligenter exoletorum suorum tunicas succingant, q̄ suspensi sint, quomodo aper coquo cæsus exeat, quanta celeritate signo dato gladij ad ministeria decurrant, quanta arte scindantur aues in frusta nō enormia, q̄ curiose infelices pueruli ebriorum sputa deter-

Structor gant. Structor autem is dicitur, qui curam habet struendæ mensæ. unde illud est Virgili. Cura penum struere. ¶ Saltantem: ut optime agilem. ¶ χειρονομοῦντα: participium est ἀπὸ τοῦ χειρονομεῖν: quod

Chironomon significat manibus gesticulari. ut sit ordo & sensus: Tu spectas structorem saltantem, & manibus gesticulantē: ac per hoc i oībus agilē. ¶ Donec peragat dictata magistri: donec omnia incidendo exequatur, quæ didicerit a magistro ita: ut nihil prætermittat, quod ad decoros incidendi gestus pertineat. Nam in urbe erant qui arte incidendorū rite obsoniorum docerent per uaria animalia formata ex ligno, ut latius dicemus in Satyra undecima. Et tota sonat ulmea cœna suburra. ¶ Dictata: dicuntur numero pluratiuo q̄cunq;

Dictata in omni genere scientiæ, tam liberalis, q̄ ludicræ traduntur discentibus. Horatius ad Lolliū: Sic iterat uoces & uerba cadentia tollit, Vt puerum sæuo credas dictata magistro Reddere. Persius: Tercitatorum centum dictata fuisse. Pro nihilo pendas. Tranquillus in Cæsare: Tyrones per senatores armorum peritos erudiebat precibus enitens: ut disciplinam singulorum susciperent, ipsiq; dicta-

Dictare ta exercentibus darent. Deductum est uocabulum a dictare: quod est aliquid (ut dixi) in omni genere scientiæ discendum tradere. ¶ Nec minimo sane discrimine refert magnam, inquit, putant esse differentiam, quo gestu singula obsonia incidantur, decoro ne an rustico more. Vnde illud est Plinij loquentis de gallinis: Postea culinarum artes inuenerunt: ut clunes spectentur: ut diuidantur in tergora: ut a pede uno dilatatæ repositoria occupent. Sic Seneca (ut pauloante diximus) ad Lucilium (Alius pretiosas aues scindit; & perpectus, & clunes certis ductibus circumferens eruditam manum in frusta excutit. Et alibi Seneca de breuitate uitæ cum uideam q̄ suspensi sint, quomodo aper a coquo cæsus exeat, quanta celeritate signo dato gladij ad ministeria decurrant, quanta arte scindantur aues in frusta non enormia.

¶ INSTRVIT focum: idest sufficit uel administrat. quibus focus: idest culina instruitur: hoc est obsonia præbet. Illud ergo quod Lenas captator hæreditatis scilicet emat: ut det diuitibus orbis. & quod Aurelia diues & orba uendere cogitur ne corrumpantur obsonia data. sumitur illinc: idest ex prouincia. Virroni murena datur. Prosequitur inceptum ostendens inæqualitatem obsoniorū. Ordo est. Murena: idest talis piscis delicatus. datur: idest apponitur Virroni: uiro diuiti & domino conuiuij. quæ existens maxima: uenit: idest aduecta est. de gurgite: idest de mari uorticoso Siciliæ. Nā dum Auster: uentus ille aquosus. continet se. idest non flat. & dum auster sedet & siccat in carcere. idest in antro Aeolio. de quo dicitur pri. Æneid. Illa se iactet in aula Aeolus: & clauso uentorum carcere regnet. pennas. quibus uolat madidas: idest pluuijs immixtas idest dum fudum: hoc est serenum est quiescente Austro, qui Siculo mari infestus est. lina: idest uela linea. temeraria. i. nimium audacia: hoc est nautæ nimium temerarij uela pandentes. contendunt mediam Charybdim: idest uoraginem illam in mari Siculo: quia in medio eius piscantur murenas. Anguilla piscis uilis & uulgaris correspōdens murenæ. manet. idest expectat uos. interea dum murena domino apponitur. anguilla dico cognata: idest eiusdem speciei: aut quæ secundum uulgus nata creditur ex eodem. Aut tyberinus supple. piscis In Tyberi captus. asperfus maculis glacie: idest glaciei. uel aspersus maculis glacie: idest propter glaciem. uel in glacie. & ipse existens uernula riparum: idest uerno tempore natus in ripa uel alumnis riparum. & existens pinguis. cloaca: quam latrinam dicunt. torrente: idest in Tyberim effluente. Et solitus penetrare. idest pene intrare. cryptam. idest meatum absconsum & subterraneum. per quem sordes in Tyberim defluunt. suburræ: idest illius uici populosissimi. uel accipiendo a parte totum. ipsius Romæ mediæ. & perpenetrans usq; ad sterquilinia. Ego uelim supple dicere pauca ipsi Virroni aut consimili diuiti: si præbeat aurem facilem ad audiendum. nemo petit ea quæ mittebantur a Seneca: scilicet Anneo Seneca uiro bono. de quo statim dicam. amicis modicis. i. modicum habentibus. idest. pauperibus: uel etiam in modico: hoc est iam nemo petit a te: quæ Seneca mittebat etiam ad modicos & uulgatiores amicos: quia maiora mittebat, q̄ nunc quispiam audeat petere. nemo etiam nostrum supple petit quæ Piso scilicet Cn. Piso Senecæ socius bonus: idest beneficus. & quæ Cotta bonus solebat largiri: idest largiter conferre amicis, & plebi Romanæ. namq; pro quia. maior gloria donandi habebatur olim fascibus & titulis. i. magistratibus fasces & titulos habentibus: sunt autem fasces uirgæ colligatæ: quæ portabantur a lictoribus post eos magistratus: qui animaduersionem in corpus habebant. & ideo pro summis honoribus accipiuntur. nos poscimus solum ut cœnes ciuiliter: idest more ciuium: quibus epulæ & uictus dum cōuiuunt, debent esse communes & consimiles. & face: idest fac hæc: idest cœna ciuiliter. & esto: esto inq̄ ut multi nunc sunt supple diues tibi. i. ad commodum & uoluptatem tuam. & pauper amicis: idest ad bonum & utilitatem amicorum. idest in cæteris sis parcus erga alios. & largus in te. nos nō petimus aliud pro labore nostro: nisi ut ciuiliter cœnes. Iecur magni anseris ponitur supple ante ipsum. & altilis. idest uolucris ad esum alta: ut gallus gallinaceus: aut gallina: aut similis par: idest æqualis in magnitudine anseribus supple ponitur ante ipsum. & aper dignus ferro: idest cuspide & uenabulis Meleagri: idest illius fortissimi uiri ab Æneo geniti: qui aprum a Diana irata Calydoniæ agris immissum interemit. Meleagri dico flaui supple in colore: talis enim ab Homero appellatur. fumat: idest fumans. & adhuc calidus ponitur ante ipsum. uult ergo dicere qd' domino anteponitur aper æqualis & par sui, seu porco Aetolo. tubera, idest radices illæ capitatæ & inflatæ: quæ ex terra effodiuntur: & quia acidæ sunt appetitum prouocant. ideo dicit tubera caeduntur. idest parantur: ut apponantur. post hunc scilicet aprum. si quidem tūc cum talis cœna fiet, erit uer. & si tonitrua optata a gu

ASCEn.

Duceris planta, uelut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foris, si quid tentaueris unquam
Hiscere, tanq̃ habeas tria nomina, quãdo propinat
Virro tibi, sumitq; tuis contacta labellis
Pocula quis uestrum temerarius usq; adeo, quis
Perditus, ut dicat regi bibe: plurima sunt, quæ
Non audent homines pertusa dicere læna
Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis Dis
Et melior fatis donaret homuncio, quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus.
Da trebio, pone ad Trebiũ, uis frater ab illis
Ilibus: o nummi uobis hunc præstat honorem,
Vos estis fratres, dominus tamen, & domini rex
Si tu uis fieri, nullus tibi paruulus aula
Luserit Æneas, nec filia dulcior illo.
Iucundum & carum sterilis facit uxor amicum,
Sed tua nunc Mycale pariat licet, & pueros tres
In gremium patris fundat, simul ipse loquaci
Gaudebit nido, uiridem thoraca iubebit
Afferri, minimasq; nuces, assemq; rogatum
Ad mensam, quoties parasitus uenerit infans.
Villibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino, sed qualem Claudius edit,
Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.
Virro sibi, & reliquis Virronibus illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore,

losis facient cœnas maiores: idest augebunt tuberibus: quæ secunda poma apud Martialem appellantur sic: Rumpimus altricem summo de uertice terrã. Tubera boletis poma secũda sumus. Alledius: idest uir gulosus & tuberum appetens ait. O Libye habe tibi frumentum: idest serues tibi frumentum: nolo ad nos frumentum tuum: mittas & eius procreandi causa tubera crescere prohibeas disiũge ergo boues supp. aratorios: qbus arant in pluribus partibus mũdi: idest dissolue ab aratro. dum: idest donec uel dummodo. mittas ad nos tubera: idest nõ petimus frumentũ tuum dummodo tubera habeamus.

Seneca uita ac mors

Quia de Seneca dicere pollicitus sum: dicam ea quæ Georgi. Valla in commentarijs suis habet, quæ huiusmodi sunt: Anneus Seneca propter ingentes opes, animiq; mores excellentissimos Neronis inuidiam meruit: haud dubie cito periturus: nisi se ptisicum simulasset. Et (ut Tacitus scribit) cũ nõ potuisset impetrare ut Neroni opes, quas in eius imperij exordio fuerat assecutus, cunctas legaret: priorum potentiæ instituta cõmutauit: prohibuit ut minus opprimeretur inuidia: salutãtium coetus uitauit: comitatus raro per urbem quasi ualetudine infesta: aut sapiẽtiæ studijs attineretur. Et (ut scribunt quidam) præ nimio studio: quasi cõfectus erat. hic (ut inquit Probus) sub Claudio quasi cõscius adulteriorum Iuliæ Germanici filiæ in Corsicã relegatus: post triẽnium reuocatus est: qui etsi magno desiderio Athenas intenderet ab Agrippina tamẽ erudiẽdo Neroni in palatium adductus: sæuum, immanemq; natũ & sensit cito, & mitigauit. Inter familiares dicere solitus: non fore sæuo illi leoni: quin gustato semel hominis cruore ingenita redeat sæuitia. Huic postremo quod habitus esset inter conscios coniurationis Pisonianæ: Nero per tribunum ultimam necessitatem denunciauit. Hic interitus amicorum animos, quibus iam eius casus lachrymas excusserat: ad firmitudinem reuocauit rogitans ubi præcepta sapientiæ: ubi tot per annos meditata ratio aduersum imminentia: cui præterea ignota sit Neronis sæuitia. Neq; aliud superesse post matrem, fratremq; interfectos: q̃ ut educatoris, præceptorisq; necem adijceret. Deinde sibi uenas præsecans, crurumq; uenẽs abrumpens, & durante tractu, latitudineq; mortis hausto ueneno: & postremo calidæ aquæ stagnum introiens exanimatus est hæc ille. Epitaphium eius huiusmodi legitur: Cura, labor, meritum, sumpti pro munere honores Ite: alias posthac solicitate animas. Me procul a uobis Deus euocet: ilicet actis Rebus terrenis: hospita terra uale. Corpus aura tamen solemnibus accipe saxis: Namq; animam cælo redimus: ossa tibi: Structorem &c. Sicut ostenso diuerso potu adiecit diuersitatem pincernarum, ita nunc ostensis diuersis cibarijs, super addit structorem, qui gestu manuum nimium festino singula obsonia ante dominum membratim concidit. Ordo est: Interea dum tubera raduntur domini: ut appetitum prouocent: tu affectus iniurijs & misere acceptus. spectas idest spectare potes: ne qua indignatio desit tibi supple. qui tantas delitias domini uides: cũ tu uix pane satureris. structorem .i. parandæ mensæ ministrum & dispensatorem. saltãtem .i. quodam tripudio corporis ante dñm seruientem. & chironomonta .i. manuũ legẽ, quo motu moueri debeant, obseruantẽ. cultello uolanti .i. agiliter in manu uersante: dos nec ipse peragat .i. persequatur. omnia dictata .i. præcepta magistri .i. præceptoris eiusmodi artis. erant .n. postea dicet poeta, qui eam artem profitebantur. & dabant in cœna ulmea .i. lignea. Nã omne genus altilũ in ligno formatũ habebãt: & docuerũt discipulos eius modi altilia ligneo cultro membratim dissecare. Nec refert, inquit, poeta p ironia. sane .i. certe minimo immo maximo discrimine .i. maximũ discrimen, seu differentiã habet: quo gestu lepores seu simple secentur .i. diuidantur. & quo gestu gallina secetur.

IOAN. BRIT.

¶ DVCERIS planta: alia dissuasio fugiendas esse tales cœnas. nam illud etiam inquit, tibi adest periculum: ut si forte uelis aliquid intercœnandum loqui, tanquã & tu sis nobilis: illico foras arripiaris per pedes. ¶ Cacus: nota est historia apud Liuium, Dionysium, Eutropium, Cacum fuisse pastorem ferocem uiribus qui captus pulchritudine boum quas Hercules ex Hispania Geryone interempto Romam abegerat, surripuit eas: cumq; auertere eam prędam uellet: ueritus ne uestigia quærentem dominũ ad speluncam ducerent, auersas boues caudis in speluncam traxit. Hercules tali furto elusus, cum inde discederet cũ reliquo armento, & boues quædam ad desiderium (ut fit) relictarum mugissent, reddita inclusarum ex spelunca boum uox Herculem conuertit, Cacum in spelunca latitantem magna ui correptum pedibus extraxit. Virgil. Abstractæq; boues, adiuratæq; rapinæ Cælo ostenduntur, pedibusq; informe cadauer Protrahitur. ¶ Hiscere: loqui, & os aperire ad loquendum. quod cum sit ab hio hias debuit facere hiasco. ¶ Tanquam habeas tria nomina: tanquam & tu sis nobilis. Nam nobiles & ciues Romani ostendebantur, nomine prænomine, & cognomine. ut M. Tullius Cicero. C. Iulius Cęsar. Idq; multis fuit frequens. Vnde Ausonius de ternario numero: Tris equitum turme: tria nomina nobiliorum. quod alij exponunt tria nomina: idest sis fur, non placet. nam non tria sunt nomina: sed tres tantum literæ. unde bene Plautus in Aulul. appellat furem hominum trium literarum. Quæ item a Politiano super hoc loco narrantur argutius sunt excogitata. q̃ ut hoc loco conueniant. De nomine, prænomine, & cognomine ex auctoritate Eutropij apud Persium nonnulla commemorauimus: ubi ostendimus eo temporum, quo Latius Sabinorum rex una cum Romulo regnauit. & unus populus Romani & Sabini facti sunt. Romanos ad confirmandam coniunctionem nomina Sabinorum suis præponere consueuisse nominibus: & inuicem Sabinos Romanorum ita: ut per tria nomina intelligendus omnino sit nobilis Romanus: qui prę ter prænomen & nomen asciscebat & cognomen: aut a maioribus partum: aut ab aliquo accidente acquisitum. Vnde & Quintilianus sic scribit lib. vii. Propria libera, quæ nemo habet, nisi liber prę nomen, nomen, cognomen. ¶ Quando propinat, diues, inquit, tam superbus est, ut nunquam tibi poculum suum porrigat ad bibendum: neq; tuum accipiat si porrigas. Nam propinare est pprie poculum porrigere, & præbere ad bibendum. Martialis: Qui nulli calicem tuum propinas: Humane facis Herme, non superbe. Trãquillus in Tiberio: Ignotissimum quæsturæ candidatum nobilissimis anteposuit ob epotam in conuiuio propinante se uini amphoram: hoc est porrigente & præbente. Nec solum propinare ad potionem refertur, sed etiam ad alia. unde Iulius Capitolinus in M. Antonio: Vi parte cultri ueneno lita uuluam inciderit uenenatam, partem fratri edendam propinans. Plinius libr. xx. capite. xi. Quidam, inquit, ad uuluæ dolorem radicem cum uino dulci propinant. Vnde & Terentius metaphoricos dixit in Eunucho: Hunc ego uobis comedendum & dendendum propino: hoc est trado & præbeo sicuti pocula præbẽtur bibẽda: mi'na .n. idem est quod bibo. Ordo aũt est: Virro quãdo propinat tibi pocula plurima sunt

Cacus

Hiscere

Asciscebat

Propino

sentētia probatissima, per quam ostendit ꝗ infelix sit ubiq; pauper.
Homines, inquit, qui tegula sint tributa, & per hoc pauperes, non
audent inter diuites loqui. habentur enim fatui. ¶ Quadringenta:
uenuste mores humani generis explanat, apud quod homines nō
pro meritis uirtutū: sed pro qualitate fortunæ tantū sunt fauorabi-
les. Vt sit sensus: Si tu qui nunc ob paupertatem diuiti es ludibrio:
forte aut Deorum, aut alicuius hominis beneficio diuitias magnas
sortireris: statim diuiti esses accept.ssimus: te statim ille summa bene
uolentia complecteretur. ¶ Quadringenta. s. sestertia: quæ summa
erat equestris ordinis. Mart. Quadringenta tibi non sunt Cherestra
te: Surge Lectius ecce uenit. ¶ Aut similis: ordo est: Aut homuncio
similis Dijs. s. liberalitate. ¶ Homūcio ab hoīe sunt quatuor diminu
Homul⁹ tiua: homulus: homululus: homuncio: & homūculus. ¶ Et melior fa
Homulu tis ꝗ melior uideret, & tibi magis ꝓpitius, si tibi id diuitiar largiret,
lus ꝗ ipsa fata: hoc est ipsi Dij, qui te pauperem fecissent. ¶ Da Trebio:
Homun uerba sunt diuitis ad ministrum, quem poeta introducit ita locutu
cio rum, si cliens suus daretur. ¶ Vis frater: attende ꝗ beneuola sit inui
Homun tatio. ¶ Ilibus: ilia (auctore Celso) dicuntur pulpamentā, quę inter
culus coxam & pubem imo uentre posita sunt. ¶ O nummi: acclamatio
Ilia poetæ subsannantis prauos sui tēporis mores. Blanditur inquit nū
mis, non homini. ¶ Dominus: licet hic, inquit, diues tam superbus
sit in te, facile tamen in omne tibi obsequium flectes: erisq; ei domi
nus, & rex. nā te ut cliens colet, si tibi nulli erūt liberi. ¶ Paruulus Æ
neas, i. paruulus filius. allusio est ad illud Virg. in. 4. Æn. Si quis mihi
paruulus aula Luderet Æneas. ¶ Filia dulcior illo. s. filio. Nam parē
tibus filię sexus imbecillitate sunt magis cordi. ¶ Vxor sterilis uxor
inquit, quæ liberos nullos parit, facit tibi diuitem amicū. ¶ Sed tua
nunc Mycale: sed quiuis, inquit, Mycale uxor tua pariat nunc. s.
cum sis locupletatus: non te penitus aspernabitur: sed tecum una
gaudebit tuis liberis, munuscula iubebit afferri. ¶ Nunc dum factus
es diues. Nam dum pauper est cliens, nullā sentit diuitis in se huma
nitatem, nec i filios. ¶ Et pueros tres. i. tergiminos. potest enim mu
lier uno partu tres parere. supra prodigiosum est. Plin. lib. 7. Terge
minos nasci certum est Horatiorum, Curatiorūq; exemplo. supra
inter ostēta adducitur. ¶ Loquaci nido: loquacibus puerulis: ut sunt
auiculæ garrulę in nido. est enim sumptum ab auibus. ¶ Thoraca:
Thorax thorax græca est dictio, signatq; pectus. Plin. Thoracē, inquit, pur
gant, bilem detrahunt. & plerunq; capitur pro ueste, quæ forte pe-
ctus tantum muniat, ut hoc loco poeta accipit. Sueto. in Augusto:
Thorace laneo & fœminalibus & tibialibus muniebat. Arist. li. 1.
de natura animaliū: Thoracē eā partē in corpore hominis appellat
quę a collo ad pudenda usq; trunca pertendit. ¶ Minimasq; nuces
Asses .i. auellanas. ¶ Assemq; rogatum: asses uariati fuerunt. nam libras
les antea fuerant: postea Hannibale urgente Qu. Fabio maximo di
Denari⁹ ctatore unciales facti sunt. In militari stipēdio semper denarius pro
Parasitus decem assibus datus est. Pli. ¶ Infans parasitus: similis parasito qui
libenter mensas sectetur. Nam parasiti hi dicuntur, qui mensas no-
Fungi bilium sectantur causa gulæ. ¶ Fungi ancipites: periculosi. sunt
enim inuenti plerunq; letales: ut docet Plini. Seneca ad Lucilium:
Quid tu illos boletos uoluptarium uenenum nihil occulti operis
facere iudicas, etiam si præsentanei non fuerunt. ¶ Vilibus amicis:
.i. infimis & pauperibus. ¶ Boletus: ex genere fungorū est: olim Ro
mano palato gratissimus: eo cum Claudius maxime delectaretur,
ab Agripoina eius uxore per hanc occasionem dato ueneno ne-
catus est. Vnde sequitur. ¶ Sed qualem Claudius edit: de hoc mul
Claudius ta Tacitus, & Sueto. ¶ Claudius: quintus fuit Romanorum impera
Agrippi tor pater Britannici. ¶ Vxoris: Agrippinæ. Agrippinas duas extis
næ duæ tisse perspicuum est. Ex quarum altera C. Caligula: ex altera Nero
princeps, nati sunt. uterq; humano generi perniciosissimus. Germa
nicus ex Agrippina filia Agrippæ suscepit filiam Agrippinam: ex
qua & Domitio Nerone, natus est Nero princeps: quem Claudius
ducta in matrimonium Agrippina sibi filium adoptauit. qui mox
sublato opera matris Claudio boleto medicato imperium occupa-
uit ueritusq; Britannicum, ne quandoq; apud hominum gratiam
paterna memoria præualeret ueneno sustulit.
Ascen. ¶ DVCERIS planta &c. Aliud genus contumeliæ: quod ne lo
quendi quidem libertas sit clientibus: nec cum domino compotan
di, aut conuiuandi familiariter. Ordo est: Tu duceris idest extrahe
ris planta. i. per plantā. uelut. i. sicut. Cacus filius Vulcani, qui bo-
ues Herculis uenientes ex Italia abegerat: ut dicit Liu. i. 1. & Virg.
in. 8. uelut ergo Cacus ictus. i. percussus & occisus ab Hercule: & ex
tractus ex antro: quomodo in ipsum boues per caudas intraxerat,
ne uestigia intrantium, sed exeuntiū apparerent. Verba uirgiliana
sunt: Pedibusq; informe cadauer Protrahitur. & tu ponere. i. pone-
ris. & derelinqueris foris. i. extra domum. sunt enim futuri tempo-
ris indicatiui modi. duceris. i. poneris: quia mediam producunt. di-
co autem poneris. i. deponeris &c. quia si intelligas exponeris: iam
diceret foras pone ergo foris: tanquam habeas tria nomina. i. ac si
esses libertus eius, & sumpseris duo nomina eius ad tuum: & ita ha
bueris tria nomina. si tentaueris. i. conatus fueris unquam hiscere
.i. mutire. i. etiam summisse dicere. quid. i. aliquid. Audiuistis expla-
nationem Mancinelli, eandem quam Calderinus habet. Sed Ange
lus Politianus uir diuino ingenio, & incredibili studio præditus cē-
turiæ suæ cap. 31. eam, quam nos posuimus innuit: probans irre-
fragabilibus auctoribus libertos patronorum nomina habere. quo
modo dictum autumat a Persio: Exit Marcus Dama. i. qui Dama
fuerat solūmodo appellatus. incipit iā manumissus Marcus appella
ri noie patroni sui. Ostēdit ꝓterea testamētarios siue hęredes testō
īstitutos testatorū nomina habere: & nō oēs nobiles: nec solos tria no
mina habere. Si quis dicat hęc quidem uera esse: sed non continuo
Iuuenalem sic intellexisse: conuincetur, si contextum animaduertit.
Nam ad id quod dicit: Duceris planta: dat exemplum Caci dicens:
Sicut ictus ab Hercule Cacus sup. protractus uel ductus est. & ad
id quod sequitur: Et ponere foris. subdit exemplum dicēs: Tanquā
habeas tria nomina. i. tanquam existens libertus eius habeas tria
nomina. & ita fueris illi iure patronatus obnoxius: nec audeas ꝗcꝗ
quā ꝓloqui: cū tñ sis ingenuus ex ingenuis natus. nō ergo ordo est:
Si ꝗd tētaueris unꝗ hiscere: tanꝗ habeas tria noīa sed ponere foris
tāꝗ habeas tria noīa. Vnde nisi hęc snīa optima & clarissima esset:
potius sequerer primā expositionem Vallæ dicentis: Ponere foris
tanꝗ habeas tria nomina. i. uocent te græci tribus nominibus inci
pientibus a K. apud nos a C. i. Cretensem: Ciliciā: Cappadocā. Nā
pessimi serui Cretenses: Cilices: & Cappadoces producuntur. sed non
procedit: & comicis potius ꝗ satyricis: Plauto ꝗ Iuuenali tale com-
mentum quadret. Quin adeo sententia ueluti ex uno poetę stoma-
cho orta indicat: quod poeta intellexit clientem a diuite illo tracta-
ri ac si esset libertus eius. subdit enim. Quando propinat Virro tibi
tanquam amico: & quando sumit pocula contacta tuis labellis: ꝗs
dicat nunquam. cum non amicorum aut familiarium suorum, sed
libertorum loco te habeat. Quis uestrum. i. ex uobis est supple usq;
adeo. i. intantum temerarius: quod uulgo dicitur præsumptuosus:
quis usq; adeo perditus. i. nullius pensi aut discretionis: ut dicat re-
gi bibe. q. d. nemo. Plurima sunt quæ homines læna. i. chlamyde,
uel (ut uulgo dicitur) mantello. pertusa. i. detrita. i. qui uilibus & de
tritis induuntur non audent dicere hoc est, ideo non habes audā-
ciatem loquendi: quia pauper & pannosus es. Sed si quis Deus, ut
Hercules, aut Mercurius, aut similis Dijs. i. homo beneficus & libe
ralis Deo beneficentissimo in hoc ut cunq; comparandus: quo uer
bo poeta, si animaduerterimus egregie liberalitatem laudat. uide-
tur enim qui diuitias suas dat, eas contemnere prę amicitia aut hu
manitate: & ita facere quod Euander ad Æneā. 8. Æneid. dicit: Au-
de hospes cōtemnere opes, & te quoq; dignum Finge Deo. Man-
cinellus intelligit similem Deo esse heroas. Et de homine dici quod
sequitur. & si homuncio. i. minimus hominum. melior. i. benignior
in te. fatis. i. ꝗ fata: quæ te pauperem dereliquerunt. Ego sic cōstruo
Si quis Deus aut similis Dijs & melior fatis donaret tibi quadrin-
genta supp. sestertia. i. censum equestrem. quantus. i. ꝗ magnus tu
homuncio. i. qui nunc reputaris homuncio, fieres quasi dicat ma-
ximus. & quantus amicus Virronis fieres ex nihilo. i. qui nullo gra
du amicitiæ ei modo cōiunctus es. diceret enim tūc Virro: da Tre
bio: pone ad Trebium. o frater Trebi uis ab ipsis ilibus. i. intestinis
pinguibus piscium. Ad quod poeta: O nummi. ipse Virro præstat
uobis hunc honorem: uos estis fratres eius. tamen si tu uis fieri do-
minus. i. obtinere multa obsonia a captatoribus unde facias conui
uia: & rex domini. i. illius qui te accipiet: ita quod maior sis i domo
eius ꝗ ipsemet. Nullus Æneas paruus. i. nullus filius, qualem Dido
ex Ænea ante obitum eius desiderat. 4. Æneid. luserit tibi in aula. i.
in atrio tuo existens dulcior illo uidelicet Virrone captatore. nec fi-
lia dulcior illo eodem luserit tibi. sic melius intelligitur, ꝗ ut filiam
dicas dulciorem filio. Vxor sterilis. i. infœcunda facit amicum iucū
dum & carū sup. captatoribus. Sed licet Mycale tua. s. uxor pariat.
& fundat tres pueros i gremiū patris. i. in gremiū tuū. simul. i. stati.
postꝗ ipse dñs diues: q se simulat amicū tuū gaudebit nido loꝗci
.i. garrulitate tergeminorū filiorū. ipse iubebit afferri thoraca. i. uestis
mētū pectoris. uiridē. i. uiridis coloris: quo puer oblectetur. & mini
mas nuces. i. auellanas fructū coryli. & assem rogatū a puero. quo

Qualia perpetuus Phæacum Autumnus habebat,
Credere quæ possis surrepta sororibus Afris.
Tu scabie fruere mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma, & galea, metuensq; flagelli,
Discat ab hirsuta iaculum torquere capella.
Forsitan impensæ Virronem parcere credas,
Hoc agit, vt doleas, nam quæ comœdia? mimus
Quis melior plorante gula? ergo omnia fiunt
Si nescis, vt per lachrymas effundere bilem
Cogaris, pressoq; diu stridere molari.
Tu tibi liber homo, & regis conuiua videris,
Captum te nidore suæ putat ille culinæ,
Nec male coniectat. quis enim tam nudus, vt illum
Bis ferat Hetruscum puero si contingit aurum?
Vel nodus tantum, & signum de paupere loro?
Spes bene cœnandi vos decipit. ecce dabit iam
Semesum leporem, atq; aliquid de clunibus apri.
Ad nos iam veniet minor altilis, inde parato,
Intactoq; omnes, & stricto pane tacetis.
Ille sapit, qui te sic vtitur, omnia ferre
Si potes, & debes, pulsandum vertice raso
Præbebis quandoq; caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico.

tes infans, i. filius tuus adhuc īfans. parasitus, i. incipiēs amare mēsas alienas more parasitoꝝ. uenerit ad mēsam eius: hoc ē q tibi orbo maxima quæq; munera mitteret. nō dabit trium liberorū parēti quicquam: nec liberis tuis etiam iucundis & delectabilibus nisi uilissima quæq;. Vilibus ancipites &c. Hactenus ostensum est quo modo prior mensa diuersa sit domino & cliētibus, cæterisq; ad cœnam uocatis tam in uino, & pane, q̃ i obsonijs, & ministris. nūc ostendit differentiā secundæ mēsæ: quam pomorum Ser. esse docet. & dicit ꝙ uilibus amicis anteponitur fungus cum periculo eorum uitæ & domino boletus. domino item poma præstantissima: amicis uilissima. neq; id tam ex auaritia dominorū, q̃ ex malignitate eorum fit. gaudent. n. miseros clientes irridere: & se eorum dominos ostentare. Ordo est. Fungi. suilli. ancipites. i. dubitandi: quia cum periculo uitæ sumuntur. interemerūt. n. aliqñ totas familias. unde (ut uitentur a pueris) rustici nōnulli panem Diaboli uocant. nascūtur in pratis & locis pinguibus periculosi. habēt caput malus reliquo corpore. Vnde Plau in Trinummo. Sicophanta latissimo galero les cum: de fungino genere esse dicit: & materia eorum est lanugo, seu mucor terræ. fungi igitur ancipites potissimum suilli: qui parum rubent: ponentur amicis uilibus: boletus, qui etiam de genere fungorū est sed delicatissimus ponet sup. domino. sic & Mart. Sunt tibi boleti: fungos ego sumo suillos. sed sup. talis boletus ponetur domino, quales Claudius imperator edit. i. comedit. ante illū. s. boletū uxoris. I. quem uxor eius Agrippina ei anteponi curauit post quem nil amplius edit, quia eo intoxicatus est: hoc est boletus non uenenosus nec uenenatus. Item Virro. i. dominus conuiuit. diues. s. iubebit illa poma dari. i. ut illa poma dentur & reliquis Vironibus. i. Virroni in diuitijs & lauticijs similibus. quorum. s. pomorum. tu pascaris. s. uel oblecteris. sicut. 1. Ænē. Atq; animum pictura pascit inani. uel reuera pascaris. i. reficiaris solo odore. Nā odore uehementi obsoniorū, qui ea concoquunt, sic pascuntur: ut minus comedāt. famelicus ēt suauissimo odore ad tēpus reficitur: licet nō pstet solidū nutrimentū. Nec intelligo (ut Valla) poetā hoc dicere uelle: quia tu q cōuiua es de illis pomis: non nisi odorē habeas: sed ꝙ si ea odorare denť: tātæ fragrātiæ sint, ut uel solo odore pascaris.

IOAN. BRIT. ¶ QVALIA perpetuus: nā antiqtas (auctore Pli. li. 19. ca. 4.) nihil prius mirata est, q̃ & Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi. (Alcino') Alcinous enim rex fuit Phæacum, qui hortos habuit perpetuis fructibus uirentes. auctor est Homer. in. 7. Odysseæ Nā (ut ille scribit) pyrum pyro succedebat, & malum malo, uua uuæ, & ficus fico. Vnde est illud Papinij: Vos quoq; qui nūquam uacui prodistis ad æthera rami. ¶ Autumnus perpetuus. perpetuum dicit autumnum, quia perpetui (ut diximus) fructus uirerent, sicuti cæteræ arbores autumno poma sua ferunt. ¶ Phæacum: Corcyrēsium. Nam
Corcyra — antea insula appellata est Corcyra a uirgine Cyrcyra rapta a Neptu
Phæacus — no. Ex his natus est Phæacus: a quo Phæaces sunt denominati. Ex
Phæaces — Phæaco Alcinous q Vlyssem in Ithacā deduxit. ¶ Sororibus Afris
Horti — in insula Mauritaniæ finxerunt poetæ hortos esse Hesperidum ma
Hesperidum — la aurea ferentes, quos custodirent Ægle, Heretusa, Hesperetusa, & Draco peruigil. Hesperi autem illæ dicuntur filiæ fuisse, qui Atlantis frater fuit, & Iapeti filius. Ea poma Hercules fertur occiso Dracone abstulisse. Fabulosum id totum ostendit Pli. li. 5. ca. 1. his uerbis: Nec præter oleastros aliud extat ex narrato illo nemore: minus profecto mirentur portentosa Græciæ mendacia de ijs prodita &c. ¶ Tu scabie frueris mali: pomum, inquit, tibi datur scabiosum: quale comedit miles in aggere. uidetur autem poeta pomum illud intelligere, quod milites in aggere castrorum serebant. De quo ita Pli. li. 15.

Zinziphia — cap. 14. Peregrinæ sunt Zinziphia & Tuberes: quæ & ipsa non pridem uenere in Italiā. hæc ex Africa: illa ex Syria. Sextus Papinius
Tuberes — quē cōsulē uidimus primus, utraq; attulit. Diui Augusti nouissimis temporibus in castrorū aggeribus sata: bacis similiora, q̃ malis: sed aggeribus præcipue decora: quoniam & in tecta iam siluæ scandūt. De tuberibus satis in Italia. sic Mart. Non tibi de libycis tuberes, & a pytina ramis: De nomentanis sed damus arboribus. Aut reuera omne aliud pomū modici saporis intelligit: quod milites plerunq; deficiente copia cōmeatus cogūtur comedere. Vnde & Cælius lib. 8. ad Cice. Quid nūc tibi nostri milites, q durissimis & frigidissimis, deterrima hyeme bellum ambulando confecerūt, malis orbiculatis esse pasti uidētur. Ait enim ipsum militem rodere pomum in aggere: non autem pomum illic natū. ¶ Qui tegitur parma: periphrasis est peditis: cuius arma sunt parma & galea. ¶ Ab hirsuta capella: hūc locum uarijs caponi modis: commentatoribus nō ignoro ut alij dicant ab hirsuta capella. i. ab amento caprino, quod hastæ uibrandæ alligatur. Alij a sago cilicino, quod ex pilis hircinis texebatur: cuius usus esset & in nauibus & in castris. Alij a pharetra, quæ pelle caprina solet integi, ex qua iacula promuntur. Alij a capella hirsuta. i. post tentorium ex caprarū pellibus confectum: quod non placet: quasi tentoria non alij pellibus quam caprinis: & non bubulis potius integarentur. Ego uero expono ab hirsuta capella. i. ab hirsuto Cēturione: quem ideo capellam appellat, ꝙ Centuriones ut homines robusti toto fere corpore hirsuti sint, fruticantibusq; pilis sub alis odorem hircinum oleāt: quod ex sudore, nimijsq; laboribus prouenire solet. tales autem ad militiā idonei putabantur. Vnde & Persius: Hic aliquis de gente hircosa Cēturionum. Iuuena. Sed caput intactum buxo, naresq; pilosas Adnotet, & grandes miretur Lælius alas. Hocq; maxime placet ut referas illud Discit ad magistrum ipsum. Nā Centuriones nouos milites erudiebant. neq; enim conuenit militem discere ab amento q̄si amentum dictata tradat: ut duplici ratione capellam appellet Cēturionem: & ꝙ odorem hircinum oleat: & hirsutus sit ut capella. Nec mirum capellam hirsutam capi pro Centurione: cum alibi in ultima Satyra Bardiacum cucullum calceum militarem & suras grādes ponat pro milite & Cēturione: cum ait: Bardiacus iudex datur hæc punire uolenti Calceus & grandes magna ad subsellia suræ. Illa ut uerus sit sensus, per capellam hirsutā designari (ut diximus) Centurionē. ¶ Iaculum torquere: nam tyrones in castris uarijs exercebantur modis. Cice. in. 2. Offici. loquens de filio sic ait: Magnam laudem ab exercitu consequebare: equitando: iaculādo: omnia militari labore tolerando. ¶ Forsitan impensæ: Virro, inquit, tam contumeliose te non tractat, ꝙ impensæ parcat: sed ut te urat. nam maximam capit uoluptatem ex dolore tuo. ¶ Nam quæ comœdia Comœdiæ enim & mimi iocis suis plurimum delectant: sed ex ijs, inqt tantam non capit uoluptatem, quantam capit ex mœrore tuo, quo ex gula afficens. ¶ Mimus: genus est fabulæ parum a comœdia di-
Mimus — stans: unde mimographi appellantur mimorum scriptores. Eorum
Mimographi — argumenta maiore ex parte stuprorum continent actus. Laberius eques Romanus mimos scripsit donatos a Cæsare quingentis sestertijs & annulo aureo, sessu i quatuordecim. ¶ Presso molari: nam ex nimia indignatione dentibus frendimus. molares autem ultimi
Molares — sunt dentiū, qui ꝯtruncatos prioribus cibos atq; cōfractos subigūt
Maxillares — & molunt. Vnde & molares uocati sunt: ijdem & maxillares. Molares etiam appellamus lapides, quibus frumenta molūtur in pistrinis. Bilem: coleram, cuius motu ostenditur animi indignatio. ¶ Tu tibi liber homo: per sententiam alienam urbane ostendit hominem

aliquo

aliquo uitio laborantem ex dogmate Stoico seruum esse: cum in potestate sit uitij, & non sua. Tu, inquit, per modicam prudentiam putas te liberum esse & conuiuã regis: sed ille te seruũ gulæ agnoscit.

Nidor ¶ Nidore odore. Nam nidor idem est quod odor ex quacũq; re prouenie ns, sed maxime ex combustis. Virgilius: Galbaneoq; agitare graues nidore chelydros. Idem illi ingens barba reluxit, Nidorẽq; ambusta dedit. Cicero in Pisonem paulisper stetimus in illo ganearum tuarum nidore atq; fumo.

Culina ¶ Culinæ: coquinæ, Nam culina dicta est a colendo, quasi colina, q̃ ibi ueteres colerent ignem locus pietiorem domus. auctor est Nonius. ¶ Quis enim tam nudus sensus est: Quis, inquit, est aut natus liber, aut libertinæ conditionis tam pauper, qui possit ferre tantam huius mensæ superbiam & contumeliam: quasi dicat nemo ferat nisi idem seruus sit. ¶ Ferat bis illum: ut cum semel expertus sit: iterum uelit experiri. ¶ Si contingit aurum Hetruscum: idest si natus sit liber & ingenuus. Nam bulla aurea, quod insigne erat in speciem cordis dependens a collo gestabatur a pueris usq; ad quartumdecimum ætatis annum. Hetruscum autem appellat quod Tullius Hostilius tertius Rex Romanorum debellatis Hetruscis sellam curulem, lictoresq;, & togam pictam, atq; prętextam, quæ insignia magistratuum Hetruscorum erant, primus ut Romæ haberentur, instituit. Sed prætextam illo sęculo puerilis non usurpabat ætas. erant enim, ut cætera quæ enumeraui, honoris habitus. Sed postea Tarquinius Priscus de Sabinis triumphum egit: quo bello filium suum annos quatuordecim natum q̃ hostem manu percusserat: & pro concione laudauit: & bulla aurea, prætexta q; donauit: insigniens puerũ ultra annos fertem præmij uirilitatis & honoris. Nam sicut prætexta erat magistratuum: ita bulla erat gestamen triumphantium: quam in triumpho præ se gerebant: inclusis intra eam remedijs: quæ crederent aduersus inuidiam ualentissima. Hic deductus mos, ut prætexta & bulla in usum puerorum nobilium usurparentur ad omen, & uota conciliandæ uirtutis: ei similis cui primis in annis munera ista cesserunt: Sed bulla aurea cum prætexta ingenuis tãtũ concessa est pueris: libertinorum uero filijs locum tantum: & prætexta, quæ duo hoc loco poeta tetigit. de bulla & prætexta legito Macrobium in primo Saturnalium, & Asconium Pædianum. ¶ Altilis: gallina saginata. ut dictum est supra. ¶ Minor: imminuta a Varrone, qui partem eius comedit. ¶ Inde: ob eam rem: q̃ speretis aliquid ex ijs habituros. ¶ Ille sapit reuera, inquit, Virro sapiens est: nec possum non laudare, qui te ita tractat. si potes. i. quando potes ferre tot contumelias. & debes: scilicet ferre. dictumq; est non sine stomacho & indignatione a poeta. ¶ Pulsandum uertice raso: eo, inquit, propter gulam paulatim peruenies: ut passurus sis etiam more parasitorum uerbera. Nam parasiti dum mensas nobilium sectabantur: multis uerberibus, alijsq; contumelijs afficiebãtur. Vnde parasitus ille apud Terentius in Eunucho: At ego infelix neq; ridiculus esse neq; plagas pati possum. Sic & parasitus Plautinus in captiuis ait: Et hic quidẽ Hercle, nisi qui colaphos perpeti potest parasitus, frangiq; aulas in caput.

Flagrũ ¶ Vertice raso: quem tibi in ludibrium abraserint. ¶ Flagra:

Flagellũ plagas illatas tibi per flagrum. idem enim est flagrum quod flagellum: sed hoc per diminutionem: illud uero principale. Tranquillus in Othone: A prima adolescentia prodigus, ac procax adeo: ut sæpe flagris obiurgaretur a patre. Illud sciendum flagrum & flagellũ usurpari ab auctoribus non solum pro plagis, & uerberibus, sed etiam pro ipsis instrumentis quibus uerberamus. ¶ Dignus: totum cum indignatione pronunciandũ. dignus quidẽ es talibus cõtumelijs, & tali amico, a quo ita tractêris, quando animo sis tam seruili.

ASCen. ¶ QVALIA sup. poma. autumnus perpetuus: idest maturitas perpetua pomorum, ac si semper esset autumnus: quo tempore hæc poma maturescunt. Phæacum: idest illorum populorum: quorũ rex Alcinous erat. Scribit enĩ Homerus. 8. Odyssee: q̃ Alcinous Phęacum rex hortos habuit perpetuis fructibus uirentes: in quibus pyrum pyro succedebat & cæ. Phæaces autem a Phæace Neptuni & Cyrcyrę filio dicti sunt. ut scribit Dion. sup. ea iubebit dari poma quæ possis credere esse subrepta: idest clã ablata sororibus Afris. i. Hesperidibus: quæ poma aurea propter fertilitatem terræ habuisse a græcis finguntur: uel quia oues optimam lanam ferentes habuerunt. eodem enim uocabulo quidam græcorũ & poma & oues uocant uidelicet mela. Tu quidem de pauperibus amicis frueris: idest cum delectatione præ media uesceris. scabie mali. pomi: hoc est pomo scabioso & fere siluestri. q̃ is sup. qui tegitur parma: idest breui scuto & galea. qui metuens flagelli: idest formidans percuti uite: ex ea enim erat flagellum, quo milites cedebantur. didicit torquere idest uibrare: aut impellere iaculum: idest hastam. amentatam: idest amento: hoc est chorda inuolutam. a capella hirsuta: idest a loro caprino. uel e pharetra caprina: hoc est corio caprino facta depromptum telum. uel ipse uestitus ueste ex pilo, aut lanicio caprino confecta: qua nautæ & milites contra sæuitiam cęli utuntur. non enim a pluuia pepetratur, uel a bellicis tormentis, uel alijs quibusuis modis intelligas, dummodo periphrasticos: idest descriptiue. tyronem idest nouitium militem intelligas: qui ideo metuens flagelli dicitur quia sine commeatu a militia discedere non audebat. & propterea dicit poeta: Tu fruens scabie mali: quod is qui &c. i. tyro uel nouus miles a castris discedere non ausus. rodit adhuc immaturum in aggere sup. castrorum. ubi quædam poma seri Mancinellus satis recitat. Forsitan impensæ. causam tam uilis cœnæ dicit esse non auaritiam dominorum, sed petulantem malignitatem, qui suos irridere gaudent. Ordo est: Tu forsitan, credas Virronem parcere impensæ idest cauere ne multum impendat. sed erras sup. quia ipse agit: idest prætendit hoc. ut: scilicet doleas & fleas. & ita sibi spectacula in mensa prębeas. nam quę comœdia subest melior: idest delectabilior gula plorante: idest quam cum homo gulosus ploratio ipsa cœna ex indignatione & quis mimus: idest sermo ad imitationem: & ad uerum factus & habendus: atq; agendus cum gestu corporis est sup. melior gula plorante, quasi dicat nulla & nullus. Quia nõ potest quicquam esse uero similius, q̃ ipsum uerum. dum autem plorat talis conuiua nõ iam ut mimus agit & representat plorantem: sed est ipsemet plorans. Ergo si nescis. omnia fiunt a domino ea intẽtione sup. ut tu per bilem: idest amaram iram: quam prouocat bilis. cogaris effundere lachrymas: idest ut te faciat plorare. uel melius ut non sit transpositio in textu. ut cogaris effundere: idest extinguere bilem. i. iracundiam tuam per lachrymas. quia mulieres & molli animo bibli per lachymas iracundiam & dolorem mitigant. unde Ouid. Expletur lachrymis. egeriturq; dolor. & ut cogaris diu stridere molari sup. dente: quo cibus molitur presso: idest cõstrictio in signum occultę iracundię. Tu uideris tibi homo liber: & cõuiua regis: idest diuitis uiri: & multum erras: quia ipse putat te esse captum: & ita mancipium ac seruum suum nidore. i. exhalatione & odore ciborũ suæ culinæ. nec conie ctat male: quia reuera animum seruilem geris. n. pro quia. quis sup. est tam nudus: idest pauper & inops. ut ferat: idest toleret patiatur. bis illum: idest talem dominum irrisorem, quasi dicat nullus. siquidem aurum Hetruscum: idest bulla aurea, quam ex Hetruria primum Romam Tullus Hostilius transtulit. & quæ ingenuis tantum pueris concessa est si ergo aurum Hetruscum contigit idest datum fuit ipsi puero: idest cum esset puer: idest si sit ingenuus uel si tantum nodus: idest bulla non aurea: sed coria ex loro facta cordis figuram habens. unde dicit: Et signum de paupere loro contigit sup. ipsi puero. i. si fuerit libertinæ conditionis. Spes bene &c. Pergit. Nam ordo est: Spes bene cœnandi decipit uos. dicitis enim in animo uestro sup. diues dabit cras leporem semesum: idest semis comestum: aut aliquid de clunibus apri. Altilis minor: idest gallina nondum perfecta uel imminuta ueniet: idest dono feretur cras ad nos. Inde: idest ex ea re, quia leporẽ, & aprum, aut altilem expectantis omnes tacetis. pane existente parato ad hoc: ut comedatur. q̃ .p &. intacto: idest adhuc integro. & stricto: idest imminuto. ablato cortice: idest omnino adaptato ut comedatis. uel stricto. i. strictim ablato e mensa a uobis intacto. Aliter sic. Inde postquam sic speratis existentes domi uestræ quia dictum est Cras dabit &c. uos omnes tacetis: idest contenti estis. pane parato: idest parabili cito & uulgari. & intacto quem dominus, qui eum misit non est dignatus contingere. & stricto idest modico, tamen & imminuto. o Trebi ille sapit idest sapiens est. qui utitur te sic: idest hoc modo. si tu potes & debes ferre omnia sup. dura & intolerabilia: sicut serui. tu præbebis quandoq; caput tuum pulsandum ab ipso diuite: capite tuo raso more libertorum eius. nam qui manu mittebantur raso capite accipiebãt pileum. nec timebis iam assuefactus pati dura flagra: idest flagella. nam diminutiuum a flagro est flagellum. existens dignus his: idest huiusmodi epulis tam uilibus: & tali amico tam iniquo.

FINIS.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA SEXTA.

IN SEXTAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Credo pudicitiam. Dissuasurus hac Satyra poeta amico suo Vrsidio ne ducat vxorem: ingenti utitur arte. omnia enim uitia, quibus genus feminenum laborat, commemorat. nihil omittens, quod ad partes dissuasionis pertineat. Denique mouet eum omnem vitę potius sortem, quam connubium apprehendendam. Talem igitur nactus occasionem adulteria sui temporis acerbitate satyrica insectatur irridensque legem Domitiani: qua adulteria prohibuerat: tantam mulierum esse impudicitiam dicit, ut ostendat reuoluta seculorum origine ab ętate usque argẽtea mortales adulterii flagrasse. Illud autem unum monendum putaui: ut interpretaturus hanc Satyrã summa vtatur reuerentia: ne adolescentuli, quorum mentes facile ad vitia rapiuntur, turpia audiendo aliquo se flagitio contaminent.

CREDO pudicitiã Saturno rege moratam
In terris, visamque diu, cũ frigida paruas
Præberet spelunca domos, ignemque, laremque,
Et pecus, & dominos cõmuni clauderet ũbra
Siluestrem montana torũ cũ sterneret vxor
Frondibus, & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus, haud similis tibi Cynthia, nec tibi cuius
Turbauit nitidos extinctus passer ocellos,
Sed potanda ferens infantibus vbera magnis,
Et sæpe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe nouo, cæloque recenti
Viuebant homines, qui rupto robore nati,
Compositique luto nullos habuere parentes.

IOAN. BRIT. Satyra Sexta. Credo pudicitiam.

PVDICITIAM moratã in terris. i. mortales diu inter se bene, pudiceque uixisse. Saturno rege. i. seculo aureo. quo tẽpore Saturnus regno ab Ioue filio pulsus, Latio cũ Iano imperauit: tũc enim ętas aurea fuisse dicitur: cũ homines post diluuium cacumina mõtiũ tenerent: in speluncisque uictitarẽt pomis, cęterisque fructibus agrestibus cõtenti. Vnde est illud Lucretij: Sed nemora, atque cauos mõtes, siluasque colebãt Et frutices inter cõdebant squallida mẽbra. Laremque: unusquisque Deũ domi suę colebat quẽ Larem familiarẽ appellabãt: eũque p̃sidem uocabant cui canis assist. & ipse Deus pellibus caninis uestitur cuius rei rationẽ reddit Plutar. in p̃blematis, & Apul. in lib. de Dæmonio Socratis pleraque disc it, & nos apud Persiũ illic: Bullaque succinctis Laribus donata pepẽdit. ut autẽ Lares domi colerẽtur inde ortũ docet Seruius quia apud antiquos mortui in domibus suis sepeliebantur: quos, ut Deos domesticos colere cœperunt & uenerari, Laresque appellarunt. Culmo: culmus proprie appellatur ipsa palea: unde culmina domuũ sunt appellata: quod prius culmis: hoc est paleis, integerẽtur. Pellibus uicinarũ ferarum: nam rudes illi antiquissimi ex ferarũ pellibus nõ modo lectos sternebant, sed & uestes sibi cõficiebant. Vnde Lucretius Pellibus & spolijs corpus uestire ferarum. Propert. Atque hinuli pellis totos operibat amantes: Altaque natiuo creuerat herba toro. Non similis tibi: non ea mollicie: nec ijs delitijs. nam & luxu uestium & margaritarũ oblectabatur: ut sæpe conqueritur Propertius: Quid iuuat ornato p̃cedere uita capillo. Et alibi: Matrona incedit census induta nepotum: sicque poeta ueteres laudando, uituperat mores sui tẽporis. Cynthia: Propertij fuit amica. Vnde illud cecinit: Cynthia prima suis miserum me cœpit ocellis. Alibi: Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit. ea Hostia dicebatur: sed Propertius mutato nomine Cynthiam uocauit: ut auctor Apul. in. 1. Apologia. Nec tibi. s. o Lesbia amica Catulli, quę passerculũ (quẽ in delitijs habebant) cũ amisisset multũ fleuit, adeo mollis & delicata erat Vnde Catullus: Passer mortuus est meę puellę: Quẽ plus illa oculis suis amabat. Et infra: Tua nũc opera meę puellę Flẽdo turgiduli rubẽt ocelli. Ea p̃prie dicebatur Clod. ut auctor ẽ idẽ Apul. i eadẽ Apologia. Sed ferẽs: sed quæ ferret. Horridior: incultior, minusque mollis marito suo. Ructãte glãdẽ: quia glãde pascebatur. Nã (ut diximus) rudi illa ętate mortales ante usũ tritici agrestib' pomis uescebãtur. Orbe nouo: ętate illa aurea: cũ hoies essẽt noui & recẽs nati. Rupto ro. cũ p̃ma illa ętate hoies añ factas domos i spelũcis, siluisque more ferarũ habitarẽt: eosque ex arborib' uetustate cauatis tanquam ex domicilio exirẽt, putabãtur ex arborib' eẽ nati. Quod Virg. sic p̃sequitur Hęc ne mora idigenę Fauni, nymphęque tenebat Gẽsque uirũ truncis, & duro robore nata. Quis neque mos, neque cultus erat, nec iungere tauros, Aut cõponere opes norãt, aut parcere parto. Robore: robur arbor ẽ glãdifera. uerũ a poetis sępe capitur p̃ oĩ ligno, ut est illud: Cape robora pastor. Robur itẽ ponitur p̃ fortitudine. unde robustũ appellamus corpus. i. forte & ualidũ. Cõpositique luto alusio est ad id, quod ex luto Prometheus hoiem finxerit q.d. Ex quo hoies cœperũt non ex arboribus nasci, neque ex luto formari, sed ex parẽtibus p̃creari, & cõnubia sunt instituta, adulteria cœperunt committi.

ASC. CRedo pudicitiã &c. Secũdũ Calderinũ argumẽtũ huius sextę satyræ huiusmodi est: Adulteria quæ lege p̃hibuerat Domitianus tota Satyra insectatur poeta: & legẽ irridẽs, quæ cõtẽnebatur. & notãs tẽpora sua. Monet aũt Posthumũ Vrsidiũ qui de uxore ducẽda tractabat: cẽm uitę sortẽ cõnubio p̃ferẽdã esse immo ẽt mortẽ: & eã quidẽ turpissimã: quia suspẽdio pagẽdã. nõ quod cõnubia dãnet: sed quia intolerabiles Romæ sint uxores tũ p̃p intolerabilẽ superbiã. Vñ multa mulierũ uitia recitat repetitaque seculorũ origine, ostẽdit nullũ uitiũ appetisse prius mortales quã adulteria. Scribit idem Calderinus quod tres Ioues fuerunt. duo theologi nati in Arcadia quorũ alter erat filius ætheris & Proserpinę frater. alter filius Cęli & pater Mineruę. tertius Saturni fili' a quo ipse Saturnus expulsus, cũ Iano in Latio regnauit ętate aurea: ut Hesio. 1. docuit. Homerus uero (si Platoni credimus) seculũ aureũ designauit i Cyclopib': quos scribit post diluuiũ mõtiũ cacumina tenuisse: in speluncisque uictitasse: fructibus sponte nascẽtibus. Ordo est: Ego, inquit, Iuue. credo quidẽ pudicitia. i. cõiugalẽ castitatẽ. moratã sup. esse in terris iter hoies. s. Saturno rege. i. regnãte uel existẽte rege: hoc est dũ regnaret i Latio, & uisam diu cũ. i. quñ. spelũca. i. cauerna ĩ terra, aut rupibus exhausta: aut manu: aut natura frigida: nullis plumis. s. fulta: & in terra quę frigida & locata. p̃beret sup. mortalibus paruas domos. i. domicilia modica. que pro &. & cũ spelũca clauderet cõmuni. i. una eadẽ umbra. i. coopertura. s. testudine speluncæ ignẽ & Larem. i. Deũ familiarẽ: qui in foco colebatur. & pecus, cũ cubilia aut stabula non haberent. & uidetur respexisse ad Polyphemũ, quẽ Virg. 3. Ænei. dicit oues i antro suo habuisse. & quem Homerus dicit aurea ętate fuisse. & dños. i. patresfamilias. & cũ uxor montana. i. in montibus habitans. sterneret. i. cõpõret. & strueret torũ. i. lectũ a tortis herbis dictũ, frondibus. i. arboribus

folijs

Ætas aurea

Lar

Culmus

Culmina

Cynthia

Robur

Ioues tres

Ætas aurea

Multa pudicitiæ veteris veſtigia forſan,
Aut aliqua extiterant,& ſub Ioue,ſed Ioue nondũ
Barbato,nondum Græcis iurare paratis
Per caput alterius,cum furem nemo timeret
Caulibus,aut pomis,& aperto viueret horto.
Paulatim deinde ad ſuperos Aſtræa receſſit
Hac comite,atq; duæ pariter fugere ſorores.
Antiquum,& vetus eſt alienum Poſthume lectum
Concutere,atq; ſacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.
Viderunt primos argentea ſæcula mœchos.
Conuentum tamen,& pactum,& ſponſalia noſtra
Tempeſtate paras,iamq; a tonſore magiſtro
Pecteris,& digito pignus fortaſſe dediſti.
Certe ſanus eras,vxorem Poſthume ducis?
Dic qua Tiſiphone?quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam ſaluis tot reſtibus vllam?
Cum pateant altæ,caligantesq; feneſtræ?
Cum tibi vicinum ſe præbeat Æmilius pons?
Aut ſi de multis nullus placet exitus,illud
Nonne putas melius,quod tecum puſio dormit?
Puſio qui noctu non litigat?exigit a te
Nulla iacens illic munuſcula,nec queritur,quod
Et lateri parcas,nec quantum iuſſit,anheles.

folijs:quæ propriæ frondes ſunt. & culmo .i. calamis ſegetum.quĩ quia ſternuntur ſtramina a pleriſq; uocantur. & pellibus ferarum uicinarum:quia inter eas uerſabatur. Exiſtens ſupple haud.i. non. ſimilis tibi o Cynthia amica Propertij.de qua ipſe in principio ſic: Cynthia prima ſuis miſerum me cœpit ocellis: Contactum nullis ante Cupidinibus.nec ſimilis tibi o Lesbia amica Catulli. cuius nitidos ocellos paſſer extinctus .i. mortuus.turbauit lachrymis. ſ. ut approbat Catullus ipſe. Sed ferens ubera potanda non ſolũ ſugẽda:ergo magna,& magnis infantibus qui tunc magni erãt quando materno lacte nutriebãtur:quod potius dicerẽ, ꝗ quod ideo magni dicantur:quia ſecũdum Heſiod. primo ſæculo homines centum annis ſub matris imperio ſteterant:quia non ſemper ſugebant. Vult autem poeta duo oſtenderet humano generi utiliſſima: utpote quo medio pudicitia conſeruari poſſet: quia eodem quo tũc ſeruata eſt .ſ. labore:uigilia:neglectiore cultu liberorum proprijs mamillis educatione,frigore, & parco alimento:quia (ut dicit Comicus) ſine Cerere & Baccho friget Venus: ideſt ſine cibi & potus copia nulla eſt luxuriæ potentia. hęc autem omnia latius explicabit poeta in hac Satyra ibi: Seruabat caſtas humilis fortuna Latinas &cę. Item quo pacto ualidiores ſint infantes: quia ſi materno lacte nutriantur. De qua re Phauorinus philoſoph' apud Aulum Gellium lib. 12. capi. 1. multa notatu digniſſima profert. inter quæ hæc ſunt ad matrem, quæ filiæ nutricem procurauerat uerba Oro te mulier ſine eam totam ac integram eſſe matrem filij ſui. Quod eſt enim hoc contra naturam imperfectum,atq; dimidiatum matris genus:peperiſſe:ac ſtatim a ſeſe abieciſſe? Aluiſſe in utero ſanguine ſuo neſcio quid quod non uideret:non alere ſuo lacte quod uideat iam uiuentem:iam hominẽ:iã matris officia implorantem. An tu quoq; putas naturam fœminis mammarum ubera quaſi quoſdã uenulos uenuſtiores nõ liberorum alendorum: ſed ornandi pectoris cauſa dediſſe? & alia multa quæ illic uidenda ſunt. priſcis ergo temporibus naturam ſecutæ ſuos fœtus alebant.unde dicit hic ꝙ magnis infãtibus uxor montana ferebat,exiſtens ſæpe horridior .i. aliquantulum horrida: .ſ. frigore concuſſa marito ructante glandem. qua tunc, ſcilicet & aqua ueſcebantur.ut Boetius atteſtatur. & Virgil. Georgicorũ. 1. his uerbis: Liber & alma Ceres ueſtro ſi munere tellus: Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta:Poculaq; inuentis acheloia miſcuit uuis. Quippe quia certe homines uiuebant tunc aliter. orbe:ideſt globo mundi exiſtente nouo. & cælo recenti: ideſt recenter a terra cęteriſq; elementis diremptio ſecundum gentiles: & ſecundum nos recenter a Deo creato. Sed aduertendumq; cum una quaq; gens antiquitatis gloriam lubenter ſibi uendicet:ut Arcades ſecundum Statium: & gens italica ſecundum Virgil. quæ aſſeret ſuos indigenas .i. hoies nõ aduenas.ſed inde .i. ex eo loco genitos ea tẽpeſtate fuiſſe: ꝗ Ianus Saturnũ accepit, & id in exordio mũdi,cũ tñ conſtet aduentente Saturno,uel quo tempore eum aduenſſe dicunt.multos populos i multis regionibus fuiſſe:ſed poetice fingit poeta ſub Saturno illo mũdum fuiſſe nouum, & populum nouũ:cuius (quia creationem capere non poterant) dicebant ex cęlo & terra .i. uirtute cæleſti:quaſi ex putrefactione genitos. quia uero in cauatis arboribus reſidebant,fictum eſt quod gens illa ſit duro robore nata. ut Virg dicit: & Statius his uerbis: Arcades huic ueteres aſtris, Lunaq; priores: Agmina fida datis:nemorum uos ſtirpe rigẽti Fama ſatos: cum prima pedum ueſtigis tellus Admiratatulit nondum arua,domuſq;,nec urbes,Connubijſq; modus:quercus,lauriq; ferebant Cruda puerperia:ac populos umbroſa creauit Fraxinus: & ſg ta uiridis puer excidit orno &c. Viuebãt ergo aliter tũc hoies, ꝗ nati robore rupto ut enitereſ. & ꝗ cõpoſiti luto nullos habuerẽ parẽtes.

IOAN.
BRIT.

¶ MVLTA pudicitiæ:primis,inquit, temporibus ętatis argenteæ cum Iupiter regnaret,homines ſancte & pudice uixerunt, exiſtente adhuc Ioue impubere:ſed iam barbam producente, cęperũt paulatim adulteria committi. ¶ Veſtigia pudicitię:hoc dictum eſt ex ſententia eorum: qui crediderũt pudicitiam Deam fuiſſe heneſtatis, quæ cum inter mortales uerſaretur, uideretq; ſe contemni, ſtupraq; ubi cõmitti, aufugiſſe fertur cum Iuſtitia in cęlum. Veſtigia enim dicuntur ſimulachra pedum.unde eſt uerbum inueſtigare.ꝗſi per ueſtigia aliquid quęrere. ¶ Græcis nondum paratis iurare .i. cũ adhuc homines magna uiuerent ſynceritate:nec adhuc eſſent aliqua periuria:quorũ primi uidentur fuiſſe Gręci inuẽtores. nam ſemper perfidos fuiſſe,& habitos indicat Plau.in aſinaria: Cætera quæ uolumus uti, gręca mercamur fide .i. ſtati enumerato pretio,quia aliter Gręcis non creditur. Tullius itẽ in oratione pro Flacco loquẽs de Gręcis ſic ait: Teſtimoniorũ religionem, & fidem nunquam iſta natio coluit. ¶ Per caput alterius ſic enim iurare conſueuerunt antiqui. unde & Aſcanius ſic iurat apud Virgil. Per caput hoc iuro per quod pater ante ſolebat. ¶ Aperto horto .i. cum unuſquiſq; uiueret horto aperto non clauſo: neq; enim fures timebantur. uerum poſtea (ut ſcribit Plin.) ſæua latrocinatio cœpit præfigere aſpectus hortorum. ¶ Aſtræa:ſtatis urbs ne oſtendit poeta iuſtitiam, tanquam hominum ſceleribus offenſam,una cum pudicitia in cælum euolaſſe. De ea ſic & Valerius Flaccus: Terriſq; relictis Inuocet aſſiduo ſaturnis ſidera quæſtu. Aſtręa autem dicta eſt iuſtitia,ꝙ Aſtręi gigãtis ex Aurora filia fuit. ¶ Hac comite .i. pudicitia. hoc autem eſt ex uerſu Heſiodi: qui ſcribit pudorem & iuſtitiã ætate antea ænea in cælũ aſcendiſſe. ¶ Duæ ſorores: Iuſtitia enim, & Pudicitia ſorores fuerunt. ¶ Antiquum & uetus eſt aperte oſtendit Vrſidio ducendam non eſſe uxorem:quando iam antiquum ſit adulteria committi: ſicq; utitur diſſuaſione a uituperatione rei. ¶ Genium ſacri fulcri .i. religionem matrimonij. nam Genium Deum appellabant:qui uim obtineret rerum omniũ gignendarum. Aufidius Genius,inquit, Deorũ eſt filius & parens hominum: ex quo homines gignuntur.propterea Genius meus nominatur:quia me genuit. In honorem Genij lectus nuptialis ſternebatur:qui genialis nominabatur. Laberius uero ait Genium Deũ eſſe generis uentri parentem.unde illud eſt: Indulge Genio. & genialis agatur iſte dies. Alij dixerunt Genium eſſe uniuſcuiuſq; loci Deum. Apul. uero ait in lib. de Deo Socratis: Animum humanum dum in corpore noſtro ſitus eſt, Dęmonem nuncupari,quẽ lingua noſtra Genium uocare poſſumus. quoniã is Deus, qui eſt animus ſui cuiuſq;, quanquam ſit immortalis: tamen quodam modo cum homine gignitur. De Genio plura diximus ex ſententia Cenſorini apud Perſium illic: Fũde merum Genio. ¶ Fulcri .i. lecti. nam fulcra dicuntur ipſa ligna:quæ lectum fulciant & ſuſtineant. Vnde & Sidonius ſellarum equeſtriũ ligna fulcra appellat his uerbis: Alij ſellarum equeſtrium madefacta ſudoribus fulcra reſupinant. ¶ Sacri:ueneranđi. ¶ Conuentum:hominum multitudinem & cœtum a conueniendo:ſicut cœtus a coeundo. ¶ Sponſalia:nuptiarum contractũ, qui fit per ſtipulationem & ſponſionem. Nam qui uxorem ducturus erat ab eo,unde ducenda erat, ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri. Qui daturus erat itidem ſpondebat daturum:is contractus ſtipulationum, ſponſionum ſponſalia dicebantur. Tum quæ promiſſa erat ſponſa appellabatur,qui ſpoponderat ducturum ſpõſus. ¶ Iam pecteris:iam polires & comeris:ut eas cultior ad ſpõſam.

Veſtigia
Inueſtigare
Græci perfidi
Aſtræa
Genium
Fulcra
Conuentus
Cœtus
Sponſalia
Sponſa
Sponſus

¶ Pignus: annulum, quem sponsus puellę digito induit. De quo more ita scribit Tertullianus: Aurum nulla norat præterquam unico digito, quem sponsus oppigneraſſet pronubo annulo. Plini. tamen li. 33. scribit temporibus suis solitum annulum mitti ferreum sponsæ, eumq; sine gemma. ¶ Certe sanus eras: ac si dicat, nunc sine controuersia desipis, qui de uxore ducenda cogites. ¶ Vxorem posthume ducis: ea interrogatione legendum, qua ne aliquid fiat, inhibemus. ¶ Qua Tisiphone: quo furore, qua uesania agitaris? Nam per

Furię trea

Tisiphonem omnes furias infernales intelligit, quę tres a poetis finguntur ad tormenta scelestæ mentis, & insaniam mouendam destinatę. Vnde & Orestes furijs ifernalibus agitatus. ¶ Quibus colubris idem dixit. nam furijs infernalibus dantur serpentes pro crinibus. ¶ Ferre potes? potes ne iquit cogitare de ducēda uxore, cū ad necē multæ sint tibi uiæ? ac si dicat: longe satius esset tradere seneci, q̃ cōnubium appetere. Vnde extat carmen illud Crateris e gręco in latinum uersi ab Erasmo in prouerbijs: Coniugium sequeris, quanta hic te cura sequetur? Desolatus eris, si sine coniuge eris. Si tollis sobolem, multo educenda labore est. Hoc autē est ex prouerbio, quo uti solemus in summa rerum desperatione. Sic & Terent. in Phor. Opera tua res mihi ad restim redijt planiſſime. ¶ Vllam dominam: facete autem uxorem dominam appellat: quasi quę marito imperet. ¶ Saluis tot restibus: cum possis uitam tuā laqueo finire. ¶ Cum pateant altæ fenestræ: unde te possis præcipitare. ¶ Caligantes: quæ nimia altitudine sua caliginem oculis obijciant. ¶ Æmilius pons: unde te des pręcipitem. Nam pons Æmilius est in uia Flaminia distās ab urbe ultra primum lapidem. Idem Miluius est dictus: quē Scaurus Æmilius (ut auctor est Plin. de uiris illustribus) in censura fecit.

Æmilius pons Miluius pons

¶ Aut si de multis: sed si, inqt, tibi nullo modo placet oppetere mortem: nonne putes melius puerum habere: qui tecum dormit? q. d. illud uitę institutum tibi magis est tenēdum, q̃ ducere uxorem. ¶ Pusio dormit: illud attendendum est, ꝙ dormit dixit, non dormiat. Innuit enim Vrsidium turpiter pueros adamaſſe. Non possum hoc loco turpe poetæ consilium non detestari: qui eo cęcitatis peruenerit ut ea probet, quæ ab omni honestate sint penitus soluta. Quare illud maxime interpretantibus poetam seruandum esse censeo: ut cū in talia inciderint, aut illa in totum prætereant, aut siquid dicēdum rati fuerit, tali modestia legāt, ut auditor a tali turpitudine penitus se auertat. ¶ Pusio: pusum (ut auctor est Varro) puerum dixerunt, & pusam puellam. unde pusio pusillus puer. quo uocabulo sępe utitur Diuus Hieronymus in epistolis ad Furiam de uiduitate seruanda sic scribit: An ueteris ne proles Furiana deficiat, & ex te parens non habeat pusionem, qui reptet in pectore. Et alibi ad Saluiuam: Nebridius pusio patrem quærentibus exhibet. Cic. in. 1. Tuscul. Pusionem quendam Socrates interrogat quædam geometrica de dimensione quadrati. Ad ea sic ille respondit ut puer. Apuleius li. 9. At uero adulter belliſſimus ille pusio, inclinatā dolio pronam uxorem fabri super incuruatus secure dedolabat. ¶ Lateri parcas: ꝙ nō coeas. latera enim nimio libidinis usu offenduntur. Vnde Martia. Rumpis Basse latus, sed in comatis, Vxoris tibi dote quos parasti. Apule. lib. 8 Metamor. Sed diu uiuas, & dominis placeas, & meis defectis lateribus consulas. Sunt enim in lateribus renes: quos ait Varro ita dictos: quasi riui ab his obscęni humoris oriantur. ¶ Quātum iuſſit: nec tam aſſiduus sis in coitu q̃ iuſſit.

Pusus Pusa Pusio Pusillus

ASCen. ¶ MVLTA pudicitiæ &c. ostendit quomodo pudicitia prima defecit. i. dereliquit mortales: & ꝙ parum apud eos mansit: ut ex ordine capies: qui talis est: Multa uestigia ueteris pudicitię forsan: aut si non multa: saltem aliqua extiterāt. &. i. etiam. sub Ioue. i. sub ętate argentea. sed Ioue nondum barbato. i. priusquam Iupiter esset barbatus. & gręcis nondum paratis iurare per caput alterius: dicit gręcis nondum paratis tanq̃ perfidis & periuris. ut quibus nunq̃ deest testimonium: nec testis pretio iurare paratus. unde cępit fides eis a negociatoribus minor haberi: cogebanturq; præsenti pecunia omnia mercari. unde Pla. in Asinaria: Cætera quibus uolumus uti, græca mercamur fide: hoc est tradito prætio e uestigio: ꝙ uero addit per caput alterius: secundum interpretes huius loci intelligendū est græcos potiſſimum in testimonium per caput alterius iurare solitos: ut pater per caput filij: quasi per salutem eius: quod uidetur pulchre significaſſe Iulius Ascanius li. 9. dicens: Per caput hoc iuro: per quod pater ante solebat. q. d. Ego nūc more italico per hoc. i. per meum caput iuro: per quod pater meus Æneas cum grecissaret iurare solebat ante, sup. q̃ in Italiam ueniſſet. sed huic loco meo quidem iudicio (nam ab alio non accepi) non male quadraret: si dixerimus græcos tunc per caput alterius: ut Saturni, aut Iouis iurare incepiſſe: ubi eos Deos esse eſſinxerant. q. d. cum Iupiter & Saturnus pro mortalibus haberentur: nec Iupiter per flagitia & adulteria apud græcos meruiſſet: ut p Deo haberetur: & per eius caput iurarent. & cum nemo timeret caulibus & pomis: nam fruges nondum inuentę erant. i. holeribus & fructibus arborum furem. & cū sup. quilibet uiueret horto aperto. i. non clauso contra fures. i. cum nemo decerperet quod non plantauerit. Quia (ut Pli. scribit) sæua latrocinatio coegit pręfigere aspectus hortorum: quinetiam post inuentam frugem: ubi fures quod non seuerant, metere inceperūt, inuentæ sunt leges. & ideo uocat Virg. Cererem. 4. Æneid. legiferā dicens: Legiferæ Cereri &c. Astręa. i. uirgo Astręi filia: quæ iustitia dicta est. De qua Virg. in Buc. Iam redit & uirgo, redeunt Saturnia regna. & Ouid. Victa iacet pietas, & uirgo cæde madentes Vltima cælestum terras Astræa reliquit. receſſit a mortalibus. s. paulatim: quia secundum Ouid. ultima deinde increscente. s. perfidia ad superos: ad quos omnes iusti tendunt. hac. s. pudicitia comite. i. comitante secundum Iuue. cum tamen secūdum alios multo ante discesserit pudicitia, q̃ iustitia. atq; duæ sorores. s. iustitia & pudicitia fugere. i. fugerunt pariter o Posthume. antiquum & uetus est sup. institutum concutere. i. conturbare, uiolare. lectum. i. torum alienū. per adulterium. s. atq; contemnere Genium. i. Deum generationis. & sacri. i. matrimonialis, fulcri. i. lecti, qui genialis dicitur. ponit autem partem pro toto. quia fulcrum est, quo lectus fulcitur. & bene dicit sacri: quia matrimonium legitimum sacramento fit: aut quia de iure lectus matrimonialis sacer. i. inuiolabilis sit. Ætas ferrea protulit. i. produxit. mox. i. paulo post. omne aliud crimen præter adulterium. s. sed sæcula argentea uiderunt primos mæchus. i. adulteros: quia inter Deos etiam adulteria fuiſſe aſſeruntur: quod magnæ dementię Plin. adiudicat. Ponit autem Iuue. more latinorum tres tantum ętates. Latini enim poetę considerantes omne sæculū: aut mere bonum: aut partim bonum: partim malum: aut mere malum uocauerunt primum aureum: secundum argenteum. & tertium ferreū. Græci autem in illo mixto gradus considerantes ponunt quatuor: aureum tempore Deorum, quo nullum penitus uitium erat: argenteum quoq; tempore Deorum: sed paucis obrepentibus uitijs inter mortales: æreum tēpore heroum, qui semidei putati sunt: & ferreū inter homines, qui natura proni ad malum sunt. Et tamen q̃uis prima fuerint adulteria: & ea nunc plurima sint. tu o Posthume paras: . i. prætendis conuentum sup. amicorum. & pactum. i. modum contrahendi matrimonium. & sponsalia. i. sponsionē de futuris nuptijs nostra tēpestate. i. nostro tēpore: in quo tot regnāt adulteria. tu. n. pecteris iam a tōsore magistro. i. ut in die nuptiarū honestior sis comā exornari facis a tonsore perito. & fortasse dedisti digito puellæ pignus. i. annulū: qui sm Pli. olim ferreus erat: q statim pactæ mittebatur. certe nunquid sanus eras cū. s. sponsalia firmares: tu ne uxorem ducis Posthume: dic qua Tisiphone. i. furia infernali te impellēte? Tres. n. sunt Tisiphone: Megęra: Alecto. dic quibus colubris. i. serpentibus: quos furiæ pro capillis habent. & quos eis quos furere uolunt, inijciunt. exagitare. i. exagitaris: hoc est furiaris & in furorem raperis. potes tu ferre. i. tolerare & pati ullam dominam. i. uxorem tibi dominaturam. sed & græci & latini coniuges dominas uocant. tot restibus. i. tot chordis & funibus: quibus te posses suspendere saluis. q. d. rem incredibilem mihi facis. & pote ferre dominam cum altæ fenestræ & caligantes. i. oculos obscurantes: ne forte retraharis ab incepto terrore mortis. pateant. i. apertæ sint tibi ad pręcipitium. ut rupturus collum te pręcipites. & cum pons Æmilius. i. a M. Æmilio Scauro constructus. prębeat se tibi ut te pręcipites submergendum. aut si nullus exitus uitæ. s. de multis, qui multi sunt placet tibi nonne putas melius esse ꝙ pusio. i. puer paticus. i. impudicus. dormit tecum. qui non litigat noctu, sicut uxores solent: qui iacēs illic in loco noto: utpote inter brachia tua (ut turpiora taceā) nulla munuscula exigit a te: ut uxores exigunt. nec queritur. i. conquentur ꝙ parcas lateri supp. tuo debitum subtrahens. nec pro & non. & ꝙ non anheles. i. amplexens eum quantum iuſſit. i. uoluit, sicut uxor. Hæc autem omnia hiperbolice dicta sunt & satyrice a poeta nimium auide adulteria & fastigia mulierum execrante. nā qui sancte & caste loqui uellet, non consuleret maiora mala incurrere ad minus euitandum: sed malus malum est sese interimere, q̃ uxorem etiam adulteram pati. peſſimum autem crimen est masculis abuti: & ita non debemus poetæ auscultare: nisi quatenus adulteria detestetur. modus enim detestandi non ex sententia poetę: sed hyperbolicos ponitur. q. d. omne tibi malum tolerandum: & omne facinus etiam turpe perpetrandum esse potius, q̃ uxorem ducas.

¶ SED

Sed placet Vrsidio lex Iulia, tollere dulcem
Cogitat hæredem cariturus turture magno,
Mulorumq; iubis, & captatore Macello.
Quid fieri non posse putes, si iungitur ulla
Vrsidio? si mœchorum notissimus olim
Stulta maritali iam porrigit ora capistro?
Quem toties texit perituri cista Latini.
Quid? quod & antiquis vxor de moribus vlli
Quæritur, o medici mediam pertundite venam.
Delitias hominis Tarpeium limen adora
Pronus, & auratam Iunoni cæde iuuencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucæ adeo Cereris vittas contingere dignæ,
Quarum non timeat pater oscula, necte coronam
Postibus, & densos per limina necte corymbos.
Vnus Iberinæ vir sufficit ocyus illud
Extorquebis, vt hæc oculo contenta sit vno.

IOAN. BRIT. ¶ SED placet Vrsidio lex Iulia: hæc ironicos legenda sunt. Non est, inquit, mirum si Vrsidius cogitat de ducenda uxore. nam non uult adulterij damnati. lex.n. Iulia lata erat contra adulteros, qua cautum erat, quo pacto adulteri deprehensi puniendi essent. ¶ **Tollere** Tollere: hoc loco educare. Teren. Quicquid peperisset decreuerunt tollere. Vale. li. 8 loquens de C. Licinio Hoplomacho: Quoniam hęreditatem absumere, q̃ hęredē malint tollere. ¶ Heredem dulcem: dulcem filium. Virg. Nec dulcis natos Veneris, nec premia noris. ¶ Cariturus: quia captatores habentibus liberos munera nō mittunt: sed orbis tantum diuitibus. ¶ **Turtur** Turture. hoc loco de aue magis intelligēdum est, q̃ de pisce. Nam turturē lautæ gulę indicat fuisse Mart. Cum pinguis mihi turtur erit, lactuca ualebit Et cocleas tibi habe: perdere nolo famem. Item alibi: Aureus immodicis turtur de clunibus implet. Idem alibi: Et cōcubino turturum nates donat. Nam quem græci trigona appellant. i. turturem latini pastinacam dicūt marinam. in cuius cauda prę sentissimi ueneni radius extat. ¶ Magno: pingui & amplo. ¶ Mulorumq; Iubis .i. mulis iubatis & barbatis. Nam (ut scribit Plin.) gemina barba insigniuntur labro inferiori: sunt enim pisces marini. de quibus ante dictū est. ¶ **Macellū** Et captatore Macello. i. omnibus obsonij, quæ in Macello ueneunt. Nam Macellum appellarunt locū, in quo omnia, que ad uictū pertinebant, uendebantur. de quo plu scula superius. ¶ Captatore. per quod hæreditates captantur. nam huiusmodi muneribus captantur diuites orbi. ¶ Quid fieri nō posse. q. d. si Vrsidius uxorem ducit, putauero omnia uel pręter naturā fieri posse. iuxta illud Virg. Mopso Nysa datur, quid non speremus amantes? Iungentur iam griphes equis, æuoq; sequenti. Cum canibus timidi uenient ad pocula damæ. ¶ Mœchorum notissimus: quasi cui ciuitatis adulteria sint manifesta. ¶ Ora stulta. i. ipse stultus. figura est synecdoche. ¶ Toties texit: qui sæpe in adulterijs est deprehensus. ¶ Cista. nam adulteri superueniente marito sic solent occultari. unde Hora. An turpi clausus in arca Quo te dimisit peccanti Conscia herilis: Contractum genibus tangas caput. ¶ **Latinus** Latini: Latinus (ut diximus in. 1. Satyr.) mimus fuit temporibus Domitiani: qui cum timeret delatores: ne falsis criminationibus apud principē accusaretur ijs uxorem suam. Thymelem submittebat. unde supra Et a trepido Thymele submissa Latino. Ideo poeta ait perituri: quia semper uerebatur: ne delationibus periret. ut sit epitheton perpetuū Latini. ¶ Quid quod & antiquis: hoc risu & gestu iuuandū est. ¶ **Media uena** Mediam uenam: hoc est haurite sanguinem ex uena media: quæ ferri solet in delirio. Physici. n. tradunt in brachijs tres esse uenas descēdētes ab epate: quarū una **Basilica** basilica, altera **Cephalica** cephalica appellat. tertia, q̃ in medio harū est, media dicitur, siue nigra, siue cōmunis, quę in furore & delirio feriri solet. ¶ Delitias hominis: acclamatio in derisum Vrsidij: qui postulet & quærat mulierem antiqua illa bonitate: cum nō inueniatur. ¶ Delicias hominis: ac si dicat delicatum hominem: qui putet se extra cōmunem fortunā ponendū ut habeat, q̃ alij habere nō possunt ut alibi de Caluino: Te nunc delicias extra cōmunia censes Ponendū. ¶ Tarpeiū limen adora: sensus est. Supplex, inquit, fac ad aras Iouis & Iunonis accedas: quasi gratias acturus si mulierē inueneris pudica. ¶ **Capitolinus mōs** Tarpeiū Capitolinū. Nā mons Capitolinus ubi ędes erat Iouis, mōs ante **Tarpeius** Tarpeius dictus ē a uirgine uestali Tarpeia, quę ibi a Sabinis necata armis & sepulta, eius nominis reliqt monimentū. inde etiā appellata est rupes & saxū **Rupes tarpeia** Tarpeiū unde noxij pcipitabantur. hūc antea montē Saturniū appellatū pdiderunt, & ab eo late Saturnia terrā. ¶ Auratam: nam uictimæ maiores (ut Plin. scribit) cornibus auratis dūtaxat immolabantur. bene aūt Iunoni ait iuuencā mactandā. Iuno. n. nubētibus pręesse dicitur. Virg. Iunoni ante oēs, cui uincla iugalia curę & alibi: Pronuba Iuno. Colebatur item Iuno iugis in uico iugario. ut est apud Liuium libro ab urbe condita: quod scribit Festus ita appellatum, q nubere coniungeret. ¶ Capitis: partē posuit pro toto i. corporis pudici. ¶ Paucę adeo Cereris: tanta, inquit, libidine mulieres flagrant: ut paucę inueniātur matronę pudicę: quę dignæ sint sacra Cereris administrare. per matronas. n. castas **Thesmophoria** Thesmophoria. i. sacra Cereris legiferę celebrabantur. unde ita scri. Diony. in. 1. Et sacrificia faciebant per fœminas & nephalios: hoc est sobrios: ut lex est gręcis. Ea aūt sacrificia per nouem dies celebrabantur a matronis summa per eos dies castimonia. unde Oui. in x. Meta. Primitias frugū dant spicea serta suarū: Perq; nouem noctes Venerē, & tactusq; uiriles In uetitis numerant. Ceres autē **Thesmophores** Thesmophores appellatur: quasi legifera. θεσμὸς. n. legem significat. prima. n. (ut tradunt auctores, inter quos Plin. in. 7 & Diodo. in. 6) leges inuenit. De cuius sacris ita Liuius: Sacrum anniuersarium Cereris intermissum est: quia nec lugentibus facere id fas est: nec ulla illa tēpestate matrona luctus expers fuerat. Diodo. quoq; tradit Cereris misteria antiquitate, castimoniaq; apd oēs homines uulgata fuisse. Cic. i Verrinis docet quemadmodum sacra Cereris per mulieres castas & uirgines conficiebātur. ¶ Pater oscula: nam ex ueteri instituto affines occurrentes osculo excipiebant. unde Pli. li. 14. sic scribit: Cato ideo propinquos fœminis osculum dare, ut scirent an temetum olerēt. de hoc more item Plutarchus in Problematis disputat. ¶ Timeat oscula: ut impudica. ¶ Vnus Iberinę: ita loquitur poeta quasi Vrsidius respōdeat Iberinā uno uiro cōtentā. pronunciatiue legendū. ¶ Extorquebis. difficulter obtinebis.

¶ SED placet Vrsidio &c. Sed forte, inquit, poeta lex Iulia placet **A SCen.** Vrsidio. i. approbat legem latam cōtra adulteros nō uult amplius esse adulter: sed generare legitimos liberos: sed id fieri non posse uidetur potissimum cum sit maximus adulter: & uxorem castam petat: qualem etiam si ipse castus esset, difficillimum esset reperiri. & ita progreditur ad uitia mulierum notanda. Ordo est: Sed sup. dicas. lex Iulia lata contra adulteros placet Vrsidio Posthumo, ipse cogitat. i. animo cōcipit tollere. i. educare dulcem hęredem. i. legitimos filios: qbus nihil dulcius. cariturus. i. exutes eo animo ut ob hoc carere uelit. magno, i. pingui. turture. i. aue potius q̃ pisce. utrūq; aūt significat turtur: sed pro pisce tamen masculini est generis: pro aue autem fœminini. & iubis. i. barbis. & anteriore parte oris mulorum. i. illorum piscium in delitijs habitorum a Macello captatore. i. omni obsonio: quod a captatoribus e Macello ad ipsum mitti solebat. sed innuit poeta id non esse uerisimile. nam quid, inquit, putes non posse fieri. q. d. nihil. Aduerte autē grammatice q̃ non uulgo dicūt si possibile est maiores: qui caste atq; latine locuti sunt semper dixisse: si fieri potest. si ulla. i. quęuis una qualiscunq; uitę. est enim diminutiuum ullius ab uno. iungitur. i. fit coniunx Vrsidio. Vt sit notissimus olim mœchorum. i. adulterorum. porrigit. i. porro & ultro pręebet iam ora stulta. i. desipiētia. capistro. i. freno. maritali. i. matrimoniali, quem cista Latini perituri. i. qui timebat delationibus perire. unde in. 1. dicta est a trepido Thymele summissa Latino. texit. i. abscondit toties. aduētante. s. ipso Latino. quid sup. dicendum est de hoc. q̃ uxor de moribus antiquis. i. casta & pudica quæritur illi. s. Vrsidio. O medici pertundite mediam uenam. quam mediam, aut medianam dicunt. ut. s. Vrsidius leuetur ab insania, qua nunc agitatur. delitias hominis. i. hominem deliciosum. non expressit o. quia (ut Valla docet) ubi minor est excandescentia & res leuiori o subticetur. ponitur tamen accusatiuus tanquam ab eo rectus: ut sit o delitias hominis: hoc est o q̃ delitiosus est hic homo. uel quas delitias habet &c. O Posthume adora pronus. i. prostratus in terram limen Tarpeium. i. introitum arcis Tarpiæ ubi Iouis, Iunonis, & Minerue templum est. & cęde. i. macta, sacrifica Iunoni. cui (ut Virg. dicit) sunt uincla iugalia curæ. iuuencam. i. uitulam. auratam. i. aurata cornua habentē. si matrona pudici capitis cōtigerit tibi, Adeo. i. in tantum sup. sunt modo paucæ mulieres dignæ contingere. i.

Magna tamen fama est cuiusdam rure paterno
Viuentis. viuat Gabiis, vt vixit in agro,
Viuat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus? aut in
Speluncis? adeo senuerunt Iuppiter, & Mars.
Porticibus ne tibi monstratur foemina voto
Digna tuo? cuneis an habent spectacula totis
Quod securus ames, quodq; inde excerpere possis?
Chironomon Ledam molli saltante Batillo
Tuccia vesicæ non imperat, Appula gannit
Sicut in amplexu, subitum, & miserabile, longum
Attendit Thymele, Thymele tunc rustica discit.
Ast aliæ quoties aulæa recondita cessant,
Et vacuo, clausoq; sonant fora sola theatro,
Atq; a plebeis longe Megalesia, tristes
Personam, thyrsumq; tenent, & subligar Acci
Vrbicus exodio risum mouet Attellanæ
Gestibus Autonoes, hunc diligit Ælia pauper.
Soluitur his magno comoedi fibula, sunt, quæ
Chrysogonum cantare vetent, Hispulla tragoedo
Gaudet, an expectas, vt Quintilianus ametur?
Accipis vxorem, de qua citharoedus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambrosiusq; choraules.
Longa per angustos figamus pulpita vicos.
Ornentur postes, & grandi ianua lauro,
Vt testudineo tibi Lentule conopeo,
Nobilis Euryalũ, aut mirmillonem exprimat infans.

tractare uittas. i. serta ornantia. Cereris. i. illius Deę propter raptum filię Proserpinę eius adulteria & incontinentiam detestantis. & ob id non nisi a castis tractabilis: hoc est igitur paucæ sunt admodũ castæ hoc tempore: quarum oscula pater non timeat. qui non nisi casta & honestę castitatis signum prę se ferentia desiderat: cũ iam omnes fere lasciuissima basia conferant. Necte coronam postibus. uerba sunt congratulantis Vrsidio & dicẽtis. o Posthume necte postibus tuis coronã. i. corona postes domus tuæ, sicut faciebant qui uxores ducebant. & necte ꝑ limina densos corymbos. i. hederam cum corymbis: quę fructus eius sunt. i. instrue domum frondibus. & exhibe te paratum nuptijs tuis inuenta est enim tibi uxor. Nã unus uir sufficit ibernnæ mulieri illi in urbe agenti, quam ducere potens. Respõdet poeta. Tu ex torquebis. i. cũ difficultate ĩpetrabis ab ea. ocyus. i. citius illud. ut. s. hæc sit contẽta uno oculo, ꝙ̃ sup. uno uiro.

IOAN. BRIT. ¶ MAGNA tamen fama est iterum introducit Vrsidium ostẽdentem in agris quandam inueniri, quę honeste uiuat. ¶ Viuat Fidenis: uerba Iuuenalis ad Vrsidium, quibus colligit non tam facile in urbibus, ꝙ̃ in agris pudicitię locum esse: sed tamen & in locis agrestibus & mõtanis multa per libidinem flagitia commit ti. legantur autem pronunciatiue: Viuat Gabijs, ut uixit ĩ agro: ac si dicat: Non ita uiuat in urbe ut uixit ruri. ¶ Gabijs: ciuitas Latij: ubi (ut scribit Dionysius) Romulus & Remus eruditi sũt. ¶ Fidenis: urbs Latij. ¶ Et agello cedo paterno: & particula indignationem sæpe exprimit. ut illud Virgil. Et quisquam numen Iunonis adoret? quasi inuitus assentiat in agris caste degi. ut sit: cõcedo quidem ita esse ut dicis: ꝙ in agro quædam bene uiuat: sed quis tamen affirmet in agris nihil impudicum agi? ¶ Adeo: in tantum: ita ne. ¶ Senuerunt Iupiter & Mars: per Iouem & Martem omnes moechos intelligit. nam Iupiter & Mars (ut ex poetarum monimentis colligitur) mulierum maximi fuere stupratores. ¶ Porticibus ne tibi: percurrit poeta locos quo frequentes mulieres conueniebant: ut erat porticus Liuiæ: Porticus Põpeia Theatrum. Vnde Ouid. in. i. de arte amandi: Tu modo Pompeia lentus spatiare sub umbra: Cum Sol herculei terga Leonis adit. Nec tibi uitetur, quæ priscis sparsa tabellis Porticus, auctoris Liuia nomen habet. Est ergo sensus: Inuenies ne in his locis tantopere celebratis a mulieribus aliquã, quę honesta sit & digna uoto tuo. ¶ Spectacula: theatra. nam & mulieres ad spectãdos ludos in theatra cõfluebant unde Ouid. in eodem: Sic ruit ad celebres cultissima foemina ludos: Spectatum ueniunt, ueniunt spectentur ut ipse. ¶ Cuneis: sedilibus theatri. Nam cunei dicuntur sedes Theatri. Virgil. Nuncius Anchisæ ad tumulum, cuneosq; Theatri incensas perfert naues Eumelus. Tranquillus in Augusto: Pętextatis cuneum suũ & proximum pædagogis assignauit. Quidam uero non uulgares mathematici contendunt cuneos proprie appellari uias illas (nam multę sunt) quibus itur & in Orchestram: quę in ima parte Theatri humi posita est: & in partes theatri superiores. Cuneus etiam dicitur quo scinduntur ligna, & ordo in exercitu. ¶ Chironomon: ita, inquit, mulieres sæculi nostri in libidinem sunt profusæ: ut uel lasciuę saltationis spectatione pruriant & corrumpantur: unde Ouid. de remedio amoris: Corrumpunt animos citharæ, cantusq;, lyręq;: Et uox, & numeris brachia mota suis. ¶ Chironomon Ledã: Leda nomen est fabulę nominatæ a Leda matre Helenæ: quæ chironomia repræsentabatur. i. manuum gesticulatione. a χεὶρ quod est manus: & νόμος lex. quibusdam enim ueluti pręscriptis motibus & nutibus

Gabij

Fidenæ

Cuneus

Chironomia

ASCEN. taciti saltabant. quorum alij appellabantur subiti: alij longi: miserabiles alij. De quibus illic sensit Claudianus: Qui lætis risum salibus mouisse facetus: Qui nutu, manibus loquax. Nã omnes fabulæ (auctore Luciano) adhibitis tibicinibus in scęna saltabantur: ut Lęda Antiopa, Andromache, Cyclops. Tranquillus in Nerone: Ac nouissimo die uouerat histrionem saltaturum, Virgilij Turnum. Cic. in. a. quęstionum academicarũ: Qui primo inflatu tibicinis Antiopam esse aiunt: aut Andromachem. Horat. Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat. Iulius Capitolinus in Galenis sic scribit: Cyclopa etiam luserunt omnes arenarij ita, ut miranda quędã & stupenda monstrarent. Ausonius in saltatorem ineptum: Decepte felix casus immiscuit artis Histrio saltauit, qui capanea ruit Idem ꝗ Nioben saltauit saxeus, ut tum Spectator ueram crediderat Nioben. In Canace uisus multo felicior ipsa: Quod nõ hic gladio uiscera dissecuit. Idem de eodẽ: Daphnem & Niobẽ saltauit, simius idẽ Ligneus ut Daphne, saxeus ut Niobe. Tranquillus in Caligula: Pãtomimus M. Nestor tragœdiã saltauit. ¶ Tuccia uesicæ nõ imperat. i. Tuccia mulier pudica: qualis fuit Tuccia uirgo uestalis: ꝗ cribro sumpta aqua ex Tyberi uirginitatẽ suam probauit. non temperat. i. non compescit titillatum libidinis spectando ludos: ac per hoc docet mores non modo turpia audiendo: sed etiam uidendo facile uel in bonis corrumpi. Vnde Massilienses debita laude fraudandi non sunt: qui in scænam nullum adytum mimis dederũt ꝙ eorum argumenta maiore ex parte stuprorum continent actus: ne talia spectandi consuetudo etiam imitandi licentiam sumeret. unde & Diuus Cyprianus in epistolis suis sic scribit: Adulterium dicitur dum uidetur: & quæ pudica fortasse ad spectaculũ matrona processerat, de spectaculo reuertitur impudica. ¶ Batillo: mimo saltante Ledam chironomon. i. dũ spectat Batillum mimum saltantem fabulam Lędã: ubi molli opus erat saltatione. nam Batillus (ut diximus in commen. Per.) Mimus fuit de quo & Persi. Tris tamen ad numeros satyri moueare Batilli. Batillus item puer fuit dilectus ab Anacreonte poeta, ut ostendit Apuleius in floridis. & Horatius: Non aliter samio dicunt arsisse Batillo Anacreonta Teium. Batilli item populi septentrionales, auctore Ptolemæo. Batillum item instrumentum est ferreum, quo utimur ad usum ignis. Horatius: Prætextam & latum clauũ, prunęq; batillũ. ¶ Appula gannit Sicut in amplexu: Appula nomen est mulieris, quæ inquit ad pruritum mouetur, & uoci murmure libidinẽ exprimit: ac si esset in amplexu hominis dum spectat talem saltationem. ¶ Subitum ordo est: Thymele attendit subitum & miserabile & longum, nomina enim sunt (ut diximus) gestuum: qui motu manuum fiebant in saltatione. ¶ Thymele: mulier quæ saltationis oblectabatur: θυμέλη proprie dicitur pulpitum, scęna. θυμελικός histrio. de Thymele autem in prima Satyra uberius diximus. ¶ Rustica: rudis & imperita, aut uere rustica & pagana. ut ostendat non modo mulieres urbanas, sed & rusticas spectaculis lasciuis corrumpi. ¶ Attendit: dilig ẽter obseruat ut discat. ¶ Ast alię quoties: sensus est: Quoties, ingt, ludi theatrales cessant: & ludi circenses sunt longe a plebeis: hominesq; negocijs forensibus sunt occupati: mulieres per multũ otium ornamẽta histrionica cõtrectant. Est aũt ordo: Alię tristes tenent personã, & thyrsum, & subligar Acci: quoties aulęa recondita cessant: & quoties fora sola sonant clauso Theatro: & quoties Megalesia sunt longe a plebeis. ¶ Aulæa recondita. i. uela quod ornamenta scænæ: ac per hoc ipsi ludi scænici: in quorum apparatu

Tuccia

Batillus

Batilli

apparatu sunt ipsa aulæa & uela: cũ ad ornatum, tũ ad Solẽ arcen
dũ. Vnde Hora. in Epistõ. Quatuor haud plares aulæa præmunt
in horas. ¶ Cessant: submota sunt. ¶ Sola fora. s. iudiciaria. nam tria
erant fora Romæ. ut docet Tranquillus in Augusto, qui cum duo
nõ sufficerent: tertiũ extruxit. ¶ Clauso Theatro: finitis ludis. claus
so igitur Theatro quantũ ad ludorũ celebrationẽ: non q mulieres
nõ ingrederent: & instrumenta illa scænica pertractarent otiosæ:
Megalesia taliumq; rerũ ualde studiosæ. ¶ Megalesia: ludi erant Circenses, q
in honorẽ magnæ matris celebrabant. dicati a Iunio Bruto: quod
docet Liuius his uerbis: Marc. Iunius Brutus ædẽ magnæ matris
Deũ in palatio dedicauit. & ludos ob eãdẽ dedicationẽ factos me
galesia appellauit. μεγάλη. n. magna dr. μεγάλως magnus. Tales
ergo ludi magna cũ uoluptate totius ppli celebrabant. De qbus
Iuue. infra: Interea megalesiacæ spectacula mappæ. Idæũ solemne
colũt: similisq; triũpho Prædo caballorũ prætor sedet: ac mihi pace
Immensæ, nimiæq; licet si dicere plebis. Totã hodie Romã Circus
capit. ¶ Longo a plebeis. subaudi sunt. i. quoties ludi circenses, q in
gratiã plebis maxime exhibebant, sunt a plebeis. i. pfecti sunt: &
plebei a ludis discesserũt. nã (ut diximus) initio ueris stato, soleniq;
die celebrabant: magno totius plebis studio & delectatione. unde
ait: Ac mihi pace Immẽsæ, nimiæq; licet si diceret plebis. Et alibi:
Nã q dabat olim impiũ, fasces, legiones, oia, nũc se Continet, atq;
duas tantum res anxius optat Panẽ & Circẽses. Eos plebeios ap
pellauere sm Asconiũ Pædianũ, q exactis regibus p libertate ple
bis fecerũt: aut p recõciliatione plebis. ¶ Tristes: qa priuatæ sint ea
Persona ludorũ uoluptate. ¶ Tenẽt: ptractant. ¶ Personã: idumentum faciei.
psona aũt dicta est a psonãdo: qm tegmẽ illud oris, & capitis una
tm̃ uocis emittendæ uia puiũ, & magis claros, canorosq; sonitus
facit. Hæc ex Gellio. ¶ Thyrsum: hastã iuolutã Pãpinio: qḹ utebant
Bacchæ in sacrificijs Liberi pris Talia. n. oia i Theatro cõseruabã
Subligar tur. ¶ Subligar idumentũ quo histriones ad uelãdas ptes corporis
Subligaculum iferiores utebant. Idẽ subligaculũ dicebat. Cic. in Officijs suis: Scę
nicorũ qdẽ tantã hẽt ueterẽ disciplina uerecũdiã, ut in scæna sine
subligaculo prodeat nemo. Nã (ut scribit Diony.) certatores scæ
nici in ludis uersabant reliq̃ parte corpis nuda circũ pudãda uela
ti. ¶ Acci nomẽ est histrionis. ¶ Vrbicus: aliud uitiũ notat in mulieri
bus, Capiunt, inqt, amore scænicorũ cãtãtiũ. Sed cũ ii fibulati uo
cẽ suã uendãt in recitatione tabularũ: cogunt accepto ptio solue
Fibula re fibulas suas, ut coeãt cũ eis. Nã cãtores scænici ut gratiorẽ con
seruarent uocẽ ifibulabant. duplex aũt fuit fibulæ genus. Indumẽ
tũ. s. quo nõ solũ utebant ad iguina tegẽda, sed ut ẽt a coitu cõpri
merent. uñ est illud Mart. Menophili Penẽ tã grãdis fibula uestit: Vt
sit comœdis oibus una satis. Hũc ego crediderã (nã sępe lauamur
in uno) Solicitũ uoci parcere Flacce suæ. Dũ ludit media populo
spectante palæstra: Delapsa est misero fibula, uerpus erat. Erat te
nuissimũ filũ siue æneũ, siue argẽteũ: quod pputio ab utroq; latere
sup glãdẽ pforato addebatur. Id aũt fiebat tũ uocis cõseruãdæ, tũ
ualetudinis gratia. quod docet Cor. Cel. lib. vii. Placet magis intel
ligamus de hoc gñe fibulæ, q̃ de indumento. hoc. n. mõ uox ma
gis seruari põt, q̃ p indumentũ, quod facile & solui & deponi põt.
Exodia ¶ Vrbicus: nomẽ scænici. ¶ Exodio: exodia (ut docet Liu. li. vii. ab
urbe cõdita, & ut diximus in. iii. Satyra) ridicula q̃dã erant itexta
uersibus, q̃ in scæna cãtabant. Verba Liuij hæc sunt: Iuuẽtus his
trionibus fabellaꝝ actu relicto ipsa iter se more antiquo ridicula
intexta uersibus iactare cœpit: uñ exodia, q̃ exodia postea appella
ta, cõsertaq; fabellis potissimũ attellanis sunt. Ergo exodio attella
Atellanæ fabulæ næ. i. ridiculo inserto fabellæ attellanæ. nã attellanæ fabulæ, dictæ
sunt a ciuitate Oscoꝝ Attella. Vbi primũ cœptę argumentis, di
Attella ctisq; iocularibus similes satyricis fabulis græcis. De ijs Diome
des, & Donatus in Terẽ. ¶ Gestibus Autonoes: dũ psonam Auto
noes sustinet in agenda eius fabula. Nã Autonoe filia fuit Cadmi
Thebarũ regis, & mr Actæonis puersi i ceruũ, & a canibus discer
Autonoe pti. De Autonoe ergo scripta erat fabula. ¶ Hunc diligit: hinc est
indignatio poetæ, q delectata cãtu uiri scænici stati in amorẽ eius
incidant. ¶ Aelia paup. i. mulier nobilis & paup: ut ostẽdat non mi
nus paupes mulieres, q̃ diuites libidinis æstu flagrare. Nã familia
Aeliorũ fuit pauprima. Eodẽ. n. tpe sexdeci fuere Aelij Tuberones
in unis ædibus: qbus unus tm̃ fuit fundus in agro Veiẽte, & in Cir
co maximo, & flaminio spectandi locus. q̃ qdẽ loca ob uirtutẽ pu
blice donata possidebãt. hæc ex Valerio lib. iiii. cap. de pauptate.
¶ Fibula comœdi: qua utit comœdus, ut dictũ est. ¶ Soluit ab ijs. i.
ab illis mulieribus ad coitũ. ¶ Chrysogonũ: nomẽ citharœdi fictũ a
poeta respiciẽte ad Chrysogonũ illũ citharœdũ, q tpibus Alcibia
dis in eius naui tãta arte remigũ manus dirigebat: ut cũ illi remoꝝ
pulsum cũ Chrysogoni cantu cõiungerẽt iucũdã audiẽtibus redde
sẽt harmoniã. Chrysogonus aũt: interptari põt semẽ aureũ. Nam
χρυσός aurum γένος semen significat. ¶ Cantare uetẽt, sunt aliæ, in
qt, i causa ne Chrysogonus cantet. factus. n. est raucus nimia libi
dinis cõtinuatione. ¶ Tragœdo: uiro scænico. ut ostendat mulieres
libenter sequi coitus uirorũ inhonestorũ. uñ sequit. An expectes
ut Quintilianus ametur. q. d. mulieres uiros sapiẽtes & doctos nõ
amãt: utpote q a tali turpitudine abhorreãt. Quintilianũ aũt posuit
p omni uiro sapiẽte, & docto. ¶ Accipis uxorẽ. i. uxorẽ ducis: de
qua liberos suscipiẽt uiri citharœdi. nã Echion & Glaphyrus noĩa
sunt citharœdorũ. Martia. Plaudere nec Cano, plaudere nec Gla Glaphyrus
phiro. Glaphyrus aũt interpretat festiuus, iucũdus, astutus, ornat⁹,
politus. ¶ Fiat pater: suscipiat liberos. ¶ Choraules: tibicen, q in cho Choraules
ro fistula canit, nã χορός dr tripudium, cœtus, chorus. αὐλός tibia
fistula, & αὐλέω tibia cano. ¶ Ambrosius. interpretat diuinus & im Ambrosius
mortalis. ¶ Longa per angustos: hæc oia p ironiã legẽda sunt. Si
mus, inqt, læti, & in signũ lætitię nuptialis ornemus ædes lauro:
ut tibi infantẽ pariat uxor tua ex gladiatore. ¶ Figamus pulpita: in
nuptiarũ. n. celebratione talia fieri solebãt per urbẽ: ut res ludicras
agerẽt. ¶ Ianua lauro: nã tota domus in nuptijs ornabant. Apul. in
asino aureo lib. iiii. Domus: tota lauris obsita: tedis lucida constre
pebat Hymenæũ. Statius in nuptijs Stellæ: Fronde uirent postes, &
feruent cõpita flãmis. ¶ Infans nobilis. i. q filius tuus putabit & no
bilis. cũ tm̃ gladiatore natus erit. ¶ Exprimat: represẽtet, referat simi
litudine, & oibus oris liniamẽtis gladiatorẽ. ¶ Euryalũ: nomẽ est re
tiarij alterius ex gladiatoribus. alter. n. mirmillo appellabat. de qui
bus plura diximus in. ii. Satyra illic: Vicit & hoc monstrũ tunicati
fuscina Gracchi. ¶ Tibi Lentule: tibi o Vrsidi Posthume, q lanista ui
deri poteris, cũ domus tua repleta erit filijs gladiatoribus. Nã Len
tulus Batiatus cognominatus lanista fuit caput nobilissimus. Ex
cuius ludo q̃tuor & septuaginta gladiatores pfugerũtq; seruis ad
uexillũ, auxiliumq; uocatis Chryso: Spartaco: & Enomao ducibus
crebris exercitus Romanos cladibus affixerũt. Auctores Plutarc.
in uita M. Crassi. Liuius lib. xcv. ab urbe cõdita: L. Florus. Appia
nus Alexandrinus. ¶ Conopeo: lecto tuo. Nã conopeũ uelũ pprie Conopeum
appellatur quo maxime Alexãdrini utunt ad arcẽdos culices. Ex
tẽdi. n. circa lectũ quaq̃ uersum cõsueuit: quia ibi ex Nilo culices
abundãt. κώνωψ culex dr. De quo ita Horat. Inter q signa tur
pe militaria Sol aspicit conopeũ. Varro in. ii. de re rust. loquens de
mulieribus comitãtibus pastores. sic ait: Quæ ostendũt fœtas no
stras: q̃ in conopeis iacẽt dies aliquot esse mucidas & contemnen
das. ¶ Testudineo: nam lecti testudine, citro, & ebore ornabãtur.

¶ MAGNA tamen fama est. Cõtra illud quod dictũ est de Ibe ASCEn.
rina muliere in urbe agẽti: q potius cõtenta sit uno oculo, q̃ uno
uiro: obijcit mulier in agro degens: ut significet ne in agro quidẽ
esse pudicitia. Ordo est. Tamẽ. i. q̃uis. sup. Iberina nõ sit casta. ma
gna fama est. i. bona cõmẽdatio & opinio cuiusdã uiuẽtis rure pa
terno. rñdet: poeta uiuat Gabijs ut uixit in agro. q. d. id efficere nõ
posses: ut etiã in minimo oppido casta uiuere possit: sicut in agro
forsan uixit: quia eã nemo rogauit. nã uiuat Gabijs aut Fidenis. i.
in talis oppidulis Italiæ. non supp. uiuet ut uixit in agro. sed cedo. i.
cõcedo tibi ut sup. uiuat in agello paterno: tñ qs affirmet. nil. i. nul
lũ opus uenereũ actũ esse in mõtibus, aut in speluncis. q. d. nemo.
uñ infert adeo. nunqd adeo. i. intantũ. Iuppiter & Mars. i. potentes.
adulteri: quales Iupiter & mars. i. dñi pagorum. & milites in agris
subinde uersantes senuerũt. i. impotẽtes ad rẽ uenereã effecti sunt:
ut qs audeat uiuẽtẽ in agro castã affirmare. q. d. non. Et si non est
casta affirmãda, q̃ ex agro in urbẽ uenit: ut Iberina: nec q̃ in agro
paterno adhuc uiuit: q̃renda est urbana. nõne ergo fœmina digna
tuo uoto. i. desiderio: hoc est casta & pudica monstrat tibi in portici
bus. i. amplis domibus in ciuitate Rumana porticũ habẽtibus. q. d.
nõ. an. spectacula. i. Theatra. quo nobiles & ignobiles conueniunt
ad spectandũ. habẽt totis cuneis. i. receptaculis & sedibus suis sup.
aliqd. i. aliq̃ fœminã. quod. i. quã. ames. i. amare possis. securis. i. sine
cura & formidine de incõmentia eius. & quod possis excerpere. i.
diligere tibi inde. i. ab oibus illis: quasi dicat nõ quod probat Thu
scia. i. mulier a Thuscia. nõ imperat. i. nõ moderatur uesicæ. i. non
potest continere quin mingat. Batillo. i. mimo, & (ut dicunt) io
culatore & saltatore illo molli. saltante. i. dũ Batillus mollis saltat.
Ledã. i. saltationẽ illã sic uocatam. Chironomõ. i. gesticulatricẽ, &
q̃ seruata lege manum fit. & est actũs græcus communis generis.
Appula. i. mulier ex Appulia. gannit. i. uocem uulpis emittit. sicut

sup.emitteret in amplexu.i.si amplecteret ad coitum. Thymele.i. quis mulier scænicis & histrionibus delectata. attēdit.i. animaduertit. subtetū sup. genus saltādi. miserabile.i. exile. & longū.i. prolixū. & Thymele dico rustica.i. adhuc imperita saltandi discit. tunc.i. qn ille saltat, sic attēdēdo ad singulos motus eius. hę mulieres q̄ nō ita dudū i urbē uenerāt. discunt diligēter gnā saltationū. & nimio gaudio afficiunt saltāte Batillo.

Ast.i.sed. quoties aulæa.i. uestes uarijs floribus, aut imaginibus intertextæ: q̄ in Aula Attali primū inuentę dicr: & in theatris ad muros dependēt: similes tapetibus, q in scabellis substernunt. aulæis aūt Theatrū ornabatur quoties ludi agebātur. quoties ergo aulæa recondita. idest. reposita cessant. idest quoties ludi non amplius exhibentur. & quoties sola fora in qbus ius dr, sonāt. theatro.i. loco spectaculorū clauso. & megalesia.i. magnę Deoꝶ matris: uidelicet Cybeles. ludi sunt sup. lōge a plebeis supple ludis.i. post lōgissima interualla exhibentur post plebeios ludos. uel (ut alij intelligūt) sunt lōge.i. nō exhibētur plebeis supple holbus. aliæ sup. mulieres.i. urbanæ ludis illis assuetæ: exiftētes tristes. tenēt.i. tractant, & induūt. psonæ.i. tegmē. oris .i. faciei. cuiuslibet effigiē hńs. (quā falsā.i. nō suā faciē galli uocāt) & thyrsū.i. hastā pāpinis inuolutā. & subligar.i. quo uirilia tegūtur. ne iter agēdū ihonestius nudētur. Acci.i. Accij illius mimi.i. ipsæ iter se imitant mimos: quod plus est q̄ adhuc discere. Præterea īterea dū ludi publici nō fiūt: Vrbicus mimus ille mouet risum iter mulieres. exodio.i. lasciuo & iculto carmine: quo i fine festorū rustici uti solebāt & gestibus Autonoes fabulæ sic dictæ. atellanæ.i. de gnē Atellanaꝶ. Aelia matrōa illa romana paup q̄ nō posset comœdi cōsuetudinē ipetrare. diligit húc.s. Vrbicū exodioꝶ cātorē: & ita semirusticū. sed fibula: q̄ ligabāt pudēda actoꝶ comœdiaꝶ: ut a coitu p quē raucescerēt, abstineāt. comœdi.i. actoris comœdiarū: soluitur ad coitū.s.his.i. ab alijs.s. diuitibus. magno.i. magna mercede. sunt sup. aliæ q̄ uetent p frequentē coitū Chrysogonū cantorem illū cantare. Hispulla.i. matrona illa. gaudet tragœdo.i. actore tragœdiarū. an expectas ut Quintilianus.i. uir bonus & doctus ut Quintilianus erat, ametur. q.d. id frustra faceres. Tu quicunq̄ Romæ uxorē ducis: accipis uxorē de q̄ Echion uir illæ citharœdus .i. cithara canens. aut Glaphyrus.i. alius citharœdus. aut choraules.i. īflator tibiæ: hoc est tibicen. Ambrosius.i. adhiberi solitus cū Ambrosia.i. bellarijs & dulciarijs peracta cœna. & hoc potius discerē, q̄ propriū esse uiri. fiat pater.i. q ab illis corrūpēda sit. figamus .i. ponamus firmiter. lōga pulpita in qbus nuptiarū ludi agātur. p angustos uicos.i. p eos, q p̄ multitudine populi angusti fiant. aut p angiportū postes domus nostrę ornētur sup. frōdibus. & ianua ornet sup. grādi lauro.i. faciamus oia ptinētia ad solēnitatē nuptiaꝶ: ut o Lentule uir Romane, diues, & senatorius, infans nobilis, quē uxor tua iam noua nupta pariet. exprimat.i. represēntet expresse aliquādo. Euryalū.i. retiariū similē Euryali aut mirmillonē.i. gladiatorē aduersariū eius more gallico armatū: quē retiarius capere tentat cantās: Piscē peto: te nō peto: cur me fugis galle? habebat.n. mirmillo piscē in galea. exprimat inquā Conopeo.i. sub uelo, quali ad arcēdos culices Ægyptij utebant, testudineo.i. camerario ī morē testudinis icuruato. testudinē aūt uoco, quā galli uoltā.i. curuaturā circūuolutā. Et hoc potentē innuit: sed oia per ironiam dicit.

IOAN. BRIT. ¶ NVPTA senatori: exemplo Hippiæ ostēdit primarias mulieres intēperātiæ crimine nō carere. Nā Hippia uxor Fabricij Veientonis uiri senatorij tpibus Domitiani. de quo Plin. meminit in epistola ad semproniū Rufum: relicto marito, secuta est gladiatorē abeuntē ex urbe in Ægyptū. De hoc Veientone itellexit ante in Satyra: Ecce iterū Crispinus; Et cū mortifero prudēs Veiento Catullo.

Nupta senatori comitata est Hippia Ludium
Ad Pharon, & Nilum, famosaq̄ mœnia Lagi,
Prodigia, & mores urbis damnante Canopo.
Immemor illa domus, & coniugis, atq̄ sororis
Nil patriæ indulsit, plorantesq̄ improba natos,
Vtq̄ magis stupeas, Paridem, ludosq̄ reliquit.
Sed quamquā in magnis opibus, plumaq̄ paterna,
Et segmentatis dormisset paruula cunis,
Contempsit pelagus, famam contempserat olim,
Cuius apud molles minima est iactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus, lateq̄ sonantem
Pertulit Ionium constanti pectore, quamuis
Mutandum toties esse mare. iusta pericli
Si ratio est, & honesta, timent, pauidoq̄ gelantur
Pectore, nec tremulis possunt insistere plantis.
Fortem animū præstant rebus, quas turpiter audēt,
Si iubeat coniux, durum est conscendere nauim.
Tunc sentina grauis, tunc summus uertitur aer.
Quæ mœchū sequitur, stomacho ualet, illa maritū
Conuomit, hæc inter nautas & prandet, & errat
Per puppim, & duros gaudet tractare rudentes.

Vir.n. fuit (ut diximus) senatorius, Neruæ familiarissimus. ¶ Ludium: carmē est hypermetrū sicut illud: Veniet q pulmētaria cōdiat. Vir. Hæc finis fandi solio cū Iuppiter aureo. Ludij & Ludiones dicr histriones, & uiri scænici a ludo nominati. sic ēt Ludię dictæ sunt mulieres pari modo se in scænis exercētes. ¶ Ad Pharon: Pharos insula est opposita Alexandriæ: eiq̄ ponte iuncta. de q̄ egregie scribit Pharos
Cæsar i cōmētarijs seu Oppius pro eo: Et Iosephus in.v. de bello iudaico. Eiusdē nois in ea est ēt turris, ex q̄ faces exeunt tpe noctis indicātes ibi portum esse nauigantibus. ¶ Famosaq̄ mœnia Lagi.i. Alexādriā, q̄ i Ægypto est: ubi & Pharos & Nilus sunt. ut illud ostēdat mulierē ad Ægypti oras nauigasse. Mœnia aūt Lagi Alexādria itelligit. Nā Ptolemęus, q Alexādro successit, Lagi fuit filius. uñ & Lagidarū imperiū cœpit: quod post multos annos mortē Cleopatrę euersum fuit. ¶ Famosa infamia. aut qa (ut testat Strabo) oēs post tertiū Ptolemeū male uixerūt delitijs corruptio: oium uero pessime q̄rtus & septimus & ultim° Auletes: aut qa ibi Pōpeius psidie occisus sit a Ptolemæo: aut qa in propinquo Canopi sit fossa nocte, dieq̄ cymbarū plenai i qbus mulieres & uiri ipudēter canūt & lasciuiūt. Sic.n. & Cæsar apud Luca. in. vij. appellat regna famosa ignaua & imbella: cū hortatur milites aduersus Pompeianos: ille per ignauas gentes, famosaq̄ regna. Famosum itē in bonā partē plerūq̄ est legere apud auctores. Apuleius in. xi. metamor. At ille uir alioqn grauis & sobriæ religionis obseruatione famosus. ¶ Canopo damnāte, pdigia.i. Canopo lasciua nō probante mores urbis. ut sit sensus: Licet Canopitani lasciue & turpiter uiuerēt, dānabant tñ, inq', mores Romanos & tantā impudicitiā, ueluti prodigiosam: q̄si q ī in flagitijs ipsi nō cōmitterent. Canopus aūt nomē accepit (auctore Strabone) a Canopo Menelai gubernatorē: q ibi sepultus fuit. distat aūt ab Alexandria centū & uiginti stadijs: de q̄ ēt in prima Satyra. Nil patriæ indulsit, nihil pensi habuit: quominus patriæ suæ dedecori esset. nullū habuit patriæ respectū: quominus id ageret: debuit. n. ratione patriæ tanto scelere abstinere. ¶ Plorantes ordo est: Improba reliqt natos plorantes. ¶ Vt magis stupeas: magis mireris. publicā aūt Romanorū (quod sæpe facit) desidiā taxat, q tantopere ludis scænicis, circēsibusq̄ delectarentur. q.d. illud maxime est mirandū: q̄ non si ēt filios relinqueret, ludos circenses relinquere potuerit. ex qbus tantā uniuersi caperent uoluptatē. ¶ Paridē. hoc est ludos scænicos. Paris.n. Pantominus fuit tēporibus (ut ante diximus) Domitiani, ei acceptissimus. ¶ Ludos.s. scænicos, & circenses: quibus tota ciuitas tenebat: alibi: Si potes auelli circensibus. ¶ Sed q̄q̄ in magnis: licet, inqt, molliter in domo paterna esset educata: contēpsit tñ labores, & maritima tædia. ¶ Cunis: cunæ & incunabula dicr lectuli puerorū. uñ & Cuninā Deā ueteres colebant: q̄ pesset cunis & infantulis. ¶ Segmentatis: q̄ multis ornatæ fuissent segmētis. Nā segmēta ornamenta fuit muliebria, ut docet Val. lib. v. cap. de gratis. ergo cunæ talibus ornatæ erāt segmētis: aut reuera circulis & zonis qbusdam distinctæ & pictæ, Nā Plin. lib. vi. cap. xxxiiii. ostendit segmenta significare circulos his uerbis: Plura sunt aūt húc segmēta mundi, q̄ nostri circulos appellauere: græci paralellos. nomen aūt deductū uidetur a secando. i. diuidēdo & distinguēdo de segmētis plura diximus ante in. ii. Satyra. ¶ Cōtempsit pelagus: neglexit duros labores & pericula maris. ¶ Famā cōtempserit olim. nō mirū, inqt, eā mare contempsisse q̄ iam famam floccifecerit. ut ostendat eas mulieres, quæ pudicitiam suam īminuere, ad oia esse audaciores, q̄ honestas, nihilq̄ expauescere, quod bonis esset formidabile. ¶ Cuius.s. famæ. ¶ Minima est iactura.i. cuius minimā putant esse iacturā, & minimū damnū, cū eam amiserint. ¶ Molles cathedras.i. apud fœminas,

Canop°

Cunæ Incunabula Cunina dea Segmēta

quæ

quæ molliter & ociose sedēt in cathedris, nihil operis facientes. ▯ Tyrrhenos fluctus: mare inferū dictū, q̄ littus Thyrrhenū radat. Nā mare a locis, q̄ alluit, nomē accipit. ut Siculū q̄a Siciliā. Rhodiū q̄a Rhodiū. Ioniū q̄a Ioniā radit. ▯ Ioniū. s. fluctū a supiore. ▯ Constanti: forti: & minime trepido. ▯ Iusta pericli: si forte, inq̄t, nauigandū sit aliq̄ iusta & utili causa mulieres statim timēt, nequeuntq̄ ferre nauigationē. ▯ Durū est: durū ipsę putāt & laboriosum. ▯ Tūc cū maritus iubet: & honesta est causa nauigationis. ▯ Sentina: nauis fundū: quo tota decurrit aqua. a sentiēdo dicta, q̄ maxime putet & sentiat. Sallu. in Catil. Hi Romā sicut aq̄ in sentinā cōfluxerāt. Cic. in Catone maiore: Alij p foras: cursitēt: alij sentinā exhauriāt. Vale. li. ii. cap. de Disciplina militari ut accepisse p ipsā aq̄, q̄ i fundo nauis corrupta teterrimi est odoris: ut facile nauigātibus nauseā moueat. sic. n. scribit: Hac turpi & erubescenda sentina uacuefactus exercitus noster. ▯ Vertitur aer: aeris quædam uertigo oculis oboritur. ▯ Illa: subaudi, quæ maritum sequitur nauseat, & uomit. ▯ Hæc. i. q̄ sequitur mœchū. ▯ Rudentes: funes nauium dr̄ rudētes: q̄ fluantibus uētis rudere uidentur. — *rudētes*

Qua tamen exarsit forma? qua capta iuuenta est
Hippia? quid uidit, propter quod Ludia dici
Sustinuit? nam Sergiolus iam radere guttur
Cœperat, & secto requiem sperare lacerto,
Præterea multa in faciem deformia sicut
Attritus galea, mediisq̄ in naribus ingens
Gibbus, & acre malum semper stillantis ocelli
Sed gladiator erat, facit hoc illos Hyacinthos,
Hoc pueris, patriæq̄, hoc prætulit illa sorori
Atq̄ uiro. ferrum est, quod amāt. hic Sergius idem
Accepta rude cœpisset Veiento uideri.

ASCEn. ℂ NVPTA senatori comitata est Hippia Ludiū. Credo poetam Ludiū scripsisse & hypermetrū. i. superabundantē mēsurā uersus in una syllaba fecisse: q̄ uersus tunc uitiosus nō est: quando syllaba abūdans p uocalē sequentē absumit: sicut hic seq̄tur: Ad Pharon &c. Arbitror p̄terea Hippiæ nomē fictitiū sicut Thusciæ & Appuliæ. Hippos. n. equus & equa græce dr̄: unde Hippiā pro equa, cuius ardentissima est coitus libido, nō absurde posuerit. nō inficias tñ eorq̄n p Veientonis uxore accipi possit. in hac aūt damnat mulieres senatorias. non gradatim ad crimina progreditur: ut quæq̄. n. nobilissima est: ita maxima libidine agitatur. quod licet facile est in poeta uidere: tñ ijs, q̄ imbecilles habēt oculos aperiā. Concedit poeta in agro p̄mo morantē castā posse dici: sed nō mansurā Thusciā & Appulā, q̄. s. in urbē uenerāt iā discere & obseruare saltationes: q̄ prima uia ad ipudicitiā est. matronas aūt & cæteras urbanas ēt scænica īdumēta tractare, & comœdos, mimosq̄ adamare usq̄ ad impudicā consuetudinē. Hippiā uero mulierē senatoriā deserto marito. Ludiū p maria, ac terras insecutā. Messalinā uero imperatorā coniugē insatiabili libidine exarsisse. Ordo est: Hippia mulier equina libidine ardens. nupta senetori. i. Fabricio Veientoni. comitata est Ludiū. i. histrionē, & (ut dicūt) ioculatorem ac mimū. ad. i. iuxta: uel usq̄ ad Pharon. i. insulā illā oppositā Alexādriæ in Ægypto: & Nilū fluuiū Ægypti. & mœnia famosa. i. pp scelera defamata. Lagi. i. regis Alexādriæq̄ Alexādro successit. & hoc Canopo. i. illa pte Ægypti, ubi maxima erat lasciuia (dicēte Statio: Curue therapnei lasciuia tota Canopi) dānante. i. reprobānte. prodigia. i. prodigiosa scelera. q̄lia sunt q̄ cōtra naturā fiūt. & mores uerbis. s. romanæ: hoc est q̄a in canepo detestabanē mores Romanos, tanq̄ prodigia scelerū licet hoīes ibi lasciue uiuerēt: tñ cōtulerūt sese ad Alexādriæ mœnia ubi mores romanos dammauerūt: quapp ea famosa. i. infamia dicit: sicut famosam uocamus meretricē. Illa uidelicet Hipppia immemor. i. oblita domus suæ & cōiugis. atq̄ sororis. nil indulsit. i. pietatis aut amoris cōtulit patriæ, q̄ tñ ex natura nobis carissima esse cōsueuit. & ipsa iproba. i. ab oibus improbāda. reliq̄t natos. i. p̄lē suā plorātes. & (ut magis stupeas) reliq̄t Paridē Pāthominū illū. & ludos circenses, q̄bus magis q̄ liberis afficiebatur. Sed quamq̄ ipsa paruula. i. cū esset adhuc ualde parua dormisset in magnis opibus. i. diuitijs. & pluma paterna. i. molli lecto i domo p̄ris. & cunis. i. cunabulis. segmētatis. i. circulis & fascijs pretiosis circūligatis. i. q̄q̄ esset mollissime, & tenerrime educata. tñ sup. contēpsit. i. paruipēdit, & leue reputauit. pelagus. i. periculū: grauitatē odoris: & oēm laborē maris. nō loquor dicit de fama eius. nā ipsa contempserat olim. i. multo ante. famā suā. i. nomē bonū. cuius. sup. famæ iactura. i. amissio & p̄ditio, est. i. reputatur & extimatur. minima. i. minimi momēti, & nullius (ut dicunt) importantiæ. apud molles cathedras. i. sedes molliū & ditissimorū: hoc est diuites paruifaciūt si famā amittūt. & est sīlis locutio illi prius habitæ. Nusq̄ minor est iactura clientis. igitur quādoquidē spretis oibus, q̄ Romæ oblectare possent. & paruipēsis oibus, q̄ eā fuga retrahere possent. comitari uoluit Ludiū: ipsa ptulit cōstāti pectore. i. cōstanti aīo, & ualido corpore ad finē usq̄ tulit. i. ppessa est, fluctus Tyrrhenos. i. maris Tyrrheni. & ptulit Ioniū sup. fluctū. i. maris Ionij. sonantē. i. undarū impetu crepitantē. late. i. ampliter. q̄uis mare esset toties mutandum. i. q̄uis deberet toties intrare nouū habitū maris. quē uix nautæ sine uomitu ferūt. Si rō peris est pro periculi: hoc est quare debent obire periculū, est iusta. tūc ipsæ mulieres timēt & gelantur. i. pallore & tremore indicāt se gelari. pectore existente pauido. i. meticuloso. nec possunt sistere. i. firmiter stare plantis. i. pedibus. tremulis. i. p̄ anxietate trementibus, & titubātibus. seu uacillantibus. sed præstēt. i. exibēt eū prætāta forte. i. uirilē. & constantē aīum rebus, quas audent turpiter. i. cū dedecore. Si cōiux. i. maritus. iubeat cōscēdere nauē tūc est eis durū. Et sentina. i. exhalatio, quæ est in sentina. i. profundo nauis est grauis. i. grauis odoris. ad uomitū prouocans & tūc summus aer uertit. i. tūc dūt q̄ aer, q̄ in summitate sua uertitur p̄ se fert tēpestatē maximā. Ea uero quæ sequitur mœchū. i. adulterū ualet. i. ualida stomacho: nec timet sentinā grauem. Illa q̄ maritū sequit. conuomit. i. uomitu conspuit maritum. Hæc quæ mœchū seq̄tur prandet inter nautas. & errat. i. currit huc illuc læta & petulās p puppim. i. p summitatē nauis. ubi nauarchi. i. gubernatores sedent & gaudet tractare. i. contingere duros rudentes. i. chordas: quibus malus & uela colligantur.

ℂ QVA tamē exarsit forma? hac interrogatione acrius lacerat Hippiā q̄ nō forma, q̄ nulla erat in hoīe: sed q̄a arma tractaret secuta sit gladiatorē. ▯ Ludia: nā (ut diximus) ut Ludij & Ludiones dicebātur uiri scenici, ita & mulieres Ludiæ appellabātur. Trangl. in Augusto: Histriones aut ēt triuiales ex circo Ludios interponebat, aut frequētissime aretalogas. ▯ Nā Sergiolus: ratio quare in homine nihil esset quod amaretur. nā oēm, inq̄t, formā exuerat. barbā. n. totū guttur uestientē radebat. ut ostendat illū grandioris fuisse ætatis. Sed quia gladiator erat. placebat admodum. nam tales putant Hyacinthos: hoc est formosos & gratiosos: qualis fuit Hyacinthus puer dilectus ab Apolline, quē cōstat ludentē disco a Borea irato, q̄ magis Apollinē amaret, īteremptū, mutatūq̄ ab Apolline in florē noīs sui. Sergiolus aūt nomē fuit gladiatoris forma diminutiua p cōtemptū. ▯ Requiē. i. missionē: q̄ gladiatoribus dabat, cū aliquo fuissent debili membro. Mar. Nup cū Myrino peteretur missio læso. donabāt. n. rude. Vn̄ seq̄t hic: Sergius idē Accepta rude cœpisset Veiēto uideri. Sic attritu gallea. i. cōtusus multo attritu galeę & deformat⁹ ita: ut mirū uideri possit q̄ ab Hippia sit dilect⁹. ▯ Gibbus: eminētia & tumor. nā gibbus nascit i q̄cūq̄ parte corporis. ▯ Sed gladiator erat: adiuuādū gestu. ▯ Hoc: q̄ esset gladiator. ▯ Hoc pueris, p̄riæq̄ pluris. inq̄t, fecit hoc quod gladiator. s. esset, q̄ filios, q̄ p̄riā, q̄ sororē, q̄ maritū: quos oēs p̄ gladiatore cōtēpsit, atq̄ reliq̄t. ▯ Ferrū est quod amāt: amāt, inq̄t, eos q̄ arma ptractēt, ut uiros ad cōtū ualidos. ▯ Cœpisset Veiēto uideri: si forte, inq̄t Sergius gladiator rudē accepisset. i. missionē ipetrasset: statim ab Hippia derelictus esset, sicut & Veiento maritus: nam illū alterū Veientonem extimasset. ut ostendat illum tantū placuisse, quia arma tractaret. ▯ Accepta rude: rudis uirga erat, qua gladiatores impetrata missione donabantur erat enim signū missionis artis gladiatoriæ. unde Horatius metaphoricos ait: Spectatum satis & donatum iam rude Quæris Mecænas iterum antiquo me includere ludo. Cicero in secūda Philippica: Tam bonus gladiator, rudē tam cito accepisti.

ℂ QVA tñ exarsit forma &c. Ne q̄s facile ignoscat Hippiæ utpote pulchritudine & uenustate captæ ostēdit poeta nihil uenustatis in eo fuisse, quē secuta est: imo mulieres potius ferrū, q̄ formā uirorū amare. Ordo est Et tamē q̄q̄. s. mirandū sit, q̄ sic aufugerit. qua forma. i. formositate. & q̄ iuuēta. i. iuuenili ętate eius quē secuta ē. exarsit. i. inflāmata est Hippia. q̄d uidit sup. tā delectabile & placidū in Sergio gladiatore, quē secuta est. pp quod sustinuit. i. ppessa ē. dici. i. appellari p diffamationē. Ludia. i. Ludij: hoc est ioculatoris coniux uel amica: q̄ prius erat senatoris. q. d. id scire non possum. nā Sergiolus. i. imitator Sergij. uel (licet Valla neget) sit p diminutio

Marginal notes (right margin): IOAN. BRIT. — Ludij Ludiones Ludiæ — Hyacintus puer — Gibbus — Rudis — ASCEn.

Quid priuata domus, quid fecerit Hippia curas?
Respice riuales diuorum, Claudius audi,
Quæ tulerit. dormire uirum cum senserat uxor,
Ausa Palatino tegetem præferre cubili,
Sumere nocturnas meretrix Augusta cucullos,
Linquebat comite ancilla non amplius una,
Et nigrum flauo crimen abscondente galero
Intrauit calidum ueteri centone lupanar,
Et cællam uacuam, atq; suam, tunc nuda papillis
Constitit auratis titulum mentita Lycissæ,
Ostenditq; tuum generose Britannice uentrem.
Excepit blanda intrantes, atq; æra poposcit,
Mox lenone suas iam dimittente puellas
Tristis abit, sed quod potuit, tamen ultima cællam
Clausit adhuc ardens rigidæ tentigine uuluæ.
Et lassata uiris nondum satiata recessit,
Obscurisq; genis turpis, fumoq; lucernæ
Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem.
Hyppomanes, carmenq; loquar, coctumq; uenenũ,
Priuignoq; datum. faciunt grauiora coactæ.
Imperio sexus, minimumq; libidine peccant.
Optima sed quare Cesennia teste marito?
Bis quingenta dedit, tanti uocat ille pudicam,
Nec pharetris Veneris macer ẽ, aut lãpade feruet.
Inde faces ardent, ueniunt a dote sagittæ.
Libertas emitur. coram licet innuat, atq;
Rescribat uidua est locuples, quæ nupsit auaro.

donẽ dictũ. ut neq; formosum, neq; pulchrum dicat. cœperat iam priusq̃. Le. adduceret. radere guttur. i. habere plenã barbã, & seniũ attingere. & cœperat sperare requiẽ. i. missione a munere gladiatorio. & hoc lacerto. i. brachio eius secto. i. diuiso pp rupturã, aut fracturam ossis. Quando. n. in munere publico impotẽtes effecti erãt, remittebãtur. unde sperabãt statim absolui ab officio gladiatorio pp annositatẽ, & imbecillitatẽ: & ita q̃a pusillus erat, & senex & cõfractus: nõ potuit esse pulcher. p̃terea. i. insup. nõ erat formosus: q̃a hẽbat sup. multa deformia: uel multa deformia sup. erãt ei. i faciẽ. i. ad deformitatẽ faciei: uel deformãtia faciẽ: uel cõtra decorẽ faciei. aliter diceret I facie, s. ut. s. q erat attritus galea circa frontẽ & tẽpora. & igẽs. gibbus. i. tumor ex pcussione. s. erat sup. ei in medijs naribus. & acre. i. asperũ & grauiter urgẽs, malũ. i. incõmodũ. ocelli. i. pars ui oculi. stillãtis. i. fluẽtis semper ex lippitudine. s. Sed quãuis. s. nec pulcher esset, nec formosus: tamẽn erat gladiator. hoc. s. esse gladiatorem: facit illos. s. deformes & senes Hyacinthus. i. pulcherrimos iuuenes secundũ iudiciũ taliũ mulierũ Hyacintho I florẽ sui nominis cõuerso similes. ipsa. s. Hippia prætulit pueris. i. liberis suis, & patriæ, & sorori, atq; uiro hoc. s. habere gladiatorẽ. q̃a ferrũ est quod amãt sup. tales mulieres. Et reuera ingeniũ mulierũ ad uetita inclinatũ est: ut quæ p sexum ab armis arcentur: aio ad ea applicentur. Hinc fictum Martis & Veneris adulterium. hinc Romulus ex Marte satus. hic hastici ludi mulierum iudicio submittũtur. Sergiolus cœpisset uideri Veiento. i. tãtæ dignitatis & honoris, quãtæ erat Veiento senator & maritus eius, accepta rude. i. postq̃ accepisset rudẽ, q̃ donabantur emeriti milites. Est. n. rudis q̃dam uirga lõga sine ferro, q̃ dirimũtur gladiatores ab his, qui pp uetustatẽ, experientiã quãdam habẽt: & ita recte iudicare possunt: sed non uires quapropter amplius exercere nõ possunt: unde emeriti dicuntur.

IOAN. BRIT. ¶ RESPICE riuales: uult poeta ostẽdere non modo priuatas mulieres sed & primarias, principũq; uxores intẽperãtes, impudicasq; esse. hocq; probat exẽplo Messalinæ uxoris Claudij Cæsaris. de qua ita scribit Pli. lib. vii. Cæsaris societas in coitu, homini pp̃e nulla. Messalina Claudij Cæsaris cõiux regalẽ ex.stimãs palmã, certã elegit nobilissimã ex pstitutis ancillã mercenariæ stipis, eamq; die, ac nocte superauit q̃nto & uicesimo cõcubitu. Et Tacitus: Iam Messalina facilitate adulteriorũ in fastidiũ uersa, ad incognitas libidines profluebat.

Riuales ¶ Riuales diuorũ: Cæsares intelligit, q ferũ dominis æmuli quodãmodo Deorũ habebantur. uñ extat illud: Diuisum imperiũ cũ Ioue Cæsar habet. Põt esse alius sensus & melior, ut hoc dicat Respice riuales imperatorũ: hoc est amatores augustaæ: qui. n. uxores imperatorũ amãt, riuales sunt. ĩperatores diui nominãtur. Diuos. n. dicimus ex hoĩbus factos, quasi q diẽ obierint. unde diuos ĩperatores uocamus. Deos uero ppetuos. Riuales aũt dñr pprie (auctore Vulpiano) q p eũndẽ riuũ aquã ducũt. inter quos de eius usu sæpe oritur cõtentio. uñ metaphoricos nõ solũ amatores dicimus riuales, q̃si in unũ amorẽ deriuãtes, & de amoris usu contendentes sed ẽt in oĩ arte æmulos & eiusdẽ rei studiosos, illos dicimus riuales, q pari aĩorũ affectu ad aliq̃d habẽdũ studiũ suũ conferunt. uñ Horat. in poetica: Quin sine riuali, teq; & tua solus amares. ¶ Claudius: q̃ntus fuit a Iulio Cæsare iperator: Britãnicũ ex Messalina suscepit: ab Agrippina boleto medicato sublatus est. ¶ Quæ tulerit: quãta opprobria passus sit ex adulterijs Messalinæ uxoris suæ ĩpudicissimæ. ¶ Dormire uirũ: ordo est Meretrix Augusta linquebat. s. uirũ cũ senserat eũ dormire. ¶ Meretrix Augusta: Cæsarea. nã Cæsarũ uxores dicebãtur Augustæ. ¶ Linquebat: subaudi Augusta maritũ domi, & in cubili. ¶ Tegetem: stragulũ lupanaris. de tegete aũt diximus in primo limine q̃ntæ Satyræ. ¶ Cubili Palatino: Imperatorio. nã imperatorũ sedes & domiciliũ erat in palatio. ¶ Cucullos: cucullus genus est uestis uillosæ, de quo abunde diximus in. iii. Satyra illic: Veneto, duroq; cucullo. idẽ ẽt cucullio dicebat. ¶ Comite ancilla: cũ ad fornicẽ meretriciũ descẽderet, nã unã tñ secũ habebat ancillã. ut uulgaris uideretur fœmina. ¶ Crinẽ nigrũ: nã matronis capillus flauus nõ dabatur, sed niger tñ: cõtra flaua coma meretricibus. ideo Virgi. uolẽs ostẽdere Didonẽ ĩpudicã ait: Nõdũ illi flauũ Proserpina uertice crinẽ Abstulerat. ergo Messalina ne agnosceretur, galero uitiũ texit. ¶ Galero: galerũ, siue galerus, genus est pilei. Virgi. Et tẽperat astra galero. Idem: Nec Arcadij bene protegit umbra galeri. eo peculiariter utebãtur põtifices. uñ Apul. in prima Apologia: Verũtamẽ hæc Diogeni, & Antisthenii pera & baculus, quod regibus diadema, qđ ĩperatoribus paludamẽtũ, quod põtificibus galerũ, quod lituum auguribus. uñ & Gelli. de flamine Diali: Is solũ galere habet albũ. Galero post crepusculũ arrepto solitus est Nero popinas inire, circũq; uicos uagari auctor Tranqllus. A galero fit p diminutionẽ galericulus p paruo pileo. sed accipitur ẽt pro coma ex alienis capillis cõpacta instar galeri: q̃ nõnulli utũtur ad dissimulandam capillorum raritatem: quod fecit Otho. pro quo ita Tranquill. Vulso corpore galericulo capiti pp raritatẽ capillorum, adaptato & annexo, ut nemo dignosceret. Eundẽ ẽt capillamentũ appellauit Tranqll. in Caligula his uerbis: Ganeas atq; adulteria, capillamẽto celatus, & ueste lõga noctibus obiret. licet capillamẽtũ alias p capillo accipiatur. ut illud apud Apuleiũ in. ii. de Asino Aureo: Tãta est deniq; capillamẽti dignitas: ut q̃uis auro, ueste, gẽmis, oĩq; cetero mũdo exornata mulier incedat, tñ nisi capillũ distinxerit, ornata nõ possit uideri. Et p similitudinẽ Pli. reliq̃q; auctores in fœniculo, anetho, & ferula capillamẽta appellãt ipsa folia, q̃ instar capillorũ sint. A galero ẽt denoiatur auis galerita gallico uocabulo. ẽt legioni nomẽ dedit alauda: ut scribit Pli. lib. xi. ca. xxxvii. Varro eã appellat galericã, q in capite habeat apicẽ. ¶ Lupanar: fornicem meretriciũ. a lupis dictũ. meretrices. n. dictæ sunt lupæ, q non minus ad q̃stũ sunt auidę, q̃ lupi ad cibũ. ¶ Calidũ: nimia frequẽtia celebratũ. Veteri cẽtone. i. cũ cẽtone ueteri: quo cęllã sterneret. Nã cẽtones ex pãnis laneis diuersorũ colorũ: aut lanis i unũ cõdẽsatis, atq; cõsutis cõficiebant. i usum ẽt castrorũ erãt sicut & cilicia. & Cẽtonarij dicebãt, q cẽtones cõficerẽt. uñ & I Fastis legimus collegiũ, cẽtonariorũ. Stra. lib. vii. de centonibus sic facit mentionem: Nomades etenim tentorijs utũtur centonũ instar pilo cõtextis in plaustris uitam degẽtes. Cæsar in cõmentarijs ubi de expugnatione Massiliæ loquitur, sic ait: Centonesq; iniecerũt, ne aut telis tormẽtis missa tabulationẽ perstringerẽt, aut saxa ex catapultis laterũ discuterent. De centonibus sic meminit Cato in re rust. Quotiescunq; tunicã, aut sagam dabis, prius ueterẽ accipito. unde centones fiunt. Centrones dñr carminæ, q ex diuersis locis, sensibusq; concinnantur, q̃les sunt centrones Probæ Falconiæ, quos ex uarijs uersibus Virgilij cõposuit. Et Ausonius epigrãmatũ nõ incelebris scriptor de uersibus Virgilij Centronẽ nuptialẽ cõposuit, diffiniuitq; quid sit huiusmodi Centro ad Paulũ: Et si pateris ut doceam docendus ipse, Cẽtro q̃d sit absoluam. Varijs de locis, sensibusq; diuersis quædam carminis

Augusta
Cucullus
Cucullio
Capilli nigri
Galerus
Galericulus
Galerita auis
Alauda auis
Centro

carminis structura solidatur in unū uersum, ut coeāt aut cæsi duo, aut unus & sequēs cū medio. Nam duos iunctim locare ineptum est. ¶ Atq; suam: quā sibi elegit ubi ꝓstaret. ¶ Papillis: mămis: nā dis cimus papillas, māmas, mămillas, ubera pro eodem. ¶ Auratis: pul chris, uel auro exornatis. ¶ Mētita titulū: nā cællis meretricijs adhi bentur inscriptiones, & noia sua. Martia. Intrasti quoties inscriptę limina cællæ. Seneca in secūda cōtrouersia: Deducta es i lupanar,
Lycisca accepisti locū, ptiū est cōstitutū, titulus inscriptus est. ¶ Lycisca: nos mē est propriū meretricis. Mart. Facere in Lyciscam Paule me ius bes uersus. ¶ Britānice: nā (ut diximus) Britānicus ex Messalina & Claudio natus est: quē primo germanicū, mox Britannicū cognos minauit. eū uicesimo imperij die, inq; secūdo cōsulatu natum sibi paruulū ēt tum & militibus ꝓcōcione manibus suis gestans, & ple bi ꝑspectacula gremio aut ante se retinēs assidue cōmendabat. hūc postea Nero ab Agrippina matre edoctus, ueneno ꝑ locustā tēpes rato sustulit in cœna. hæc Tranquillus. Vētrē tuū: ubi cōceptus fui sti & editus. ¶ Aera stipē. Seruius rex primus fuit, q æs signauit. cō antea rudi Romæ uterent. Signatū est aūt nota pecudis. unde di cta pecunia. Hęc ex Pli. ¶ Tristis abit: nō expleta libidine sua. ¶ Qđ potuit. i. quod sibi ꝑ lenonē licuit. nā ut esset oium ultima ad egre diendū, nō est a lenone denegatū. ¶ Adhuc ardēs: adhuc libidine æstuans. ¶ Tentigine ardore & pruritu libidinis ab extēdendo: cū uirilia extenduntur. unde in carmine obscœno: Turpe quidem di ctu: sed ne tētigine rūpar. ¶ Uuluæ: hoc loco abusiue posuit uuluo pro parte genitali. De uulua autem diximus abunde in. ii. Satyra. ¶ Rigidæ extentę & erectæ. Virgi. in Buc. Tū rigidas motare cacu mina q̄rcus. ¶ Nondū satiata: nā libido nunq̄ satiatur, & extincta reaccenditur. usu crescit, & (ut diximus ex auctoritate Pli.) cæte
Genæ ris sacietas in coitu, hmōi nulla. ¶ Genis malis hoc loco. nā genæ proprie dnr palpebræ superiores & inferiores, q̄ oculos tegunt & tutantur. Extremū ambitū genæ superioris antiq; ciliū uocauere, un
Supciliū de & supcilia. infra oculos malæ hci tm sunt: q̄s prisci genas uoca bant. Hæc ex Plinio, & Cic. de nat. deorū. ¶ Obscuris: & fumo lucer
Puluinar næ & crebris osculis. ¶ Ad puluinar: ad lectum mariti. Puluinaria, ꝓprie sunt lectuli, q (ut scribit Seruius) i tēplis sterni ꝯsueuerāt i ho
Lectister nia norē Deoꝝ: unde lectisternia nūcupātur i illis simulachra Deorū re cūbētia collocabant. dicta aūt puluinaria: q̄si pulminaria: plumis. n.
Puluina ria aut tormēto replebant: abusiue ergo hoc in loco puluinar posuit ꝓ lecto: aut qa imperatores tanq̄ Dij habebant. ¶ Odorē lupanaris:
Prostibu lum nō exponas prostibuli, sed fornicis meretricii. Nā prostibulū non pro loco accipimus, sed pro ipso scorto. ¶ Hippomanes, carmenq; loquar: narrabo, ingt, nūc ueneficia, q̄ ab ipsis mulieribus ꝑtractan tur, q̄ ēt ipsis adulterijs sunt grauiora, legēdaq; sunt pronūciatiue.
Hippo manes ¶ Hippomanes: carūcula est, q̄ magnitudine caricæ nascit in fron te pulli eq̄ni colore nigro, quod statim edito partu fœta deuorat, alioqn partū ad ubera nō admittit, siqs præceptū habeat. hæc autē est amoris ueneficiū. Hippomanes itē ostēdit Virg. in. iii. Georg. es se uirus quod ab inguine equæ defluit, cū amoris agitatur furore. Hic demū Hippomanes uero quod noie dicūt Pastores: lentū distil lat ab inguine uirus. Hippomanes. quod sæpe malæ legere nouer cæ. Ex hoc aūt parabātur multa ueneficia. dictumq; uir ab hippos quod est equus: & mania furia & insania quædā. nā tūc legit cum equæ furore agitant, & amores appetūt. ex quo uocabulū est egre. sicuti subare dnr sues, cū libidine incēdūtur. De Hippomane mul ta Aristoteles lib. vi. de natu. aialiū. & Columella ingt: Veneno ins ditū est nomē Hippomanes, quod equinæ cupidini similē mortalis bus amorē accendat. ¶ Carmē: incantationes & uerba malefica, q̄ ueneficijs addi solet, unde Virg. Hippomanes quod sæpe male lege re nouercæ: Miscueruntq; herbas, & nō innoxia uerba. ¶ Coctūq; uenenū: coquitur. n. cū parat ad necē hois. uñ Nero coegit (ut scri bit Tranqllus) locustam corā se in cubiculo uenenum, quo sustulit Britānicū, coquere: quod iterū, ac sæpius recoctū porcello obiecit. ¶ Priuigno: dictus est priuignus q ante, q̄ nouerca nubat, & in no
Priuis gnus uā familiā eat ꝓgenitus sit. pri enim antiq (aucto. Festo) ponebāt ꝓ præ. ¶ Faciūt grauiora q̄ sunt adulteria. ¶ Impio sexus: hoc est in firmitate sexus fœminei: quo ad omne flagitium facile impellitur. ¶ Minimūq; libidine peccant: si reliq̄, ingt scelera uolueris conside rare, minimū est, quod peccāt libidine, & ee uenerea. ¶ Optima sed quare Cesenniā affirmas, ingt Vrsidius, o Iuuenalis oēs mulieres esse impudicas. At uero audio Cesenniā ut bonā & honestam lau dari a marito. Sed eam, ingt, laudat: nō sit bona, sed q grandē attu lerit dotā. Sicq; ostēdit poeta notās auaritiā sui tēporis, mulieres cē seri non ex moribus, sed ex dote & diuitijs. ¶ Bis quingentamille

uel sestertia uel talenta. ¶ Tanti uocat ille pudicam: ob illam ingt dotē, uxorem suā probat, & honestā, pudicamq; uocat. ¶ Nec phas retris. Veneris macer est. si uxorē, inquit, suam diligit: amor ille nō prouenit ex aliquo libidinis ardore: sed a dote quam tulit. ¶ Phare tris. i. sagittis cupidinis: q filius ueneris est, & pharetratus pingit. eidē ēt dantur faces, qbus amantes incenduntur. ¶ Inde: ab mille se stertijs. ¶ Libertas emitur: iuxta illud Plautinū in Asinaria: Argentū accepi, dote imperiū uēdidi, dotē accepi, libertatē uendidi. Nam ma ritus q grandē accepi dotē, est ueluti uxoris seruus. ¶ Coram: pōt, ingt, uxor diues præsente marito amatoribus suis, & innuere & scri bere. neq;. n. is quicq̄ audet mutire. ¶ Vidua est locuples: mulier, in Vidua quit, q̄ grandē tulit dotē, ex arbitrio oia in domo mariti agit: ac si maritū nō hēret. Vidua dicta est, q a uiro sit diuisa & separata. Nā iduare hetrusca lígua (auctore Macrobio) ē diuidere. uñ uidua, q̄si ualde idua. i. ualde diuisa. aut uidua quasi uiro idua. i. diuisa.
¶ QVID priuata domus &c. Progreditur (ut dixi) ꝑ gradus di ASCEn. gnitatis ad gradus scelerū: ut q dignitate maxima utpote imperas toria polleat: scelerīs dānet fœdissimi. loqtur. n. de Messalina Clau dij Cæsaris uxore: de qua ꝑ Mācinellū dictū est. Ordo est: Curas. i. Curiose scrutaris o Posthume: uel o lector. quid domus priuata. i. senatoris q se magistratu abdicauit: uel q̄ priuatus magistratu res spectu imperatoris dici posset: & quid Hippia fecerit. q. d. non des beas hoc curare. unde sequitur: Respice riuales. i. q ad eundē torū cōiugalē ut tauri ad eundē riuū tēdūt: hoc est adulteros. Diuorum. i. imperatorū: q se Diuos inscribūt: hoc est uide quales & quot adul teros acceperit domus imperatoria. & audi q̄. i. q̄lia opprobria: & quās cōtumelias Claudius imperator ille tulerit. i. ꝑpessus sit. uxor eius. s. Messalina. cū. i. quādo. senserat uirū. i. maritū suum Claudiū imperatorē dormire. ausa ꝑferre cubili. i. thalamo, palatino. i. impe ratorio. in palatio impatoris existēti. tegetē. i. tuguriū: lupanas. Nā lupanaria: hoc est domūculæ meretriciæ fere tegetes sunt: hoc est sine tabulatis: solūmodo a pluuia tegētes. & ipsa meretrix. i. ꝑ mer cede corpus exponēs libidini. Augusta. i. imperatoris Augusti con iux. ausa sumere. i. suā spōte capere. cucullos. i. coopermēta capi tū, nocturnos. i. qbus utebātur cognosci uolētes tempore noctur no. linquebat. i. delinquebat. aut linquebat. i. peccabat sm Manci. uel sm Geor. Val. linquebat sup. maritū. & hoc una ancilla nō am plius comite. i. comitāte eam. q galero. i. coopermēto caput i mo rem galeæ circūdante. flauo. i. flaui coloris: quales sunt capilli fere meretricū. abscōdente. i. occultante. nigrū crinē ipsius imperatri cis: q̄ more matronarū nigros capillos habebat ꝑ quos ne agnos ceret matrona nō meretrix esse, abscōdit eos galero flauo, ipsa in trauit sup. cū centone. i. panno laneo & uilloso: ueteri. i. ne asperū esset iam detrito: sup quē turpitudinē suā faceret. lupanar. i. prosti bulū ubi lupæ. i. meretrices prostāt: calidū ex frequētia eorū: quos Lycisca meretrix ante aduentū eius susceperat. uel. calidū ex fomē tis Lyciscæ. uel ordo est. intrauit lupanar calidū ueteri cētone. id est quod cēto calidū tenuerat: sed nō placet. Sensus. n. est: q fecerat Lyciscam meretricem nobilissimā, & a multis petitā exire. quæ lo cū calidū fecerat. unde sequit. & intrauit cællam uacuā. i. euacuatā a Lycisca. atq; suam. i. quā ipsa ad suū usum cōduxerat: sed inters diu Lyciscæ cōcesserat & tūc. i. postq̄ intrauerat. cōstitit. i. in prosti bulo stetit. nuda papillis auratis. i. habēs nudas papillas auro in cir cuitu redimitas mētita. i. ꝑ mēdaciū ꝑfigēs cęllę sup titulū Lyciscę. i. illius famosæ mulieris. & o Britānice generose. s. q ut generosus ga imperatorū domo natus: a pře Claudio ostētari populo solebas. ostendit. i. detexit rem cū ea habere uolētibus. uētrem tū. i. unde tu ꝑ natiuitatē egressus eras. & ipsa excepit blāda. i. blādiens intrātes ad se. s. causa stupri ne crederetur non esse meretrix. Et ipsa abit. s. recedit mox. i. paulopost tristis. & hoc lenone. i. magistro meretricū iā dimittente ut. s. dormitū eāt. suas puellas. i. quarū ipse, aut dñs, aut gubernator erat. sed quod potuit sup. fecit: qa ipsa clausit cæl lā existēs ultima: & ipsa recessit ardens. i. estuās. tentigine. i. pruri gine uuluæ. i. cunni. rigidæ. s. ꝑ libidinē inflati. & lassata. i. fatigata uiris. i. fututoribus. sed nō satiata. i. exsaturata. & ipsa turpis. i. ims mūda. genis obscuris. i. denigratis. fuligine. i. cōtactu & halitu fre quenti amplexantium. & fœda fumo lucernæ. idest lampadis: ad quam recipiebat pecuniam tulit: idest portauit odorem lupanas sis. i. ꝓstibuli. ad puluinar. s. imperatoris sicū rediret ad lectum eius. Hipppomanes &c. tangit alia scelera mulierū q grauiora dnr, q̄ q̄ ꝑ libidinem cōmittūt. Ordo est: Loquar. i. describā uel debeam ne describere modo. hippomanes. i. ueneficia amatoria mulierum, q̄ faciūt ꝑ hippomanes. i. carunculā quā ab inguine equa ꝑripiūt. &

Cur desiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si uerum excutias,facies non vxor amatur.
Tres rugæ subeant,& se cutis arida laxet,
Fiant obscuri dentes,oculiq; minores,
Collige sarcinulas dice libertus,& exi,
Iam grauis es nobis,& sæpe emungeris,exi
Ocyus,& propera,sicco uenit altera naso.
Interea calet,& regnat,poscitq; maritum
Pastores,& ouem canusinam,ulmosq; falernas
Quantulum in hoc,pueros omnes,ergastula tota,
Quodq; domi non est,& habet uicinus,ematur.
Mense quidem brumæ,cum iam mercator Iason
Glausus,& armatis obstat casa candida nautis,
Grandia tolluntur crystallina, maxima rursus
Myrrhina,deide Adamas notissimus.& Berenices
In digito factus preciosior,hunc dedit olim
Barbarus incestæ,dedit hunc Agrippa sorori,
Obseruant ubi festa mero pede Sabbata reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis.
Nulla ne de tantis gregibus tibi digna uidetur?
Sit formosa,decens,diues,fœcunda,uetustos
Porticibus disponat auos,intactior omni
Crinibus effusis bellum dirimente Sabina

carmē.i.incantatoria,& ſm Virgiliū,nō innoxia uerba.& uenenū coctum.i.tēperatū & admixtū dulcibus cibis.& datū a nouercis.s. priuigno.i.filio mariti ex alia uxore eius nato.ipsæ mulieres coactæ īperio sexus.i.naturæ muliebris,q̄ impatiēs,supba,& uindictæ appetēs ē.uñ alibi dicit poeta:Vindicta nemo magis gaudet,q̄ fœmina.faciūt grauiora sup.peccata iā dictis.forte ordo eē posset:ipsæ mulieres coactæ p malitiā.i.faciunt grauiora īperio sexus.i.q̄ sexus earū fragilis:& ad libidinē pronus īperet: qa peccant minimū.i.p minima parte libidine.i.p libidinē.Optima sed quare Cesēnia,uel Cæsonia &c. Quia ostēsum est in oī genere mulieꝝ difficillimū reperire pudicā,quā secure ames: posset qs obijcere & Cesenniā & Bibulā,q̄ ambæ ēt a maritis ut pudicæ: & castæ laudantur.Respōdet poeta q̄ altera pp dotē casta esse perhibetur:altera pp formā:& ita innuit nullā pp pudicitiæ uirtutē amari.utriusq; aūt mariti miserrima est cōditio:qa alter libertatē castigandæ uxoris pp dotē,q̄ illa imperiū sibi uendicauit,amisit: alter meretricio amore .p maritali uxori cōglutinatus: eiusq; forma captus.submittit colla iugo. De his q dote libertē uendūt est illud Plautinū.Vxorē cepi:dote imperiū uēdidi. Et illud Menandri,qd' Au.Gellius li.ii.ca.xxiii. sic latinū fecit: In aurē utramq; q̄do,qdē dotata est,cubet. Re cōfecta magnifica:& negocio inclyto.Et paulopost. Me miserū,q Cleobulā duxi:& talēta decē:Nanā muliercula:cuius supbia adeo ītolerabilis est &c. Si qs nescit qd sit ī utrāq; aurē cubare:sciat mulierē pauperē,& ob id morigerā uiro faciē semp aduersā nō auersam habere.& ita in unā aurē cubat.superbā & diuitē tā auersam,q̄ aduersam .p libito:& in utranq; aurē cubat.

Cubar e ī utrāq; aurem

De pulchritudine capitis sexcēta sunt unicuiq; ad manū exēpla.Quis.n.nō audiuit? Adā, Sansonē,Loth,Dauid,& Salomonē fœmina decepit:qs modo tutus erit?Sed ne in re manifesta te lector morer.Ordo est:Sed supp. forte quæras quare Cesennia uel Cæsonia:sit sup.optima.i.optimorū iudicata morū.marito teste.i.attestāte.Respōdet poeta,q.d.ideo dicta est optima:qa dedit his qngenta supp.sestertia.i.bis censum equestrē.& ille uidelicet maritus.uocat tanti.q.d. .p tanto seu pro tanta dote uxorē pudicā.nec pro & nō.& non est macer.i.exhaustus & emaceratus pharetris.i.iaculis,q̄ in pharetris sunt Veneris.i.amoris,aut feruet.i.ardet.lampade.i.teda aut flāma Veneris.habet.n.Cupido Deus amoris in altera manu iacula,qbus uulnerat nondū captos.& ī altera flāmas:qbus incensos inflamat.quod respexit Vir.dicens in principio quarti Æne. Vulnus alit uenis:& cæco capit' igni. Talis ergo maritus:nullo Veneris: sed dotis amore captus est.Faces.i.flāmæ amoris ardent inde.i.a dote. & sagitte.i. iacula amoris ueniunt inde.i.a dote. Libertas sup. peccādi & non obediēdi uiro emit' a muliere per dotē:& uēditur a uiro. Sequentia Calderinus nō exponit.Man.& Valla intelligūt sic,licet.i.licitū est, ut amator.sup.innuat.i.nutu adulteriū cōmittat corā sup. marito: & rescribat ad coniugē adulter se uenturū,qa sępe(ut dicit Hora.) nō sine cōscio surgit marito. locuples sup.mulier,q nupsit auaro est uidua.i.tā libera ac si esset uidua.& ita essent hæc dicta contra superbiam,& licentiā,ac libidinē mulierū.Ego uero credo posse intelligi dicta esse in auaritiā uirorū.ut sit.licet.i.quāuis.maritus innuat.i.se cōsentire significet .pprio nutu.corā.i.in p̄sentia cōstitutus corā:tabellarū scriptore seu notario.& rescribat.i. .ppria manu,& proprio scripto attestetur cōtraxisse matrimonium.tamen supple locuples.i.prædiues mulier,q̄ nupsit auaro.est uidua : idest carens marito.ex quo enim non mulierem:sed dotem amat:non soluit debitum ei:& ita est quasi uidua:idest a uiro diuisa.

IOAN. BRIT. CVR desiderio:ostēdit ēt mulieres diligi nō pp pudicitiā : sed pp formā.Si uerū excutias:si uerū perscuteris. Facies.i.forma ipsa,& pulchritudo. Tres rugæ subeant.i.si in senectutē declinet,& iam rugosa fiat. Cutis arida:q̄ exhausto succo laxior fit & flaccida. Et sæpe emūgeris:q̄ solet esse molestū.Catullus de amica Formiani sic ait:Nec lōgis digitis,nec ore sicco. Interea:dū apud maritū est. Calet:nō friget,inqt,in domo,sed prompta & calēs ad oia tractanda. uñ sequitur : Regnat.i.ex arbitrio oia administrat & īperat. Ouē canusinā:appulā.nā lanā appulā p̄cipuæ fuisse nobilitatis indicat Pli. his uerbis: Lana aūt laudatissima appula:& q̄ in Italia græci pecoris appellat:alibi italica. Canusiū āt oppidū est Dauniorū in Appulia. de lana aūt canusina ita Plinius Hispania nigri uelleris p̄cipuas habet:Pollētia iuxta alpes:Canusiū rutuli, quas erythras uocant. ἐρυθρὸς .n.rubrū significat:hinc est canusinatus canusi.nō indutus ueste. Mar.Canusinatus nostro syrus assere sudet. Et Tranquil.i Nerone:Canusinatos mulliones appellat. Vlmos falernas.i.uineta cāpana.Nam ager Falernus in Cāpania est.dictus (ut scribit Scilius Italicus)a Falerno agricola: q primus eas uites coluisse dr.Secūdā nobilitatē Falerno uino dedit Augustus: cū sentinū uinū cūctis ptulisset. Martialis.Scelus est iugulare falernū:Et dare cāpano toxica sæua mero.Nigri coloris fuisse indicat Martia. Cādida nigrescāt uetulo crystalla falerno. austerū fuisse docet Persius:Indomitum quod dispumare falernum Sufficiat. Quantulū in hoc:poscit,inqt,minimū ī hoc.i.p̄dictis,ac si dicat hoc minimū est p̄ aliis,q̄ petet. Oēs pueros: magnū seruorum gregē.s.poscit.quod plus est q̄ prædicta. Ergastula tota.s. poscit.i.seruos oēs ad opus faciendū destinatos.in cōpedibus uincti.q. tenebant'.unde alibi: Squalidus in magna fastidii compede fossor.de qbus sic.L.Florus.Seruitia (proh nefas) & ergastula armant'. Plinius:Coli rura ergastulis pessimū est:ut quicquid agitur a desperantibus. Apul.in prima Apologia:Quindecim hoīes liberi populus est:totidē serui familia:totidē uincti ergastulū. Ergastulū ēt capitur pro loco in quo serui tenent' in uinculis,uñ illud apud Plin. Moa Marius Cinna a dominatione reuocatus : ruptis ergastulis exercitū fecit.Columella in primo de re rustica sic: Optimæ solutis seruis cellæ meridiē æquinoctialē spectātes fient:uinctis q̄ saluberrimū,subterraneū ergastulū,plurimis sitq; id angustis illustratum fenestris,atq; a terra sic editis:ut ne manu cōtingi possint.Et idem in eodē:Ergastuli mācipia recognoscant.Ab ergastulo fit ergastularius:diciturq; is q ergastulis præest.de quo ita Columella in primo: Vt ergastulis magis obnoxii.Ergastulū aūt dictū est : uel ἀπὸ τοῦ ἔργου.i.ab opere. στέλλω mitto q̄ ad opus faciendum mitterētur.uel ab ἐργάζομαι:quod significat operor.Vnde & Ergasterium quod significat officinā.Et ergastes operariū. uel ab εἴργω: quod ē prohibeo,claudo,impedio,detineo. Et habet uicinus: iportunitatē,inuidiamq; mulieris attende,q̄ doleat se nō habere quod habet uicinus. Mense qdē brumæ: nauigauit,inqt,maritus imperante uxore ēt tpe hyemali:quo ingentia nauigātibus pericula imminent,& frigora obstāt. Brumę:pars est ea hyemis:in q̄ dies sunt breuiores. Mercator Iason:Iasonē posuit pro oī mercatore.alludēs ad Iasonē Thessalū,qui nauigauit Colchos ad uellus aureū rapiendū. Clausus:subaudi est.i.domi se continet:clausum,pp frigora & uentos sæuientes. Casa candida:niuibus candicans, quod indicat hyemē sæuire. Armatis: ad nauigandū paratis & instructis.nā appellatione armorū intelligimus instrumenta cuiuslibet artis. Chrystallina.s uasa,q̄ in magno erant pretio. Chrystallū fit (auctore Plinio)gelu uehemētiore cōcreto.nec alibi certe q̄ ubi maxime hybernæ niues rigēt:glaciēq; esse certū est.unde & nomē græci dedere.

Canusiū

Lana canusina

Canusinatus

Ager falernus

Ergastulum

Ergastularius

Ergasterium

Bruma

Crystallum

ci dedere, nā κρύος gelu significat. στέλλω cōtraho. uñ crystallū ges
lu cōtractū. ⸿ Maxima myrrhina. i. maxima uasa ex myrrha. Lus
canus: Nō erigit ægros Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus:
Nō auro, myrrhaq; bibunt. Mart. Si calidū potas ardenti myrrha
falerno: Cōuenit & melior fit sapor inde mero. Onēs (ut tradit Pli.
Adamas — myrrhina mittit humorē subterra putāt calore ꝯdēsari. ⸿ Adamas
notissimus: Adamas maximū in rebus humanis habet ꝑtiū inter
gēmas. diu nō nisi regibus, & ijs admodū paucis cognitus, & quo
carior teneat̃ adamāti. Magi putāt nomē īpositū ab eo ꝙ impetus
hostium & iracundias domet. Hæc Pli. q̃ multa de Adamāte scribit
li. xxxvii. ⸿ In digito Berenices. i. q̃ factus est notus gestatiōe Beres
nices sororis Agrippæ. Agrippa rex Iudæorū: q̃ regnū post mortē
Agrippa — Tiberij adeptus est: moriens filiū relīq̃ Agrippā noīe septēdecim
annorū: & filias tres: Drusillā: Mariā & Berenicem: quæ Herodi pa
truo iuncta fuit matrimonio. Hæc post mortē Herodis multo tp̄e
uidua fama discurrēteq; cū fratre coiret: suasit Polemoni regi Lys
ciæ ut circūcisus eā haberet uxorē. Sic. n. iudicabat fallas oblocus
tiones posse mōstrari. Hæc ex ult. lib. Iosephi antiquitatis iudaicæ.
Ait ergo poeta hūc Agrippā barbarū dedisse adamāta sorori suæ
incestæ: ut unam tantū intelligas, nō duos Berennices. ut sit ordo:
Agrippa barbarus dedit hunc sorori incestæ. nec illud moueant
ꝙ bis repetat̃ dedit. Nā hoc sæpe fit apud poetas. Virg. Teq; adeo
decus hoc æui, te consule inibit. ⸿ Dedit hunc. i. hac genus lapilli. i.
adamanta. ⸿ Obseruant ubi. i. ī terra Iudæorū. est. n. periphrasis ter
ræ iudaicæ. ut sit Dedit hūc adamāta sorori suæ illic, ubi reges obs
Sabbatū — seruāt festa Sabbata pede nudo. i. ī Iudæa. ⸿ Sabbata: Sabbatū lin
gua Iudeorum requiē signat. Nā Moses Damascena patria antiq̃
repetita, montē Synai occupauit. quo septē dierū ieiunio per deser
ta Arabiæ cū populo suo fatigatus: cū tandē uenisset, septimū diē
more gentis Sabbatū. i. diem quietus appellatū in omne æuum ies
iunio seruauit: q̃m illa dies famē eis, erroreq; finierat. De More aūt
meminit Strabo, Corn. Tacitus, Trogus: ergo obseruāt festa Sab
bata. i. celebrāt & ieiunio & oīum operum intermissione quiescunt
. n. & ieiunant. De ieiunio Tranquillus in Augusto: Et rursus ne
Iudæus quidā mi Tiberi tā diligēter Sabbatis ieiuniū seruat, q̄ ho
Sabbatarius — die ego seruaui. uñ Iudæi dicti sunt Sabbatarij. ⸿ Mero pede. i. nus
do. Nā Iudæi pedibus nudis sacra sua peragunt: q̄ a Tertulliano
Nudipedalia sacra — & Hieronymo nudipedalia dīr. uñ Io. in. ii. lib. belli Iudaici sic scris
bit: Berenice regina, ut Deo uota solueret pro salute Hierosolymā
uenit: & pro more patrio hostijs cæsis: capillisq; derasis nudipes an
te tribunal stetit. Egsippus uero in. ii. belli Iudaici libro tradit Beres
nicem sororē Agrippe regis ad templum religionis causa uenisse:
atq; Festū præsidem Syriæ obsecrasse ne acerbissima cæde in pos
pulum desæuiret. Astabat. n. nudis pedibus religioni inseruiens.
⸿ Senibus: porcis: senescunt ex lege Mosis porci apud Iudæos. ut
scribit Tacitus: q̃a Iudæi carne porcina abstinēt. unde Augustus
Cæsar cum audiuisset inter pueros: quos in Syria Herodes rex Ius
deorum intra bimatum iussit interfici, filium quoq; eius occisum,
mira urbanitate fertur dixisse: Melius est Herodis porcum esse, q̄
filium. ⸿ Vetus clementia: uetus Iudæorum benignitas, qui ex uete
Clemētia — ri. Mosis instituto carnem suillam non comedūt. Clementiā autem
appellat: ꝙ cū possint dentibus suis in porcos sæuire, non sæuiant.
Est. n. clementia (ut diximus in prima Satyra ex diffinitione Senes
cæ) temperantia animi in potestate ulciscendi: & lenitas superioris
aduersus inferiorem. ⸿ Nulla ne de tantis: alia interrogatio ad Ius
ue. qua omnino respōdens Iuuenalis cōcludit: nullā extare mulies
rem: quæ ab omni parte sit perfecta. Nam licet, inq̃t: oīa adsint mu
lieri: quæ maxime in muliere perfecta esse debent. ut sit formosa, de
cens, diues, fœcunda. nobili genere pudica, uno uitio laborauit,
quod omnibus his bonis ꝑponderabit, erit. n. superba. ⸿ Fœcūda:
q̄ pariat. contra dr̃ sterilis, q̄ non parit. ⸿ Porticibus. i. sit nobilis &
generosa nam in atrijs stēmata locabātur. i. imagines cereæ maio
Stēmate — rū ordine digestæ in singulis armarijs. de quibus multa illic: Stēma
ta q̃d faciūt. ⸿ Intactior: cōtinētior q̄ fuerint Sabinæ mulieres, quæ
anteq̄ a Romanis imperāte Romulo raptæ sint, in iura maritorū
pudicissimæ sūt habitæ. Atq; ēt ea ꝓbitate: ut cū ex Romanos libe
ros suscepissent: oborto bello ex iniuria raptarū īter Romulū & Ta
tiū ducē Sabinorū: ipsæ īter pr̃es & maritos mediæ intercedentes
utrisq; pacis conficiendæ causam attulerint. ii enim postea regnū
cōsociarunt. unamq; ciuitatem ex duabus fecerunt. De his Liuius
pri. lib. ab urbe condita. Ouid. in. iii. Fasto. Cum raptæ ueniunt iter
patresq;, uirosq;: Inq; sinu nato, pignora cara tenēt: Vt medium
campi scissis tenuere capillis: In terram posito procuebere genu.

⸿ Dirimente: diuidente. nam interuentu earum oīa sedata sunt.
❡ ITEM posses quærere: cur Sertorius ardet. i. inflammatur. des — ASCEn.
siderio. i. cōcupiscentia Bibulæ. i. illius mulieres formosæ. Si tu ex
cutias: idest excutiendo inquiras. uerū. i. ueritatē. & est metaphora
a uasis, aut a uestibus, quorū ualor excutiēdo cognoscitur. facies. i.
formositas, aut species uxoris amatur a Sertorio: non ipsa uxor.
Probat: q̃a ponamus sup. quod tres rugæ. i. corruscatiōes, & reuo
lutiones seu pellice pellis laxæ. subeāt. i. subsequātur. aut subsequē
ter ueniāt in faciē Bibulæ, & cutis arida. i. are facta iā succo deficiē
te. laxet. i. laxam faciat, & extendat se, & dētes fiant obscuri. & ocu
li cōtecti deformi pelle, aut consumpti senio. fiant minores. i. contra
ctiores. Libertus supp. Sertorii dicet iussu eius ad Bibulam. Collis
ge sarcinulas. i. mundū muliebrē, seu ornamēta tua. nō. n. attulisti
dotē: hoc est migra, & quære aliū maritū. & exi, q̃a tu es iā grauis
. i. molesta nobis. & tu emūgeris. i. naso distillante dum mungeris,
. i. molesta nobis. & tu emungeris. i. naso distillante dum mūgeris,
exauriris, & consumeris. exi igitur ocyus. i. celeriter. Ponitur enim
cōparatiuum hoc aduerbium sæpe pro obsoluto. Nam absolutum
apud latinos non est græce aūt dr̃ ὠκύς uelox. & propera. i. prope
ranter facesse hinc: ne forte cū detrimēto tuo hic offendaris: quia al
tera sup. coniux patroni mei. sicco naso. i. habens nasum siccum,
& nō distillantem. uenit. i. iam aduenit ad nos. est. n. præsentis tem
poris. ex hoc aūt loco manifeste confirmatur id quod diximus ibi
coram licet innuat & carte. uidelicet illud dictū esse inauarum: qui
dote contentus mulierem q̄si uiduam facit. Nam sicut hic maritus
captus pulchritudine, faciem, non uxorem amasse probatur ex eo:
ꝙ extincta forma mulierem ipsam exigit: ita superiori loco dotem
non uxorē amasse, q̃a eā quasi uiduā secubare ꝑmittit. licet matri
monium solemniter contraxerit. debemus ergo totū textum inspis
cere, ut recte interpretemur. Interea calet, & regnat. Loquitur de
ea cuius forma maritus captus est tātisper, dum uiget. Ordo est:
Illa aūt formosa & conscia formæ atq; inde sup̃ba. calet. i. succi &
boni sanguinis plenā formā q̄ a foruo. i. callido (sm̄ Donatum) dis
cta est. fouet & nutrit. uel calet. i. frequēter amatur: sicut friget quæ
negligitur: aut negligenter agit. & regnat in domo mariti. & poscit
maritum. i. exigit a marito amplexatus eū in lecto. pastores & ouē
canusinā, q̄ optima est. & ulmos. i. albores illa falernas. i. in Faler
no mōte Cāpaniæ italicæ uitibus ornatas. sed quantulum. i. quans
tū modicū est sup. in hoc. i. in huiusmodi petitione. q. d. minimum
est respectu aliarū petitionū. poscit. n. oēs pueros. i. seruos familias
res mariti. & tota ergastula. i. seruos uinctos. & in ergastulis. i. offi
cinis seu operatorijs seruorū operātes. & poscit ut sup. id quod nō
est domi mariti: & quod uicinus habet, ematur sibi a marito, & quis
dem certe mense brumæ. i. quo est bruma: hoc est breuissima tēpes
stas diei. hoc est Decembri. cum. i. quando Iason. i. audax etiam &
temerarius mercator, qualis erat Iason: q̃ primus naui lōga usus,
cū in insulā Colchon ad acquirendū aureum uellus nauigauerat:
clausus sup. est iam ꝓ gelu & glaciem. & cū. i. q̃n. casa. i. domus rus
stica. candida. i. niue conspersa. obstat. i. per terrorem obstaculum
præbet. nautis armatis. i. armis suis. i. instrumētis & indumētis naus
ticis instructis. tunc sup. grādia. i. magna sup. uasa crystallina. i. ex
crystallo facta tolluntur. i. extorquētur uiro ꝑ mulierē uel afferūtur
ad mulierē a marito de longissimis regionibus ꝑ mediū mare con
gelatū. & maxima sup. pocula myrrhina. i. ex myrrha facta. tollunt̃
sup. deinde Adamas lapis ille notissimus & factus pretiosior in dis
gito Beronices illius reginæ uxoris Herodis. i. quia Beronice eum
portauit. Declinat̃ autem Beronice Beronices. Barbarus. i. Heros
des patruus Beronices dedit hunc cōsimilem seu talem. incestæ. s.
Beronice uxori suæ. & Agrippa dedit hūc. i. cōsimilem sorori suæ
Beronice. & ita duos habuit. alterū ab Herode: alterū ab Agrippa
Non. n. est uero simile ꝙ illū eundē adamātem maritus hic uxori
emat: q̃a non de uno: sed de quouis loquit̃ pulchritudine uxoris ca
pto & eius imperio subiecto. & ita licet historia permittat de eodē
intelligi: locus hic nō patitur. Illic aūt dedit ubi reges obseruāt Sab
bata mero. i. nudo pede. s. in Iudæa, uel mero. i. solo pede. q̃a solum
modo ab opere cessent: & ēt ab itinere lōgo. Nā iter Sabbati apud
Iudæos modicū est. Sacrilegū aūt est Iustinū, qui ex Trogo multa
cōtraria ueritati effert, seq; relicta sacræ scripturæ ueritate. Et ubi
uetus clementia indulget. i. indulgenter parcit senibus porcis. Nō
ideo senibus quasi iunioribus nō indulgeat: sed quia cū nō comes
duntur: ad senium illic permittantur uiuere. Loquitur ergo de Ius
dæis: uñ de Antiocho & Cleopatra absurdum est intelligere. Nulla
ne de tantis gregibus. Cōcludit nullā esse ducendam Vrsidio: aut

.n.ſpudica:aut fœda:aut ĩdecẽs:aut paup:aut ſterilis: aut ignobilis erit:aut his cõtraria itaut ſit ex oĩ parte pfecta:ſed uitia illa habẽs nõ eſt amabilis:& dotes illas naturæ:fortunæ: & morũ habẽs:nõ eſt pp ſuperbiã tolerabilis etiã ſi inueniri poſſet. Ordo eſt:Ne.i.an.nulla de tantis gregibus.i.cõgregationibus mulierũ:ut modo dictũ eſt:uidetur tibi digna:qua uxorẽ ducas.q.d.uideo φ nõ. Sed ſi aliqua formoſa in facie & reliquo corpore:decẽs ĩ moribus: diues in fortunis:fœcunda in partu & diſponat.i.p ordinẽ ſucceſſiõis ĝſi p ſtẽmata ponat.i. pingi aut ſculpi faciat.auos.ideſt maiores ſuos.uetuſtos.i.longa generatione pductos:ĩ porticibus ſup.ſuis:hoc eſt ſit. nobiliſſima: nec dudũ nobilitata:ſed ab antiquiſſimis nobilitatẽ trahens. ſit intactior ſup.a uiro.i.caſtior & ĩ uiolatior oĩ Sabina ſup.muliere.dirimẽti.i.ĝ dirimit.& interrũpit bellũ inter Romulũ & Tatiũ.De quo ex lib.primo primę Decados liuianæ ſic collegit Valla:Cũ equeſtri Neptuno ludos finitimis populis Romulus indicaſſet:circũhabitantes cũ uxoribus:liberis:totaq; familia ad urbẽ uelut ad rem nouã,& ſimul ad ludos cõuenere:tũ ad ſpectacula intẽtis aduenis,raptæ uirgines: & in matrimoniũ a parẽtibus prius Romanis negatũ,abductæ ſunt:quarũ parẽtes uindictã ſumpturi Romã petũt:& cæteris fuſis:tandẽ Sabini duce Tatio inſtructiores cõgrediũtur.Verũ cũ aliquãdiu acerrime utrinq; pugnatũ eſſet:reſq; Romana ſupior uideret:Sabinæ mulieres, quarũ ex iniuria bellũ ortũ erat:crinibus ſparſis,ſciſſaq; ueſte:uicto malis muliebri pauore:auſæ ſe ĩter tela uolantia ĩferre ex trãſuerſo impetu facto,dirimere infeſtas acies:dirimere iras: patres hinc: hinc uiros orãtes:ne ſanguine nefãdo ſocerũ,generiq; reſpgerent:effecerũtq; ut pacatis animis in unã ciuitatẽ coirent:unĩ φ Tatienſes dicti Romani a Tatio:ſicut Quirites a Romulo,uel eius haſta. Diremerũt ergo bellũ Sabinæ.&(ut Pli.i epĩs docet)laudanť Sabinæ a caſtitate,ſicut Patauinæ a frugalitate.Sed ĝres forſan qũo ita ctas dicat, ĝ raptæ iã matres effectæ erãt. Ad hoc ſcies poetã innuere intactã dici,ĝ tãgi noluit,licet uiolẽtiã ſit paſſa.Caſtitatis aũt certiſſimũ indiciũ eſt amor in maritos:quẽ ille uehementẽ oſtẽderũt. Si ĩgiť ſit mulier formoſa:decẽs:diues:fœcunda:nobilis:pudica:quæ ſupple eſt.

Rara auis in terris,nigroq; ſimillima cygno.
Quis feret uxorem,cui conſtant omnia? malo,
Malo Venuſinam,ĝ te Cornelia mater
Gracchorum,ſi cum magnis uirtutibus affers
Grande ſupercilium,& numeras cũ dote triũphos.
Tolle tuum precor Hãnibalem,uictũq; Syphacem
In caſtris,& cum tota Carthagine migra.
Parce precor Pæan,& tu depone ſagittas,

IOAN. BRIT. ❡RARA auis in terris:hoc carmen per parentheſim eſt dictum. eſtq; ueluti prohibitũ.unde & Perſius:Quando hæc rara auis eſt, ſiquid tamen aptius exit Laudari metuã.q.d.rarã inuenias. ĝ his ornata ſit bonis.❡Cigno nigro:ga cygni,ĝ aues ſunt marinæ,cãdidiſſimi ſunt.❡Quis ferat uxorẽ,cui cõſtat oia?q.d.eã ex tãtis bonis inſolentem,ſuperbamq; fieri.❡Quia ferat:qs poſſit ferre & ſuſtinere mores eius:ĝ poſtea ita ſuperbiat.❡Cui conſtant:cui ſuppetunt & adſunt: Virgi. Poſtquã cuncta uidet cœlo conſtare ſereno.

Cygnus ❡Omnia:q̃lia prædiximus.❡Malo Venuſinã:oſtẽdit poeta mores mediocris mulieris plerunq; eſſe faciliores,ĝ potẽtis & nobilis matronæ. Malo.n.ingt uxorẽ mulierẽ Appulã,ĝ romanã generoſam: q̃lis fuit Cornelia Africani ſupioris filia:q ex Tyb. Graccho duos ſuſcepit Gracchos:C.& Tiberiũ:q eloquẽtia iuxta ex popularitate freti,leges agrarias reipu.pernicioſas pmulgarũt. Hanc aũt poeta in exẽplũ ſuperbiæ matronarũ nominat:φ frequẽter(ut ſcribit Plutarchus) gauderet facta Scipionis patris cõmemorare & iactare. Eam intantũ dilexit Gracchus maritus.ut ſalutẽ eius ſuæ ptulerit:& ipſa defuncto eo, Ptolemæi regis nuptias ſpreuit. Ex Graccho duodecim ſuſcepit liberos:ſed eã fortuna ad duos redegit. Lege Senecã in cõſolatione Albinæ.❡Malo.ſ.uxorẽ.❡Si affers ſupciliũ:hoc eſt ſi te ſuperbã pſtas in tantis uirtutibus & bonis tuis. Nam in ſupercilio hoĩs grauitas cõſiſtit,& ſedẽ habet.uñ poeta ille carmẽ obſcænũ ſcripturus:arcet a ſe lectorẽ grauẽ & ſeuerũ:Carminis in

Supercilium cẽpti luſus lecture procaces:Conueniens latio pone ſupercilium. Supcilia aũt appellamus,ĝ ſupra oculos pilis ueſtita ſunt, ĝ natura hoi dediſſe uidetur: ut ſudorẽ a capite & fronte defluentem repellant:in ĝ opinione eſt Cicero in libro de natura Deorũ.❡Cum magnis uirtutibus:nam inſignis fuiſſe probitatis: declarat Valerius:φ matronæ campanæ: quæ ad eam diuerterat ornamenta ſua pulcherrima oſtentanti,dixerit:cũ filios ſuos a ſchola redeuntes uidiſſet:& hæc ſunt,inquit,ornamenta mea. Eam etiam magnæ fuiſſe eruditionis Quintilianus oſtendit his uerbis. Nam Gracchorum eloquentiæ multum contuliſſe accepimus Corneliam matrẽ:

cuius doctiſſimus ſermo in poſteros quoq; eſt epiſtolis traditus. ❡Triumphos: & paternos & maiorum tuorum. Scipio enim pater eius deuicta Carthagine:quã tributariã fecit,ampliſſimũ, nobiliſſimumq; egit triumphum:quem Qu. Terentius Culeo ſenator pileatus ſecutus eſt.❡Tolle tuum precor Hannibalem: aufer, inquit,iſtas de maioribus tuis iactationes de uictoria Hannibalis & Syphacis. Nam Hannibal, quẽ Carthaginenſes multis Scipionis uictorijs in diſpẽſationem acti ĩ auxiliũ publicæ ſalutis ex Italia reuocauerant,ex Italia ſextodecimo anno diſcedens, cũ pacem per colloquium cũ Scipione cõponere tentaſſet: nec de conditionibus pacis conueniſſet:a Scipione acie uictus eſt: a quo & Syphax Numidiæ rex: qui ſe Afris coniũxerat, captus eſt:& cum nobiliſſimis Numidis,& infinitis ſpolijs Romam miſſus fuit.❡Cum tota Carthagine:diſcede,inquit, cum iſta tua iactatione Carthaginis uictæ a patre tuo. Cuius hiſtoriæ ſeries ita ſe habet:Carthaginenſes primum magnam partem maris tenuerunt,inde Siciliam,Sardiniam,Corſicam, aliaſq; inſulas imperio occuparunt. Septingentis deinde annis Romani ex quo urbem Romam condiderunt.Siciliam Carthaginenſibus abſtulerunt, inde Sardiniam. Secundo autem punico bello Hiberiam omnem: Pœni Italiam omnem duce Hannibale depopulati ſunt. Romani cõtra Scipione ſuperiore duce Carthaginem ceperunt,reddiderũtq; tributariam.poſt facta ſunt fœdera, quæ ad quinquaginta uſq; annos perdurauerunt. Poſt tertium inchoatum bellum, Scipione inferiore duce Carthago ſubuerſa eſt.❡Parce precor Pæan: Niobe Tantali filia uxor Amphionis Thebani quatuordecim filijs fœcunda mulieres cœpit Thebanas increpare ſacrificantes Latonæ: ſibi nõ Latonæ facienda eſſe ſacrificia: ſeq; ei ſobolis numero & claritate eſſe anteponendam, Apollo & Diana materna contumelia indignati, filios Niobes ante portã urbis ludentes ad unum ſagittis confixerunt. Mater aũt in ſypilũ ſaxũ cõuerſa eſt. auctor Ouid. in Meta. De ea ſic & Cic.in.iii.Tuſcu. Niobe fingitur lapidea pp æternum credo in luctu ſilentiũ. Amphion autem pater motus pietate:cum filios cerneret ſagittis configi, clara uoce clamauit: Parce precor Pæan filijs,qui nihil in te Commeriti ſunt. Ipſam aũt matrem quæ uos iniuria affecit occidite. De numero filiorum Niobes mira propemodum,atq; adeo ridicula(auctore Gellio) tradita ſunt a græcis. Nam Hom. pueros,puellaſq; eius bis ſenos fuiſſe tradidit. Euripides bis ſeptenos, Sappho bis nouenos. Bacchilides & Pindarus bis denos:quidã alij tres ſolos fuiſſe tradiderũt. quorũ oĩum diuerſas ſentẽtias ne uni magis,ĝ alij ſeſe addiceret, appellatione gregis cõplexus ẽ.Iuu.hãcq; Niobes fabulã cõmemorat:ut mulierũ ſupbiã notet:ĝ multorũ ſæpe malorũ cauſa fuit. Ordo aũt eſt: Amphiõ clamatio Pæan parce pcor.❡Pæan bene aũt Pæana appellauit.Nã cũ Solis duo maximi effectus ſint:alter quo calore tẽperato mortaliũ uitam iuuat:alter quo iactu radiorũ nõnunĝ peſtiferũ immittit uirus:duo eademq; cognomina circa ſingulos effectus proprijs enunciationibus ſignant:appellantes Deũ ἰήιον,, atq; παιᾶνα quæ cognomina utriq; effectui ſunt apta:ut ſit ἰήιος ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι .i.a ſanãdo.& Pæan ἀπὸ τοῦ παίειν.i.a feriẽdo.ſagittis.n.ferire dr̃, tanĝ Deus ſagittarius:quod ideo fictũ ẽ:ga(ut ſcribit Macr.)iactu radiorũ nõnunĝ peſtiferũ immittit uirus. Ideo aũt ſimulachra Apollinis arcu,& ſagittis decoranť:ut p ſagittas itelligať uis emiſſa radiorũ. Hiſtoria Carthaginis u De numero filiorum Niobes Pæan

❡RARA auis in terris:ſicut phœnix:qui unus duntaxat reperiri dicitur:& ſimillima cygno.i.olori nigro. Quis ferat:ideſt tolerare poſſit uxorem,cui omnia iam dicta conſtant. ideſt ſimul adſunt.q.d.nemo unde infert. Malo.ideſt magis uolo:malo inquam Venuſinam.i.mulierem ex Venuſio inter Appulliam & Lucaniã. qualis,licet ignobilis & pauper ſit. optanda ab Horatio perhibet. ĝ te o Cornelia mater Graccchorum:quæ caſta:nobilis:& fœcunda perhiberis.i.ĝ ſimilem tui. ſi affers cum magnis uirtutibus tuis grande ſupercilium.i.ſuperbiam. & numeras in dote triumphos maiorum tuorum:uidelicet Scipionum. Ego præcor.i. præcarer ſi mihi uxor eſſes:& nobilitatem tuam obijceres. tolle Hannibalem ducem Carthaginenſium tuum.i.ad gloriam generis tui deuictũ. & Syphacem regem illum etiam uictum a Scipione maiore. & migra: ideſt recede a me cũ tota Carthagine. ideſt cũ tota gloria Scipionum ASCen.

Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem
Amphion clamat, sed Pæan contrahit archum.
Extulit ergo gregem natorum, ipsumq; parentem,
Dum sibi nobilior Latonæ gente uidetur,
Atq; eadem scropha Niobe fœcundior alba.
Quæ tanti grauitas? quæ forma, vt se tibi semper
Imputet? huius enim rari, summiq; uoluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta superbo
Plus aloes, q̃ mellis habet, quis deditus autem
Vsq; adeo est, ut non illam, quam laudibus effert,
Horreat? inque dies septennis oderit horis?
Quædam parua quidem, sed non tolerãda maritis.
Nam quid rancidius, q̃ quod se non putat ulla
Formosam, nisi quæ de Thusca græcula facta est?
De Sulmonensi mera Cecropis, omnia græce,
Cum sit turpe magis nostris nescire latine.
Hoc sermone pauent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta, quid ultra?
Concumbunt græce, dones tamen ista puellis,
Tunc, etiam quam sextus & octogesimus annus
Pulsat, adhuc græce. non est hic sermo pudicus
In uetula, quoties lasciuum interuenit illud
Ζωὴ, καὶ ψυχὴ modo sub lodice relictis
Vteris in turba, quod enim, non exitat inguen
Vox blanda, & neq̃? digitos habet. ut tamẽ omnes
Subsidant pennæ, dicas hæc mollius Aemo
Quamq̃ & Carpophoro facies tua cõputat annos.

pionum: quorũ alter Carthaginem tributariam fecit: alter deleuit. Parce precor Pæan. Hoc loco q intolerabilis sit superbia mulierũ probat, quam ne Dij quidem inuitam dimiserunt. ut ostendit exẽplo Niobes: quæ Latonæ matri Apollinis & Dianæ propter fœcunditatem præferri uoluit: sed filij eius ab Apolline: filię a Diana in ultionem matris interempti sunt. uidetur autem ideo inferre hoc exẽplum quasi innuat ambos Gracchos filios Corneliæ: qui per seditionẽ sublati sunt, propter matris superbiam occulto Dei iudicio sublatos. Facit autẽ hic Amphion exclamationẽ contra uindictam in liberos factam: cum ipse matrem fieri debeat. Ordo est: Amphion pater liberorum clamat. O Pæan. i. o Apollo. ego p̃cor: parce sup. pueris: quos Homerus sex mares: & sex fœmellas dixit. Eurypides autem. 14. Sapho. 18. Pindarus. 20. & ita incertus est numerus, cum alij tres solum ponant. & tu o Diana depone sagittas.

OAN. RIT. ¶ NIL pueri faciũt: græca imitatione pueros pro filijs posuit. Hora. Dicã & Alcidẽ, puerosq; Ledæ. Nã quemadmodũ apud græcos παῖς pro puero, ut ad ætatem referas, ponitur, & pro seruo & filio: ita apd latinos puer pari modo ponitur. Tales græcorum imitationes ostendit Hora. non esse improbandas, si raro & parce fiãt. sic. n. scribit: Et noua, fictaq; nuper habebũt uerba Fidem si græco fonte cadant Parce detorta. Qua de re in commẽtarijs Hora. copiosius dicemus. ¶ Contrahit: tẽdit. Arcus. n. continua contrahuntur, cum sagitta extenso neruo mittitur. ¶ Extulit: occidit. Nam efferri proprie dicũtur mortui, cum ad busta feruntur. ¶ Ipsumq; parentem: Amphionẽ. Hũc tradunt fabulæ Iouis ex Anthiopa filiũ fuisse: quẽ Pli. li. 7. scri. citharã inuenisse: primũq; cithara cũ uoce cecinisse. unde fictũ est dulcedine cãtus ad muros Thebanos extruẽdos saxa traxisse. Hora. Dictus & Amphiõ Thebanæ cõditor urbis Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda Ducere quo uelit. ¶ Dũ sibi: ordo est: Dum Niobe uidetur sibi nobilior. ¶ Gente Latonę: Apolline & Diana: qui filij fuerunt Iouis & Latonæ, uel gente Latonæ. i. genere & maioribus Latonæ: quæ filia fuit Cæi ex gente Tytanum. Ouidi. in. 6. Meta. Genitam Tytanida Cæo. ¶ Alba scropha: ad scropham Aeneæ respexit: quæ Lauinij uno partu (ut scribit Varro) triginta edidit porcellos albos: quod portendebat futurum: ut Lauinenses post triginta annos oppidum Albam conderent: quæ ab Ascanio ędificata, Alba latina lingua: gręca Leuca. discretionis autem causa distinxit eam ab urbe altera eiusdem nominis: figuram urbis nomini adiungens. & est uelut compositum iam nomen ex ambobus Alba longa. i. Leuca macra. Hęc Diony. Huius suis & porcorum simulachra ab Æneа in publico posita fuerunt: & corpus matris a sacerdotibus: qd in salsura fuerat demonstrabatur. ¶ Quę tanti grauitas? monet poeta hominem nulla mulieris grauitate, aut forma adduci debere: ut ducat uxorẽ, a qua quotidie iurgijs, cõtumelijsq; onerandus sit. sicq; ostendit nullam mulierem iuxta dictum Terẽtianum inueniri: quę uitio careat. ¶ Quę grauitas est tibi tanti. i. tãti ne facies grauitatem, aut formã in muliere: ut uelis quotidianis iurgijs, cõtumelijsq; esse obnoxius? ¶ Imputet se tibi: ut semper tibi insultet. ¶ Huius. n. rari boni: licet, inquit, mulierem inuenias grauem & formosam: quod bonum rarum est & magnum: tamen inde tibi nulla erit uoluptas: quia plena erit iurgij & contentionũ: quæ nunq̃ te sinat esse quietum. Hęc autem per parenthesim legũtur. ut sit ordo & sensus: Quę grauitas & forma est tibi tanti: ut imputet se tibi: quoties corrupta animo sup̃bo habet plus aloes, q̃ mellis. ¶ Huius

boni: q sit grauis, pudica, & formosa. ¶ Rari: quod raro inuenias ut in muliere sit forma pariter & pudicitia. Iuue. Rara est adeo cõcordia formę: Atq; pudicitię. ¶ Sũmi: neq;. n. quicq̃ q̃ potest eẽ maius in muliere q̃ ut formam pudicitia & honestate uenustet. ¶ Nulla uoluptas: subaudi est. ¶ Corrupta turgens. ¶ Plus aloes: plus amaritudinis. Nam aloe gustu amara etiam graui odore est. Ex India laudatissima affert. sed nascit & in Asia. Aloe Est. n. frutex quidã. prouerbialis est prouerbiũ quo utimur, cũ uolumus significare plus mali, q̃ boni eẽ. Pli. li. 26. ¶ Quis tã deditus: qs tã addict' ẽ uxori suę. ¶ Vt nõ horreat: ut nõ habeat odio. ¶ Septenis horis: plus etiam q̃ dimidia parte diei: adeo importuna est & querula mulier semper uiro aduersatrix. ¶ Quędã parua quidem. s. commemorabo: referam. uel quid tale. Attentionem captat, cum dicat serem paruam esse dicturum. ¶ Sed non tolerãda maritis: reprehẽdit mores mulierum sui temporis: quæ ut uiderent blandę ęmulatione Laydis meretricis, uerba græca usurpabant: quibus etiam turpia inferebant. ¶ Non toleranda maritis quę mariti ut turpia pati non debent. ¶ Quid rancidius? quid putidius. ¶ De thusca: de romana muliere & latina. contermini. n. sunt Romani & Thusci. ¶ Græcula: ironicos per diminutionẽ dixit. ¶ De sulmonensi: de italica Sulmo Nam Sulmo oppidum est in Pelignis: patria Ouid. a Solemo Æneę socio dictũ. Oui. in. 4. Fast. Serus ab Iliacis & post Antenora flammis Attulit Æneas in loca nostra Deos. Huius erat Solemus Phrygia comes, unus ab Ida: A quo Sulmonis mœnia nomen habent. Et Silius Italicus: Nomine rheteo Solemus iam dardana origo: Et phrygio genus a proauo, qui sceptra secutus Æneæ clarum muris fundauerat urbem: Et sese dictam Sulmon celebrata colonis Mox italis: paulatĩ attrito nomine Sulmo. ¶ Mera: pura. ¶ Cecropis: Atheniẽsis a Cecrope: qui in Attica regnauit. De quo in. 2. Satyra illic: Cecropiam soliti baptæ lassare Cotytto. Et quia græcorum quinq; sunt linguę: Ionica: Dorica: Aeolica: communis: & Attica: quarum omnium Attica elegantissima habetur: ideo meram Atheniensem satyrice appellauit: deridens etiam inane mulierum studium: quę etiam in omnibus negocijs affectent sermonem græcum. ¶ Omnia gręce: subaudi loquuntur. Ironices autem hęc dicũtur: ostenditq; turpe etiam tantopere linguam peregrinam affectari. ¶ Hoc sermone. s. gręco. ¶ Pauent: affectus. oẽs exprimũt. ¶ Quid ultra? subaudi dicam. ¶ Concumbunt gręce: non modo gręco sermone: sed & turpi concubitu ęmulantur. ¶ Dones tamen ista puellis: sensus est: Potest quidem hoc tolerari, si puellę faciunt: uerum in uetula muliere turpissimum est. hinc autẽ est omnis poetæ indignatio: ostendit enim eam anum intra pudicitiæ terminos non contineri quę sermone gręco obscęno utatur & domi & foris. Nam oratio uniuscuiusq; interioris sensus indicium est. ¶ Tunc etiam? acri rephensione hęc dicũtur a poeta. Est. n. sensus: Tunc etiam octogenaria gręce loqueris? nec te pudet? ordo est: Tunc etiam adhuc gręce subaudi loqueris: non exponas concumbis. nam de sermone gręco conqueritur. sequitur. n. Nõ est hic sermo pudicus. Illud lasciuũ. s. quod sequitur græcum. ¶ Ζωὴ, καὶ ψυχὴ. i. uita & anima. sunt. n. uerba blanda & meretricia: quibus impudicę mulieres utuntur in coitu. Vnde & Mart. lib. x. reprehendit Lęliam: q gręcis uerbis uteretur in Venere: Ζωὴ, καὶ ψυχὴ lasciuum congeris usq;. ¶ Modo relictis sub lodice: indignatur poeta q anus non modo in concubitu domi. sed etiam foris astante multitudine utatur uerbis græcis lasciuis. ¶ Relictis modo sub lodice: hoc est uteris in propatulo præsens

te turba uerbis relictis modo sub lodice .i. quibus pauloante usus
Lodices fuisti in cubili. Nam lodices opertoria ostendit esse lecti. Mart. in Di
stichis: Nudo flagula ne toro paterent: iunctae nos tibi uenimus so
rores. coniunctę enim uidentur totum lectum operire. ¶ Quod. n.
non excitat inguen Vox blanda, & nequam: haec omnia coniun
ctim legantur. ostendit poeta huiusmodi uerbis obscęnis pruritum
maxime excitari. unde est illud
apud Persium: Cum carmina lũ
bum intrant, & tremulo scalpun
Neq̃ tur ubi intima uersu. ¶ Et nequã
lasciua. A nequam (auctore
Gel.) nequitia fit. Antiqui. n. ne
q̃ appellabãt hoiem nihili: neq;
rei, neq; frugis bonę: ut prodigũ
libidinosum, inutilem, improbũ
Nequitia scelestum. Est. n. nequitia (ut scri
bit Donatus) proprie libidinosa
inertia. dcã q nihil queat: nulliq;
Nugæ rei apta sit. Vnde & nugę q ni
hil agant: uel a nõ agẽdo. unde
est illud Terent. Si illum potest;
qui alicuius rei est: etiã eũ ad neq
tiam abducere. ¶ Digitos habet:
hoc aũt disiunctũ a superioribus
legendũ est. Est aũt confirmatio
dicti precedẽtis. q. d. quid opus
est uerbis: uox ipsa lasciua habet
digitos. i. nõ minus inguina ob
scęnis uerbis & lasciuis excitan
tur, q̃ digitorũ & manuũ palpa
tione. ¶ Vt tñ oẽs subsidant pen
nę: licet, inquit, inguins quiescãt
& iaceant: tñ ueluti digitis pertra
ctata eriguntur. Est autem meta
phora sumpta ab auibus, q̃ cõ
positis alis & pennis sedent. ¶ Di
cas hęc mollius Aemo: sensus
est: Licet, inqt, tu uetula haec uer
Carpophorus bã dicas lasciuius etiã, q̃ Aemus, & Carpophorus comoedi in sce
nis res lasciuas pronũciant: tñ nunquam iuuenilis uideberis aetate.
Nam facies tua te uetulã esse ostendit. ¶ Mollius Aemo mimi in sce
nis lasciua, & mollia plerũq; pronũciãt: qbus facile spectatores mo
uẽtur. Vñ Massilienses (auctore Valer.) nullũ aditũ in scenã fabulis
q̃ mimi dñr, dederũt: quorũ argumẽta maiore ex parte stuprorũ cõ
tinent actus: ne talia spectãdi cõsuetudo, ẽt imitãdi licentiã sumeret.
ASCen. ¶ NIL. n. pueri faciunt. configite ipsam matrẽ. s. Nobẽ superbã
sed Pęan contrahit. i. utraq; manu simul. i. in diuersum trahit arcũ
& extulit. i. efferri ad sepulchrũ fecit gregẽ. i. multitudinẽ natorũ. &
ipsum parẽtẽ A. s. mphionẽ. dũ. i. qñ. Niobe uidetur sibi nobilior. gẽ
te. i. generatione Latonę matris Apollinis & Dianae: atq; dũ eadẽ
uidetur sibi foecũdior Socropha. i. sue albã q cũ in Italiã Aeneas ue
niret, triginta capitũ foetus enixa iacebat. Alba solo recubãs, albi
circũ ubera nati: ut dicit Virgi. in. 3. Quae grauitas mor. s. mulieris
estimatur ne tãti. & q forma. i. pulchritudo, aut formositas aestimat
tanti. ut ipsa imputet. i. extollat in exprobratione tui se tibi. q. d. me
rito nulla, n. pro quia. nulla sup. est uoluptas eius summi & rari bo
ni: quod est habere mulierẽ prudentẽ & formosam. quoties. n. ipsa
est corrupta supbo aio: ipsa habet plus aloes. i. amaritudinis. q̃ mel
lis. i. dulcedinis, aut delectationis: quis autẽ est usq; adeo. i. Intantũ
deditus. i. addictus & Indulgẽs uxori. ut nõ horreat, & oderit l dies
.i. per singulos dies. septenis. i. septẽ horis illã, q̃ affert. i. extollit lau
dibus propter prudentiã, facũdiã, aut formã. q. d. nullus. Bene utit
auctor septenis: quia cũ distributione. q. d. singulis diebus septẽ ho
ris. sed non tam uenuste posuit si Valię credimus in dies: quod sine
argumento sm eũ poni nõ uult. Posuit ergo hic sicut alibi sępe pro
quotidie. Quędam parca quidem. Taxat lasciuiã sermonis mulieris
quę cum iam uetustissimę sint: utuntur tñ adhuc gręco sermone ut
blandiores sint. Nã sermo gręcus plus blanditiarũ, q̃ latinus habet.
Principiũ aũt huius textus a Geor. Valla & Mancinello sic intelligi
tur: Ego sup. referam: aut narrabo modo quędam parca, i. ignobi
lia secundum Vallam. uel quaedam modica & exilia uitia respectu
aliorum. sed tamen non toleranda. i. ea quę non debeant tolerari a
maritis. Aliter sic intelligitur. Quędam sup. mulierum est parca qui

Si tibi legitimis pactam, iunctamq; tabellis
Non es amaturus, ducendi nulla videtur
Causa, nec est quare coenam, & mustacia perdas
Labente officio, crudis donanda, nec illud,
Quod primã pro nocte datur, cum lance beata
Dacius, & scripto radiat Germanicus auro.
Si tibi simplicitas vxoria, deditus vni
Est animus, submitte caput ceruice parata
Ferre iugum. nullam inuenies, quae parcat amanti,
Ardeat ipsa licet, tormentis gaudet amantis,
Et spoliis. igitur longe minus vtilis illi
Vxor, quisquis erit bonus, optandusq; maritus.
Nil vnquam inuita donabis coniunge, vendes
Hac obstante nihil, nihil, haec si nolit, emetur.
Haec dabit affectus. ille excludetur amicus
Iam senior, cuius barbam tua ianua vidit.
Testandi cum sit lenonibus atq; lanistis
Libertas, & iuris idem contingat arenae,
Non vnus tibi riualis dictabitur haeres.
Pone crucem seruo, meruit quo crimine seruus
Supplicium? quis testis adest? quis detulit? audi
Nulla vnquã de morte hominis cunctatio longa est.
O demens, ita seruus homo est? nil fecerit esto,
Hoc volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

dem. i. non est magnifica, & sumptuosa, aut superba. sed non est to
lerãda maritis: quia est in sermone lasciua & morosa. nam quid est
sup. rancidius. i. corruptius, q̃ q ulla sup. mulier nõ putat se formo
sam: nisi quae facta est de Thusca Gręcula. i. nisi quae solebat Thus
sca lingua, quę ipsi uernacula est loqui: nunc gręca loquatur. & ni
si quę facta est Cecropis. i. Atheniensis, siue Attica. Nam sermo at
ticus pfertur cęteris. de Sulmo
nensi. i. de Italica. omnia sup. di
cunt nunc gręcę. cum sit. i. repu
tetur. magis turpe nostris nescie
re sup. gręce q̃ latine. uel sic. cũ
sit. i. reputetur. nostris. i. latinis.
turpius nescire supp. dicere om
nia graece q̃ latine. ipsę pauẽt. i.
pauorem suum exprimunt hoc
sermone. & effundunt iram: gau
dia: curas. i. omnem affectionẽ
animi. hoc. s. gręco sermone. &
effundunt cuncta secreta. i. om
nes conceptiones animi hoc ser
mone. quid ultra sup. pgrediar
singula recitando: ipsę concum
bunt gręce. i. dum concumbũt
gręco sermone utuntur. uel cõ
cũbunt lasciue more graeco. sed
pp sequentia prior expositio pla
cet. dones. i. concedas ista. i. gręco sermone ad omnia. uti puel
lis. i. iuuenculis. tu ne etiam o
uetula sup. quam annus sextus
& octogesimus pulsat. i. senio &
ligore uexat, adhuc sup. loque
ris & cõcumbis gręce. hic. i. hu
iusmodi sermo gręcus. non est
pudicus. i. honest' i uetula. quo
ties illud lasciuum zoe, i. anima
profertur autem gręce zoi: quia
scribitur per ita litera: quae apud
nos in e mutatur. Kai. i. &. profertur autẽ Ke. quia ai diphthongon
proferunt ut nos ae. psyche. i. anima. profertur etiã a gręcis psychi
quia ẽt ita habet in fine. & tu uteris modo. i. aliqñ. uerbis relictis. i. q̃
relinqui debeãt, sicut Diues inaccessos &c. i. inaccessibiles. uel cu
iusmodi. relinquisti sub lodice. i. stragulo seu coopertorio lecti. in tur
ba. i. uulgo. Quod perniciosum est. quod enim inguen. i. membrũ
libidinis non excitet sup. huiusmodi sermo? Nam uox est sup. illi blã
da. & habet digitos nequã. i. luxuriosos incitatores ad Venerẽ. Ni
si dicas uox blanda & habet digitos. i. tantum excitat inguina, quã
tum digiti nequam. tamen demus sup. ut omnes pennę. i. uires na
turę: quibus se membrum erigat. subsidant. i. ad imũ cadant. ne q;
surrigere possint. & quãquã dicas haec. i. huiusmodi uerba. mollius
.i. effractiore & effoeminatiore uoce Aemo & Carpophoro: illis mol
lissimis mimis & histrionibus: tamen sup. o uetula facies tua com
putat. i. enumerat nobis annos sup. tuos. i. licet uox tua te iuuencu
lam iudicet: facies tamen rugosa te uetulam censet.
¶ SI tibi legitimis: dissuasurus poeta Vrsidio ne ducat uxorem: ar IOAN. BRIT.
gumento utitur bipartito: quo eum ita uincit, & ligat: ut facile possit
intelligere uxorem non esse ducendã. Ait enim aut uxorẽ amatu
rus es, aut non. Si non amaturus es, quare uis frustra cõsumere nu
ptias, & sumptũ facere cum tuo maximo dispendio. Si amaturus es
multa patieris incõmoda, erisq; ueluti seruus. ¶ Tabellis legitimis: Tabulae
dotalibus. Nam tabulae, siue tabellae numero tantum pluratiuo di Tabellae
cuntur, quae omnes uenditionum, emptionum, dotium, testamen
torum, & id genus contractus continent. ¶ Legitimus: nam matri Legitimus
monium est non modo per leges diuinas: sed & humanas constitu
tum. legitimus enim deducitur a lege & tueor: sicut finitimus a fine
aeditimus, siue aedituus ab aede & tueor. Lege Gellium. ¶ Coenã nu
ptialem. s. quae non sine magno plerunq; sumptu paratur. ¶ Et mu
stacia: Iuuenalis in genere neutro appellant mustacea: quę Cato in
re rustica in genere ptulit masculino his uerbis: Mustaceos sic faci Mustacia
to: farinę siligeneę modiũ unus musto cõspergito, Anisũ, cyminũ, adi
pis põdo duo, casei librã, & de uirga lauri deradito, eodẽ addito: &
ubi defrixeris, lauri folia subtus addito, dũ cõcoques. Et Pli. li. xv. scri
bit genus eẽ lauri: q̃ Laneus grãmaticus mustacẽ appellat: q mustaceis
subijceretur.

subijceret. ad q̄ alludēs dixit Cic. ad Atti. de Bibulo: In eodē A mas
no cœpit laureolā in mustaceo q̄rere. Palladius itē oñdit genus esse
panis cū ait: Panes ex eo breuissimos admodū facies musteos. Cap
grāmaticus ait mustacea & mustaceos dici, genusq; eē panis. ¶ Do
nanda crudis: uidentur mustacea iuuare stomachum: ideo ait dos
nanda crudis: hoc est, qui non facile concoquunt. Ordo est: Doni
da crudis labente officio. ¶ Labente officio. s. nuptiarum. nam in fi
ne nuptiarum & cœnæ nuptialis donabantur mustacea conuiuis
adhuc discumbentibus. Nam ad officium ille dicitur uenire qui ue
nit ad nuptiarum celebrationem. Vnde Tranquillus in Caligula: Li
uiam Borestillam C. Pisoni nubentem: cum ad officium & ipse ues
nisset ad se deduci imperauit. Vnde Iuuena. in. 2. Satyra loquens
de nuptijs ait: Officium cras primo Sole mihi peragēdum in ualle
Quirini: Quæ causa officij? qd q̄ris? nubit amicus. ¶ Nec illud. i. nec
est quare p(er)das illud. ¶ Quod datur pro prima nocte. i. munera quę
dabantur sponsæ a marito pro prima nocte. i. munera quæ dabans
tur sponsæ a marito pro prima nocte: idest nuptiali: ueluti deposi
tæ uirginitatis præmia. ¶ Cum lance beata: cum hoc loco aduerbiū
est temporis. ut sit: quod datur; cum Dacius & Germanicus radiat
in lance beata, & auro scripto: hoc est in lance diuite ampla, & au
rea, & cælata. Nā in poculis imago imperatorum effigiebatur. ¶ Da
cicus: aut Traianus, quo imperante poeta scripsit, quem cōstat (au
ctore Diony.) deuicto Decebalo Dacorū duce Dacicum, appella
ri cœpisse. aut reuera Domitianus a Dacis, quos deuicit duce Ruti
lio gallico. Statius in Siluis in Epithalamio Stellæ: Dacas quæ est
gloria maior Exuuias, laurosq; dabit celebrare recentes. Et alibi:
Daci Depositam Dacis pereuntibus urbem Pandere. Daci populi sunt,
qui supra Istrum habitant Germaniæ oppositi. ¶ Germanicus: idem
Domitianus qui Germanos deuicit. auctor Tranquillus. Frōtinus
in. 1. Strategematon: Imperator Cęsar Domitianus Augustus Ger
manicus eo bello, quo uictis hostibus cognomen Germanici me
ruit. ¶ Si tibi simplicitas uxoria altera est pars argumēti: Si uxorius
es, inquit, & simplicitas illa uxoria. i. stolidum illud obsequium uxo
rium est tibi. i. si tam simplex es, ut uelis in omnibus obsequi uxos
ri tuæ submitte caput. ut sit ordo: Submitte caput, si est tibi illa sim
plicitas uxoria: idest si tibi illa mulierositas: idest cupiditas fœmineę
uoluptatis, quam græci (ut auctor est Cice. in Tuscula.) φιλογυνίαν
appellant. ¶ Deditus uni est animus. i. si animus tuus est dedi
tus uni. i. soli uxori. ¶ Submitte caput: inclina caput. i. seruiendum ti
bi est. sumpta translatione ab armentis, quæ iugum ceruicibus ex
cipiunt. ¶ Ferre iugum: ferre seruitutē. ¶ Amanti. s. uiro: hoc est qui
eam uehementer amet. q. d. quanto magis a marito amatur: tanto
magis ei aduersatur & molesta est. & hoc dicit, quia præcessit: Si ti
bi simplicitas uxoria. i. si uoles esse uxorius. ¶ Ardeat ipsa licet: hoc
cum inferioribus rectius cōiungitur. ut sit ordo: Vxor gaudet tors
mentis & spolijs amantis mariti. licet ipsa ardeat. i. licet & ipsa impa
tienter amet maritum, tamen gaudet eius tormentis. nam ei in om
nibus est molesta & grauis & inimica rationibus: neq; enim parcit
spolijs. ¶ Tormentis amantis: ac si dicat omnibus mariti incommo
dis. ¶ Igitur longe minus utilis: sensus est: Vxor quanto humanio
rem habebit maritum: tāto ei damnosior erit, & magis importuna.
Ordo est: Vxor erit minus utilis illi. s. marito: quisquis erit bonus &
optādus maritus. ¶ Hæc dabit affectus: faciet, inquit, ut maritus sit
affectus. i. ita dispositus, ut ipsa uolet: hoc est ut præ se ferat lætitiā,
aliquando tristitiam, interdum metum, nonnunquam spem. Nam
oportet maritum imperio eius obtemperare. Affectus enim sunt ip
sæ animi commotiones. ¶ Cuius barbam. i. quem domus tua uidit,
cognouitq; a tenera usq; ætate: quo tempore cœpit barbam emit
tere. ¶ Testādi cum sit: aliud incommodum proponit Vrsidio: ut de
terreat eum ne ducat uxorem. Lenonibus, inquit, & lanistis, gladia
toribusq;. q. d. uiris criminosis & sordidissimis libertas est liceatq; ex
arbitrio suo testamentum cōdere: quod tibi non licebit: quia uxor
uolet eos tantum testamento scribi, quos uoluerit, & præcipue riua
Lenones les tuos: hoc est amatores suos. ¶ Lenonibus: lenones dicuntur nō
solum, qui quæstuaria mancipia habuerint: sed & qui in liberis quæ
stum hunc exercent, in eadem causa sunt. Accipimus & illum Le
nonem, qui alterius nomine hoc uitæ genus exercet: si quis caupo
nam exercens, in ea corpora quæstuaria habeat: ut multi assolent
sub prætextu instrumenti cauponij prostitutas mulieres habere. di
cendum est hunc quoq; lenonis appellatione contineri. Hęc Vulp.
Lanistæ ¶ Lanistis: lanistæ ij dicebantur, qui familias habebant gladiatorum
quos optime ad digladiādum institutos priuatis, publicisq; perso
nis uendebāt. dicti q; uiris laniandis præessent. ¶ Arenæ. i. ipsis gla

diatoribus: qui in arena digladiabantur. unde & arenarij dicti sunt.
¶ Non unus: sed multi heredes dictabuntur ab uxore. Nam dictare Dictare
est, cum unus dicit, & alter scribit. unde sunt dictata numero tantū Dictata
plurali omnia quæ in quacunq; arte alicui monstrantur, ut discat.
¶ Riualis: amator: ut diximus paulo ante. ¶ Pone crucem seruo: ostē
dit poeta superbam uxoris importunitatem: quæ odiosum imperet
occidi seruum, uel innocētē. Sunt enim uerba uxoris ad maritum.
¶ Meruit quo crimine seruus: uerba mariti: Quid, inquit, seruus cō
meruit ut cruci affigatur? ¶ Quis detulit? quis accusauit? Vnde de Delator
latores accusatores dicimus occultos. ¶ Audi nulla unquam: nun
quam, inquit, maritus mors hominis accelerāda est. ¶ Nulla cun
ctatio: nulla mora: nulla dilatio est longa de morte hominis. Lento
enim gradu ad hominis necem gradiendum est. Est autem senten
tia catholica. ¶ O demens: uerba uxoris appellantis maritum fatuū
qui putet seruum esse hominem. Interrogatio est cum reprehensio
ne: ac si dicat: Putas ne tu seruum hominem? ¶ Ita: hoc modo ut tu
retis. nam illum appellauit hominem: cū dixit de morte hominis.
¶ Nil fecerit: attēde supbiā mulieris q̄ ēt immerentē postulet occidi.
¶ Si tibi legitimis &c. Iterum probat non esse ducendam uxo ASCen.
rem. utitur autem huiusmodi argumentatione. aut amabis uxo
rem, aut non amabis. si non amabis nulla est ratio ducendi: si ama
bis torqueberis, quia nulla est quæ parcat amanti. Ordo est: Si non
es amaturus coniugem pactam & iunctam tibi tabellis: idest instru
mentis legitimis: idest super hoc legitime confectis. nulla uidetur
causa ducendi sup. eam. nec est quare perdas cœnam: idest epulum
nuptiale: quod expensis mariti datur. nec est sup. ratio quare perdas
mustacea: idest digestiua fercula. donanda: idest quæ donari debeāt
iam officio supple nuptiali: seu celebritate labēte: idest declinante ad
exitum. crudis: idest quę dones stomachum oneratum cibis haben
tibus post cęnam ut laxetur & exoneretur. Nec est sensus quē Geor
gius Valla affert ut sit: Licet eam non sis amaturus: non est tamen
causa quare quæ in nuptijs eueniunt iucunda amittas: immo sen
sus est quem diximus si non amabis: nulla est ratio quare tales ex
pensas facis: & perdas mustacea: nec cur perdas illud sup. donum,
quod datur a marito nouæ nuptæ pro prima nocte: idest pro uirgi
nitatis flore prima nocte uiolando. cum: idest quando. Dacius (si
cut Mancinellus in antiquis codicibus repertum dicit) sed analo
giæ magis congruit, & consuetior est lectio Dacius: idest imago
Domitiani Dacorum uictoris. & Germanicus: idest imago eiusdem
Germanorum uictoris. radiat: idest radios emittat. auro: idest signo
aureo. scripto: idest insculpto lance beata. i. beatam faciente: quia ar
gentea aureis signis ornata. Vel melius beata. i. bene hoc est mul
tum pecuniæ habente, seu continente. Sensus ergo est: Cur tantum
expendas, ut tūc moris erat pro nuptijs & prima nocte eius, quam
non es amaturus. Sed sup. si simplicitas uxoria est tibi: idest si sim
pliciter unam uis, quam ames. & animus est deditus uni scilicet con
iugi: submitte caput tuum: & hoc ceruice existente tua parata ferre:
idest portare & pati iugum: idest subiectionem. Nullam enim inue
nies quæ parcat amanti, sup. marito: idest quæ sinat se ab eo ama
ri. licet ipsa ardeat: idest redamet, & uehementissimo amore illi re
spondeat. quia qualibet mulier naturaliter gaudet de tormentis
amantis: idest se iactat & gloriatur in hoc quod uidet maritum amo
re sui torqueri, & gaudet spolijs: idest uirum amatorem spoliari. Igi
tur quisquis erit: idest esse uolet. bonus: idest uerus & legitimus: hoc
est syncero amore conciliatus: & propterea optandus maritus: uxor
erit longe minus utilis illi, q̄ supp. non bono: quia durior erit illius
conditio, q̄ non amantis. Nil unquam inuita &c. Ostendit quale
imperium exerceat mulier, quæ sentit se amari, in amatorem. Ordo
est: Tu nil donabis q̄ coniuge inuita: idest nolente & repugnante:
idest non audebis aliquid cuiquam donare, si coniux noluerit. & tu
nihil unquam uendes hac: scilicet coniuge obstante: idest contra
stante: hoc est dum obstat. & si ipsa nolit nihil emetur a te: hoc est si
ipsa renuat: nihil audebis aut donare, aut uendere, aut emere. Quin,
etiam hæc scilicet uxor dabit affectus: idest affectiones animi tui. i.
nullum audebis amare, aut odisse, nisi quem ipsa uolet. ille: idest no
tissimus amicus. iam senior: cuius barbam uidit tua ianua: idest qui
in amicitia tecum consueuit. excludetur supple a te: imperante uxo
re, ne forte hęres inscribatur: cum uelit lenonem potius & lanistam
cum quo rem habeat hæredem inscribi. Vnde cum libertas testan
di: idest recipiendi testamentum: sit lenonibus. uel cum nunc cuilis
bet sit libertas: idest libera potestas testandi: idest legandi per testa
mentum bona sua lenonibus: atq; lanistis: idest magistris gladiato
rum. & cum idem iuris: idest eadem libertas contingat arenæ: idest

gladiatoribus in arena uersantibus non unus: immo plurimus riualis: idest eiusdem tori uidelicet tui petitor: hoc est adulter: dictabitur scilicet ab uxore hæres: idest quem tu scribas hæredem. præterea si libuerit coniux tua dicet: pone seruo: scilicet huic, aut illi crucem. & si respondeas: quo crimine meruit seruus supplicium: quis testis est eius criminis. quis detulit: idest indicauit crimen eius. aut

bro genitali quod Iudæi circuncidunt. unde appellatur Apellæ ab Horatio Credat Iudæus appella, i. sine pelle. idem etiam recutiti dicuntur a cute restituta post circuncisionem. ¶ Scilicet expectas: monet poeta illum uehementer errare, qui speret ex impudica matre nasci posse filiam bene moratam. ¶ Vtile porro: matri, inquit, inhonestæ utile est obscænis alere filiam moribus. Inde enim quæstū facit.

Imperat ergo viro, sed mox hæc regna relinquit,
Permutatq; domos, & flammea conterit, inde
Aduolat, & spreti repetit vestigia lecti.
Ornatas paulo ante fores, pendentia linquit
Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.
Sic crescit numerus, sic fiunt octo mariti,
Quinq; per autumnos, titulo res digna sepulchri.
Desperanda tibi salua concordia socru,
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti,
Illa docet missis a corruptore tabellis
Nil rude, nil simplex rescribere, decipit illa
Custodes, aut ære domat, tunc corpore sano
Aduocat Archigenen, onerosaq; pallia iactat.
Abditus interea latet, & secretus adulter,
Impatiensq; moræ pauet, & præputia ducit.
Scilicet expectas, vt tradat mater honestos,
Aut alios mores, q̄ quos habet? vtile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.

quis accusauit eum? aud: nulla cunctatio, i. mora, aut deliberatio longa est de morte hominis apud mulierē. Dicit enim: O demens: idest o male sane: qui rationem exigis de morte serui. Est ne supple seruus ita: idest intantum. homo: idest reputandus homo: & non potius pecus: ut ego debeam rationē assignare: quare ipse mori debeat. esto: idest permittimus uerum esse quod non meruerit crucem: quid tum post ea? ego uolo hoc scilicet crucifigatur. & ego iubeo sic. uoluntas mea sit pro ratione. i. satis sit ga sic uolo. siue iuste, siue iniuste.

IOAN. BRIT. ¶ SED mox hęc regna relīqt: aliud recitat mulieris uitium: q̄d aptum est ad dissuadendū ne ducat uxorem. Nihil, inquit, penitus habere relicto primo marito aliis multis nubere. Scribit Seneca: Mulierē quę multis nubit, multis displicere. ¶ Relinquit regna: domicilia mariti ubi ueluti domina regnauit. ¶ Flammea conterit: crebro nubit. Nam flammeum genus erat ueli coloris lutei: quo nouæ nuptæ caput cooperiebatur. De quo Pli. lib. 21. cap. 8. Lutei uideo honorem antiquissimum in nuptialibus flammeis totum fœminis concessum. A flammeo flammearii dicuntur a Plauto in Aulularia: qui flammea conficiunt. ¶ Inde aduolat. i. a nouo marito discedit: & ad priorem reuertitur. ¶ Ornatas. s. lauro. ut supra: Ornentur postes & grandi ianua lauro. ¶ Vela: aulæa, peristromata. ¶ Adhuc uirides. i. qui adhuc non aruerūt: adeo cito ab eo marito auolauit. ¶ Sic: crebris matrimoniis. ¶ Crescit numerus. s. maritorū. ¶ Sic fiunt octo mariti: sic peruenitur ad numerum octo maritorum concessum. Nam ad octauum usq; maritum licebat nubere. supra autem adulterium putabatur. Vnde Martialis tanquam adulteram notat lib. 6. Thelesinam quæ decies nupserat: Aut minus, aut certe non plus tricessima lux est Et nubit decimo iam Thelesina uiro. Quæ nubit toties non nubit, adultera lege est. ¶ Quinq; per autumnos: per quinq; annos. ¶ Titulo res digna sepulchri ironicos & pronunciatione adiuuandum. ¶ Titulo sepulchri. i. inscriptione. Nam in sepulchris inscribi solebat quot maritos uxor habuisset. Martialis: Inscripsit tumulo septem celebrata uirorum Se fecisse Cloe: quid pote simplicius? ¶ Desperāda tibi: alia dissuasio: nullam fore concordiā in ea domo: ubi sit socrus: sed semper lites & iurgia. ¶ Salua socru: salua matre uxoris: quæ docet eam spoliare maritum. ¶ Nudi mariti: qui ad paupertatē redigitur nequitia uxoris edoctæ a socru. ¶ Nil rude: nil rusticum: sed politum & limatum. ¶ Nil simplex: nil stolidū, sed callidum, & artis plenum. ¶ Decipit illa: ambiguum utrum socrus, an uxor decipit custodes. Nam mariti sæpe uxoribus suis adhibebant custodes: quos aut simulato langore, aliaue ratione decipiebant: aut pecunia corrumpebant. Videnturq; magis omnia respectius socrui conuenire: quasi quæ per eam ægritudinem filiam ad se rationabili causa possit accire: cum interea ibi adulter lateat expectās filiā. ¶ Aere domat: pmio corrūpit. ¶ Corpore sano: cū sit sana, simulata ęgritudine uocat Archigenē. i. medicū. Archigenē posuit p quouis medico. Nam Archigenes medicus fuit græcus celeberrimus: cōtra quē Galenus sępissime in libris suis inuectus est. Legendum nęq; est Archigenen: ut sit accusatiuus atticus, ut stet ratio carminis. ¶ Onerosaq; pallia iactat: induntur, inquit, socrus uestes onerosas, quales induunt ægroti: eaq; uestium ostentatione ęgritudinem simulat: ut filiā ad se spē officii traductam adulter ibi abditus ineat. Iactat ergo. i. ostendit dum induit ea. Horatius: Illis dum se nimiū quærenti iactat ultorem. ¶ Interea: dum medicum aduocat. ¶ Præputia: præputium appellatur ipsa pellis, quæ glandem tegit in mem

Flāmeū

Flāmearii

Archigenes

ASCen. ¶ IMPERAT ergo uiro, sed mox hęc regna relinqt &c. Eandem rem continet. Ordo igitur est: Ergo ipsa imperat. i. dominatur uiro imperās quicquid factum uoluerit. sed ipsa relinquit mox. i. paulopost. hæc regna. i. domum huius mariti cum quo regnauit. & permutat domos. i. ad alium maritum accedit. & cōterit frequenti usu flammea. i. uestes nuptiales: quia sępe ducitur. Vel conterit. i. dissecat flammea, quibus ducebatur ad illum maritum: tanquam aspernata matrimonium eius. Et aduolat. i. celeriter quasi uolans abit. & repetit uestigia lecti spreti. s. prioris mariti. quem spernens ad hunc uenerat. & linquit. i. deserit fores istius secundi mariti ornatas. s. frondibus pauloante. & linquit uela pendentia. i. aulæa suspensa in die nuptiarū. & linquit in limine domus ramos adhuc uirides. i. nōdum arefactos. ¶ Et sic. i. hoc modo crescit numerus maritorum. & sic fiunt octo mariti per quinq; autumnos. i. quinq; annos quia singulis annis semel autumnus est. quæ res est digna titulo sepulchri. i. ut inscribatur sepulchro talis mulieris. Quia enim gloriosum erat mulieribus multis uiris bonis nupsisse. per hoc enim significabantur multis per uirtutem, aut quamuis dotem placuisse: ideo nonnullæ eandem rem sarcophago inscribi fecerāt. Est ergo hic amara irrisio: quia non per iustas nuptias tot maritos habuit: sed per superbiam contemnens hos: propter pulchritudinē amata est ab aliis. Si non diceretur: Spreti repetit uestigia lecti. ego dicerem talem tot maritos aut ueneno, aut alio modo sustulisse: qa non erat tam libera potestas mulieri possidendi, sicut uiro repudiandi. Desperanda tibi &c. Aliud malum matrimonii q socrus. i. mater uxoris eam corrumpit, & ad malum erudit. Ordo est: Concordia cum uxore tua est desperanda tibi. salua. i. superstite socru. i. matre uxoris tuę. illa, uidelicet socrus docet filiam suam coniugem tuam gaudere spoliis mariti nudi: idest nudati, uel male uestiti. illa docet filiam rescribere ad mœchos nil rude, & nil simplex: idest artificiose. illa decipit custodes a marito ad custodiam uxoris constitutos. aut si non potest decipere. domat: idest corrumpit eos. ære: idest pecunia. tunc: idest quando fallere uult. aduocat: idest ad filiam corpore sano: id est sanum corpus habentem tanquam ad ægrotantem uocat. Archigenen: idest medicum illum aut similem. & iactat: idest abiicit pallia onerosa: quasi ea filia sustinere non possit. interea autem dum semotis custodibus uisitatur a medico. ipse adulter, qui expectat abitum medici, latet abditus & secretus. & ipse impatiens moræ: idest non potens ferre moram, quam medicus aut custodes faciunt. pauet ne uideatur. & ducit: idest tractat. præputia: idest uirgam suam: ut post abitum rem ueneream expedite perpetret. Hic autem uersiculus secundum Probum in multis non est. Scilicet expectes: ironicos: quasi dicat non debes expectare ut mater tradat filiæ honestos mores, aut alios, quam quos habet. Porro: idest sane. utile: id est in usu est: uel commodum est. inde enim uestitur & uiuit. Vetulæ turpi: idest infami. producere: id est educare filiolam turpem. Est enim plebeius uersiculus de meretrice: Puta quod ei sit filia, puta. ut enim Satyra decimaquarta i per totam fere docebitur. liberi maximopere mitantur mores parentum: & ideo consulit ibidem dicens: Si quid turpe paras, nec tu pueri contempseris annos: Sed peccaturo obsistat tibi filius infans. Non est uerisimile ut filia ab ineunte ætate turpibus matris suæ moribus imbuta honestior sit: præsertim cum nec mater quidem ad honestatem eam cohortetur: sed potius ab ea dehortetur.

¶ NVLLA

Nulla fere causa est, in qua non foemina litem
Mouerit, accusat Manilia, si rea non est.
Componunt ipsæ per se, formantq; libellos,
Principium, atq; locos Celso dictare paratæ.
Endromydas tyrias, & foemineum ceroma
Quis nescit? aut quis non vidit vulnera pali?
Quem cauat assiduis sudibus, scutoq; lacessit,
Atq; omnes implet numeros dignissima prorsus
Florali matrona tuba, nisi siquid in illo
Pectore plus agitat, vereq; paratur arenæ.
Quem præstare potest mulier galeata pudorem,
Quæ fugit a sexu? vires amat, hæc tamen ipsa
Vir nolet fieri, nam quantula nostra voluptas?

IOAN. BRIT.

Causa

NVLLA fere causa est: alia dissuasio. Mulierem non pudere agere causas forenses: quod (ut diximus in. 2. Satyra) ignominiosum erat. Causa autem est (ut finit Appollodorus actore Quintil. negocium omnibus suis partibus spectans ad quęstioné. aut causa est negocium: cuius finis est controuersia. In qua foemina non mouerit litem: in qua aliquid non inueniat de quo possit litigari: ac perinde causam suscipiat agendam. Manilia: Maniliá posuit pro quacunq; muliere litigiosa respiciens ad eam Maniliam meretricem: quę Hostilium Mancinum ędilem curulem lapide noctu percussit. Qua de re Hostilius ei diem ad populum dixit, uulnusq; ex eo lapide ostétabat Manilia uero ad tribunos plebis prouocauit: apud eos dixit: Mancinum cum ui irrúperet: in ędes suas lapidibus depulsum. Hæc ex Gellio. Accusat si rea nó est scimus in iudicio accusatorem esse & reum: & utrinq; litem cótestari. At ergo poeta: si Manilia non est rea. i. si ab alijs nó est in iudicium uocata: ipsa alios uocat. sicq; impudentiam ostendit mulieris, cui necesse est si ab alijs in iudicio nó infestatur, alios infestare. Hic est uerus sensus. Libellos: quibus petunt, aut negant quos græci dicas appellant. Vnde Terent. Grandem tibi impingam dicam. i. causam & libellum. Per se nullo adhibito pragmatico. Ná pragmatici sunt illi, qui litigantibus libellos dictant. De quibus plura in. 7. Satyra illic: In foedera pragmaticorum. Principium: exordium, uel insinuationem. Atq; locos: loci dicuntur ex quibus argumenta eruútur: ut scribit Cic. lib. 2. de oratore. Et in Topicis ait: Quod cum peruestigare argumétum aliquod uolumus, locos nosse debeamus. Nam cú omnis quęstio duas habeat partes: affirmationis unam: alteram negationis: ex utraq; parte semper est defensio. hic. n. partes affirmantis: ille uero negantis defendit: uterq; argumenta ad partes suas tuendas perquirit: quæ argumenta petuntur ex locis & sedibus suis. Sunt. n. loci sedes ipsorum argumentorum. Argumentum autem (auctore Quintil. lib. 5.) est ratio præstans probationem, qua colligitur aliud per aliud: & quę quod est dubium per id quod dubium non est, confirmat. Parate dictare Celso. q. d. optimæ oratrices, quæ etiam possint ipsi Cornelio Celso acutissimo rhetori dare documenta. Nam dictare est tradere quod alius aut scribédo, aut alio modo se exercédo excipiat. Vnde apud Plin. libr. 7. illud est: Cæsar uero epistolas tantarum rerú quaternas pariter librarijs dictare. Tranquil. in Nerone: Vt facile appareret nó translatos, aut dictan te aliquo exceptos. Dictare etiam dicuntur magistri, cum discipulis legunt. Horati. in Satyris An tua demens Vilibus in ludis dictari carmina malis. Vnde dictata dicuntur numero tantum plurali: quæ traduntur in omni arte imitanda & discenda. Horat. Vt puerum sæuo credas dictata magistro Reddere. Persius: Ten' cirratorum centum dictata fuisse Pro nihilo pendas? Celsus. n. temporibus Augusti floruit scripsitq; de re militari, re rustica, medicina, ratione dicendi. cuius rhetoricen multis in locis dánat Quintil. Et lib. 12. scribit eum fuisse mediocri ingenio: & tamen dignum pposito suo. ex omnibus eius scriptis nihil aliud q̃ de medicina nobis relictum est. iniuria enim temporum reliqua periere. Endromydas tyrias: alia item dissuasio ducendam non esse uxorem: notat. n. impudétiam mulierum, quę omni prorsus deposita uerecundia, æmulatæ uiros in ludis gymnicis exercent. Soli. n. uiri, hiq; etiam mollissimi in gymnasia descendebant. mulieres uero impudentissimæ, eas artes exercebant sumpto more a Lacedæmonijs apud quos mulieres nudæ exercebantur cum uiris. & nudato illa uirginum apud Lacedæmonios nihil habebat turpe. uerecúdia. n. aderat, petulantia aberat, sed simplicem quandam consuetudinem & robustitatis studium efficiebat. Hæc Plutarc. in Lycurgo. cuius exercitationis meminit & Ouid. in Heroidibus: More tuę gentis nitida dum nuda palæstra Ludis: & es nudis foemina mista uiris. Endromydas: Endromys uestis erat peregrina crassiore lana, longioreq; pilo: quæ ex Gallia mittebatur: licet nomen haberet græcum. ea antiqui ad arcendum frigus, pluuiasq; utebantur. Vnde poeta ante: Igniculum brumæ si tempore poscas Accipit endromydem. Eam etiam post certamina athletæ induere solebant, ne refrigescerent. Mart. loquens de Endromyde: Hanc tibi Sequanicę pinguem textricis alumnam: Quę lacedęmonium barbara nomé habet. Sordida sed gelido non aspernanda Decembri Dona peregrinam mittimus endromydem. Seu letum cęroma teris, trepidumue trigona: Siue harpasta manu pulueruléta rapis: Plumea seu laxi partiris pódera follis: siue leuem cursu uincere quęris Atham. Ne madidos intret penetrabile frigus i artus: Neue grauis subita te pmat Iris aqua. Ridebis uétos hoc munere tectus, & imbres: Nec sic in tyria syndone tutus eris. Tyrias purpureas. molles, & nó crassas quales ab alijs sumebátur. sicq; sui temporis luxum notat. Foemineú cęroma quis nescit. i. quis nescit mulieres i gymnasijs exercere: ubi cęromate perunguntur Ná cęroma (ut ante in. 3. Saty. diximus) genus erat unguéti ex oleo & terra in speciem luti: quo ungebantur in ludis gymnicis. Aut quis non uidit: notat aliá in mulieribus impudentiam: quę more tyronum in campo Martio se exercerent ad palum ibi defixum. Nam (ut scri. Vegetius de re militari) tyrones non tantum mane, sed etiam post meridiem exercebantur ad palos: quos singulos singuli defigebant in terram ita: ut nutare non possent: & sex pedibus eminerent. Contra illum palum tanq̃ contra aduersarium tyro, nec non & gladiator crate & claua ueluti gladio se exercebat & scuto: ut nunc quasi caput aut faciem peteret: nunc ab lateribus minaretur: interdum contenderet poplites & crura succidere, recederet, insultaret, insiliret, & quasi presenté aduersarium, sic paulum omni impetu, omni bellandi arte tentaret. Sudibus. i. clauis ueluti gladio. Scuto: crates qua loco scuti utebantur. Nam ex uimine scuta texebant. Implet omnes numeros. i. omnia ad plenú peragit: quę talis exercitatio posceret. sic. n. dicimus cum aliquid perfecte factum uolumus ostendere. Sene. de benefi. Magnus luctator est qui omnes numeros, neausq; perdidicit. Dignissima prorsus: hoc dictum est ingenti stomacho a poeta, ut sit sensus. Hęc, inquit. mulier quę calcata omni uerecundia, se exercet ad palum in campo Martio: dignissima quidem est: quę meretricio more exerceat ludos florales: hoc est dignissima est, quę inter impudicas mulieres numeretur: quú tam impudenter sese habet. Ná meretrices in ludis floralibus: qui adhibito sonitu tubæ & magno populi concursu celebrabantur, corpora sua nudabant.

Floralia

Flora. n. (ut diximus ex auctoritate Lactan. apud Persiú Nostra ut floralia possint Aprici meminisse senes) meretrix fuit quę cum ingétes opes arte meretricia cóparasset: po. Ro. moriens hæredé reliquit cú magna pecunia: ex cuius annuo foenore suus natalis dies celebraretur editione ludorú, quos appellát floralia. sed cú senatui flagitiosum uideretur ab ipso noie argumentú sumi: placuit impudédę rei qdá dignitas adderetur. Deáq; finxerút esse, q̃ floribus psit: eáq; oportere placari, ut fruges cú arboribus, aut uitib' bene, psperéq; florescerent. Eum coloré secutus, in Fastis Oui. nó ignobilé nympha fuisse tradidit: q̃ Cloris sit uocitata: eáq; Zephyro nuptá quasi dotis loco id accepisse muneris a marito: ut haberet oium flor ptáté. Celebrabátur ergo illi ludi cú oi lasciuia conuenientes memoriæ meretricis. Ná pter uerború licentiá, qbus obscęnitas ois effunditur exuútur ét (ut diximus) uestibus populo flagitate meretrices. Hęc Lactát. in. 1. diuinarú institutioná. Tuba: ná adhibita tuba ludi (ut diximus) celebrabátur a meretricibus. Nisi sigd in illo: hoc ironicos est pnunciandú, adiuuandúq; gestu. Est, inquit, digna: q̃ inter meretrices habeatur: nisi forte se pparat ad uerę certamé & gladiaturá. ná (ut recitauimus ex sntia Vegetij) nó modo tyrones, sed ét gladiatores: ad palú se exercebant: ut per simulatá pugná, uerá dimicádi disciplinà cődiscerét. Verę arenę: uerę gladiaturę: quę in arena exhibebatur. unde & arenarij appellati sunt gladiatores. Qué pstare potest: colligit poeta illam mulieré, quę quasi cótempto sexu foemineo, uirilia sibi usurpat officia, pudica esse non posse, legendúq; est quadá cum exclamatione. Quę fugit a sexu: incerta distinctio utrú superioribus iungatur: ut sic dicas: Mulier galeata: quæ fugit a sexu: qué pudorem potest pstare. i. quá honestaté potest exhibere?

An sic legendũ sit: Quę fugit a sexu, uires amat. i. quę muliebria officia relinquit, & uirilia sectatur, uidetur appetere uires & fortitudinẽ uiri: hoc est ut sit fortitudine uirili. ut sit sensus: Vellet quidẽ uiro similis esse uiribus, & fortitudine: sed tamẽ nollet in sexum uirilem transire: cũ lõge maiorẽ intelligat esse uoluptatem suã, q̃ uirilẽ. ¶ Fugit a sexu: abhorret a sexu fœmineo. i. repudiat quæ mulierũ sunt, & quæ mulieribus conueniunt.
¶ Quantula: minima.

Qualę decus rerum, si coniugis auctio fiat
Balteus; & manicæ, & cristæ, crurisq; sinistri
Dimidium tegmen, vel si diuersa mouebit
Prælia, tum felix ocreas vendente puella.
Hæ sunt, quæ tenui sudant in Cyclade, quarum
Delitias, & panniculus bombicinus vrit.
Aspice quo fremitu monstratos perferat ictus,
Et quanto galeæ curuetur pondere, quanta
Poplitibus sedeat, q̃ denso fascia libro,
Et ride scaphium positis cum sumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi, cæci ve Metelli
Gurgitis, aut Fabii, que Ludia sumpserit vnquam
Hos habitus: quando ad palum gemat vxor Asyli?

ASCen. NVLLA fere causa est &c. Ostendit mulieres uirorũ officia quantum possunt sibi usurpare. Nã & lites agũt in foro: & in arenã gladiatoriam. Ideoq; dictum opinor Saty. 2. ex ore muliebri: Nunquid agimus causas &c. Et iterũ: Luctantur paucę: comedũt colliphia paucę. Ideo paucæ quia nonnullæ (ut hic dicitur) luctãtur: q̃ aũt illic mulier negat mulieres causas agere, non est contra hũc locum: quia ibi loquitur ex persona Lauronię: hic est propria. Neq; hic dicit q̃ causas publice agant per se: sed q̃ libellos componunt forte per aduocatos offerendos. Ordo est: Nulla est fere causa in qua fœmina nõ mouerit: idest excitauerit, aut inuenerit si uellet. litem. i. occasionem litigandi. Manilia. i. quęuis mulier Maniliæ similis. accusat. i. habet partes accusatoris, si ipsa non est rea. i. si non debet habere partes defensoris. Id autem potius dico, q̃ cũ Mancinello: si non est aliqua rea. quia uult si ipsæ mulieres non accusentur, q̃ accusent. Ipsæ mulieres componunt, & formant per se. i. sine auxilio uirorũ libellos. i. formam petendi aut accusandi per actorem offerendam paratę. i. promptæ & edoctæ. dictare. i. ad scribendum a se inuentum pronunciare. Celso: Cornelio. s. ultro illi oratori & studioso. pricipiũ. i. exordium, atq; locos rhetoricos. s. Quis nescit. q. d. nemo: quia quilibet modo uidit endromydas. i. uestes quibus gladiatores utuntur. sunt. n. densæ. & ita defatigatis contra insfridationem circumponuntur. mulieres aũt uiris delicatiores habebant eas tyrias. i. purpureas. & quis nescit cęroma. i. unguentum: quo ungebantur palestritę: ut corpora glabra: & contra uentum ac sudorem nimium munita haberent. fœmineum. i. quo fœminæ palæstram exercentes ungebantur. aut quis non uidit uulnera. i. trãsfixiones pali factas in palo. i. poste aut trunco erecto. quem palum mulier sup. cauat. i. perforat. assiduis sudibus. i. perticis aut lanceis nõ ferratis & lacessit. i. ꝓuocat scuto, ut cõtra feriat. atq; implet oẽs numeros. i. oia ad artẽ militarẽ spectãtia tã i gestu, q̃ i agressione & defensione hoc ẽ ẽt mulieres exercẽt se i arte militari more tyronũ. Implet Inquã oẽs numeros matrona existens dignissima ꝓrsus. i. porro uersus: hoc est oino. tuba florali. i. ut per tubam ad floralia uocet & ita cũ cęteris floralia agẽtibus denudet: nisi si quid plus agitat. i. cõcipit in illo pectore. s. gladiaturam, q̃ floralia agẽtis. & paratur. i. disponitur. ueræ arenæ. i. ut aliquando ueram pugnã in arena exerceat. Quem honorẽ. i. quã honestatem potest mulier galeata pręstare. q. d. nullum utpote quę fugit a sexu. i. ab officio sexus muliebria & amat uires. i. robur uirorũ. & tamen hæc ipsa quæ sic uirilia exercet: nollet fieri uir. Nam quantula. i. quantum parua. est nostra uirilis uoluptas respectu muliebris. q. d. minima est.

IOAN. BRIT. QVALE decus: indignatio est in mulierẽ arma pertractãtem: & in contemptũ mariti: ac si dicat, q̃ pulchrũ, q̃q; decorũ ornamentũ uideas: si forte instrumẽta stratiotica uxoris publica auctione uęnundãtur. uel si acciderit tibi: ut cũ aliquo tibi sit pugnãdũ: tunc. n. eris felix puella: hoc est uxore tua uendẽte ocreas: ac per hoc arma sua. poteris. n. his cõparatis armari. ordo autẽ est: Si fiat auctio rerũ coniugis. ¶ Ocreas: posuit ocreas pro oibus armis. sunt aũt ocreæ (Ocreæ) crurum armaturæ dictæ quę ocreę quasi ob crus. Titus Liu. in. 1. Decade loquens de Seruio Tullo: Nec de armis q̃c q̃ mutatũ ocreę tm̃ ademptæ. legendũq; est ironicos, & gestu adiuuandũ: quale, inquit, ornamentũ rerũ uideas, si auctio cõiugis fiat: si publica auctione, Balteus, & manicę, reliquaque arma uxoris uẽdãtur. Nã auctio (Auctio) appellatur uenditio: q̃ publice fit ab auctu ꝓtij: qui fit a circũstantibus. unde & Actuarium appellatur additamentũ ꝓtij. Plau. in mercatore: Actuariũ adijcito, uel mille nummũ plusq̃ poscet. ¶ Balteus (Actuarium) cingulũ militare ex corio a quo arma depẽdebãt pugnatoria. dictũ (Balteus) (ait Varro) a bullis quibus erat distinctum. ¶ Manicæ: quæ ad manuum conseruationem gestantur aduersus pugnãtes manicę sunt (Manica) dictę: eas ẽt manicas appellamus: quibus manus aduersus uim frigoris muniuntur. unde Pli. Ad Marcum: Ad latus notarius cum libro & pugillaribus: cuius manus hyeme manicis muniebãtur. manicas item dicimus uincula: quæ manibus inijciuntur. Virg. Manicas, atq; arcta leuari Vincla iubet Priamus. ¶ Cristę: quę gestari solent in uertice galeę. ¶ Dimidium tegmen: hoc autẽ dictũ ex more Ætolorũ: qui (auctore Macro.) in bellũ uno tantummodo pede calciato descẽdebãt. quod institutũ Vir. imitatus ait li. 7. de Hernicis: Vestigia nuda sinistri Instituere pedis: crudus tegit altera pero. Dimidiũ autẽ dixit: quia a pede usq; ad genu crus tm̃ integebatur: reliqua uero pars nuda erat, scuto eam tegente. ¶ Sinistri cruris: bene aũt sinistrũ ait armari. nam in pugna crus semper sinistrum protẽditur: ideoq; munitur. ¶ Hæ sunt quę tenui: risu satyrico subsannat mulieres: quas ait in turpi facinore nullũ ꝓrsus sentire laborẽ: in opere honesto sudare: quas, inquit, uides tã strenuiter arma pertractare: illę sunt q̃ uel leuium gestamine uestiũ sudãt ac si dicat. hic est ille sexus mollis & delicatus: cui etiã leues iunicæ sunt onerosæ: & tñ arma ut leuia sine ullo labore ptractat. ¶ Cyclade: uestis est muliebris tenuissima & rotunda: unde nomẽ: cyclos. n. grææ circulũ significat latine. de cyclade Proper. Quæ modo per uiles inspecta est publica noctes: Hęc nunc aurata cyclade signat humũ. Lampridius in Alexãdro sic scribit: Matronas regias cõtentas esse debere cyclade: q̃ sex uncijs auri plus nõ haberet. Cyclades etiã insulę sunt i mari Ægęo: dictę q̃ in orbẽ & circulũ iaceãt. ¶ Panniculus bõbicinus: pannus & uestimẽtũ confectũ ex bombice coa. Nã bõbices uermes sunt in Assyria: qui telas araneorũ modo texũt (Bombicea) ad uestẽ, luxũq; fęminarũ, q̃ bõbicina appellatur eas telas mulieres retorquere, rursusq; texere didicere tãta materię tenuitate, ut denudet fœminas uestis bõbicina. unde Mar. Fœmineũ lucet sic per bõbicina corpus. ¶ Aspice quo fremitu hoc ẽt risu satyrico ꝓnunciãdũ: Aspice, inquit, q̃ strenue ex disciplina tractãdorũ armorũ feriat palũ, tanq̃ aduersariũ. nã ad palũ (ut diximus) exercebãtur. unde sequitur Quando ad palũ gemat uxor Asylis? ¶ Quo fremitu: qua uociferatione. nã (ut scribit Cic. in. 2. Tusc.) in stadio cursores exclamant, q̃ maxime pñt: ut se intẽdant ad firmitatẽ: faciũt idẽ cũ exercẽtur athletę. Pugiles uero ẽt, cũ feriunt aduersariũ iniectis cæstibus ingemiscũt: nõ q̃ doleãt, animoue succũbãt: sed quia in ꝓfundenda uoce omne corpus intẽditur: uenitq; plaga uehemẽtior. hic igitur Iuuenalis ait eam in ferendo fremere: hoc est uoce intonare. ¶ Perferat. i. ferat in palũ. ¶ Ictus mõstratos: dictatos a magistro. ¶ Quanto pondere curuetur: ac si dicat: nõ est mirũ si ualde incuruatur: quia onerosa est galea. ¶ Quãta. q. d. q̃ fortis & ualida. ¶ Sedeat poplitibus expressio ferẽtis ictũ qui genibus nititur incuruatis. nã poplites ꝓprie dicũt genuũ ꝯcauitates. (Poplites) ¶ Quã dẽso fascia libro. i. aspice q̃ dẽso libro. i. dẽso uolumine uestiũ fascia adsit ipsi mulieri. nã fascia succinctę mulieres ludebãt. Mart. Harpasto quoq; Subligata ludit. ¶ Et ride: hoc ita superioribus cõiungit: ut sit sensus: Aspice & ride, q̃si q̃ diuersa faciant. ridiculũ enim est eas arma tractare: & mox depositis armis in scaphiũ mingere. Est. n. scaphiũ (ut Iulius Pollux tradit) (Scaphii) uas fœminarũ in quod mingerent. Vulp. de auro & argento legato scaphij sic meminit: Scaphia habita uẽtris causa nõ puto argẽto legato contineri: quia argẽti numero nõ hñr. dictio aũt est a gręco deducta. nã σκάφη uas concauũ, & peluim significat. Victru. in li. 8. ostendit scaphiũ nõ solũ esse uas ad usum uẽtris: sed etiam ad alios usus aptũ his uerbis: Scaphium æreum, aut plumbeum, aut peluis ex his quod erit paratũ: idq; intrinsecus oleo ungatur &c. ¶ Et ride: sic. n. poetæ ridendo notant uitia. Horatius in prima epistola: quid pauper, ride, mutat cœnacula, lectos. ¶ Dicite uos neptes Lepidi: hi tres: Lepidus, Metellus, & Fabius gurges fuere uiri grauissimi. Horum poeta citat neptes ut mulieres seueras, & ex parentibus seueris natas, rogatque nunquid temporibus suis talia mulierum extiterint monstra: ut deposito omni pudore, in publico ad palum

lum exercerent ur:sicq; sui temporis uitia flagellat: ostendens oms ua in deterius labi. ¶ Lepidi: de M. Æmilio Lepido intelligit: q prin ceps senatus a censoribus lectus anteq̃ expiraret, præcepit filijs lecto se strato sine linteis, sine purpura efferret: in reliquum funus ne plusq̃ æris denos consumerent: imaginum specie: non sumptibus nobilitari maximorum uirorum funera solere. is bis consul fuit: pōtifex maximus: & censor collega Fuluij Flacci: cum aduersus eū graues inimicitias exercuisset: eas ut simul censores enunciati sunt: in campo deposuit. ¶ Cęcis ue Metelli: Metellum illum intelligit: qui orbam luminibus exegit senectam amissis incēdio: cū ex æde Vestę ardēti pontifex palladium raperet, memorabili causa: sed euentu misero. Tribuit ei (auctore Plin.) popu. Ro. quod nunq̃ ulli alij ab cōdito æuo, ut quoties in senatū iret, curru ueheretur ad curiam: magnum & sublime, sed pro oculis datum, de hoc diximus i. 3. Saty. ¶ Gurgitis Fabij: hic ē ille Fabius gurges: qui aliquot matronas ad populum stupri damnatas pecunia mulctauit. ex quo mulctaticio ære Veneris ædem: quæ prope Circum est: faciendam curauit. filius autem fuit illius Qu. Fabij cēsoris: a quo in quatuor tribus redacta est turba forensis. unde nomē fuit Fabio maximo datū. Iure ego citat nepotes Fabij gurgitis. utpote ex eo natas: qui uitia mulierum exosus fuerit puniuerit q;. ¶ Quæ Ludia: q̃ mima fecerit id p tātā impudentiā: q fit a matronis nostri sęculi. ¶ Hos habitus. i. tales habitus athleticos & gladiatorios. s. ¶ Qū ad palum gemit uxor Asyli: q. d. maiore uerecūdia uiuit mima & uxor gladiatoris, q̃ matronę nostri tēporis. neq; enim Ludia ad palum exercetur sicuti matronæ. Asylus gladiatoris nomen est. Bene autem gemit, quia (ut diximus) pugiles cum feriunt aduersarium ingemiscunt: non q doleant, animoue succūbant: sed quia in profundēda uoce omne corpus (ut dixi) intendit.

Asylus

ASCen. ¶ QVALE decus rerum &c. Prosequitur eandem rem ostendēs mulieres sibi omnia arma, atq; indumenta gladiatorum, ac militū comparasse. Loquitur autem ironice in principio alludens ad mundum muliebrem. i. ad ornamēta mulierum: nam mundus ornatus dicitur. Ordo igitur est Quale decus. i. qualis ornatus sup. fieret uel exponeretur. si auctio. i. si uenditio publica sub hasta per auctionē pretorum. rerum. i. ornamentorum, & sarcinularum coniugis fiat, q. d. pulcherrimum, & id per ironiam. Esset enim balteus. i. cinctura militaris. & manicæ. i. armaturæ manuum. & cristæ. i. ornamenta galearum. & dimidium tegmen sinistri cruris: quomodo Vir. Hernicos armatos in bellum prodijsse dicit. uel si mouebit diuersa prælia: ut opus sit utriusq; cruris tegmine. tu sup. eris tum. i. tunc quādo fiet auctio talis felix. puella uendente quæ puella uendito creas. i. crurū armamēta: unde prætium obtineas. hę. i. huiusmodi mulieres, quæ armis interdum induuntur, & gladiaturam exercent. sunt quæ sudant. i. quæ se quasi præ teneritudine & imbecillitate muliebri simulant sudare. in tenui cyclade. i. ueste tenuissima, quam circumponunt sibi. & quarum delitias. i. uoluptates. uel potius quarū delitias. i. delitiosum corpus. panniculus. i. modicus & tenuissimus pannus bombicinus. i. ex uermium, qui bombices dicūtur, tela cōfectus: uulgo sericum uocat: sed Seres lanam ex arborū folijs carpunt. urit. i. excitat, si uoluptates dicis: uel comburit præ pondere, si delitiosum corpus. Aspice quo fremitu talis, cui uestis tenuissima oneri est, perferat. i. perfecte & ad optatum ferat. ictus monstratos a lanista, seu magistro gladiaturæ. & aspice quo pōdere galeæ ipsa curuetur. & quanta. i. quam extensa & magna poplitibus. i. in poplitibus, & suris. Sunt autem poplites nerui post genua: & suræ illæ carnosæ pulpæ post tibias. sedeat. i. inclinet se dum euitat ictus: hoc est uide quanta crura habeat. & q̃ neruosos poplites dum sedet. i. in ipsos incumbit ad euitandum ictus. Man. dicit quanta. i. q̃ parua quod ad artem spectat: ut. s. sciat se in modicum globum contrahere: dum ictus euitet. sed ubi paruitatem significare solet: utitur poeta diminutiuo: ut iam patuit ibi: Sed quantula nostra uoluptas. Pręterea sensus poetæ est ostendere ipsam habere crura non exilia, sed uirilia. & deesse tantum membrum uirile. unde subdit: Et ride positis &c. hoc est ride dum muliebri more mingit. Quinetiam uidetur structura esse. Aspice quanta. i. q̃ densa fascia. i. ligatura uestium & q̃ dēso libro. i. uolumine & implicatione uestium. sedeat. i. implicetur poplitibus &c. sed meo iudicio melius q̃dret: ut mulier sedeat q̃ fascia. quia uidetur respexisse illud. 1. Æneî. Nuda genu, nodoq; sinus collecta fluentis. Et ita ordo & sensus est: Aspice quanta. i. quantū magna ipsa sedeat poplitibus. i. incumbat in genua: quæ nuda habet: ut poplites uiriles uideantur. & q̃ denso libro. i. uolumine uestium: ut fascia sup. sit illi circa gremio. i. femora. Et ride cum. i. quādo. scaphium. i. uas, quo utuntur mulieres ad mingendum. sumitur a tali muliere. & hoc armis positis. i. depositis. Ideo autem ridebis quia quem in armis uirum iudices, mingentem mulierem censeas. Vos nobilissimæ mulieres neptes Lepidi: & Metelli cæci. i. dum Mineruam flagrāti ex ęde reciperet excæcati, aut gurgitis Fabij. i. nobilissimorum uirorū. quæ Ludia. i. uxor histrionis & gladiatoris sumpserit unq̃ hos habitus, quos sumitis. q. d. nulla. quando gemit. i. fremit. uel lassata gemitū facit. uxor Asyli. i. illius gladiatoris ad palū quē ictibus lacessat: & fatiget: sicut uos: quasi dicat nūquā. & ita infamiores illis estis.

Semper habet lites, alternaq; iurgia lectus,
In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo,
Tunc grauis illa viro, tunc orba tigride peior,
Cum simulat gemitus occulti conscia facti.
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat
Vberibus semper lachrymis, semperq; paratis
In statione sua, atq; expectantibus illam,
Quo iubeat manare modo, tu credis amorem,
Tu tibi tunc curruca places, fletumq; labellis
Exorbes, quæ scripta, & quas lecture tabellas,
Si tibi zelotypæ retegantur scrinia mœchæ.
Sed iacet in serui complexibus, aut equitis. dic,
Dic aliquem sodes, dic Quintiliane colorem.
Hæremus. dic ipsa, olim conuenerat inquit,
Vt faceres tu quod velles, nec non ego possem
Indulgere mihi, clames licet, & mare cælo
Confundas, homo sum. nihil est audacius illis
Deprensis, iram, atq; animos a crimine sumunt.
Vnde hæc monstra tamē, vel quo de fonte requiris!
Præstabat castas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parua sinebat

¶ SEMPER habet lites: alia dissuasio. Sēper, inquit, lites & iurgia marito sunt sentienda: ut nullus sit ne in lecto quidē locus quietis. lis proprie appellatur inimicorum concertatio. Iurgium autem beneuolorum & propinquorum. Cic. in li. de rep. Iurgare ergo lex putat inter se uicinos non litigare. ¶ Minimum dormitur. i. modicū & parum dormitur. ¶ Tunc grauis illa uiro: aliam notat exquisitam in muliere maliciam: quę cum a matore suo cum fuerit: uerita ne maritus mali de se sentiat: aut suspicetur: ipsa ultro maritum per fictas lachrymas accusat: totaq; est i suspirio & gemitu ut dissimulata prauitate eum decipiat credentem ex uehementi in se amore id fieri. ¶ Tunc grauis: ordo est illa tunc grauis & molesta uiro accusans eū & peior tigride orba: cum conscia facti occulti. i. adulterij sui admissi simulat gemitus, i. simulat suspiria, ac perinde se mariti zelotypā probat. ¶ Orba tigride: tigris animal est quod Indi & Hircani ferūt, uelocitatis tremendę: & tum maxime ablatis fœtibus sæuit præcipua seueritate in littore: cum raptor in naue se contulerit: a celeritate nomē accepit. nam tigris lingua persica sagittā significat. ¶ Aut odit pueros: consuetudine græca pueros pro seruis. i. insectatur seruos ut adulterij ministros. ostendit quomodo grauis sit uiro. nam quo irata ei uideatur: omnia in domo perturbat: ut grauiter offensa. ¶ Aut ficta pellice plorat: aut fingit se plorare propter pellicē suā. nam pellex ea appellatur: quæ cū eo cubat: cui uxor sit. de qua plura illic diximus: Residens in codice pellex. ¶ In statione sua: hoc est in sede sua. Nam statio appellatur omnis destinatus ad standum: excubandumq; locus: sępe etiam statio ponitur pro ipsis custodibus. ut illud apud Tranquillum in Nerone: Sed adiuuante uulgi preces etiam statione militum, quę tunc excubabat repræsentaturū se pollicitus est. inde etiam dicuntur milites stationarij. Statio item pro ipso officio standi: ut illud apud Valerium: Voluntaria statione & corpora & animos corroborabant. Albi: Antea senatus assiduam stationem eo loci peragebant. De quo uocabulo plusculadicemus in . 11. Satyra illic: Stationes, omne theatrum. ¶ Expectantibus illam. s. mulierem, & dominam suam. ¶ Quomodo iubeat manare: ostēdit poeta q̃ facile sit mulieri lachrymas emittere: quas ibi libuit eas fundit: nec minus in re ficta, q̃ in uera unde illud est Ouidij: Credis

IOAN. BRIT.

Lis

Iurgium

Tigris

Pellex

Statio

Stationarij

dimus lachrymis, an & hæ simulare docentur? Hæ quoq; habent
artes, quaq; iubentur eunt. Teren. Hæc uerba una me hercle falsa
lachrymula extinguet? ¶ Tu credis amorem: insultat inscitiæ mariti
Curruca nimis creduli. credis, inquit, hoc fieri, quia te amet? ¶ Curruca pla-
ces: ignominiose curruca appellat maritum: quasi qui alienos edu-
cet liberos pro suis uxoremq; suam ab alijs possessam amplectatur.
Nam curruca (ut scribit Aristo. lib. 6. de natura ani.) auis est in cu-
ius nido cuculus parit oua: quæ curruca ut sua fouet, excludit, &
educat. Parit item interdum in nidis minimorum auiu, & oua quæ
aliena reperit, edit: maxime uero nidos palumbinum petit: quarum
oua e sua absumens sua relinquit. ¶ Quæ scripta: ac si dicat impudica
Scriniũ & amatoria, adiuuandumq; est gestu. ¶ Scrinia: scrinium proprie ap-
pellatur, ubi & scripta & unguenta reponũtur. Pli. li. 13. Castris Da-
rij regis expugnatis in reliquo eius apparatu Alexander cœpit scri-
nium unguentorum. Horat. in epist. Calamum & chartas & scrinia
posco. a scrinio dicuntur scriniarij: qui scrinijs præsunt. ¶ Mœchæ. i.
Zelotypus uxoris tuæ, quæ mœcha est. ¶ Zelotypæ: quæ se zelotypam simulat
nam zelotypus proprie appellari potest: qui ita amat ut solicitus sit
Zelotypia ne quis amore suo perfruatur. Et zelotypia diffinitur (ut ante dixi-
mus) a Chrysippo ægritudo animi ex eo proueniens, quod timeas
ne adsit alteri, quod cum nemine uelis habere commune. Quam
diffinitionem sequitur Cic. in. 4. Tuscu. sic: Zelotypia ægritudo est
ex eo ꝙ alter quoq; potiatur eo, quod ille ipse concupiuerit: uides-
turq; uocabulum deduci ἀπὸ τοῦ ζήλου. i. amore καὶ τύπτεσθαι. i.
uerberari: ꝙ zelotypus assiduo amoris malleo pulsetur. alij tamen
dictum uolunt quia ζηλοτυπῶ idem est quod æmulor & inuideo.
¶ Sed iacet in serui complexibus: ostensurus est mulierem non mo-
do ad omnia uitia esse pronam: sed in flagitio deprehensam mira
se etiam audacia defendere. Si, inquit, forte accidat ut eam inuenias
in complexibus, aut serui, aut equitis ita: ut ne summus quidẽ ora-
tor eloquentia sua queat rem tueri: ipsa, inquit, facile & se statim
tuebitur. ¶ Dic Quintiliane: Quintilianum posuit poeta pro summo
oratore: qui temporibus Domitiani floruit: scripsitq; libros de insti-
tutione oratoria: qui ad nos peruenerũt urbis fuit magister primus
qui mercedem publicam accepit e fisco. ut scribit Eusebius. Docuit
etiam nepotes Domitiani. Mart. Quintiliane uagæ moderator sum-
mæ iuuentæ Gloria romanæ Quintiliane togæ. ¶ Aliquem colorem
.i. dic facti rationem. Nam græci chroma appellant quod nos colo-
rem. i. rationem, quæ factum excusat. unde Quint. lib. 3. Sed dan-
dus illis deformibus color. Seneca in. 3. declamationum: Manife-
stus est adolescentis color: ut dicat se auctoritate patris oppressum.
Idem in. 6. de controuersia. 2. libri: Colore hoc usus est latro pro pa-
tre puellæ: non misericordia motam sed libidine. & ideo non est be-
neficium. Idem in sequenti controuersia: Alio colore usus est, dixit
enim: non iram illam patris fuisse, sed calliditatem. Quæstio quæ si-
ne colore est consistere nequit, hoc modo. C. Vatienus sinistræ ma-
nus digitos ne bello Italico militaret, abscidit: reus est læsæ reipub.
Hic quoniã color facti non inuenitur: causa nequit consistere: sicq;
defensio subuertitur. Vnde iucunde poeta interrogat Quintilianũ
tanq̃ optimum rhetorem: ut causam hanc defendat, & facti rationẽ
afferat. ¶ Hæremus: uerba Quintiliani. Certe, inquit, hæremus. i. am-
bigimus quo pacto rem tam euidentem possimus defendere. ¶ Dic
ipsa: uerba Quintiliani: quasi dicat cum nos id nesciamus dic tu
ipsa o mulier. Illud obseruandum est hoc pronomen ipse iungi pri-
mæ psonæ, secũdæ, & tertiæ: ut ipse feci, ipse fecisti, ipse fecit. ¶ Olim
conuenerat: arguta defensio mulieris. ¶ Mare cœlo: solent enim par-
citi ita clamando elementa ciere. ut illud Terentianum: O cœlum,
o terra, o maria Neptuni. ¶ Homo sum: crimen a se remouet in se-
xus imbecillitatem transferens: ut sit homo sum. i. mulier sum. & ꝓ-
inde nec mirum si aliquando a recto tramite declino: quando cu-
iusq; sit hominis errare. ¶ Vnde hæc monstra tamen: forte, inquit, re-
quiris unde hæc tanta mulierum scelera proueniant. ex nimio in-
quit otio, nimioq; rerum luxu hæc sunt: quod per sequentia indi-
cat. nam cum Romani paupertate & bellis, inquit, premebantur,
summa in urbe uigebat pudicitia & probitas. unde est illud Sallu-
stij in Iugurthino: Metus hostilis in bonis artibus ciuitatem retine-
bat: q̃re elegãter sequit: Præstabat castas &c. Verum ijs oibus amo-
tis incõmodis luxuria inualuit: mores totius ciuitatis corrupti sunt.
Sicq; poeta monet i delitijs periclitari honestatẽ. Vñ illud est Oui.
Quæris Ægyst⁹ q̃re sit fact⁹ adulter: In promptu cã ẽ, desidiosus erat.
ASCen. ¶ SEMPER habet lites. Aliud incommodum matrimonij ex ui-
tio mulierum: ꝙ ne noctu quidẽ requies sit. Ordo est: Lectus in quo
iacet nupta. i. coniux legitima, habet semper lites & iurgia alterna.

.i. altercationes. dormitur. s. a uiro. minimum. i. pro minima parte
noctis i illo. i. lecto. illa. s. uxor. est tũc grauis. i. molesta uiro. & ipsa
est tunc peior tigride orba. i. cui ablati sunt catuli. tunc dico. cum
.i. quando ipsa conscia occulti facti ipsius mariti simulat gemitus:
hoc est quando incipit gemiscere: quia simulat se scire adulterium
uiri: aut aliquod detestabile factum. & hoc potius dico q̃ ut de pro-
prio facto intelligam: non ignarus ꝙ mulieres cum peccauerint,
priores litigent, ne uiris sit obiurgandi locus: sed hoc faciunt, quan-
do deprehensæ sunt. hic autem dicitur occulti conscia facti: hoc est
facti ipsius uiri: quod ipse putet occultum esse. & ipsa tunc aut odit
pueros. i. familiares. aut plorat pellice ficta. i. simulata. i. simulans
se pati pellicem. plorat dico lachrymis uberibus. i. exuberantibus
semper, uel existentibus semper uberibus. i. abundantibus. i. paras-
tis semper in sua statione. i. in loco ubi stant: donec iubeantur ef-
fluere, aut excurrere: sicut cursuri ad stadium stant in sua statione,
parati signo dato excurrere. unde subdit: atq; expectantibus illam
.i. iussum eius: quomodo ipsa iubeat eas manare. i. diffluere. Tu au-
tem qui putas eam plorare: quasi ex zelotypia: cum ploret ex mali-
tia: credis amorem eius in te. & tu curruca. i. similis currucæ aui: q̃a
sicut illa oua aliena utpote cuculli fouet: ita tu liberos alienos: aut
saltem coniugem: quasi nidũ ad quem adulteri accedant. Galli per-
uerso officio uocant eum cucullũ: qui alienos liberos fouet ut suos
cum cucullus magis proprie uocetur: qui ad alienum nidum. i. to-
rum accedit. & curruca, quem modo cucullum uocant. places tibi
.i. superbis infortunijs tuis. & beatum te putas, aut gratularis tibi
tunc. s. quando uides coniugẽ plorare. & exorbes. i. sorbendo exic-
cas fletum. i. lachrymas illius labellis tuis. tu inquam lecture. i. qui
lecturus es. quæ. i. qualia scripta, & quot tabellas adulterorum. i. si
scrinia. i. capsæ & cistæ. mœchæ. i. coniugis tuæ adulteræ zelotypæ
.i. fingentis se de te zelotypã retegantur. i. aperiãtur. Sed iacet &c.
Nec solum, inquit, hoc mali est: ꝙ occulte mœchentur. & iamẽ te
adulterij incusent. quinetiam in adulterio deprehensæ obiurgandi
& se purgandi colorem inueniunt: quem ne Quintilianus quidem
optimus declamator inuenire posset. Ordo est: Sed coniux tua ia-
cet: hoc est ponamus ꝙ inuenias eam iacentem in complexibus ser-
ui: aut equitis: quæ sup. uia: aut ratio est excusandi eam o Quintilia-
ne optime orator dic, dic sodes: blandientis interiectio. i. si audes.
dic inquam aliquem colorem. i. aliq̃ rationem, qua uerisimiliter pos-
set excusari. Respondet per fictionem poetæ Quintilianus dicens:
Hæremus. i. nos oratores dubitamus, an possit inueniri ratio, unde
poeta ad mulierem deprehensam dicit: Dic ipsa. i. tu quæ deprehen-
sa es. ipsa inquit. i. dicit ad uirum. Conuenerat. i. conueniens & bo-
num uisum erat tibi olim: ut tu faceres quod uelles. & accederes ad
quam uelles me spreta. nec nõ: accipiamus duas negationes pro
unã. ut sit: & ego nõ possem indulgere mihi: quasi dicat id æquum
non est: quia si tu placitum tuum fecisti, facio iam meum. uel sic: Cõ-
uenerat. i. conuentum & pactum fuerat inter nos olim cum. s. aliam
plusq̃ me amares. ut tu faceres quod uelles, necnon. i. & etiam. ut
ego possem indulgere. i. bonos dies, & mollem, delitiosamq; uitam
dare mihi. licet. i. licitum est. permitto tibi, uel licet. i. quamuis cla-
mes. i. clamando in ultionẽ uoces & confundas mare cælo: sicut
irati solent tamen. sup. ego sum homo. idest persona humana. q.
d. sum fragilis & ad libidinem prona. non possum secubare
semper ut imagines ligneæ aut lapideæ: & ita si tu tibi indulsisti
sine me mihi quoq; indulgere. nihil est, inquit poeta, audacius. i.
animosius. & magis temerarium illis deprensis. i. in adulterio in-
uentis. Nam deprehendimus in facto: rescimus post factum. dicit
autem deprensis propter metrum, nam deprehensis non staret. Et
ipsæ mulieres sumunt iram, atq; animos a crimine: idest secun-
dum magnitudinem peccati simulant se ultro iratas. Vnde hæc
monstra tamen. Ostendit causam tantæ luxuriæ ut cognita uite-
tur. Ordo est: Tamen cum licet uerum: admirabile tamen sit
tot uitia in una ciuitate esse. tu requiris: id est quilibet dubitans
requirere potest unde supple sint uel prouenerint hæc monstra: id
est monstruosa scelera: quæ contra naturam & sexum fiunt. & de
quo fonte: id est de qua origine. Respondet poeta primum osten-
dens causam oppositæ uirtutis, scilicet pudicitiæ, quia oppositoa
rum eadem est disciplina ostenso enim quod paupertas, labor,
uigilia, sobrietas. & huiusmodi sint causæ continentiæ: patebit
quod diuitiæ, otium, dormitatio, crapula, & ebrietas sint cau-
sæ incontinentiæ. dicit ergo sic. Fortuna humilis: id est modica re-
rum possessio. præstabat: idest exibebat quondam latinas: idest mu-
lier in Latio castas.

¶ LABOR

Tecta labor, somniq; breues, & uellere thusco
Vexatæ, duræq; manus, ac proximus urbi
Hannibal, & stantes Collina in turre mariti.
Nunc patimur longæ pacis mala, sæuior armis
Luxuria incubuit, uictumq; ulciscitur orbem.
Nullum crimen abest, facinusq; libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit, hinc fluxit ad Histros,
Et Sybaris colles, hinc & Rhodos, & Miletos,
Atq; coronatū, & petulans, madidumq; Tarentum.
Primā peregrinos obscæna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt sæcula luxu
Diuitiæ molles, quid enim Venus ebria curat?

IOAN. BRIT. ℂ LABOR: nam dum uarijs intenti laboribus paupertatē tue bantur uitijs carebant. unde sapiēter dixit Oui. Otia si tollas, periere Cupidinis artes. ꝑ Vellere thusco. i. lanificio. ꝑ Thusco: aut quia
Thusc° in uico thusco lanificiū exercebatur. Thuscus aūt uicus fuit in urbe: quo itur ad uelabrū: ubi cōsistebant unguentarij & lenones. unde est illud Hora. in Satyris: Vnguentarius ac Thusci turba impia uici. quod magis placet: qa ex Hetruria urbi uicina lanificium habebatur: ut intelligas nō solū in uico thusco sed p totā ciuitatē tunc mulieres lanificio, cęterisq; honestis artibus intentas fuisse. ꝑ Ac proximus urbi Hannibal. i. belli qualia Hānibal gessit aduersus Romanos. Hannibal aūt post Cannensem cladem ad Anienē fluuiū triamilia passuū ab urbe castrametatus est: quo tpe ploratus (auctor Liuio) mulierū nō ex priuatis solū domibus exaudiebanť: sed undiq; matronæ in publicū effusæ circa Deū delubra discurrebāt crinibus sparsis aram uerētes: nixæ genibus supinas manus ad cælū ad Deos tendentes, orantesq; ut urbē Romā e manibus hostium eriperēt, matresq; Romanas, & liberos paruos inuiolatos seruarēt. ꝑ Stātes in turre collina: nā senatus censuit ut Hānibale proximo urbi: cōsules ponerēt castra inter portā Collinā & Æsquilinā. Consules, senatusq; in castra uenerūt: ibi de summa reipu. cōsultum.
Collinā Collinam autē dictam scribit Varro a uarietate colliū: quā Quirinalis habuit collis. ea. n. porta ad Quirinalem ducebat. ꝑ Nūc patimur: ex nimio, ingt, otio multa nunc mala patimur. Luxuria. n. urbem inuasit: q grauius qdem. q̄ bellum omnē honestatē expugnauit: Illud sciendū ulcisci dici de amico & inimico: ut ulciscar patrem meū: hoc est uindictam sumam de ijs, q patrem meū læserunt:
Vlciscor & ulciscar pcussores patris. ꝑ Victumq; ulciscitur orbem sumit. inquit, uindictam, & suppliciū de Romanis: q totū orbē uicerūt. q. d. satius fuisset si totū orbē nō superassent, ne luxuria urbē occuparet. ꝑ Nullū crimē abest: quo, ingt ciuitas imperio, & opibus aucta est: oē genus sceleris exerceri cœptū est. uñ et Tit. Liuius sic scribit in prologo suo: Quanto rerū minus, tanto minus cupiditatis erat. Nuper diuitiæ auaritiā, & abundantes uoluptates desideriū per luxū, atq; libidinē pereundi, perdendiq; oia inuexere: ꝑ Hinc: nō solū, ingt, mores urbis p luxū corrupti sunt: sed & aliæ ciuitates urbis exemplo luxuriant. ꝑ Hinc. i. ex Roma. ꝑ Fluxit. s. luxuria. ꝑ Ad Histros: Histri ex littore Illirico i Italiā uenietes occurrētibus ijs ait Festus Pōpeius appellatus esse histrionesq; primū illinc uenerint: ut inde appareat eos molliter uixisse: Liuius uō in. vii. primę Decadis & Tacitus: & Valer. lib. ii. de antiqs institutis Ludiōq thusco uerbo histrio appellatus est: ex Hetruria Romā primū accitū cōtendunt. ꝑ Sybaris. oppidū est Galabriæ nō longe a Grotone cōditū ab Achiuis in
Sybaria ter duos amnes Cratidē & Sybarīdē: a quo cognomē habuit: auctor Strabo lib. vi. Bene aūt ait luxuriā ad Sybaritas defluxisse. Nā cōstat eos luxu, delitijsq; notabiles fuisse. Vnde Philo Hæbreus in uita Mosi comœdias ingt, & Sybariticas neqtias cōponētes: hoc est poemata lasciua. Strabo eode libro scribit Sybaritas adeo luxuria, de'itijsq; intēperātes defluxisse ei illa felicitate intra septuaginta dies a Crotoniatis exuti fuerint, & debellati. De Sybaritis sic & Quint. lib. iii. Frugalitas apud Sybaritas forsitan odio foret, uñ apud græcos puerbium est: συβαριτικὴ τράπεζα: hoc est Sybaritica mensa: quod dicebať de cōuiuio laute apparato. Suidas refert Sybaritas instituisse: ut equi ad tibiæ cantū saltare cōdiscerent. Et Sybaritas luxuriosos appellatos. ꝑ Hinc Rhodos & Miletos: casus
Rhodos sunt noīatiui. s. luxuria Rhodia, & Milesia. hinc est. i. ex urbe Roma nata est: Et exēplo urbis Rhodij: & Milesij luxuriare didicerūt. Rhodos aūt insula est maris Lycij cognominata a Rhodo Neptuni filia ex sorore Telchinū. Bene aūt Rhodon & Miletou noīauit. Nā oēs fere populi oriētales; maximeq; Asiatici oī rerū luxu affluxerunt: uñ est illud Valerij in secūdo: Spartana ciuitas seuerissimis Lycurgi legibus obtemperās, aliq̄diu ciuiū suorū oculos a cōtemplanda Asia retraxit: ne illecebris eius capti, ad delicatius uitę genus prolaberentur. audierant. n. lautitia ide: & immodicos sumptus: & oia nō necessaria uoluptatis gratia fluxisse, quod & Liuius affirmat lib. ix. de bello Macedonico. Milatos: ciuitas est Ioniæ patria Thaletis phi in Asia minore: eā cōdidit Miletus filius Solis & Pasiphaes. Oui. Spōte fugis Milete tua, celeriq; carina Ægeas metitis aqs, & i Aside terra Mœnia cōstituis positoris habētia nomē. ꝑ Tarentū: ciuitas Calabriæ. ꝑ Coronatū & madidū: hoc ideo dixit: qa ibi cōuiuia luxuriosa agitabanť. in qbus sumebanť coronę: Cōsuetudinē at cœnandi cū coronis Iones primi repperisse traduť. auctor Valer. in. ii. de mollitie Tarētinorū sic: Finē profectō fruēdæ opū: qbus ad inuidis diu abundaueras Tarētina ciuitas qsiuisti. Sidonius: Ipsaq; perijt, trepidauerat uncta Tarētus. Hora. in eplīs: Sed uacuum Tybur placet: aut molle Tarentū. i. luxuriæ uacās. fuerunt. n. opulētissimi Tarētini: quod Valeri. li. ii. (ut diximus) docet Macr. li. iii. Saturn. scribit Tarentū ligua Sabinorū molle significare. uñ & nux tarētina dr: quæ ita mollis est: ut uix attrectata frangatur. item qdā oues tarētinas dīt: hoc est molles. ꝑ Petulās: ad id respexit. quod nō modo p superbiā res Romanorū i portu suo captas reddere noluerunt: sed alterū ex legatis: qa a senatu missi fuerāt ad eas repetendas urina respersennt. Pōt etiā huius loci alius esse sensus: ut sic legamus: Hinc fluxit ad istos. Et Sybaris colles: ut sic exponamus: Hinc: hoc est ex pace, nimioq; otio & abundantia luxuria Sybaritana, Rhodia, Milesia, & Tarētina fluxit ad istos colles. s. urbis nostrę: quasi cū cōtemptu dictū ad istos: q̄s q oēm aspernari deberēt luxū & mollitiā. ut sic intelligamus: Mores peregrinos a Romanis esse acceptos, postq̄ diuites & in otio esse cœperunt. unde sequitur: Prima peregrinos obscœna pecunia mores Intulit. ꝑ Prima peregrinos: ostendit nimia diuitiarū abundātia urbis mores corruptos esse: ciuitas. n. oī orbe subacto in oēm prorupit luxū. Est ergo sensus: Pecunia ipsa. i. ampla patrimonia. & diuitiæ multæ fuere causa: ut mores peregrini & luxus in urbem inueherētur: ut siquid apud nationes peregrinas ad luxū esset: id oc Romani usurparent uñ illud in. iii. Satyra: Iam pridē in Tyberim Syrus defluxit Orōtes. Et linguā & mores cū tibicine chordas Obliquas: nec nō gentilia tympana secū Vexit: & ad Circū iussas pstare puellas. Ex Asia. n. (ut docet Liu. li. ix. de bello Macedonico) luxuriæ peregrinæ origo ab exercitu Asiatico inuecta in urbē est. Inde primū lectos æratos, uestem stragulam ptiosam, plagulas, & alia textilia, & quæ tū magnificæ supellectilis habebātur, monopodia, & abacos Romam adduxerūt. Tunc Psaltriæ, Sambucistriæq;, & cōuiuialia Ludionū oblectamēta addita epulis: epulæ quoq; ipsæ: & cura & sumptu maiore apparari cœptæ. Tūc coquus uilissimum antiquis mancipiū, & æstimatione & usu in pretio esse. ꝑ Obscœna pecunia: q̄ in causa est: ut hoies rebus obscœnis idulgeāt. & dictū est ea affectū diuitēs. nā p se neq; bona: neq; mala est. sic & Virgi. malā falcē appellauit. ꝑ Quid. n. Venus ebria curat: sententia est gñalis: plata tamē nūc propter luxum, intemperantiamq; mulierum. ut sit sensus: Nemo, ingt, locuples, diuitijsq; abundans, honestatis rationē habet. Omnia enim per summum luxum, intemperantiamq; agitur: ut per Venerē ebriam intelligas effusum in omnem luxum otium hominis ebrij: idest diuitijs repleti: qui plenis intemperantiæ uelis ad omnes & animi & corporis defertur uoluptates.

ASCEn. ℂ ET labor. i. assidua operatio. nō sinebat. i. pmittebat. tecta parua. i. humiles domos, cōiungi. i. pollui uitijs. & somni breues. & manus mulierū duræ ac uexatæ. i. exercitatæ. uellere. i. lanitio. thusco. i. in Thuscia nascēte. & Hānibal dux Carthaginensiū, & inimicus Romanorū, primus urbi. s. Romæ. & mariti stantes. i. excubantes in turre Collina. nō sup. sinebāt parua tecta cōiungi uitijs. sed nos patimur nūc mala. i. incōmoda: lōgæ. i. diuturnæ pacis: p quā otiū & sopor: & ex illis luxuria producta sunt: uñ sequiť. luxuria sæuior. i. nocētior & inhumanior armis. i. bellis. incubuit. i. inuasit ciuitatē. unde incubatores dīr tyranni: q occupāt regna aliena. & luxuria ulciscitur orbem. i. mundū uictū a Romanis. i. fecit ultionē p mūdo uicto: qa uincit uictores. Nullū crimē, & nullū facinus libidinis abest romanis. s. ex quo sup. tpe. i. post quod tēpus paupertas Romana perit. i. perijt. est. n. syncopa. ut docet ultima syllaba q̄ idem

Inguinis,& capitis quæ sint discrimina nescit.
Grandia quæ mediis iam noctibus ostrea mordet,
Gum perfusa more spumant unguenta falerno
Cum bibitur concha,cum iam uertigine tectum
Ambulat,& geminis exurgit mensa lucernis.
I nunc,& dubita qua sorbeat aera sanna
Tullia,quid dicat notæ Collactea Mauræ.
Maura Pudicitiæ ueterem cum præterit aram,
Noctibus hic ponunt lecticas,micturiunt hic,
Effigiemq; Deæ longis siphonibus implent,
Inq; uices equitant,ac Luna teste mouentur.
Inde domos abeunt,tu calcas luce reuersa
Coniugis urinam magnos uisurus amicos.
Nota Bonæ secreta Deæ,cum tibia lumbos
Incitat,& cornu pariter,uinoq; feruntur
Attonitæ,crinemq; rotant ululante Priapo
Mænades,o quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus,quæ uox saltante,libidine,quantus
Ille meri ueteris per crura madentia torrens.
Lenonum ancillas posita Laufella corona
Prouocat,& tollit pendentis præmia coxæ.
Ipsa Medullinæ frictum crissantis adorat.
Palmam inter dominas uirtus natalibus æquat.
Nil tibi per ludum simulabitur,omnia fient
Ad uerum,quibus incendi iam frigidus æuo.
Laomedontiades,, & Nestoris hernia possit.

producitur. Et crimen libidinis & luxuriæ fluxit hinc.i. a romanis ad Istros.i.illos populos in extremis oris Italiæ primos illyrici litoris. Et colles Sybaris.i.illius ciuitatis inter duos fluuios ab Achiuis cōditæ: & maximæ opulētiæ,atq; luxuriæ. hinc est sup. Rhodos .i.luxuria Rhodiorū. Si dixeris: hinc luxuria fluxit & Rhodos: malus erit uersus:quia in accusatiuo ultima produceretur. & si deposueris & : ut sit hinc Rhodos: iā prima cōtra ꝯsuetudinē ꝓducitur. unde Hora.in Carm. Laudabūt alij clarā Rhodon & Mytilenē. Et Luca.lib.viii. Claráq; relinquit Sole Rhodō.ubi clara uocatur Sole ꝑꝑ dictū Solini a Mācinello recitatū. Possumus ergo hic legere: Hinc ad Rhodon & Miletos: faciēdo spōdaicū uersum: quē Iuuen. sæpe facit. aut ut Hora. Hinc ad Rhodon & Mytilenen. & forte ita scriptū reliquit: quātū codices habēt. Hinc & Rhodos: legamus sicut accepimus. Et hinc est sup. Rhodos.i. luxuria Rhodi. & Miletos .i. luxuria Mileti. & Tarentū coronatū .i. inter potandum coronis ornatum. & petulans: idest lasciuum. madidum: idest uino, unguentoq; diffluēs. Prima peregrinos. Ostēdit qd castitatē pstitit: nunc qd eam expulit docet: dicens q pecunia & rerū copia, ꝑ quam otiū & inde luxus cōsecutus est. Ordo ē: Pecūia obscœna.i.q̄ ob scænos facit: uel q̄ scæno obuoluta ē: dū e uiscenbus terræ extrahit: fit.n.(ut dīt sancti) ex luto indurato. Sed melius est dicere epithetū ab effectu. Nā poetæ diligētes epitheta ꝓ locis accōmodāt. quod priusq̄ pergā latius in hoc exēplo declarabo. Meminerimus ergo tripliciter solere apponi epitheta: idest. adiectiua siue apposita: ut ad discretionē faciendā. ut.iii. Æenei. Et phrygiæ molimur mōtibus Idæ: ad excludēndā Idam cretēsem. Aut ad ꝑpetuā rei naturā significandā sic cælū ꝓfundū & mare uelmolū &c. a Virgilio dīr. Aut ab effectu: ut mors frigida: frigus pigrū &c. ab eodē dīr. Hic ergo aut ꝑpetua pecuniæ natura est: ut obscæna sit: quia scæno extrahitur. aut q potius credo epithetū eius ab effectu ꝓ loco datū est. Nam in prima Satyra ubi ostēdit ꝑ delatores amore pecuniæ multorum funera procreari. dixit: Et si funesta pecunia tēplo Nondū habitas. Hic uero ubi docet q obscænam uitā īduxit: obscænā uocat Virg. aūt in.iii. Æenei. cōsiderās duo: alteꝝ q amore pecuniæ filius Priami occisus esset: & fides uiolata execrabiliter: alteꝝ q nulla res ad īmania scelera tā cogat, q̄ fames extrema: q̄ et ī propria mēbra sæuire nōnunq̄ subegit. dicit: Quid nō mortalia pectora cogis Auri sacra fames: Sacra dixit .i. execrabilis: sicut sacer ignis dr. Pecunia igit' obscæna. i. ꝑ quā uita obscæna orta est Romanis. intulit in urbē. s. prima. i. ꝑm Mancinellū primū. uel reuera prima. i. ante oēs alias res: quia potuerunt plures res mores externos intulisse: utpote cōmercium peregrinorū. frumenti, uniq; copia aliūde aduecta: lōga apud externos mora aut belli, aut negociationis gratia. Tædium asperioris uitæ & desiderium indulgentioris & multa alia. Ideo dicit q pecunia prima intulit peregrinos .i. externos: & ob id barbaros & ineptos mores. & diuitiæ molles .i. molles facientes. nam paupertati assueti duri dicuntur. unde dictū est. Dardanidæ duri &c. Post longā. s. fugā & uarios labores. est ergo et epithetū ab effectu quia molles efficiūt. fregerunt. i. corruperunt sæcula. i. ea tēpora: quibus creuerat turpi. i. fœdo luxu. hoc est uestiū, ciborū, & cæteraꝝ rerū superfluo usu. quid. n. curat Venus. i. luxuriosa mulier. i. ipsa luxuria. ebria. i. ebrietate adiuta. q. d. nihil.

Epitheta

coitū: hoc est turpius ne sit crimen fellationis, an coitus. sicq; multiplicē mulierū sui tēporis impudicitiā flagellat: ac si dicat oīa hæc indifferēter agūt: nulla turpitudine abstinent. unde & Horat. carmine lyrico ostendit ꝑ uinolentiā, licitā, & illicitam libidinē exerceri: Monet Sithonius nō leuis, cuius Cum fas, atq; nefas exiguo fine Libidinū discernūt auidi: Alij aliter sentiunt: ut exponant mulieres eo impudentiæ deuenisse: ut nullū faciant discrimē inter honestū & turpe: ut non magis eas pudeat ostēdere mēbra pudibūda, q̄ caput: quod inter alia membra primū obtinet locum, sed prior sensus magis placet. Ordo autē est: Mulier q̄ medijs noctibus ostrea mordet: nescit q̄ sint discrimina inguinis & capitis. i. inter inguen & caput: ut ꝑ inguen intelligas naturalē coitū: ꝑ caput fellationē cū unguenta perfusa mero falerno spumat. ¶ Mordet: comedit. ¶ Ostrea: pisces sunt cōcha inclusi: Venerē, si comedantur, excitāt. ¶ Vnguenta perfusa .i. immixta uino & epota. nā in tantū unguentorū luxuria adoleuerat: ut nō solū ijs linerentur: sed et biberēt. unī Pli. lib. xxxi. ita scribit. At Hercules iam qdā et in potu addūt: tantoq; amaritudo est: ut odore prodigo fruātur ex utraq; parte corporis exteriore. s. & interiore. ¶ Cū bibit' cōcha: hyꝑbolicos .i. grādi poculo. ¶ Cū iam uertigine tectū: uidētur. n. oīa ebrio in uertigine agi: cōgeminariq; lucernæ. Horatius: Vt semel icto Accessit furor caput, numerusq; lucernis. Sene. ad Luciliū loquēs de ebrio: Adijce illā ignorātiem sui: dubia & inexplanata uerba: incertos oculos: gradū errantē: uertiginem capitis: tecta ipsa mobilia uelut aliquo turbine circumagente totam domū. Cice. in. ii. de diuinatione. Nam nauigātibus moueri uident' ea q̄ stant: & quodā obtutu oculorū duo: ꝑ uno lucernæ lumina. Qui dicam insanis: qd ebrijs, q̄ multa falsa uideantur. unde est illud Apollonij Tyanei: Videmus. n. ebrietate correptos geminam Lunam: geminum Solem sese uidere arbitrari. ¶ I nunc & dubita: honesta est irrisio ꝑ concessionē: ut ostēdat minime dubitandū esse. Sic & Mart. in octauo: I nūc & dubita uates an diligat ipsos. Iuuenalis alibi: I nūc & uentis aiam cōmitte. Cū hæc, inquit, in mulieribus uitia esse cognoscas, dubitabis quo contemptu, quaq; irrisione habeat aram Pudicitiæ, cum iuxta illam prætereunt: Est ergo cum indignatione legendū: I nūc Posthume Vrsidi: & dubitata sanna. i. q̄ oris distorsione Tullia rideat aram Pudicitiæ. q. d. non debes dubitare. Pudicitiā a mulieribus miris modis contēni, quā præcipua ueneratione colere deberent. Est enim Sanna irrisio, quæ fit quadā oris & nasi distorsione, unde subsannare. i. irridere & notare. Persius. Posticæ occurrite sannæ. i. irrisioni, quæ fieri solet post terga. ¶ Sorbeat aera. idest ore distorto & hianti respiret in contemplū Deæ. ¶ Collactea: hoc loco nomen est propriū. Alias collactea illa est (auctore Capro) q̄ eodē lacte nutrita est. ¶ Quid dicat. quā multa ignominiosa in ipsam pudicitiam effutiat. ¶ Cū præterit: hoc aūt dicit: quia cū deberet ex uetere instituto arā prætereūdo uenerari, subsannat & irridet. nam apud antiquos hic mos custodiebatur: ut non sine summa ueneratione templa ꝓterirētur. unde est illud apud Apuleium in prima Apologia: Si fannū aliquod ꝓtereat: nefas fiebat adorandi gratia manū labris admouere. ¶ Noctibus hic ponunt. s. ad aram Pudicitiæ. ¶ Implēt effigiē Deæ: mingētes Deam lotio respergunt: quā cōtemnūt, ut impudicæ & honestatis aduersatrices, sicq; cum superioribus conueniunt magis, q̄ intelligas fellatione dici. ut ostendat poeta mulieres tantū ab omni honestate resilire: ut ipsam quoq; Pudicitiam: quā præcipue colere deberēt: miris modis contemnant:

Ostrea

Sanna subsannare

Collactea

IOAN. BRIT. ¶ INGVINIS, & capitis: mulier, inquit, q̄ delicatis repletur cibis: uino q; multo inebriatur: unguētis delibuta pretiosis nō discernit tanto rerū luxu rationē impediente, qd intersit inter fellationem &

teminant: & sacra quoq; Bonæ Deæ impudice celebrent. ℓ Longis
Siphones siphonibus: siphones ꝑprie dicunt fistulæ & tubi & cannæ ex quas
cunq; materia. unde liquida fluere possunt. Corne. Cel. Prodest etiã
aduersus tardam concoctionem uinũ frigidũ bibere: & post cibũ
magnã potionem, sed (ut supra dixi) ꝑ siphonem. qbus uerbis de
clarat fistulã & siphonẽ idem significare. nam pauloante dixerat
duos cyathos ꝑ tenuẽ fistulã bibãt. Pli. lib. ii. de aqua in summa iu
ga erũpente. Quo spiritu acta & terræ põdere pressa siphonũ mo
do emicat. Per siphones igitur longos uesicæ meatus intelligit: ex
Siphunculi qbus urina exit. Inde ꝑ diminutionem siphunculi dicuntur. Pli. ad
Apollinarem: In hocfonte crater: circa siphunculi plures miscent
iucundissimum murmur. Et paulo infra: E stibadio aqua ueluti ex
pressa cubantiũ põdere siphũculus effluit: cauato lapide suscipitur.
ℓ Inq; uices equitant: hinc apparet Deã haberi contemptui: i cuius
cõspectu turpissima quæq; ꝑagant. Expressit aũt tribades mulie
Tribades res: hoc est fricatrices. a τρίβω: quod est frico, siue tero: qualis fuit
Sappho: ut ipsa fatet, & Porphyrio docet. quod genus scelens pri
mo instituisse dñr Lesbia mulieres. Vnde apud Aristotelem ατρι-
ζειν: idest agere. ℓ In uices: ut altera alteram ineat. Pli. lib. vii. An
Androgynos drogynos constat utriusq; esse naturæ, inter se uicibus coeuntes.
Alibi Iuue. Nec faciant uicibus. ℓ Coniugis urinã: quã emisit ante
effigiẽ. Pudicitiæ. ℓ Magnos uisurus amicos. i. ex consuetudine ro
mana amicos salutaturus matutino. ℓ Nota Bonæ secreta Deæ: ita
inferuntur a poeta: q. d. mirũ est q̃ sint ẽt obscœna, quæ i sacris Bo
næ Deæ fiunt a mulieribus, estq; adiuuandũ gestu. De Bona Dea
dictũ est in secũda Satyra: Atq; Bonam teneræ placant abdomine
porcæ. ℓ Secreta Bonæ Deæ: secreta aũt dicit: quia (aut auctores
sunt Macrobius. & Plutarchus in Cæsare & Cicerone) horũ sacrorũ
ritus arcani fuerunt: cumq; celebrarentur, uiris interesse non lice
bat, ea tantũ i domo summi pontificis noctu a mulieribus celebra
bantur. ℓ Cũ tibia lũbos: sic illud Persii: Cũ carmina lumbũ intrãt.
Nam lasciuo cãtu, & sono libido maxime excitatur. In ijs enim sa
cris ad tibiam (ut ait Plutarc.) saltabãt mulieres, multa bacchana
libus similia peragẽtes. uñ supra. Nullo gemit hic tibicina cornu.
ℓ Vinoq; fertũtur: licet in ijs sacris uino uterentur: tamẽ lactis nomi
ne nuncupatur: & uas mellarium. auctor est Macrobius. Ordo est
aũt: O quantus ardor cõcubitus est illis mẽtibus: cũ tibia incitat lũ
bos: & mænades attonitæ cornu & uino ferunt. i. agitantur, & ra
Bacchanalia piũtur. ℓ Crinemq; rotant: caput agitãt. ℓ Vlulante Priapo. uult om
nino ostẽdere poeta i sacris Bonæ Deæ, oĩa fere fieri a mulieribus:
q̃ fieri cõsueuerãt in bacchanalibus: in qbus (ut diximus in. ii. Saty
ra auctore Liuio) uiri & mulieres nõ gratia sacrorũ, sed cõcubitus
cõueniebãt. nã ibi stupra erãt promiscua ingenuorũ & fœminarũ:
tũ inter se, tũ cũ maribus. ibi aderant sacerdotes Priapi & Cybeles:
multiq; ululatus cymbalorũ, & tympanorũ, & id genus instrumẽ
torũ musicorũ. per quod ait poeta ululãte Priapo. i. sacerdote Pria
pi edente sonos & ululatus musicis instrumẽtis: hoc aũt faciebant
ne quiritantis uox ꝑ uim stuprũ patientis exaudiret. De qbus bac
chanalibus sic meminit Diuus Augustĩ. li. xviii. de ciuitate Dei:
Et tñ eius uelut Dei noĩe per immũdos Dæmones bacchanalia sa
cra, uel potius sacrilegia sunt instituta. de quorum rabiosa turpitu
dine post tam multos annos sic senatus erubuit: ut in urbe roma
Mænades na esse ꝓhiberet. ℓ Mænades: eas Mænades appellat: q; multa bac
chanalibus similia pagerent. Nam Mænades dicuntur Bacchæ a
μαίνομαι: quod idẽ est quod furo. ℓ Cõcubitus: genitiuus est casus.
ℓ Quæ uox: q̃ impudica. ℓ Saltante libidine: titillãte pruritu & ure
dine. ℓ Quãtus torrẽs: hyperbole est. i. quãtus discursus spermatis
collecti ex nimio haustu uini. ℓ Lenonũ ancillas: carpit mulieres tri
bades sui tpis: cõqueriturq; q; in ijsdem sacris Bonæ Deæ: cum co
rona seruãtibus uirginitatẽ daret: nũc ꝓponat tribadibus. ℓ Lau
fella: nomẽ mulieris ĩpudicæ & ebriosæ. de qua alibi. Quantũ Lau
fella bibebat. ℓ Ancillas lenonũ: puellas lenonũ ꝓstitutas. ℓ Prouo
cat: quasi melius libidinatura. ℓ Coxæ pendẽtis: nã q̃ succũbit, subli
mi coxa excipit tribadẽ incũbẽtẽ. ℓ Ipsa. s. Laufalla. ℓ Adorat frictũ:
hoc aũt dicit: qa genibus incuruat ad frictũ. ℓ Medullinæ crissan
Crissari tis: mouẽtis se ad turpitudinẽ. nã crissari mulierũ est: sicuti ceuere
Ceuere uirorũ. ℓ Palmã inter dominas uirtus natalibus æqt: cũ inter mulie
res, inqt, cæteris in rebus, honestisq; officijs nobilitatis rõ habeba
tur, ita, ut semp nobiliores præponant: In hoc tñ obscœno libidi
nis flagitio uictoria & corona tã ignobili, q̃ nobili indifferẽter da
tur: prout quæq; melius libidinata fuerit: nulla prorsus illic habita
ratione nobilitatis. ergo inqt, nullũ illic hĩ discrimen iter mulieres,
sed uirtus. s. libidinãdi & coeundi inter dñas, i. q̃ exercet iter ipsas

mulieres: æquat palmã. i. facit ut ipsa q̃ uictrix sit: æquet natalibus
. i. nobilitati. nã ꝑ natales numero pluratiuo nobilitatẽ itelligimus. **Natales**
unde Corn. Tacitus loquẽs de Cornelio Fusco ait: Corne. Fuscus
ingẽs ætate: clarus natalibus. Sen. ad Luciliũ. Cõditor ille iuris hu
mani, nõ natalibus nos, nec noium claritate distinxit. ℓ Laomedõ
tiades. i. Priamus Laomedõtis filius. ꝑ Priamũ aũt & Nestora oẽs
extremæ senectutis intelligit: speciẽq; pro genere posuit. ℓ Herniæ: **Hernia**
Græci enteroclen & epiplocelen uocãt (auctore Celso) quod nos
herniã. Est n. cũ intestinũ, aut omentũ in sinũ testiculorũ, quẽ Græ
ci oscheon, latini scrotũ appellãt, descẽdit. quo uitio senes maxime **Oscheõ**
laborãt. ℓ Nestoris: Nestor Nelei regis Pyli fuit filius: qui (ut tradit **Scrotũ**
Homerus) tertiã hoium ætatẽ uixit. unde Ouid. in Metamor. Vixi **Nestor**
Annos bis centũ: nũc tertia uiuit' ætas.

℃ QVIA nescit q̃ sint discrimina. i. q̃ sint differẽtiæ inguinis. i. **ASCEn.**
mẽbri genitalis. & capitis. s. horis hoc est tã facile inguen q̃ caput
denudat: uel sicut os uino, ita genitalia libidini exponit. deniq; non
plus reuerẽtiæ capiti, q̃ genitalibus exhibet eo. s. q̃ mordet iam noc
tibus sup. existẽtibus medijs grãdia ostrea: q̃ Venerẽ prouocant.
cũ scilicet. i. qñ unguẽta ꝑfusa mero. i. puro. falerno. i. uino Faler
ni mõtis. spumãt. i. efferuẽt. qa (ut dicit Hieronymus) uenter mero
æstuans facile despumat in libidinẽ, & cũ. i. quãdo. bibitur. s. ab om
nibus illic existentibus. concha. i. amplo uase. & cũ tectũ. i. summi
tas domus ambulat. i. ambulare uidetur. uertigine. i. ꝑp uertiginẽ:
idest capitis ebriosi girationem. & cum mensa exurgit. idest exur
gere ui. cũ lucernis geminis. i. quæ uident' geminæ: cum singulæ
sint. Et postq̃ uideas Romæ tantã immodestiã & tantos excessus in
cibo & potu. dicit poeta figurate, præcipiẽs quod fieri non debere
innuit. sic. I: hoc est uade, & dubita. q. d. nisi stolidus fueris nõ dubi
tabis: sed facile ꝑcipies qua. i. quali. sanna. i. nariũ sonoritate. Tul
la fellatrix illa, seu cunnilinga. sorbeat. i. auide inspiret, & recipiat
ꝑ nares. aera. i. aerẽ. dum os in sordo illo opere occupatũ habet. &
quid. i. q̃ libidinosum uerbũ. Collactea illa mulier: uel Tullia. Colla
ctea. i. q̃ simul est lactata cũ Maura. dicat Mauræ illi mulieri. qa tñ
nomen a patria deductum uidetur: ideo multi uolunt q; Maura sit
nomẽ ancillæ. & Collactea propriũ matronæ. sed nõ conuincit: qa
Galla etiã patriũ uidet: & tñ matronis cõuenit. Præterea dicit notæ.
quod de ancilla nõ diceret, notæ ergo. i. familiari: uel ꝑ crissationẽ
cognitæ. cum. i. quãdo. Maura præterit. i. ꝑtransit ueterem arã Pu
dicitiæ. quod iterũ probat non esse ancillam: qa ancillæ domi dice
ret. Quid aũt dicat ostẽdit ex eo quod faciũt ad arã Pudicitiæ di
cens. Matronæ sup. ponũt hic. i. apud aram Pudicitiæ. noctibus. i.
tpe nocturno. lecticas in qbus se reponant. & micturiunt. i. cũ pru
ritu mingũt hic. & implent effigiẽ. i. simulachrũ Deæ. lõgis sipho
nibus. i. sonitibus mingentium mulierũ longo tẽpore durantibus:
uel meatibus uesicarũ suarũ: qbus ad micturã utũtur. quasi sipho
nibus longis. i. canalibus, q & tubi dñr ꝑ quos aqua emittitur: &
equitant crissando in uices: idest uicissim dũ se mutuo subagitãdo
fricent. Vnde Tribades græco uocabulo a Martiale dicuntur. &
mouẽtur. i. agitantur. Luna existente teste. i. tempore nocturno, cũ
a numine præterq̃ a Luna se uideri putãt. inde. i. ex tali cõfrictione
(id. n. dicitur, licet Valla neget) seu crissatione: per quã semẽ emise
rũt. abeunt domos ad maritos. s. suos. & tu q maritus es uisurus. i.
ꝯsurgis ut uisas magnos amicos. i. diuites & potẽtes. in luce reuer
sa. i. tempore matutino. calcas. i. pedibus conculcas ꝯm Mancinel
lũ urinã ꝯiugis: quã dimisit i tẽplo: ad quod noctu solæ mulieres cõ
ueniũt, interdiu ẽt uiri. unde dicit q; calcas urinã uisurus in tẽplo.
Dictũ. n. est micturiũt hic. Idẽ fere dicit Georgius Valla. sed longe
subtilier & textui magis quadrãs est sententia Calderini sic dicẽtis:
Tu calcas urinã cõiugis. i. cũ uis surgere ad salutãdos diuites ami
cos: tu forte uis prius coire cũ uxore: sed nihil spermatis in ea repe
ris. Nam exhausit lũbos nocturno tẽpore cũ alijs mulieribus. Tu
igitur tantũ calcas eius urinã, & nõ sperma. Hæc ille. Quibus ob
stat uerbũ calcas: quod a calcibus qbus coitus nõ fit nimirũ dedu
citur. Vnde mea sententia est: tu uisurus: idest dum prima luce sur
gis ut uisas & salutes magnos amicos, qui sportulam dant: calcas
urinam coniugis: quam ebria & prurigine ardẽs ex crissatione pre
terita derelquit ante lectũ tuum: ad quem se ex sacris recepit. Nota
Bonæ secreta Deæ &c. Ad grauissima mulierum scelera progredi
tur: quæ contra naturam in locis sacris committebant. Ostendit au
tem in ea re se satyricum esse. nam olim cum Satyræ agerentur, in
troducti erant Dij syluestres, quos Satyros uocant: qui cum essent
lasciui & petulci, gaudebant turpissima quæq; scelera exprobrare.
Cæterum honestis, & pudicis auribus ea res indigna est. Nam liḝ.

cet ideo recitantur huiusmodi peccata, ut uitentur: tamen facilius uitari possunt ab ijs, qui ea nō legunt: neq; in legendis occupatos habent animos. habent.n.ipsa carnalia uitia occultum uenenum: quod dum uitandum prædicatur, penetrat: quo circa paucis rem ab alijs explanatam percurrā. Ordo est: Secreta sup. sacra q̄ olim secrete cū oi scelere fiebāt Bonæ Deæ sic uocatæ, sunt sup. nota. i. ma

gbus hernia. idest. sacculus testiculorum Nestoris, idest. illius uiri: qui secundum Homerū iam tertiam ætatem uixerat: hoc est mentula eius quamuis sit præ senio iam ita contracta: ut hernia, i. sacculus ille laxior effectus emineat, possit incendi.

¶ TVNC: cum oia aperte peragūtur omni amota simulatione. IOAN. BRIT.
¶ Prurigo: libidinis excitatio, oisq; uredo: ¶ Tū fœmina simplex: tūc

Tunc prurigo moræ impatiēs, tū fœmina simplex,
Et pariter toto repetitur clamor ab antro.
Iam fas est, admitte uiros, dormitat adulter.
Illa iubet sumpto iuuenem properare cucullo.
Si nihil est, seruis incurritur, abstulerit spem
Seruorum, ueniet conductus Aquarius, hic si
Quæritur; & desunt homines, mora nulla p ipsam,
Quo minus imposito clunem summittat Asello.
Atq; utinam ritus ueteres & publica saltem
His intacta malis agerentur sacra, sed omnes
Nouerunt Mauri, atq; Indi, quæ Psaltria Penem
Maiorem, q̄ sint duo Cæsaris Anticatones,
Illuc, testiculi sibi conscius unde fugit mus,
Intulerit, ubi uelari pictura iubetur,
Quæcunq; alterius sexus imitata figuram est.
Et quis tunc hoīum contemptor numinis, aut quis
Simpuuium ridere, Numæ, nigrumq; catinum!
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat! sed nunc ad quas non Clodius aras!
Audio quid ueteres olim moneatis amici.
Pone seram cohibe, sed quis custodiet ipsos
Custodes! cauta est, & ab illis incipit uxor.

nifesta. modo. i. postq̄. Fescennia mulier Hispana: pdidit ac indicauit. uel nota sunt secreta Bōæ Deæ. i. nos scimus q̄lia sint, quia scelestissima. cū. idest. quando. tibia q̄ in sacris utendum erat sed ipsæ ad libidinem abutebantur. incitat: idest commouet ad libidinem lumbos: in quibus est libido maxime in uiris. & cum mulieres feruntur. idest agitantur cornu & uino. idest quando more bacchantum post potum cornu inflant. & ad sonum eius agitantur. & cum ipsæ mænades .i. furiosæ mulieres: quasi Baccho sacrificantes: quæ furorem simulabant. rotant. idest in gyrū uoluunt. crinem: idest capillos suos dissolutos. & hoc Priapo illo Deo hortorum & fertilitatis: quā sub spē membri uirilis colebant. ululante: idest cum ululatu resonante: non ꝙ Deus sit ululans: sed ꝙ nomen eius dum inuocatur a mulieribus ululatū ciet. O quantus: idest q̄ uehemēs quasi dicat uehementissimus ardor concubitus inest supp. tunc: quando imago Priapi portatur a potis mulieribus: & eius numen aduocatur. quæ: idest qualis uox: quasi dicat lasciuissima. & hoc libidine: idest tentigine uel libidinis Deo saltante: idest exiliente: uel nutante dum sic nutatur a mulieribus. quantus: idest q̄ magnus est supple. ille: idest notissimus. torrens: idest subito inundans riuus seu fluxus. ueteris meri: idest uini uix in urinam conuersi: & fluentis per crura mulierum madentia: hoc est q̄ abunde putas per impatientiam libidinis in tripudiatione urinam emitti ab illis potis mulieribus. Laufella. id est matrona illa infamis, prouocet ad certamen sodomiticæ libidinis: ancillas lenonum: idest prostitutas. & hoc corona posita: idest constituta uictrici. uel corona pampinea, qua in sacris utebantur. posita: idest deposita. sed prior modus propter frequentia præstat. & tollit: idest aufert ut uictrix. præmia: idest præmiationem: scilicet coronam constitutam coxæ: idest femoris. pendentis: idest quam artificiose pendendo præmium meruit. inferior enim. idest succumbens. superiorē: hoc est incumbentē sublimi coxa, ut dicit Calderinus, excipit. Et ipsa Laufella adorat: idest sm Calderinum & Mancinellum fricando & incumbendo, & genua apte disponendo peragit. Vel secundū Georgi. Val. adorat. i. laudat & colit tanquam rem diuinā. ut uero sententiam meā dicam: scias secundū Vallam adorat esse motu corporis ut genuum flexione, aut nutu capitis honorem exhibere. uū crucē domini, inquit, prudentes adorant: fatui orant. Sensus autem poetæ est: quod dum Laufella est incumbens: tunc ipsa est uictrix: sed succumbens fatetur se uictam a Medullina, quæ tam artificiose incumbit, ut frictum eius adoret. i. ueneretur totius corporis agitatione. Ordo igitur est: Ipsa Laufella tribas & incubatrix peritissima adorat: idest supplex ueneratur toto corpore frictū. i. confricationē Medullinæ. i. illius matronæ, crissantis. .i. apte dum incubit se motātis. uirtus. i. cōstantia & potentia crissandi æquat. i. æquiparat: æq; laudatam facit. palmam. i. uictoriam in tali certamine. natalibus. i. generositati & nobilitati generis: q̄ ꝙ alto loco nati sumus obtinemus. caret aūt nichilo natales sic singulari. Aequat dico inter dominas. i. potentes matronas. Nil simulabitur. idest effingetur ibi ad ludum. idest. simulachrum libidinis: omnia supple opera illa carnalia fient ad uerum cum uero coitu: quibus Laomedontiades. idest Priamus Laomedontis filius. frigidus tuo idest senio. possit incendi, i. inflammari ad libidinē. &

tingit simpliciter oīa agit mulier neq; turpitudinē aliquo pudoris uelamēto tegit. ¶ Repetit clamor: a fœmina expetente adulterū. ¶ A toto antro: ab loco sacrorū occultiore. ¶ Iā fas est: uerba mulierū libidinis ipatiētiū, uocātiūq; uiros intra ædes sacrorū. ¶ Dormitat adulter .i. si adulter dormit: nec uenit: illa iubet iuuenem ad se aliū accersi. ¶ Cucullo: cucullus genus est uestis. de quo abunde dictū est in. iii. Satyra: Veneto, duroq; cucullo. ¶ Si nihil est: subaudi amantiū. ¶ Seruis incurrit. i. ad seruos recurrūt ut cum eis libidinentur. ¶ Aquarius: alij tradūt Aquariū illū dici, q̄ aquā coquo ministrat: quod hois est uilissimi. Aquariū etiam accipi pro eo q publice aquam uēdit: ut Romæ & Venetijs hodie fit. unde Calius ad Ciceronē: Nisi ego cū tabernarijs & aquarijs pugnarē, ciuitatem ueternus occupasset unde & Aq̃rium appellamus signum in zodiaco humectū & imbricū. nam Sole in eo existēte, pluuiæ cadūt in terras. Iulius uero Frontinus de aquæ ductibus ostendit illum dici Aquariū. qui curam habet aquarum ducendarū per urbem. sic. n. scribit: Cuius rei fraus Aq̃riorū est: quos aquas ex priuatis ductibus in priuatorum usum deriuare deprehēdimus. Alibi: Nouus autem Anio uitiabat cæteras aquas: nā cū editissimus ueniat: & in primis abūdās defectioni aliarū succurrit imperitia Aquariorū deducētiū in alienos eius specus. Aquarioli aūt ducebātur mulierū īpudicarū sordidi affeclæ. Apule. in. ii. apologia. Hisce auditis exacerbatus Aquariolus iste uxoris suæ ita ira extumuit. ¶ Atq; utinā ritus: dolet poeta in mulieribus tantā esse libidinis uredinē: ut Deorū etiam tēpla profanēt pudicitiam contemnant: in sacris Bonæ Deę nulla turpitudine abstineāt. ¶ Ritus ueteres: solēnia uetera sacrorū non uiolarent. ¶ Publica sacra: q pro salute populi Ro. celebrabant. Plutarchus. ¶ Mauri: Mauritania i extrema est parte Africæ ad occidentē ad montē Atlātem. ¶ Indi: ppli sunt ad orientē siti ppe Oceani refluxus, & Solis exortus. est enim sensus: Orientales pariter & occidentales nationes nouerūt q Psaltria tulerit Pene maiorem, q̄ sint duo Anticatones Cæsaris illuc. i. ubi sacræ Bonæ Deæ celebrantur. ¶ Psaltria: quæ optime canit. a psallo. i. cano. unde psalmus. i. cātus. & psalteriū instrumentū musicū. q̄s psaltrias græci dixerūt, latini fidicinas appellarūt. ¶ Penē. ueretrū. Penis dicit a pendendo. Nam Penē (auctore Festo) caudam uocabāt. uū offam porcinam cū cauda offam penitam dicebāt. nunc uero Penis capitur pro membro uirili: sicuti etiā cauda salax. ¶ Duo Cæsaris Anticatones: Cicero libellū in laudem Catonis Vticēsis scripserat. Contra Cæsar indignatus duos libros scripsit: quos appellauit Anticatones, de q̄bus ita Suetonius in Cæsare reliq̄t. & de Analogia duos libros: & Anticatones totidem: in q̄bus cōplexus est crimina q̄plurima i Catonē. De Anticatonibus etiam Cicero intellexit quadā epistola ad Atticū sic scribēs: Qualis futura sit Cæsaris uituperatio cōtra laudationē meā pspexi ex eo libro: quē Hircius ad me misit: in quo colligit uitia Catonis. uocabulū est aūt cōpositū ex græco & latino: Nā dictiones (auctore Quintiliano in primo) ex peregrino & nostro cōponunt: ut Epitogium & Anticato. Epitogiū est aūt genus uestis quod togæ superinduebatur. ex ἐπὶ, præpositione græca, & toga formatū est. Anticato uero ab ἀντὶ: quod est cōtra, & Cato. sic aūt dico duo libri in uolumen unum complicati erant. & cōuoluti specie tereti. unde & uolumina

Cucull⁹.
Aq̃rius
Aquariolus
Mauritania
Indi
Psaltria,
Psalmus
Psalteriū
Fidicina
Penis
Offa penita
Epitogiū
Volumē

Iamq; eadem summis pariter, minimisq; libido,
Nec melior, pedibus silicem quæ conterit atrum,
Quam quæ longorum uehitur ceruice Syrorum.
Vt spectet ludos, conducit Oculina uestem,
Conducit comites, sellam, ceruical, amicas,
Nutricem, & flauam, cui det mandata puellam.
Hæc tamen argenti superest quodcunq; paterni
Leuibus athletis, ac uasa nouissima donat.
Multis res angusta domi est, sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum,
Quem dedit hæc, posuitq; modũ. tñ utile quid sit
Prospiciunt aliquando uiri, frigusq;, famemq;
Formica tandem quidam expauere magistra.
Prodiga non sentit pereuntem foemina censum,
Ac uelut exhausta rediuiuus pullulet arca
Nummus, & e pleno semper tollatur aceruo,
Non unquam reputant quanti sibi gaudia cõstent.

uolumina sunt denominata: ut diximus lat us in prima Satyra.
Cui uolumini modo Penem illũ cõparat poeta. ┌ V nde fugit mus:
tantæ pudicitiæ ferunt Bonam Deam fuisse (auctore Macrob o)
ut extra Gynæceum nunquã sit egressa: nec nomẽ eius in publico
fuerit aud tum, nec ui ũ nunquam uiderit, uel a uiro uisa sit. ꝓpter
quod nec uir templũ eius ingreditur. unde Tibullus: Sacra Bonæ
maribus nõ adeunda Deæ. Et
Propert. Foemineæ loca clausa
Deæ, fontisq; piãdos impune &
nullis sacra retacta uiris. & (ut te
statur Seneca) ita mares ab eius
sacris arcebãt: ut picturę quoq;
aialium masculorũ cõtegerent.
Ostendit igit poeta i brutis ma
iorem esse pudorẽ, q̃ in mulieri
bus: q̃s nõ pudeat uetetra in sa
cra Bonæ Deæ inferre: unde fu
giãt ipsi mures: tanq̃ qui sciant
ea sacra omni amota uirili figu
ra celebrari cõsueuisse. ┌ Et quis
tunc hominũ: ut sit sensus: Pri
scis tẽporibus tãta ueneratione
colebãtur Dij: ut nemo unq̃ au
sus sit eorũ ritũ cõtemnere. Nũc
aũt ita ludibrio hñr: ut in omni
bus tẽplis obscęnissima quæq;
fiant. ┌ Numæ: q secundus post
Romulũ rex Romanorũ sacra
plurima instituit: ædẽ Vestæ cõ
fecit: uirgines uestales elegit: Flamines tres: Dialẽ: martialẽ: qrinalẽ:
Simpu s uium Salios Mart s sacerdotes: i sacris fictilibus usus est. ┌ Simpuuiũ: uas
cuius usus erat in sacris. dictũ a fumẽdo: ut scribit Varro. ┌ Catinũ:
Catinũ uas a capiẽdo dictũ. ┌ Patellas fragiles. i. fictiles a frangẽdo. nam &
Patella patella uas erat, quo ẽt utebantur in sacris. unde scribit Valerius,
C. Fabritiũ patellã Deorũ & salinũ habuisse Æmiliũ quoq; Papyrũ
addit cũ hæreditatis noĩe ea accepisset, religionis causa a se abalie
Collis nanda nõ putasse. ┌ Vaticano: collis Vaticanus est appellatus: q eo
Vaticas potitus sit populus Romanus, uatũ rñso expulsis Hetruscis. ┌ Sed
nos nũc ad quas nõ Clodius aras: subaudi accedit. p Clodiũ intelligit
oẽm adulterũ. nam Clodius (ut diximus ex auctoritate Plutarchi i
uita Cæsaris, & Ciceronis in. ii. Satyra) captus amore Põpeæ uxo
ris Cæsaris, sumpto habitu muliebri domũ Cæsaris summi ponti
ficis ingressus est: ubi sacra Bonæ Deæ celebrabant: sicq; ausus est
nulla habita sacrorũ reuerẽtia ea polluere. ┌ Sed nũc. i. temporibus
nostris. ┌ Audio qd ueteres: intelligo, inquit, o amici ueteres quid
nunc moneatis me. s. mulieres custodia in castitate posse cõtineri.
Olim ┌ Olim: tria tpa cõplectitur: pñs ut hoc in loco: & præteritũ. ut illud
Horatij: Olim truncus erã ficulnus inutile lignũ: futurũ: ut illud Vir
gilij: Forsan & hæc olim meminisse iuuabit. Olim itẽ pro: interdum
nõnunq̃ ponit: ut illud Horatianũ: Vt olim dãt crustula blãdi Do
ctores. ┌ Quis custodiet ipsos Custodes: monet poeta nec mulierẽ
tutã esse a custodibus: qñ ab ijs ipsa incipiat. Martialis: Sed positis
custodibus ingens Turba futurorum est, ingeniosus homo es.
ASCEn. ℭ Tunc prurigo moræ impatiẽs &c. Loqtur de eadẽ re: uidelicet
de libidine ad quã excitat: dũ sacra bonæ Deæ iter se tpe nocturno
agũt. Ordo est. Prurigo. i. titigo: incitatio libidinis. est impatiẽs mo
ræ. i. pati nõ põt dilationẽ. tũc. i. qñ sic ꝓuocatæ sunt p ebrietatem:
tripudiationẽ: Priapi inuocationẽ: & cunctationẽ: & summopere p
crissationẽ. tunc est sup. quælibet foemina simplex. i. sm cõmenta
rios imprudẽs: nõ simulata: sed fatua nesciẽs libidinẽ suã tegere. uel
simplex Fœmina. i. cõfitens se foeminã esse, & nihil uirile agens: sed
uirũ desiderãs. Et clamor repetit. i. iterat. pariter. i. simul ab oibus
in toto antro, ad quod crissaturæ ꝯuenerãt. Clamor aũt erat hmõi
ad sacerdotẽ mulierẽ custodẽ ne qs uir accedat obseruantẽ: q Ouid.
dicit. Sacra Bonæ maribus nõ adeũda Deæ. Admitte iã, quasi per
actis sacris, uiros. est. enim fas. Adulter solitus uenire in fine sacro
rũ ad nos. ubi sup. morat: modo dormitat: illa. i. una ex eis sic ipa
tiẽs. iubet p ancillã iuuenẽ ꝓpere. i. celeriter uenire cucullo sumpto:
ne cognoscat. & si nihil est sup. iuuenũ. i. si ancilla nõ põt inuenire
iuuenẽ paratũ coire cũ dña. incurrit. i. incursus fit a dña seruis. i. in
seruos: qbus uis infert: ut coeãt. & si sup. abstuleris spẽ seruorũ. i. di
xerit seruos occupatos esse in rebus domini: nec tũc inueniri posse
quẽq; q futuat. aquarius. i. solitus mercede cõstituta aquã iferre cõ
ductus ad Venerẽ peragendã: ueniet ad dñam. & si h c. i. aquarius.
quærit. i. nõ possit facile reperiri. & si hoies cuiuscq; cõditionis sint,
desunt. nulla mora. i. nulla dilatio est sup. p ipsam. i. q̃tum est in ip
sa dña hoc est si inueniri posset. quo. i. ut. minus. i. nõ. summittat. i.
supponat Asello clunẽ: ut ab Asino subagitetur. Atq; utinã, inqt
poeta. ueterũ ritus sacrorũ. s. a maioribus Romanis: ut a Numa insti
tuti: & nõ peregrini ut Bacchas
naliũ, aut sacrorum Bonæ Deæ:
quos luxuria Romana a græcis
accepit. & saltẽ publica sacra. i.
quæ fiũt p salute reipu. agerent
intacta his. i. hmõi malis. i. scele
ribus. sed oẽs Mauri, atq; Indi
nouerunt. quæ. i. q̃lis. Psaltria. i.
mulier instrumẽtis musicis in sa
cris psallẽs. q̃ inquã: qa uir uide
licet Clodius, & nõ mulier. intu
lerit illuc. i. in ædẽ Bonæ Deæ.
uel ubicunq; sacra Bonæ Deæ
fierẽt: qa Clodius in domũ Cæsa
ris in habitu Psaltriæ ingressus
est. intulerit ergo. i. in illũ locũ.
uñ. i. a quo loco. mus conscius
sibi testiculi. i. sciẽs se testiculos
uirilis sexus hře, fugit. intulerit
dico Penẽ. i. caudã uirilẽ maiorẽ
q̃ sint duo Anticatones Cæsa
ris. i. libri quos Cæsar anti. i. cõ
tra Catonem scripsit: q sane ma
gni erant. & affectate utitur hac cõparatione: ut manifeste Clodiũ
notet nõ sine taxatione Cæsaris. & intulerit ẽt illuc: ubi pictura quę
cunq; imitata est figurã alterius. i. uirilis sexus. iubet uelari. i. occul
tari. ut Sene. quoq; attestat. Ecqs, i. en qs q. d. nullus hominũ erat
sup. tũc apud maiores Romanos cõtemptor numinis. i. diuinitatis
aut qs erat tũc ausus ridere. i. irridere. simpuuiũ. i. modicũ calicem.
Numæ. q. d. nullus. i. quo Numa i sacris usus ẽ. & ut: istituit. Geor.
Val. legit nõ simpuuiũ aut simpulũ: sed uel simpiniũ a simpino uer
bo græco: quod est simul bibo. uel sumpiniũ sm Varronẽ a sumen
do uino: sed sic secũda produceretur. Vñ legi ut plures cum Manci
nello simpuuiũ. & catinũ. i. uas illud fictile. nigrũ. ex terra nigra. &
patella fragiles: qa fictiles: de mõte Vaticino: ubi fiebãt. sed nunc
ad quas aras nõ est. sup. Clodius. i. similis Clodio. in habitu mulie
bri iter matronas: ut eas corrũpat cõuersatus. q. d. ad nullas nõ est
quia ad omnes est. Ego audio quid uos amici ueteres. i. maiores.
nostri moneatis olim dicãtes. oppone adulteris. s. seram. & cohibe.
supple. uxorem & filias: sed quis custodiat modo ipsos custodes.
quasi dicat nemo. quia uxor est cauta: idest callida bene sibi cauẽs
ne prodatur a custodibus scelus suum. & incipit ab illis. s. custodi
bus adulterium, ne postea ab eis accusetur.
ℭ EADEM libido: oẽs, inquit mulieres pauperes iuxta & diui
tes in libidinẽ ruunt. ┌ Pedibus q̃ cõterit. i. quæ lecticanũ gestatur. IOAN.
sed pedibus suis ambulat ac p hoc pauper. ┌ Nec melior: subaudi BRIT.
est, q̃ diues mulier. ┌ Atrum: nigrũ. ┌ Vehitur ceruice. i. gestatur le
ctica a seruis Syrijs. ┌ Longorũ: procerorũ: nã lecticarij quærebant
tur magni & proceri. ┌ Vt spectet ludos: aliud uitiũ notat in mulieri
bus q. s. ambitiose sint, q̃uis pauperes uolũt enim diuites & nobi
les uideri. ┌ Sellam: lecticam intellige: quam ideo conducit, ut no
bilis & potẽs uideatur. Sellam aũt poni ꝓ lectica docuit ante Iuue.
Ostendẽs uacuam & clausam pro cõiuge sellam. ┌ Nutricem: nam
inter ancillas Romani diuites & nobiles habebãt nutrices liberorũ
suorũ. ┌ Flauam puellam: pulchram. nam (ut diximus ante) poetæ
flauũ pulchrũ appellant. uñ Horatius: Phyllidis flaua decoret pa
rentes: Alibi: Si flaua excutitur Cloe: hoc est pulchra. ┌ Hæc tamen Flauus
argenti: licet, inqt, mulier modicas possideat diuitias: tñ quodcũq;
argenti paterni superest. i. quodcunq; est ex censu maiorũ suorũ;
donat athletis. ┌ Athletis: pugilibus. nã ἆθλος certamen significat
ἄθλα uero ceto. ┌ Leuibus: politis & sine pilis, sc p hoc iuuenibus. Athletæ
Nam leue dicimus quod est sine pilis. Macrobius: Leue aũt est: mu
lierũ corpus, quasi frigore naturali denset. ┌ Nouissima uasa: q̃ et Leue
extrema fuerũt ex cẽsu maiorũ. ┌ Multis res angusta domi. subau
di est. licet, inquit mulieres multæ sint paupes: nullo tñ paupertatis
pudore retinent: quominus: sint ꝓdigæ: modũq; fortunarũ suarum
excedãt. nã ille dr pudorẽ paupertatis nõ hře: q nõ timet ne reprehen

Sunt quas Eunuchi imbelles, ac mollia semper
Oscula delectent, & desperatio barbæ,
Et quod abortiuo non est opus, illa uoluptas
Summa tamen, quod iam calida & matura iuuenta
Inguina traduntur medicis, iam pectine nigro,
Ergo expectatos, ac iussos crescere primum
Testiculos, postꝙ̃ cœperunt esse bilibres,
Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus
Conspicuus longe, cunctisq; notabilis intrat
Balnea, nec dubiæ custodem uitis, & horti
Prouocat a domina factus spado. dormiat ille.
Cum domina, sed tu iam durum Posthume, iamq;
Tondẽdum Eunucho Bromium committere noli.

Pudor datur paupertatis, si quid ultra modũ facultatũ fecerit. Nam pudor est timor iustæ reprehẽsionis. ¶ Ad illũ modũ: ad illã mensurã rerũ, quã dedit ei paupertas. Nõ uiuit ꝓ qualitate facultatũ. ¶ Prospiciũt uiri. s. pdigi. ¶ Recidiuus: recidiua ꝑgama appellat Virg. q̃ post casum sint restituta. ¶ Sic nũmus recidiuus q̃si q renascat postꝙ̃ iã perierit. In uetustis codicibus legit̃ rediuiuus: quod ex uetusto renouatũ significare ostẽdit. Fest. Ergo nũmus rediuiuus, q̃si qui renouet̃ & reuiuiscat̃. ¶ Exausta: exinanita. ¶ Pullulet. sumpta methaphora a satis, q̃ cũ e terra, siue arbore exeũt, pullulare dñr. deducto uocabulo a pullo. i. nouello. Horatius pullam appellat myrtum, quæ nouella sit. ¶ Non reputant: nõ cõsiderãt q̃ magno constent uoluptates: q̃s capiunt ex libidine sua.

Recidiuus

Rediuiuus

Pullulare

ASCen. ¶ I A M q; eadẽ &c. Ostendit luxuriã & libidinẽ cõem eẽ omnibus mulieribus Romanis. Ordo est. Eadẽ. i. consimilis & coæqualis libido. est iã. i. tẽpestate nostra. pariter. i. ꝯformiter. summis. i. ꝑdiuitibus mulieribus. & minimis. i. pauꝑrimis. Nec ea mulier pauꝑcula, q̃ cõterit pedibus suis frequẽter eundo silicẽ. i. lapidẽ dux in pauimẽto plateax stratũ. nigrũ. i. lutosum. est melior. i. frugalior, aut castior, q̃ ea q̃ uehit̃. ceruice. i. humeris. Syrorũ. i. seruorũ ex Syria. longorũ. i. ꝑstantium corporũ. i. q̃ potẽtissima matrona q̃ lectica portatur. Oculina. i. mulier pauper: sed uideri cupiẽs & oculorum captatrix. ꝯducit uestem ut spectet ludos. conducit comites. i. pedisse quos, q eam sequant̃. conducit sellam, in q̃ sedeat: cõducit cerulcal: sup quod recumbat. cõducit amicas. i. q̃ se amicas simulẽt, & eius tanq̃ diuitijs amicitiã optare cõducit nutricẽ: q̃ foris simulet se liberos eius nutrire: quos ipsamet domi nutrit. & puellã flauã. i. cõptam flauos capillos habentẽ. cui det ꝑ ipe illo mãdata tanq̃ dña. & tñ. i. q̃uis. s. appetat diues uideri, & põpose uestiri. hoc donat athletis. i. pugilibus. lenibus. i. imberbibus. quodcunq;. i. q̃cquid argenti paterni. i. uasis argentei ex patrimonio derelicti. superest. i. reliquũ est ipsi & uasa nouissima. i. ad nouissimũ custodiẽda: utpote i qb⁹ sacra ꝑagebãt: acerrã & salinũ. aut huiusmodi. Quia uero dixit diuitias luxuriã intulisse & nũc quasi iã pauꝑes esse: uideretur nõ recte dictũ, q eadem libido sit summis & minimis: q̃a deficiẽte causa deficit effectus. Ad hæc respõdet poeta: q pauꝑes q̃dem nũc sint ꝑ libidinem effectæ: sed nullæ seruant pudorẽ. & uerecũdiam decentẽ pauperes: usq; adeo nũc sunt oẽs corrupti. Ordo: Res angusta. i. modica suppellex. est multis domi. i. multæ habẽt parũ diuitiarũ in domo sua: sed nulla habet pudorẽ. i. pudicã uitã paupertatis. i. q̃lẽ paupertas merito faceret. nec sup. ulla metit̃ se ad illũ modũ: quẽ hæc. s. paupertas dedit. i. generauit & posuit. & tñ. i. q̃uis mulieres oẽs sunt ꝓdigæ: uiri prospiciũt aliq̃ñ q̃d sit utile. & q̃dã uiri expauere. i. timuerũ tãdẽ post longã. s. egestatẽ frigus & famẽ & hoc formica magistra. i. exemplo suo mõstrãte. de q̃ ꝓterea q̃ Mãcinellus affert sunt plebei uersiculi: Dũ calor est, & pulchra dies formica laborat: Ne ꝑeat dũ nix uenerit alta fame. Et illud Prouer. vi. Vade ad formicã o piger. & considera uias eius: & disce sapiẽtiã. Quæ cũ nõ habeat ducẽ, nec ꝓceptorẽ, nec principẽ parat i æstate cibũ sibi: & cõgregat i messe q̃d comedat. Sed fœmina ꝓdiga. i. porro agẽs. i. profundẽs & dilapidãs sua nõ sentit cẽsum. i. thesaurũ ꝑeuntẽ. ac ꝑ & nõ reputat. i. recogitat, respicit unq̃. q̃ñ. i. q̃ magno pretio. cõstẽt. i. cõparent̃ sua gaudia. uelut. i. ꝑinde ac si nũmus. i. pecunia ad numerãdũ apta. rediuiuus. i. postq̃ extinctus esset reuiuiscẽs. pullulet. i. per se crescat in arca exhausta a muliere. & quasi numma tollatur. i. auferatur semper e pleno: & non imminuto aceruo: idest cumulo pecuniarum.

IOAN. BRIT. ¶ S V N T q̃s: alia mulierũ ipudicitiã notat: q̃d eunuchis delectent̃. ea. s. rõne ut uoluptates sentiãt: & nõ cõcipiant. uñ illud est Mart. Cur tñ Eunuchos hẽat tua Gellia q̃ris Panice: uult futui Gellia, nõ parere. ¶ Imbelles: sunt. n. ueluti mulieres. ¶ Mollia: q̃si muliebria: cũ Eunuchi sint. ¶ Despatio barbæ: barbã. n. Eunuchi nõ ꝓducũt: q̃d fieri scribit Macr. inopia caloris. Calor. n. ẽ q pilos creat, uñ Eunuchis desuntq; eorũ naturam nullus negauerit frigidiorẽ esse, q̃ uiri. ¶ Et quod abortiuo: alia rõ q̃d spadonibus delectãtur: q̃a nõ concipiãt: ac ꝑ hoc abortiuos nõ faciãt. De abortiuo dictũ est i. ii. Saty. ¶ Illa uoluptas Sũma tñ: est ueluti antipophora: q̃si aliq̃s dixerit quã uoluptatẽ pñt cape ex hmõi Eunuchis: cũ sint male mẽtulati. sed sũma, igi̊t, est uoluptas. q̃a nõ utunt̃ Eunuchis nisi q castrati fuerũt in ætate adoltiore, ut matura habuerit genitalia. ¶ Inguina: ordo est: Inguina matura. i. q̃ creuerũt ad legitimã mẽsurã. ¶ Tradunt̃ medicis ut ide testes excidãt. ¶ Pectine nigro. i. pubescẽte. ¶ Ergo expectatos: mulieres, inq̊t, spadonibus delectant̃, sed eos nõ iubẽt prius castrari, q̃ ad ætatẽ maturã ꝑuenerint. Domitianus tñ mares castrari uetuit: & spadonũ, q residui erãt, apud mãgones ꝑtia moderatus est. ¶ Rapit Heliodorus: nomẽ medici. interꝑtat̃ donũ Solis. ¶ Tõsoris dãno: q̃a nõ lucrabit̃. nã eum nõ tõdebit, cũ barbã (ut diximus) nõ ꝓducat. ¶ Cõspicuus: Penis magnitudine. nã i balneis bene mẽtulati a cinnædis obseruabantur. Ordo aũt est, & sensus: Spado factus a dña. i. q castratus fuit imperãte dña. lõge cõspicuus & notabilis cũctis. s. quẽ cẽs ut ꝑcipuũ spadonẽ & obseruẽt. itrat balnea, & prouocat Penis magnitudine ipsũ. i. Priapũ. i. põt certare cũ Priapo de magnitudine mẽbri. ¶ Custodẽ uitis & horti. i. Priapũ: qui (ut scribit Diodorus i q̃nto) nõ solũ in urbiũ tẽplis: sed i agrestibus quoq; locis tãq̃ uineax, atq; hortorũ custos colit̃: fructuũ fures castigãs. cui Deo sacra cũ risu & ludo fiũt: sicuti & Dionisio patri. Nã antiq̃ fabulãtur eũ filiũ fuisse Dionisij & Veneris: ea ratione, q̃d q uino idulgeãt, sint natura ad Venerẽ ꝓꝑtiores. Asserũt nõnulli priscos illos cũ uellẽt hoium pudẽda occultius noiare Priapũ dixisse: Omitto multa alia q̃ a Diodoro diffusius ꝑscribũt̃. ¶ Dormiat ille: Cũ dña: potes, inq̊t, tolerare, ut Eunuchus, q castratus fuit ætate iã adulta dormiat cũ dña: sed cũ puero a te dilecto & iã maturo ne q̃q̃. ¶ Bromium: puerũ tuũ formosũ: q̃lis fuit Bacchus: q Bromius est appellatus ἀπὸ τοῦ βρέμειν. i. a crepitu & sonitu: q ei tonitru cõtigit cũ natus est.

Heliodorus

Priapus

Bromius

ASCen. ¶ Sunt q̃s &c. Carpit delitias & uoluptates mulierũ. quæ oĩa pro libidine agũt. Ordo est: Sũt sup. mulieres: q̃s Eunuchi. i. emasculati. q testiculos nõ hñt. & idcirco ibelles ad ꝑ̃ationẽ ipotẽtes. & oscula semꝑ mollia. i. sine asperitate barbæ. & despatio barbę delectẽt: & quod nõ est opus abortiuo sup. partu. i. ut faciãt abortũ, quẽ potius facerẽt, q̃ maturũ partũ ederẽt. sed cũ nõ cõcipiãt, nõ est opus abortiuo. illa tñ uoluptas est. i. reputatur a talibus mulieribus summa. q inguina. i. uirilia mẽbra. tradũtur medicis. i. chirurgicis euellẽda. matura. i. quãdo sunt matura. i. pertigerunt iustam mensuram ad generandũ. & hoc iuuenta existente iam calida. i. ad coitũ apta. & pectine nigro. i. pube existẽte nigra, q̃a pubes añ barbã uenit: q̃ nigrescẽte barba statim nasceretur. si nõ euellerent̃ testiculi. ergo cũ ita sit q nõ appetẽt alios: Heliodorus ille castrator ꝑitus. rapit. i. extrahit: euellit. damno. i. ad damnũ: uel cũ damno tonsoris sup. barbæ: quã eunuchus nõ habet, tñ. i. solũmodo. testiculos expectatos ad maturitatẽ. s. ac iussos crescere primũ. i. anteq̃ euellantur. postq̃ cœperũt esse bilibres. i. duarũ librarũ. Talis autẽ iuuenis factus spado a dña. i. ad uotũ dñæ. itrat balnea ꝯspicuus. i. spectabilis lõge & notabilis ꝑ magnitudine mẽtulæ cũctis. & ꝓuocat. i. ꝓuocare potest non dubie sup. de uictoria. i. cõfidenter. custodem uitis & horti. i. Priapũ, q propter magnitudinem mẽbri uirilis Helesponto eiectus erat. De quo Hora. in Sermonibus: Olim truncus eram ficulnus: inutile lignũ: Cũ faber incertus scamnũ faceret ne Priapum. Maluit esse Deum: Deus hinc ego furũ, auiũq; Maxima formido &c. ille talis. i. mollis & bene metulatus. dormiat o Posthume cũ dña. i. cum uxore tua: q̃a libenter admittet eũ. sed o tu Posthume noli cõmittere. i. destinare. Eunucho. i. ut fiat Eunuchus. Bromium seruum tuum iam durũ. i. uirilẽ & robustũ & iam tondendum. i. barbatũ. nõ autem formosum ut Bacchum. q. d. amitteres operam & impensas tuas: q̃a uxor tua nollet cum tali dormire. Non uult ergo poeta dicere id quod Mancinellus: q uidelicet etiam cum Bromio uxor dormire uellet, sed mere oppositũ. & cõiulit ut non alium uxori castrari faciat, q̃ abs quo eam supponi uellet. innuit aũt melius esse ab Eunuchis, q̃ ab adulteris subagitari coniugem illius.

ASCen.

¶ S I

Si gaudet cantu,nullius fibula durat
Vocem uendentis prætoribus,organa semper
In manibus,densi radiant testudine tota
Sardonyces,crispo numerantur pectine chorde,
Quo tenet Hedymeles opā dedit, hūc tenet,hoc se
Solatur,gratoq; indulget basio plectro.
Quædam de numero Lamiarum,ac nomini,alti
Cum,farre,& uino Ianum,Vestamq; togabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare,& fidibus promittere,quid faceret plus
Aegrotante uiro?medicis quid tristibus erga
Filiolum?stetit ante aram,nec turpe putauit
Pro cithara uelare caput,dictataq; uerba
Protulit (ut mos est) & aperta palluit agna.

IOAN. BRIT. ¶ SI gaudet cantu:uaria mulierum studia percurrit poeta earum semper flagellans impudicitiam:si mulier,inquit:citharœdis & cantoribus delectatur : nullus est , qui durare possit , ita defatigantur continuo cantu. ¶ Nullius fibula durat.i. nullus adolescens infibulatus pōt iam diutinum canendi laborem perferre. infibulabantur enim adolescentuli(ut diximus paulo ante):inter dum ualetudinis, interdum uocis conseruandæ gratia:frequens enim coitus facit ut adolescens raucescat. Eius infibulationis rationem hanc scribit esse Celsus : ut cutis quæ supra glandē est extendatur: notetur q; utrinq; lateribus. attramento: qua perferatur si glans a notis libera est , is locus idoneus fibulæ est : tum qua notæ sunt cutis acu filum ducēte transuitur:eiusq; fili capita īter se deligant: quotidieq; id mouetur: donec circa foramina cicatriculæ fiant: ubi hæ cōfirmatæ sunt exempto filo : fibula additur : q̄ quo leuior eo melior est.Erat.n. annullus tenuissimus argēteus, siue aureus. Alij interpretantur q̄ mulieres pretio corrumpant citharœdos & cantores ad coitum: & sic fibulam soluere cogantur:quod falsum est.nam non amat eos mulier ut coeat : sed uoluptatē capiat ex cantu.nam in sequentibus ait: Sed cantet potius,q̄ totam peruolet urbem. Supra uero taxauit eas q̄ citharœdos amarent ad coitū: Soluituris magno comœdi fibula,sunt quæ Chrysogonū cantare uetent. Ergo poeta notat hic mulierem quæ studio citharœdorū canentiū teneretur. ¶ Vocem uendentis prætoribus: prætores enim,qui ludis præerant adolescentes emebant,qui cantica peragerent. ¶ Organa: instrumētū est musicū habens(auctore Festo) chordas. ¶ Densi sardonyces.tota,inquit, cithara laudibus pretiosis adornata est.Onyx gemma est : cui nomen est cō iūctū cū Sarda alio lapide.Nam(ut Suidas ait auctore Plin.) Onyci candor est unguis humani similitudine. Item Chrysoliti & Iaspidis & Sardę uno nōie societas oritur. Sardonycē Ptolemæus a Sardonyce monte Indiæ deriuari scribit , ea usus est primus superior Africanus.auctor est Plin.de quo diximus latius : apud Persium illic : Et natalitia tandem Cum sardonyce albus. ¶ Testudine: idest cithara quā Mercurius primus(teste Eratosthene)ex testudine fecit: quāq; postea Orpheo,siue (ut alij uolunt) Apollini tradidit:cū ab eo contra dono Caduceum accepisset. ¶ Numerantur:percutiuntur , nam numerari uidentur,cum feriuntur,plectro. ¶ Pectine:pecten latine: idest quod græce dicitur plectrum,quo chordæ feriuntur . Virgi. Atq; eadē digitis mox pectine pulsat eburno. Plectrum autem dictum est a πλήττειν: quod est percutio: q̄ chordæ eo percutiantur. Quo.s.pectine. ¶ Hedymeles:nomen fictum citharœdi , nā ἡδὺς significat suauem:& μέλος cantū. ¶ Operam dedit.scilicet cantui. ¶ Hunc tenet:scilicet pectinē. ¶ Quædam de numero Lamiarum .i.nobilium & potentiorum: qualis fuit familia Lamia, quæ nobilissima fuit:deducta origine ab Lamo : qui formiarum rex fuit in Campania. De quo Horatius:Heli uetusto nobilis ab Lamo:Quādo & priores hinc Lamias ferunt Denominatos , & nepotum per memores Genus omne fastos. & cætera. ¶ Cum farre & uino docet Cato in re rustica ca.cxxxiii.quō Iano sacrificaret his uerbis:Iano struem cōmoueto sic:Iane pater te hac strue commouenda bonas p̄ces te precor uti sies uolens propitius mihi, liberisq; meis domo,familiæq; meæ. Mactus hoc ferto, postea uinū Iano dato sic: Iane pater uti te strue cōmouēda bona p̄ces bene p̄catus sum eiusdem rei, ergo macte uino inferiori esto, Oui.in primo Fastor: Ara mihi posita est paruo cōiuncta sacello : Hæc adolet flammis cum strue farra suis. ¶ Vestamq; rogabat:de Vesta: abunde dictū est superioribus Satyris. ¶ An Capitolina togabat:inq̄t,mulier quædam de nobilioribus Ianū & Vestam facto sacrificio: an Pollio citharœdus: cuius cantu delectabatur futurus esset uictor in certamine capitolino. ¶ Quercū capitolinā.i.coronā auernā, q̄ dabatur uictori in certamine capitolino. Mart . O cui Tarpeias licuit contingere quercus. & alibi : Quod pro Tarpeię frōdis honore potest . Nam Domitianus(auctore Tranquil.) instruit quinquennale certamen Capitolino Ioui triplex. musicū,equestre,gymnicum, & aliquanto plurium q̄ nunc est coronatorū. Certabatur et prosa oratione græce,latineq;,ac p̄ter citharœdos,chorocitharistæ quoq; & Psallocitharistæ. ¶ Fidibus.s.suis. ¶ Quid faceret:non plus,inq̄t,anxia esset pro salute mariti ægrotatis:aut filij , q̄ est p cithara: hoc est p ipso citharœdo. ¶ Velare caput.nā qui rem diuinam faciebant ex ueteri instituto caput uelabant . unde apud Virg. Helenus: uates præcipit sic Æneæ:Purpureo uelare comas adopertus amictu : Ne qua inter sanctos ignes in honore Deorum Hostilis facies occurrat. & omnia turbet : Hunc socij morem sacrorum: hūc ipse teneto: Hac casti maneant in religione nepotes. De hoc ritu sacrificandi multa scribit Plutarc. in Problematis. ¶ Dictataq; uerba : ab aruspice .s. qui uouenti uerba dictabat. ¶ Vt mos est:scilicet ut aruspex dictet uerba , & postea proferat qui uotum facit. ¶ Aperta agna: ex cuius extis aruspices futura cognoscebant. ¶ Palluit:solicita quid exta portenderent agnæ.

Margin notes: **Organū** · **Onyx** · **Sardonyx** · **Pectine** · **Plectrū** · **Hedymeles** · **Lamus rex**

ASCEn. ¶ SI gaudet cantu &c. Alijs delitias mulierū taxat: quæ citharœdorum captæ amoribus,eis, & eorū:instris magno utebant pretio. Est tū duplex lectio & sensus hoc loco. Nā alij legunt durat. alij dura est: quod fere in idē redit. ¶ Alij intelligunt q̄ mulieres cātantibus abutant.alij q̄ solo cantu.priores sic cōstruunt. Si sup. mulier gaudet cantu,i.in cithara:aut in alio instro canent. fibula.i.cōnexio subligaris:qua utebātur ad firmitudinē uocis & lateris nullius uendentis prætoribus uocē.est dura sup.satis ut non soluatur.uel durat:q̄a statim p̄posito coitus pretio dissoluit. Posterioris sic: Si matrona diues gaudet.i.oblectatur.cantu.i.cantilenis suauibus.fibula.i.cōnexio subligaris nullius uendentis p̄toribus uocē.i.cantare conductus a prætore solitus,est dura.i.satis robusta ad tenendum firmitudinem lateris & uocis ipsius cantoris: quia licet fibula illius non dissoluatur per coitum:raucescit tamen frequēti cantu. Vnde subdit.organa:idest instrumenta musica,quæ mulier tangit : ut ad ea cantor concinat:semper supple. sunt in manibus mulieris. & sardonices.i.lapilli illi pretiosi. densi:idest dense positi. radiant in tota testudine:idest cithara ex testudine primum inuenta . Alibi utitur in fœmineo genere: Cōducta Paulus agebat Sardonyce.sicut Persius: Et natalitia tandem cū sardonyce albus . Ideo aūt apponit lapillos citharæ:q̄a(ut prius dixi)quisq; ea exornat instrumēta:quorum usu atq; operatione oblectat. unde Virro homo bibax pocula gemmis ornabat. Æneas bellator optimus uaginā: & hic mulier cantu oblectata:testudinem.i.citharam suā.chordæ idest nerui,seu fides citharæ numerantur:idest per numerum pulsantur seu disponūtur.pectine.i.tali instrumento. crispo.i. crispāte.quia ex pilis fere conficitur.sunt qui legant crispæ:ut sit crispæ chordæ. quo.scilicet pectine. Hedymeles:idest suauis ille cātor.dedit aliquādo operam. ipsa:scilicet mulier.tenet hunc:scilicet pectinem : & solatur se hoc. & indulget.idest affectuose præbet plectro uidelicet pectini grato propterea : q̄ eo Hedymeles usus esset. basia : idest lasciua oscula. Quædam supple mulier de numero Lamiarum:idest nobilium:ac pro &. alti:idest nobilis & superbi. sanguinis:idest generis. rogabat idest interrogabat:consulebat Ianum & Vestam numina a Romanis culta cum farre & uino:idest oblatione ex farre , & uino facta. an Pollio citharœdus ille deberet sperare quercū capitolinam: Idest coronam quercinam pro uictoria obtenta in certamine Ioui Capitolino a Domitiano instituto. & an posset ipse promittere sibi coronam illam fidicibus:idest chordis suis sonoris . Quid faceret talis nobilis mulier plus uiro ægrotante:idest si uir ægrotaret: quasi dicat nihil. & quid ipsa faceret plus medicis tristibus ergo filiorum :idest propter morbum incurabilem filioli quasi dicat nihil: ipsa enim stetit ante aram : nec putauit esse turpe uelare caput : idest uelando sacrificare pro cithara:idest citharœdo. & protulit uerba dictata a sacrificulo. ut:idest sicut est mos. & palluit:idest pallida effecta est. agna aperta ab aruspice,ut agnosceret futura : quia nihil salutis significatiuum illic uidit.

Dic mihi nunc quæso, dic antiquissime Diuum,
Respondes his Iane pater? magna otia cœli,
Non est (ut uideo) non est, quid agatur apud vos.
Hæc de comœdis te consulit, illa tragœdum
Commendare uolet, uaricosus fiet aruspex.
Sed cantet potius, q̄ totam peruolet urbem
Audax, & coetus posfit q̄ ferre uirorum.
Cumq; paludatis ducibus præsente marito
Ipsa loqui recta acie, strictisq; mamillis.
Hæc eadem nouit, quid tota fiat in orbe,
Quid Seres, quid Thraces agant, secreta nouercæ,
Et pueri, quis amet, quis decipiatur adulter,
Dicet quis uiduam prægnantem fecerit, & quo
Mense, quibus uerbis concũbat quæq;, modis quot.
Instantem regi Armenio, Parthoq; cometem
Prima uidet, famam, rumoresq; illa recentes
Excipit ad portas, quosdam facit esse Niphatem
In populos, magnoq; illic cuncta arua teneri
Diluuio, nutare urbes, subsidere terras
Quocunq; in triuio, cuicunq; est obuia narrat.
Nec tamen id uitium magis intolerabile. q̄, quod
Vicinos humiles rapere, & concidere loris
Exorata solet, nam si latratibus alti
Rumpuntur somni, fustes huc ocyus inquit,
Afferte, atq; illis dominum iubet ante feriri,
Deinde canem. grauis occursu, teterrima uultu

IOAN. BRIT. ℭ DIC mihi nunc quæso: hac interrogatione ostẽdit tales preces indignas esse q̄ exaudiantur. ¶ Antiquissime Diuum nam habitus est antiquissimus Deorũ. Vnde illud est Ouidij in primo Fastorũ: Me chaos antiq (nã sum res prisca) Vocabant. ¶ Iane pater: hoc uerbũ est ex ritu, nam i sacris Ianum geminum, Ianũ patrem, Ianũ Iunonium inuocabant. Patrẽ aũt quasi Deorũ Deũ. lege Macrobiũ libro primo Saturna. ¶ Magna otia cæli: subaudi sunt. ¶ Hæc de comœdis: comœdi & tragœdi dicuntur: q comœdias & tragœdias agũt. Comici & Tragici q scribunt.

Comœdus. Tragœdus. Comic⁹. Tragic⁹.

¶ Consulit te. s. o Iane. ¶ Varicosus. in hõie, ut in Persiũ diximus: Venæ tumescentes in uarices cõuertũtur: nec i cruribus solum, sed in toto corpore cõspiciuntur. unde Celsus ita scribit: Præter hoc euenit i quorundam uentribus uarices sunt quarũ, qa nulla alia curatio est, q̄ qi cruribus esse cõsueuit &c.

Varices. Varices autem dicũtur ex nimia mora standi puenire. Inde illud est Vatini in Ciceronẽ uaricosũ gloriantẽ se humeris Italiæ ab exilio reportatũ. Vnde ergo tibi uarices? Aruspex igitur cũ exta cõsulit diu stando fit uaricosus.

Aruspex. Aruspex dicebatur, q exta pecudũ ispiceret, ex qbus futura præ noscebat. ab aruga denoiatus

Aruga. nam aruga dr hostia ab hara in qua concludit, & seruatur. Hara aũt est in qua pecora includũtur. ¶ Sed cantet potius: hinc ostẽdit poeta mulieres cantoribus, citharœdisq; delectari ut diximus: nõ ut cũ eis coeant: sed ut ex cantu uoluptatem capiant. Cantet, inqt, potius & cũ cantoribus uersetur q̄ per urbẽ uagetur, sicq; notat mulieres ambulatrices, q semper impudicæ habitæ sunt. Vnde est illud pceptũ Catonis in re rustica: Mulier ne sit ambulatrix. ¶ Ferre coetus uirorũ: uersari magna audacia cum uiris.

Paludamentum. ¶ Cumq; paludatis: paludamẽtũ uestis militaris Imperatoria. Apuleius in prima Apollogia: uerumtamen hæc Diogeni & Antisthenis pera & baculus. quod regibus diadema, quod imperatoribus paludamentũ, quod pontificibus galerũ, quod lituum augurībus. Trangll. in Cæs. Paludamentũ mordicus trahẽs, ne spolio poriref hostis. Id aũt aut albũ, aut purpureũ exeuntibus in pliũ dari solebat. Vnde Valerius lib. primo capite de prodigijs: pullũ Crasso traditũ est paludamentũ, cũ in plium exeuntibus albũ aut purpureum dari soleret. ¶ Strictisq; mamillas: ita coarctatis ut in summo natẽt

Seres. sinu. ¶ Quid Seres: populi Syriæ primi hoium, q noscant: lanicio siluarũ nobiles, pfusam aqua depectẽtes frondiũ caniciẽ. Cœtum reliquorũ mortaliũ fugiũt, cũ cõmertia expetant. Pli. li. vi. ¶ Quid Thraces: populi septẽtrionales. ¶ Regi Armenio, parthoq;: utpote

Comete. imperij Romani hostibus. ¶ Cometẽ instantẽ: exitiũ minatẽ: nã cometas græci uocãt, quas nos crinitas stellas appellamus horrentes crine sanguineo, & comarũ modo in uertice hispidas. Plinius. ¶ Facit Niphatem isse. i. ita rẽ narrãdo disponit. ut faciat Niphatem isse in quosdã populos: Niphates fluuius est Armeniæ. Luca. Armeniusq; tenens uoluptatẽ saxa Niphatem. est ẽt mons eiusdem nois

Niphates. ut scrib. Strabo. ¶ Teneri diluuio. i. inundari, & aquis obrui. ¶ Nutare urbes: terræmotu quati. ¶ Subsidere: introrsum ire. Ouid. Subsidunt ualles. ¶ Nec tamen id uitiũ: nec illud uitiũ uagandi per urbem, & perscrutandi res nouas grauius est, q̄ q iracũdiæ & sæuitiæ uitio laborat. ¶ Rapere: trahere ui. ¶ Vicinos humiles: hoc est pauperes si forte interruptus fuerit ei somnus per canes eorum. ¶ Exortata: etiam exortata. ¶ Solet concidere: uerberare. ¶ Illis: scilicet fustibus. ¶ Dominum: scilicet canis. ¶ Grauis: terrifica.

ASCEN. ℭ DIC mihi nũc q̄so. Quia dictũ est: quod q̄dam mulieres consulunt de salute adulterorũ suorũ: q̄si uero Dij talia curẽt, iucũde alloquit poeta Ianũ pcunctans eũ an ne aliud agendũ habeant Dij, q̄ talibus quæstionibus rñdere. Deinde pgredit ad alias petulãtias mulierũ notãdas. Ordo est: O antiquissime Diuũ. i. Diuorũ Iane. qui añ Saturnũ in Italia regnabas: & principiũ, ac ianua rerũ diceris. q̄so. i. supplex oro. (quod addit ne dux esset uerbũ iperãdi dic, quo bis utit) dic mihi nũc: postq̄ te de talibus cõsulũt mulieres: dic inq̄ o Iane pater Diuũ. rñdes tu his. i. hmõi iterrogationibus mulierũ. q. d. certe si hoc facis, magna sup. sunt otia cæli. Et ut. i. sm qd uideo. nõ est inq̄ quod agat. uel melius. nõ ẽ aliqd quod agatur apud uos. s. Deos cælestes. Nam hæc. s. mulier cõsulit. i. cõsiliũ poscit te. de comœdis. i. de salute, aut uictoria comœdorũ. i. actorũ comœdiarũ. illa. i. alia. uolet commẽdare. i. ptectioni tuæ cõmittere tragœdũ. i. actorem tragœdiarũ. & si oibus aurẽ præbueris aruspex. i. inspector extorũ. arugæ. i. uictimæ, fiet uaricosus. i. uaticibus: hoc est neruis cõtractis ex lõga statione plenus. Sed cãtet potius sup. matrona, q̄ peruolet. i. dissolute uolet p totã urbẽ existẽs audax. & q̄ possit. i. ualeat potens sit. ferre. i. sustinere. coetus. i. cõuẽticula uirorũ. que pro. & q̄ ipsa possit recta. i. erecta facie: cũ tamẽ pudica mulier uultũ demissa pfatur: ut de Didone dr prim. Æneid. & mamillis strictis. i. cõpressis quibusdã fasciis a parte iferiore. ut ostendit Plautus meretrices facere: ut e sinu exiliãt & pateãt. uel (ut Probus legit) siccis. i. uirilibus: nihil lactis maternalis habentibus. loqui cũ ducibus paludatis. i. paludamẽtis ornatibus & hoc marito existente pñte. i. psentia. ut sup. iam frequẽs facit, hæc eadẽ aũt q hoc facit, nouit q fiat i toto orbe: qd Seres populi illi ad Indos: qd Thraces populi ad septẽtrionẽ uergẽtes agãt. Et nouit secreta nouercæ. & pueri. i. qd nouerca cũ priuignis secrete egit. & nouit qs amet, & qs adulter decipiat. & dicet. i. dicere poterit: qa scit quis fecerit uiduã pgnantẽ. i. grauidã. & quo mense. & qbus uerbis. & quõ quæquæ sup. mulieres concũbunt. i. coeunt. Et ipsa uidit prima. i. ante oẽs uiuẽtes. cometẽ. i. sidus crinitũ: aut (ut dñt) caudatũ. instantem. i. mortem minantẽ. aut, si ad sidus refers. minans. regi Armenio: idest Armeniorum. & Partho. i. Parthorum. illa excipit. i. ex ore nunciarũ capit ad portas priusquam recipiantur in urbem: famam & rumores recentes. & facit: idest Prædicat Niphatem fluuium illum isse. idest fluxisse. In quosdam populos & cuncta arua teneri: idest obrui & inundari illic. s. iuxta, Niphatem. magno diluuio. idest inundatione aquarum. & ipsa narrat in quocunq; triuio & cuicunq; est obuia. urbes mutare. idest ex terremotu casum minari. & terras subsidere. idest in abyssum abire: hoc est talis scit omnia & facta & infecta: ut Plaut. in Trinummo de uiris dicit. Nec tamen id uitium. Nunc sæuitiam & inclementiam mulierum taxat. Ordo est: Nec tamen id uitium. s. curiositatis & leuitatis: ac dissolutionis: est magis intolerabile, q̄ q ipsa exorata: idest postq̄ semel est precibus placata uel exorata a uicinis malis. solet rapere: idest ui arripere. & concidere: idest flagellare. loris: idest scuticis, seu flagellis ex corio factis. uicinos humiles: idest infimæ conditionis. nam si somni altii: dest profundi & cerebrum quod altum est ampliter occupantes. rumpuntur: idest interrumpuntur latratibus canum: tũc est ipsa inqt ad lorarios suos: idest, seruos, qui uincula & uirgas custodiunt & exercent afferte ocyus idest ualde cito huc: idest ad me fustes: idest baculos & uirgas magnas. & iubet dominum. i. possessorem canis feriri. i. uapulare: aut cædi illis: scilicet fustibus: & deinde canem. & ipsa grauis. i molesta & aspera ac terribilis occursu, dum cuiq̄ occurrit. & teterrima. i. toruissima, immitissima uultu.

ℭ BALNEA

Balnea nocte subit, conchas, & castra moueri
Nocte iubet, magno gaudet sudare tumultu.
Cum lassata graui ceciderunt brachia massa,
Callidus, & cristae digitos impressit Aliptes,
Ac summum dominae femur exclamare coegit.
Conuiuae miseri interea, somnoq, fameq
Vrgentur, tandem illa venit rubicundula, totum
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur vrna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum rabidam facturus orexim,
Dum redit, & terram luto ferit intestino.
Marmoribus riui properant, aut lata falerno,
Peluis olet, nam sic tanq̃ alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit, & vomit. ergo maritus
Nauseat, atq oculis bilem substringit opertis.

IOAN. BRIT. ¶ BALNEA nocte subit: nam ante coenam lauabantur. ¶ Conchas: uasa quibus utebantur in balneis. ¶ Et castra: quasi castra. i. multam supellectilem. quam secum ferat. ¶ Gaudet sudare: gaudet, inquit i balneis lauari strepitu magno & ambitioso. unde titulus epistolae Senecae in. 8. talis est ubi notat tumultuosam balneorum luxuriam. ¶ Graui massa: graui alterum pondere. nam qui balnea ingrediebantur, quo facilius sudorem elicerent: antequam lauarentur, se exercebant: nunc grauiora onera manibus ferendo: nunc alteres rotando, quã rem Seneca ad Lucilium optime ostendit lib. 8. ubi notat tumultuosam luxuriam balneorũ sic dicens: Cũ fortiores exercentur & manus plũbo graues iactãt: cũ laborãt aut laborantẽ imitãtur, gemitus audio, quoties retentum spiritũ remisserunt sibilos, & acerbissimas respirationes. Idem alibi ad Lucilium loquẽs de exercitationibus: Cursus & cum aliquo põdere manus motae. ergo graui massa. i. graui altere: qui aliud nihil est, q̃ massa plumbea. Dictus

Alteres autem alteres ab ἅλλεσθαι quod est salio. nam saltantes susceptis

Aliptes alteribus exercebantur. Mart. Alterem facili rotat lacerto. ¶ Aliptes unctor ab ἀλείφω quod est ungo. ungebantur enim, qui uolebant lauari. ¶ Callidus: astutus. nam dum ungit mulierem: genitalia manibus maxime palpat, & percutit. Seneca lib. 8. loquens de strepitu balneorum: Cum in aliquem inertem, ac plebeia unctione contentum incidi: audio crepitum illisae manus humeris: quae ut plana prouenerit, aut concaua, ita sonum mutat. Item eadẽ epistola: Aliptum cogita tenuem & stridulam uocem, quo sit notabilior expressam, nec unquam tacentem, nisi dum uellit alas: & alium pro se clamare cogit. ¶ Cristae: genitalibus. ¶ Exclamare: strepitum facere ex percussu manuum. Vnde Mart. Et pueri lutulenta de palaestra Victi uerbere uapulant magistri. ¶ Summum femur: summam partẽ

Femur femoris. nam femur totam coxam appellamus: hoc ex parte exteriorem, & interiorem uno uocabulo. Apuleius lib. x. Metamor. Nam quidam colonus partem uenationis immanis cerui pinguissimum

Femina femur domino illi suo muneri miserat. Femina uero tantum partes interiores. Vnde Apul. eodem lib. Nam si faciem tuam medijs eius feminibus emisens, facile percunctaberis quam grandem tibi demonstret patientiam loquebatur autem de Asino. Pli. autem li. 28. Femina atteri, aduriq equitatu notum est. Apul. in. x. Illam titione candenti inter media femina detroso crudelissime necauit. plerũq tũ femora capiũtur ab auctoribus pro partibus genitalibus. ¶ Cõuiuae miseri: hoc qui illam domi expectant, cum ea coenaturi: ut sit tota ipsa familia. ¶ Interea: dum lauatur. ¶ Tandem: post longam ex

Oenophorum pectationem. ¶ Oenophorum: uas ad ferenda uina οἶνος enim uinũ significat: & φέρω porto. ¶ Sitiens magna cum sit bibens. ¶ Quod tẽditur: quod plenum est. unde & ubera distenta dicimus, quae plena sunt. ¶ Admotũ a pedibus. i. appositũ seruis ut pessimũ. nã pessimũ erat uinũ. qui enim uomere uolebant: uinũ pessimũ bibebant: quale dabatur seruis quod appellabant τρύγιν quod significat uersionem, quae. s. stomachum perturbabat. Id uerbum est apud Martialem. bibit ergo tropin, ut uomat. Hoc autem fiebat ut exinanito stomacho maior edendi excitaretur appetentia. De Apedibus autem diximus in. 1. Satyra illic: Ab octaua Manus bibit. ¶ Sextarius al

Sextarius ter. i. duo sextarij. Est autem Sextarius sexta pars congij. Congius

Congius enim sex capit sextarios. auctor est Prisc. ¶ Ducitur: bibitur. Horat. Ducere nectareos succos. Idem in. 4. carminũ: Sed pressum in cadibus ducere Liberum Si gestas. ¶ Ante cibum. i. ieiuno stomacho contra uinum optimum uomitum coercet. Horat. Vel quod fluentem nauseam coerceat: Metire nobis cecubum. Vinum, inquit Pli. lib. 23. ieiunos bibere nouitio inuento inutilissimum est. Et lib. 29. cap. 1. Potus ieiunorum, ac uomitiones, & rursus per potationes, ac pilorum euiratio instituta resinis eorum. Vbi manifeste talia medicinae instituta irridet. ¶ Rabidam ore. i. rabidum appetitum. orexis enim dictio est graeca: quae appetitum significat: ὄρεξιν enim graece, appeto latine. A Galeno in libro qui inscribitur ὅροι ἰατρικοί: hoc est diffinitiones: quam ad medicinam spectant diffinitur sic: ὄρεξίς ἐστιν πόθος καὶ ἀναζήτησις: hoc est orexis est desiderium, siue appetitus & inquisitio: pro uomitu etiam ponitur. Pli. ad Priscum de Fannia aegrotante pro uomitu sic scribit: Hoc discrimine implicita est insidens febris, tussis, orexis, summa macies, summa defectio. Iuuena. alibi in sequentibus: Hinc surgit orexis: Hic stomacho bilis nã uinum illum pessimum bibebant ut uomerent: sicq euacuato per uomitum stomacho, maior esset edendi appetentia. Vnde Seneca: Vomunt ut edãt, edunt ut uomant. Idem Seneca ad Lucilium loquens de intemperantia mulierum: Non minus inquit, potant, & oleo, & mero uiros prouocant. Aeque inuitis ingesta uisceribus per os reddunt & uinũ omne uomitu remittũt. Orexis

¶ Dum redit: Sensus est & ordo: Sextarius alter ducitur. i. hauritur & bibitur ante cibum facturus rabidam orexim. i. rabidam appetentiam dum redit. s. ex stomacho. i. dum remittitur & uomitur. nam sic per uomitum exinanito stomacho appetitus edendi magnus excitatur. ¶ Luto intestino. i. uino luteo: quod intestina hauserat. luto enim positum est pro luteo. sic Virg. Croceo mutabit uellera luto. & in sequentibus Iuuena. Incude & loto Vicano ad Rhetora misit. Quem locum animaduerti sic legendum: & non luteo: primam enim habet longam. Persius: Surgit tibi lutea pellis. Carmen exametrum luteo non admittit duabus extremis longis, & media correpta. ergo luto pro luteo per synaeresin. Sicut apud Virg in. 6. Aluo pro Alueo: Laxatq sceros, simul accipit aluo. Et Teri pro Terei in Bucolicis, Aut ut mutatos Teri narrauerit artus. ¶ Riui: hyperbolicos quasi riui. ¶ Marmoribus: per sola & pauimenta marmorea. ¶ Aut lata falernum Peluis olet est enim sensus: Vomitus uini ut in terram cadit, aut peluis excipitur. ¶ Olet falerno: oleo & acusatiuo iungitur. Horatius, Pastillos Rufillus olet. & ablatiuo. Ouidi. Non arabo noster capillus olet. ¶ Bibit, & uomit: Mart. Nec coenat prius, aut recumbit: Quam septem: uomuit meros deunces. ¶ Tanquã longus serpens: constat enim serpẽtes uini auidissimas esse auctore Pli. li. 22. & 23. Et idẽ sic ait in Decu. Serpentes cum occasio est, uinum praecipue appetunt: cum alioquin exiguo indigeant potu. ¶ Maritus nauseat. i. marito stomachus subuertitur: & ad uomitum mouetur. Nam nausea proprie appellatur ipsa stomachi subuersio sine tamen uomitu. unde Corne. Cel. lib. 1. Si sine uomitu nausea fuit. Seneca libr. 7. Nausea enim me segnis nec sine exitu torquebat quae bilem mouet, nec effundit. Nauseo autem unum est ex sex uerbis desinentibus in eo, quae primae sunt coniugationis: quae sunt haec Beo, Creo, Meo, Nauseo, Screo, Laqueo cum compositis. Reliqua uero in eo desinentia secundae sunt cõiugationis praeter eo & queo cum compositis, q̃ quartae sunt. ¶ Bilem substringit: sed coleram, inquit, cõpescit conniuẽdo. Oleo Nausea Sex uerba in eo primae cõiugationis

¶ IVBET balnea parari sibi nocte. i. tempore nocturno. & iubet conchas. i. uasa ampla, in quibus lauetur. & castra. i. sarcinulas per modum eorum, qui in castris sunt mouere: quasi ad nouam obsidionem pergat, ita morosa & pomposa cum tot instrumentis balneum intrat. & hoc iterum nocte, ut molestum sit ministris. & ipsa gaudet sudare magno tumultu, dum multos uidet afflictos in obsequio suo. Cum. i. postq̃ brachia eius lassata graui massa. s. plumbea: qua exercebantur in balneis, ceciderunt. i. inclinata sunt. & aliptes. i. unctor. callidus. i. ex industria. errans, & nesciens quomodo ipsi complaceat. impressit cristae. i. summitati uuluae erectae digitos suos & coegit summum femur. i. summam partem femoris. i. inguẽ dominae. exclamare: idest crepitum facere. dum manus eius uncta per membra lubrica agiliter rotatur, & ducitur. Cõuiuae miseri, qui inuitati sunt ad conuiuium: uel ab ipsa: uel a domino. urgentur. i. affliguntur interea: dum ipsa sic in balneis lauatur: somno & fame. illa autem uenit tandem. i. post expectationem, rubicundula. i. subrubens ex calore. & sitiens totum oenophorum. i. uas uinarium: quo ASCen.

Illa tamen grauior, quæ, cum discumpere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoscit Elisæ,
Committit, vates, & comparat inde Maronem,
Atq; alia parte in trutina suspendit Homerum.
Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
Turba tacet, nec causidicus, nec præco loquantur,
Altera nec mulier. verborum tanta cadit vis,
Tot pariter pelues, & tintinabula dicas
Pulsari. iam nemo tubas, atq; æra fatiget.
Vna laboranti poterit succurrere Lunæ.
Imponit finem sapiens & rebus honestis.
Nam si docta nimis cupit, & facunda videri
Crure tenus medio tunicas succingere debet.
Cædere Siluano porcum, quadrante lauari.

uinum affertur, ut inde in pocula diffundatur: quod nimirũ pro tot conuiuis capacissimum erat quod uas tenditur.i. distẽditur: impletur urna plena, admotum.i. aduolutũ. pedibus.i. pueris seruis. per quod, inquit Mancinellus, malum uinum uomitum excitans significat. Sed de hoc in fine huius lectionis disputabo. non enim contrarium illi quod dictum est: q. s. sitiret illud œnophorum: quia hoc solum dicit pro mẽsura exprimẽda: non q ipsa uinum ex illo œnophoro biberet, nisi ut uomat: sed q̃a maior est mẽsura uini seruorum & familiarium, q̃ domini & dominæ. Vomitura autem de illo uase afferri sibi iussit. unde sequitur. de quo. s. œnophoro. ducitur.i. extractus ad dominam fertur. alter.i. secundus sextarius: hoc est duo sextarij: q tertiam partem cõgij unius efficiũt ducitur in quam facturus.i. ut faciat. orexim rabidam.i. appetitũ uehemẽtem ex uomitu procreatum, uel uomitum ipsum. dũ.i. quando ipsa redit ex balneis. & ferit.i. uehementer opplet luto.i. oleto, seu stercore. intestino.i. intestinis profluente. terram.i. dũ ore & podice egerit. & riui micturę & uomitus properant: idest pperanter currũt. marmoribus: idest per parietes domus marmoreę. aut lata peluis in quam recipiunt ministri uomitum & urinam eius olet.i. putet. falerno sup. uino quo deonerari uoluit, ut nouum reciperet. Nam ipsa bibit, & uomit. sic.i. eodem modo. tanq̃.i. ac si longus serpens deciderit in dolia.i. sic dũ uult euomit. ut audiret postq̃ biberit serpentem delapsum & submersum esse in illud dolium unde ipsa bibit. ergo maritus uidens ipsam sic uomentem. nauseat.i. nausea afficitur. & substringit.i. clam constringit ne ipsa percipiat bilem.i. humorem amarum fellis: qui ex indignatione concitatur. & hoc oculis opertis.i. occlusis. dixi Mancinellum & quem fere sequitur Calderinum uelle q malum & seruorum uinum significet: de quo quid sentiam paucis explicabo: quia dixi q lata peluis olet falerno: non uideretur absurdum, si illud œnophorum ad motum pedibus.i. a pedibus uel aduolutum pedibus: nõ allatum manibus p magnitudine, sit replet om falerno, optimo q̃dẽ uino: q̃d nimirũ orexim.i. appetitũ excitat. Nec obstat q dicit eã uomere. q̃a acre uinũ a calida muliere sumptũ facile uomitũ generat: tu legito ut uoles.

IOAN. BRIT. ¶ ILLA tamen grauior: ridendo ait poeta eam maioris esse grauitatis: quæ etiam in cœnis disputet de poetis. Sic Persius: Ecce inter pocula quærunt Romulidæ saturi quid alia poemata narrent. ¶ Perituræ ignoscit Elisæ ita bene historiam ait scriptam a Virgilio de nece Didonis: ut non irascatur ei, q ipsa sibi mortem attulerit, sed ignoscat, laudetq; ut ab ea recte factum ut totum sit in laudem Virgilij qui causas necis optime descripserit. solemus enim irasci, & nullo modo ignoscere cũ quis se interemerit, nulla existente causa honesta. ¶ Elisę.i. Didoni. nam Elisa nomen fuit proprium. Dido uero Pœnorum lingua uiraginem significat, quod in ignem se immiserit. ¶ Committit uates: quasi presentes in certamen deducit: ut alter cũ altero cõcertare possis: nec alter altero sit inferior. Est enim committere idem quod comparare, & in contentionem adducere. Propertius: Et sua cum antiquæ committit scripta puellæ. de cuius significatione uberius illic diximus in. 1. Satyra: Rutulumq; ferocem Committas. ¶ Trutina.i. stathera. Idem enim significat. Vitruuius libro. xi. Id autem ex trutinis: quæ statheræ dicuntur licet considerare: a trutina fit uerbum trutinor Persius: Atq; exporrecto trutinatur uerba labello. ¶ Cedũt grammatici, & rhetores: clamosi sunt, tamen superantur a muliere strepitu uocis. ¶ Rhetores: differt rhethor ab oratore: q ille pcepta artis tradit & docet: hic uero secundũ præcepta artis loquitur. ¶ Nec causidicus: hoc uult: intelligi tantum esse mulieris clamorem: ut opporteat omnes silere dum loquitur etiam qui soleant esse clamosi ut causidici, præcones, & reliquæ mulieres, ac si dicat: Si causidici & præcones loquerentur ea dicente non exaudirentur. tantus est strepitus uocis muliebris: omnes, inquit, tacebunt, quando incassum loquerentur, quia non audirentur. ¶ Tanta uis: tanta copia uerborum. ¶ Cadit: exit ex ore. ¶ Tot pariter: tu dicas uocem illam tam sonoram, tot pelues esse, & tot tintinabula. ¶ Peluis: uas aquarum. in quo uaria perluũtur. unde & nomen. ¶ Nemo fatiget tubas: nemo, inquit, ad succurrendũ Lunę utatur tubis: neq; alio strepitu quando quidem mulier uoce sua omnes uincat strepitus. ¶ Lunæ laboranti: nam (ut scribit Plin. li. 2. cap. 12.) uiri ingentes, inter quos fuit Stesichorus & Pindarus crediderũt Lunam eclypsim, & quasi mortẽ pati excãtationibus: unde ne id Luna pateretur, dissono crepitu succurrebant. Titus Liuius lib. 27. ab urbe condita: Prælium non solito modo, clamore, ac tumultu est, sed ad aliorum uirorũ, equorum, armorumq; sonum disposita in muris Campanorum imbellis multitudo tantum cũ æris crepitu, qualis in defectu Lunæ silenti nocte fieri solet, edidit clamorem. ait ergo poeta tam clamosam esse mulierem ut sine tubis, alijsq; crepitaculis sola facile possit sua uoce Lunæ excantationibus laborãti auxiliari: ne excantationes audiat. Lunã solere ex cãtari docet Virgil. Carmina uel cœlo possunt deducere Lunam. ¶ Imponit finem: non solum, inquit, mulier de poetis iudicat: sed etiam more philosophi præcepta dat de ratione recte uiuendi, ergo & pro etiam imponit finem & modum rebus honestis.i. docet ipsa sapiens & diffinit quid sit honestum, quam utile, quam pulchrum, pronunciandum est risu satyrico. ¶ Nam si docta: ex quo, inquit, sibi usurpat officiũ uirorũ: ut more philosophi de uirtute & honesto disputet: iudicetq; de poetis: debet etiam habitum sumere uiris sapientibus congruũ: & omnia facere, quæ faciunt philosophi & uiri literati: si cupit uideri docta & facunda: ut quemadmodum doctrina uiris parem se facit: ita & habitu sit similis. estq; legendum cum risu: ut manifesta sit sciolæ mulieris irrisio. ¶ Crure tenus medio: talem etiam habitum Oratoris fuisse ostendit Quintil. lib. 11. Tunicæ prioribus oris infra genua paulum posterioribus ad medios poplites usq; perueniant. nam infra mulierum est, supra Centurionum. ¶ Tunicas succingere: aliqui putant legendum esse succidere & non succingere: ut maiorem cum uiris habeat similitudinem: si tunica sit breuiore, & succisa. ¶ Cædere Siluano porcum: debet, inquit, omnia facere, quæ fieri solent a poetis & uiris literatis, qui cum loca solitaria quærant & nemora: ubi sine strepitu commodius possit scribere. Siluano siluarum Deo sacrificant mactantes porcum: uideturque poeta ad id respexisse, cum dixit porcum mactandum Siluano quoniam (ut docet Cato in re rustica) Marti Siluano in silua interdiu in capita singula boum uotum faciebant. Nam Martem Siluanum appellarunt, cui porcum immolabant. Mulieri ad eam rem diuinam adesse non licebat, neque uidere quomodo fieret permittebatur. Vnde nunc poeta per ironiam uidetur hortari mulierem etiam ad sacrificia, quæ a uiris dumtaxat peraguntur. Horatius in epistolis, Siluanum placari lacte sic docet ab agricolis: Tellurem porco Siluanum lacte piabant. De hoc tamen aliquid certius quærendum est. ¶ Quadrante lauari: exigua mercede: quasi lem persoluunt pauperes philosophi. unde Horatius in tertia Satyra irridens stoicum ut miserum & pauperem ait: Quadrantem balneatori daturum: Dum tu quadrante lauatum Rex ibis.

ASCen. ¶ ILLA tamen grauior, quæ cum discumbere cœpit & cætera. Taxat alias petulantias & molestias mulierum: quæ sibi sapientissimæ uisæ, solæ loqui uolunt: & de summis rebus in conuiuis iudicare. Ordo est: Tamen: id est tametsi. multum grauis: id est molesta sit mulier imperiosa & immunda ita euomens ut iam dictum est: tamen illa est grauior: id est molestior, quæ cum cœpit discumbere: id est ad mensam sedere ut comedat, laudabit Virgilium quod bene scrippserit. & ignoscit: id est condolet, uel ueniam dat Elisæ. quæ & Dido appellatur. perituræ: id est cum imprudenter amans perierit. cum qualibet mulier talis uiri qualis Aeneas introducitur, amore capi posset. committit: id est simul in trutinam mittit: hoc est comparat. uates: id est poetas latinos

Margin notes: Peluis; Elisa; Dido; Committere; Trutina; Rhetor; Orator; Siluanus; Locus obscurus

Non habeat matrona, tibi quæ iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum sermone rotato
Torqueat enthymema, nec historias sciat omnes,
Sed quædam ex libris & non intelligat. odi
Hanc ego, quæ repetit, voluitq; Palemonis artem
Seruata semper lege, & ratione loquendi,
Ignotosq; mihi tenet antiquaria versus,
Nec curanda viris opicæ castigat amicæ
Verba, Solœcismum liceat fecisse marito.
Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil
Cum virides gemmas collo circundedit, & cum
Auribus extensis magnos commisit Elenchos.
Intolerabilius nihil est, quam fœmina diues.

latinos cum grecis. & suspendit inde: idest ub una parte in una lance. Maronem: id est Virgilium Maronis filium: quem a Vergilijs potius Vergilium, quam a Virga Virgilium appellatum docet Angelus politianus. Atq; suspendit alia parte: idest pro alia parte. Homerum in trutina. i. statera, seu bilance. Virgil. autem doctissimus est poetarum apud latinas, & Homerus apud græcos. Grammatici quoq; officium est de poetis iudicare, & omnes explanare: ut docet Diomedes. cedūt ipsi mulieri. & rhetores, qui artem dicendi docēt uincūtur ab ea. omnis turba. i. totum conuiuium tacet: dū ipsa. s. loquitur. nec causidicus, nec preco loquatur: cum uterq; loquendo uiuat: nec altera mulier. tāta uis: idest tanta uehemētia uerborum illius unius mulieris cadit. i. decidit ex ore: ut tu dicas: idest quilibet qui adsit dicat: tot pelues: & tot tintinabula pulsari pariter: ut sup. nulla uox audiat. & ideo nemo fatiget. i. fatigare frustra debet iā cū. s. talis loquitur. tubas atq; æra: id est pelues æreas. & tintinabula. idest cymbala ærea. quia: idest sola mulier. poterit. i. satis sit tinnitu uocis suæ succurrere Lunæ laboranti per incantationem. Credebant enim gentiles quod per incantationem Luna posset e cælo deduci. aut in eclypsim trahi. unde est illud Virgilij 1 Bucolicis: Carmina uel cælo possunt deducere Lunam. Remedium autem credebant concrepitum peluium. & tintinabulorum: sicut & nos campanarum sacratarum sonitu cōtra aduersam tempestatem utimur. unde Tibullus: Cantus & e curru Lunam deducere tentat: Et faceret, si non æra repulsa sonent. Ipsa præterea sapiens. i. more philosophorum profitens sapientiam. imponit rebus. &. i. etiam honestis finem. i. ostendit & docet inter bona honesta quod sit summum: quasi reiecto bono uoluptatis & fortunæ de bono honesto. de quo stoici: cæteriq; sapientissimi habiti disputant: tantummodo discutiat. nam si ipsa cupit uideri nimis docta & facunda. ipsa debet succingere tenus medio crure: idest usq; ad medium crus tunicas more, scilicet oratorum: hoc est debet etiā habitu se ostendere. & cædere Siluano Deo porcum more uirorū cum mulieres Cereri sacrificarent. & lauari quadrante more philosophorum. ut ostendit Horati. de stoico dicens Satyra. 3. Dum tu quadrante lauatum Rex ibis.

IOAN. BRIT. ¶ NON habeat: dicendi genus. non sit ea eruditione, ut ex arte possit dicere: cognoscatq; genera dicendi: quæ tria sunt grande, mediocre, & humile. sic & Martia optat esse uxorem suam: Sit mihi

Enthymema uerna satur, & nō doctissima ꝯiux. ¶ Torqueat enthymema: enthymema est syllogismus imperfectus. dictū ab eo qđ in mēte relinquitur obseruatio unius propositionis hoc modo. Non oportet dati pecunias Aeschini: etenim Pisistratus cum cepisset: tyrannum se fecit relictum est autem in mente: Igitur Æschines quoq; capiens pecunias tyrannum se faciet: hac de causa Iuuenalis curtum dixit enthymema: quod totum non sit explicatum: sed quod pars in mente sit relicta. unde Quintil. ait: Alij enthymema rhetoricum syllogismum: alij imperfectum syllogismum uocauere: quia nec distinctis: nec totidem partibus concluderetur. Enthymema intellectū unum habet: quo omnia mente concepta significat. Enthymema enim idem est, quod cogitatio siue commentum & commentatio. Quatuor esse instrumenta retulerunt antiqui, per quæ in animis hominū generatur fides: Syllogismum, scilicet inductionem, enthymema & exemplum quorum duo dialectices sunt propria. Syllogismus, atq; inductio. reliqua autem rhetorices. Est igitur Enthymema genus argumentationis: quo oratores pluribus modis utuntur per simile: contrarium: complexionem: conuersionem: gradationē: commutationem: diuisionem: expeditionem: subiectionem: compensationem: & frequentationem. Per simile aut maius aut minus hoc modo enthymema fiet. Si iure occisi sunt Gracchi, & Saturninus, qui in pari causa fuit: iure occisus est. Item si mercede dignatur, qui militem sit tutatus, non ne & qui seruauerit imperatorem? Per cōtrarium, Eum quem nihil accusas, damnas. Bene quem meritum autumas, male mereri iudicas. Per complexionem. Si hominibus mala euenerint, non incusandus est Deus. Nam si boni sunt in aduersa fortuna fient meliores. Sin mali. aut se corrigent, aut iuste punientur. Per conuersionem. Complexioni contrarium enthymema efficitur ita ut superiora diluat. hoc modo. Deus utiq; accusandus est, si hominibus mala euenerint nam si boni sunt, nec castigari debent, nec punitione dignantur. Si mali in aduersa fortuna nō fient meliores. Per gradationem hoc pacto enthymema formatur. Industria Scipioni uirtutē parauit, uirtus gloriam, gloria æmulationem, inimicitiam æmulatio: idustria igit Scipioni parauit inimicos. Per cōmutationē ita. Quæ de Pompeio dicuntur dici non possunt. Quę autē dici possunt. non dicuntur. Per diuisionem. Quid ego nunc uobis de meis meritis predicem? nam ea si meministis, obtundam. Si obliti estis, nihil mihi credetis. Per expeditionem siue partium enumerationem hoc modo. Necesse est, cum constet hunc quē tenes fundum, meum fuisse: ut ostendas aut a me illius causam habuisse: aut lōgo tempore præscripsisse. Atqui cum eum fundum uacuum possederim: non potuisti præscribere: nullam præterea a me illius in causam habuisti. Relinquitur ergo eum fundum ad me pertinere. Per subiectionē ita. A quo hic ausit suis in periculis auxilium implorare, qui patriæ salutem neglexit? An ab agnatis amicisue. At ij merito illi inimici sunt facti: nec quisq̄ eorum est: qui se huius agnatum, amicū ue dici turpe non putet. An se conuertet ad ciues? At illi uelut inutilem, atq; ingratum optimo iure extra fines eijcient. An immortalis Dei fauorem implorabitur? Atq; & Deus ipse ingrati serui preces reiecit, eumq; damnatum tortoribus excruciandum tradidit. Per compensationem. Magnus labor, magna pericula obijciūtur. At immortalis gloria ex his erit consecutura. Per frequētationem hoc modo: A quo tandem abest iste uitio: quid est cur iudicio eum uelitis liberare? Suæ pudicitiæ proditor est, insidiator alienæ, cupidus, intemperans, petulans, superbus, impius, in parentes ingratus, in amicos infestus, in cognatos, in supiores ꝯtumax, in ęquos, & pares fastidiosus, in inferiores crudelis, deniq; omnes intolerabilis. ¶ Torqueat: iaculetur in aduersarium. ¶ Rotato sermone. i. celeri & breuibus comprehenso. ¶ Palæmonis: tantæ (ut testatur Suetonius de claris grammaticis) arrogantiæ fuit Rhemius hic Palæmon Vincentinus: ut de se diuinasse diceret Virgilium, cum dixit: Tantū uicine Palemon. uoluit uidelicet poetarū arbiter fieret, Varronē porcū literarū appellabat, literas dicebat secū esse natas, & secū morituras. ¶ Antiquaria: qui uerba ab usu remota, & pene ex auctorata scrutantur: quasi inde eruditionis famam aucupantes, antiquarij appellantur. Quinti. eos irridet sic: Famam eruditionis affectabāt ut quædam soli scire uiderentur, Cacozelos autem & antiquarios ut diuerso genere uitiosos pari studio spreuit (auctore Tranquil.) Augustus. Nam Cacozeli latine disci posse uidentur mali affectatores, æmulatoresq;. Quintil. lib. 8. ait Cacozelon malam esse affectationem, per omne dicendi genus peccantem. Nam tumidas, & exilia, & prædulcia, & abundantia, & accersitas, & exultantia sub idem nomen cadunt. ¶ Nec curanda uiris: illam etiam, inquit, odi q̄ exquisitæ est diligentiæ circa studia: ut etiam amicæ barbarismos (rem sane minimam) castiget: quod uiris etiam negligendum sit, cum ab amicis tale quid committatur. ¶ Opicæ: barbare & ueluti incultæ latinitatis. unde illud est Catonis apud Plin. lib. 29. græculos insectantis: Nos quoq; dictitant barbaros & spurios, nosq; magis q̄ alios Opicorum appellatione fœdant, De Opico dictum in tertia Satyra: Et diuina Opici rodebant carmina mures. ¶ Solœcismum: Solecismus est (ut docet Cicero ad Herennium) cum uerbis pluribus consequens uerbum superiori non accommodatur. Asinius Capito in literis, quas ad Clodium Thuscum dedit hisce uerbis diffinit: Solœcismus est, inquit, impar & inconueniens compositura partium orationis: cum græcum autem uocabulum sit Solœcismus, an attici homines, qui elegantius locuti sunt usi eo sint quęri solet. Sed non, inquit. Aulus Gellius, neq; Solœcismū, neq; Barbarismum apud grecorū idoneos adhuc inuenimus. Nam sicut barbaron ita Solœcon dixerunt. Nostri quoq; antiquiores solœcon sa

Antiquarius

Cacozelus

Solœcismus

Interea fœda aspectu, ridendaq; multo
Pane tumet facies, aut pinguia poppæana
Spirat, & hinc miseri viscantur labra mariti.
Ad mœchum veniet lota cute, quando videri
Vult formosa domi? mœchis foliata parantur.
His emitur quicquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit.
Incipit agnosci, atq; illo tunc lacte fouetur,
Propter quod secum comites educit asellas,
Exul hyperboreum si dimittatur ad axem.
Sed quæ mutatis inducitur, atq; fouetur
Tot medicaminibus coctæq; siliginis offas
Accipit, & madidæ, facies dicetur, an vlcus?

esse Soloecismum haud scio an unquã dixerint quod si ita est, neq; in greca, neq; in latina lingua Soloecismus probe dicitur, a uetustioribus autem latinis Stribiligo dicebatur: a uersura uidelicet & prauitate tortuosę orationis tanq̃ strebiligo quędam. Nam στρέβλω apud græcos torqueo, ac deprauo significat unde & Scribilita appellata est: quod in circuitu ad restis modũ torqueretur: unde a nostris torta appellata est Mar. Circumlata diu mensis scribilita secundis Vrebat nimio sæua calore manus. De Soloecismo autẽ multa tum Quinti. l. 1. tum Diomedes grammaticus. ⁋ Liceat soloecisse marito: non sic, inquit, tam docta ut intelligat cum maritus incongrue loquitur. Sic & Martia. (ut diximus) optat esse uxorem suam: Sit mihi uerna Satur & non doctissima coniux. ⁋ Nil non permittit sibi: mira inquit, est mulierum impudentia, quæ omnia sibi licere putant: quãdoquidem nec eas pudet circa collum gemmas gestare: & auribus uniones suspẽdere ⁋ Virides gẽmas: smaragdos intelligit, quibus ait Plinius nihil comparatum omnino uiridius uirere. ⁋ Commisit auribus: idest suspendit. Vnde Seneca in. 7. de beneficijs: Video uniones non singulos singulis comparatos: iam enim exercitatæ aures oneri ferendo sunt. ⁋ Elenchos: Plinius libro. 9. cap. 35. Vniones fastigata longitudine elenchos appellat: hos, inquit, digitis suspendere & binos ac ternos auribus fœminarum gloria est.

Stribiligo Scribilita

Elẽchus

ASCen. ❡ N O N habeat &cę. Prosequitur inceptum. Ordo est: Matrona quæ recumbit. i. sedet iuncta tibi per coniugium, seu matrimonium non habeat genus dicendi. i. non sit perita artis dicendi ita: ut sciat in uno genere sermonis uersari: aut non sup. torqueat. i. uiolenter, exprimat ore rotato. i. circumuoluto. & concussa lingua. qua quibus pathos seu affectio exprimenda est uti solent. enthymema curtum. i. succinctum in quo deest altera propositionum: ut fiat syllogismus perfectus. fit autem potissimum expugnãtibus inter se sententijs: & fere per interrogationem. quale est illud: Antonium priuatum ferre non potuistis: hunc imperatorem feretis, nec coniux tua sciat omnes historias: sed sciat quædam ad historiam pertinentia, ne omnino elinguis & ignara rerum sit ex libris alij exponunt ex. i. extra libros: hoc est sine libris. Alij ex libris quos legere permittitur, sed non intelligere ad unguem. unde sequitur: & non intelligat. Odi. i. odio prosequor. hanc. i. eam quæ repetit & uoluit artẽ Palæmonis illius grammatici peritissimi: sed arrogantissimi. & hoc lege loquendi. & ratione loquendi. i. arte grammatica, seruata. i. obseruata semper ab ea. q; pro &. quæ supp. existens antiquaria. i. antiquitatis amatrix. tenet uersus ex antiquis, aut annalibus ignotos mihi. qui mei temporis uerbis utor. Nec pro & non. & quę castigat amicæ. i. alteri matronæ familiari. & amicæ opicę. i. barbaræ adhuc ineptæ uerba quædam minus culta, non curanda. i. non animaduertenda uiris: quia mulieres multis in locis etiam apud barbaros exquisitiores. morosiores: & cultiores sunt in sermone, q̃ uiri. liceat ipsa permittente & non curante uiro facere Soloecismum: idest ineptum & semibaebarum sermonem. hoc autem non dicit poeta: quasi precetur ut saltem parcat marito si uitiose loquatur: sed quia contemnit sermonem uiri. Mulier, cum. i. postquam, circumdedit collo suo uirides gemmas: idest smaragdos. & cum. i. postquam commisit auribus: id est auriculis suis extensis. i. late patentibus magnos elenchos: idest oblongas uniones. nil non permittit sibi: idest omnia permittit sibi. & putat nil supple esse turpe sibi. unde nihil est intolerabilius, q̃ fœmina diues: opibus scilicet confisa suis.

IOAN. BRIT. ❡ I N T E R E A fœda aspectu: insurgit poeta in mulieres cutem curantes, & faciem expoliẽtes, ut adulteris placeant. ⁋ Interea: idest mulier dum sibi omnia permittit, indulgetq;, totam faciem domi linit medicamentis & operit: ut tenera & candida cutis fiat: atque ita a marito amplexu & osculis interea fouetur: cum uero ad mœchũ proficiscitur, deponit linteola, & medicamenta, exeritque curatam faciem. Ordo autem est: Interea facies fœda aspectu, & ridenda tumet multo pane: hoc est pane madido lacte asinino. Nam eo lacte cutem in facie erugari & tenerescere, candoremq; custodiri putant, auctor est Plinius. quod fieri solitum ab Othone sic scribit Tranquillus: quod pane madido faciem linere consueuerit. ubi intelligendum panem fuisse lacte asinino maceratum: sicut diximus illic: Et pressum in facie digitis extendere panem. ⁋ Pinguia Poppæana Spirat: alij poppęana medicamenta esse intelligunt: idest offas panis madidi lacte asinino: ut sit idem bis repetitum: multo pane tumet facies, & pinguia poppæana spirat. Ego uero unguẽta fuisse interpretor his rationibus & quod pinguia dixit, & spirat. Nam unguenti est esse pingue, & suauis odoris. ex pane autem macerato lacte asinino, neque odor ullus habetur, neque pingue. unguentum igitur expone pretiosissimum: quod ipsa Poppæa Neronis uxor adinuenerit, usaque sit. Nam & unguentorum usus fuit apud mulieres ut placerent, sequitur enim: Mœchis foliata parantur. ut ita appellata sint poppęana a Poppęa quemadmodum: Cosmaina a Cosmo: & Niceroniana a Nicerote ꝯfectoribus & magistris. ⁋ Spirat fragrat, & olet. ⁋ Et hic miseri uiscant: hic maxime idignatur poeta: qđ mulier se polliat: nõ ut marito placeat sed amatori tantũ. Nam medicamẽta illa e facie non lauat domi: parum curans an placeat marito unde, inquit. labra mariti uiscantur, cum eam osculatur. ⁋ Lota cute: elotis e uultu medicamentis. ⁋ Quando uideri Vult formosa domi? cum interrogatione legendum est. ut sit: Nunquam curat uideri formosa apud maritum. ⁋ Foliata unguenta nardina. nam ea pretiosissima habebantur: quæ ex folijs & spicis nardi fiebant. Vnde Plinius de folio nardi Plura dicere par est, ut principali in unguentis. inde addit: Cacumina nardi in aristas se spargunt, ideo gemina dote nardi spicas, ac folia celebrant. Idem alibi ait: Vnguentum regale appellatum, quod Parthorum regibus ita temperatur. Constat myrobalano, costo, amomo, cinamomo, comaco, cardamomo, nardi spica, maro, myrrha & cætera. Vnde spicatum unguentum dicebatur, quod ex spicis fieret. De quo Diuus Marcus in euangelio mentionem fecit: Et attulit alabastrum unguenti spicati, ubi loco deprauato legitur pistaci: quod omnino culpa librariorum factum est: qui parum curiosi pistaci pro spicati transmutatis literis scripsere. totidem enim, eædemq; literæ sunt in dictione pistaci, quæ in spicati, itaq; locus est emendandus cum unguentum dicatur spicatum ab ipsis spicis nardi, & non pistacum. ⁋ Parantur mœchis: ac si dicat: non tam marito. uult, inquit, per unguenta placere, & grata esse amatoribus suis. bene autem ait paratur. unguenta enim inuenta sunt ad alienam uoluptatem. etenim qui odorem gerit ipse non sentit. ⁋ His emitur: idest ab his mulieribus. ⁋ Indi mittis: ex India enim multi ex huiusmodi odoribus habentur: unde sic Plinius de Costo, & Nardo loquens: Radix & folium Indis ex maxima pretio. ⁋ Graciles: tenues corpore & non pulposi. sic etiam appellauit Mauros: Et nigri manus ossea Mauri: qui ossa tantum habere uidetur, quam sint exili & macilento corpore: hocq; ratione nimij æstus, qui macilenti causa est, sicut humor pinguedinis. ⁋ Aperit uultum: amotis linteolis, & medicamentis. ⁋ Tectoria, ironicos integumenta illa medicamentorum. sumpta metaphora a parietibus, qui tectorijs cooperiuntur, ut sint pulchriores. nam tectorium appellatur incrustatio illa ex calce, quæ parietem reddit leuigatiorem. de quo pleraq; diximus apud Persium illic: Tectoria linguæ. ⁋ Illo lacte: ad illud respicit quod ait Plinius (ut ante diximus) cutem in facie erugari & tenerescere, & candorem custodiri lacte Asinino: notumque quasdam quotidie septingentas custodito numero fouere: Poppęa hoc uxor Neronis principis instituit: balneorum quoque sic solium temperato asinorum gregibus ob hoc eam comitantibus. ⁋ Exul: tanta, inquit, est decoris affectatio: ut quocunq; etiam migrandum fuerit in erumnis etiam uoluptatibus indulgeat. ⁋ Axem hyperboreum: idest septentrionales regiones. Solinus scribit Hyperboreos incolere ultra Aquilonem: apud quos mundi cardines esse credunt Domus sunt nemora: in diem arbores uictum subministrant. Dicti Hyperborei: id est Superaquilonares. uetustas enim Hyperboreos uocauit incolas locorum, quę super Scythiam

Poppæanum

Vnguentum spicatum

Locus deprauatus i euãgelio

Tectorium

Hyperborei

sunt,

funt, quafi originem Boreæ introrfum recedendo tranfiffent, ℞ Sed quæ mutatis: ordo eft. Sed facie quæ inducitur, & fouetur tot medicaminibus mutatis. & accipit offas filiginis coctæ & madidę: dicetur ne facies an ulcus: Legendum cum interrogatione: quafi dicat ulcus potius dicendum eft, q̃ facies. nam & ulcera eodem mo do emplaftris, & medicamentis foueri folent. ℞ Offas coctæ filigi nis, i. fruftra uanis cofti, & mace rati lacte afinino. nã appellatio ne offę itelligimus frufta panis, carnis, cafei, & huiufmodi rerũ unde dicimus offam porcinam .i. fruftum carnis porcinæ unde Iuuenalis Satyra fecunda: Et pa truo fimiles effundere offas. Per fius item appellauit globum car minum offas illic: Carminis of fas Ingens. item Plinius inquit, amygdalas contufas, & ia of fam redactas. ℞ Siliginis genus tritici ex quo fit panis delicatiffi mus, de quo plura ante.

Offa **Siligo**

ASCen. ℂ INTEREA fœda &c. Re citat alia in muliere potiffimum diuite intolerabilia: q̃ fcilicet fuc co ut fandice & cerufa: aut lacte afinino: & ftercore canino faciẽ illiniens: labra marito conglutis nat ac uifcat mœchis aut adulte ris lota & uncta occurrat. Ordo eft: Interea dum fic mulier diues omnia fibi permittit & licere pu tat: facies eius fœda afpectu. i. ad afpiciendum. q̃ pro &. ridenda .i. irridenda. tumet multo pane intincto. f. lacte afinino: quo cu tis firma & nitida efficitur. & fpi rat pinguia poppæana. i. emittit odorem pinguium unguento rũ: quæ Poppæa Neronis uxor inuenit. & labra miferi mariti ui fcantur. i. conglutinantur. hinc: ideft ab his unguentis. Ipfa au tem ueniet ad mœchũ: ideft adul terum cute exiftẽte lota. i. nitida, & terfa a fucco mundata. Quãs do uult uideri formofa domi? in terrogatiue pofitum eft: quafi di cat nunquam. fed foliata. i. con fectiones unguentorum paran tur mœchis. i. dũ ire uult ad mę chos utitur foliatis. Et quicquid mos Indi graciles, i. macilẽti. mit titis huic. i. ad nos: uidelicet Ro mam: emitur a muliere his fcilicet mœchis illis ornata & uncta complaceat: uel ut donet: quod minus placet: quia fenfus eft: domi omnino negligit cultũ, & mundiciam. emit tamen ornamenta quę cunq; ab Indis aduehuntur, ut ornetur exitura ad mœchum. Tan dem. i. poftquam diu fucata inceffit, & fucum mutare uult: aut dũ, uetula efficitur ipfa aperit. i. retegit. uultum. i. faciem. & reponit: ideft aufert. prima tectoria: ideft cooperimenta. funt autem tectoria pro prie incruftationes, quibus muri & parietes ruinofi obteguntur: ut nouam faciem habeant. & ita eft iucunda metaphora: quia ficut murus ruinofus ex uetuftate fi tectoria auferantur, cadutus & fif furis plenus apparet: ita facies uetulæ ablato fuco rugofa & tetra: atq; pro &. Ideo ipfa fouetur eo lacte fcilicet afinarum: propter quod fcilicet lac habendum recens: ipfa educit fecum afellas comi ter: ficut Poppæa facere folebat. fi ipfa exul: ideft extra folum patri um iens dimittatur ad axem Hyperboreum: ideft ad polum fepten trionalem: ideft licet eundum fit ad extremas oras mundi. Sed ea fpecies fupple oris quæ inducitur: ideft farcitur & fuperducitur, at que fouetur tot mutatis: ideft uarijs a e diuerfis medicaminibus: uel toties appofitis: ficut emplaftra ulceribus mutari folent. & quæ ac cepit offas: ideft madida frufta filiginis coctæ & madidæ, ut rugæ

Eft operæ pretium penitus cognofcere toto
Quid faciant, agitentq; die, fi nocte maritus
Auerfus iacuit, periit libraria, ponunt
Cofmetæ tunicas; tarde ueniffe liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere fomni
Cogitur, hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
Hic fcutica, funt quæ tortoribus annua præftent.
Verberat, atq; obiter faciem linit, audit amicas,
Aut latum pictæ veftis confiderat aurum,
Et cædens longi relegit tranfacta diurni,
Et cædit, donec lasfis cædentibus, exi
Intonat horrendum iam cognitione peracta
Profectura domo ficula non mitior aula.
Nam fi conftituit, folitoq; decentius optat
Ornari, & properat, iamq; expectatur in hortis
Aut apud Ifiacæ potius facraria lenæ.
Componit crinem laceratis ipfa capillis
Nuda humeros Pfecas infelix, nudifq; mamillis.
Altior hic quare cincinnus taurea punit
Continuo flexi crimen, facinufq; capilli.
Quid Pfecas admifit? quæ nam eft hic culpa puellæ
Si tibi difplicuit nafus tuus altera leuum
Extendit, pectitq; comas, & voluit in orbem.
Eft in confilio matrona, admotaq; lanis
Emerita quæ ceffat acu, fententia prima
Huius erit, poft hanc ætate, atq; arte minores
Cenfebunt, tanquam famæ difcrimen agatur,
Aut animæ, tanti eft quærendi cura decoris,
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altũ
Ædificat caput, Andromachen a fronte videbis,
Poft minor eft. aliam credas; cedo, fi breue parui
Sortita eft lateris fpatium, breuiorq; videtur
Virgine pygmæa nullis adiuta cothurnis,
Et leuis erecta confurgit ad ofcula planta.
Culla q̃iri cura intrea, nec mentio fiet
Damnorum, viuit tanquam vicina marito

reficiantur: dicetur facies an ulcus. q. d. uidetur q̃ potius ulcus.

IOAN. BRIT. ℂ AVERSVS: ab uxore. fi forte, inquit, maritus nocte cum ea non concubuerit, indignata fæuitiam in feruos exercet. ℞ Periit libraria: cum enim maritum animaduertere non poffit, in familiam fæuit. Libraria autem dicta eft a libris, quos dominæ exfcriberet. Sic & librarius, qui domino exfcribebant. unde Tranquillus in Vefpafiano ita fcribit: Poft uxo ris exceffum Cenidẽ Antoniæ li bertam, & a manu dilectã quon dam ubi reuocauit in contuber nium &cæ. Amianus Marcelli nus de Amanuenfi muliere in decimo octauo fic meminit: Qui bus literis occulte quantum fie ri potuit miffis: ancilla quam do mina dictante perfcripferat exẽ plum ferens, chartulam perdi dit. Plinius libro feptimo loquẽs de Cæfare: Epiftolas uero tanta rum rerum quaternas pariter li brarijs dictare, aut fi nihil aliud ageret feptenas. Cicero etiam Ci ceronis filius ad Tyronem ita fcribit: Peto a te, ut quam celer rime mihi librarius mittatur, ma xime quidem græcus. multum enim mihi eripitur operæ in ex fcribendis hypomnematicis: nifi forte uocabulum deducatur a libra: ut libraria ancilla dicere tur: quę difpartiendis penfis prę effet. Librariam etiam eleganter dicimus quam gręco uocabulo bibliothecam appellamus. Gel lius in noctibus atticis libro quĩ to capite quarto: In libraria ego & paulus confederamus. Cice ro in primo de Legibus: Cuius loquacitas habet aliquid argu tiarum: ne id tamen ex illa erudi ta græcorum copia: fed ex libra riolis latinis. ℞ Ponunt tunicas: ideft deponunt ut flagellentur. Plautus i Perfa: Vbi captum eft flagrum, dũ tunicas ponit, quã ta afficitur miferia. ℞ Cofmetæ ancillæ quæ dominam ornant. Nam κόσμω idem eft, quod or no. & κόσμος ornamentum. & κοσμήτρια Cofmeta: ideft ornatrix Tranquillus in Claudio: Indu cta tefte in fenatu: hæc, inquit, matris meæ liberta & ornatrix fuit. ℞ Tarde ueniffe: increpatur quod tarde uenerit. ℞ Liburnus: feruus. nam ex Liburnia mittebantur ferui robufti & procero cor pore ut diximus illic: Et ingenti curret fuper ora Liburno. ℞ Pœ nas alieni fomni: ideft mariti, qui dormiuit, nec uxorem ea nocte attigit. ℞ Hic frangit ferulas: in dorfo fuo. ita dictum ficut alibi de Mario: Nodofam frangebat uertice fuo dum uerberabantur. ℞ Fla gellis: nam tortores in feruos flagellis anima duertebant. Seneca ad Lucilium: Audio, inquit, circa horam tertiam noctis flagello rum fonum: quæro quid faciat: dicitur rationes accipere. Romæ flagella uendebantur in Suburra. Martialis: Tonftrix Suburræ faucibus fedet primis Cruenta pendent qua flagella tortorum. ℞ Tortoribus: lorarijs, quos inter feruos habebant, & mercede etiam conducebant. ℞ Annua præftant: annua abfolute falaria appellamus, fiue alimenta unius anni. Vnde Tranquillus in Ti berio: Sed & peculio conceffo a patre, præbitifque annuis frauda uit per fpeciem publici iuris. Idem in opufculo de claris gramma ticis, & rhetoribus loquens de Palemone Vicentino: Quamquam ex fchola quadringenta annua caperet. Sic etiam accipimus diur num pro uictu fiue mercede unius diei. Seneca in fecundo con trouerfiarum: Confors modo omnis fortunæ diurnum petam.

Libraria **Librari⁹** **Liburn⁹** **Annua**

Idem: Diurnum accepit, in cetuculo dormit. Diurnum item ac
cipitur pro libro in quo singulorum dierum rationes notantur. ut in
fra Et cædens longi relegit transacta diurni. Suetonius in Claudio:
Extat talis scriptura in plerisque libris, ac diurnis, titulisq; operum.
Obiter ¶ Obiter: idest simul. ut sit sensus: Verberat & simul faciem linit, &
audit amicas. de quo plura alibi in tertia Satyra: atque obiter leget,
aut scribet. Plinius libro duodecimo: Vt obiter quæque genera odo
rum dicantur. i. simul dicantur. ¶ Faciem linit: medicamentis & fu
cis excolit. ¶ Audit amicas: cum amicis confabulatur. ¶ Considerat
Vestis cõtemplatur. ¶ Vestis picta: uestem Phrygiam forte intelligit quam
Phrygia (ut auctor est Plin.) acu facere inuenere Phryges: unde & Phrygio
nes appellati sunt, qui acu uestes pingunt. Possumus etiam intelli
Vestis gere uestem attalicam. Nam Attalus rex Asię uestibus aurum inte
Attalica xere inuenit: unde Attalicis nomen. hæc Pli. ¶ Et cædens: uerberans:
hoc est dũ uerberat. ¶ Relegit. iterũ & sæpius legit, & inspicit. ¶ Trãs
uersa: consueuisse Romanos rationem quęrere ex seruis suis osten
dit (ut diximus) pauloante Seneca ad Lucilium: audio, inquit, cir
ca horam tertiam noctis flagellorum sonum: quæro quid faciat, di
citur rationes accipere. Mulier igitur furibunda, & irata recognos
scens, & diligenter trutinans errata longi diurni, uerberat seruum.
¶ Diurni. i. libri in quo (ut diximus) singulorum dierum rationes
notantur. Vnde Tranquil. in Claudio: Extat talis scriptura in ple
risq; libris, ac diurnis, titulisq; operum. ¶ Transuersa: ego intelligo
errata & delicta commissa cum perperam rationes notauerit. unde
dicimus fertur transuersus: cum non recte quispiam incedat. & a re
cta uia declinet. ¶ Et cædit donec: ordo est & sensus: hoc est iubet cę
di, donec præfectura domus: hoc est ipsa domina, quæ tanq̃ præfe
cturam domus gerit: intonat horrendum Exi, lassis cædentibus iã
cognitione peracta. Vbi illud obseruandum est: legendum esse prę
fectura domus non profectura domo: & metri necessitate: & ex ue
tustissimo exemplari. ¶ Præfectura: ironicos. est autem præfectura
uocabulum generale a præficiendo: unde præfecturã urbis: & præ
fecturas militares dicemus: quasi sit quidam magistratus totius do
mus. nã præfectura legi non potest: prima. n. syllaba breuis est. Do
cet iurisconsultus lib. 1. Digestorum: Omnia omnino crimina sibi
uendicare urbis præfecturam: nec tantum ea, quæ intra urbem ad
mittuntur, uerum quoq; ea, quæ extra urbem intra Italiam fiebãt.
¶ Horrendum: pro horrende. nomen pro aduerbio. ¶ Intonat: cla
Phalaris mat, inquit, horrẽde Exi. ¶ Sicula nõ mitior aula. i. Phalaride Agri
gentinorum tyranno: cuius crudelitatem tantam fuisse constat: ut
præmia nouorum inuentoribus tormentorum proponeret: cui (ut
placeret) Perillus optimus artifex æneum taurum conflauit: ut in
clusus reus subiecto igne torqueretur. & uox hominis exclaman
tis mugitum bouis imitaretur. Cęterum Phalaris Perillum nouo in
strumento inclusum supplicio mortis affecit. Vnde Oui. Vt munus
munere penses: Da precor ingenio munera digna meo. Dixerat &
phalaris pœnę mirandę repertor: Ipse tuum præsens imbue dixit
opus. ¶ Iam cognitione peracta: iam omnibus rationibus diligen
ter recognitis, & excussis. ¶ Nam si constituit: ordo est: psecas infelix
componit crimen, si constituit domina. s. cum adultero: & si optat
ornari decentius solito. ¶ Et si properat: & si iam expectatur in hor
tis, aut potius apud sacraria lenæ Isiacę. ¶ Nam si constituit: hac au
tem particula Nam: rationem ostendit feritatis etiam per sequentia.
Sacrariũ ¶ Sacraria: dicuntur loca ubi sacra reponuntur, quæ etiam in ædifi
cio priuato esse possunt: & solent qui liberare ea loca religiosa uo
lunt, sacra inde euocare. Locus autem sacer dicitur sacratus. Hæc
Vulpianus titulo de rerum diuisione. ¶ Lenæ Isiacæ: Isis Ægyptio
rum fuit Dea, cuius sacrificia Romam translata fuere. in eius tem
plo maxima dabatur adulteriorum occasio. Ouid. ad amãtem ait:
Nec fuge Niliacæ memphitica templa iuuencæ: Multas illa facit, q
fuit ipsa Ioui. Scribit Iosephus lib. 18. antiquitatum: iuuenem quen
dam nomine Mundum: cum impatienter paulinam quandam ge
nerosam & pudicam alioquin matronam amaret: sacerdotes Isidis
pecunia corrupisse. qui nouo religionis commento mulierem in tẽ
plum uocarent. iji igitur cum fingerent se per noctem cum Osiride
collocutos, persuasere eam a se desiderari. Eam itaq;, cum in tem
plum nocte uenisset. iuuenis tanq̃ Osiris compressit: mox cum pe
tulãtis stuprum ei exprobrasset, mulier marito rem detulit, maritus
Tiberio. Qui indignatus, sacerdotes cum liberta Mũdi, quæ totius
facinoris fuerat conciliatrix, crucibus affixit, templum Isidis euer
tit, simulachrum eius in Tyberim præcipitauit, iuuenem trans ma
re relegauit, grauiore supplicio dignum nõ iudicans, q amoris im
patientia, & furore deliquisset. ¶ Lenę Isiacæ. i. lenæ, quę in templo
Isidis mulierem expectat, conciliatq; adulteria. Templum autẽ Isi Templũ
dis proximum fuisse campo Martio & Tyberi ostendit Iuuenalis: Isidis
A Meroe portabit aquas, ut spargat in ædem Isidis, antiquo quæ
proxima surgit Ouili. ¶ Componit crinem: notat superbam mulie
rum uecordiam: quæ cũ ab ancillis ornarentur, essentq; deformes:
offensę ea deformitate: dum in speculo se inspicerent, ancillas ipsas
pulsarent. Idem etiam notatur, a Mart. in. 1. Vnus de toto peccaue
rat orbe comarum Annulus: incerta non bene fixus acu. Hoc faci
nus Lalage. speculo quod uiderat, ulta est: Et cecidit sectis icta ples
cusa comis. ¶ Psecas: nomen fictum ancillæ. ψεκάζω enim idem est,
quod irroro. nam dominam se componentem irrorat. sumpsit autẽ
ex libris Metamo. Ouidij. ubi eiusdem nominis est ministra Dianę.
¶ Laceratis capillis: a domina. s. ¶ Nuda humeros. i. habens hume
ros nudos, & mamillas discissa uesta a domina a qua cæditur. ¶ Al
tior hic quare: uerba dominæ increpantis ancillam. Quod & Sene
ca notat libro de breuitate uitæ his uerbis: Quo excandescunt siqd
Cincin extra ordinẽ iacuit: nisi omnia sua in annulos suos reciderũt. ¶ Cin
nus cinus: hoc est capillus annulatus: ut dixi modo testimonio Martia.
Annulus incerta non bene fixus acu. ¶ Taurea: nomen matronę fi
ctum a feritate tauri: sicuti Lalage apud Mart. quę significat uocẽ,
ac per hoc mulierem clamosam & loquacẽ. aut (quod magis pla
cet) per Tauream genus lori intelligit. nam hoc uocabulo utitur &
Iosephus lib. 2. de bello Iudaico sic: præfecti autem militum cura
bant comprimere tumultum, & pugnaces quosq; comprehenden
tes taureis ulciscebantur, ac uinculis. unde & Eusebius de tempo
ribus sic scribit: Tarquinius Superbus excogitauit uincula, taureas,
fustes, latomias, carceris, compedes, cathenas, exilia. Eadem uer
ba recitat & Eutro. Erit ergo sensus: Crimẽ & error ancillæ ilico ca
stigat loro, & uerbero. ¶ Punit crimen i. qd' ipsa putat, & uocat cri
men. ¶ Quid psecas: uerba poetę subsanantis furentem dominam.
¶ Hic: hac re. i. cum tu tibi displiceas. indignatur enim & irascitur
ancillis q deformis sit. ¶ Altera leuum: sensus est: Altera mulier est,
quæ cum se comit, & capillum circa caput digerit, alias de ornatu
consulit. ¶ Altera leuum: utrum extendit leuum capillum, an exten
dit & pectit comas, & uoluit in leuũ orbem. ¶ Voluit in orbem: cir
cum caput multis nodis reuolutionibus disponit. ¶ Est in cõsilio ma
trona: hoc est quod dicit: cum altera extẽdit, pectitq; comas. statim
adhibetur matrona in consilio. nam matronam, & ancillam anum
quasi per ætatem peritiorem consulit de capitis ornatu. est autem or
do: Matrona, & ea quæ emerita acu cessat admota lanis est in con
silio. ¶ Emerita acu. i. iam finito munere suendi propter ętatem. eme Emeri
riti enim illi dicuntur. qui functi sunt munere suo, & uacationẽ ha tus
bent. Tranquil. in Caligula: Cęterorum increpita cupiditate com
moda emeritæ militiæ ad sexcentorum milium summam rescidit.
Papinius in Siluis: Cæsar ab emerito iubeat discedere bello. Cice. in
lib. de Senectute: Emeritis stipendijs libidinis, contentionũ &c. Mu
lier enim uetula omisso munere suendi, uitio ætatis capendis lanis
admouetur. unde Hora. de anu. Te lanæ prope nobilem tonsæ Lu
ceriam non citharæ decent. ¶ Sententia prima huius. s. ancillę uetu
lę ut peritioris. ¶ Minores arte. i. perita ornandi. ¶ Discrimen famæ:
periculum existimationis & uitæ. ¶ Tanti est quærẽdi. i. tanti faciũt
studium ornandi se. ¶ Ædificat: amplificatio est per irrisionem: qua
si turrim aliam extruat. ¶ Andromachen a fronte: procero corpore
fuisse Andromachen Hectoris uxorem ostendit Oui. Parua ueha
tur equo, q erat longissima nunq̃ Thebais hectoreo lũcta re sedit
equo. ¶ A fronte: incessum mulierum designat: quæ ore elato ince
dunt ita, ut a fronte uideantur procere. & a tergo minores. Vnde
est illud Papinij in epitalamio Violantillę: Celsę procul aspice fron
tis honores Suggestumq; comę. Est ergo sensus: Si a fronte, inquit
& parte anteriore mulierem spectaueris: altissimam dices & alterã
Andromachen, ita est capillorum ordo in capite fastigiatus: a tergo
uero si uideris, cognosces breuẽ esse ita: ut aliam credas. ¶ Cedo si
breue spacium: iocatur poeta in breuiculam mulierem. cedo inquit
. i. dic mihi quomodo facit tam breuis statura: cum maritũ uult oscu
lari: erigit se inquit in plãtas. erit ergo ordo: Cedo. i. dic subaudi ex
trinsecus quomodo facit: cum uult osculari maritum, si sortita est
breue spatium lateris parui: & si uidetur breuior uirgine pygmæa
adiuta nullis cothurnis. & si leuis est. i. minime ponderosa: cum sit
pusilla: consurgit, inquit, ad oscula planta erecta: hoc est ipsa erecta
in plantas: sicq; poeta cauillatur mulieres breuiculas. ¶ Adiuta su
bleuata. ¶ Cothurnis: calciamentis, qualia fiũt ex cortice suberis in Pygmę
usum mulierum, ut docet Plin. ¶ Virgine pygmęa. i. breuis staturæ Spitame
quales sunt Pygmęi & Spitamęi dicitur: eo q ternas spithamas us
longitudine:

longitudine: hoc est ternos dodrantes non excedant. ad extremos Indię fines habitant salubri cęlo, semperq; uernanti, montibus ab Aquilone oppositis, quos a gruibus infestari Homerus quoq; prodidit: Famaē insidentes arietum, caprarumq; dorsis armatos sagittis, ueris tempore uniuerso agmine ad mare descēdere, & oua, pullosq; earum alitum consumere aliter futuris gregibus non resisti. Plin. Nulla uiri cura: Interea dum hæc, inquit, curat quomodo se ornet, & comat: nullam rerum domesticarum curam habet: quasi ad eam nihil pertinentium. Nulla cura: subaudi erit.

ASCen. ¶ EST operę pretium. Ostendit alia uitia mulierum: & potissimū sæuitiam, quam exercent in familiam obleuissimam offensiunculam. Ordo est: Operæpretium: idest pretium & merces operæ: idest operationis & laboris. est: hoc est utile & commodum est cognoscere penitus quid mulieres faciāt. & agitēt. i. impellāt alios facere toto die: hoc enim pacto facile uitabuntur. Ostendit autē quid agant dicens: Si maritus iacuit nocte auersus: idest habens faciem auersam ab ea. & non sit eam amplexatus. libraria: idest ancilla, quę pensum librat: hoc est lanipendia. perijt: idest in pessimum discrimen uenit: ut illi perijsse utile sit. Cosmetæ: idest ornatrices. ponunt: idest reponunt & restituunt tunicas, quas pro labore peracto acceperant ut in illis dominam comitarentur. Liburnus nuncius aliquo missus: uel lecticarius: uel qui eam in liburno uehere debebat: dicitur uenisse tarde. & cogitur pendere: idest persoluere pęnas alieni somni: idest pro alieno somno. uel quia maritus auersus iacuit dormiēs uel quia domina somnum amisit ex ea indignatio, quod auersus iacuerit: & ita prius solito surexit: Vnde tarde uenisse culpatur liburnus. hic: idest aliquis seruorum frangit ferulas: idest baculos leues: quibus percuti solebant. frangit autem in dorso suo dum percutitur. ille rubet flagellis: idest uirgis factis ex summis ramis arborum hic: idest alius. rubet scutica: idest uirga ex corio. sunt supple diuites mulieres, quæ præstent: idest persoluant. tortoribus: idest flagellatoribus annua supple stipendia, siue annuas mercedes ut quādo uellent, & quos uellent cædant. Diues ergo & sæua mulier uerberat: idest uerberare facit. & linit: idest fucat obiter: id est interea faciem suam. & audit amicas confabulantes: aut considerat latum aurum uestis pictæ acu scilicet: hoc est opus aliquod Phrygionum: qui gallice brodde urs dicuntur. & ipsa cædens: idest cædere: hoc est uerberare faciens. relegit: idest recognoscit. transacta: idest ratione trāsactorum, longi diurni supple temporis gallice: de la longue iournee. Alij textus habent transuersa: idest non suo ordine facta. Significatur autem ex mera malitia: non ex ira subita: aut commotione animi sic cædere: eo quod quasi tranquillo animo alias res interea agit: quia nimis diu cædere faciat. unde sequitur, & cædit: idest cædere facit. donec intonat: idest per modum tonitrus clamat horrendum: idest horrende & terribiliter. exi supple domum meam: nō amplius reuersurus serue nequam, & hoc facit cædentibus lassis: idest defatigatis prius non. Ipsa autem profectura: id est egressura domo: iam cognitione scilicet delictorum peracta: est supple non mitior aula sicula ubi scilicet sæuissimi tyranni regnauerunt, sic Mancinellus legit. Georgius Valla legendum docet pręfectura domus. eo quod profectura a proficiscor primam corripiat. Nestor autem putat indifferentem esse legens profectura & eum haud dubie Mancinellus: ut in multis secutus est. Verum si non adducant aliū locū ubi proficiscor primam producat: legerem potius cum Valla præfectura: ut sit Præfectura: id est gubernatio illius domus est supple non mitior aula sicula: idest siciliensi, peracta iam cognitione. Nec mala est continuatio legendo præfectura. nam docet quare prefectura est tam sæua. nam, inquit, se constituit: Idest decreuit. & optat ornari decentius solito: idest quam solita est, & properat: idest accelerat & expectatur iam in hortis scilicet uoluptarijs: ad quos conueniebant impudici & impudicæ. aut potius apud sacraria: idest repositoria sacrorum. lenę: idest gubernatricis meretricum & eorum magistræ Isiacæ: idest quæ iuxta domum Isidis residebat. aut quæ sacerdos erat eius, aut deriuatiuum pro principali posuit. ut sit: Ipsa Isis lena dicta eo, quod in templo eius fiebant commercia, qualia in domo lenæ. dicente Ouidio: Multas Io facit, quod fuit ipsa Ioui. Fuit autem Io: idest Isis Ioui concubina. Psecas idest ancilla infelix. nuda humeros: idest habens nudos humeros. & existens ipsa: idest quantum ad personam suam capillis laceratis: idest difsectis a domina: aut & incultis: mammillis nudis componit crinem dominæ scilicet. Componunt autem irrorando: idest sparsim madefaciendo. unde potius cum Calderine & Valla Psecas, quam cū Mancinello Phecas lego. Nam Psecades sunt minutæ partes guttæ aquarum. Et hęc Psecas Psecados guttæ minuta pars: sicut aurum inter arenam: & ita quia ancillarum nomina, aut a patria, aut ab officio fere finguntur: congruum est: ut compositricis capillorum nomen Psecas dicatur. dum autem sic festinanti componuntur ab ancilla illa misera capilli: & ipsa domina uidet in speculo cirros extantes: indignata dicit ad eam: quare hic cincinus: idest capillus crispus & condensus est altior ceteris. & post hoc dictum inquit poeta. Taurea: idest scutica de pelle taurina. sic secundo Machabeorum septimo legimus: Flagris & taureis cruciatos. punit continuo crimen & facinus capilli flexi: idest cincinnati & incuruati: idest errorem illum, quem ut crimen, & immane facinus punit. unde addit poeta: quasi ad superbam & sæuam illam dominam loquatur. Quod: idest quod peccatum admisit Psecas? quænam culpa puellæ scilicet Psecadis? est hic: idest in hac re: si nasus tuus displicuit tibi: hoc est (quod uulgo dicitur) quid potest ipsa si tu non es pulchra. Altera puella, seu ancilla extendit leuum supple crinem: qui est in læua: id est in sinistra parte: uel leuum supple cincinnum, & pectit comas: non dicit pectinat: quia latinum non est. ut uoluit: idest circunducit in orbem: idest ambitum aut circulum matrona quædam ex uicinis: quæ cessat: idest non amplius laborat acu emerita: idest cuius acus addita est cessationi: propterea quod iam debilitatur uisrua uirtus: & ita inutilis est acus. non dices autem quod matrona sit emerita: quia uersus non staret. esset enim nominatiui casus: & ita ultima corriperetur: quæ nunc cum ablatiui casus est, & construitur cum acu, producitur. Præterea matrona non erat emerita simpliciter: sed tantum secundum quid: quia enim propter debilitatem uisus erat inutilis ad pingendum, aut suendum acus. ideo erat admota lanis & rudioribus officijs. erat ergo acus emerita non ipsa. derisorie autem dicit quod quæ uisum debilitatum habebat: quia propter senium cæteris in componendis capillis prudētior credebatur: ac si maturitate consilij ad eam rem opus esset. Ordo igitur est: Matrona quæ cessat: idest non amplius operatur: aut fuit acu emerita: idest requiei quantum ad eam matronam concessa. que pro &. supple quæ admota est lanis supple carpendis aut nendis. est in consilio conuocato: scilicet ad capillos componendos. & sententia huius scilicet matronæ erit prima. & minores: idest inferiores ætate & arte. censebunt: idest iudicabunt post hanc tanquam discrimine: idest periculum famæ aut animę: idest uitæ. agatur: idest tractetur. Acclamat autem poeta dicens tanti: idest tanto pretio. & tanta æstimatione est: idest habetur. cura: idest accuratio & sollicitudo decoris: idest uenustatis quærendæ: idest inuestigandæ. Illa autem anus premit: idest compingit. tot ordinibus: idest fasciis aut tricis capillorum in ordinem constrictis. & ædificatis: idest per modum ædificij exaltat. adhuc caput altum: idest satis exaltatum. tot compagibus: idest connexionibus rerum. quod supple uidebis: idest quilibet uidere poterit a fronte: idest ab anteriore parte. capitis: super quam orbes illos circum uoluit. Andromachen: idest longissimam mulierem sicut erat Andromache Hectoris coniux. sed post: idest a parte posteriore. est minor: idest breuior supple multo ita: ut credas aliam supple esse, sed cedo: idest dic. est enim uerbum defectiuum prima breui supple quid faceret. uel cedo: id est da, permitte supple ut caput extollat. si sortita est per naturam breue spatium parui lateris. & si ipsa uidetur breuior uirgine pygmęa que breuissima est. nullis pro non & ullis. non adiuta: idest si non esset adiuta ullis cothurnis: idest altioribus calciamentis etiam suram ambientibus: quæ aut ipsis similia nunc suberę subleuata sūt. & ipsa leuis: idest agilis & modico corpore consurgit ad oscula mechi planta existente erecta: idest sursum directa, dum ipsa talis innititur. Nulla uiri cura. Paulatim progreditur poeta ad superstitionē mulierum damnandam non sine nota uariorum sacerdotum huiusmodi superstitionem prædicantium: sed in principio huius partis continuat usq; ad finem superiorem sermonem, quem de mulierum sæuitia in seruos atq; ancillas: & de culto nimio ac morositate earum inceperat docens eas paruifacere maritos suos: quantū ad utilitatem eorum Ordo est: Nulla cura uiri: Idest de uiro. fiet interea, dum se tam laute curat nec mentio damnorum, quæ uir patitur ex tali sumptu mulieris, fiet, ipsa enim uiuit tanquam supple esset uicina marito & non uxor proprior ipsi marito, quam reliquæ uicinæ. hoc solo: idest quantum ad hoc solum quod odit amicos, & seruos coniugis: idest mariti: idest sui ipsa est grauis: idest molesta rationibus: idest secundum Mancinel. & Calde. domesticis, & uiri impensis: quas aggrauat nimio cultu: & ita cum superioribus construitur, ut sit.

Hoc solo propior, quod amicos coniugis odit.
Et seruos, grauis est rationibus. ecce furentis
Bellonæ, matrisq; Deum chorus intrat, & ingens
Semiuir obscæno facies reuerenda minori,
Mollia qui rupta secuit genitalia testa,
Iampridem cui rauca cohors, cui timpana cedunt
Plebeia, & phrygia vestitur bucca Tiara.
Grande sonat, metuiq; iubet Septembris, & Austri
Aduentum, nisi se centum lustrauerit ouis,
Et xerampelinas vestes donauerit ipsi,
Vt quicquid subiti, & magni discriminis instat,
In tunicas eat, & totum semel expiet annum.
Hybernum fracta glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tyberi mergetur, & ipsis
Vorticibus timidum caput abluet, inde superbi
Totum regis agrum, nuda, ac tremebunda cruentis
Erepet genibus, si candida iusserit Io,
Ibit ad Ægypti finem calidasq; petitas
A Meroe portabit aquas, vt spargat in ędem
Isidis, antiquo quæ proxima surgit Ouili.
Credit enim ipsius dominę se uoce moneri.
En animam, & mentem, cum qua Dii nocte loquunt
Ergo hic pręcipuum, summumq; meretur honorem
Qui grege linigero circundatus, & grege caluo
Plangentis populi currit derisor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abstinet vxor
Concubitu, sacris, obseruandisq; diebus,
Magnaq; debetur violato poena Caduceo.
Et mouisse caput visa est argentea serpens.
Illius lachrymis, meditataq; murmura præstant,
Vt veniam culpæ non abnuat ansere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Osiris.

IOAN. BRIT. ¶ HOC solo propior: satyrice dictum hac una re uidetur rerum mariti curam habere, q. i. odit amicos eius & seruos: cum in cęteris rebus: quasi ad se non spectantibus sit negligentissima. ¶ Grauis rõ nibus: domesticis. s. cum plus impendat, q̃ ratio familiaris tolerat. ¶ Ecce furētis Bellonę, matrisq; Deum. stultam superstitionem mu lierum multis carminibus insectatur: q nimis credulæ timeant quę a sacerdotibus Cybeles, & Isia cis horribiliter prenũciētur. Cybele autem ex sententia Apulei,

Cybele Bellona Isis Bellona, & Isis eadē fuere Deæ Idemq; sacerdotes trium Dearum sacra peragebāt. unde nūc recte eundem Cybeles Bellonę & Isidis chorum inducit. ¶ Chorus: cœtus. ¶ Bellonæ furentis. i. sacerdotum Bellonæ furentium nā in eius sacris sacerdotes suo cruore sacrificabant. gladios. n. districtos utraq; manu tenentes sectis pariter humeris & lacertis, & capitis rotatione discurrebant. & ueluti numine Deę afflati agebantur. unde superius: Sed ut phanaticus œstro Percussus Bellona tuo diuinat Horat. in Sermonibus: Hunc circum tonuit gaudens Bellona cruentis. Tibullus: Hæc ubi Bellonæ motu est agitata. eã turbā Mart. Entheam appellat. i. phanaticā & numine afflatam. De sacerdotibus Bellonæ Lampridius: Bellonæ seruiētes uere execare brachium præcepit studio crudelitatis. ¶ Matrisq; Deū: Cybele. De qua Liui. lib. 29. Oratores Romani Pergamum ad regem uenerunt. Is legatos comiter acceptos, Pessinuntem in Phrygiam deduxit, sacrumq; his lapidem, quem matrem Deum esse incolæ dicebant, tradidit: & deportare Romā iussit: huic sacerdotes galli seruiebat Eunuchi: q apud Deam se iactantes faciebant cymbalorum, ferramentorumq; iactatorum, ac manuum sonitum Galli autem sunt cognominati

Galli sacerdote Deæ a Gallo fluuio Phrygiæ apud quem Orgia celebrāt simulachrum autem illud Deæ facile Romanis concessum fuit, cō sanguineos sc dictaotibus, atq; ortūdos ab Ænea Phryge. Ipsum simulachrum cælitus (ut aiunt) demissum, neq; qua sit materia, neq; a quo fabricatum artifice (ut scri. Herodianus) satis constat, neq; plane hominum manibus creditur factum. Hoc igitur decidisse cælitus ferunt in quendam Phrygiæ agrum, cui nomen Pessinū

Pessinus ti a casu eius simulachri factum putāt. nam [illegible] cado significat: cuius auristus secundus est [illegible] unde pessinus nomen tractum est. ¶ Ingens semuir. i. antistes sacrorum & prefectus gallorum. ordo est: Ingens semiuir expositio facies reuerenda minori, grande sonat. ¶ Semiuir: quia Eunuchus. ¶ Facies reuerenda: quem cæteri sacerdotes minores uenerantur. ¶ Minori obscæno. i. gallo fœdo fœmineo Nam diuus Augustinus scribit gallos molles contra omnem uirorum, mulierumq; uerecundiam consecratos, madidis unguento capillis, facie dealbata, fluentibus membris, incessu fœmineo per planteas, u cosq; a populis. unde uiuerent, turpiter quæsitasse. ¶ Secuit genitalia: uirilitatem enim sibi (ut scribit Pli.) testa samia amputabant in monimentū Atys ab Dea dilecti. unde Ouid. Venit in exemplum furor hic. mollesq; ministri Cędunt iactatis uilia membra comis. Ad quam consuetudinem alludit Mart. Abscissa est quare samia tibi mentula testa: Si tibi tam gratus Bericę cunus erat. ¶ Mollia: proprium est epitheton eunuchorū. molles enim sunt ue'uti fœminę. unde superius: Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia semper Oscula, delectent & desperatio barbæ. ¶ Rauca cohors. i. uocis acutæ exilis & muliebris. nam Eunuchi (auctore Macrob.) ita acutæ sunt uocis: ut sępe mulier an eunuchus loquatur, nisi uideas, ignores. Id facere superflui humoris abundantiam tradit, qui arteriam, per quam sonus uocis ascendit, efficiens crassiorem angustat uocis meatū, & ideo uel fœminis, uel eunuchis uox acuta est: uiris grauis, quibus uocis transitus habet liberum, & ex integro patentē meatum. Quinti. lib. 11. ostēdit uocem exilem esse eunuchis his uerbis: Ne ad spadonum, & mulierum, & ægrorum exilitatē uox nostra tenuetur. ¶ Cui: antistiti. ¶ Tipana plebeia. i. sacerdotes minores & plebei. nam ministri Cybeles, qui eā comitantur, tympana, aliaq; instrumenta pulsabant. Oui. in. 4. Fast. Aera Deæ comites, rauca que terga mouent: Cymbala p galeis, pro scutis tympana pulsant: Tibia dat phrygos (ut dedit ante) modos ¶ Cedunt: uenerātur. ¶ Et cui. s. antistiti. ¶ Vestitur bucca. i. os uestitur. nam res

Bucca dimicula a pileo dependebant: quibus maxillæ, & mentum uestiebantur. Nam bucca pro buccis dixit. & proprie bucca (ut alibi diximus) appellat' ea ps oris: qua infra malas inflari solet. unde Hora. Quin Iuppiter ambas Iratus buccas inflet, a bucca fit

Buccea buccea: hoc est frustulū alicuius rei esui aptę: dictum. s. bucca commode capi. Augustus in epistola ad Tiberium (auctore Transquil.) sic scribit In balneo demū post horam primā noctis duas bucceas manducaui, priusq̃ ungi inceperem. Inde etiā fit buc

Buccella cella in eodem significatu: ut est apud Diuum Ioannem in sacra scriptura sic: Et cū intinxisset panem, dedit Iudę Simonis Scariothis: & post buccellam introiuit in eum Sathanas. inde etiam est

Buccellatum buccellatum genus cibi castrensis & frumentacei: quo Pessenius Niger iubebat contentos esse debere milites omnes. ut scribit Spartianus. De buccellato item meminit Volcatius gallicanus, in uita Audij imperatoris his uerbis: Et præter laridum. ac buccellatum, atq; acetum mil item in expeditione portare prohibuit. Ammianus etiam Marcellinus sic: Buccellatum (ut uulgo appellant) humeris imposuit libentium militum.

Buccula A bucca etiam fit buccula: quæ pars est cassidis: quæ prominens buccas ipsas tegit. de qua alibi poeta: Et fracta de casside buccula pendens. ¶ Tiara: genus pilei quo peculiariter Persæ utebantur. de

Tiara quo Herodotus lib. 7. sic: Ex quibus, qui militabant si erant persæ. hunc in modum ornati circa capita gestabant pilea: quos uocant tiaras impenetrabilia. Lunatæ formę indicat fuisse Sidonius in Panegyrico: Flectit Achemenius lunatum Persa tiarā. Seruius quoq; declarans illud Virgilianum: Sacerq; tiaras. Dicit pileū fuisse phrygium: quo ipsi sacerdotes uterentur: qui in phrygia prius sunt instituti ipsi matri Deum. unde nunc dixit: Et phrygia uestitur bucca tiara: De tiara ita scribit Diuus Hierony. ad Fabiolam: Quartum genus est uestimenti rotundum pileolum: quasi sphęra media sit diuisa: & pars una ponatur in capite. hoc græci, & nostri tiaram, nōnulli galerum uocant. non habet acumen in summo, nec totum usq; ad comas caput tegit: sed tertiam partem fronte inopertam relinqt atq; ita in occipitio uitta constrictus est: ut non facile labatur ex capite. est autē bissinum, & sic fabre operatū linteolo, ut nulla acus uestigia forinsecus pateant. ¶ Grande sonat: miranda prædicit & grādia: ut nō ad uocem claram referas: sed ad faciē ei horrēdā. nā galli sacerdotes Isiaci per urbes cum insignibus suis uaticinantes phanatico

natico carmine talia populis uentura minabantur: qualia Sene. in
lib. de beata uita sic irridet: Cũ sistrũ aliqs cõcutiẽs ex ipio mẽtit: cũ
aliqs secãdo lacertos suos artifex brachia. atq; humeros suspensa
manu cruentat: cũ aliq̃ genibus p uiã repẽs ululat: laurũq; linteas
tus senex, & medio lucernã die pferẽs cõclamat iratũ aliquẽ Deos
rũ: cõcurritis, & auditis, ac diuinũ esse cũ inuicẽ mutũ alẽtes stupor
affirmatis. ¶ Lustrauerit: expiauerit. ¶ Centum ouis: admittebantur
enim oua ad expiationes. Oui. Et ueniat quæ lustret anus, lectũq;
locũq; Preferat, & tremula sulfur. & oua manu. Apulei. lib. xi. de
Asino aureo loquẽs de naui expiata sic scribit: Sũmus sacerdos tes
da lucida, & ouo, & sulfure solennissimas pces de casto pfatus ore
Xerãpes q̃ purissime purificatã Deæ nũcupauit. ¶ Et xerampelinas: ad usum
linæ ues matronaꝝ scribit fuisse Probus uestes ampelini coloris: q inter coc
stes cinũ & muriceum medius est ξήρος. n. siccũ significat ἄμπελος uitẽ.
Xerãpeli Itaq; xerampelinas coloris esse existimaſ: quẽ nũc rosam siccã no
nus co minamus. Georgius Merula pceptor meus in cõmentarijs suis ita
lor scriptũ reliqt. Has uestes atrabaticas inuenio latine appellatas his
uerbis apud Suidã: Diebus festis, & in uictoria, aut astantibus lega
tis induebanſ tunicas, & clamydes auro ac purpura uariatas: aut
alio quouis mõ ptiosas. in quotidianis uero cõuẽtibus xerãpelis
Atrabati nas sic a colore dictas: q̃s uocabãt atrabaticas a colore uidelicet.
ca uestis atrũ. n. nigrũ signat. uñ coniicimus xerãpelinas nigras fuisse. Hæc
ille. Aut reuera itelligit uestes lineas q̃les solẽt gestare sacerdotes.
Ægyptij, nã de sacerdotibus & Cybeleis & Isiacis intelligit. uestes
aũt cõficiebanſ ex genere lini: quod xylon appellarunt. de quo ita
Pli. lib. xix. cap. pri. Supior pars Ægypti in Arabia uergens gignit
fruticem: quẽ aliq gossopion uocãt: plures xylon, & ideo lina inde
facta xylina, paruulus est, similemq; barbatæ nucis defert fructũ:
cuius in exteriore bõbice lanugo neſ. Nec ulla sunt eis in cãdore,
mollicia ue pferẽda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti grauissimæ.
ut itelligas uestes lineas coloris ampelini. & legas xylãpelinas: nisi
forte rõ metri reclamet. nã xylon primã syllabã habet correptã: q̃
tñ rõ plerũq; a poetis cõfundiſ. sensus tñ prior magis placet. ¶ Do
nauerit ipsi. s. sacerdoti. Hæc. n. quæstus gratia faciebãt. uñ Cic. in
pri. de diuinatione: Nũc illã testabor nõ me sortilegos, neq; eos, q
q̃stus cã ariolenſ. agnoscere: nõ Marsũ augurẽ. non uicinos aruspi
ces, nõ de circo astrologos, nõ Isiacos cõiectores, nõ interpretes
somniorũ, nõ. n. sunt ij, aut sciẽtia, aut arte diuini, sed supstitiosi ua
tes, ipudẽtesq; arioli, aut inertes, aut isani. aut qbus egestas ipat,
q sibi semitã nõ sapiũt, alijs mõstrãt uiã: qbus diuitias pollicenſ: ab
iis dragmas ipsi petũt. ¶ Vt qcqd subitiat siqd mali immineat id totũ
eat i tunicas. ¶ Magni discriminis. i. piculi. ¶ Semel: sola hac lustratio
ne. ¶ Descẽdet. s. mulier ita sacerdote iubẽte. Putabãt. n. se Tyberis
aquã pfundẽtes expiari. Persius. Hæc sancte ut poscas Tyberino i
gurgite mergis Mane caput bis, terq;, & noctem flumine purgas.
¶ Timidũ caput. i. ipsa timida. ¶ Totũ agrũ regis supbi. i. cãpũ Mar
tiũ, q eiecto Tarqnio supbo datus est populo & Marti cõsecratus.
¶ Io cãdida. i. si sacerdos ex Isidis impio iusserit. nõ. n. ipsa Dea lu
bet. seqſ. n. Credit. n. ipsius dõs se uoce moueri. ¶ Cãdida: aut pul
chra. aut (quod uerius est) respexit ad id quod uestibus lineis ute
renſ Isiaci sacerdotes: ut statim dicemus. ¶ Io: Inachi Argiuoꝝ re
Fabula gis filia a Phœnicibus rapta est, ut scribit Herodotus lib. pri. Et ab
Ionis ducta in Ægyptũ, Osiris eã duxit uxorẽ: quo mortuo regnũ tenuit:
dictaq; Isis: post mortẽ habita p Dea eius sacra Romã trãslata sũt.
Tẽplũ iuxta cãpũ Martiũ extructũ fuit: sacerdotes uestibus lineis
induti p urbẽ lugẽtes uagabanſ: mox ad lætitiã cõuersi, sacra per
ficiebãt. id erat monumẽtũ Isidis, q̃ cũ ossa Osiridis a fratre Typho
ne (ut ferũt) occisi diu q̃sita nõ iuenisset. i maximos prupit luctus.
Vñ cõmoti Ægyptij tã diu ea multo luctu q̃siuerunt quoad iuxta
Syenẽ inuenerũt, qbus inuẽtis, lachrymas in lætitiã uerterũt. Ea il
lic ab Iside mãdata sunt sepulturæ. de quo plura illic recitabuntur
in. viii. Satyra: Populus quod clamat Osiri Inuẽto. mulieres hæc sa
cra frequẽtabãt. nefasq; ijs erat illis diebus cõiũgi cũ uiro. Proper
tius: Tristia iã redeũt iterũ solẽnia nobis: Cinthia iã noctes est opera
ta nouẽ. ¶ A Meroe: multas magnasq; insulas ambit Nilus: quarũ
nobilissima est Meroe. ¶ Aquas calidas: pars. n. illa Ægypti zonæ
pxima est torridæ. ¶ Portabit: hyperbolicos dixit. i. ẽt ex parte ex
trema orbis. ¶ Vt spargat: hoc est ex instituto sacri Isiaci. nã in tẽplo
Isidis aq̃ sparsa de Nilo dicebaſ, q̃uis simulata foret. Nã q̃ exhiberi
nõ poterãt, simulabanſ, & habebanſ p ueris. Vñ Vir. Sparserat &
latices simulatos fontis Auerni. ¶ Proxima antiquo Ouili. i. loco ita
Ouile cognoiato in cãpo Martio. Nã Ouile ideo appellatus est locus in
cãpo Martio, q ibi greges ouiũ a Tarqnijs haberenſ. fuit. n. eorũ

ager. Hocq; magis placet, q̃ ut intelligas de septis: hoc est tabulas
tis: i qbꝰ clauderet populus tpe comitioꝝ. Alt. n. antiquo ouili: hoc
est illi loco, q in cãpo Martio antea & priscis tpibus appellatus est
ouile. ubi. s. greges & ouilia habuere Tarqnij: qbus postea (ut dixi
mus) expulsis, cãpus populo datus est & Marti cõsecratus. Inde po
stea septa illa fabricata fuere: qbus populus claudebaſ ad dãda suf
fragia. De quibus sic Spartianus in Hadriano: Romæ instaurauit Septa
Pãtheũ, Septa, Basilicã Neptuni. Pli. li. xvi. loquẽs de magnitudine
arborũ: Fuit, inqt & memoria nostra i porticibus septoꝝ a Marco
agripta relicta, De Ouili antiquo in cãpo Martio intellexit & Lu.
in pri. Et miseræ maculauit Ouilia Romæ. i. ipsum cãpũ Martiũ: qui
antea habuerat ouilia Tarqnioꝝ. lege Liuiũ in prima Decade. Stra
bo quoq; mẽtionẽ facit i qnto his uerbis: Sylla alios q arma pcece
rant, ad millia tria: uel (ut alij) q̃tuor in cãpo Martio ad Ouilia co
actos imissis militibus triduo iugulauit. ¶ Credit. n. ipsius domine
se uoce moueri: credit, inquit, q̃ a sacerdotibus dñra Dea psa dicit
ita ab eis psuasa. ¶ Voce dñæ: Isidis. ¶ Et alam, & mẽtẽ: ironia est in
sacerdotẽ o quã sanctus: inqt, est sacerdos, quãq; dignus cũ quo lo
quaſ nocte Dea. Aĩa est q̃ uiuimus, aĩus uero quo sapimus. Nam
(auctore Lucretio) ea est mẽs, q & aĩus. Est. n. aĩus (auctore Beato Anima
Augustino) substãtia q̃dã rõnis particeps regẽdo corpori accõmo Animus
data: uñ est illud Sallustianũ: Sed dux. atq; impator uitæ mortaliũ
est aĩus &c. ¶ Ergo hoc pcipuũ: ordo est & sensus: Ergo hic Anubis
derisor. i. sacerdos, Isidis. q ut antistes grege linigero circundatus
currit. i. discurrit. & uagaſ p urbẽ, mereſ pcipuũ honorẽ apud mu
lieres. nã supstitioso quodã metu mulieres sacerdotes ipsos Isidis
colebãt. ¶ Ergo: cũ mulieres, inqt, credãt sacerdotes colloqa cũ Iside
hẽre: ergo eos pcipue colunt. ¶ Grege linigero. i. reliqs sacerdotibus
indutis ueste (ut diximus) linea. De qbus ita Ouid. Nũc Dea linige
ra coliſ celeberrima turba. Mar. Linigeri fugiũt calui, sistrataq; tur
ba. Sueto. In Othone: Sacra ẽt Isidis sæpe in linea religiosaq; ueste
ppalã celebrauit. Apule. i ulti. Meta. loquens de cerimonijs Isiacis
sic scribit: Tũc influũt turbæ sacris diuinis initiatæ uiri, fœminæq;
oĩs dignitatis. & oĩs ętatis lineę uestis cãdore puro luminosi. ¶ Gre
ge caluo: hoc dicit, q̃a caput deradebãt. Vñ Lãpri. de Cõmodo im
patore sic scribit: Sacra Isidis coluit, ut & caput deraderet. Anubin
portaret. Apul. i ulti. Meta. Illæ lympido tegmine crines madidos
obuolutæ: hi capillũ derasi funditus uerticẽ prænitẽtes &c. ¶ Plãgen
tis populi. i. reliquorũ sacerdotũ: q lugẽtes, & lintea ueste amicti ua
gabanſ p urbẽ (ut diximus) in memoriã Isidis. ¶ Currit, discurrit:
uagatur. ¶ Derisor: q̃si q nimis credulũ populũ derideat. ¶ Anubis:
hoc loco Anubin appellat sacerdotẽ Isidis: quando nuncius sit in
ter mulieres & Isidem: nam Anubin Ægyptij colũt: ut nũciũ inter
superos & inferos. De quo sic Apuleius lib. ult. Meta. Ille superũ cõ
meator & inferũ, nũc atra, nũc aurea facie sublimis attollens canis
ceruices arduas Anubis læua caduceũ gerẽs. De eo sic & Diodo
rus lib. ii. Deũ q apud Ægyptios Anubis uocaſ, capite fingũt cani
no: significãtes custodẽ corporis Osiridis Isidis fuisse. Vnde a Vir.
& Ouid. in. ix. Meta. appellaſ latrator Anubis: sic & a Propertio:
Ausa Ioui nostro latrãtẽ opponere Anubin. filiũ docet Diodorus
fuisse Osiridis. physici Anubin Mercuriũ putant. ¶ Ille petit. s. sacer Anubis
dos, q secũ Iside colloquiũ habere simulat. ¶ Veniã. s. mulieri, & uxo
ri ab Iside. ¶ Cõcubitu: mariti sui. ¶ Violato cadurco: cadurco legẽ
dũ est, nõ caduceo. nã & syllaba repugnat: & sensus nõ pcedit. Ca
duceus. n. primã pducit. Ouid. Tartara iussus adit sumptis caduci
fer alis. ergo uiolato cadurco. i. nõ seruata castitate lecti matrimo
nialis p eos dies: qbus sacra Isidis pagebantur. Nã nefas erat (ut
diximus) cõiungi marito. Id aũt nouẽ diebus fiebat. Propertius:
Tristia iam redeũt iterũ solẽnia nobis: Cynthia iam noctes est ope
rata nouẽ. Nam cadurcũ posuit p lecto. Cadurci. n. populi sunt Gal
liæ: apud quos lini pstantia obtinet. palmã i culcitris ob pcipuũ cã Cadurci
dorẽ. quod docet Plin. lib. xx. cũ ait. Nullũ est candidius linum, las
naue similius: sic culcitris pcipuam gloriã Cadurci obtinẽt Gallia
rũ, hoc ad tomenta pariter inuentũ. uñ poeta in sequenti Satyra:
Institor hybernæ tegetis, niueiq; cadurci. i. culcitræ cãdide. Ergo
uiolato cadurco: uiolato lecto matrimoniali p eos dies qbus sacra
Isidis celebrabantur: & castitas seruanda erat. ¶ Magnaq; debetur
pœna: ordo est a superiore. Sic ille petit ueniã quoties magna pœ
na debetur uiolato cadurco. ¶ Et mouisse caput: hæc ironicos legẽ
da sunt. & pfecto, inqt, ipse Osiris pcibus sacerdotis annuit. Nam
uisa est serpẽs argentea mouisse caput. i. assensisse. ¶ Serpens argen
tea: in simulachro. n. Serapis: quẽ Osiridẽ appellãt (ut scribit Diodo
rus in pri. libro) signũ erat (ut tradit Macrob. pri. Saturnaliũ) tricip Serapis

pitis afantis. quod exprimit medio, eodemq; maximo capite leo
nis effigiẽ. Dextera parte caput canis exoritur mãsueta specie blan
dientis. pars uero lęua ceruicis rapacis lupi capite finitur: easq; for
mas aialiũ draco cõnectit uolumine suo: capite redeũte ad Dei dex
terã: q̃ cõspicitur mõstrũ. De quo dracone nũc poeta uidet intelli
gere. Eundẽ ẽt serpentẽ in imagine Isidis extitisse docet Val. Flac
cus li. iiii. argonauticõ: Aspide cincta comas, & ouãti psona sistro.
Vnde ẽt in põpa Isiaca gestabat Serpẽs in imagine Osiridis. de quo
meminit Ouid. Pigraq; labat circũ donaria serpens: Et comes in
pompa corniger Apis erat. Idem in. ix. Meta. Sistraq; erãt, nunq̃q;
satis q̃situs Osiris: Plenaq; somniferis serpens peragrina uenenis.
Illius lachrymis. s. sacerdotis. Meditataq; murmura prǽstant:
cũ ironia legenda sunt. Ordo est: Murmura. s. sacerdotis meditata
prǽstant ut Osiris. s. corruptus ansere, & popano non abnuat ue
niam culpǽ. Ansere magno: nã sacerdotes carne bubula & anse
rina maxime uescebant. auctor Herodotus. lib. ii. Corruptus: q̃si
more mortaliũ muneribus corruptus sentẽtiã mutet: ut illud apud
Persiũ: Quę nisi seductis nequeas cõmittere diuis. Tenui popano:
tenui placẽta. nam (ut tradit Domitius in cõmẽtarijs suis ex aucto
ritate Suidǽ) popanũ est placẽta lata tenuis, & rotũda. Ea (auctore
Popanũ Polluce) utebantur in sacrificijs. Non abnuat: non deneget, non
recuset. Culpǽ: crimini mulieris, quǽ cum uiro concubuit.
ASCen. ¶ HOC solo est manto ꝓpior q̃ uicina: q; odit amicos cõiugis:
& q; supp. grauis est rõnibus eius. Põt item dici q; grauis sit rõni
bus. i. sumptibus, quos facit cõsilio sacerdotũ. de q̄bus dicturus est.
ego uero potius dicerẽ cũ Geor. Valla. rõnibus. i. rationalibus uel
ratiocinationibus, & argumẽtationibus: q̃s affert ex sup̄stitiosa do
ctrina a sacerdotibus sumpta. Cur uero id potius dicerẽ duplex est
causa: altera q̄a dicit hoc solo. i. hoc uno: cũ iam duo sint. altera q;
melior est cõtinuatio textus: ut illud Ecce furẽtis sit probatiuũ eius
quod dixit: q; grauis est rõnibus: q̄a. s. sup̄stitiosa est: q̄a infert ec
ce &c. Ista tñ nõ oĩno cõuincunt, q̄a posset hoc copulatũ: q; seruos
& amicos odit: & q; grauis est rationibus: ꝓ uno sumi. Et ad conti
nuationẽ dices: q; poeta uoluit ex abrupto rẽ nouã incipe: quod ẽt
indicat aduerbiũ ecce: quod in rebus ex isperato obueniẽtibus po
ni uult: ut significet iportunus & iprouisus aduẽtus sacerdotũ: q̄ ut
cunq; intellexeris: hic certe significat. Dicamus sic: Ipsa est grauis
. i. molesta uiro rõnibus. i. sũptibus suis. dũ uir rationes suas facit:
q̄a multa expẽdit ẽt in sup̄stitione: q̄a ecce &c. Vel grauis est rationi
bus. i. argumẽtationibus suis sup̄stitiosis: q̄a ecce chorus Bellonǽ
. i. Deǽ belli, siue Palladis: siue alterius furẽtis. i. in furorem diuina
tionis rapiẽtis. oẽs. n. q̄ q̃si numine obsessi, futura prǽdicebãt: quo
dã furore capiebãtur sicut de Sibylla dr. vi. Ęnei. q; habere os ra
bidũ, & fera corda. &. iii. eiusdẽ: Insanã uatẽ aspicies &c. Et in. ii. de
Cassandra: Infelix q̃ nõ spõsǽ prǽcepta furẽtis. Aud erat. Est ergo
epithetũ ab effectu: ut sit q̃ furẽtes facit. & chorũs. i. cœtus sacerdo
tũ, q̄ Galli dñr. matris Deũ. i. Deorũ. s. Cybeles: q̃ ẽt furẽtes facit. in
trat. i. ex inopinato ingredit domũ uiri ad uxorẽ. s. & ingẽs. i. ual
de magnus. semiuir. i. sacerdotũ matris Deũ prǽses. q̄ excisis testi
culis nõ totus uir est, semiuir dico appositorie facies reuerẽda. i. q̄
habet faciẽ reuerendã. minori obscœno. i. ꝓpterea q; habet mẽbrũ
obscœnũ minus q̃ alij uiri: q̄a habet solã uirgã excisis testiculis: tñ
ẽt semiuir dictus est. q̄ secuit. i. itercidit, ut euellat testiculos suos.
mollia genitalia. i. forte mollificata: ut facilius scidãtur: uel naturali
ter mollia. testa rupta. i. cultro petrino, sicut Iudǽi circuncidebant.
Cui sacerdoti cohors rauca. i. cǽterorũ sacerdotũ ꝑ effœminatã
naturã rauce loquentiũ, uel assiduo cãtu raucescẽtiũ. & cui tympa
na plebeia. i. quǽ a uulgaribus & plebeis sacerdotibus pulsantur.
cedũt. i. locũ dãt: ut q̃ ab eo uincũtur. iãpridẽ. i. iam a plusculo tpe.
& sup. cuius bucca. i. extremitas oris uestit tiara Phrygia. i. gñe i su
lǽ a Phrygibus. i. Troianis frequẽtatǽ. Declinat aũt uel hic tiaras
huius tiarǽ. Sicut apud Virg. in. vii, dicentẽ: Sacerq; tiaras: q̄a oĩa
i as primǽ masculina sunt. uel hǽc tiara: ut hoc loco. Et sonat grã
de. i. grãditer: magna uoce. & iubet aduentũ Septẽbris & Austri. i.
Austri septẽbrij: q̄ in Septẽbri flãs febrẽ generat. metui. i. timeri. ni
. i. nisi. ipsa cõiux lustrauerit. i. purgari fecerit se centũ ouis datis. s.
sacerdoti illi. & nisi donauerit ipsi sacerdoti ueteres xerãpelinas. s.
uestes. i. subnigri coloris: q̃lẽ habet rosa arida. xeron. n. aridũ signi
ficat, ut quicq̃d magni & subditi discriminis. i. periculi. instat. i. imi
net. illi matronę. eat. i. cõuertat i tunicas, q̃s dederit. idẽ dñt qui in
noĩe sanctorũ utpote Antonij, aut Cornelij, aut Bõberti porcellũ,
aut pullũ petũt q̄a p̄dicũt oẽ malũ, qd̓ toti domui datis futurũ esset
in caput illius aialis quod sancto educat recasurum. Et ut expiet. i.
purget & sibi piũ faciat totũ annũ. ipsa descẽdet in amnẽ. i. fluuiũ:
& imbribus, & niuibus crescentẽ. hybernũ. i. hyemalẽ. & hoc iam
fracta glacie. & mergert ter Tyberi. i. in illo fluuio. q̄ p Romã fluit.
matutino. i. quo mergitur matutino tpe. credebãt. n. q; aquǽ fluen
tes haberẽt uim purgãdi. uñ dicit. ii. Ęn. Donec me flumine uiuo
Abluero. & petissimũ mane, & in Tyberi ter immersis: sicut hic &
apud Persi. quẽ allegat Mãci. & apud Hora. dicentẽ: Frigida si pue
rũ q̃rtana reliquerit illo Mane die, quo tu iudicis ieiunia nudus In
Tyberi stabit, casus, medicusue leuauerit Ęgrũ ex prǽcipiti ma
ter. delira necabit In gelida fixi ripa: febremq; reducet. Et ipsa ma
trona abluet. i. purgabit. ipsis uorticibus. i. gurgitibus, seu aq̄s Ty
beris se uertẽtibus. captu suũ timidũ. i. ipsa timida. & inde. i. postq̃.
ita lota est erepta. i. repẽdo trãsibit nuda & tremebũda ex frigore. s.
genibus cruentis. trita. s. pelle. totũ agrũ regis sup̄bi. i. cãpum Mar
tiũ fm Manci. uel potius fm Probũ: Tarquiniũ cãpũ: hoc est insu
lam Tyberis. nã Targnius sup̄bus dictus est. Et Io cãdida. q̃ i uac
cã albã uersa est. uel si sacerdos Isis, siue Isidis. cãdida. i. cãdidis ue
stita. iusserit. i. p̄ceperit. ipsa ibit ad finẽ Ęgypti. & portabit aquas
calidas petitas. i. acceptas petẽdo illuc a Meroe insula illa Ęthiopię
ut ipsa spargat eas in ǽdem Isidis. q̃ surgit. i. ǽdificata est proxima
antiquo Ouili. i. ad septa: in cãpo Martio. Credit. n. matrona se mo
neri uoce ipsius dñǽ. s. Isidis q̃ñ monet a sacerdote eius: uel q̄a
in somnis credit eam sibi apparere, & talia iubere. Vnde qd̓ prius
dixit: si candida iusserit. Io: ẽt de ipsa Dea itelligi põt. uidisti ea quǽ
Mãci. recitat. En animã & mentẽ: cũ qua Dij. s. Isis. Nã q̄a numina
utriusq; sexus potestatẽ habẽt: potuit de Iside dicere Deũ: sicut Vir
gil. de Venere: Descendo ac ducẽte Deo. & de Iunone, aut Furijs:
Nec dextrǽ errãti Deus abfuit uel conceptorie dixit usus plurali
uel q̄a ẽt alij Dij cũ ea loq̄ intelligantur. uel potius ꝓ singulari per
inuidiã: sicut comicus de una meretrice: Nõ possum ꝑpeti meretri
cũ cõtumelias. & Virg de una naue: Nauibus infandũ amissis. En
igit animã & mentẽ cũ q̃ Dij loquũtur nocte: hoc est uide an sit ue
risimile q; Dij loquãtur cũ tam scelesta muliere. q. d. minime. & tñ
ipsa dicit se moneri ab Iside. Ergo cũ ita sit, q; oẽs sint superstitiosę.
hic. i. is antistes. meretur p̄cipuũ & summũ honorẽ, q̄ circundatus
grege linigero. i. lineis indutũ. & grege caluo. i. funditus raso po
puli plãgentis. i. multitudinis. Anubin bouẽ cũ planctu q̃rere solli
tǽ. currit existẽs derisor Anubis. i. ipsius Anubidos filij Osiridis: q̄
in specie canis, aut cũ capite canino colebat. currit autẽ derisor. i.
quasi irritator: ut irritatus latratũ emitat. ad quẽ cǽteri plangãt. ille
. s. antistes Isidis petit ueniã ab Iside: quoties uxor alicuius uiri per
soluẽs ei nõ seruant talia sacra debitũ. nõ abstinet concubitu die
bus sacris, & obseruãdis his q̃ sup̄stitione illa captę sunt. Et magna
pœna. i. multa, & (ut dñt) emẽda debetur caduceo. i. uirgǽ, seu si
gno pacis. i. quod caduceatores. i. pacis internuncij: & Mercurius
pacis auctor ꝑ facundiã: q̄ etiã dr Osiris. in sinistra manu portat.
uiolato ꝑ mulierẽ, q̃ immũda ꝑ coitũ illud inspicit, aut contrectat.
Non est legendũ caduco: licet Probus uelit: sed caduceo ut Manci
nellus dicit. nec tñ habet hic primã breuẽ sed est uersus similis illi
in primo Ęneidos: Dependẽt lychni laquearibus aureis: quãtum
q̄dem ad ultimũ pedẽ, nec tñ oĩno: q̄a syllaba abũdãs põt hic assu
mi ꝑ uocalẽ sequentẽ: & ita nõ est uitiosus hypermeter & in Virgi
lio cõsumi ꝑ sinǽresim. Aut est uersus cõstãs ex duobus Amphi
machris. i. pedibus habẽtibus breuẽ inter duas lõgas: q̄ sint pœna
ca. & duceo. sed hǽc a grãmatico disq̄renda sunt. Et si argẽtea ser
pens, q̃ erat in imagine Osiridis in ara Isidis cõplectẽs canẽ, & lu
pũ Ridiculũ esset hic intelligere de Ęsculapio ut Valla. uisa est an
tistiti. s. mouisse caput in signũ indignationis. Mãcinellus diligẽter
a Calderino notata ꝑsequtur habet lector historiã ex eo: & nisi tar
diusculis es, intellectũ huius textus. Vereor tñ adhuc multos nesci
re q̄d sibi poeta uelit: uñ licet prolixior fiam, mẽtem eius q̃tum mi
hi patet apiam. Scies igit literarũ tyrũcule. poetã uelle dicere Romę
fuisse ad cãpũ Martiũ templũ Isidis: in quo erãt sacerdotes oẽm ri
tũ Ęgyptiorũ obseruãtes: & matronas romanas in multã supersti
tionẽ trahẽtes: ꝑsuadẽtes eis: nisi Deã muneribus placarent: & eius
festis diebus caste uiuerẽt: magnũ malũ eis obuẽturũ. irata. s. Dea: q̃
tunc irata significãtur: q̃ñ insignia quǽ secũ habebat, q̃tiebat. Cre
debant. n. sup̄stitiosi illi gẽtiles q; simulachra Deorũ, Dearũq; aut
caput, aut quod in manu habebãt, quaterent quoties idignatione
multa afficerẽtur, uñ de Palladio. i. Palladis, siue Mineruǽ simula
chro ab Vlysse uiolato dicit. ii. Ęne. Nec dubijs ea signa dedit Tri
tonia mõstris: Vix positũ castris simulachrũ arsere coruscǽ Lumi
nibus flammǽ arrectis: salsusq; per artus Sudor ijt: terq; ipsa solo
(mirabile

(mirabile dictu) Emicuit, parmāq; ferēs, hastāq; trementē. & poe ta supra Saty. ii. ad Martē. Nec galeā quassas, nec terra cuspide pulsas. Sacerdotes itaq; quouis pacto pcipiebāt an festus illis mulier cū uiro rē habuerit: quo cognito accedebāt ad eā cū graui supcilio dicētes Deam omnino offensam: & offensionē significasse: qa caduceū & serpētes, q̄ Osiris insignia habet, mota uidissent: declinat aūt hic caduceus: uel hoc caduceū. Et hic aut hęc serpēs. Vir. i. ii. serpēs amplexus uterq;. Lachrymæ illius. s. antistitis pro muliere orātis. & murmura. i. facta pconia cū susurro quodā edita meditata ad piationem eius. prestant. i. efficiunt ut Osiris non abnuat. i. renuat. culpæ. s. mulieris pollutæ ueniā. i. remissionem. s. quia certe exīstēs corruptus. i. ad ignoscēdū inductus: sicut iudex dissimulans & uindictam negligens ansere magno, & tenui popano: idest pane in sacrificium oblato.

Cum dedit ille locum cophinno: fœnoq; relicto,
Arcanam iudæa tremmens mendicat in aurem
Interpres legum Solymarum, & magna sacerdos
Arboris, ac summi fida internuncia cæli.
Implet & illa manum, sed parcius ære minuto.
Qualiacunq; uoles Iudæi somnia uendunt.
Spōdet amatorem tenerum, uel diuitis orbi
Testamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato, Armenius, uel Comagenus aruspex,
Pectora pullorum rimatur, & exta catelli,
Interdum & pueri, faciet quod deferat ipse
Chaldæis, sed maior erit fiducia, quicquid
Dixerit astrologus, credent a fonte relatum
Ammonis, quoniam Delphis oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.

IOAN. BRIT. CVM dedit ille locū: sensus est: Vbi inqt Isidis, & Cybeles sacerdotes abiere: pstō sunt Iudęi: quorū supstitiosis monitionibus credūt mulieres. Nā iudæa mendicat in aurem arcanā. i. arcanis susurris: quos auribus mulierū
Cophinus instillat: & ueluti legū interpres iudaicarū q̄rit sibi unde uiuat. Cophino, fœnoq; relicto. i. in silua relicta supellectile in urbē uenit. sic iudæorum paupertatē ostēdit: q Roma a Domitiano expulsi, nemus urbi uicinū icolebāt: ut diximus in. iii. Satyra illic: nunc sacri fontis nemus & delubra locant iudæis, quorū cophinus, fœnūq; suppellex: ubi nōnulla de cophino & fœno diximus. illud adijcimus cophinū genus fuisse (ut diximus tū in. iii. Satyra) cistæ: quod aptissime docet Mart. in. v. Dū te posse negas nisi lato Gellia clauo Nubere, nupsisti Gellia cistiferos: hoc est iudæo. nā & in. vii. scribit ad eā dē Gelliā: Nec recutitorū fugis inguina iudeorum. Iosephus in. ii. de bello iudaico canistrū appellat his uerbis: Et canistrū circūferentes stipē eius noie postulabāt. Cophinorū ēt pro canistris, siue cistis fit mētio in sacra scriptura apud diuū Ioannē. Collegerūt, ergo, & im
Iudæi cum cophino pleuerūt. xii. cophinos fragmētorū. Iudęi ergo, ut mēdici & paupe res cophinū gestabāt: quo stipē, reliq̄q; erogata exciperēt. eodē mō & fœnū, ubi cubarēt. ea. n. erat suppellex eorū: Alij putant Iudæos nō tam ea inopia, q̄ ueteri supstitione solitos quocūq; migrarēt secū ferre cophinū, & fœnū. unde Sidonius Apollinaris ait: Ordinis res est ut Ægyptios Pharao incedat cū diademate, Israhelita cum cophino. Dauid rex Israhelitarum sic cecinit in psal. octogesimo αυχεῖρες αὐτοῦ εν τῷ κοφίνῳ ἐδούλευσαν. i. manus eius i cophino seruierūt. Tremēs: aut more pauperū tremēs: aut ueluti anxia futuri. Interpres: subaudi q̄si. Legū Solimarū. i. legū Iudaicarū: q̄s Iudęi a Mose acceperūt in mōte Syna: hoc est testamentū uetus. Solymas aūt appellauit: qa, q̄ Hierosolyma dr̄, antea Solyma uocabātur. eā condidit rex cognomēto Iustus potētissimus Chananeorū: q fano ædificato Hierosolyma uocauit: cū ante (ut dixi) Solyma dicerentur. hieron. n. tēplū significat eā postea Cleodius rex Iudeorum populo Chananeorū pulso colendā suo tradidit. Iosephus: Ciuitas aūt fuit Iudæorū uetustate diuitijs, multaq; religionis pseruatione celebratissima: quā Titus secūdo anno pricipatus Vespasiani Septēbris mēsis octauo die funditus sustulit. lege Iosephū libr. ulti. de
Solymi Pisidiæ bello Iudaico. Solymi itē populi sunt (ut docet Plin. lib. v.) primi Ciliciæ: q post appellati sunt Pisidiæ: quorū colonia Cæsarea eadem Antiochia. Magna sacerdos arboris. i. siluæ & nemoris. de quo supra: Ois. n. populo mercedē pēdere iussa Arbor: & electis mendicat silua camœnis. alludit tū ad sacerdotes dodoneos. de quibus Herodotus. li. ii. Implet & illa manū: aut Iudæa implet sibi manū pdicendo futura: aut illa. s. mulier Romana implet manum Iudææ. Aere minuto: utputa trientibus & id genus numismatis. Qualiacunq; uoles: hic Iudeorū fallacias ostēdit: qui pro mercedis q̄litate pnūciant futura: oia. n. ad cōsulētis uotū cōfingunt. quod ēt docet Apule. in. ii. Apologia loq̄ns de Chaldæis. Sōnia uēdūt: ut mō bona, mō mala: quæ p noctē fingūt se habuisse. Illud aūt nō placet qd' ad somnia referas: q̄ captarētur p se: uel p alijs in tēplo Serapidis i

Conopo. Neq;. n. nūc res agit in Ægypto: nec nūc loqtur de Iside, q̄ a Iudæis haud q̄q̄ colebat: sed de Iudæis, q p noctē fingebant se somniare futura p se, & pro alijs. Spōdet: fidē ēt inqt, habēt aruspicibus, Syrijs, & Armenijs, sed maiorē Chaldæis. i. astrologis. Or- Armeniæ duæ
do aūt est. Aruspex Armenius uel Comagenus spōdet amatorem. Spōdet: quasi in eius ptāte sit ex uera diuinæ mētis cognitione. Ingēs testamētū: ingentē hæreditatē. Calidæ colūbæ. i. recēs occisæ. Armenius: duæ sūt Armeniæ maior & minor, de qbus multa Pli. lib. vi. & Strabo li. xi. dictā aūt Armeniā (testat Strabo) ab Armenio quodā ex Armenia Thessaliæ urbe: q̄ inter Pheras & Larissam iacet: q cum Iasone in Armenia militauit. Minorē aūt Armenia, maioremq; & Comagenā Cappadocia lęuo suo latere trāsit. Comagenus: Comagena pars est Syriæ inter montē Taurū & Eupharatē sita. Aruspex: dictus est (ut supra diximus) ab Aruga & inspicio. Aruspex Aruga
Arugā. n. hoc ē uictimā (auctore Donato in Terentiū) appellauerūt ab hara. i. stabulo. Rimatur: scrutatur. Faciet quod deferat ipse. i. pueros nō uerebit ad talia inuestiganda occidere: quod alius si faciat, ipse accuset: nā deferre est (ut diximus alibi) occulte accusare. Chaldæis maior erit fiducia: credūt inqt, aruspicibus Ar- Chaldæi
menijs: sed magis Chaldæis. Babylonij, & Syrij Chaldæos appella- Magi
uere: quos Magos Persæ, Philosophos Græci: Prophetas Iudæi, Philosophi
Ægyptij sacerdotes, Indi Gymnosophistas, nos sapiētes uocamus, Prophetæ
Galli druidas. auctor Laer. Astrologiæ peritissimi habebātur. multi diuinatione quadā futura predicebāt, mala augurijs, sacrisq;, alijs qbusdā incātationibus auertebāt, somnia & prodigia iterpretabātur. Vnde Tyberius, Thrasyllū Chaldeū de futuris maxime cōsulebat. Gymnosophistæ
Eudoxus Platonis adiutor in Astrologia iudicio doctissimorū hoīum facile princeps scriptū reliqt: in pdictione. & in notatione cuiusq; uitæ ex natali die minime esse credendū. quod & Cice. uisensisse in lib. de Diuinatione: ubi ait: Ad Chaldæorū mōstra ueniamus. Notat ēt Panetius, q unus ex Stoicis astrologorū prædicta reiecit Archelaū & Cassandrū summos astrologos hoc pdictionis genere nō esse usos. A fonte relatam Ammonis: ex oraculo Iouis Ammonis acceptū. Duplici, inqt, ratione mulier credit quicqd ab Astrologo dr̄ ab oraculo Ammonis proficisci. Tum qa Apollinea oracula cessauere. Tū ēt qa humanū genus p seipsum futura noscere nō pōt. Iure ergo tribuit Ioui q̄ pdicūtur ab astrologo: qn aliūde futuri rōnē haberi posse nō credit. Oraculū Iouis erat in Libya Cy- Oraculū Iouis in Libya
renaica frequentissimū. cū. n. Bacchus p Libyā exercitū ductaret. Isq; penuria aquarū: ppemodū siti periret: rogauit Iouē patrē: ut sibi & exercitui subueniret: itaq; aries q̄dā fortuitu ad milites eius errās puenit: quos cū uidisset in fugā cōuersus est, milites aūt, qui eū cōspicati fuerāt: & si puluere, & æstu pressi uix pgrediebātur: arietē tū seq cœperūt usq; ad eū locū, q Iouis Ammonis postea tēplo ędificato est appellatus: quo cū peruenissent, arietē quē cōsecuti fuerant Tēplum Iouis
nusq̄ inuenire potuerūt: sed quod magis his fuerat optandū, aquæ magnā copiā i eo loco nacti sunt, corporibusq; recupatis, Libero statim nūciauerūt: q gauisus exercitum ad eos fines duxit: & Iouis Ammonis tēplū cū arietinis cornibus simulachro facto cōstituit, Ammonis
in eo tēplo centū fuisse aras ostēdit Virg. Tēpla Iouis cētū latis immania regnis. Centū aras posuit. De quo tēplo ut intellexisse Mar. illic Dissimuletq; Deorū cornibus ara frequēs, ut sit frequēs cornibus: hoc est tēplū quod frequētes. i. centū habet aras cū simulachris facie arietina dissimulet Deū. i. taceat: & nullā de eo mētionē faciat. illic igitur erat Iupiter specie arietis, illicq; dabātur rn̄sa. Vn̄ Lysander Lacedæmoniorū dux eo pfectus est: ut tēpli sacerdotes corrūperet. Alij ferūt Iouē forma arietis ideo in Libya coli: q cū impetū gigantū fugeret, Deos omnes in Ægyptū usq; psequētiū cū reliq Dij in uaria se aialia cōuertissent, ipse se mutauerit in arietē: un̄ est illud Oui. in. v. Meta. Dux gregis dixit fit Iupiter, unde recuruis. Nūc quoq; formatur Libijs est cū cornibus Ammon. de oraculo lege Probū Æmiliū, Higiniū, Diodorū, Herodotū, Strabonē. Del-

Præcipuus tamen eſt horum, qui ſæpius exul,
Cuius amicitia, conducendaqꝫ tabella
Magnus ciuis obit, & formidatus Othoni.
Inde fides arti, ſonuit ſi dextera ferro,
Læuaqꝫ ſi longo caſtrorum in carcere manſit.
Nemo mathematicus Geniũ indemnatus habebit,
Sed qui pene perit, cui uix in Cyclada mitti
Contigit, & parua tandem caruiſſe Seripho.
Conſulit ictericæ lento de funere matris,
Ante tamen de te Tanaquil tua, quando ſororem
Efferat, & patruos, an ſit uicturus adulter
Poſt ipſam, qd enim maius dare numina poſſunt?
Hæc tamen ignorat quid ſidus triſte minetur
Saturni, quo læta Venus ſe proferat aſtro,
Qui menſis damno, quæ dentur tempora lucro,

phis oracula ceſſant. ſcribit Cice. in. ii. lib. de diuinatione: ideo delphicũ oraculũ euanuiſſe: quod exhauſta ſit cæleſtis cuiuſdam ſpiritus uis: Idẽ ẽt io eodẽ ait: Præterita Pyrrhi tpibus iã Apollo uerſus facere deſierat. cur iſta mõ iam oracula Delphis nõ edũtur: nõ mõ nřa ætate, ſed iã diu. Strabo itẽ lib. ix. ſic ſcribit: Hæc itaqꝫ tẽpeſtate neglectui daſ nõ nihil oraculũ ſuperioribus annis excellentiſſimo in honoř habitũ Lucan. Sed ſiluit, poſtq̃ reges timuere futura. Et ſupos uetuere loq. De oraculis deficiẽtibus ſic recitat Porphyrius: Ablata eſt Pythij uox haud reuocabilis ulli Temporibus lõgis, etenim iam ceſſit Apollo Claudibus occluſus ſilet ergo rite peractis Diſcedas patria, & recedas ad limina ſacris. Adijciã & illa q̃ Plutarchus de deficientibus. cõſcripſit oraculis: Cũ igiť, ait Ammonius tacuiſſet: tunc ego ad Cleombrotũ dixi. Narra nobis o amice ſi placet de oraculis, de qbus apud nos p̃clara dicebanť. Nũc aũt oĩa extincta eſſe uidenť &c. lege Euſebium Pãphilum de præparatione euãgelica. Oraculũ aũt (auctore Seneca i primo declamationũ) eſt

Delphi uolũtas diuina ho'is ore enũciata. ¶ Delphis: Delphi opidum eſt Phocidis regionis pp templũ Apollinis Pythij, & oraculũ uetuſtate iſigne. ¶ Et genus humanũ: qm̃, ingt, mortalitas hac una re damnatur q futura naſcere nõ põt. ¶ Caligo: cæcitas, & ignoratio.

ASCen. ¶ C V M dedit ille locũ. Reprehẽdit nũc Iudæorũ ſuperſtitioni adhęrẽtes. Ordo eſt: Cũ. i. qñ ille. ſ. antiſtes Iſidis. dedit locũ. i. abeũdo permiſit acceſſum. Iudæa ſupple mulier tremẽs ex frigore mẽdicat ad aurẽ ſup. applicata: uelut arcana Dei ſe dicturã ſignificet, uel ut furetur & loculos auferat. & hoc cophino, & fœno. i. cibo iumenti relicto uel in prato, uel in uia publica exiſtẽs interpres legũ Solymarũ. q̃ in ueteri teſtamẽto habẽtur: & magna ſacerdos arboribus. i. q̃ ut mulieres Dodoneæ ſub fago rñſa daŕ põt. & fida internũcia ſummi cæli. i. qd ſũmũ cælũ uel cæli regnator uelit annũciãs. Illa. i. talis iplet. & i. ẽt manũ ſup. ſuã aliq ſtipe. ſed Iudæi uendũt parcius. i. magis ſobrie, q̃ ſacerdotes Iſidis. & minuto. i. paruo ęre & ſtipẽdio. q̃lecunqꝫ ſomnia uo'es. i. q̃lia te uelle putãt. hoc. n. primũ inſpiciũt ẽt. hi, quos alij Bohemos alij Ægyptios: alij Sarracenes uocat. Spondet amatorẽ: hoc qdã ſuperioribus cõnectũt ut ſit Iudæa ſpõdet &c. ſed melius cõſtruit cũ ſequẽtibus ſic Aruſpex. i. hoſtiarũ inſpector. Armenius. i. ex Armenia oriundus: & Comagenus. i. ex parte illa Syriæ ſpõdet amatorẽ teneř. i. adoleſcentẽ mulieri libididinoſæ, uel ingẽs. i. ualde copioſum teſtamẽtũ diuitis ſup. uiri. orbi. i. carentis liberis & hoc mulieri auaræ. pulmone colũbæ calide. i. adhuc palpitãtis & pauloante occiſæ tractato ab eo: nã talis aruſpex rimatur. i. ſcrutaŕ p rimas. pectoras. i. exta ĩteriora a pullorũ. & extra catellæ. i. parui canis. & interdũ & . i. ẽt pueri ſupp. occiſi exta rimatur & ipſe aruſpex faciet id ſup. quod deferat. i. clã accuſet alios feciſſe. ſicut q Barię ad filiã ad magicã artem hortati ſunt, eã accuſauerũt. ſed maior fiducia erat Caldæis. i. aſtrologis: quorũ plurimi fuerunt Chaldæi. ipſæ mulieres credẽt qd aſtrologus dixerit eſſe relatũ. i. p riſo reportatũ a fõte Amõis. i. Iouis arenarij i ſpecie arietis culti. dico Amonis oracula ingt poeta: qm̃ oracula ceſſant Delphis. i. apud Delphos ubi Apollo rñſa dabat. & caligo. i. ignoratia & obſcuratio futuri. i. de re futura. dãnat. i. dãno afficit genus humanũ.

IOAN. BRIT. ¶ P R Æ C I P V V S tñ: quãto ingt ſceleſtior fuerit, tãto maior ei habebitur fides a mulier: q ſæpius exul ſubaudi fuit. i. q ſceleratiſſimus, ac p hoc ſæpe miſſus i exiliũ. Sceleucũ aſtrologũ ſignat, cuius cõſilio mors Galbæ (ut ſcribit Trangl.) dilata fuit ab Othone q eũ aggredi cœnantẽ i palatio ſtatuerat: ſed Sceleuci cõſilio res dilata eſt in aliud tẽpus. apparet autem eũ ex uerbis poeta ſæpe exulaſſe. ¶ Cuius amicitia: na Othones fuit familiaris. ¶ Cõducẽda tabella: ironicos ait tabella cõducenda: q̃ſi q̃ dãnanda ſit. ſic ſupra Gutturis exemplũ, cõducenduſqꝫ magiſter: I tabellis aũt mẽbranis. q̃ ex ſiderũ rõne colligũt, notanť. Ergo cuius tabella. i. cuius aſtrologia, q̃ io tabella notať magnus obit ciuis. i. Galba iperator. ¶ Obit: iam iugulatus eſt ad lacũ Curtij in urbe. ¶ Formidatus, Othoni. i. quem Otho formidauit. ut ſit Othoni pro ab Othone. Hæc fuit cauſa: ut Otho Galbã occideret. Sperauerũt. n. fore ut a Galba adoptaretur: idqꝫ in dies expectabat. ſed poſtq̃ Piſone frugi p̃lato, ſpe decidit. ad uim cõuerſus eſt. ¶ Inde fides: ex illa re. ſ. q̃. ſeqtur. i. ſi in uinculis ſępe fuerit. ¶ Arti: ſciẽtiæ, & Aſtrologiæ. ¶ Si dextera & læua ſonuit ferro. ſi manicis ferreis uinctæ fuere. ¶ Lõgo carcere: diutino. ¶ Caſtrorum: ſi in caſtris ab imperatore detẽtus eſt in carcere: aut diu fuit i cathenis q̃ caſtrorũ ſunt carcer.

Mathematicus ¶ Nemo mathematicus: ſenſus eſt: Nullus ſcientiæ exiſtimatur aſtrologus, niſi ſceleratus extiterit, & ſæpe dãnatus. ¶ Mathematicus: dici põt latine diſciplinabilis: q ad diſciplinam maxime ſpectat mathematicæ, quæ ſunt Geometria, Arithmetica, Muſica, & Aſtrologia. Hæ autẽ mathemata proprie dñr: hoc eſt diſciplinæ: qa certiores alijs ſunt. Mathematicos uulgus (ut ſcribit Gellius) appellat, q & Chal- Caldæi Genethliaci dei noiantur. idẽ ẽt genethliaci ſunt. n. ſideralis ſciẽtiæ peritiſſimi de qbus modo ante, & alibi ubenus. ¶ Nõ habebit Geniũ. i. nõ extiſtimabitur altæ eſſe cognitionis & ſciẽtiæ. nã (ut dictũ eſt ſuperius ex auctoritate Apulei) Genius dr in corpore humano aius uirtute pfectus. i. Dæmon bonus: qm̃ is Deus, q eſt aius ſui cuiuſqꝫ, quanq̃ ſit immortalis; tñ quodamodo cũ hoie gigniť. ergo nõ habebit Geniũ. i. nõ putabitur eſſe pfectæ uirtutis & ſciẽtiæ. ¶ Sed q pene perit: ſed ille, iquit, habebitur uerus & magnus Aſtrologus: q tot flagitia cõmiſerit: ut uix capitis ſuppliciũ euaſerit: ſed q pene damnatus, occiſuſqꝫ eſt. ¶ Cui uix in Cyclada mitti Cõtigit hoc eſt: q uix impetrauit, ut relegareť potius, q̃ occidereť. Damnatorũ aũt multi i Cyclades, aliaſqꝫ inſulas relegebantur. alibi: Aude aliqd breuibus Gyaris, & carcere dignũ. Cyclades. n. inſulæ ſunt duodecim in mari Aegæo ita di- Cyclades ctæ: q in circulũ ſunt poſitæ. nã κύκλος circulum ſignat. ¶ Caruiſſe parua Seripho. i. cui tandẽ cõtigit ab exilio reuocari: cũ in Seriphũ inſulã eſſet relegatus: quod ſane grauiſſimũ erat exiliũ: tũ anguſto inſulæ ſpatio tũ quod petroſa eſt & ſterilis multũ: ut illi obijciatur hoc fuiſſe paſſam: quod illic Perſeus educatus incolas oſtenſo capite Meduſæ io lapides cõuerterit indignatus. q his adiutoribus Polydectes rex Perſei matrẽ ad nuptias cogere uoluerit. Hęc ex Strabone. Eſt aũt una ex Cycladibus. ¶ Conſulit de lento funere: mulierũ ſcelera ſui tẽporis inſectator: q̃ nõ modo in mortẽ maritorũ: ſed ẽt parentũ & cognatũ inquirerent. Ordo eſt: Tua Tanaql cõſulit de lẽto funere: & qñ moritura ſit mater: cuius funus uideat nimiũ differri. ¶ Ictericæ: Icterus morbus eſt cũ p totũ corpus bilis ſuffunditur, q̃ interdũ nigra, interdũ flaua eſt. Pli. lib. xxvi. cap. xxxi. mor- Icterus morbus regius bũ regiũ appellat: Morbũ, ingt, regiũ in oculis p̃cipue mirari eſt tenuitatem, denſitatẽqꝫ tunicularũ telle ſubeũte. arquatũ ẽt appellant a colore arcus cæleſtis Regiũ aũt ait Celſus: appellari: q regio cubiculi apparatu curetur. Varro aũt: q mulſo pretioſiſſimo remedio curetur. Eſt aũt ab Ictero aue denominatus. Nam auis, inquit Plin. Icterus uocatur a colore: q̃ ſi ſpecteť ſanari morbũ regiũ tradunt: auem Vero mori. ea eſſe putatur, q̃ latine Galbula dicitur: ¶ De te. i. de morte tua. ¶ Tua Tanaql: ironicos: uxor tua mulier ſane bona & pudica: q̃lis fertur fuiſſe Tanaql uxor Tarquij Priſci: q̃ ſummæ fuit pbitatis. ſcribit. o. Varro lanã cũ colo & fuſo Tanaquilis, quæ eadẽ Caia Cecilia uocata eſt in tẽplo Anci Marci duraſſe uſqꝫ ad tpa ſua: factamqꝫ ab ea togã regiã uirgulatã in æde Fortunæ qua Seruius Tullus fuerat uſus. Inde factũ eſt ut nubẽtes uirgines comitaretur colus cõpta, & fuſus cũ ſtamine. prima ẽt texuit rectam tunicã: q̃ ſimul cũ toga pura tyrones iduũtur: nouęqꝫ nuptæ. Tanaquilem igitur pro exẽplo pudicæ mulieris & prudẽtis poſuit. Quando ſororem efferat: qñ moritura ſit ſoror. Nã efferri proprie eſt mor- Efferri tuorũ: Terẽt. Effertur, imus, ad ſepulchrũ uenimus. ¶ Quid. n. maius dare numina poſſunt. q̃ ut adulter ei ſit ſuperſtes. ¶ Hæc tamen ignorat: iſultat poeta mulieri, q̃ talia tãto ſcrutetur ſtudio; hoc eſt, quæ pnitioſa ſit ſuis, nec curet, q̃ magis in rem ſuã ſint, qd uelint Sidus Saturni ſidera, aut minentur, aut benigne pmittant. ¶ Sidus triſte Saturni:

Illius occurſus etiam uitare memento,
In cuius manibus ceu pinguia ſuccina tritas
Cernis ephemeridas, quæ nullum conſulit, & iam
Conſulitur, quæ caſtra viro, patriamq; petente
Non ibi pariter numeris reuocata Thraſylli.
Ad primum lapidem uectari cum placet, hora
Sumitur ex libro, ſi prurit frictus ocelli
Angulus, inſpecta geneſi collyria poſcit.
Aegra licet iaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſiris.
Si mediocris erit, ſpatium luſtrabit utrunq;
Metarum, & ſortes ducet, frontemq;, manumq;
Præbebit vati crebrum popyſma roganti.
Diuitibus reſponſa dabit Phryx augur, & Indos
Conductus dabit aſtrorum, mundiq; peritus.
Atq; aliquis ſenior, qui pulica fulgura condit.
Plebeium iu Circo poſitum eſt, & in aggere fatum.
Quę nudis longum oſtendit ceruicibus aurum.
Conſulit ante Phalas, delphinorumq; columnas,
An ſaga vendenti nubat caupone relicto,
Hæc tamen & partus ſubeunt diſcrimen, & omnes
Nutricis tolerant fortuna urgente labores.
Sed iacet aurato uix vlla puerpera lecto.
Tantum artes huius, tantum medicamina poſſunt,
Quę ſteriles facit, atq; homines in vẽtre necandos
Conducit, gaude infelix, atq; ipſe bibendum
Porrige quicquid erit, nam ſi diſtendere uellet,
Et vexare vterum pueris ſalientibus, eſſes
Aethiopis fortaſſe pater. mox decolor hæres
Impleret tabulas, nunq̃ tibi mane uidendus.
Tranſeo ſuppoſitos, & gaudia, votaq;, ſæpe

ſidus Saturni gelidæ & rigẽtis eſt naturæ, & qbus ortu affulſerit maleficiũ, & infelicitatẽ portẽdẽs. Propertius: Et graue Saturni ſidus in oẽ caput, & Ouid. in Ibin: Te fera nequicq̃ placidũ ſpondentia Martis Sidera preſſerũt, falciferiq; ſenis: hoc eſt Saturni: q cũ falce figurat. ¶ Quo aſtro: qua benignitate. nã Veneris ſidus (ut docet Cic. in pri. de diuinatione) cõiunctũ cũ Luna ſalutare eſt pueris in ortu. eos etiã dñt gratioſos eſſe: quibus in ortu afulſerit.

ASCen. ¶ PRÆCIPVVS tñ eſt horũ. Acrius damnat ſupſtitionem ſumptã ab aſtrologis: quibus ut pernicioſiſſimus quiſq; erat: ita maximã habebat fidẽ. Nam. qui auctor fuerit cõſilio ſuo ſeditionis magnæ. atq; ciuilis belli: & inde in exiliũ miſſus: ſed uincente tandẽ cui uictoriã prædixerit parte reuocatus ſit: is precipuus inter eos habitus eſt. i Ordo eſt: Quãuis ſup. oibus magna fides habeat: tñ is eſt pcipuus. i. pſtantiſſimus horũ. ſ. aſtrologorũ, qui ſupp. factus eſt ſæpius q̃ cæteri exul. & cuius amicitia. i. p cuius amicitiã. q; p & tabellæ: in q̃ iudicia ſua ſcripſerat. cõducẽda. i. magno ptio iuſpiciẽda ab eo uidelicet Othone cui uictoriã promiſerat: cuius mãgnus: & formidatus Othoni: uidelicet Galba impator obit. i. obijt p ſyncopã: ga ſyllaba ultima producitur. Galba aũt ob Othone interemptus eſt: ut uiſum eſt in. ii. Satyr. Inde. i. ex ea re ſup. habet fides. i. cõfidẽtia arti. ſ. aſtrologicæ: ſi dextera ſup. manus: q̃ p &. læua. i. ſiniſtra: ſonuit ferro. i. manicis ferreis & ſi manſit in lõgo carcere caſtrorũ. i. l cathenis, q̃ ſunt carcer: quẽ in caſtris habẽt. Sũt. n. caſtra exercitus in cãpo domicilia, & munitiones quæ quia ſæpe mutãtur carcerẽ nõ habẽt ſed pro eo cathenas. Dicit ergo quod detẽtus l cathenis ab eo, cui uictoriã pollicitus erat doſnec habita fuerit uictoria: ut ſi mẽtiatur in caput eius recidat. poſteaq̃ forte uictoria ſecuta eſt, in ſumma æſtimatione habebatur. Et ideo addit. Nemo mathematicus &c. Iudicio ingt ſupſtitioſorũ ad matheſim: hoc eſt mathematicã ſciẽtiã, q̃ aſtronomiã: & ex cõſequẽti quodãmõ aſtrologiã cõplectit nemo credit natus, aut feliciter aſpiraing hẽbit Geniũ. l. Deũ naturę ſuę dñm horoſcopi. exiſtẽs idẽnatus. i. ſine dãno & periculo uitæ: q̃ſi ad artẽ ptineat ſubijci exilio & grauiſſimis periculis. Sed ſup. erit uerus mathematicus: qui perit. i. perijt. pene. l. q̃ſi. & cui cõtigit. i. pro beneficio magno datũ eſt. uix. l. cũ magna difficultate. mitti. i. relegari in Cycladã. i. in Seriphon unã ex Cycladibus: q̃ ſunt inſulæ exilio deſtinatæ noxiorũ. Declinatur aũt hæc Cyclas huius Cyclados. & ita in accuſatiuo habet hãc Cyclada. & cui cõtigit tãdẽ. i. poſt lõgũ exiliũ. caruiſſe p reditũ. ſ. Seripho inſula illa parua. i. modica. Videt aũt affectate dicere caruiſſe: quaſi re illi utili: ac ſi præſtaret in exilio manſiſſe, q̃ eos diſſe. Cõſulit Itericæ &c. Ab huiuſmodi ergo aſtrologo petũt mulieres omnia: & ſalutem & mortem quorum uolunt. Ordo eſt: Tanaquil. i. mulier aſtrologiæ perita: & rerũ futurarũ pſcia ſicut Tanaql Targni Priſci regis Romanorũ uxor. tua. ſ. uxor. cõſulit. i. ab huiuſmodi aſtrologo cõſiliũ & iudiciũ petit. de lẽto. i. tardo. funere. i. obitu matris ſuæ. Ictericæ. i. Icterũ: hoc eſt morbũ illũ patiẽtis. ſed cõſulit tamẽ ante. i. prius q̃ de matris morte. de te. i. de tua morte. & cõſulit qñ efferat. i. ad ſepulchrũ ferat. ſororẽ. & patruos. i. fratres patris. an adulter ſit uicturus poſt ipſam. Sperat. n. uirũ ante ſe moriturũ, & adulterũ ſuperuicturũ. Vnde addit. Enim pro qa. qa quid maius pñt numina. i. poteſtas cælorũ, & Deorũ, quas aſtrologus cal

let dare. i. conferre. q. d. nihil. Et tñ hæc. i. huiuſmodi mulier, q̃ conſulit. i. petit cõſiliũ. ignorat qd. i. quod malũ. triſte. i. infortunatum. ſidus Saturni. i. illius planetæ minatur. & quo. i. cũ quo aſtro. i. ſidere, aut ſigno, aut planeta. Venus ille planeta pferat ſe. i. oriat. lęta. i. fortunata, & benigna. & q mẽſes dentur dãno. i. ad dãnũ & q̃ tẽpora dentur lucro. i. ad lucrum: hoc eſt quæ conſulit. quia aſtrologiæ imperita ẽ minus moleſta eſt, q̃ quæ docet. de qua iam dicetur.

¶ MEMENTO ſenſus eſt: Poſthume Vrſidi memento etiã fugere: illamq; Aſtrologis adeo dedita eſt: ut iam tanq̃ talis ſciẽtiæ perita cõſulat alijs: nihilq; ipſa peragat, niſi ex ſiderũ cõputatione. ¶ Pinguia ſuccina: nã ſuccina manibus tractabãt matronæ ut bene olerẽt. Iuue. in. ix. Satyra: En cui tu uiridẽ umbellam & ſuccina mittas. Succinũ autẽ humor ẽ q ex arboribus effluẽs denſatur rigore uel tepore. unũ a ſucco ſuccinũ eſt noiatum. de quo plura dicemus in. ix. Satyra. ¶ Ephemeridas: Sempronius Aſellio (auctore Gellio. lib. v.) ait Ephemeridas eſſe diaria. i. libellos: in qbus ſingulorũ dierũ facta continẽtur. nam ἐφημερὶς diariũ dicitur ἐφήμερος quotidianus. Sed hoc loco poeta accepit p ſupputatione numerorum in aſtris qd quoq; die immineat: quã libello deſcriptã habet matrona tãq̃ aſtrorũ pitiſſima. Pli. Crinas Maſſilieñſis arte geminata ut cautior, religioſiorq; ad ſiderũ mot⁹ ex Ephemeride mathematica cibo dãdo, horaſq; obſeruãdo eũ auctoritate pceſſit. Ouid. i amoribus oſtẽdit Ephemeridas diarias pprie eſſe. i. libros l quibus (ut diximus) ſingulorũ dierum acta cõtineant his uerſibus: Inter Ephemeridas melius, tabulaſq; iacerẽt: In qb⁹ abſumptas fieret auarus opes. nã hæc conſuetudo fuit ut unuſquiſq; domeſticã rationem ſibi totius uitæ ſuæ p dies ſingulos ſcriberet: in quo apparet qd unuſquiſq; de reddiubus ſuis: qd de arte: fœnore: lucroue ſe poſuiſſet: & quẽ itẽ ſumptũ. dãnumq; feciſſet. talẽ igitur librũ Ephemerida appellabãt. i. diariũ, ſiue diurnũ: ut pauloante diximus illic: Relegit tranſuerſa diurni. ¶ Non ibit: ſiue ingt, maritus caſtra, ſiue patriã petient, eum uxor non ſequetur admonita Thraſylli Aſtrologia: quaſi ei periculum immineat, ſi eat. ¶ Thraſilli: hic enim eſt Thraſyllus ille mathematicus celeberrimus: quẽ ut ſapientiæ pfeſſorẽ cõtubernio ſuo. admonuit Tiberius. auctor Trãq. eſt. ¶ Numeris: ſupputationibus & calculatiõibus q̃ diligẽtiſſime adhibẽtur ab aſtrologis ad habendũ perfectũ futurorũ cognitionem. ¶ Ad primũ lapidẽ: ẽt ſi breuiſſimũ iter ſit faciendũ. nã Rumani miliaria p numerũ lapidũ in uijs defixorũ colligebant: ut ad primum: ad quintũ: ad nonũ lapidẽ dicerẽt. i. ad primũ: ad quintũ ad nonũ miliariũ. ¶ Vectari: aut uehiculo, aut lectica. ¶ Ex libro: ex aſtrologia. ¶ Frict⁹ ocelli. Ordo eſt: Angelus ocelli frictus. i. frictu exaſperatus. q. d. minima re cõſulut mathematicũ. ¶ Collyria uarijs modis Cornelius Cel. docet fieri collyria. i. medicamẽta propria oculorũ. Horatius: Oculis Collyria lippis. Columella tñ ait collyria aluo bouis cruditate. laborantis immittẽda. ¶ Geneſi. i. hora qua genita ſit. Nã geneſis geniturã ſigñat: quã maxime mathematici cõſiderãt & colligunt ex aſtrologia. ¶ Aegro licet iaceat: licet, ingt, aduerſa ualetudine laboret: nullũ prorſus putat capiendũ eſſe cibũ, niſi pręfinita prius hora ab aſtrogolo. ¶ Niſi quã dederit Petoſiris. i. ratio ſiderũ tradita a Petoſiri, qui (auctore Pli. lib. vii.) inſignis fuit aſtrologus, rationẽ aũt dãdi cibi ægrotis, & obſeruandi horas maxime

JOAN. BRIT.
Succinũ
Ephemeris
Thraſyllus
Collyria
Geneſis
Petoſiris

instituit (ut paulo ante diximus) Crinas Masiliensis ad siderū mo-
tus. ſ Si mediocris erit mulier, inqt, si mediocris sit conditionis in
Circū descendit ad sortilegos cōsulendos: q minoris sunt auctorita
Metæ duæ in Circo — tis: q̄ astrologi. & ꝑinde minori mercede futura pdicūt. ſ Spatium
metarum: in Circo.n. metas duas fuisse in sublime erectas ofidit Tran
gl. in Cæsare his uerbis Nā quo laxius dimicaret, sublatæ metæ, in
q earū locū, bina castra ex aduerso cōstituta erant. Idem etiam in
Claudio: Circo uero maximo marmoreis carceribus, auratisq; me
tis, q utraq; & tophina, & lignea fuerant exculta circū quas & pō
pa (ut inqt Varro) Circensis ferebat, & æqui currebāt septē.n. curri
cula (ut ex Gellio lib. iii. didicimus) erant Circensiū ludorum solem
nia de qbus intellexit illic Propertius: Haud prius infecto deposcit præ
mia cursu: Septima quā metam triuerit arte rota. ubi errant q inter-
pretātur equos solitos septies circa metas currere, cū poeta intelli-
gat ꝑ septimā rotā septimū cursū. Illic dabant responsa diuinato-
res. Vnde in sequētibus: Plebeiū in Circo positū est, & in aggere fa
tū. Nā in Circo maximo circa metas solebant (ut tradit & Acron)
sortilegi cōsidere: q sortes dabāt uulgaribus. Nā altioris dignitatis
hoies erubescebāt fere in his uulgi circulis uersari. unde Cic. in lib.
de diuinatiōe. Quis.n. magistratus, aut qs illustrior utitur sortibus?
Hora. in Satyris ośndit se ut humili loco natū, nō erubuisse diuinis
assistere: Fallacē, Circū, uespertinumq; peretro Sæpe forū, assisto di
uinis. Circū aūt fallacē appellat, q illic sortilatores, diuiniq; hoies
starēt, q suis sortibus falsisq; diuinationibus cōsultores deciperēt.
Sors — ſ Sortes ducet: respōsa sumet ex sortibus. Nā sors capit ꝑ fortuito
cuiusq; rei euētu: cū ex urna, alioue uase, aut manibus compressis
educūtur, aut scripta, aut lapilli, aut sestucæ, aut alia id genus. quod
probe docet Plaut. in Casina: ubi ait: Situlā huc tecū efferto & sor-
tes. nā in situlam plenā aquæ sortes ligneas partes conciebāt: isq;
uictor dicebat: cuius sors ad ima descēderat. Plaut. Nō ista, aut po-
pulna sors, aut abiegna est tua? Quid tu curas: ga.n. metuo ne in
aqua summa natet. Inde est sortior: quod est idē, quod ducere sortē.
Plautus: Conijciā sortes in situlā, & sortiar tibi, & Chalino. Pli. lib.
ii. Sortē ꝑ fortuna ponit sic: Adeoq; obnoxię sumus sortis, ut sors
ipsa pro Deo sit: q̄ Deus ꝓbatur incertus. sors ēt patrimoniū signifi
cat: & Dei rīsum. Sortē item accipimus pro statu & (ut sic loquar)
cōditione. Horat. in epłis: Ille cubās gaudet mutata sorte. Et in pri.
Satyra: Qui fit Mecænas, ut nemo quā sibi sortē: Seu ratio dede-
rit, seu sors obiecerit ulla Cōtētus uiuat. De sorte ita scribit Cicero
lib. ii. de Diuinatione: Quid.n. sors est? idē ꝓpemodū quod micare,
quod talos iacere, quod tesseras, qbus in rebus temeritas & casus,
nō ratio nec cōsiliū ualet: tota inuēta est: aut ad quæstū, aut ad su-
Metoposcopus — perstitionē, aut ad errorē. ſ Frontē, manūq;. i. adibit ēt metoposco-
pos, q frōte inspecta futura pdicūt, & Chiromantas, q ex manuum
Chiromantis — incisuris uaticinatur. ſ Crebrū poppysma: crebrā ptractationē. nam
ποππύζειν est manu ptractare adhibito sibilo ad mansuefaciēdū (ut so
lemus) equos indomitos: ut significet chiromantin diu suspensam
tenere mulierē: ut diu illā manibus ptractet. ſ Diuitibus i. mulieri-
bus. ſ Phryx augur: nā Phryges, Cilices, & Arabes (ut scribit Cic.
in primo de Diuinatione) auiū significationibus plurimū obtēpera
uerūt: quod idē factitatū in Vmbria se accepisse inqt. ſ Et Indus:
Bragmanas significat, q (auctore Apuleio. ii. floridorū) sapiētes ui
ri sunt, Indiæ gens est. quos Strabo lib. xv. scrib. physiologiam, &
astronomiā exercere. Eorum princeps (ut scribit Philostratus) fuit Iar
cas tpe quo Apollonius Thyaneus discēdi, uisendiq; studio ad il-
los se cōtulerat. ſ Atq; aliqs senior: subaudi a superioribus dabit
respōsa. ſ Atq; aliqs senior. i. aliquis sacerdos. nā quē nos seniorē,
græci pŕsbyterū appellāt. ſ Publica fulgura: nam priuata & publica
fulgura extitisse credidit antiquitas. Plinius: Cæterū existimāt non
ultra decem annos portēdere: priuata ꝑterq̄ in matrimonio primo
facta, aut natali die: publica nō ultra trigesimū annū, præterquam
Fulgur — in deductione oppidi. Fulgur aūt differt a fulmine, q fulgur est
Fulmen — ignis late explicitus. Fulmen uero coactus ignis terrifico impetu ia
ctus. ſ Fulgura cōdit: Sen. li. ii. naturaliū quæstionū scribit priscos
Romanos, cū crederēt nisi fato fulmina nō decidere: cæsis hostijs,
extructisq; aris, adhibito sacerdote, uelut i ꝓcurationē malorū illa
cōdere. Condi.n. dicebantur cum sacerdos dispersos ignes in unū
redigeret. & quadam tacita prece terrę conderet, & consecraret. Vñ
Lucanus: Aruus dispersos. fulminis ignes Colligit, & terræ tacito
cū murmure cōdit. Cato in primo de re rustica: Si de cælo ulla tac
Bidental — cta sciet: de ea re uerba diuina uti fiāt, ꝓcuret. Eū locū Bidental ap-
pellarūt, q cæsis bidētibus expiatus esset. De quo Persius: Triste ia
ces lucis, euitandūq; Bidētal. scribit Festus Pompeius triū generū
esse fulgura, Postularia, Pestifera, Perēptalia. Postularia uotorum, aut sa — Fulgura trium generum
crificiorū spretā religionē desiderāt. Pestifera mortē aut exiliū denū
ciāt. Perēptalia superiorū fulgurū, portētorūq; significationem peri
munt, uel abolēt. ſ Plebeiū fatū: hoc refertur ad illud Spatiū metarum.
Nā ait risa, q dantur plebeis de fato. i. de his, q īminent, haberi ex
diuinatoribus, q in Circo uersant: quos Cic. in pri. de Diuinatione
astrologos de Circo noiat. Nā fatū (auctore Sen. in naturalibus)
est necessitas rerum oium, actionūq;, quā nulla uis rumpat. ſ Et in ag
gere: de aggere Targnij Superbi intelligit. de quo ita Plin. in descri-
ptione urbis Romæ: Claudit ab oriente aggere Targnij Superbi,
inter ipsa opera mirabili, nāq; eū muris æquauit, q maxime pate-
bat aditu plano. ſ Quæ nudis longum ulis mulier & infimæ cōditio
nis: cui nullus fere rubor esse cōsueuit supra uires ornari. Cōsulit. i.
cōsiliū capit a diuinatoribus: an fatis sibi datū sit: ut relicto caupo-
ne nubat uēdenti saga. i. sagario. sagū.n. uestis est militaris. Virg.
Virgatis lucēt sagulis. Cic. in Philippicis scribit saga sumi solere ā
bello, tumultuq;. Trangl. in Cæsare: Cōuiuatū assidue ꝑ ꝓuincias
duobus triclinijs: uno, quo sagati, palliatiue: altero, quo togati cū
illustrioribus prouinciarum discumberēt. Idē in Augusto: Cornelius
Cēturio reiecto sagulo ostēdens gladij capulū. A sago dr̄ ut saga
Sagum — rij, q saga cōficiūt. Sago hoies in sublime iactari docet Martia. ibis
Sagarius — ab excusso missus in astra sago. Sueton. in Nerone: Solitus iualidū
quemq; obuiū uel potulentū corripere, ac distēto sago ipositum in
sublime iactare. Alij uero sic exponūt: ut sit ꝑiphrasis mulieris pro-
stantis: q cōsulit. i. ꝯsiliū dat plebeiæ interrogāti an nubat sagario.
quod aūt mulieres ꝓstitutæ darēt respōsa, locus ille indicat Plinij
de Nerone lib. xxx. Vtinā ꝑ inferos potius, & quoscunq; de suspi-
tionibus suis Deos cōsuluisset, q̄ lupanaribus, atq; prostitutis man-
dasset inquisitiones eas. ſ Ante phalas: phalæ (ut scribit Nonius) tur-
res sunt ligneæ. Ennius libro. xv. Malos diffundūt, fiuntq; tabula-
ta, phalæq;. eæ ēt in Circo apud ueteres ꝑ spectatores ex lignis eri
gebantur. Festus autē ait phalas dictas ab altitudine a phalando:
quod apud Hetruscos significat cælū. a phalis Seruius ait phalaricā
genus teli denoiatam: quod ex turribus mitteretur: ijs phalas dici ma
nifestū est de qua Virgi. in nono: Sed magnū stridēs contorta Pha-
larica uenit. ſ Delphinorumq; colūnas: Georgius Merula pceptor
meus uir literatissimus credidit ex uerbis Ioānis Cassiodori delphi
nū colūnas intelligi obeliscos: circa quos luderent Delphini. ait.n.
sic: In Circo Euripus in gyrum agebat, reddebatq; imaginē uitrei
maris: in quē Delphini æquorei influebāt: ubi itē erat obelisci: & in
primis ille magnus, quē Diuus Augu. in Circo maximo constituit.
Quidā uero tradūt Delphinos duos fuisse fratres nobilissimos: sub
quorum titulo colūnæ erectæ fuerūt. uerum illud mihi placet, ut itelliga-
mus delubrū. Cn. Domitij: ubi in marmore erāt Nereides supra
Delphinos in Circo flaminio. in Circis.n. uersabant diuinatores: ut
dictū est. Plin. lib. xxxvi. ca. v. sic scribit: Sed in maxima dignatiōe
Cn. Domitij delubro i Circo flaminio Neptunus ipse, & Thetis,
atq; Achilles, Nereides supra Delphinos: & cetę, & hippocāpos se-
dētes sunt. De delphinibus ita ēt legimus apud Dionē in uita Au-
gusti: Agrippa aquā Romę deficiēte corruptis canalibus & ꝓprio
sumptu reparauit: & i multis locis urbis aq̄ ductus adiecit. Præterea
oīa ædificia publica, oēsq; uias nihil assumēs ex publico efficit: clo
acas deinde purgauit & ꝑ eas in Tyberim subnauigauit. & cū Hip
podromo aberrare hoies circa numerum cursuū aiaduerteret, delphi
nes & opificia in oui speciē ꝯstituit, ut ꝑ ea circuitus peridromorū
ostenderet. Possumus ergo itelligere delphines hos in colūnis con
stitutos fuisse iuxta Circū maximū: ubi eq currebant. ſ An nubat
Caupo — .i. cōsulit an fatis sibi datū sit: ut in relicto caupone nubat sagario.
ſ Caupo enim est q meritoriā tabernā exercet. q & caupona appel-
Caupona, Stabulū — lat & stabulū. Caupona ēt dr̄ mulier, q p̄est tabernæ. ſ Hę tñ & par-
tus: subaudi: aūt i matronas, mulieresq; diuites, q medicamētis abor
tus faciūt. Est.n. sensus: Licet, inqt, hæ plebeæ mulieres anxiæ sint
futurorum, & de nubēdo diuinatores consulāt, tñ cōcipiūt & pariūt,
fœtusq; educunt: matronæ uero & potētiores fœminæ aut nō con
cipiūt, aut eijciūt cōceptū partū medicamētis in utero extinctum.
ſ Partus discrimē: nā q pariūt in summo uersantur periculo. ſ For-
tuna urgēte: rei familiaris angustia cogente: q̄si q ob inop. ā liberos
nutricibus alendos tradere nō pñt. ſ Vix, iacet: mulier, inqt, q diues
& potēs est: uix unq̄ iacet in lecto: q a aut nō cōcipit: aut si cōcipit,
abortiuū facit ſ Lecto aurato: hoc est q i magnis sit opibus, & deli
tijs. ſ Tantū artes huius: nō est, inqt, mirum si mulier diues: aut nō cō
cipiat, aut abortus faciat: Nā mira sunt, q possunt artes mulieris ue
neficæ, q steriles facit matronas, atq; cōducit pueros necandos in
utero

utero matris ꝑmiū.n.poscit a matrona,ut in uētre necet partū,sicq̧ cō ducit.i.mercede sumit.i.opā ad necādos partus. Alibi cōducūt foncas.i.mercede sumūt id laboris. ¶Quæ steriles.i.q̄ suis medis camētis,aut mulierē reddit sterilē,aut abortuū cogit facere. ¶Gau de infelix.s.marite,q̧ abortū faciat. ¶Porrige.s.uxori qcqd erit.s.da tū ab alia uenefica. ¶Nā si distēdere uellet.i.si ad legitimū tēpus uel let ferre foetū in utero:re uera Æthiopē pareret, ꝓindeq̧ esses pater Æthiopis. ¶Æthiopis:duplex est Æthiopia orientalis,& hesperia. de qua alibi plura. ¶Decolor:hęres decolor appellatur, q sit colore ui ciato:& qui declinat a priore colore. unde etiam decolorari dicitur id,cuius color uiciatur,& inficitur. Horatius in odis: Quod mare Daunię non decolorauere cędes ¶Seneca innaturalibus. Fulmen, aut colorat, aut decolorat. Discolor uero dicitur diuersi coloris. Concolor eiusdem coloris. Martialis. Concolor in rubra gammas re lance rubes. ¶Tabula scilicet testamenti. ¶Nunquam tibi ma ne uidendus. idest cui nolles mane occurrere. ut mali ominis. Alibi: Et cui per mediam nolles occurrere noctem. ¶Transeo sup positos:occupatio est. notat mulieres: quę aliunde petitos par tus maritis supponunt. Sensus est:Pręterea, inquit, referre no thos,quos mulieres diuites ementito partu pro naturalibus, & le gitimis alūt. ¶Suppositos.subditicios. Suppositi illi dr̄,q ex uxore nati nō sunt,sed ꝓ filijs ficto partu marito supponunt. ¶Gaudia.i. filios ipsos nothos:quos miro gaudio marit⁹,ut suos alit. ¶Vota.i. filios,quos multis uotis:& summo desiderio cōcupiuit maritus ha bere. Val.Maximus filios sic uocat his uerbis: Venite igit̄ i manus nostras ꝓspera parētū uota. ¶Decepta: desumpta ab uxoribus deci piētibus maritos simulato partu. Decepta ergo expone desumpta, & inde capta. ¶Sepe:ostendit id frequēter a mulieribus factitatum.

Æthiopia duplex

Decolor

Decolorari

Discolor

Concolor

Suppositi

ASCen.

ILLIVS occursus &c. Dānat mulieres, quę se astrologię pe ritas attestātur,& nihil nisi habito prius ex libris suis iudicio ope rant̄.qd̄ ꝑiculosum est: & nunc uiris multis malū. Ordo est: Memē to ēt o Posthume,uitare.i.effugere:occursus.i. cōtractū matrimo nialē uel legamus simpliciter occursus.i.uel solā obuiationē:quasi periculosum sit tali occurrisse.illius sup.mulieris:in cuius manibus to cernis ephemeridas.i.operā singulorū dierū annotationes.tri tas.i.frequēti usu attritas.ceu.i.sicuti. succina pinguia.i. arborū di stillamina:q̄si ex succo earū fluētia. ex q̄bus & monilia & annulos mulieres tūc gestabāt.& nūc rosacea serta,ad q̄ diuæ uirgini saluta tiones dn̄t,cōficiūt.q̄.s.mulier.nullū cōsulit.i.a nullo ꝯsiliū petit:& q̄ iam cōsulit̄.s.uñ cōsiliū ab alijs petit̄.quę reuocata.i.si fuerit reuo cata.numeris.i.calculationibus,uel facie cęli infortunata ꝑ nume ros Thrasylli.i.illius mathematici dep̄hensa.nō ibit uiro petēte.i. aggrediēte castra,aut patriā.pariter.i.simul cū eo. Nā si placet tali mulieri uectari.i.uehi i lectica,aut curru ad primū lapidē positū in uia publica extra urbē.hora.i.opportunitas tp̄is.sumit̄.i.disqritur ex libro astrologię.s.si angulus ocelli frictus.i.fricando attritus, aut rubēs prurit.i.adhuc pruritū facit.ipsa poscit.i.exigit a chirur gico.cellyria.i.emplastra,seu medicamenta oculoꝝ.& hoc genesi .i.geniturę calculatione. facie inspecta.i.prius uisa.Et licet ipsa ia ceat ęgra:nulla hora uidet̄ aptior cibo capiēdo.i.ad cibū capiēdū: nisi sup.ea quā Petosiris.i.astrologus ille ex Aegypto.dederit.i. assignauerit.si ipsa mulier erit mediocris in diuitijs.s.ipsa lustrabit .i.circuibit utrunq̧ spatiū.metaꝝ.i.circuloꝝ cōstitutoꝝ: ut eos lu strādo sortes educāt.& ducet sortes,& p̄bebit uati.i.diuinatori.ro gāti.i.postulāti ꝓ mercede.crebrū popysma.i.sonitū cunni ipsius mulieris coeuntis secū,& id melius,q̄ ut de sonitu manuū intelli gas.p̄bebit inquā frōtē:unde ꝑ physonomiā alum & fortunā eius se noscitare dicit.& manū,ex cuius lineamētis ꝑ chiromātiā idē fa cit. Sunt.n.supstitiosi hoies,ut indocti,q manū inspiciētes fata ho minū diiudicāt:q minoris q̄ astrologi uaticinia,& iudicia uēdūt.sed Phryx.i.hō ex Phrygia.augur.i.augurij peritus.q ex auiū garritu futura prescit.dabit respōsa diuitibus sup. mulieribus. Tāgit aūt poeta uarias diuinationū sp̄ēs.sunt aūt duo genera:alteꝝ naturæ: alteꝝ artis.Natura furorē diuinū habet, quo mēs ꝓphetarū rapta est.& somnū:cuius sp̄ēs enumerat Macro.in de somno Scipionis. In his sunt uisiones,& reuelationes. Ars autem apud priscos ha buit aruspicinam: augurium: auspicium astrologiam: & sortes. Aruspicina ab ara inspicienda dicta:exta:fulgura: & ostenta com prehendit. Nam mactata hostia apud aram: eaq̧ aperta quomo do cor:epar:& reliqua exta:idest.itestina extantia sese habeant, in spiciebant. Fulgura ab Ioue demissa putabantur. & aut publica, aut priuata esse:ut Mancinel.recitat. Ostenta sunt, quę præter na turam euenientia aliquid futuꝝ ostendunt; quæ ostenta ab osten dendo:monstra a monstrando.portenta a portendendo: & prodi gia a prodigendo appellantur: auspicia ab auibus inspiciēdis di cuntur:auguria ab earum garritu, aut gustu. Ad hęc adduntur omina,quæ cum ob aliam causam ab alijs dicta sunt, nos ea ad negocium nostrum transferimus. Astrologia est de astris sermo: ex eorum dispositionibus, quam per astronomiam dep̄rahendi mus,futura prædicens. Ad quam cōiecturę quę ex elementis su muntur reduci possunt:ut geomanticæ ex terra: & pyromanticæ ex igni.item quę lineamentis manuum: ut chiromanticę. Sortes uero primum erant priscarum litterarum notę in robore insculp tę:quæ manu pueri mixtę:ut educebantur, futura prædicebant. Omina autem quę artis superstitionem sapiunt:cum ueram artem si ars ulla est,nemo hactenus habuerit.Neq̧ si quando mira con tigisse (ut in Liuio libro primo legimus) continuo ueram artem credemus:sed ea disputare non est huius loci. Tangit autem hęc genera Virgilius libro tertio. Aeneidos dicens: Troiugena inter pres diuum, qui numina Phœbi: Qui tripodas Clarij lauros: qui sidera sentis: Et uolucrum linguas & p̄petis omina pennę. Nā numi na Phœbi & tripodas ꝑ furorē diuinū & uisiones sentit. sidera cæli .i.ꝑ astrologiā.uolucrū linguas ꝑ augurium.p̄petis omina pennę:ꝑ auspicia:ad q̄ omina &c.portēta redigi p̄nt. Augur ergo Phryx.i. Phrygius,siue Troianus dabit respōsa diuitibus. & Indus.i.aliqs ex India.peritus astrorū & mūdi.i.astrologus cōductus a diuitib⁹ dabit respōsa.atq̧ aliqs senior.i.p̄sbyter.q condit.i.sedat. fulgura publica.i.in reipu.detrimētū missa. fatū aūt plebeiū.i.mulieꝝ ple beiaꝝ:positū est in Circo.i.fornicibus Theatri:uel ubi ludi Circen ses fiebāt uel in aggerē Targnii sup.i.depēdet respōsis meretricū, & paperculaꝝ ad Circū prostātiū:aut ad aggerē Targnij. nisi forte geomāticos intelligas,q ex lineis,aut punctis p̄ter industriā terræ icussis futura iudicāt:sed nō placet ꝑꝑ sequētia. unde dicit. Ea quę existens nudis ceruicibus.i. meretricula quę nudat ceruices si pul chras hēt.ostēdit aurū lōgū:uel retiaculū aureū:uel flauos capillos. cōsulit.i.cōsiliū dat,& indicat plebeię.s.interrogāti,ante phalas.i. turres ligneas i Circo spectādi gratia fabricatas. & ante columnas delphinorū.i.ante tēplū Cnei Domitij:ubi delphinibus Dij, Deęq̧ maris isidebāt in statuis.s. Scies aūt grāmaticæ a grō in os fieri no minatiuos in us:ut a delphin delphinos:fit hic delphinus delphi ni. & ab elephas elephātos hic elephātus ti.& ita in multis alijs: ut docet Prisci.Cōsulit aūt an mulier plebeia nubat uiro uēdēti saga .i.uestimēta militaria:relicto caupone eius priore marito. nō dicit occiso:q̄a nobiles & diuites semꝑ crudeliora apud hūc poetā ostē dunt̄ facere,q̄ uulgares,unde addit. Tñ hæ.i. huiusmodi mulieres plebeiæ.subeunt discrimē.i.periculū partus. & tolerāt.i.ꝑpetiūtur. oēs labores nutricis.i.pariunt & nutriūt foetus suos. & hoc fortu na.i.cōditione:hoc est pauꝑtate urgēte. sed puerꝑa.i.quę puerū pe perit.iacet uix.i.rarissime in lecto aurato. q̄a quę lectos auratos ha bēt:nō pariūt.tm̄.i.tā multū p̄nt artes:& tm̄ p̄nt medicamina.i.ue neficia huius.i.huius mulieris,quę fecit sterilē,& quę cōducit.i.cō ducta accipit hoies iā conceptos & formatos, ac animatos foetus necādos in uētre materno. Legi forsan posset adq̧:ut sit.s.artes hu ius quę facit sup.se sterilē. q̧ ꝓ & .cōducit ueneficā sup. ad neca dos hoies in uentre suo:sed ꝑsequamur notiorē uiā,quę prior est. O infelix maritus gaude:q̧ uxor tua abortū facere uult.atq̧ ipse .i.tu te.porrige e qcqd erit bibēdū.i.noli ei uitare. Nā si ipsa uellet distēdere,& uexare uterū suū.i.maturos partus edere:& extensum habere uētrē.tu esses pueris saliētibus.i.emergētibus.uel sic poti⁹: si uellet uexare uterū suum pueris saliētibus:tu esses fortasse pater Aethiopis.i.cōcepti a seruo Aethiope.sicut supioribus annis Nea poli cōtig sse p̄dicāt:ubi nobilissima matrona Aethiopē edidit:quē pater regi Frācoꝝ filiorū destinauerat.& hæres.i.successor tuus de color.i.partim patri.i.seruo Aethiopi:partim matri similis:impleret tabulas testamēti tui.s.nunq̄ uidēdus.i.uideri dignus mane: ne o mē malū afferret. Credebāt.n.q̧ quę prima audirent̄,aut uiderent̄ futurę lucis q̄litatē p̄dicarēt. Ideoq̧ omnia bona mane dicebant̄. Vñ salutādi mos exortus:q̄a manū bonū dicebāt:unde i mane ecō uerso malum: & omnia pulchra & læta uidenda afferebantur. Transeo suppositos:Per occupationem dicit se nolle dicere quo modo per mulierum fraudem Spurij,& incertorum parentum pue ri pro nobilium liberis educantur:& a miseris uiris hęredes inscri bantur:Ordo est:Ego transeo idest silentio prætereo infantes sup. suppositos.i.cū sint spurij & inuēticij clam loco uerorū positos ad latus:q̄si puerꝑę decūbētis.& trāseo gaudia maritorū de illis, tanq̄ de proprijs gaudentium, & uota idest desideria,uel optata euenta.

Ad spurcos decepta lacus,atq; inde petitos
Pontifices salios,Scaurorum nomina falso
Corpore laturos,stat fortuna improba noctu
Arridens nudis infantibus,hos fouet omnes,
Inuoluitq; sinu,domibus tunc porrigit altis,
Secretumq; sibi mimum parat,hos amat,his se
Ingerit,utq; suos ridens producit alumnos.
Hic magicos affert cantus,hic Thessala uendit
Philtra,quibus ualeat mentem uexare mariti,
Et solea pulsare nates,quod desipis inde est,
Inde animi caligo,& magna obliuio rerum,
Quas modo gessisti,tamen hoc tolerabile,si non
Et furere incipias,ut auunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit.quæ non faciet,quod Principis uxor?
Ardebant cuncta,& fracta compage ruebant.
Non aliter,q; si fecisset Iuno maritum
Insanum.minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus.siquidem unius præcordia pressit
Ille senis,tremulumq; caput descendere iussit
In cælum,& longam manantia labra saliuam.
Hæc poscit ferrum,atq; ignes,hæc potio torquet,
Hæc lacerat mistos equitum cum sanguine patres.
Tanti partus equæ,quanti una uenefica constat.

IOAN. BRIT. ¶ AD spurcos lacus:locũ esse ostẽdit poeta in urbe:ubi pueri incertis nati parẽtibus exponerent᷑. Vbi aũt fuerit, & q̃re spurci lacus
Lacus spurci appellarẽt᷑,nusq̃ meminimus nos legisse. ¶ Põtifices salios.i.spurios:
Salij q in nobilissimas translati familias põtifices Salij creantur. Salij.n. sacerdotes fuere Martis,q in comitijs & sacris ancilia gerentes, eademq; gladiolis pcutiẽtes circũsiliebant. Iiq; ex nobilioribus creabantur. De quibus plura in .ii. Satyra retulim⁹. ¶ Scauroꝝ: speciẽ p gñe posuit.i.nobiliũ romanorũ:quales fuere Scauri de quibus in secũda dictũ est abunde. ¶ Laturos noia .i. nã putabuntur filij eoꝝ nobiliũ a qbus educabunt᷑. ¶ Fortuna iproba:dicimus
Improbus iprobũ nõ solũ nota signatione malũ:sed nimis auidũ.nec modico cõtentũ ut illud Virgilianũ: Lauit improba teter Ora cruor. Et alibi: Improbũ anserẽ appellat cibi auidũ & insatiabilẽ hoc uero loco fortunã iprobã dicit .i.iniquam. & idignoꝝ fautricẽ. unñ Pli.lib.ii. loquẽs de fortuna: Sola laudat᷑,sola arguit᷑,& cum cõuitijs colit᷑.Volubilisq; a plerisq; & cæca ẽt existimata,uaga, incõstãs,incerta,uaria, indignorũq; fautrix. Ergo iproba : hoc est,q̃ nõ ex merito , sed libidine hoiem amplectit᷑. ¶ Stat: adest. ¶ Noctu:talia.n. noctu fere pagi solẽt. ¶ Arridẽs:aspirãs & blandiẽs. ¶ Altis domibus .i. nobilibus familijs. ¶ Secretũ mimũ.oblectamentũ quoddã. nam mimi nõ solũ pudice in scæna, sed & i domibus priuatis gesticulationibus suis oblectabãt unñ Liu.lib. ix.de bello macedonico : Tunc psaltriæ, sambucistriæq; , & conuiualia ludionũ oblectamẽta addita epulis. ¶ His se ingerit: infundit,inserit,implicat. ¶ His.s.nothis. ¶ Vtq; suos:solẽt.n.uulgo fortu
Alumnus næ dici filij. ¶ Alũnos:signat eũ q alit᷑,& aliqñ eũ q alit. ¶ Hic magicos affert cantus:nũc inuehit᷑ i amatoria,& excãtationes magicas mulieꝝ,q̃ uiros ẽt in furorẽ cõpellãt. ¶ Hic.i.alius. ¶ Affert.s.mulieri. ¶ Cãtus:carmina,& excantationes. ¶ Magicos:hoc est qbus ipsa magoꝝ uanitas gloriat᷑,oĩa posse effici:hoies in bestias posse mutari.unñ illud Vir.Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis. Et messes i alios agros traduci.ut illud: Atq; satas alio uidi traducere messes. Quin ẽt elemẽta quoq; cõcuti:turbari hoium mẽtes, & sæpe sine ullo ueneni haustu hoies interimi. Lunã e cælo deduci: Carmina uel cælo põt deducere. Lunã. Frigidus in pratis cantando rumpi
Philtrũ tur anguis. De mago diximus abũde in.iii. Saty. ¶ Philtra:græce, latine amatoria dñr. φίλτρον amor dr. Est.n.amatoriũ quicquid ad amorẽ conciliãdũ datur:q̃ uis & furorẽ sæpe moueat. Vñ Oui.Philtra mouẽt aĩos,uimq; furoris hñt. ¶ Thessala:nã i Thessalia(ut probe docet Apuleius i Asino aureo)ueneficia plurima exercebãtur. Nã & Apule.ipse in Thessalia in asinũ reformatus est. unñ & Plaut. in Amphitryone:Ego pol hodie ulciscar illũ Thessalũ ueneficum: q̃ puerse uertit familiæ mẽtẽ meæ. ¶ Solea: qcqd dedi subijcit᷑ solea dr.Cic.Irhetoricis:Et soleæ ligneæ pedibus indutæ sunt. Trangl.in
Solea Nerone:Soleis mulas argẽteis cal.iauit. Est ẽt piscis planus . Et solea capit᷑ p eo ligno,sup quo extruit᷑ paries craticius. ¶ Pulsare nates:Persius:Solea puer obiurgare rubra. Terẽ.Vtinã tibi cõmitigari caput sandalio uideã. ¶ Inde ẽ:ex amatorijs. ¶ Desipis: a cõis sensu declinas. ¶ Animi caligo:offuscatio & cæcitas mentis : ac p hoc
Caligo ignorãtia. Sic & Seneca: O quãta illos caligo mẽtiũ:quãta ignorãtia ueritatis exercet. Est aũt caligo nebula densissima ima offuscãs. unñ Tranq.in Nerone:Deĩde tãta coorta caligo est:ut despicere nõ posset. Tñ hoc est tolerabile:si tñ sensum & rõnis amittas. ¶ Si nõ Et furere incipias.i.si nõ iciplas & tu uexari eo furore , quo uexatus est Caligula iperator:q a Cæsonia uxore amatoria medicamento potionatus in furorẽ uersus est,potioni infuso hippomane. ¶ Vt auunculus ille Neroni subaudi a supiore furuit,i.Caligula:q frater fuit Agrippinæ matris Neronis. ¶ Frõtẽ tremuli eq.i. carũculã illã, q̃ caricæ magnitudine(ut dictũ est) i frõte pulli eqni inhæret quod hippomanes appellat᷑ ueneficijs aptũ. ¶ Quæ nõ faciet: sensus est: Hippomanes
Quæ mulier nõ faciet quod uxor pricipis fecit?q.d. reliq̃ mulieres dignioris exẽplo cõmotæ idẽ facere nõ uerebunt᷑. unñ ẽ illud apud Virg.in.vii.Neq;.n. leue nomẽ amatæ. ¶ Ardebãt cũcta:Caligula .n.(auctor Tranqllo)oẽ sæuitiæ genus uel minima offensa exercuit. ¶ Fracta cõpage.i.oĩa sęuissime a Caligula fiebant:sumpta trãslatione a lapsu tectoꝝ. dicimus cõpagẽ & cõpaginẽ a compingẽdo.i.cõiungẽdo.unñ & cõpactã fistulã dixit Virg. ¶ Nõ aliter:sensus ẽ:Nõ aliter,ingt,totus orbis cõcussus ẽ furẽte Caligula:q eũ regebat,q̃ si Iupiter ĩ sui eẽt i furorẽ cuius nutu oĩa regũtur.sicq; ostẽdit q̃ta ex ueneficijs mulieꝝ mala eueniãt. ¶ Boletus Agrippinę:nã Agrippina maritũ suũ Claudiũ Boleto medicato,quo gñe cibi plurimũ delectabatur,sustulit.fuit.n.Agrippina Neronis mater,& Caligulæ (ut diximus) soror. Minus nocens: grauiora,ingt,fuere & pniciosa magis urbi,q Caligula p furorẽ fecit,q̃ quæ Claudius. nã is statim mortuus est post acceptum boletũ nec illa uenena cuiq̃ fuere pniciosa,sicut illa,q̃ data sunt Caligulæ:q̃ in causa fuere.ut in oẽs sæuiret. ¶ Vnius senis:nõ.n. fuit cã Boletus (ut diximus) ut multi p furorẽ Claudij impatoris pirent,sed solus Claudius iã senex perijt . nã ad sexagessimũ & q̃rtũ annũ puenerat. ¶ Tremulumq; caput:hoc aũt e ex historia. capite.n.Claudius fuit tremulo . Tranqllus:Et remisse qd uel serio agentẽ multa dehonestabãt,risus indecẽs.ira turpior,spumante rictu,humẽtibus naribus,plectra linguæ titubãtia, caputq; tũ semp tñ in quãtulocũq; actu uel maxime tremulũ. ¶ Descẽdere i cælũ: declamauit p cõtrariũ.sic ẽt locutus est Seneca:Postea q̃ Claud.in cælũ descẽdit. Sic & Statius in Siluis:Nondũ stelligeꝝ senior demissus i axẽ.ita.n.poetæ plerunq; p cõtrariũ declamãt.ut alibi Iuuenalis: Iã quartanã sperãtibus ægris.i.timẽtibus sic & Virg.Hũc ego si potui tm sperare dolorẽ. ¶ Labra manãtia.i.fundẽtia & emittẽtia. Vñ illud notãdũ est apud auctores talẽ iueniri locutionẽ:Fõs manat aq̃ dulcẽ.ut hic & alibi i pen. Saty. Cuius manãtia flet⁹ Ora puellares faciunt icerta capilli. Et ex fonte manat aq̃ dulcis . Et fons manat aq̃ dulci. Vñ Pli.lib.xxii.cap.xxii.Caulis fractus copioso lacte manat. Absolute ẽt dicimus ulcera manatia. ¶ Longã saliuã: q a(ut dixi)spumãte rictu erat & humẽtibus naribus. ¶ Hæc poscit ferrũ.i. hoies in furorẽ p potionẽ uersi arma & ignes ad hoium pniciẽ poscũt & exercẽt.hoc aũt dicit specialiter pp Caligulã,q(auctore Trãqllo)equestrẽ ordinẽ & senatoriũ furiẽs lacerauit. quod factũ fuisse uideri uult poeta p potionẽ amatoriã:ut,a supiore dependeat. ut dicat boletũ Agrippinæ tñ nocuisse Claudio potionẽ uero Caligulæ pniciosam toti ciuitati fuisse.ergo hæc potio poscit ferrũ.i.hęc potio quã Cæsonia dedit Caligulæ marito,est i causa, ut ferrũ poscat, & exerceat in cædẽ hoium. ¶ Hæc potio torquet.i. hæc potio est in causa:ut hoies uarijs cruciatibus afficiantur , & torqueantur a Caligula. ¶ Tanti partus equæ:hũc locũ hucusq; oẽs,quos mihi uidisse cõtigit,codices ita legerũt:Tãti partus equæ,quãti una uenefica constatuta ut nullus psus eliceret᷑ sensus. Ego uero attentiore examine carmẽ & mentẽ poetæ trutinatus,aĩaduerti locũ esse deprauatũ:& utrobiq; legendũ tãti:ut summa poetæ indignatio ostẽdat᷑:ut idẽ sit bis repetitũ p diuersa uerba:ut illud Tantũ artes hui⁹: tm medicamina põt. Idẽ.n.est bis repetitũ p diuersa uerba. sic ẽt illud:Tantũ admirari,tm laudare disertos.ac si dicat ex his ueneficijs & sceleribus mulieris multa mala puenerũt.& hæc ueneficia magno cõstant qñ incẽdia,& cædes hoium miscẽt : hocq; totũ dictũ

est

Oderunt natos de pellice. nemo repugnet,
Nemo vetet, iam iam priuignum occidere fas est.
Vos ego pupilli moneo, quibus amplior est res,
Custodite animas, & nulli credite mensæ.
Liuida materno feruent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis, quicquid porrexerit illa,
Quæ peperit, timidus prægustet pocula papas.
Fingimus hæc, altum Satyra sumente cothurnum
Scilicet egressi finem, legemq; priorum,
Grande sophocleo carmen bacchamur hiatu
Montibus ignotum rutulis, cæloq; latino,
Nos vtinam vani. sed clamat Pontia feci
Confiteor, puerisq; meis aconita paraui,
Quæ deprensa patent, facinus tamen ipsa peregi.
Tu ne duos vna sæuissima vipera cœna?
Tu ne duos? septem, si septem forte fuissent.
Credamus tragicis quicquid de Colchide torua
Dicitur, & Progne. nil contra conor, & illæ
Grandia monstra suis audebant temporibus. sed
Non propter nummos, minor admiratio summis
Debetur monstris, quoties facit ita nocentem
Hunc sexum, & rabie iecur incendente feruntur
Præcipites. vt saxa iugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, cliuoq; latus pendente recedit.

Hippomanes

est propter Cesoniam. Vna uenefica: una Cæsonia. Partus equę .i. hippomanes: quod ex fronte pulli equini auellitur ad uenefìcia. de quo supra dictum est: quod Cæsonia potioni infudit: unde furore (ut diximus) correptus est Caligula.

ACSen.

DECEPTA .i. illusa. ad spurcos lacus .i. ad Velabrēsem paludē immundā. atq; trāseo pōtifices salios .i. martios, q nō nisi ex nobilissimis utpote patricijs fiebāt petitos .i. assumptos. inde .i. ab illa palude: ad quā expositi a sordidissimis nimirū parentibus & in domū patriciā p mulierę, quæ se grauidas mētiebātur fraudē ìportati .i. ad pōtificalē dignitatē puecti sunt. salios dico laturos .i. portaturos noia Scaurorū .i. nobilissimorū uirorū. corpore falso .i. mētito: nomini nō correspōdēte. nā corpus sumpserūt a meretricibus & adulteris: nomē aūt a Scauris, & alijs nobilib⁹: a quo rū uxoribus suscepti fuerāt. fortuna iproba .i. improbanda: qa temere & sine ratione agēs. stat noctu arridens .i. annuēs, fauēs quodā blādo risu infantibus nudis .i. oī ope humana destitutis: & nudis expositis. & fouet .i. foscillat hos oēs infantes nudos sinu suo. & porrigit .i. porro dirigit tunc: postq̄ sic fouit. altis domibus .i. ad altas & nobiles domos. & parat .i. instituit: pparat sibi. mimū .i. imitatorē gestuū: & (ut dicūt) ioculatorē. secretū .i. nescitū ab hoibus multis. quo .s. ipsa quoties uult iocari: agat nobilē puerū ex spurio pontificē ex deposito: alto loco natū ex inuētìcio: & forte incerto coitu cōcepto. fortuna igit̄ amat hos .i. huiusmodi infantulos. & ingerit se .i. totā benignitatē suā ifert ultro. his .s. ifantulis. atq; ipsa ridens .i. arridēs. pducit .i. porro ducit. hoc est ad summos honores gradatim ducit suos alumnos a se fotos & alitos. Hic magicos affert cantus: trāsit ad cōsimilia mulierū mala q̄ nō solū supstitiosas artes didicerunt: sed pniciosissimas. nā & ueneficia, & amatoria plurimę exercuerūt. eas ergo notat non sine uēdētiū tacita criminatione. Ordo est: Hic .i. aliqs magus. affert .i. mulieri uænales exponit. cātus magicos .i. magica arte ualētes. hic .i. alius uēdit philtra .i. uenena. amatoria .i. amare faciētia. thessala .i. qualia plurima in Thessalia colligebātur. qbus ipsa mulier ualeat uexare .i. torquere, & in diuersas partes furibundā rapere. mentem .i. rationē mariti sui. & pulsare p libito suo nates .i. clunes eius. solea .i. calciamētis calceis mollioribus suppositis. & pedibus quasi solū pbentibus: quos a parte superiore parū tegūt. q ergo o marite tu desipis .i. male sapis .i. insanus es. inde .i. ex huiusmodi ueneficijs amatorijs. & in de .i. ex ijsdem. est supp. caligo .i. obtenebratio. animi .i. intellectus. & magna obliuio rerum: quas tu gesisti: idest fecisti. modo: idest pauloante. tamen hoc, scilicet habere intellectum obscuratum & obliuionem rerum. esset sup. tolerabile: idest quouis modo portabile si non incipias. & .i. etiam, uel insuper furere. ut auuncus ille .i. nouissimus Neronis. s. Caligula: cui Cæsonia uxor infudit totā frontē .i. totū hippomanes: hoc est totā illā carunculā, q̄ adhæret frōti pulli tremuli .i. recētis nati. q̄ mulier nō faciet sup. illud, qd̄ principis uxor: uidelicet Cæsonia sup. fecit: hoc est si uxor principis ausa est eū amatorio medicamēto in furorē uertere: q̄ erit priuati uiri uxor id nō audēs. q. d. nulla. Ośdit aūt q̄tū malū fecerit Cæsonia dicēs. Cuncta .i. oia ptinētia ad imperiū. ardebāt .i. ueluti igne quodā a furore imperatoris assumebātur: & cūcta ruebāt. cōpage .i. uinculo & colligatione. fracta .i. soluta. respub. n. a principe tota pēdere uidetur. quo ruēte: & illa ruit. nō aliter sup. ruebāt cūcta q̄ sup. totū uniuersum ruisset, si Iuno & soror & cōiux Iouis fecisset maritū: uidelicet Iouē insanū. Si esset hic mihi philosophandi locus: dicerē nō sine magna rōne hoc exemplū esse adductū. Nā (ut dicūt) Iupiter est quodcūq; uides, q̄cunq; moueris. Iouis oia plena. Iupiter est ille magnus aius mundi: a quo oia & ortū & cōseruationē hn̄t: proinde si Iupiter insaniret: totū uniuersum periret: ut totū regnū insaniente rege. Et ergo dicit q minus nocuit reipublicæ. Agrippina auferens maritum ueneno: q̄ Cęsonia faciens ipsum furere. Ordo est: Ergo cū ita sit q p furorē principis tota respu. dissoluta sit. boletus .i. uenenum admixtū boleto Agrippinę .i. qd̄ Agrippina dedit Clau. imperatori marito suo. erit minus nocēs, q̄ sup. philtrū Cęsonię. s. dedit .i. qa certe. ille .s. boletus. pressit .i. oppssit, extinxit. pcordia .i. reticulū cor cingēs, in quo est sedes uitæ. senis .s. Claudij p seniū cito moriturī. & iussit caput ipsius Claudij tremulū, qd̄ ex natura tremebat ēt ante esū boleti. & labra manantia .i. distillātia. lōgā saluā: aut more senū: aut certe pro tpe: qa .s. ueneno p uomitū liberari conabat. descēdere in cælū .i. in olum mortuorū uelamen, siue occultamē: hoc eē afferos: ubi ēt in beatorū receptacula: uidelicet cāpos Elisios fabulata est gētilitas. hæc potio .s. quā Cæsonia Caligulæ dedit. poscit ferrum, atq; ignes .i. exponit oia ferro & igni: ut exēplis docet Manci. Hęc potio torquet hæc lacerat pres .i. senatores & patricios uiros mixtos cum sanguine equitū. Tanti partus &c. Istud uidetur mihi potius figurate p acclamationē, q̄ simpliciter dictū. & posse legi bis tāti: ut sit tāti cōstat partus equę .i. hippomanes, qd̄ sub ducit̄ equę partui .i. pullo: hoc est tāto ptio, & tāta sanguinis effusione a natura pducitur partus equę. & tāti .i. tam ęqua mercede cōstat una uenefica. uel legēdo quāti sic: tanti .i. tā magna ptio cōstat .i. cōparat̄ partus equæ: quāti ergo cōstat una uenefica. q̄ .s. mille partus surripe potest. q. d. maximo. Si qs uelit nō figurate legere. ut sit sensus: Partus equę constat tāti .i. cū tanta difficultate acgritur: quāti uenefica .i. cum quāta uenefica: nihil mihi uerosimile faceret. Nec sic: partus equę est tāti quanti una uenefica qd̄ cōstat. s. Argutius autē Calderinus exponit: ut p acclamationē, seu epiphonema ꝯiungatur prior pars supioribus: sicut .i. Ænei. acclamat poeta dicēs: Tantæ molis erat Romanā cōdere gentē. Et posterior pars sequētibus cū interrogatione pficiatur: ut sit sensus & ordo: O quāti cōstat una uenefica nam qa mulieres oderūt natos de pellice, iā priuignū occidere fas est &c. Ego tn̄ sic intelligo. ut sit: cū tanti sup. constet partus equę .i. hippomanes datū Caligulæ: quanti constat una uenefica: quæ mille principes interficere posset. uel sic: tanti constat partus equæ: o quanti cōstat una uenefica occasione cuius exclamationis progreditur ad declarationem eius: ut sequentia docent.

IOAN. BRIT.

ODERVNT natos de pellice: nō indignat̄ poeta q oderint natos ex pellice: neq; .n. mirandū est id posse accidere: sed q priuignos, qd̄ grauius est, necēt. est ergo sensus: Quasi monitor dixerit odio hn̄t natos ex pellice: & ipse ueluti assentiens dicat: fateor oderūt. & nemo, inqt, uetet qn oderit nothos. uerū illud grauius est: q priuignos iterimunt. De pellice: dictū est illic qd sit pellex: Residēs in codice pellex. Iam iā non est, inqt, mirandū, imo neq; obstandū q natos ex concubina uiri oderint. sed illud grauius ē, q iam priuignos q̄si licitū sit, necāt. Iā iā est fas: iam putat nullū esse nefas occidere priuignū, sicq; ē ironia. Vos ego pupilli moneo: ośdit matres ēt tantę impietatis fuisse ut pprijs filijs nō parcant. sed eos nefarie occidāt: ut nubāt adulteris. qd̄ fecit Pontia, q̄ filios duos ueneno sustulit, ut nuberet adultero. Amplior res: ampla patrimonia. Adipata: pinguia edulia & succulenta, q̄si adipe cōdita. unde Cic. de oratore p trāslationē adipatę dictionis genus appellat, .i. pinguis & succi multi. Hęc sunt uerba Ciceronis: Adsciuerunt suis artibus optimum quoddam & tanq̄ adipatę dictionis genus. Liuida aconita dixit ab effectu. & Virg. mortē pallidā .i. q̄ pallorem facit. Quæ

Prægu-ſtet peperit ipſa mater. ¶ Prægustet: antegustet. uñ pergustatorẽ appella
mus miniſtrũ: q primitias ciborũ antequã dñs gustat: quo ſine ſuſpi
Papas tione ueneni dñs ſecurius epulis fruatur. ¶ Papas: ſignificat aliquẽ
natu grãdiorẽ: q dignus ſit hac honorifica appellatione: qua filij ad
parentes uſi ſunt. Nã papas uenerationis nomẽ eſt: & patrẽ ſignifi-
cat. unde fortaſſe & ſummũ põtificẽ Papã appellamus ut patrẽ. nã
Papus & papus auum etiã ſignificat: & papazo inuoco auum: ut infantes
faciunt. uerũ hoc mihi magis placet: ut exponas ſic: Alijs timidus
pguſtet pocula & papas: ut duo dicat & potionẽ & cibũ. nã (ut dixi
mus) ẽt in Perſio illic Papare minutũ: Papa & bua pro cibo & potu
uſurpata ſunt a pueris. unde Cato de liberis educandis: Cũ cibum,
ac potionẽ buas, atq papas docẽt, & matrẽ mãmã, & patrẽ tatã.
unde & Plau. in epidico hoc uerbo papare uſus eſt ſic: Nouo liber-
to opus eſt, q papet. i. comedat. Bene aũt uſus eſt uocabulo pueris
accõmodato: pupillos. n. & pueros alloquitur: Vos ego pupilli mo
neo. ¶ Fingimus hæc: erũt, inqt, fortaſſe qputabunt nos hæc finge-
re: & tanq tragica fabulamẽta pſequi: quæ de huiuſmodi cædibus
loquũtur & tractant. Sed nos, inqt, uera agimus: & utinã nõ eſſent
quę de manibus dicimus uera. ironicos igit legendũ eſt Fingimus
hæc: ut ſit a cõtrario ſenſu nõ fingimus. ¶ Satyra ſumente: uidemur
enim tragici officiũ uſurpare: qui talia ſcelerũ figmenta ſcribere cõ
ſueuerunt, ut de Medea, quæ filios ſpectãte patre Iaſone iteremit. Et
Progne, q Ityn filiũ occiſum appoſuit marito Tereo. ¶ Cothurnũ:
calciamentũ tragici. ſed a poetis uſurpat ſæpe pro ſublimi ſtilo: ut
hoc in loco. Virgi. in Buco. Sophocleo tua carmina digna cothur-
no. Mart. Grande cothurnati pone Maronis opus. ¶ Altũ. i. materiã
tragicã. res. n. grãdes & altas tractãt Tragœdiæ. ¶ Finem & legem
priorũ. i. ſatyricorũ: qui ante me ſcribentes hunc finẽ, & hunc termi
nũ tenuere: ut ſtilũ ſuum non ultra tenderent, q ad res ueras, mini-
meq fabuloſas, quales tragici ſcribere cõſueuerunt. ¶ Bacchamur
furore poetico ſcribimus, qui ſine furore quodã ſcribere nequeunt.
¶ Hiatu ſophocleo: eo ſtilo & ſublimitate, qua uſus eſt Sophocles in
ſcribendis tragœdijs. q. d. ſcribimus res, quæ ſpecialiter tractãtur a
tragicis, qualis fuit Sophocles: cũ de cæde filiorum tractamus facta a
matribus. ¶ Mõtibus rutulis ignotũ. i. quod qdẽ carmen nemo un
quã in Latio ante me cecinit i Satyris ſuis. i. nũquam fuit auditũ in
his regionibus tale ſcelus perpetratũ fuiſſe: quod a poetis celebrare
Rutulis tur, ut mater filios proprios necauerit. ¶ Rutulis: populi ſunt Latij:
qbus Turnus imperauit. ¶ Cæloq latino: idẽ fere dicit. Nã Latinus
rex regnũ habuit finitimũ cum Rutulis. Vnde Diony. lib. 1. ſic ſcri
bit: Latino aũt qui tũc rex erat cum finitima quadã gente bellũ ge-
rẽti, qui Rutuli uocantur, nunciãtur &c. ¶ Nos utinam uani: ſubau
di ſimus. ¶ Sed clamat Pontia feci: cuperem, inquit, hæc omnia eſſe
uana: ſed Pontia fatetur uera eſſe: ſeque duos filios ueneno necaſſe
duos enim filios ueneno ſuſtulit, ut adultero nuberet. de qua Mart.
Aconitũ lib. 2. in Gelliam ſic ait: Mater qua nec Pontia deterior. ¶ Aconita:
uenena. eſt enim herba naſcẽs in ſaxis, cuius ſuccus uim habet ue
neni efficaciſſimi. De quo diximus in prima Satyra. Qui dedit er-
go tribus patruis aconita. ¶ Tu ne duos: inſultatio eſt poetę in im-
piam matrem. ¶ Septẽ: ſenſus eſt: Adeo impia fuiſti: ut nõ ſolũ credi
derim te duos filios potuiſſe occidere: ſed etiã ſeptem, ſi ſeptem tibi
fuiſſent. ¶ Septem: ſubaudi occidiſſes. ¶ Credamus tragicis: ſenſus
eſt: Fabuloſa omnino ſunt, quæ a tragicis ſcribuntur de matribus,
quæ necauerint filios: ut de Medea, & Progne: ſed putemus eſſe ue
ra. tamen in eiuſmodi fabulis nulla mater fingitur: quę filios aliquo
corrupta præmio interemerit, ſed aut propter iram, aut aliquem
Medea duntaxat dolorem. ¶ De Colchide: quicquid de Medea dicitur a
poetis tragicis. Eam enim ferunt Iaſonem aureum uellus ope ſua
auferentem ex Colchis, decepto patre ſuo Aeta rege, ſecutã fuiſ-
ſe uſq in Theſſaliam, copulatamq matrimonio cum eo decem ui-
xiſſe annos: ſuſceptis ex eo quatuor liberis. quę poſtea cum accepiſ
ſet Iaſonem ſe ſpreta, Glaucam ſiue Creuſam filiam Creontis regis
Corinthiorum duxiſſe uxorem, ira percita, regiam Creontis crema
uit, quo incendio Creon cum Glauca abſumpti ſunt: filios pręterea
ſuos omnes, uno qui aufugit excepto Theſſalo, in ultionem Iaſo-
nis patris iugulauit. Iaſon uxore & filijs orbatus, tantæ impatiens
cladis necem gladio ſibi cõſciuit. ¶ Colchide: forma eſt patronymi-
ca. Colchi enim. ¶ Progne: Pandionis regis Athenarum filia, uxor
Terei, Daulia (ut ſcribit Thucydides in. 2. hiſtoriarum) quę nunc
terra Phocidis uocatur, incoluit: tunc a Thracibus habitatam. Ea
Ityn filium ſuũ interemit, appoſuitq epulandũ Tereo patri. hocq
in ultionem Philomelæ ſororis a Tereo uitiatæ. unde a multis poe-
Daulias tarum in commemorãda Philomela, luſcinia auis Daulias celebra-
tur. Ouidius: in Sappho: Cõcinit Iſmarium Daulis ales Ityn. Idem
in carmine ad Liuiam: Deflet threicium Daulias ales Ityn. ¶ Nil cõ
tra conor: nolo, inquit, negare id eſſe uerum quod dicitur de Me-
dea & Progne. Nam etiam illæ auſæ ſunt immania facinora. ¶ Grã
dia monſtra: ideſt indigna ſcelera nam monſtrum appellamus quic Monſtrũ
quid eſt præter naturam. quid enim magis contra naturam, quam
filium a matre necari? ¶ Non propter nummos: ut oſtẽdat longe in-
tollerabilius eſſe facinus: quod lucri cupiditate fit, q ira & dolore.
¶ Minor admiratio: ſenſus eſt: Illud nobis minus mirandum uideri
debet etiam ſi ſit nefandum, quod committitur per dolorem & ira
cundiam a muliere, ſicq cum ſequẽtibus eſt coniungendum. ¶ Ira
quæ ab iniuria deſcendit. ¶ Hunc ſexum ſcilicet muliebrem. ¶ Fe-
runtur præcipites: ſumpta eſt tranſlatio ab is, qui a ſublimi decidũt
loco: ideſt ad omne facinus ſtimulante iracundia conuertũtur. ¶ Vt
ſaxa: ſcilicet feruntur in preceps. ¶ Abrupta: auulſa. ¶ Quibus: ſcili-
cet ſaxis. ¶ Mons ſubtrahitur: uidetur enim parte montis labente,
reliqua pars retro cedere. ¶ Latus recedit: ideſt retro cedit. nam (ut
dixi) latus montis aliqua parte auulſa uidetur retrocedere. ¶ Pen-
dente cliuo: ideſt prono ſaxo & iam caſuro.
¶ ODERVNT natos &c. Tranſit ad notãda immaniſſima ue ASCen.
neficia, quæ matres in proprios filios ſuos exercebant: & id quidẽ
gradatim facit. Nam primo quaſi reſpectu maioris ſceleris licitum
ſit: dicit ſic: Permittamus ut matronæ oderint natos de pellice. i. ſpu
rios in adulterio conceptos: & eos ueneno abſtulerint. nam etiam
fas nunc uidetur priuignos: ideſt filios ex priore coniuge natos ne
care: quando quidem matres immaniſſimæ interdũ etiam proprios
filios necent. Ordo igitur eſt: Matronæ ſupple iam fere omnes ode
runt natos de pellice: ideſt de concubina durante matrimonio: hoc
eſt ſpurios ſicut & Iuno pellicum prolem ubiq inſequitur. Iſtud au
tem uidetur quodammodo licitum & tolerabile: cum mulieres ſint
zelotypæ ex natura. unde addit: Nemo repugnet: nemo uetet: ideſt
permittamus omnes eas ſpurios odiſſe. Nam fas eſt: ideſt eo impu-
nitatis malitia mulierum peruenit. ut fas eſſe uideatur. iam iam: id
eſt maxime hac tempeſtate: qua etiam proprios liberos necant. oc-
cidere priuignum: ideſt filium mariti ex alia coniuge natum. Et er-
go dicit poeta: O pupilli: ideſt matribus orbi. quis: ideſt quibus. res
eſt amplior: id eſt diuitiæ ſunt aliquantulum amplæ. ego moneo:
id eſt adhortor. uos caſtodite: ideſt ut cuſtodiatis. animas: ideſt ui-
tam ueſtram. & nulli: ideſt non ulli. non credite: id eſt non com-
mittite uitam ueſtram. uel non confidite ulli menſæ: quęcunque ea
ſit. quia adipata: ideſt pinguia fercula ex adipe facta. liuida: ideſt li-
uorem: hoc eſt colorem qualem ueneno necti habent inducentia.
feruent: ideſt abundant. uel fermentata ſunt ueneno materno ideſt
a matribus impoſito. Aliquis mordeat ante. i. priuſquam tu. quic-
quid: ideſt quemcunq cibum. illa peperit ſupp. te: ideſt genitrix tua
porrexit ſupple tibi. & papas: ideſt nutricius, uel pater aut qui ſe pa
trem putat. timidus ne inficiatur. prægustet ideſt priuſquam tu gu-
ſtet. poculum: ideſt potum a matre porrectum. Fingamus hæc &c.
Quia immaniſſimum eſt facinus matrem filios ſuos necare: & ma-
teriam ſatyricam, quæ uera & uerisimilia duntaxat peccata notat,
tranſcendere uidetur, & ad tragicam fictionem accedere: ideo poe-
ta ne Tragœdiam: non Satyram ſcripſiſſe culpetur: oſtendit ſe rem
uerã, & uere actã notaſſe. Ordo eſt: Nos fingimus. i. componimus.
hæc: ideſt quæ diximus de nece propriorum filiorum. & hoc Saty-
ra ſumente cothurnum altum: ideſt ſtilum ſublimem: qualis tragœ-
dis conuenit, ſcilicet quia: ideſt certe. nos egreſſi ideſt tranſgredien
tes. finem: ideſt metam & legem priorum ſupple ſatyricorum: Luci
lij: Horatij: & Perſij. bacchamur: ideſt furentes efflamus grande: id
eſt altiſonum carmen. hiatu Sophocleo: ideſt quo Sophocles uſus
eſt. de quo Virgilius in Bucolicis: Sola Sophocleo tua carmina di-
gna cothurno. Bacchamur inquam carmen ignotum montibus
rutulis. & cælo latino: ideſt quale non prius Rutuli, aut Latini poe-
tæ in Satyra fecerunt. non quia non prius mater filios occide-
rit: ſed quia argumentum: ut non uerisimile & altius, quam ut
Satyrę conueniret, priores reiecerint. Sed utinam non ſupple eſſe-
mus uani: ideſt mendaces. aut rem non ueram fingentes. ſed Pon-
tia matrona illa clamat. i. aperte dicit: ego confiteor quod ego feci.
q pro &. ego paraui meis pueris. i. filijs. aconita. i. uenena: quę aco
nita patent deprenſa cum facerem. & tamen licet cognitum erat, q
uenena parauerã. ego peregi facinus. i. necaui eos. exclamat poeta
O uipera. i. ſerpẽs ſęuiſſima. tu ne necaſti duos filios una cęna? Tu
ne q mater es duos ſup. necaſti? Reſpõdet Pontia. Septẽ ſup. necaſ
ſem una cęna ſi ſeptẽ fuiſſent. ſi ita ẽ inquit poeta. credamus tragicis

Illam ego non tulerim, quæ cõputat, & scelus ingẽs
Sana facit, spectant subeuntem fata mariti
Alcestim, & similis si permutatio detur, A
Morte, viri, cupiant animam seruare catellæ.
Occurrent multæ tibi Belides, atq; Eriphylæ,
Mane Clytemnestram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Insulsam, & fatuam læua, dextraq; tenebat,
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ,
Sed tamen & ferro, si prægustaret Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina regis.

.i. tragœdiarum (in quibus matres liberos necant) scriptoribus: credamus quicquid ab eis dicitur de Colchide: idest Medea. torua: .i. crudeli & immiti fronte, de qua Virgilius in Bucolicis: Sæuus amor docuit natorum sanguine matrẽ Commaculare manus &c. Est aũt patronymicũ a patria sumptũ hæc Colchis. huius Colchidis, uel Colchidos, sicut Castalides, Sicelides &c. Et credamus tragicis quicquid dicit̃ de Progne: q̃ etiã patri filium epulandũ posuit dicẽs: Quod petis, intus habes. quo audito in auẽ cõuersus auolauit. unde dicit Virgi. in Buco. Aut ut mutatos Terei narrauerit artus: Quas illi Philomela dapes, q̃ dona pararit: Quo cursu deserta petiuerit, & qb' añ Infelix sua tecta supuolitauerit alis. Ego inquit poeta, nil conor sup. contra talia dicta tragicorum .i. nõ obsto quin credã ea potuisse cõtingere. Et credo q illa. s. Medea & Progne audebãt suis temporibus, grãdia monstra. i. mõstruosa. &, contra id quod uerisimile sit, peccata: sed non propter nummos: sicut nunc audent: quia illæ per impatientiam amoris ea perpetrasse dicuntur. Minor admiratio debetur summis monstris: quale est suos natos occidere: quoties ira facit hunc sexũ: scilicet muliebrem: qui fragilis est & impatiens iræ. nocentem .i. sontẽ & culpabilem. & quoties sup. mulieres feruntur .i. agitantur. ꝑcipites .i. sine ratione discurrentes. & hoc rabie .i. impatiẽtia amoris. incẽdente .i. inflãmãte iecur, in quo est sedes amoris. ferũtur dico ita ut i quemadmodum. saxa abrupta iugis .i. illis particulis mõtis: quę sunt sub uertice eius. quibus supp. saxis. mons .i. pars inferior montis, subtrahitur & latus montis recedit cliuo pendente.

IOAN. BRIT. ¶ I L L A M ego non tulerim: illa, inquit, scelestissima est habẽda: quæ animo minime perturbato, menteq; cogitat, & retractat prius scelus, q̃ aggreditur. Sicq; ostẽdit scelera illa grauiora esse, quę certa animi deliberatione, q̃ quæ aliqua mentis perturbatione peragũtur. ⸿ Sana: nõ aliqua animi perturbatione uexata. ⸿ Spectant: quotidie, inquit, spectant in Theatris dum tragœdię aguntur: quemadmodum Alcestis in maritum pia fuerit: quę etiam ꝓ eo mortem subire nõ dubitauerit. Sed tamen nulla est, quę Alcestin imitetur: hoc est quę maritũ suum seruet morte sua: sed potius animã catellæ seruaret. Nam Alcestis cum uir suus Admotus Thessalię rex graui & conclamata ualetudine laboraret, responsumq; esset eũ mori oportere: nisi alius pro se moreretur: ipsa sola cæteris propinquis, & amicis id recusantibus ꝓ ipso mori sustinuit. De qua Statius in Siluis: Ergo Thessalici coniux pensare mariti Funus. Hanc fabulam aliter tamen narrat Fulgentius. Declinatur autem hæc Alcestis Alcestidis, Alcestidi, Alcestidia, uel Alcesti, sicuti Parida uel Parin. ⸿ Spectant: subaudi mulieres Romanæ: non autem mariti spectant. coniunge ergo fata mariti .i. mortem mariti. ⸿ Similis si permutatio .i. si possint fatum suum fato mariti permutare, potius seruent animam catellæ, q̃si minimi cuiusq; animalis ⸿ Multæ Belides .i. multæ mulieres, quę maritos suos, ut Belides & Clytẽnestra occiderunt. ⸿ Belides: quinquaginta Beli neptes fuerũt: quæ una nocte totidem maritos, eosdẽq; patrueles occiderunt. Belus enim Ægypti rex duos habuit filios, Danaum, & Ægyptum: quorum Danaus quinquaginta habuit filias. & Ægyptus totidem filios. Coactus est Danaus omnes filias dare in matrimonium filijs Ægypti: sed cum uereretur ne a generis suis regno eijceretur mandauit filiabus, ut primitiali nocte maritos suos singulæ necarent. quod quidẽ omnes fecere, præter Hypermestrã: quę Lyno, siue Lynceo, pepercit. ⸿ Eriphyle: uxor fuit Amphiarai: quæ capta amore monilis olim a Vulcano elaborati, ut illud ab Argia Polynicis coniunge haberet, uirum suum ne in bellũ Thebanum prodiret latentem, indicauit: qui postea in bello Thebano hiatu terrę cum curru absumptus est. ⸿ Mane Clytemnestrã: sensus est Nullus erit uicus urbis: in quo nõ offendas mulieres occidentes maritos: sicuti fecit Clytemnestra Tyndari & Ledæ filia: quæ Agamemnonem maritum suum ex bello Troiano reuersum adiuuãte Ægystho adultero interemit. nota est historia. ⸿ Hoc tantum refert: hoc tantum, inquit, interest: quod Clytemnestra securi maritũ suum peremit, sed mulieres romanæ maritos suos tollunt ueneno. sicq; poeta mores sui temporis insectatur. ⸿ Insulsam & fatuam: hypallage est: hoc est ipsa insulsa & fatua: quasi quæ minime apta esset ad tractanda arma. ⸿ Tenui pulmone rubetæ: hoc est ueneficijs qualia parantur ex rubeta rana. de qua in. 1. Saty. abunde illic: Miscet sitiente rubetam. ⸿ Agitur: peragitur, perficitur. ⸿ Res .i. ipsa maritorum cædes. ⸿ Sed tamen & ferro: exstunt, inquit, etiam quæ maritos ferro necent: si forte illi contra uenena aliquod sumpserint Antidotum. ⸿ Atrides .i. ipse maritus, qualis fuit Agamẽnõ Atrei filius. ⸿ Si prægustaret põtica medicamina .i. Antidota q̃lia Mithridates rex Ponti sumebat aduersus uenena. de quorũ compositione Plin. libr. 23. c. 9. sic: In arcanis Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem Antidoti e duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ folijs uiginti simul tritis, addito salis grano, & qui hoc ieiunus sumat, nullum uenenum nociturũ.

Antidoti compositio

Cæterum Leneus Pompeius scribit (auctore Gellio) Mithridatem regem Ponti sanguine anatis poticæ immisto quibusdam medicamentis remedium aduersus uenenum solitum sumere adeo: ut cum non nunquam sumeret uenenum inter epulas: nulla ex parte læderetur: immo & eiusdem generis remedio nomen dedit, ut appelletur mithridaticum. Cornelius uero Celsus lib. 5. docet Antidotum Mithridatis: quod quotidie sumendo dicitur aduersus uenenorum pericula tutum corpus suum reddidisse: multis, uarijsq; uerum compositionibus constare. ⸿ Ter uicti: nam primo superatus est a Sylla, mox a Lucullo deinde a Pompeio nocturno prælio lucente Luna a tergo hostibus, a facie Romanis, qua extrema clade accepta coactus est in regnum confugere: ubi per seditionem popularium a Pharnace filio in turre obsessus, uenenũ sumpsit. quod cum parum proficeret ad mortem, quia (ut diximus) aduersum uenena multis ante medicaminibus corpus firmauerat, a milite Gallo nomine Bithocco: a quo, ut adiuuaretur petierat, interfectus est.

Mithridaticum

ASCen. ¶ I L L A M ego non tulerim &c. Ostendit poeta multum referre quo animo peccetur, deliberato, an subito furore capto: dicens mulierem intolerabilem esse, quæ tam immane facinus deliberato animo facit. Concludit autem multas malarum: paucas uero bonarum esse imitatrices. Ordo est. Ego nõ tulerim .i. nolim pati, aut tolerare illam sup. mulierem maleficam. quę computat .i. simul putat, & cogitat media & opportunitates committendi flagitij & quæ sana .i. non capta uehementi passione amoris: aut alia rabie. facit ingens .i. ualde magnum scelus. Spectant sup. multę mulieres in theatro, aut in picturis. Alcestim .i. fabulam de Alcesti, quæ fuit filia Peliæ regis Thessalię. subeuntem .i. aggredientem, & pati uolentem. fata .i. mortem fatis inferendam: mariti. s. Admeti regis. & si detur ipsis ab Apolline similis permutatio .i. ut morte sua possent differre mortem uiri. ipsæ cupiant seruare animam .i. uitam. catellæ .i. paruæ canis nedum suam. morte .i. per mortem uiri potius, quam ecõtrario. Et ideo multę Belides .i. interfectrices uirorum suorum, quę Belides imitantur .i. neptes Beli. & multæ Eriphyle .i. uirorum suorum poditrices, sicut Eriphyla erat. occurrent .i. obuiam uenient tibi Romæ. & nullus uicus non habebit .i. omnis uicus habebit. mane Clytemnestram .i. interfectricem mariti sui, sicut erat Clytemnestra Agamemnonis. sed enim hoc refert .i. interest inter Clytemnestrã græcam, & eius imitatrices Romanas, quod Tyndaris .i. Tyndari filia Clytemnestra. tenebat læua, & dextera .i. utraq; manu: sed argute læuam præponit poeta: ut imperitam innuat eius rei mulierem. Bipennem .i. securim duas pennas habentem. insulsam .i. ipsa insulsa, uel insipida: quia non talem, quali Romanæ interficiunt .i. boleto delicato. & fatuam ob eãdem causam: quia insulsum cibum fatuũ dicimus: uel fatuam, si forte uir animaduertisset scelus fatua esset. At: idest sed. res scilicet necatio uirorum. agitur nũc tenui pulmone rubetæ .i. ranę uenenosę. sed tamen sup. ageretur. & .i. etiam ferro. si Atrides .i. maritus, sicut Atrides .i. Agamemnon, qui erat maritus Clytemnestræ. cautus .i. sibi cauens. prægustaret pontica medicamina .i. Antidotum mithridaticum regis .i. Mithridatis regis Ponti ter uicti a Romanis: qui frequenti usu Antidoti præmunitus: cum uoluit, intoxicari non potuit.

Satyra septima. Et spes, & ratio.

IOAN. BRIT.

SPES studiorum.i.quam poetę habent consequendę mercedis ex studijs suis. est enim spes bonarum rerum expectatio. ⁋ Ratio: idest omnis ratio, qua mouentur ad scribendum in solo Cæsare Traiano est posita. eo enim cōsilio, & animi ratione scribunt, ut a ciuibus aliquid mercedis & præmij consequantur: sed falluntur inquit. nam solus imperator poetas respicit. Est autem ratio motus quidam celer cogitationis acuminc, & solertia constans: qui bonum a malo discernit. Seneca uera ita diffinit: Ratio nihil aliud est, quam in corpus humanum pars diuini spiritus mersa. ⁋ Respexit: cum iam: imperator solus, inquit, nostris tēporibus respexit poetas, & reliquos scriptores a cæteris ciuibus neglectos: cum iam ob egestatem cogitarent: & in urbe & extra urbē uilissima quæq; subire ministeria ad uitam suam sustentandā. ⁋ Respexit.i. fauit. nam eos respicere dicimur, quibus fauemus. Terent. Respice me in secundis rebus tuis: quasi dicat & mihi faue & adiuua. ⁋ Idem: Nam Hercle ali⁹ nemo respicit nos. ⁋ Balneolum: unde uictum consequerentur. ⁋ Gabijs: oppidum est in uia Prænestina centum stadijs distans ab urbe. auctor Strabo. ⁋ Furnos: ut panem alienum coquerēt: eoq; modo quæstum facerent. ⁋ Tentarent: iam consilium caperent. ⁋ Præcones: præconem appellamus non modo, qui clara uoce ad populum edicta magistratuum pronunciat: ut Tranquil in Nerone: Peregrinatione quidem Græciæ Eleusinis sacris, quorū initiatione impij, ac scelerati uoce præconis summouerētur interesse nō ausus est: sed etiam qui rerum pretia in publicis uenditionibus ꝓnunciat. Apul. lib. 8. Ad mercatum producimur, magnaq; uoce præconis pretia singulis nunciantes, equi, atq; alij asini opulentis emptoribus prēstinantur. & Martialis lib. 1. Venderet excultos colles cum prę co facetus. ⁋ Cum migraret: ordo est: Respexit cum Clio esuriens migraret in atria: idest cum iam poetæ ob egestatem relictis propemodum musis in ædes nobilium migrarent: quasi illis famulaturi. unde in sequentibus: Quem colis & musarum & Apollinis æde relicta. Martia. ijsdem pene uerbis: in miseriam poetarum sui temporis sic inquit libro tertio: Atria magna colam, uix tres, aut quattuor ista Res aluit, pallet cętera turba fame. ⁋ Clio esuriens: idest ipse poeta extrema fame laborans & mendicus. Clio una est ex musis. nouem fuisse ostendit Diodorus, quæ Bacchum sequebantur. ⁋ Desertis uallibus: idest relictis musis & carminibus suis, quę dicuntur pangere in solitudinibus, & locis musis consecratis. ⁋ Aganippe: fons est in Bœotia. Ouid. in lib. Metamorphoseō: Hiantea Aganippæ.

Gabij

Præco

Aganippe

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA SEPTIMA.

IN SEPTIMAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Et spes & ratio studiorum. Hac Satyra Telesinum poetam sui temporis alloquitur, conquerit usq; poetarum, cæterorumq; scriptorum labores inanes esse, quando quidem pro uigilijs suis a ciuibus Romanis nihil prorsus consequantur. Sicq; sui temporis auaritiam exagitat. Solam autem spem in Traiano principe ostendit: quem hoc principio astute laudat & extollit, ut subtiliter eum incendat ad omnium scriptorum fauorem. liberalis enim (ut scribit Eutropius) in cunctos fuit publice, priuatimq; ditans omnes, & honoribus augens, ob suam in omnes bonitatem per orbem terrarum Deo proximus, nihil non uenerationis meruit, & uiuus & mortuus. De quo Plin. in Panagiryco sic ait: Quid uitam? quid mores iuuentutis, quam principaliter formas, quem honorem dicendi magistris? quam dignitatē sapientię doctoribus habes? ut sub te spiritum, & sanguinem & patriam receperint studia, quę priorum temporum immanitas exilijs puniebat, cum sibi uitiorum omnium cōscius princeps inimicas uitijs artes non odio magis, quam reuerentia relegaret. At tu easdem artes in complexu oculis, auribus habes. præstas enim quęcunq; precipiunt, tantumq; eas diligis, quantum ab illis probaris. Vnde illi nullo modo sunt audiendi qui de Domitiano intelligunt. Quomodo enim ulla erat spes poetis habenda in Domitiano, cum is Iuuenale Satyras suas scribēte extinctus esset, in principio operis docuimus? Essetq; bonorum artium (ut taxauit Pli.) inimicus: quas etiam non odio magis, quam reuerentia relegaret?

ET spes, & ratio studiorū
in Cæsare tantum
Solus enim tristes hac tē-
pestate camœnas
Respexit, cum iam cele-
bres, notiq; poetæ
Balneolum Gabiis, Ro-
mæ cōducere furnos
Tentarent, nec fœdum
alii, nec turpe putarēt
Præcones fieri, cum desertis Aganippes
Vallibus, esuriens migraret in atria Clio.

ASCen.

ET spes & ratio studioꝝ &c. In hac septima Saty. carpit auaritiā ꝓdiuitū Romanoꝝ: qui literarū bonarū studiosis nullā opē contulerunt. commendat præterea imperatoris Domitiani in ea re largitatē uel quia id meruerat: uel quia in reliquis Satyris ipsum damnasse criminari ueretur. Comparat præterea poeticam artem ad alias: innuēs poeticam quidem cæteris multo honestiorem: sed minus lucrosam. Concludit autem miserrimam esse grammaticorum, qui primas literas docēt, prouinciam: eo q̄ pauci iustam mercedem: & ij non nisi coacti persoluant: cum tamen sanctissima sit: quippe unde bonorum morum, sanctęq; uitæ salus atque institutio plurima depēdet. Nam si uerum est, quod dicit in epistolis Horatius: Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu: hoc est si quæ prima discuntur tenacissime hęrēt magna cura adhibenda erit parentibus: ut liberi bonis artibus honestisq; moribus imbuantur: cū tamen nil minus curent. quā rem hic per trāsitum & alibi plene notat poeta. Ordo est: Et spes & ratio: idest tam spes quam ratio: uel tum spes tum ratio: uel simul spes studiorum: idest emolumenti seu lucri: quod ex studio humanitatis quis consequi speret. & ratio: id est occasio recte sperandi est supple tantum: idest solummodo in Cæsare: idest imperatore Domitiano. enim pro quia. quia solus: scilicet Cęsar Domitianus. respexit: id est misericorditer iterum inspexit. hac tempestate: id est hoc nostro tempore. camœnas: scilicet musas carminum inuentrices. tristes: id est squallidas & neglectas: & ob id tristantes. Respicere passim clementer & misericorditer inspicere accipitur. Est enim compositum a re: quod hic iterationem importat: & specio inusitato uerbo, quod significat uideo. Qui ergo semel uidet miserum: nec mouentur uiscera eius super eum. ille quidem aspicit: sed qui motus misericordia iterum aliquid collaturus inspicit: is respicit. Cum: idest quādo. poetæ celebres & noti: idest nobiles & clari. tentarent: idest attentarent, prætenderent. conducere Gabijs: id est apud Gabios. balneolum: idest paruum balneum: ut sint balneatores, & inde uictum aucupentur. Nec erant tunc ut nunc in pluribus locis, balnea meretricularum domicilia. & conducere Romæ furnos: e quibus sibi & panem & ligna comparent: dum alijs præstent: aut panem ipsi coquant, magis tamen respicit ad id quod

Calderinus dicit: uti frigentes de furno & balneo loquendo cogitent: ut sit æmulatio illius horatiani: Nec frigus collegit furnus: & balnea laudet: ut fortunatam plene præstantia uitam. Nec pro & non cum supple alij poetæ putarent fieri præcones: id est uenditores rerum cum præconis: id est laudatione earum. non esse supple turpe: idest inhonestum. Cum: id est quando. Clio: id est musa historiarum inuentrix: hoc est qui uis rerum poeticarum scriptor. esuriens: id est esse seu comedere desiderans: hoc est famescēs. migraret.i.habitationem transferret. in atria: idest in domos diuitum: ubi atria feruent. & aduentantes recipiant tenui mercede. unde & Horatius: Atria seruantem posticofalle clientem & hæc uallibus Aganippes: idest illius fontis poetis apti: & musis sacri in Bæotia: id est omnibus locis amœnis & congruis ad carmina fingenda. desertis: idest derelictis.

Nam si Pieria quadrans tibi nullus in arca
Ostendatur, ames, nomen, victumq; Machæræ,
Et vendas potius, commissa quod auctio vendit
Stantibus œnophorum, tripodes, armaria, cistas,
Halcyonem, Bacchi Thebas, & Terea Fausti.
Hoc satius, q̄ si dicas sub iudice vidi,
Quod non vidisti. faciant equites Asiani
Quamquā, & Cappadoces faciāt, equitesq; Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Non tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur post hac, nectit quicunq; canoris
Eloquium vocale modis, Laurumq; momordit
Hoc agite o iuuenes circunspicit, & stimulat vos,
Materiamq; sibi ducis indulgentia quærit.

IOAN. BRIT. ❡ NAM si Pieria: sensus est: Si ex studijs & carminibus tuis nullam merdedem consequeris suadeo tibi fias præco, qualis fuit Machæra. ut accipias hoc loco Machæram non pro gladio, sed pro proprio nomine præconis. Sequentia enim de præcone dicuntur. Estq; suasio plena amaritudinis, & indignationis. non ignoro & Machæram nomen esse proprium ducis militum sub Ventidio bellum gerente aduersus

Quadrās Parthos. ❡ Quadrans: dicitur quarta pars assis: id est unciæ tres. de quo in prima Satyra pluscula diximus illic: Sed Gillo deuncem. Quadrans item genus fuit nummi modici pretij, ut hoc loco. Horatius: Dum tu quadrante lauatum Rex ibis. Martialis: Inuitas centum quadrantibus, & bene cœnas. ❡ In arca Pieria: in musis & carminibus tuis. nam Pierides musæ dicuntur a Pieria rupe Macedoniæ. de qua sic Strabo in nono. Eos qui Helicona & Pieriam & Libethrum & Pimplian eisdem musis consecrarunt Thraces extitisse. Pieres autem uocabantur, quibus extinctis, loca hæc Macedones nunc possident. ❡ Commissa quod auctio: potest sic exponi: Vēdas potius commissa: idest tradita ad uendendum: & quod auctio uendit: ut subaudias extrinsecus &. aut sic: Et uendas potius, quod auctio commissa, scilicet pręconi uendit stantibus: scilicet œnophorum & cætera. auctio enim rerum præconi committitur. Ille autem dicitur auctionem facere, qui res aut suas, aut alienas publice uendit. Plautus in Sticho: Hunc auctionem facere decretum est mihi: foras necesse est quicquid habeo uendere. aut quod: idest quam rē:

Auctio idest quæ commissa uendit auctio. Dicitur autem auctio ipsa uenditio, quæ publicitus ab fit augēdo, quod rerū pretia augeantur ab emptoribus, seu uenditoribus. ❡ Oenophorum: uas uinarium. οἶνος uinum: φέρω porto. ❡ Armaria: utrum librorum repositoria: idest bibliothecas. Vulpianus de legatis: Bibliotheca legata utrum armarium solum, uel armaria continebantur, an uero libri quoq; contineantur quæritur, an promptuaria armaria. ❡ Tripodes: mensas hoc loco, quæ tribus pedibus sustentantur. alias tripodes capiuntur pro uasis æneis ad aquas calefaciendas. De quibus Homerus libro octauo Iliados sic scribit: Recensebo primum septem tripodas nouos, nunquam igni admotos cum uiginti lebetibus & ipsis nouis ac rutilo fulgore radiantibus. Tripodibus uiri fortes apud Græcos donari solebant. Vnde Horatius: Donarem tripodas Præmia fortium Græcorum. unde & Agamemnon Achilli dono misit Et septem tripodas pondere & arte pares. Vbi expones septem uasa ænea aquaria ad calefaciendam aquam. ❡ Alcynoen Bacchi: id est tragœdiam scriptam de Alcynoe a Baccho poeta tragico, quæ una ex Pleiadibus ex Neptuno peperit Ireum patrem Orionis, ut scribit Higinus. a quo Irea oppidum agri Thebani. Alij Halcyonem legunt: idest tragœdiam de Halcyone: quæ cum Ceycis mariti sui cadauer ad littus eiectum uidisset, in mare se deiecit: qui ab Amphytrite in aues conuersi, in mari per eos dies (ut Plinius & Ouidius scribunt) placido fœtificant. faciunt autem septem ante Brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt, qui dies uocantur Halcyonides. Ea auis alio nomine appellatur Alcedo.

de qua sic Plautus in Penulo: Iam hercle tu peristi, nisi illam mihi tam tranquillam facis, quam mare est olim, cum ibi Alcedo pullos educit suos. ❡ Thebas & Terea Fausti: idest fabulas de Thebis & Laio, quem (ut scribunt Diodorus, & Papinius) filius Oedipus interemit: mox ducta uxore matre Iocasta, gnarus & conscius flagitij perpetrati se ipsum oculis priuauit. nati ex eo Etheocles & Polynices per summa discordia mutuis se uulneribus confoderūt. De his fabula scripta erat a poetis, præcipue a Fausto poeta sui temporis. ❡ Terea: id est tragœdiam de Tereo marito Prognes cui ipsa Progne Ityn filium epulandum apposuit in uindictam Philomelæ sororis stupratæ. nota est fabula. ❡ Fausti: satyrice autem ostēdit Bacchum & Faustum uiles fuisse poetas: utpote quorum opera publica auctione uenderentur tanquam uilia. ❡ Hoc satius: melius, inquit, est illiberali hoc quæstu uitam sustētare, quam testimonij religionem contemnere: quod Asiani faciunt. Nam Cicero in oratione pro Flacco: populis Asiæ fidem non adhibendam clamat. De ipsis dem ita etiam scribit ad Quintum fratrem: Nullum erit genus in familiaritate cauendum magis, propterea quod & omnes uias pecuniæ norunt, & omnia pecuniæ causa faciunt: ut ostendat laudabilius esse uili ministerio uitam degere: quam per inhonestas & malas artes diuitias sibi comparare. Ordo est: Hoc satius est, quam si dicas sub iudice: idest in iudicio, & ante iudicem uidi: quod non uidisti. ❡ Equites Asiani: idest Asiani qui ciuitate donati ad equestrem censum per malas artes peruenerunt in

urbe. ❡ Traducit: præbet ridendos: cum nudo pede ambulent. Martialis: Desine si pudor est miseram traducere caluam. In eadem significatione est & illud Iuuenalis: In quo se traducebat: idest præbebat se ridendum. Et illud: Squallentes traducit auos. Propertius: Nec si per totam infamis traduceret urbem. Papinius in Siluis: Nēpe ego sum qui traducor. & Martialis libro sexto: Rideris, multoq; magis traducens Afee: Quam nudus medio si spatiere foro. ❡ Nudo talo: nudis pedibus, aut ob paupertatem, aut quia mos sit patrius nudis pedibus incedere: sed postea Romam traducti (ut dixi) fiunt malis artibus locupletes. ❡ Cappadoces: Cappadocia finitima est Armeniæ orientem uersus. ad Austrum uero terminatur Cilicio, qui dicitur Taurus. ❡ Bithyni: Bithyniam ab oriente Paphlagones & Mariandini & Epicteti pars terminant, a septentrione mare ponticum. ab occidente Propontis. ad Austrum Mysia & Phrygia. ❡ Altera Gallia: idest Gallogræcia. alteram autem appellat propter Galliam, quæ in occidente est Hispaniæ & Germaniæ contermina, Gallogræcia autem a Galatia dicta est, Paphlagonibus contermina. eam tenuere Galatæ, quorum gentes tres sunt, duæ Teagini, & Tolistobogi a ducibus nominatæ. Tertia a gente, quæ in Celtica est Tectosagies. Transitus in Asiam dux fuisse uidetur Leonorius. Strabo auctor libro duodecimo: Hi autem sunt Galatæ, ad quod scribit Diuus Paulus. ❡ Laborem indignum studijs: sensus est. Et si poetæ, inquit, iam destinauerant ad ministeria, obsequiaq; seruilia descendere omni destituti consequendæ mercedis spe ex laboribus & studijs suis: tamen confidant & bono sint animo: nam omnes studijs suis dignam mercedem consequentur. qui mercedem studijs suis dignam non consequitur: is laborem indignum sustinet. ❡ Eloquium uocale: carmen grande & sonorum. ❡ Modis: modulationibus. ❡ Laurumq; momordit: Imitatio est Horatiana & Persij: Sæpe caput scaberet, & uiuos roderet ungues. Persius Nec demorsus sapit ungues: Sæpe enim poetæ in faciendo carmine talia solent facere. laurum autem ideo dicit corrodi, quod & lauro coronantur, & in cælia plurimam habent. utpote Apollini consecratam in cuius tutela sunt ipsi poetæ. ea & triumphantes coronabantur. Ouidius primo Metamorphoseos: Arbor eris certe dixit mea, semper habebunt Te coma, te citharæ, te nostræ laure pharetræ. Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum Vox canet, & longas uisent Capitolia pompas & cętera. ❡ Hoc agi

Traducere

Cappadocia

Bithynia

Gallogręcia

Galatia

Si qua aliunde putas rerum spectanda tuarum
Præsidia,atq; ideo croceæ membrana tabellæ
Impletur,lignorum aliquid posce ocyus,& quæ
Componis,dona Veneris Telesine marito,
Aut clude,& positos tinea pertunde libellos.
Frange miser calamos,vigilataq; prælia dele,
Qui facis in parua sublimia carmina cælla,
Vt dignus venias hederis,& imagine macra.
Spes nulla vlterior. didicit nam diues auarus
Tantum admirari,tantum laudare disertos.
Vt pueri Iunonis auem.sed defluit ætas
Et pelagi patiens,& casfidis,atq; ligonis.
Tædia tunc subeunt animos,tunc seq;,suamq;
Terpsichoren odit facunda,& nuda senectus.

te:scilicet ut aliquid scribatis. nam tanta principis liberalitas quid
aliud sibi quærit, quam ut materiam aliquam ad scribendum cas
piatis? ⁋ Quærit:quasi dicat prouocat uos, & inuitat ut materiam
ad scribendum capiatis.

ASCen. ℭ NAM si nullus quadrans:idest ne minimus quidem nummus
(est autem quarta pars assis continens tres uncias) ostendatur tu
bi i arca Pieria:idest musica, seu
poetica: idest si nullus fructus ti
bi obuiat ex arte poetica ita: ut
fame conficiaris. tu ames nomẽ
licet uideatur inhonestum: & uis
ctum licet sit uilis. Machæræ:id
est quem ex Machæra dominus fe
renda: idest ex ense eius portan
do post eum consequeris, uocas
beris enim Machærophoros: id
est ensifer. & uiues cum clientis
bus cęteris:uel sit proprium prę
conis, ut Calderinus uult: quod
mihi non placet. nec innuit poe
ta Machæram præconem esse
cum dicit:Et uendes potius &c.
quia duo dicit: ut sis libentius
aut Machærophorus:aut potius
præco,quam poeta. Ego potius
dicerem nomen.& uictum Mas
chæræ: id est gladiatoris: qui ex
Machæra:idest gladij usu uiuit, & nomen sumit. Et uendas potius
stantibus: id est circunstantibus: ut emant illud quod auctio: idest
publica rerum priuatarum uenditio commissa tibi: cum sis præco.
uendit uidelicet œnophorum:idest uas uinarium tripodes:idest mẽ
sas, quales erant ad quas Delphis responsa dabantur. armaria:id
est rerum uariarum repositoria. ut in quibus mulieres mundum su
um recondunt. cistas:idest scrinia: & capsas in quibus libri, aut alia
cælantur. Et Halcyonem:idest tragœdiam de Halcyone. Bacchi:id
est illius poetę tragici. Thebas:idest fabulam sic inscriptam:sed quę
non extat:cum a malo sit poeta composita. & Terea: idest tragœ
diam de Tereo in auem conuerso ob esum filij. Fausti: id est illius
poetæ. Satius: eligibilius & melius est hoc supple facere: id est res
priuatas uendere pro mercede tibi constituta, quam si dicas sub iu
dice:idest coram eo. sed inferiore loco instans ego uidi:idest te uidis
se dicas illud. quod non uidisti: Idest quam uendas falsum testimo
nium. quanquam:idest tametsi. equites Asiani:idest ex Asia. & Cap
padoces:idest ex Cappadocia. & equites Bithyni:idest ex Bithynia
& supple equites:quos altera Gallia: id est Gallogræcia. traducit:id
est Romam transfert stipendia facturos. nudo talo: id est pedibus
nudis ob inopiam discalceatis. faciant hoc: id est dicant se uidisse
coram iudice:quod non uiderunt. Nemo tamen & cætera. Osten
dit omnibus bene scribentibus repositum esse apud imperatorem
præmium. Ordo est: Tamen:idest licet pauloante hac omnes poe
tæ frustra scribentes fere mendicabant: aut mechanicas artes dis
scere cogitabant:tamen nemo cogetur posthac:idest postquam Cæ
sar respexit ad camœnas: & suscepit poetas, ferre: idest tolerare las
borem indignum studijs suis: ut qui nullum attulerit: sicut prius
fructum:quia nunc nemo laborabit frustra. quicunq; nectit: id est
condit, & componit. eloquium uocale:idest poema sonorum. cano
ris:idest bene resonantibus. modis:idest uersibus numeris & mens
sura constantibus. & quicunq; momordit laurum: idest gustauerit
dulcedinem gloriæ poetæ laureati: idest quicunq; conatur dignus
esse, ut laureetur. O iuuenes: idest quicunq; futuræ gloriæ & mer
cedis spem habetis. agite hoc:idest conficite carmina uocalia. &
sperate lauream:quia clementia ducis:scilicet Domitiani: qui quasi
dux, circunspicit: id est ex omni parte tanquam laudem & præmia
daturus aspicit. & stimulat:id est instigat, & impellit uos. & quærit
sibi materiam: idest occasionem uobis benefaciendi: si scripseritis
laudes uirtutum eius.

JOAN. BRIT. ℭ ALIVNDE:immensam sui temporis auaritiam taxat:totaq;
hinc est poetæ indignatio. Est enim sensus: Potes ocyus tua carmi
na comburere, si aliunde tibi, quam ab Traiano aliquid speran
dum putaueris. ⁋ Tuarum rerum: tuorum studiorum. ⁋ Membra
na: paginæ ipsæ. ⁋ Tabellæ croceæ: hoc est, quæ tabellis cedrinis
coarctatur. ⁋ Nam tabellæ ex cedro libris adhibebantur: quod ce
drus (auctoribus Theophrasto, Victruuio, & Plinio) æternum du
ret. Itaq; & simulachra Deorum ex ea factitauerunt. Horatius: Spe
ramus carmina fing Posse linenda cedro: & leui seruanda cupres
so. & Martialis libro quinto: Nunquam grandia nec molesta poscit
Quæ cedro decorata, purpuraq; nigris Pagina creuit umbilicis.
⁋ Marito ueneris.i. Vulcano qui pro igne accipitur. ⁋ Telesine: ad
Telesinum (ut diximus) Satyram scribit. ⁋ Tinea: uermis est, qui ue Tinea
stes & chartas corrodit maxime
Plin. lib. 11. cap. 34. at in lanis,
& ueste puluerem creare tineas.
Easdem etiã docet li. 16. ca. 16.
rodere & ligna, terrestresq; tan
tum esse. Teredines uero grauis Teredo
simo ad portionem capite rode
re dentibus: sentiriq; tantum in
mari: nec aliam putat teredinem
proprie dici. ⁋ Pertunde: sermo
in compendium redactus.i. sine
libros sic recõditos tinea potius
perforari, & absumi, q̃ ut mittas
ad aliquẽ unde nulla sit tibi spes.
⁋ Hederis: hedera poetæ corona
bantur. Virgil. Pastores hedera
crescentem ornate poetam. De
hoc lege & Plinium. ⁋ Imagine
macra: non solum poetis, sed &
fere omnibus, qui aliquod egre
gium facinus edidissent, statuæ Statuarũ
ab antiquis erigebantur. Hocq; ab Atheniẽsibus manauit: qui pri erigẽdarũ
mi omnium Harmodio & Aristogitoni tyrannicidis publice posue origo.
runt statuas: eo anno, quo Tarquinius expulsus fuit regno. Exces
pta deinde est res (auctore Plin.) ab toto orbe terrarum humanis
sima ambitione: unde & poetis imagines non solum publicitus,
sed & priuatim a studiosis ponebantur. Vnde Mart. ad Auitum sta
tuam sibi ponentem edit carmen subscribendum: Hoc tibi sub nos
stra breue carmen imagine uiuat: Quam non obscuris iungis Aui
te uiris. Lactãtius poeta in ede camœnarũ (ut scribit Plin. lib. trige
simotertio) maxima forma statuam sibi posuit: cum is breuisculus
esset. Statuam item Carthaginenses Apuleio (ut ipse testatur in ter
tio Floridorum) posuerunt. ⁋ Macra: macillenta & pallente. nam
poetæ ex nimio & assiduo studio pallore conficiuntur, & macie.
⁋ Auem Iunonis: periphrasis est pauonis. Nam cum Argus Iuno Argus
nis pastor, quem centum oculos habuisse Ouidius refert, a Mercu
rio interfectus fuisset, absciso capite Argi oculos in cauda pauo
nis Iuno collocauit, eamq; auem in suam tutelam esse uoluit. ⁋ Sed
defluit ætas:idest iuuentus ipsa, quæ laboribus & bellicis & maritis
mis, agricolationiq; sufficere potuit. ⁋ Senectus facunda.i. ipse se
nex facundus & pauper. ⁋ Suam Terpsichoren: idest carmina sua. Terpsichore
Nam Terpsichore una est musarum dicta, q̃ choros oblectet. τέρ
ψις quomodo τέρψεις delectationem significat. ⁋ Tunc se odit: poe
ta inquit cum ad senectutem peruenit: omni ætate in componen
dis carminibus iam attrita seipsum odit, & studia damnat sua.

ACSen. ℭ SI qua aliunde & cætera. Hic principalem tangit materiam hu
ius Satyræ: ostendens omnes nobiles Romanos tantum auaritiæ
studere: ut frustra omnino scripseris quod alteri quam imperato
ri dicaueris. Ordo est: O Telesine poeta bone: sed hunc pro quo
uis ponit. Si putas qua: idest aliqua. præsidia: id est munimen
ta & auxilia rerum tuarum esse expectanda aliunde: id est ab alis
quo, quam ab Imperatore. atq; membrana: id est tenuis pellicu
la ad scribendum apta tabellæ croceæ: id est crocei coloris. imple
tur sup. uersibus ideo:quia: idest speras te aliquid ab alijs consecu
turum. posce.i. require a famulis. ocyus.i. celeriter aliquid ligno
rum, ut facias ignem. & o Thelesine dona: idest committe marito
Veneris: id est ipsi Vulcano Deo ignis: hoc est ipsi igni. ea supple
quæ tu componis: aut claude libellos tuos. & perfunde: idest consu
me & perfora libellos tuos. positos: idest in arca repositos. o miser:
idest qui dignus miseratione es. frange calamos, quibus res gestas
remunerandus a ciue scribis. & dele: id est abole, & remoue præ
lia uigilata: id est quæ uigilans cœpisti describere. Tu inquam
quicunque es: qui facis sublimia: id est altisona qualia sunt herois
ca carmina: in parua cælla. occludebant enim sese: ut sensus
colligerent. Persius Scribimus inclusi & cætera. Est autem antis
thesis: sublimia carmina & parua cælla. ut uenias: id est efficia
ris & habearis dignus hederis: id est corona ex hedere: qua Bac
chus

chus coronatus est. & imagine macra posita: scilicet in æde Apollinis. nam in utriusq; tutela poetæ sunt. Persi. Quorum imagines lambunt Hederę sequaces. Quod autem macra dicit: aut intelligit macram esse mercedem, illic picturam habere quæ inanis est: ut. 1. Æneid. Animum pictura pascit inani. aut uerius macros depingi poetas ob studium. Nulla spes lucri est ulterior. i. ultra id quod ab imperatore cōsequans. nam diues auarus. quales præter Domitianum omnes sunt. didicit admirari tantum. i. tantummodo. & laudare tantum. i. tantūmodo disertos. & sup. eis nihil dare. ut. i. quēadmodum pueri sup. laudant. & admirantur auem Iunonis. i. pauonem: cuius colorem laudant: sed nihil ei dant: immo plumas extrahunt si possunt, sicut auari canoritatem carminū laudant: sed non fouent canentes. Et sic est comparatio in modo faciendi. potest etiam esse in quantitate sic: Nam diues auarus didicit admirari & laudare tātum. i. intantum uel eatenus. ut. i. in quantū, uel quatenus pueri auem Iunonis &c. Ideo autē dicunt pauonem esse auem Iunonis: quia Iuno transtulit in eius caudam oculos Argi quod fingitur: quia Iuno est Dea aeris. ex cuius relucentia uarietas colorum in pauone & Iride conspicitur. Sed interea dum in conficiēdis carminibus operam perdis: ætas. s. iuuenilis. patiēs pelagi. i. nauigationis. & cassidis. i. galeę hoc est militiæ. & ligonis. i. agriculturæ: hoc est in qua mercaturam, militiā, aut agriculturam exercere cū lucro posses. defluit. i. delabitur. & senectus facunda: quia (ut dicit Mart.) Dulcia confecta modulatur carmina lingua & nuda. i. inops odit se & suā Terpsicoren. i. musam, & musica instrumenta: quorū inuentrix est. unde Virg. Terpsicore affectus citharis monet, imperat, auget. Nā terpsis delectatio est. unde interpretatur delectatio chori. Est ergo magna uis paupertatis, quę delectationem facit odisse. Eadem ratione dixit Prius migraret in atria Clio. tanq̄ ea, per quā poetæ maxime diuitibus grati & iucundi esse debebāt. Nam ea est, quę cælo beat. i. ęterna memoria mortales celebrāt. unde Hora. li. 4. Carminū: Neq; si chartę Sileāt: qđ bene feceris Mercedē tuleris: qd foret ille Mauortisq; puer si taciturnitas Obstaret meritis inuidia Romuli. Et paulopost Dignum laude uirū Musa uetat mori, Cælo musa beat &c. Clio enim dicta est qđ gloriosum facit. Cleos. n. gloria est.

IOAN. BRIT. ¶ ACCIPE nunc artes: accipe, inquit, nunc astutias diuitis Romani, quem ut cliens quotidie relicta æde & musarum & Apollinis sequens & colis: non sine spe mercedis consequendę ex carmine tuo. relinquis enim commertium musarum, & poetarum, qui in ædem musarum (auctore Porphyrione) conueniebant: ut disputarent, recitarentq; sua carmina. unde Hora. in Satyris: Hæc ego ludo, Quæ neq; in ęde sonent certantia iudice Tarpa. & huic soli carmine tuo laudes placere. sed nequid tibi conferat. i. ne quid tibi pręmij det. ipse facit uersus. i. se quoq; poetam esse ostendit præstantissimum. hoc autem astute facit: quasi non conueniat poetæ poetam largiri. Nam multi carmina pro carminibus, & libellos pro libellis mittebant. unde Papinius in hendecasyllabo ad Grippum cauillādo ipsum sic inquit: Est sane iocus iste, quod libellum Misisti mihi Grippe pro libello. ¶ Quem colis: nam poetę primarios colebant: seq; eorum comites præbebant. Horat. Brutum coluit adolescens: sub quo tribunus militum ciuili bello militauit. Ouid. in Ponto ad Maximum scribens ostendit eum cultum fuisse a Celso: Nā tua nō alio coluit penetralia ritu Terrarum dominos, q̄ colis ipse Deos. (Celsus) ¶ Musarum & Apollinis æde relicta: templum Apollinis Palatini

Accipe nunc artes, nequid tibi conferat iste,
Quem colis, & musarum, & Apollinis æde relicta.
Ipse facit versus, atq; vni cedit Homero
Propter mille annos. at si dulcedine famæ
Succensus recites, Maculonus commodat ædes,
Ac longe ferrata domus seruire iubetur,
In qua solicitas imitatur ianua portas.
Scit dare libertos extrema in parte sedentes
Ordinis, & magnas comitum disponere voces.
Nemo dabit regnum, quanti subsellia constent,
Et quæ conducto pendent Anabathra tigillo,
Quæq; reportandis posita est orchestra cathedris.
Nos tamen hoc agimus, tenuiq; in puluere sulcos
Ducimus, & littus tenui versamus aratro.
Nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi
Consuetudo mali, tenet insanabile multos
Scribendi cacoethes, & ægro in corde senescit,
Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Qui nihil expositum soleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triuiale moneta,
Hunc, qualem nequeo monstrare, & sentio tantum
Anxietate carens, animus facit omnis acerbi
Impatiens, cupidus siluarum, aptusq; bibendis
Fontibus Aonidum, neq; enim cantare sub antro
Pierio, thyrsum ue potest contingere sana
Paupertas, atq; æris inops, quo nocte, dieq;
Corpus eget, satur est, cum dicit Horatius ohe,

excitauit Augustus: in cuius aditu porticus erat cum bibliotheca librorum tam latinorum, q̄ græcorum auctor Tranquillus in Augusto. ¶ Musarum: templū musarum Romæ extruxit (auctore Tranquillo in Augusto) Martius Philippus: ubi (ut diximus ex sententia Porphyrionis) poetę opera sua recitabant. ¶ Atq; uni cedit Homero: hoc dictum ex persona ipsius diuitis: qui Homero tantum se putat cedere, nec cuiq̄ alij. ¶ Propter mille annos: ratio quare cedat Homero: propter uetustatē scilicet. Nam multi (quod extremę est dementiæ) in libris tantum uetustatem, & non meritum considerare consueuerunt. unde ab Horatio damnantur sic: Si ueteres ita miratur, laudatq; poetas: Vt nihil anteferat, nihil illis cōparet, errat. ¶ Maculonus commodat ædes: si forte, inquit, motus dulcedine gloriæ aut famæ aliquid cupias recitare: hoc tantum beneficio te prosequitur diues: ut tibi domum suam commodet ubi recites. aliud autē nihil dat: nā nobiliores ædes suas poetis opera sua recitaturis cōmodabant: ut in. 1. Satyr. diximus illic: Frontonis Platani. Inter commodatum autem, & mutuo datum non nihil distare docet Agrecius sic: Commodamus amico pro tempore equum, seruum, uestem, hanc ipsam rem; quam dedimus recepturi. Mutuo damus pecuniam, triticum, uinum, & his similia, quæ mutuo data recipere necesse nō est. Verum hæc ab auctoribus confundūtur. nam & pecuniam cōmodari dicimus. Ci. ad Caninium. Qđ scribis ad me de drachmis treccentis nihil est, quod in isto genere cuiq̄ possim commodare. ¶ Longe ferrata. i. ualde ferrata. hinc Romanorum potentiā pariter & superbiam ostendit poeta: qui ianuas haberent ferratas instar portarum urbis: quibus uenientes non minore cura excipiebātur, q̄ solēt excipi intra portas urbis tempore belli. Prisci (ut scribit Plin. lib. 34.) limina & ualuas in templis ex ære factitauere. Vnde illud est apud Virg. in. 1. Æneid. Æra cui gradibus surgebant limina: nexęq; Ære trabes foribus cardo stridebat ahenis. Verum etiā priuata opulētia eo modo usurpata est: Camillo enim crimini obiecit Sp. Caruilius quæstor: q; ærata hostia haberet in domo. ¶ Ianuas inter portam & ianuam hoc interest quod ianua proprie est priuatorum, porta uero publica: ut urbis. plerunq; tamen confundūtur. ¶ Scit dare libertos: qui recitanti applaudāt. ¶ Sedentes in extrema parte nam ex arte in theatro collocabantur: qui applauderent. unde Nero (auctore Tranquillo) plures ex Alexandria euocauit, & adolescentulos equestris ordinis, & quinq; amplius millia e plebe robustissimæ iuuentutis undiq; elegit: qui diuisi plausum genera condiscerent. ¶ Ordinis: subselliorum in auditorio. ¶ Nemo dabit regum: ordo est & sensus: Nemo regum. i. diuitum dabit tibi: q̄tum constant subsellia quę conduxisti ut sedeant in adiutorio. cuius cōsuetudinis meminit Corn. Tacitus in libro de claris oratoribus loquens de poetis sic: Nam & domum mutuatur, & auditorium extruit, & subsellia conducit, & libellos dispergit. ¶ Et quæ conducto ordo est a superiore. s. Nemo dabit quanti constent. ¶ Tigillo conducto. i. lignis conductis a te poeta. s. de tigno dictum est in. 3. Satyra. ¶ Anabathra. i. gradus uel schalæ. ἀναβαίνω ascendo. nam gradus struebantur ad pulpita ascendenda. ¶ Orchestra sic etiam subaudi nemo dabit quanti constet Orchestra: quæ posita est cathedris reportandis. Orchestra locus erat in ima parte theatri, ubi honoratiores sedebant. unde alibi ante: Similemq; uidebis Orchestram & populum. Tradit Victruuius libr. 5. Scænicos artifices per Orchestram suas pręstare actiones. ὀρχοῦμαι enim significat salto. unde &

Templū musarū

Commodatum
Mutuo datum

Ianua
Porta

Anabathra
Orchestra

ὀρχηστὴς saltator. ὀρχήστρια saltatrix. & ὀρχήστρα.i. Orchestra declinatur. Tranquillus in Cæsare: Decius Laberius eques Romanus mimum suum egit: donatusq; est quingentis sestertijs & annulo aureo, sessum in quatuordecim e scæna per Orchestram transiit. ¶ Posita est: extructa est. ¶ Cathedris reportãdis: nam sedilia illic nõ erãt perpetua sicut in Theatro, sed temporaria, quę a poeta recitatis carminibus soluebãtur: ad dominosq; reportabatur. ¶ Nos tñ hoc agimus: etsi nullum ex nostris laboribus emolumẽtum consequimur: tñ hoc agimus ut carmina scribamus & recitemus. ¶ Tenuiq; in puluere sulcos Ducimus: metaphora sumpta ab ijs, qui sterilẽ agrũ colunt, iuxta illud Ouidij Quid arenæ semina mandas? Nõ pfectu ris littora bobus aras. ¶ Ducimus sulcos: uersus componimus. ¶ In tenui puluere: inter ciues auaros & steriles qui nihil dant. ¶ Versamus littus: multum scribẽdo defatigamur. Nã qui littus erat, sterilẽ sumit operã, salsugine enim littora sterilescũt. unde prouerbiũ ortũ est: eũ arare littus, qui inaniter laborat. ¶ Aratro tenui.i. stilo nostro tenui & sterili, ex quo nullus est fructus laboris nostri. ¶ Nã si discedas: si uelis discedere ne scribas, nõ potes: dulcedine enim glorię teneris, quę te uelut pedicis apprehẽdit. ¶ Laqueo: pedica tractũ a feris, quę laqueo capiũtur. ¶ Cacoethes: metaphoricos inueteratã scribẽdi libidinẽ cacoethes quoddã appellat insanabile. Est enim uitiũ corpori obnoxiũ curatione difficile pax absimile a carcinomate, de quo Corn. Celsus lib. 5. capite de carcinomate sic: Namq; pessimũ id genus est, fereq; id primũ fit qđ cacoethes a gręcis dicitur: deinde ex eo id carcinoma qđ sine ulcere est. Ergo cacoethes insanabile scribẽdi.i. inueterata illa scribẽdi libido, quę nõ minus aium scribentium obsidet, & angit, q̃ cacoethes corpus. ¶ Tenet: uexat, premit. ¶ Insanabile: qđ ex suo aio nequeunt auellere ulla ratione. licet poeta insanabile dixerit: Celsus tñ curationem his uerbis accipere docet: Discedere autẽ cacoethes, qđ curationẽ recipit a carcinomate, qđ non recepit nemo scire potest. de cacoethe sæpe Plin. meminit lib. 32. generis est neutri ut Hippomanes. noĩa enim græca in es correptã desinẽtia generis suot neutri. & ut uersus ratio stet, tetra syllabũ scribẽdum est, subsequẽte &. ¶ Senescit: inueteratur. ¶ Ægro: agitato cupidine glorię. ¶ Sed uatem egregium: sensus hic est: Multi carmina qdem cõponunt, poetæq; noĩantur: & hac scribẽdi cõsuetudine tenentur: sed excellẽs & egregius poeta esse is nõ poterit: quem rei familiaris angustia premat: cuius mẽs non careat anxietate: sicq; docet mentẽ poetæ oĩbus curis uacuã esse oportere. Sappho: Proueniunt uacua carmina mẽtis opus. Ordo est: Sed animus carẽs anxietate facit uatẽ egregiũ. ¶ Cui non sit publica uena .i. ingeniũ uulgare, & rude, & cõmune cũ alijs. ¶ Soleat deducere: scribere. tractũ a mulieribus nentibus: quæ pensa deducere dicuntur. Nam deducere est lanã in fila trahere. Plin. loquẽs de Araneo: Subitq; pariter ac fila deducit. Ouid. & ipse sic metaphoricos: Ad mea perpetuũ deducite tẽpora carmen. ¶ Nihil expositum: nihil cõmune. nam quę exponuntur cõmunia sunt: sed quod sublime sit: & qđ alij ob sublimitatẽ attingere nõ potuerunt. ¶ Feriat: faciat. metaphora sumpta ab his, qui monetam feriunt. ¶ Triuiale: tenue & uulgare: quale solẽt rustici in triuijs cantare. Virg. Non tu in triuijs indocte solebas Stridenti miserũ stipula disperdere carmẽ. ¶ Moneta cõmuni: cõmuni nota & stilo uulgatiore. Sic etiã locutus est Apul. in. 1. Apologia: Ea tamen nomina labore meo, & studio ita de græcis prouenere: ut tamẽ latina moneta percussa sint.i. nota & latino sermone. ¶ Animus carens anxietate: qui paupertate non uexetur. ut sit sensus: Animus qui omnibus curis uacuus est: talem pręstat poetã, qualẽ nequeo monstrare: & sentio tantum. q. d. oĩbus numeris perfectũ & cõsumatum. ¶ Hunc.i. talẽ. ¶ Impatiens oĩs acerbi: qui nullã acerbitatẽ patiatur. ¶ Cupidus siluarũ: nã poetę solitudinẽ amant & secessus: ut ab omni strepitu & rerũ actione semoti cõmodius scribãt.

Horati, Horat. Bona pars nõ ungues ponere curat: Nõ barbã secreta petit loca balnea uitat. Alibi: Scriptorũ chorus omnis amat nemus, & fugit urbem. ¶ Aptusq; bibendis Fontibus.i. qui a natura feratur ad carmen. nam poetice (ut sensit Democritus) natura magis, q̃ arte constat. unde Horat. in arte poetica: Ingenium misera quia fortunatius arte Credit. Huic opinioni astipulatur & Plato i Phedro sic: Qui autem absq; furore musarum poeticas ad fores accedit confidens arte quadam poetam bonum se euasurum, inanis ipse quidem, atq; eius poesis præ illa, quæ ex furore procedit, quia quidem hęc quę ex prudentia fit, euanescit.

Aonia ¶ Aonidum: musarum nam Aonia dicta est Bœotia ab Aonibus gentibus barbaris: quæ loca illa prius inhabitauere: ubi plurima antra, loca, & fontes musis sunt consecrati. auctor Stra. Bene autem ait a fontibus musæ.

Poetę.n. (ut scribit Plato in Ione de furore poetico) aiunt se nobis a fontibus, quibus mel scaturit haurientes, & a musarum uiridarijs collibusq; decerpentes, carmina ad nos transferre: quemadmodũ mel ex floribus apes, & instar apum uolare se asserunt. Est.n. poeta res leuis, uolatilis, & sacra: neq; poeta prius canere põt, q̃ Deo plenus, & extra se positus, & a mente alienatus sit. ¶ Neq; enim cantare sub antro: neq; enim, inquit, poeta potest urgente paupertate: licet doctus sit: cantare carmina: hocq; modo ostendit oportere poetam, reliquosq; scriptores omnium curarũ esse expertes. ¶ Sub antro Pierio: Pieria autem rupes est in Macedonia (ut diximus) musis consecrata. unde ipsæ musę dicuntur Pierides. ¶ Thyrsum contingere: furorem bacchicum concipere. nã eos solos esse ueros poetas sensit idem Democritus: qui insaniunt. quam opinionem tenet & Plato in dialogo Ionis & Socratis de furore poetico, in tutela.n. Bacchi sunt poetę. Horat. Vt male sanos Adscripsit Liber Satyris, Faunisq; poetas. nec sine afflatu quodã diuino consistere possunt. Horat. Et excludit sanos Helicone poetas Democritus, unde & Papinius in Lucani genethliaco: Docto pectora concitatus œstro. &. infra: Et docti furor arduus Lucreti. Ad quod & Virg. allusit: Insanire libet: quoniã. & Thyrsus autẽ hasta erat pampinis, hederaq; inuoluta, quam in sacris Bacchæ in sublime iactabant, summis uociferationibus & capitis agitatione. hocq; ad imitationem Bacchi q thyrsum gestabant, unde illud notissimum: Et tibi thyrsus erat gẽmis ornatus, & auro. ¶ Sana paupertas.i. pauper poeta, q̃uis sanæ mentis sit.i. sapiens. nec contrariũ est, quod ait Democritus, oportere poetam esse insanum. Nam illic intelligit oportere agi quodã mentis calore ad carmen faciẽdum. hic autem intelligit poetã pauperem esse & sapientem. Nam sanum dicimus consilium: quod sapientiam præ se fert. ergo sanus poeta, qui sapiens est, & eruditus. Talis est fere sententia apud Dionem Chrisostomum Prusiensem his uerbis de Homero scribentem: Eos autem, qui nunc in paupertate positi sunt, nihil sani dicere aiunt. ¶ Satur est: quasi responsio tacitæ obiectioni. Ais o Iuuenalis poetam pauperem carmina non posse facere sublimia. Atqui Hora. quodam bacchico furore fertur & carmen optimum facit. Sed satur inquit est, & factus diues indulgẽtia Mecænatis, a quo multis muneribus ẽ donatus. ¶ Dicit ohe: uox est sacietatem designantis: ut testatur Donatus. est peculiaris. Horatius ut illud: Importunus amat laudari, donec ohe iam ad cælum manibus sublatis dixerit urge. Idem: Trecentos inferis ohe Iam satis est. Martialis: Ohe iam satis, ohe libelle: Iam peruenimus usque ad umbilicum. ubi apparet semper sacietatem designare. Plautus in Sticho: Ohe iam satis est. Idem in aulularia: Abscede hinc etiam nunc, etiam nũc, etiam ohe: quasi dicat satis est. uox autem qua bacchantes utuntur græce: sic effertur εὐοῖ: latine euoe. estq; una dictio sine aspiratione: & cum duobus diphthongis. Horatius: Euoe recenti mens trepidat metu, Plenoq; Bacchi pectore Turbidũ lætatur euoe Parce Liber, parce graui Metuende thyrso.

Pieria Pierides Thyrsus

Sanũ cõsilium

Ohe

¶ ACCIPE nunc artes. Ostendit quare diuites nihil dant, quæ & ipsi poetæ uideri uolunt. Ordo est: Accipe: idest intellige nunc. artes: idest fraudes diuitum. Iste: per contemptum dicitur quasi ineptus homo & ingratus: quem tu colis: id est cuius cliens es, & cui obsequeris, ne conferat tibi quid: idest aliquid pro carminibus tuis ipse: idest ipsemet facit uersus. sed æde musarum: id est Apollinis. relicta: idest spreto & contempto iudicio doctorum uirorum, qui recipiebant scripta Apolline digna in ædem Apollinis. Vnde Flaccus. Scripta Palatinus quæcunq; recepit Apollo. Et Persius: Semipaganus Ad sacra uatum carmen affero nostrum. Is autem, de quo hic loquitur, contempsit tale iudicium. unde subdit. atque cedit uni: idest soli. Homero: idest fatetur se uinci a solo Homero: nec propter artem, sed propter mille annos: id est quia mille annos ipsum præcessit: hoc est propter antiquitatem. At: idest sed. si tu succensus: idest clanculum uel parum inflammatus. dulcedine famæ: idest igniculo gloriæ. & non amore lucri. recites: idest uelis carmina tua coram doctis pronunciare, Maculonus: idest diues ille commodat tibi ædes suas. Ac pro &. domus ferrata: id est ferro munita. longe: id est ample. iubetur seruire tibi: id est ad commodum tuum aperiri. In qua domo ianuæ: id est ualuæ munitæ uectibus, & repagulis, & laminis, ac clauis ferreis imitatur portas publicas: scilicet ciuitatum solicitas ne hostes ingrediantur. (Dicta est porta a portando: quia per ea omnia in ciuitatem portantur: uel quia dum fundamenta ciuitatis iaciuntur, & mœnia aratro designantur: aratrum illic, ubi porta esset, portatur) id est dabit tibi firmissimam domum, quam nemo te inuito intrabit. Scit præterea dare

Ascen.

libertos

Quis locus ingenio? nisi cum se carmine solo
Vexant,& dominis Cyrræ,Nysæqꝫ feruntur
Pectora nostra duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus,nec de lodice paranda
Attonitæ,currus,& equos,faciesqꝫ Deorum
Aspicere,& qualis rutulum confundat Erinnys.
Nam si Virgilio puer,& tolerabile desit
Hospitium,caderent omnes a crinibus hydri,
Surda nihil gemeret graue buccia,poscimus, ut sit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa coturno,
Cuius,& albiolos,& lenam pignerat Atreus.
Non habet infelix Numitor,quod mittat amico,
Quintillæ quod donet,habet,nec defuit illi
Vnde emeret multa pascendum carne Leonem
Iam domitum,constat leuiori bellua sumptu
Nimirum,& capiunt plus intestina poetæ.
Contentus fama iaceat Lucanus in hortis
Marmoreis, at Sarrano,tenuiqꝫ Saleio.
Gloria quantalibet,quid erit, si gloria tantum est?

libertos: scilicet suos sedentes in extrema parte ordinis: idest totius cœtus:ut tibi applaudant. & scit disponere magnas uoces comitū .i.concomitantium, & applaudentium.i.ola qdem exhibebit, q ad famā aucupandā tibi patrocinari possint . sed nemo regū.i. diuitū audientiū: & quoꝝ laudes recitas.dabit tibi tantū sup. qti subsellia .i.loca inferiora ad quæ sedēt discipuli: & humiles auditores.ꝯstant sup.tibi sup.cōducēti ea ab ipso Maculono,aut ab alio si Maculonus gratis domū suā commodat q nō placet: qa dixit Accipe nūc artes &c. Orchestram tñ & tigillū cōducebāt ab aliis. uñ sequitur.Et quāti sup.cōstent anabathra.i.gradus p quos ascendit.q pendēt.i.suspēsa sunt.tigillo cōducto.i.ad trabē ad quā firmant tales gradus. ēt cōductā. & qti sup. constet orchestra.i. senatorū sedes.q posita est .i. sita. cathedris reportādis.i.iter cathedras reportādas.i.conductitias, qa nō ptinebāt ad domū Maculoni.uel q posita est.i. ꝯposita ex cathedris &c . Nos tñ hoc agimus &c.Sūt qui hic poetā de se pcipue loq intelligant:ut sit sensus:q̄uis nihil emolumēti, aut lucri cōsequor in scribēda potissimū Satyra:tñ q̄dā dulcedine scribēdi captus nō possum qn scribā. Alii (& meo qdē iudicio) melius itelligūt generaliter dictū de oibus poetis eius tpis. & ita ordo ē: Tñ.i.tāetsi. nullū lucrū hoc tpe scribēdo cōseqmur: tñ nos agimus hoc.i.scribimus frustra . & ducimus sulcos in tenui puluere.i.sulcamus puluerē tenuē in quo nihil nascit. & .p.i.nos.uersamus.i. inuertimus. sterili.i. infructuoso aratro.litus.i.terrā puluerulētā,uicināqꝫ mari:hoc est oos sine cōmoditate laboramus capti dulcedine famæ. Nā si discedas.i. discedere uelis ab officio scribēdi: & te applicare ad officium lucrosum. cōsuetudo mali.i.incōmodi aut uitii ambitiosi.i.honoris cupidi.tenet.i.retinet.te laqueo.i.cupiditate sui, q̄si laqueo. & cacoethes.i.malus,mos,seu malū institutū scribēdi insanabile.i. difficillimū ad sanandū. Cū.n.cōsuetudo sit altera natura p quā difficile est cōsuetare relinquere. tenet sup.in errore multos. Credo istic legi posse cacoethos:qa us nō es ē i simplici: & os potius q̄ es compōit.sicut hic ubi duæ primæ sunt breues & tertia lōga:qa græce habet ita.qd' apud nos fit e longū: & ultima itē breuis. & senescit.i. cōualescit usqꝫ ad ultimā senectutē. & corde ægro.i. inualido p longā cōsuetudinē. Egregiū est hoc uerbū,quo ne in peccādi cōsuetudinē labamur cauere monemur. spes.n.seræ penitentiæ multos decipit. quod in uitis patrū mōstratū dr in lignāte.i.ligna colligēte: q cū fascē lignoꝝ leuare nō posset:plura io horas adiecit: & semp frustra quod prius nō potuit, attētauit. qa,q nō est hodie, cras minus aptus erit. Nam (ut diuus Augustinus ostēdit ēt naturali ratione .pbari pōt) in quibusdā uitiis, cuiusmodi sunt ira. & Venus morā impotētiā resistēdi causare. Nā q sæpe irascit:fel actius efficit:quo aucto iracūdius efficit:semp aūt Venus ebria sitit. Vitiū ergo hoc cōsumit uires: ut perduret in corde ægro. Sed alius carēs.i.uacās anxietate.i.solicitudine. & impatiēs ois acerbi.i.q nihil acerbū patit. licet pati potēs sit. & cupidus siluaꝝ. i.secretorū locoꝝ. & aptus bibētis fontibus.i.ad bibēdos fontes. Aonidū.i.musarū in Aoniis mōtibus uersantiū. facit.i.efficit.uatē.i.poetā egregiū.i.nō uulgarē: sed extra gregē positū.cui nō sit uena.i.habilitas & idoneitas.ut fluētia carmina faciat. publica.i.triuialis & uulgaris.q nihil.i.nō aliqd. q nō soleat deducere.i.attenuate .pseq.aliqd expositū.i.oibus patēs, & semel excogitatū.qa facilius est inuētis uti, q̄ noua inuenire. uñ Hora. i arte poetica: Rectius iliacū carmē deducis in actus. Quasi .pferes ignota, indictaqꝫ primus. nec .p & nō.q feriat.i.fabricet: q̄si sup incudē carmē triuiale.i.rusticū & inordinatū: q̄le in triuiis cātari solebat. moneta cōi.i.effigie uulgari:hoc ē ad imitationē alioꝝ: sicut plures nūmi unā monetā habēt. hūc.i.talē dico sup. q̄lē ego nequeo mōstrare.i.exhibere in memetipso. sed sentio.i. pcipio tantū q̄lis esse debeat. Nā multi artē habēt, q uenā & grām cōficiēdi nō habent. uel nequeo mōstrare cū nullus mō sit. Probat aūt q alius carens anxietate talē facit dicēs. Neqꝫ.n.i. qa. paupertas sana.i.furoris poetici expers. & inops.i.exps.æris.i.boni exterioris quo corpus eget nocte & die. nō pōt cātare sub Pierio.i.musarū antro.i.nō pōt cātare musis & Apolline digna. Nec pōt cōtingere thyrsum.i.rapi furore diuino,quo rapiebantur bacchātes.thyrsum.i.hastā pāpinis inuolutam tenētes. Probat exemplo dicēs. Horat. est satur.i.potus & uini plenus cū dicit ohe. quod saturatus usqꝫ ad fastidiū indiciū est. Hora. quoqꝫ in epistolis fatetur poetas cū poti essent ad carmē accessisse. Sūt q dicant ideo poetas esse in tutela Apollinis & Bacchi: qa sine Apolline.i.lumine ingenii ingeniti, & infusi. & sine Baccho.i.animi tranquillitate, quam Bacchus, q ideo Liber dr, efficit: nemo uerū poema conficit. Cætera Mancinellus recitat. Videto infra ibi eum: Visum toto nescire Decembri.

❡ QVIS locus ingenio. s.est? ut se .pferat & exerceat? ul sit sensus? Pōt, ingt, poeta ingeniū suū facile .pbare: cū nulli alii negocio intētus est, q̄ musis ipsis. Ordo aūt est: Quis locus est igenio nisi cū nostra pectora uexant se solo carmine: &c. ❡ Vexāt: exercēt se. ❡ Solo carmine: nullo alio negocio. ❡ Et dominis Cirræ, Nisæqꝫ ferūtur: dicitur calore quodā Apollineo & furore Bacchico. IOAN. BRIT.
In tutela.n.sunt poetæ Apollinis, & Bacchi. Cytrha aūt oppidū est Phocidis regionis ad mare locatū non lōge a Delphis ubi Apollo dabat respōsa. ob eā rē a loci uicinitate dr Apollo Cyrrheus. ❡ Nysæqꝫ: in Arabia Nisa antrū est inter Phœniciā, Nilūqꝫ, ubi (auctore Diodoro) a nymphis Bacchus est educatus, cum ab Ioue illuc per Mercuriū missus fuisset. uñ ab Ioue, Nysaqꝫ Dionisiū dixerūt. Nysam ēt uicū esse Heliconis scribit Strabo lib.ix. Est & Nysa urbium Indiæ clarissima & mōtiū Meros Ioui sacer: & famā hinc pcipuam habēt Liberū in illa genitū & in huius specu nutritū. auctor Mela. ❡ Duas curas nā uno, eodēqꝫ tpe mēs hois intēta esse nō pōt uariis studiis. ❡ Magnæ mētis opus. sensus est: Oportet, ingt, illū, q carmine scripturus est bella, q intercedētibus curribus & equis, Deorūqꝫ psonis tractari solēt, carere oī ai solicitudine. Res.n. poscit mētem magnā, & tranqllā. Respicitqꝫ ad opus Virgilianū: quod ipse poeta haud quaq̄ feliciter scribere potuisset, si his incommodis laborasset: nec a Mecœnate eēt multis muneribus donatus: Ordo est: Aspicere currus, & equos, faciesqꝫ Deorū, .p q̄lis Erinnys cōfundat Rutulū, est opus magnæ mētis: nec attonitæ de lodice paranda. ❡ Magnæ mētis opus: quod magnā mentē exposcat. ❡ De lodice: dictum est in pcedēti Satyra de lodice illic: Mō sub lodice relictis Vteris in turba. ❡ Nec attonitæ: anxiæ & solicitæ de rebus domesticis. ❡ Currus & equos: q̄les describūtur a Virgilio in bello. quod inter se gesserūt Æneas & Turnus. Vt illic in.xii. Æneidos: Poscit equos, atqꝫ arma simul, saltuqꝫ supbus Emicat in currū, & manibus molit habenas. ❡ Faciesqꝫ Deoꝝ: nā in toto ope uaria numina describūtur. ❡ Aspicere: ingenio suo repsentare. ❡ Qualis Erinnys: q̄ horrēda & terribilis. Nā Alecto, q una est furiarū infernaliū excitata p Iunonē ab inferis ad ferendā discordiā inter Troianos & Latinos, Turnū hortat in somnis, ut arma capiat aduersus Æneā, ne sibi pripiat cōiugiū Lauiniæ filiæ Latini regis. Cuius suasionē cū Turnus cōtemneret, indignata Alecto horrorē ei immisit, tātumqꝫ perterrecit. ut solutus somno arma cepit, hortatusqꝫ sit iuuentutē Latinā aduersus Troianos. uñ est illud Virgi. Ergo iter ad regē polluta pace Latinū Inducit primis iuuenū, & iubet arma parari Tutari Italiā detrudere finibus hostē. Erinnys aūt furiā signat. Tres aūt dñr furiæ infernales: q tricerbero deseruire ferunt, Alecto, Tisiphone, & Megæra. ❡ Cōfundat Rutulum: perturbet & terrore repleat Turnū: cū in eū facem coniecerit. Vnde Virg. Sic affata facē iuueni coniecit, & atro Lumine fumātis fixit sub pectore tedas. ❡ Caderēt hydri: nō potuisset, ingt, Virgilius canere bellū: quod inter Æneam & Turnū

Margin notes: Cyrrha / Apollo / Cyrrhe' / Nysa / Dionysius / Furiæ tres

gestū est: ubi Alecto furia infernalis (ut diximus) ab Iunone excita
ab inferis pastores Latinos ad arma suscitat cōtra Troianos, si cō-
moda domestica defuissent ei. ¶ Puer: seruus, qui ministrabat. ¶ Ca-
derent hydri: idest non describeret ut hydri in capite Alectus engā-
tur. alludens ad id: Et geminos erexit crinibus angues: sed omnes
caderent: quia de ijs nihil scriberet. ¶ Nil gemeret: nō potuisset scri-
Surdus bere quomodo Alecto sua buccina agricolas Latinos ad arma ex-
citauerit cōtra Troianos. ¶ Surda: quia nihil cecinisset: nec sonū ul-
lū edidisset: sed surda extitisset. Nam surdum non solum dicimus,
qui non audit, sed etiam q nō auditur. unde Iuuena. alibi: Et cædit
Buccina uerbere surdo. ¶ Buccina alludit ad carmen Virgilij: Tum uero ad
Buccina uocem celeres, qua buccina signum Dira dedit, raptis concurrunt
tor undiq; telis Indomiti agricolæ. ¶ Buccina. idest tuba a bucca, qua
inflatur. unde & Buccinator ipse tubicen. ¶ Poscimus ut sit: exigi-
mus, inquit, ut poetæ nostri temporis non sint inferiores carmin s
dignitate priscis poetis. sed non cōsideramus id haud quamq; fieri
posse: cū egestate laborent: & anxij sint de commodis domesticis, &
rebus necessarijs. ¶ Rubrenus Lappa: per Rubrenū intelligit unū-
quemq; poetam pauperem. nam & is fuit temporibus Iuuenalis:
Cothur- pauperrimus poeta tragicus. ¶ Cothurno antiquo: stilo & carminis
nus grauitate antiquorum tragicorum: nam cothurnus calciamentum
Lappa fuit tragicorum: ut antea diximus. ¶ Alueolos: dictum miseratione
Alueol⁹ quadam satyrica. legendum est autem alueolos non albiolos. ut
alibi: Illud enim uestris datur alueolis quod canna Micipsarum.
ut ostendat uilem etiam suppellectilem pignorari a Rubreno: idest
etiam uasa escaria. ea autem fieri ex ligno docet Columella in no-
no: Sed totum ouorum numerum in alueolum ligneum cōferant:
ut intelligas ipsas scutellas ligneas. de quo uocabulo pluscula illic
Lena diximus in quinta Quod uestris datur alueolis. ¶ Lenam uestimen-
ti genus habitus duplicis: quod appellatam existimant thusce, qđ
græce chlamyda. auctor est Festus. Nonius uero ait uestimentū es-
se militare: quod super omnia uestimenta sumitur. Virgilius. Ty-
rioq; ardebat murice lena. Diony. libro. sexto. loquens de Castore
& Polluce sic scribit: Adolescentes dicitur duo bellicas induti le-
nas in foro Romano apparuisse. Varro a lana dictam putat. Alij
uero ἀπὸ τῆς χλαίνης detractione primæ literæ. nam χλαῖνα græce
Pignera- uestimentum est. ¶ Pignerat Atreus: qui hunc locum hactenus ex-
re posuere: omnes uno ore affirmarunt Atreum nomen esse fænera-
Atreus toris: qui res poetæ pigneraret: quasi pignerare sit pignori accipe-
re: & non dare: ita, ut nec sensus, nec latinitas ulla cōstet. Est enim
pignorare pignori opponere. Terentius: Num potuit filiam meam
oppignerare: Tranquillus in Vitellio: Vt ex aure matris detractum
unionē pignorauerit ad itineris impensas. Mart. lib. ii. Oppignera-
uit admodo mensam Vix octo nūmis annullum, unde cœnaret.
Itaq; ergo sic hunc locum interpretor: ut Atreus sit tragœdia de
Atreo, ut Tereus tragœdia de Tereo, ut Orestes tragœdia de Ore-
ste alibi: Scriptus & in tergo necdum finitus Orestes. & Telephus
tragœdia de Thelepho. Quam Atreum tragœdiam Rubrenus
Lappa poeta tragicus scripsit, sicut antea Accius. auct. Gellio li-
bro. xiii. ubi ait Accium diuertisse ad Pacuuium, eiq; desideranti
Atreū tragœdiam suam legisse. Prisci. quoq; sic ait lib. ix. Accius
in Atreo epularum fictor scelerum fratris delitor. ut sit sensus: Ru-
brenum dum Atreum tragœdiam scribit: eo peruenit paupertatis:
ut coactus sit pignerare & uestimenta & uasa escaria: ut sit: Ipse
Atreus. idest ipsa tragœdia fuit in causa: ut pigneraret reculas suas
ut si diceremus: Thebais fuit in causa ut Statius pigneraret res
suas, dum eam scribit. hic est uerus poetæ sensus. ¶ Lenam pigne-
rat Atreus ita dictum sicut & illud: Purpura uendit Causidicum: uē-
dunt amethystina. idest purpura est in causa ut causidicus condu-
catur pretio: eoq; modo a ueste purpurea dicitur uendi. Sic etiam
illud Valerianum in primo: Sulpitio apex prolapsus a capite sacer-
dotiū abstulit. i. apex prolapsus fuit in causa ut Sulpitio sacerdotiū
auferretur. ¶ Non habet infelix Numitor: insultat diuiti auaro per
ironiam, quem infelicem appellat: q ueram magnificentiam ne-
sciat: cū nihil habeat quod donet poetæ uiro honesto: multa autē
Quintillæ meretrici. ¶ Numitor: pro quocunq; nobili & diuite Ro-
mano ponitur. de quo forte & infra: Et Capito, & Numitor ruerint
damnante senatu. ¶ Leonem pascendum: nam leones alebantur in
delitijs. sequitur enim iam domitum: idest. mansuefactū unde tem-
poribus Domitiani leo mansuetus, magistrum a quo fuerat educa-
tus, lacerauit in Theatro. Mart. Læserat ingrato leo perfidus ore
magistrum. Lamprid. in Haliogabalo de leonibus mansuefactis
sic meminit. Habuit leones & leopardos exarmatos in delitijs
quos edoctos per mansuetarios subito ad secundam & tertiam
mensam iubebant accumbere, quos psitacis & phasianis pauit.
¶ Constat: per ironiam sunt legenda hæc. ¶ Capiunt plus intestina:
poeta inquit multo plus q̃ leo. ¶ Contentus fama: tacitæ obiectio-
ni respondet: posset enim dici poetas sola contentos esse debere
gloria & fama: nec aliud sibi quærendum. ait ergo ita: si diuites sint
qualis fuit Lucanus: is enim sola fama contentus potest iacere in
diuitijs suis: sed Sarrano & Saleio Basso pauperibus poetis sit glo-
ria, quamuis magna: quid tñ illis proderit: si nihil aliud habeant q̃
gloriam. Lucanum enim amplissimas habuisse diuitias docet Cor- Lucan⁹
nelius, qui scribit Annæum Melam Lucani patrē p procurationes diues
administrādis principis negocijs adeo locupletatum: ut Nero eius
opibus inhians, passus sit eum falso crimine coniurationis Pisonia-
næ accusatum condemnari. ¶ Hortis marmoreis: luxum romano-
rum ostendit qui hortos suos etiam marmore ornarent. nam eo de-
litiarum peruenerant: ut non solum ædificia marmore exornarēt,
sed pedibus etiam gemmas in pauimentis calcarent. unde & Sene-
ca carpens luxum sui temporis ita scribit ad Lucilium: Quid cum
ab balnea libertinorum peruenero: quantum statuarum quantum
columnarum est nihil sustinentium? sed in ornamentum positarū
impensæ causa. ¶ Iaceat: maneat & sit contentus sola fama in hor-
tis marmoreis. idest amplissimis opibus. ¶ At Sarrano. Sarranus Sarran⁹
& Saleius Bassus poetæ fuere pauperes temporibus Iuuenalis. De Saleius
Saleio Basso his uerbis Tacitus meminit: Quis Saleium nostrum Bassus
egregium poetam. uel si hoc honorificentius est præclarissimum
uatem deducit, aut salutat, aut prosequitur. de quo plura in princi-
pio ultimæ Satyræ Persij diximus. ¶ Gloria quanta libet. i. sit.
¶ QVIS locus ingenio. Prosequitur inceptum demonstrans ne- A S Cen.
minem egestate cōfectum egregia carmina conficere: potissimum
si solicitus sit pro rebus necessarijs acquirendis: cum uis ingenij no-
stri non possit se ad duas curas extendere. quod additur: quia con-
stat multos poetas: & egregios philosophos immo plurimos, aut
seruos, aut pauperes fuisse. Hæc autem scribit in auaros diuites:
quorum auaritia multa egregia opera imperfecta manebant: quæ
& reipublicæ & sibi multū utilitatis attulissent: si ea facta curassent.
Ordo est: Quis locus sup. esse potest ingenio. i. ad exercendū in-
genium in carminibus scribendis: quasi dicat nullus. nisi quum. id
est quando nostra pectora non admittentia: idest non tolerantia:
aut non bene recipientia duas curas: idest de duabus rebus: poetis
ca: scilicet & domestica. uexant: idest solicitant. se solo carmine: id-
est solitus carminis confectione: & non externis curis. & feruntur:
idest rapiuntur & agitatur dominis: idest a dominis Cyrrhæ, & Ny-
sæ illarum ciuitatum: idest Apolline, qui Cyrrhæ colitur, & a Dio-
nisio. seu Baccho, qui Nysæ. quorum uterq; poetis præest ut dixi-
mus: & in Parnaso colitur. unde Lucanus. Cardine Parnasus ge-
mino petit æthera colle Mons Bromio, Phœboq; sacer. Aspicere:
idest contemplari, & animo conspicere currus, & eques, & facies
Deorum: qualia Homerus potissimum finxit. & aspicere qualis
Erinnys: idest furia bellica confundat: idest perturbet, & redarguat
Rutulum: scilicet Turnum Rutulorum ducem. quem Virgilius de-
pinxit septimo Æneid. est supple opus magnæ: idest excellentis. mē-
tis: idest rationis & uirtutis intellectuæ. nec pro & non est opus
mentis attonitæ. i. perplexæ & solicitæ de lodice: idest quauis re do-
mestica. paranda: idest comparanda. Declinatur autem hæc lodix.
nam hic lodex (ut dicit Quintilianus) nunc nemo dicit. Errat ergo
q dicit: Lodicis demes: quia si lodex dicatur per eiusdem regulas
masculinum esset. Probat quod non sit attonitæ mentis opus. Nam
si puer: idest minister quo administrante (ut dicit philosophus) ho-
luscula philosopho opus est. desit. idest deficiat Virgilio. & si hospi-
tium: idest domicilium tolerabile: idest in quo saltem tranquille ui-
uere posset. desit Virgilio. omnes hydri: idest omnes angues: quos
dicit furiam Alecto habere pro capillis. caderent a crinibus: idest
non possent fingere eam eos in crinibus habuisse. & buccina: idest
tuba, aut cornu buccis furię inflatis sonans ut octauo Æenei. dici-
tur. surda. i. surdis digna. i. q̃ nihil sic sonaret. uel surda. i. altisona.
quæ nunc alta & magna uoce sonuit: sicut surdastri. qui parum au-
diunt: alte sonant: credentes alios etiam eo uitio laborare. nihil gra-
ue: idest existens graue & hostile: aut nihil gemeret: idest quasi cum
gemitu rauce sonaret graue: idest grauiter & terribiliter. Poscimus
. i. nos requirimus, & desideramus. ut Rubrenus Lappa: idest pau-
per ille poeta tragicus, cuius albiolos: idest tabellas in quibus scri-
bat. & lenam: idest penulam: qua uestiatur. Atreus uir diues, & po-
tens. pignerat: idest pro pignore detinet. non sit minor. idest mino-

Curritur ad uocem iucundam,& carmen amicæ
Thebaidos,lætam fecit cum Statius urbem,
Promisitq; diem.tanta dulcedine captos
Afficit ille animos,tantaq; libidine uulgi
Auditur,sed cum fregit subsellia uersu,
Esurit,intactam Paridi nisi uendat Agauen.
Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semestri uatum digitos circumligat auro.
Quod nõ dant pceres,dabit histrio,tu Camerinos,
Et Bareas,tu nobilium magna atria curas,
Præfectos Pelopea facit,Philomela tribunos.
Haud tamen inuideas uati,quem pulpita pascunt.
Quis tibi Mecœnas?quis nũc erit aut Proculeius,
Aut Fabius? qs Cotta iterum?quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium,tunc utile multis
Pallere,& uinum toto nescire Decembri.
Vester porro labor fœcundiorum historiarum
Scriptores,petit hic plus temporis,atq; olei plus.
Namq; oblita modi millesima pagina surgit
Omnibus,& crescit multa damnosa papyro.
Sic ingens rerum numerus iubet,atq; operum lex.
Quæ tamen inde seges?terræ quis fructus apertæ?
Quis dabit historico,q̃tum daret Acta legenti?
Sed genus ignauum,quod tecto gaudet,& umbra.

ris æstimationis.antiquo cothurno:idest antiquis,qui alto stilo scri psserunt:hoc est requirimus a diuitibus ut saltem Rubrenum opis bus suis iuuent:qui si adiutus fuerit facile ad antiquum cothurnũ assurgat. Non habet infelix. Numitor &c. Hic manifeste taxat ins eptitudinem nobilium,quibus cum gratissimi & acceptissimi esse debeant poetæ: usq; adeo tamen sordent: ut potius meretricem, leonem, uel canem q̃ poetã nus triant. Ordo est: Numitor infes lixmõ quia nõ habeat diuitias: sed quia nescit eis uti. Est enim prodigus i meretrices & canes: & auarus erga amicos. idest uis ros bonos: quos habeat meris tos amicos.ipse ergo est: nõ iro nicos: sed re uera infelix: quia non habet quod mittat amico idest uiro studioso:in quem.s.est auarus.sed ut dicit Seneca.tam deest auaro quod habet,q̃ quod non habet.Non ergo habet: qa sic tenet ac si non habeat. habet quod donet Quintillæ amicæ suæ & mœchę.Elegáter & signa te loquitur: eleganter quidem: quia(ut præcipit Valla) quoties uerbum repetitur statim nõ pos nemus: sed:ast: uero: porro: &c. quibus positis subticebitur uers bũ. Quale esse: Numitor habet quod donet Quintillæ: sed non quod mittat amico. ubi non ele gáter diceres: sed nõ habet &c. Signate autem:quia dicit,quod mittat amico tanquam absenti. & quod reposcere posset. & qd' donet Quintillæ:quasi præsens præsenti: & dono ex affectione quadã. Nec defuit illi: uidelicet Numitori unde emeret leonem.iam:idest paulo ante.domitum pas scendum multa carne.Nimirum quia certe:sed hoc per ironiam di cit bellua:idest fera:scilicet leo.constat:idest nutritur. leuiori: idest minori:sumptu:idest expensa.& intestina:idest aluus & uenter poe tæ capiunt supple plus alimenti,q̃ intestina leonum. Si quis dicat poetas debere esse contentos gloria sua:qua imperatoribus trium phantibus æquiparentur: cum ut illi lauro donentur. Respons det poeta: Lucanus poeta ille diues & nobilis qui Pharsalicum bellum inter Cæsarem & Pompeium cum multa laude descris psit.iaceat in hortis:idest locis amœnis arboribus,& herbis ad uo luptatem comparatis:hoc est recubet ut uoluptuosi,quibus aut sta re,aut sedere sæpe graue est.iaceat ergo: idest uoluptatem capiat, & delitiose uiuat. aut iaceat:idest non extollatur a quouis. sed mas neat in fortunis suis quomodo ut Ouid.dicit: Pauper ubiq; iacet. contentus fama:idest nihil petens præter famam.sed supple sit glo ria quantalibet:idest quantumuis magna Serrano & Saleio tenui: idest pauperi:hoc est(ut Probus legit)poetis illis pauperibus.& ita opponuntur Lucano diuiti.& ita aut Serrano:aut (ut Calderinus uult) Sarrano. Ego quoq; legendum censeo. Non esset tamen ins eptissimus sensus legendo Sarrano, tenuiq; salino:ut opponans tur hortis Lucani. & sit: Sed gloria quantalibet sit Sarrano & tes nui salino:idest non habentibus hortos tales:sed dumtaxat fictilia uascula.quid erit &c.quid erit sup.ipsis poetis pauperibus: si tans tum gloria est eis:quasi dicat nihil commodi.

IOAN. BRIT. CVRRITVR ad uocem iucundam:totum hoc a superiore dependet. Est enim sensus:Non ignoro,inquit,ex suo carmine mas gnam etiam Statio gloriam exurgere,qui præcipuo omnium stus dio & plausu auditur,cum recitat suam Thebaida.tamen ea glos ria parum illi prodesset:nisi Thebaida Paridi Pantomimo uendes ret:fame enim conficeretur.nam sequitur:Non tamen inuideas ua ti quem pulpita pascunt. Sicq; per exemplum Statij ostendit gloriã omnino non satis esse pauperi poetæ sine præmijs. totus autem sensus eo fertur:ut ostendat carmina quidem Statij uniuersis plas cere:sed nullum extare nisi Paridem Pantomimum:qui poetam res muneret.Ita animum omnium inuasit auaritia,ut in contemptum

nobilium dicat solum Paridem Pantomimum personam infamem & scænicam Inueniri,qui poetis faueat. ¶ Curritur: quod omnino gloriosum est:ut ipsum Statium audiant. ¶ Iucundam. poetæ recis tantis. ¶ Amicæ Thebaidos:quæ omnibus grata est. ¶ Statius:Nea politanus fuit:quod ipse in Siluis suis testatur: At te nascẽtem gre mio mea prima recepit Parthenope, dulcisq; solo tu gloria nos stro. Alius etiam fuit Tholosas nus: qui in Gallia celeberrime rhethoricam docuit. auctor Eu sebius ¶ Promisitq; diẽ: recitan di scilicet. ¶ Sed cum fregit: sed profecto,inquit, fame, conficis tur: & si magna cum laude & gloria carmen suum recitauit: nisi uẽdat Thebaida Paridi Pan tomimo. ¶ Fregi:ita dictũ quem admodũ & illud: Et assiduo rus ptæ lectore columnæ. ¶ Subsel lia:sedilia & scanna auditorij a poeta extructa.nam (ut paulos ante diximus) illic: Nemo dabit regum quanti subsellia constẽt. Et in prima Satyra: Frontinus platani:auditoria poetis appara bantur extructis sedilibus. ¶ Ver su:recitatione uersuum. ¶ Agas uem:utrum tragœdiam de Aga ue filia Cadmi Thebarum con ditoris: & matre Pẽthei,quæ bac chabunda eum in celebratione sacrorum Liberi patris iteremit: rata eum esse aprũ,unde Ouid. Ille mihi feriendus aper:cum ab eo talia sacrificia contemneren tur. De ea igitur potuit scribi fa bula,quæ Agaue inscriberetur. per Tragœdias igitur ostendit poetas p̃fecturas & tribunatus pmeruisse:Præfectos Pelopea facit, Philomela tribunos.an (quod magis placet) ipsum opus Thebanum:in quo de Pentheo & Aga ue meminit:ut referatur ad illud:Curritur ad uocem iucundam,& carmen amicæ Thebaidos. Intactam expone:quam adhuc non re citauerat.non autem ab alijs non scriptam. nam Ponticus poeta clarus carmine heroico scripsit Thebanum bellum,de quo ita Pro pertius: Cum tibi cadmeæ dicuntur Pontice. Thebæ, Armaq; fras ternæ tristia militiæ. eiusdem Pontici meminit & Ouidius in Tristi bus: Ponticus heroo,Battus quoq; clarus iambis. Scripserunt ers go & Ponticus & Statius,bellum Thebanum: quod inter Etheos clem & Polinicem fratres gestum fuit tanto odio:ut mutuis uulnes ribus sese confodierint.ut Statius in.xi. Theb. Ite truces animæ, funestaq; tartara leto Polluite,& cunctas Erebi ɔsumite pœnas. ¶ Paridi: hic est ille Paris Pantomimus: de quo apud Mart. extat epitaphium: Quisqs Flaminiam teris uiator, Noli nobile preterire marmor, Vrbis delitiæ,salesq; Nili, Ars & gratia,lusus & uoluptas, Romani decus & dolor Theatri. Atq; omnes Veneres, Cupidis nesq; Hoc sunt condita,quo Paris sepulchro. Eiusdem sic memis nit Tranquillus in Domitiano: Deinde Domitianus uxorẽ suam Domitiam,ex qua in secundo consulatu filium tulerat,alteroq; an no consalutauerat: ut Augustam eandem Paridis histrionis amo re deperditam repudiaret. De eo & poeta in præcedenti Satyra:Pa ridem,ludosq; reliquit. Fuit autem non modo Domitiano,sed tos ti ciuitati gratissimus: a quo ostendit poeta Statium Salario fuisse sustentatum.cum in eius gratiam uideretur scribere. nec a diuitis bus quicquã haberet,quod speraret:hocq; totũ in inuidiã tam prin cipis,q̃ ciuium diuitum:cum principi cariores essent histriones, q̃ poetæ:diuitesq; tanta tenerentur auaritia:ut non inueniretur, qui præmijs afficeret scriptores. Illud tamen obseruandum:alium fuis se Paridem Pantomimum occisum a Nerone:quasi grauẽ aduers sarium. ¶ Ille & militiæ:quasi aliquis dixerit: nunquid Paris potest tantum poetis præstare. Immo etiam,inquit,potest honores largis ri militaris,sicq; imperatorem sugillat:qui pro meritis poetas non ornaret:sed pluris histrionem,q̃ poetam faceret. ¶ Semestri auro: hoc dicit multos etiam uates ad equestrẽ dignitatem prouehi per

Statius Neapolitanus
Statius Tholosanus
Subsellia
Põticus poeta
Paris Pãtomimus

Paridem. Semeſtre autem aurum intelligimus ipſum annulum: quo equites aureo uterentur. ut ſit periphraſis annuli: hoc eſt formæ rotundæ. Nam ſemeſtris non ſolum ſex menſium dicitur: ſed
Semeſtris medij etiam menſis. unam Lunam ſemeſtrem dicimus: cum ad medium peruenit menſem, & rotũda eſt. Sic ſenſus eſt manifeſtus poetæ. Apuleius in ultimo de aſino aureo ſic: Stellarumq́ media ſemeſtris Luna flammeos ſpirabat ignes. Luna ergo ſemeſtris: hoc eſt rotũda, qua ſimilitudine poeta appellauit aurum ſemeſtre: hoc eſt rotundum: ac per hoc annullum ipſum: quaſi qui ferat ſimilitudinẽ Lunæ ſemeſtris: in qua opinione eſt & Probus. Alij per aurum ſemeſtre exponunt tribunitiam dignitatem, ꝙ tribuni annulum geſtarent. ut oſtendit Plinius libro trenteſimotertio. & Plini. eius nepos in epiſtolis pro Caluiſio ſic. Nunc rogo ſemeſtri tribunatu ſplẽdidiorem: & ſibi & auunculo ſuo facias. ¶ Quod non dant proceres: hiſtrio, inquit, dabit poetis quod diuites per auaritiam nõ dãt: ſicq́ auaritiam ſui tẽporis ſugillat, docetq́ diuites ut Camerinos, & Bareas non eſſe colendos: quando ab eis nihil ſit ſperandum. nam multi poetæ (ut dictum eſt ante) nobiles ſequebantur: ut ab eis præmium aliquod acciperent ex carminibus ſuis: Accipe nunc artes nequid tibi conferat iſte: Quem colis & muſarum, & Apollinis æde relicta. ¶ Tu Camerinos: per Camerinos & Bareas intelligit nobiles & potentes. Tu, inquit, ſequeris & colis nobiles: ſed falleris. nihil. n. tibi dant. Solus Paris hiſtrio ob opera tua ei dicata te præfectum, & tribunum facit. Sicq́ oſtendit poetas per fabulas ſuas aliquando ad dignitates prouehi ſed tamen illis non eſſe inuidendum: quorum uita ex arte muſica tantum pendeat. ¶ Pelopea: ideſt tragœdia de Pelopea filia Thieſtæ: cum qua ipſe pater concubuerat. ex qua natus eſt Ægyſthus: qui Agamemnona & Atreum ĩteremit. ¶ Philomela: tragœdia de Philomela & Progne ſororibus: quæ Ityn Thereo patri epulandum appoſuerunt. nota eſt fabula. ¶ Haud tamen inuideas: licet. inquit, ex carmine ſuo poetæ pręmia accipiant ex publico: tamen inuidendum non eſt illis: cum aliunde nihil conſequantur: nec peculiare habeant patrimoniũ. ¶ Quem pulpita paſcunt: quem paſcunt opera recitata in ſcænis. ex publico enim præmia accipiebant: cum placebant populo: quibus alebantur. Vnde Terentius in Eunucho ſua cũ eſſet rurſus uendita, & ageretur iterum pro noua, pretium accepit octomillium ſeſtertiũ. ut innuat poeta miſeram eſſe uitam ſcriptorum pendere ex incerto euentu ſcænæ. Quod autem opera ſua uenderent poetæ, illud nos Terentianum in Hecyra docet: Et is qui ſcripſit hanc, ob eam rem
Camerini uoluit iterum referre: ut poſſit iterum uendere. Camerini autem originem habuerunt a Camerino Sulpitio: qui miſſus fuit una cũ Spurio Poſthumio albo, Aulo Manilio Athenas: ut inde inclytas leges Solonis acciperent: & aliarũ ciuitatũ inſtituta, & iura, moreſq́ noſcerẽt. De Barea Sarano dictum eſt in quarta Satyra illic: Stoicus occidit Baream. ¶ Quis tibi Mecœnas: poetarum ſtudioſiſſimum fuiſſe Mecœnatem notius quidem eſt, ꝗ ut hoc loco oporteat indicari. Horatius O & præſidium dulce decus meum. Mart. Otia de nobis, ſed qualia fecerat olim Mecœnas Flacco, Virgilioq́ ſuo. ergo, inquit Iuuenalis, quem inuenies, cum aliquid ſcripſeris Mecœnatem: ideſt tam munificum in poetas, ꝗ fuit Mecœ-
Proculeius nas? ¶ Proculeius: eques fuit Romanus: ut ſcribit Porphirio, Auguſti apprime familiaris. in fratres ſuos Scipionem & Murenã adeo liberalis, ut bona ſua cum ijs æquis partibus diuiſerit, cum bello ciuili ſpoliati fuiſſent. Horatius: Viuet extento Proculeius æuo Notus in fratres animi paterni. De Proculeio meminit & Plutarchus in Antonio. ¶ Fabius: forte intelligit de Fabio illo ad quem Ouid. exulans ſcribit quatuor epiſtolas in libro de Ponto: tanquam ad eum, qui ſcriptorum eſſet amicus, & liberalis. Vnde eſt illud ipſius Ouidij: Dignus es argento, fuluo quoq́ dignior auro: Sed te cum donas ipſa iuuare ſolent. Hoc ꝙ magis placet, ꝗ ut intelligas de Fabio maximo, qui uendito agro ſuo, ab Hannibale captiuos Romanos redemit. ¶ Cotta: Cottam bonum uirum fuiſſe oſtendit ſuperius: Quæ Piſo bonus, quæ Cotta ſolebat Largiri. Ad Cottam ſcribit Ouidi. in Ponto ter, quẽ amicũ ſibi eſſe oſtendit ſic: Cũq́ labent alij, iactataq́ uela relinquant: Tu laceræ remanes anchora ſola ratis: Grata tua eſt igitur pietas ignoſcimus illis: Qui cũ fortuna terga dedere fugæ. ¶ Tunc par ipſe Mecœnatis & Proculei, & cæterorũ, qui iiſdem fuere temporibus munifici & liberales merces dabatur æqua ingenijs ſcribentiũ. ¶ Neſcire uinũ toto Decẽbri: hoc dicit ꝑ Saturnalia: q́ menſe Decembri celebrabantur. Papinius: Et multo
Saturnalia grauidus uero December. Senſus igitur eſt: Multis fuiſſe utile uino abſtinuiſſe: quo tẽpore maxime alij uino indulgebant. i. toto Decembri ac per hoc totis Saturnalibus q́ per quinq́ (ut communior eſt opinio) dies celebrabantur. Martialis: Omnia miſiſti mihi Saturnalibus Vmber. Munera contulerant, quæ tibi quinq́ dies. De ſaturnalibus lege Macro. primo Satur. & Gellium. ¶ Veſter porro labor: ſenſus eſt: Vos aũt q hiſtorias ſcribitis: plus ẽt temporis cõſumitis, ꝗ poetæ: plus ẽt laboris ſuſtinetis ẽt cũ impẽſa olei, & iactura papyri: ſed q tũ inde eſt merces? q. d. nulla. Ordo aũt eſt. O ſcriptores hiſtoriarũ. ¶ Fœcundior: uberior, & maior. ¶ Plus olei: maiorẽ lucubrationẽ. alludit ad ꝓuerbiũ illud: qđ apud ueteres erat frequens in eos: q lõgo ꝑuigilio aliqđ fruſtra lucubraſſent. cuius Cic. lib. vii. epl'arũ ſic meminit: Põpeius ſe ꝓfitetur, & oleũ, & operã perdidiſſe. Plaut. in Pœnulo: Tũ pol ego & oleũ & opam ꝑdidi. ¶ Nullo modo: fine. Virg. in. iiii. Æneı. Sed qs erit modus? ¶ Pagina: in libris dr̃ a pangẽdo: ꝙ in ea uerſus pangant. unde & plantę dñr pãgi. Suet. in Galba: Pangi malũ placuiſſet. Plin. lib. xvi. ca. xxvii. Naſceoti & depacto ſurculo natura icurioſius ſemẽ dedit. ¶ Mileſima: numeroſa. ¶ Oblita modi: q̃ſi finẽ nõ inueniens: q̃le eſt opus Titi Liuij: quod centũ & quadraginta uoluminibus abſoluit. ¶ Operæ lexæ ut nihil. ſ. de hiſtoria omittatur: neq́. n. oportet hiſtoricũ, quẽadmodũ faciũt poetæ, uno aut alieno uerbo rem tetigiſſe: ſed plene omnia narraſſe. ¶ Papyro: hoc eſt charta. Nã ex papyro, q́ herba naſcit̃ in paluſtribus Ægypti, aut quieſcẽtibus Nili aqs ꝑparantur chartę diuiſæ acu in ꝑtenues, ſed ꝗ latiſſimas philyras. ex ea ẽt nauigia texũt, & e libro uela, tegeteſq́ oecnõ & ueſtem & ſtragula ac funes. ¶ Quæ tamẽ inde ſeges? q́ utilitas tibi eſt? metaphora eſt ab agris. ¶ Inde: ex laboribus ſcribẽdaꝝ hiſtoriarũ. ¶ Terræ apertæ hiſtoriæ diligenter explicatæ. ¶ Quis dabit hiſtorico? ut ſit ſenſus: Hiſtoricus nõ tm̃ emolumenti ex laboribus ſuis cõſequit̃: quãtũ ſcribæ &
Actuarius actuario legẽti acta publica dat̃. ¶ Legẽti acta. i. ſcribæ ſiue actuario: q uerba, ſiue legis, ſiue actorũ ſenatus præconi ſubijceret: ut ab eo clare enũciarent̃. Ergo actuarij uidẽtur dici, q acta, actioneſq́ deſcriberẽt, eaq́ deſcripta recitarẽt. De qbus ſic Trangl. in Cæſare: Orationẽ nõ immerito Auguſtus exiſtimabat magis ab actuarijs exceptã male ſubſequẽtibus uerba dicẽtis ꝗ ab ipſo editã. Ergo qui acta ſiuẽ priuata, ſiue publica deſcriberent, actuarij ſunt dicti.
Acta ¶ Acta: dñr quæcunq́ publicis in monumẽtis mandantur. unde in ii. Satyra: Cupient & in acta referri. ubi de uocabulo multa diximus: pluraq́ dicemus in. ix. Satyra illic: Et libris actorũ ſpargere gaudes. ¶ Sed genus ignauũ: obiectio eſt non eſſe mirũ ſi hiſtoricis nullũ ſit emolumentũ cũ in umbra ſemper uerſentur: quod eſt otioſorum & mollium. Vnde Horatius: Poſcimur ſiqd Vacui ſub umbra luſimus tecum. Et idẽ in epl'is: Somno gaudentis & umbra.
ASCen. ¶ CVRRITVR &c. Oſtẽdit exẽplo Statij bonis poetis nihil cõferri a diuitibus. Ordo eſt: Curritur. ſ. ab oibus ad uocẽ iucũdã. i. ſuauẽ & delectabilẽ ꝓnunciationẽ Statij. & carmẽ ſup. iucundũ. i. delectabilẽ cõpoſitionẽ. Thebaidos. i. poeſis de Thebis a Statio cõditæ. amicæ. i. libẽter acceptæ. cũ. i. qñ Statius fecit urbẽ. i. Romam lætã. quod tale carmẽ eſſet recitaturus. q́ ꝓ &. promiſit Romanis. ſ. diẽ. i. tẽpus quo recitaret. tãta. i. tã magna dulcedine afficit ille poeta: uidelicet Statius alos captos. i. irretitos. & auditur tãta libidine uulgi. i. uilis populi. ſed cũ. i. poſtꝗ fregit. i. cõtriuit. ſubſellia. i. ſedilia inferiorũ auditorũ. uerſu. recitatione uerſuũ ſuorũ. Eſt ſimilis locutio illic in prima Saty. Cõuulſaq́ marmora clamãt: Semꝑ & aſſiduo ruptæ lectore colũnę. Et ita eodẽ modo exponi debet: ut. ſ. ſubſellia ſint fracta uerſu. i. hyperbolicos loquẽdo uehemẽti impetu & recitatione uerborũ eius: uel potius fracta ab his, q uerſum audituri cõuenerãt. Poſtꝗ aũt ita recitauit. eſurit. i. fame cõficitur. niſi uẽdat Paridi Pantomimo illi. Agauen. i. fabulã de Agaue: q́ furore bacchico rapta filiũ ſuũ Penthea occidit. intactã. i. nõ uiſam, nec tractatã ab alijs. Nec mirũ ſi a Paride nutriatur. qa ille. ſ. Paris. largit̃ multis. &. i. ẽt honorẽ militiæ. & circũligat digitos. ſ. poetarũ. auro. i. annulo aureo ſemeſtri. i. ſex menſiũ officio fungentiũ: hoc eſt tribunorũ. hiſtrio. i. mimus: & (ut dñt) ioculator. dabit id. i. uictũ & honorẽ. quod ꝓceres. i. optimates & primores ciuitatis nõ dãt. i. gratiores ſunt erga poetas hiſtriones: ut Paris & reliq, ꝗ proceres. & ita non dãnat principaliter, quẽ hic laudare intẽdit, Domitianũ. q tantã poteſtatẽ hiſtrionibus fecerat: ſed potius laudat gratitudinẽ hiſtrionũ: ut damnet auaritiã ꝓcerũ. Tu o poeta curas. i. nõ ne magnifacis Camerinos & Bareas proceres illos: & magna atria nobiliũ. q. d. id ſtulte facias. Quia Pelopea. i. tragœdia de Pelopea facit præfectos. & Philomela. i. tragœdia de Philomela uẽdita mimis & hiſtrionibus facit tribunos. tñ. i. licet. tu q uẽdidiſti ſic fabulas tuas dignitatẽ cõſecutus es, haud. i. non. inuideas uati. ſ. Statio aut ſimili. quẽ pulpita. i.

ta.i.recitationes carminú suorú:& explanationes ad pulpita pascũt .i.nutriunt. Quis tibi erit nũc iterú Mecœnas:aut Proculeius. aut Fabius:aut Cotta,'qs alter Lentulus.i.fautor & fotor,sicut illi fuerunt olim poetis.q.d.nullus. Quando aũt tales uixerũt. tũc p̃tiũ .i.p̃miũ erat par.i.æquale.ingenio.i.secundũ excellentiam ingenij q̃s q; tũc p̃mia accipiebat. pallere.i.ex nimio studio pallidũ fieri.erat tũc.i.ea tempestate utile multis. causidici.¶ Magna sonant:magno agunt strepitu & clamore ut uideantur clientũ suorũ acerrimi defensores. ¶ Sed tũc cum creditor audit:sensus est:Causidicus tũc,inq̃t, magna sonat cũ creditor eũ agentẽ audit, & p̃cipue inq̃t magna sonat: si debitor latus eius tetigit tanq̃,q eũ magis urgeat ad dicendum, utpote q negel credita. sicq; ostendit poeta in iudicijs magis a debitoribus, q̃ a creditoribus causidicũ urgeri.

& nescire.i. nõ gustare uinũ toto Decembri erat utile multis. Quæras hic forsan q̃õ fuerit utile.cũ tñ uulgo dicat̃ q̃ uinũ tẽperate sumptũ acuit ingeniũ. Et prouer.xxxi.Exultatio aiæ & cordis uinum moderate potatũ &c. Si diceret utile esse parum potare:nulla esset controuersia: q̃a ibidem dr̃:q̃ sufficiens est hoi erudito uinũ exiguũ&c. Dicem⁹ ergo hyperbolicos dictũ & poetã nõ intelligere eos abstinuisse oino a uino: sed a comessationibus & potationibus decembribus:q̃bus tp̃e Saturnaliorum, q̃ in Decẽbri celebrabant̃,Romani indulgebãt. Quia uero in Decẽbri bruma.i. breuissima tẽpestas diei est. & ob frigus ac tenebras rara lucubratio: & frequẽs gulæ iduigentia. solent. q se diligentes ostẽtare uolũt lucubrationes suas Decẽbrias appellare:q̃si uero cæteris uino & sõno indulgentibus ipsi studio uacẽt. Vester porro labor &c. Ostẽdit historiographis lõge plus laboris esse,q̃ poetis: sed nõ plus lucri. posset principiũ p ironiam legi:ut sit:O scriptores historiarũ. uester labor est porro.i.sane. fœcũdior.i. utilior & uberior, seu fructuosior:quia considerant q̃ plus tẽporis & rerũ impenditis. quã ironiã aperit dicẽs: Quę tamẽ inde leges &c.sed melius est seriose ex sẽtẽtia poetæ legi hoc ordine:O sciptores historiarũ.i. historiographi. uester labor est porro.i.ualde. fœcundior.i. maior & extensior,q̃ poetarũ: sicut

Dic igitur quid causidicis ciuilia præstent
Officia:& magno comites in fasce libelli?
Ipsi magna sonant,sed tunc,cum creditor audit
Præcipue,uel si tetigit latus acrior illo,
Qui uenit ad dubium grandi cum codice nomen,
Tunc immensa caui spirant mendacia folles
Conspuiturq; sinus,ueram deprendere messem
Si libet,hinc centum patrimonia causidicorum,
Parte alia solum Russati pone Lacertæ.
Consedere duces surgis tu pallidus Aiax
Dicturus dubia pro libertate bubulco
Iudice.rumpe miser tensum iecur,ut tibi lasso
Figantur uirides scalarum gloria palmæ.
Quod uocis pretium?siccus petasunculus,& uas
Pelamydum,aut ueteres Afrorú epimenida bulbi.
Aut uinum Tyberi deuectum quinq; lagœnæ,
Si quater egisti,si contingit aureus unus,
Inde cadunt partes in fœdera pragmaticorum.
Æmilio dabitur,quantum petet,& melius nos
Egimus,huius enim stat currus aheneus,alti
Quadriiuges in uestibulis,atq; ipse feroci
Bellatore sedens curuatum hastile minatur
Eminus,& statua meditatur prælia lusca,
Sic Pedo conturbat,Matho deficit.exitus hic est
Tongilli,magno cum Rhinocerote lauari
Qui solet,& uexat lutulenta balnea turba,
Perq; forum iuuenes longo premit assere Medos
Empturus pueros,argentum,murrina,uillas.
Spondet enim tyrio stlataria purpura filo.
Et tamen hoc ipsis est utile.purpura uendit
Causidicum,uendunt amethistina.conuenit illis
Et strepitu,& facie maioris uiuere census.
Sed finem impensæ non seruat prodiga Roma.

¶ Acrior illo.s. creditore. ¶ Qui.s. debitor.¶ Venit ad nomẽ dubiũ.i.ad ambiguũ debitũ refellẽdũ: quod incertũ est.& dubiũ: cũ ipse neget. Nã nomẽ pro debitore ponitur:& sæpe p debito. Cicero in oratione pro Roscio: Nõ refert parua noia i codices: immo ois summas. Idẽ in Topicis: Non si uxori uir legauit argẽtũ omne, quod suũ esset. idcirco quæ i nominibus fuere legata sunt. Idẽ in epistola ad Atticũ:Perfeci, inquit, ut Salaminij totum nomen persoluerẽt.i.debitũ. Plaut.in Cistellar. Nũc quod reliquũ restat uolo persolueret. ut expõgatur nomẽ,nequid debeã.i.ut debitũ deleatur.pro debitore sic Horatius:Nomina sectatur mõ sumpta ueste uirili Sub patribus duris tyronum.Columel.in primo rei rusticæ.Cũ uel optima nomina nõ appellando, fieri mala fœnerator Alphius dixisse sẽ uerissime fertur: ubi noia p debitoribus accipit. Seneca in primo limine primi libri de beneficiis:Nomina facturi diligẽter in patrimonium debitoris inquirimus. ¶ Cũ cudice:utrũ legũ, an accepti, & expensi.¶ Tũc imensa caui folles spirãt mẽdacia.cũ creditor audit,ut a supiore depẽdeat: sicq; causidicos taxat, q lucri cupiditate falsas agũt causas,in q̃bus effundunt magnas offensas mendaciorũ.¶ Folles:metaphoricos.i.ora ipsorũ causidicorũ. ¶ Conspuiturq; sinus: sputo nimio cõspergitur.¶ Veram messem:uerũ laboris emolumẽtũ & Nomen

mulier fœta grossior est.q̃a plus tẽporis & plus olei .i. uigiliarũ & lucubrationũ ad lucernas.uñ res multa uigilia, & diligẽtia p̃fectæ:ut orationes Demosthenis dñr lucernã olere. petit̃ .i. exigit̃ a labore .i.exercitu uestro.Náq; pagina.i.cõpactio papyri.aut librorũ.i.corticũ interiorũ quarũdam arborũ aut cartharũ. oblita modi.i. finis aut mensuræ.surgit omnibus sup.nobis,millesima.i.millecupla: ut mille uoluminibus: aut mille folliculis contexta. & crescit dãnosa oibus uobis.multa papyro.i.pp multã papyrũ:q̃ erat pellicula tenuis papyri.i.cannæ seu arũdinis:q̃lis in Ægypto plurima nascit̃. ingens numerus.i.multiplicitas rerũ describendarũ. & lex operum q̃ uult ut quo ordine,& q̃bus modis quæq; gesta sunt,eo,& eis describebant̃.iubet.i.uult sic sup.uos facere. Tum.i.q̃uis.maior sit labor.q̃ seges & q̃s fructus.i.q̃ merces & quod lucrũ terræ apertæ.i. aratro scissæ:hoc est historiæ enucleatæ.est sup.inde. i. ex tanto labore.q.d.tenuis. Quis dabit historico.i.scribẽti,aut legẽti historias. tñ.sup.quantũ daret legẽti.i.pronũciãti.acta.i. pcessus in foro iudiciali:hoc est causidico.q d.nemo. Sed forte,inquit poeta, tu auare modo dices:historici sunt genus hominum ignauum:idest sine industria,segne,pigrum,& inutile ad laborem.quod gaudet tecto.i. protectione a pluuia & umbra.i.protectione a strepitu.

IOAN. BRIT. ¶ DIC igitur:ostendit hac interrogatione neq; causidicos:qui se longe aliter in forensibus actionibus exercent multum lucrari. ¶ Officia ciuilia :actiones causarum ciuilium. ¶ Præstẽt: quid lucri afferant,¶ Libelli comites:quos secum in forum deferunt. ¶ Ipsi.s.

fructũ. Sensus est: Si uoles tamecn causidicorũ etiam qui negociũ agunt,lucrũ & diuitias considerare,inuenies solum patrimonium Russati Lacertæ plus ualere,q̃ patrimonia centũ causidicorũ. sicq; ostendit longe maius esse lucrũ i militia uersantiũ, q̃ literatorũ. & hoc q̃dẽ culpa temporũ:q̃bus auaritia cũct s in rebus dominatur: ut bene conueniat solum patrimoniũ: & non solum rus : præcessit enim centum patrimonia: & non centũ rura. comparat.n.patrimonium patrimonio ut nullo modo legendum sit rus Sati : ut capias Satum pro proprio noie:sed Russati unica dictione. ¶ Solum.s.patrimonium & unicũ. ¶ Russati Lacertæ: Lacerta nomẽ militis fictũ a poeta.sicut apud Horatium Gallina nomen est proprium gladiatoris: Thrax est Gallina syro par. Nam milites Romani usi sunt in prelio uestibus russatis:quas Græci phœniceas,nos uero coccinas appellamus.sumpta a Lacedæmonijs cõsuetudine:q(auctore Valerio)tali genere uestiũ usi sunt: ut coloris similitudine, uulnerum suorum cruorem occultarent,ne hostibus aliq̃d fiduciæ afferrent, si fuissent uulnerati.de colore russato meminit Seruius lib. viii. ubi exponit pilenta. Erant,inq̃t,tunc ueneti coloris, non ut nunc russati:quibus nisi castæ utebantur. Romæ etiam & Præneste (ut scribit Hermolaus in septimum librum annotationum Plinii) lapidum monimenta comprobãt.in quibus sæpe est inuenire Russatos. Purpureis etiã uestibus usos esse in prælio ostendit Plutarchus in Eumene sic:Instructa igitur acie incedentibus : ut primum auratis in armis ad Solem splendor enituit: ac belluæ cum turribus & pur Russati milites

pureæ uestes inspectæ sunt. (Is.n.uadētibus in prælio ornatus est) primi iter cum clamore sistunt. Treuellius item Pollio in uita Diui Claudij: Russas uestes sic meminit: De nostro ærario priuato dabis huic salarium. Tunicas russas militares annuas. Sago chlamydes annuas duas. Flauius Vopiscus item sic scribit de ueste russa in Aureliano: Cape Igitur tibi pro rebus gestis tunicas ducales russas quatuor. ¶ Consedere duces: sumptum est ex libro.xiii. Metam. Ouidij: Consedere duces, & uulgi stante corona. Igitur ostēdit poeta causidicorum labores omnino graues esse, quos non sine magna anxietate exclamant in agendis causis. sed eorum præmia perexigua. ¶ Consedere duces: idest iudicibus sedentibus pro tribunali tu oras & causam alienam dicis. ¶ Aiax pallidus. idest tu causidice non minus palles, cum ad alienam causam tuendam surgis, q̄ palluit Aiax in causa sua agenda. ubi sedentibus Græcorum ducibus tanquam iudicibus, causam suam egit petens arma patruelis Achillis aduersus Vlyssem, ¶ Dicturus pro dubia libertate: oraturus pro eo, cuius libertas in ambiguo est, cum quæritur sit ne liber? Nam Romæ in iudicijs plerunq; quæsitum est: an is appellandus esset liber: qui natus esset ex matre libera: licet ancilla concepisset. Et econtrario: si libera concepisset: deinde ancilla facta peperisset placuit eum qui nascitur, liberum nasci. Et an is diceretur liber, qui non iustis nuptijs, sed uulgo conceptus esset: placuit etiam eum nasci liberum, quia non debet calamitas matris ei nocere, qui in utero est. Ex hoc quæsitum est: si ancilla prægnans manumissa sit, deinde ancilla postea facta aut expulsa ciuitate peperit, liberum an seruum pariat: & tamen rectius probatum est liberum nasci, & sufficere ei qui in uentre est liberā matrem, uel medio tempore habuisse. Emergebant igitur sæpe Romæ tales causæ: ubi de libertate agebatur: quas tanquam magnū aliquid causidici non sine animi, & corporis labore tuendas suscipiebant: cum multi, qui se liberos dicerent, in seruitutem uendicarentur. Talia etiam in causis fictis tractabantur. unde Quintilianus libro tertio: ubi quærit de statu, sic scribit: Ex tempore quæstio est: An is quem dum adducta est mater peperit, seruus sit natus. ¶ Bubulco iudice: hoc est rustico, ac per hoc legum imperito. ut ostēdat causidicum ex omni parte habere unde laboret: & ꝙ causa ad agendum sit difficilis, & ꝙ ante iudicem rudem agatur: qui non sine magno causidici labore causam percipiat, sicq; doret causidicum uarijs modis laborare, & modica laborum assequi præmia. Illud etiam poeta satyrice notat iudices sæpe existere, non sine litigantium noxa, rudes & ignaros. quod autem bubulcum iudicem dicat ex historia est. Nam iudices plerunq; ex agris in decurias mittebantur. unde Quintilianus libro quarto sic scribit. Cum iudicem rura plerunq; in decurias mittant de eo pronunciaturum quod intellexerit. Valerius lib. septimo: capite de repulsis Tribunum rusticarum sic meminit: Cum Nasica ædilitatem curulem adolescens peteret: manūq; cuidam rustico opere duratam more candidatorū tenacius apprehendisset, ioci gratia interrogauit eum, num manibus solitus esse ambulare. Quod dictum a circunstantibus exceptum, ad populum manauit, causamq; repulsæ Scipioni attulit, omnes nanq; rusticæ tribus paupertatem sibi ab eo exprobratam iudicantes, iram suam aduersus contumeliosam eius urbanitatem distrinxerunt. unde legitur Romæ tribus fuisse urbanas & rusticas. de quibus sic Plinius libro.xviii. Rusticæ tribus laudatissimæ eorum, qui rura haberent. Vrbanæ uero in quas transferri ignominiæ esset desidiæ probro. Idem in lib. de uiris illustribus sic scribit. Gracchus censor libertinos, qui rusticas tribus occuparant, in quatuor urbanas diuisit. Et Asconius in.ii. uerrinarum: Tribus urbanæ, rusticæq; omnes trigintaquinq; numerantur: ex quarum singulis terni eligebantur ad iudicandum: hiq; centumuiri dicebantur: licet centum & quinq; essent. Potuit etiam posuisse bubulcum pro omni ciue Romano graui & seuero: sicut etiam alibi Creticum posuit pro uiro nobili: Cretice pelluces. Nam C. Attilius bubulcus consul fuit una cū Tito Manlio Torquato: quo tp̄e Sardinia isula rebellauit auctoribus Pœnis: unde mox Sardi subacti & oppressi. Fuit item Iunius rusticus, quē Domitianus interemit, ꝙ Peti Thraseæ & Heluidij Prisci laudes edidisset, appellaret ꝙ eos sanctissimos uiros. ut sit sensus: Surgis tu pallidus Aiax dicturus pro dubia libertate bubulco iudice: hoc est graui & magno uiro iudice: qualis fuit Attilius bubulcus, siue Iunius. Nam Iuniorum familiæ bubulcum nominarunt, qui bobus optime utebatur. Pli. Hinc tamen opinioni non ita me addico, ut nolim etiam posse cum libeat circa reprehensionem discedere: prior enim magis placet. ¶ Rumpe, ingsultatio poetæ in uanum causidici laborem. ¶ Palmæ uirides figantur: ut Consequaris uictoriam in iudicio: & damnes reum ad scalas Gemonias. Nam scalæ Gæmoniæ iocus erat in urbe, in quem rei unco trahebantur. Tranquillus: Nemo punitorum non in Gemonias abiectus, uncoq; tractus. Dictæ autem sunt Gemoniæ a gemendo: ꝙ non sine gemitu & lachrymis in eas traherentur. Vnde Plinius libro octauo. mentionem faciens de canibus appellat gradus gemitorios his uerbis: Testatum est canem nec a corpore recessisse abiecto in gradibus gemitoriis mœstos edentem ululatus. Magna ergo gloria erat causidico damnasse reum ad scalas Gemonias. Inde plurima palma fores eius ornabantur. Martialis libro septimo ad Fuscum causidicum: Sic fora mirentur, sic te palatia laudent: Excolat & geminas plurima palma fores. ¶ Petasunculus diminutiuum a petasone. est autem perna salita, quæ si uetula est ingrati est saporis. Martialis libro decimo tertio. Musteus est propera, caros nec differ amicos: Nam mihi cum uetulo sit petasone nihil. ¶ Siccus: aut quia in fumo suspenditur, aut quia uetulus est, & succo exhaustus. ¶ Pelamydum: piscis est, qui cum minimus est, & fœtas redeuntes in mare autumno comitatur, Cordilla appellatur. Cum e mari uerno tempore pontum intrat limosa ante luto pelamys incipit uocari ἀπὸ τοῦ πηλοῦ: idest a luto quod eruit. Festus sic inquit: Pelamys genus piscis dictum, ꝙ in luto moretur. quod Græce πηλός dicitur. Cum autem tempus annuum excessit thynnum. Cybium uero concisa pelamys dicitur. De hoc pisce Plinius libro nono. & trigesimosecundo multa scribit. de quo & nos ex auctoritate eius in commentarijs Persii. ¶ Veteres bulbi: idest non recentes, & proinde minus sapidi. Nam (ut scribit Plinius) uetustiores improbantur & parui & longi. est enim Bulbus genus oleris. de quo multa Plinius libro nono capite quarto & quinto. Bulbos Cato in primis serendos præcipit celebrans megaricos a Megaris ciuitate. Vnde Columella: Iam Megaris ueniunt genitalia semina bulbi. Bulbos item scribit Columella libro tertio esse oculos harundinum. ¶ Epimenida: expositio est. Nam ex genere bulborum. sunt scylla, & duo genera medicæ masculus albis folijs, fœmina nigris, & tertium genus est cibis gratum, Epimenidum uocatur. Afrorum autem dicit bulbos, quia qui in Africa nascuntur, maxime (ut scribit Plinius) laudantur. ¶ Vinum Tyberi deuectum quasi dicat transmarinum: aut romanum: aut campanum: quod optimum erat. ¶ Quinque lagoenæ: cum distinctione legendum: quasi dicat non iam multum uinum dabitur: sed quinque dumtaxat lagœnæ. Est autem lagœna tam aquarium, q̄ uinarium uas. Martialis: Et nigra syra defruti Lagœna. Talis est etiam locutio apud Plautum in Pseudolo. Nisi argentum mihi redditur uiginti minæ. Sic etiam locutus est Plinius libro decimoquarto capite decimoquarto: Censores edixerunt nequis uinum græcum, amineumque Octonis æris singula quadrantalia uenderet. ¶ Si quater egisti, si contigit aureus unus: laborem causidici magnum esse ostendit cum modico emolumento. Sensus enim est: Si forte causam quater egisti, & si ex ea re aureum unum accepisti, eius mercedis pars tibi danda est pragmaticis, a quibus adiutus fuisti. Nam pragmatici dicuntur, qui causidicis & oratoribus uerba iuris subministrant. de quibus sic Cicero libro primo de Oratore. Itaque non ut apud græcos infimi homines mercedula adducti, ministros se præbent in iudicijs oratoribus ij, qui apud illos pragmatici uocant πρᾶγμα enim negocium, causamque significat. Plautus in Casina: Enimuero pragmata mox parechis: hoc est negocium mihi exhibes. nam παρέχειν est exhibere: πραγματικός negociator. Quintilianus libro tertio: ubi de statibus differit: docet pragmaticos a græcis iuris interpretes appellari. ¶ Inde: ex eo aureo. ¶ In fœdera: quia ita pacti sunt. ¶ Aemilio dabitur: illud etiam incommodum est causidicis: ut inter illos præmia ij tantum capiant, qui diuites habentur & nobiles. per Aemilium autem intelligimus diuitem, & nobilem. ¶ Huius enim: hæc particula semper rei præcedentis signat causam. ¶ Stat currus aheneus: statuas habet in quadrigis, & nobilis habetur. Nam apud Romanos cum antiquitus statuæ maiorum togata effigie ponerentur: deinde etiam hastas tenentes, equestres quoq; statuæ celebratæ sunt: postea uero in bigis & quadrigis unde & triumphales natæ. Plinius hæc libro trigesimoquarto: Ponebantur etiam & causidicis equestres statuæ. Martialis libro nono: Tam graue percussis incudibus æra resultant: Causidicum medio cum faber aptat equo.

¶ Alti

Centum uiri

Pelamys

Cordilla

Cybium

Bulbus

¶ Alti quadriiuges: quaterni equi iuncti currui quadriiuges dicuntur & quadriiugi: & biiuges & biiugi si biiugi tantum. ¶ In uestibulis: in prima ædium parte. de quo plura illic: Vestibulis abeunt ueteres, lassiq; clientes. ¶ Ipse: Æmilius. ¶ Bellatore: equo aheneo qui uidetur pugnas minari. ¶ Minatur: intentat quasi in hostem. sic Papinius de equo Domitiani: Cursumque minatur. ¶ Meditatur prælia: præparare & exercere uidetur. ¶ Lusca: quia ita se habebat statua: ut unus tantum oculus uideretur, in alteram partem obliquato capite: aut (quod magis placet) quia unum claudebat oculum, quo certiorem inferret ictum. Nam naturase est ut uno tantum oculo clauso aliquid rectius longe mittatur: quia plures motus (ut scribit Aristoteles) duobus q̃ uno excitantur oculo. Et quia radij utriusq; oculi non sine perturbatione in idem concidunt. ¶ Sic Pede conturbat: sensus est: Pedo causas agit, tractat, miscet. talis est locutio apud Ciceronem libro primo de natura Deorum. Aristoteles in tertio de philosophia libro multa turba a magistro Platone dissentiens sic: idest per exiguam mercedem & modica munera: ut reliqui. de quibus supra. Sed Matho etiam infelicius qui deficit, & propemodum omni ope destituitur. quem exitum sentit & Tonigillus: idest Tongillus eundē exitum & finem experitur: quia nihil lucratur. licet uarijs modis diuitem se ostentet ut conducatur: quasi innuat hoc accidere iniuria temporum: quibus auaritia bonos mores oppressit. Et tamen, inquit, hæc falsa opum ostentatio fuit utilis multis. hominum enim ingenia excultu maxime censentur. Sicque poeta per hos tres causidicos ostendit: aut nullum, aut sane modicum esse in actionibus causarum emolumentum. De Mathone causidico diximus in prima Satyra. De quo & Martialis: Parua rogas magnos sed non dant hæc quoq; magni: Vt leuius pudeat iam Matho magna roga. cum oratorem fuisse uilem ostendit in Satyra undecima: Dic tibi qui sis, Orator uehemens, an Curtius, an Matho. ¶ Exitus hic est Tōgilli: idest talis est & finis Tongilli. ut deficiat, modicamque capiat mercedem qui ut se per opes commendet, in balneis lauatur rhinocerote comitatus magna hominum multitudine: & per forum gestatur lectica purpura amictus: tanquam qui empturus sit seruos, alia que multa pretiosa. ¶ Exitus finis. alibi: Quis enim te deficiente crumena: Et crescente gula manet exitus? Alibi: Sæuus in illum Exitus eripuit. De Tongillo meminit Martialis: Vri Tongillus male dicitur hemytriteo: Noui hominis mores, esurit

Rhinoceros atq; sitit. ¶ Rhinocerote: hoc est uase ex cornu rhinocerotis, quo potentiores in balneis utebantur cum oleo. pauperioribus autem in usu erat Guttus ex cornu tauri. unde supra: Pleno componit lintea gutto. Rhinoceros est animal, de quo meminerunt Plinius libro octauo Diodorus & Solinus. unum in fronte cornu habet. ῥὶν enim nasus dicitur. κέρας cornu: hostis est Elephanto: cornuq; ad saxa elimato, se pugnæ præparat. in dimicatione aluum maxime petens, quam scit esse molliorem. uulgo nunc appellamus alicornum. ¶ Turba lutulenta: idest multitudine comitum: qui eum per lutum sunt comitati. ¶ Premit iuuenes: idest oneri est iuuenibus Medis: hoc est seruis Medis dum lectica per forum gestatur. ¶ Medos: populi sunt contermini Persis. illinc mittebantur serui robusto, & ualido corpore. ¶ Assere: idest ligno, quo lecticarij serui utebantur ad sustinendam lecticam. Vnde Tranquillus in Caligula: Ad primum tumultum lecticarij cum asseribus in auxilium accurrerunt. Martialis: Vt canusinatus nostro Syrus assere sudet. Iuuenalis alibi: Ferit hic cubito, ferit assere duro Alter. De hoc autem plura diximus in tertia Satyra. ¶ Empturus pueros: ut diues uideatur, ostentat se uelle emere multa pretiosa.

Murrina ¶ Argentum: uasa argentea. ¶ Murrina: Oriens (auctore Plinio libro trigesimoseptimo) murrina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec insignibus Parthici regni: Vocabulum autem deductum est a murra, quem humorem putant sub terra calore densari. de qua Lucanus: Non auro murraque bibunt. Martialis: Si calidum petas ardenti murra falernum: Conuenit, & melior fit sapor inde mero. Multi codices quos uidi legunt Myrrhina sed credo q͂ sit idem. ¶ Spondet: idest promittit, ostenditque hominem esse diuitem qui possit talia emere. ¶ Stlataria: idest ampla & lata. nam (auctoribus Festo, & Quintiliano in primo) antiqui Stlatum pro latum dixerunt, Stlitem pro litem. unde & stlatam genus nauigij appellarunt latum magis, q̃ altum. Latum clauum uidetur designare. ¶ Filo tyrio: idest purpureo. Nam ut scribit Plinius libro nono) purpuræ usum Romæ semper fuisse constat: sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullum Hostilium e regibus primum usum manifestum est: ut liquido appareat de lato clauo hoc loco intelligere. ¶ Et tamen hoc ipsis est utile: sensus est: Licet hoc sit ambitiosum hæc ostentare: tamen ipsis aliquam affert utilitatem: quod a clientibus facilius conducuntur. ¶ Purpura: idest uestis ipsa purpurea in causa est: ut causidicus non ducatur: ita dictum sicut illud: Et lenam pignerat Atreus. ¶ Atreus fabula in causa est, ut poeta pigneret uestimenta, ita premitur paupertate dum scribit. ¶ Amethisina: uestimenta coloris uiolacei. nam amethisus lapis est pretiosus. de quo Plinius libro trigesimoseptimo capite nono: Cuius fulgor ille emicaus uiolaceus est. a cuius similitudine dicuntur uestes amethisinæ. Amethisi Indicæ principatum tenent. Illud obseruandum apud auctores græcos non tam amethistum, q̃ amethisum legi. quod uocabuli origo maxime docet. est enim facta compositio nominis ab a: quæ particula est priuatiua: & μέθυσος ebrius. Vnde sic scribit Plinius eodem libro: Causam nominis afferunt: q͂ usq; ad uini colorem accedens, priusquam eum degustet, in uiolam desinit: fulgorq; quidam in illa purpuræ non ex toto igneus, sed in uini colorem deficiens. quibus uerbis ostendit dici amethisum, quod non penitus colore uini inebrietur. Et paulo infra hæc subdit: Magorum uanitas resistere ebrietati amethisos promittit, & inde appellatas ita ut manifesto constet & amethisum & amethistum dici. Et sic amethisina sicut dicimus byssina a bysso. Vnde apud Theophrastum de lapidibus sic legitur: τὸ δὲ ἀμέθυσον οἰνωπὸν τὴν χρόαν: hoc est Amethisum autem colore uini aspectum representat. ubi obseruandum est amethisum simplicis & sine t scribi & genere neutro. Alibi etiam idem in eodem libello sic: ἐπὶ δὲ καὶ κρύσταλλος καὶ τὸ ἀμέθυσον· διαφανῆ δὲ ἄμφω: hoc est: ad hæc est & crystallus & amethisum, ambo autem transparentia. Amethistan etiam dici docet epigramma illud in quarto epigrammatum: ἡ λίθος εἰμὶ ἀμέθυστος, ἐγὼ δ᾽ ὁ πότης Διόνυσος· ἢ νήφειν πείσει μ᾽, ἢ μαθέτω μεθύειν. Hic lapis est amethistus: ego autem bibulus sum Dionysius: uel ergo lapis hic persuadet mihi sobrium esse: uel ipse discat inebriari. In amethisto insculptus erat Bacchus, qui loquitur sic. ¶ Conuenit illis: non est, inquit, mirum si talia per ostentationem faciunt. nam conuenit illis uiuere (si conduci uolunt) facie maioris censes. ¶ Strepitu: referri potest ad seruorum multitudinem. ¶ Facie ostentatione: licet facies proprie sit ipsa oris species, qua nobis hominis qualitas ostenditur. ad alia tamen metaphoricos refertur: ut dicamus faciem huius rei: idest speciem huius rei. Sallustius in Iugurtha: Cæterum facies totius negocij uaria erat: idest species. ¶ Maioris census: maiorum opum. ¶ Sed finem impensæ: ut igitur diuites uiderentur, & sic conducerentur: ultra modum circa corporis ornatum impendebant: ita moribus urbis exigentibus. unde Seneca ad Lucilium: Non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter potest uiuere: non ego sumptuosus sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. ¶ Prodiga: profusa ad sumptum. prodigere enim apud Festum est pro consumere. ASCen.

Amethisina

¶ Q V O D si hoc dicis: dic etiam: quid officia ciuilia: idest exercitia in iure ciuili præstent causidicis: idest causas dicentibus. & quid libelli: idest petitionum formæ uel totius processus. comites: idest comitantes eos: idest, qui portantur post eos: uel quos ipse secum portant in magno fasce: idest onere colligato. præstent causidicis: quasi dicat parum aut nihil. Ipsi sonant magna: idest magne seu granditer nomen pro aduerbio: & formam accusatiui pluralis non ablatiui seruans: quia (ut dicit Seruius) nomina cum fiunt aduerbia suas quantitates seruant: sed declinationem amittunt. Sonant ergo magna: sed tunc præcipue: idest potissimum. cum: idest quando. creditor: idest is qui pecuniam petit pro quo agit. audit: idest præsens est. uel si alius aduocatus, seu causidicus acrior illo. tetigit latus: idest controuersiam cum eo agit: & collateralis est. uel potius si acrior illo: idest alius creditor ardentius petens: utpote argentarius secundum Probum. tetigit latus instigando eum: qui uenit cum grandi codice: idest libro in quo acceptorum & expensorum rationes scribuntur. ad nomen: idest debitum. uel ad nomen supple debitoris dubium: idest incertum illo inficiente. Cur autem nomen pro debito accipiatur: est quia quæcunq; in talibus libris ad nomen alicuius scripta sunt: illi persoluenda sunt. & ita persoluere nomen est persoluere ea, quæ nomini ascripta sunt. ¶ Sæpe enim nomen pro nominatis accipitur. ut Iudæi infesti sunt christiano nomini: idest ipsis christianis. Si quis priori modo (qui mihi minus placet) legere uelit: ut sit de alio causidico intelligendum: quia acrior accuratum facit, dicet.

Vt redeant veteres, Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingẽs.
Respicit hoc primum, qui litigat, an tibi serui
Octo, decem comites, post te an sit sella, togati
Ante pedes, ideo conducta Paulus agebat
Sardonyce, atq; ideo pluris, q̃ Cossus agebat,
Quam Basilus. rara in tenui facundia panno.
Quando licet flentem Basilo deducere matrem?
Quis bene dicentem Basilum ferat? accipiat te
Gallia, vel potius nutricula causidicorum
Africa, si placuit mercedem imponere linguæ.
Declamare doces, o ferrea pectora Vecti,
Cum perimit sæuos classis numerosa tyrannos.
Nam quæcunq; sedens modo legerat, hæc eadẽ stãs
Proferet. atq; eadem cantabit versibus iisdem,
Occidit miserea Crambe repetita magistros.

IOAN. BRIT. ¶ FIDImus eloquio: oẽs, quos hactenus uidimus, codices Iuue. scriptum manifestissimo habent errore: Vt redeant ueteres. uerum Priscianus in libro de diuersis usibus omnium rationis partium disputans de uerbo fido: docet legendum esse Fidimus eloquio. hũc enim uersum allegat. Sæculi autem sui stultitiam notat: cum in causidicis diuitię tantum, & non uirtutes considerentur. Est enim sensus: Confidimus nos nostra eloquentia fore gratos: ac per hoc conductum iri: sed fallemur. nã si Cicero nũc adsit a nemine ducentis nummis conducatur, nisi annulos habeat aureos: nisi in illius manibus inspecti fuerint annuli pretiosi: quasi soli diuites sint sapientes & deserti. ut ostendat homines non de uestibus: sed de uirtutibus esse cẽsendos. ¶ Octo serui: qui lecticam ferant unde **Octophorum** & **exaphorum**: quæ ab octo, & sex seruis fertur, appellatur. Martialis lib. sexto: Laxior exaphoris tua sit lectica licebit. Idem libro quarto: Cum tibi non essent sex millia Cecliane: ingẽti late uectus es Exaphoro. de Octophoro Tranquillus in Caligula: cum enim adeo delicate incessisse scribit: ut octophoro ueheretur. ¶ Decem comites, post te: idest clientes qui te sequantur. ¶ An sit sella: utrum ubi sedeat, an lectica, qua **Sella** gestetur. Nam sella accipi pro lectica manifestum est. Iuuenalis in prima Satyra ostendens: Vacuã & clausam pro coniuge sellam. ¶ Togati ante pedes: idest anteambulones togati, qui per ambitionem diuitem præcedebant. Martialis libro tertio: Centum misselli iam ualete quadrantes Anteambulonis congiarium lassi. Idem Sum comes ipse tuus, tumidiq; anteambulo regis. ¶ Ideo: quia animaduerteret istas ostẽtationes opum esse utiles. ¶ Agebat causam dicebat. **Onyx** ¶ Sardonyce onycem scribit Plinius lib. 37. cap. 9. gemmam esse, cui eum sarda nomen sit coniunctum. est enim alius lapis. scribit etiam Porphyrio onycem, marmoream ampullã significare. Onysci enim candor est unguis humani similitudine. Item Chrysoliti & Iaspidis & Sardæ. unde nominis societas oritur. Sardonycea Ptolemæus a Sardonyce monte Indiæ deriuari tradit. ergo sardonyce .i. annulo sardonyce ornato. ¶ Conducta: nam uestes & comites cõducebantur. ¶ Pluris: maiore emolumento conducitur. ¶ Basilus, & Cossus: nomina pauperum causidicorum. ¶ Rara in tenui facundia panno: non mirum est, inquit, si Cossus & Basilus raro conducuntur ad agendas causas. putat enim uulgus sub sordido amictu facundiam non habitare: hoc igitur modo poeta hominum stultitiam taxat: cum homines de uestibus (ut diximus) non sint censendi. ¶ Quando licet Basilo: uult ostendere grauiores causas non cõmitti causidicis pauperibus: licet sint diserti. Est enim sensus: Quando licet Basilo deducere matrem: idest agere causam difficilem: ubi maxime sit iudicum miseratio captanda per multas matris lachrymas: idest mulieris uiduæ, cuius filij circumueniantur. ¶ Quis ferat: licet, inquit, sit causidicus disertissimus, tamen quia pauper est, non auditur a iudicibus, non conducitur a litigantibus. ¶ Bene dicentem: diserte dicentem. unde Rhetoricen dicimus esse bene dicendi scientiam: idest bene loquendi. Nam cum orator sit uir bonus: necesse est semper bene: hoc est recte dicat: cum bene dicere non possit (auctore Quintiliano in secundo) nisi bonus, ut bene dicere ad mores referat. alij uero ad præcepta artis: hoc est loqui secundum artis præcepta. Est enim bene dicere secundum Ciceronem in oratore, scienter, & perite, & ornate dicere. ¶ Accipiat te: sensus est: Si uis, inquit, agendo causas lucrari: fac petas Galliam, aut Africam ubi magnis patroni præmijs afficiuntur. ¶ Declamare doces: miseretur rhetorum, qui adolescentulos per declamationes exerceant **Declamatio** summo cum labore, & modico emolumento. Est enim declamatio (ut inquit Quintilianus libr. 10.) forensium actionum meditatio. Nam in scholis ponebantur certa quædam discipulis, quæ themata dicimus: quibus sic exercebantur: ut domestica illa exercitatione ad ueras litium causas instructiores descenderent. Declamationes ante Ciceronem (ut scribit Seneca) uocabant thesis: deinde controuersias & nominarunt, & declamationes. Est enim ordo: Tu doctes Vecti expositiue pectora ferrea: id est patientissima declamare. est autem interposita acclamatio in nimiam patientiam rhetoris qui quotidie tot adolescentes & doceat, & audiat. ¶ Nam quæcunque sedens: ratio quare sit patientissimus. ¶ Sedens legerat: scilicet e classis puerorum. ¶ Classis numerosa: scilicet puerorum declamantium ordo. **Classis** Classis autem dicebatur (ut ostendit Quintilianus libro primo) discipulorum multitudo, quibus in ordinem distributis præceptores secundum ingenij uires ordinem dicendi dabant. & ita superiore loco quisq; declamabat: ut precedere profectu uidebatur illic ingens palmæ contentio: ducere uero classem multo pulcherimum. Nec de hoc semel decretũ erat, tricesimus dies reddebat uicto certaminis potestatem. ¶ Cum perimit: tunc, inquit, sunt ferrea & patientissime pectora: cum classis numerosa perimit sæuos tyrannos .i. cum audis discipulos se declamationibus exercentes: quibus tyrannorum cædes continentur. Crãbe repetita: Angelus Politianus uir ætate nostra sine controuersia graphice eruditus contendit Crambe legendum esse: expressumq; esse a Iuuenale adagium illud græcum δὶς κράμβη θάνατος: quo significatur bis positã Crãben mortem esse: est enim Crambe (ut ostendit Pli.) genus brassicę ut fastidium: uidelicet sæpius repetitæ controuersiæ denotaret: cũ uulgo quoq; recalfacta brassica iam in prouerbium fastidij concesserit: erit ergo dictum per prouerbium: Declamatio sępe repetita fastidio præceptores conficit. Quod sane prouerbium usurpari potest: ubi aliquid sæpe repetitum nobis fastidium gignit.

¶ VT redeant ueteres & cætera. Probat magnis sumptibus Romę lucrari oportere: immo sępe lucrum excedentibus. Cum ne optimo quidem oratori, qualis erat Marcus Cicero quisquam ducentos nummos dederit nisi plus in annulis & seruis expenderit. Ordo est: Demus ut ueteres oratores redeãt, qui longe peritiores erãt, quam nunc sint. nemo dederit Ciceroni ducentos nummos. Sunt qui uelint ordinem esse: Nemo dederit Ciceroni ducentos nummos ad hoc: ut ueteres redeant: sed non quadrat constructio argumento quia iam ponunt Ciceronem esse. dic ergo ut prius: Nemo dederit Ciceroni ducentos nummos: nisi annulus ingens: idest ualde magnus. refulserit: id est resplenduerit in digitis eius. is qui litigat: idest contendit & litem habet in iudicio. respicit: idest attendit primum hoc quod sequitur. an octo serui: scilicet qui ferant lecticam tuam sunt supple tibi: idest an habeas lecticam ab octo seruis ferendam: cum mediocrium a sex: pauperiorum a quatuor ferantur. & an sint decem comites: idest tecum ad seruitium tuum euntes post te. an sella sit tibi in qua pompose sedeas. potest intelligi de sella in foro posita: ad quam scalis ascendebant. unde prius: Viridis scalarum gloria palmæ. an togati: idest clientes & salutatores sint tibi ante pedes: id est a parte anteriore euntes. quapropter ante ambulones dicuntur. Solent enim domini in medio anteambulonum: id est præcedentium. & comitum: id est insequentium uehi in lecticis. Et quia ad pompam litigaturi aspectant. ideo Paulus causidicus ille agebat: idest dicebat causas. sardonyce: idest tali gemma conducta. atq; pro &. agebat ideo: idest canus. pro maiori pretio quam Cossus: idest alius causidicus. qui gemmam non habebat in annulo. & supple quam Basilus facundia: idest promptitudo bene loquendi. supple: id est reputatur esse rara. in panno: idest ueste. tenui: idest paupere & uili. Quando licet: idest permissum est. Basilo deducere: idest senatum coram iudicibus & patribus conscriptis ducere. matrem supple rei potius, quam suam flentem, ut lachrymis suis miserationem mereatur. quod nõ fit nisi in arduis admodum causis: ubi periculum uitæ agitur: hoc est igitur quando committitur Basilo quantumuis facundo. sed pauperi causidico: causa ardua in qua cum de uita agatur: prosit matrem flentem deducere: quasi dicat rarissime, aut nunquam. Quis ferat: idest patiatur **ASCen.**

tur. Basilum pauperem illum causidicum, dicentem: idest orantem bene: quasi dicat nemo. Gallia & Africa quæ tunc erant prouinciæ Romanorum: & utraq; nutricula causidicorum: quæ nutriuerit. s. non genuerit: sed Romanos illuc missos: ut coram prouincialibus causas dicant: frequenti exercitatione erudierit. accipiat te si placuit mercedem imponere linguæ: id est si uis lucrari dicendo causas, proficiscere ad Galliam, & Africã. utraq; enim litigiosa est etiam hodie. Declamare doces. Cũ misera sit conditio causidicorum: miseriorem esse docet rhetorum, qui causidicos & oratores cęteros docent: usq; adeo ut ferrea uideatur habere pectora quisquis aut grammaticem, aut rhetoricem docere ausus sit. Nã qui rem difficillimam, aut periculosissimam attentare audent: ferrea habẽt pectora: ut qui primus nauigauit apud Horat. dicentem in primo carminum: Illi robur & æs triplex Circum pectus erat &c. exclamat ergo cõtra Vectiũ & quẽuis similẽ qui declamare docẽt. Declamare aũt ẽ de proposito themate ad utrãq; partem probabiliter argumentari: quod rhetores docebant: sed nõnulli declamatores, quos uulgus prædicatores appellat, dici uolunt: eo quod sæpe in utrãq; partem argumententur: licet alteram doceant. Ordo est: Vecti doces tu declamare. i. in utrãq; partem de quacunq; causa argumentari: quod rhetorum officium est. o ferrea idest o durissima pectora. tu qui talia sufferre potes. Calderinus uult ut sit genitiui casus sic: Tu docet declamare o ferrea pectora Vectij. mihi placet in uocatiuo construi. cum: idest quando. classis: idest schola & congregatio scolasticorum uni rei uacantium. numerosa idest in magno numero constituta. perimit: idest perimendos probat declamãdo: scilicet sæuos tyrannos: idest crudeles uiros regnũ per uiolentium occupantes. quod thema omnium uulgatissimum erat. Classes olim (ut docet Liuius) inter milites romanos quinque erant. erat autem cõgregatio ad unum officium uocatorum: quia autem discipuli tyrones: idest noui milites literarum sunt: ideo eorum congregationes quæ loca quidam uocant, classes dicuntur. Nihil dico de quibusdam, qui exposuerunt sic: Cum classis numerosa permittit sæuos tyrannos: idest rhetores & ludi magistros. qui (ut Martialis docet) ferulas pro sceptris habent. unde tyranni a crudelitate feriendi dicti sint: uel quia Dionysius tyrannus Siciliæ ludi magister effectus est. quid enim hæc ad sententiam poetæ: profecto eiusmodi sunt commenta qualia Politianus capite. 33. Dominium de Crambe afferre docet. uidentur autem inducti ad talem ordinem construendum: propter illud nam: quod sequitur. quod referunt ad uerbum perimit. ut sit: Perimit inquam tyrannos: idest occidit præceptores sæuos. nam pro quia. quæcunq; &c. cum potius referatur ad illud: O ferrea pectora Vecti: Cum perimit. Nam ordo est (ut dixi) O ferrea pectora tua Vecti, quę non rumpuntur tunc præcipue dum numerosa classis scholasticorum perimit sæuos tyrannos. probat uerisimiliter ipsos esse perimendos. nam quæcunq; ea classis sedens sub præceptore legerat modo dictata a magistro: eadem ipsa stans ante magistrum. proferet: idest pronũciabit: quod ineruditorum est: quæ nondum ipsi conficiebant declamationes: sed confectas a præceptoribus debite pronunciare discebantur. unde addit. & ipsa classis numerosa cantabit: idest concinne pronunciabit eadem sup. dictata magistri de tyrannis occidendis. atque ijsdem uersibus: idest comatis & periodis: hoc est eodem numero uerborum pausando & distinguendo. & ita Crambe repetita idest eadem declamatio toties a diuersis recitata. occidit miseros magistros sicut Crambe: idest brassica amarior sæpe recocta, & reposita miseris ea uescentibus: quasi mors est. sicut. 4. Regu. 4. propter

Declamare

Quis color, & quod sit causæ genus, atq; ubi summa
Quæstio, quæ ueniant diuersa parte sagittæ.
Nosse uolunt omnes. mercedem soluere nemo,
Mercedem appellas, quid enim scio? culpa docẽtis
Scilicet arguitur, quod læua in parte mamillæ
Nil salit arcadico iuueni, cuius mihi sexta
Quaq; die miserum dirus caput Hannibal implet.
Quicquid idest, de quo deliberat, an petat urbem
A Cannis, an post nimbos, & fulmina cautus
Circumagat madidas a tempestate cohortes,
Quãtum uis stipulare, & protinus accipe, quod do,
Vt toties illum pater audiat, ast alii sex,
Et plures uno conclamant ore sophistæ,
Et ueras agitant lites raptore relicto,
Fusa uenena silent, malus, ingratusq; maritus,
Et quæ iam ueteres sanant mortaria cæcos.
Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra mouebunt
Consilia, & uitæ diuersum iter ingreditur
Ad pugnam qui rhetorica descendit ab umbra
Summula ne pereat, qua uilis tessera uenit
Frumenti. quippe hæc merces lautissima, tenta
Chrysogonus quanti doceat, uel Pollio quanti
Lautorum pueros artem scindens Theodori.

amaritudinem dictionis clamatũ est: Mors in olla uir Dei. unde gręcum, inquit Politianus, prouerbium est: dis Crambe athanatos: idest bis Crambe mors supple est, quasi qui bis eandem decoctionem herbarum amarusculorum comedit: ita excrucietur: ut qui moritur unde non est hic Crambe nomen declamationis a loco sumptum sed brassicæ: quo utitur poeta: ea figura, qua rem pro similitudine rei usurpare poetæ solent: sicut enim in. 1. Satyra: Actoris Arũci spolium posuit pro similitudine inter spolium Actoris, & speculum Othonis: quia utramq; pro re gloriosa auferebat: ita hic Crãbẽ pponit similitudine q̃ est inter Cramben sæpe antepositã & declamatationem eandem toties repetitam: quia utraq; enecat & occidit tædio. Male mereberis de me lector, si prolixitati meæ irasceris, doceo enim rudes, qui uix hęc intelligent scio. Omnes uolunt nosse: id est cognoscere.

¶ QVIS color: ordo est: Omnes uolunt nosce quis color, & quod sit genus causæ & cæter. ¶ Quis color: uolunt, inquit, discipuli noscere omnia quæ pertineant ad declamationum exercitationem, & quis sit color qui in declamationibus quæritur. de quo superius disseruimus: Dic Quintiliane colorem: hoc est quæ sit ratio excusans factũ. Nam color (ut diximus ante) est ratio quæ factũ excusat. ut Orestes cum fatetur se occidisse matrem, nisi attulerit facti rationẽ, peruertit defensionem: ergo affert rationem, quæ nisi intercederet, ne causa quidem esset. Illa enim, inquit, patrem meum occiderat: ergo ratio ea est quæ continet defensionem sine qua causa non consisteret. Inuenta ratione, firmamentum quærendum est. i. quod accusationem continet, & quod affertur contra rationem defensionis hoc modo. Cum usus fuerit Orestes ratione hoc pacto, iure occidi: illa enim patrem meum occiderat. utetur firmamento accusator hoc modo. Sed non abs te occidi, neq; indemnatam pœnas pendere oportuit. Ex ratione defensionis, & ex firmamento accusationis iudicij quæstio nascatur oportet, quam iudicationem appellamus. Cum ergo poeta ait: Quis color: intelligit quæ ratio sit rei. Cum ait: Quę ueniant diuersa parte sagittæ: firmamentum intelligit: quod affertur contra rationem defensionis. quod ideo appellat sagittas: quod eo quasi acutis sagittis reus urgeatur. ¶ Genus causæ: an demonstratiuum, an deliberatiuum, an iudiciale, aut causæ genus honestum, turpe, dubium, humile admirabile. Causa autem est (ut finit Apollodorus) negocium omnibus suis partibus spectans ad questionem: aut causa negocium: cuius finis est controuersia. ¶ Sũma quæstio: in causa plures possunt esse quæstiones: sed summa illa appellatur: unde summus nascitur status, & in qua res maxime uertitur: quam aliqui (auctore Fabio) generalem quæstionem, uel caput generale appellauerunt. ¶ Quæ sagittæ: sumptum a sagittarijs: idest quod sit firmamentum: quod ab accusatore affertur (ut diximus) ad euertandam rationem defensionis: aut reuera intelligit firmissima argumenta, grauissimasq; accusationes. ut illud: Nunc etiam audes in horum conspectum uenire proditor patriæ: proditor in quam patrię uenire audes in horum conspectum. Vehementer enim aduersarium urget, feritq; quasi aliquod telum sæpius percutiat in eãdem partem corporis. ¶ Mercedem appellas: uerba sunt poetæ ad rhetorem: id est si laboris tui mercedem petis, discipulus respondet: Quid scio? ¶ Culpa docentis Scilicet: statim, inquit, accusatur magister cum ad discendum tardus sit discipulus: ideo ironicos pronunciatur. ¶ In læua parte ubi sedes est cordis, unde omnis est intellectus. nam (ut auctor est Plinius libro undecimo) cor homini est tantum infra læuam papillam, cum in cæteris animalibus in medio pectore sit. ¶ Nil salit: nihil sapientiæ sit.

IOAN. BRIT.

Causa

Nam

Nam nonnulli philosophorum in corde (ut scribit Fulgentius) sa-
pientiam esse dixerunt. Sed hoc uerbo falit ad id respexit, quod cor-
di præcipuus est calor, & palpitatio. Nam (ut scribit Aristoteles de
natura animalium) cor homini animalium uni palpitat: quia homo
solus spe rei futuræ, expectationeq; moueat. ¶ Arcadio iuueni: id-
est tardo, & asinino. Nã in Arcadia optimi progenerantur: ut apud
Persium docuimus illic: Vt Arcadiæ pecuaria rudere credas. quod
alij sentiant iuueni arcadico: id est nobili: quod Romani ab Euan-
dro rege Arcadiæ originem duxerint, proindeq; in testimonium
originis antiquæ in calceis Lunam gestarẽt (ut docet Plutarchus)
non probo. hinc enim exit indignatio: quod inique præceptor ac-
cusetur: cum asinus doceri nequeat: quasi in potestate præceptoris
sic etiam tardo, & asino uirtutis cognitionem ingerere. Sicq; poe-
ta ostendit sterilia nullo labore uinci. Possumus etiam & melius per
iuuenem arcadicum intelligere, rudem & imperitum. Constat enim
Arcades rudes esse & agrestes, unde Philostratus libro octauo sic
scribit: Non enim exteris Græcis sapientiores sunt Arcades: ut ali-
quid plusquam alij in extis ostendant: immo uero rudes sunt, atq;
agrestes, & suibus simillimi: cum ob alia multa, tamen quod arbo-
rum fructibus ut plurimum turgent. unde prouerbiũ est apud græ-
cos ἀρκαδικὸν βλάστημα: idest arcadicum germen. ¶ Sexta Quaq; die
dirus Hannibal implet caput miserum: ordo est: Cuius Hannibal
dirus implet mihi caput sexta quaq; die, quicquid id est, de quo de-
liberat. ut sit sensus: Cuius suasoria de Hannibale sexta quaq; die
mihi non sine magna animi molestia & fastidio audienda est. Nam
in scholis rhetorum præter declamationes controuersias, suasoriæ
quoq; proponebantur discipulis, in quibus se exercerent. Talis er-
go suasoria erat de Hannibale. Deliberat Hannibal an post uicto-
riam Cannensem ducat exercitum ad urbem, Maherbale præfecto
equitum suadente, pollicenteq; ei cœnam in Capitolio die quinto.
Et an relicta urbe, quam armis premebat, reducat copias in Appu-
liam, repulsus bis ab imbre, cum esset ad tertium lapidem. ¶ Circum
agat: idest reducat. Silius: Cunctantem & uana minantem Circū-
agit, castrisq; ducem succedere cogit. ¶ A tempestate: nam duplici
tempestate cum iam ad tertium lapidem exercitum duxisset, repul-
Stipulare sus est ut scribit Liuius. ¶ Quantum uis stipulare: uerba sunt dispen-
satoris discipulum præceptori tradentis: idest pete & roga Columel-
Stipulatio la: Fœnoris tui Siluine, quod stipulanti spoponderam, tibi reliquã
pensiunculam percipe: unde & stipulatio est uerborum conceptio:
quibus is qui interrogatur, daturum, facturumue id quod interro-
gatus est respondet: ut das ne capram sanam? do. ¶ Protinus acci-
pe quod do: idest tantum cape quantum tecum paciscor, & quan-
tum teneor dare ex conuentione nostra. ¶ Vt toties illum: accede-
bant enim patres ad magistros, cum filij in scholis declamarent.
Persius: Atq; oculos memini tingebam paruus oliuo: Grandia si
nollem morituri uerba Catonis Discere: ab insano multum laudan-
da magistro: Quę pater adductis sudans audiret amicis. Audieban-
tur autem certis diebus: modo dixit poeta: Quaq; die sexta. unde
ita Quintilianus in decimo: Obstat huic frequens turba discipu-
lorum & consuetudo classium certis diebus audiendarum: non ni-
hil etiam persuasio patrum numerantium potius declamationes,
quam æstimantium. ¶ Ast alij sex Et plures: hæc a poeta cum indi-
gnatione & miseratione quadam proferuntur: ut sit sensus: Grauis
pfecto labor est, exigua aũt merces docẽtiũ declamare. & multi tñ
id muneris obeunt. uerum multi alij ex ijs intelligentes in huiusmo-
di munere docendi tenuem esse quæstum relictis declamationibus
quę in scholis & locis priuatis exercebantur: in forum descendunt:
ubi agant ueras causas: sed melius, inquit poeta, sibi consulerent,
si alium uiuendi tramitem ingrederentur. ¶ Alij sex Et plures: id est
Sophistę multi. ¶ Sophistæ: Sophistæ apud antiquos idem fuere qui rhetores
& declamatores dicuntur. uerum postea cœpti sunt dici, qui artem
deceptoriam, quæ sophistice dicitur, exercen. unde & Boetius inter-
pretatur sophisticen cauillatoriam. Quintil. lib. 11. ostendit & anti-
sophistas declamatores fuisse his uerbis: Vrbane Flauius Virginius
interrogauit de quodam suo antisophista: quot millia passuum de-
clamasset. Antisophistæ autem dicuntur inter se concertantes. no-
men compositum ex ἀντὶ. quod est contra: & σοφιστής. Cice in aca-
demicis ait: Sophistas appellari, qui ostentationis, aut quęstus cau-
sa philosophantur qui fallacibus conclusionibus utuntur. unde so-
phismata (eo auctore) fallaces conclusiunculæ appellantur: cui ita
astipulatur Plato in libro qui inscribitur Sophista: Sophista, inquit,
est qui in sermonibus contradicere sibi ipsi disputantem cogit: qui
& ironici pars est ab imitatore opinoso ueniens: phantistici item ge-
neris ab imaginaria facultate profluens: non diuinæ, sed humanæ
effectionis determinata progeniens: ex eorumq; numero, qui uer-
bis quasi quibusdam præstigijs mirum in modum decipiunt audi-
tores: Idem in eodem ait: Sophista pręstigiator, & imitator quidam
est dicendus. unus quidem est ex ijs, qui allucinationibus & præsti-
gijs fallunt. ¶ Vno ore: uno modo: cum omnes idem agunt: ut con-
ferant se ad agendas ueras causa. ¶ Raptore relicto. i. declamatio-
ne omissa de raptore. i. stupratore. Nam in scholis talis proponeba-
tur declamatio Rapta raptoris aut nuptias indotatas, aut mortem
optet. una nocte quidam duas rapuit: altera mortem optat, altera
nuptias. Hanc tractat Seneca in. 1. declamationum. Item alia est
declamatio: Rapta raptoris mortem, aut indotatas nuptias optet.
Rapta producta nuptias optauit. Iuuenis raptorem se negauit. Cõ-
uictus est, illa mortem petijt, raptor contradicit. ¶ Fusa uenena si-
lent. i. declamatio omittitur: ubi actio est ueneficij: qualis septima
est declamatio apud Senecam libr. 3. de ueneno dato filio furenti:
quæ sic incipit. Filio furenti, & sua membra lanianti pater uenenũ
dedit. Accusatur ab uxore malę tractationis, unde sequitur malus
ingratusq; maritus. potest etiam ingratus maritus ita exponi: ut in-
telligamus aliam declamationem: quæ est huiusmodi: Torta a ty-
ranno uxor, nũquid de uiri tyrannicidio sciret. perseuerauit negare:
postea eius maritus tyrannum occidit. Intra quinquennium non
parientem nomine sterilitatis dimisit, agit illa ingrati. ¶ Et mortaria
subaudi a superiore silent. i. declamatio ommittitur filij conteren-
tis in mortario medicamenta ad sanando cæci patris oculos: quæ
nouerca uenena esse dixit: & pater credidit: testamentumq; muta-
uit. Ait ergo poeta tales declamationes a sophistis relinqui. & ueras
causas agi. ¶ Dabit sibi rudẽ: imponet sibi finẽ agendi causas in fo- Rudis
ro. est autem rudis uirga, qua donabantur gladiatores: cum missio-
nem artis impetrabant. auctor Priscianus. Horat. Spectatum satis
& donatum iam ruda quæris Mecœnas iterum antiquo me inclu-
dere ludo. Et supra: Accepta rude cœpisset Veiento uideri. Oui. Et
me donari iam rude tempus erat. Eiusdem fit mentio apud Cice. in
secunda Antonianarum: Tam bonus gladiator rudem tam cito ac-
cœpisti. inde Rudiarij, qui artis gladiatoriæ impetrarunt. quo uoca-
bulo utitur Tranquillus in Tiberio. Rudem tamen Cato in re rusti-
ca generaliter capit pro uirga. ut illic: Duabus rudibus uersato. in-
de per diminutionem rudicula. ¶ Diuersum: contrarium superiori.
¶ Ab umbra rhetorica: a declamationibus, quæ in scholis agũtur.
¶ Ad pugnam: ad uerum certamen. i. ad ueras lites, & causas foren-
ses. ¶ Summula ne pereat: hæc uidetur esse ratio, quare in forum de-
scendat ad agendas ueras causas: ne summa. s. & census decrescat
propter quem tesseram habuit frumentariam. appeteret tesserã da- Tessera
ri consueuisse pro qualitate census, dabatur autem populo pro tes-
seram frumentum. Tranquil. in Augusto: Ac ne plebs frumẽtatio-
num causa frequentius a negocijs auocaretur, ter in anno quater-
norum mensium tesseras dare destinauit. Dabantur & pecuniæ per
tesseras. Tranquil. in eodem: Frumentumq; in annonæ difficulta-
tibus sæpe leuissimo, interdum nullo pretio uiritim admensus est,
tesserasq; nummarias duplicauit. Tessera etiam erat pręceptum du-
cis, quò uel ad aliquod opus, uel ad bellum mouebatur. Vegetius
auctor lib. 6. ca. 7. Virg. It bello tessera signum. ¶ Quippe hæc mer-
ces lautissima: ironice. i. hæc est merces amplissima quæ datur Ro-
mæ. ¶ Tenta Chrysogonus quanti doceat: inquire, & inuestiga quã-
ti citharędi filios nobilium doceant fidibus. ut ostendat longe ube-
rius esse citharędorum lucrum, q̃ sophistarum & causidicorum. Sic
igitur poeta sui temporis cæcitatem & stultitiam notat: cum studia
literarum arti musicæ postponantur: paruoq; in pretio habeantur
quod & Martialis notat libro. 5. Artes discere uult pecuniosas:
Fac discat citharœdos, aut choraulas. ¶ Chrysogonus: de hoc &
Saty. 6. Chrysogonum cantare uetent. fuit enim citharœdus. ¶ Pol-
lio: de eo illic diximus: An Capitolinam deberet Pollio quercum.
est autem nomen citharœdi. ostendit igitur citharœdos maiorem
ex laboribus suis mercedem consequi, q̃ rhetores. Tenta igitur ait
. i. si tentare uolueris: inuenies eorũ mercedem esse maiorem. ¶ Pue-
ros lautorum: filios diuitum, & primorum. ¶ Scindens lacerans & Scindere
deridens. nam Pollio, inquit, deridet artem Rhetoricam: cum plus
ipse lucretur in arte sua. Scindere enim est contumelia uerborum
lacerare. Tranquillus in Augusto: Antonio honorifice salutato
Augustum sæuissimo conuicio coram proscinderunt. ¶ Theodo-
ri: hic est de quo Quintilianus sic lib. tertio: Theodorus Gadareus
qui se dici maluit Rhodiũ, quem studiose cũ in ea insulam secessisset,
dicitur Tiberius audiuisse. de hoc meminit & Tranquillus in Ti-

Balnea sexcentis,& pluris porticus,in qua
Gestetur dominus quoties pluit,an ne serenum
Expectet?spargatq; luto iumenta recenti?
Hic potius.namq; hic mundæ nitet vngula mulæ.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat,& algentem rapiat cœnatio Solem.
Quanticunq; domus,veniet qui fercula docte
Componit,veniet qui pulmentaria condit.
Hos inter sumptus sestertia Quintiliano
Vt multum duo sufficient,res nulla minoris
Constabit patri,q̃ filius.vnde igitur tot
Quintilianus habet saltus?exempla nouorum
Fatorum transi,felix,& pulcher,& acer,
Felix,& sapiens,& nobilis,& generosus
Appositam nigræ Lunam subtexit alutæ,
Felix,orator quoq; maximus;& iaculator.
Et si perfrixit,cantat bene.distat enim,quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere uagitus,& adhuc a matre rubentem.
Si Fortuna volet,fies de rhetore consul,
Si volet hæc eadem,fies de consule rhetor.
Ventidius quid enī?quid Tullius?an ne aliud,q̃
Sidus,& occulti miranda potentia fati?
Seruis regna dabunt,captiuis fata triumphos,
Felix ille tamen,coruo quoq; rarior albo.
Pœnituit multos vanæ,sterilisq; cathedræ,
Sicut Thrasymachi probat exitus,atq; Secundi
Carinatis,& hunc inopem vidistis Athenæ
Nil præter gelidas ausæ conferre cicutas.

berio. docuit autem Rhodi pręcepta rhetorices per id tempus, quo Tiberius Rhodum secessit ubi circa scholas & auditoria professorum assiduus fuit, & in primis Theodorum audiuit. Gadareus autem dictus est a Gadaribus ciuitate Syriæ, quam Iudæi sibi uendicarūt. Vnde & Strabo cum de Gadaribus loqueretur ait: Hinc fuit Theodorus orator, qui ętate nostra uiguit. Strabo autem scribit se temporibus Tiberij floruisse. *(Gadares)*

Theodori etiam cuiusdam Gadarei meminit & Iosephus libro primo belli Iudaici. Incertum autem an hunc intelligat. Nicetes & Hibracas & Theodorus & Plusio nobilissimi artis rhetoricæ græci præceptores habiti sunt. quo tēpore Augustus bellum gessit aduersus Antonium & Cleopatrā. Eusebius auctor.

(ASCen.) ℭ QVIS color: idest quę ratio sit afferenda reo ad recusandum depellendi criminis causa. & quod sit genus causæ an demonstratiuum: an deliberatiuum: an iudiciale. triplex enim esse Cice. docet. atq; ubi: idest in quo. consistit supple summa quæstio: idest status, an: scilicet in coniectura: an in diffinitione: an in æquitate. & quę sagittæ: idest quę obiectiones, aut responsiones acres ueniant a parte diuersa: idest colligatoris. Manci. de firmamēto exponit: sed nemo uult sup. soluere mercedem. i. pretium laboris. Quod uerbum uidetur esse præceptoris ad discipulum, unde respōdet unus discipulorum Appellas tu mercedem. i. pretiū quod meruisti: quasi dicat id iniquissime facis. quid enim scio: quasi dicat nihil. Si ergo nihil me docuisti, nihil meruisti: & ita nihil mercedis tibi debetur. Vnde addit poeta: scilicet. i. quia certe, & per indignationem. culpa docentis. i. doctoris arguitur. i. reprehenditur. Vel sint uerba præceptoris ad discipulum. quod propterea mihi nō displicet: quia statim dicet: Cuius mihi &c. quasi sint uerba rethoris. & illa ordo erit. s. culpa mea docentis. arguitur quia nihil salit sup. tibi iuueni arcadico &c. q. i. ga. nil sup. uiuacis & calidi sanguinis: unde ingenij & animositatis uis est. salit iuueni arcadico. i. asinino magnū cor habenti. multi enim asini & sane magni in Arcadia sunt. nihil autem ad disciplinam asino tardius. in læua parte mamillæ. i. in præcordijs. unde Virg. Geor. 2. Sin has ne possim naturæ accedere partes Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis & cæt. cuius sup. iuuenis Hannibal dirus. i. declamatio de Hannibale, qui dirus erat Romanis. implet mihi: idest cuiuis præceptori caput quaq; sexta die. imperiti dicunt omni sexto die. uel de sex diebus semel, aut uno. Implet inquam audiendo, scilicet quicquid: idest de quocunq; deliberat Hannibal. an petat: id est petere: hoc est adire debeat urbem: uidelicet Romam. a Cannis: idest ab illo uico ubi plurimos Romanos fuderat. an ipse cautus: idest callidus & uafer. circumagat: idest per circuitum reducat cohortes: idest milites suos in cohortes distributos. madidas: idest humidas. a tempestate: idest propter tempestatem pluuiosam. post nimbos & fulmina: idest post imbres quæ ingruerant. O Rhetor inquit poeta. stipulationem pete a me quantum uis, & accipe protinus quod do tibi: quia statim dabo quo petieris. pater discipuli tu audiat illum toties declamantem: quasi dicat tam fastidiosum id erit: ut quauis mercede constituta efficere non queas. Vel sint uerba patris ut sit ordo: Pater discipuli tui ut audiat illum toties declamantem: dicet tibi: stipulare quantum uis. & accipe quod do tibi: hoc est plurima promittet tibi. At: idest sed. sex & plures alij sophistæ: idest rhetoricam docentes. clamant uno ore contra patrem, qui tibi talia promisit: & ipsis itidem promiserat. sed nihil soluerat: & ideo agitant ueras lites idest non fictitias sicut in scholis. & hoc raptore: idest themate de raptore relicto. in scholis, scilicet idest non docent in causa ficta, quo modo contra raptorem uirginum declamandum sit. & uenena fusa sileot: idest non loquuntur illic de causa fictitia alicuius, qui uenenum dicitur infudisse. malus & ingratus maritus: idest declamatio de marito ingrato & male tractante coniugem: ut qui inique percussit, aut exegit eam sup. silet: idest nulla fit de ipso a rhetoricis, siue sophistis mētio. & mortaria: idest declamatio de mortarijs: in quibus filius se contriuisse asserit medicamina: quæ sanant ueteres cæcos: idest oculos patris uetustate cæcutiētis. cum nouerca dicat ea uenena fuisse supple silent. Ego dicit poeta: si nostra consilia mouebūt ipsum rhetorem: ipse dabit sibi rudem idest uirgam: qua habita emeritus sit: idest non amplius tali officio uocās: hoc est dimittet omnino artem rhetoricam. & ingreditur genus uitæ: id est modum uiuendi diuersum sup. a rhetorica professione. is inquam donabit sibi rudem: & ingredietur diuersum genus uitæ: qui ab umbra rhetorica: id est a simulata actione, quę quasi umbratica est descēdit ad pugnam: idest ad ueram actionem: & ad ueram litē. ne summula: idest minima summa pecunię promissæ in mercedem. pereat: idest nō restituatur sibi. qua: scilicet summula. i. pro qua. tessera. i. signum quo certa mēsura, aut certus numerus frumenti ipsum a diuitibus habentibus dabatur: sicut habentibus signum plumbeum canonicorū portio canonica datur. accipitur ergo pro mēsura: ut sit. qua tessera: idest certa & modica mēsura uilis frumenti. uænit: idest uenditur. quippe: quia certe hæc merces, quæ ascendebat ad ualorem tesseræ. erat lautissima: idest lautissimi patris. Tenta. si non credis mihi: conare exposcere supple tantum pro mercede: quanti: id est quanto pretio uel quanta mercede. Chrysogonus: idest fidicen aut citharœdus ille. uel quanti Pollio citharœdus alter scindens: idest annihilans uel irridens artem Theodori. i. rhetoricam, quam Theodorus docuit. doceat pueros lautorum: idest munde & laute uiuentium: quasi dicat id frustra feceris: quia nemo tantum pro eruditione filiorum, quantum pro rebus inutilibus expendit quod in sequentibus docet.

(IO AN. BRIT.) ℭ BALNEA sexcētus: sensus est: Non cunctabūtur diuites Romani & balnea & alia ædificia summis impensis erigere. circa autē filiorū eruditionē erūt parcissimi. Balnea sexcētis. s. sestertius. s. extruūtur a diuitibus: nec eiusmodi parcūt impēsis. Vnde Seneca ad Lucil. At nunc quis est, qui sic lauari sustineat, paup sibi uidetur & sobrius: nisi parietes magnis & pretiosis orbibus refulserūt: nisi Alexandrina marmora numidicis crustis distincta sunt: nisi illis undiq; operosa & in picturę modū uariata circūlitio ptexit: nisi uitro absconditur camera nisi thasius lapis quōdā rex in aliquo. spectaculū tēplo piscinas nostras circūdedit: in q̃s multa sudatione corpora exaniata demittimus: nisi quā argētea epitonia fuderunt: & adhuc plebeias fistulas loquor. Quid cū ad balnea libertinorū peruenero? quantū statuarū? q̃tum columnarū est? nihil sustinentiū, sed in ornamentū positarū impensæ causa? q̃tum aquarū per gradus cum frigore labentium? In qua gestetur dn̄s: tāta erat urbis luxuria: ut porticus haberēt & loca, q̃s gestationes appellauere: in quibus æstiuo, pluuioq; tpe ad amœnitatē, uel gestarēt a seruis, uel ueherēt a iumētis, de q̃bus sic Pli. Iunior ad Caniniū Rufū: Quid agit Euripp⁹ uiridis & gemeus: *(Gestatio)*

quid

quid ſubiectus & feruiens lacus? quid illa mollis & tam frigida ge-
ſtatio? Idem Apollinarem: Ambit hunc ambitio preſſis, uarieque
tonſis uiridibus, incluſa ab ijs geſtatio in modum circi, quæ bu-
xum multiformem huiuſmodi & recêtes manu arbuſculas circuit.
Sidonius de geſtatione ſic meminit: Prædiorum ijs uilla contermi
na. domicilia uicina, quibus interiecta geſtatio laſſat peditem, nec
ſufficit equitaturo. Geſtatio item alia ſignificatione accipitur pro
portione ſcilicet. Seneca in ſecundo libro epiſtolarum: Geſtatio &
corpus non concutit, & ſtudio non efficit: poſſis legere: poſſis di-
ctare: poſſis loqui: poſſis audire. quorum nihil nec ambulatio uetat
fieri &c. ¶ An ne ſerenum Expectet: luxuriæ Romanæ per ironiam
inſultat: debet ne, inquit, ſpectare donec ſerenat, quo minus geſte-
tur. ¶ Hic potius: ſcilicet geſtetur in porticu. ¶ Parte alia magnificen
tiam pariter & luxuriam urbis oſtendit: ubi porticus columnis mar
moreis, & ijs numidicis ædificabantur. M. Lepidus Catulli in con-
ſulatu collega primus omnium (ut ſcribit Plin. libr. 36.) limina ex
numidico marmore in domo poſuit magna reprehenſione. Id au-
tem erat uariatum maculis purpureis. unde Statius in Siluis: Sola
nitet flauis Nomadum deciſa metallis Purpura. ¶ Surgat: ſurgere
Cœnatio uideas. ¶ Cœnatio: locus ubi cœnabant. quod triclinium Græci ap-
pellant. Plini. Iunior: Iunctaque ei quotidiana, amicorumque cœna-
Cœnaculum tio: hoc eſt locus ubi cœnabant. Idem etiam cœnaculum dicebatur
ſed poſtquam (ut ſcribit Varro) in ſuperiore parte domus cœnita-
re cœperunt, ſuperioris domus uniuerſa cœnacula ſunt appellata.
unde in ſequentibus: Raeus uenit in cœnacula miles. ¶ Solem al-
gentem: hoc eſt ut habeat lumen ab Sole hyberno ita, ut poſſit eã
hyberni Solis totus propemodum curſus hilarare. Nam antiqui
pro temporum & regionum qualitate ædificia (ut docent Vitru-
uius, Palladius, & Columella) erigebant: ut feneſtræ æſtiuo tempo-
re ad ſeptentrionem uergerent, Solem auerſarentur: hyberno uero
Solem caperent. unde Plin. Iunior ita ſcribit de domo ſua Nouoco
menſi: Incipit porticus ante medium diem hyberna, inclinato die
æſtiua, hac adeuntur dietæ duæ, quarũ in altera cubicula quatuor,
altera tria: ut circuit Sol, aut Sole utuntur, aut umbra. De poſitione
ædificij ſic Columella in primo: Vrbana rurſus in hybernacula &
æſtiua ſic digeratur: ut ſpectent hyemalis temporis cubicula bru-
malem orientem, cœnationes æquinoctialem occidentem. Rurſus
æſtiua cubilia ſpectent meridiem æquinoctialem, ſed cœnationes
eiuſdem temporis proſpectent hybernum orientem. ¶ Quanticun-
que domus: non minoris, inquit, conducetur coquus, quã domus
extruetur illa marmorea: quaſi dicat in ædificijs extruendis, paran-
diſque coquis & epulis grandem pecuniæ ſummam non uerebun-
tur impendere: ſed magiſtris qualis fuit Quintilianus, exiguam ſa-
ne mercedem dabunt. Nam (ut ſcribit Plin. libro. 9.) coqui triũ-
phorum pretijs parabantur, & coquorũ piſces: nulluſque prope iam
mortalis æſtimabatur pluris, quam qui peritiſſime cenſum domini
mergeret. Coquos autem in ſeruitijs habebant: cum antea eos ex
macello (ut docet Plin.) conducere conſueuiſſent. Liuius de bello
macedonico: Tum coquus uiliſſimum antiquis mancipium & æſti-
matione & uſu in pretio eſſe cœpit: & quod miniſterium fuerat, ars
haberi cœpta. ¶ Pulmentaria: græci uocant obſonia: quæ nos pul-
mentaria a pulte (ut ſcribit Plin.) denominata. qua uice panis mul
Pulmentaria tis annis uſi fuere Romani. ¶ Pulmentaria cõdiat: uerſus eſt hyper
meter ſicut illud Virgilius: Hęc finis fandi ſolio cum Iuppiter aureo.
¶ Hos inter ſumptus: ideſt inter tales ſumptus. ¶ Vt multum: ut ma
gnum pretium. ¶ Vnde igitur tot: uerba poetam interrogantis. Si
romani, inquit, tam parci ſunt erga præceptores: unde igitur Quin
tilianus eſt tam locupletatus? Nam Romæ. xxii. annis rhetoricem
profeſſus eſt, ut ipſe tradidit, primuſque mercedem publicam meruit.
Ex Hiſpania a Galba (auctore Euſebio) ductus eſt, a Mar. lauda-
tur hoc epigrammate: Quintiliane uagæ moderator ſumme iuuen
tæ. Gloria romane Quintiliane togæ &c. ¶ Saltus: tantum ſolt. un-
de Saltuarij, quos nunc camparios uocant. ¶ Exempla tranſi: uer-
ba ſunt poetæ reſpondentis Quintilianum eſſe prętereundum tan
quam unicum felicitatis exemplum: ac ſi dicat nullum alium inuen
tum: qui ex liberalibus ſtudijs ſit locupletatus. ¶ Nouorum fatorum
nouæ felicitatis, quam ipſa fata tribuere Quintiliano, ut eſſet di-
ues. ¶ Felix: beneficio, inquit, fortunæ factum eſt, ut in Quintilia-
no omnia agnoſcerentur, quæ in fortunato homine conueniunt
eſſe. ¶ Felix: quaſi cui fortuna aſpirauerit: quod ter eſt repetitum: ut
latenter innuat tantam felicitatem non tam doctrine, quam fortu-
næ beneficio eſſe aſſequutum. unde ſequitur: Si fortuna uolet. ¶ Pul
cher: iucundus aſpectu: aut politus & mundus: ut ad ſtilum referas.

¶ Acer: ad dicendum. ¶ Sapiens: eruditione multa. ¶ Generoſus: eſt
qui magni & longi eſt generis. ¶ Subtexit Lunam: nobiles Roma-
ni lunatis calceis utebantur. Martialis libro primo: Lunata nuſquã
pellis, & nuſquam toga. Statius in Siluis ad Criſpinum: Primaque
patricia e lauat ueſtigia Luna. Cuius rationẽ Plutarchus in proble-
matis longa diſputatione oſtendit: Quid eſt quod qui nobilitate
præſtare uidentur, Lunulas in calceis ferunt, an (ut dicit Caſtor) ſi Lunati calcei
gnum eſt eius quæ in Luna eſſe dicitur habitationis, & quod poſt mor
tem animæ rurſus Lunam ſub pedibus habebunt, an quod Arcades,
qui cum Euandro in Italiam uenerunt proſelenes appellati, hoc eſt
antelunares, eo calcei genere uterentur. omitto reliqua quæ apud
Plutarchum legi poſſunt. Alij tradunt romanos calceis lunatis eſſe
uſos inſtituente id Numa Pompilio: qui calceis ſenatorum C literã,
quæ centum ſignificat, inſcribi iuſſit: ut per eam ſeſe e numero cen
tum patrum admonerentur. hanc poſtea a ſimilitudine, Lunæ effi-
giem eſſe dixere: & ob id lunatos calceos appellatos. ¶ Nigrę alutę:
nigros fuiſſe calceos ex eo carmine Horatij datur intelligi in Saty-
ris: Nam ut quiſque Inſanus nigris medium impedit crus pellibus.
¶ Alutæ. i. calceo. appellatione alutæ intelligimus omnem pellem Aluta
tenuem, & mollem. ¶ Orator: dicendi peritus. ¶ Iaculator qui argu-
mentis ſuis tanquam telis aduerſarium urgeat. ¶ Et ſi perfrixit, can
tat bene: adeo, inquit, fortuna Quintiliano aſpirauit: ut etſi raucus
eſſet nimio frigore, tamen bene canere diceretur. ¶ Perfrixit: præteri Perfrigere
tum eſt a perfrigeo. illum autem diximus perfrixiſſe, qui nimio fri-
gore ſit factus raucus. Mart. lib. 3. Perfrixiſſe tuas quæſta eſt præfa
tio fauces. ¶ Diſtat: differt. ¶ Quæ ſidera te excipiant. i. qui ſiderum
aſpectus in ortu tibi affulſerit. Creditum enim eſt ex aſtrorum mo-
tu futura cognoſci, & naſcentibus hominibus maliciam uel bonita
tem, felicitatem uel infelicitatem portendi. unde Mathematici horã
partus. i. horoſcopum maxime obſeruant. Suetonius in Auguſto:
Vulgata res eſt P. Nigidium comparata morę cauſa, ut horã quoque
partus acceperit, affirmaſſe dominum terrarum orbi natum. Iouis
autem & Veneris ſidera benigna ſunt naſcentibus, & ſalutaria. Ouid.
Natus eſt infelix (ita Dij uoluere) nec ulla Commoda naſcenti ſtel
la, leuiſue fuit. Non uenus affulſit, non ulla Iuppiter hora. Contra
ſtella Saturni malefica eſt: quibus in ortu irradiauerit. alibi Iuuena.
Hęc tamen ignorat quid ſidus triſte minetur Saturni. Propertius:
Et graue Saturni ſidus in omne caput. ¶ Primos uagitus: primos
ploratus. eſt enim uagitus proprie puerorum infantũ. Ouid. in epi
ſtola Canaces ad Machareum: Vagitus dedit ille miſer, ſenſiſſe pu-
tares. ¶ Rubentem: ob partum recentem. ¶ Si fortuna uolet: Quinti-
lianum (ut diximus) latenter innuit Fortunę magis, quam doctrinę be
neficio eo diuitiarum perueniſſe. Eſt ergo ſenſus: Beneficio Fortu-
næ fieri poſſe, ut ex infima conditione aliquis ad ſupremos hono-
res prouehatur. unde eſt illud Tranquilli de rhetoribus: Magna, in
quit, profeſſorum, atque doctorum profluxit copia: adeoque floruit, ut
nonnulli ex infima fortuna in ordinem ſenatorium, atque ad ſum-
mos honores proceſſerint. uideturque hoc dixiſſe propter Quintilia
num, quem Auſonius ad conſulatum prouectũ fuiſſe oſtendit his
uerbis: Quintilianus conſularia per Clementem ornamenta ſorti-
tus. ¶ De conſule rhetor: id accidit Valerio Liciniano. de quo Plin.
in epiſtola ad Cor. Minutianum ita ſcribit: Audiſtine Valerium Li
cinianum in Sicilia profiteri? nondum te puto audiuiſſe. Eſt enim re
cens nuncius. Prætorius hic modo inter eloquẽtiſſimos cauſarum
actores habeatur: nunc eo decidit, ut exul de ſenatore, Rhetor de
oratore fieret. itaque ipſe i præfatione dixit dolẽter & grauiter: Quos
tibi fortuna ludos facis. Facis enim ex profeſſoribus ſenatores, ex
ſenatoribus profeſſores. ¶ Ventidius quid enim? probat exẽplo Vẽ Vẽtidius
tidij Baſſi, & Seruij Tulli Fortunam magnam habere poteſtatẽ in
homines. Eſt autẽ ordo & ſenſus: Ventidius quid fuit aliud, quam ſidus
.i. qua alia re prouectus eſt ad conſulatum, quam ſiderũ beneficio? Nã
Ventidius Picens fuit genere, & loco humili, quem puerum cũ ma-
tre captum Pompeius Strabo, Magni Pompeij pater Aſculo ſuba-
cto inter cęteros ante currum ſuum triumphans ſinu matris iacen
tem uexit. poſtea cum adoleuiſſet uictum ſibi quæſiuit, comparan-
dis mulis & uehiculis, quæ magiſtratibus prębe="" pręberet, qui ſortiti pro-
uincias forent. unde in amicitiam Cæſaris peruenit mox tribunus
plebis, ac deinde prętor creatus, atque in eo tempore iudicatus eſt a
ſenatu hoſtis cum M. Antonio: poſt uero coniunctis partibus non
priſtinam tantum dignitatem recuperauit, ſed pontificatum, ac de-
inde conſulatum quoque adeptus eſt. Quam rem adeo intoleranter
tulit populus Romanus, ut uulgo per uias urbis uerſiculi perſcri-
berentur: Concurrite omnes augures, aruſpices, portentum inuſi-

tatū conflatum eſt recens. Nam mulos qui fricabat, cōſul factus eſt.
Idem (auctore Plutarcho in uita M. Antonij) orientalibus prouin
cijs præpoſitus a M. Antonio, Parthos in Syriam rūpentes uibus
prælijs fudit: primuſq; de Parthis triumphauit, & morte obita publi
co funere ſepultus eſt. ſ Tullius non de Cice. ſed de Seruio Tullo
intelligit: qui ex ſerua natus in domo Tarquinij Priſci Tanaquilis
aſtutia, regnum poſt interfectum Tarquinium obtinuit. ſ Seruis:
ut Seruio Tullo. ſ Captiuis: ut Ventidio. ſ Fati occulti: non intelle
cti a nobis. ſ Felix ille tamen: cui hoc acciderit, ut ex ſeruo fiat rex,
& ex captiuo conſul & triumphator. ſ Pœnituit: exemplo Thraſy
machi & Secundi Carinatis rhetorum oſtendit infelicia eſſe literas
torum ſtudia: quando eorum laboribus iuſta præmia non reddan
tur. uterq; enim coactus eſt, cum fructum ex ſtudijs non caperent
relinquere artem docendi. Thraſymachus autem fuit Carthaginē
ſis inter Sophiſtas numeratus a Philoſtrato: qui cum rhetoricen cœ
piſſet profiteri, deſtitit ob exiguam mercedem. Conqueritur & Mar
tialis ſtudia liberalia penitus negligi: At crecum pulpita noſtra: Et
ſteriles cathedras baſia ſola crepant. ſ Et hunc: ſcilicet Secundum,
ſicuti uiſus fuit, & Thraſymachus Carthaginenſis inops. De Se
cundo Carinate Tacitus libro quintodecimo ſcribit ſic: Secūdum
Carinatem græca doctrina oretenus exercitum: quodq; animum
non bonis artibus imbuerat. Dion uero ſcribit: Caligulam adeo
inuidum & ſuſpitioſum ad omnia: ut Secundum Carinatem Retho
ra in exilium egerit: q aliquando orationem quandam per exerci
tationem in tyrannos dixiſſet. ſ Nil præter cicutas gelidas: damnat
Athenienſes auaritiæ pariter & inſipientiæ: qui debitis non affice
rent præmijs & honoribus uiros bonos & literatos: innuens ab eis
Socratem etiam tantum philoſophum, qui omni honore honeſtan
dus erat, ſublatum ueneno cicutæ. Eſt autem cicuta (ut docet Pli
nius) publica Athenienſium pœna inuiſa, ſemini, & folijs refrige
ratoria uis, ut epota ſtatim perimat hominem.

ASCen. ſ B A L N E A ſexcentis &c. Vt tetigi docet diuitibus nihil mino
ris eſſe, quam liberorum eruditionem. Si quis minus peritus gram
maticæ artis neſciat rationem latinitatis huiuſmodi: quanti doceat
pluris agebat &c. Sciat omne pretium uenditionis, emptionis, lo
cationis, conductionis, doctrinæ, diſciplinæ, æſtimationis, appre
tiationis, & quoduis ſimile a uerbis regi in ablatiuo: exceptis his q
tuor, tanti, quanti, pluris, & minoris, cum eorum compoſitis, quæ
ſine ſubſtantiuo in ablatiuo poni nolunt: etiam ſi oporteret coniun
ctionem diuerſos caſus copulare: aut in alio caſu reſponderi, quā
interrogatum ſit. & ideo dices: Ego tanti uendo quanti alij, & non
pluris, fortaſſe etiam minoris ego ſex aureis & pluris emi & cætera.
cum ſubſtantiuis autem etiam illa in ablatiuo poni uolunt. ut tan
to pretio emi. minori ſumma uendidi & cætera. Ordo eſt: Balnea
ſupple conſtant diuitibus ſexcentis ſupple nummis. & porticus ſup.
conſtat pluris. porticus dico. i. uia ſtrata ſub tecto: qualis i clauſtris
conſpicitur: ambitum uulgus appellat. in qua dominus. i. diues ille
geſtetur. i. portetur quoties pluit. an ne dominus ſup. expectet. i. ex
pectare debeat. ſerenum. i. ſerenitatem temporis, ut geſtetur. q. d. in
dignum id eſſet. & ut ſpargat luto iumenta trahentia uehiculum.
Et ſi uerba poetæ ſunt: ironia eſt: ſin amici diuitis: illius adulatio. hic
ſup. uehatur potius. i. in porticu, namq; ungulæ mulæ mundæ. i.
non lutoſæ nitet hic. Cœnatio. i. camera ad cœnandum apta. fulta
. i. ſuſtentata. longis. i. altis & prolixis. columnis Numidarum. i. de
marmore numidico factis. ſurgat. i. ædificetur alte in alia parte ha
bitationis illius diuitis. & rapiat. i. auide ad ſe recipiat. Solem algen
tem. i. hybernum, uel iam occidentem. Quanticunq;. i. quantocun
que pretio domus ſup. conſtet. nihilominus ſup. aliquis, qui com
ponit. i. conſtruit. docte. i. ex arte. fercula. i. genera obſoniorum. &
qui condit. i. debito condimento coquit. pulmentaria. i. quæuis ob
ſonia ut pultem decoquenda. duo ſeſtertia. i. quinq; libræ. ſufficiēt
. i. ſatis erunt. ut multum. i. ut res magna & ampla. Quintiliano. i.
optimo rhetori ad erudiendum filium. inter hos ſumptus. i. ubi tot
in alijs rebus expenduntur. Nulla res conſtabit patri minoris. i. mi
nori pretio, quam filius. Contra quod uerbum obijcit diues uel de
fenſor dicens. Si nihil datur ut dicis oratoribus: unde igitur Quin
tilianus rhetor ille notiſſimus habet tot ſaltus. i. loca ſaltantibus fe
ris apta: quæ nimirum ſpatioſa & diuitum ſunt. Reſpondet poeta a
fatis id eſſe: non a beneuolentia diuitum. qui ſi Quintiliano faue
rent: non tot rhetores in paupertate degerent. ſed qui felix eſt: ideſt
fatum benignum habet: inuitis mortalibus plurima conſequetur.
ad quod declarandum plura intermiſcet: concluſurus ibi: Felix ille
tamen, coruo quoq; rarior albo &c. Ordo igitur eſt: O diues uel de
fenſor diuitis, qui Quintiliani diuitias mihi obijcis. tranſi: ideſt præ
tergredere exempla nouorum. i. magnorum & inauditorum fatorum. i. noli
mihi obijcere unum, quem fata ditarunt. quia felix: ideſt eufortuna
tus quem fata fouent: eſt ſupple: ideſt reputatur & habetur. &: ideſt
pariter. pulcher. ideſt decorus in membris. & acer: ideſt ſtrenuus in
animo. & hæc ſunt bona naturæ. Felix: ideſt is, qui felix eſt. eſt &:
ideſt pariter. ſapiens & nobilis & generoſus. & ſubtexit: ideſt ſubſuit
alutæ nigræ: ideſt calceo nigro, qui ingenuorum eſt. Lunam: ideſt
formam Lunæ oppoſitam. quod nobilium eſt & pompoſorum: quæ
ſunt bona fortunæ. Felix: ideſt qui eufortunatus eſt: & felici ſidere
natus. eſt quoq;: ideſt etiam maximus orator. & iaculator: ideſt ar
gumentatur, dialecticus, aut ſophiſta. etſi: ideſt quamuis. perfrixit:
ideſt raucus ex frigore effectus eſt. cantat tamen bene: ideſt reputa
tur bene cantare. Sunt qui frico frixi, & fricui in præterito habere
dicant. exponentes ſic: Et ſi felix ille orator, & iaculator perfrixit ſup
ple frontem: ideſt pudorem exuerit. cantat bene: ideſt reputatur opti
mus muſicus, quamuis indecore id facit: ſed prior ſententia placet.
Sunt autem hæc bona ſcientiæ & induſtriæ. Ideo autem felix hæc
omnia obtinet. enim pro quia. quia diſtat: ideſt refert: intereſt. quæ
ſidera excipiant: ideſt egredientem capiant. te incipientem modo
edere: ideſt emittere primos uagitus: ideſt fletus infantiles: quia (ut
Plinius docet in principio ſeptimi libri) a uagitu & lachrymis ui
tam auſpicamur: ideſt incipimus. & rubentem adhuc a matre: ideſt
qualis a matre egreſſus es hoc eſt multum refert, quem horoſcopū
habueris, & qualē faciē cœli in natiuitatis tuę hora. Sed quidē aſtro
logorum eſt approbare: nō noſtrū, ſi ipſi ſidera uiolētiā habere dicāt:
potiſſimū ad fortuita. unde dicit poeta: Si fortuna uolet: tu fies cōſul: q
eſt ſummus magiſtratus Romæ. de rhetore. i. qui fuiſti iā rhetor: ut
Quintilianus. Et ſi eadem ſcilicet hæc Fortuna uolet tu fies rhetor
de conſule: id eſt qui iam fuiſti conſul: ſicut Valerius Licinianus.
hunc ordinem tenet Mancinellus: quo melior Fortuna præcedit: &
nō eſt reprobandus: licet quidā codices e conuerſo penus habeant:
Fies de conſule rhetor. & poſt. De rhetore conſul. Quid enim ſup
ple fuit Ventidius, qui in triumphum, ut captiuus ductus, poſtea
triumphauit. Quid Tullius ſupple fuit: ideſt Marcus Tullius, qui
humili loco natus omnes magiſtratus Romanos geſſit. & primus
patriæ parens appellatus eſt. Mancinellus dicit de Seruio Tullo
potius intelligendū eſſe: qui ex ſeruo ad regnū Ro. peruenit: ſed is
Tullus non Tullius uocatus eſt. dicit enim Virgilius in ſexto: Re
ſideſq; mouebit Tullus in arma uiros. An ne aliud ſupple fuerat
quam ſidus: ideſt ſideris: hoc eſt conſtellationis approbatio: & mi
randa potentia fati occulti: ideſt ignorati a nobis: quaſi dicat: mini
me fata dabunt ſeruis regna: ut Seruio Tullo. & dabunt captiuis
& Ventidio triumphos: ideſt ſummam gloriam, quæ mortalibus a
Romanis conferri poterat. Fatum eſt hoc loco uirtus ſiderum cum Fa
fato: ideſt uoluntate & præordinatione Dei. qui dixit & facta ſunt:
& quæcunq; uoluit fecit. unde a fando deductū eſt. quicquid enim
fatue Deus diffinite futurum, non deerit. Et quia cæli enarrant glo
riam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum: uolunt
aſtrologi fatum ex aſtris poſſe deprehendi: quaſi per aſtra Deus fe
tur. Fatum præterea eſt aliquando mors a Deo præordinata: quæ
ineuitabilis eſt. multa de fato Cicero: multum theologi diſputant:
ſed redeo ad ordinem. Quia ergo felix: ideſt felici ſidere natus. per
uenit ad optata etiam renuentibus mortalibus. ille ſcilicet Quinti
lianus, qui ad diuitias peruenit. tamen: ideſt tametſi. ſi rhetor. eſt ſup
ple felix. ſed eſt ſupple quoq;: ideſt etiam rarior albo coruo: quia ra
riſſimum euenit, aut fato, aut fortuna rhetorem diuitem fieri. & ita
non debebat fatum nouum: id eſt inauditum unius rhetoris obijci
contra id quod dictum eſt: quod nemo daret Quintiliano iam duo
ſeſtertia. Poſſet etiam ordo eſſe: Ille Quintilianus: ſcilicet eſt felix.
& quoq;: ideſt etiam rarior albo coruo. & ita nouum eſt fatum eius
tamen: ideſt quāuis. ipſe ſit felix. pœnituit multos cathedræ in qua
rhetoricen docuerunt uanæ: ideſt inanis & ſterilis: unde nullum fru
ctum conſecuti ſunt. ſicut: ideſt quemadmodum exitus: ideſt finis
Thraſymachi: ideſt illius rhetoris Carthaginenſis: atq; Secundi Ca
rinatis: ideſt illius rhetoris. Athenæ &: ideſt etiam uos non ſolum
Romani: uidiſtis hunc: ſcilicet Carinatem inopem. quia etiam apud
Athenas pauper rhetoricen docuit: uos inquam Athenæ: nil auſæ
conferre philoſophis & rhetoribus præter gelidas cicutas: ideſt fri
gidiſſimæ herbæ ſuccum uenenoſum: quo Socratem in carcere ne
cauerunt. & id in Athenas ſatyrico morſu adijcit poeta. Moris
enim eſt ſatyrici per tranſitum quemq; carpere: quem Horat. ſumo
pere obſeruat.

IOAN. BRIT. ❡ DII maiorum umbris: optat manibus maiorum perpetuā tranquillitatē: qui pceptores nō minus, q̄ parētes coluerit. ¶ Dij. s. date. ¶ Tenuē terrā: sic Mart. Sit tibi terra leuis, molliq; tegaris arena. Ouid. Et senis Anchisæ molliter ossa cubēt: Tibullus ꝯtra: O tu qui Venerē docuisti uēdere primus: Quisquis es īfelix urgeat ossa lapis. ¶ Et in urna ꝑpetuū uer: ꝑpetuos flores. nā intra herbas odoratas ꝯdebatur. ¶ Loco parētis: q summa pietate pceptores uenerati sunt. Seneca ad Luci. Quā uenerationē pceptoribus meis debeo: eandē pceptoribus humani generis, a quibus tāti boni initia fluxerūt. ¶ Metuēs uirgæ: exēplo Achillis ostendit, pceptores esse miro honore colēdos, q cū in Pelio mōte Thessaliæ educaret sub disciplina Chironis Cētauri, summo in honore eū semꝑ habuit, & timuit. unde Oui. in Arte amādi: Creditur annosum ptimuisse senē. Quas Hector sensurus erat poscēte magistro: Verberib⁹ iussas præbuit ille manus. a quo & medēdi & canēdi artē didicit. De hoc plura añ: Recubās sub eodē marmore Chiron. ¶ Cantabat. s. Achilles laudes magistri. ¶ Mōtib⁹ patrijs. i. Thessalicis: ubi fuit Pele⁹ Achillis pater. ¶ Et cui nō tūc erat, ingt, Chirō eiusmodi ut facile de se risū spectātibus posset mouere, tanq̄ caudatus magister. ¶ Citharœdi: Chironis, q (ut dixi) docuit Achillē & musicen & medicinā. de eo nō ulla Higinus. hic herbam inuenit, quæ Chironeū appellatur, sed & aliam quæ Centaurion, omniū morborum remedium ꝑnitentem. de hoc plura in commētans Achilleidos. ¶ Sed Ruffum: nunc autē, ingt, tam longe abest: ut præceptores colantur: ut multi etiam a discipulis uerberentur. ¶ Ruffum qui toties: habet emphasim. q. d. qui contemnendus non erat, utpote Rhetor optimus, qui etiā Cic. eloquentiæ cuiusdam gallicæ dixerit. Nam & alij extitere, qui Cic. ut superfluum notauerint. Brutus (ut auctor est Tacitus in lib. de claris Oratori.) cum elumbem fractum nominauit. Rursus idem auctor est, Cicero, a Caluo male audiuisse, tanq̄ solutum & eneruem. unde sic scribit in declamationibus: Caluus q diu cum Cicerone iniquissimam litem de eloquētiæ principatu habuit &c. ¶ Allobroga. i. gallum, & barbarum. nam Allobroges po-

Dii maiorum vmbris tenuem, & sine pondere terrā,
Spirantesq; crocos, & in vrna perpetuum ver,
Qui præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco. metuens virgæ iam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus. & cui non tunc
Eliceret risum citharœdi cauda magistri?
Sed Ruffum, atq; alios cædit sua quæq; iuuentus,
Ruffum, qui toties Ciceronem allobroga dixit
Quis gremio Enceladi, doctiq; Palæmonis affert,
Quantum grāmaticus meruit labor? & tamē ex hoc
Quodcunq; est (minus est autem q̄ Rhetoris æra,)
Discipuli custos præmordet Acœnitus ipse,
Et quid dispensat, frangit sibi. cede Palæmon,
Et patere inde aliquid decrescere, non aliter, q̄
Institor hybernæ tegetis, niueiq; cadurci
Dummodo non pereat, mediæ quod noctis ab hora
Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sedebat
Qui docet obliquo lanam deducere ferro.
Dummodo non pereat totidem olfecisse lucernas,
Quot stabant pueri, cum totus decolor esset
Flaccus, & hæreret nigro fuligo Maroni.

Allobroges Vienna puli sunt Galliæ, quorum Vienna ciuitas est Metropolis. auctor est Strabo li. 4. ¶ Doctiq; Palæmonis: hic est ille Rhemnius Palæmon Vincentinus grāmaticus, qui (ut scribit Tranquillus de claris grāmaticis) tanta fuit superbia, ut diceret literas secum natas, & secum morituras. M. Varronē porcum literarū appellabat, iactabatq; nomen suum in Bucolicis non temere positum, præsagiente Virg. fore quandoq; omnium poetarum ac poematum iudicē. qui quidē interrogatus quid inter stillam & gutta interesset: gutta inquit stat, & stilla cadit auctor est Eusebius. Eius meminit & Plin. li. 14. ca. 4. ¶ Et tamē ex hoc: licet inquit id modicum sit, quod datur grammatico, tamen ex eo ipse pædagogus aliquid sibi intercipit. & est ordo Et tamē Acœnitus ipse custos discipuli præmordet ex hoc quodcunq; est: reliqua per parenthesim leguntur. ¶ Acœnitus: nomen uidetur esse fictum quod propriam nimiū spectet utilitatē: ab a quod est sine κοινότης cōmunitas. ¶ Custos discipuli: pædagogus. ¶ Frangit sibi: ex solida mercede magistri aliquid sibi præcidet. ¶ Cede Palæmon: uerba sunt Iuuenalis quadam cum miseratione subsannātis defraudantium auaritiam. ut sit: Cede Palæmon de iure tuo, & patere æquo animo si quid tibi incipitur. ¶ Non aliter, q̄: patitur sibi detrahi institor uilis supellectilis. ut accipias tegetis ꝓ tegumēto lecti ad arcēdū frigus hybernū. est enim teges genus straguli. de qua

Institor abunde dictum est in. 5. Satyr. Institor autem (auctore Vulpiano) appellatur ex eo q negocio gerēdo instat: nec multum facit, tabernæ sit præpositus, an cuilibet alij negociationi. nā quicūq; ad emēdum, uendendumue præponitur institor appellatur. eos etiā dicendos placuit Institores quibus uestiarij, uel lintearij dant uestē circūferendā, & distrahēdā. quos uulgo circitores appellamus. Circitores Strabularij quoq; institorū loco habendi sunt. Sed & si tabernarius seruū suū Stabularius peregere mitteret ad merces comparādas, & sibi mittendas, loco institoris habendū scribit Labeo. hinc Institoriæ operæ dicūtur. Trāquillus in Nerone: Parabantur insignes ganeæ, & matronarū institorias operas imitantium. Ouid. Institor ad dominam ueniat discinctus emacem. ¶ Cadurci: utrum stragulo an tegumento lecti. Solēt enim lecti. superne ueluti tētorijs cooperiri uelis eiusmodi cādidis. supra: Violato pœna cadurco. i. lecto, q aut stragulo niueo sternitur, aut superne (ut dixi) uelis cādidis integitur. Sunt .n. Cadurci populi Galliæ, apud quos lini pstātia principatū obtinet in culcitris ob candorē. de quibus in pcedēti Saty. diximus. ¶ Dūmodo ne pereat: uerba Iuuenalis deridentis tam extremā hominum auaritiam. i. dummodo non pereat labor tuus docēdi post mediam noctem: quo tēpore multæ tibi olfaciendæ sunt lucernæ: qđ ꝓ maximo fastidio intelligit. ¶ Ab hora: post horam Ab Pli. in. 7. A cōceptu decimo die dolores capitis. i. post conceptū. de qua particula plura disseruimus in. 1. Saty. illic: Exul ab. 8. Marius bibit. ¶ Mediæ noctis: eo enim tempore pueri ludum literarium petebant. Martia. lib. 9. Quid tibi nobiscū est ludi scelerate magister Infelix pueris, uirginibusq; caput. Nondū cristati rupere silentia galli: Murmure cum sæuo, uerberibusq; tonas. ¶ Flaccus Horat. bene autē Horatiū & Virgilium nominauit. Nam grammaticorum propriū est poetas iterptari. ¶ Decolor: q nimia attrectatione, & fumo lucernarū colorē amittit. ¶ Fuligo: nigrities ea dr̄, q̄ ꝓuenit ex fumo. dicta fuligo q̄si fumigo. Lucernarum fuligo a Pli. dicitur. Fuligo

AS Cen. ❡ DII maiorum umbris. Precatur bona maioribus. i. priscis romanis & græcis, qui præceptores suos non minus q̄ parentes coluerunt. Ordo est: Dij sup. dent. umbris. i. manibus & cineribus maiorum. s. defunctorū terrā tenuē, & sine pondere. i. leuiorem cyppū ut dicit Persius. i. mollem sepulturā: ut in pace requiescāt. & molliter ossa cubent. credebant enim gentiles bene esse manibus, si leuior & florida esset sepultura. & dent crocos. i. flores croci. & perpetuū uer. i. uiriditatem & amœnitatem ueris perpetuā. in urna. i. iuxta bustū ubi urna cinerum combustorum recōditur q. s. maiores uoluerūt præceptorem esse loco sancti parētis: quia animorum nō corporū. uel loco: i. in ueneratione parentis: qui filio sanctus. i. uenerandus, & inuiolabilis esse debet. Achilles magnanimus ille: & formidata tonantis ꝓgenies: metuens uirgæ. i. flagelli pceptoris sui Chironis iustissimi centaurorum: iam tamen grandis effectus cantabat laudes Chironis. iam in patrijs montibus. i. in Thessalia, quæ est patria eius. docet. n. Homerus Achillem inter bellicos sudores etiam præceptoris sui & educatoris Chironis, quē centaurorum idem iustissimū prædicat, laudē decantasse. & cui cauda magistri citharœdi. i. Chironis cētauri, qui inferiorē ptē umbilico tenus equā habuit nō eliceret tūc risum. q. d. cuilibet eliceret. & tamen Achilles eo, q præceptor erat, laudauit eum. sed iuuentus. i. multitudo iuuenum discipulorum cædit. i. percutit Ruffum Rhetorē illū, atq; alios sup. rhetores & grāmaticos. cædit inquā quemq;. i. quemlibet sua. i. quam docendam quisq; habet. Ruffum dico, inquit poeta, cædi a iuuēta: qui per arrogantiam & factionem diceret toties Ciceronem optimum oratorē allobroga. i. Allobrogorum more crasse & inflate loquentem. Sunt enim Allobroges nō lōge a Lugduno Burgūdiæ uersus. Quis gremio &c. Nūc grāmaticorum. i. eorum, qui primas literas docent, miserrimam ostēdit conditionē: ut qui parū mercedis pro multis laboribus: & id quidem non sine interuentu litis obtineant. Ordo est: Quis affert gremio. i. in gremium: quia sedentibus præceptoribus ad gremiū eorū afferunt infantuli pretiū scholasticum. Enceladi, & Palæmonis docti utriusq; grāmatici. tantum sup. q̄tum labor grāmaticus. i. litera-

Rara tamen merces, quæ cognitione tribuni
Non egeat. sed vos sæuas imponite leges,
Vt præceptori verborum regula constet,
Vt legat historias, auctores nouerit omnes
Tanq̃ vngues, digitosq; suos, vt forte rogatus
Dum petit, aut thermas, aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchisæ, nomen, patriamq; nouercæ
Anchemoli, dicat quot Acestes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donauerit vrnas.
Exigite, vt mores teneros ceu pollice ducat,
Vt siquis cæra vultum facit, exigite, vt sit
Et pater ipsius cœtus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. non est leue tot puerorum
Obseruare manus, oculosq; in fine trementes.
Hæc inquit, cures, & cum se verterit annus
Accipe, victori populus quod postulat aurum.

rius:hoc est docendarũ literaȝ meruit.q.d. nemo, & tamen ipse custos discipuli qui grece pœdagogus dicitur. Acœnitus.i.ppriu boni: & non cõmunis amator. ꝑmordet.i.prius abrodit, & diminuit: quasi de crustulis, & is qui dispensat.i.dispensator reru domesticarum diuitis:qui credita recipit, & debita soluit, frãgit priusquã pędagogo.i.pueri ductori det sibi aliquid ex hoc sup. modico. sup. pretio quodcũq; est. minus autem est qđ grãmaticis datur. q̃ sup. sint ęra.i.pretia argentea Rhetoris. o Palæmon peritissime & arrogantissime grãmatice, cede.i. patere te uinci: & patere aliquid decrescere.i. diminui. inde.i. de modica mercede tua. non aliter q̃ patiať sup. de pretio diminui. institor.i. uenditor mercenarius tegetis.i. lodicis. hybernę.i. qua i hyeme utimur (est enim densa ex lana linteis inserta) & pro.i. cadurci.i. uelis niuei.i. albi. dum modo nõ pereat.i. dum aliquid mercedis habeas ex eo q̃ sedisti audiens & docens ab hora mediæ noctis: qua hora nemo existens faber ferrarius: cui mos est mane surgere: quia tarde opari nõ licet: & qua nemo, qui docet deducere.i. attenuare. obliquo ferro.i. hamis qbusdam in tabulis fixis. lanam.i. carptor aut carminator lanaȝ. sedebat. s. tunc cum tu inciperes. dũmodo inquã non pereat olfecisse.i. odoratu pertulisse totidẽ lucernas.i. lampadas: q̃s pueri paupeȝ noctu afferunt. quot pueri stabant ante te dicẽtes dictata. cum.i. quãdo. Flaccus.i. liber Flacci Horatij. esset decolor.i. decoloratus propter fuliginem. & cum fuligo.i. crassa nigredo ex uapore olei ardentis. hęreret Maroni nigro.i. libro eius denigrato.

IOAN. BRIT. ¶ RARA tamẽ merces: licet, inqt, aliqua tibi merces detur. eam tamen non habebis, nisi per litem & strepitum forẽsem. ¶ Cognitione tribuni: iudicis. Nã pro tribuno unũquęq; iudicẽ intelligit. ¶ Sed uos sæuas: cum indignatione & quadam miseratione hæc dicit in magistros, qui multis laboribus & incommodis onerãtur. ex quo, inquit, ipsi nõ possunt his tot incommodis deterreri: quo minus uestros filios doceant: uos eis asperas leges imponite. ¶ Regula uerborum: ut intelligat regulam omnium uerborum. quẽ casum unumquodq; uerbũ regat: quod inter rudimenta grammatices haud minimum est. ¶ Dum petit Thermas: loca calida ad hoc parata: ut sudore toto corpore eliceretur. θερμὸν enim significat calidum. ¶ Nutricẽ Anchisę: sępe enim eiusmodi quæstiones obscurę exigebãtur a grammaticis. unde & Tiberius (auctore Tranquillo) solitus est fatigare grammaticos quęrẽdo: quę fuerit mater Hecubę: qđ Achilli nomen, cũ inter filias Lycomedis latuit habitu muliebri. Nec aũt omnia cõmemorat: quasi quę modicę sint utilitatis: parumq; necessaria. unde est illud Senecę in epistola de studijs liberalibus: Hoc quidem me quęrere, ętate fuerit maior Homerus an Hesiodus, nõ magis ad rẽ pertinet, q̃ scire an minor Hecuba fuerit, q̃ Helena. Quid inquam annos Patrocli & Achillis inquirere ad rem existimas pertinere? ¶ Nouercę Anchemoli: de nouerca Anchemoli Virgil. hæc cecinit: Hinc Stelenum petit, & Rhethi de gente uetusta Anchemolum thalamos ausum incęstare nouercę. scribit Seruius Rhetũ Marrubiorum regem fuisse in Italia: qui Anchemolo filio Casperiam superduxit nouercam quam priuignus stuprauit. quo cognito cum pater eum persequeretur, & ad pœnam uocaret, fugiens ille ad Turnũ se contulit. Anchemoli siue Anchemori cuiusdam ab Hypsiphyle educati mox serpẽtis morsu necati meminit Statius in Thebaide. ¶ Acestes: Crimnisi Siculi fluuij filius fuit ex Segesta Troiana. Vir. Troia Crimiso conceptũ flumine mater, Quẽ genuit. hic in Sicilia imperium tenẽs Æneæ multos cados uini dono dedit. Virg. Vina bonus, quę deide cadis onerat Acestes. ¶ Ducat: fingat, formet. ¶ Pollice: tãquam digito. sumptum est autem de Persio: Et premitur ratione animus, uinciq; laborat, Artificemq; tuo ducit sub pollice uultum. ¶ Ne faciant uicibus: eam pudendã uerbis honestis expressit.i. ne inter se uicibus coeant. ¶ In fine: perpetratæ Veneris. in qua oculi ad angulos retorqueri solent. Virg. Nouimus & qui te transuersa tuentibus hircis. ¶ Hæc inquit cures: hæc sunt, inquit pater,

quæ tibi curanda sunt o magister. ¶ Et cum se uerterit annus: ego hunc locum simpliciter accipiẽdum arbitror.i. cum annus cursum suum perfecerit. nam proprium anni est i seipsum reuerti. Papinius in Siluis. Versumq; domus sibi temperat annũ. Tranquillus in Caligula: Vicies ac septies milies sestertiũ non toto uertente anno absumpsit. Virg. Atq; in sua per uestigia uoluitur annus. Columella: Tacito nam tẽpora gressu Diffugiunt, nulloq; sono conuertitur annus. unde & Ouid. in Meta. appellat annum uoluentem: Iuppiter ex æquo uoluentem diuidit annum. Hora. Inuersum annum appellauit perpetuo (ut est auctor Porphyrio) epitheto, q̃a i se semper uertitur. ut sit sensus Difficilia quidem sunt: quæ tibi o magister imponuntur a parentibus discentiũ: sed finito anno præmium tuum promeritũ non accipies nisi per litem: & qđ populus.i. ipse tribunus magistratus populi iussent tibi uictori dari. ut sic referas ad illud: Rara tamen merces, quę cognitione tribuni Non egeat. Legẽdum hoc est risu satyrico in contẽptũ auaritię sui tẽporis. uerba enim sunt Iuue. dicentis. post labores tuos finito anno accipe mercedem, quam tibi daturus nõ est, nisi per litẽ. Non tñ ignoro tradi a Macro. lib. 2. in somnium Scipionis: Vertentem annum appellari posse, cum astra cuncta ad eandem metã redierint, unde semel profecta sunt. & paulopost inquit: Annus uero q mũdanus uocať, q uere uertẽs ẽ, q̃a ꝯuersione plenæ uniuersitatis efficiť, largissimis sęculis explicať. Et in. 1. saturna. annũ Solis uertẽtẽ noiat. Sed (ut diximus) simplici sẽsus hic locus ẽ accipiẽdus.

ASCen. ¶ RARA tamen. Eandem rẽ continuat docens difficilẽ, & exiguam mercedem ex durissimis laboribus. tamen.i. quãuis. a media nocte doceas. rara sup. est merces: quæ nõ egeat cognitione tribuni.i. quæ soluatur sine coactione tribuni. Sed uos parentes. s. discipulorum imponite pręceptoribus sæuas.i. magnas & difficiles obseruatu leges. ut regula uerborum.i. doctrinę. constet.i. innotescat præceptori. quia uolunt parentes etiam hodie docere præceptores quid doceant. Volunt ergo ut filius legat historias: ut nouerit omnes auctores, tanquam ungues & digitos suos. ut ipse rogatus forte.i. a casu. dum petit.i. aggreditur. intrat aut Thermas.i. cameras calidas: quas stufas Galli uocant. aut balnea Phœbi illius uiri. nisi potius dicamus Thermas esse i domibus. balnea Phœbi in stagnis aut riuis. a Phœbo.i. Sole calefactus. dicat respondens. s. nutricem .i. nomen nutricis. Anchisæ.i. patris Aeneæ. & nomen & patriam nouercæ Anchemoli.i. illius uiri. dicat quot annos Acestes rex Siciliensium: quem Virgilius seniorem dixit: uixerit. & quot urnas uini.i. cados ut Virgilius primo Æneid. dicit siculus. s. Acestes. donauerit Phrygibus.i. Troianis. quę omnia in Virgilio tanguntur: sed non explicantur. sunt autem friuolæ interrogationes. Et exigite.i. exacte poscite: ut pręceptor ducat teneros mores puerorum. ceu.i. tãquam duceret eos pollice ut.i. quemadmodum. quis pollice ducit. si facit uultum.i. effigiem. cera.i. de cera, uel in cera quæ pollici obedit. exigite ut præceptor sit. &.i. etiam. pater ipsius cœtus: nõ solum ut præceptor bonas literas: sed etiã ut pater bonos mores eos docens. ne uidelicet pueri laudant turpia.i. turpiter uel turpes.i. sodomiticos ludos. & ne faciant uicibus.i. uicissim turpitudinẽ illam. Non est leue.i. facile obseruare manus tot puerorum Inspiciendo quid agant & contrectent. & oculos trementes in fine: idest inspicere an habeant oculos trementes, quod signum est peractæ libidinis. Pater aut potius poeta irridens inquit: O præceptor cures hæc: & cum annus se uerterit: idest redierit ad idem principium: quia (ut dicit Virgilius) Redit agricolis labor actus in orbem: Atq; in se sua per uestigia uoluitur annus: hoc est ergo expleto anno. accipe aurum: idest pretium quod populus postulat a præfecto, aut tribuno. tibi uictori: idest uotorum compoti. qui in iudicio patrem uiceris. id est sume has cures: ut in fine anni si conuincere poteris patrem: habeas eam mercedem, quam populus tibi postulauerit a præfecto, aut tribuno: ut ipse tibi persoluat.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SRTYRA OCTAVA.

IN OCTAVAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Stemmata quid ? Hac Satyra eos insectatur, qui aut maiorum gloria, aut falsis fortunæ bonis efferuntur, existimantes ueram inde hominis nobilitatem pendere. docens eam hereditariam non esse: nec a parentibus testamento relinqui: sed unumquemq; uirtutum meritis fieri nobilem. unde illud est Senecæ ad Lucil. Platonem non accepit nobilem philosophia, sed fecit. Hincq; nactus occasionem monet Ponticum, ad quem scribit Satyram, multos extitisse, qui humili loco nati ad summam dignitatem concurrerunt, seq; uirtutis splendore claros nobilesq; fecerunt. contra nonnullos, qui ex claris parentibus orti in aliquod dedecus reuoluti sunt: lucem, quam a maioribus suis acceperant, in tenebras conuertisse: ut sic demum ostendat ueram nobilitatem ex uirtute pendere.

STemmata quid faciũt? quid prodest Pontice longo
Sanguine censeri? pictosq; oñdere uultus
Maiorum? & stantes in curribus Æmilianos?
Et Curios iã dimidios? nasumq; minorem
Coruini, & Galbam auriculis, nasoq; carentem?

Satyra octaua. Stemmata: in atrijs.

IOAN. BRIT. Stemma

STEMMATA: in atrijs Romani imagines maiorum cereas habebãt singulis armarijs dispositas: ut essent imagines, quæ comitarẽtur gẽtilicia funera: semperq; defuncto aliquo totus aderat familiæ eius, qui unq̃ fuerat populus. Stẽmata igit(ut scribit Plin.) lineis discurrebãt ad imagines pictas. Talẽ igit imaginũ ordinẽ antiq stẽma noiauerunt. Trangl. in Nerone: Obiectum est Cassio Lõgino, q in uetere gẽtili stẽmate C. Cassii percussoris Cęsaris imagines retinuisse. Idem in Galba: Impator uero ẽt stẽma in atrio pposuerit quo paternã originẽ ad Iouẽ, maternã ad Pasiphaen Minois uxorẽ referret. Mart. Atria Pisonum stabãt cũ stẽmata toto: Et docti Senecæ ter uenerãda domus. Diuus Hierony. ad Principiã uirginem: Vt exponam stẽmata p cõsules & pfectos ptorio decurrẽtia. Spartia. in uita Cõmodi: Is .n. liber debet oĩa, q̃ ad stẽmata generis spectant continere. Lampri. in Alexãdro Seuero: Et stẽma generis dipinxerat, quo ostẽdebatur genus eius a Metellis descẽdere. Sene. in. iii. de beneficijs. Qui imagines in atrio exponũt, & noĩa familiæ suæ lõgo ordine ac multis illigata flexuris ĩ parte prima ædiũ collocẽt: non noti magis, q̃ nobiles sunt: q stẽmata p statuis acciperẽtur, nõ pbo. Nã cum Tranqllus scribat in ueteri stẽmate imagines retinuisse, Idẽ esset ac si diceret statuã: in statua retinuisse. Sed (ut dixi) p ordine illo nobilitatis, q designabatur per eas statuas in atrijs dispositas in armarijs & illigatas multis lineis. de quibus & Paulus iurisconsultus de gradibus sic scribit: Stemma Stemmata cognationũ directo limine in duas lineas separãtur. q̃rũ altera supior, altera inferior. Ex supiore aũt uero & secũdo gradu transuersæ lineæ pẽdent. Stẽmata item a scriptoribus frequẽtissime pro generositate usurpãtur. Mar. Argenti furiosa sui, cũ stẽmata narrat. Papi. i Siluis. Ex pectatur equus: cuius de stẽmate longo Felix demeritos habet ad missura parẽtes. Persius: Stẽmate q thusco ramũ millesime ducis. Ait ergo poeta stẽmata nõ esse ea, q nobilitatẽ hmõi parẽt. Lõgo sanguine: lõgo maiorũ genere, ut oñdat ex genere maiorũ ueram nobilitatẽ nõ pendere. Ouid. Nam genus & proauos, & quæ nõ fecimus ipsi: Vix ea nostra puto. Pictor uultus: nã imagines pictæ erant. ut dictũ est. Stẽmata discurrebãt lineis ad imagines pictas. Æmilianos stantes in curribus. i. statuas triumphales Æmilianorũ. Nã Pau. Æmilius filius eius: q apud Cãnas trucidatus est, eũ de Liguribus & Persa rege Macedonũ triumphauit. ex quo natus est filius, quẽ Scipioni filio Africani superioris tradidit in adoptionem, q Æmilianus est cognõiatus. is fuit qui Carthaginẽ deleuit. Numãtiam in Hispania uicit, uñ Africani inferioris & Numantini cognomen reportauit. Et Curios: M. Curiũ abstinentissimum fuisse illud declarat: quod cũ Samnitũ legati (ut scribũt Valerius, Plinius, Plutarchus, & Liuius) ad eũ in scãno sedentẽ magnum auri põdus attulissent, publice missum: inuitarẽtq; ut id acciperet, rñdit se malle locupletibus imperare, q̃ locupletẽ fieri. & q acie uinci nõ potuit, eũ pecunia corrũpi nõ posse. Dimidios: uetustate exesos, & mutilatos. Coruini: Coruinorũ familia fuit antiquissima, q̃ a coruo oppugnatore Valerij aduersus ferocẽ Gallũ accepit cognomen. ex ea familia fuit Messala Coruinus orator, q primus pfectus orbis sexto die magistratu se abdicauit, nõ ciuilem potestatẽ esse cõtestans. Eũ inter oratores laudat sic Quint. in. x. At Messala nitidus & candidus & quodãmodo præ se ferens in dicẽdo nobilitatẽ suam uiribus minor. Galbam: Sulpitiorũ familiam antiquissimã docet Trãquillus in Galba. Qui aũt primus cognomen Galbæ tulerit, cur aut unde traxerit, ambigit. Familiã illustrauit Sergius Galba cõsularis, & eloquẽtissimus: quẽ tradunt Hispaniam ex prætura obtinentem. xxx. Lusitanorum millibus perfidia trucidatis Variatini belli causam extitisse.

STEMMATA qd faciunt &c. ASCen. In hac octaua Satyra reprehẽdit poeta Põticũ, & eius similes de nobilitate generis gloriãtes: cũ ipsi ignobiliter. i. turpiter uiuãt. tãetsi sola uirtus uere nobilẽ faciat. Arguit aũt in principio eos, qui ut nobilitatẽ generis ostẽtẽt, pponũt stẽmata. i. pro tractiones linearum cum inscriptione nolum & ppriorũ & appellatiuorũ oium ab una radice descendentiũ: sicut arborem cõsanguinitatis canonum studiosi sibi cum appellatiuis noibus describunt. Quõ si qs p exemplo stẽma primi regis Albanorũ describere uelit: ponat pro radice Saturnũ: & pducat lineã paternã sic: Saturnus Iouẽ genuit Iupiter Dardanũ & Venerem. Dardanus Ericthoniũ. Ericthonius Troem. Tros Affaracũ. Affaracus Capim. Capis Anchisen. Anchises & Venus Æneam. Maternã sic: Saturnus Faunũ genuit. Faunus Picũ. Picus Latinũ. Latinus Lauiniam: ex qua Æneas Ascaniũ fm quosdam primum Albanorum regem &c. huiusmodi autem origines & progationes alij solis nominibus: & per lineas connexis describebant. alij ẽt statuas ex cæra cõficiebant. ut ex Plinio per Mancinellum accepisti: & ut declarabo in principio sequentis particulæ Quia tamen stẽma proprie corona dicitur: uult Calderinus stẽma solũmodo ob aliquod insigne facinus quauis corona: aut nautica: aut ciuica: aut murali: aut laurea &c. coronatorũ esse. nã nõ omniũ progenierum stemmata erãt. Ordo est: O Pontice qd stemmata faciũt ad nobilitatẽ sup. uerã. q. d. nihil. Quid prodest cẽseri. i. recẽseri. aut in lustris dũ census disquirit memorari. lõgo sanguine. i. longe sumpta origine. Et qd prodest ostẽdere uultus. i. effigies maiorũ suorũ pictas in foribus domuũ publicarũ, aut priuatarũ: aut ex cæra formatas & postea coloratas: & quid prodest ostendere Aemilianos? cuius

Quis fructus generis tabula iactare capaci
Fumosos equitum cum dictatore magistros,
Si coram Lepidis male uiuitur? effigies quo
Tot bellatorum, si luditur alea pernox?
Ante Numantinos si dormire incipi ortus
Luciferi, quo signa duces, & castra mouebant?
Cur Allobrogicis, & magna gaudeat ara
Natus in herculeo Fabius lare? si cupidus, si
Vanus, & eubanea quantumuis mollior agna?
Si tenerum attritus catinensi pumice lumbum
Squalentes traducit auos? emptorq; veneni
Frangenda miseram funestat imagine gentem?
Tota licet veteros exornent vndiq; ceræ
Atria, nobilitas sola est, atq; vnica virtus.
Paulus, vel Cossus, vel Drusus moribus esto,
Hos ante effigies maiorum pone tuorum,
Præcedant ipsas illi te consula virgas.
Prima mihi debes animi bona, sanctus haberi
Iustitiæq; tenax factis, dictisq; mereris,
Agnosco procerem, salue Getulice, seu tu
Syllanus quocunq; alio de sanguine rarus
Ciuis, & egregius patriæ contingis ouanti.
Exclamare libet, populus quod clamat Osiri

modi erāt Sciplones stātes in sculptura. s. in curribus triūphalibus uidelicet. Et qd prodest ostendere Curios. i. maiores suos de gente Curiorū: iam dimidios. i. pro dimidio sui dirutos, & uetustate caesos. & nasum minorē. i. uēto & pluuia aut edacitate tēporis imminutū & attritum. Coruini. s. Valerij a coruo agnominati? & qd prodest ostendere Galbā, q Neroni successerat? uel potius aliquem ex maiorib⁹ illius. carētē auriculis & naso. i. cuius statua antiquissima auriculis & naso ex uetustate mutilata erat. Gloriosum aūt erat habere in genere suo antiquissimos uiros nobiles: & ideo pulchriū erat q statuæ eorū iam cōsumi cœperant ex antiqtate. unū Hora. ut Mecœnatis nobilitatē uno uerbo exprimeret, dicit in principio Carminū: Mecœnas atauis edite regibus. & Virgil. libro. vii. de regia Pici: sic dicit Quinetiā ueterū effigies ex ordine auorū Antiqua ex cedro, Italusq;, paterq; Sabinus, Vitisator curuā seruans sub imagine falcē: Saturnusq; senex, Ianiq; bifrontis imago Vestibulo astabant: aliiq; ab origine reges, Martia qui ob patriam pugnando uulnera passi.

IOAN. BRIT. ¶ QVIS fructus generis: subaudi est. i. qd prodest ad nobilitatē: quæ hoc modo nō parat. ¶ Iactare: ostētare. ¶ Tabula capaci: amplo armario. erāt enim (ut diximus) imagines ceræ i armarijs. ¶ Magistros fumosos. i. imagines fumosas, & ueteres suorū maiorū, q fuerint magistri

Dictator magister equitū equitū: quæ dignitas in populo Romano fuit amplissima. Nam dictatoribus semp iungebātur eo modo, quo regibus tribuni celerū. i. eqtum. nec unqua dictatores creabātur, nisi ingruente maxima necessitate: tūc cæteri magistratus in urbe cessabant. ab ijs ius prouocādi nō erat, qbus & capitis animaduersio data est. Et quia hic magistratus maxime esset potestatis, nō erat fas ultra sex menses retinere: cū ergo dictator sine magistro eqtū nō creatur: bene dixit Cū dictatore magistros. dictus est a dicēdo dictator: quod a cōsule diceret. Trangl. in Tiberio: Cū dictatorē dicere a senatu iuberet. Fumosos aūt legendū esse nō famosos, illud me monet Ciceronis in Pisonē: Obrepsisti ad honores errore hominū cōmendatione fumosarū imaginū: quarū simile habes nihil, pter colorē. Sene. ad Luciliū: Non facit nobile atriū plenū fumosis imaginibus: Boetius in principio operis loquēs de quibusdā uestibus ait: Quarū speciem sicut fumosas solet imagines caligo quædā obduxerat. Nam i atrijs ignis fiebat. unde & Diuus Lucas in diuinis scripturis ait: Petrus uero sequebat eū a longe. Accenso aūt igne in medio atrij, & circūsedentibus illis erat Petrus in medio illoꝝ. Non ignoro famosum capi etiā in laudē. de quo illic: Famosaq; mœnia Lagi. ¶ Corā Lepidis. i. clarissimis imaginibus maiorū tuorū: qualis fuit Æmilius Lepidus qui bis consul fuit, pont. maximus, & censor. de quo plura i sexta Satyra. ¶ Effigies quo Tot bellatorū: qd necesse est, inquit, iactare & ostentare effigies tot bellatorū: si tota nocte in alea uersaris

Scipio Numātinus ante Numantinos. i. ante imagines tuorū maiorum: qualis fuit Scipio Numantinus. Nā Scipio Æmilianus Macedonici filius: ut a deleta Carthagine cognominatus est Africanus: sic & a Numantia deuicta Numantinus: q ciuitas in Hispania olim memoratissima, quis sine muris & turribus, populi Ro p multos annos bella sustinuit: demumq; longa obsidione, & famæ uicta, seipsam ferro. ueneno, & igne subiecto absumpsit. Deletæ Numantiæ solum titulū in triumphum tulit Scipio: nullo Numātino inuēto, q cathenatus i triumphū duceret: cuius cognominis meminit & Propertius: Vera Numātinos regna loquutur auos. Et Apuleius in primo limine secundæ Apologiæ: At hoc ego Æmiliano, non huic Afro, sed illi Africano & Numantino, & pterea censorio uix credidissem. Et ita dictū ante Numantinos. i. ante statuas Numantinorū sicut & infra:

Statuam parentis ante triūphalem. ¶ Effigies quo. i. cur, ad qd Virgil. Quo molē hāc Immanis equi statuere? ¶ Ludit alea pernox? passiue dixit luditur alea: cū uoce actiua ducatur ludit aleā. Sueton. in Nerone. Quadrigenis in punctū sestertijs lusit aleam: ita dictū sicut

Pernox curro cursum, uiuo uitā. ¶ Pernox alea: ita dictū: ut illud uigiles fenestræ: nā quod hois est, rei applicuit. Pernox. n. appellatur, quod per noctē uigilat. Gellius: Stare solitus Socrates dr ptinaci statu perdius, atq; pernox a summo lucis ortu ad Solē alterū orientē incōniuens. ¶ Luciferi ortu. i. ipso Auroræ ortu. i. si tota nocte i alea uersatus geri, tandem te ad Aurorā tradis. quo tpe maiores illi tui clarissimi impatores in expeditionem exercitū ducebant. Nam & C. Sulpitius dictator (ut docet Liuius lib. vii. primæ Decadis) ubi illuxit in eadicibus montiū, extendere aciē cœpit ad uersus Gallos. ¶ Ortu Luciferi:

Lucifer Lucifer stella est Veneris, q cum ante Solē currit & orit ante lucē. Lucifer appellatur græce autem Phosphoros eadē, cū Solē sequatur post occasum eius apparēs in cælo clarissimeq; lucens Vesperugo, siue Vesper uocitatur, græce aūt Hesperos. lege Victruuiū lib. ix. & Plin. lib. ii. cap. viii. & Cice. in. ii. de natura Deorū.

Allobroges ¶ Cur Allobrogici: sensus ē: Cur ingt, Fabius maiorū gloria efferat: eorūq; titulos sibi asciscat, si auaritia & libidine flagrat: ut ostendat nobilitatē nō pēdere ex genere: neq; ex gloria maiorū, hoc dicit pp Qui. Fabiū maximum filum Qu. Fabij maximi Allobrogis ciuis & impatoris clarissimi q uitā luxu perditā egit: & maioribus indignā adeo: ut Pōpeius ptor urbanus paternis bonis ei iterdixerit, lege Valeriū lib. iii. cap. v. Per hūc aūt intelligit oēs, qui moribus nequaq̄ maioribus suis similes, eorum tn̄ gloria efferuntur ¶ Allobrogicis. cognomine maiorū: quod familiæ peperit. Is Fabius qui apud flumen Isaram aduersus Allobroges & Bituitū Aruennorū regē feliciter pugnauit. Ex Bituiti exercitu cæsa millia hominū centū uiginti. Bituitus Albæ custodiendus datus est: cū ad satisfaciendū senatui Romā profectus esset, Allobroges in deditionē accepti. Lege Liuiū. Allobroges aūt populi sunt Galliæ Narbonensis: quorū metropolis est Vienna. Strab. lib. iiii. ¶ Fabius natus in lare herculeo: hoc dicit, quia gens Fabia origine duxit ab Hercule. Ouid. in Fastis lib. ij. Vt tn̄ Herculeæ superessent nomina gentis: Credibile est ipsos cōsuluisse Deos. Idem in libro de Ponto scribēs ad Fabiū Maximū sic ait: Cōueniens animo genus est tibi nobile namq; Pectus. & Herculeæ simplicitatis habes. Sillius in. ii. Fabius tirynthia proles Ter centum memorabat auos. Ferūt enim (auctore Plutarcho) ex una nymphaꝝ Fabiū Maximū genitū esse. Quidā uero Herculē apud fluuiū Tyberim cū muliere indigena congressum habuisse asserūt: & Fabiū uirum optimū, a quo Fabiorū familia Romæ initiū habuit, genuisse. unde ēt tanq̄ Deū sibi propinquū, & familiarē inuocabāt Fabij. Plutarchus in eadē uita Fabij sic scribit: Vt animaduertit dissipatas Romanorū copias, & undiq; ab hoste circumuentas clamorq; fugientiū ad aures eius peruasit, percusso femore, suspirijsq; ac gemitu oibus psentibus proh Hercules, ingt, citius qdem q̄ sperabā, tardius uero q̄ ipse maturabat, Minutius seipsum perdidit. Fabius item (ut scribit Plinius) recepto Tarēto ab hostibus signū Herculis inde translatū in Capitolio dedicauit. ¶ Et magna gaudeat ara: cur, ingt, sibi placeat Fabius q sacra Herculis ministret. Nam familia Fabiorū sacra Herculis hereditaria hēbat: q peculiari colebat ueneratione. originē. n. (ut diximus) ducebat ab Hercule. Eam aram magnā dixit p maxima: idq; eatione carminis. neq;. n. maxima in sexto casu pōt stare in uersu. Eam aram Euander Herculi dedicauit in foro Boario. unde Ouid. in Fastis: Instituitq; tibi, quę maxima dicitur aram. De hac lege Li

uium

tiű ĩ primo limine primi libri ab urbe cõdita, & Oui. in pri. Fastor.
Dionysius de ea ita scribit: Est. n. foro Boano proxima ueneratio-
neq; apud incolas inter cæteras præcipua. Solinus: Hercules instis
tuit aram, quæ maxima apud pontifices habetur, cum se ex Nico-
strata Euandri matre, quæ a Vaticino Carmentis dicta est, imortalẽ
cõperisset. ¶ Si cupidus: si auarus sit. quod turpissimum homini est.
Tale est illud Persii: Egregiũ cũ me uicinia dicat: Nõ credã: si uiso si
palles nũmo: Si facis in Penẽ quicqd tibi uenit amarum: Si puteal
multa cautus Vibice flagellas Nequicq̃ populo bibulas donaueris
Vanus aures. ¶ Vanus: stultus, ac si dicat modicæ prudẽtiæ. ut illud: Sic ha-
bitũ uano. q nos distinxit Othoni. aut uanũ mendacẽ itelligit, & ne-
quã. Teren. Nõ te pudet uanitatis: hoc est mẽdacij. Virg. Nec si mi-
ser fortuna Sinonẽ Finxit, uanũ ẽt, mẽdacẽq; improba finget. ¶ Eu-
ganea: patauina. ad oues aũt altinates respexit: q̃ lanarum mollitie
(auctore Columella) cõmendabãtur. Mart. Velleribus primis Ap-
pulia, Parma secũdis, Nobilis Altinũ tertia laudat ouis. sunt aũt Eu-
ganei Venetiæ populi. Sidonius Appollinaris mentionẽ faciẽs de
Tito Liuio sic ait. Vel quicqd in æuũ Mittũ euganeis patauina uo-
lumina chartis. Mart. laudãs altini littora lib. iiii. Epigrãmatũ sic in-
qt: Quæq; antenoreo dryadũ pulcherrima Fauno Nupsit ad Euga-
neos sola Puella lacus. Cæterũ de Euganeis leges Plin. lib. iii. capi.
xx. & xxi. ¶ Mollior: delicatior, & minime aptus laboribus bellicis.
ut ostẽdat corporis molliciem haud quaq; uiris cõuenire. ¶ Attri-
tus lumbis: sinecdoche. i. hñs lumbũ attritũ. molliciẽ sui tẽporis no-
tat: quo multi sibi draucos appetebãt, cutẽ sibi polientes. Lumbum
aũt posuit, p podice, quẽ ut teneri & ueluti mulieres uiderẽtur, de-
Catina pilẽ, glabrũq; sibi reddebant. ¶ Pumice catinensi. i. siculo. Nã Cati-
na ciuitas est Siciliæ nõ longe a mõte Aetna: q perpetuo flagrans
Pumex incẽdio lapides pumices eructat in littus catinẽse. Est aũt pumex
lapis leuis, & spongiosus, atq; aridus incendio excoctus. De quo
sic Virg. i Aetna: Cõgenes saxi a nhusto e uertice surgũt. Sic ueluti
in fornace lapis torret, & ois Exuit penitus uenis subit altius hu-
mor, Amissis opibus leuis sine põdere pumea Excutitur. De pumi-
ce sic Plin. lib. xxxvi. Sed & his pumices, qui sunt in usu corporum
Traduco leuigandorũ fœminis iam quidẽ & uiris. ¶ Traducit auos squalen-
tes: idest dedecorat & ridendos præbet, cũ eis similis non sit. Tra-
ducere. n. est dedecorare: & ueluti infamia afficere. ut est illud Mar-
tialis Rideris, multoq; magis traduceris Afer. i. infamia afficeris,
& dedecore aspergens, & rideris. & in sequentibus: In qua se tra-
ducebat Vlysses: idest dedecorbat, seq; ridendũ præbebat. Sic & il-
lud in sacra scriptura: Ioseph aũt cũ esset uir bonus, & nollet eam
traducere: hoc est nota & infamia afficere, & ridendam præbere.
De hoc etiam priore Satyra diximus. ¶ Squalentes: uetustate. aut
ita effumigatos ob assiduos labores, quos pro patria tulerũt. ¶ Em-
ptorq; uenenis: & si ueneficus est. ¶ Imagine frangẽda. si in stemmas-
te suorũ maiorũ habet statuã: q̃ cæteris est dedecori. & ideo frangẽ-
da. ¶ Funestat: cõmaculat. ¶ Miseram: dictũ per cõmiseratione, quæ
talem produxerit. ¶ Veteris ceræ: licet, inqt, atria plena sint statuis
maiorũ tuorum non tamen inde pendet nobilitas: sed ex sola, uni-
caq; uirtute. ea. n. est, q̃ (ut diximus) hoiem reddit clarũ & nobis
lẽper ueteres igitur ceras intelligo imagines cæreas: q̃ collocaban-
tur in armarijs in atrijs. ut dictũ est. Seneca de beneficijs: Nemo al-
tero nobilior: nisi cui rectius ingeniũ: & artibus bonis aptius. Qui
imagines in atrijs exponit, & nomina familiæ suæ longo ordine,
ac multis stemmatum illigata flexuris, in parte prima ædium col-
locant, non noti magis q̃ nobiles sunt. ¶ Atria: atrium prima
erat pars ædiũ, ubi imagines cereæ maiorũ in armarijs collocabã-
tur, & ubi clientes dñum expectantes considebant. Horatius: Et re-
bus omissis Atria seruantẽ postico falle clientẽ. Seneca de breuita-
te uitæ: Quã multi per refertũ clientibus atriũ pdire uitabant. Il-
lic ignis (ut paulo ante diximus) fiebat Ideo Iuuen. superius ima-
Atria gines fumosas appellat. Dictaq; sunt atria, uel ab atriatibus Thu-
scis: quod illinc exẽplum sumptũ sit. auctor Varro. Vel quod a ter-
ra oriatur, quasi atterraria, uel quod atra essent ex fumo. De ijs sic
meminit Victru. in. vi. Earũ aũt rerum nõ solũ erunt in urbe ædifi-
ciorũ rationes: sed ẽt ruri præterquã quod in urbe atria proxima
ianuis solent esse. Poni aũt solebant imagines maiorũ cum titulis
suis in prima parte ædiũ: ut eorũ uirtutes posteri nõ solũ legerent,
sed etiam imitarentur. ¶ Nobilitas sola, uirtus: concludit nobilita-
tem non in gloria maiorum, neq; in falsis fortunæ bonis, sed in
propria, ueraq; animi uirtute consistere. unde Marius apud Sallu-
stium ait: Fortissimum quemq; generosum esse. Ostendit autem
poeta nobilitatem hæreditariam non esse: quando quidem uir-
tus in qua ipsa consistit nobilitas, neq; dono detur, neq; accipia-
tur, cum diuitiæ & imagines, & alia fortunæ bona a maioribus
relinqui possint. ¶ Virtus: auctore Cicerone in rhetoricis, animi Virtus
habitus est naturæ, modo atq; rationi consentaneus. habitus Habitus
uero est animi, corporisq; constans & absoluta aliqua in re per-
fectio. ¶ Paulus moribus esto: facito sis similis moribus Paulo &
Cosso & Drusoq; multis officijs de repu. benemeriti sunt. per Pau-
lũ itelligere possumus Paulũ Æmiliũ: qui Persen Macedoniæ regẽ
cũ liberis eius i triumphũ duxit: quiq; frugalitatis & modestiæ ama-
tor filiarũ maiorẽ M. Catonis filio uxorẽ dedit: minorẽ Helio Tube-
roni pauperi, sed optimo. uirtutẽ. n. est admiratus, per quã erat pau-
per. ¶ Vel Cossus: de Cosso intelligendũ est: q (ut scribit Florus) Mu-
sulanos, & Getulos accolas Syrtiũ iubẽte Augusto Cæsare domuit.
uñ cognomentũ Getulici assecutus est. unde sequitur: Salue Getu-
lice. meminit & Trangl. in Augusto. fuit & ante (ut scribit Liuius li-
bro. iiii.) Cornelius Cossus tribunus militũ: q occiso Volumnio re-
ge Veientium, optima spolia secunda retulit. ¶ Drusus: de Claudio
Druso põt intelligi, qui (auctore Trãquillo) hostiũ duce Drauso
cominus trucidato, sibi, posterisq; suis cognomen inuenit. Tradi-
tur ẽt proprætor ex prouincia Gallia retulisse aurum, Senonibus
olim in obsidione Capitolij datũ, nec (ut famã est) extortum a Ca-
millo. Posses ẽt intelligere de Druso Nerone, qui Hasdrubalẽ iuxta
Metaurũ cæcidit. aut Druso fratre Tiberij Neronis: qui ab Augu-
sto in Germaniam missus, parta illa uictoria Germanici cognomẽ
est assequutus. Hos ergo tres cõmemorat, ut de republica optime
meritos. ¶ Hos. s. mores. ut sit sensus: Fac ut imagines tuorũ maio-
uideat uitã bene cõpositam in te esse. ¶ Illi. s. mores. ¶ Præcedant: si
uis, inqt, uera nobilitate censeri, fac dignitates & honores, quos in
republica adeptus es, uirtutibus & moribus ornes, & eos semper
tecũ præferas. ¶ Ipsas uirgas: ipsas dignitates. nã cõsulibus duode-
cim lictores dabãtur cũ duodecim fascibus uirgarũ: totidemq; se-
curibus colligatis: q cõsules præcedebãt. ptoribus uero sex tatum
fasces cũ reliquis insignibus. ¶ Animi bona: bonorũ tria sunt gene- Bonorũ tria genera
ra: alia sunt corporis: ut ualetudo, uelocitas, uires, dignitas. Alia
fortunæ, q̃ externa dñr, q penitus extra sunt oẽm hois potestatem,
& fortunæ iperio subiecta, ut genus, eductio, opes, clientelæ, ami-
citiæ, affinitates, gloria maiorũ, quæ incerta, infirmaq; sunt, quæq;
hoies ignauos plerũq; reddunt, & ab oĩ uirtute alienos: hinc ergo
uera nobilitas nõ pendet. Alia sunt aĩ bona, q̃ cõsilio & cogitatio-
ne nostra cõstant: uidelicet iustitia, fortitudo, prudẽtia, & modestia:
q̃ uirtutes sunt morales, & qbus ueluti Dijs similes efficimur. hinc
ergo uera habet nobilitas. inqt igit poeta: Prima mihi debes animi
bona: ut sit prima pro primũ. nomẽ pro aduerbio. ut sit sensus: Si
uis nobilis haberi ex bonis externis, & corporis, fac primũ bona
animi. i. uirtutẽ amplexus sis: q̃ maxime æternitati hois memoriam
cõsecrat: & sine ea uera nobilitas nõ habet. ut ostẽdat & illis bonis
hoiem ẽt posse clarescere: sed bona animi ea esse, q̃ uerã hois nobi-
litatẽ tribuit. ¶ Sãctus haberi: ordo hic est, & sensus: Ego te, inquit,
agnosco procerẽ. i. nobilẽ, si mereris haberi & dictis & factis san-
ctus & iustitiæ tenax. Bene aũt Iuuenalis uirũ bonũ diffiniuit, q &
ope & uerbo unicuiq; si possit, pdest, & nemini iniuriã facit. San-
ctũ (auctore Macro.) dicimus sacrũ & religiosum & oi obserua-
tione iuiolatũ. uerũ ẽt apud auctores, ut hoc loco, accipit sanctus
pro eo, q se ab oi labe purũ custodit. ¶ Agnosco procerẽ: te habeo
& admitto nobilẽ, & generosum. ¶ Mereris: subaudi extrinsecus si
. i. si tu mereris haberi sanctus. i. bonus factis & dictis. ¶ Salue Ge-
tulice: te. n. salutabo quocũq; uis cognomine, ut nobilissimũ q̃lis
fuit Cossus Getulicus, tãq̃ & tu Getulos deuiceris. nã a uictorijs co-
gnomẽta duces reportabãt: ut Numidicus, Macedonicus, Creticus,
Isauricus, Dacicus, Britãnicus. Mar. Creta dedit magnũ, maius de-
dit Africa nomẽ Scipio, qd' uictor, quodq; Metellus hẽt. Nobilius
domito tribuit Germania Rheno: Et puer hoc dignus noie Cæsar
eras &c. ¶ Seu tu Syllanus: ordo est & sensus: Et libet mihi exclama-
re præ lætitia, quod populus Ægyptius clamat inuento Osiri: si tu
contingis patriæ ouanti Syllanus rarus & egregius ciuis de quo-
cunq; alio sanguine. i. præ lætitia clamabo, si tu de quocunq; san-
guine, ac si dicat etiam uilissimo natus, similis fueris Syllano ra-
ro & egregio ciui, ut pclara p rep. facies sicut Syllanus. Is. n. (au-
ctore Liu. lib. viii. secũdi belli punici) Scipionis legatus Magonẽ
ducẽ Carthaginensiũ in Hispania superauit. Hãnonẽ alterũ impe-
ratorẽ uiuũ cepit. Sicq; poeta semper docet illos nobiles esse unde
cũq; nati fuerint: q pclaris facinoribus uitã suã illustrauerint. ¶ Pa-
triæ uãtinã patria læta est, cũ de rep. bñ merẽtes habet ciues.

ASCen. QVIS fructus generis tabula &c. Eandem rem continuat: ut tamen scias lector quid per tabulam significet leges p Mancinellũ ex Plinio recitata. q̃ si legisti qdem: sed nõ intellexisti: hoc sibi uolũt. Veteres Romani ut ad maiorũ uestigia inuitãda iuuenes quotidie cohortarent: pposuerãt oculis suis illorũ insignia hoc modo in atrijs: quas Galli salas uocãt. erant quædã armaria, i. uariarũ repositoria seu locatoria (cogor fere barbarus esse ut intelligar) i qbus disponebãtur uultus egregiorũ uirorũ suæ cuiusq; familiæ expressi cera: q dũ quis mortuus erat, circũ funus ponebãt. ut tota familia. i. oẽs q de domo illa unq̃ egregij prodierat, cõspicerent. iuxta aũt armaria in parietibus erãt stemmata. idest ramusculi ab radice primi nobilis in illa domo discurrẽtes ad imagines oium nobiliũ ab illo descendentiũ illic pictorũ: ad quas imagines erãt tabulæ formatæ in formã tabularũ cæratarũ: in qbus infantuli scribere discunt, ubi chartarũ abundantia nõ est: eæ aũt tabulæ erant capaces, ita q̃ codices: idest (ut uulgus uocat) rotula continerent & monimenta: idest scripta ad æternã memoriam eorũ, quæ ii quorũ erant: in magistratu gesserãt. In ianuis aũt, & circũ ualuas erãt imagines ingẽtium animorum, qui aliqua bella egregia gesserant, & spolia, exuuiasq; hostium retulerant, quæ quidem spolia affigebantur limitibus, & fornicibus, ac ualuis: eo pacto, ut ne alieno quidem domino, qui eas ædes emerit, ea deponere liceat. de quibus spolijs dicit Virgilius continue ad ea quæ in superiore particula recitauimus sic: Multaq; præterea sacris in postibus arma, Captiui pendẽt currus, curuæq; secures: Et cristæ capitum, & portarũ ingentia claustra Spicula, clypeiq;, ereptaq; rostra carinis &c. Ordo textus nostri est: Quis fructus: idest quæ utilitas supple est. iactare: idest ad iactantiam ostẽtare in tabula capaci: idest ualde ampla largam scripturam capiente. famosos: idest gloriosos & maximæ famæ. & hoc quidem hic in bonam partem. magistros equitum, quos capitaneos uulgus uocat, cum dictatore: qui summus erat magistratus, non ordinarie, sed pro tempore creatus: qui non ut consul cum patribus quid faciendum esset consultabat: sed dictabat: idest ex sententia sua pronunciabat quicquid uolebat. nec erat ius ab eo prouocandi. Quis fructus inquam est ostentare maiores summos magistratus gessisse. si male uiuitur ab ostentantibus: scilicet coram Lepidis: idest illic ubi imagines Lepidorum: idest optimorum uirorum, quales Lepidi fuerunt depictæ erant: quasi dicat nullus. & quo. i. ad quid ualet iactare tot effigies bellatorum, martia qui ob patriam pugnando uulnera passi. si alea: idest ludus alearum. pernox: idest totam noctem durans. luditur: idest exercetur ante Numantinos: idest uictores Numantiæ ciuitatis Hispaniæ, quam Scipio expugnauit: qui ob id Numantinus dictus est. Et si talia ostentator uel aleator postquam totam noctem fere lusisti. incipis dormire ortu Luciferi: idest oriente Lucifero: quo oriente, uel in cuius ortu duces Romani mouebant signa: idest uexilla & castra. hæc est uera lectio, quam Calderinus uir nimirũ argutissimus, & optime de literis meritus (licet aliquando dormitasse notetur) nobis approbat. quapropter miror cur Mancinellus ab eo discesserit. Tametsi enim nõ omnino dissona sunt quæ adducit: uerisimilior tamen est Calderini sententia. Verũ quidem est q̃ Lucifer dictus sit Phosphoros græce. & Nomantia ciuitas Hispaniæ fit. adde si uis q̃ ẽt Hesperus Lucifer quodãmodo dici põt: non solum, quia idem est astrũ: uerũ ẽt quia utroq; tẽpore lucem fert: sed matutino affert, uespertino aufert. Vnde ferre licet raro pro auferre ponitur. ut in Bucolicis: Omnia fert ætas, aium quoq; &c. & ita si Luciferũ dicere uoluisset, q̃ lucẽ auferret: nihil tamẽ procederet: quia sensus non est q̃ incipiat aleator dormire ubi totam noctẽ luserit uesperi: sed summo mane sub lucem. Præterea quales ortus mihi pones i Hesperia: hoc est occidente: quomodo Luciferũ uesperi orientem dices, cum iam uicinus occasui sit. Ad hoc quis Luciferũ unq̃ dixit, q̃ lucem auferat: licet ferre pro auferre per aphæresim dicatur. sed hoc purgant, si non petius inuertunt, dicentes Luciferum pro Hespero poni. fateor quidem quosdã primo Æneidos. Reuocato sanguine Teucri: Teucrũ p Dardano putare poni. sed si mihi esset hic de ea re disputandi locus: dicerem. nec illic Teucrum pro Dardano: nec alibi. Philomelam pro Progne: nec alia pro alijs (ut dicuntur) poni: sed pro se, nam uult sanguinem Teucri reuocari: idest aboleri, ut ex Creta oriundum: & Dardani genus ex Italia oriundum exaltari. Reuocamus enim florentes dum eos ad abolitionem uocamus. Sed ad institutum nostrum. licet aliqui duces Romani cœperint castra mouere cum Hesperi occasu. quando scilicet: aut opportunitas, aut necessitas interueniens consulit: tamen aduentante luce consuetius est moueri. Præterea quis neget uituperabilius esse cũ Lucifero oriente q̃ cum Hespero occidente incipere dormire. Non est ergo opus accipere Luciferum pro Hespero: & ortum pro occasu: cum in propria significatione uerior sit sententia: Cur Fabius: idest aliquis Fabiorum natus. in lare herculeo: idest in familia, quæ Herculem se auctorem habere profitetur. gaudeat allobrogicis supple titulis, & appellationibus: quas Fabius emendatis ex quo Allobrogas uicerat moribus, assumpsit: se Allobrogum appellans: quas filius ob turpes mores merito amiserat. & cur gaudeat magna ara Herculis: idest pontificatu ad magnam aram Herculis. uel gloria, quæ ex eo Fabiorum familiæ oriebatur: q̃ ab eo scilicet Hercule genus ducerent. cuius maxima Romæ ara ueneratur. cur inquam gaudeat talibus: si ipse existens cupidus: idest auarus. si uanus: idest mendax, & sine fidei constantia: & melior quantumuis agna euganea: idest oue altina, qua nihil imbellius: cum Hercule nil fuerit bellicosius. & si attritus lumbum tenerum: idest mollem & delicatum ac libidinosum: idest habens eum attritũ, est enim græca figura. pumice: idest lapide cauernoso, quo membranæ & cutes leuigantur & poliuntur. catinensi: idest æthneo: idest qualem Aetna mons Siciliæ sæpe euomit. moris est epitheta rebus dare a locis in quibus plurimæ & optimæ sunt. ut hyblææ apes: tyria purpura. indici uniones &c. producat. i. porro ducat, & exponat oculis mortalium ad ostentationem. auos: idest imagines auorum. squalentes: idest situ & squalore uictas. quia (ut prius dixi) quæ quisque amat, ea potissimum colit: quia ergo talis non uult imitari mores maiorum suorum, derelinquit imagines eorum squalidas. & si ipse emptor ueneni: quo suos necet: funestat: idest incæstat. & quasi funere contaminat. imagine supple sua frangenda: idest dirumpenda: & non cum alijs ponenda. & ita quasi mortua inter uiuentes. unde quodammodo quasi præsenti semper cadauere funestam facit miseram gentem: idest progeniem suam dignam miseratione, cum ei imputandum non sit, si malos habeat nepotes. quibus optimis moribus egregie præluxerit. Miserũ fere in bonam partem accipimus: nec de malo miserum diximus. Licet igitur: idest quamuis. ueteres ceræ: idest antiquissimæ imagines ex cera in armarijs (ut dixit Plinius) dispositæ exornent tota atria. tamen supple sola atq; unica uirtus est nobilitas. uel nobilitas est sola atque unica uirtus: idest nihil dici potest uera nobilitas: nisi ipsa sit uirtus. Et ideo esto moribus: idest similitudine morum. Paulus: uel Cossus: uel Drusus: idest similis optimorum uirorum cuiusmodi illi fuerunt. & pone hos mores tuos bonos, quibus alicuius: illorum similis es. ante effigies maiorum tuorum: idest reputa te potius nobilem: quia tales mores habes: q̃ quia tales parentes & maiores. illi scilicet boni mores præcedant: idest præferantur quantum ad hoc quod est effici nobilem. ipsas uirgas. idest fasces uirgarum quas lictores ferebant. te supple existente consule: idest non te tam reputabis nobilem q̃ generosos habeas parentes: aut amplos gessisti honores: seu magistratus: q̃ q̃ spectatos obtineas laudatissimi cuiusq; mores: ut in sequentibus prosequitur dicens. Prima mihi debes animi bona. Ordo est: ac si dicat poeta: Si tu uis ut te dicam nobilem: tu debes mihi bona: idest bona dotes & uirtutes animi prima: idest in primis ante omnia alia: idest ante generositatem & claritatẽ sanguinis: aut amplitudinẽ honorũ: aut opes fortunæ Sola. n. animi uirtus nostra est. Sanitas. n. & incolumitas aut pulchritudo naturæ, cæloq; debẽtur: generositas progenitoribus: honores exhibẽtibus: diuitiæ fortunæ: aut donantibus eas: & potissimũ Deo: cuius omnia bona sunt. at uirtus quã nemo mortalium aut dare aut auferre nobis potest nisi a (ut dixi) est: sed non a nobis. Si tu merens factis & dictis: idest opere & sermone: quo ordine dixit Lucas actu. pri. Cœpit Iesus facere & docere. haberis: idest æstimari & reputari sanctus: idest inuiolabilis. & tenax: idest obseruans tenaciter iustitiæ. ego agnosco supple te, uel in te. procerem. i. primorem ciuitatis optimũ uirũ, & nobilissimum, q ciuitatis onera portare posses: ut nobilissimus & generosissimus. Raro autem procerem: quintem: primorem: primatem: optimatem: & huiusmodi singulariter leges. Salue Getulice: idest ego te tunc salutarem sic o Getulice: idest ita generose ut Getulorum uictor salue. seu: idest siue. tu existens Syllanus: idest nobilis ut Syllanus: seu supple ciuis rarus. Et prod: idest egregius: idest per uirtutem ab alijs segregandus (unde Home. & post eum Virgil. duces ab exercitu segregant: ut Reliquias Danaum, atq; immitis Achilli) cõtingis. i. cũ difficultate datus es patriæ ouanti. i. exultanti de uirtute tua.

COSIRI

IOAN. BRIT. Osiris

¶ OSIRI Inuento l.inuento Api boue, quē Ægyptij, colunt, ueluti Osiridē. Nā tradiderūt aiam Osiridis in boue trasmigrasse. Non est fas eū certos (ut scribit Pli.) uitæ annos excedere. Mersum igit in sacerdotum fonte enecant, quæsituri luctu aliū, quē substituant, donec inueniāt mœrent. Derasis ēt capitibus, nec tā usquā diu q̄ritur uitulus priori persimilis: quo inuēto populus luctū finit.

in Nerone: Igitur quasi iam depulso Nerone quisnā diligeretur, ps quirebant, & omnium ore Rubellinus Plancus celebrabatur: cui nobilitas per matrē ex Iulia familia, ipsa placita maiorū colebat habitu seuero, casta & secreta domo, quantoq; metu occultior, tanto plus famæ adeptus. ¶ Tumes alto sanguine Drusorū ꝙ genus trahis a familia Claudia: in qua fuit Claudius Drusus ille, qui (auctore Tranquillo in Augusto) hostiū duce Druso comminus trucidato sibi, posterisq; suis cognomē inuenit. Hinc fuit Claudius ille Drusus, qui statua sibi cū diademate ad Appij forum posita Italiam pee clientales occupare tentauit. hic Claudius ille pulchee, q apud Siciliam non pascentibus in auspicado pullis, ac per contemptū religionis mari demersis, quasi biberent quādo esse nollent, prælīū nauale iniit, & superatus est. hinc deniq; Tiberius Nero tertius imperator, & Drusus frater eius. ¶ Tumes: in superbiā euchens, tanq̄ aliquid egregiū feceris: unde nobilis sis cēsendus. sicq; ostendit ad udrā nobilitatē non sufficere genus maiorum. Vt te conciperet: subaudi extrinsecus &. ut sit: Et ut te cōciperet mater ex familia Iulia: nō aūt Ignobilis mulier, q̄ ut gente paupiate texit telam conducta mercede. ¶ Sub aere: sub dio. sicq; pauperū māsiones designauit. Horatius. Diues ne prisco natus ab Inacho: Nil Iterest an pauper, an infima De gente sub dio morens. ¶ Vos humiles inquis subaudi estis, cū cōtemptu pferendū hoc est. ¶ Patriam parētis: unde descēderit parens uester. ¶ Ast ego cecropides: subaudi sum. i. nobilis. non autem hoc dicit: ga sit Atheniensis Rubellius: sed ga cū Athenis de nobilitate esset certatio: alijq; se dicerēt oriundos a Cecropæ: seq; cecropidas dicerēt. alij ab Alcmæone: uñ Alcmæonij. alij ab Erectheo: uñ Erecthidæ Cecropidę genere pstabāt. ¶ Viuas: nō sine indignatione dictū a poeta

De Abi boue ita scribit Strabo lib. xyii. Memphis Ægyptiorum est regie: ea Apidis tēplū habet, q idē est, quod Osiris. Hic aūt est ille Osiris: quem alij Saturni ex Rhea filiū fuisse tradūt. Alij Iouis ex Niobe. Virū magni ingenij, gloriæ cupidum, qui relictis agris & patria sua, ad Ægyptios transferauit, quos ditioni suę subegit. Isidē Inachi filiā, q̄ Io ante uocabat, duxit uxorē: quorum uterq; ob uarias uirtutes diuinos honores meruit. Isis .n. leges statuisse fertur. uñ Thesmophora a græcis: hoc est legifera dicta est. Eā ēt frugū inuētricem dūt. Osirim uero uarias artes Ægyptios docuisse. de quibus sic cinit Tibullus: Primus aratra manu solerti fecit Osiris: Et tenerā ferro solicitauit humum. Primū in expertæ cōmisit semina terræ: Pomaq; nō notis legit ab arboribus. Hic docuit teneā palis adiūgere uitē: Hic uiridē dura cedere falce comā. Verū Osirim ferunt a Typhone fratre p fraudē occisum fuisse, ac dilaniatū, eiusq; mēbra ab uxore diu q̄sita: q̄ cū nō inuenīret. in maximos fletus prūpere solitā. Quare cōmotos Ægypticos tā diu ea quæsiuisse quoad iuxta Syenē iuenerūt: q̄ illic Isis sepulturæ mādauit. ¶ Insignis: subaudi est. ¶ Quis. n. rationē affert illū nobilē nequaquā cēsendum: in quo solum pclarū genus, & nō uirtus spectat: ut ostēdat solā uirtutē dare hoī nobilitatem. Seneca. Quis est generosus? ad uirtutē bene a natura compositus. Quint. Qui generosissimus? nōne q optimus: nō q celebritate nascēdi, sed q uirtute maxime excellit. ¶ Nanū cuiusdā: ostēdit illū sæpe derisui haberi, q nobilis & generosus appellat. Na quemadmodū per risum & iocum appellamus nanum alicuius Atlanta, & Æthiopē albū & Cygnū, ita ēt ironicos appellamus aliquos Creticos & Camerinos: cum tā sint ueri Cretici nec Camerini: hoc est cū in ijs nulla maiorū uirtutis ornamenta spectentur. ut sit sensus: Non si te Creticū aut Camerinū aliqs appellat, propterea es Creticus aut Camerinus. nā id cognomē posset tibi esse impositū in derisum, sicuti etiam per iocum Atlanta nanum appellamus. ¶ Europen: quā ob pulchritudinem Iupiter in taurum conuersus ex Phœnicia in Cretā aduxit. fuit autē filia. Agenoris Phœnicię regis. ¶ Leuibus: sine pilis, qui pp ætatem longam, & scabiē decidunt. ¶ Violētius q̄ pardus, tigris, & leo. ¶ Ergo cauebis, Et metues: ne te ita per derisum uocent Creticum & Gamerinum: quemadmodū nanū appellant Atlanta, & Aethiopem cygnū. Ab eo Metello qui deuicta Creta Creticus est cognominatus, & ab eo P. Sulpitio Camerino uetustissimi generis, qui una cū Sp. Posthumio Albo. Aulo Mālio missi fuerūt Athenas, iussi inclytas leges Solonis describere, & aliarum ciuitatū instituta, iura, moresq; noscere. ¶ Tecū est mihi sermo Rubelli Plance: a Pontico ad quem scribit Satirā discedit, & Rubellium Plancū alloquitur. mox ad Ponticū redibit, cum dicet paulo post: Hæc satis ad iuuenem. De Rubellio Plāco ita scribit Tacitus

Isis Thesmophora

Inuento. quis enim generosum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Insignis? nanum cuiusdam Atlanta vocamus,
Aethiopem cygnum, paruam, extortamq; puellam,
Europen, canibus pigris, scabieq; vetusta
Leuibus, & siccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo, siquis adhuc ast,
Quod fremit in terris violentius. ergo cauebis,
Et metues, ne tu sis Creticus, aut camerinus.
His ego quem monui, tecū est mihi sermo Rubelli
Plance, tumes alto Drusorum sanguine, tanquam
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses.
Vt te conciperet, quæ sanguine fulget Iuli,
Non quæ ventoso conducta sub aere texit,
Vos humiles inquis, vulgi pars vltima nostri,
Quorum nemo queat patriam monstrare parentis,
Ast ego cecropides, viuas, & originis huius
Gaudia longa feras, tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies, solet hic defendere causas
Nobilis indocti. veniet de plebe togata
Qui iuris nodos, & legum ænigmata soluat.
Hic petit Euphraten iuuenis, domitiq; Bataui
Custodes aquilas armis industrius; at tu
Nil nisi cecropides, truncoq; simillimus hermæ,
Nullo quippe alio vincis discrimine, q̄ quod
Illi marmoreum caput est, tua viuit imago.
Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exultat rauco victoria Circo.
Nobilis hic, quocunq; venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios, & primus in æquore puluis.
Sed vænale pecus corithæ, posteritas &
Hirpini, si rara iugo victoria sedit.

Cecropidæ Ericlida Alcmæonij.

& irrisione uanæ nobilitatis. Imitatio est Persij: Dinomaches ego sum suffla, sum cādidus esto. ¶ Tū Ima: ut ostēdat nobilitatem pendere ex uirtute & bonis aī: nō aūt ex bonis externis: qbus insulsi hoies inflant. ¶ Nobilis: ironicos q se nobilē putat ¶ De plebe togata. i. uili. Toga. n. (ut diximus ex Asconij testimonio) erat uiliorū. ¶ Nodos: difficultates. ¶ Soluat: explicet & enodet. ¶ Aenigmata ænigma sermo est obscurus iterpretamento indigens. ab αἰνίττω quod est nuo. innuit. n. qddā quod postea est pluribus explicādū. uel ab αἰνίττομαι quod est obscure loquor. ut illud: Vidi mare concretū in creta ligneo in cāpo: ubi caro humana ossibus ludebat. signat. n. salinū cū sale i mensa ubi manus humana talos iactabat. itē: ut Mr me genuit: eadē mox gignit ex me. cū signat ex aq̄ glaciē cōcrescere: & rursus i aq̄ resolui. ergo ęnigmata dubios & obscuros legū sensus, q̄ græci dīt ænigmata. hoc genus qdā e nostris ueteribus scirpos appellāt. Gellius. ¶ Hic: alius, ut sit sensus: Alius Iquit, iuuenis, quē tu ignobilē appellas, nulli pcīsus pro repu. parcēs labori longinqs regiones petit, mille pericula adit. At tu nihil horū facis: Cecropidē te tīn uocas hoc est nobilē. cūq; desidię cōsulas una hac ee tīn gloriaris, ꝙ nobilis sis. cū aūt nō appellat Cecropidē (ut diximus) ꝙ sit Atheniēsis, cū familiæ de nobilitate cōtēderēt: aliæ dicebāt se a Cecrope oriūdas: uñ Cecropidæ dicebāf. aliæ ab Alcmæonij, uñ Alcmæonij. aliæ ab Ericlheo: uñ Ericlhidæ. sed Cecropidę

Aenigma

nobiliorea habebátur a Cecrope:q ẽt ante Deucalionis tpa regna-
uit Athenis.quẽ ois antiqtas fabulata est fuisse biformẽ: qa primus
marẽ fœminæ matrimonio iunxit. ¶ Euphratẽ:partes oriẽtales. ná
Euphrates fluuius est,quẽ fundit maior Armenia Babilonẽ inter-
luens.auctorea Strabo lib.ii. & lib.xi.Solinus & Mela hũc Asirij
Batavi Regis flumen appellant.¶ Bataui domiti:de Batauis meminit Ta-
citus io eo opusculo,quẽ de Germanis cõposuit. Sunt.n.Germa-
niẹ populi Rhenũ incolẽtea. hos Domitianus adque puer domuit
ut scribit Tacitus & Silua: At puer auricomo iã formidate Bata-
uo.¶ Custodes aqlas.uexilla. nã aqla romanorũ erat insigne. Iuue-
na.In sequẽtibus: Da nunc & uolucrem sceptro,q̃ surgit eburneo:
eo loco de aquila pluscula dicemus. Vegetius:Primum signum to-
tius legionis est aqla:quam aquilifer portat.¶ Aquilas custodes do-
miti Bataui.idest præsidia posita ad tenẽdos Batauos nuper domi-
tos a Domitiano.¶ Trũcoq; simillimus hermæ.i.statuæ Mercurij.
Hermes Hermea.n.appellatus est Mercurius:ut auctor est Fulgẽtius:ab eo
q̃ ἑρμηνεύω idẽ est,quod iterpretor & dissero illa uidelicet eã, uel
q̃ negociatori linguarũ sit disertio necessaria (utraq;.n. regna per-
meare dr supna,atq; inferna) quod mõ uẽtis io altũ nauigãs cur-
rat mõ demersus inteena tẽpestatibus appetat. uel (ut auctor ẽ Dio-
dorus lib.pri.) q̃ sermonis inuẽtor fuerit. Horat. Mercuri facũde ne-
pos Atlátis: Qui feros cultus hoium recẽtũ Voce formasti catus.
uel qa uerborũ interp̃tationẽ inuenerit uñ & ipsũ Hermem: hoc est
interpretẽ appellarũt. Latini uero Mercuriũ dici uoluere q̃si mer-
ciũ curã negocijs.n.(ut scrib.Fulgẽtius) p̃fuisse dr:eũq; Deũ lucri
putauerũt.Persius: Mercuriũq; accersi fibra,da fortunare penates.
Horat. Mercarier uous.Cũ lubro norã nõ frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomẽ cõpita. Hermæ lapidei Athenis ex do-
mestica cõsuetudine opus q̃dratũ plurimi erãt tã in priuatarũ ędiũ
uestibulis,q̃ i saceaχ;q (ut scribit Thucydides lib.vi.hystoriarũ)
una nocte,cũ Athenięses expeditionẽ aduersus Syracusanos pa-
rarẽt,ex maxima parte circa ora circũcisi fuerũt incerto auctore:q̃
res infelicitatẽ portendit Atheniẽsibus. nã a Syracusanis superati,
cæsiq; pene fuerũt oẽs De Mercurio ẽt sic loqtur Macrob. primo
Saturna. Pleraq; ẽt simulachra Mercurij quadrato statu figurãtur,
solo capite insignita. Hoc idẽ testat Plutar. I Nicia & Alcibiade sic:
Adijciebat p̃terea Mercurij statuas:q̃rũ Athenis magna copia erat
ex oibus locis ciuitatis una nocte fuisse deiectas:capitibusq; pfra-
ctis ad terrã prostratas iacere meminit & Æmilius Pronus in Alci-
biade,in.iiii.ẽt libr. epigrãmatũ Xenocratis qdã epigrãma edidit:
ubi introducit Mercuriũ loquentẽ,iοterrogãtẽq; cur ipsum sine pe-
dibus,& manibus sculpsissent:cum & palæstrita sit,& gesticulator:
ἑρμῆς, ἄνυς ἐγὼ κικλήσκομαι πάλαιστρα. μὴ κόλοβον χειρῶν ἵστατε
μὴδ' ἄποδα. πῶς ἄνυς ἐγὼ πῶς δ' ἐμὰ χειρὶ ὁ μέσα ἐς βάσιν
ἀμφότερον ὀξέως ἵστάμενος: hoc est Hermes ego celer uocor,sed
palæstræ. Nõ mutilum manibus statuite,neq; absq; pedibus, uel
qũo celer ego,qũo aũt recte manus mouebo? Ad gressũ utrorũq;
orphanus existẽs. bene igit' cõparat poeta illũ,q se Cecropidem di-
xit:cũ patriæ inutilis sit,statuæ truncę Mercurij.¶ Nullo discrimine:
nulla differẽtia.¶ Dic mihi Teucrorũ p̃les.i.o tu Rubelli,qui te ia-
ctas oriũdũ ex sanguine Iuli & Troianoχ.nã ex familia Iulia (ut di-
xi) ducebat originẽ.¶ Nisi fortia.i.alicuius uirtutis.¶ Sic laudamus
equũ:qa sæpe sit uelox i certamine & uictor. ¶ Feruet: celebratur.
¶ Exultat: applaudit,& fauet. ¶ Rauco:sonoro pp̃ clamorẽ fauentiũ
& excitãtiũ currẽtes illic aurigas. Nã (ut diximus initio op̃is) Rauci
Codri. Raucus uocabulũ est mediũ:ut mõ sonoχ,mõ obtusę uocis
raucũ appellemus.¶ Nobilis.s.est.¶ Nobilis hic:ille,ingt,nobilis ha-
bet equus undecunq; ortus sit:q̃ in certamine cæteros cursu supe-
rat. ut inuat ita & illos nobiles uocãdos,q egregio aliquo facto cę-
teris p̃stãt.nõ q opibus,aut maioχ gloria nitant', cũ nobilitas tota
ab ai p̃bitatibus pẽdeat.¶ Hirpini:nomẽ eq optimi. Mart. Hirpini
ueteres,q bene uouit auos.¶ Hirpini,& Corithæ: ait poeta eorum
sobolẽ a dñis.qbus cari esse deberẽt respectu parentũ, uenditioni
exponi,qa paχ cursu ualeãt.¶ Si rara:ratio q̃re uendatur.¶ Iugo.i.
si rarã cõsequuta fuerit uictoriã:dum currũ in circo trahit.
ASCen. ¶ TVNC te Inuẽto libet exclamare illud genus exultationis:
quod populus Ægyptius exclamat Osiri.i.boue Osirim repñtante
Inuẽto.postq̃ diu q̃situs fuerat.n.p̃ qa.qs.q.d.nemo dixerit. hũc
.i.eũ generosum,q existẽs idignus gñe suo:qa a uirtute maiorum
suoχ degeneras.est tm.i.solũmodo.isignis.i.clarus & insignitus.
& p̃ insigni p̃ditus.p̃claro noie.i.cognomine maioχ suorũ:hoc est
hñs nomẽ p̃clarorũ uirorũ, & nõ opatiões. Proxime ꝯsequẽtia legi
p̃nt:ut p similitudinẽ oñdat:q̃ sicut p ironiã nanũ uocamus Atlata:
siue Atlãtẽ (est.n.accusatiui casus ab Atlas) ita nõ nisi ironice op̃ti-
moχ uiroχ noia p̃ditissimis damus. Maior tñ uis & melior ꝯtextus
erit p interrogationẽ figuratã:q̃ negatiuã rñsionẽ efflagitat. hoc mõ.
Nunqd uocamus nanũ.i. pusillũ filiũ cuiusdã noti nobis. Atlanta
.i.pulcherrimũ & longissimũ uirũ.q̃lis & q̃tus dr Atlas:q (ut Vir-
gi.iiii.Æneid. dicit) Axem humero torquet stellis ardẽtibus aptũ?
Nunqd uocamus Æthiopẽ.i.nigerrimũ.cygnũ.i.cãdidissimũ? Nun-
quid nos uocamus puellã paruã,& extortã.i.strumosam & gibbo-
sam,& mẽbra extorta hñtẽ, Europen.i.p̃cerã & pulchrã, q̃lis erat
Europe? Nunqd tigris:aut pardus: aut leo: aut sup. si qd est in ter-
ris:quod fremit adhuc uiolẽtius, q̃ aïalia iã dicta. erit nomẽ cani-
bus pigris:& leuibus.i.expilatis:hoc ẽ qbus atriti sunt, uel excide-
rũt pili.uetusta scabie.i.p uetustã scabiẽ. & lambẽtibus ora.i.extre-
mitatẽ lucernæ siccæ.i.inutilibus ad uenationẽ, & uictũ fœde quæ-
ritãtibus.q.d.minime. uñ inferi: Ergo tu cauebis & metues ne sis
Creticus.i. appelleris Creticus: aut Camerinus.i.uir strenuus & no-
bilis sicut Metellus,q deuicta Creta Creticus dictus est & tñ sis hõ
neq̃ & p̃ditus:ita hoc ultimũ Calcerinus, & ex eo Mãcinellus glo-
riat' aperuisse.ego credo legi posse:ac Camerinus:nõ aut. & sẽsum
esse. Ergo cauebis ne sis Creticus noie.s.ac Camerinus re. Nã creti-
cũ nomẽ seueritatis ẽ & uiri iuridici ut Saty.scdã. Cretice pellucea.
ubi creticus nõ ponit' p̃ noie uiri:sed p̃ excellẽtissimo. uñ ægre fert
q̃ Creticus.i.q seuerus iudex esse debeas. pellucet.i.p molles habi-
tus lucet: ut ibi dictũ est. Camerinus aũt p̃ sordido ponit', ut i p̃cedẽ-
ti Saty. Tu Camerinos,& Bareas, tu nobiliũ magna atria curas.
Præterea Sulp. Camerinus uitiosus a Tacito notat'. Quia tamẽ tex-
tus habẽt aut Camerinus: & certũ est Camerinos nobiles esse:expo-
ni p̃õt:ne sis Creticus,aut Camerinus.sup.noie tm. Neq; ordo est.
Ergo tu quẽ ego hia monui cauebis ne sis Creticus &c. Sed sicut
Hora. in primo sermone ad auditorẽ suũ ridentẽ. & libẽter eẽ fabu-
losã audiẽtẽ dicit: Quid rides:mutuo noie de te Fabula narrat' &c.
ita hoc loco p fantasiam quãdã fingit poeta Rubelliũ Plancũ hæc
libẽter audire:q̃si in aliũ dicãtur: uñ interrogat eũ dicẽs: Quẽ mo-
nui putas his uerbis meis o Rubelli Plãce. sermo ẽ mihi tecũ.i. ad
te loquor. tu.n.tumes.i.inflaris, & superbus incedis alto sanguine
Drusorũ.i.illorũ nobiliũ. tanq̃.i.perinde.ac si ipse.i.tu. feceris aliqd
pp̃ quod esses nobilis & pp̃ quod dignus sup. esses: ut matrona ali-
q̃ nobilissima, q̃ fulget sanguine Iuli: uñ Iulius Cęsar cognoiatus,
cõciperet te. & nõ ea q̃ cõducta.i.mercenaria. texit.i.texturã exer-
cet in uẽtoso agere.i. Tarqnij Supbi. Tu.n.inqs ad populũ Roma-
nũ. uos humiles.i.humili domo loco nati estis sup. ultima.i.uilissi-
ma, & abiectissima pars nostri uulgi:quorũ nemo queat mõstrare
patriã parẽtis sui.i.nemo scit uñ originẽ duxerit, cũ tñ aduena sit.
Ast.i. sed. ego sup. sum Cecropides .i. nobilis a principe ciuitatis
meæ originẽ trahẽs: sicut Cecropidæ.i. Athenięses nobiles a Cecro-
pe rege suo. Rñdet poeta, aut forte aliqs ex plebe.q.d. bñ sit tibi: uel
p̃sit tibi q̃ Cecropides sis. Viuas: sicut a gratãtibus dr uiuat rex. &
feras.i.tollas: habeas lõga gaudia huius originis:tñ ne contemnas
oino plebẽ:qa tu inuenies in ima.i.infima & humillima plebe. Qui-
ritẽ.i. ciuẽ Romanũ. facundũ.i. disertũ & bñ loquentẽ. hic.s. plebe-
ius facũdus solet defendere causas nobilis.s.hois & idocti. ueniet
sup. aliqs de plebe togata.i Romana. uel si uis de classe libertinoχ:
q togati salutabãt. & p̃texta nõ gaudebãt.q soluat.i. apiat. nodos
.i. difficiles & intricatos sensus & iuris enigmata .i. obscurissima
p̃blemata regũ.i.q sit iuris legũq; p̃itus. hic.i. hmõi plebeius. petit
Euphratẽ.i. Armenios & exteras regiones: aut miles, aut negocia-
tor missus. iuuenia.i.i iuuẽta sua. & ipse idustrius.i. solers, & gna-
uus, & ad multa reip. utilis. armis.i. parma. petit aqlas custodita Ba-
taui sup. populi Germaniæ domiti a Domitiano.s. iuuene.i. signa
aut uexilla Romana, qbus Bataui iã domiti custodiunt' ne rebellẽt.
at.i. sed. tu q te iactas de nobilitate tua. nil sup. es nisi Cecropides
.i. nobilis & generosus.i. nihil cõmodi p̃ patria facis. q̃ pro &. ex
sup. simillimus trunco hermæ.i. Mercurij. cuius caput solũ effigia-
tũ erat: & q dabat' p̃clare agẽtibus. qppe: quia certe tu nõ uincis.i.
excellis illũ truncũ ullo alio discrimine.i. ulla alia differẽtia, q̃ q̃ ca-
put est illi marmoreũ: & tua imago uiuit: sed nihil boni operatur.
Dic mihi Teucrorũ proles &c. Ostẽdit i cæteris aïantibus nihil ge-
nerosum dici, aut nobile pp̃ nobilitatẽ gignẽtiũ: si idipsum fortitudi-
ne ac generositate ai careat. Ordo est: proles Teucrorũ.i. iactans tę
a Teucris.i. Troianis originẽ ducere. existens tñ aïalia muta q.d.
idola & nihil boni agentia: aut dicentia. dic mihi: qs putet.i. cẽseat,
aliq̃ sup. aïalia gñosa.i. nobilia ex gñe nisi fortia.i. ea q̃ fortia sunt:
q.d. nemo. Nempe.i. quia. certe nos laudamus sic.i. pp̃ propriam
uirtutem,

uirtutem, ac dotẽ. equũ uolucrem .i. uelocis cursus. cui facili supp. ad cursum .i. agili. feruet .i. multiplicatur cũ feruore. plurima palma .i. uictoria i certamine curuli (aut ẽt dũ solus currit, sicut nũc i multis locis Italiæ eq̃ uel soli, uel cũ leui sessore emittũtur ad cursum statuto uictori præmio) & cui uictoria exultat .i. cũ gaudio & exultatione spectantiũ acclamatur. in Circo .i. populo in Circo sedẽte. rauco .s. pp plausum & frequẽtem clamorẽ. Hic .i. hmõi. equus uictoriosus est sup. nobilis. de quocunq; gramine .i. qbuscunq; pascuis. uenit .i. adducit (est .n. præsentis tpis: qa corripit primam) cuius sup. eq̃ fuga .i. cursus uelox: q̃si aufugiẽns. est clara .i. perspicua ante alios sup. equos. & cuius puluis .i. abs quo puluis cõcitatus: & p aerẽ diffusus. est .i. cõspicit. primus in æquore .i. campo ęquo & plano (nã ęquor ẽt i terra est, ut in ags. sed qa liquida si nõ uiolent i æquore coeũt: ideo uulgo mari uocam ęquor) sed decus .i. armẽtũ equorũ (pecus .n. est quod humana caret effigie) uenale .i. pductũ ad uẽdẽdũ. existẽs posteritas .i. ples aut generatio posterior. corithæ .i. illius laudatissimæ eq̃: & hirpini illius optimi eq̃. si uictoria cedit .i. paret & cõcedit illi rara iugo .i. p iugũ .i. trahẽdo iugum curuli certamine: uel forte cõscẽdendo iugũ .i. editorẽ partẽ montis.

Nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
Vmbrarum, dominos pretiis mutare iubentur
Exiguis, tritoq; trahunt epiredia collo
Segnipedes, dignią; molam versare Nepotis.
Ergo vt miremur te, non tua primum aliquid da,
Quod possim titulis incidere præter honores,
Quos illis damus, & dedimus, qbus omnia debes.
Hæc satis ad iuuenem, quẽ nobis fama superbum
Tradit, & inflatum, plenumq; Nerone propinquo.
Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortuna. sed te censeri laude tuorum
Pontice noluerim, sic vt nihil ipse futuræ
Laudis agas, miserum est aliorũ incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas desiderat vlmos.
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer, ambiguæ siquando citabere testis,
Incertæq; rei, Phalaris licet imperet, vt sis,
Falsus, & admoto dictet periuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam viuendi perdere causas.
Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aheno.
Expectata diu tandem prouincia cum te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna, modumq;,
Pone & auaritiæ, miserere inopum sociorum.
Ossa vides regum vacuis exhausta medullis,
Respice quid moneant leges, quid curia mandet.
Præmi a quanta bonos maneant, q̃ fulmine iusto
Et Capito, & tutor ruerint damnante senatu.
Piratæ Cilicum, sed quid damnatio confert,
Cum Pansa eripiat, quicquid tibi Natta reliquit?
Præconem Chæripe tuis circunspice pannis,
Iamq; tace, furor est post omnia perdere naulum.

IOAN. BRIT. ¶ NIL ibi maiorum. nullo .n. maiorũ respectu mouẽtur: quin illos ut inutiles uẽdũt. Sicq; poeta docet illos cõtemni: q a maioribus suis degenerauere. ¶ Nil ibi: ordo est: Nil respectus est. ¶ Ibi .i. in quo optimis parẽtibus pgenito. ¶ Vmbrarũ: maiorum mortuorũ. ¶ Epiredia: (Epiredĩũ) Epiredĩũ currũ signat, quod uocabulum Romani (auctor Fabio) ex duobus peregrinis suũ fecerunt. im & (Rheda) rheda dictione gallica: quod uehiculũ signat. Gell. auctor est quosdã sensisse uocabulũ totum esse barbarũ. ¶ Molam Nepotis: Nepos nomẽ est pprĩũ uiri: q Romæ habebat pistrinum. de quo Mar. Bis uicine Nepos. ¶ Segnipedes: pigri. facta est cõpositio ex segnis & pes. cõtra sonipedes acres appellamus. ¶ Ergo ut miremur: sensus hic est: Quandoqdẽ is nobilis dũtaxat est, cuius uita pẽdet ex uirtute, & nõ ex maiorũ gloria. Aliqd igit primũ effice, unñ te & nõ tua .i. maiorũ tuorũ genus & facta miremur: qa (ut dictũ est ex Ouidij sentẽtia) Genus & pauos, & quę nõ fecimus ipsi, Vix ea nostra puto: sed quod p uirtutẽ fecimus, id totũ nostrũ est, & facit nobiles. ¶ Nõ tua: genus & gloriã maiorũ tuorũ. ¶ Aliqd da: aliqd pclarũ ede. ¶ Quod possim incidere titulis. inscriptionibus. ¶ Præter honores: pter famã & gloriã tuorũ maiorũ: quos tanq̃, uiros pbos laudauimus. ¶ Quibus oia debes: ex qbus totus pẽdes oia .n. q̃ habes uidelicet gloriã & famã illis debes .i. eorũ bñficio oia habes ita nũcupatã, ut illud: Criminibus debẽt hortos .i. obligati sunt criminibus: q hortos habeãt: qa eorũ bñficio sunt assequuti. ¶ Hæc satis: absoluta quã fecit digressione ad Rubelliũ redit ad Põticũ. ¶ Hæc satis .s. sunt. ¶ Fama: aut quẽ gloria maiorũ tradit. & reddit supbum: aut quẽ fama .i. rumor tradit esse supbũ .i. dicit. ¶ Nerone ppinquo: hic .n. inflat: q ex familia Iulia oriundũ (ut diximus) se pdicabat: ex q̃ & Nero Cęsarũ ultimus originẽ ducebat. ¶ Rarus .n. nõ est, inqt mirũ Rubelliũ ita inflari gloria: qa raro sit: ut sensus cõis i magnis opibus inueniat: sicq; taxat Rubelliũ mortẽ inscitiæ: ut q inde ueram nobilitatẽ pendere existimet. ¶ Sensus cõis: (Sensus cõis) intelligẽtia q̃dã omniũ cõis dicimus .n. hoiem a cõmuni sensu remotũ: q aliqd turpiter & citra rõnem facit: q̃si q minime quod ab oibus cõiter fieri solet, faciat. Imitatio est Horatij: cõi sensu plane caret, inquimus. Quintil. lib. pri. improbãs uitã solitariã in futuro Oratore sic scribit: Sẽsum ipsum, q cõis dr, ubi discet: cũ se a congressu, q nõ hoibus solum, sed mutis quoq; animalibus naturalis est, segregarit? ¶ Laude tuorũ: nolim te totũ ex rebus gestis maiorũ penderet sic, ut nihil ipse facias unñ laudẽ merearis. ¶ Ne tecta collapsa: metaphoricos columnas uocat laudes maiorum .i. ne si laudes maiorũ subtrahãtur: qbus sustẽtaris & tu corruas: cũ te ppria uirtute nõ fulcias. ergo ne tecta .i. ne tu ipse pereas ammotis laudibus maiorum. ¶ Stratus humi palmes: alia translatione ostẽdit oportere hoiem propria uirtute niti: ut stet, & ut palmes ulmis sustẽtandus est, si humi iaceat, sic & homo est propria uirtute fulciẽdus: exponitq; qbus uirtutibus sit innitendum ad uerã nobilitatẽ cõsequẽdam. ¶ Esto bonus miles: ostẽdit quẽadmodũ uera nobilitas pareẽ. ¶ Tutor: (Tutor) is est q uim & potestatẽ habet in capite libero ad tuẽdũ eũ: q pp ætatẽ suã spõte se neqt defendere: itaq; tutor appellatur q̃si tuitor, atq; defensor. unñ tutela ipsa uis & potestas. Vulpianus. ¶ Arbiter (Arbiter) idẽ is pprie arbiter dicit, q uolũtarie assumit causæ cognitor ab utroq; litigãte, finẽq; snia sua cõtrouersijs imponit. Cic. in orõne pro Roscio: Cũ ad iudicẽ causam labefactari animaduertũt: ad arbitriũ confugiunt. Tranqllus in Othone: Cuidã ẽt de parte finiũ litiganti cũ uicino adhibitus arbiter totũ agrũ redemit: unñ arbitrariũ ẽt. (Arbitrarium) cũ adhuc res apud arbitrũ geritur: & adhuc est incerta. Arbitrũ ẽt appellamus testẽ siue psẽtẽ & ispectũ est. ut illud apud Sallustiũ in Cati. Atq; ibi oibus arbitris pcul ammotis, orõnẽ huiuscemodi habuit. ¶ Integer: q minime corrũpat. ¶ Ambiguæ: ordo est & sensus: Crede esse summũ nefas pferre aiam pudori .i. pluris facere uitã q̃ pudorẽ & honestatẽ hoc dico siquãdo citabere testis rei ambiguæ. ut sit sensus: Laudabilius esse mori, q̃ aliqd flagitiosum pp uitã cõmittere. ¶ Phalaris licet: (Phalaris) Phalaris crudelissimus fuit tyrannus: q primus Agrigẽti in Sicilia tyrãnidẽ exercuit: ad oẽm sæuitiã natus: quã matri inauspicatũ somnũ portẽdit (Visa .n. ẽ facẽ parere) nouorũ tormẽtorũ repertoribus pmia pponebat: Ob quã rem Perillus ei taurũ æneũ fabricauit: quo hoies subiecto igne iclusi torquerẽtur. & mugitũ bouis uox hois imitaret. Cæterũ Phalaris ipsũ opificẽ eo iclusum supplicio mortis affecit. Ouidi i Ibim: Paphio clausus in ære gemas. ¶ Dictet: (Dictare) ostẽdat qũo tibi iurãdũ sit. Nã dictare est aliqd docere in oĩ genere doctrinæ: quod alius excipiat. & dictata, q̃ tradunt in oĩ gñe disciplinæ. Persius: Centũ dictata fuisse Pro nihilo pendas. ¶ Perdere causas uiuẽdi: dupliciter dicimus hoiem uiuere: uidelicet, cũ aĩa est cõiuncta corporis: Et cum post hãc, quã mortẽ dicimus, hois memoria bonorũ operũ meritis ad posteriores extẽditur. Qui igit p cõseruatione huius uitæ turpia, & nefanda cõmittit, amittit causas uiuẽdi .i. bonos mores, bonũ nomẽ, honestatẽ, q oia sunt causa ut hois fama imortalitatẽ consortiat: bene .n. agẽdo fit, quod scribit Sallustius: Vt memoriã nostri q̃ maxime lõgã efficiamus. Ergo bona opa sunt causa æternæ memoriæ, & ut hominis nomen semper uiuat. Vnde illud Martia.

Post te uicturæ, p te quoq; uiuere chartę incipiēt, cineri gloria sera
uenit. ⸿ Dignus morte perit: sensus est: ille oīno perit. i. nomē & fa-
ma eius oīno extinguit, & in obscuro est. dignus morte .i. de quo
nulla unq̄ fiat mētio, tanq̄ de scelerato, q relicta honestate uolupta
tibus se imergit. Plini. Iunior: Nā q̄cunq; uoluptatibus dediti: q̄si i
diē uiuūt: uiuēdi causas quotidie finiūt. Qui uero posteros cogitāt,
& memoriā sui operibus extēdunt, his nulla mors nō repētina est.
Merito igitur illos perijsse iudicamus, q uitam a uirtutibus alienā
duxere unde & Pli. exprobrās nimiū unguētorū luxū Romanis, sic
inq̄t: Quis nō merito iudicet perijsse tales? ⸿ Licet cœnet: lauticiæ,
inq̄t, istæ diuitiaꝶ, & luxus nō ea sunt, q̄ hoīs memoriam ad poste
ros propagēt. ⸿ Gaurana ostra. i. q̄ in lacu Lucrino saginabantur.
Est. n. Gaurus mōs in Cāpania nō lōge a Baiis: pximus Lucrino la
Gaurus cui. de quo Lucanus: Vel si ꝯuulso uertice Gaurus Decidat in fun
dū penitus stagnātis auerni. Strabo lib. v. ⸿ Mergat: pfundatur un-
gatur. hinc illud est Plinianum: Liniq; iā non solū, sed & pfundi un
guētis gaudēt. ⸿ Aheno Cosmi: unguēto Cosmiano. Martia. Pastil
los Cosmi luxuriosa uoras. Nā unguētis cognomina dedere, alijs
Ahenū patriæ, alijs succi, alijs arbores, alijs causæ, alijs cōfectores. ⸿ Ahe-
Cacab⁹ no: uas est cognatū ex ære. Paulus iuriscōsultus scribit inter caca-
bos & ahenū, quod supra focū pēdet, oīo multum interesse: ut hoc
aq̄ ad potandū calefiat, in illis pulmētaria coquantur. ⸿ Expectata
diu: docet Ponticū in ꝓuinciæ administratione qd sit agēdū: notās
auaritiā ꝑfectorū: q ad oēs rapinas cōuersi socios & ꝓuinciales spo-
liabant. ⸿ Expectata diu: quam diu & summo desiderio expectasti.
⸿ Pone frena iræ: neq̄d p ira uiolentū cuiq̄ facias. ⸿ Pone & auari-
tiæ: sis ab rebus alienis abstinēs ⸿ Ossa uides regū. i. uides reges ip
sos exhaustos, & exinanitos usq; ad sanguinē & medullas. unde
Plutarchus in Antonio: Multi & reges ab eodē spoliati sunt & for
tunis oībus exuti. Vnde Tiberius rephendēs ꝑsides suadētes pro
uincias onerādas tributo scripsit sic: Boni pastoris esse tundere pe-
cus, nō deglubere. ⸿ Respice: legibus, inq̄t, fac pareas: q̄ monent ni
hil esse faciendū: quod ab honestate sit solutū. ⸿ Quid curia mādet:
Curiæ hoc est senatus: q magistratibus in ꝓuincias euntibus mādat ut iu
duæ ste, recteq; oīa administrēt. ⸿ Curia: duorū aūt generū curiæ i urbe
fuerūt: & ubi curarēt res diuinas sacerdotes, ut curiæ ueteres: & ubi
senatus humanas, ut curia Hostilia: quā ꝑmus ædificauit Hostilius
rex. auctor Varro. De qua sic & Titus Liu. lib. pri. ab urbe cōdita:
Tullus Hostilius principes albanorū in patres, ut ea quoq; pars
reipub. cresceret legit, templūq; ordini ab se aucto fecit curiam, q̄
Hostilia usq; ad patrū nostrorū ætatē appellata est. ⸿ Maneat: expe-
ctēt. ⸿ Fulmine iusto: seuera & graui senatus cōdemnatione. ⸿ Rue
rint: ceciderint cōdemnati. ⸿ Et Capito: hic est ille Cossucianus Ca-
pito: q̄ (ut scribit Tacitus in Nerone) fuit Tigillini genercuius prę
cibus ascitus in ordinē senatoriū, repetūdaꝶ damnatus fuit: q Cili
ciam ꝓuinciā, cui pfuerat spoliasset. ⸿ Numitor: possumus intellige-
re & Numitorē a senatu ut prouincię spoliatorē damnatū fuisse. pla
cet ut legat Numitor. nā & ante Numitorē posuit ꝓ nobili & diui-
te: Nō habet ifelix Numitor, qd' mittat amico, Quintillæ quod do-
net habet, nec defuit illi Vnde emeret multa pascendū carne leonē.
Sūt ēt codices q legūt & Tutor. Nā fuit tēporibus Vitellii Iulius
Tutor, quē ripæ Rheni ꝑfecit Vitellius. lege Cor. Tacitū. ⸿ Piratæ
Cilicū: ac si dicat spoliatores spoliatorū. Nā & Cilices piraticā exer
cuerūt Thyphonis & regū, qui successerūt (ut auctor est Strabo)
ignauia eos Pomp. Magnus intra quadraginta dies captis octin-
genta q̄dragīta sex nauibus ademit. auctor Plutar. & Pli. lib. vii.
⸿ Sed qd damnatio cōfert: sed qd, inq̄t. ꝓdest tibi illos est dānatos,
qn̄ æraniū id capiat: q ipsi pfecti tibi relinquerunt. i. quod extorsisti
ex ipsis dānatis. Nā per iudiciū coacti erāt bona illa rapta relinque
re socijs & ꝓuincialibus. uerū auaritia principū ea in ærariū defere
bant. qd' & pri. Saty. poeta est cōquestus illic: At tu uictrix ꝓuincia
ploras. ⸿ Cū Pansa eripiat, q̄cquid tibi Natta reliq̄t: idest cū publicū
ærariū tibi eripiat q̄cquid tibi reliq̄t ꝑfectus spoliator: ut p Pansam
intelligas publicū ærariū: per Nattam oēm præfectū spoliatorem so
ciorū. legendumq; est cōiunctum cū superiore: ut sic se habeat uer-
sus: Sed qd dānatio cōfert, Cū Pansa eripiat, q̄cquid tibi Natta reli
q̄t. ⸿ Præconē Chærippe: hoc legendū quadā cū miseratione: ut sit
sensus: O Chærippe, o Cilix circūspice præconē uendentē pannos
tuos: hoc est pānos ꝑfecti dānati, q tui esse deberēt, sed in ærariū
deferentur. ⸿ Et iā tace: noli ullo modo conqueri, neq̄d tibi ab Im-
peratore grauius contingat. ut sit: Aspice ut iniuste oīa Romæ agā
tur, & tace. supprimenda, inquit, tibi est iniuria. cū iam mortis etiā
immineat periculū, si loqui, & cōqueri uolueris. ⸿ Furor est perde-
re naui: summa i inquit insania est uelle perdere uitam post om-
nia fortunæ bona. Metaphora autem est a domino nauis sum-
pta: qui post iacturam factam in mari, naulum tamen ab his, qui
in naui secum mansere studet exigere, ne perdat. Naulum autem Naulum
proprie dicitur ipsum pretium: quod gubernatori nauis persolui-
tur. ναῦλον græci uocant. Ergo perdere naulum. i. uitam.

⸿ RESPE ctus. i. consideratio. maiorū. i. progenitorū nil sup. facit ASCen.
aut prodest ibi. i. in eis. & nulla gratia umbrarū. i. ab umbris parē-
tum est ibi. sed ipsi segnipedes. i. tardos pedes habentes iubentur
mutare dominos. i. uendi. exiguis. i. modicis pretijs. & trahunt ep-
redia. i. humilia uehicula super q̄ trabes, aut lapides, aut uasa tra-
hūtur. collo attrito assiduo iugo. & digni sup. sunt uersare molam
.i. lapidē molarē. Nepotis uel auarissimi, qui pistrino die & nocte
equos uexabat. Scies grāmatice locutionē hāc ꝯgruā esse i rebus
nō in uocibus, quā dr̄ uænale pecus iubentur &c. Vnde triplex est Congrui
congruitas. rerū tantum. ut quando collectiua singularia dictioni tas Tri
plurali maritantur: ut Pars in frustra secant: Turba ruūt &c. Item plex
uocū tantū: ut Turba ruit. & utraq;. ut Tullius orat. Quia ergo pe
cus collectiuū est. bene dixit iubētur. nec oportet intelligere est: ut
sit pecus est sup. uænale &c. quia melius cohæret textus: de eisdem
.n. loq̄tur: sed pergo. Ergo: o Rubelli, uel tu Cecropide: & ut mire-
mur te & nō tua. i. tuos maiores: & tibi ex iure hæreditario proue
niētia & nō ex ꝓpria uirtute. da primū aliq̄d qd' possim icidere titu
lis sup. tuis ꝑter honores maiorū. s. tuorū: quos damus & dedimus
sup. semper illis. s. parentibus & maioribus tuis: q̄bus debes om-
nia q. s. laudabilia habes. Hæc satis supple dicta sunt, inq̄t poeta,
ad iuuenem. s. Rubelliū, quē fama tradit nobis. i. attestatur esse su-
perbū & inflatū. q pro &. plenū. i. tumētem & turgidū. Nerone pro-
pinquo. i. propinqua consanguinitate Tiberij Neronis. Enim pro
ga. sensus cōmunis. i. qualē cōmune. i. uulgus habet. uel quo sen-
tiat ut uulgus. est supp. ferme. idest q̄si semper. rarus in illa. i. nobili
fortuna. Sed o Pōtice ego noluerim te censeri. i. iudicari & æstima
ri. i. q tu æstimeris & honoreris laude. i. pp laudē tuorū sup. maio-
rū. sic dico: ut ipse. i. tu nihil agas futuræ laudis. i. pp quod in futu-
ro tpe forte post mortē tuā merearis laudari. miserū. i. res misera ē
incūbere. i. inniti. famæ. i. bono nomini & bonę opinioni. aliorum
.i. quæ habeat tibi pp alios, & nō pp te. ne tecta. i. super talē famā
extructa. collapsa. i. simul labentia. ruāt. i. decidant. & hoc colūnis
.i. fulcris & sustentaculis subductis. i. amotis & interruptis. & hoc
miserū ē pp alios: utpote pp parētes, aut fratres, aut alios quo suis
ꝓpe laudari: q si eorū fama denigret, ēt tua denigrabit. quod pro
bat exēplo naturali dicens. Palmes. i. ramus ipsius uitis, q per pro-
prias uires neq̄t surgere. stratus. i. prostratus. humi. i. sup terrā de-
siderat. i. optat ut leuetur. ulmos. i. tales arbores: q̄bus pp raritatem
umbræ uites fere adhærent in pluribus locis Italiæ. uiduas. i. deser
tas & derelictas ab eo. Ergo si uis secure laudari: esto bonus miles:
si militiā geris. bonus tutor: si tutelā geris. & tu idē esto integer. i. in
corruptus. arbiter. i. iudex ex arbitrio animi tui iudicans: partibus
ad te rem oēm referētibus. Et si tu citabere. i. citaberis hoc est ad-
uocaberis p iustitiæ administratores. testis rei ambiguæ. i. dubiæ. q
pro &. incertæ. quā. s. solus scias. licet. i. q̄uis. Phalaris. i. sæuissimus
quisq̄ tyrannus: q̄lis erat Phalaris Agrigenti. iperet tibi ut sis fal-
sus testis. & dicet. i. pronūciet tibi piuria. i. formā periurandi. & uer
ba q̄ uult ut peierando dicas. & hoc tauro. i. machina ærea figurā
tauri hn̄te: quā Perillus excogitauit, & primus itrauit. admoto sup.
tibi. i. ante te posito: ut nisi peieres in ipsum proijciaris. crede sum-
mū nefas sup. esse ꝑferre pudori. i. uerecūdiæ de male faciēdo. ani-
mā. i. uitā & pdere pp uitā. i. ut uiuas. causas uiuēdi. i. honestatem,
q̄ cōplectit iustitiā, & æq̄tatē, ac reipu. cōmoda, & sup oīa Dei amo
rem. Dignus morte. idest. qui meruit mortem: uel dignus est pro-
pter scelera sua ut moriatur. perit. idest: ad nihilum redigitur. ita
ut ne memoriā quidem sui post obitum derelinquat. uel perit: idest
assidue moritur. uel derit. i. iam perisse censendus est. licet cœnet cē
tū ostrea gaurana. i. lucrina, q̄ laudatissima sunt. & mergatur. i. im-
mergat. toto aheno i. uase æreo: in quo unguēta cōficiunt. Cosmi
.i. illius unguentarij: hoc est licet delicatissime uiuat. Cū. i. qn̄. ꝓuin
cia. i. aliqua regio longe a Roma distās, & a romanis prius deui-
cta: ob quod ut i fide maneat: opus sit romano gubernatore. expe-
ctata. i. desiderata a te diu accipiet. i. libēter capiet tandē post lon-
gā. s. expectationē te rectorē. pone. i. constitue. iræ frena. i. modera
mina: ne modū excedat. bene dicit pone frena: q̄ nō pōt uir acer
oīno extinguere fomitē iræ. dicēte Hora. i pri. Sermonū: Deniq; q̄
tinus excidi penitus uitiū irę. Cętera itē nequeūt stultis hærētis &c.

Neq;

Non idem gemitus olim, nec vulnus erat par
Damnorum sociis florentibus, & modo victis
Plena domus tum omnis, & ingens stabat aceruus
Numorum, spartana chlamys, conchylia coa,
Et cum Parrhasii tabulis, signisq; Myronis
Phidiacum viuebat ebur, necnon Polycleti
Multus vbiq; labor, raræ sine Mentore mensæ.
Inde Dolabella est, atq; hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres, referebant nauibus altis
Occulta spolia, & plures de pace triumphos.
Nūc sociis iuga pauca boum, & grex paruus equarū
Et pater armenti capto eripietur agello,
Ipsi deinde lares, si quod spectabile signum,
Si quis in ædicula Deus vnicus, hæc etenim sunt
Pro summis, nam sunt hæc maxima despicias tu
Forsitan imbelles Rhodios, vnctamq; Corinthum,
Despicias merito. quid resina iuuentus,
Cruraq; totius facient tibi leuia gentis?
Horrida vitanda est Hispania, gallicus axis,
Illyricumq; latus, parce & messoribus illis,
Qui saturant vrbem, circo, scænæq; vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cum tenues nuper Marius discinxerit Afros?
Curandum in primis ne magna iniuria fiat
Fortibus, & miseris, tollas licet omne, quod vsq̃ est
Auri, atq; argenti, scutum; gladiumq; relinques,
Et iacula, & galeam. Spoliatis arma supersunt.

Neq; omnis ira peccatū est. Psal. Irascimini, & nolite peccare &c. Et pone modum. i. moderamen. auaritiæ. i. auiditati habendi. non ei quæ uitiosa est, quia ea penitus excidi debet: sed qua & licite & illicite cupere possumus. Miserere sociorum. i. iam in societatem acceptorum. inopum. i. opibus egentium propter bellum, in quo deuicti sunt: & quo libentius miserearis attende, quia nihil tecum feres. tu eni uides. i. uidere potes. ossa regum. i. ditissimorum. exhausta. i. exsiccata & arefacta. medullis uacuis. i. exsiccatis: hoc est attende q; ne medullam quidem suam retineāt. uel intellige ut Manci. de spoliatione sepulchrorum. Respice. i. diligēter cōsidera. quid leges moneant: quia ut iustitiam facias. quid curia. s. senatorum. mandet: quia ut fidē populo Romano & æquitatem prouincialibus tuis serues: quista prēmia maneant. i. expectent bonos. i. iustos & fidos uiros. & q̃. i. quātem. iusto fulmine. i. fulminatione seueræ sententiæ. Capito, & Tutor. i. uiri illi Romani piratæ. i. spoliatores in mari. Cilicum. i. illorum populorum, qui & ipsi piratæ fere sunt, q. d. spoliatores spoliatorum. ruerit. i. ceciderint in interitum. & hoc senatu. i. senatorum collegio, seu eum damnante sup. eos. Quia uero per hoc commendasse uidetur senatum: ut qui iustitiam colat: & prouinciarum spoliatores seuere puniat: cum tamen in. 1. Satyr. dictum sit: Quod uictrix prouincia ploret. & q; nihil prosit prouincialibus uicisse in iudicio. ideo facit hic cōsimilia oblectionem ostendens, q; nunc dānatio nihil proficit: quia si nouus rector & gubernator constituatur prouinciæ: eis auferet quæcunq; prior, qui damnatus est, reliquerat. Et ideo consulit prouincialibus ut taceāt. i. ut tolerent quātum possint rectorem etiam iniustum: ne cum iactura mercis, etiā naulum amittant. Hæc autem potior: & sui similior est sententia, q̃ quę est a Mancinello proposita. Deinde ostendit cur senatum commendauerit: quia. s. olim talis erat: dicens Non iidem gemitus &c. De quo statim uidebimus. Ordo hic est: Sed quid confert. i. utilitas tia affert. damnatio rectorum. s. ipsis prouincialibus. q. d. nihil. Et ideo o Charippe. i. quicunq; in prouincia habitas. circunspice. i. prouide. tuis pannis. i. rebus tuis mobilibus. præconem. i. uenditorem. priusquam. s. nouus rector mittatur. Cum. i. quandoquidem. Pansa. i. posterior gubernator. eripiat tibi quicquid Natta. i. prior gubernator reliquit tibi. q; pro &. tace iam. i. noli amplius accusare rectores: quia si etiam Pansa damnatus fuerit, mittetur forte alius adhuc auarior, q; nihil derelinquet, sed furor est. i. ad furorē incitare potest. pdere naulū. i. ptiū uecturę post oia sup. p iacturā amissa: aut post naufragiū et ptio uecturę fraudari. hoc ē nihil penit⁹ retinere.

DAN. BRIT. ¶ NON iidem gemitus: non erat, inquit, tantus dolor olim spoliatis, quantus nunc. erant enim tunc locupletes. Illud sciendum gemitus numeri esse pluralis, ut stet uersus. ¶ Vulnus damnorum. i. dolor qui ex damnis proueniebat. ¶ Non erat par. i. similis: quia tanto dolore non afficiebantur: cum omnino pluribus ablatis, multa etiam superessent. ¶ Sociis florentibus. i. existentibus in maximo diuitiarum flore, & cumulo. ¶ Modo uictis: recenter superatis. nā tūc cum primo uicti fuerant, erant diuites. ¶ Plena domus tunc omnis ita ut quamuis spoliarentur, multa tamen etiā relinquerētur. ¶ Spartana chlamys: hoc est uestis purpura laconica infecta. Nam succus Purpura ille purpuræ non modo apud Tyrios inuenitur: sed & in Meninge Africæ & Getulo littore Oceani, & in Laconia Europæ. lege Plinium libro. 9. capite. 36. Chlamys autem uestis est militaris. ¶ Con- Chlamis chylia uestes conchiliatæ hoc est purpura infectæ. Nam conchylia sunt ex genere purpurarum. auctore Plinius libro nono: ex cuius facibus habetur ros, siue loquor aptus ad tingendas uestes. ¶ Coa absolute dictum. i. uestis coa tenuissima, quam bombicinam Coa appellamus: tanta tenuitate, ut corpus pelluceret Plin. li. 11. In mol Bombicina lium reprehensionem sic exclamat: Nec puduit has uestes etiam uiros leuitate usurpare propter onera æstiua: in tantum a lorica gerēda discessere mores: ut onerri sint etiā uestes: & Solinus: Hoc est illud sericum in usum publicum damno seueritatis admissum, & quo ostentare potius corpora q̃ uestire primo fœminis, nūc etiā uiris psuasit luxuriæ libido. Horatius: Altera nil obstat, Cois tibi pene uidere est Vt nudam. hę fiebāt in Co insula, quas primatexisse fertur Pamphile Platis filia. ut scribit Plini. & tradit Aristote. in. 5. Propertius: Quid iuuat ornato procedere uitta capillo? Aut tenues Coa ueste mouere sinus? ¶ Parrhasii: hic ē ille no- Parrhasius bilissimus pictor, qui olim cum Zeuside contendit: eumq; lintei pictura elusit, natus est Ephesi. De eo multa memorabilia tradit Plin. libr. 35. cap. 9 de eo & Tranquillus in Tiberio. & Quitilianus li. 11. scribunt. ¶ Signis: statuis. ¶ Myronis: egregius hic Myron fuit statuarius, quod indicat Pli. lib. 34. & lib. 36. cap. 5. sic scribens: Nam Myronis ille, qui ęre laudatur anus ebria est Smyrnæ in primis inclyta. & Propertius sic: Atq; aram circum steterant armenta Myronis Quatuor artificis uiuida signa boues. ¶ Phidiacum ebur. i. statuæ Phidia eburneæ sculptę a Phidia tanto successu uiuere uiderentur. Virgil. Credo etiam uiuos ducent de marmore uultus. In ebore effingendo (ut scribit Quinti.) longe citra æmulum uiguit. de hoc scribit Strabo lib. 8. & Plin. libr. 7. & 34. huius etiam Seneca & Plutar. meminerunt. Propertius: Phidiacus signo se Iuppitur ornat eburno. Poeta in carmine obscęno Non sum phidiaca manu politus. ¶ Nec non Polycleti: Sycionius Polycletus statuarius fuit, de quo Plini. Qui diligentia supra cæteros fuit, formamq; humanam supra uerum expressit, sed Deorum auctoritatē non expleuit. ergo, inquit poeta, ubiq; extabant opera Polycleti statuarū egregia: quæ multo cum labore ab eo fuerant peracta. ordo autem est: Necnon multus labor Polycleti ubiq; uiuebat. ¶ Mentore: hic celeberrimus fuit poculorum cælator, ut scribit Plin. lib. 33. Mentor & Mart. Accipe Mentorea pocula facta manu. Idem alibi: Solus Mentoreos habes labores. Propertius: Lesbia Mētoreo uina bibas opere. ¶ Inde Dolabella est: ob eas, inquit, diuitias multi ad latrocinia conuertebantur. Quales fuerunt Dolabella, Antonius, & Verres, qui prouinciarum præfecti eas spoliauerunt. Duos Dolabellas fuisse eodem nomine, & tempore scribit Pædianus, quorum alterū Cæsar accusauit ex Sicilia reum, nec damnauit: quo absoluto Rhodum (ut scribit Tranquil.) secessit. Alterum Dolabellam, qui Asię præfuerat proconsul accusauit Scaurus repetundarū, damnauitq;. ¶ Atq; hinc Antonius: hic est ille C. Antonius, de quo Pędianus: Hunc Antonium censores sexennio q̃ hæc dicerentur senatu mouerunt, causasq; subscripserunt: q; socios diripuerat: multos enim in Achaia spoliauerat. ¶ Sacrilegus Verres (ut in. 2. Saty. diximus) Verres per triennium Siciliam tenuit, atq; in ea libidinose, auare, crudeliterq; uersatus est. Succedente tandem Metello, repetundarum reus, a Siculis postulatus est. Sacrilegum autem ob id appellat, q; non solum Deos Siculis sustulit, sed & Athenis Mineruam, Deli Apollinem, Iunonem Sami, Dianam Pergami, Deosq; tota Asia, Græciaq; uiolauit. Vnde illud est Cice. in ipsum ox ymorons Siculos iam ne Deos quidem in suis urbibus, ad quos confugere

rēt, habereq; eorum simulachra sanctissima C. Verres ex delubris
sanctissimis sustulisset. ¶ Occulta spolia: in urbem, inquit, referebāt
plura spolia prouincialium ueluti de rebus bellicis parta: cum om-
nino essent de pace sublata. ¶ Occulta .i. furtiua. nam ea palam nō
referebant: ut conspicerentur: quo more solent imperatores in triū-
phis spolia hostium referre. Produxit autem a in fine contra regulā
nisi sit factum ratione finalitatis. ut illud apud Virg. in. 3. Dona de
hinc auro grauia, sectoq; elephanto. aut q̄ duæ subsint consonan
tes in dictione sequenti. quod tamen raro accidit. aut (quod magis
placet) est legendum. Occulta & spolia & plures de pace triumphos
sicq; & sententia, & uersus optime stabit. ¶ Et plures triumphos de
pace. ex prouincijs, inquit, finitis magistratibus domum cum mul-
tis triumphis redibant: hoc est cum multis spolijs sumptis de pace:
ut faciunt triumphantes ex hostibus. unde est etiam illa Sallustij cō
questio in Iugurthino. Pars ex pacatis prædas agebant. Et alibi in
eodem: Non peculatus ærarij factus est, neq; per uim socijs ereptæ
pecuniæ, quæ q̄q̄ grauia sint, tamen pro consuetudine iam pro ni-
hilo habentur. ¶ Iuga pauca boum: subaudi ad inferioribus eripiē
tur. Indomitam enim sui temporis auaritiam notat cum etiam res
uiles raperent. ¶ Capto eripietur agello: ex quo, inquit, prouinciali-
bus agelli erepti sunt, nunc rapiunt pauca iuga boum. i. omnem re
liquam uilem supellectilem: unde Sallust. in Catilinario sic conque-
ritur. At hi contra ignauissimi homines per summum scelus om-
nia ea socijs adimere, quæ fortissimi uiri uictores hostibus reliquer-
rant. ¶ Ipsi deinde lares: ipsi Dij domestici, quos colunt. bene autem
ipsi: quasi qui minime sint uiolandi. ¶ Si quod. s. est. ¶ Spectabile pul
chrum, & spectatu dignum. ¶ Signum: statua. ¶ Vnicus: etiam unis
cus. ¶ Nam sunt hæc maxima: idest hæc quę eis sunt relicta quam-
uis minima pro summis sunt. ¶ Despicias tu Forsitan: possis secu-
re Rhodios imbelles, & Corinthios spoliare a quibus tibi nihil sit
metuendum: quando effœminati, mollesq; sint: sed caue, inquit Hi
spaniæ iniuriam facias, quæ scelus inultū nō sinet. ¶ Imbelles Rho-
dios: luxuria & delitijs affluentes. Nam ex Asia (ut docet Valerius)
lauticia & immodici sumptus & omnia non necessaria uoluptatis
genera fluxerunt. Sic & Liuius lib. 9. de bello macedonico: Luxu-
rię peregrinæ origo ab exercitu asiaticæ in urbem inuecta est. Rho-
dos autem insula est maris Lycij cognominata (ut diximus in. 6.
Satyr.) a Rhodo Neptuni filia ex sorore Telchinum. Lycia autem
Corithus pars est Asiæ. ¶ Vnctamq; Corinthum pinguem & locupletissimam
ac proinde uoluptatibus & luxuriæ obsequentem. Nam pecunia
(ut docet Thucydides lib. 1.) prępotens fuit, ut etiam ab antiquis
poetis demonstratur locuples oppidum cognominantibus. Eam
etiam scribit Strabo lib. 8. locupletissimam fuisse. Ibiq; emporium
fuisse: mercatoribus illuc undiq; mercimonia conuehentibus. Vn-
de uectigalia pendi ingentia contingebat. Veneris etiam templum
adeo locupletatum extitit: ut supra mille Deę prostitutas puellas e a
pereliquas Veneri uiri, mulieresq; addixerunt. propter has igitur
frequens in urbem multitudo, turba conueniebat. unde ciuitas mi-
rum in modum ditabatur. Nautæ etiam leuiter sumptus factitantes
absumebantur. Hinc uulgatum est ueteri sermone prouerbiū: Non
omnium est uirorum Corinthum nauigatio. sita autem est i medio
Resina Isthmi. ¶ Resinata: expilata. arborum (ut scribit Plin. li. 14.) ex qui
bus manat succus: aliæ picem: aliæ resinam mittunt. Resina autem
pilos e corpore hominum euellabant. Quod ut turpissimum notat
Plin. eodem libro his uerbis: Pudetq; confiteri maximum iam ho-
norem eius esse in euellendis e uirorum corporibus pilis. Ergo resi
nata, glabrata, cuius crura sunt depilia, & mollia. Illud autem obser
uandum in hac dictione resina primam & secundam syllabam pro
duci. Martia. in. 3. lib. Resina, ueneto nec resecare luto. Idem in eo
dem: Resinata bibis, uina falerna fugis. Plaut. in mercatore: Resinā
ex melle ægyptiam rorare, ex quo appet legendum esse: Quid resi-
nata iuuentus. non quid enim resinata iuuentus. ¶ Leuia: expilata.
nam leue appellamus priore producta sine pilis. Macrob. Leue au
tem est mulierum corpus, quasi naturali frigore densetur. Iuue. Et
iam leue caput. ¶ Horrida uitanda est Hispania: nulla, inquit, iniu-
ria lacessenda est Hispania. Nam Romanos impetus sæpe sustinuit.
Numantini enim multos imperatores cum exercentibus profliga-
runt. primo Q. Pompeium. deinde M. Pompilium. postea Hostilium
Mancinum. quod bellum uicesimum perdurauit annum. Et postre
mo cum ipsi a Scipione obsessi ad extremam necessitatem essent re
dacti: ne in Romanorum potestatem peruenirent, res omnes in fo-
rum collatas cum uxoribus & liberis incendio absumpserunt: seq;
omnes igni superiecerunt. ¶ Horrida: inculta & delitiarum asperna

trix. ¶ Vitanda est: quia se ulciscitur. ¶ Gallicus axis. i. Gallia, quę in
continuo armorum tumultu uersatur. & in qua subiugandam Cæ
sar decem consumpsit annos: & nunc imperij Romani frena recu-
sat: nam temporibus Vitellij & Vespasiani tumultum excitauit ar-
morum. ¶ Illyricumq; latus: Illyrij (auctore L. Floro) sub extremis
Alpium radicibus agunt inter Arsiam gentem Liburnorum, Ti-
tiumq; flumen longissime per totum Adriani maris littus effusi.
Plin. lib. 3. ostendit Illyricum Macedonia, Pannonia, & Noricis ter
minari. ¶ Parce & messoribus illis: Afros intelligit: unde Romā fru-
menta multa mittebantur. Plin. lib. 5. scribit in Africa regionem es
se. ccl. M. passuum fertilitatis eximiæ cum centesima fruge agrico-
lis fœnus reddente terra. ¶ Circo: satyrice dictum. i. ludis circēsibus
& scænicis: quibus tota ciuitas uacabat. unde & alibi indignatur
poeta: Si potes auelli Circensibus. & alibi: Atq; duas tantum res
anxius orat Pannum & Circenses. ¶ Quāta autem inde feres? q. d.
modica, cum interrogatione legendum. i. minima erunt Afrisq; ę
abstulens: cum iam a Mario Prisco sint spoliati. ¶ Inde: ab Afris. nā
præcessit Messoribus illis. sequitur deinde: Cum Marius discinxerit
Afros. ¶ Tam diræ culpæ: tā nefandæ rapinæ & spoliationis. ¶ Ma
rius. i. Priscus de quo Saty. 1. Exul ab octaua Marius bibit. ¶ Discin
xerit: spoliauerit. tractum ab his, qui uestimenta alicui ablaturi zo-
nam dissoluunt. ¶ Curandum in primis: curādum, inquit, est ne cui-
quam magna fiat iniuria: sed pręcipue fortibus, & pauperibus, quia
tales facile ad uindictam accedunt. ¶ Fortibus & miseris: utrumq;
que enim ad uindictam est ualidum. nam ubi fortis se ab alio sen-
tit iniuste opprimi: iniuriam ęquo animo ferre nequit. ¶ Tollas licet
omne. s. facere non poteris, quin arma relinquantur, quibus se uin
dicent: licet reliquis bonis fuerint spoliati.
¶ N O N idem gemitus. Ostendit maiorem fidem seruatam quō ASCen.
dam socijs Romani imperij, quam nunc seruetur: docetq; eandem
cum magno periculo uiolari. Ordo est: Non idem: id est dissimiles
gemitus damnorum: id est querelæ de damnis erant supple olim.
nec par uulnus: idest æqualis læsio. erat olim socijs: idest in societa-
te romani imperij acceptis. florentibus: id est dum florerent opi-
bus & diuitijs. & modo ipsius uictis: idest postquam uicti sunt: hoc
est non habebant tunc occasionem quæritandi sicut nunc. Om-
nis domus eorum supple erat tunc plena diuitiarum: scilicet & in-
gens aceruus: idest cumulus, nummorum: id est pecuniæ ad nu-
merandum idoneæ. stabat: id est paratus uel plenus erat chlamys:
idest uestis militaris ex purpura. spartana: idest laconica & conchy
lia: id est uestimenta purpurea. Coa: idest ex insula Co denomina-
ta: uel illic inuenta supple stabant. Et ebur phidiacum: idest signum
eboreum: hoc est effigies, aut simulachrum a Phidia sculptum &
simulatum. uiuebat, i. ad uiuum simulatum erat: aut in uigore erat.
cum tabulis .s. pictoris. Parrhasii. i. illius optimi pictoris. & cū signis
.i. imaginibus in æs aut marmore incisis. necnon. i. etiam. multus
labor. i. multiplex opus Polycleti. i. illius statuarij sup. erat, aut sta-
bat. ubiq; mensæ erant sup. raræ. sine Mentore. i. sine poculis, aut
alijs uasculis a Mentore factis. Inde. i. ex illorū diuitijs est Dolabel
la: id est uir ille, quem Cicero multa scripsit. sacrilegus: id est sa-
crorum fur: uel qui sacram fidem uiolauit. Inde est Antonius: id
est triumuir ille sacrilegus. Inde est Verres: in quem Verrinæ Ci-
ceronis: sacrilegus: quia supple ipsi referebant: id est reuehebant.
altis: id est profundis & capacibus nauibus. occulta spolia & plu-
res triumphos: id est signa triumphorum: id est prædas, exuuias,
& spolia de pace, quam supple de bello. Pauca iuga boum sunt
supple nunc socijs Romani imperij. & paruus grex equarum. nam
equi ablati omnino sunt: supple est socijs. & aduerte gregem etiā
de equis & equibus dici sicut armentum. Nam & Cice. gregem ar- Grex de
mētorum dixit. & pater armenti. i. taurus uel equus. admissarius. i. armento
qui ad generandum admittitur armento. eripietur. i. abigetur: & ab
ducetur agello capto. & ipsi lares, idest Dij domestici & familiares.
eripientur sup. deinde. i. postea & si quod. i. aliquod. signū. i. simula-
chrum. spectabile. i. pulchrum aspectu. & si quis Deus unicus. i. sin
gulus. imago alicuius Dei est supple in ædicula idest parua æde seu
domo: eripietur sup. Etenim. i. quia. hæc. i. huiusmodi bona sunt, p
summis spoliatoribus: q̄les sunt iā dicti. nā hæc sunt maxima. q. d.
maxima summos decent. Consequenter ostendit uindictam timen
dam esse dicēs. Tu spoliator: despicias. i. contemneas. et paruifacias
forsitan Rhodios idest prouinciales Rhodi insulæ tunc molliter ui-
uentes. & ideo imbelles. i. sine bello uiuentes: uel ad bellum inuti-
les: bellare nesciētes. & Corinthum. i. gentē Corinthi. unctam. i. un
guento perfusam, & molliter uiuentem. & tu despicias huiusmodi
molles

Quod modo proposui non est sententia verum
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ
Si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
Vendit acersecomes, si nullum in coniuge crimen,
Nec per conuentus, nec cuncta per oppida curuis
Vnguibus ire parat nummos raptura Celæno,
Tunc licet a Pico numeres genus, altaq; si te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter maiores, ipsumq; Promethea ponas,
De quocunq; voles proauum tibi sumito libro.
Quod si præcipitem rapit ambitus, atq; libido,
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant habetes lasso lictore secures,
Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas, claramq; facem præferre pudendis.
Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.
Quo mihi te solitum falsas signare tabellas
In templis, quæ fecit auus? statuamq; parentis
Ante triumphalem? quo? si nocturnus adulter
Tempora santonico valeas adoperta cucullo?
Præter maiorum cineres, atq; ossa voluci
Carpento rapitur pinguis Damasippus, & ipse,
Ipse rotam stringit multo sufflamine consul,
Nocte quidem, sed Luna videt, sed sidera testes
Intendunt oculos, finitum tempus honoris
Cum fuerit, clara Damasippus luce flagellum
Sumet, & occursum nusquam trepidabit amici
Iam senis, ac virga prior innuet, atq; maniplos
Soluet, & infundet iumentis hordea lassis.
Interea dum lanatas, toruumq; iuuencum
More Numæ cædit Iouis ante altaria, iurat
Solam Hippo, & facies olida ad præsepia pictas,

molles merito. nam quid iuuentus.i. multitudo iuuenum. resinata .i. resina leuigata & depilata.i. quæ pilos extraxit radicitus p resinā quæ est succus ex arboribus distillans & quid crura leuia.i. depilata totius gentis. facient.i. facere poterunt contra spoliatorem. q. d. nihil. sed Hispania.i. gens Hispanorum. horrida.i. inculta: & minime in corpore curando morosa: uitanda est tibi: dum.s. spoliare uis & axis gallicus.i. populus habitantes sub climate gallico. & Illyricum latus sup. uitandus, & uitandum est tibi. parce etiam illis messorib'.i. agricolis. s. Afris qui saturant urbem. s. Romanā uacantem.i. ut cæteris curis uacuam. indulgentem Circo.i. ludis theatralibus.i. comœdijs, & mimis, ac tragœdijs spectandis. quo uerbo taxat luxuriā & otia Romanorum. Quanta autē &c. Videntur quibusdā hæc esse aliquius obijciētis Iuuenali: q Marium parua uindicta secuta est: qui tamen Afros spoliauerat: & ita pręmia posuit pro punitione quia pręmium culpæ punitio & pœnitentia est. quanta ergo pręmia.i. quantam punitionē. q. d. minimam feres, cum Marius discinxerit Afros tenues: sed reuera sunt ipsius poetæ deterrentis a spoliatione Afrorum, cū iam spoliati a Mario tenues sint: sed non imbelles. dic ergo Quanta præmia.i. quantam mercedem: quanta spolia feres.i. reportare poteris. tam diræ culpæ.i. de tam dira culpa: qualis est socios spoliare. cum.i. quandoquidem. ita sit q Marius Priscus discinxerit .i. spoliauerit usq; ad cincturā. nuper.i. non multo ante Afros populos illos bellicosos. q. d. minima: & ideo curandum est in primis ne iniuria fiat fortibus & miseris: quia (ut dicit Ouid.) Miseris solertia rebus. & Maro: Labor omnia uincit Improbus & duris urgens in rebus egestas licet tu tollas omne quod.i. quicquid auri, atq; argēti est. usquā: .i. in quouis loco apud Afros: quod tamen difficillimum esset. tamen sup. tu relinques scutum, & gladium, & iacula, & galeam. arma supersunt.i. derelicta sunt semper spoliatis: & ita licet tenues: rebellare tamen poterunt: quapropter proprijs commodis per nefas consulens, reipublicæ grauem iacturam feceris.

IOAN. BRIT. ¶ QVOD modo proposui: quod ego dixi de prouincialium uindicta. ¶ Non est sententia: non est q tantummodo ego ita sentiam: sed est Sibyllæ uaticinium: ut ab auctoritate sit suasio: ut dicat credendum esse ex illatis iniurijs prouincialibus, & socijs eos ab Romanorum imperio defecturos. Sententiam, inquit Quintil. uocauerunt, quod animo sensissent. Sententiam etiam dicimus orationem generalem pronunciationem continētem: quę uel hortatur, uel demonstrat. ut inscitia est contra stimulum calces. ¶ Folium Sibyllæ: Sibylla in folijs responsa dabat scripta: Virg. Folijs tantum ne carmina manda. Hoc etiam apud priscos (ut scribit Pli.) seruatum est ante usum chartarum: ut in folijs palmarum scriberent. ¶ Sibyllæ: nomen est non propriū mulieris: sed officij. σιοὺς enim Deos Eoles appellant & βουλὴ consilium: quasi Dei consilium: hoc est quę mentem & consilium Dei scire uidere uiderentur. futura enim prædicebant. fuere autem (auctore Varrone, ut scribit Lactantius) decem. ¶ Si tibi sancta cohors: ordo est: Tunc licet a Pico numeres genus tuum si tibi est sancta cohors. ut sit sensus: Patiar te ostentes generosum origine deducta uel a Pico. si nemo Acersecomes.i. nullus libertus tuus uendit tribunal.i. iudicia & sentētias. ¶ Acersecomes: capillatum significat. dictio est græca ab a: quod est sine: & κείρω τὸ deo: cuius futurum secundum Eoles est κερῶ & κόμη coma: inde Acersecomes intonsus comam: quales pueros Romani (ut scribit Seneca) in delitijs habuere. Appellatus est etiam Apollo Acersecomes: q intōsus semper esset: estq; peculiare Apollinis epitheton: q nunq̄ radij possunt a fronte lucis auelli. ¶ Crimen in coniuge: subaudi est. nam sæpe præfecti uxoribus obsequentes iniquas sententias ferunt. ¶ Celæno.i. si auaritia tua tanquā altera Celæno Harpyia non parat ire per conuentus. Nam Harpyiæ finguntur a poetis rapaces & sordidæ fuisse & tres sorores κελαινὸς aũt apud nos significat obscurum, & tenebrosum. ¶ Conuētus: quatuor modis intelligitur: uno modo cum quēlibet hominē ab aliquo conuentum dicimus: ut illud Terentianum: Non hoc de nihilo est: q Laches me conuentam ex petit. Alio cum significatur multitudo ex compluribus hominum generibus in unū cōtracta locum. Tertio cū aliquē i locum frequētia hominum supplicationis, aut gratulationis cā cōgregatur. Quarto cum a magistratib' iudicij cā populus colligit'. Hoc igit' loco Iuue. uelocis ubi a magistratib' iudicij cā populi prouinciæ ꝯgregabātur. In Hispania autem erant conuentus quatuor statuti per rectores prouinciæ ad iudicia facienda. Gaditanus, Cordubensis, Astysitanus, & Hispalēsis. unde Suetonius in Cæsare: Quæstori ulterior Hispania obuenit: ubi cum mandato reipu. iure dicendo cōuentus circumiret. ¶ A Pico: qui primus Aboriginum fuit & Fauni pater, Saturni uero filius. Virgil. Isq; parētem Te Saturne refert, tu sanguinis ultimus auctor Ergo a Pico tanq̄ ab antiq̄ nobili ꝓgenie. De Pico Ouí. li. 14. Met. & in Fastis. Item Dionysius lib. 1. antiquitatum Italiæ meminerunt. ¶ Alia nomina: sublimia & fortium uirorum. Sic Statius in Thebaide nomina ingētia dicit.i. nomina uirorum magnorum & fortium: Quorumq; ingentia tellus Aonis & Tyrię suspirant nomina matres. ¶ Omnem pugnam Titanida.i. ipsos Titanas, qui aduersus Deos pugnauerunt. lege Ouid. & Higinum. ¶ Ipsumq; Promethea: quasi qui antiquissimus fuerit. Deucalionis enim Thessalię regis fuit pater, quo regnante fuit diluuium illud cantatissimū. Hūc Prometheum antiquitas commenta est primum fuisse, qui ex limo hominem finxerit: quem infuso igne cælesti ex Solis rotis subrepto animaduertit. unde Fulgentius Prometheum dicit esse appellatū. προμηθέα quasi prouidentem uirum. Huius meminit & Higinus. ¶ Proauum: maiores tuos. Ouid. Et genus & proauos, & regia nomina iactas. ¶ De quocunq; libro.i. de omnibus ijs de quibus scriptores tradiderunt. neq; enī nobis scire liceret, qui egregij, fortesq; fuissent, nisi scriptorum monumenta extarēt. ergo bene ait de quocunq; libro. ¶ Quod si præcipitem: ordo est: Nobilitas ipsorum parentum incipit stare contra te, si ambitus rapit te præcipitē. Sensus est: Si male, inquit, uixeris nobilitas tuorum maiorum tibi obest: qa efficitur ut eorum splendore ab omnibus cognoscaris: q si humili loco natus esses, non ita omnibus esses notus. ¶ Ambitus: ambitū pro ambitione posuit. Est enim ambitio honoris cupiditas. Sallust. Sed a quo incepto studio me ambitio mala detinuerat. ¶ Atq; libido: usus Veneris: quo nihil turpius est homini: quo enim id uitium penetrauit, iniuria ibi dominatur, infamia flagrat. ¶ Frangis uirgas

Sententia

Sibylla

Acersecomes

Cōuētus

Ambitio

ſi crudelis es in ſocios quibus præes. Nam ſex lictores præcedētes prætorem ſex uirgarum faſces cum ſecuribus colligatos geſtabāt. Duodecim aūt conſules. Eę aūt erant ex Betulla.unde inqt Pli. Betulla terribilis magiſtratuū uirgis.⸿Incipit ipſorū contra teſtare:nobilitas,inqt,tuorū tibi nocet.facit enim ut ſcelera tua omnibus nota ſint.uidetur aūt hoc ſumptū ex Salluſt.in Iugurthino,qui ſic ſcribit:Maiorū gloria poſtens lumen eſt:neq̧ bona,neq̧ mala eorū in occulto patitur.quicunq̧ enim cauſam habet,celebritatis &nominis,in eū oīum oculi conjciuntur ita:ut nullū obſcuꝶ poſſit nec dictum eius eſſe,nec factum.⸿Pręferre clarā facē pudēdis: &ſcelera tua omnibus uota facere.nā eorū fama, & ſplēdore tanq̃ face præcedēte facta tua illuſtrantur,& nota fiunt.⸿Omne animi uitiū:ſenſus eſt:Omne,inqt,hois uitiū tanto oibus notius eſt,quanto ipſe q committit,eſt illuſtrior:ut ſit pręcedētis ſentētię confirmatio. Vnde ita Sallu.in Catilinario: Qui demiſſi in obſcuro uitā agūt:ſiq̇d iracūdia deliquere,pauci ſciunt,fama,atq̧ fortuna pares ſunt. Qui magno imperio prędití in excelſo ętatē agunt, eorū facta cuncti mortales nouere.⸿Tanto conſpectius:tanto euidentius,& qđ conſpici poſſit.⸿Quo mihi te ſolitū ſenſus eſt: Quid opus eſt te iactes,& nobilē te prędices:ſi falſa teſtamenta ſolitus es ſignare qđ hois eſt ſceleratiſſimi:ut doceat nobilitatē ex bonis moribus cēleri: Subaudiēdū igitur eſt iactas·ut ſit:quo ad qd,te iactas·ita dictū, ut illud Horatij:Quo tibi Tulli Sumere depoſitū claud,fieriq̧ tribuno. & alibi Quo mihi fortuna ſi nō conceditur uti. bis aūt repetit quo,ad maiorem indignationē exprimendā.⸿Signare:obſignare annulo.unde alibi:Signator falſo,qui ſe lautum atq̧ beatum Exiguis tabulis, & gemma fecerat uda. Tranquil.in Cęſare: Cū quid per iocū teſtandi gratia ſignarēt.⸿Falſas tabellas:falſa teſtamenta. Vulpi.de teſtamētis:Signatas tabulas accipi oportet.& ſi tabulę linteo quo inuolutę ſunt,ſigna impreſſa fuerint. Trāquil.in Nerone: Tunc primum repertum ne tabulę niſi pertuſę,ac ter lino per foramina traiecto, ob ſignarentur.⸿In templis quæ fecit auus:ibi enim ſæpe ſignabant,ut oſtenderent fidem religione maxime conſtringi.⸿Auus.i.maiores tui.q.d.quę illi per uirtutem,nec ſine ingenti gloria fecerūt,tu tuis flagitijs dedecoras.⸿Statuamq̧ parentis Ante triumphalem:ita dictum ſicut & ante: Ante Numantinos ſi dormire incipis ortu Luciferi:quo ſigna duces,& caſtra mouebant.⸿Si nocturnus adulter:ſi tempore nocturno ſcortaris cū tecto capite cucullo Santonico.hoc

Cucullus

autem fiebat ne ab occurrētibus cognoſcerentur. Eſt autem cucullus genus ueſtimenti gallici:qui etiam compoſito nomine a Bardis gente Gallica dicitur bardocucullus:& bardiacus cucullus.de quo plura dicemus in ulti. Saty.illic:Bardiacus datur iudex &c. De eo

Santones

alibi poeta:Illa iubet ſumpto iuuenem properare cucullo.⸿Santonico:gallico.Mar.Gallia Santonico ueſtit te bardocucullo. Santones enim populi ſunt Aquitaniæ ad Oceanum uerſi: quæ eſt tertia pars Gallię.Stra.lib.4. Tibullus:Et Oceani littora Santonici.⸿Pręter:iuxta .⸿Damaſippus:equorum domitor interpretatur. δαμάζω enim domito.ἵππος equus.per Damaſippum autem quæcunq̧ nobilem taxat.Nam tēporibus Neronis multi a claris maioribus oriūdi aurigare in gratiam principis didicerunt,qui (ut eſt apud Tranquillum) eodem ſtudio tenebatur.Hos igitur,ut turpi ſtudio fœdatos,ſugillat:oſtendens tales haud quaq̃ eſſe nobiles.nam poeta nō modo ſui,ſed & ſuperiorum temporum uitia inſectatur:latenterq̧ Neronem tangere uidetur.⸿Ipſe:habet emphaſim.⸿Stringil:cohibet,ne recurrat.⸿Sufflamine:ſufflamen.i.quod rotæ in deſcēſu:uel

Sufflamen

nimio procurſu opponitur,ne aut recurrat,aut nimium procurrat. pro mora poſuit in ulti.Saty.Nec res atteritur longo ſufflamine litis.a quo uidetur & uerbum ſufflamminare formari. Nam Auguſtus Cæſar ſufflāminandus participio uſus eſt. ut docet Seneca ſic: Acherius noſter ſufflamminandus eſt,adeo nō currere,ſed decurrere uidetur. uoluit enim oſtendere miram illi fuiſſe eloquentię uelocitatem.⸿Nocte quidem:uerba Damaſippum excuſantis:cui reſpōdet poeta:Sed Luna uidet,& ſidera teſtes oculos intendunt.⸿Finitum tempus honoris Cum fuerit:eo, inquit, Damaſippus impudentiæ deuenit : ut non dubitauerit finito conſulatus ſui tempore palā & media luce aurigare.⸿Tempus honoris.i.conſulatus.⸿Flagellum:ad agitandos equos.⸿Ac uirga prior innuet:prior amicum ſalutabit citra omnem pudorem.uel quod melius eſt:Innuet prior uirga ipſis iumentis,ut cū ſequentibus coniungantur.⸿Maniplos ſoluet:ſyncope pro manipulos.i.faſciculos fœni. ſic & Ouidi.libr.2. Faſt.Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos: Inde maniplaris nomina miles habet.⸿Interea dum lanatas: dum ſacrificia inquit peraguntur : in quibus oues & iuuenci mactantur ante aras Iouis more Numæ:qui plurima (ut ſcribunt Liui.Plutar. Diony.& Plin. de uiris illuſtribus) ſacra inſtituit.iurat interea ſolā Hippo tanq̃ ſtabulariorum Deā:quæ equis præſit & agaſonibus.⸿Lanatas:oues. .ſ.⸿Iurat Solam Hippo tanto,inquit,ſtudio tenetur aurigandi,agēdiq̧,ut etiam per Hippo quaſi per numen pecoliare agaſonum, ſibiq̧ maxime colendū iuret.erit igitur accuſatiuus græcus Hippo. triplicem enim habet inflexionem in accuſatiuo:ut Hipponem:Hipponam:& Hippo dicamus.ut dicimus Didonem &Dido.Manthonem & Mantho·Sapphonem & Sappho. Oui. Miſeramq̧ relinquere Dido.nam uerſus aliter non ſtaret.aut reuera Hipponam tantū dicemus.nam ſic in multis legitur codicibus: Hipponam, & facies olida ad pręſepia pictas.tolliturq̧ illud:Sola Hippo. Dea eſt,quam Stabularij colebant.ut oſtendit Apule.libr.3.Meta.his uerbis:Reſpicio pilæ medio,quæ ſtabuli trabes ſuſtinebat, in ipſo meditullio Hipponæ Deæ ſimulachrum reſidens ædiculæ, quod accurate co- Hippona rollis roſeis recentibus fuerat ornatum. Quin & florentiſſimus Tertulianus in Apologetico de eadem ſic: Vos tamen non negabitis, & iumēta oia &cūctos cāterios cū ſua Hippona coli a uobis.⸿Et facies picta.ſ.ipſius Deę Hipponę.ut ītelligas plures imagines Deæ, q̄ in ſtabulis pingebātur tanq̃ Deæ iumētorū agaſonūq̧ præſidis.

❡ QVOD &c.Ordo eſt:illud quod ego modo ꝓpoſui de rebellione Afrorum.non eſt ſententia.i.uoluntas mea ut ita fiat. uerum credito me recitare uobis folium Sibyllæ.i.rem tam ueram,ac uere futuram, ac ſi Sibylla eam in folijs palmarum:in quibus uaticinia ſolita eſt ſcribere,deſcripſerit. Si tibi &c. Redit ad oſtendendū q̄ ſit uera nobilitas: & q̄ æqtas ſit nobili ſeruāda. Ordo eſt.Si cohors comitū ſit ſup.ſancta,i.bona. & ſi nemo exiſtēs acerſecomes.i.intōſus &capillatus:hoc eſt diues &potēs ſicut depilati paupes ſunt.uēdit ſup.tibi tribunal.i.ſedem tribunalem. nam qui per ſimoniam ſedem iudicialem emunt,raro iuſtitiam colunt. Mancinellus conformius ad ſequentia exponit ſic: Si nemo ſup.filiorum, aut domeſticorum tuorum acerſecomes.i.bene capillatus &formoſus puer. uēdit te permittente tribunal.i.iudicium tuum. & ſi nullum crimen.ſ. auaritię eſt in coniuge tua. nec pro & non. & ſi ipſa coniux tua nō parat.i.prætendit.ire.i.ingredi. per conuentus.i.conuenticula hominum:in pagis & uicis.& per cuncta oppida.i.loca muris munita. Celęno.i.tanq̃ Celæno,quę eſt una harpyiarum.raptura.i.ut rapiat. unguibus curuis nummos.l.ſi nemo in domo tua te corrumpit a recto iudicio diuertens. tunc licet.i.licitum eſt. ut ſup.numeres genus tuū a Pico primo inter mortales Latini generis auctore. Et ſi alte.i.generoſa & alte repetita nomina delectāt te. pones.i.ponere poteris.omnem pugnam Titanida.i. Titanicam (poſuit enim patronymicum pro poſſeſſiuo) hoc eſt omnes,qui in ea pugna fuerunt. & ipſum promethea.i.antiquiſſimū uirum inter maiores tuos & ſumito tibi proauū.i.progenitorem quēuis. de quocūq̧ libro.i. quacunq̧ hiſtoria ſcripta uoles. q̧ ſi ambitus.i.cupido honorū,& libido carnis.rapit ſup. te præcipitē.i.ſine reſipiſcentia in uitia corruentē. ſi frangis uirgas.i.flagella in ſanguine ſociorū.& ſi ſecures .i.gladij,quibus ceruices noxiorū ſecantur.hebetes.i.hebefacti ex frequēti uſu & hoc lictore exiſtēte laſſo. delectant te.i. ſi delectat te ſumere pœnas cū ſanguine de ſocijs inſontibus,tanq̃ de ſontibus. ga uirga puniuntur in quibus eſt emēdationis ſpes, & leuius crimē ſecuri autem amputantur in quibus nulla eſt. ipſa nobilitas parētū tuorū incipit ſtare contra te.i.facere magis uituperabilē. & præferre pudēdis.i.turpibus factis tuis claram facē factorū ſuorū:qua facta tua magis pateāt.Nā oē uitiū ai.i.oē peccatū.habet i ſe crimē.i. peccatū dignū criminatione tāto cōſpectius.i.apertius &euidētius quāto is ſup. qui peccat habetur maior. Quo.i.ad quid ſup.iactas uel oſtentas mihi tanq̃ honorandū & nobilē te ſolitum ſignare falſas tabellas.i.inſtrumenta contractuum,aut teſtamentorum in tēplis, quę auus ſup.tuus fecit.i.ædificauit.&ante ſtatuam triumphalem.ſ.aui tui: hoc eſt i foro:quaſi dicat ad nihil. Quo.i.ad quid ſup. te iactas & nobilem prædicas . ſi tu exiſtens adulter nocturnus.i. tempore nocturno uagari ſolitus. uelas.i.obtegis.tempora.i.extremitates capitis tui.adoperta.i.tecta.cucullo.i.indumento capitis faciem obtegente. ſantonico.i.quo Santones populi in Gallia Aquitanica frequēter utūť.q.d.fruſtra id facis.Pręter maioꝶ &c. Hic nobiles arguit,quos turpia miniſteria exercere nō pudet:q̄le eſt aurigādi.qđ Nero īſtituit. Ordo eſt: Damaſippus,uis quis nobilis (eſt aūt nomē ſumptū ab exercitio:nā domitor equorū interpretatť)pinguis per quod oſtenditur nō inuitus id facere.rapitur.i.uelociter fertur. carpento.i.uehiculo. uolucri.i.quaſi uolanti præter cineres,atq̧ oſſa maiorum: ideſt præteriens ſepulturam maiorum ſuorum in uia

ASCen.

Flaminia

Flaminia ut dictum est de cōsimili in. 1. Saty. & ipse inquam cōsul q. d. ꝓpria manu non ministroꝝ suoꝝ. stringit. i. retardat ne delabatur. rotam curuum suoꝝ. multo sufflamine. i. obstaculo sub rotis in descensu posito. stringit qdem certe nocte: sed q̄uis nocte: Luna uidet: sed sidera existētia testes (posuit autē, ac si esset substantiuū Hieronymus adiectiue: Teste est tribunal &c.) intendunt in factū eius oculos. i. uidēt ipsum: hoc est si forte nemo mortaliū uident: Dijs tū uident, sub quoꝝ cōspectu nihil turpe agendū est. Cum. i. ubi tempus clari honoris. i. consulatus fuerit finitū. Damasippus sumet flagellū. i. scuticā, aut uirgā aurigæ clara luce. & nusquā trepidabit. i. formidabit occursum amicitiā senis: i quo seueritas & auctoritas esse debet: ac si ipse prior. i. prius q̄ uideatur ab amico sene. innuet uirga. i. dabit illi signū ut uideatur. At pro &. soluet maniplos. i. manipulos. fœni sup. & infundet iumētis lassis hordea. i. tunc palā totū ministeriū aurigę exercebit. sed nūc dū existens consul cædit. i. mactat: more Numę secūdi regis Romanorū. lanatas. i. oues. & iuuencū. i. iuuenē bouē. toruum. i. cornupetentem & pinguē. ante altaria Iouis. i. ut flammā dialis. iurat. i. iurās in testimoniū capit. solam Hipponē. i. Deā equorū & stabuloꝝ: quia per ea quisq; iurare solet numina: quæ maximi facit. Quia uero primā hic corripit, licet ab hippos deducatur: p simplici Hipona: non Hippona scribendum est. & iurat solas facies pictas: i. dest per sola numina facies tum pictarum. ad olida: idest fœtida: idest præsepia.

Sed cum peruigiles placet instaurare popinas,
Obuius assiduo syrophœnix vdus amomo
Currit, Idumeæ syrophœnix incola portæ
Hospitis affectu dominum, regemq; salutat,
Et cum vænali Cyane succinta lagœna.
Defensor culpe dicet mihi, fecimus & nos
Hæc iuuenes, esto, desisti nempe, nec vltra
Fouisti errorem. breue sit quod turpiter audes.
Quædam cum prima resecentur crimina barba.
Indulge veniam pueris Damasippus ad illos
Thermarum calices, inscriptaq; lintea vadit
Maturus bello Armeniæ, Syriæq; tuendis
Amnibus, & Rheno, atq; Istro præstare Neronem
Securum valet hæc ætas. mitte hostia Cæsar,
Mitte, sed in magna legatum quære popina,
Inuenies aliquo cum percussore iacentem
Permixtum nautis, aut furibus, aut fugitiuis,
Inter carnifices, & fabros sandapilarum,
Et resupinati cessantia tympana Galli,
Æqua vbi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec mensa remotior vlli.
Quid facias talem sortitus Pontice seruum?
Nempe in Lucanos, aut thusca ergastula mittas.

IOAN. BRIT.

SED cum peruigiles: aliud in nobilitate insectatur flagitium: q. s. sine ullo pudore intermissa aurigatione popinas frequentent. Est ergo sensus: Cum nobilis Damasippus in popinas descendit: statim adsunt unguentarij, qui eum uenientē blande excipiant, atq; salutent. ⸿ Placet: ipsi nobili. ⸿ Instaurare: repetere: ac per hoc ostēdit frequenter ab eo fieri. ⸿ Peruigiles. i. noctu, dieq; patētes, propter multitudinem confluentem. ⸿ Popinas: loca sunt desidiæ, luxurięq; apparata: ibi enim comessabantur, cętera q; faciebant, quę intemperātię sunt. qui i ea uersabantur popinones sunt appellati.

Popinones

⸿ Syrophœnix: unguentarius. fictum est nomen ex Syria & Phœnicia. nam illinc unguenta pretiosa mittebantur, optimiq; unguentorum compositores. ⸿ Vdus. i. profluēs undiq; ex nimia unguentoꝝ attrectatione. ⸿ Amomo. i. unguento ex amomo. Est enim amomū genus fructicis ꝓuenientis in parte Armeniæ, quæ uocatur Ocene, & in Media, & in Ponto: ex quo unguentum optimum fit. unde Plin. de unguentis scribēs sic tradit: Omnia aūt acutior fiūt costo, amomo, quę maxime nares feriunt.

Amomū

⸿ Incola portæ Idumeę: hoc est qui domi suę icolit portas Syras. Nā Idume pars est Syrię, ut scribit Iose. lib. 1. & Strabo lib. 16. Pli. li. 5. qui ita tradit: Qui subtilius Syriā diuidunt circum Euphratem Syria Phœnicen uolunt: & esse orā maritumā Syrię, cuius pars sit Idumea & Iudęa. poeta igitur portā Idumeam intelligit portam Syrā. Nā in Syria oppidum Rhosos est, & a tergo portæ, quæ Syrę uocantur: interuallo Rhosioꝝ mōtium & Tauri. bene ergo ait icola portę Idumeę: cū Idumea (ut dixi) pars sit Phęnices, unguētariusq; sit ex Syria Phœnice.

Idume

Portæ Syræ

⸿ Hospitis affectu. i. salutat & appellat dn̄m & regem blandiēdo ex affectu ipsius hospitis: qui ita gaudet salutari. hoc aūt est ex uetere consuetudine: ut docet Seneca li. 1. epist. qui scribit priscos solitos fuisse quoties hoī ignoto occurrerent eum dn̄m & regem appellare: idq; genus bladimenti quoddā erat & honorifica appellatio. Mart. li. 1. Cum te nō nossem dn̄m, regemq; uocabā: Cum bene te noui iam mihi Priscus eris. Idem li. 2. Quod te noīe iam tuo saluto: Quem regem & dn̄m prius uocabam: Ne me dixeris esse contumacē. Augustus (ut scribit Trāq. & Tertulianus meminit) se nec a liberis, nec a seruis uel serio uel ioco dn̄m passus est appellari: atq; eiusmodi blāditias etiā inter ipsos ꝓhibuit.

Mos prisfcus salutandi

⸿ Et cum uęnali: adest, inqt, non solum unguētarius: sed & mulier, quæ uinum uēdit: quę ijsdem uenientē blandi tijs nobilem excipit. Cyane aūt est nomen mulieris uersantis in popinis. eiusdem noīs est mulier in nympham conuersa in Sicilia. & item alia Meandri fluuij filia mater Cauni & Biblidos auctor Ouid. in Met. ⸿ Succincta: ad ministrādum. ⸿ Vænali lagœna. i. uino uænali. nā lagæna (ut diximus supra) est uas iam uinarium, q̄ aquarium. ostendit igitur porta hoies illic, & ungi & potaꝛ. ⸿ Defensor culpę: occurrit his quę possent obijci a criminis defensore & ipsos aliqn̄ in ijsdē erroribus uersatos: ut dicat ueꝝ qdem esse q; & ipsi in adolescētia sua peccauerit: sed erroribus suis nō nimiū imoratos: ut moneat sipleriq; per ętatis imbecillitatē, aut fragilitatem humanam in aliqđ qs uitiū ꝓlapsus fuerit ab eo celeriter recedendū. ⸿ Fouisti errorem. i. tenuisti. ⸿ Breue sit: attēde sententiā. Innuit poeta cuiusuis hoīs esse ut erret. sed nullius nisi insipiētis i errore ꝑseuerare. ⸿ Indulge ueniā: debes, inqt, pueris & adolescentibus talia ꝑꝑ ętatē ꝑpetrātibus ignoscere. Sed Damasippo ignoscēdū nequaq̄ est: q iam est ætate ꝓuectior, & iam grauiorib⁹ negocijs aptus. ⸿ Damasippus ad illos Thermaꝝ calices: Damasippus, inquit, ꝑ quē itelligit (ut diximus) unūquēq; nobilē, non erubescit se in popinas & Thermas ad potandū demittere. ibi enim hoies tm̄ flagitiosi uilissimiq; uersabantur. unde cum emphasi est ꝓnunciandū: Ad illos calices Thermaꝝ: q. d. ad illas potiones, qbus fœdissimi hoies inebriātur. ⸿ Inscripta lintea. i. sudaria Thermaꝝ, qbus detergebantur, cū sudassent. ita enim a uarietate texturę appellabātur: qua uidētur inscripta & picta. ⸿ Maturus bello Armeniæ: ea ętate ut aptus sit ad tractanda bella. ⸿ Armenię: bene autē Armeniam noīat. Nā imperāte Nerone Armenia nouos excitauit tumultus. Illuc missus Corbulo Megistanas, qui primi defecerant, ꝑpulit sedibus. Castella eoꝝ excidit, plana, edita, ualidos, inualidosq; pari metu complet. Tacitus: Armenia finitima est Cappadocię. dicta ab Armeno Iasonis comite.

Armenia unde

⸿ Syriæq; tuēdis Amnibus: quales sunt Euphrates, Tigris, & Orōtes. sunt. n. amnes Syriæ. ⸿ Et Rheno. s. tuendo, fluuius est Rheticaꝝ Alpium, qui inaccesso & præcipiti uertice ortus, modico flexu in occidentē uersus, Germaniā a Gallia separat, septentrionaliq; Oceano miscetur.

Rhenus

⸿ Istro: is est q & Danubius noīatur. quē iccirco Papinius in Siluis uocat binoiem: & uertice montis Arbonæ effusus plures adit populos: donec in Pōticum mare sea erūpit meatibus.

Ister

⸿ Mitte hostia Cæsar: locus hic duobus modis potest explicari. ut sit sensus: O Cęsar si Damasippū ad bella gerenda es missurus, mitte hostia eius. i. noli quærere Damasippum in sua domo qa illic non inuenies. sed quære illū in popinis ubi quotidie uersatꝛ. Item sic: O Cæsar Damasippum potes mittere ad hostia Istri & Rheni, qa iam ætate est graui: sed si uis eū inuenire, accede ad popinas, nā ibi est frequens. ut sit manifesta irrisio nobilitatis. ⸿ Legatū legatus ꝓ oratore ponit. Legatus itē dicitur, q in exercitu secundā post imperatorē obtinet dignitatē: ut hoc loco. ⸿ Sandapilarū: feretrū est Sandapila ad mortuos efferendos: in qua non nobilium, sed plebeiorū tm̄, atq; damnatoꝝ cadauera portabantur. auctor Fulgētius. unde Tranqllus sic de Domitiano interfecto Cadauer eius populari sandapila ꝑ Vespillones exportatū.

Sādapila

⸿ Tympana cessantia. i. inter gallos sacerdotes Cybeles, qui a suis per urbē bacchationibus, & discursibus cessant, & in popinis secedunt. ⸿ Galli: sacerdotes Cybelei. De gallis illic diximus apud Persium: Tunc grādes galli. Dicti sunt (auctoribus Plinio, & Festo, & Ouidio) a Gallo Phrygię fluuio: cuius aquam potātes reddūtur insani. Marianus etiā tradit ab-

Galli unde

hoc fluuio minifiros matris Deū gallos dictos. Tradūt scriptores hos spiritibus afflatos, & i armoꝝ agitatione tumultuosa: & cūstre pitu & fragore, cymbalisq; ac tympanis, & armis. item etiā tibijs uociferationibus inter sacrificandū stupefaciētes: inq; ministroꝝ habitu publica modo quodam sacra factitates. ꝩ Resupinati: ut otiosi & ebrij. ꝩ Æqua ibi libertas: indifferenter oia illic aguntur: ut alicuius

tympana.i.instrumenta pulsatitia. galli.i.sacerdotis Cybeles. resupinati.i.euersi per somnum & obstertentis cessantia a sonitu.s.ubi .i.in qua popina libertas est supple æqua: id est æqualis magno & paruo: nobili & ignobili: sacerdoti & profano. & pocula sunt supple communia: idest ad communem usum: & lectus non est alius: id est diuersus cuiquam, nec mensa est remotior ulli: idest ubi gregatim sine ratione dignitatis, aut discrimine personarū uiuitur.

nullus sit respectus sed oēs pari modo habeātur. ꝩ Lectus discubitorius.s. ꝩ Remotior: sepatior i loco abstruso. ꝩ Quid facias: si talem, ingt, nactus sis seruū: hoc ē tam flagitiosum, q̄ est nobilis ille uitiosus. qd facias de illo? ut sit sensus: illū statim a te reijcias, mittasq;: ut ne quā hoiem in ergastula. Sed uos, ingt, nobiles uobis ignoscitis, neq; quicq̄ uobis turpe putatis: qd nō recte facitis. q.d. deberetis in uitia aiad uertere: taliaq; delicta non pati. ꝩ In Lucanos: nā frequētia erāt ergastula in Lucania, & Hetruria. Mart. li. 8. Et sonet innumera cōpede thuscus ager. ꝩ Lucanos: populi sunt Italię: qui littus Thuscum attingunt, mediterraneāq; plagā tenētes supra Tarētinū sinū incolūt, Brutijs ꝯtermini sunt. Lege Strabonem in. 6.

At vos Troiugenæ vobis ignoscitis, & quæ
Turpia cerdoni, Volesos, brutosq; decebunt.
Quid, si nunquam adeo foedis, adeoq; pudendis
Vtimur exemplis, vt non peiora supersint?
Consumptis opibus vocem Damasippe locasti
Suppario, clamosum ageres ut phasma Catulli.
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,
Iudice me, dignus vera cruce, nec tamen ipsi
Ignoscas populo. populi frons durior huius,
Qui sedet, & spectat triscurria patriciorum,
Planipedes audit Fabios, ridere potest, qui
Mamercorum alapas, quanti sua funera vendant,
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone,
Nec dubitant celsi prætoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atq; hinc pulpita pone,
Quid satius, mortem sic quisquam exhorruit, vt sit
Zelotypus Thymeles, stupidi collega Corinthi?

O Pōtice quid facias sortitus.i. si esses sortitus.i. si haberes talē seruum.i. ita uiuentem, ut nobiles modo uiuūt: & tu forte inter eos. nēpe.i. certe, tu mittas supeum i Lucanos, ut illic glebam inuertat cathenatus, aut ergastula.i. loca in quibus serui cathenati ne aufugerēt, operātur. thusca.i. q̄lia pl'ima sūt i Thuscia.
ℭ A T uos Troiugenæ: satyrica irrisio.i. nobiles qui ex sanguine Troiano iactatis originē ue- IOAN. BRIT.
stram duci. ꝩ Vobis ignoscitis: siquid, inquit, turpiter facitis uobis ignoscitis, putatisq; uobis id licere: quod i cerdone, & paupere damnaretis, si admitterent. ꝩ Cerdoni: ignobili & humillimę conditionis. Nam cerdones di- Cerdones
cuntur, qui artificio & lucro ui-

Lucani

ꝩ Ergastula: de ergastulis abunde diximus in sexta Satyra.
ASCen. ℭ S E D cū peruigiles &c. Arguit luxurię ac gulę & incontinentiæ eosdē nobiles sub noie Damasippi. Ordo est: Sed cū.i.qn. placet.s. Damasippos elicto ministerio aurigādi. instaurare.i. instāter frequētando separare. popinas.i. cauponas sordidas: in qbus gulæ & oi luxurię i operā dant. peruigiles.i. per totā noctē uigiles.i. exeuntibus & intrātibus patētes. & semper uigiles illic scortātes & bibentes syrophęnix.i. unguētarius ille a Syro aut Phœnicia denoiatus. udus .i. perfusus p attractionem. semper amomo.i. unguēto ex amomo. assiduo.i. qd assidue tractat & uedit. syrophœnix inq̄ existēs incola .i. inhabitator portę Idumeæ: sic dictę Romæ: q per eā ex Idumea igressi sunt Vespasianus & Titus de iudęis & uicinis Idumeis triūphātes. currit.i. uelociter accedit. q; pro &. salutat ipsum Damasippum & similē dn̄m. & regē cōuiuij.s. & hoc affectu.i. affectione, & beneuolētia. hospitis.i. ac si esset hospes. Et Cyane.i. mulier ex ea regione dicta. succincta sup. currit. cū sup. lagena.s. unguenti, aut potius mulsi, aut alterius uini delicati. uænali.i. quam uænalem affert. Defensor culpæ.i. is, qui uelit defendere & purgare culpā Damasippi, aut similis eius. dicet fecimus &.i. etiā nos hæc.i. huiusmodi facta. iuuenes.i. quando eramus iuuenes. Respōdet poeta. esto.i. permittatur tibi ita fecisse in iuuenta. nempe.i. quia certe. desisti.i. desisti, nec fouisti errorem ultra iuuentam.s. id quod tu audes sup. facere. turpiter.i. cum dedecore. sit breue.i. paꝝ durās si iis ueniam cōseq. & qa q̄dā crimina resecētur.i. possint aboleri & aueli cū prima barba. idulge.i. indulgēter cōcede pueris ueniā. q.d. poeta: permittamus ut hoc facias. sed sup. Damasippus uadit ad illos notos & infames calices.i. ad illa pocula thermaꝝ.i. calidorum locorum. & ad illa lintea inscripta.i. ab ebrijs disrupta: ut inscribam te scipionibus apud Plautum: uel inscripta uarijs signis ad luxuriam pertinētibus uadit inquā existens iam maturus bello Armeniæ.i. ut mittatur ad bellum Armeniæ. & amnibus Syriæ tuendis.i. ad tuenda nauigia quæ per amnes Syriæ deuehuntur. & Rheno & Istro.i. Gallis, Germanis, & Pānonijs sup. tuendis.i. defendendis: ne Romanum imperium adoriantur. hęc enim ætas quā Damasippus agit. potest præstare: idest efficere prestanter. Neronem: idest imperatorem. sed Nesonem dicit: quasi de tempore eius loquatur. securum.i. ut secure.i. sine cura ueniat. O Cæsar mitte.i. aliquem protectorem tui, & defensorem hostium. hostia.i. ad hostia: hoc est exitus Tiberis in mare Thyrrenum se recipientis. mitte inquam. sed si mittere uis quære legatum.i. eum qui mittatur. est autem hic nomen quia alioqui diceret legandum: in magna popina: inuenias eum iam iacentem cum aliquo percussore.i. gladiatore. permixtum nautis aut furibus aut fugitiuis.s. seruis. inter carnifices.i. tortores. & frabros sandapilarum.i. feretrorum: quibus uiles ad sepulturam feruntur. & inter

ctum quærunt. nam κέρδος significat lucrum. ꝩ Volesos, & Brutos Volesi
per hos omnes nobiles intelligit. fuerunt enim Romani ciues antiquissimi. Volesi originem ex Sabinis duxerunt temporibus Romuli in urbem recepti. Nam Tatius rex Sabinorum post pactiones factas cum Romulo, ut æqua potestate, paribusq; honoribus in urbe Roma maneret: ipse & cum eo tres uiri ex illustribus familijs Romę permanserunt. Valerius Volesus, & Talus cognomine tyrannus, & ultimus Metius Curtius, is qui armatus lacum nando setrāsmisit & cognati & clientes gentiles numero haud pauciores censtum. ꝩ Quid si nusquam adeo: sensus est: Nobilitas romana adeo est flagitijs contaminata nostris tēporibus: ut etsi foeda sunt, quæ commemoraui spurciora tamen etiam supersint, quæ facit. Sicq; probat per exemplum eiusdem Damasippi, per que unumquemq; nobilem intelligit etiam turpiora fieri, q̄ quę supra etiā sint cōmemorata. ꝩ Quid.s. dicas. ꝩ Consumptis opibus: in eos enim inuehitur nobiles, qui opibus per luxum consumptis, ad artem scænicam descenderunt: ut pro histrionibus in scęna fabulas agerent: quod erat hominum uilissimorum & infamium. multi etiam ad gladiaturam, quod extremæ erat infamiæ, se conferebant: quod notat poeta in Satyra undecima illic: Nam dum ualida & iuuenilia membra Sufficiunt galeæ. ꝩ Suppario: arti scænicæ. Nam supparium (ut scribit Suppa-
Festus) mimici genus fuit ueli. De quo sic & Donatus in Terent. rium
Pro aulæis suppāria posterior ætas accepit. Est autem mimicū uelum, quod populo obsistit: dum fabularum actus commutatur. De eo sic meminit Apuleius primo Metamo. Oro te inquam aulæum tragicum dimoueto, & supparium scænicum complicato. & item: Aulæo subducto & complicato, & complicitis supparijs scæna disponitur: ubi locum correximus. nam pro alueo scripsimus aulęo. Seneca ad Serenum de Tranquillitate uitæ: Publius tragicis, comicisq; uehementior ingenijs: quoties inimicitias, ineptias, & uerba ad summam caueam spectantia reliquit. Inter multa alia cothurno non tantum suppario fortiora. Cicero. de prouincijs consularibus: Itaq; ille alter, ut ipse est homo doctus, & a suis Græcis subtilius eruditus, quibus cum iam in exedra helluatur: antea post supparium solebat. ergo locasti uocē Damasippe suppario.i. ludis scęnicis uocem tuā mercede locauisti. ꝩ Phasma: gręce, uisio latine Phasma
nomē fuit fabulę Catulli poetę forte tpibus Iuue. quēadmodum & Menandri. unde Terē. Idē Menandri Phasma nūc nuper dedit. Illic nāq; adolescens (ut scribit Donatus) est introductus, qui a spectu pulchrę uirginis ueluti numinis uisup culsus exhorruit. nomen igitur fabula sortita est ab euentu rei, q uisa fuerit puella, ueluti Dea. φαίνομαι enim idē est qd appareo. Phasma itē ponitur p portēto, ut sępe apud Herodotū: Tale, ingt, Phasma apparuit in Græcia. In ea igit fabula aut uisio alicuius rei, aut mōstra repsentabātur. in qbus

magno

Laureolus — magno esset opus clamore, unde clamosum dixit poeta. ¶ Laureolū uelox: ēt inqt Lentulus uelox bene egit laureolū. estq; risu satyrico adiuuādum: ut ostēdat nō modo unū nobilē: sed multos ludis scęnicis ꝯtaminari, optimeq; fabulas tā̄ ꝑitos mimos agere tñ mira urbanitate ait ē Lētulus bñ egit.i. bñ se gdē I actione fabulę gessit. ¶ Lētulus nomē ꝓpriū nobilis, q & ipse fabulā Laureolū egit in scęna. Nā Laureolus Tragœdia fuit: quā Neuius scripsit (auctore Gellio) in carcere. dicta Laureolo, qui in ea introducebatur, sublatus ob scelus in crucē. hāc fabulā (ut alias multas) Domitianus repręsentauit ita: ut q ageret, uera nō falsa cruce pēderet. Mart. li. 1. Nuda Calidonio sic pectora præbuit urso: Non falsa pēdens in cruce Laureolus. Lentulus igitur nobilis Romanus eam egit ꝓ histrione ita: ut nō uera tñ cruce pependerit: queādmodū debuit, ut ait Iuue. qñ non erubuerit ꝓ histrione in scęnā descēdere. ¶ Velox: mira strenuitate. ¶ Dignus uera cruce: ex stomacho dixit poeta: dignus erat, inqt, q uera cruce & non ficta penderet, qñquidē histrioniā faceret. ¶ Nec tñ ipsi Ignoscas populo: non solū inqt hæc in nobilibus non sunt ferēda quæ faciūt: sed ne populo qdem ignoscendum, q hęc sine pudore spectat. ¶ Durior frons: qa nullo afficit pudore. in frōte enim est sedes pudoris. uñ extat ꝓuerbiū: ut cū qs pudorē amiserit,

Perfricare frontē — dicatur frōtē ꝑfricuisse. Quīti. Perfrica frontē, & dic te digniorē, q prętor fieres, q̄ Catonē. ¶ Huius: populi: q̄si qui altiora curare dēret. ¶ Qui sedet & spectat: q sustinet sedere, & spectare. ¶ Triscurria: noua uocabuli cōpositio, ꝑ quā signat nimiā & maximā patricioꝝ scurrilitatē, a tris & scurra. Nam tris & ter ꝑ superlatiuo græci & latini usi sunt. Plau. in Rudēte: Tū trifurcifer mihi audes inclementer dicere? Idem in Bacchidibus: Vt pergræcetur tecū triuenefice. i. maxime uenenefice, & maxime furcifer. unde dicimus & Trimegiston Mercurium: quasi ter maximum: μέγιστος enim maximum significat Mart. lib. 6. Hermes omnia solus. Et ter unus. i. Trimegistus ¶ Patriciorū: nobilium. de uocabuli significatu diximus. 1. Saty. illic: Patricios omnes opibus cum prouocet unus. ¶ Fabios planipedes. i. nobiles quales fuerunt Fabij recitantes Comœdias Planipedias. de Comœdijs diximus Satyr. 1. illic: Recitauerit ille togatas. ¶ Mamercoꝝ alapas. i. q potest ridere & spectare Mamercos nobiles, qui in scæna alapas & alia flagra patiebantur in agendis fabus, sicuti & Latinus mimus, qui ut risum spectatoribus moueret, Panniculū alium mimum ꝑcutiebat. Mart. Hesterna factū narratur Posthume cœna: Os tibi præcisum quāto non ipse Latinus Vilia Pāniculi percutit ora sono. Idem li. 5. O quam dignus eras alapis Mariane Latini, Te successurum credo ego Pāniculo. Mamercoꝝ autē alapas possumus intelligere, aut quas ipsi alijs incuterēt, aut quas ipsi paterentur.

Mamercorum familia — Mamercorū familia antiquissima fuit: quæ nobilitatis principium accepit ab eo Mamerco Æmilio, qui dictator Fidenas cū defecissent debellauit, cepitq;. ¶ Quanti sua funera: nobilium impudētiam insectatur: q & non modo artibus scęnicis operam suam pręstent: sed & in gladiaturam sponte sua descendant in arena. Nam antea Nero quadringentos senatores, sexcentosq; equites Romanos, & quosdā fortunę atq; existimationis integrę (ut Trāquillus & Tacitus scribunt) ad ferrum exhibuit. Ait igitur Iuue. Nobiles cogente Nerone ad ferrum se tūc exhibuisse. Nunc autem nullo iubente ad id muneris descēdere. Ordo ē: Quid refert quāti uendant sua funera. est autem tacita responsio ad defensores. Non sunt, inquit, excusandi quia digladiando magna præmia consequantur. Turpissimū enim est eis, quia sponte tali se offerūt muneri: q; si coacti essent, inquit poeta, excusandi essent. ¶ Quid refert: qd ꝓdest etiā si multum lucrētur tali arte fœdati. ¶ Vendūt nullo cogēte Nerone hinc tota indignatio poetę est, q; non coacti id faciant. ¶ Vendere

Prætor — s. sua funera. ¶ Ludis celsi prætoris: qa pręteres ludis præerant. unde alibi: Quid si uidisset prætorem in curribus altis Extantē: & medio sublimem in puluere Circi. ¶ Celsi: celsus nō est ꝓprium hoc loco, ut qdam putauerunt, sed celsum expone sublimem & sedentem in curru, cum ludis habitu triumphali pręsit. ¶ Finge tñ gladios: duplici modo exponi posse uidet. ut sit sensus: Esto, inqt, mortis supplicium tibi paratum sit: nisi in theatrū descēdas ad artes scænicas: nōne satius est mori, q̄ ludis scænicis fœdari? Hincq; maxime ostēdit artem illam scænicam uilissimoꝝ tñ hominum fuisse & infamium, unde & apud Iuriscō. lib. 3. digestoꝝ legimus eos, qui in scæna ob pręmium uersarētur: & omnes, qui operas suas locarīt arti ludicrę infames esse. Quod & in. 2. Saty. docet illic: Vicit & hoc mōstrū tunicati fuscina Gracchi. nā ꝓfligatissimus q̄sq; ex iuuentute utriusq; ordinis tenebatur senatuscō. in opa scæne, arenęq; edēda: multiq; etiam spōte sua famosam illam iudicū notā subibant, auctor Tranquillus in Tiberio. Alius sensus est: Finge gladios inde: atq; hinc pone pulpita. i. ponamus tibi ludos gladiatorios, & scænicos ꝓponi, qbus exercearis: utrum horū potius eligas. q. d. munus gladiatoriū magis eligendū, ut minus turpe. Sicq; ostendit cū uterq; ludus sit I honestus, turpiorem tñ esse scęnicum. unde bene ait. ¶ An quisquam sic mortē exhorruit ut sit Zelotypus Thymele. i. an q̄squam ita expauit lodos gladiatorios: ubi homines cæduntur: ut malit artibus scænicis contaminari: hocq; magis placet. Nam histrioniam & gladiaturam cōparat. de utraq; etiam fecit mētionem, ut ostendam iam nobilitatem Romæ sine aliquo pudore in utroq; munere uersari graui cum ignominia. ¶ Finge gladios: puta gladios esse, qui te confodiāt, aut gladiaturam tibi ꝓponi. ¶ Hinc pulpita. i. scænam ipsam multis pulpitis extructā: in qua tibi ut histrioni sint agēdę fabulę: ac per hoc ostēdit mortem esse potius appetendam, q̄ pudorem amittēdum: aut gladiaturam potius q̄ histrioniam eligēdā. ¶ Mortem sic q̄squam: ita ne mortem q̄squam timuit, ut omni prorsus pudore calcato malit in scęna uersari pro histrione? ac si dicat: repetatq; quod dictū est, potius mortē eligēdam q̄ honestatem deserendam: aut (ut diximus) ita ne gladiaturam q̄squā extimuit, ubi mortis inest periculū. ut mali amplecti artem scænicam. ¶ Vt sit Zelotypus Thymeles: ut uelit i scæna uersari, ubi representet ꝓ histrione Latinum mimum zelotypum Thymeles uxoris suę. Nā Latinus mimus (de quo Saty. 1.) temporibus Domitiani tanq̄ Thymeles uxoris zelotypus, Panniculū alterum mimum alapis cædebat: ut risum spectatoribus moueret. ¶ Collega stupidi Corinthi. i. socius Corinthi alterius mimi. ¶ Stupidi: hebetis & ignaui.

ASCen. — ℭ A T uos Troiugenæ. Eosdem nobiles persequitur, qui ut a Nerone erant instituti: adhuc turpissima exercuerunt, quæ uilissimos homines dedecerent. Ordo est: At. i. sed. uos Troiugenæ. i. nobiles qui e Troianis ortum habere gloriamini. uos ignoscitis. i. ueniam datis. uobis, & uestro iudicio: ea quæ supp. sunt turpia. i. inhonesta. Cerdoni. i. homini uili ad lucrum festinanti. decebunt. i. cum decoro & honestate in exercitio tenebunt. Volesos, & Brutos. i. nobilissimos, quales illi fuerunt: & a b illis ortos. Volesi enim & Bruti (auctore Dionysio) Sabinorum nobilissimi fuerunt: qui cum Tatio in urbe manserunt: Sabinis autem uetus est continentia. Quid sup. dices: si nos in reprobandis uitijs nunquā utimur adeo fœdis & adeo pudendis exemplis. ut non superfint. i. quin semper plus q̄ satis sint peiora. i. adhuc fœdiora? O Damasippe locasti. i. pretio ac commodasti. supparo. i. sumendo a parte totum. proscænio uel locum pro locato: actoribus fabularum. uocem. i. mimicum officium cum gestu & molli pronunciatione uocis tuæ. ut ageres phasma. i. comœdiam sic dictam a phasmate. i. apparitione: qđ aliquid apparuisse in ea dicatur. unde principaliter dependet. clamosum. i. clamoris plenum. quia est comœdia motoria. Catulli. i. illius poetæ. Lentulus uelox. i. uir ille nobilis. egit etiam bene laureolum. i. laureatum mimū dignus me iudice. i. ſm iudiciū meum, uera cruce. i. in qua uere crucifigeretur: & non solū simularet per ludum se crucifigi. sicut iudex simulabat crucifigi in fabula, quam Lentulus egit. Tñ ne sic nobilibus succenseas, ut ignoscas populo dico sup. q; frōs populi huius. i. hmōi spectantis. est durior. i. minus pudore & uerecūdia afficibilis, q̄ Lentuli. uel dic est durior huius. s. Lentuli fronte: qđ dicerem, nisi melior esset contextus huius populi: qui sedet & spectat triscurria. i. ualde scurrilia facta. patriciorum. i. eorum, quia patribus ortū trahunt. & qui audit Fabios. i. nobilissimos uiros. planipedes. i. agētes mimos: quos propter humilitatē cata ctens. planis. i. non eleuatis. aut cothurno aut succo pedibus agebāt. & qui potest ridere alapas Mamercorum. i. scurriles & iocosas uerberationes in maxillis, quas mutuo exercent Mamerci. i. nobiles ut Mamerci. Quid refert quanti. i. q̄ uili precio ipsi sup. nobiles uendant sua funera. i. mortis periculo in gladiatura se exponant. q. d. nihil: quia uendunt nullo Nerone. i. nullo imperatore crudeli Neroni simili cogente: sed sponte. Nec dubitant. i. audent uendere. s. funera sua. ludis. i. in ludis. celsi prætoris. i. hominis uilis ad prętoriam & consularem dignitatem sublimati. Tamen. i. licet sponte faciant. finge gladios sup. esse fixos: uel fige gladios inde. i. ex una parte. & pone hic. i. ex alia parte. pulpita. i. spectaculorū loca, q̄ plures petūt qd satius. i. utrū horū sup. esset nobilibus eligibilius. an gladios. i. mortē obire. an munus scænicum: & uidetur q; potius mortem. Vnde per indignationem quæritur poeta. Exhorruit quisquam sic mortem: ut potius q̄ moriatur sit collega. i. coactor. zelotypus. i. se zelotypū simulans. Thymeles. i. uxoris histrionicæ. Corinthi. i. illius mimi. stupidi. i. hebetis & ignaui: uel eo q; ob zelotypiam cæsus esset obstupentis.

Res haud mira tamen, citharœdo principe natus
Nobilis, hæc vltra, quid erit nisi ludus? & illic
Dedecus vrbis habes, nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum pugnantē, aut falce supina
Damnat enim tales habitus, & damnat, & odit,
Nec galea frontem abscondit. mouet ecce tridentē
Postquam vibrata pendentia retia dextra
Nequicq̄ effudit, nudum ab spectacula vultum
Erigit, & tota fugit agnoscendus arena.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum se
Porrigat, & longo iactetur spira galero.
Ergo ignominiam grauiorem pertulit omni
Vulnere, cum Graccho iussus pugnare secutor,
Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus vt dubitet Senecam præferre Neroni,
Cuius supplicio non debuit vna parari
Simia, nec serpens vnus, nec culeus vnus?
Par Agamemnonidæ crimen, sed causa facit rem
Dissimilem. quippe ille Deis auctoribus vltor
Patris erat cæsi medio inter pocula, sed nec
Electræ iugulo se polluit, aut spartani
Sanguine coniugii, nullis aconita propinquis
Miscuit, in scæna nunquam cantauit Orestes.
Troica non scripsit. quid enim Verginius armis
Debuit vlcisci magis, aut cum uindice Galba?
Quid Nero tam sæua, crudaq; tyrannide fecit?
Hæc opera, atq; hæ sunt generosi principis artes
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita saltu
Prostitui, graiæq; apium meruisse coronæ.
Maiorum effigies habeant insignia vocis,
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyestæ
Syrma, vel Antigones, seu personam Menalippes,
Et de marmoreo citharam suspende colosso.
Quis Catilina tuis natalibus, atq; Cethegi
Inueniet quicquam sublimius? arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus, templisq; parastis,
Vt Bracatorum pueri, Senonumq; minores,

JOAN. BRIT. ¶ RES haud mira tamen. s. est. Et est sensus: Nō ē tamē mirū, nobilem Romanū hęc facere: quia sub Nerone principe natus est: q arttibus scænicis multum delectatus est, nā (ut scribunt Tacitus, Trāquillus, & Eusebius) adeo citharœdicę arti deditus fuit: ut i Achaia instituerit ciuitates, apud quas musici agones edi solent, oēs citharœdoꝝ coronas ad ipsum mittere. Eas adeo grate accipiebat: ut legatos, qui ptulissent: non modo primos admitteret: sed etiā familiaribus epulis interponeret. Cātāte eo necessaria qdē causa excedere theatro licitum fuit. Itaq; enixæ quędā in spectaculis ferūtur. Nunc poeta demonstrat philosophice quanta pernicię moribus hoium, & ciuitatibus afferāt corrupti mores pricipū, eorūq; quoꝝ uita oib' iāq̄ speculū esse debet. unde illud et exit: Sed qd nō faciet, qđ principis uxor? ¶ Natus nobilis. s. est. ¶ Hæc ultra: posthac qd uidebimus in urbe nisi omnes nobiles scænicis artibus uacare? ¶ Vltra hæc. s. tēpora. ¶ Et illud dedecus: sensus est: Habes hoc ēt qđ in dedecus urbis maxime redundat Gracchū pugnantē nō armis mirmillonis: non clypeo: non galea tectū: sed habitu retiarij tunicati. eritq; expositio. Gracchum pugnantē. dedecus aūt appellat, tū q artē gladiatoriā exerceat, quę infamis habet: tum q mirmillo eē nō uult q tecta facie pugnat: sed retiarius, qui galerum tantū sumit uultu apto ut cognoscat. Totaq; est hinc poetæ indignatio. q gaudeat operā suā sponte arenę pręstare & cognosci: q̄si q oēm pudoris rationē amiserit p Gracchū nobilissimū quēq; intelligit. Nam Gracchoꝝ familia

Mirmillo: nobilissima fuit & potēs. ¶ Mirmillon. s: gladiatoꝝ alter sequutor & mirmillo, alter retiarius dicebatur. Mirmillo scutū & falcē sumebat & galeā: in cuius uertice erat effigies piscis, aduersus quē retiarius pugnās, cū eū inse queretur, hęc cātabat: Nō te peto, piscē peto, qd me fugis galle

Retiari⁹: Retiarius autē fuscinā & rete gestabat tunicatus. ait igiť poeta nobiles eo insolētiæ, & impudētię deuenisse, ut nō mō nō erubescāt tecti armis in arena decertare more mirmillonis, q tectus galea & scuto pugnat: sed ultro oīa facie apta peragāt habitu retiarij tunicati: q tunica tm̄ tectus dimicabat, fuscinā, & rete, gestās: ut cognoscātur. nā gaudēt cognosci. ¶ Aut falce supina. i. erecta, quæ a mirmillone sumebať. ¶ Dānat: q nō pudet. imo gaudet cognosci. ¶ Tridētē. i. fuscinā, quā habet ut retiarius. ¶ Erigit uultū: ut cognoscatur. ¶ Ad spectacula. i. ad ipsos spectatores theatri. ¶ Nequicquā frustra, cū mirmillonē capere nō potuerit. ¶ Effudit: emisit. ¶ Dextra uibrata: dextra cōmota & ꝯcussa inijciēdo rete. ¶ Cedamus tunicæ: cedamus, ingť, tunicæ. i. retiario hoī tunicato: cū pſertim sit ciuis & nobilis Romanus. qđ facile agnoscas ex habitu diuite & magnifico. Nā funiculus ipse, quo sibi galeā capiti alligauit, aureus est: qui ornatus nō est paupeꝝ gladiatorū: hocq; totū ironicos pronunciādū: ut sit sensus: Debemus, ingť, cedere & locū dare nobili Romano fugienti tota arena: ut euadat ne. s. a mirmillone insequēte feriať hocq; quasi quadā cū miseratione nobilitatis, habēdus est ingt aliquis respectus ipsi nobili, ut possit effugere manus mirmillonis, ne cędať in arena, Sic etiā cōstat (ut tradit Herodianus) Cōmodo imperatori, qui ī amphiteatro cū gladiatoribus dimicauit, habitū fuisse respectū a cęteris gladiatoribus. Sic enim scribit: Facile aūt dimicans, suos cōpares superabat: neq; tum ultra uulnera procedebat, dante uno quoq; manus, atq; impatorē potius q̄ gladiatorē agnoscēte. Sicq; legendū est: Cedamus & nō credamus. aliter sensus nō pcedit, unde bene legtur. ¶ Ergo ignominia. q. d. ipsum mirmillonē ignominiā reportasse, q̄ laudē, ex uictoria aduersum nobilē potiꝰ aut gloriam. ut sit sensus: Ergo mirmillo cū nō passus sit retiarū uirū nobilē fugere: q̄si cuius mi ferri deberet: grauiorē adeptus ē ignominiā, q̄ si graue uulnus accepisset. nā a spectatoribus derisus ē: q̄si qui peritus imperitū superauerit. hocq; totū ironicos in cōtemptū ipsius nobilis, tanq̄ qui fœdā i arena operā nauauerit. ¶ Tunicæ: tunicato retiario. Nā retiarij tunicati erant. unū. l. 2. Saty. Tunicati fuscina Gracchi. Tranqllus in Caligula: Retiarij tunicati qnq; numero gregatim dimicantes sine certamine ullo totidem secutoribus succubuerant. ¶ Aurea spira. i. funiculus ipse aureus, qui circa galeā discurrens ad ornatū porrigebať ad fauces: ut galerus sub mento uinciretur. Spira aūt ppie appellatur inuolucrū funis in orbem collecti. Et serpentē dicimus collectā in spirā: hoc est i gyrum & reuolutionē. Spirā itē dicimus circulū illū eminentē: q basi apponiť. Victruui. Sin autē Ionicę columnę fient scapus pter spirā, & capitulū in octo partes & dimidiam diuidatur. Plin. lib. 36. cap: 24. In ephesiæ Dianæ primū colūnis spiræ subditę & capitella addita. Victruuius loquēs de æde Dianæ sic scribit: Et fecerūt primo columnæ crassitudinē octaua parte: ut haberet speciē excelsiorē, Basi spirā apposuerunt pro calceo, capitulo uolutas, uti capillamēto ꝯcrispatos cicinnos ppendētes ornauerunt: trūcoq; toto strias: uti stolarū rugas matronali more demiserunt. Spiras etiā dicimus in ligno, cū uenę & nodi se ꝯuoluerunt. Plin. lib. 16. Publicū oium uitiū uocāt spiras: ubi sese conuoluere uenę, atq; nodi. ¶ Longo galero. i. pcero & eminēti. ¶ Secutor hoc est mirmillo, qui retiariū postq̄ ab eo captus nō est insegtur. ¶ Iussus: a ptore q pręest ludis, & cui operā suā uēdidit. ¶ Graccho nobili uiro retiario. de quo etiā in. 2. Saty. meminit: Tunicati fuscina Gracchi. ¶ Libera si dentur: si posset, ingt, quod sentit populus libere dicere: indubitāter Senecā, quāuis humili loco natū propter eius uirtutes, Neroni pferret: q nobilitatis suæ splendorē uitijs obscurauit: ut ostēdat in uirtute nō in maiorū gloria uerā nobilitatē cōsistere. Fuit aūt Seneca pceptor Neronis, & Lucani poetæ patruus: qui Incisione uenarum & ueneni haustu perijt. Trāquillus, Tacitus, & Eusebi. auctores. Sed cū dicit Libera si dētur populo suffragia: innuit quā temporū suorū conditionē suspirat, quibus ab imperatoribus occupata libertate, omnia eorū nutu administrabātur, cū antea magistratus suffragijs populi crearētur: ut latius dicemus in Saty. 10. Verum poeta ad id respexisse uidetur, quod scribit Tacitus: Ait enim famam fuisse principes coniurationis Pisonianę destinasse: ut post occisum Neronem, Piso quoq; interficereť, tradereturq; imperium Senecę claritudine uirtutum ad summum fastigium delectos

Spira

¶ Quis

¶ Quis tā pditus:q̄s adeo rationis egēs.s.eſt. ¶ Vt dubitet: ut nō di
Parricidarum ſuppliciū cat Sene. Neroni pferēdū. ¶ Nō una ſimia: q parricidiū cōmiſiſſent
uirgis cæſi, & culeo īſuti cū ſimia, gallinaceo, ſerpēte, & cane ī mas
re, uel ī ppinquū flumē pijciebant. Auctor eſt Modeſtinus Iuriſcō
ſultus lib. Digeſtoꝝ. xiiii. Plaut. Iube hūc inſul culeo: atq; in altum
deportari ſi uis bonā annonā. ¶ Nō una: ſed multæ: ut q multa cō
miſerit parricida: ac p hoc multæ mortes. parricidiū. n. dr̄ cōmittere
q̄cunq; manus cognatorū ſanguine cōmaculat. licet. Quintil. lib.
viii. ſcribat parricidā abuſiue dici matris, aut fratris interfectorem.
Nero. n. (ut Tacitus & Trāgl. ſcribūt) ɔſcius fuit necis Claudij, ma
trē Agrippinā & ſororē patris interfecit. auctor Euſebius, Octauiā
uxorē prius relegatā ſub crimine adulterij occidit, Popeiā duodeci
mo die poſt diuortiū Octauiæ in matrimoniū acceptā, ictu calcis
grauidā interemit & ægrā, Antoniā quoq; filiā Claudij recuſantē
poſt mortē Popeiæ nuptias ſuas, quaſi nouaꝝ rerū molitricē interfe
cit, Aulū Plantiū iuuenē ſibi propinq̄tate cōiunctū, iactans eū a ma
tre dilectū, & ad ſpē īperij ipulſum. Itē priuignū Ruphinū Criſpinū
Popeia natū ipuberē adhuc, q̄a ferebat ducatus & imperia ludere,
mergendū dū piſcaret mari ſeruis ipſis demādauit, Britānicū fratrē
Culeus ſuū p adoptionē ueneno ſuſtulit. ¶ Culeus: ſaccus eſt ex corio: quo
(ut diximus) īſuebāt parricidæ. Itē nomē eſt mēſuræ cōtinētis am
phoras uiginti. Priſcia. Eſt & bis decies quē conficit amphora nr̄a
Culeus: ac nulla eſt maior mēſura liquoris. Cato: Vbi delegeris in
eius muſti culeū, aq̄ marinæ ueteris q̄rtas binas, uel ſalis puri mo
diū, & eū in fiſcellā ſuſpēdito. ¶ Par Agamēnonidæ: crimē, inq̄t, qd̄
cōmiſit Oreſtes: cū matrē iteremit: par fuit crimini Neronis: q eodē
modo Agrippinā matrē ſuā occidit. eſt aūt Agamēnonidæ genis
tiuus caſus. i. Oreſtis filij Agamēnonis. ¶ Sed cauſa facit rem Diſſi
milē: ſed cædes, inq̄t, Oreſtis multū a cæde, quā fecit Nero differt.
Oreſtes. n. cauſam uī habuiſſe honeſtā necis maternæ: q̄a ea Aga
mēnonē maritū ſuū, & patrē ipſius Oreſtis occidiſſet adita ab Ægy
ſtho adultero. nā eū (ut alij tradiderūt) in cōuiuio ſecuri pcuſſit. uñ
ait: Cæſi media inter pocula. ut alij uero: cū ueſtē indueret ſine capi
tio. Neroni uero nulla fuit honeſta cauſa cur matrē ſuā iterficeret.
¶ Sed nec Electro iugulo: ſed nec ſe cōtaminauit cęde ſororis ſuę.
nā Electra ſoror eius fuit, a q̄ e manibus Clytēneſtræ mřis & Ægy
ſthi adulteri liberatus eſt. ¶ Sanguine cōiugij ſpartani: hoc eſt Her
miones uxoris ſuæ: q̄ filia fuit Menelai ex Helena. ¶ Nullis propin
q̄s: queādmodū Nero: q Britānicū fratrē ſuū ueneno ſuſtulit. ¶ Nūq̄
cātauit Oreſtes: qd̄ fecit Nero: q nō mō Romæ in Agone citharīſta
rū cōtendēs oēs ſupauit: ſed & Olympia, Iſthmia, Pithia, Actia ce
lebrās iter: Cerycas, tragœdos, & citharīſtas coronatus eſt. auctor
Euſebius. Trangl. ſcribit coronā ēt citharæ a iudicibus ſibi allatā
adoraūiſſe, ferriq; ad Auguſti ſtatuā iuſſiſſe: ſed & Neapoli ubi ſæ
pius plures ēt dies cātauit, ſumpto ēt ad reficiendā uocē breui tpe.
Nec cōtentus harū artiū experimēta Romæ dediſſe, Achaiā ēt pe
tijt. ubi maxime īſtituerat ciuitates, apud q̄s muſici agones edi ſo
Troica Neronis lent, oēs citharœdorū coronas ad ipſum mittere. ¶ Troica nō ſcri
pſit: nō dānat Neronē ꝙ troica ſua ſcripſerit: q̄bus excidiū Troiano
rū cōtinebat: ſed ꝙ urbē incēderit, cuius ɔflagrationē ex turre me
cœnatica ɔſpectās, lætuſq; flāmæ (ut aiebat) pulchritudine Halo
ſin Ilij cātauit ī habitu ſcænico. i. captiuitatē Troiæ, quā ſuis trois
cis cōplexus fuerat. q. d. nō incēdit urbē Oreſtes: ut Nero: quē con
ſtat ipſo tpe urbis flagrātis inijſſe domeſticā ſcænā, & troianū incen
diū ceciniſſe, pñtia mala caſibus uetuſtis aſſimulantē, urbē aūt incē
derat, q̄ſi offenſus ueteꝝ ædificiorū deformitate, & anguſtijs, flexu
riſq; uicorū. Trangl. Tacitus, & Euſebius auctores. Eutropius tra
dit Neronē urbē incēdiſſe, ut ſpectaculi eius imaginē cerneret: q̄lis
olim Troia capta arſerat. Troica ſcripta a Nerone fuiſſe Seru. do
cet illud exponēs: Et Troiæ Cynthius auctor. Cynthiū eſſe regem
Troiæ, quē ī troicis ſuis Nero cōmemorauit. Idē illud enarrās. i. v.
Æneid. Solus q Paridē. Paris, inq̄t, ſm troica Neronis fortiſſimus
fuit. Troica aūt appellauit Nero, quā Hom. Iliada. Troica ēt ſcripſit
Macer q̄dā affinis Ouidij de quo ipſe ī Pōto ſic meminit: Tu canis
æterno q̄cq̄d reſtabat Homero Ne careant ſumma troica bella ma
nu. ¶ Quid. n. Verginius armis: Nero quē iā. xiiii. annos, tanq̄ ima
nē belluā, & terrificū monſtrū terrarū orbis ppeſſum fuerat, deſtitu
tus fuit initiū faciētibus Gallis duce Iulio Vindice: q tūc eā puinciā
ppretor obtinebat. Deſciuit & Galba ī Hiſpania cū exercitu. Item
Verginius Rufus Germanici exercitus ductor: q cū Galbæ aſſenſu
rus nō foret: nec alij niſi quē ſenatus delegiſſet ad īperiū, Iulius Vin
dex indignatus, cū Galbæ faueret, cōgreſſus eſt cū Virginio, a quo
fugatus eſt, & ad mortē cōpulſus, cæſis ī eo cōflictu uiginti millibus
Gallorū. Recuſauit tñ Verginius īperiū oblatū a militibus, cōſcius
ſe ex eq̄ſtris familia ortū ignoto patre, ipareēq; ſi recepiſſet, tutō ſi re
cuſaſſet, uñ extat apud Dionē ī uita Neruæ, & Pli. Iuniorē tale diſti
chō: Hic ſitus eſt Rufus pulſo q Vindice quōdā Iperiū aſſeruit nō
ſibi, ſed patriæ. Demū. n. ſecutus eſt partes Galbæ, q Neroni imperiū
Vindex Galba ademit. Ait ergo poeta recte factū a Verginio. ¶ Vindice Galba: q
a Nerone deſciuerit, eius ſcelera ulciſcētes. De Vindice ſic ſcribit
Philoſtratus: Videx Hiſpanos ad defectionē ſolicitabat idonea cer
te: q poſſet fides cōcidere: q̄bus inepte cātabat Nero. nā apud exer
citū orōnē habuit cōtra tyrānū ex media pſña deprōptā: Inter alia
nāq; dicebat Neronē magis oia, q̄ citharœdū. Citharœdum uero
magis, q̄ regē. eūdē quoq; īſania, furore, auaritia, laſciuia, oīq; cru
delitate corruptū criminabat: iā uero oium ab eo factorū crudeliſſi
mū, ꝙ. ſ. matrē iterfeciſſet. nequaq̄ illi dicebat criminū dandū eſſe, ſe
nāq; iure īterfectā potare, q̄ tale portētū pepiſſet. ¶ Quid Nero iā ſę
ua Nero, inq̄t, ī tyrānide ſua tā crudeli qd̄ fecit: ac ſi dicat pter tam
crudelia facta: hoc eſt cædes ſuorū & urbis īcēdiū, qd̄ aliud fecit?
ſicq; iterrogatiōi rñdēdo: oñdit illū ēt ɔtra oēm īperatoria maieſtas
tē uerſatū eſſe ī certaminibus citharœdoꝝ. ¶ Hæc opera: uerba rñs
dētis: Hæc, inq̄t, q̄ñ me iterrogas, ſunt opa & artes Nerōis. ¶ Gene
roſi: ironice. ¶ Proſtitui: Priſcianus ait pſtitui poſitū eſſe p pſtiti: ut
ſit a ſiſto. i. gaudētis ſtatui, & poni. ¶ Ad pulpita pegrina. i. ī ſcęna
ubi multa pulpita ſunt extructa: ut docet Victruu. hoc dāñat, qd̄
nō ſolū Romæ, ſed Neapoli ī theatro cōplures cātauerit dies: idēq;
ēt ī Achaia p citharœdo uerſatus ſit ī certaminibus: ubi īſtituerat
ciuitates apud q̄s muſici agones edi ſolēt oēs citharœdoꝝ corōas
ad ipſū mittere: eas adeo grate (ut diximus) recipiebat: ut legatos, q
ptuliſſent, nō mō primos admitteret, ſed ēt familiaribus epulis īter
Olympia poneret. Olympiæ quoq; pter conſuetudinē muſicum agona com
miſit, ibiq; etiam pluriſaria aurigauit. ſed excuſſus curru, ac rurſus
repoſitus, cū pdurare nō poſſet, deſtitit añ decurſum: nec eo ſecius
coronatus eſt: deniq; certamina obijt oīa. Quatuor aūt certamina
erāt celebratiſſima: q̄ ī Græcia celebrabant. Olympica ī honorē Io
uis, donabāturq; uictores corōa ex oleaſtro. uñ ait Pli. Gręci Olym
Pythia pia uictores oleaſtro coronāt. Pythia ī honorē Apollinis uictorib⁹
Iſthmia corona dabat ex lauro. Iſthmia ī honorē Palæmonis, uictores co
Nemea ronā accipiebāt pinea. Nemea Archemoro dicata, uictoꝝ corona
erat ex Apio. uñ ſeq̄tur: Graiæq; apiū meruiſſe coronæ. Ex Græcia
reuerſus Romā tāq̄ īgētē reportās uictoriā eo curru redijt, quo Au
guſtus olim triūphauerat, & ī ueſte purpurea, diſtinctaq; ſtellis au
reis chlamyde, coronāq; capite gerēs olympicā, dextra manu py
thiam, ſequētibus currū ouantiū ritu plauſoribus, auguſtianos, mi
liteſq; ſe triūphi eius clamātibus. inſectat ergo ipſum poeta, quem
nō puduerit, nō mō Romæ & ī Italia: ſed ēt ī Gręcia locis pegrinis
artibus ſcænicis ſe fœdare. ¶ Fœdo ſaltu: ſcęnica ſaltatiōe ac p hoc
fœda minimeq; hoie libero & pricipe digna. ¶ Meruiſſe apiū. i. co
ronā ex apio: q̄ (ut diximus) dabat uictoribus ī ludis nemeis: ſicut
docet Pli. li. xix. his uerbis: Honos apio ī Achaia corōare uictores
ſacri certaminis nemeæ. uñ innuit & poeta ipſū ī ludis Nemeis con
certaſſe. ¶ Maioꝝ effigies: ī irriſionē Neronis hæc dicit: cū alij, inq̄t,
hoſtiū ſpolia, aliaq; uictoriarū pmia ſoleāt añ ſtatuas maioꝝ ſuorū
collocare cū ipſis rerū geſtarū titulis. tu potes, inq̄t, o Nero añ effi
gies maiorū tuorū collocare ornamēta ſcænica, q̄ in recitatiōe tra
gœdiaꝝ ſumpſiſti, & īſignia uocis tuæ. i. ornamēta, & pmia, q̄ ex cā
tu tuo ſcænico ɔſequutus es, ut p īſignia uocis ītelligat pmia, q̄ ac
cepit cātu ſuo: hoc eſt coronas & citharā, quā ab iudicibus ad ſe al
Inſignia latā adorauit: ſicq; apte eius ipudētiā ſugillat. Nā īſignia dr̄ oia, q̄
ſunt hoi ornamēto. uñ dicimus īſignia ɔſulis uirgaꝝ faſces cū lictō
ribus. Annulū īſigne ordinis eq̄ſtris eo, ꝙ hoies inſigniat, ornet, &
decoret. Horat. Tu cū p ectis īſignibus annulo eq̄ſtri, Romanoq;
habitu pdis. ¶ Effigies maioꝝ. i. ſtatuæ, q̄ ī atrijs cęreæ ī armarijs or
dini (ut diximus) collocatæ ponebant. ¶ Añ pedes Domitij: p Domi
tij, aut pr̄is tui, aut ataui. Nā uterq; (ut docet Trangl.) Domiti⁹ ap
pellatus eſt. ¶ Thyeſtæ: de Thyeſte & Atreo Tragœdiā ſcripſerūt
Symma Varius, & Seneca. ¶ Syrma: tragœdoꝝ fuit ueſtis, quā pallā latini
dixere. de q̄ Horat. in poet. Poſt hūc pſonæ, pallæq; reptor honeſtę
Æſchylus. Mart. Traſtulit ad Satyros nr̄a Thalia cothurnos: Ap
taſti lōgū tu quoq; ſyrma tibi. ¶ Lōgū ſyrma pone, inq̄t, ornamētā,
habituſq; ſcęnicos: q̄bus uſus ī agēdis fabulis añ pedes patris tui.
dictū aūt ē ſyrma a συρειν: qd̄ ē traho. trahebat. n. p pulpita. Hora.
Traxitq; uagus p pulpita ueſtē. Nero aūt cātauit tragœdias Cana
Antigone cē parturiētē, Oreſtē matricidā, Oedipoden excæcatū, Herculē īſa
nū. Trangl. auctor. ¶ Antigōes: huius nois fuit filia Laomedōtis re

gis Troianorũ, q̃ cũ ausa esset Iunoni se pulchritudine pferre, ab
ea i ciconiã ẽ cõuersa. Fuit itẽ Antigone filia Oedipi, q̃ patrẽ cęcũ
ductitauit. de hac frequẽs scripta fuerat Tragoedia. de ea & Stati⁹
Menalyppe in Thebaide. ¶ Menalippes: Dionisius Halycarnasaeus & Eusebi⁹
de pparatiõe euãgelica scribũt Eurypidẽ Anaxagorae physici aus
ditorẽ Tragoediã fecisse τῆς σόφης μελανίππης .i. de sapiẽte Menas
lippe: i q̃ Tragoedia Menalippe filios i pħs stabulis exposuit: quã rẽ
pr ,pdigiũ eẽ existimãs, deliberauit adurere. Sed Menalippe cũ uel
let filios seruare, phorũ rõnibus nõ esse mõstrũ oñdit. De hac fors
tasse itellexit & Varr. in .ii. de re rust. ubi mẽtionẽ facit de boue sic:
Scio hũc esse, i quẽ potissimũ Iupiter se ꝯuertit, cũ se ,pstrauit p mas
re e Phoenice amãs Europã. Hũc esse q filios Neptuni a Menalippa
seruarit, nec i stabulo isãtes grex boũ obtereret. Ad eã fabulã agẽ
dã gestu maxime opus fuisse docet Cic. in pri. Offici. sic: Qui. n.
uoce freti sunt Epigones, Medeãq;, q gestu Menalippã, Clytẽnes
Colossus strã eligũt. ¶ Colosso marmoreo: respexit ad Colossũ, quẽ (ut Scribit
Trãql.) cẽtũ & .xx. pedũ aereũ erexit Nero i uestibulo domus areae.
q̃ statua eo mortuo dicata fuit Soli mutato noĩe. eã fabricauit Zes
nodotus accitus e Gallia. Pli. scri. xxxiiii. ca. vii. statuaꝝ moles turs
ribus pares Colossos uocitatas. Festus ait uocitatũ esse Colossum
a Colosso pri. iuẽtore. Colossũ in porto suo Rhodi habuere tãta ma
gnitudine, ut iter crura naues extẽsis uelis trãsirent. is dicatus fuit
Soli. lxx. n. fuit cubitorũ altitudinis, quẽ fecerat Chares Lydius Ly
sippi discipulus. hoc simulachrũ post. xlvi. annũ terraemotu prostra
tũ. Sed iacẽs quoq; miraculo fuit. pauci. n. pollicẽ eius amplectebã
tur. Duodecim annis tradũt effectũ. ccc. talẽtis. hoc aũt loco nõ de
Neronis Colosso itelligit, q nõ marmoreus, sed aereus (ut diximus)
fuit: sed de statua Augusti. Trãql. n. ait sic de Nerone: Citharã ãt ab
iudicibus ad se allatã adorauit, ferriq; ad Augusti statuã iussit. hoc
nũc poeta Neroni obiicit, aut (qđ oino placet) illũ notat: q (ut scri
bit idẽ Trangl.) posuit statuas suas citharoedico habitu, q̃ nota ẽt
nũmũ pcussit. ¶ Quis Catilina tuis: exẽplo Catilinae & Cethegi oñ
dit illos nõ appellãdos eẽ nobiles: q ex nobili orti gñe ipie, atq; tur
piter uiuũt. Nã Catilina cũ C. Cethego uiro senatorio, & aliis nobili
bus opprimendae reipu. cõsiliũ inierũt. sensus ẽ: Nihil gñe tuo o Ca
tilina, & Cethege fuit nobilius: tñ nõ dubitastis patriae exitium ma
chinari: quo more fecerunt Galli. ¶ Tuis natalibus: tuo genere, &
tua origine. Seneca ad Lucilium: Conditor ille iuris humani non
natalibus nos nec noium claritate distixit. ¶ Vt Bracatorũ pueri. s.
parauerũt. pueri Bracatoꝝ. i. posteri Galloꝝ, q duce Breno relictus
ob sterilitatem agris suis, Clusiũ Italiae oppidũ obsederũt: ad quos
cũ missi fuissent ab senatu tres legati: q eos monerent, ut ab oppu
gnatione desisterẽt: ex iis unus cõtra ius gẽtiũ ,pcessit, & ducẽ Se
nonũ iteremit. quo facto cõcitati Senones urbẽ ifesto exercitu pe
tierũt & fuso exercitu romão apud Haliã fluuiũ uictores urbẽ itra
uerũt: ubi nobilissimos senũ cũ isignibus honoꝝ: quos, qs gesserat
i uestibulis aediũ sedẽtes occiderũt. Reliq̃ iuuẽt⁹ cũ Mãlio i Capito
liũ fugit, ubi obsessa Camilli uirtute liberata est. ait ergo poeta Cati
Gallia linã cũ cõiuratoribus nõ aliter pħae pniciẽ q̃siuisse, q̃ Gallos. Gallia
Bracata aũt Bracata apellata est Narbonẽsis ,puicia: q̃ iterno mari alluitur.
Varo: Flumine ab Italia alpibq; saluberrimis iugis discreta, a gñe
uestiũ, q̃s ad terrorẽ itõsas, & uarii coloris ferũt: easdẽ Gręci (aucto
Anaxiridae re Diod.) Anaxiridas uocãt. de qbus ita meminit Cor. Tac. At Ce
cinna uelut relicta post alpes saeuitia, ac licẽtia, modesto agmine p
Italiã icessit, ornatũ ipsius municipia & Coloniae in supbiam trahe
bãt: qđ uersicolori sagulo bracas barbaꝝ tegmẽ idutus, togatos al
loqueret. De iis ẽt sic Trangl. in Caes. Gallos Cęsar i triũphũ ducit.
Idẽ in curia Galli bracas deposuerũt. Medos ẽt, aliasq; gẽtes barba
ras tali genere uestiũ usas docet & Persius: Quaeq; docet sapiens
bracatis illitas Medis Porticus. Et Oui. de Trist. Pellib⁹ hirsutis ar
cẽt mala frigora bracis. Senones aũt ppli sunt Galliae Lugdunẽsis.
ASCen. ¶ RES haud mira tñ &c. Vt grauitatẽ peccati i pricipe efficacius
detestet, pbetq; qđ prius dixit. s. q oĩ aĩ uitiũ tanto cõspectius i se
crimẽ habet: q̃to q peccat maior habet. dicit nõ esse mirãdũ q nos
bilissimi ciuitatis romanae histrionicae: & gladiaturae operã dẽt: qñ
qdẽ tale genus uiuẽdi a pricipe: didicerũt, ut q citharoedo principe
nati sũt. Affectate aũt dicit pricipe siue is iterpretet pmus patrũ. Ro
mani. n. summope nomẽ diu exosi sunt ita: ut i re puata nõ dñi: sed
pręsfamilias appellari uoluerit. & i rep. pres priae, aut pricipes non
dñi, siue primũ caput, siue principiũ tenẽs. nã & pris & primi capis
tis & pricipiũ tenẽtis exẽpla imitari solemus. Ordo ẽ: Tñ, i. tametsi.
idignissimũ sic patriciũ uiꝝ talia facere, tñ res est haud. i. non. mira
.i. nõ mirãda, nõ hic nobilis natus pricipe existẽte citharoedo: sicut
erat Nero. qd erat ultra. i. ulterius. nisi ludus. i. ludius. scriptũ arbi
tror a Iuuenale ludio: nisi dicas ipsũ ludũ posuisse eodẽ modo in se
xta: Nupta senatori comitata est Hippia ludũ. ubi melius ludium le
gas. Tu habes &. i. ẽt. illic. i. i illa re q̃ seqtur: uel lege illud qđ sequi
tur. dedecus urbis: uidelicet Gracchũ. i. nobilissimũ uirũ. pugnãtẽ
.i. exercentẽ genus quoddã gladiaturae: nec i armis mirmillonis pl
scẽ ferẽtis i galea faciẽ & totũ caput abscõdẽte. nec clypeo aut fal
ce supina, q̃. s. fuscinã depellat: nec abscõdit frontẽ suã galea sicut
mirmillo. Gracchus. n. dãnat. dãnat dico & odit tales habitus qb⁹
.s. icognitus esset. ecce ipse Gracchus exercens officiũ retiarii faciẽ
nudã hñtis. mouet tridentẽ. i. fuscinã quã retiarius i manu tenebat
cõtra ipetũ mirmillionis. postq̃ effudit nequicq̃. i. frustra. (Elapso. s.
mirmillone quẽ cape attẽtauit p rete pp piscẽ, quẽ i galea habebat:
de quo cãtabat: piscẽ peto. nõ te peto: cur me fugis galle? (retia pẽdẽ
tia i dextra uibrata. i. enudata. Et erigit. i. extẽdit. uultũ nudũ. i. fa
ciẽ suã nudã ut agnoscat. ad spectacula. i. ad spectatores. & fugit
tota arena. i. p totã arenã: hoc est theatri plateã: seu areã. agnoscen
dus. i. facilis ad agnoscendũ, uel ut agnoscat. Credamus tunicae
.i. credamus ueꝝ esse qđ tunica idicat. i. Gracchũ uiꝝ nobilẽ & pdi
uitẽ i ea retiariũ agere. cũ. i. qñ. ita sit q aurea spira. i. fascia de pano
auraceo: porrigat se de faucibus: & iactet. i. depẽdeat uel oñtetur a
longo galero. i. pileo: hoc est qñ uidemus aureã fasciã: extẽsam ab
una parte galeri p fauces: hoc est sub mẽto usq; ad aliã partẽ: & ib
lic adhuc iactari: credamus nõ plebeiũ, sed Gracchũ in ea tunica
esse. Ergo qa secutor. i. mirmillo, q ut tũc Gracchũ fugientẽ p totã
arenã sequebat: qa talẽ spirã nõ habebat: iussos a Nerone. s. pugna
re cũ Graccho nobili. s. & artis iperito. ptulit. i. ppessus est ignomi
niã grauiorẽ oĩ uulnere. i. q̃ omne uulnus quod Graccho intulit, a
Graccho effecerit. Et est ironia: nã sensus est: q intolerabilior erat
ignominia mirmillonis ignobiliter uestiti. q̃ oẽ uulnus quod Grac
chus fugiẽs suscepit. hoc aũt totũ dedecus reiicit poeta in Neronẽ
eius auctorẽ, subdẽs. Si suffragia. i. uota, aut uoces eligẽdi princi
pẽ. dent libera populo. libera. i. nõ coacta ullo timore. qs sup. sit tã
pditus: ut dubitet pferre Neroni taliũ auctori. Senecã. i. sanctissimũ
bonoꝝ morũ pceptorẽ? q. d. nemo. Cuius. s. Neronis. supplicio. i. ad
cuius suppliciũ. nõ debuit una simia, sed plurima. nec un⁹ serpẽs,
sed plurimus: nec culeus. i. saccus ex corio unus, sed plurimus, pa
rari: qa plurima patrauit parricida. Crimẽ ipsius Neronis erat sup.
par. i. simile sup. crimini. Agamẽnõidae. i. Orestis Agamẽnonis filii
q Clytẽnestrã matrẽ suã: sicut Nero suã occidit. sed causa facit rem
dissimilẽ. qppe. i. qa certe. ille. s. Orestes Agamẽnonides. erat ultor
patris sui Agamẽnonnis. caesi. i. occisi a matre, & ab Ægystho adul
tero. iter media pocula. i. cũ ad ꝯuiuiũ suscept⁹ eẽt fm poetã hic. &
hoc Deis. s. existẽtibus auctoribus. i. ita fieri uolẽtibus. sed ipse Ore
stes: nec polluit se iugulo Electrę sororis suae. i. nõ petiit iugulũ eius
sicut Nero amicae suae. nec polluit se sanguine coniugii spartani. i.
Hermiones cõiugis suae spartanae hoc est Lacedaemoniae: sicut Ne
ro se polluit sanguine Antoniae Claudii filiae nuptias recusantis: q
& Britannicũ fratrẽ ueneficio locustae interemit. sed Orestes non
miscuit ullis ppinquis aconita. s. uenena. & nunq̃ cãtauit in scae
na: sicut Nero. & nõ scripsit Troica: sicut Nero, q ut i troicis suis in
cendiũ Troianũ ad uiuũ explicaret, Romã icẽdit. ergo pp incẽsio
nẽ urbis eius Troica dãnat. Vñ seqtur. Quid. n. Virginius Rufus
.s. ab eo deficiens debuit magis ulcisci armis, q̃ talẽ descriptionem
Troicoꝝ, ob quã urbs incẽsa est. q. d. nihil. Aut qd Galba, q Hispa
nos reddidit rebelles debuit magis ulcisci cũ Vindice. i. cũ ptore il
lo Galliaꝝ. q. d. nihil. Sed qd fecit Nero in tã saeua, & cruda. i. cru
deli tyrãnide. haec. i. hmõi iã dicta & q̃ sequuntur opa. atq; hae. i.
hmõi arte sunt pricipis gñosi. gaudẽtis ,pstitui. i. q̃si ad stuprũ pstita
ri foedo saltu. s. mimico & histriõico. ad pulpita peregrina. i. i qbus
pegrina agitabãtur. & gaudẽtis meruisse apiũ herba illam. coronae
gratae. i. acceptae & placidae. Effigies maioꝝ habeãt insignia uocis
.i. coronã ex apio meritã ex cantu: hoc ad irrisionẽ addit poeta. Cũ
maiores lõge aliis coronis gaudere cõsueuerint. Pone o Nero lon
gũ syrma. i. uestẽ, q̃ tragoedi utãtur, a tractu dictam. Thyestae uel
Antigones. i. quo illę fabulę agunt añ pedes Domitii. i. Domitiiana
ui tui. seu. i. siue. suspẽde psona. i. faciei figurã cõcauã, quã suae his
striones supponũt, ut uarias agerẽt Menalippes. i. in q̃ agebas Me
nalippẽ. & suspende citharã de colosso marmoreo. i. de pilo, aut de
colũna excelsa. de q̃ spolia & arma hostiũ maiores tui pẽdere solẽ
bãt. Quid Catilina &c. Oñdit exẽplis Catilinae & Cathegi, q i pa
triã cõspirarũt (ut Sallust. in Catilinario docet) nobilitate gñis ni
hil aut reip. aut priuatae cõferre: si aĩ nobilitas desit. Ordo est. O Ca

tilina

stina qd ĩueniet quisq̃ nobilius natalibus suis.i. nobilitate generis tui:atq; Cethegi ꝯplicis tui:q.d. nihil.tñ uos parastis arma noctur na.i.insidiosa noctu ré pagétia.uel obscura.i.ignobilia:ut claritudi ni generis ignobilitatem obijciat armorũ illorũ.armis aũt sanguis effunditur. Et parastis domibus .i. priuatis ædibus . & templis .i. Deorum ædibus. flammas:idest incendia.parastis inquam.

Ausi quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat consul,vexillaq; vestra coercet.
Hic nouus Arpinas ignobilis,& modo Romæ
Municipalis eques galeatum ponit ubiq;
Præsidium attonitis,& in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis,& tituli,quantum non Leucade, quãtum
Thessaliæ campis Octauius abstulit udo
Cædibus assiduis gladio.sed Roma parentem
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat
Poscere mercedes alieno lassus aratro,
Nodosam post hæc frangebat uertice uitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabra.
Hic tamen & Cimbros,& summa pericula rerum
Excipit,& solus trepidantem protegit urbem,
Atq; ideo postq̃ ad Cimbros,stragemq; uolabant,
Qui nunq̃ attigerant maiora cadauera corui,
Nobilis ornatur Lauro collega secunda.
Plebeiæ Deciorum animæ,plebeia fuerunt
Nomina,pro totis legionibus,hi tamen & pro
Omnibus auxiliis,atq; omni plebe latina
Sufficiunt Diis infernis,terræq; parenti.
Pluris enim Decii,q̃ qui seruantur ab illis.
Ancilla natus trabeam,& Diadema Quirini,
Et fasces meruit regum ultimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum claustra tyrannis
Exulibus iuuenes ipsius consulis,& quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mutius,& quæ
Imperii finem Tyberinum uirgo natauit.
Occulta ad patres produxit crimina seruus
Matronis lugendus,at illos uerbera iustis
Afficiunt pœnis,& legum prima securis
Malo pater tibi sit Thersites,dummodo tu sis
Aeacidæ similis,uulcaniaq; arma capessas,
Quam te Thersitæ similem producat Achilles.
Et tamen ut longe repetas,longeq; reuoluas,
Nomen, ab infami gentem deducis Asylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud,quod dicere nolo.

IOAN. BRIT. ¶ CAVSI.Suos coniuratores id facinoris. ¶ Quod liceat: qd' oibus licitũ sit.i.id facinoris cõ misistis : quod incẽdio , hoc est grauissimo supplicio mereẽ pu niri.¶ Tunica molesta.i.igne,& supplicio ignis. de tunica autẽ molestæ sic Sene.lib.ii.ad Lucil. Cogita illã tunicã alimẽtis igniũ & illitã & intextã, & quicqd aliud cõmẽta est sæuitia:hoc .n. gen' supplicij excogitatũ est, ut facis norosi hoĩes igne & tunica obs uoluti cremarenẽ uiui. ¶ Sed ui gilat cõsul:uos,inqt,patriã gra tis pdere,q nobiles uos esse dici tis.Cõsul uero , quẽ ignobilem putatis,ipsam tueẽ ac ſuat.sicq; poeta ostẽdit nõ ex natalibus, sed ex recte factis,uirtuteq; no bilitatẽ pẽdere, cẽsendamq; eẽ. ¶ Vigilat:operã dat ne Catilina

Vexilla unde & reliq cõiurati rẽp.pdãt.¶ Ve xillaq; uestra:cõatus & furores uestros.uexilla.n.sunt signa mi litaria p diminutionẽ dicta a ue lis.¶ Coercet:repmit.¶ His nou' Arpinas ignobilis .i. Cice.quẽ uos nouũ & ignobilẽ p cõtems ptũ appellatis:cũ tñ constet (ut Plut.& Eus.scribũt)eũ ex regio Volscorũ gñe esse ortum, matre Heluia, & patre equestris ordis nis.Nã Romani eos,q nulla ma iorũ dignitate claruissẽt. nouos soliti sunt appellare.uñ Catilina inuectus in Ciceronẽ , eũ nouũ hoĩum nũcupat . ¶ Arpinas: Ar pinũ oppidũ est Volscorũ patria

Ciceronis gen' Volsci Ciceronis. Volsci aũt populi sũt uicini Latinis quorũ oppida sũt, Agnũ,Fabrateria,Frusino,Cos ra,Pometia , Antiũ, Velitræ,& Suessa eoꝝ metropolis. ¶ Eques municipalis Romæ .i. natus in municipio Arpino : sed Romæ in ordine equestri. ¶ Modo Ros mæ : quem modo & nuper in equestri ordine dicitis esse Ros mæ:nõ uetere & nobili genere. uñ Sallust.ita ignobilitatẽ Cices roni obijcit . Verũ (ut opinor) splẽdor domesticus tibi aios at tollit. Et paulopost. Verum (ut opinor) hõ nouus Arpinas ex M. Crassi familia illius uirtutẽ imitaẽ .nã illos (ut diximus) Romani, q sine maioꝝ splẽdore p seipsos claruissent.in cõtẽptũ nouos appel labãt, & inqlinos,q̃si q alienas ædes incolerẽt. ¶ Tantũ igiẽ muros Cic.inqt, minorẽ tulit laudẽ ex pñia cõseruata i toga, q̃ Augustus ex uictoria Attiaca superatis M. Ant.& Cleopatra . & ex uictoria pharsalica pfligatis Bruto & Cassio.¶ Nois:famæ,& laudis.¶ Titu li:honorũ,q nõ sine titulo & inscriptione notãtur,in fastis, statuisq; subscribunẽ.¶ Nõ Leucade.i.bello attiaco.ubi M. Ant.cũ Cleopa

Leucas tra bello nauali supauit Augustus.Nã Leucas insula est ad sinum ambraciũ iuxta atriũ pmõtoriũ Epiri:ubi pugna cõmissa fuit.Eam insulã appellarũt Leucadẽ a petra albicãte, q̃ in pelagus illic ptẽdis tur : Alchmeonides uero scribit Alizeũ, & Leucadium filios fuisse Icari, & a Leucadio dictũ esse Leucadem.¶ Cãpis Thessaliæ.i.ex ui

ctoria pharsalica superatis Cassio & Bruto. ¶ Abstulit: reportauit. ¶ Sed Roma: Roma,inqt,nõ habuit,uñ Aug.Cæsarẽ, licet diuersa bella tractasset, appellaret patrẽ pñæ,sed habuit uñ Ciceronẽ ap pellaret.sic igiẽ cõmendat,quẽ Romani ut ignobilẽ uituperabãt. ¶ Pr pñæ primus fuit Cic.q tale cognomẽ meruit cõseruata pñia in cõiuratiõe Catilinaria. id postea cognõis ad impatores adulatiõe — Pater patriæ magis,q̃ merito delatũ. ¶ Arpias

Marius alius .i. Mari'. Nã Arpinũ patria fuit cõis Marij & Cicerõis. Mo net exẽplo itẽ Marij nobilitatẽ ex uirtute pẽdere. ¶ Lassus aras tro alieno:ostẽdit Iuue.nõ solũ Mariũ aratorẽ fuisse, sed ẽt agri colã mercenariũ.de quo sic Pli. lib.xxxiii.cap.xi.Ille arator Ar pinas & manipularis impator. ¶ Post hæc:post agricolationem rebus stratioticis se accõmodas uit. Sequutus.n. est Romanorũ castra ut miles gregarius:quod indicat,cũ ait illũ uersatũ iter fa bros ad dolanda ligna. Milites .n.opibus fabrilibus exercebã tur.uñ Martianus iurisconsultus titulo de re militari sic scribit:Et si scio fabrilibus opibus exerce ri milites nõ eẽ alienũ. Fabri.n. tignarij,carpẽtarij,ferrarij, idq; genus artifices (ut docet Vege tius)castra sequebantur nullius rei participes: nisi opis castrorũ muniendorũ: Marius (ut scribit Plut.)obscuro gñe ortus patrẽ Mariũ , matrẽ Fulciniã paupes hoĩes,atq; mœchanicos habuit uitã ab urbanis lautisq; uiuẽdi moribus alienã.sed modestã & priscis uiuẽdi istitutis egit i uilla Ciuernate:q̃ erat in agro Arpi nati:militauit primo sub Scipio ne Africano Numantiã obsidẽs te:ubi cũ aliqñ post cœnã de im patoribus sermo fieret: & q dam ex pñtibus siue serio , siue ioco Scipionẽ interrogaret : quẽ talẽ ducẽ post illũ populus Ro . has biturus esset: Scipio pcusso leui ter Marij humero,hõc inqt : hic pstanti uirtute erit . ¶ Frãgebat uertice uitẽ.i.uite pulsabat a Cẽ turione in castris . Nam Cens turiones uitẽ gestabãt ad milis tes in officio cõtinẽdos. Pli.lib. xiiii,ca.pri.loquẽs de uite: Quid quod isertæ castris summa rerũ imperiũq; cõuinẽt, Cẽturionũ i manu uitis, & optimo pmio tar dos ordines ad lẽtas pducit aqs las. Liuius.libro quingẽtesimos septimo ab urbe cõdita loquens de Scipione inferiore. Quẽ milis tẽ extra ordinẽ dephendit:si Romanus esset uitibus , si extraneus uirgis cæcidit . ¶ Pigra dolabra:hoc est ipse piger . Dolabra ferras

Dolabra mentũ est fabrorũ ad dolãda ligna: uñ & nomẽ deductũ.Castra.n. sequebanẽ fabri,centonarij,& dẽdrophoni.i.arborum succisores. ¶ Hic tñ & Cimbros:hic tñ,inqt,Marius: quos ignobilẽ dicitis: uis cit & Cimbros. Nã eos in Gallia apud aquas Statyellas iũctis Cas tulli pcõsulis cũ exercitu suo copijs deleuit.in quo plio tradunẽ cæ sa fuisse hoĩum centũ &.xl.millia.capta.lx. Sũt aũt Cimbri populi Germaniæ pximi Oceano:q aio & audacia pstantissimi,& manuũ uirtute accelẽritate, & ĩpetu egregij in bello habiti sunt . Eorũ ims petũ nemo sustinere poterat:multos.n.magnosq; exercitus Ro. de leuerũt. Descẽderat aũt Tridẽtinis iugis in Italiã cũ terras eorũ inũ dasset Oceanus, nouasq; sedes toto orbe sibi quærerẽt exclusi Gal

lia & Hispania. ¶Et solus: nõ aũt solus hostẽ superauit, sed una cũ
collega Catullo. Cæterũ hoc ex historia est. Nã (ut scribit Plutarc.)
famã & gloriã huius rei totã Mario pp primã uictoriã aduersus
Teutonas, & Ambrones, & nomẽ iper.i.tribuebãt. uñ (auctore Li
uio) primores ciuitatis qui aliquantulum ut nouo homini ad tan-
tos honores euecto iuiderãt, conseruatã ab eo rẽp. fatebant: quasi
ab eo solo, & nõ ẽt a collega. ¶Atq; ideo: ob talem, inquit, uicto-
riam factum est ut collega nobilis Catullus, Luctatius habuerit
uñ triũpharet. q.d. ex sudore hois noui, & ignobilis fuerit nobilis
nõ triũpharet. sicq; nobilitatẽ cauillãdo, uirtutẽ extollit Marij. nã
cũ duo ei triũphi primus. s. ex Teutonis, secũdus ex Cimbris offer
rẽtur, ambos agere noluit. Nã ut in hmõi secũdis rebus mansuetũ
se pberet, cũ Catullo triũphare oĩno istituit. formidãbat. n. milites,
q in ea dimicatione ꝯuenerãt: ut si Catullus honore excluderetur,
ipse quoq; triũpho priuaret. Ergo ipse i causa fuit, ut Catullus se-
cũdũ haberet triũphũ. i. Cimbricũ: cũ uterq; ei esset ab uniuerso po
Qu. Catullus pulo oblatus. cuius rei ita meminit Cic. in Tuscu. C. Marius cum
Cimbricæ uictoriæ gloriã cũ collega Catullo cõ. cauit. Hic aũt est
ille Catullus Luctatius: de quo & in secũda Sat. nõnulla attigimus
q Capitoliũ igni absumptũ, nõ solũ refecit, sed & magnificẽtius de-
Cadauer dicauit. ¶Maiora cadauera: magno. n. corpore, horrendisq; oculis
erãt, & apud Germanos pdones appellabãtur. auctor Plut. Cada-
uer aũt dictũ est a cadẽdo, nõ aũt (ut qdã exposuerũt) quasi caro
data uermibus. diciturq; cadauer nõ solũ hoium, sed oium anima
liũ, atq; ẽt rerũ inaiatarũ. Vnde Ser. Sulpitius sic scribit Ciceroni:
Hem nos homũculi idignamur siqs nostrox iterijt, aut occisus est:
quox uita breuior esse debet: cũ uno loco tot oppidorũ cadauera
piecta iaceãt. Locutus. n. est ante de multis ciuitatibus prostratis
& dirutis. ¶Postq̃ coruus uolabãt. i. postq̃ parata fuit uictoria. ¶Stra
gẽ: cladẽ dictã sternẽdo. ¶Plebeiæ Deciox aiæ: licet, iqt, Decij igno
biles haberent: cũ in domũ suã Decius pr primus cõsulatũ detule
rit: tñ opẽ piæ tulerũt. Nã uterq; Decius pr & filius se deuouit: pr
bello latino: filius bello aduersus Hetruscos, Sãnites, Vmbros, &
Gallos Decius pr, cũ se deuouit his uerbis (ut scribit Liu. lib. viii.)
est usus: Sicuti uerbis nuncupaui, ita pro rep. qritũ, exercitu, legio-
nibus, auxilijs populi Ro. qritũ legiões, auxiliaq; hostiũ mecũ Dijs
Decij manibus deuoueo. Decius filius cũ uideret acies inclinari, exẽplũ
patris imitatus, aduocato M. Liuio põtifice hastæ insistẽs, & solẽ-
nia uerba rñdens, se & hostes Dijs manibus deuouit, ipetuq; in ho
stes facto, uictoriã suis reliqt legionibus. Nã ilico pugna instaurata
fuit, cœpitq; põtifex uociferari uicisse Romanos defunctos cõsu
lis fato, Gallos, Sannitesq; telluris matris ac Deorũ manium esse.
¶Pro totis legiõibus: p totius exercitus Rom. salute. ¶Sufficiũt: suf
ficere dicimus ei, cui desiderũ iplemus. q.d. solis Decijs Dij iferni
cõtenti sunt. ¶Terræ parẽti: in cuius uisceribus dĩr ipsi esse inferi.
¶Pluris. n. Decij: exẽplo ergo Deciorũ oñdit hoiem sola ai uirtute
Seruius Tullius nobilẽ (ut diximus) fieri. quod itẽ exẽplo Seruij Tulli probat: qui i
domo Tarqnij uxoris industria, & cõsilio tãta gratia apud populũ
Ro. uixit: cũ interdũ iactari uoces a b iuuene Tarqnio audiret, se
iniussu populi regnare: ausus sit ferre ad populũ, uellet, iuberentue:
se regnare: uñ tanto cõsensu q̃to haud quicq̃ alius ante rex est de-
claratus. ¶Ancilla: Cornicularia. fuerat, n. ex Corniculo oppido
Ancilla Latij. Est aũt ordo: Ille bonorũ regũ ultimus natus ancilla, meruit
Trabea trabeam. Ancilla proprie dĩr mulier, q̃ in seruitute est. ¶Trabeã: ue-
stis fuit regũ. Liuius: Seruius cũ trabea & lictoribus prodijt. Plin.
Trabeis usos iquit accipio reges. Eã, scribit Diony. Halycarnase'
lib. ii. circundistinctã fuisse purpura sub tegmine puniceo, uestẽq;
Diadema fuisse gẽtilẽ Romanis honorificã. ¶Diadema: a diadedo quod est
circũligo. erat aũt pãnus, quo ueluti fascia reges caput sibi uincie-
bãt. Sene. ad Luciliũ: Vides illũ Scythiæ, Sarmathiæq; regẽ isigni
capitis decorẽ: si uis illũ æstimare, totũq; scire q̃lis sit, fascia solue,
multũ mali sub illa latet. Valer. de Põpeio sic: Cui cãdida fascia ha
bẽti crus alligatũ. Fauonius: Nõ, inqt, refert, q̃ i parte corporis sit
diadema, exigua pãni cauillãtione regias eius uires exprobrãs.
Idẽ alibi: Rex ẽt ille subtilis iudicij, quẽ ferũt traditũ sibi diadema
priusquã capiti iponeret retentẽ diu considerasse, ac dixisse: O no-
bilẽ magis q̃ felicẽ pannũ. Hæc ideo copiosius dixi: ut eorũ opinio
explodatur, qui diadema coronã regiã interpretantur. ¶Quirini:
hoc est insigne regiũ: quo Romulus, qui Quirinus dictus est, pri-
mus rex apud Romanos est usus de Quirino illic est dictũ. In ual-
le Quirini: ¶Fasce: de fascibus abũde supius diximus. his & reges
utebantur. Liuius, Dionisius, Plutarc. & Macrob. auctores. ¶Vlti-
mus bonorũ regũ: nam fuit sextus rex Romanorũ: post quem Tar

quinius superbus regnauit oium ultimus: q quãto cæteri meliores
fuere, tanto ipse fuit nequior. ¶Iuuenes ipsius consulis: exemplo
filiorũ Bruti, & Aquilij, aliorumq; coniuratorũ, qui nobili genere
fuerũt: oñdit ut supra exẽplo Catilinæ & Cethegi eos appellandos
nõ esse nobiles, q citra uirtutẽ uiuũt. pulsis. n. Tarquinijs regibus,
patricij iuuenes, inter quos fuere filij duo Iunij Bruti cõsulis, Mar- **De filijs Bruti**
cus & Manlius, Gelli uxoris Bruti fratres. L. & M. Aquilij memo-
res eius licentiæ, quã sub regibus habuerãt, cõspirarunt in domo
Aquiliorũ de reducendis regibus. Coniurationẽ detexit Vindex
Cecinensis Aquiliorũ seruus. Deprehẽsi iuuenes pœnas dederũt,
Bruto filijs suis nõ parcente. nã supplicium eorum constantissime
iussit & spectauit. auctores Liuius, Dionisius, Plut. Plin. & Florus.
¶Ipsius cõsulis. i. Bruti, q primus eiecto Tarquinio supbo consul
est creatus. ¶Deceret: cõueniret facere p libertate. i. pro libertatis
cõseruatione: quã pater eorũ electis regibus patriæ tradiderat. mul
tum aũt interest: cũ dicimus p imperio pugnat: & de iperio. pugna- **Pro imperio**
re. n. pro imperio est pro cõseruatione imperij, ut. s. quod habeas,
cõserues. De iperio aũt pugnare, est de iperio habendo. s. ut quod **De imperio**
nõ habeas, acqras. ut illud sit in conseruatione, hoc in auctione.
¶Dubia: libertate: hoc est cũ libertas i ambiguo est: cũ alij in oppu
gnãda, alij in tuẽda laborẽt. ¶Quod miraret: quod posset mirari
& imitari. ¶Mutius. s. Scæuola: q adolescẽs nobilis indigne ferens **Mutius Scæuola**
ciuitatẽ Romanã ab Hetruscis obsideri, quorũ sæpe exercitus fu-
disset, abdito intra uestẽ ferro in castra hostiũ uenit, quorũ dux erat
Porsena: q in regnũ conabatur Tarquinios restituere: ibi forte cũ
stipendiũ militibus daret & scriba cũ rege pari ornatu sederet, scri
bam pro rege obtrũcat, captus & ante tribunal regis adductus: tũ
quoq; inter tantas fortunæ minas metuẽdus, magisquã metuens,
Romanus sum iquit ciuis. C. Mutiũ uocãt, hostis hostẽ occidere uo
lui, nec ad mortẽ minus ai est, q̃ ad cædẽ, statimq; dextrã incenso
ad sacrificiũ foculo iniecit: quã ai uirtutẽ cõspicatus Porsena, eum
intactũ, inuiolatumq; dimisit. unde postea Scæuola cognomẽ ac-
cepit, a clade dextræ manus nota est historia. ¶Cũ Coclite. Hora- **Coclites**
Cocles, cũ eodẽ bello positus foret in statione pontis, cũ Porsena
irrueret, solus hostium ipetum in primo põtis aditu sustinuit donec
a tergo pons interrumperet. Tunc in Tyberim armatus desilijt,
multisq; sup incidẽtibus telis in columnis ad suos tranauit. Statua
ei erecta fuit in comitio, agr q; quantũ uno die arari posset datum
trans Tyberim. Cocles aũt ob id est cognoiatus: q in alio prælio
oculũ amiserat. scribit Pli. lib. xi. eos Coclites appellari, q altero lu-
mine orbi nascerent. uñ & Cyclopes accepimus appellatos in Sici
lia, quod solũ oculũ in fronte haberẽt ut Coclites. ¶Virgo. i. Chlœ
lia: quæ eodẽ bello inter pacis cõditiones data Porsenæ iter obsi-
des dux agminis uirginũ, deceptis custodibus noctu castris eius
egressa, equũ, quẽ sors dederat, arripuit, & Tyberim traiecit. Rex
ira incensus Chlœliã obsidẽ petit, acceptiq; cuius uirtutẽ admira-
tus eã ad suos remisit, facta ei potestate eligẽdi quos uellet secum
ducere ex obsidibus: q̃ pueros impuberes elegisse fertur: quox ætа-
tẽ iniuriæ nõ obnoxiã esse sciebat. statua ei equestris i foro posita.
¶Virgo: ordo est: Et quod miraretur uirgo, quæ natauit Tyberim,
q tũc imperij Romani finis erat. nõ. n. tũc tẽporis Romani ulterius
impabãt. unde Virg. in. v. Hinc Thusco claudimur amni. Hetru-
ria. n. fines suos tendebat usq; ad primã ripam Tyberis, dictaq;
Hetruria quasi ἕτερος ὅρος. Nã ἕτερος est: alter. & ὅρος finis. Roma
enim unam tantũ Tyberis ripam antea tenebat. ¶Seruus. i. Vin-
dex Cecinensis unus ex seruis Aquiliorũ coniurationis cõsilium
(ut diximus) detexit. ad consulas. n. rem detulit. unde ille primũ
dĩr uindicta liberatus, uindicta a b eo denominata. Post illum ob- **Vindicta**
seruatũ est: ut qui ita liberati essent in ciuitatem accepti uideren-
tur. ¶Matronis lugendus: aut quem matronæ lugerent, ut filiorum
suorũ accusatorẽ, aut (quod magis placet) cuius obitũ matronæ
merito lugere deberent: tanquam qui coniurationẽ prodendo li-
bertatẽ patriæ seruasset: quo more Brutum annum (ut scribit Liu.)
fleuerunt ut acrem uiolatæ pudicitiæ uindicẽ. ¶Verbera: nam nu-
datos nobilissimos iuuenes uirgis ceciderunt, securiq; percusse-
runt. ¶Et legum prima securis: idest cõsulatus primus, qui fuit in-
ter leges expulsis regibus. nã antea reges sine legibus omnia arbi
trio suo moderabantur: ac per hoc Brutum intellige, qui primus
regibus exactis creatus consul, supplicium sumpsit de filijs, relis-
quisq; coniuratoribus. ¶Malo pater tibi sit: sensus est: Malo te ex
humili genere ortum, modo uirtutem amplexus sis, quæ ueram
homini nobilitatem largitur, q̃ ex claris maioribus, & nihil facias **Thersites**
dignum memoriam & laude, unde nobilitas comparatur. ¶Ther-
sites

sites: in castris Græcorum Thersites fuit (ut in Iliade scribit Homerus: lib. ii.) uir loquacissimus: q nihil curæ haberet, q̃ recte aut q̃ apte, sed ut q̃ primū & q̃ maxime loqueretur. Idem fœdissimus oium, q ad Troiā nauigauerāt. Strabo enim fuit, altero pede claudus, icuruis humeris ad pectus cōtractis, uertice acuminato. raro capillo. idem cū regibus contentionem agere solitus est assidue, eosq; obiurgare nō honestatis, utilitatisue gratia, sed ut scurram ageret. hunc constat (ut auctor est Quintilia.) ab Achille pugno interemptum fuisse. ¶ Æacide: idest Achillis nepotis Aeaci. Nam Aeacus genuit Peleum, Peleus Achillē. ¶ Vulcania: nam Vulcanus Thetidis precibus (ut scribit Homerus) arma Achilli filio fabricauit. ¶ Et tamen ut longe: nō sine summa indignatione hæc a poeta dicuntur: ut sit sensus: Licet, inqt, intumescas longo genere maiorū: illud tamen scies originē tuam duci an ignobilibus. ostendens omnes pariter Romanos humili locos ortos esse: cum aut a pastoribus genus suum duxerint: aut ab hominibus sceleratissimis: qui ad Asylū Romuli confugerant. Romanum autem populū a pastoribus duxisse originē indicat & Varro in re rustica his uerbis: Romanorum uero populum pastoribus esse ortum, quis non dicit? Quis Faustulum nescit pastorem fuisse nutricium, qui Romulum & Remum educauit, non ipsos fuisse pastores obtinebit, quod parilibus potissimum condiderunt urbem? ¶ Reuoluas nomen: idest originem & nomen familiæ tuæ. ¶ Gentem: idest genus

Asylum tuum. ¶ Infami Asylo: hoc est infami genere hominum. Nam (ut docet Liuius libro primo) Romulus ne uana esset urbis magnitudo: adijciendæ multitudinis causa locum, qui tūc septus erat, densis sentibus inter duos lucos Asylum apparuit: in honorem Dei referens. sacrum enim esse uoluit & inuiolabilem: eo ex finitimis populis turba omnis sine discrimine liber an seruus esset, auida nouarum rerum perfugit, idq; primū ad cœptam magnitudinem

Spōsor roboris fuit. Sicq; per speciem religionis erga Deos sponsor factus est eos, qui illuc confugissent, nihil detrimenti ab inimicis accepturos, & si apud se permanere uellent, ciuitatis etiam participes faciebat, tradebatq; agri portionem, quem bello quæsierat. lege Dionysium. Asylum aūt dixerūt ab a particula priuatiua: & συλάω: quod est diripio. nullus enim illinc ui aliqua diripi poterat. hoc autem non fuit in omnibus templis, nisi quibus consecrationis lege concessum fuit. primo autem (ut docet Seruius) apud Athenienses statutū fuit Asylum: hoc est templum Misericordiæ: unde nullus posset abduci, ab Herculis nepotibus: quos insequebātur, qui fuerant ab eo oppressi: sicut docet Statius in septimo Thebaidos: Fama est defensos acie post busta paterni Numinis Herculeos sedem fundasse nepotes. Templū etiam Iunonis in urbe Troia appellatū fuisse Asylū ostendit Virgilius secundo: Et iam porticibus uacuis Iunonis Asylo Custodes dcti Phœnix, & dirus Ulysses Prædam asseruabāt. ¶ Aut pastor fuit: ut fuit Romulus, & Remus, eorumq; altor Faustulus, aut reuera uult ipsum originē ducere ab ipso Romulo, qui sub Faustulo nutritus est inter pastores ¶ Quod dicere nolo. i. sceleratissimus, quales multi in Asylum ex finitimis locis confluxerant. quod si ad Romulū referas hoc significat ipsum fuisse nothum. hoc est ex mœcho natum. unde illud est Ausonij: Credo q illi, Nec pater certus fuit, & mater est uere lupa.

ASCen. ¶ CAUSI supple facinus quod liceat punire tunica molesta: in qua homines comburebantur uiui. ut: idest quemadmodum. id ausi fuerunt pueri Bracarorum: idest Gallorum ex Gallia Bracata. & minores: idest posteri. Senonum. idest illorum populorum Galliæ: qui totam urbem incendio abolere conati sunt. Sed consul: uidelicet M. Tullius Cicero. uigilat: idest pro salute urbis sollicitus est. & coercet: idest restringit & repellit uestra arma hic: scilicet consul. existens nouus supple homo: idest qui, nec in se nec in maioribus suis illum magistratum unquam in familia sua uidit, & Arpinas: idest non Romanus quantum ad patriam: sed ioquilious & ignobilis quantum ad genus. & existens modo: idest pauloante. Romæ eques municipalis: idest ex municipio. ponit: idest imponit ciuitatibus supple attonitis: idest perplexis & stupefactis de re noua. præsidium armatū: idest. munitiones & custodiam armatorum Præsidium enim est quod Galli garnison uocant. & laborat: idest laborem impendit. uel se periculo exponit in omni gente. Igitur: idest pro huiusmodi diligenti custodia. toga: idest gubernatio in pace, uel pax ipsa. contulit: idest contribuit illi. s. Ciceroni, tantū nominis & tituli, quantū Octauius Augustus. s. quem inepti Octauianum uocant. non meruit Leucade in bello: scilicet Attiaco contra Antoniū & Cleopatram, & quantū Octauius in campis Thessaliæ apud Philippos Macedoniæ urbē cōtra Cassium & Brutū: sed cum Antonio. nō meruit assiduis cædibus. i. occisionibus hominum. & gladio udo: idest sanguinolēto. Et si quis dicat q multū meruit, fatetur quidē, sed Roma libera: idest liberata a coniuratione Catilinę. salutat Ciceronē parentē. & salutat: idest salutando appellat patrem patriæ. Alius Arpinas. s. Marius. solebat in mōte Volscorum. lassus aratro alieno: idest alteri arando poscere. i. exigere mercedes laboris & operæ suæ. & frangebāt post hæc. i. huiusmodi uilia ministeria, uitem. i. uirgam ex uite: qua Cēturiones milites liberos cædebāt. uertice sup. suo dū percutiebatur. si ipse lentus. i. tardus. muniret castra dolabra pigrari. instrumento dolandi, quo utebatur: hoc est postquam arator fuerat uacuas militiæ: uilissima illic quoq; primū ministeria præbuit dolādo. s. ligna pro castrorū munitionibus aut machinarū faciēdis. tamē hic. i. huiusmodi nobilis, primū excipit. i. adoritur, & a se capit. &: idest pariter. Cimbros. i. populus illos Alemaniæ inferioris. & summa pericula rerū. s. bellicarū. cum iam populus Romanus a Cimbris fusus esset. & ipse solus ꝓtegit urbem. s. Romam trepidante. timore uidelicet. Atq; ideo ipse effectus collega nobis. s. Q. u. Catulli ornatur lauro. i. corona laurea. secunda. i. quam bis meruit, postquam corui uolabant ad Cimbros. & pro. i. ad stragē sup. Cimbrorum, & Theutonum. qui: scilicet corui. nunquam attigerant maiora cadauera. Animæ Deciorū. i. illorum clarissimorum postea uirorum. fuerunt plebeiæ: idest in corpore ex plebeis propagato. & nomina Deciorum fuerunt plebeia. & tamē hi scilicet Decij: pater & filius: qui se pro republica deuouerūt. est autē deuouere uotis se morti pro salute alterius addicere: uel alteri se sic dedere, atq; addicere: ut potius uitā, q̃ illū derelinquat. & ita deuotus longe aliud, q̃ apud ecclesiasticos sæpe Deuotus significat. & tamen hi quamuis ignobiles fuerunt. sufficiunt: idest satis esse uisi sunt Dijs infernis. & terræ parenti: idest magnæ matri animantium pro totis legionibus & omnibus auxilijs: idest militibus, auxiliarijs: atq; pro omni pube latina: idest contenti sunt Diti, postquam illi se deuouerant toti exercitui parcere: qui perijsset: nisi se deuouissent in diuersis prælijs. enim pro quia. quia Decij fuerunt supple pluris: idest maioris pretij, aut æstimationis apud Deos q̃ qui seruantur ab illis: idest q̃ totus exercitus Romanorum. Ille ultimus bonorum regum: scilicet Seruius Tullus, natus ancilla: idest ex serua. meruit trabeam. idest. uestem pontificalem. & diadema: idest insigne regale. Quirini: idest Romuli & fasces: idest insignia etiam regum, & postea consulum. Iuuenes supple filij consulis. s. Bruti ipsius: qui: scillicet exigendis regibus auctor fuerat. laxabant: idest iam referabant aut referare parabant. claustra portarum ciuitatis Romanæ prodita. i. porro data, & in potestatem quantū in ipsis erat tradita. tyrannis. i. superbis. & immitibus. s. Tarquinio & filijs eius exulibus. i. extra solum patrium agentibus, & iam exactis. consulis dico iuuenes: quos aliquid magnum. i. aliquod facinus magnū deceret. s. facere: aut obire pro libertate dubia. i. quæ tunc erat in ambiguo quod sup. facinus magnum Mutius. s. Scæuola miraretur cum Cocl ite: qui pontem Sublicium fregit in cōspectu hostium, & quæ miraretur uirgo: scilicet Chlælia, quæ tranatauit Tyberinum flumē imperij Romani, historias recitat Mancin, uide eū, ne cogar repetere. Occulta ad patres. Eandem rem prosequitur. Ordo est Seruus. s. Vindicius lugēdus matronis: quia propter eius iudicationem orbæ factæ sunt produxit ad patres: idest indicauit patribus crimina dictorum iuuenum. at: idest sed. uerbera: idest flagella. & securis prima legum: idest quæ prima legitimam executionem fecit: uel quæ potissima est pro legibus conseruandis. afficiūt illos. s. iuuenes iustis pœnis. primū .n. erant uirgis cæsi: deinde decollati. Ego malo ut Thersites. i. uilissimus miles sicut Thersites apud græcos teste Homero: sit tibi pater, dummodo tu sis similis in moribus scilicet & fortitudine animi. Aeacidę: idest Achilli uel potius Achillis: quia similis sit genitiuū regit: q est nepos Aeaci. & dummodo tu capessas. i. accipias. arma uulcanis. i. qualis Achillis per matrē a Vulcano obtinuerat. q̃ q sup. Achilles ꝓducat te similē Thersitæ. Et tamē quāuis generositatē tuā iactas. demus sup. ut repetas longe, & reuoluas longe. nomē. i. cognomina generis tui. tu deducis gētem. i. gētilitatem & genus tuū ab Asylo. i. loco imunitatis. infami. i. ad quē oēs malefactores & infames se receperant. Et quisquis fuit ille primos maiorum tuorum: aut fuit pastor: nā collecta manu pastorum & latronū Remulus auū in regnū restituit Albanorum: & Romā cōstruxit: aut fuit aliud qd' nolo dicere. s. fur, aut latro, aut siccarius, aut alioquin famosus. aut fratricida, quia Remulum suo consilio interfectum creditur.

Satyra nona. Fronte obducta.

IOAN. BRIT. Marsyæ fabula

FRONTE obducta: caperata, & in rugas cōtracta. ¶ Marsya uictus: de Marsya Phrygio intelligit, qui (ut Apuleius scribit in primo limine primi libri floridum) filius fuit illius Hiagnis, qui rudibus adhuc musicæ sæculis solus ante alios cautus canere instituit. Nam ante Hiagnin nihil aliud plerīq; callebāt, q̄ quod Virgilianus Opilio, seu bubsequa: Stridenti miserum stipula disperdere carmē. Primus Hiagnis in canendo manus discapedinauit: primus duas tibias uno spiritu animauit: primus læuis & dextris foraminibus, acuto tinnitu & graui bombo concentum musicum miscuit. a patre igitur Marsyas eruditus cum Apolline certauit: a quo superatus uelut ursus bipes corio execto nudis & laceris uisceribus relictus est. Ita Marsyas in pœnam cecinit, & cecidit. ¶ Quid tibi cum uultu: scilicet tali. i. quid sibi uult talis uultus? ¶ Deprehensus: in turpi opere. ¶ Rauola: p cunnilingo sui temporis accipit. ¶ Rhodoges: nomē mulieris infamis. ¶ Nos colaphum: legendum est quasi p acclamationem poetæ: ex quo rei turpitudinē ostēdit: q. d. Tam turpia fiunt per totā urbē: & sine ulla peccantis castigatione: uerū si seruus crustula comedit statim eū uerberam⁹, & acriter castigamus: sicq; poeta docet miram esse mortalium cæcitatē, q leuiora crimina notēt, & puniant: grauiora uero impunita relinquat. ¶ Colaphus dictio est græca: latine alapa dicitur. Terent. Plus quingentos colaphos īfregit mihi. ¶ Crustula: Seruius differentiā facit inter

Crusta Crustum

crustā & crustū: ut crusta sit eorū q̄ nō comedunt: ut crustā marmoris. Virgilius: Curraliū i flumine crustæ. Crustum uero eorū quæ comedūtur. Virgilius: Patulis nec parcere quadris Fatalis crusti. Horatius per diminutionē in Satyris: Dant crustula blandi Doctores elemēta uelint ut discere prima. uerum & crusta genere fœminino etiā de ijs, quæ comedūtur, dicitur. Plinius lib. xix. cap. vii. Hoc & panis rustici crustæ inspergitur: adfuso ouo inhærens: ubi inferiorē crustā apio, gitq; cereali sapore condiunt. ¶ Pollio Crepereius: Pollionem ut luxuriosum & nepotem sugillat: qui absumptus opibus mutuo, & in fœnus cogebatur pecuniā quærere: qd' non faciebat sine magno pudore & frontis contractione ob pristinā fortunā: a qua ob gulam deiectus erat. ¶ Hæc facie tua. s. o Neuole. ¶ Nō inuenit fatuos: hoc ē q se uera fatui fuissent: si dedissent mutuo: quod ad se nō esset rediturū. Fatui aūt dñr, qui nullius sunt prudētię. uñ uirgines illæ in sacra scriptura fatuæ dñr, quæ oleū secum non attulerāt. contra prudentes, quæ attulerāt, ita ut uocabula opposita sint, & cōtraria Fatui aūt facile decipiuntur. ¶ Vnde: subaudi sunt. ¶ Tot rugæ: tanta uultus tristitia, q̄ per rugas ostēditur. ¶ Certe modico: occurrit tacitæ responsioni. posset. n. dicere: paupṫas mihi molesta est: & proinde tristis sum. ait ergo: Certe tu contentus modico uitā p summam hilaritatē agebas ita: ut Vernas prorsus hilaritate uitæ referres. Nam Vernę utpote in domibus potentiorū nati & nutriti miræ dicacitatis erant. a Verna fit uernaliter. Hora. i sermonibus. Cōtinuatq; dapes, nec nō uernaliter ipsis Fungūtur officijs p̄lambens oē quod affert. Differt aūt uerna a seruo: q seruus is sit, q aut bello captus, aut ære parastus in potestatē nostram uenit. Vernæ uero q ex ancillis nascūtur domi. nam & ii in seruitute sont. ¶ Vernā eq̄tē ita, inq̄t, hilare uiuebas: iisq; iocis ut Verna eques uidereris. Sic. n. Romani Vernas eq̄tes p iocū noīauere. Mart. Quirinalis fuit ancillas, domūq;, & agros implet equitibus uernis. Idē alibi: Cuius non Syriæue, Parthiæue, nec de Cappadocis eques cathastis. ¶ Facetus scribit Quintilianus. facetum non tantum circa ridicula consistere: sed etiam esse appellationē excultæ cuiusdam elegātiæ. unde Hora. Molle atq; facetū. ¶ Ioco mordēte: iocū acc ipimus (auctore Fabio) quod est contrariū serio. Nā & fingere, & terrere, & pmittere iterum iocus est. ¶ Mordēte: p iocū mordentē itellexit dicacitatē: q̄ ppriē significat sermonē cū risu aliquos incessentē: ideo Demosthene urbanū fuisse dñt, dicacem negant.

Seruus uerna

Facetus

Dicacitas Sales

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA NONA.

IN NONAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Scire uelim quare toties. Hac Satyra detestandum sui temporis flagitium insectatur. Multi enim abiecta omni honestate, cum iam barbati essent, uxoremq; haberent, draucorū commercio utebantur pro se & uxore sua. Tale igitur genus hominum tota Satyra exagitat, pari modo notaua & molles cinædos, & draucos ipsos. Sed cum poeta liberiore stilo talem turpitudinem flagellet illud omnino hanc Satyram interpretanti obseruandum est: ut cum turpia ostenderit, summam adhibeat uerborum modestiam: uitium in contemptum trahat: doceat talia ut nefandissima esse fugienda: nihil esse omnipotenti Deo nostro detestabilius. Sic enim legendo adolescentium mentem a uitiis refilientes uirtutibus inhærent: & praua declinantes, recta sequuntur. Introducitur igitur Neuolum, qui in tali turpitudine cinædis operam præstabat, quasi per dialogum interrogat cur tristis sit: & is respondens auaritiam sui temporis accusat: conqueriturq; pro laboribus suis præmia non rependi a cinædis, nec ab iis quorum uxoribus operam præstitit. sicq; poeta satyrico ueluti dialogo nefanda sui temporis uitia insectatur.

SCIRE velim q̄re toties mihi Neuole tristis
Occurras fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cū vultu, qualem deprēsus habebat
Rauola, dū Rhodopes vda terit īguina barba
Nos colaphū incutimus lābenti crustula seruo.
Non erat hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem usuram præstare paratus
Circuit, fatuos non inuenit, vnde repente
Tot rugæ? certe modico contentus agebas
Vernam equitem, conuiua ioco mordente facetus,

ASCen.

SCire uelim &c. In hac Satyra (ut Mancinellus recitat) carpunt auan turpia patientes. Quin adeo tria accusat poeta: turpitudinē uidelicet draucorū tam fœdā, ac infamē operā locātiū: & obscænitatē paticorū talē conducentiū: & eorundē auaritia mercedem nō soluentiū. Alloquit aūt Neuolū draucū: q eū in dialogi formā alloquitur hoc ordine. O Neuole ego uelim scire q̄re tu mihi occurras toties tristis & facie obducta. i. laxo supercilio, & rugosa pelle superfusa. ceu. i. sicuti. Marsya. i. Satyrus ille ferino uultu uictus ab Apolline in arte musica. Quid sup. est tibi cū uultu. i. quid sibi uult uultus iste tā tristis: q̄lē sup. uultū habebat Rauola cunnilingus ille infamis. deprensus. i. in ipso facto repertus: dū terit. i. atterit & expilat sæpe lambēdo inguina. i. prudēda membra. barba sua uda turpitudine. s. Rhodopes illius infamis mulieris. nos, inquit poeta, incutimus seruo lambēti crustula. i. fragmēta panis, aut placentæ, aut alterius rei comestibilis. colaphū. i. baculum: quo ipsum cædimus.

cædimus. & tñ sup. lambit cunnos, aut lingit: at nos talia patimur: & ita per transitum tangit more satyrico alios homines uitiosos. Non erat &c. Hic (ut dixi) ꝑ transitū primo tangit Pollionis Crepereii perditam uitā. Deinde ad Neuolū redit. Ordo est. Pollio Crepereius: q paratus est præstare. i. persoluere, si inueniret q dare uellent, triplicem usuram. circuit. idest quærit, & nō inuenit fatuos, q quicq̃ daret: hoc est sortē cū usura ꝑderent. uel paratus p̄stare. i. ad usuram triplicē dare: si inueniret fatuos uolētes accipere. nō erat miserabilior hac facie, quā iste uideo. uñ supple natæ uel ortæ sunt: uel processerūt repente tot rugæ. i. plicæ faciei tuæ. certe tu existens cōtentus modico. agebas. i. exhibebas & representabas Vernam equitē. i. eū, q cū Verna esset, equitis animū & lætitiam præ se ferret: est aūt Verna seruus domi nostræ ut ex ancilla nostra: q̄si ueris tēpore natus.

Et salibus uehemens intra pomeria natis.
Omnia nunc contra, vultus grauis, horrida siccæ
Silua comæ, nullus tota nitor in cute, qualem
Præstabit calidi circumlita fascia visci,
Sed fruticante pilo neglecta, & squalida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimq; domestica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia, sumit vtrunq;
Inde habitum facies. igitur flexisse videris
Propositum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim (vt repeto) fanū Isidis, & Ganymedē
Pacis, & aduectæ secreta palatia matris,
Et Cererem (nam quo non prostat fœmina tēplo?)
Notior Aufiduo mœchus celebrare solebas,
(Quod taceo) atq; ipsos etiam inclinare maritos.
Vtile & hoc multis vitæ genus, at mihi nullum
In operæpretium, pingues aliquando lacernas
Munimenta togæ duri, crassiq; coloris,
Et male percussa textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum, venæq; secundæ.

IOAN. BRIT. ❡ VEHEMENS: ualde prōptus. ℣ Salibus: ridiculis. Cic. Oē quod salsum sit, ait esse Atticoꝝ, qa sunt maxime ad risum cōpositi. Et Catullus cum dicit: Nulla ē corpore mica salis: hoc dicit: Nihil in corpore eius esse ridiculū. Salsum igr̃ erit qđ nō erit insulsum, uelut quoddā simples orationis cōdimentū quod sentitur latente iudicio, & uelut palatū excitat, quod & a tædio defendit orationē. ℣ Intra pomeria: eos sales intelligit: q (auctore Fabio) urbanitas dicitur: qua ait significari sermonē præferentē in uerbis, & sono, & usu ꝓpriū quendam gustū urbis, & sumptā ex cōuersatione doctorū tacitā eruditionē, denicq; cui contraria sit rusticitas. ℣ Pomeria dr̃r quasi post mœnia. Na (ut scribit Liuius) spaciū quod neq; habitari, neq; arari fas erat, nō magis quod post muꝝ esset, q̃ quod murus post id, pomeriū Romani appellauere. ℣ Oia nūc cōtra: subaudi sunt tibi. ℣ Silua horrida: cæsaries incōpta. ℣ Siccæ: nō unguētatæ. nā & capilli, totūq; caput unguento fouebantur. Mart: Si sapis assyrio semper tibi crinis amomo Splēdeat: & cingāt florea serta caput. Plaut. in Casina: Vnde hic amabo onguēta olent? Ob perij, cesso caput pallio detergere. ℣ Calidi uisci: hoc dicit, qa (ut scribit Pli. li. xxiiii.) uiscū cū resina & cera pānos in cute mitigat ois generis tali igitur remedio facies reddebatur mitior. ℣ Sed fruticāte: notat mollicié, turpitudinem sui temporis. Nam cinædi, ut molliores uiderentur, crura, & brachia sibi depilabant. Est ergo sensus: Crura inqt nunc tibi sunt neglecta, & squalida pilo fruticante. i. subnascente instar fruticis. ℣ Quid macies ægri ueteris: subaudi sibi uult. ℣ Aegri ueteris: ualetudinarij hois, qui morbo diutino laborauent. ℣ Deprendas animi tormēta. sensus est: Sentio profecto te graui cura uexari. Nā facile unusquisq; deprehendat animi ꝑturbationes ex habitu corporis. i. & curas, & gaudia. ℣ Deprendas: secūda ꝑsona ꝓ tertia. i. unusquisq; facile possit deprehēdere. ℣ Vtrūq; habitū: & mœroris & gaudij. ℣ Inde ex aio. i. ex affectibus latentibus in animo, gaudio. s. & mœrore. ℣ Flexisse: in aliā partē uertisse, & mutasse. ℣ Vitæ priori: quā agebas multis iocis, & salibus. ℣ Nup. n. ut. repeto: dū ostēdit Neuolū fuisse mœchū & prædiconē notissimū, notat adulteria, aliaq; flagitia sui tēporis: quæ in tantū adoleuerāt: ut tota fere ciuitas corrupta, cōtaminataq; foret. Est ergo ordo & sensus: O Neuole tu nup mœchus notior Aufidio solebas celebrare fanū Isidis, ut repeto. s. memoria. ℣ Fanū Isidis: in tēplis, & in primis Isidis frequētia cōmittebanť adulteria. de qbus pluscula diximus in. vi. Saty. illic: Isiacæ sacraria lenæ. Erat aūt tēplū Isidis uicinū cāpo Martio. ℣ Ganymedē Pacis: tēplū Pacis Vespasianus extruxit iuxta forū: in quo aut pictā imaginē, aut statuā Ganymedis fuisse ostendit. Ganymedes aūt filius fuit Laomedōtis regis Troianoꝝ, quē dilectū Iupiter in aqlam cōuersus rapuit in cælū: remotaq; Hebe filia, pocillatorē suū fecit. ℣ Palatia. idest templum extructum in palatio. de quo ita Liuius lib. xxxix. ab urbe cōdita: Sis ædē magnæ matris in palatio faciendā locauerūt. ℣ Secreta: quæ tm̃ a sacerdotibus curētur. sunt. n. oia Deoꝝ sacra mystica. ℣ Matris auectæ. i. Cybeles aduectæ ex Phrygia: de qua in. iii. Sat. plura diximus illic: Hospes numinis Idæi. Lege Liuiū eodē libro. ℣ Cererē: tēplum Cereris, quod erat ad Circum maximū: ut docet Plin. libr. xxxv. cap. xi. ℣ Nā quo nō prostat: hæc leguntur per parenthesim & summa indignationē ostēdit aūt pudicitiā nō modo in locis ꝓfanis, sed ne sacris quidē esse tutā: hocq; maxime dicit, quia Cererē notauit, in cuius tēplo solebant esse tantum castæ matronæ, in quo nūc adulteria cōmittuntur. Oui. lib. iiii. Fastorū: Sed si thura aberūt, udas accendite tedas. Parua bonæ Cereri sint mō casta placent. ℣ Prostat: prostare est corpus (ut diximus in prim. Satyra) in uulgus dare, estq; uerbū neutrū. Prosto ℣ Aufidio: Aufidius taxatur ut nobilis adulterijs, & matronarū corruptor. ℣ Quod taceo: color occupatio. ℣ Vtile & hoc multis: subaudi est: uerba sunt Neuoli respōdētis sub cuius ꝑsona tota Satyra exurgit. ℣ Inclinare: i. curuare ad rē turpē: ut alibi: Quot discipulos iclinet Amillus. ℣ Inde: ex tali turpi opere. ℣ Operæpretiū: molementū. sermo sumptus a mercēnarijs, qbus iucundū est & utile post operā pretium accipere. ℣ Lacernas: ordo ē: Accipimus aliqñ lacerna pingues. De lacerna dictū est in pri. Saty. ℣ Pingues: crassiores lanæ. ℣ Munimenta: appositio est: hoc est q̃ superinduunť togæ Mart. i Dñ flichis Amphiteatrales nos cōmendamur ad usus, Cū tegit albentes nostra lacerna togas. Toga autē (ut diximus ante) cōis fuit habitus Romanorū nulla inter eos discretione. uñ Virg. eos appellauit: Gētemq; togatam: sed postea remansit in pauperibus & clientibus. ℣ Male percussas male calcatas ac ꝑ hoc rariore textura: minoreq; æstimatione. ℣ Pectine: pecten instrumentū est quo stamē calcatur i texendis pānis, & linteis. ℣ Textoris Galli: nā Galli uiliores, crassioresq; uestes conficiebant. Mart. Me pinguis Gallia uestit. ℣ Tenue argentum: idest tenuem laminam, aut. aliquid ex tenui, modicoq; argento, ut ligulam. ℣ Venæq; secundæ: ita dictum sicut dicimus Panem secundarium, quem alio uocabulo cibarium appellamus: qui bonitate sit inferior, q̃ qui fit ex prima farina.

❡ EXISTENS uehemens salibus. i. salsis & facetis, lepidisq; sermonibus nō rusticis. sed natis intra pomeria. i. intra muros ciuitatis: hoc est urbanis. unde urbanitas sales. dr̃r. q; sicut sine sale insipidus est cibus: ita sine illis illepidus est sermo. Omnia sup. sunt i te nunc contra. i. cōtrario modo. i. uultus est grauis. i. ponderosus & tristis. Silua. i. inculta cōgeries aut crispitudo comæ siccæ. i. non unctæ. uel cū utabe cōsumans, arentis. est horrida. i. inculta. nullus nitor est in tota cute: qualem nitorem fascia calidi uisci: quod cū cera & resina cutē leuigat & polit. circūlita. i. in circuitu linēdo ducta. præstabat. i. exhibebat paulo ante. sed crura sunt tibi nūc neglecta. i. inculta, & squalida, & immūda, & impolita. & hoc pilo. i. crine. fructicante. i. ꝑ modū fructicū dēse pullulāte. Quid. i. ad qd. supp. est tibi macies ueteris ęgri. q. i. difficulter sanatur, & tardius succū perditū instaurat. quē ęgrū quarta dies. i. febris quartana: q̃ quarto quoq; die redit. torret. i. exsiccat & q̃si tabe cōsumit, quem torret febris olim domestica. i. q̃ ex quotidiana q̃rtana effecta est. Tu deprēdas. i. deprehendere potes. tormēta animi latētis i egro corpore. & depreodas gaudia sup. latētia in corpore sano. Nam facies sumit inde. i. ex dispositione animi utrūq; habitū. i. uultū & dispositionē, aut læti, aut tristis hois. Igitur qa olim lætus nūc tristis appares. tu uideris flexisse. i. laxasse & mutasse ꝓpositū sup. tuū. & ire cōtrarius uitæ priori. enim ꝓ qa. ut. i. secūdū. quod repeto. i. memoria recolligo. tu mœchus. i. adulter. & draucus. i. subagitator mulierū & uirorū. notior Aufidio: Chiro. s. famosissimo adultero: a Mart. quoq; notato. solebas celebrare. i. frequētare. fanū. i. templū ASCen.

Fata tegunt homines, fatum est & partibus illis,
Quas sinus abscondit, nam si tibi sidera cessant,
Nil faciet longi mensura incognita neruí,
Quamnis te nudum spumanti Virro labello
Viderit, & blande assiduæ, denseq; tabellæ
Solicitent. ἄθους γὰρ γλυκὺς ἄνδρα κίναιδον.
Quod tamen vlterius monstrum, q̃ mollis auarus?
Hæc tribui, deinde illa dedi, mox plura tulisti,
Computat, & ceuet, ponatur calculus, adsint
Cum tabula pueri, numera sestertia quinq;
Omnibus in rebus, numerentur deinde labores,
An facile, & pronum est agere intra viscera Penem
Legitimum, atq; illic hesternæ occurrere cœne?
Seruus erit minus ille miser, qui foderit agrum,
Quam dominum, sed tu sane tener, & puerum te,
Et pulchrum, & dignum cyatho, cœloq; putabas.
Vos humilis affeclæ, uos indulgebitis unquam
Cultori, iam nec morbo donare parati?

Isidis. & Ganymedē.i. statuā Ganymedis. Pacis.i. In templo Pacis constituta. & sacrata palatia.i. porticū & adyta. matris sup. Deum hoc est Cybelis aduectæ a Troia. & Cererē.i. Cereris templū. qd' solis castris ad re licebat. quod cernens infert p parenthesim. q. d. bene dico ēt Cererē. Nam quo.i. in quo tēplo fœmina nō prodest .i. nō uænalem ad opus uenereū se exhibet. q. d. in nullo non hoc est in quolibet prostat. & tu solebas ēt quod taceo: idest præ turpitudine dicere nolo iclinare ad stuprū. s. ipsos maritos. Vtile & hoc multis &c. Rñdet Neuolus: p cuius rñsionē taxat poeta impudentē turpitudinē draucorū nō uerentiū tam fœdum scelus pfiteri. Ordo est. Et.i. ēt. hoc genus utiq; s. inclinādo maritos fuit supp. & est utile multis. at .i. sed nullū operæpretiū.i. cōmodū & lucrū & pretiū operæ .i. operationis. est mihi inde ex eo genere utiq;. Nos accipimus .i. ego accipio p mercede aliqū pingues lacernas.i. uestimēta crassa & pingui lana cōfecta: uel ea usu immūdi uiri pinguia effecta: appositione munimenta .i. quæ sunt munimēta togæ.i. quas ferrē sup togam. Lacernas dico duri & crassi coloris & male pcussas .i. nō bene cōpactas pectine galli textoris: & nos accipimus ēt tenue.i. modicū & exile argentū. & argentum secundæ uenæ.i. minus modum & purū, quale est quod primum depurādo effluit.

IOAN. BRIT. ℭ Fata regunt hoies: hoc dictū a Neuolo cū suspirio & querela: ut dicat Deos, qui rerū olum moderatos sunt, sibi aduersos existere: nec quemq̃ in opere suo optatum exitum sortiturū, cui Dij propitij non fuerunt. ¶ Fatum est in partibus illis: necesse est & illā fata sibi propitia habere, qui in honestæ uoluptati inseruit. nam & res illas ex fato & sideribus pendet. ¶ Sinus: uestis. ¶ Si tibi sidera cessant.i. ortu tuo benignum tibi non affulserit sidus. ¶ Spumāti labello: qui.n. appetunt, labra mouent titillatu pruriginis. ¶ Virro: nomen diuitis adamantis sibi draucos. Alibi pro diuite tñ ponitur: Virroni murena datur. ¶ Te nudum: ac per hoc etiā bene mētulatū. Nam in balneis dabatur occasio inspiciundi qualis quisq; esset. ¶ Tabellæ: quæ mittebant a cinædis. ¶ ἄθους γὰρ γλυκὺς ἄνδρα κίναιδον.i. moris.n. dulcis uirū esse cinædū: subaudi est. ¶ Vlterius mōstrū.i. peius: uñ dicimus ultima uitia.i. extrema & pessima: q̃si ultra quæ nō possis progredi. uerba sunt adhuc Neuoli cōquerētis de auaritia cinædi. ¶ Hæc tribui: uerba Virronis recitata a Neuolo ponētis calculū rationibus suis cū Neuolo. ¶ Cauet: aliqui legunt Et ceuet ut sit: Cinædus in draucum auaritia utitur & tñ in re turpi pseuerat, Nam ceuere est in obscænis. de quo ante: Ego te ceuentē Sexte uerebor. q si legas atq; cauet: erit sensus: Computat,

Calculus atq; cauet. s. sibi ne in cōputatione decipiatur. ¶ Ponatur calculus .i. subducatur ratio expensi & accepti. calculus aūt breuis est lapillus: quo raciocinatores utuntur in rationū cōputatione. possunt esse uerba Neuoli idignātis munera quæq; sibi numerari, & pinde prorūpentis: ponatur calculus &c. De calculo dicemus uberius ī Satyra.xi. ¶ Oibus in rebus: ex oibus, inqt, quæ mihi tribuisti non plusq̃ qnq; sestertia fuetūt: sed numerētur labores mei, quos inuenies longe maiores q̃ munera tua. ¶ Legitimū: cōuenienti magnitudine. ¶ Sed tu sane: ironicos hoc dicit, ut ostēdat nullā sibi fuisse uoluptatem: cum esset iā grādis ætate, & totus hirsutus. ¶ Dignū cyatho: alterū Ganymedē, q Iouis fuit formosissimus pocillator. ¶ Vos: o diuites cinædi. Est.n. interrogatio ad diuites cinædos, & argumentū a minori ad maius.i. si draucis nihil datis: q uoluptati uestræ cū maximo suo labore inseruiūt: nihil est, quod pauperes clien-

Affeclæ tes a uobis sperare possint. ¶ Affeclæ: datiuus est casus. a sequendo sunt dicti affeclæ, hi.n. sunt q spe alicuius emolumēti diuites sequūtur. ¶ Cultori: clienti. ¶ Morbo: hoc est prurigini uiræ.i. ipsis draucis, q in morbo uestre libidinis succurrūt: utrū sint uerba Drauci an poetæ.

ASCen. ℭ ET si quæras cur ego miser sim & alij diuites nesciā aliud dicere, q̃ q Fata regūt hoies, fatū est ēt illis partibus: quas sinus abscōdit.i. pudēdis. Nam si sidera idest beneuolentia & prospera influētia siderū cessant ibi, mensura incognita longi nerui.i. membri uerosi: hoc est utilis uirgæ: nil facit tibi supp. utilitatis. quamuis Virro uir diues & paticus existens labello spumanti præ libidine uiderit te nudum in balneis: scilicet quamuis blande assiduæ & densæ tabellæ.i. mensæ ad quas te accipit. solicitent te ad diligēter illi obsequendū: hoc est licet usus ab eo fueris & appetitus: & ad mēsam inuitatus: uel licet ostenderit tibi ingentes tabellas testamenti sui: in quibus hæres inscribaris: nihil profuerit si fata negent. Posset forte per tabellas fœdius aliqd intelligi q̃ ut latius explicē. Verisimile tamen est ipsum de tabellis mensarū loqui ad quas te assiduo accipit. unde dicit assiduæ. & quia opiparam cœnam det: dicit densæ. & quia ipse blandus tibi est: dicit blādes. Docet aūt cur blandū eū esse inuenit: utens græco sermone, ac dicens. gar.i. enim: hoc est quia sup. decet. andra.i. uirū uel hominem. cinædū.i. paticum: hoc est muliebria patientem esse supple ethus.i. moris. glyceos dulcis. Qui scire uellet quomodo græce leget, & quomodo latinis caracteribus scribet, sciet quoddā elementum quod græci ita uocant ab eis proferri ut i: ai diphthongon ut e: oi ut i: oy ut u. Nos autē ita mutamus in e longum: & oi in oe diphtōgon: k in c. itaq; scribitur græce: ithois gar glichueos andra kinaidon: profertur autem ithus gar glychæos andra kinædon: Nostro more scriberetur ethus: nam ethica nō ithica dicimus: & glycæos & cinædon: mutando k in c. Interpretatur aūt: moris.n. dulcis hoiem cinædum: hæc latius dixi pp imperitos: qui hæsitarent ubi diuersis mode scriptū inuenirent. Tñ.i. q̃uis ita sit: q mihi fata obstent. qđ monstrū est ulterius.i. excellētius & uerius. q̃ mollis.i. paticus auarus. q. d. nullū. Dicit autem auarus ille ad draucū munuscula petētem: hæc tribui sup. tibi: deinde illa: & mox tulisti plura sup. q̃ meruisti: hoc modo inqt Neuolus cōputat esse Virro ac ceuet. & tñ inqui iter cōputandū impatiēs libidinis more canū ceuet .i. clunes motat. Alij textus habēt atq; cauet: ne. s. plura petā. & dicit ponatur calculus.i. fiat p calculos cōputatio laboris tui & acceptæ mercedis. assint pueri.i. ministri notarij cū tabula in q̃. s. scribāt. numera inqt Virro in oibus rebus.i. pro oibus uilibus indumentis, & eiusmodi, q̃ dedi tibi: quinq; sestertia. q. d. meliora fuerūt. sed cōputemus solūmodo quinq; sestertia pro oibus datis: deinde numerentur labores tui.i. quoties me subegisti. q. d. uidebis q satisfecerim. Ad quod Neuolus innuens mercedē constitutā esse nimis modicā pro labore sumpto, dicit: An putas sup. q facile & pronū est agere penem legitimū.i. uirgā aut caudā uirilē iustę mensuræ intra uiscera atq; occurrere illic cœnæ.i. comestioni hesternæ.i. prioris diei. Nam satyricus est hic poeta: in hoc tamen cōmendandus, q turpia damnat: uituperandus aūt q nimis aperte carnalia uitia explicat: sed legamus casti ac sobrii, nec imoremur: uerba nō officient. Ille seruus erit minus miser, qui foderit agrū, q̃ qui foderit dominū agri scilicet. sed tu o Virro putabas te sane.i. ualde. tenerum & puerum.i. imberbē adhuc. & pulchrum.i. formosum. & dignū cyatho .i. officio cyathissandi aut propinandi. & cælo.i. ut rapiaris ab aquila in cælum, & fias pincerna Iouis: ut ab eo stupreris pptes pulchritudinē tuam: sicut Ganymedes raptus dicitur: hoc est tu putabas forte q ego facerem tibi talia gratis oblectatus teneritudine & pulchritudine tua. & ita nihil conferes. unde subdit per impatientiam in omne exclamans quod sequitur. Vos humil &c. Ordo est: O uos cinædi auari. indulgebitis.i. cum indulgētia cōferetis, unq̃.i. saltē aliqñ. affeclæ.i. seruitori obsequēti humili.i. paupi & infimæ cōditionis. indulgebitis inquā uos unq̃ cultori.i. ei. qui uos colit. uos inquā parati donare nec morbo.i. ne morbo quidē uestro.i. libidini uestræ. q. d. non: quia si suo morbo nō obsequuntur: qd gratis facient? Vñ rediēs ad Virronē arguit eū ingratitudinis dicens.

En cui tu viridem vmbellam, cui succina mittas
Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit, & strata positus, longaq; cathedra
Munera fœmineis tractas secreta Calendis.
Tic passer, cui tot montes, tot prædia seruas
Appula, tot miluos intra tua pascua lassos?
Te Trifolinus ager fœcundis vitibus implet,
Suspectumq; iugum Cumis, & Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia musto?
Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
Iugeribus paucis? melius ne hic rusticus infans
Cum matre, & casulis, & cum lusore catello
Cymbala pulsantis legatus fiet amici?
Improbus es, cum posicis ait, sed pensio clamat
Posce, sed appellat puer vnicus, vt Polyphemi
Lata acies, per quam solers euasit Vlysses.
Alter emendus erit, nanq; hic non sofficit, ambo
Pascendi, quid agam bruma spirante? quid oro?
Quid dicam scaphulis seruorum mense Decembri,
Et pedibus? durate, atq; expectate cicadas,

IOAN. BRIT. ¶ EN cui tu uiridem umbellam: uerba possunt esse tam draudi, q̃
poetæ subsannantis per irrisionem ipsum cinædum: cui tanquam
mulierculæ mittebantur munera a Draucis: cum contra ipsa nimia
ingratitudine nihil referret. Vt sit sensus: Et dissuasio nihil cinædo
Vmbella tam ingrato esse donandum. ¶ Vmbellam: uelum erat quo præsertim mulieres utebantur ad arcendum Solem. Martia. Accipe quæ
nimios uincant umbracula So
les: Sit licet & uentus, te tua te
Succinũ la teget. ¶ Succina: electra dicun
tur a succo arborum unde defu
dãt. Nam uanitas prodidit Græ
corum Phaetontis fulmine ictũ
sorores fletu mutatas in arbores
populos lachrymis electrũ om
nibus annis fundere iuxta Eri
danum amnem: quem Padum
uocamus. Et electrum appellatum quoniam Sol uocitatus sit
Electros: quam opinionem, ut
multi alij poetę secutus Martia.
sic cecinit: Cum Phaetontea for
mica uagatur in umbria: Implicuit tenuem succina gutta ferã.
Diodorus hoc ut falsum impro
bans tradit Basileã insulam esse
Scythię oppositam in Oceano:
in quam tempestas electrũ plus
rimum eijcit nulla alia in parte
orbis repertum: illudq; ab inco
lis ad loca usq; nostra transmit
ti. Succinis autem mulieres dele
ctabantur. unde Plin. lib. 37. sic
scribit: Proximum locum in de
litijs fœminarum tamen adhuc tantum succina obtinent: eandẽq;
omnia hæc q̃ gemmæ auctoritatem. Natalis quoties: nam amicis
mittebantur munera celebranti diem suum natalem: unde multi lu
cri causa non solum semel, sed sęplus in anno natalem celebrabãt.
unde Mart. sic taxat Clytũ: Vt poscas Clyto munus, exigasq;, Vno
nasceris octies in anno. ¶ Madidum uer incipit. i. quoties uenere
Calendæ Martiæ: quo tempore incipit uer & frequentes sunt pluuię
Calendæ Martiæ Calendis igitur Martijs munera mulieribus mittebantur ab amicis
sicuti mense Decembri quinq; diebus uiris: quo tempore Saturna
lia celebrabãtur. Et quemadmodum mulieres Calendis Martijs ser
uos cœna excipiebant tanquam exhortãtes eos ad insequentis an
ni operam: sic & uiri in Saturnalibus seruos in cœnam admittebãt
tanquã eis gratias agentes operæ toto anno nauatæ. unde Tibul.
in primo limine tertij libri ad Neæram: Martis Romani festæ uene
re Calendæ, Exoriens nostris hic fuit annus auis. Et uaga nũc cer
ta discurrunt undiq; pompa: Perq; uias urbis munera, perq; do
mos. Et Martia. lib. 5. ad Gallam: Scis certe puto uestra iam uenire
Saturnalia Martias Calendas. Mulieres autem Calendas Martias
colebant in memoriam belli cum Sabinis compositi. nam tali die
Sabinæ mulieres bella sedarunt. Horat. Martijs cælebs quid agam
Calendis. ¶ Et tractas: legendum est tractat & non tractas. ut sit or
do & sensus: En cui tu mittas umbellam quoties natalis redit: & ip
se potius in cathedra strata tractat munera secreta fœmineis Calẽ
dis. Tractat ergo. i. manibus pertractat tanquã fœmella. ¶ Secreta:
quæ non uult ab alijs uideri ut pudenda, muliebriaq;. Nam & ipse
cinædus tanq̃ fœmina sedet expectans dona ab amatoribus. ¶ Posi
tus: sedens. ¶ Cathedra strata. i. sella tapetibus ornata: quali sede mu
lieres sedentes munera expectabãt ab amicis & amatoribus. ¶ Fœ
mineis Calendis. i. Martijs, quæ (ut dictum est) a mulieribus tantũ
colebantur. ¶ Dic passer: insultat eius molliciei pariter & auaritiæ.
¶ Passer: tu mollis & salax ut passer, qui in Venerem putris est. ¶ Tot
miluos. i. tot tua pascua, in quibus ambiendis milui uolando defa
tigantur. Imitatio est Persij: Diues aras Curibus quantum non mil
Trifolinus uus oberret. ¶ Trifolinus: in Campania est ager Trifolinus. Pli. lib.
14. cap. 6. una trebellica appellarunt ad quartum a Neapoli lapi
dem: & iuxta Capuam caulina: mox trifolina. ¶ Suspectum: quod im
minet Cumis: & quod a Cumis suspicitur. De Misseno uidetur in
Missenũ tellígere. nam uicinũ est Cumis. Strabo proximum est Cumis Mis
Gaurus senum promontorium. ¶ Gaurus: mons Campaniæ non longe a
Baijs prope lacum Auernum. de quo Lucanus: Vel si cõuulso uer
tice Gaurus Decidat in fundum. Plin. lib. 14. cap. 9. Certant massi
ca ęque ex monte Gaurano Puteolos, Baiasq; prospectantia. ¶ Ina
nis: cõcauus. ut est natura montium. ¶ Plura linit: plura recondit in
cella uinaria. Linit autem. i. gypsat. Nam uasa uino repleta consue
uere pice, aut gypso obturari ne uina exhalarẽt. Vnde est illud Per
sii: Seniolæ uetens metuens deradere limum. i. gypsum, aut picem.
Columel. lib. 13. Nam oportebit
post hunc numerum dierum cõ
festim uinum emundare: & si qd
fecis aut labris uasorum, aut la
teribus hæsit eradi, ac suffricas
ri, & protinus operculis imposi
tis oblini. Horati. Vile potabis
modicis sabinum Cãtharis græ
ca quod ego ipse testa Conditũ
leui: hoc est gypsaui. Huic con
trarium est Terentianum illud:
Relevi dolia omnia, atq; omnes
serias: quod significat aperui, &
quasi regypsaui. nam præteritũ
est a relino: non (ut quidam fal Lino
so putauerunt) a releuo per syn Relino
copen. ¶ Victuro: quod diu ser
uabitur. ¶ Quantum erat: q̃ ma
gna res erat. Ironicos: ac si dicat
res minima erat. ¶ Melius ne hic
rusticus ifans: sensus est. Malus
profecto erit lucrũ, quod faciet
puerulus, qui deferat nũcios sa
cerdoti cybeleio, quam ego fa
cio. estq; legendum cum inter
rogatione. Et erit ordo: Infans
rusticus cum matre & casulis &
cum catello lusore. i. qui pauperrimus est: & aliud nihil habet, q̃ ma
trem & casulam & catellum. ne fiet. i. nonne fiet. hic. i. Romæ. me
lius. i. cum maiori emolumento. legatus. i. internuncius, & ueluti le
no amici pulsantis cymbala. i. sacerdotis cybelei, qui sacerdotes re
bus spurcis & ueneréis dediti erant. nam patiebantur muliebria, ut
molles & eunuchi. Ergo melius ne. i. nonne. ut alibi in sequẽtibus.
Iá ne igitur laudas. i. nonne laudas. posset ẽt pronunciatiue legi: Et
ne pro certe & ualde. ut est sæpe apud Teré. Persius: Ne mihi Poly
damas & Troiades Labeonem Prætulerit. ¶ Pulsantis cymbala: de
gallis gestãtibus cymbala diximus anteriore Satyra: Et resupinati
cessantia tympana galli. ¶ Improbus es: uerba cinædi. i. insatiabilis
es. Virg. Improbũ anseré appellat isatiabilé. Improbũ itẽ dicimus Improbus
sicuti manifestissimũ é minime probũ. Vt illud apud Senecã: Impro
bus homo, est, q beneficiũ scit sumere, & reddere nescit. Improbũ
sæuũ significat. Virg. Lauit improba teter Ora cruor. ¶ Sed pensio Pensio
clamat uerba sunt Neuoli. Pẽsio, inqt. i. æs alienũ, quod mihi p do
micilio meritorio pendendum est. clamat & urget, ut poscam a te.
pensio a pendendo dicitur. nam apud antiquos omnis pecunia pẽ
debatur. appellat autem pensionem, quę pro locis conductis solui
tur. Mart. lib. 3. ad Gargilianum: Vnde tibi toga est, & fuscæ pen
sio cellæ? Capitur ẽt pro ipsa in omni re solutione. ut illud apud
Liuiũ lib. 39. ab urbe condita: Decreuerunt consules ut tribus pẽ
sionibus ea pecunia solueretur: hoc est tribus enumerationibus, si
ue solutionibus. ¶ Sed appellat puer unicus: puer, inquit ita unicus
est: ut fuit acies unica Polyphemi: quasi dicat qui solus mihi satis
non est: sicuti acies unica non satis fuit Polyphemo. nam si duas
habuisset, Vlysses non euasisset. appellat me, & urget ut alterum re
periam seruum: quia solus non possit mihi dare operam. ¶ Acies la
ta: latus oculus. acies autem proprie (ut docet Cic. in lib. de natura
Deorum) dicitur ipsa pupilla. ¶ Euasit Vlysses: nam Vlysses (ut scri
bit Home. 9.) tempestate per nouem dies iactatus, cum in patriam
cum socijs esset rediturus, ad Lotophagos prius in Africam dela
tus est. unde socij loto gustata, uix abstrahi poterant. deinde illinc
discedens in Siciliam uenit ad Cyclopas: apud quos omnia spon
te sine cultura proueniunt, oues pascũt. Vlysses acceptis duodecim
socijs e nauibus in littus descendit indagaturus, quæ loca quis te
neret, tulitq; secum utrum plenũ uini suauissimi: quod dederat Ma
ro Ismari accola sacerdos Apollinis, & Euanthis filius. unde dictũ Vinum
est uinum maroneum: cuius tanta erat uis: ut uni mensuræ uini uis Maroneum
ginti aquarum adderentur. Hæc prodidit Homer. quorum & Plin,

Verum vt dissimules, vt mittas cætera, quanto
Metiris pretio, quod ni tibi deditus essem,
Deuotusq; cliens, vxor tua virgo maneret?
Scis certe quibus ista modis, q̃ sæpe rogaris,
Et quæ pollicitus, fugientem sæpe puellam
Amplexu rapui, tabulas quoq; ruperat, & iam
Signabat, tota vix hæc ego nocte redemi
Te plorante foris, testis mihi lectulus, & tu,
Ad quem peruenit lecti sonus, & dominæ vox.
Instabile, ac dirimi cœptum, & iam pene solutum
Coniugium, in multis domibus seruauit adulter.
Quo te circumagas? quæ prima, aut vltima ponas?
Nullum ergo meritum est ingrate, ac perfide nullũ,
Quod tibi filiolus, vel filia nascitur ex me?
Tollis enim, & libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri, foribus suspende coronas,
Iam pater es, dedimus quod famæ opponere possis.
Iura parentis habes, propter me scriberis hæres,
Legatum omne capis, nec non & dulce caducum.
Commoda præterea iunguntur multa caducis,
Si numerum, si tres impleuero, iusta doloris
Neuole causa tui. contra tamen ille quid affert?
Negligit, atq; alium bipedem sibi quærit asellum.

meminit lib. 14. ca. 4. Speluncam Polyphemi intrauerunt, qui tũc
per pascua agebat oues. Illic copia casei, agnorum, & hędorũ. oras
uere socij Vlyssem, ut his rebus onusti ad naues remearent, Vlys-
Polyphemi fabula — ses renuit cupidus uidendi & experiendi an Polyphemus iure hos-
spitij aliquid donaturus esset. Caseo igitur confidentes uesci cœpe-
runt. Superuenit custos cum ouibus: ingens saxum hostio oppo-
nit: qui sint iterrogat superbe: re-
spondẽt se achiuos esse ex Aga-
ménonis exercitu, fluctib' illuc
pulsos, supplices aliquid petere
hospites. n. & supplices in tutela
esse Iouis. Tum Dij, inquit, non
sunt curæ Cyclopibus, & cũ di-
cto duos ex ijs arreptos more
montani leonis depastus est. unde
Ouid. Quo uidi bina meorum
Ter quater affligi sociorũ cor-
pora terræ Desuper ipse iacens
mõtani more leonis. Virgi. i. 3.
Æneí. Vidi egomet duo de nu-
mero cũ corpora nostro Prensa
manu magna medio resupinus
in antro Frangeret: multo hau-
sto lacte obdormiuit. Sequenti
die gregem in pascua eduxit, &
fores eadem mole clausit, uespa
rediit, duas in cœna capras de-
uorauit, Vlysses blandis uerbis
suauissimi uini, qd secum attule-
rant poculum obtulit, quo gu-
stato ter iussit ad se deferri, exhi-
laratus uino petijt de noie eius,
tanq̃ ei gratias acturus. Nemo
mihi nomẽ est, inq̃t Vlysses. At
ille: Neminem ultimum comedã
& somno se dedit ꝓfundissimo
uino repletus. Vlysses cum so-
cijs accepto ligno oblõgo & acuto, igniq; obusto, oculũ, qui unus
illi erat in media fronte, eruerunt, palum in uulnere relinquentes.
Cyclops dolore percitus, grauiter mugijt. Ad tam horrẽdam uocẽ
concurrere alij Cyclopes querẽtes cur ipsos a somno excitaret. Tũ
ille: Nemo, inq̃t, dolo me & uiribus interficit. Illi respõderũt: si nemo
uim ifert, certe Iouis mala euitare neqs. Cyclops amoto saxo oues
emisit singulas manibus pertẽtatas, Vlysses mira astutia socios pri-
mũ, mox se sub uentre anetũ alligauit, & ita periculũ euasit, ad so-
ciosq; redijt. Polyphemus autẽ (ut tradit Homerus) filius fuit Ne-
ptuni & Theossæ: qui obcæcatus descendit ad littora, & patrem
Neptunum contra Vlyssem precatus est: ex quo putatur illum pas-
Scapulæ — sum naufragium. ¶ Scapulis: Terent. Dum studeo esse fidelis amisi
scapulas. sunt autem ossa humeris annexa: a q̃bus dependent bra-
chia. ¶ Mẽse Decẽbri: illud obseruandum est dici mense Decembri
& mẽse Ianuario, & nõ mense Decẽbris & Ianuarij. & sic de reliqs.
Itẽ urbem Patauiũ, & lacũ Benacũ, & fluuiũ Adduã, & montẽ Par-
nasum, & arborẽ ficũ. Licet plerũq; contra peruulgatã, & merã la-
tinitatem in contrariũ dici reperiatur. ¶ Durante: uerba sunt Neuo-
li, & non auari, ut q dicat: Quid dicam scapulis & pedibus tempo-
re hyemis ut durent & toleranter ferant frigoris iniuriam.
ASCen. ¶ EN sup. uirum: cui tu mittas. i. mittere debeas. umbellam. i. ra-
mum uiridem. uel potius uelum ad faciendãm umbram. & cui tu
mittas grandia succina. gallice ambres, quoties natalis eius re-
dit: aut madidum uer incipit. & tu positus in cathedra longa, & stra-
ta. s. tapetibus aut floribus. tractas secreta munera. i. muliebria: quę
quia uir es: secrete tractas. Calẽdis fœmineis. i. q̃bus fœminis mos
gerundus est: hoc est Martijs. de quibus Horãt. Martijs cęlebs quid
agã Calẽdis. O tu passer. i. uir mollis ut passer: cui seruas tu tot prę-
dia Appula. i. in Appulia, ubi opima & fertilia sunt? & cui seruas
tot miluos lassos inter tua pascua. i. cui seruas tot & tam ampla pa-
scua: ut milui ea peruolando priusq̃ euolarent, lassarẽtur. Ager Tri-
folinus. i. in Campania italica sic appellatus. implet. i. locupletem fa-
cit te fœcundis uuibus. & iugum suspectum Cumis. i. quod Cuma-
ni uerentur: ne in ipsis præceps ruat propter altitudinem. aut suspe-
ctum. i. sursum aspectum a Cumis: hoc est quod iuxta Cumas est,
sed altius. & Gaurus. i. mons ille. inanis. i. concauus & cauernosus.

Nam quis linit. i. obturat. plura dolia musto. i. recenti & nouo uino
uicturo. i. diu in uigore suo mansuro. q. d. nemo. Et ideo infert: q̃tũ
erat sup. tibi. q. d. modicũ. donare. i. numerare paucis iugeribus, cũ
tot habeas. s. lumbos. s. meos. clientis sup. tui exhausti per actum ue-
nereũ tibi impensum sanguine euacuati. Sequentia subobscura sunt
quia aliqui textus non habent hoc loco hic quod habere debent:
si ne accipiatur pro an: sed legẽ-
do sine hic: ne idem esset qd' cer-
te. omnes autem exponunt q; in-
fans fiat legatus. i. internuncius
hoc est lenunculus. i. paruus le-
no: sed hoc infanti nõ conuenit
Potes lector sequi Manci. ego
autẽ sic intelligo: ut Neuolus ex
desperatione dicat: hoc est refe-
rat dicta corã Virrone. Ne. i. cer-
te. ui so q; nihil mihi des: & uxor
& filius moritur fame. infans. i.
filius meus. rusticus. i. ruri edu-
catus & residẽs. fiet melius. i. cõ-
modius: aut melius est q; fiet cũ
matre sua cõiuge mea. & cũ ca-
sulis. i. ædicula & reculis meis.
& cum catello lusore. i. qui cum
infantulis ludit: q a alia non ha-
bet. fiet inquam legatus. i. quasi
texamẽtale donũ amici pulsa ne-
tis cymbala. i. galli sacerdotis: q
si ipsi causa opam pręstare ueli,
quã tibi ꝓsto: cõiugẽ & liberos
mecũ alet. & hoc minaciter i Vir-
ronẽ dicit: cui q̃drant sequentia
q̃ propter huic sententię adhæ-
reo. Improbus &c. Cũ hęc, inq̃t,
dico Virroni: ipse ait. i. dicit mihi
o Neuole, tu es Improbus. cum
.i. q̃ñ. poscis ab amicis. Ego fa-
teor: innuit Neuolus: sed pẽsio quam de domo mea: aut agello ꝓsol-
uere debeo. clamat. i. per clamorẽ monet me dicẽs, posce. sed puer
.i. seruus unicus. i. qui mihi unicus tantũ est, ut lata acies. i. ingens
oculus Polyphemi illius pastoris siculi: q unus ex Cyclopibus erat:
& unũ oculũ habebat: sed tantum quantus globus Solis nobis ui-
detur. Vnde dicit Virg. in. 3. Æneí. Cui lumen ademptum Ingens,
q; torua solum sub fronte latebat: Argolici clypei, aut phebeę lam-
padis instar: quia tamen non nisi unum oculum habebat: ideo au-
sus est illum stipite ficulno terebrare Vlysses. non ausurus ꝑfecto si
geminos habuisset: quia difficile fuisset ambos simul perfecte extin-
guere: & tamen si uel modicum uidisset: uindictam sumpsisset. Non
bene ergo erat Polyphemo unum oculum habẽti: sicut nec Neuo-
lo unum seruum habenti. & in hoc similitudo est: non q; seruus uni-
cus sit, alioqui similis oculo Polyphemi. per quam. s. aciem: hoc est
unicũ oculũ: quia unicus erat Vlysses solers euasit. Alter sup. puer
emẽdus sup. est mihi. Nãq; hic unicus. s. nõ sufficit. & q̃ñ duo mihi
erũt: ambo sup. erũt pascẽdi. qd agãt bruma. i. uẽto brumali spirate
oro. i. q̃so, iterrogo. qd dicã scapulis. i. humeris seruorũ nudis. s. & qd
dicã pedibus discalceatis. s. in mẽse Decẽbri. Nũqd dicã eis: durate
& expectate cicadas. i. æstatẽ, q̃ cicadę canũt. q. d. id frustra fecero.
¶ VERVM ut dissimules: esto, inq̃t, ut fingas te ignorare reliqua — IOAN. BRIT.
quę in te ꝯtuli beneficia: q̃to ꝑtio metiris. i. q̃ti facis q; ego feci tibi
grauidã uxorẽ. ¶ Virgo maneret: sed eã tibi impleui. ¶ Tabulas: q-
bus inter se cõuenerant in cõiunctione matrimonij. ¶ Signabat. i.
alias tabulas iã erat signatura cũ alio uiro. ¶ Quo te circũagas: quo
fugias: qd respõdeas? ¶ Quę prima, aut ultima ponas. i. q̃ pmia po-
teris tu dicere esse aut prima, aut ultima. q. d. tã multa in te ꝯtuli be-
neficia, ut nõ possis dicere: ego uolo hoc esse ultimũ pręmiũ labori-
bus Neuoli, cũ nunq̃ possis satisfacere. Sermo aũt est prouerbialis,
quo græci utũtur τί πρῶτον ἢ τί ὕστερον. Quid primum, aut ultimũ.
¶ Nullũ ergo meritũ: occurrit tacitę obiectioni. posset. n. dicere a ua-
rus merita eius nulla esse. An non, inquit, hoc est meritum maxi-
mum: quod cum ipse non posses ex uxore suscipere liberos, ego
uicem tuam suppleuerim: & inde tibi nati sint liberi. ¶ Tollis: educas
tanquam tuos. Terentius: Quicquid peperisset, decreuerunt tolle-
re. ¶ Argumenta uiri: argumentum (auctor Fabio) plura significat. — Argumentum

Nam & fabulæ ad actus scænarum compositæ argumenta dicuntur. & orationem Ciceronis uelut thema argumētum appellamus. unde Pædianus, inquit, argumentum tale est. Ex quo apparet argumentum omnem esse materiam ad scribendum destinatam. Et pro materia accepit Cicero inquiens: Quoniam nullum scribendi argumentum mihi relictum est. Argumētum etiam dicimus: quod probationem, indicium, fidem facit. Ergo argumenta uiri. i. filios, qui fidem faciunt, & indicium te esse uirum. dicimus etiam sic: Silētium tuum fuit mihi argumento te uirum bonum esse. i. indicio. Plinius loquens de ursis: Cibi nulla argumenta: idest nulla indicia. deductumq́ est uocabulum ab arguo: quod idem est: quod fidem facio & indico: ut uerba tua arguunt te improbum esse. i. indicant & fidem faciunt. ⁋ Libris actorum: diximus in. 2. Satyra illic: Cupient

Acta — & in acta referri: acta non esse libros, sed negocia ipsa tam priuata, q̃ publica: quæ in libris describebantur. unde bene poeta ait: Et libris actorum. Vnde Cicero in secunda Philippica: In publicis actis nihil est lege grauius. In priuatis firmissimum est testamētum. Tranquillus in Tiberio: Interim cum in actis senatus legisset dimissos, ac ne auditos quidem quosdam reos. Idem in Cæsare. Fuerat animus coniuratis corpus occisi in Tyberim trahere, bona publicare acta rescindere. i. libros quibus acta, siue gesta Cæsaris continerentur. Vnde & ętate nostra dicimus in actis tabellionum hoc inuenitur. i. in libris, quibus describuntur acta & gesta hominum: absolute etiam dicimus facta & gesta Imperatorū acta. ut illud apud Tranquillum in Augusto: Nihil conuenientius ducens q̃ necem auunculi uindicare: tuerique acta. i. quæ egisset. Ergo libris actorum, i. libris continētibus publica ciuitati negocia, nā & nomina liberorū in publicis ciuitatis monumentis describebant. Vnde Apule. in. 2. Apologia ita scribit: Pater eius natam sibi filiā more cæterorū ꝓfessus est: tabulę eius partim tabulario publico: partim domo asseruabantur. Quam consuetudinē seruant adhuc & Veneti. Possumus etiam intelligere priuatos libros, in qbus parentes acta sua describerēt. inter quæ & noīa liberorū unde Seruius in. 2. Georgi. exponens illud: Populi tabularia uidit: scribit in templo Saturni ubi erat ærarium solita fuisse reponi acta, quæ susceptis liberis faciebant pa-

Actuarius — rentes. Ab actis dicūtur Actuarij hoc ē qui scribēdo negocia tā publica, q̃ priuata in libros cōtinentes acta referūt quasi notarij. Vnde Tranquillus in Cæsare: Orationes aliquas rel quit, Inter quas temere quædam feruntur pro Q. Metello: quā non immerito Augustus existimabat, magis ab actuarijs exceptā male subsequentibus uerba dicētis, q̃ ab ipso editā. ⁋ Suspēde coronas: in signū lętitię ornabātur enim fores domus coronamētis, frōdibusq́. Alibi: Pone domi lauros. ⁋ Iam pater es: iam filios habes. ⁋ Dedimus qđ famæ. i. dedimus tibi filios: qbus potes ostendere te esse & uirum & maritum: ac per hoc detractorū famam extinguere: qui te mulierem, & cinædū dicebant. ⁋ Scriberis hæres: nam lege cautum fuisse uidetur, ut qui liberos non susciperet, hęreditates adire non posset. ⁋ Legatū omne capis beneficio, inqt, meo factum est ut possis scribi hæres oium legatorū: cū antea obstātibus legibus tibi nō liceret: quas tū leges in corpore iuris ciuilis non habemus, sublatas ab imꝑatoribus. Legatum appellatur (ut diffinit Modestus) quędā donatio testamēto relicta, deducto uocabulo a lego legas: qđ est idē, qđ mando, & decerno testamento. Inde est legator, qui testamento legat & reliquit bona sua alicui. Legatarius uero is appellatur, qui legatū capit. A lego cōpositum est allego: qđ capitur ꝓ mitto. Plau. Quin ea ipsa me allegauit, qui istam accerserem. Allego etiā pro adduco Pli. Tū multa allegauit: quę ad rem ꝓpositam ꝑtinere non uidebātur. ⁋ Et dulce caducū (ut legitur apud iurisconsultos codice de testamentis) dicitur qđ sub conditione fit a cadendo: q ea deficiente uel uiuo uel mortuo testatore id cadat, ꝑueniatq́, uel ad testatorem uel ad substitutū eo mortuo: uel q ab uno cadit in alterū per hęreditatem. Capis, inqt, & caducum legatum: id qđ sine liberis capere non poteras, id enim in te cadit: qđ non expectabas. nam a cadendo (ut diximus) deducitur uocabulū, cum ab uno in alterū ꝑ hæreditatē cadit. Dulce aūt appellat: qđ & inspirato ꝯtingit. ⁋ Si numerū, si tres ipleuero: si tres ex uxore tua suscepo filios. Nāq in urbe tres filios quinq́ in Italia, septē in ꝓuincijs habuisset imunitate donabatur: quā plerique ēt sine uxore & liberis ab imꝑatoribus impetrauerūt. Quod & Marti. cum esset sine liberis petijt, impetrauitq́ a Domitiano, ut docet carmine suo: Quod fortuna uetat fieri, ꝑmitti uideri, Natorū genitor dicat ut esse trium. Et alibi ad uxorē. Natorū mihi ius trium roganti Musarū pretiū dedit mearū Solus q poterat, ualebis uxor. Non debet dñi ꝑire munus. Idē alibi: Præmia laudato, tribuit mihi Cæsar uterque Natorūq́ dedit iura paterna triū. Qui ergo ius triū liberorū habuissent, multa cōsequebātur pręter cęteros cōmoda. unde Appianus & Tranquil. scribunt In diuisione agri Campani Iuliū Cæsarē iussisse agros, q circa Capuā cæteris fuissent cultiores, & feraciores patribus diuidendos esse: qbus triū liberorū ius adesset: quo facto cōcurrisse ad uiginti hoium millia: q triū liberorū alimēta deposcerēt. Idē tradit tesserā frumenti triplicē solitos accipe Et in petitione magistratuum nō habētibus filios eo numero anteponebantur. ⁋ Iusta doloris causa tui: possunt esse uerba poetæ: q̃si dolentis casum Neuoli. possunt etiā referri ad ipsum Neuolum sui ipsius misereſcentem. Dolor est motus asper in corpore a sensibus alienus. Cicero in secundo Tusculanarum. ⁋ Ille quid affert: diues auarus negligit: scilicet te Neuole. nihil tibi dat.

Legatū
Legare
Legator
Legatarius
Allegare
Caducus
Ium triū natorū
Dolor
ASCen.

⁋ VERVM ut dissimules. Exprobrat Neuolus alia beneficia Vironi impensa. per quæ poeta amare taxat molles uiros. Ordo est: Verū. i. sed. ut sup. demus q dissimules & mittas. i. prætermittas: & non computes cętera sup. obsequia tibi impensa: quāto pretio metiris. i. quanta mercede dignū putas. q ni. i. nisi. ego essem cliens tibi. deuotus. i. omnino addictus, & deditus. uxor tua maneret uirgo. i. nondū peperisset: quia eam non cognouisti. Certe tu scis quibus modis. & q̃. i. quantum sępe rogaris. i. rogaueris sup. me. ista: .i. ut ista officia tua facerem: ut. s. tibi coniugem tuā subagitarem, & prolem sub tuo nomine generarē. & tu scis quæ pollicitus sup. es mihi. ego rapui sæpe amplexu meo puellam. s. uxorem tuam adhuc iuuenculam. & ipsa ruperat quoque. etiam. tabulas. i. instrumentū contractus matrimonialis tecum, & signabat. i. signare uolebat iam alteri sup. marito. Ego uix redemi. i. sedaui hæc. i. huiusmodi iram. uel potius redemi. i. restitui ī pristinum statum ac uigorē. hæc .i. huiusmodi tabulas matrimoniales. aut (ut Mancinellus dicit) testamentales. uix. i. cum summa difficultate. tota nocte. i. labore & subagitatione totius noctis & hoc te plorante tens: cum te nō amplius admitteret: cum nihil possis. Lectulus in quo Venerem cum uxore tua peregi est mihi testis: & tu etiam mihi testis es: ad quem sonus lecti. i. crepitus spondæ ꝑuenit. & ad quē mox dominę. s. tuę .i. coniugis tuę: quæ impatiēs libidinis gāniebat. sicut dictū est in sexta: Appula gānit Sicut in amplexu. Et ne forte istud mirū uideatur cuiquam: addit quod sequitur. Adulter seruauit in multis domibus coniugium instabile. acceptū. i. inceptum. dirimi. i. dissolui per dissidium & iam solutū pene. i. quasi. Quo circumagas. i. uoluas te subterfugia quæres. quæ ponas prima aut ultima. i. quid primum, aut ultimum in excusationem adducas. i. adducere possis. uel quo circumagas te: nisi ego tibi uxorem recōciliassem. quæ donas prima aut ultima. i. quid agas exclusus & explosus ab omnibus. Ergo o ingrate pro tot beneficijs acceptis: & perfide pro tot pollicitationibus cum iuramento confirmatis. nullū est meritum q filiolus. i. paruus filius: aut filia nascitur tibi ex me. i. quem, uel quā ego generaui q. d. iuste plurimū esset. enim ꝓ quia. tu tollis. i. educas tanq̃ tuus. Et gaudes spargere. i. immiscere libris actorū. i. in quibus publice scripturæ negociorū actorū in iudicio, & etiam susceptorū liberorū continentur. argumenta. i. media probatiua. uiri. i. q uir sis, cum credant te genuisse. suspēde foribus. i. ualuis domus tuę coronas in signū puerperij recētis. tu es pater. i. iam reputaris pater. nos dedimus tibi qđ possis opponere famæ. i. diffamationi dicentiū, te ut cinædū solūmodo pati. & nihil agere. tu habes iura parētis. i. quæ parētibus solūmodo aduenire possunt: & qbus orbi ac infœcundi carent. tu scriberis propter me hæres ab uxore. s. secundum Mācinellum. uel potius a quocūque potes nūc scribi hæres: eo q pater es, qđ ante nō licebat. tu capis. i. capere potes omne legatum in testamento. s. nec non: idest etiam caducum: idest conditionatum testamentum. quod dulce est quando obueniente conditione suscipitur. Præterea multa commoda iunguntur caduco. lex Papi. appellat caducum legatum relictum sub conditione: qua deficiente uel uiuo uel mortuo testatore: id cadat & perueniat uel ad testatorem uiuum: uel ad substitutum eo mortuo. Potest autem huiusmodi caducū per filios sic parentibus obuenire si filijs imbecillibus substituantur. Si ergo impleuero numerum sup. legitimum: hoc est si ego tres sup. genuero. tūc. n. haberes ius triū liberorū. Hactenus locutus est Neuolus recitādo uerba potissimū quę est Virrone se dicit habuisse: ad quæ poeta scōmate quodā & amara irrisione respōdet. Neuole causa tui doloris est iusta: tū dic sup. quid ille. s. Virro affert cōtra. i. in excusationē: uel qd beneficij refert: Respondet Neuolus: Negligit sup. me. & quęrit sibi aliū asellū bipedē: qui. s. subagitet, & laboret sine mercede. Asinū bipedē intelligit hominem simplicem & facile credentē,

Hæc soli commissa tibi cælare memento,
Et tacitus nostras intra te fige querelas.
Nam res mortifera est inimicus pumice leuis,
Qui modo secretum commiserat, ardet, & odit
Tanquam prodiderim quicquid scio, sumere ferrũ,
Fuste aperire caput, candelam apponere valuis
Non dubitat, nec contemnas, aut despicias, quod
His opibus nunquam cara est annona veneni.
Ergo occulta teges, vt curia Martis Athenis.
O Corydon Corydon, secretum diuitis vllum
Esse putas? serui vt taceant, iumenta loquetur,
Et canis, & postes, & marmora, claude fenestras,
Vela tegant rimas, iunge hostia, tollito lumen
E medio, clament omnes, prope nemo recumbat,
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,
Proximus ante diem caupo sciet, audiet & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri
Carptores. quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus vlciscuntur
Baltea? nec deerit qui te per compita quærat
Nolentem, & miseram vinosus inebriat aurem.
Illos ergo roges quicquid paulo ante petebas
A nobis, taceant illi, sed prodere malunt
Arcanum, quam subrepti potare falerni,
Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
Viuendum est recte cum propter plurima, tum his
Præcipue causis, vt linguas mancipiorum
Contemnas, nam lingua mali pars pessima serui.
Deterior tamen hic, qui liber non erit, illis,
Quorum animas & farre suo custodit, & ære.
Iccirco vt possim linguam contemnere serui,
Vtile consilium modo, sed commune dedisti,
Nunc mihi quid suades post damnum temporis, & spes
Deceptas? Festinat enim decurrere velox
Flosculus angustæ, miseræque breuissima vitæ
Portio, dum bibimus, dum serta, vnguenta, puellas
Poscimus, obrepit non intellecta senectus.

IOAN. BRIT. ¶ HÆC soli: uerba Neuoli ad poetam ut taceat. ¶ Leuis: mollis, & effoeminatus: qui pumice cutem sibi polit. ¶ Qui modo secretum cinędus, inquit, qui secreto opera mea usus est, timens ne publicetur, odio me prosequitur, & cędem mihi omnibus modis machinatur. ¶ Ardet: indignatione, & ira accenditur. ¶ Candelam apponere ualuis. i. domum accendere adhibita candela. hoc magis placet, quam ut intelligas candelam per inferiora immissam. illud enim minime letale esset supplicium. Valuæ autem dicuntur ipsæ fores a **Valuæ** uoluendo. Plin. libr. 16. Valuas ex cupresso etiam quadringentis prope annis durare. ¶ Sumere ferrum: ad occidendũ. ¶ Aperire caput. i. scindere. Petronius: Iam non potui supplicio caput aperire. ¶ Nec contemnas: quod dico. ¶ Quod: quia. ¶ Annona ueneni. i. ipsa ueneni merx, & copia nunquam est cara huiusmodi diuitibus & cinædis: quia impensæ non parcunt. appellatione autem annonæ intelligimus **Annona** non modo rem omnem frumentariam, sed alia quoque cibaria. unde Cicero scribit in secundo de diuinatione: Annonam futuram cariorem in macello. Sic & Tranquillus in Tiberio: Annonam macelli senatus arbitratu quotannis temperandam censuit Varro in tertio de re rustica Coenę innumerabiles excandescũt annonã macelli. uideturque uocabulum deductum ab anno tanquam sit anni alimonia. Et cum Romę sæpe fame laboraretur, magistratus constituti sunt, qui annonæ præessent: qui **Præfecti annonę** præfecti annonæ dicebantur. Vsurpatur etiam annona in alijs, quam in edulijs. Horat. in epistolis: Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid Deest. Et locum sic intelligas: Amici uiri boni & sapientes nihil desiderant, neque petũt, quod magni sit precij: ubi aliquid eis deest: quasi dicat uili re contenti sunt, & modica: quia boni sunt & sapientes. ¶ Vt curia Martis Athenis. scilicet legit, fac inquit, non minore silentio hęc tegas, quam consilia sua tegit senat' atticus. ¶ Curia Mar**Areopagus**tis. i. Areopagus: ubi (teste Polluce) iudicia cædis, uulnerum, & ueneficiorum per populum exerceri solita sunt. Plin. lib. 7. scribit sic: Iudicium capitis in Areopago primum actum est. ibi enim Mars (ut docet Diuus Augustinus libr. 18. cap. 10) cum homicidij crimine reus fieret, iudicantibus duodecim Dijs in eo pago sex sententijs absolutus est. Iudicabant autem noctu, & in tenebris ne ad dicentes, sed ad ea quæ dicerentur, respicerent. quod Lucianus aperte scribit in Dialogo: qui inscribitur Hermotinus, hortans ipsum Hermotinum philosophum: ut in iudicijs & rerum examinatione imitet Areopagitas: οἳ ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ δικάζουσιν ὡς μὴ ἐς τοὺς λέγοντας ἀλλ' ἐς τὰ λεγόμενα ἀποβλέποιεν: hoc est qui in nocte & tenebris iudicant: ut non ad dicentes, sed ea, quæ dicerentur, respicerent. Cuius consuetudinis meminit & Macrobius libro ultimo Saturnalium his uerbis: Quæramus silentiumne conuiuijs an & opportunus sermo conueniat. Nam sicut apud Athenas Areopagitæ tacentes iudicant: ita inter epulas oportet semper sileri. Areopagus autem interpretatus cliuus Martis. ἄρης, uel ἄρεος, uel ἄρεος Martem significat: πάγος uel locum eminentem. De Areopago ita Valerius libro secundo: Eiusdem urbis & sanctissimum consilium Areopagus quid quisque Atheniensium ageret: aut quonam quæstu sustentaretur, diligentissime inquirere solebant. ¶ O Corydon Corydon: uerba poetæ respondentis Neuolo quid petierat ut taceret. Hemistichiũ est Virg. O Corydõ Corydõ, quæ te demẽtia cœpit: q. d. o stulte credisne quicquam esse turpe, quod possit latere? ¶ Serui ut taceant. i. quamuis taceant serui. ¶ Ad cantũ secundi galli. i. ad secundũ cantum galli. ¶ Iunge hostia: claude. ¶ Caupo: is est qui cauponã **Caupo** exercet, quem stabularium etiã nominamus a stabulo: quod pro caupona & taberna meritoria accipitur. de quo ante dictum est. per Cauponem autem intelligit unum quemque uulgarem hominẽ. ¶ Librarius: qui libros exscribit. Tranquillus in Domitiano: Librarijs etiam, qui eam descripserãt, crucifixis. ¶ Archimagiri: Archimagirus magister **Archimagirus** & princeps coquorũ: & coquus inter seruos erat. ἀρχὸς enim principem: & μάγειρος coquũ significat. ¶ Carptores: carpere multa significat, ut mordere & taxare, ut poeta carpit auaritiam. Carpere frui. Persius: Carpamus dulcia. Carpere eligere. Terentius: **Carpere** Vnumquodque quod erit bellissimum, carpam. Carpere lædere. Virgilius: Carpitenim uites paulatim, uritque uidendo. Carpere rapere. Tibullus: Carpite nunc tauri de septem montibus herbas. i. rapite ad comedendum. In qua significatione potest uideri dictum hoc loco Archimagiri carptores. i. raptores, qui semper aliquid ad comedẽdũ rapiũt & auferũt ex epulis dñi. ¶ Quid .n. dubitãt: nõ est, inquit. mirũ si dominos suos accusant, cũ uelint ulcisci uerbera, quæ acceperũt ab eis falsis criminationibus & rumoribus: quos ubique differũt. ¶ Baltea: uerbera balteorũ, quibus **Balteus** sępe cęsi fuerũt. sunt aũt cingula militaria bullata ex corio: a quibus gladij depẽdebãt. pro cingulo tñ muliebri accipit' ab Apul. ¶ Inebriet: repleat. ¶ Illos. i. seruos: librariũ. i. & Archimagiros. ¶ Petebas A nobis: per illud: Hęc soli cõmissa tibi cęlare memento. ¶ Quã potat: subaudi tãtũ. ¶ Laufella bibebat: Laufellã sui tpis mulierẽ uinolẽtã notat. ¶ Faciẽs: sacrificãs, & rẽ diuinã pagẽs. Virg. Cũ faciã uitula pro frugibus. ¶ Pro populo: pro salute po. Ro. Sacra aũt itelligit Bonę Deę, quæ pro salute pop. Ro. celebrabãt a mulieribus quotãnis i domo sũmi põtifi. de quibus Plutar. multa i uita Cic. Sene. ad Luci. Credat aliquis pecuniã eẽ uersatã i eo iudicio: in quo reus erat Clo. ob id adulteriũ, quod cũ Cæsaris uxore i aptõ cõmiserat, uiolatis religionibus eius sacrificij: quod pro populo fieri dr, sic sũmotis extra cõspectũ oib' uiris, ut picturę quoque masculorũ aialiũ cõtegãt. unde illud añ: Iubet' picta uelari. De hoc ẽt añ illic: Atque bonã tenerę placãt abdõie porcę. ¶ Viuẽdũ recte salubre cõsiliũ. ¶ Cõtẽnas: cõtẽnet quas. ¶ Tũ his: legẽdũ ẽ istis. aliter uersus nõ staret. ¶ Nã lĩgua: sensus ẽ: In seruo iprobo lĩgua ẽ ps maxĩa totius corporis. q. d. lĩgua iter cætera mẽbra multũ ualet i seruo. q. d. prõptus ẽ ad loquẽdũ. unde seruus ille corrigit' apud Plau. i Milite sic Plus oportet scire seruũ, quam loq. nisi potius legat' Pars Pessima. ut sit sensus: Lĩguã i seruo uitiosõ esse pessimã totius corporis ptẽ. ¶ Deterior tñ hic: sensus est: Deterior autẽ erit cõditio domini, qui aliqd fecerit unde si seruus. i. subiectus seruo suo, & non liber. Nam dominus, qui aliquod scelus commiserit, semper timet seruum suum,

ne ab

ne ab eo accusetur. & ita semper est seruus seruo, & nūquam liber. ⸿Illis.s.seruis. ⸿Quorum animas.i.quos alit. ⸿Suo farre.i.pane. farre autem ait: quia Romani trecentis annis uixerunt farre. ut Plinius tradit ex sententia Verrij. ⸿Iccirco: uerba Neuoli. ⸿Commune: quod ad omnes æque pertinet.

ASCen. ¶ HÆC soli &c. Verba sunt Neuoli ad poetam: ad quę postea respondens poeta docet nullū turpe factū diu occultari posse: per hoc ab eo dehortans, atq; deterrens. Ordo est: O Iuuenalis memento hæc quæ dixi. commissa idest communicata tibi soli, cælare. & fige tacitus.i.tacens nostras querelas intra te. nam inimicus leuis.i. leuigatus in locis pilosis & pudendis. pumice.i.lapide cauernoso & scabro: est res mortifera. is qui modo.i.paulo ante, commiserat secretum suū: rogans.s.ut se & coniugem suā subagitarem: ardet inuidia scilicet: & malo zelo i me. & odit me tanquam prodiderim: idest porro dederim: hoc est reuelauerim, & omnibus dixerim quicquid scio. non dubitat sumere ferrum contra me aperire caput meum fuste: idest baculo. apponere ualuis: idest podici meo cādelas: uel forte ædicule meæ: eam comburere minans. Nec contemnas.i. non debes modicum timere tāquam rem contemnendam, & minimi periculi. aut despicias: idest nō debes despicere: hoc est nihil facere. q: idest (ut dicunt) pro uiso: & penus ueneni nunquam est cara his opibus: idest habentibus huiusmodi opes: hoc est diuites semper habent uenena parata ergo ne aut ferro: aut igni: aut ueneno peream. tegas occulta: idest hæc secreta. ut: idest quemadmodum. curia Martis: idest Areopagus sup. tacuit Athenis: ubi iudicia capitalia tractabātur tacite quibusdam caracteribus. Vnde Persius: Nigrum sis figere thita. unde ubi capitale erat secreta patrum reuelare: respondet Iuuenalis more suo adducens hemistichion: idest dimidiatum uersum Virgilij ex Bucolicis: quo se Corydon dementem fatetur: quo dementem etiā significat, & dicit. O Corydon Corydon: id est o Neuole Neuole Corydoni, qui se dementem dixit persimilis: putas ullum esse secretum diuitis, qui scilicet multos seruos & familiares habet: quasi dicat id fieri non potest. ut enim serui taceant: id est si demus ut serui taceant. iumenta, & canes, & postes, & marmora loquentur: id est prodent scelus eius. Claude fenestras. & uela scilicet aulæa. tegant rimas: idest fissuras per quas rimari aut scrutari quis posset. & iunge hostia. tolle lumin e medio ne quisquam possit uidere. omnes clament idest strepitum & clamorem ingentem faciant: ne quisquam possit audire: nemo recumbat prope: etiam si cæcus & surdus sit: ne forte possit sentire. tamen caupo proximus: idest qui uinum & obsonia in proximo uendit. sciet ante diem: idest priusquā sit dies. quid diues: idest mollis facit. ad: idest circiter cātum secundi galli: uel potius circiter secundum cantum galli. & audiet sup. carmina famosa quæ librarius: id est libræ & pensis partiendis præfectus. & Archimagiri: idest principes coquorum: & carptores carnium, aut lanarum finxerunt: idest composuerūt. quid enim: idest nam ad quid dubitent componere: idest fingere carmen: idest cantilenam diffamatoria in (sunt qui crimen minus emendate legant) in: idest contra. dominos quoties ulciscuntur. balteam: idest uerbera, aut scuticas ex balteis: idest ultionem faciunt de uerberibus balteorum. rumoribus idest diffamationibus & infamia. Nec deerit: immo aderit seruus, aut familiaris, qui quærat te nolens audire: ut audias tamen. per cōpita.i. loca communia. quæ competuntur: idest conueniuntur. & qui uinosus: idest ebrius. inebriet: idest frequēti halitu repleat: & quasi ebriam faciat. aurem tuam: idest cuiusq; illic comparentis miseram: q tam uilia audire cogatur. ergo: O Neuole si uis ut facta Virronis sint secreta, roges: idest preceris illos quicquid petebas paulo ante a nobis, ut scilicet secreta ipsis commissa cęlare meminerint. fac supple ut illi taceant. sed ipsi malunt prodere: id est reuelare. arcanum: idest secretum domini sui, quam potare tantum supple falerni: idest optimi uini. subrepti: idest furtiui (quod tamen longe dulcius esse debet, quam per abundantiam oblatum. unde Prouerbiorum nono: Aquæ furtiuæ dulciores sunt: & panis absconditus suauior) quantum Laufella.i. mulier bibax bibebat. faciens supp. sacrum.i. sacrificans Bonæ Deę pro populo: idest pro salute populi. Viuendum est, inquit poeta, recte. cum sup. ita sit quod propter plurima. tum sup. præcipue de his causis.i. propter has causas. quidam textus habent tunc uel his: tum malus esset uersus. alij habent tum de his ut nos legimus. alij neutrum habent: hoc est nec tunc, nec tum de: sed tum his. & tunc.h. habet uim consonantis: sicut Æneidos. i. Posthabita coluisse Samo: hic illius arma &cę. causæ autem sunt ut contemnas: idest nihili pendere, & non uereri possis. linguas mancipiorum: idest seruorum manu captorum. nam lingua est maxima pars mali serui: idest quæ seruum malū facit: uel qua seruus malus utitur, deterior. sensus est Malus quidem est seruus reuelans secreta domini sui: sed deterior est dominus sic uiuens, ut seruos suos ob id formidet. Ordo est Tamen: idest tam etsi malus sit seruus: tamen hic: scilicet dominus: qui non erit liber illis: idest in illos: uel ab illis. quorum animas: idest uitam custodit suo farre & suo ære.i. qui seruos suos ob delicta sua timere cogitur. & ob id eorum seruus esse. est deterior: idest minus ualens. Respondet Neuolus: Idcirco, quia uiuendum est recte &c. tu dedisti modo consilium utile: sed commune: id est quod non mihi in his calamitatibus utile esse potest: sed omnibus seruos habentibus. ut scilicet: idest qualiter possim contemnere linguam serui: quia recte uiuendo. Sed quid suades: idest consulis nunc mihi post damnum: idest perditionem tēporis, & post spes deceptas? Enim pro quia. quia uelox flosculus, & breuissima portio angustæ & miseræ uitæ. festinat decurrere: idest in interitum labi. Interea enim dum bibimus: dum poscimus serta ex floribus scilicet: dum poscimus unguenta & puellas: idest dum maxime oblectamur: senectus non intellecta obrepit: idest clam apud nos serpit & inuadit nos oscitantes, & non animaduertentes. Est hæc quidē optima & grauissima sententia, quæ tunc solent esse iucundissima quando eridiculis personis, aut de ridiculis rebus datur. ut hic & in militibus gloriosis apud Plautum & Terentium: & in Nasidieno apud Horatium: & in sexcentis alijs.

Ne trepida; nunquam paticus tibi deerit amicus
Stantibus, & saluis his collibus. Vndiq; ad illos
Conueniunt & carpentis, & nauibus omnes,
Qui digito scalpunt vno caput, altera maior
Spes superest, tu tantum erucis imprime dentem.
Hæc exempla para felicibus, ad mea Clotho,
Et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter
O parui, nostriq; lares, quos thure minuto
Aut farre, & tenui soleo exornare corona,
Quando ego figā aliquid, quo sit mihi tuta senectus
A tegete, & baculo? viginti millia fœnus
Pignoribus positis, argenti vascula puri,
Sed quæ Fabricius censor notet, & duo fortes
De grege Mœsorum, qui me ceruice locata
Securum iubeant clamoso insistere Circo.
Sit mihi præterea curuus cælator, & alter,
Qui multas facies pingat cito. sufficient hæc.
Quando ego pauper ero, votū miserabile, nec spes
His saltem, nam cum pro me fortuna rogatur,
Affigit ceras illa de naue petitas,
Quæ siculos cantus effugit remige surdo.

IOAN. BRIT. ¶ NE trepida: uerba Iuuenalis. ⸿Paticus: cinædus a patiendo muliebria. quod si a latino deducis cum t exili scribetur. si uero a græco πάθος aspirationem addes. ⸿His collibus.i. durāte hac urbe: ubi septem sunt colles. Tibullus. Carpite nunc tauri de septem montibus herbas. ⸿Carpentis & nauibus: terra & mari. ⸿Qui digito: hoc est molles & effœminati, qui uno duntaxat digito sibi caput scalpant, soliciti ne comam studiose concinnatam perturbent. quod in Cæsare notatum est: qui caput sibi uno digito scalperet unde Cicero conijciebat nihil suspicandum esse de eo tanquam molli. Seneca ad Lucilium: Impudicum & incessus ostendit, & manus mota, & unum interdum responsum & relatus ad caput digitus, & flexus oculorum. Nam & Pompeius sic a Clodio est notatus ut scribit Plutarchus in uita Pompeij. Et Amianus Marcellinus historiæ lib. 17. Pompeij obtrectatores ait hoc etiam in eo ludibriosum & irritum obseruasse: quod genuino quodam more caput digito uno scalpebat. Sicq; poeta ostendit Romam confluere omnes molles, qui uirum sibi appetant. ⸿Altera maior spes: non est, inquit, tibi dehinc desperandum, immo altera tibi maior spes superest: scilicet cinędos tibi non defuturos. ⸿Tu tantum erucis: per erucam omne aliud Veneris excitamentum intelligit. Eruca autem est herba, quæ ma- Eruca

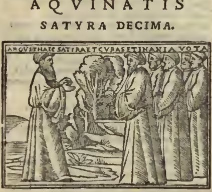
xime uires in Venerem præstat. Virgilius in Moreto: Intybaq; &
Venerem reuocans eruca morantem. Plinius in.x. cap. 63. Audi-
tas coitus putatur ex cibis fieri: sicut uiro eruca, pecori cæpe. Oui-
dius in. 2. de remedio: Nec minus erucas aptum est uitare salaces.
Columella: Et quę frugifero seritur uicina Priapo, Excitet ut Vene-
ri tardos eruca maritos. ¶ Hęc exempla: uerba Neuoli: Para, inquit,
hæc exempla & documenta excitandæ libidinis felicibus: quasi di-
cat se in tali re minime esse fortunatum. ¶ At mea Clotho: sed licet,
inq̄t, in tali uitę instituto infelix sim: Clotho tñ mea & Lachesis, i. to-
ta uita mea semp̄ tali uitæ genere delectata ē: maximeq; delectat̄.
p Clothon aūt, & Lachesin: quę duæ sunt ex Parcis, quæq; uitā ho-
minum disponere dicuntur, uitam intelligit. ¶ O parui: uotum est
Neuoli cum suspirio: quo diuitias more insipientis sibi optat: sicq;
poeta per irrisionem ostendit eum nescire uiuere contentum (quod
facit sapiens) paruo: atq; ideo turpes exercere artes: quasi innuat ui-
tiosum hominem a sapiente in hoc differre: q hic multa cōcupiscat
ille paucis contentus sit. ¶ O parui: ex affectu dictum. nam parui ei
Lares uidebantur. ¶ Lares: Dij familiares. de quibus pluscula diximus il-
lic apud Persium: Bullaq; succinctis Laribus donata pependit.
Nam eos ut domus præsides colebant: quibus canis assistebat. & ip-
si caninis pellibus uestiebantur. De ijs multa Plutarchus in proble-
Lemures matis, & Festus Pomp. Apuleius putat ex Lemuribus eum, qui po-
sterorum suorum curam sortitus pacato, & quieto numine domū
possidet Larem dici. Eum uero qui ꝓpter aduersa uitæ merita nul-
lis bonis sedibus in terra uagatione, ceu quodam exilio punitur,
inane terriculamentum bonis hominibus: cæterum noxium malis
Laruæ laruam dici. Lemurem autem uolebant esse animum, cum ex cor-
pore nostro migrasset. Hinc autem ortam esse originem colendi
Lares in domo ostendit Seruius qa homines apud maiores in suis
domibus sepeliebantur: quos pro Dijs colere, & uenerari cœperūt.
¶ Aut farre: molla quæ ex sale & farre cocto constabat. ¶ Tenui co-
rona: nam Laribus publicis, & priuatis dabatur corona. unde Pli.
lib. 21. Et iam tunc coronæ Deorum honos erant, & Larium pu-
blicorum, priuatorumq;. ¶ Figam aliquid: reponam. ¶ A tegete &
baculo: a mendicatione. ¶ Viginti millia: subaudi sint mihi. Optat
enim habere hæc. ¶ Fœnus: appositio est. ¶ Sed quæ Fabricius: hoc
est, quæ inuidiosa etiam sint: ut mereantur etiam a Fabricio notari.
Hocq; dicit: quia Fabricius Licinius censor Cornelium Rufinum
duobus consulatibus, & dictatura speciosissime functum: quod de-
cem pondo uasa argentea comparasset: perinde ac malo exemplo
luxuriosum, in ordine senatorio retinendum non censuit. lege Va-
lerium in secundo de censoria nota. & Gellium lib. 4. ¶ Et duo for-
tes: subaudi sint serui. ¶ De grege Mœsorum. i. de grege seruorum,
Mœsia quales habeantur est Mœsia. Est autem Mœsia (ut Pli. docet li. 3.)
Prouincia Pannoniæ finitima ad Pontum usq; cum Danubio de-
currens. Ex qua uenerunt, qui in Asia (ut tradit Artemidorus) ha-
bitant iuxta Bithyniam supraq; fontes Caici. De quibus multa
Strabo libro. 12. ¶ Loca: supposita ad ferendam lecticam. aut re ue-
ra qui eum in Circo soccolantes ferrēt: neq; enim lectica a duobus
tantum seruis gestari potuisset: sed a sex uel octo. unde hexaphori
& octophorum appellata est lectica. ¶ Circo clamoso: propter popu-
li clamorem, & plausum fauentis aurigis. unde alibi: Totam hodie
Romam Circus capit, & fragor aurem Percutit, euentū uiridis quo
colligo panni. ¶ Cælare enim est insculpere: unde & cælum ferrum,
Ancæsa quo uasa cælantur, quæ ueteres Ancæsa uocabant, quod circum-
cædendo fiant. ¶ Sufficienti hæc: pronunciatiue legendum est: idest
satis erunt hæc mihi si habeam. ¶ Quando ego pauper ero: si hæc
habuero. ¶ Votum miserabile: uerba Neuoli uotum suum damnan-
tis: est ueluti acclamatio: quasi, qui errorem suum iam cognoscat.
Sirenes ¶ Affigit ceras: Sirenes tres fuisse filiæ Acheloi ex Calliope musa
finguntur a poetis: quæ in littore Campano habitantes, nautas prę-
ter ea loca nauigantes, suauitate cantus in somnum & scopulos
inducebant, cogebantq; facere naufragium. unde Vlysses (ut scri-
bit Homerus lib. 12. Odisseæ) cum iuxta ea littora esset nauigatu-
rus, a Circe admonitus, aures socijs suis cera obturauit: se autē ma-
lo manibus, & pedibus alligari iussit apertis auribus: imperās etiā
si innueret ne solueretur. Nauigantibus igitur Sirenes statim can-
tare suauissime cœperunt: O decus argolicum quin puppim flectis
Vlysses: Auribus ut nostros possis agnoscere cantus: Nam nemo
hæc unquam est transuectus cærula cursu. Quin prius astiterit uo-
cū dulcedine captus: Post uarijs auido saciatus pectore musis Do-
ctior ad patrias lapsus peruenerit oras. Nunc graue certamen bel-
li, clademq; canemus, Græcia quam Troiæ diuino numine uexit:
Omniaq; elatis regum uestigia terris. Iis ergo cantus illecebris ca-
ptus Vlysses, cum socijs annuens superciliis iuberet se solui, non id
prius impetrauit, q̄ periculum euaserit. Ferunt tūc illas dolore per-
citas in mare se præcipitasse, & a nomine unius Parthenopes, quæ
Neapoli sepulta fuit, appellatam esse urbem Parthenopen. Vnde Si- Parthenope unde
lius Italicus: Sirenum dedit una suum memorabile nomen Parthe-
nope moriens acheloias æquore, cuius Regnauere diu cantus, cū
dulce per undas Exitium miseris caneret non prospera nautis. Ea-
rum nomina fuere Parthenope, Leucosia, Ligia. Plinius tum libro Sirenū nomina
decimo non sentit Sirenes fuisse, sic inquiens. Nec Sirenes impetra-
uerunt fidem. licet affirmet Dino Clytarchi celebrati auctoris pa-
ter i India esse, mulcereq; eas cātu, quos grauatos somno lacerat.
¶ NEC trepida &c. Respondet poeta: sed ut in re turpi, & ad tur- ASCen.
pis rei occasionem Neuolo sententiam honestam dedit: ita satyri-
co risu nunc ipse homini perdito, non ut talia faciat, sed quia talia
facil uile dat consilium: ut spem non deponat. quandoquidem de-
futuri non sint patici. in quo consilio non tam consilium dare inten-
dit, q̄ ipsum sequentes: & eo more uiuentes reprehendere: quod di-
co propter imperitos, qui non attendentes ad quod propositum,
uel in qua persona poetæ loquuntur: ipsos sæpe male citant, siue
(ut uulgarius dicam) allegant. Ordo est: O Neuole ne trepida. i.
noli præ timore præceps ruere. amicus paticus: idest qui muliebria
a te patiatur, nunquam deerit tibi his collibus: scilicet Romanis
stantibus. & saluis: idest quādiu Roma stabit incolumis. Quia om-
nes qui scalpunt caput uno digito: idest lubrici, desidiosi, & luxu-
riosi: inter quos sunt (de quibus hic loquitur) patici conueniunt un-
diq; ad illos. & idest pariter. carpentis: idest uehiculis: hoc est per ter-
ram. & nauibus per aquas. non dicit pedibus, quod raro pedestres
inuenias paticos. unde non sine causa in sexta dictæ sunt diuitiæ
molles, quod tales efficiant. Altera spes maior quam ea, quæ te fe-
fellit superest: idest reliqua est hoc loco. tu imprime tantum erucis:
idest herbis illis salacibus. dentem: idest comedendo erucas & cæ.
Venerem prouocantia: exhibit te solummodo paratum & potentē
ad opus draucorum. & præsto erit paticus. Respondet Neuolus:
Para o Iuuenalis hæc exempla felicibus: idest eufortunatis. at Clo-
tho & Lachesis mea: idest Parcæ & Deæ fati: & uitæ meæ. gaudent
si uenter meus pascitur inguine: idest ex labore & exercitio ingui-
nis mei: hoc est satis est fatis meis dummodo misellum uictum ex
hoc exercitio cōquirere possum. Non placet illud obscænum: quod
Mancinel. dicit de uentre patici: potius dicerem sicut scriptum inue-
ni: Si pascitur unguine: idest re uncta: hoc est caulibus unctis & nō
macris, sicut solitus sum. Optat autem meliora: quia sicut pollicitis
ita optatis diues quilibet esse potest. O parui. q pro quia. quia no-
stri lares: idest familiares: quos ego soleo exornare minuto thure,
aut farre, & tenui corona: quando ego uobis: scilicet adiutoribus
figam: idest fixum reponam aliquid. quo: id est per quod. senectus
mea sit tuta: idest protecta. a tegete & baculo: idest ne accepto bacu-
lo cogar i tegete mēdicare. Quādo figā uigiti millia existētia fœnus
.i. ad fœnus data: & hoc pignoribus positis ut securus sim. & quādo
figam: uel quando erunt mihi uascula puri: idest meri & non commi-
xti argenti: sed ea uascula quę propter magnitudinem ponderis
Fabricius censor notet: idest notare possit: hoc est notam luxus ni-
mij ob ea mihi imponere. Et quando sup. erunt mihi duo fortes. s.
serui. de grege Mœsorum: qui robusti sunt, qui ceruice locata: idest
posita sub me. iubeant me insistere Circo clamoso propter plausus
securum: idest sine cura. Sit præterea mihi seruus cęlator: idest qui
sciat cælare & sculpere pocula: & sit alter seruus qui pingat cito mul-
tas facies. Voluit plura optare, sed reprehendit se dicens. Hæc suf-
ficient, quando: idest quandoquidem. ego ero pauper. uotum: idest
hoc desiderium est miserabile. nec spes est saltem his: idest de his
habendis: uel in his quos colo. In multis ergo est uotum & deside-
rium in quibus non est spes. nam spes non est sine merito: nec me-
dio ad ipsum quod speratur perueniendi. non est ergo spes Neuo-
lo: quia dicit. Nam cum: idest quando. fortuna rogatur pro me: ipsa
affigit sup. auribus suis ceras petitas de illa naue: scilicet Vlyssis,
quæ effugit remige existente surdo: idest socijs remigantibus pro-
pter ceram affixam auribus nihil audientibus cantus siculos: idest
Sirenum iuxta Siciliam habitantium: quarum. cantus argumentū
recitat ex Homero Mancinellus. Cuius item principium ex Cice-
rone sic ponit Calderinus: O decus argolicum quin puppim fle-
ctis Vlysses

Satyra decima. Omnibus in terris.

IOAN. BRIT. A Gadibus: id est ab occidente. Nam Gades insula est extra columnas Herculeas ad hostium Betis irrumpentis in Oceanum Britannicum. Gades ¶ Gangem: id est orientem. nam Ganges Indiæ fluuius est, quem alij in certis Fontibus ut Nilum, rigantemque uicina eodem modo, alij in Scythicis montibus nasci dixerunt. in eum nouem & decem amnes influunt. Plinius libro sexto. ¶ Pauci dignoscere possunt: pauci, inquit, sunt ab occidente usque in orientem, qui uere sciant dignoscere uerum bonũ. multũ enim interest inter uerum & opinatũ bonum, seu malum. ¶ Vera bona: quia multa sunt: quę bona uidentur, cum tamen non sint: ea igitur bona sunt opinabilia nõ uera. ¶ Diuersa: contraria. i. mala. ¶ illis. s. bonis. ¶ Remota nebula erroris. i. remota animi nostri cęcitate: qui mala deuinctus cupiditate trasuersus fertur. Vnde Valerius: Et. n. densissimis inuoluta tenebris mortalium mẽs, in quam late patentem errorem cęca præcationes tuas spargis? ¶ Timemus: ut malum. ¶ Cupimus: ut bonum. ¶ Dextro pede: secũdo, & prospero conatu. Nã pede dextro id dicimur facere, quod nobis prospere cedit. contra sinistro. unde Apule. in Asino aureo: Sinistro pede profectũ me spes compendij frustrata est. Concipere ¶ Concipis: uerbum est uotis cõueniens. dicimus enim uota cõcepta, quæ mẽte concipimus & agitamus: quid concipis. i. animo tuo optas. ¶ Euertere domos ordo est: Dij faciles ipsis optantibus euertere domos. ¶ Nocitura toga, nocitura petuntur Militia: toga & militia ablatiui sunt casus. & est sensus: Adeo, inquit, homines longe sunt a cognitione ueri boni, ut plerunque petant, quę omnino eis sunt nocitura & domi & militiæ. alij. n. reip. administrationẽ, alij rei militaris imperia expetunt, & multa id genus, quę ipsis exitium afferunt. ¶ Toga: nam per togam, quæ (ut scri. Pędianus, & iam sępe diximus) communis fuit habitus marium & fœminarum, intelligimus res urbanas. unde Cic. Cedant arma togæ. & Iuuenalis Tantum igitur muros intra toga contulit illi Nominis & tituli. Valeri. lib. 8. Toga Scipionem ducem aduersus Pœnos creauit, arma poposcerunt. ¶ Et torrens dicendi copia: scilicet petitur. ¶ Multis: cum sequentibus connectitur. ut sit sensus: Multi eloquentiam optant, sed multis mortifera est. & perniciosa: ut fuit Demostheni & Ciceroni. de quibus inferius. ¶ Torrens: ingens & abundans. unde inferius de Demosthene: Torrentem & pleni moderantẽ frena theatri & alibi: Isęo torrentior. sumpta translatione a torrente: hoc est fluuio, qui magno capitur impetu. ¶ Viribus ille. i. alius. Ostẽdit enim & uires homini quandoque esse perniciosas. respexit autem ad Milonem Crotoniensem, quem ferunt egisse omnia supra, quam homo ualet. Milo crotoniensis de quo & hoc proditur: quod ictu nudæ manu taurum fecit uictimam, eum solidum ea, qua mactauerat die humeris solus gestauit non grauatim. Exitum autem habuit uitæ miserandũ: cum enim tam natu grandis artem athleticam desisset: iterque solus per loca faceret siluestria: quercum uidit rimis in media parte hiantem: tunc uolens experiri an uires sibi adhuc superessent: immissis arboris scissuram digitis: quercum diducere, ac rescindere conatus est: dimidiaque diducta parte, moxque uiribus cessantibus, & in naturam suam arbore redeunte, retentus & captus se feris præbuit lacerandũ. plura de hoc Gellius, Valerius, Solinus, Plinius, & Strabo disserunt. Ouidius in Ibin sic: Vtque Milo robur diducere fissile tentes: Nec possis captas inde referre manus.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA DECIMA.

IN DECIMAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Omnibus in terris. Hæc Satyra Iuuenalis insectatur stulta hominũ uota, qui mentis affectibus inseruientes a Dijs multa petunt tanquam bona quę eis maxime sunt perniciosa. Ait ergo poeta homines adeo ignorantię profundo immersos: vt pauci existant, qui vera bona, malaque cognoscant. & proinde fieri: vt pro bonis mala sibi optent: Colligitque a Dijs aut nihil omnino petendum, cum ipsi multo melius, quam nos sciant quid nobis expediat: aut id tantum petendum, vt Mens sana sit in corpore sano.

OMNIBUS in terris, quæ sunt a Gadibus usque
Aurorã, & Gangẽ, pauci dignoscere possunt
Vera bona, atque illis multum diuersa, remota
Erroris nebula quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tã dextro pede cõcipis, vt te
Conatus non pœniteat, votique peracti?
Euertere domos totas optantibus ipsis
Di faciles, nocitura toga, nocitura petuntur
Militia, & torrens dicendi copia, multis
Et sua mortifera est facundia. viribus ille
Confisus periit, admirandisque lacertis.

OMNIBVS in terris. In hac Satyra damnatis ultorum uotis, qui nocitura petunt: docet tandem quid petendum, quidue optandum sit. ASCen. Ordo est: Pauci supple homines existentes in omnibus terris quæ sunt a gadibus: id est ab occidente. usque ad Auroram & Gangem: idest usque ad orientem. possunt dignoscere. i. internoscere uera bona: quæ nocere: scilicet non possunt. atque bona diuersa. i. differẽtia multum illis. i. ab illis ueris bonis: hoc est bona apparentia: quę tamen quia mala multis sunt, nocent. Valla dicit diuersa illis. i. summa mala. & ita non esset subaudiendum bona: sed diuersa: id est res diuersas ab illis uerbis bonis: idest summa mala: sed nõ placet: quia melior est cõtextus (ut dixi) & multo uberior: immo uerior sententia: quia nõ pauci internoscũt uera bona & summa mala: sed uera bona & apparentia, & ita decipiuntur. Pauci ergo possunt dignoscere uera bona. & bona illis multum diuersa: & hoc nebula erroris remota. nebula autem erroris est mala affectat o: qa (ut dicit Horatius) male uerum examinat omnis corruptus iudex. quid enim timemus, aut cupimus ratione: quasi dicat nihil. Quid cõcipis: id est inceptas, aut animo capessis, aut concipis. pede: idest auspicio, aut inceptu tã dextro: .i. prospero ut te non pœniteat conatus & uoti peracti. i. obtenti & completi quasi dicat nihil. Dij faciles. i. ad faciendum quod petis parati. euertere: id est funditus destruxerunt totas domos ipsis optatibus. idest propter optatus: seu optationes eorum: uel ipsis domibus optantibus supple id propter quod euersæ sunt. nocitura: idest res nocituræ petuntur. toga: id est in pace. & nocitura petuntur militia: id est in militia, aut per bellum. & copia dicendi torrens: id est in morem torrentis fluens. & multis sua: id est propria facundia est mortifera, ut Ciceroni. Ille: id est alius, ut Milo. perijt confisus uiribus suis. & lacertis: id est brachijs admirandis. Neque ergo facundia: neque uires corporis quæ bona naturæ sunt: uera sunt bona.

Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat,& cuncta exuperans patrimonia census
Quando delphinis balęna britannica maior.
Temporibus diris igitur, iussuq; Neronis
Longinum,& magnos Senecæ prædiuitis hortos
Clausit,& egregias Lateranorum obsidet ædes
Tota cohors.rarus venit in cœnacula miles.
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium,contumq; timebis,
Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis vmbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota,& cunctis notissima templis,
Diuitiæ vt crescant,vt opes,vt maxima toto
Nostra sit arca foro,sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus,tunc illa time,cum pocula sumes
Gemmata,& lato setinum ardebit in auro.
Iam ne igitur laudas,quod de sapientibus alter
Ridebat,quoties a limine mouerat vnum,
Protuleratq; pedem, flebat contrarius alter?
Sed facilis cuiuis rigidi censura cachinni,
Mirandum est vnde ille oculis suffecerit humor.
Perpetuo risu pulmonem agitare solebat
Democritus,quanq̃ non essent vrbibus illis
Prætexta,& trabeæ, fasces,lectica,tribunal.

IOAN. BRIT. ¶ SED plures nimia: multa, inquit, exitiosa petuntur: sed diuitiæ maximę, quæ inter alia petuntur, plures occidunt. & quanto quis plura possidet, tanto magis exitio est obnoxius. ¶ Census. s. strangulat tñ exuperans cuncta patrimonia: quanto maior est balæna delphino, i. qui sit ualde extra communem diuitiarũ mensuram. ¶ Balęna Britannica: bene aũt Britannicũ nominauit, quia in Oceano Britannico (ut in. 9 testatur Plin.) tales belluæ maiores spectantur. Græci phalænam appellant. Festus aũt Pompeius eandẽ pistrincem & cetũ putat. ¶ Tẽporibus diris: ostendit poeta exẽplo Cassii Longini, & Senecæ, diuitias homini sępe perniciosas esse. nã quo tẽpore Nero imperabat Cassium Longinum iussit interfici, hac una ex causa q͛ i uetere gẽtili stemmate Cassii, Cæsaris percussoris imaginẽ retinuisset. Sed Iuuena. innuit Longinum interfectum, q͛ eius opibus Nero inhiaret. eadẽ ẽt causa Seneca coactus est mori. ¶ Senecę p̃diuitis: nam Seneca opes uel inuidiosas possedit. de quibus sic Cornelius Tacitus: Festus Rufus, & Tigillinus uarijs criminationibus Senecam adoriuntur tanq̃, qui ingentes & supra priuatum modum euectas opes adhuc augeret: quodq; studia ciuium in se uerteret, hortorum quoq; amœnitate, & uillarum magnificentia, quasi principem supergrederetur. Seneca quoq; apud eundem Tacitum alloquens Neronem se diuitem testatur ijs uerbis: At tu gratiam immensam, innumeram pecuniam dedisti adeo, ut plerunq; intra me ipse uoluam, ego ne equestri & prouinciali loco ortus proceribus ciuitatis an numeror? Vbi est animus ille modicis contentus? talis hortos extruit, & per hęc suburbana incedit? & tantis agrorũ spatijs tam lato fœnore exuberat? Demum finis uitæ eius fuit: Cũ enim ex Campania remeans in agro suburbano apud quartum lapidem substitisset, illo iussu Neronis propinqua uespera Siluanus tribunus prætoriæ cohortis uenit, & uillam globis militum sepsit, intromisitq; unum ex Centurionibus, qui necessitatẽ ultimam denunciaret: quo accepto brachia primũ ferro p̱cussit, mox crurum & poplitum uenas abrupit, illatusq; balneo, & uapore eius exanimatus sine ullo funeris solemni crematur. ¶ Ædes Lateranorum: nam & Plautum Lateranum consulem designatum Nero adeo propere interfici iussit, ut non complecti liberos, non illud breue mortis arbitrium permitteret. manu autem Turrij tribuni trucidatus est. ¶ In cœnacula: raro, inquit, fit ut pauperibus, & inquilinis, qui conductis cœnaculis habitare consueuerunt, cædes paretur. Vnde est illud Senecæ in Hippolyto. Non caput unquam magnos motus Humilis tecta plebeia domus. Cœnacula autem antiqui & cœnationes loca appellauerunt, ubi cœnabant. sed postquam (ut scribit Varro in lingua latiali) in superiori parte cœnitare cœperunt, superioris domus uniuersa ædificia cœnacula dicta sunt. Vetus enim uocabulum (licet uetus consuetudo cęnandi in superiore parte domus abolita sit) remansit. Nec mirum. Nam & pistrinum ueteri uocabulo adhuc nominamus, in quo grana molis uersatilibus teruntur: cum antea tãtum ante usum molarum in pilis pinserentur. unde & nomen. simili modo dicimus ueteri nomine loricam, quæ ferro modo constat, cum antea loris conficeretur. a quibus & nomen. unde Festus scribit cœnacula dici ad quæ scalis ascenditur. cui astipulatur Apule. in nono Metamorpho. Meq; per scalas complicitis pedibus in superius cœnaculum attracto. Plautus in Amphitryone: In superiore qui habito cœnaculo. Tranquillus in Augusto: Ipse circenses ex amicorum fere, libertorumq; cœnaculis spectabat. Liuius. 9. de bello Macedonico: Cœnaculum super ædes datũ est scalis ferentibus in publicum obseratis. Ea autem cœnacula utpote diuitibus incommoda, inquilinis locabantur. de quibus alibi ante sensit: Vltimus ardebit quem tegula sola tuetur A pluuia, molles ubi reddunt oua columbæ. ¶ Pauca licet portes argenti uascula puri: ostendit diuitem magis de uia solicitũ esse, q̃ pauperẽ, minusq; securũ. nã ei semp metus comitat, ne aut occidat, aut bonis suis spolietur, aut alijs afficiatur incommodis, qualia multa solẽt struı diuitibus. ¶ Cõtum: lignũ cuspidatũ: quo nautę utuntur ad explorandam fluminum altitudinem. Iuuena. supra: Et contum, & stygio ranas i gurgite nigras. ¶ Cantabit uacuus: Seneca ad Lucilium: Nudum latro transmittit, etiam in obsessa uia pauperi pax est. ¶ Latrone: latrones antiqui (auctore Festo) eos dicebant, qui conducti militabant. qua significatione ita accipit Plaut. in. 1. limine militis gloriosi, ubi ait: Vt in tabellas quas cõsignaui hic heri, latrocinibus ego dinumerẽ stipẽdium. Nam rex Seleucus me opere orauit maximo, ut sibi latrones cogerem & conscriberẽ. & dicti sunt latrones, quasi λατρευοντες. i. seruientes. nam λατρεία seruitus est. at nunc uiarũ obsessores dicuntur: q͛ a latere adoriuntur. uel q͛ insidiantur latenter. ¶ Prima fere uota: subaudi sunt. ¶ Sed nulla aconita: attẽde periculũ: quod diuitibus imminet. sępenumero enim ueneniis tolluntur. unde est illud Senecæ in Thyeste: Venenũ in auro bibit, exp̱tus loquor. ¶ Aconita: aconitum (ut scribit Plin. lib. 27.) in nudis nascitur cautibus quas græci aconas uocant. unde nomen aconitũ aliqui dixere. Alij quoniam uis eadem in more esset, quæ cotibus adferri aciẽ deterendam, statimq; admota uelocitas sentiretur. ¶ Fictilibus. i. a pauperibus, qui fictilibus utũtur. ¶ Gemmata: cum in maximis eris diuitijs ita, ut poculis gemmatis utaris. aureis. n. calicibus gemmas & præcipue smaragdos inserebant. Mart. Gemmatum scythicis ut luceat ignibus aurum: Aspice quot digitos exuit iste calix. & Iuuenalis ante. Nam Virro ut multi gemmas ad pocula transfert A digitis. ¶ Setinum: uinum est campanum a Setia denominatum. Mart. Pendula pontinos quæ spectat Setia campos, Exigua uetulos misit ab urbe cados. ¶ Iam ne igitur laudas: sensus est: Cum homines ferantur tam præcipites, & tam multis agitentur incommodis propter stulta uota & cupiditates: nõ ne igitur existimabis Heraclyti & Democriti sanum fuisse iudicium: qui contrarijs animi affectibus eorũ cæcitatem & uitia damnauere. de quibus sic Seneca de tranquillitate uitæ: Et Democritum potius imitemur, q̃ Heraclytũ. Hic. n. quoties in publicum processerat, flebat, & ille ridebat. Huic omnia quæ agimus miseriæ, illi ineptię uidebantur. Horat. in episto. de Democrito: Si foret in terris rideret Democritus. hic ẽt (ut tradit Suidas) inditũ fuit nomẽ Gelasini. Nã Gelasinus græce, latine ridiculus interpretatur. unde & Plau. in Sticho: Gelasino mihi paruo nomẽ pater indidi propter paupertatẽ: hoc adeo nomen repperi, quia inde iam a pauxillo puero ridiculus fui, eo q͛ paupertas fecit ridiculus forẽ. Gelasini ẽt anteriores dentes uocantur: ut docet Polydeuces de rerũ uocabulis: quos ridẽdo ostendimus. Gelasinus ẽt (auctore Suida) ruga illa, siue linea dicit: quæ dũ ridemus in facie efficitur. Vnde in. 7. Mart. Nec grata est facies: cui gelasinus abest. ¶ Ridebat: hominũ negocia tanq̃ ineptias. ¶ Flebat. s. Heraclytus tanq̃ miserias. Hic aũt est ille Heraclytus Ephesius physicus, qui Scotinos cognominatus est: quasi tenebricosus. de industria enim stilum obscurabat: ideoq; eius uolumina philosophi sudãtes uix intelligunt. ¶ Censura: taxatio, q͛a cẽsores moribus urbis p̄essent. ¶ Quanq̃ nõ essent: ac si dicat multo magis risisset, si tantæ tunc uanitates extitissent. ¶ Prætexta & trabeæ. i. talia magistratuũ insignia q̃lia hñt Romani. p̄textã eni & sellã curulẽ, lictoresq; & togã pictã, q̃ insignia

Balæna — Seneca diues — Cœnacula — Pistrinũ — Lorica — Contus — Latrones — Aconitũ — Setia — Heraclytus — Democritus — Gelasin⁹

Hetruscorum

Quid si vidisset prætorem in curribus altis
Extantem, & medio sublimen in puluere Circi
In tunica Iouis, & pictæ sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæq; coronæ,
Tantum orbem quanto ceruix non sufficit vlla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, & sibi consul
Ne placeat curru seruus portatur eodem.
Da nunc & volucrem, sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niueos ad frena Quirites,
Defossa in loculis, quos sportula fecit amicos
Tunc quoq; materiam risus inuenit ad omnes
Occursus hominum, cuius prudentia monstrat
Summos posse viros, & magna exempla daturos
Veruecum in patria, crassoq; sub aere nasci
Ridebat curas, nec non & gaudia uulgi,
Interdum & lachrymas, cum fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum, mediumq; ostēderet unguem.
Ergo superuacua, aut perniciosa petuntur,
Propter quæ fas est genua incerare Deorum.
Quosdam præcipitat subiecta potentia magnæ

Hetruscorū magistratuū erāt, Tullus Hostilius Romanorū rex ter tius debellatis Hetruscis primus ut Romæ haberent, instituit: sed postea Tarqn. Priscus cū filius bello Sabino annos .xiiii. natus hostē manu pcussisset: eū & pro concione laudauit: & bulla aurea. prætextaq; donauit insigniēs puerū ultra annos fortē pmijs uirilitatis & honoris. auctores sunt Macrob. Liuius, Dionysius, & Plinius. Dicebatur autem ptexta quod purpura ptexeretur.

Trabea

Trabeæ: trabeam gestamē fuisse consulū & ducū Dionysius scribit in .v. loquens de triūphante sic: Nō ornatur trabea, q peculiaris est cōsulū. ducūq; amictus: quod sensit etiā Papinius in siluis in carmine Eucharistico: Hic cū romuleos pceres, trabeataq; Cæsar Agmina mille simul iussit discūbere mēsis. ea & reges usi sunt. auctore Plinio in .viii. unde Ouidius: Trabeati cura Quirini. Sueton. 10 libro de genere uestium dicit (auctore Seruio) tria esse genera trabearū: unū Dijs cōsecratū: quod est tantum de purpura aliud regū: quod est purpureū & habet tñ albū aliqd. tertiū augurale de purpura, & cocco mixtū. Fasces .i. lictores pcedētes cū fascibus uirgarū: quibus secures erāt alligatæ. Lectica: q gestabant: a seruis. Tribunali in sellis curulibus & tribunalibus cōsidebāt: q maiora iudicia exercebāt.

Subsellia

Subsellia erāt tribunorū, triumuirorū, quæstorū, & huiusmodi minora officia exercentium. Asconius auctor est. Subselliū .n. est sedile (ut scri. Varro) dictū q nō plane sit sella: sicut subsipere, quod nō plane sapit.

Subsipere

ASCen.

SED plures. Ostendit diuitias quæ bona fortunæ dñr nō esse uera bona. Ordo est: Sed pecunia cōgesta .i. accumulata nimia cura. strangulat .i. suffocat. plures .i. ualde multos: uel plures q facūdia, aut robur ingēs. & cēsus .i. thesaurus & diuitiarū cumulus. exuperās .i. excedēs tātū sup. .i. magnitudine cuncta patrimonia ueterū .s. qto balena Britānica est sup. maior delphinis: .i. nō delphinus, ut prius dixi. Igitur cōtinuatiuū hic est. uel ordo est: Toto cohors milita .s. clausit dirs: tpibus & iussu sup. diro. Neronis igit .i. ob īgētes diuitias: Longinū Cassiū .s. & clausit excludēdo .s. dominū. magnos hortos pdiuitis .i. pter cæteros diuitis Senecæ. & obsidet egregias ædes Lateranorū .s. Plantij Laterani. miles uenit rarus in cœnacula .i. in domicilia paupex, q sub tecto sunt. licet portes uascula puri argeoti .i. neq; lapillis, neq; auro ornati. (Hic .n. purū dicit ad extenuandū: non ut pbet: q a purū .i. nō ulliori metallo deprauatū) ingressus iter nocte tñ sup. timebis .i. timere debebis. gladiū .i. siccā. & contū .i. fustē pdonū. & trepidabis .i. præ timore tremes ad umbrā arūdinis motæ .i. moueri uisæ ad Lunā. credes .n. latronē aut captorē adesse. Viator uacuus .i. nihil portans. cantabit corā latrone. Vota fere .i. quasi ubiq; prima & notissima cunctis tēplis sunt sup. diuitiæ: ut opes crescant: ut nostra arca, in q cambiū tenemus: sit maxima in toto foro. sed nulla aconita bibuntur fictilibus .i. ex uasis terreis. time tūc illa .s. aconita. cū .i. quādo sumes pocula gēmata. & cū setinū .i. illud optimū uinū lucebit .i. resplēdebit. in lato auro .i. lato poculo aureo. Iam ne igitur: q a oēs fere mortales diuitias, ul plurimū nocituras petūt. uidētur, inqt, laudādi duo philosophi: quorū alter immensam hoium stultitiā semper risit, alter semp fleuit. Ordo est igitur: Cū tantus sit diuitiarū, quibus uix quisquam bene utitur, appetitus. laudas ne iam q alter de sapientibus .i. philosophis duobus: uidelicet Democritus ridebat quoties mouerat: aut ptulerat a limine domus suæ unū pedē .i. quoties aliquid fieri extra domū suā uidebat. alter .s. Heraclytus cōtrarius .i. contrariæ naturæ aut opinionis. flebat quoties mouerat, aut ptulerat pedem a limine. sed cēsura .i. iudiciū. cachini .i. risus .i. cur ridebat: aut qūo ridere poterat, est facilis. posset .n. dici quod risit: q a fuit petulanti splene cachino. sed mirandū est unde humor suffecerit .i. uñ sumptus sit, qui suffecit oculis semper .s. plorantibus. Democritus solebat agitare .i. frequēter cōmouere pulmonem ppetuo risu. quamq ptexta .i. uestis nobilium, qua Romæ turpissime uiuentes portabāt. quod Democritus risisset potius q uestē. Nō .n. uestis erat talis: aut cætera insignia magistratuū Romanorū non erant talia, quæ deriden mereantur: sed deridendi erāt talibus insigniti & obscœnissime uiuētes. quaq igitur ptexta nō esset illis urbibus .i. quamq illæ urbes in quibus uersabatur Democritus non habebāt prætextas. & sic esset datiui casus. uel intellige ut sit in urbibus. & quāquā trabeæ uestes augurum & pōtificū. & fasces, & lectica, & tribunal: idest insignia Romanorum non essent illis urbibus.

IOAN. BRIT.

QVID si uidisset: describit prætorem præsidentē ludis Circensibus habitu triūphali, deridetq;. Nam insignia triūphalia ptori in Circēsibus ludis concedebantur. Id ēt aliquādo priuatis, unde L. Aemilio, q Persen regē Macedonū deuicit, cōcessum fuit a populo, & a senatu: ut ludis Circēsibus triumphali ueste uteretur. Plin. de uiris illustribus. In curribus altis .i. in curru triūphali: q auratus erat. & a quatuor equis albis trahebātur.

Tunica Iouis

In tunica Iouis .i. habitu triumphali. de quo ita meminit Liuius lib. x. ab urbe cōdita: Qui Iouis optimi maximi ornatu decoratus: curru aurato p urbē uectus in Capitoliū ascenderit. Nam q triūphabant tunicā sibi induebāt sumptā ex templo Iouis. unde est illud apud Pli. lib. vii. cap. xliiii. loquentē de Metello Macedonico: Et tractū in Capitoliū illo, in quod triūphans Deorū exuuijs, ne captiuos quidē sic traxerat. ubi plane p Deorū exuuias intelligimus: quod & Liuius (ut dictū est) sensit: Iouis optimi ornatū. de quo ornatu, & tunica sic ēt meminit Lampridius i Alexandro Seuero. Prætextā, & pictam togā nunq nisi consul accepit: & eā quidem, quā de Iouis templo sumptā alij quoq; accipiebant, aut ptores, aut cōsules. quod ēt uidetur innuere Iulius Capitolinus in gestis Gordianorū his uerbis: Palmatā tunicam, & togam pictam primos Romanorū priuatus suā propriā habuit: cum ante imperatores ēt de Capitolio acciperent, uel de palatio. item Flauius Vopiscus in uita Probi imperatoris: Te manet pro uirtutibus tuis capitolina palmata. Ea purpurea erat, & auro intexta. ut scribit Pli. lib. ix. & palmata siue palmans dicta q ea (ut sensit Seruius) utebantur, qui palmā meruissent. Martialis. Palmataq; ducem te cito redde togæ. Alij dicunt palmatam dictā esse, q in ea palmæ. hoc est uictoriæ itexeretur: ut ab Helena pictis uestibus apud Homerū acu certamina inferuntur. quod & Plin. lib. viii. cap. lvi. indicare uidetur cum ait: Pictas uestes iam apud Homerū fuisse, unde triumphales natæ.

Toga palmata

Aulæa sarrana pictæ togæ .i. togam pictam & purpura distinctā. ut sit periphrasis ipsius togæ triumphalis: quā (ut diximus) palmatam appellarūt. de qua sic Seruius: Palmatā togam merebātur. qui de hostibus palmā reportassent. Mart. Palmataq; ducem te cito redde togæ. de qua & Apuleius in prima magiæ Apologia sic: Deniq; triūphantibus qdrigas albas, & togā palmatā exprobrares? Palmatam aūt togam purpureā fuisse indicat Sidonius his uerbis: Et illam sarranis ebriam succis inter crepitantia segmenta palmatā conuenustauit.

Segmēta

Aulæa

Aulæa: latitudinem uestis expressit. nam aulæa proprie dicuntur uela & ornamēta, quibus parietes & aulæ teguntur: q græce peristromata & peripesmata appellantur. inter quæ dñr & ipsa tapetia de qbus sic Plautus in Pseudulo: Vt ne peristromata qdem æq; picta sunt cāpanica, neq; alexandrina, belluata, cōsuta tapetia. ad ornamentū ēt theatrorum adhibebātur. ut ante: Ast aliæ quoties aulæa recōdita cessant.

Sarrana

Sarrana .i. tyria. purpurea. Nā (ut scribit Gellius) Tyros ante dicta fuit Sarra: sicut & Thracia Sytuon: & Corinthus Ephyre. Iuxta aūt Tyrū purpura piscis capiebatur: ex cuius faucibus (ut alibi diximus) liquor efficiebatur aptus ad tingendas uestes: quæ modo purpu

Sarra

Sython

Ephyre

rez ab ipso pisce:modo sidoniæ a Sidone ciuitate Tyri:modo sar
ranæ ab ipsa insula dicebantur. Virg. Sarrano dormiat ostro. ¶ Ex
humeris. s. dependētia. ¶ Tantū orbē coronæ. i. coronā auream tan
ti ponderis. ¶ Quippe tenet sudans. i. adiuuat eū ad coronā susti
nendam. Nam a tergo triūphātis seruus erat: q coronā sustinebat.
Pli. lib. xxxiii. cap. pri. Et cū corona ex auro Hetrusco sustineret a
tergo: annulus tñ i digito ferreus erat, æq fortuna triūphātis & serui
coronā sustinētis. ¶ Hanc publicus: ordo est: Seruus publicus sudās
Seruus tenet hāc. ne mirū a poeta dictū seruū publicū. Nā nō solū serui erāt
publicus pruati, q dñis ppriis seruirēt: sed & publici, q ad publica ciuitatis mi
nisteria adhibebant. Vñ Ci. in. viii. Philip. Cottulā hoiem æditutum
olim Antonii in cōuiuio serui publici loris ceciderunt. Valer. in. ii.
de maiestate loquēs de Mario. Missus. n. ad eū occidendū priuata
domo Minturnis clausum seruus publicus natione Cimber. Idem
in. iii. capite de fortitudine loquens de Teramene Atheniensi: Ri
densq seruo publico, qui potionem tradiderat, Critiæ inqt propi
no. ¶ Ne sibi placeat: ne nimis insolescat. nā placere sibi, est se effer
re Mart. in. v. Cū uoco te dñm: nolo tibi Cinna placere. Maiores. n.
instituerūt ut a tergo triumphantis adsisteret seruus, qui pari fortu
na triumphare, moneretq triumphantē, ut seipsum cognosceret,
ne tanta gloria nimium superbiret. unde Tertullianus sic scribit
Hominē se esse. ēt triūphās in illo sublimissimo curru admonetur.
Suggeritur. n. a tergo: Respice post te, hoiem memēto te etiā utiq:
hoc magis gaudet tanta se gloria corruscare, ut illi admonitio con
ditionis suæ sit necessaria. ¶ Da nūc & uolucrē: adde ēt & aliud triū
Aquila phātis Insigne. i. aquilā. Nam aquila Romanorū insigne erat mili
tare. Et (ut scribit Iosephus lib. iiii. de bello iudaico) reliqua signa
pcedebat: quod & uniuersarū auiū regnū habeat, & sit ualidissima.
Itaq illam & principatus insigne putant, omenq uictoriæ quods
cunq bello petierint. erat & antea prima cō quattuor aliis, lupis, mi
notauris, eqs, apris, quæ singulos ordines anteibat, paucis ante an
nis sola in aciem portari cœperat, reliqua in castris relinquebant.
Marius in totū ea abdicauit. Ex eo notatū nō fere apud legiones
unq hybernatū esse in castris, ubi aquilarū nō sit iugū. auctor est
Aqlifer Plin. lib. x. Qui in acie aqlam ferebat Aquilifer appellabat. unde
Tranquil. in Augusto Constat aquilifero legionis suæ grauiter sau
cio aquilam humeris subisse, diuq portasse. ¶ Sceptro quæ surgit
eburno: nā inter alia triūphantis insignia, erat & Scipio eburneus
habens: aquilā in summitate: quod manibus triumphans gestabat.
Dionysius lib. iii. ¶ Illinc cornicines: nā cornicines sequebatur cū
stra: pcedebātq triūphantis currū canētes, iiq erant & buccinato
res ornamentū totius legionis in ingressu cōflictus, & eius reditu,
quoties pugnabat. cornicines & tubicines canebāt. unde est illud
in. xiiii. Saty. Aut lōgos castrorū ferre labores, Si piget & trepido
soluunt tibi cornua uentrē Cum lituis audita. De his lege Vegetium.
¶ Agminis officia: hoc est clientes & amicos triūphantē pcedentes
& ministrātes. nā cliētes ex instituto Romuli (ut tradit Diony.) te
nebant patronis suis i magistratibus & deductionibus, & aliis in
reip. sumptibus spendiorū participes, tanq genere pximos adesse.
tāta erat inter eos beneuolentia, ut cliētes dignū censerent oīa pa
tronis p uiribus subministrare. ¶ Niueos Quirites: nam ministri &
clientes ad habenas triūphantis aderāt uestibus induti candidis scri
bit Plutar. Paulo Æmilio eunti cū pturā ad Iberos cōcessos lictō
res a senatu, & equo uectū albo, albaq indutū trabea, & ministros
oēs albis uestibus tusibus idutos. Domitianus (auctore Tranql.)
generū fratris indigne ferrens albatos & ipsum ministros habere
proclamauit. ¶ Defossa: posita. ¶ Sportula: q dabat (ut diximus in
prima Sat.) clientibus. ¶ In loculis: in prima Sat. diximus de locu
lis illic: Loculis comitātibus itur Ad casum tabulæ. ¶ Tunc quoq:
suis tpibus īcultis & agrestibus. ¶ Cuius prudētia: Democritus, in
quit, exēplo est uiros prudētes ubiq nasci posse: hocq est ex sto
macho in supbiam eorū, q orti sanguine Romano cæteros contē
nebāt: sicq docet poeta iuxta illud Apulei in pri. Apologia: Nō ut
prognatus: sed ut moratus quisq sit spectandū: ne q regione: sed
q ratione uitā uiuere inierit cōsiderandū qñ moibus gētibus ua
ria ingenia pueniāt: quanq uideant quidā stultitia. uel solertia insi
gniores. Apud secordissimos inqt scythas Anacharsis sapiēs na
tus est, Apud Athenieſes catos Melecides fatuus. Nō ergo, inqt,
mirū est si & in Thracia ubi aer crassissimus est Democritus tantæ
uir prudētiæ natus est. ¶ Prudētia: in bonorū & malorū delectu cōn
Abdera sistit. ¶ In patria Veruecū: in Thracia ubi patriā Abderam habuit:
ut scri. Laertius Diogenes: quā cōditor soror Diomedis: & a nomi
ne suo sic uocauit. ¶ Crassoq sub aere nasci: hoc dictum esse uī ex

Heracleti sentētia: q (ut scri. Cic. in lib. de fato) affirmat animū ibi es
se prudēriorē ubi aer sit siccior. unde Thebani pingues, hebetesq
sunt existimati: q a Thebis aer sit crassissimus: cōtra Athenis sit te
cus: & ideo Athenieſes prudētiores hñtur. traxit aūt colorē Iuue
nalis ab illo Horatii in epistolis: Bœotū in crasso iurares aere natū.
Illud nō est omittēdū. quod scribit Probus Æmilius in Alcibiade
Bœotios. s. magis corporis firmitati, q ingenii acumini inseruire.
Idē ēt in Epaminūda affirmat Thebanis plus uirū esse, q ingenii.
¶ Ridebat curas: negocia hoīum (ut diximus) & diuersos ai affe
ctus. ¶ Cū fortunæ ipse minaci: ostēdebat Democritus has res huma
nas pro qbus mortales tantopere anxii sunt nauci faciendas: cum
illæ nō sint q hoīum mētibus tranqllitatē largiri queāt: fortunāq
qua cæteri mortales colūt, tanq Deā cūctis rebus dominātē ita cō
temnebat, ut ei mādaret laqueū a q suspēderet. itelligas eā hominir
uirtutibus stipato, nullo mō nocere posse. nā sapiētes colūt xium,
quē fortuna ferire, uincere aūt nullo mō pōt. Dictū aūt est puerbia
le quod uituperat in eos, quos ita penitus contemnimus: ut & si se
suspendāt paruifaciamus, & quasi id fieri uelimus. ¶ Mediū unguē: **Digitus**
mediū digitū. quē Persius (ut diximus in eius cōmentariis) infamā **medius**
appellat infami digito lustralibus ante saliuis Expiat: nā eū digitū
cæteris cōtractis in aliquē ostēdere cōtumeliosum est. est aūt inter
digitos tertius. uñ Martia. Rideto multū, q te Sextile cinædū Dixe
rit & digitū porrigito mediū. ¶ Ergo eū pauci cognoscāt: uerū bo
nū, & uerū malū. ¶ Fas licet apud Deos. nā fas dr quod cū fit, Deus **Fas**
nō irascitur. Ius aūt ad hoies pertinet. Vnde illud apud Virg. Sæpe **Ius**
ēt festis qdā exercere diebus. Fas & iura sinūt: hoc est Dii, & hoies
pmittunt. ergo inqt Dii pmittūt se rogari, & cōcedunt, q nocitura
sunt. ¶ Incerare genua: ipote eas partes corporis sūs adorantes at
tingunt. Genua. n. (ut scri. Pli. lib. xi.) supplices tangunt, ad ea ma
nus tendunt, ea ut aras adorāt. ea. n. antiqui Misericordiæ cōsecra
runt, sicut dextra Fidei, aūt Memoriæ Deæ. quāobrē antiqui sole
bant aurē tāgere illi, quē uolebāt meminisse. Virg. Cū canerem re
ges, & plia, Cynthius aurē Vellit & admonuit Horat. Licet ante
stari: Ego uero oppono auriculā. ¶ Quosdā præcipitat: exemplo
Seiani ostēdit nimios honores quos putamus uerum bonū qñq **Seianu**
perdere hoies. Seianus. n. regnāte Tiberio, eo potētiæ & auctori
tatis peruenerat: ut natalis eius publice celebraret, imagines au
reæ passim ponerent. in quīto cōsulatu eū sumpserit collegā Impera
tor. Versi cū is postea in oē genus crudelitatis erupisset, Seianūtā
furē aduersus Germanici liberos filii sui, quorū ipse alterū suspecto
iā, alterū, oppsso demū Seiano, iteremit, datis ex Capreis literis ad
senatū iterfici iussit. uñ Sene. de tranqllitate uitæ sic inqt. Quo die il
lū senatus deduxerat, ppłus in frusta diuisit, i quē qcqd pgeri pote
rat, Dii, hoīesq cōtulerāt. & ex eo nihil supfuit qd carnifex trahe
ret. nā i scalas Gemonias unco a carnifice qcqd supfuit, tractū est.
¶ QVID si uidisset. Eādē rē pstinuat. Ordo est. Quid sup. fecisset **ASCen.**
Democritus si uidisset ptorē extātē. i. eminētē i altis curribus q gb
triūpharat. & si uidisset postea eūdē sublimē i puluere medii Circi: &
hoc i tunica Iouis: q ēt Iupiter induebat. & ferētē ex humeris aulæa
sarrana. i. purpurea togæ pictæ. i. figuris itextis, uel uictæ acu & si
uidisset tñ orbē magnæ coronæ: qto orbi ulla ceruix nō sufficit ad
ferendū. s. Quippe q a certe publicus seruus sudās ex pōderis illius
oppssione tenet hāc sup. coronā. & ne cōsul triūphās sup. placeat
sibi. i. supbiat: seruus publicus portat eodē curru da. i. adde, uel dic
nūc uolucrē. s. aqlā. q surgit. i. i sublimi sculpta est. i sceptro eburno
q. ex ebore facto. & de illic. i. ex illa pte cornicines. & hic. i. ex hac
pte. officia lōgi agminis. i. officiarios lōgo agmie pcedētes. & da q
rites. i. cliētes Romāos niueos. i. cādidatos eūtes sup. ad frēa. quos
sportula. i. pecunia data p sportula defossa. i. abscōdita. i loculis. i.
cruméa. fecit triūphāti. s. amico ipse Democr. inuenit. quoq. i. ētsic
materiā risus i oēs occursus hoīum. cui. s. Democriti prudētia ostē
dit sūmos uiros: & daturos magna exēpla posse nasci i patria Ve
uecū. i. ubi solū sūt hoies rudes: ut sūt Verueces nasci. q p. i. sub
aere crasso qlis ē i Thracia Democrit rīdebat curas. necnō &. i. ēt
gaudia uulgi. & iterdū lachrymas. s. pp res amissas. cū ipse mādaret
. i. trāsmitteret. fortunæ minaci. i. sibi minitāti. laqueū quo se ipsa su
spēdat. & cū ostēderet fortunæ mediū unguē. i. digitū mediū: quē infa
mē Persi appellat ergo supuacua. s. diuitiæ & honores. i. ultra quā
opus sit, aut pniciosa. i. necē afferētia. petūtur a multis. pp q petita
fas est incerare. i. cereis cādelis oblinire genua Deorū in quibus. s.
misericordiæ sedes esse putat. Quosdā præcipitat. Ostēdit potentiā
magistratus nō esse uera bona. Ordo est Potētia subiecta magnæ
inuidiæ. præcipitat. i. ad præcipitium impellit quosdam.

¶ LONGA,

Inuidiæ, mergit longa, atq; insignis honorum
Pagina, descendunt statuæ, restemq; sequuntur,
Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
Cædit, & immeritis franguntur crura caballis.
Iam stridunt ignes, iam follibus, atq; caminis
Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
Seianus, deinde ex facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli, pelues, sartago, patellæ,
Pone domi Lauros, duc in Capitolia magnum,
Cretatumq; bouem, Seianus dicitur unco
Spectandus. gaudent omnes. quæ labra? quis illi
Vultus erat? nunquam, si quid mihi credis, amaui
Hūc hominem. sed quo cecidit sub crimine? quisnā
Delator? quibus indiciis? quo teste probauit?
Nil horum, uerbosa, & grandis epistola uenit
A Capreis. bene habet, nil plus interrogo, sed quid
Turba tremens? sequitur fortuna, ut semper, & odit
Damnatos. idem populus, si Nortia Thusco
Fauisset, si oppressa foret secura senectus
Principis, hac ipsa Seianum diceret hora

IOAN. BRIT.

¶ LONGA, atq; insignis honorū Pagina. i. Inuidia quā cōtraxerat ex summis honoribus, q in libris & actis publicis describūtur. ¶ Descendūt statuæ. i. dissiciūtur p totā urbē. Nā i gratiā Seiani statuæ passim p urbē positę erāt a multis: q nūc in eius cōtemptū, gratiamq; Iperatoris deiiciūtur. sic. n. fieri cōsueuit ad odiū danati testāda. Quod & Cic. in C. Pisonē ostēdit factū his uerbis: Dyrrachini aūt statuā istius p simile, quā stare celeberrimo i loco uoluerat, ne suauissimi hois memoria morareť, deturbāt, affligunt, cōminuūt, dissipant. ¶ Restemq; sequuntur: utrū dum ex sublimi auellūtur: an dū p urbē in eius dedecus raptātur humi. ¶ Rotas bigarū: biga appellatur currus cū a duobus eq̄s iunctis trahiť. Sic quadriga & triga, q̄ a quatuor & tribus. Licet in & p iumētis ipsorū curruū luerniri. uñ Columel. lib. iiii. Sacrorū certaminū studiosi pnicissimaę quadrigarū semina diligēti obserua tione custodiūt. ubi per semina q̄drigarū itelligit equas olympionicas uelocissimas. Nec audiēdi sunt, q in plurali tantū numero inflecti cōtendūt: quorum falsam opinionē auctoritas optimorū auctorū redarguit & in primis Plini lib. vii. Myrmecides qdā in eodem genere inclaruit: a quo q̄driga ex eadē materia, quā musica alis itegeret, fabricata est. Tranq. in Tiberio: Natalē suū plebeis intercurrentem Circensibus, uix unius bigæ adiectione honorari passus est. ¶ Rotas bigarū: nā statuæ (ut docet Plin. uolumine: xxxiii.) non modo equestres ponebanť, orto sine dubio a Græcis exēplo, q uictores cælatas tātū dicabāt i sacris, sed & I curribus ijs q triūphassent: sed serū hoc fuit, nec ante Diuū Augustū, nec uetus fuit bigarū celebratio i ijs, qui p̄tura functi, curru uecti essent p Circū. ¶ Iā stridūt ignes: qbus statuæ fundanť. ¶ Atq; caminis. i. fornacibus καμινος. n. fornacem significat: a quo ēt formamus caminatus. Pli. lib. xvii. Caminata fossura ore cōpressiore sint. loquiť. n. de scrobibus. ¶ Ardet adoratū populo caput: Seianus ingt, quē i tāto honore tota ciuitas habuit, ut pro Deo ēt coleret igni absumit. ¶ Crepat: subiectio igne. ¶ Facie secunda. i. ex Seiani facie: quē totus orbis secūdū post principē Tiberiū agnoscebat. Nam interdū p eius fortunā, interdū p Tiberij simul, atq; Seiani fortunā oēs iurabāt, qppe significātes ipsum simul cū Tiberio Iperare. ita dixit secundam faciem, sicut & Papinius Rutiliū gallicū appellauit proximā ceruicē Domitiano: Stat proxima ceruix Pōderis immēsi. ¶ Sartago uas est coquinariū ad res frigendas cōparatū. Persius metaphorice sic: Vnde hæc sarthago loquēdi Venerit in linguas. ¶ Pone domi Lauros: uerba sunt populi insultātis Seiano i gratiā principis. Letitiā, ingt, ostēde, captus est Seianus hostis nostri iperatoris, & iā unco duciť i scalas Gemonias. nā in signū lætitiæ frondibus & sertis fores ornabātur. uñ & supius. Per limina tēde corymbos. ¶ In Capitolia. ut Ioui Capitolino mactetur. ¶ Cretatū cādidū. Persius: Cretata ambitio. i. cādidati cōpetitores magistratuū. Martia. Cretatā ptor cū uellet mittere mappā. ¶ Duciť unco: nā dānati unco trahebanť in scalas Gemonias, iterdū & i Tyberim: Vñ Lāpridi⁹ i uita Cōmodi sic scribit: Corpus eius ut unco traheretur, atq; i Tyberim mitteretur senatus & pplus postulauit. ¶ Quæ labra: uerba ppli Seianū mortuū īsectātis. ¶ Delator. occultus (ut diximus) accusator. Deferre. n. est clandestino accusare. Martialis: Ecce reū carus te detulit, adsit agellus. ¶ Indicijs: & indicibus legitur. Nā index significat eū, q cōiurationē, adulteriū, aut aliā terrā secretā deteg̃t. Vnde & indicium. i. ipsa detectio. Ouid. lib. vii. Criminis exēplo ficti temerarius index. Index ēt pro indicio ut illud apud Valeriū: Tam memorabilis operis index est in Capitolio statua bullata. Index ēt capiť p secūdo digito manus per quē alqd indicamus. Celsus: Per plagā digitus index erit dimittēdus. capitur & p operis titulo. Plin. lib. xxx. ca. primo. Vities centū millia uersuū a Zoroastre condita, indicibus quoq; uoluminū eius positus explanauit. Index itē pro eo lapide, quo auri & argēti tētatur bonitas. ¶ Nil horū: respōdētiū uerba. ¶ A Capreis: insula est Campaniæ, ubi freqūs erat Tiberius ad uacationē urbanarū rerū. Olim a cōtinēti auulsæ fuerunt. Strabo in. vi. sic scribit: Prochyta & Pithecusæ auulse de terra partes sunt: eodē modo & Capreæ. ergo a Capreis, a Tiberio. ¶ Epistola uenit: ad senatum. n. scripsit p Neuiū Sertoriū Macronē opportere Seianū i custodia haberi. aperte aūt interfici non Iperabat: nō qa id nollet, sed qa timebat, ne ex hoc tumult⁹ oriretur. ¶ Bene habet. inualuit praua cōsuetudo: ut dicať bene se habet. Sed profecto ita dicēdū est bene habet: quo genere locutionis ueteres usi sunt. Terent. Bene habet. Propertius: Et bene habet nunq̃ mater lugubria sumpsit. Horatius: Magnū narras uix credibile, atq; Sic habet: Sic & græci locuti sunt καλῶς ἔχει. ¶ Sed quid: uerba poetæ. Quid, ingt, turba facit. ¶ Sequitur fortunā: nā uulgares homines i amicitijs colēdis fortunā maxime sequūtur: ut quo se illa: eodē quoq; se inclinēt. unde est illud Horatij: Diffugiūt cadis cū fece siccatis amici. Sic ēt Ouid. scribēs ex Pōto ad Maximum. Affuit ille mihi, cū me pars magna reliquit Maxime, fortunæ nec fuit ille comes. Idē i eodem: Et cū fortuna statq;, caditq; fides. Idē: Diligiť nemo nisi cui fortuna secūda est: Quæ simul intonuit, proxima quæq; fugat. Poeta igitur ostēdit turpe esse amicū in aduersis deseri. unde & Oui. in Pōto: Turpe sequi casum, & fortunæ cedere amicū: Et nisi sit felix, esse negare suū. ¶ Vt semp. s. fecit in alijs. uā quo se fortuna eodē & fauor hoium iclinat: nā. n. eū summo honore i senatū deduxerūt mō lecta Tiberij epistola oēs uno ore cōuiciati sunt ei, i carcereq; traxerūt. ¶ Idē populus: uulgi leuitatē ostēdit & taxat. Si. n. ingt, accidisset ut ei Nortia ppitia fuisset, & Tiberius naturæ p senectā cōcessisset, certe Seianus Iperator creatus fuisset. ¶ Si Nortia: hoc est Dea Hetruscorū. Nam (ut ex Tertulliano didicimus) Volsiniēsiū Dea peculiaris fuit Nortia & Sutrinorū. Sic. n. scribit: Vnicuiq; ēt prouincię, & ciuitati suus Deus est. & paulo infra: Crustuminēsiū Deluētinus, Narniensiū Viridianus, Asculanorū Anchària, Volsiniēsiū Nortia, Oriculanorū Valētia, Sutrinorū Nortia &c. de Nortia itē Liui. lib. vii. sic scribit: Volsinij quoq; clauos indicet numeri annorū fixos in tēplo Nortiæ Hetruscæ Deæ cōparere diligēs taliū monimentorū, auctor Cinthius affirmat, sub eius nole sortē, fortunāq; significari. scribit Martianus Capella in lib. de nuptijs philologiæ. ¶ Thusco. i. Seiano, q ex Getruria erat oriūdus. ¶ Si senectus secura principis foret oppressa. i. si Tiber. in senecta qeta morte assumptus esset, & nō solicita: ac si dicat: si in tranqllo reip. statu & ciuitatis beneuolētia mortuus esset: hoc aūt dicit, qa non sine magno al cruciatu oppetijt. de eo. n. sic Trāqllus recitās initium eplæ eius: Quid scribā patres. C. aut qōo scribā, aut qd oino nō scribā. hoc tēpore Dii me, Deęq; pdant, quē quotidie perire sentio, scio. Veneno (ut aliq tradiderunt) lento & tabifico sublatus fuit. ¶ Oppressa: a morte: non autem a Seiano, ut quidam inepte scripserunt. ¶ Hac ipsa hora qua. scilicet damnatus est, & ductus unco.

Quadriga

Caminatus

Index

Capreæ

Nortia

ASCen.

¶ LONGA atq; isignis pagina. i. cōpacta iscriptio bonorū. mergit. i. detrudit quosdā statuæ prius erectæ i gloriā. descendūt. i. deiiciunť. & sequūtur restē p quā i terrā trahunť. deinde ipsa securis ipacta. i. ipulsa. cædit ipsas rotas bigarū i qbus. s. stabāt statuæ. & crura frangūtur caballis. i. equorū statuis emeritis. i. q nihil cōmeruerūt pp quod frāgi debeant. Iam. i. paulopost. stridūt ignes, quibus fundūtur statuæ. & iā caput adoratū populo. i. prius a multis honoratū inclinatione capitis: aut alio gestu corporis. follibus, atq; caminis. i. fornacibus. & ingēs Seianus. i. magna statua Aelij Seiani. crepat. i. cū crepitu resoluitur in fornace. deinde. i. post effusionē urceoli: pelues: sartago: & patellæ. i. parua & uilia uascula fiunt ex

facie secũdaiti dignitate. ¶ toto orbe. i. inter oẽs existẽtes in orbe. Pone domi Lauros: Verba sunt poetæ ꝑcipiẽtis φ factũ opportere negat tacite. Sicut Aegloga pri. insere nũc Melibœe piros, pone ordine uites, Si essent populi uerba ut Manc. uult: diceret: Gaudemus oẽs: nõ gaudẽt. Sẽsus ergo & ordo est: Tu q̄s q̄s es, q triũphũ tantopę affectas. pone domi tuæ Lauros, q̄bus coronatũ te signifi- tore dixisset. Nã ei senatusconsulto data fuit potestas necis, confiscationis, sortitionũ possessionis, populationis, auferẽdi regni, conferẽdi cuicunq; collibuisset, publicatarũ uẽditiones ædiũ. oia. n. arbitrio suo administrabat. Quod postea factitarũt iperatores, q seccuti sunt oppressa libertate. Vnde Trangl. in Caligula sic: Tentauit & comitiorũ more reuocato suffragia populo reddere.

ces. Duc bouẽ magnũ & cretatũ. i. albũ. in Capitolia ut sacrifices Ioui capitolino: ut triũphantes solẽt. q. d. non deberes hoc tãtopę desiderare: q a in triũpho no uerũ. ac stabile bonũ: quod ꝓbat. Nã Seianus, q triũpharat. ducit. i. trahit ad suppliciũ unco gutturi infixo. spectandus. i. oibus spectabilis: q uti triũphãtẽ uiderant: nunc ad supplicium ignominiosissimũ trahi uideãt. Oẽs triũphãti cõgratulati erãt, atq; applauserãt. gaudẽt. i. nũc in interitu eius ridẽt. dicẽtes qñ a spectaculo tã crudeli reuersi sunt. q̄. i. q̄lia labra sup. erãt illi: hoc ẽ quo detorsit labra supp. qs. i. q̄lis. uultus erat illi ¶ Si qd. i. si aliqd, uel i aliquo credis mihi. ego nũq̃ amaui hũc hoiem. qđ dñt, q prius summi illius amici uisi sunt. Sed inqt poeta, aut quis taliter increpãtes audiens. sed sub quo crimine. i. sub quo titulo criminis. cæcidit. i. occisus est. q̄snã fuit sup. delator. i. occultus accusator. q̄bus indicijs. i. cõplicibus rẽ indicãtibus. quo teste ꝓbauit supp. delator? Respondet quis de populo. Nil hoꝝ sup. i ɔdẽnatione eius fuit: sed sup. epistola uerbosa. i. multoꝝ uerboꝝ. & grãdis. i. mãdatũ Tiberij uenit a Capreis, ubi tũc erat. Respõdet poeta ironicos. Bene habet supp. res hæc se. Nil plus interrogo: q a. s. satis est principẽ sic uoluisse. Sed qd sup. fecit turba tremens: eo qđ sibi simile accidere posset. Per qđ innuit populũ non debuisse pati ut indẽnatus & insons pateret. Rñdet is ad quẽ loquitur poeta populus sup. qd faceret. sequtur fortunã ut semp sup. solet. & odit damnatos. Idẽ populus Romanus, q sic gausus est i morte Seiani. si Nortia. i. Dea Hetruscorũ q̃ Hetruscũ Seianũ ꝓtegere debebat: fauisset Thusco. i. Seiano. & si secura senectus principis. s. Tiberij, q in senecta secur⁹ uiuebat. fuisset oppssa a Seiano diceret hac ipsa hora.

Augustum, iampridem, ex quo suffragia nulli
Vendimus, effugit curas, nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atq; duas tantum res anxius optat
Pannum, & Circenses. perituros audio multos.
Nil dubium, magna est fornacula, pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obuius aram,
Quam timeo uictus ne pœnas exigat Aiax,
Vt male defensus, curramus præcipites, &
Dum iacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem,
Sed uideant serui, ne quis neget, & pauidum in ius
Ceruice astricta dominum trahat hi sermones
Tunc de Seiano, secreta hæc murmura uulgi.
Vis ne salutari sicut Seianus? habere
Tantundem? atq; illi sellas donare curules?
Illum exercitibus præponere? tutor haberi
Principis angusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldæo? uis certe pila, cohortes,
Egregios equites, & castra domestica, quid ni
Hæc cupias, & qui uolunt occidere quenquam,
Posse uolunt. sed quæ præclara, & prospera tanti,
Vt rebus lætis par sit mensura malorum?
Huius, qui trahitur, prætextam sumere mauis?
An Fidenarum, Gabiorumq; esse potestas?
Et de mensura ius dicere? uasa minora
Frangere pannosus uacuis ædilis Vlubris?
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris
Seianum. nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poscebat opes, numerosa parabat
Excelsæ turris tabulata, unde altior esset
Casus, & impulsæ præceps immane ruinæ.
Quid Crassos? quid Pompeios euertit, & illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
Magnaq; numinibus uota exaudita malignis.
Ad generum Cereris sine cæde, & uulnere pauci
Descendunt reges, & sicca morte tyranni
Eloquium, ac famam Demosthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, & totis quinquatribus optat,
Quisquis adhuc uno partham colit asse Mineruam,
Quem sequitur custos angustæ uernula capsæ

¶ Vẽdimus suffragia: cõsueuerãt. n. competitores magistratuũ in comitijs tribuum suffragia sibi coemere muneribus, & largitionibus. Quod & Plutar. elegãter in uita Coriolani his uerbis ostendit sic. Diu siqdem post emptio & uenditio fera ꝓrupit. & iter cõcionis suffragia sese argentum miscuit. Seneca ad Luciliũ: Quã putas iucundũ esse tribubus uocatis, cũ cãdidati i tẽplis suis pẽdeãt, & alius nũmos ꝓnunciet, alius p sequestrẽ agat, alius eoꝝ manus osculis cõterat ¶ Petronius: Nec minor i cãpo furor ẽ, emptiq; Quirites: Ad ṗdã, strepitumq; lucri suffragia uertũt, Venalis populus, uenalis curia patrũ. ¶ Effugit curas: populus, inqt, iam omisit curas pristinas gubernandæ reipublicæ, & eas ipsis reliqt iperatoribus: qui omniũ iã reꝝ habenas ad nutũ moderant. ¶ Imperiũ: aut merũ est, aut mistũ. Merũ est imperiũ habere gladij potestatẽ ad animaduertendũ in facinorosos hoies: qđ ẽt potestas dicit. Mistũ imperiũ est, cũ ẽt iurisdictio inest, qđ i dãda possessione cõsistit. Iurisdictio est ẽt iurisdãdi licentia. hæc Vulpianus de ui oium iudiciũ. Imperiũ ergo possumus accipere, aut dictaturã nam (ut scribit Põpeius de iuris origine) ꝓditi sunt dictatores: a q̄bus nec prouocãdi ius fuit: & quibus etiã capitis aiaduersio data est: aut simpliciter quãcũq; dignitatẽ. ¶ Fasces: consulatus & ꝑturas. Nam sex lictores cũ totidẽ fascibus uirgarũ, & securibus colligatis p̄torẽ duodecim uero cõsulẽ ꝑcedebãt. ¶ Legiones: exercitus, præfecturas stratioticas. ¶ Cõtinet nũc se: & hæc oia permittit ab imperatoribus, q populi libertatẽ oppressere, disponi. ¶ Pannũ, & Circẽses: uidetur potius legẽdũ esse Pana, q̃ pannũ. duas. n. res dicit populũ curare. ut sit sensus: Lupercales ludos in honorẽ Panos, & Circẽses curat. si. n. dicas Pannum, & Circenses: una tm̃ res erit. de lupercis supra diximus in secũda Satyra: Palmas præbere luperco. De Circẽsibus autem illic in tertia: Si potes auelli Circẽsibus: aut (quod magis placet) legendum Panem, & Circenses: ut dicat populũ duo tm̃ summo studio optare, tum ut annona frumẽtaria uilis sit, cuius angustia & penuria eum sæpe habuit anxiũ: uñ illud est Cor. Taciti lib. xv. de Nerone: Hæc atq; talia plebi ualẽtia fuere uoluptatũ cupidine. Et q̃ ꝑcipua cura est rei frumẽtariæ angustias, si abesset, metuenti: tũ ut ludi Circẽses, q̄bus ualde (ut ante dictũ est) delectatur, celebrent. Sicq; ostẽdit populũ duo curare: quorum alterum ad corporis necessitatẽ sit: alterũ ad animi uoluptatẽ explendã. ¶ Perituros: uerba sunt populi. ¶ Magna est fornacula: magnũ est incendiũ hoc est res maximi excidij & furoris mouent. ex cõtrarietate q̃situs est ornatus: ait. n. magna a contrario

Imperiũ merũ & mistum

Iurisditio

Lupercales ludi

IOAN. BRIT. ¶ AVGVSTVM. hoc est imperatorẽ. oẽs. n. imperatores Augusti nomẽ sibi usurparũt. ¶ Iampridẽ, ex quo: hic sensus est: Non fuisset inqt mirũ si forte populus Romanus mortuo Tiberio imperatorẽ Seianũ creasset. Et non potius ipse sumeret curiã reip. administrãdæ p libertatẽ. is. n. ex quo fuit sub iugo & iperio Cæsarũ pristinæ libertatis iã est oblitus: nec nũc aliud in ṗtio habet, q̃ ludos Circẽses. erit aũt ordo: Populus iampridẽ effugit curas, ex quo suffragia nulli uendimus. ¶ Suffragia nulli uẽdimus populo ius & arbitriũ solebat esse triũ rerũ, magistratuũ. s. creãdorũ, legũ sanciẽdarũ, bellorũ inferendorũ auctor est Dionysius in. vi. libro. nũc igẽ ostẽdit in creandis magistratibus, quos ad arbitriũ suũ p suffragia creare solebat, nũc nullã ei esse creadorũ potestatẽ, sed oia tantum iperatoris nutu geri: quod ab Sylla primũ factũ constat: cũ se dicta-

trario fornacula. ⁋ Mi: pro mihi. Virg. Et mi genus ab Ioue summo.
⁋ Brutidius: nomē fictum. ⁋ Quam timeo: q̄ timeo ne multi imitati
Aiacem manu sua sibi mortē cōsciscant. utpote q male defensi fue
rint: quod multi fecerunt Tiberij tēporibus. unde Trangl. Citati ad
causam dicēdā partim se domi uulnerauerūt, certi dānationis. sed
ad uexationē, ignominiamq; uitandā, partim in media curia uene
nū hauserūt. ⁋ Aiax. i. ciuis citatus. Nā Aiax, cū in iudicio armorū
Achillis ab Vlysse esset supatus: dolore in insaniā uersus est: q mor
tē Vlyssi minatus: cū ad eius pascua uenisset: ratus eius cōmilito
nes interficere: oues & alia pecorā trucidauit. In caprū quendam,
quē Vlyssem esse crediderat crudeliter sæuiuit, q simulac cognouit
q̄ per insaniā ppetrasset, gladio sibi pectus trāsuerberauit. Aiax Te-
Aiaces duo — lamonis fuit filius ex Hesione Laomedontis filia fuit & alius Aiax
Oilei filius in currendo pernicissimus. ut scribit Homer. in Iliade.
⁋ Calcemus Cæsaris hostē: pedibus. inquiunt, Seianū hostē Cæsa
ris pteramus. Et uideant nos serui ne nos accusent, qđ eū ut ami
ci nō calcauerimus. Illudq; respexit poeta, q nulli delatorū (aucto
re Trangl.) fides est apud Tiberiū abrogata. ⁋ Ceruice abstricta:
Obtorto collo — obtorto collo. q. n. ut in iudiciū, aut ad aliquod suppliciū ducebā
tur, aut obtorto collo, aut iniecto laqueo trahebātur. Plaut. in Pe-
nulo: Sed qd ego dubito fugere hinc in malā crucē, priusq̄ obtor-
to collo. Ad prætorē trahor. Idē i Curculione loquēs de trapezita
q in ius trahebatur: Collū obstringe, abduce istū in malā crucem
Cicero. in oratione pro Aulo Cluentio Nec q̄cq̄ propius est factum.
q̄ ut illum psequeretur, & collo obtorto ad subsellia reduceretur,
ut reliq̄ posset perorare. Diuus Hierony. in epistola ad matrem, &
filiā in Gallia cōmorātes sic scribit: Obtorto collo me in ius trahis:
ut aut probē quod nolo: aut multorū inuidiā subeam. Tranquil. in
Vitellio. Religatis post terga manibus iniecto ceruicibus laqueo,
ueste discissa, seminudus in forū tractus est. Apuleī lib. viii. Meta.
Collo cōstrictū reducūt eū pastores molesti. Idē in nono: Colloq;
cōstricto & sacrilegos, impurosq; cōpellentes interdū pugnis ob-
uerberāt. ⁋ Hi sermones: subaudi erant, q sequūtur. ⁋ Vis ne saluta-
ri: uis ne esse ea potētia, & auctoritate, q̄ Seianus extitit apud prin
cipē? ⁋ Habere tātundē. i. diuitiarū possidere. ⁋ Sellas donare curu
Sella curulis — les. i. creare tuo arbitrio magistratus. nā sella curulis magistratuū
erat, & triūphantiū. Aliq, dictā putant, quod in curru ponebatur.
quo in curiā soliti erāt uehi honoris gratia: q magistratuum gessis-
Tutor — sent. auctor Gel. lib. iii. cap. xviii. ⁋ Tutor principis: tutor is dicit
(ut dictū est ante) q potestatē habet in capite libero ad eū tuendum:
qui pp ætatem suā spōte se defendere neqt, q̄si tuitor & defensor,
sicut æditimi, q ædes tuentur. Seianus aūt principe Capreis cōmo
rante, oia gubernabat, tanq̄ tutor principis & defensor. ⁋ Caprearū
in rupe sedentes: Capreæ insula est in littore Cāpaniæ, peculiaris
Tiberij Cæsaris secessus. per i q; uocalem non per e penultima sylla-
ba legitur: ut argumento sūt codices græci ita scripti. ⁋ Chaldæo:
Thrasyllus — hoc dicit pp Thrasyllū mathematicum Chaldæū: quē de futuris
Chaldæi — maxime cōsulebat. Chaldæi aūt (Diodoro auctore) Babyloniorū
antiquissimi fuerūt: qui eum locum in sua repub. quē in Aegypto
sacerdotes obtinuere. Ad cultū enim Deorū destinati, per oēm uitā
philosophabātur, peritissimi astrologiæ habiti, multi diuinatione
quadam futura prædicebant, ac tum augurijs, tum sacris, tū alijs
quibusdam incantationibus, & mala auertere ab hominibus, &
bona afferre, auguria insuper, somniaq; & prodigia interpretari
consueuere. de his etiam ante: diximus in sexta Satyra illic: Chal-
dæis, sed maior erit fiducia. ⁋ Vis certe pila: non interrogantis est:
sed affirmantis. Scio inquit te uelle imperia militaria: ut. s. præsis
Pila — cohortis prætorianis, quibus Seianus præfuit. ⁋ Pila tela sunt Ro-
Sarissæ — manorū. Lucanus: Et pila minantia pilis. Sicut sarissæ Macedonū,
Gessa — & gessa Gallorū. ⁋ Egregios equites: intelligit autem eqtes domesti
Prætoriani — cos: quos Romani stratiotas appellarūt. & sic docet q̄ sint castra do
mestica: ut stet & particula pro . i. castra enim domestica erant ipsi
Eques — equites, qui ad imperatoris custodiam excubabāt: et prætoriani di
cebantur. Eques autem duplici modo accipitur, ut eques ille ap-
pelletur, q mercede aliena cōductus equo meret. Et qui censu suo
equestrē obtinet dignitatē. is a Mar. dicitur eques nō alienus. Quis
largitur opes ueteri fidoq; sodali? Aut quem prosequitur nō alie-
nus eques. Idē in Distichis: Felix cui comes est nō alienus eques:
hac est q aliena mercede nō facit stipendium: sed diuitijs proprijs
est eques. item equitem pro equo posuit Ennius: Denicq; ui magna
q̄drupes, eques, atq; elephanti Proiiciuntur sese quem locum secu
tus Virg. sic scripsit Frena Pelethronij Lapithæ, gyrosq; dedere Im-
positi dorso: atq; equitē docuere sub armis Insultare solo, & gres-

sus glomerare superbos. ⁋ Cohortes: cohors ps decima est legiōis. — Cohors
Nam i legione decē erāt cohortes, cōstabatq; peditibus & eqtibus,
sed maiore semp peditū numero. ⁋ Quid ni hæc cupias: non est,
inqt, mirū si tales honores cupias. nā & qui nolūt occidere quēq;,
uelint tū posse occidere, ac proinde esse potētes & principes. ⁋ Sed
quæ præclara: sententia est catholica, quæ tamē Seiano accōmo-
datur, q̄ id cōtinet: quod his uerbis scribit Apuleius: Nihil quicq̄
hoī tam psperū diuinitus datū, qn & tū admixtū sit aliqd difficulta
tis: ut ēt in amplissima quaq; letitia, subsit quæpiā uel parua queri
monia cōiugatiōe quadā mellis & fellis. Sed & Pli. li. vii. sic: Quid
bona malis pari non sunt etiam pari numero, nec lætitia ullo mi-
nimo dolore pensanda. Plaut. in Amphitryone: Ita Dijs placitum,
uoluptati ut mœror comes cōsequatur, qn incōmodi plus, maliq;
ilico adsit, boni si obtigit quid. Vnde & Salomon in pūerbijs: Ri-
sus dolore miscebit, & extrema gaudij luctus occupat. Oui. lib. vi.
Meta. Vsq; adeo nulla est syncera uoluptas. Solicitūq; aliquid læ
tis interuenit. ⁋ Prætexta: prætexta triumphātiū fuit & magistratuū: — Pretexta
ut ex Macrobij lectione supius docuimus. Prætextā etiam solitos
gestare senatores constat. Vnde Asconius ait: Prætextā nobiliorū
esse, togam uero uiliorū. dicta prætexta q purpura prætexeretur.
Vnde Plin. lib. ix. de purpura loquēs sic inqt Hinc fasces, securesq;
Romanæ uiam faciūt. Idēq; pro maiestate in pueritia, distinguitq;
ab eqte curiā. Prætextam ergo hoc loco accipere possumus uestē
senatoriam, quā eo die induerat, quo uenit in senatū cum occisus
fuit. ⁋ Sumere mauis: hæc interrogatio eo tendit, ut ostēdat lōge tu
tius esse in mediocri, humiliq; fortuna uersari, q̄ in summa opulen
tia. ⁋ An Fidenarū. Gabiorū: oppida (ut diximus ante) Latij deserta
de qbus Hora. sic: Gabijs desertior, atq; Fidenis uicus. ⁋ Potestas: — Potestas
nomen est officij. nam (ut paulo superius diximus ex Vulpiani te-
stimonio) potestas appellabatur merum imperium: qñ qs potesta-
tē gladij haberat ad aiaduertendū in ciues delinquentes. Trangl.
in Claudio: Atq; etiam per prouincias potestatibus demādauit: er-
go potestas Gabiorū. i. esse magistratus & habere imperiū Gabijs
ad animaduertendum in ciues facinorosos. ⁋ Vasa minora: Frans
gere: idest esse ædilis, q ponderibus & mensuris præerat. Persi. Sese
aliquid credens italo quod honore supinus Fregerit heminas Ar-
Aediles — reti ædilis iniquas. Erant aūt ædiles minimi magistratus adolescen
tesq; prima cōmendatione creabantur. Cic. legum secundo: Sun-
toq; ædiles curatores urbis, annonæ ludorumq; solēnium, ollisq;
ad honoris amplioris gradū prim' accessus esto. ⁋ Vlubris: oppidū
est Latij desertū. uñ ait uacuis: hoc est parū habitatis. Nam oppida
etiam præter urbē ipsam (ut ostēdimus. in. iiii. Satyra.) ædiles ha-
Pānosus — bebāt ab Vlubris fit possessiuū Vlubranus & Vlubrēsis. ⁋ Panno-
Pannucius — sus: uestibus crassioribus. nā pannosi & pannucij dicuntur, qui ue-
stibus incedūt crassioribus: hoc aūt dicit contra prætextam, quæ
purpura erat & pretiosa. ⁋ Ergo quid optandum: peroratio est, qua
ostendit Seianū ignorauisse uerum bonum: cum illud in dignita-
tibus & honoribus reponeret: cū Seianus, inqt, tanta mala propter
nimios honores sit passus. Ergo ignorauit, quid uerū bonū esset, &
proinde quid optandū. ⁋ Numerosa parabat: Seianus, inquit, qui
summos sibi honores quærebat, procerā turrem struebat, unde ca-
deret. Nam quanto qs altiore loco cadit: tāto grauiorē ruinam sen
tit: hocq; totū metaphoricos. Claudia. in Ruffinū: Tolluntur in al-
tū Vt lapsu maiore ruant. Hora. Et celsæ grauiore casu Decidunt
Præceps — turres. ⁋ Præceps immane: posuit præceps substantiuū: q̄si pro præ
cipitio. sic & Papi. in Suterijs Rutilij Gallici: Et subiti p̄ces iuuenile
pericli. ⁋ Quid Crassos? patrem & filium, quos a Parthis cæsos
ostendunt historici. Nam cum populus Rom. a Parthis graue bellū
motum ad orientē accepisset, aduersus eos misit L. Crassum cum
infinitis regum auxilijs. nam Bithyniæ rex Nicomedes Romanos
iuuit, & Mithridates Ponticus cum quo bellū postea grauissimum
fuit, & Ariarates Cappadox, & Ptolemæus Paphlagon, uictus tū
est Crassus, & ab hostibus captus, caput ei recisum cum manu de-
xtra Aristonico regi oblatū ludibrio fuit. & quia parthico auro in-
hians talem susceperat expeditionē, aurū liquidum in os eius infu-
sum fuit, ut cuius aius arserat auri cupiditate, eius etiam mortuum
& exangue corpus ureretur. eius filius a Parthis cum eos inseque
retur, cum exercitus parte insidijs interceptus obtruncatur, eius ca
put abscissum & lancea præfixum Parthi ante Crassi castra ostenta
bant. ⁋ Quid Pompeios: Magnum Pompeium cum duobus filijs:
quorum Magnus dum primū sibi in repu. locū quærit: a Cæsare in
cāpis Philippis profligatus, a Ptolemæo rege Ægypti interficitur.
Filij uero Cn. & Sextus cum ingens bellum in Hispania pararent

demum apud Mundam ciuitatem a Cæsare sunt superati. Cneum eo prælio profugium crure saucio deserta, & auia petentem Cenonius apud Lauronem oppidum consecutus pugnantem, nec dum desperantem interficit. Sextum fortuna in Celtiberia interim abscondit, alijsq; post Cæsarem bellis reseruauit. is enim cōtractis infelicis belli reliquijs in Sicilia ingens commouit bellū, confugientibus ad eū, q superfuerant ex partibus Bruti & Cassii. uerum prælio naualí ab Agrippa & Augusto superatus, amissa classe. ccc. & quingenta nauium cum sex nauibus in Asiam profugit: ubi a Titio, quem olim captum seruauerat Mileti, interficitur. lege Apianū. ☞ Et illum: scilicet Iulium Cæsarem, qui postea in senatu tribus & uiginti uulneribus confossus fuit, Bruto & Cassio coniurationis þncipibus, þmoq; eius pcussore Casca, q eū iuxta collum ense percussit. ☞ Ad sua flagra: ad suum imperium, ut sibi parerent. ☞ Nulla non arte petitus. i. omni arte quæsitus. ☞ Numinibus malignis: nō propitijs, non amicis. ☞ Ad generum Cereris: non est, inqt, mirum hos omnes tam crudelitee cæsos, pauci. n. sunt tyranni, qui ferro non pereat. Tiranni autem (auctore Probo) dicuntur & habentur, qui potestate sunt perpetua in ea ciuitate, q̄ libertate usa est. ☞ Ad generum Cereris. idest Plutonē, qui rapiendo Proserpinam factus est Cereris gener. nota est fabula. ☞ Eloquium: confutat & uotum eorum, qui sibi optant eloquentiam: ostendens & illic uitæ periculum imminere. Id autem exemplo Cicer. & Demosthenis probat, quorū uterq; perijt ob eloquentiam. ☞ Demosthenis & Ciceronis: bene autem hos nominauit: alter uero apud Latinos eloquentiæ principatum obtinuit. Ciceronem appellat Plinius libro decimoseptimo, lucem doctrinarum alteram. Quintilia. libro primo utrunq; tāquam optimum oratorem miris laudibus celebrat.

Quinquatria ☞ Et totis quinquatribus: pueri, Inquit, qui adhuc primis insistunt rudimenta gloriæ cupidi cum uenere quinquatria multis optant sibi uotis eloquentiam: id q; maxime faciunt, q putant se ijs diebus magis exaudiri. Nam Minerua īgenijs puerorum pariter & puellarum fauet. Oui. in. iii. Fast. Pallada tunc pueri, tenereq; ornate puellæ: Qui bene placarit Pallada doctus erit. Quinquatria autem dicta sunt a numero quinario, de quibus sic Ouid. eodem lib. Vna dies media est, & fiunt sacra Mineruæ: Nomina quæ iunctis qnq; diebus habēt. Sanguine prima uacat: nec fas cōcurrere ferro: Causa, q est illa nata Mineruā die. Altera tresq; super strata celebrat arena: Ensibus exptis bellica lęta Dea est. Ego hūc locū ita accipiēdum esse censeo, aperto ita ut est sensu, nō ut alij aliquin litterati qui de Mineruale nescio quid intelligunt. Est enim ordo. Quisquis colit Mineruam partam uno asse, incipit optare totis quinquatribus eloquentiā: idest quoties ueniunt quinquatria: qui dies ad ferias Mineruæ pertinent: pueri ita gloria incenduntur: ut optent esse eloquentia & fama Demostheni, & Ciceroni pares. ☞ Colit Mineruam: idest qui in his studijs adhuc puer uersatur: ita dictum, quemadmodum ille colit musas: idest carmine se exercet. ☞ Adhuc colit: qui adhuc primis rudimentis inhæret. ☞ Partam: idest quæ rudimenta sibi acquisiuit. ☞ Vno asse: exigua mercede: hocq; ex affectu poetæ subsannantis auaritiam suo temporum: quibus exigua præceptoribus præmia exhibebantur: quemadmodum & temporibus nostris re in deterius semper labente. ☞ Quem sequitur custos capsæ: puerum ingenuum ad pręceptorem euntem non solum

Capsari. prosequebatur pædagogus: sed & capsarius, quem Vulpianus titulo de manumissis uindicta scribit, eum esse qui pueri portet libros. Sueto. tradit Neronem damnatorum liberos quosdam cum pædagogis, & capsarijs uno prandio pariter iussisse necari. capsariū etiam appellat Vulpianus titulo de officijs præfecti uigilum, qui mercede seruanda in balneis uestimenta suscipit.

ASCen. ❡ QVA tiberius occisus esset. ipsum Seianum Augustum: idest summū imperatorem & patrē patriæ rempub. augentē. Populus Rom. sup. effugit iāpridē. i. a plusculo tpe. curas. i. solicitudines eligēdi magistratus (hoc iterū satyrico morsu dicit irridens ignauiā Romanorū) ex quo sup. tpe. i. postq̄ nulli uēdimus suffragia. i. pacta aut uoces nostras. Nā Pop. Ro. i. q dabat olim ipsū: fasces: legiones: & oia sup. alia. cōtinet nūc se. i. cōtētus mō uiuit: & optat anxius tm̄ duas res. s. pānē q ui stonbus p p̄mio ppositus est. & Circēses. s. ludos: hoc ē pplus se nō amplius itromittit de gubernatione reipub. & ideo princeps. i. impator p libito: quē uult, iterficit. uñ sequitur. Ego audio multos perituros sup. esse. respōdet alter nil dubiū sup. Est: qa fornacula. i. ira impatoris: q̄si qdā parua fornax feruēs est magna. uel fornacula quā impator ad noxios, aut quos uolet puniēdos cōstituit, est magna. Brutidius meus sup. amicus fuit mi. i. mihi. obuius extis pallidulus p̄ timore. ad. i. iuxta. arā Martis ultoris. s. quā. i. q̄tū timeo. q. d. multū: ne ipse uictus in iudicio exigat poenas a se. s. seipsum iterimēdo. ut i. quēadmodū sup. fecit. Aiax male defē sus i certamine cōtra Vlyssē p armis Achillis. Innuit aūt q Brutidius tractus erat ad iudiciū tanq̄ fautor & amicus Seiani: unde dicit poeta noie alicuius e populo tūc uiuētis. Curramus pręcipites. i. uelociter: & calcemus hostē Cęsaris. s. Seianū. dū. i. q̄s diu. iacet in ripa. i. sub scalis Gemonijs i sepultus: sicut iacuit Pōpeius hostis Iulij Cęsaris in littore. Sed serui. s. nostri uideāt. i. circūspiciāt, & attēdant. neqs eoꝝ neget. i. recuset calcare Seianū. & trahat (ppterea q ex seruis capiat suspitio de dn̄o) dn̄m pauidū in ius: & hoc ceruice eius astricta ad cathenā, aut funē. uel sic: Si petat ab impatore ad suppliciū dn̄s aliquoꝝ seruoꝝ: uideāt ipsi seruine quis eoꝝ neget dn̄m: sicut olim fideles serui dn̄os suos occultauerūt: sed ut trahat dn̄m pauidū in ius. pōt ēt intelligi de seruis Seiani. Sed uideāt serui Seiani: ne qs eoꝝ neget dn̄m ad suppliciū trahere: sed trahat &c. Hi. i. hmōi sermones: & hęc secreta murmura uulgi erant sup. tūc de Seiano. Vis ne salutari sicut Seian⁹: q collega & summus amicus Tiberij salutatus est. uis ne habere tātūdē, q̄tū Seian⁹: atq; donari ut illi sellis curulib⁹ p̄poni ut illū exercitib⁹. & uis ne haberi tutor. i. pțector þncipis. i. Tiberij. sedētis. i. otia ducētis in angusta rupe Capreaꝝ. cū gregi. i. collegio. Chaldeoꝝ. i. mathematicoꝝ & astrologoꝝ. uis pila certę. i. spālis cuiusdā cohortis. uis egregios equites. & castra domestica. i. p̄torianas cohortes, qbus ut Seianus, p̄fitiaris. Quid ni. i. cur nō. cupias hęc. & . i. ēt. ii sup. q nolūt occidere q̄nq̄: uolūt tm̄ posse. i. hēre potētiā. Sed (licet oēs uelint potētiā & diuitias) sūt sup. tm̄. i. intātū. pręclara & pspera. i. quę res sunt intantū pręclarę & prosperę: ut mēsura maloꝝ, quę sequuntur. sit par. i. non maior: sed ęq̄lis rebus lętis. q. d. nulla. An sup. mauis. i. magis uis sumere prętextā. i. imperatoria ornamenta huius. s. Seiani: qui trahitur unco. s. ad suppliciū. an uis esse potestas. i. gubernator Fidenaꝝ & Gabiorum. i. paruorum illorū oppidorū. & tu effectus ędilis. i. ędiū, & edēdorū prouisor & censor. pannosus. i. pauper & male uestitus. Vlubris. i. in illo uico, & pago Latij (Galli uillagio dicerent) uacuis. i. desertis: & non populosis dicere sup. ius de mensura an ęqua an iniqua sit. & frangere uasa minora q̄ iustū sit. q. d. potius deberes eligere minimum magistratum, ubi secure uiuas: q̄ summum Romę, ubi, ut Seianus periculo subijciaris. unde infert, Ergo cum ita sit q minimus magistratus in oppidulis, aut pagis sit potius eligendus, q̄ summus Romæ. tu fateris Seianum ignorasse quid foret optandum. nam. i. utpote qui. uel nam sup. is erat: qui optabat nimios honores: & qui poscebat nimias opes: & parabat numerosa. i. multiplicia. tabulata. i. sola in domibus ex tabulis confectaq; quę solaria quidam appellant. celsę turris. i. in domo eleuatæ quasi sit celsa turris. unde. i. de quibus tabulatis. casus. i. ruina esset altior. & pręceps. i. pręcipitium. ruinę impulsę. s. uiolenter illatę. esset imane. i. terribile: ut res imanis prę magnitudine timenda: sicut immania cete Virg. in. v. Aenei. dixit. uel minime bona: nam manum etiam bonum dixerunt. Quid euertit Crassos & Pompeios potentissimos Romę. & quid euertit illum. s. Iuliū Cęsarem dictatorē perpetuum. qui deduxit. i. impulit per tyrānidē. Quirites. i. Romanos. domitos. i. subactos: & quasi in seruitutē redactos. ad sua flagra. i. magna flagella, quibus quos uoluit, cędebat. Rñdet poeta. Nēpe. i. certe. summus locus nulla non. i. q̄libet. arte. i. astutia petitus. & magna uota exaudita numinibus. i. a numinibus. malignis. i. maleuolentibus. pauci reges descēdunt ad geneꝝ Cereris. i. ad Plutone Deum inferoꝝ: qui Proserpinam filiam Cereris a se raptam ut coniugem tenet: hoc est pauci reges moriuntur sine cęde. i. occisione, & uulnere. & pauci tyeanni descendunt ad generum Cereris. morte sicca. i. sine effusione sanguinis. Eloquium ac famā. Hinc ostendit eloquium non esse uerum bonum, q̄nquidem multis nocuerit. Ordo est: Quisquis. i. quicūq; colit adhuc Mineruam. i. Deam sapientię, & eloquentie hoc est ipsam sapientiam. & eloquentiam partam. i. parabilem & acquisibilem. uno asse. i. minimo pretio. i. qsquis adhuc sub rhetore prima elemēta eloquētię discit (tales enim cum plures sint minoris docentur, q̄ doctiores) & quē uernula. i. paruus seruus custos angustę capsę: in qua pauci libri cōtinētur, sequitur. qsquis inquam talis est incipit optare, & optat totis Quinquatribus. i. festis qnq; dieꝝ ad honorē Mineruę a Domitiano celebrari solitis. in qbus cū uideret & poetas, quoꝝ carmina illic erāt, honorari si boni essent: incipit optaee elogum ac famā Demosthenis. i. q̄lē habuit Demosthenes orator summus apud Gręcos. & Ciceronis. i. q̄lē habuit Cicero þnceps eloq̄ntię apd' latinos.

❡ ELOQVIO

Eloquio sed uterq; perit orator,utrunq;
Largus,& exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus est,& ceruix cæsa,nec vnquam
Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.
O fortunatam natam me consule Romam.
Antoni gladios potuit contemnere,si sic
Omnia dixisset,ridenda poemata malo,
Quam te conspicuæ diuina Philippica famæ,
Volueris a prima quæ proxima.sæuus & illum
Exitus eripuit,quem mirabantur Athenæ
Torrentem,& pleni moderantem frena theatri.
Diis ille aduersis genitus,fatoq; sinistro
Quem pater ardentis massæ fuligine lippus
A carbone,& forcipibus,gladiosq; parante
Incude & luteo Vulcano ad rhetora misit.
Bellorum exuuiæ,truncis affixa trophæis

IOAN. BRIT. ¶ ELOQVIO sed uterq; perit: sed p eloquentiã suam uterq; ad necem cõpulsus est. Cice. n. p sequẽte eum M. Antonio, interfectus est a Popilio Lenate, quem parricidii olim accusatum defenderat, caputq; cũ manu dextera relatũ est Antonio, quę cũ diu summa aspexisset lętitia, exultans ubi oculi satiati sunt illo spectaculo, iussit in rostris p contumeliã deponi: quasi uero illũ iã mortuũ cõtumelia afficeret, ac non potius seipsum ac fortunã suã indignã ostenderet, quę ad tãtam potentiam nefarium hoiem prouexisset. ¶ Ingenio. i. ipsi Ciceroni: q magni erat ingenii. ¶ Nec unq̃ Sanguine causidici: ostẽdit poeta grauius magno, q̃ mediocri periculũ imminere oratori, neq; enim, inqt, rostra, in qbus cõcionantes cõsidunt, respsa sunt sanguine mediocris causidici. ¶ Rostra maduerunt: hoc aũt dicit, & qa Cice. sępe p rostris cõcionatus est, & qa Antonius manum & caput Ciceronis iussit in rostris infigi: q̃si illũ iã mortuũ cõtumelia afficeret. Rostra aũt ędificiũ, siue tẽplũ erat ante curiam Hostiliã in foro adornatũ antea rostris nauium Antiatiũ unde et nomẽ sortitũ auctor est Liui. lib. viii. ab urbe condita. & Pli. lib. xxxiii. cap. v. Rostra qui erant concionaturi conscendebant. Cęsar quęstor Iuliã amitã, uxorẽq; Corneliã defunctas oratione laudauit e more p rostris. auctor Plutar. ¶ O fortunatã: Cice. Catilinę cõiuratione oppressa hoc carmen in suã laudẽ cecinit: quod carmen q ineptũ esset derisum est. ¶ Ridenda poemata: hinc ostendit illud uehemens Antonii odiũ in Ciceronem emersisse: quod in eum Philippicas scripsisset: in quibus miris Antonius afficitur cõtumeliis. Licet illinc odii initiũ traxisse uideatur: quod cum post mortem patris Iulia mater Antonii nupta esset P. Lẽtulo: quẽ cũ Lucio Catilina cõspirãtẽ Cicero consul supplicio affecit, diceret corpus uitrici sui nõ prius ad sepulturam datũ, q̃ id mater supplex ipetrasset a Ciceronis uxore. In q̃ qdẽ re (ut scribit Plutar.) mentit: qđ nullus ex his, q tũc supplicio fuerũt affecti, sepultura phibitus est. ¶ Quã te conspicuę diuina Philippica famę, Volueris a prima q̃ pxima: mallẽ, inqt, Cicer. talia carmina ridicula scripsisse, q̃ secũdã Philippicã. nã etsi oibus orationibus suis grauiter Antoniũ accusat: secũda tñ illũ acerrime insectat. Philippicas aũt orationes suas in Antoniũ appellauit ut ipse ad Atticũ scribit, q libertate dicẽdi & eloquẽtia maxime imitatus sit Demosthenem, q in Philippũ multas scribẽs actiones, eas Philippicas appellauit.

Philippicæ

Demosthenis interitus ¶ Seuus exitus eripuit illũ. s. Demosthenẽ. nã Demosthenes, cũ oñciatũ eẽt Antipatrũ & Cratex Macedones aduẽtare, ex urbe pfugit in Calabriã ad tẽplũ Neptuni: quo cognito Antipater Archiam Tyriũ illuc cũ satellitibus misit: q tẽplũ igressus suadere cœpit Demostheni: ut una secũ ad Antipatrũ pgeret: nihil oino molestũ ab illo ppessurus. Cui ridẽs dixit, paru p expecta, dũ nonnulla domestica scribo. Hęc fatus in interiorẽ tẽpli ptẽ cõcessit: captoq; libro q̃si scribere uellet: calamũ ori admouit: ex quo inclusũ uenenũ sumpsit. Pli. lib. xxxiii. docet Demosthenẽ ueneno sũpto ex annulo interisse his uerbis: Alii sub gẽmis uenena cludũt, sicut Demosthenes summus oratox Gręcię, annulosq; mortis grã hñt. Eratosthenes autẽ ait in circulo quodã cõcauo, quẽ circa brachiũ ferebat, uenenũ seruasse.

Demosthenes alius Fuit itẽ alius Demosthenes Atheniẽsis missus cũ Nicia aduersus Syracusanos. de quo meminerũt Plutar. in Nicia, Thucydides lib. vii. historiax, & Iustin. lib. iiii. quẽ tradũt alii gladio & uolũtaria morte se uiudicasse, alii iterfectũ iuito Gylippo duce Lacedęmoniorũ. ¶ Diis aduersis genitus: quia multis agitatus est aduersitatibus. ¶ Quẽ pr ardẽtis massę: nõ ia ad rhethora a pře ẽ missus. nã annorũ septẽ tñ fuit, cum patrẽ amisit, sed ad Isocrat se cõtulit: q̃q tũc tpis floreret Isocrates. pr aut Demosthenis fuit (ut Theopõpus, & Plutar. tradũt) in pmis honestus, ac pbus uir Macheropius ab officina gladiox est cognominatus: quã Athenis egregiã, multisq; artificibus seruis instructã hẽbat, matre barbara muliere natũ scribit Aeschines. De eo sic Sidonius Apollinaris: Fabro pgenit' spreto cui pře polita Eloquiis plus lingua fuit. De eo sic & Valeri. Quã matrẽ Eurypides, aut quẽ patrẽ Demosthenes habuerit: ipsorũ quoq; sęculo ignotũ fuit. Alteri' aũt matrẽ olera, alterius přem cultellos uendicasse pene oium doctorũ litę loquuntur. ¶ Lippus: is appellat, cui oculi iugiter stillãt. Vñ lippitudo morbus, quo oculi ifestant. Hora. Oculis collyria lippis. ¶ Et luto Vulcano: luto Vulcano p luteo legẽdũ est p synęresim: ut docuimus in. vi. Sat. illic: Et terra luto ferit

Luto pro luteo itestino. nã pma lõga est, Pers. Surgit tibi lutea pellis. Oui. Lutea mane uidet pulsis Aurora tenebris. Vir. Mollia luteola pingit uaccinia caltha. & alibi: Et croceo mutauit uellera luto: pro luteo croco. ut sit hypallage. Nã dictio q̃ duas extremas hẽt longas, & mediã breuẽ, stare nõ pt i uersu hexametro. hac aũt rõne dicimus iduparator p imparator: qa media sit breuis & extreme longę. Quando autem est a luto deriuatum primam habet breuem. Hora. in sermonibus. Defingit Rheni luteum caput. ¶ Bellox exuuię: Ostẽdit & uostũ eox dãnãdũ esse, q ad res bellicas optauerũt descẽdere: tãq re portaturi (q̃ fere ab oibus expetũ solet) famã & gloriã. docẽs & id multis pariter imparatoribus, & patrię fuisse exitiosum. ut patebit Alexãdri & Hãnibalis exẽplo. Ordo aũt hic est Lorica affixa trũcis tropæis & buccula pendẽs de casside fracta & iugũ curtũ de temone: & reliq̃ expositiue exuuiæ bellorũ creduntur eẽ bona maiora bonis humanis.

Tropæũ ¶ Tropęis: tropęum dictũ est gręca. trope. o. græce sine aspiratione conuersionem latine significat. erat aũt monimẽtũ hostiũ deuictorũ: a Gręcis consuetudo manauit: qui ubi hostes in fugã conuertissent: arborẽ truncatis ramis erigebant: qbus hostiũ suspẽdebãt exuuias. Vnde Nonius: Spolia, inquit, hostiũ stipitibus affixa tropęa uocatur. Trãqls. in Caligula: Truncatisq; arboribus, & in modũ tropęorũ adornatis. eam consuetudinẽ & Romani usurparũt: unde Marii tropęa a Sylla disiecta sunt: quę a Cęsare (ut Tranqllus, & Plutarchus scribunt) fuerũt reposita. Scribit Seruius tropęa in locis eminentioribus collocati solita. & ideo Romę i arcubus incidebãtur ad id exędificatis. Sed ea postea nõ solũ in marmore, sed & in ęs incidi cœpere. unde Plutar. cõquerit imprudẽter simul & aspere nimis egisse primos ex Gręcis, qui tropęa, aut marmore incisa, aut ære sculpta facientes, odiũ simul & bellũ a cõseruata uicti ignominia pperuum reddidissent. De tropęis mẽtionẽ sępissime fieri apud Thucididem inuenies. Illud deniq; tenebris tropęũ fuisse aut saxũ, aut arborem decisis ramis, aut colũnam erectã aut arcus cũ inscriptione hmõi: Atheniẽses hic uicerũt Lacedęmonios. ¶ Truncis: qa (ut diximus) ramis truncatis spolia arbori suspẽdebãtur. unde est illud Virgilianũ: Vota Deũ p uictore soluebat eoo: Ingẽtẽ quercũ decisis undiq; ramis Cõstituit tumulo, fulgẽtiaq; induit arma, Mezẽtii ducis exuuias tibi magne tropęũ Bellipotẽs aptat rorantes sanguine cristas: Telaq; trunca uiri, & bis sex thoraca petitum, Perfossumq; locis.

ASCen. ¶ Sed uterq; orator tã Demosthenes, q̃ Cicero pit. i. periit. eloq. i. pter eloqum. & lętus exundãs. i. supabundãs fons ingenii dedit utrũq; leto. i. morti. manus Ciceronis, & ceruix est cęsa ingenio. i. pter ingeniũ. & rostra. i. loca in foro iudiciali unde publica mãdata edicẽtur: munita rostris nauiũ. p qbus. i. ante quę Cicero orare solebat. maduerunt raro sanguine pusilli. i. modici & parũ docti causidici. Si Cicero dixisset oia sic. i. sicut dixit: O fortunatã natam me cõsule Romã q uersus pter coincidẽtes syllabas ridiculus est. potuit. i. potuisset cõtẽnere gladios Antonii. i. M. Antonii triumuiri. Ego malo, inqt poeta, poemata ridẽda. i. inepta q̃lia Cice. cõposuit: nõ. n. habuit uenã ad carmen: nisi ubi aliorũ inuẽta trãstulit: q̃ te o Philippica: scilicet oratio. ad imitationem eum Demosthenis Philippicas inscripsit orationes pulcherrimas contra Antonium factas: cum potius Antonianas appellare debuisset: in q̃x secũda pcipue Antoniũ carpit. uñ dicit: Ego malo ridẽda poemata, q̃ te o Philippica sup. oro diuina. i. diuino artificio cõfecta. q̃ uolueris. i. dũ uolueris: aut dũ libri aut chartę uoluũtur. hẽris pxima a pma. i. secunda: hoc est mallem semper ridenda poemata fecisse: q̃ secun

dā Philippicā: quam artificiosissime quidē composuit: sed p eā summā inuidiā incurrit. Sęuus exitus.i.crudelis mors.eripuit &.i.ēt.il lum.s.Demosthenem: quem Athenæ mirabantur, torrentem.i.in morem torrentis fluentem eloquio. & moderantem frena pleni theatri.i.gubernantem totum theatrum: ille.s.Demosthenes filius fabri ferrarii, & potissimum macheropi.i.factoris gladiorum. genit° sup. fuit Diis aduersis. & fato sinistro.i.infausto. quem pater lippus.i.lippos: hoc est fluentes oculos habens. fuligine.i. ꝑpter fuliginem massę.s.ferreę. ardentis hoc est candentis. misit a carbone & forcipibus.i.tenellis.foruum.i.calidum capientibus. & incude.i.ferro duriore super qđ cuditur: parante gladios. & Vulcano.i.fabro ferrario: qualis erat Vulcanus. luteo.i.cœnoso & deformi. Non credo deductum esse a colore luteo.i.rufo: quia sic lutum primam ꝑducit. ut in Buco. Munce iam croceo mutabit uellera luto. Et iterum, Mollia luteola pingit uaccinia calta. Et sępe alibi. Luteū autem uocat fabrum propter fuliginem: quod si pro igne posuit, qui in carbonibus est: adhuc luteum dicere potuit ad differentiam elemētaris: cui Minerua pręest. ❡ Bellorum exuuię &c. Ostendit in uictoria: gloria: & pręda bellica non esse uera bona, licet a multis appetā tur. Appetuntur autem intantū ut multis persuasum sit esse maiora bona, q̄ quę a mortalibus cōferri possint. quandoquidem triumphans sommo Deo indutus sdē uestibus sacrificabat, eiusdē q̄ personam gerebat. Quapropter dictum est: ꝙ ne sibi triumphans placeat curru seruus portatur eodem. Quinetiam comœdias & irrisorias cantilenas in triumphātē dicere licebat. Ordo igitur talis est. Exuuię bellorum.i. ea qbus uicti i bello exuūtur.

Lorica, & fracta de casside buccula pendens,
Et curtum temone iugum; uictæq; triremis
Aplustre, & summo tristis captiuus in arcu,
Humanis maiora bonis creduntur, ad hæc se
Romanus, graiusq;, ac barbarus induperator
Erexit, causas discriminis, atq; laboris
Inde habuit. tanto maior famæ sitis est, q̄
Virtutis. quis enim uirtutem amplectitur ipsam,
Præmia si tollas? patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, & laudis, tituliq; cupido
Hæsuri saxis cinerum custodibus, ad quæ
Discutienda ualent sterilis mala robora ficus,
Quandoquidē data sunt ipsis quoq; fata sepulchris.
Expende Hannibalem, quot libras in duce summo
Inuenies? hic est, quem non capit Africa Mauro
Perfusa Oceano, Niloq; admota repenti.
Rursus ad Aethiopum populos, aliosq; Elephantos,
Additur imperiis Hispania, Pyrenæum
Transilit, opposuit natura alpemq;, niuemq;,
Diduxit scopulos, & montem rupit aceto,
Iam tenet Italiam, tamen ultra pergere tendit
Actum inquit, nihil est, nisi Pœno milite portas
Frangimus, & media uexillum pono Suburra.
O qualis facies, & quali digna tabella,
Cum getula ducem portaret bellua luscum
Exitus ergo quis est? o gloria, uincitur idem
Nempe, & in exilium pręceps abit, atq; ibi magnus,
Mirandusq; cliens sedet ad prætoria regis,
Donec Bithyno libeat uigilare tyranno,
Finem animæ, quæ res humanas miscuit olim
Non gladii, non saxa dabunt, non tela, sed ille
Cannarum uindex, ac tanti sanguinis ultor

IOAN. BRIT. ❡ LORICA: ex corio fieri consueuit. quę q̄uis nunc ex ferro conficiatur, nomen tñ obtinuit a loris. ❡ Buccula: ea est pars galeę, quę buccas tegit. eius sic meminit Iulius Capitolinus in maximinis: Fecit & galeas gemmatas, fecit & bucculas. ❡ Curtum: aut mutilatū. ut Marti. Et curtus Chiones Anth opesue calix. & Propertius lib.iiii. Læsit & obiectum tegula curta caput. aut curtum temone.i.a temone curtatū & auulsum. Temo.n.a tenendo est dictus, ꝙ plaustrum teneat, & gubernet. ❡ Aplustre: auctor est Festus aplustria esse nauium ornamenta: quę quia plus erant q̄ essent necessaria, etiam aplustria appellabantur. Cice. in Arato: Nauibus assumptis fluitantia quęrere aplustra. Silius lib.x. sic: iamq; per undas: Et transtra, & mali, laceroq; aplustria uelo: Ac miseri fluitant remouentes ęquora nautę. ❡ Et captiuus tristis in summo arcu: nam in arcubus lapideis incidebatur totus ordo uictorię. Domitianus per summam ambitionem, arcus cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones urbis tantos, aut tot extruxit, ut cuidam gręce inscriptum arcui sit: consulatus. xvii. cepit. auctor Tranquil. ❡ Maiora bonis humanis: hoc est nihil esse in bonis humanis excellentius hac gloria bellica. ❡ Ad hęc se.i. ad hanc gloriam & famam comparandam ex spoliis, & uictoriis hostium. ❡ Induperator: pro imperator: propter rationem de luteo superius dictam: quia inter duas syllabas longas non potest media breuis stare in hexametro carmine. Sic & Macedas pro Macedonas dicunt poetæ. Vt illud apud Valerium Flaccum in primo: At Iuno argolicas pariter, Macedumq; per urbes. ❡ Romanus: sensus est Romani, inquit, imperatores Grçci & Barbari erexerunt sese ad hęc, & animum suum intenderunt: uidelicet ad famam & gloriam, quam dum omni studio sequuntur, & sibi & patrię peperere exitium. Atq; hoc modo dignitates petentium dānat stulium uotum. per Romanum autem possumus intelligere non modo Iulium Cęsarem, sed & M. Antonium, multosq; alios, qui dum gloriam bellicam sequuntur, & sibi exitium, & patrię calamitates multas attulerūt. Grę sius ut Themistocles & Milciades duces Atheniēsium: q dum famam et gloriam reb° bellicis aucupantur, miserabili exitu uitam finiuere. Nam Milciades, q Athenas, totāq; Gręciam liberauerat supato Dario duce Persarum, ob eāq; rem multis affectus publice honorib°, demum proditionis accusatus, causa cognita capitis absolutus, pecunia mulctatus est: quam quia soluere non poterat, in carcerem coniectus est: ubi diē obiit supremū. Themistocles uero rebus licet feliciter aduersus Xersem gestis inuidia tñ ciuium suspectus, & ipse proditionis ciuitate eiectus Argos habitatum concessit: ubi cū tutū se non uideret: Corcyrā demigrauit: deinde ad Admetum Molossorū regem confugit: demum cum a Lacedęmoniis & Atheniensibus ad suppliciū deposceretur, ad Artaxerxem confugit: a quo magnis muneribus donatus in Asiam rediit, domiciliūq; sibi Magnesię constituit, ubi (auctore Thucydide) morbo assumptus est. Alii uero tradunt eū epoto tauri sanguine infuso ueneno uitā finiuisse. ❡ Barbarus: ut Hānibal, q dū Romanos bellis assiduis uexat, in causa fuit, ut patria a Romanis sit euersa, ipse aūt ad uenenū sit cōpulsus. de cuius nece mox dicemus. ❡ Erexit se.i. animū ad hęc intendit. ❡ Inde: ex hac glorię cupiditate. ❡ Habuit causas discriminis: cupiditas, inqt, illa glorię fuit causa ut adiuerint tot pericula, & tot labores. ❡ Tanto maior famę sitis est: non sunt, inqt, ad hęc pericula & labores tā moti uirtutis, q̄ glorię cupiditate. Neq;.n. hęc, qa per sepulchra essent, fecerūt: & qđ sola contenti esse uellent rei bene actę cōscientia: sed ut immortalem gloriam consequerentur: qđ omnes fere mortales faciūt. qs enim aliqd cū uirtute faciat: nisi sibi magnam prouenturam inde sciat gloriam: quę boni operis est tanq̄ merces & pręmiū. unde illud est Cice. in officiis: Vix inuenitur, qui laboribus susceptis, periculisq; aditis non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. unde hoc loco poeta horum imperatorum exemplo eos damnat, qui uirtutem non amplectantur, nisi famam inde consequuturam arbitrentur. qđ est contra Ciceronis philosophiam: qui uult sufficere debere ad gloriam benefacti cōscientiā. Nā (eo auctore) sapientibus conscientia ipsa factorum egregiorum amplissimū uirtutis est pręmium. Magnanimus enim & generosus omnia facit causa uirtutis, non famę, aut glorię. Non enim debemus honesta facere propter hoc, ut laudemur, sed quia honestum est ita facere. Laus enim & gloria sequuntur, etiam si non appetantur. ❡ Pręmia si tollas: idest ipsam gloriam, quam operis bene nauati habent pro pręmio. ❡ Si tollas: si auferas: quasi dicat isti imperatores hęc tā egregia non fecissent, nisi se ęternam gloriam adepturos sperassent. ❡ Patriam tamen: sensus est: Dum nonnulli glorię & laudis cupidi bella gerunt: in causa fuere ut patria subuerteretur sicut Carthago euersa est: dum Hannibal gloria incensus cum Romanis gerit bellū. Sensusq; ita a superioribus pendebit: ut dicas: Sūmo quidem

Lorica
Buccula
Temo unde
Aplustria
Milciades
Themistocles

de studio multi gloriã tãq̃ summũ bonũ appetiuerũt: sed tñ ipsa gloria obruit patriã eorũ. Hoc aũt uidet poeta sumpsisse ex. 3. Tusc. Cicero. ita scribentis de gloria: Qua cæcitate hoies cũ quędã pclara etiam cuperent, eaq; nescirent, nec ubi, nec qualia essent: funditus alij euerterunt suas ciuitates alij ipsi occiderunt. ſ Tituliq; cupido: inscriptionis, qualis solet fieri in saxis tumulorum. ſ Ad quæ: ad quam gloriam & titulum. ſ Discutienda: delenda. per quod monet poeta rebus humanis minime confidendum: cum omnia sint caduca & uana, iuxta illud Salomonis: Vanitas uanitatum, & omnia uanitas. ſ Mala: ab effectu, q; discutiant titulos. ſ Robora fici: idest ea prifici. ea enim ex muris erumpit, sinditq; sepulchra. Martia. Marmora Messalę findit caprificus. ſ Quandoquidem: stulti, inquit, sunt mortales, qui sempiternam se putant adepturos gloriam ex titulis sepulchrorum: ac per hoc uarijs se, patriamq; laboribus, ac periculis obijciunt: ut in sepulchris rerum gestarum titulos relinquant: non intelligentes ipsos etiam titulos cum sepulchris erumpente caprifico posse deleri. quod & Plinius in procemio septimi libri com-

Locus Plinij

plorat his uerbis: Vni homini sepulturæ cura, atq; etiam post se defuturæ. ubi locum emendauimus. Nam ubi scriptum erat mendose defutura & Hermolaus Barbarus corrigeret defuturo: nos correximus defuturæ: ut sit sensus Cura sepulturæ est homini, atq; etiam defuturæ post se. i. homo curam habet sepulturæ, & eius rei, quæ etiam post se defutura est: hoc est quæ cito delebitur, nec diu durabit: quandoquidem etiam fata data sunt ipsis sepulchris, ut aut uetustate, aut alia calamitate intercidant. Sicq; uanam, stultamq; hominum ambitionem, & gloriam sugillat. Sic & Marti. Accipe nũc phario nutantia pondera saxo: Quę cineri uanus dat ruitura labor Ausonius Mors etiam saxis, nominibusq; uenit. hæcq; cum superioribus coniunctim legenda sunt. ſ Expende Hannibalem: exemplo Hannibalis monet poeta opibus humanis neutquam confidẽdum, cæcamq; illam gloriæ cupiditatem omnino fugiendudam, quandoquidẽ per mortem omnia prorsus destruantur. nam si Hannibalis, inquit, cineres uolueris expendere: docebit te mors hominem, cuius animus immensus erat, nihil omnino esse: proindeq; tam multa non fuisse quærenda, quæ cito interuentu mortis essent perdenda. ſ Quod libras. q. d. minimi põderis inuenies eum, cuius animus tantus erat, ut regnum Africæ ei satis non esset. Nam Africa non contentus, exercitum in Hispaniam, Italiamq; traiecit: ubi Romanos per sexdecim annos assiduis, crebrisq; uictorijs defatigauit. ſ Quem non capit: quasi Africa eius capax non esset: cũ esset tanta animi magnitudine, posteaq; minimo sepulchro contentus fuerit. ſ Africa perfusa Mauro Oceano: descriptio est situs Africæ, quæ cum sit tertia pars orbis, ab Asia separatur Nilo: ab occidente alluitur Oceano Atlantico, ubi Æthiopes sunt in Libya, ab Europa nostro mari. ſ Oceano Mauro. i. Atlantico ad occidentem. ibi enim sita est Mauritania. ſ Nilo tepenti: hoc dicit propter intempestiuem ęstus, ob quem ad eius fontes nullus unq̃ fuit aditus. est enim Zonæ torridę subiectus. de cuius ortu uaria referuntur ab auctoribus. De quo sic Plin. Nilus incertis ortus fontibus, ut per deserta & ardentia & immenso longitudinis spatio ambulans &c. ſ Rursus ad Æthiopũ populos: Africa, inquit, itẽ admota est ad alios Æthiopes: ut per hoc intelligas non solum Africam ad Æthiopes Atlanticos ad occidentem, sed etiam ad Æthiopes Troglodytas ad oriẽtem in Arabia extendi. est enim duplex Æthiopia: ut diximus alibi,

Æthiopia duplex

altera in occidente ad Atlanticum Oceanum, altera uero in Arabia orientem uersus. de qua sic Apule. lib. 11. Meta. Et qui nascentis diei Solis inchoantibus illustratur radijs Æthiopes, Arijq; Statius in. x. Thebaidos. Æthiopesq; alios &c. ſ Aliosq; elephantos: hoc est arabicos. In Arabia enim & India elephanti gignuntur. unde Plin. inquit: Indicis minores arabici, quos appellat nothos. ſ Additur imperijs Hispania: nam in Hispaniam contra fœdus trãsiuit. Saguntum ciuitatem Romanorum octauo mense cepit, & euertit. De quibus iniurijs missos a Romanis ad Hannibalem legatos, qui quererẽt, noluit audire, sed armorũ strepitu & tubarũ clãgore nauimne ad littus appellerent, prohibuit: qui ut mandatũ erat, iter ad Carthaginem uertentes bellum de more indixerunt. Hannibal deinde superato Pyrenæo saltu, per Gallias fusis, q; ei obsistere conati erant ad alpes uenit & laborioso per eas transitu, cum montanos quoq; Gallos obuios aliquot prælijs reduxisset, in Italiam descendit, & ad Ticinum amnem Romanos equestri prælio fudit, iterumq; exercitu Romano ad flumen Trebiam fuso, Apenninum per maximam militum uexationem propter uim tempestatum transijt, Campaniã uastauit, exercitum Romanum apud Cannas Appulię uicum superauit: quo prælio quadraginta quinq; millia cæsa fuerunt cum Paulo consule, & senatoribus nonaginta, consularibus, atq; prætorijs aut ædelitijs triginta. potitus Capua, quæ ad eum defecerat, ad tertium ab urbe Roma lapidem super Anienem castra posuit: ipse uero cum duobus millibus equitum usq; ad portam Capenam, ut urbis situm exploraret, obequitauit: & cum per triduum utrinq; in ar-

Equitare

mis exercitus omnis descendisset, certamen tempestas diremit. Nã cum in castra redijssent, statim serenitas erat. Hęc oia poeta percurrit. ſ Pyrenęum. i. montẽ, qui Galliam ab Hispania diuidit. ſ Et mõ-

Pyrenęus

tem rupit: nam (ut scribũt Liui. & Plutar.) mõtẽ facto incendio, infusoq; insuper aceto disrupit, effecitq; ut ea elephantus oneratus ire posset, qua antea unus homo inermis uix poterat repere. hac copias traduxit, in Italiãq; peruenit. ſ Opposuit natura: nam Alpes (ut scribit Pli.) Italię pro muris aduersus impetũ barbarorũ dedit & (ut idem scribit) prodigij loco habitum est, cũ Hãnibal eas superauit. Nam nemo unquã cum exercitu ante eum præter Herculem Graiũ transierat: quo facto is hodie saltus graius appellatur: ex Italiam a Gallia seiungunt. ſ Tamen ultra pgere tendit: non contẽtus in Italiam descẽdisse, quã per annos. xvi. (ut diximus) uastauit, uoluit & Romã ipsam capere. ſ Actum inqt nihil est. i. nihil adhuc fecimus, nisi Romã capimus, & uexilla nostra in media Suburra figimus. ſ Media Suburra: fuit enim (ut ante diximus) regio Romæ celeberrima. ſ O qualis facies: deformitatem Hãnibalis notat per acclamationẽ. Illud aũt sciendũ O (auctore Prisciano) uarias habere significationes. Est enim aduerbium uocãdi. ut illud Virg. O regina nouam, cui condere Iuppiter urbem. Est admirãdi. ut hoc loco apud Iuue. Est indignandi. ut Cice. O tpa, o mores Est optandi, ut Virg. in. 12. Adsis o tantũ, & propius tua numina firmes. ſ Et quali digna tabella: nam deformes sępe in derisum a pictoribus i tabellis pingebãtur. ſ Cum bellua getula. i. elephantus Maurus. Nam Getu-

Getuli

li populi sunt Libyæ cõterumni Mauritaniæ: ubi elephãtes inueniũtur, sed maiores in India. hoc aũt dicit ex historia. Nam Hannibale in Hetruriam descendente, Arnus uehementer excreuerat. Quare tantũ exercitũ secum trahens, uitare nõ potuit, quin ingentẽ hominum, ac iumentorũ iacturam faciens, ipse quoq;, & si elephanto, q unus ex multis supfuerat, eminẽs ueheretur, plurimũ dierũ ac noctiũ intẽperie uigilijs ꝯfectus, alterũ oculorũ amitteret. auctores Plutar. & Liui. ſ Exitus ergo quis est: hoc totum est in derisum Hãnibalis, qui dum inanẽ sequitur gloriã, supatus est a Romanis. Quis, inqt, fuit finis Hãnibal: s. supatur inqt, & in exiliũ abijt. Nam ex Italia in Africã reuocatus a Scipione posteriore supatus est: q fugiẽs ad Antiochũ regẽ Syrię concessit, quẽ Romanis hostẽ fecit. quo uicto ad Prusiã Bithynię regẽ trãsiuit. unde a Romanis p Flaminiũ legatũ repetitus: hausto, qđ sub annuli gẽma habebat, ueneno absũptus est. ſ O gloria: acclamatio est in uanã glorię cupiditatẽ. ostẽdit enim

Hãnibalis mors
Gloria

Hãnibalẽ dũ gloriã quęrit, & supatũ a Romanis, & ex patria fugatũ in exilio uitã finiuisse. Gloriã aũt scimus esse duplicẽ: ut altera dicatur gloria adũbrata, q̃ uerã gloriã imitetur. multi. n. famã popularẽ tanq̃ uerã gloriã sequentes, seq; & ciuitatea suas pdidere. Altera uero quędã solida res sit & expressa nõ adũbrata. Ea est (ut scribit Cic. i. 3. Tusc.) ꝯsentiẽs laus bonorũ, incorrupta uox bene iudicãtiũ de excellẽte uirtute. Quint. Laudẽ bonorũ gloriã appellat. Sene. ait Gloriã uanũ & uolatile q̃ddã esse, auraq; mobilius Nec mirũ est Hãnibalẽ, aliosq; imperatores tantopere gloriæ cupidos fuisse. nemo. n. ẽ, q aliq dulcedine glorię nõ tãgat. uñ ẽ illud Valeri. Flac. Tu sola animos, mẽtẽq; puris Gloria. ſ Vincit idẽ: idẽ, inqt, q Romanorũ uires toties cõquassauit, supatur tãdẽ. ſ Nẽpe, & in exiliũ: abijt. s. ad Anthiocũ, mox ad Prusiã ſ Sedet ad ptoria: miseriã ondit Hãniba. q tã q̃ cliẽs ptorio assidẽs Prusiã regẽ expectaret. ſ Pretoria de ptorio diximus in. 1. Saty. illic: Criminibus debẽt hortos, ptoria, mẽsas. ſ Libeat uigilare: melius est legere uigilare, q̃ iugulare. ut sit sensus: Ad ptoria Prusię regis Bithyniæ assidebat tãq̃ cliẽs, donec rex e lecto mane surgeret: ut uel eũ Roma. ritu salutaret, aut ut psto eet, siqd iuberet. ſ Tyrãno Bithyno. i. Prusię regi Bithynię. Illud aũt obseruãdũ ẽ pmã s, llabã Bithyni poni ad placitũ. uñ alibi. Egtesq; Bithyni Hor. Ne Cybitatica, ne Bithyna negocia pdas. ſ Finẽ aię: orco ẽ & sensus: Nõ gladij, nõ saxa dabũt finẽ aię. i. ipsi Hãniba. q res humanas pturbauit: sed uenenũ: q; sũpsit ex annulo. Nã ubi sesit se p Flaminiũ reposci a Ro. hausto (ut diximus) q; sub annuli gẽma hẽbat ueneno, absũptus ẽ. Sub gẽma. n. aliq uenena claubdeat. uñ ẽ illud Pli. Alij sub gemis uenena cludũt. sicut Demosthe. summus orator Grecię: annulosq; mortis gratia hñt. ſ Miscuit: ꝯturbauit & tremefecit. Virg. Et omnẽ Miscet agens telis, nemora inter frõdea turbã.

Annulus, i demens, & sæuas curre per alpes,
Vt pueris placeas, & declamatio fias.
Vnus Pelæo iuueni non sufficit orbis,
Æstuat infelix angusto limite mundi,
Vt Gyaræ clausus scopulis, paruaq; Seripho,
Cum tamen a figulis munitam intrauerit vrbem,
Sarcophago contentus erit. mors sola fatetur,
Quantula sint hominum corpuscula. creditur olim
Velificatus Athos, & quicquid Græcia mendax
Audet in historia, constratum classibus iisdem,
Suppositumq; rotis solidum mare, credimus altos,
Defecisse amnes, epotaq; flumina Medo
Prandente, & madidis cantat quæ Sostratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relicta,
In Corum, atq; Eurum solitus sæuire flagellis
Barbarus Æolio nunquam hæc in carcere passos,
Ipsum compedibus, qui vinxerat Ennosigæum?
Mitius id sane, quod non & stigmate dignum
Credidit, huic quisquam vellet seruire Deorum?
Sed qualis rediit? nempe vna naue cruentis
Fluctibus, ac tarda per densa cadauera prora.
Has toties optata exegit gloria pœnas.

ASCen. ¶ V T lorica. i. tegmen ex loris factum: quale nunc ex hamis & annulis faciunt. affixa truncis. i. truncatis arboribus, trophæis. i. ad trophæum constitutis. & buccula. i. buccarum tegmen. pendens ex cassi de. i. galea fracta. omnia enim dirupta & fracta suspendebantur: ut ui & a fortiter resistentibus abstracta uideantur: non ab imbellibus & timidis, qui arma abijciunt in fugā uersi. & iugum curtū .i. imminutum. temone. i. cuius temo deerat: uel iugū quod trahebāt equi: qua tempore in curribus pugnabant. curtū. i. abruptum & curuatum cum sup. temone. i. ligno oblōgo. ad quod iugum annectitur. & deinde rotæ totusq; currus. & amplustre .i. ornametum amplius q̄ ad nauigandum opus sit. dicitur etiā aplustre & i plurali aplustria, uel aplustra: quasi sine nauigatione quia sine amplustri uel aplustri nauigari potest. ē ergo ornamētum ad pompā magis, q̄ ad necessitatem adhibitum. triremis. s. nauis tribus ordinibus remorum utēns. uictę ab eo qui aplustra suspēdis. & captiuus. s. summus dux hostilis exercitus: hoc est statua eius tristis. i. propterea q intriumpho ductus sit uultū tristem habens. in summo arcu .s. triumphali constituebant. n. arcus ex lapidibus. cuiusmodi sunt arcus in pontibus: in quorum summitate tenebat uictor uictum. hoc omnia autem creduntur sup. esse bona maiora bonis humanis. i. q̄ quæ ab homine conferri possunt. Induperator pro imperator. i. princeps exercitus, qui omnibus imperare potest. Romanus ut Pompeius & Cęsar & Graius. i. græcus ut Alexāder Magnus. ac barbarus. i. quis alius ut Hannibal. & erexit se ad hæc. i. ad huiusmodi bona. & habuit inde. i. ab ijs bonis impetrandis. causas discriminis. i. periculi, atq; laboris. tāto maior sitis. s. appetitus est famæ q̄ uirtutis. Si enim tollas præmia uirtutis. i. honorem & gloriam: quis amplectitur ipsam uirtutem. q. d. nemo. Tamen. i. q̄uis tantopere appetatur gloria. i. appetitus gloriæ & ambitio paucorum. s. Syllæ & Marij, Cęsaris, & Pompeij, Augusti & collegarum, aliorumq;, qui ciuilia bella gesserunt. & cupido laudis & tituli. i. clari nominis inscriptionis. hæsuri .i. inhæsuri. saxis. i. saxeis sepulchris, aut urnis existentibus custodibus cinerum: ad quæ tamen saxa discutienda. i. findenda & dissoluenda ualent. robora. i. trunci aut uites. mala. i. mutilia & nociua. sterilis ficus. i. eius quæ caprificus dicitur. Quandoquidem. i. cū ita sit. q fata. i. fatales interitus sint data. quoq;. i. etiam. ipsis sepulchris. de qua re sic dicit Ausonius: Miremur perijsse homines: monumenta fatiscunt. Mors etiam saxis, nominibusq; uenit &c. Hæc inquam gloria & cupido tituli q̄tumuis parum duraturi. obruit. i. sanguine & igni: quasi diluuio quodam inoleuit. patriam dictorum ambitiosorum. s. Romam. Expende. i. pōdera Hannibalem ducem Carthaginensium: quot libras inuenias in summo duce. q. d. paucissimas: & tamen hic est quem Africa perfusa ab occidēte. s. Oceano Mauro. i. mari Atlantico. q pro &. admota ab oriente. s. Nilo tepenti propter calorem regionis. & admota rursus utpote ab meridie usq; ad populos Æthiopum: quia clauditur mari Æthiopico: & ad alios elephantos indicos. s. aut libycos: hoc est quantumuis lata regio. tamen non capit. i. continere nō potest: eo q animus eius maior est. & maiora desiderat: unde subdit. Hispania additur imperijs eius. transilit. i. celeriter quasi non esset obstaculum trāsit. Pyrenæū .i. montem diuidentem Hispaniam a Gallia: & tamen natura opposuit Hannibali. s. alpem & niuem. i. montem altum & niuosum Italiam a Gallia & Germania separantem. & ipse Hannibal diduxit. i. in diuersas partes duxit: hoc est diuisit scopulos: hoc est saxa eminentia inter niues sicut scopuli in mari eminenti. & rupit montem .i. partem mōtis aceto, quo liquefecit & peredit saxeam materiam. Iam. i. postq̄ talia peregit, tenet Italiam. & tamen tendit pergere ultra: & inquit nihil actum est: nisi frangimus portas ciuitatis Romæ, milite pœno. i. punico: hoc est Carthaginensi exercitu. & nisi pono uexillum meū in media Suburra. i. regione populosissima Romę. O qualis sup. erat facies. s. Hannibalis: & quali tabella sup. erat digna ut depingeret ad spectaculū, cū. i. qn̄. bellua Getula. i. ex Getulia parte Africæ: hoc est elephas, qui unus superuixerat. portaret ducem. s. Hannibalem. luscum. i. altero oculo captum: aut si mauis monoculum: quia alterum oculum frigore perdiderat. Ergo o gloria quæ horum causa es. qs est exitus. i. finis gestorum eius. Nempe. i. certe. s. uictor uictor uincitur. & abit præceps. i. præcipitanter in exilium, s. ad Antiochum regem Syriæ. atq; sedet ibi. i. i illo exilio. ad. i. iuxta. prætoria. i. iuxta sedem iudicialem regis. magnus & admirandus cliens. i. minister ipsum colens. donec libeat uigilare. i. uigilias exhibere & salutatoris munus. tyrāno. i. regi. Bithyno. i. Bithynię. s. Prusię. Gladij non dabunt saxa non dabunt. tela non dabunt. i. nihil magnum, aut uiolentum dabit animæ. s. Hannibalis. quę miscuit. i. perturbauit & confudit olim res humanas: finem & exitum.

IOAN. BRIT. ¶ A N N V L V S uindex Cānarum. i. qui sumpsit uindictam de Romanis trucidatis ad Cannas uicum Appuliæ. de quibus paulo ante diximus. ¶ Demens: insultat per ironiā Hanibali: qui dum gloriam ex rebus bellicis quærit. demum per uanas agitatus labores ueneno mortem sibi attulit: ut eum dementem appellet quasi qui maiorem gloriæ, q̄ salutis suæ rationem habuerit. ¶ Vt pueris placeas: ut pueri habeant materiam ad declamandum, quæ sumebatur (ut diximus) ex historijs: ¶ Declamatio: est (ut ante docuimus illic: Declamare doces) forensium actionum meditatio. Ita enim pueri exercebantur: ut ad ueras causas agēdas in foro essent instructi. ¶ Vnus orbis: sensus est: Alexander Magnus, qui gloriæ studio animum adeo insatiabilem gessit, ut uno orbe contentus non esset, cognoscet in fine uitæ cupiditates suas inanes, uanasq; fuisse, contentusq; erit solo tumulo, cum aliud secum ferre non licebit. per quod poeta docet homines per mortem moneri rebus humanis: ut momentaneis & caducis minime inhiandum: inanemque gloriam omnino fugiendam. Quod autem poeta dicat unum orbem non sufficere Alexandro: hoc est ex historia. Nam. (ut scribunt Plutarchus, & Curtius, & Cicero in Academicis) cū ab Anaxarcho ex persuasione Democriti præceptoris audiuisset plures esse mundos, fleuisse: amicisq; percunctantibus quidnam fleret, respondisse: at non, inquit, dignum est flere si cum infiniti sunt mundi: domini unius uix facti fuerimus. Angusta homini possessio fuit, quæ Deorum omnium domicilio suffecit. ¶ Pelæo iuueni: Alexandro Macedoni. Nam Pela (auctore Plinio, & Strabone) colonia fuit in Macedonia: ubi milites recensebantur, & alebantur equi unde & Philippum Pelæum appellauit Lucanus: Pelæi proles uesana Philippi. ¶ Æstuat: exudat, ueluti æstuant, qui loco angusto inclusi sunt, unde nulla dentur spiracula. ¶ Aestuat infelix: infelicem eum appellat, qui in toto terrarum orbe, non minus se arctum putat, quam si clausus sit parua insula. unde & Seneca ad Lucilium: sic infelicem dicit: Alexander Macedonum rex discere geometriam infelix cœperat, sciturus quam pusilla terra esset, ex qua minimum occupauerat. ita infelix dico ob hoc quod intelligere debebat falsum se cognomen gerere. Quis enim esse tam magnus in pusillo potest? ¶ Limite angusto: spatio mundi. nam totum mundum putabat sibi modicum & pusillum, ac si modica clauderetur insula. ¶ Vt Gyari: Gyarus & Seryphus insulæ sunt exiguæ, in quas relegabantur sontes: quarum Seryphus una est ex Cycladibus, de qua sic Ouidius: Te tamen o paruæ rector

Declamatio

Pela

tur rector Polydecte Seryphi. Gyarus autem una ex Sporadibus. Latine autem nomen declinatum est: sicut apud Virgilius. Abydus, Pontus, & ostriferi fauces tentantur Abydi. ⁋ Vrbem munitam

Babylō a figulis: Babylonem intelligit, quam Semiramis uxor Nini condidit in Assyria muris coctilibus: tantæ latitudinis: ut duo currus contrarij exciperentur. De qua multa Diod. Trogus, Strab. Plin. Solinus, & alij. Illic Alexander sublatus fertur ueneno: quod dedit Antipater per Iolam ministrum, conscio (ut nonnulli tradiderunt) Aristo. Venenum fuit aqua frigidissima: quę manat ex Nonacria rupe Arcadiæ: nec contineri potest alio uase: q̃ muli ungula. auctor. Pli. in fine li. 30. Plutar. & Vitruuius. ⁋ Sarcophago cōtentus erit

Sarcophagus sarcophagū pro sepulchro posuit. Nam sarcophagus lapis est (ut scribit Pli. lib. 2.) qui circa Asson Troadis nascitur: in quo mortuorum corpora recondita constat consumi præter dentes: omniaq;, quæ illata sunt una cum cadauere fieri lapidea. ἀπὸ τῆς σαρκὸς. quod significat carnem humananam: & φάγω comedo. De eo lapide sic scribit Celsus: Lapis etiam, qui carnem exedit: quem Sarcophagon Græci uocant. scribit Strabo cadauer Alexandri ereptum fuisse Perdicæ a Ptolemęo, Alexandriamq; delatum, atq; conditorium illic extructum fuisse. quod (ut scribit Tranquil.) iussit aperiri Augustus, cum Alexādriam uenisset, superatis Antonio, & Cleopatra. Sed quando de sarcophago facta est mentio: subijt mihi monere locum illum apud Plau. in Amphit. esse corrigendum: ubi le-

Loca Plauti emendata gitur: Hæc sola sarcam gestat: tu scribe sic: quod nos recte emendauimus: Hæc sola sana restat meorum familiarium: sequitur enim Immo omnes sani sunt profecto. dicit enim Amphitryo omnes familiarum esse insanos: quum ab eis non cognoscatur preterquam ab Bromia: quam solam dicit restare sanam. Facile enim fuit sarcā pro sanam scribere. Sic etiam locus ille in Asinaria est castigandus: ubi scriptum est: Vides meam ante mergere. Nos sic correximus. Vides ne amantem egere. Uiginti minis, de quibus ante. ⁋ Mors sola fatetur: sola, inquit, mors docet hominem, qui tantopere intumescit, inanemq; hanc mortalem gloriam quærit esse quiddam minimum quando mortuus uel paruula urna reconcatur: hocq; maxime dictum est ob Alexandrum: cuius animus tantus erat: ut uix eum totus orbis caperet: qui mox exiguo captus est tumulo. ⁋ Creditur olim: damnat & Xerxem stultitię: qui cupitate glorię incensus inenarrabili belli apparatu Græciam aggressus est: ubi tandem superatus est, summo cum dedecore in Asiam refugit. Cuius rei historia (ut luculenter docent Iustinus lib. 2. Herodo. lib. 7. Plutar. in

Xerxes uita Themistoclis, & Probus Æmilius) ita se habet: Xerxes cum Græcis bellum illaturus esset comparatis septingentis millibus hominum de regno, & trecentis de auxilijs: & decies centum millibus nauium numero, fabricato ponte super Hellespontum traiecit in Europam: ubi inito prælio: cum Persæ a Græcis duce Themistocle bello nauali superati, in fugamq; conuersi essent: ipse tali clade perculsus & dubius consilij, hortante Mardonio milites ducibus perducendos tradit: ipse cum paucis Abydon contendit: ubi cum solutum pontem hybernis tempestatibus offendisset: piscatoria scapha traiecit in Asiam trepidus: quæ omnia hoc in loco poeta prosequi-

Athos tur. ⁋ Velificatus Athos: Athos mōs est altissimus Macedoniæ: qui ad mare Ægeum usq; porrigitur, & in æstate umbram extendit ad Lemnon insulam maris Ægæi, quem (ut scribit Herodotus lib. 7. & Iustinus) Xerxes, cum in Græciā uenisset, classemq; haberet ad Eleuntem Cheronesi stationem, iussit abscidi a continenti: fossa autem facta est longitudine mille & quingentorum passuum, ea latitudine, ut duas naues contrarias exciperet, quod quidem factum est cum ad ostentandam potentiam, tum ad relinquendam memoriam magis, q̃ ad ullam expeditionem necessariam. Ergo uelificatus. i. per quem naues suis uelis nauigauere. Catullus: Per medium classis barbara uenit Athon. ⁋ Athos: in nominatiuo Athon inuenitur & Athos: cuius genitiuus & datiuus est Atho more attico: accusatiuus Athon a nominatiuo Athos. Virg. Aut Athon aut Rhodopen: aut alta Ceraunia telo Deiecit. Atho autem a nominatiuo Athon: ablatiuus Atho. Ouid. lib. 2. de arte amandi: Quot lepores

Græcia mendax in Atho, quot apes pascuntur in Hybla. ⁋ Et quicquid Gręcia mendax: innuit Iuue. ea quæ de Xerse dicuntur esse fabulosa. Nam Grǫci historici fabulas plerunq; historijs inferciunt, mendacijsq; gaudent, unde Plin. lib. 5. cap. 1. loquens de nemore Hesperidum sic inquit: Nec p̃ter oleastros aliud extat ex uarrato illo nemore. Minus profecto mirentur portentosa Græciæ mendacia de ijs prodita. Idē in. 8. Mirum est q̃ procedat Gręcia credulis: nullum tam impudens mendacium est: ut teste careat. Sic etiam a Valerio in capite de amicitia taxantur ut mendaces: Illa gentis ad fingendum paratæ monstro similia mēdacia. unde & Cic. in. 1. limine de legibus ait: Apud. Hero. patrē historię, & apud Theopō. inumerabiles esse fabulas. ⁋ Cōstratū classibus nā nauiū decies centū millia habuisse dicitur. ⁋ Suppositūq; rotis: nā ut ex Asia in Europā trajceret copias, pontē fecit, quo Abydū Sesto ꝯiunxit: inter quas urbes Hellespontus non maiore est spatio, q̃ septem stadiorum. Sed cum pons tempestate, & fluctibus esset quassatus, iussit trecenta uerbera ponto infligi, & compedes iaci, & colaphos incuti. Herodotus auctor est libr. 7. cum his quoq; misisse, qui stigmata ponto inurerent, hac barbara & uesana execratione, q̃si disiecti pontis pœnas infligeret. O amara aqua, rex compedes has iniȷcit quod illū iniuste læseris, abs quo nihil mali passus fuisti. Etenim rex Xerxes uolueris, nolueris ue trāsmittit, meritoq; tibi nemo amplius sacrificabit, ut amaro, dolosoq; fluuio: sed pontem occisis prioribus architectis refici iussit. Virg. in Culice sic: Non perfossus Athos, nec magno uincula ponto Iacta, meo quærent iam sera uolumine famam, Non Hellespontus pedibus pulsatus equorum, Græcia cum timuit uenientes undiq; Persas. ⁋ Rotis: hoc est curribus: qui per pontem fabricatum in Europā traducti sunt. Quod tamē minus admirabile facit; q Caligula (auctore Tranquillo) contabulauit medium interuallum Baiarū usq; Puteolos trium millium & sexcentorum fere passuum. ⁋ Credimus altos Defecisse amnes: tanta enim fuit (ut diximus) hominum multitudo: ut non immerito proditum sit flumina ab exercitu fuisse siccata: Græciamq; omnem uix capere exercitum eius potuisse. ⁋ Me-

Medi do: Medi populi sunt orientales Asiæ maioris contermini Persis q̃d Apule. in. 1. Apologia ostendit: cum dicit Cyrum maiorem ob locorum uicinitatem fuisse Semimedum, & Semipersam. ⁋ Et madi-

Sostratus dis. i. credimus & ea, quæ Sostratus madidis alis cantat. fuit Sostratus quidam Augusti temporibus homo (ut scribit Plutar. in Marco Antonio) omnium ætatis suæ ad dicendum ex tempore promptissimus: sed tamen academię nō decenter se inserens. de hoc poeta non intellexit sed de alio, quem poeta innuit de expeditione Xerxis in Græciam multa conscripsisse. Verum cum de eo alibi nos legisse non meminerimus: rem ut adhuc indagandam relinquimus: eosq; miramur, qui falso tradiderunt Sostratum ex testimonio Herodoti uatem fuisse, qui de aduentu Xersis prædixerit: cum ab Herodoto, non Sostratus, sed Onomacritus quidam sortilegus nominetur in septimo: cuius suasu Xerxes ad inferendum Græciæ bellū est inductus. fuit & alius Sostratus Gnydius, qui ob nauigantium salutem turrim Pharon fabricatus est, Ptolemęo permittente nomē eius in ea inscribi. auctor Plin. lib. 36. ⁋ Alis madidis: hoc est furore poetico plenis & ebrijs. Nam madidus ponitur pro ebrio. Plaut. in Amphit. Faciam ut sit madidus sobrius. ⁋ Ille tamen qualis rediit: irridet poeta fatuum regem: cuius introitus in Græciam q̃ terribilis, tam turpis, ac fœdus discessus fuit. Nāq; non solum terrestri

Salamis prælio superatus est, sed demum & nauali apud Salamina profligatus a Themistocle, in Asiam fugere coactus est. Salamis autem, siue Salamin insula est ex aduerso Atticæ iuxta Aeginam. Eiusdem nominis est etiam ciuitas in Cypro, quam Teucer fugiēs Telamonem patrem condidit. ⁋ In Corum, atq; Eurum: speciem pro genere posuit. ⁋ Barbarus: ignominiose barbarum appellat: hocq; ex historia. nam Græci uolentes Xerxem significare, Barbarum dicunt, quasi uesanum hominem. ⁋ Carcere Æolio: in antro Æoli, qui Iouis ex Acesta filia Hippotæ Troiani filius temporibus iliacis, Æolijs insulis imperauit. & cum incolis uentorum flatus prædiceret, existimatus est in potestate sua uentos habere. unde Virg. Imperio premit, ac uinclis & carcere frenat. & Ouid. lib. 14. Metamor. Hippotaden cohibentem carcere uentos. ⁋ Ennosigæum. i. Neptunum. est enim compositum ab ἔνοσις quod est cōcutio: & γαῖα terra: eo q mare fluctibus terrā concutiat. unde Gelli. causas terræmotus sub dubio explicans inquit: Ventorum ne ui accidat specus, hiatusq; terræ subeuntium, an aquarum subter in terrarum cauis undantiū fluctibus, pulsibusue: ita ut uidentur existimasse antiquissimi grǫcorum, qui Neptunum Ennosigæum appellauerunt, an cuius aliæ rei causa nondum etiam pro certo habitum. ⁋ Mitius id sane: ironicos subaudi fuit: tantummodo iniecisse uincula: & quod nō credidit dignum stigmate: quasi dicat adeo fatuus & uesanus fuit: ut etiam dignum stigmate existimauerit. nam (ut diximus) Neptunum iussit

Stigma notis inuri. Est enim stigma nota, & punctum, quo quis signatur. a στίζω quod est punctio. per translationem autem capitur pro suggillatione & nota infamiæ. Trangl. in Cæsare: Perpetua stigmata imposita nō dissimulauerat. Mar. li. 12. Frōs hæc stigmate nō meo no-

tanda est. Huic iam fatuo & uesano. Quisquã uellet seruire Deorum? q.d. ne Dii quidem ab iniurijs eius tuti essent, si eis contingeretur ei ministrare: sicq; eius persequitur fatuitatem. Sed qualis rediit hic qui tam terribili apparatu Græciam inuasit. Estq; facta repetitio in irrisionem tam fatui conatus. Nempe una naue: nam una (ut diximus) tñ scapha piscatoria aufugit in Asiam. Erat res spectaculo digna, & ad æstimationem rerum humanæ sortis uarietate miranda, in exiguo latentem uidere nauigio, quem paulo ãte uix æquor omne capiebat carẽtem etiam omni seruorum ministerio. Has. i. tales. Exegit gloria gloria inquit & honorũ cupiditas in causa fuit, ut multi in tales prolaberentur pœnas: per quod colligit gloriam multis perniciosam solere esse. unde Ouid. in. 11. An obest quoq; gloria multis? Exegit: sumpsit has

Exigere

pœnas, & hęc supplicia. Exigere autẽ uarijs significationibus accipitur: sed hoc loco pro sumere ut illud apud Valeriũ Papyrius in pœna exigenda perseuerauit Exigere inquirere. Virg. Quærere cõstituitq; socijsq; exacta referre. Exigere eijcere, excludere. Terent. Spectandæ an exigendæ sint uobis prius. Apule. i. 4. Floridorum: Eas omnes pestes montibus exegit. Exigere, debitum repetere. Cic. in epistola ad Cassium: Sed nõ urgeo: longiores enim expectabo, uel potius exigam. Exigere cogere. Virgi. Quos improba uẽtris Exegit cæcos rabies. Exigere agere. Vir. Omneis ut tecum meritis pro talibus annos exigat. Exigere diffinire, constituere. Virg. Decreuitq; mori tẽpus secum ipsa, modũq; Exigit. Exigere finire. Ouidius: Iamq; opus exegi.

Da spatium vitæ, multos da Iuppiter annos,
Hoc recto vultu, solum hoc & pallidus optas
Sed q̃ continuis, & quantis longa senectus
Plena malis, deformem, & tetrũ ante omnia vultũ
Dissimilemq; sui, deformem pro cute pellem,
Pendentesq; genas, & taleis aspice rugas,
Qualeis, vmbriferos vbi pandit Tabraca saltus,
In vetula scalpit iam mater Simia bucca.
Plurima sunt iuuenum discrimina, pulchrior ille
Hoc, atq; ille alio, multum hic robustior illo,
Vna senum facies, cum voce trementia membra.
Et iam leue caput, madidiq; infantia nasi.
Frangendus misero gingiua panis inermi,
Vsq; adeo grauis vxori, natisq;, sibiq;,
Vt captatori moueat fastidia Cosso.
Non eadem vini, atq; cibi torpente palato
Gaudia, nam coitus iam longa obliuio, vel si
Coneris, iacet exiguus cum ramice neruus,
Et quamuis tota palpetur nocte, iacebit.
An ne aliquid sperare potest hæc inguinis ægri
Canicies? quid, quod merito suspecta libido est,
Quæ Venerem affectat sine viribus? aspice partis
Nunc damnum alterius, nam quæ cantãte voluptas
Sit licet eximius citharœdus? situe Seleucus,
Et quibus aurata mos est fulgere lacerna.
Quid refert magni sedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiat, atq; tubarum
Concentus? clamore opus est, vt sentiat auris,
Quem dicat venisse puer, quot nunciet horas.

mis sæuitiam suam ostendere. in. i. contra. Corum, & Eurum uentos illos nunq̃ passos hæc. i. huiusmodi flagella in carcere Æolio. i. Æoli regis uentorum. & qui uinxerat. i. ligauerat. compedibus. i. uinculis pedum ipsum Ennosigæum. i. Neptunum: & posuit pro mari maris Deũ. id sup. fecit sane mitius, q̃ non credidit. i. existimauit ipsum mare. dignum stigmate. i. punctura: a stigo quod est signa facio, uel uerbero: aut a stizo, quod est pũgo. uerberauit quidem flagellis mare: sed non dereliquit stigmata: quia mare percussum sine cicatricibus & stigmatis consolidatum est. Id ergo satyrice dicit in demẽtiam Xerxis: qui (ut scribit Herodotus) cum oborta in mari tempestas pontem, quem superinstruxerat, diruisset: furiatus Hellespontum plagis trecentis affecit: compedesq; grauissimas in ipsum deijci uoluit: barbara porro & insulsa adijciens uerba &c. Nã sup. quis q̃ Deorũ uelit seruire. i. inseruire morẽ gerere & fauere. huic. i. huiusmodi homini tam fero, & tam barbaro. q.d. minime. Sed q̃lis rediit Xerxes post q̃ inumero exercitu talia peregit? Nempe. i. certe. rediit sup. una naue. fluctibus cruentis. i. per fluctus cruentos: & sanguine suorũ. & hoc prora. i. priore parte nauis: a pro ruendo dicta. tarda. i. retardata per densa cadauera. has. i. huiusmodi pœnas: quas Hannibal: Alexander & Xerxes passi sunt. exigit. i. postulauit gloria toties optata ab eis. s. qui sic per eam perierunt.

IOAN. BRIT.

❡ D A spatium uitæ: confutat & uota illorum. qui longam sibi ex optãt uitam: ostendens multis argumentis nihil homini posse melius cõtingere breuitate uitæ. iuxta illud Plinij: Natura nihil hominibus breuitate uitæ p̃stitit melius. Hebescunt sensus, membra torquentur, prę moritur uisus, auditus, incessus, dentes etiam, ac ciborum instrumenta, nulla demum genitis quies unq̃ est, quæ omnia incommoda a poeta cõmemorantur. Deformem: proponit incõmoda longæ uitæ. Pro cute pellem: distinguit poeta pellem a cute. ut pellis dicatur in sene cutis in iuuene. licet apud auctores hæc confundantur. Cutem & pellem dicimus indifferenter in brutis, & hominibus. cutem etiam in arboribus, & pomis corticẽ ipsum. Pendẽtesq; genas: genæ dicuntur proprie tegumẽta superiora pariter & inferiora oculi. q̃ et palpebræ appellãtur. Pli. li. xi. ca. 37. Quę senescẽtibus solẽt flaccescere. prisci tñ genas (auctore Pli.) appellauere infra oculos malas. iuxta quod possemus intelligere pelliculas pedentes ex maxillis. Quales umbriferos: ordo est: Quales rugas simia iam mater scalpit in uetula bucca, ubi Tabraca pandit saltus umbriferos. Tabraca: oppidũ est Africę, Mela, & Ptolemæo, & Pli. li. 5. ca. 3. Solino, Claudiano, Silio Italico, auctoribus. Ibi magna est copia simiarũ. unde Strabo lib. sic tradit. Refert Possidonius se cũ ex Gadibus in Italia nauigaret, in Libyæ oram delatũ esse: ac siluã quãdã secus mare uidisse simijs plenã quarũ aliæ sup arboribus, alię in terra sederẽt, nullę catulos haberẽt, & ubera depẽdẽtia, risisse itaq; cũ eas uberibus graues cerneret, nõnullas et caluas, nõnullas herniosas. a Tabraca fit possessiuũ Tabracẽsis. Vna senum facies: una qualitas, una paritas, una similitudo. Vir. in Geor. Nec pingues unã in faciẽ nascũtur oliuę. Infantia. i. more infantis semp nares fluiãt. legit & instãtia & melius. Gingiua: a gignẽdis dentibus dicta. Grauis: molestus. Cosso captatori: Cossi (ut scri. Festus) dicuntur natura rugosi a similitudine uermiũ ligni edẽtiũ. hic p̃priũ est nomẽ captatoris auarissimi de quo ãn. Torpẽte: hebescẽte. Cũ ramice ramex morbus est: q̃ integris testiculorũ tunicis innascit: cyrsocelen Græci appellãt,

Genæ

Tabraca

Cossus

Ramex

ASCen.

❡ S E D ille. q.d. nobilis annulus in quo uenenum occultauerit. existẽs uindex. i. uindicator. Cannarum. i. stragis Romanorum ab Hannibale apud Cannas factæ. & ultor tanti sanguinis. O Hannibal demens. i. & curre. per sæuas alpes ut placeas pueris in scholis. s. rhetorum. & fias declamatio. i. prebeas thema & materiam declamandi. Addit aliud exemplum dicens. Vnus orbis. i. mundus non sufficit iuueni Pelæo. i. Macedonico: hoc est Alexandro Magno in Pela urbe Macedoniæ nato. ipse infelix: quia non cõtẽtus eo quod habuit. æstuat. i. ardet cupiditate. s. clausus angusto limite mundi. i. quem angustum censuit. ut. i. ac si clausus esset scopulis Gyaræ. i. insulæ illius breuis, quæ Sporadum una est. & Seripho. i. insula illa Cycladum una. parua. i. modica. tamen cum. i. post q̃. Alexãder. s. intrauerit urbem munitam a figulis. i. lapidibus coctilibus. s. Babyloniam, ubi ueneno necatus est. ipse erit contentus sarcophago. i. sepulchro carnẽ exedente. sola mors fatetur. i. aperte demonstrat quantula. i. q̃ parua sint corpuscula hominum. Addit exemplum Xersis regis Persarum dicens. Athos. i. mons Macedoniæ quem Xerxes continenti abscidit. creditur uelificatus. i. uelo textus. olim. i. tempore Xersis. & quicquid Græcia mendax audet in historia. creditur. i. credi potest. nos credimus mare solidum. i. integrum. & ex omni parte constratum. i. coopertum ijsdem classibus: quibus. s. Athos uelificatus. & credimus mare solidum suppositum rotis uehiculorum. s. constructo super ipsum ponte. nos credimus altos. i. profundos. amnes. i. fluuios defecisse aquis. s. & credimus flumina esse epota. i. potando exhausta. & hoc Medo. i. exercitu Medorum & Persarum prandente. & credimus quæ Sostratus poeta græcus cantat alis madidis: quibus in altum uolat. i. potus, aut furore poetico irrigatus. Tamẽ. i. quamuis. talia egisse credatur: qualis rediit relicta Salamine ille barbarus. s. Xerxes solitus sæuire flagellis. i. re

uenæ

uenæ intumeſcūt, hę quoq; intortæ, glomerataq; ad ſuperiorē ptē
uel ipſum ſcrotum implent, uel mediam tunicam, uel imam interdū
etiam ſub ima tunica circa ipſum teſticulum: neruumq; eius incre
ſcunt. ¶ Suſpecta libido: quid, inquit, dices ꝙ ij, qui in coitu operā
præſtare non poſſunt, ſuſpecti ſunt ne ſint irrumatores: ita enim fa
cilius arriguntur. unde Mart. Summa petas. i. os, illic mentula ui
uet anus. Tiberius ad hoc irru
mationis uitium natura (ut ſcri.
Suet.) & ætate pronior erat. nā
qui ſenex eſt, facilius hanc dete
ſtandam libidinem, quę uiribus
non indiget, exercere poteſt ꝗ
coitum. ¶ Aſpice partis: alio in
commodo ſenex afficitur, ꝙ au
ditu priuatur. nulla enim ei po
teſt eſſe uoluptas aliquo canen
te. ¶ Situe Seleucus. i. optimus
citharędus, qualis fuit Seleucus
ut ſit ſenſus: Nulla ſuauitate mo
dulationis demulcetur, licet opti
mus citharœdus canat, & ipſe
Seleucus, quem pro optimo ſui
temporis citharędo intelligit: &
licet ſint illi quibus eſt mos de
currere palla aurata: hoc eſt tibi
cines, quorum cantus eſt multo
clarior. Tibicines enim induti
ueſte longa uagabantur per ſcę
nam canendo. Hora. in poetica
Sic priſcæ, motumq; & luxuriā
addidit arti Tibicē, traxitq; ua
gus per pulpita ueſtem. ¶ Quid
refert re ſellit eos, qui poſſent di
cere ſenem nō audire, quia a ca
nentibus longe ſedeat. ut ſit ſen
ſus: Sedeat ꝗ parte uelit theatri
non tamen audiet citharœdos,
qui uix exaudiat cornicines &
tibicines, quorum ſonitus ſunt
acerrimi. ¶ Quot nunciet horas:
nam pueri nunciabāt horas do
minis. Mar. in. 8. Horas quinq;
puer nondum tibi nunciat, & tā
iam conuiua mihi Cecilıane ue
nis. Plin. li. 7. Cn. Bebius Pam
philus prefectura & ipſe functus obijt cū a puero quæſiſſet horas.

Præterea minimus gelido iam corpore ſanguis
Febre calet ſola. circumſilit agmine facto
Morborum omne genus, quorum ſi nomina quęras
Promptius expediā, quot amauerit Hippia mœchos
Quot themiſon ægros autumno occiderit vno,
Quot Baſilus ſocios, quot circumſcripſerit Hirrus
Pupillos, quot longa viros exorbeat vno
Maura die, quot diſcipulos inclinet Amillus,
Percurram citius quot villas poſſideat nunc,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba ſonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, & luſcis inuidet, huius
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis.
Ipſe ad conſpectum cœnæ diducere rictum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirūdinis, ad quem
Ore volat pleno mater ieiuna, ſed omni
Membrorum damno maior dementia, quæ nec
Nomina ſeruorum, nec vultum agnoſcit amici,
Cum quo præterita cœnauit nocte, nec illos,
Quos genuit; quos eduxit, nam codice ſæuo
Hæredes vetat eſſe ſuos, bona tota feruntur
Ad Phialen, tantum artificis valet halitus oris,
Quod ſteterat multis in carcere fornicis annis.
Vt vigeant ſenſus animi, ducenda tamen ſunt
Funera natorum, rogus aſpiciendus amatæ
Coniugis, & fratris, plenæq; ſororibus vrnæ.
Hæc data pœna diu viuentibus, ut renouata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo mœrore, & nigra veſte ſeneſcant.

& cibi ſunt ſup. ſenibus, quę erāt ipſis iuuenibus. & hoc palato tor
pente. i. hebeſcēte & amittēte uim guſtatiuā: dico uini & cibi. innuit
poeta non faciens mentionē de uenerea libidine: quę in iuuenibus
maior eſſe ſolet. nam longa obliuio coitus. i. coeūdi eſt iam ſup. ſe
nibus. uel ſi tu qui ſenex es. coneris. i. fruſtra attētes exercere actū
uenereū. exiguus neruus mēbri. ſ. uirilis iacet: quia erigi aut arrigi
neqt. cū ramice. i. morboſis teſti
culis. & iacebit ꝗuis palpet tota
nocte. An ne hæc canicies, ꝗ in
pube nouiſſima naſcit. inguinis
. i. mēbri uirilis. ægri. i. infirmi.
poteſt ſperare aliqd ſup. uolupta
tis ueneręæ. q. d. minime. Quid
ſup. dices ꝙ libido ꝗ affectat Ve
nerem ſine uiribus. i. arrectione
mēbri per irrumationē. ſ. eſt me
rito ſuſpecta in ſenibus: qa pſup
ponitur de eis ꝙ alia habere nō
poſſent. aſpice nūc damnū alte
rius ptis. ſ. aurū. nā ꝗ uoluptas
eſt ſup. ſeni cātante ſup. aliquo:
licet ille ſup. ſit eximius citharœ
dus. ue p uel. ſit Seleucus. i. opti
mus tibicē: qualis fuit Seleucus
& licet ſup. ſint tales muſici: qb'
mos eſt fulgere. i. reſplendere. la
cerna. i. ueſte exterior aurata. i.
aurū inter textū: aut lacię auras
cei pāni habēte. qd refert. i. qd in
tereſt. in qua pte theatri. i. publi
ci ſpectaculi ſedeat: q uix exau
diat cornicines atq; ꝯcentus tu
barū. i. cātus multorū ſimul ſonā
tiū. q. d. nihil opus eſt clamore:
ut auris eius ſentiat. quē puer di
cat ueniſſe aut quot horas puer
iuſſus diſquirere nunciet.

¶ PRÆTEREA minimus IOAN.
aliud ſenectutis uitiū oſtdit ꝙ. ſ. BRIT.
calore naturali deſtituat. ¶ Hip
pia: mulier adultera ſuis tpibus
de qua ſupra: Hippia quid uidit.
¶ Themiſon: a Plinio & Corne
lio Celſo cōmendat ut optimus
medicus: licet hoc loco a Iuue
nale notetur. ¶ Quot Baſilus ſocios tpibus Cæſaris Baſilus uiguit.
de quo Luca. Vi primū aduerſę ſocios in littore terræ, Et Baſilū ui
dere ducē noua furta p ęquor Exqſita fugę. uñ hic ponit pro quo
cūq; puinciaꝶ ſpoliatore. ¶ Circūſcripſerit: circūuenerit, & frauda Circūſcri
uerit. uerbū aūt formatū a lōga ſcriptura: qua hoies circūligatur, & bo
illaqueātur. uñ circūſcriptorē dicimus defraudatorē, & deceptorē.
Iuue. in Saty. 15. Pupillū ad iura uocantē Circūſcriptorē. ¶ Hirrus: Hirrus
(ut eſt apud Home. io. 18. Odyſſeæ) Ithacēſis fuit, mendicus, ſtul
tus, magno corpore: ſed nullis uiribus: quē Vlyſſes domū reuerſus
ſub mēdici habitu pugnis pene occidit. De quo ſic Mart. Cū ſis tā
paup ꝗ nec miſerabilis Hirrus. Oui. Hirrus egēs. Bi nominē appel
lat Oui. in Ibin. Nā & Arnæus dictus ē. hic uero ficto noie a Iuue
nale ponit ꝓ paupe tutore ı' ęos. n. ut ſcribit Gel. attici aſpirāt, iterꝑ
taturq; paup. uocāt. n. attici ı' χεὐν ı' ęonqđ ſignificat piſcē paupere.
¶ Inclinet: ad obſcœna. ¶ Amillus: hūc ēt Mart. notat ut prædiconē
lib. 7. Recluſis foribus grādes ꝑcidis Amille. Et te dephendi cū fa
cis iſta cupis. ¶ Exorbeat: fellādo. ſ. ¶ Quo tondēte: de Cinnamo tō
ſore itelligit: de quo in. 1. Saty. ¶ Coxa debilis: debilē appellamus, q Debilis
corpore nō ſit integro: ſed aliqua pte māco. Seneca: Vi magis dili
gas itegrū oibus mēbris: atq; illū ſum, ꝗ debilē, aut luſcū. Idē in cō
trouerſis: Quidā expoſitos debilitabat, & debilitatos mēdicare co
gebat, ac mercedē exigebat ab eis Trāq. in Augu. In hoc ludicro
C. Noniū aſprenatē lapſu debilitatum, aureo torque donauit. ¶ Lu
ſcis: luſcus appellatur qui & hebeti eſt uiſu, & q altero oculo caret. Luſcus
Mart. Oculo Philenis ſemp altero plorat: Quo fit iſtud mō ꝗris, lu
ſca eſt. uñ & luſcoſus dr inter diu parū cernēs: quos græci (auctore
Fulgētio) myopes uocāt. Pla. i Merca. Mirūſt lolio uictitare te tā ui
li tritico, qa luſcios' es. dicūt. n. comedētib' loliū oculos obſcurari.

ASCen. ¶ D A ſpatium uitę. Oſtendit in longa uita nō conſiſtere uera bo
na, licet omnes eam exoptent. Ordo eſt: Tu pallidus. i. timore mor
tis pallens: optas ſolum hoc. & optas recto. i. erecto uultu: quaſi qđ
ſine peccato, aut uanitate optare poſſes hoc ſolum. o Iupiter. i. iu
uans pater. i. o ſupreme Deus, da ſpatium uitæ. i. diu uiuendi. & da
multos annos. Sed ꝗ. i. ꝗtum continuis. & quantis. i. ꝗ magnis. ma
lis. i. doloribus & aduerſitatibus longa ſenectus eſt ſup. plena. q. d.
maxime continuis & maximis. Aſpice ſi uis mala ſenectutis cogno
ſcere. ante omnia uultum deformem, & tetrum. diſſimilē ſui. i. eius,
qui prius erat. & aſpice pellem deformem. i. laxam & rugoſam ac
fœdam. pro cute. i. loco cutis nitidæ, & bene curatæ in adoleſcen
tia & iuuenta. & aſpice genas. i. inferiora oculorum cilia pendentes
& aſpice tales rugas. qualis. i. quales. ſimia mater. i. anoſa & mul
torum mater. ſcalpit in uetula bucca illic ſup. ubi Tabraca. i. patria
illa ſimiarum. pandit. i. aperit ipſis. ſaltus umbriferos. i. ſiluas ingen
tes. Plurima ſunt diſcrimina. i. plurimæ ſunt differentiæ in figura
oris & formoſitate iuuenum. ille iuuenis ſup. eſt pulchrior hoc: atq;
ille eſt pulchrior ſupp. alio: hic eſt multo robuſtior illo. una. i. uni
formis. facies. i. factura aut forma oris eſt ſenum. & membra tremē
tia cum uoce ſup. tremente: uel cum loqui uolunt ſunt ſup. ſenum.
& caput iam leue. i. depilatum. hoc eſt caluū. & infantia. i. ſignū im
mundicię infantię naſi madidi ſup. eſt ſenum: & panis eſt frangen
dus miſero ſeni. gingiua. i. caene mandibulæ. inermi. i. ſine denti
bus exiſtente. Atq; ipſe ſenex eſt grauis. i. moleſtus uxori & natis:
& ſibi. ſ. ipſi. adeo. i. intantum. ut moueat faſtidia. i. nauſeam & tæ
dium. Coſſo captatori. i. heredipetę & meſcatori ſenū orborū: qbus
blāditur & palpatur. & nō eadē gaudia. i. nō eędē uoluptates uini

Rex Pylius (magno si quicq̃ credis Homero)
Exemplum vitæ fuit a cornice secundæ.
Felix nimirum, qui per tot sæcula mortem
Distulit, atq; suos iam dextra computat annos
Quiq; nouum toties mustum bibit, oro parumper
Attendas, quantum de legibus ipse queratur
Fatorum, & nimio de stamine, cum videt acris
Antilochi barbam ardentem, nam quærit ab omni
Quisquis adest socio, cur hæc in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiserit æuo.
Hæc eadem Peleus, raptum cum luget Achillem,
Atq; alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troia Priamus venisset ad vmbras
Assaraci magnis solennibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum ceruicibus inter
Iliadum lachrymas, vt primos edere planctus
Cassandra inciperet, scissaq; Polyxena palla,
Si foret extinctus diuerso tempore, quo iam
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Euersa, & flammis Asiam ferroq; cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram summi Iouis, vt vetulus bos,
Qui domini cultris tenue, & miserabile collum
Præbet ab ingrato iam fastiditus aratro.
Exitus ille vtcunq; hominis, sed torua canino
Latrauit rictu, quæ post hunc vixerat vxor.
Festino ad nostros, & regem transeo Ponti,
Et Crœsum, quem vox iusti facunda Solonis
Respicere ad longæ iussit spatia vltima vitæ.
Exilium, & carcer, Minturnarumq; paludes,
Et mendicatus victa Carthagine panis
Hinc causas habuere. quid illo ciue tulisset
Natura in terris, quid Roma beatius vnquam,
Si circunducto captiuorum agmine, & omni
Bellorum pompa animam exhalasset opimam,
Cum theutonico vellet descendere curru?
Prouida Pompeio dederat Campania febras
Optandas, sed multæ vrbes, & publica vota
Vicerunt. igitur fortuna ipsius, & vrbis
Seruatum victo caput abstulit. hoc cruciatu
Lentulus, hac pœna caruit, ceciditq; Cethegus
Integer, & iacuit Catilina cadauere toto.

Rictus ¶ Rictũ.i.os.estq; apud auctores inueniri & in hoĩe, & animali bruto. Horat.in Satyr. Ergo non satis est risu deducere rictum Auditoris. Plin.lib. 7. loquens de tauris quibusdam siluestribus sic scri. Oculis cæruleis, pilo in contrariũ uerso, rictu ad aures dehiscente. Mart. Rictibus his tauros nõ eripuere magistri. Rictus etiã in auibus dicitur. Plin.lib. 10. cap. 9. loquens de Cocyce aue sic ait: Nec alio quam colore, ac rictu columbi potius. ¶ Sed omni Membrorum damno: ostẽdit inter alia senectutis incommoda hominem etiam, quod omnium est grauissimum, desipere. ¶ Ad Phialem: mulierem fellatricem sui temporis notat: cui senex irrumator bona sua reliquit. ¶ Oris artificis: ad fellãdũ scilicet. ¶ Quod steterat: idest quod os pro ipsa steterat. ¶ In carcere fornicis: in lupanari: in quo meretrices non aliter quam noxij in carcere continentur. ¶ Vt uigeant esto, inquit quid animi sensus uigeant: multa tamen incommoda patienda sunt. ¶ Nigra ueste.i.lugubri & pulla, q̃lis i funerib⁹ solet sumi.

ASCen. ¶ PRÆTEREA minimus & cæt. Prosequitur incommoda senectæ ætatis. Ordo est: Præterea minimus.i. paucissimus sanguis exsistẽs in corpore iam gelido.i.frigescente. calet sola febre. omne genus morborum circumsalit.i. saltu quodam quasi ex insidijs aggreditur senẽ. quorum.s. morborum si tu quæras nomina, q̃a tot & tã uaria sunt. ego expediam.i.expedite dicam promptius quot mœchos Hippia mulier senatoria (de q̃ in. 6. dictũ ẽ) amauerit. & quot ęgros Themison.i. medicus ille impe ritus occiderit uno autumno. quot socios.s. Romani imperij. Basilus.i. iniquus gubernator. circumscripserit.i. deceperit. & quot pullos Hirrus circunscripserit. & quot uiros. mentulas uirorum. Maura fellatrix illa longa.i.procera, & grandis fœmina. exorbeat.i. sorbendo purget quot discipulos: idest sequaces. Amillus: idest pædico ille notissimus inclinet. Et ego percurrã citius quot uillas possideat nunc is sup.s. Cinnamus, quo tondente.i.cum ipse tõderet. barba grauis: id est molesta sonabat mihi iuueni. Et ita more satyrico per transitum carpit uarios. Tangit autem quosdam morbos senum dicẽs: ille.s. senex est debilis humero. hic.i.alius lumbis. hic.i. alius coxa.i.femore. ille.i.alius perdidit ambos oculos. & inuidet tanquam felicibus. luscis.i. unum oculum adhuc habentibus. Pallida labra huius capiunt cibum alienis digitis.i. hic impos est manuũ. hic suetus diducere rictum.i.aperire & claudere os ad libitum suum. ad conspectum cœnæ.i.cœnantium: hiat tantum non potẽs aperire os. ceu.i.tanquam pullus hirundinis debilem adhuc garritum & screatum habens. ad quem pullum mater ieiuna (hoc uerbo affectum maternalem significat) uolat pleno ore.i.qualem fortitum facit cum mater abuolat cum cibo. sed dementia.i.alienatio mentis & furor est maior omni danno mẽbrorum q̃ dementia.i.deliratio, nec agnoscit nomina seruorum, nec uultum amici, cũ quo cœnauit nocte præterita sup. proxime, nec agnoscit illos, quos genuit. & quos educit.i. nutrit & educat. Et illectus a fellatrice uetat eos, quos genuit esse suos hæredes. & hoc codice.i.tabella, uel instrumento testamentali. sæuo.i.impio: tota bona feruntur ad Phialem fellatricem illam. Tantum ualet halitus.i. attractio tepefaciens oris artificis. q.i.quia, steterat multis annis in carcere.i.loco obscuro. fornicis.i.prostibuli sub fornice constituti. Sed licet sup. demus ut sensus uigeant. tamẽ funera.i.cadauera. natorum.i.filiorum. sunt ducenda ad sepulchrum.s. & rogus.i.ignis incensus. coniugis amatę.i.carissimę & incomparabilis.i.in quo ipsa comburi debet est aspiciendus. & rogus fratris est aspiciendus. & urnæ.i. uascula in quibus cõtinẽtur cineres ustorum, ab urẽdo dictæ, plenæ sororibus.i.cineribus sororũ. dicit aut fratris & sororum: aut quia plures erãt tunc mulieres, q̃ uiri nascebantur: aut quia citius obibant mulieres, q̃ uiri: aut quia uersus ita consuluit: nec pęna data est diu uiuentibus: ut senescant clade domus semper renouata in multis luctibus. q.p &. in perpetuo mœrore. & nigra.i.lugubri ueste.

IOAN. BRIT. ¶ REX Pylius: Nestor Nelei filius Pylon Triphyliæ urbem imperio tenuit. Ouidi. Nos Pylon antiqui Neleia Nestoris arua Misimus: incerta est fama remissa Pylo. Constat autem tres fuisse urbes hoc nomine: hasq; oẽs in Peloponneso, unam in Elide ad Alpheum, quam & Eleam nuncupãt: alteram in Messenia sub Ægalio monte, quam Coryphasiam: tertiam in Triphylia quam & Thriphyliacam & Lepreaticam, necnõ & Neleiam a Neleo patre Nestoris uocant. Hic tertiã hominum ætatẽ uixisse dicitur ab Home. in. 3. Odyssęę. Ouid. Vixi annos bis centũ: nunc tertia uiuitur ętas. Cice. in Catone maiore: Videtis ut apud Homerus sæpissime Nestor de uirtutibus predicet. Tertiã enim iam ætatem hominum uiuebat. Horatius: At non ter æuo functus amabilem Plorauit omnes Antilochum senex annos. Antilochum in bello Troiano amisit, quem Memnon Auroræ filius (ut scribit Quintil.) interemit, Achilles mox præcibus motus Nestoris in ultionem Antilochi Memnonem interfecit. ¶ Secundæ uitæ a cornice.i. post cornicẽ, quæ multis sæculis fertur uiuere. Hesiodus enim (ut putat Pli.) fabulose multa de hominum æuo referens cornici nouẽ ętates nostras attribuit. unde & Virg. sequutus Hesiodum sic scribit: Hos nouies superat uiuendo garrula cornix. Ouid. in Metamorp. Capitq; nouem cornicis sæcula passæ. ¶ Felix nimirũ: ironia est, ac si dicat infelicissimus fuit. ¶ Dextra computat: consuetudinem tangit ueterum qui annos digitorum gestu computabant. cuius rei ita meminit Apuleius in secũda Apologia. Si. xxx. annos pro decẽ dixisses, posses uideri pro computationis gestu errasse, quos circulare debueris digitos aperuisse. Cum uero quadraginta, quæ facilius cæteris porrecta palma significantur, ea quadraginta tu dimidio

Cornicis ætas

auges,

auges, non potes digitorum gestu errasse, nisi forte triginta annorum Pudentillam ratus, binos cuiusq; anni consules numerasti. Eiusdem rei memini & Plin. libr. 34. cap. 6. Præterea Ianus geminus a Numa rege dicatus, qui pacis, belliq; argumento colitur, digitis ita figuratus, ut trecentorum quinquagintaquinq; dierum nota per significationem anni, temporis, & æui se Deum indicaret. Beda uero libro de temporibus de numerorum computatione sic scribit.

Ratio numerandi per digitos

Depressio sinistri auricularis stricta ad medium manus facit unũ. Annularis facit duo. Medij tres. Eleuatio auricularis quatuor. Annularis. 5. Depressio ipsius annularis cum eleuatione medij sex. Extẽsio auricularis ad resceptam manus. 7. annularis. 8. medij. 9. Extremitas indicis ad medium pollicis. 10. Extensio pollicis iuxta indicem extensum uiginti. Osculatio pollicis ad indicis in suis extremitatibus triginta. Crux pollicis super indicem quadraginta. Depressio pollicis quinquaginta. Positio indicis super pollicem depressum. lx. Tornatio indicis super extremitatem pollicis. lxx. Positio indicis super medium pollicis extensi. lxxx. Torculatio indicis stricta. xc. Hæc omnia in manu sinistra uerũ cũ computare uolebant numeros centenarios transibant ad dextram: & ubi in sinistra sunt decem, in dextra fiunt centum. ubi in sinistra uiginti, in dextra. cc. & sic successiue usq; ad mille. Diuus Hieronym. in Iouianum scribens in exponenda domini parabola. quæ est de fructu agri trigesimo, sexagesimo, atq; centesimo triginta tradit digitorũ molli coniunctione. lx. uero superiore digito depresso signari. mox additpor ro centesimus numerus diligenter quæso lector: de sinistra transfertur ad dextram: & ijsdem quidem digitis sed non eadem manu, quibus in læua nuptæ significantur & uiduæ, circulum faciens exprimit uirginitatis coronam. unde ergo Nestor cum ultra centum annos uixisset, recte annos suos dextra computabat. ⁋ Toties: mustum bibit. i. qui tot annos uixit ⁋ De legibus fatorum. i. Parcarum quæ in tam longũ tempus uitam suam produxerint. ⁋ Nimio stamine: lõga uita, q̃ p filũ ostẽditur. unũ illud Virg. Parcę fila legũt. Tres

Parcæ

.n. Parcę esse dicũtur, Clotho, Lachesis, & Atropos, q̃ summa concordia nendo uitam hominis disponere dicuntur. unde a poetis dicuntur Parcę concordes ⁋ Antilochi barbam. i. filium suum iam barbatum, & ætate iam adulta. ⁋ Acris: strenui & fortis in bello. ⁋ Quærit. s. cum multis querelis. ⁋ Quod facinus: quod scelus, quam impietatem commiserit. ut pro supplicio Dij tam longam uitam sibi tribuerint. ⁋ Dignum iam longo æuo: hoc loco eorum opinionem probat qui in longinquitate uitæ infelicitatem esse putant. unde illud Senecæ in prouerbijs: Heu q̃ pœnitenda incurrunt uiuendo diu. in breuitate autem felicitatem. unde illud est Plinianum libro. 28. cap. 2. Hoc primum quisq; in remedijs animi sui habeat ex omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestiua morte. & illud lib. 7 Natura uero nihil hominibus, breuitate uitæ præstitit melius. Traxit autem colorem ex illo Virgiliano i nono. Quãdo aliter nequeo crudelem abrumpere uitam. ⁋ Tam longo æuo: quod tam diu esset sibi uiuendum. ut spectandum sibi foret funus filij: cuius mortem indignanter tulisse docet & Propertius: Nã quo tam dubie seruetur spiritus ore Nestoris est usus post tria sæcla cinis. Quis tam longeuæ minuisset fata senectæ, Gallicus iliacis miles in aggeribus. Non ille Antilochi uidisset corpus humari, Diceret aut o mors, cur mihi sera uenis. Horatius: At non ter æuo functus amabile Plorauit omnis Antilochum senex annos Et Nestor apud Home. in. 3. Odysseę: Illic iacet meus carus filius, fortis, & clarus Antilochus ⁋ Hæc eadem Peleus. s. cõqueritur. Achilles Thetidis & Pelei filius fuit, quem ad Troiam profectum in templo Apollinis tymbrei occisum ferunt insidijs Paridis post simulachrum latentis, cum illuc accessisset, ut amatam Polyxenam uxorem duceret. unde fingitur tenente Apolline arcum Paridem tela in Achillẽ direxisse. Virg. Dardana qui Paridis direxit tela, manusq; Corpus in Æacidæ. Hunc ergo pater Peleus ut immatura morte preuentũ miserabiliter fleuit. ⁋ Atq; alius. s. Laertes Vlyssis pater. s. conqueritur. Nam Vlysse per tot maria errante Laertes pater (ut scribit Homerus in primo Odysseæ) in agro quotidie opere rustico se macerabat: ancilla uetula panem & uinum ei ministrante: rogabatq; assidue Iouem ut animam ex membris solueret. ⁋ Cui fas: cui par est & decet. ⁋ Ithacum: Vlyssem pro Ithacensem ab Ithaca eius patria. Est autem Ithaca insula ante sinum Corinthiacum non longe a Cephalenia insula. ⁋ Natantem: per maria iam decem annos errantẽ. ⁋ Incolumi Troia: Priamus, inquit, non uidisset obsidionem decennalem patriæ suæ: nec mortem tot liberorum, totq; propinquorum si ei prius cõtigisset obire mortem, q̃ Paris rapuisset Helenam, Nec tam flebiliter illa canerentur: Hæc omnia uidi inflammari, Priamo ui uitam eripi, Iouis aram sanguine turpari. Sicq; ostendit in longitudine uitæ multas existere miserias. unde Seneca in Prouerbijs: ut modo diximus Heu quam pœnitenda incurrunt uiuendo diu. Ordo autem est. Priamus magnis solemnibus uenisset ad umbras Assaraci incolumi Troia Hectore portante funus, & reliquis fratrum ceruicibus: scilicet portantibus, inter lachrymas Iliadum: idest mulierum Troianarum. ⁋ Assaraci: Tros genuit Assaracum & Ilum, Ilus Laomedontem Priami patrem. ⁋ Hectore funus portãte: apud antiquos a filijs funera patrum efferebantur. Nam (ut scribit Plin. lib. 7. cap. 44.) Qu. Metellus Macedonicus a quatuor filijs illatus est rogo. ⁋ Reliquis fratrum. subaudi a superiore portantibus. Quinquaginta enim (auctore Homer.) habuit filios, & filias duodecim ⁋ Vt inciperet: ita ut inciperet tanquam præfica. Nam in funeribus

Præfica

conducebantur mulieres, quæ ad lamentandum mortuum plangendi modum cæteris darẽt. ex dictæ sunt præficæ, quasi quæ alijs ad id muneris præficerentur. Neuius: Hæc quidem me hercle opinor præfica est, quæ sic mortuum collaudat. auctor est Festus. ⁋ Polyxena: Priami filia. De qua sic loquitur Achilles apud Philostratũ: Verum esse eam apud tumulum meum fuisse iugulatam, non multam tamen, neq; a Græcis, sed ipsa sponte ad tumulum meum ueniens, cum amoris, quem erga me summum habuerat, meminisset erecto gladio incubuit. ⁋ Scissa palla: palla uestis est honestę mulieris. Virgil. Pallam signis, auroq; rigentem. Plautus in Menechmis Pallam ad Phrygionem fer confecto prandio. in luctibus autem funerum præ dolore uestes scindebantur. ⁋ Diuerso tempore: scilicet ab eo quo euersa fuit patria. sed quo Paris parabat nauigare in Græciam ut raperet Helenam. ⁋ Carinas audaces: idest ipse audax, qui in Græciam cum Ænea, delectaq; Troiana iuuentute nauigare non est ueritus, rapturus (quod fecit) Helenam marito. Nam cũ Priamus ægre ferret Hesionem sororem suam ab Hercule iure belli sublatam, & traditam Telamoni, misit Paridem in Græciam edoctum ut Hesionem repeteret, quod si nõ impetraret, aliam raperet. Postulata Hesione, nec reddita regionem uastauit, & Sparta ui expugnata Helenam abduxit, ob quod a marito recipi meruit. Alij scribũt Paridem a Menelao hospitio honorifice susceptum pulchritudine mulieris captum hospitij iure calcato cum omni regia supellectile eam abduxisse uolentem. Alij diuersa sentiũt. Diffusius hãc historiam in commentarijs nostris in Achilleida recitauimus. ⁋ Lõga dies igitur: cum ergo, inquit, Priamus tam multa aduersa diu uiuendo sit perpessus: quid ei profuit longa uita? ac si dicat longe melius fuisset si in uiridiore ętate mortuus esset. ⁋ Longa dies: longum tempus. ⁋ Euersa: prostrata. ⁋ Asiam: hyperbole. non enim totã Asiã sed multas Asiæ ciuitates una cum Troia euersas. ⁋ Miles tremulus: idest Priamus, qui senio confectus capta iam Troia arma induit, ut patriæ opem ferret. Virgilius Arma diu senior desueta trementibus æuo Circundat nequicquã humeris. ⁋ Tiara: de tiara satis superius diximus ex testimonio Herodoti, & aliorum auctorum eo loco Vestitur bucca tiara. Est enim genus pilei, quo reges Persarum utebantur. ⁋ Ruit ante aram: Cicero in primo Tusculana sic scribit. Priamum tanta progenie orbatum, cum in aram confugisset, manus hostilis interemit. hic si uiuis filijs incolumi regno occidisset, astante ope barbarica, tectis cęlatis, laqueatis utrum tandem a bonis, an a malis discessisset? ⁋ Summi Iouis: scilicet hercei. de quo Lucanus Herceas monstrator ait non respicis aras. Ouidi. in Ibin sic: Cui nihil hercei profuit ara Iouis. Herceus autem Iupiter est dictus, q intra uallum coleretur. nam ἕρκος septem significat. ⁋ Ab ingrato aratro: idest ab ipso agricola ingrato: idest quem iam agricola ingratus fastidiuit. ⁋ Exitus ille hominis: idest finis uitæ Priami. ⁋ Vtcunq; subaudi fuit: quasi dicat satis miserabilis fuit. ⁋ Sed torua: sed uxor Hecuba terribilis fuit omnibus suis latratibus. nam (ut scribit Ouidius libro decimotertio Metamorphoseos:) ea post cædem Priami, euersionemq; patriæ, cum mortem Polydori filij ulcisceretur, excæcato Polymestore, a quo Polydorus interemptus fuerat, furibunda abeuntes Græcos latratu est insectata: unde in canem conuersam finxerunt. Ouidius Rictuq; ad uerba parato Latrauit conata loqui. De qua sic Plautus in Menechmis: Non tu scis mulier Hecubam, quapropter canem Græci esse prædicabant, omnia mala ingerebat quemq; aspexerat, itaq; adeo iure cœpta appellari canis. De ea item sic Cicero in tertio Tusculanarum: Hecubam autẽ putant propter animi acerbitatẽ quandã, & rabiẽ fingi in canẽ eẽ cõuersam. ⁋ Transeo. occupatio est. ⁋ Regẽ Ponti Mithridatẽ, q ad sexagesimũ & octauũ ętatis suę annũ per multas ęrũnas, & clades

Tiara

Herceus Iupiter

Hecubę cõuersio

Mithridatis mors

peruenit. Ter enim a Romanis ducibus superatus est a Sylla, Lu
cullo, & Pompeio. Demum cũ a Pharnace filio bello premeretur,
obsidereturq; in regia, mortem per uenenum tentauit, uxore prius
sororibus, & pellicibus ueneno necatis. sed cum id frustra hausis
set, quod a teneris annis remedia sibi aduersus uenena cõparasset,
a milite Gallo nomine Bithoco, in cædem suã exorato interfectus
Crœsi mors — est. auctor est Plutarchu. ¶ Et Crœsum: hic est ille Crœsus Lydorũ
rex: qui cum omnium hominum felicissimum se arbitraretur. (The
sauros enim maximos habebat) accedẽti ad se Soloni philosopho:
cum ex Ægypto reuerteretur, diuitias suas ostendit, interrogauitq;
an quisquam esset se felicior. Tunc respondit Solon: Neminem ex
uiuẽtibus appellandum esse felicem, quod ad ultimum usq; fati diẽ
ancipiti fortunæ subiecti essemus. quod dictum ex parabolis Salo
monis sumptum est, qui ait: Nec beatum aliquem putes antequam
moriatur. ad quod respexit Ouidius: Sed. s. ultima semper Expectã
da dies homini, dicitq; beatus Ante obitum nemo, supremaq; fu
nera debet. Itaq; cum a Cyro rege Persarum bello captus, rogo, es
set in compedibus positus cum quatuordecim Lydorum clarissi
mis filijs recordatus est sententię Solonis: nominauitq; ter Solonẽ:
quo audito Cyrus, cum aliquem Deum inuocare crederet, grauiter
indoluit, memor humanæ conditionis, quæ incertis fortunæ flati
bus iactatur. Ita Crœsum ex rogo iam ardenti: sed diuino quodam
imbre cælitus demisso extincto, abstractum ad se adduci iussit. de eo
Solon — multa Herodotus, Iustinus, & Plutarchus scribũt. ¶ Solonis. Solon
(ut inquit Laertius) Salaminius patria fuit, Athenis claruit Tar
quinio prisco Romæ regnante, leges Atheniensibus dedit tanto
temperamento, ut parem gratiam a senatu & plebe cõtraheret: qui
bus si Athenienses (auctore Valerio) uti uoluissent, sempiternum
habituri fuissent imperium. Is omnium hominum & oraculi iudi
cio sapientissimus est habitus. ¶ Respicere ad ultima spatia, ut ne
mo. s. (ut memorauimus) citra mortem felix diceretur. ¶ Exilium,
& carcer: incommoda, inquit, quæ plurima perpessus est. C. Marius
habuere causas ex longa uita. nam Marius superatus a Sylla Min
turnis latuit in palude: ubi comprehẽsus in carcerem est coniectus,
Gallum missum, qui eum interficeret, uultus maiestate perterruit, so
lutis a Minturnensibus uinculis, in Africam nauicula traiecit: sed
cum Sextilius Africæ prætor moneret per lictorem, ut inde facesse
ret, respondit lictori: uade & nuncia Sextilio te uidisse C. Marium in
ruinis Carthaginis sedentem, exulemq; & panem mendicantem: &
eum dicto discessit. hæc breuiter tangit poeta. De quibus diffusius
Minturnę — Plutar. & Plin. de uiris illustribus. ¶ Minturnarumq; paludes: Inter
Formias & Sinuessam Minturnæ sunt utrinq; ad stad. lxxx. distan
tes, interfluit autem Lyris amnis: quem olim Clanin uocauere: qui
ibi paludes efficit. De quibus Luca. sic: Cum post Theutonicos ui
ctor, Libycosq; triumphos Exul limosa Marius caput abdidit ul
ua. Stagna audi texere soli, laxæq; paludes. ¶ Hinc causas habue
re. i. ex longa uita. ¶ Quid illo ciue tulisset. i. procreasset. Virg. Dar
danidæ duri, qui uos a stirpe parentum Prima tulit. i. procreauit &
in lucem produxit. Sensus est: Quid enim, inquit, beatius in terra
extitisset ipso Mario, si ei post triumphum Theutonicum contigis
set mori. Nam secundo cõsulatu, qui ultro ei delatus fuit, Cimbros
in Gallia apud aquas Sextias, Theutonas in Italia in campo Sa
uidin uicit. de quibus triumphauit. ¶ Circunducto captiuorum ag
mine: nã captiui manibus reuinctis post terga, uel cathenis collo inie
ctis imperatorem triumphantem pręcedebant, usq; in Capitolium
Papinius in siluis: Actias ausonias fugit Cleopatra cathenas. Pro
Pompa — per. Aut regum auratis circundata colla cathenis. ¶ Pompa: a πέμ
πω: quod est mitto. est enim ordo rerum progredientium. ¶ Animã
opimam: magnificam, allusio est ad spolia opima: quæ dux duci de
traheret. ¶ Curru Theutonico: quo in triumpho Theutonico est ue
ctus: sicq; colligit ex longa uita felicitatem minime censendã. ¶ Pro
Pompeius — uida Pompeio: scribit Plutar. ante ciuile bellum: cũ Pompeius Nea
poli ægrotaret, uota publice suscepta ob eius salutẽ, unde ad mul
ta mala futura est reseruatus. uictus enim acie Pharsalica in Ægy
ptum fugit, ubi iubente Ptolemæo annos sexaginta natus obtrun
catus est ab Achilla & Photino, caput Cæsari aduentanti uelamis
ne opertum cum annulo oblatum est. Truncus a Seruio Codro
humatus est inscribente in sepulchro: Hic situs est Pompeius Ma
gnus. Strabo scribit in monte Casio fuisse sepultum: ubi templum
est & Iouis Casii. Est ergo sensus: Pompeio, inquit, rectius consul
tum fuisset: si mortuus esset eo tẽpore quo Neapoli ægrotauit. mul
tis enim miserijs caruisset, uideturq; Iuuena. sumpsisse hoc ex Cice
ro in. 1. Thula. sic scribente: Pompeio nostro familiari, cum grauis
ter ægrotaret Neapoli melius est factum. Coronati Neapolitani fue
rant, ut in ium etiam Puteolani uulgo ex oppidis publice gratulabã
tur. Ineptum sane negocium & græculum, sed tamen fortunatum
utrum igitur si tamen esset extinctus a bonis rebus, an a malis di
scessisset? certe a miseris. non enim cũ socero bellum gessisset, non
imparatus arma sumpsisset, non domum reliquisset, non ex Italia fu
gisset, non exercitu amisso nudus in seruorum ferrum & manus in
cidisset, non liberi deflet, non fortunæ omnes a uictoribus posside
rentur, quod mortem tamen obijsset, in amplissimis fortunis oc
cidisset. ¶ Campania: nam Neapolis ciuitas est Campaniæ. ¶ Optan
das febres: quæ ei optandę fuissent, ne in tanta mala recideret. ¶ Vi
cerunt: impetrarunt salutem Põpeio aduersus ipsa fataq; quę ei mor
bum letalem immiserant. ¶ Fortuna ipsius, & urbis. i. Infelicitas ip
sius: quia interfectus est. ¶ Vrbis: quia bellum ciuile est gestum cum
maxima totius urbis calamitate. ¶ Igitur: quia diu uixit. ¶ Caput ser
uatum. i. quod tam multis uotis incolume diu seruauerant. ¶ Victo
.i. Pompeio a Cæsare uicto. ¶ Lentulus: P. Lentulus in coniuratio
ne Catilinaria una cum Cethego comprehensus a Cicerone con
sule in carcere strangulati fuerunt. ¶ Hoc cruciatu: quod caput ei
non est abscissum. ¶ Ceciditq; Cethegus Integer: sine aliqua mem
brorum diminutione: cum uitam tãtum laqueo amiserit. ut scri. Sal
lustius. ¶ Toto cadauere. i. toto cadauere integro. nam Catilina (ut
idem auctor est) acriter pugnans cum hostibus confossus est, lon
geq; a suis inter hostium cadauera repertus. Iuuena. ergo colligit
nihil hominibus breuitate uitæ posse melius præstari.
¶ R E X Pylius &c. Probat exemplis quod dixit de luctu habens — ASCen.
do senibus. Ordo est: Rex Pylius. i. Nestor in Pylo regnans. fuit exẽ
plum uitæ secundæ. i. proximæ. cornice: id est proxime attigit uitã
cornicis: quæ longissima est. Si tu credis quicquam Homero: qui
dicit ipsum iam tempore belli Troiani tertiam ætatem hominũ egis
se. Sunt tamen, qui nonagenarium tunc fuisse putent. & ætatẽ unã
continuisse unum cursum Saturni. Sed poetam, ut cætera, ut in ad
mirationem traheret, tres ætates hominum uixisse affirmasse. fictio
cium autem id esse ostendit per hoc quod addit: Si quicquam cre
dis Homero. Virgilius enim in rebus fabulosis, aut fidem superan
tibus dicere solet: Si credere dignum est: Eloquar an sileam. ut fa
ma est, ut perhibent & cætera. Felix autem supple fuit Nestor. nimi
rum: idest haud dubie. sed hoc ironice secundum Calderinum di
xit: qui distulit mortẽ per tot sæcula: quia per tria. atq; qui compu
tat annos suos iam dextra supple manu: in qua tercentorum anno
rum, numerus figuratur: ac saltem plus quam centorum. uide Mã
cinellus Calderinus putat intelligendum a dextra: idest factis dex
træ: quia cum facta sua memoret apud Homerus docens quid iu
uenis egerit: & qualia tunc corpora nascerentur, se annosum signi
ficat. Sed Mancinel. sententia multo erudition nescio an accommo
datior sit. Non sunt autem audiẽdi: qui simpliciter dictum putant,
ut sit computat annos dextra: idest ad digitos suos more senum &
rusticorum qui grandiorem numerum non animo: sed digitis com
plectuntur. Id enim de eo, cui imbecillius sit animus quadrat: et non
de Nestore, cuius facundam sapientiam commendat Homerus:
Vnde hic ponitur pro exemplo illorum, quibus sensus uiguerunt:
sed luctus plurimi fuerunt. Et qui toties bibit nouum mustum: idest
uinum mustum idem quod nouum. unde Plautus mustam uirgi
nem dixit. & intelligitur uinum, sicut merum idem quod purum:
sed etiam uinum intelligitur. Hic autem ubi additur nouum: poni
tur pro connotato: & minus principali. per illud noti grammatici:
Æquiualens geminis & cætera. Oro, inquit poeta, ut supple atten
das parumper: idest parum temporis: quantum ipse Nestor: scilicet
queratur de legibus fatorum sibi: scilicet nimis longis. & de nimio
idest nimis longo stamine. quod Parcæ: idest Deæ fatales texerunt:
quæ creduntur uitam hominis ut filum e colo deducere. unde est
uersiculus plebeius: Prima colum transfert: trahit altera: tertia rum
pit. Et hic: Clotho colum portat, Lachesis trahit, Atropos occat.
cum: idest quando. uidet barbam utpote prouectioris Antilochi fi
lij sui. acris: idest strenui in bello ardentem in rogo. Nam quærit: id
est disquirit. rogat ab omni socio: idest familiari suo. quisquis: idest
quicunq; adest. cur: idest quare. ipse duret in: idest usq; ad hæc tem
pora: in quibus filij mortem uideret. q; pro &. quod facinus: idest
factum damnabile dignum: scilicet ut puniatur tam longo æuo. ip
se commiserat: idest perpetrauerit: quasi etiam illis probata sit illa sen
tentia: Quicquid patimur peccata nostra meruerunt. Propertius
etiam ostendit Nestora ægre tulisse mortẽ filij dicẽs: Nõ ille Antilo
chi uidisset corpus humari: Diceret aut o mors cur mihi sera uenis.

Peleus

Formam optat modico pueris, maiore puellis
Murmure, cum Veneris fanum uidet anxia mater
Usque ad delitias uotorum, cur tamen, inquit,
Corripias? pulchra gaudet Latona Diana.
Sed uetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipsa habuit. cuperet Rutile Virginia gibbum

Peleus pater Achillis & rex Thessaliae. cum: idest quando. luget: idest defiet. Achillem filium suum raptum: idest nimis celeriter ad mortem tractum dicit sup. haec eadem, quae Nestor dixit. atque alius scilicet Laertes pater Ulyssis, cui fas supple fuit lugere Ithacum. idest Ithacorum regem Ulyssem. natantem: idest decem annos per diuersa maria periclitantem supple dicit haec eadem. Priamus rex Troiae uenisset Troia existente incolumi. ad umbras Assaraci atavi sui: idest fuisset appositus maioribus suis sup. cum magnis solennibus .i. solennitatibus. & hoc Hectore .i. filio maximo natu portante .i. afferente funus, ac reliquis ceruicibus fratrum portantibus funus. inter lachrymas Iliadum .i. Troianarum mulierum: ut filiarum & nuruum eius plorare incipientium. ut idest postquam. Cassandra tanquam praefica inciperet ederet primos planctus. & ut Polyxena scissa palla idest quae pallam habuit scissam supple inciperet edere & caetera: sic Calderinus & Mancinellus exponunt. Georgius autem uidetur intellexisse: ut sit ordo: Hectore portante funus inter lachrymas Iliadum si foret extinctus. ut idest statim postquam Cassandra inciperet edere primos planctus. non de morte patris, quae tunc nondum erat: sed de futura destructione Troiae, erat enim uates habens hoc ab Apolline: ut uera quidem praediceret: sed quae non crederentur. Unde dicit Virgilius in secundo Aeneidos: Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris Ora Dei iussu non unquam credita Teucris. Et haec expositio mihi placeret, si huic loco quadraret. Non autem quadrat: nam si sic exposueris: oportet dicere. quod pro &. ut Polyxena scissa palla: idest quae pallam scissam habuit: inciperet edere primos planctus propter uaticinium scilicet sororis. sed hoc uerum non est: quia nemo credidit dictis Cassandrae. Nec uidetur quomodo contexeretur quod subditur diuerso tempore. hoc enim abundaret. Nam tempus quo Cassandra praedicebat futura: etiam diuersum erat a tempore mortis Priami. dic ergo cum Calderino. Polyxena autem scissam pallam habere hic dicitur: quia cum ad tumulum Achillis a Pyrrho occideretur: scidit uestem genibusque obuoluit: ut cum decore caderet: sicut Eurypides in Hecuba dicit. eam quoque prae dolore scidisset in luctu patris Priami: si foret extinctus diuerso tempore: illo scilicet: quo Paris coeperat aedificare audaces carinas ad rapiendam scilicet Helenam. Igitur quid longa dies: idest longum tempus uitae contulit Priamo supple. ipse uidit omnia euersa. & Asiam: idest magnam partem Asiae: idest Troiam cadentem flammis & ferro. ipse miles: idest armatus pro patria ut miles: tremulus pro senectute. tulit: idest portauit arma. & hoc tiara pileo scilicet, quo pace utebatur. posita: idest deposita. Et ruit: idest cecidit moriens ante aram summi Iouis: quasi Ioue permittente, ut: idest quemadmodum. uetulus bos: qui praebet cultris domini tenue & miserabile collum. fastiditus iam: idest postquam est taedio affectus. ab aratro ingrato: idest nullam requiem rependente. Ille exitus quem Priamus habuit est supple utcunque: idest qualitercunque. hominis: idest qualis hominem decet. sed uxor scilicet Hecuba: quae uixerat post hunc scilicet Priamum. latrauit ritu canino: idest furiata est rabie canina. existens torua scilicet torua fronte. Plautus enim ad suum propositum conuertens fabulam dicit in Menechmis: Hecubam in canem putari uersam: quod unicuique malediceret: quasi in unumquemque latrans. Ergo dicit poeta. festino ad nostros idest Romanos: hoc est ad narrationem nostrorum. & transeo regem Ponti idest Mithridatem: qui diu uiuendo multa passus est. & transeo Croesum regem olim ditissimum Lydorum: quem uox facunda iusti Solonis iussit respicere ad spatia ultima longae uitae. quod Mancinellus: hic, & nos in Boetio declaramus. Exilium Marii Arpinatis, & carcer, & paludes Minturnarum in quibus latuit, & panis mendicatus uicta Carthagine: idest apud Carthaginem uictam. habuerunt causas hinc idest ex longa sua uita. Quid natura tulisset in terris beatius illo ciue: & quid Roma uidisset supple unquam beatius: si exhalasset animam opimam: idest opima spolia referentem, cum uellet descendere de curru theutonico: in quo triumphauit. agmine captiuorum circunducto: idest postquam circunduxit: idest in circuitu duxit agmen captiuorum: & omni pompa bellorum circunducta supple Campania prouida scilicet mali futuri dederat Pompeio magno scilicet. febres optandas idest quas optare debebat: ut gloriosus per illas moreretur. sed multae urbes pro eo orantes, & publica uota pro eius salute facta: uicerunt supple febres. igitur fortuna aduersa scilicet ipsius Pompeii: & urbis scilicet Romae a Caesare uictae. abstulit Pompeio scilicet uicto a Caesare. caput seruatum per preces & publica uota a febribus. Lentulus scilicet Sura uir senatorii ordinis: qui cum Catilina in patriam conspirauerat: sicut e diuerso Pompeius pro patria pugnauerat. caruit hoc: idest huiusmodi cruciatu: idest obtruncatione capitis. Cethegus scilicet Caius: qui etiam coniurauerat in patriam. caruit hac poena: idest immunis fuit ab hac poena. & cecidit cum moreretur in bello. integer idest corpore integro, & non mutilato. & Catilina scilicet Lucius caput totius coniurationis. iacuit cum in bello occisus esset. cadauere integro, idest non truncato, neque mutilato. Per quod ostendit mala saltem poenae quae affert senectus: per quam bonis mala obueniunt: quibus mali non diu uiuentes carent.

FORMAM optat: confutat & eorum uotum, qui liberis suis optant pulchritudinem. ostendens exemplis quod & forma sit res homini perniciosa. Ordo est & sensus: Mater anxia idest solicita scilicet de natorum formositate usque ad delitias uotorum optat formam pueris modico murmure: & puellis maiore, cum uidet fanum Veneris: quasi quaesit Dea per quam genus humanum crescat & progignatur. unde sic Venus apud Papinium loquitur: Nil ego nil fateor toto iam dulce sub orbe, Aut uidi, aut genui. Maiore puellis Murmure: nemo enim est parentum, qui nolit filias pulchriores esse, quam filios, multisque id rationibus: sed maxime ut facilius nubant. Usque ad delitias idest usque ad delicata nimis uota: qualia expressit Persius Hunc optent generum rex & regina, puellae Hunc capiant quicquid calcauerit hic rosa fiat, quasi dicat non optat ut tam formosa sit, ut eam iuuenes in suos amplexus optent. Delitias: appellatione delitiarum accipimus omnia, quae loco festiuitatis habentur: deducto nomine a delectando. Catellum enim, passerem, columbam, leonem, reliquaque id genus, & seruos, qui aliquo modo nos delectent, delitias appellamus. unde Marti. Stellae delitium mei columba. Catullus: Passer delitiae meae puellae. Plutarchus in uita Mar. Antonii sic scribit: Erat autem Sarmentus Caesaris seruulus ex iis, qui festiuitatis causa haberi solent, quos Romani delitias appellant. iuxta quod dixit Virgilius Alexim Delitias domini. Et Seneca ad Lucilium: Seruum puricolam delitiolum suum nominat. Delitias etiam alio modo nominamus: ut si dicamus Puerum nutritum in summis delitiis: quasi in summis opibus & lautitiis. unde Seneca de breuitate uitae: Audio quendam ex delicatis, si modo delitiae uocandae sunt, uitam & consuetudinem humanam dedidscere. Cur tamen Corripias? cur, inquit, o poeta damnas hoc uotum. uerba sunt defensoris. Gaudet Latona: exemplo defendit uotum esse honestum. allusio est ad illud Virgilii: Latonae tacitum pertentant gaudia pectus. Vetat Lucretia: docet te, inquit, Lucretia uxor Tarquinii Collatini, quae fuit formosa, pulchritudinem non esse appetendam, cum ipsa ob eam occiderit. cum enim a Tarquinii superbi filio per uim fuisset stuprata, gladio sibi pectus transuerberauit. notissima est historia ex Dionysio, Liuio, & Ouid. in Fastis. Virginia: L. Virginii centurionis filia fuit uirgo plebeia, cuius stuprandae consilium, cum Appius decemuir cepisset, eamque corrumpere nequiret, clientem subornauit, qui eam in seruitium deposceret, facile uicturum, cum ipse esset accusator & iudex. Pater qui tunc in algido militabat, re cognita, cum ipse iudicii die superuenisset, & filiam ante tribunal locatam, cum defendere aduersus iniquum iudicem nequiret, ultimo colloquio cum ea impetrato, in secretum adductam cultro de taberna laniinis abrepto, occidit. hoc tamen cum adhuc uiueret dicto: liberam te & honestam filia ad manes progenitorum mitto. Nam uiuenti neutro horum per tyrannum tibi potiendum erat. Corpus eius humero gerens ad exercitum profugit: & milites ad uindicandum facinus accendit: qui creatis decem tribunis, Auentinum occuparunt. Decemuiros abdicare se principatu coegerunt, eosque omnes aut morte, aut exilio punierunt, Appius in carcere est necatus. Lege Dionysium libro. x. Liuium in tertio ab urbe condita, & Plinium de uiris illustribus. Gibbum: tumorem appella

IOAN. BRIT.

Delitiae

Lucretia

Gibbus

mus & eminentiam in quacunq; parte corporis. unde Tranquillus in Othone: Excreuerat etiam in dexteriore latere eius gibbus: caro. præpendebatq; adeo: ut ægre fascia substringeretur. & Iuuena. Medijsq; in naribus ingens Gibbus. in genere autem fœminino idem Tranquillus in Domitiano & prima declinatione protulit. Ipsum enim Domitianum ferunt somniasse gibbam sibi pone ceruicem auream enatam. dicitur & gibber: unde gibberosi, & gibbosi homines nominantur. Apuleius secundo libro floridorum: Cumq; inter scapulum crates retexisset, quod erat aucto gibbere. Rutilæ: aut notat mulierem deformem téporibus suis: aut eã designat. de qua Plin. in. vii. Quæ uixit nonaginta & septem annos.

ASCen. FORMAM optat &cæ. Ostendit in formositate non esse uera bona, cum multis nocuerit. Ordo est: Mater anxia: id est solicita. cum: idest quando uidet fanum idest templum. Veneris. i. Deæ uenustatis & formositatis. optat modico murmure: idest oris oppressione & mussitatione modica. pueris: idest masculis formam: idest formositatem. & optat puellis: scilicet filiabus suis formam maiore murmure (quia conuenientius est puellam, q̃ puerum ornari) & usq; ad delitias uotorum: idest desideriorum. ita q; in sola imaginatione dum formam filiæ desiderat, delitias captat. & tamen idest quamuis. id inane fit. ipsa inquit cur corripias: idest reprehendas talia uota: scilicet Latona: idest mater Apollinis & Dianæ. gaudet Diana pulchra: idest pulchritudine eius. sed Lucretia a sexto Tarquinio propter formam stuprata. uetat optare faciẽ qualem ipsa habuit: idest formosam. Virginia uirgo plebeia ab Appio Claudio ad stuprum petita: a quo cum aliter liberari non posset: a patre Virginio occisa liberata est. cuperet accipere gibbũ Rutilæ: idest illius mulieris uetulæ & gibbosæ.

IOAN. BRIT. SVAM: scilicet faciem. Miseros parentes: ne corrumpat. Rara est cõcordia formę: rarenter, inquit, inuenias: ut qui formosus, sit in castitatis se terminis contineat. Ouidi. Lis est cum forma magna pudicitię aut enim corrumpitur, aut mœchatur. Licet horrida: ordo est: Licet domus horrida, & imitata ueteres Sabinas tradiderit mores sanctos. Horrida: inculta & omnium delitiarum expers. Veteres Sabinas: nam mulieres Sabinæ pro exemplo pudicitiæ habentur. Quod si pudica mulier in partem uel domum atq; dulces liberos Sabina qualis. Mart. lib. primo Casta nec antiquis cedens Leuina Sabinis. Præterea castum. hic sensus est: Licet, inquit, benignitate naturæ fiat ut aliquis sit castus & uere

Sabinæ castæ

Accipere, atq; suam Rutilę dare. filius autem
Corporis egregii miseros, trepidosq; parentes
Semper habet rara est adeo concordia formæ
Atq; pudicitiæ, sanctos licet horrida mores
Tradiderit domus, ac ueteres imitata Sabinas.
Præterea castum ingenium, uultumq; modestum
Sanguine feruentem tribuat natura benigna
Larga manu. quid enim puero conferre potest plus
Custode, & cura natura potentior omni?
Non licet esse uiros. nam prodiga corruptoris
Improbitas ipsos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia, nullus ephebum
Deformem sæua castrauit in arce tyrannus,
Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, uel
Strumosum, atq; utero pariter, gibboq; tumentem.
Nunc ergo iuuenis specie lætare tui, quem
Maiora expectant discrimina, fiat adulter
Publicus, & pœnas metuet quascunq; mariti
Exigere irati, nec erit felicior astro
Martis, ut in laqueos nusq̃ incidat, exigit autem
Interdum iste dolor plus, q̃ lex ulla dolori
Concessit, necat hic ferro, secat ille cruentis
Verberibus, quosdam mœchos & mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ, mox cum dederit Seruilia nummos
Fiet & illius, quam non amat, eruet omnem
Corporis ornatum. quid enim ulla negauerit udis
Inguinibus, siue est hæc Hippia, siue Catulla?
Deterior totos habet illic fœmina mores.
Sed casto quid forma nocet? quid profuit immo
Hippolyto graue propositum? quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc ceu fastidia repulsa.
Nec Sthenobœa minus, q̃ Cressa excanduit, & se
Concussere ambæ. mulier sæuissima tunc est,
Cum stimulos odio pudor admouet, elige quid nam
Suadendum esse putes, cui nubere Cæsaris uxor
Destinat, optimus hic, & formosissimus idem
Gentis patritiæ rapitur miser extinguendus
Messalinæ oculis dudum sedet illa parato
Flammeolo, tyriusq; palam genialis in hortis
Sternitur, & ritu decies centena dabuntur
Antiquo, ueniet cum signatoribus auspex.
Hæc tu secreta, & paucis commissa putabas;
Non nisi legitime uult nubere, quid placeat, dic,
Ni parere uelis, pereundum est ante lucernas,
Si scelus admittas, dabitur, mora paruula, dum res
Nota urbi, & populo contingat principis aures
Dedecus ille domus sciet ultimus, interea tu
Obsequere imperio, si tanti est uita dierum
Paucorum, quicquid leuius, meliusq; putaris,
Præbenda est gladio pulchra hæc, & cãdida ceruix.

cundus per se nullo custode adhibito: nec cura alicuius: qui cogat eum esse pudicum & bonum, quãdo ipsa natura sit optima custos, tamen non licet esse uirum cũ maxime uelit: cogitur enim tanquã fœmina pati muliebria & cinædus fieri. hoc autem cum eo conuenit: Rara est adeo concordia formæ. Ordo autem est: Natura larga præterea tribuat ingenium castum, & uultum modestum, feruẽtem sanguine, manu benigna. cæ reliqua sunt per parẽthesim. Natura larga: ad conferendũ. melius est sit hypallage: ut sit Natura benigna tribuat larga manu. Natura potentior omni Custode, & cura ostendit autem naturam difficulter superari: qui enim mores nobis per consuetudinẽ insederũt: quæ altera habetur natura, uix queunt immutari. Nõ licet esse uiros: quia (ut dixi) stuprantur. Prodiga: consumptrix. prodigere enim (ut inquit Festus) est cõsumere. Corruptoris: quia muneribus etiam ipsos parentes expugnat, ut uendãt filios ad obscæna. Nullus ephebũ: aliud periculũ idicat in minere formosis. Na a potẽtioribus castrabant & principibus, adhibebãturq; custodiendis lectis matronae. uñ uocabulũ est ductũ ab εὐνὴ qđ est cubile: & ἔχω qđ est teneo & habeo: q̃si eũ nechus: & p sincresim eunuch⁹. Domitianus tamẽ (auctoribus Tranquil. & Mar.) edicto inhibuit mares castrari. Ephebum .i. puerum, qui iam peruenit ad pubertatem. Nam ephebi dicuntur, qui ad pubertatem peruenere. ea omnino ætas est ab annis q̃tuordecim, uel. xvii. Ephebia est prima ætas adolescentiæ. auctores Censorinus libro de die natali. & Donatus. Nomẽ enim est græcum ἐπὶ in. & ἥβη pubertate. Arce: arx (ut diximus auctore Asconio) uel sedes tyranni dicitur, uel editus in ciuitate & munitior ad salutẽ ciuium locus. Virg. Quo res summa loco Panthu, quã prẽdimus arcẽ? Rapuit: stuprauit. Strumosum: struma est tumor (ut scribit Celsus in quinto) in quo subter concreta quædã ex pure & sanguine. quasi glandulę oriuntur: q̃ uel pcipue fatigare medicos solent. nascuntur enim & in inguinibus & lateribus, sed maximẽ in ceruice. Est ẽt struma (ut docet Aristo. lib. viii. de natura animaliũ) morbus, quo & sues & boues laborant. uerba Aristotelis: Struma appellatur cũ capitis dolor & grauitas sui ẽ quo plurimi laborare solent. Et itra de bobus loquẽs. Quod denique in hoie febris, idem i boue struma est. unde Pli. de suibus: Obnoxium genus morbis anginæ maxime & strumæ. Tumentẽ utero: qui sit utero tumẽti, & inflato. Nunc ergo lætare: inhibitio per permissionem est. n. sensus: Cũ filius, inqt, tuus formosus tã multis obnoxius sit periculis: debes

Prodigere

Ephebi

Arx

Struma

Debes sane pulchritudine eius delectari:q.d.nihil habes q̃d ĩceteris.
¶ Maiora discrimina:proponit aliud incõmodum & periculum for
mosorum.adulteri enim fiunt publici. ¶ Exigere sustinere. alibi.
Q uem timeo uictus ne pœnas exigat Aiax. ¶ Felicior astro Mar
Martis adulterium tis.i.ipso Marte:quẽ cum Venere concumbentem Vulcanus clam
retibus adamãtinis inuolutum oĩbus Dijs uidendũ præbuit. Oui.
auctor. ¶ Iste dolor: quẽ mariti ex muliere adulterata concipiunt.
¶ Exigit:poscit & tanq̃ debitum repetit.maritus,inq̃t iratus dolore
uxoris adulteratæ,grauiores sumit pœnas:q̃ leges tolerant. ¶ Ne
cat hic ferro:æmulatio est. Horatius in secundo sermone: Hic se
pcipitem tecto dedit,ille flagellis Ad mortẽ cæsus,fugiens hic: de
cidit acrem Prædonum in turbã, dedit hic pro corpore nummos.
Mugilis ¶ Mugilis intrat:mugilis uel mugil (utroq; enim modo dicitur)
piscis est,cuius natura(teste Plin.libro.ix.) ridetur . in metu capite
abscondito totũ se occultari credentis , per inferiora mœchis im
mittebatur.Catullus: Ah tum te miserum,maliq; fati Quem attra
ctis pedibus patẽte porta,Percurrent raphaniq; mugilesq;. ¶ Sed
Endymionis fabula tuus Endymion:idest filius tuus formosus,qualis fuit. Endymion
uenator,quem Luna ob speciem dilexit, dormientemq; est oscula
ta.Proper.Nudus & Endymion Phœbi cepisse sororem Dicitur , &
nudæ cõcubuisse Deæ.Papinius in siluis: Cedat tibi Lathmius ul
tro:idest Endymion.quẽ(ut scribit Cice.in Tuscu.) Luna in Lath
mo mõte Ioniæ obdormientem osculabat. Ouid.Faueas o candi
da dixi,Et subeant animo Lathmia saxa tuo. hoc autẽ est ex histo
ria.nã(ut scribit Plin. lib.secundo) Endymion primus hominum
Lunæ cursum deprehendit : ob idq; amore eius captus fama tra
Locus Apuleij emendatus ditur.Endymion ergo pro specioso amatore ponitur . Sic ẽt apud
Apuleium in primo:ubi cum ipsum auctorem tertio anno inter
pretaremur,omnesq; codices haberent:carus Endosmion:correxi
mus Endymion. ¶ Fiet adulter: sponte,inq̃t, formosas,turpes autẽ
conductus pretio amabit,earumq; libidini inseruiet. ¶ Seruilia:hic
ponitur pro uulgari muliere & adultera alludit autem aut ad Ser
uiliam Bruti matrem, Catonisq; sororem , cũ qua Cæsar libidinis
cõmertium habuit.auctor Plutar.aut,ad Seruiliã Naidem. de qua
Sueto.in Nerone sic scribit: Nam Antonius Domitium desiderio
amicæ Seruiliæ Naidis transfugisse iactauit. ¶ Fiet & illius.s. Serui
liæ,quam non amat accepto præmio. ¶ Exuet omnem. s. mulier.i.
deponet,est autem ratio quare matronã,quã nõ amat ineat,q̃a illa
suo ornatu se spoliat,& adulterum ditat. ¶ Q uid enim:nihil,inquit
mulier habet quod mœchis non donet. ¶ Inguinibus: uoluptati
bus suis uenereis.de inguine diximus in prima Satyra illic : Ad
mensuram inguinis. ¶ Siue Hippia:siue inquit prodiga est, ut Hip
pia,siue auara ut Catulla,omnino in adulterum est liberalis. põt
etiã esse alios sensus. Siue,inquit,nobilis est ut Hippia, siue humili
loco nata,ut Catulla,ac per hoc oẽs pariter mulieres cũ impudicæ
sunt, in amatores suos sunt liberales . Aliter etiam exponi potest:
ut sic dicas: Siue pauper est,siue diues , in amatores suos liberalis
est,cũ est impudica. ¶ Deterior fœmina:mulier,inq̃t impudica,quæ
alijs in rebus honestatem, calcat,in adulterum se benignã præbet
& liberalem:ne sibi obijci possit: q̃ sit rustica, & male morata : cum
amatori defatigato nihil det:ergo in ea re habet totos mores: idest
nihil omittit:ut non possit dici bonis esse moribus:cum se benignã
facilẽ,liberalẽq; præbeat. ¶ Sed casto:quid forma nocet:antipopho
ra est:quasi Iuuen.dixerit:omnem formam esse nociuam . Aduer
sarius cõtra neget inquiens:formam non nocere casto.idest qui in
castitate uiuere proposuerit.Poeta ergo exemplũ subdit Hippolyti,
& Bellorophõtis probans formam eis nocuisse:cum maxime pudi
Hippolyti interitus citiã tueri constituissent. Hippolytũ.n.cũ ob egregiam formã Phæ
dra nouerca diligeret iisq; eam auersaretur: dolore percita Thes
seo patri eũ adulteri falso accusauit:ob quã rem pater iratus a Ne
ptuno petijt,uel si mauis Aegeo,ut Phocas immitteret,cum iuxta
littus quadrigis ueheretur:quo facto equi cõsternati in fugam per
siluas cõuersi, Hyppolytũ discerperunt. ¶ Graue ppositũ: cõseruan
Bellerophon dæ castitatis. ¶ Q uid Bellorophonti: Bellorophon filius Glauci re
gis Corinthiorum,cũ ad Prœtum Abantis filiũ Argiuorũ regem
peruenisset, a Sthenobœa , uel (ut scribit Homer.) Antea uxore
Prœti dilectus fuit impatienter:e a ab eo petijt uti sibi copiam sui fa
ceret, pmittens ei coniugis regnum:quod cum impetrare nequi
ret:uerita ne se apud regem criminaretur,occupauit eum,asserens
Bellerophontem sibi uim inferre uoluisse . Prœtus q̃ eum dilexe
rat , noluit de eo supplicium sumere,sed eum ad Iobatem patrem
Sthenobœæ misit:ut illum Chimeræ lacerandũ obijceret : quæ eo
tpe Lyciorum agros uastabat, unde bellua,occisa uictor pro fu

giens,cũ ad cælum pegaso,quo uehebatur, euolare contenderet,
neq; iam longe abesset,territus altitudine decidit,perijtq;. Equus
uero in cęlum receptus , inter sidera est locatus. Ostẽdit igitur poe
ta hæc mala ei ob nimiam pulchritudinem obtigisse.Nota est fabu
la apud Higinum desideribus: & apud Home. lib.vi.iliad . ¶ Eru
buit nempe hæc:scilicet Phædra,quæ Hippolytum tentauerat.ru
bet enim qui in turpi facinore deprehenditur.ut illud:Rubet audi
tor cui frigida mens est. & Teren. Erubuit,salua res est. ¶ Nec Sthe
nobœa:uxor Prœti regis Argiuorum . ¶ Quam Cressa.i. Phædra
filia Minois regis Cretensium,quã Theseus interempto Minotau
ro secum abduxit. ¶ Cressa.i.cretensis Oui. Mittit amazonio Cres
sa puella uiro. ¶ Cõcussere ambæ:cõmouere se & erexere ad uindi
ctam:scilicet tractumq; est a luctatoribus,qui certaturi manus cõ
cutiunt. ¶ Pudor:quo afficitur,cum ausa sit rem pudendã tentare.
¶ Odio: quo fertur in eum, a quo repudiata est. ¶ Elige q̃dnam:ostẽ
surus est poeta formam obesse ex historia:quã a Tacito perscriptã,
breuiterq; a Trãquillo tactã in exẽplũ affert. Nã Messalina Claudij Messalina
imperatoris uxor:nouo furore,inusitatoq; amore in C. Siliũ iuuen C. Silius
tutis romanæ formosissimum ita exarserat:ut Iuliam Silanã nobilẽ
fœminã matrimonio eius exturbaret,uacuoq; adultero potiretur
neq; Silius flagitij,aut periculi nescius erat , sed certo si abnueret
exitio, & nonnulla fallendi spe,simul magnis præmijs operiri futu
ra & præsentibus frui pro solatio habebat.illa nõ furtim, sed mul
to comitatu uentitare,domum & congressibus adhærescere, largi
ri opes,honores,itaq; pfecto Claudio Hostiã, nuptiarũ solẽnia ce
lebrata sunt. Adhibitus q̃ tabulas obsignaret, uerba auspicũ audi
ta,sacrificatum apud Deos, discubitum inter cõuiuas, nox deniq;
acta licẽtia coniugali. Cęsar re cognita in prętentum Silio ueniam
dari iubet, redderet uxorem, rumperetq; tabulas . Cũ interea Nar
cissus libertus a Claudio Hostiam accitus dixit, matrimonium Si
lij uidet populus & senatus, & miles, & ni propere agis tenet urbẽ
maritus. Timens igitur Messalina in Lucilianos hortos digressa
est,tentauitq; postea marito occurrere , ut ueniam impetraret. Si
lius tribunali admotus non defensionem,non moras tentauit,pre
catus ut mors acceleraretur. Occiso igitur Silio. Messalina in hor
tis Lucilianis Narcisso instante ictu tribuni transfixa est . ¶ Elige
quidnam. Suadendũ hac interrogatione ostendit Silij utranq; cõ
ditionem fuisse difficilem,siue Valeriam Messalinam uxorem du
ceret, siue abnueret. Ait ergo poeta: Elige quid putes suadendum
Silio,ducat ne uxorem an abnuat:quasi dicat utrunq; omnino du
rum est.nam si duxerit periculum necis imminet a marito,si abnue
rit ab ea uerba autem sunt Iuuena ad monitorem. ¶ Rapitur miser
ad nuptias.idest. ¶ Extinguendus: quia postea interfectus est impe
rante Cæsare. ¶ Messalinæ oculis.idest ante oculos Messalinæ addu
citur Silius: ut eam sibi matrimonio coniungat. ¶ Flammeolo: dimi Flãmeũ
nutiuam est a flammeo. est enim (ut scribit Plinius. (genus ueli co
loris lutei,quo nouæ nuptæ caput obtegebant . ¶ Genialis lectus: Lectus
genialis:proprie (auctore Festo) dicitur qui in nuptijs sternitur in Genialis
honorem Genij . unde & appellatur. De Genio multa alibi, & præ
cipue apud Persium ex auctoritate Censorini . ¶ Tyrius: purpu Tyrus
reus. Nam ex Tyro insula purpura discis habetur , qui liquorem q̃ olim
in faucibus habet aptum ad tingendas uestes. auctor Plinius . un Sarra
de dicimus uestes purpureas ab ipso pisce, Tyrias ab insula, Sido
nias a Sidone ciuitate Tyri, & Sarranas eo q̃ hæc insula olim Sar
ra dicta fuerit, auctor est Gelius. ob hanc uirtutem purpuræ Ty
rij non solum ab regibus: sed & ab Romanis libertate sunt dona
ti. auctor est Strabo. de hac enim multa scribit libro decimosexto.
¶ Antiquo ritu secundum antiquum ritum.qui fere semper fuit,ho
dieq; etiam seruatur:ut maritus a puella data dote : quasi ematur.
unde est illud Virgili. in primo Georg. Teq; sibi generum Tethys
emat omnibus undis. ¶ Cum signatoribus auspex . nuptijs enim
auspices interponebantur. Cuius consuetudinis ita meminit Va Auspex
lerius libro secundo. Apud antiquos non solum publice,sed etiam
priuatim nihil gerebatur, nisi auspicio prius sumpto : quo ex mo
re nuptijs etiam nunc auspices interponuntur . ¶ Hæc tu secreta:
forsan, inquit, tu existimabis o Sili has nuptias secreto celebratum
iri. ¶ Non nisi legitime: hinc furiosam Messalinæ libidinem osten
dit: quæ omnia secure fecerit, & inter conuiuas in amplexibus Silij
steterit. ¶ Nisi legitime: nisi secundum rationes coniugales & leges.
¶ Q uid placeat, dic o Sili. ¶ Pereundum est ante lucernas : idest
in medio conuiuio nocturno : quo tempore cœnatur ad lucer
nas. ¶ Si scelus: idest si Messalinæ coniungeris . ¶ Mora paruula:
idest breue tempusculum. ¶ Imperio: scilicet Messalinæ . ¶ Q uic

Nil ergo optabunt homines? si consilium uis,
Permittes ipsis expendere numinibus, quid
Conueniat nobis, rebusq; sit utile nostris.
Nam pro iucundis aptissima quæq; dabunt Dii.
Carior est illis homo, q̃ sibi. nos animorum
Impulsu, & cæca, magnaq; cupidine ducti
Coniugium petimus, partumq; uxoris, at illis
Notum qui pueri, qualisq; futura sit uxor.
Vt tamen & poscas aliquid, uouesq; sacellis
Exta, & candiduli diuina tomacula porci
Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.
Fortem posce animum, & mortis terrore carẽtem,
Qui spatium uitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoscunq; labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil, & potiores
Herculis erumnas credat, sæuosq; labores,
Et Venere, & cœnis, & plumis Sardanapali.
Monstro, quod ipse tibi possis dare, semita certe
Tranquillæ per uirtutem pater unica uitæ.
Nullum numen habes, si sit prudentia, sed te
Nos facimus Fortuna Deam, cœloq; locamus.

quid leuius: utrumcunq; feceris, omnino tibi erit moriendum, aut per Cæsarem, aut per Messalinam.

ASCen. ¶ ET dare suam: scilicet formam Rutilæ. filius autem egregij corporis habet semper miseros præ anxietate: & trepidos: scilicet trepidantes parentes. adeo: idest intantum. rara est concordia formę, atq; pudicitiæ. licet domus horrida: idest a spere uiuens tradiderit sanctos mores: ac licet ipsa sit imitata ueteres Sabinas, quę castissimæ fuerunt. præterea licet natura: idest naturalis influentia larga tribuat benigna manu castum ingenium: & uultum modestum feruentem sanguine: unde forma nascitur. sunt autem hæc magna: unde per parenthesim subdit: Quid enim natura existens potẽtior omni custode & cura, potest puero plus cõferre, q̃: idest castum ingenium: idest inclinationem naturalem ad castitatem: quasi dicat nihil. & tamen supple. non licet: idest non est permissum. tales supple formosos. esse uiros: idest fortes & castos. nam uir a uirtute, & ui mentis dicitur: qua qui carent, uiri proprie non sunt. uel si de sexu loquitur. non licet. idest nõ permittitur eos a corruptoribus esse uiros. quia pręciduntur aut castrantur. nam prodiga improbitas corruptorum gaudet tentare: idest solicitare ipsos parentes: ut permittant: scilicet tanta fiducia: idest confidentia est ipsis in muneribus: ꝙ. scilicet per munera sperant parentes corrumpere. Nullus tyrannus castrauit in sęua arce: idest castro excelso & munito: uel si ad Neronem respicit: in arce Tarpeia: idest in Capitolio. ephebum: idest adolescentem adhuc leuem deformem. nec Nero rapuit ad stuprum: scilicet prætextatum: idest aliquem nobilem puerum. loripende: idest oblique incedentem: uel strumosum: in collo: scilicet strumam habentem. & tumentem utero. idest gibbo. Ergo o fatue parens, uel fatua mater. lætare: idest gaude (per ironiam hoc dicit) specie: idest speciositate: tui iuuenis. quem discrimina: idest pericula maiora expectant. nam ipse sup. fiet adulter publicus. & metuet pœnas. i. punitiones quascunq; mariti irati exigere supple solent. Mancinellus dicit meminit exigere: idest pati quascunq; pœnas mariti irati: sed minus placet. Nec erit felicior astro Martis: idest aliquando deprehendetur sicut Mars cum Venere: quæ res quia physica est: dixit astrum Martis pro ipso Marte. ut nunquam incidat in laqueos. autem pro sed iste dolor quem maritus paritur dum deprehẽdit adulterum. exigit: idest postulat. interdum plus sup. uindictæ: q̃ ulla lex concessit dolori. hic: idest unus maritorum. necat supple deprehensos ferro. ille: idest alius. secat. idest disrumpit flagellis cruentis. & mugilis: idest piscis lubricus intrat per posteriora. scilicet cogentibus maritis quosdam mœchos: idest adulteros deprehensos. Sed forte dices: ꝙ tuus Endymion: idest formosus filius: qualis fuit Endymion a Luna amatus fiet adulter matronæ dilectæ: sed dicit poeta. ipse fiet &. idest etiam adulter illius quam non amat. mox: idest statim. postq̃ Seruilia: idest quis diues matrona, quam forte credi tur amare, dederit nummos: nec expectet plus pecuniæ ab ea ipse eruet: idest auferet & extorquebit ab ea omnem ornatũ corporis. Quid enim negauerit ulla femina inguinibus udis: idest membris suis ad Venerem paratis: quasi dicat nihil quia siue hæc quæ inguina uda habet. est Hippia idest prodiga ut Hippia. siue Catulla. idest auara alioqui ut Catulla, uel siue nobilis, siue plebeia fœmina. deterior idest minus ualens in reliquis suis factis. habet illic. idest erga adulterum. totos mores. idest liberalitatem & comitatem &c. quæ gratiam concilient. sed dicet mater forte: forma nocet pulchris si sint incasti: sed quid nocet forma casto. quasi dicat nihil. Respondet poeta. Immo dic supple quid graue: idest seuerum &, maturum propositum caste uiuendi. profuit: idest utilitatis attulit Hippolyto filio Thesei (quasi dicat, nihil. quia a nouerca propter formam appetitus & falso incusatus precibus patris, & auxilio aui ab equis dissolutus & disiectus est. quid graue propositum profuit Bellerophonti: quasi dicat nihil: quia propter formam appetitus est, multa passus: quia renuit. Nempe quia certe hæc: scilicet mulier, quæ causa fuit quare nil profuit Hippolyto aut Bellerophonti. erubuit: idest pudore affecta est. repulsa: idest propter repulsam, seu. idest sicut. erubescere. solet fastidita idest: per superbiam spreta Nec Sthenobœa: idest Ancea Proeti regis uxor excanduit: idest furore incensa est minus. q̃ Cressa: idest Cretensis, quæ Hippolytum amauit: scilicet Phædra Minois filia. & ambæ concussere: idest in ultionem excitauere se. Mulier est tunc sæuissima. cũ idest quando. pudor: idest rubor admouet odio. stimulos: idest indignationem. Elige quidnã putes esse suadendum illi supple scilicet C. Silio formosissimo iuueni. cui Messalina. scilicet uxor Cæsaris scilicet Claudij. destinat: idest intendit nubere. quasi dicat. tu non poteris tale consilium dare quin interficiatur: quia si ducit, interficitur a Cæsare, si non, a Messalina. hic existens optimus & idem formosissimus iuuenis. gentis patriciæ. idest senatoriæ rapitur extinguẽdus: idest necandus. oculis. idest propter oculos, uel ante oculos Messalinæ. Illa: scilicet Messalina. sedet ut sponsa. & hoc flammeolo: idest indumento nuptiali parato. dudum: idest pauloante. & genialis supple torus generandis liberis sacratus. tyrius. idest purpura tectus. sternitur palam ut in licitis nuptijs: in hortis. & decies centena supple sestertia dabuntur supple in dotem. antiquo ritu: idest sicut ab antiquo institutum est. auspex: idest pronubus, aut paranymphus. ueniet cum signatoribus: scilicet tabellarum: hoc est (ut nunc dicunt) notarijs. putabis tu hæc: idest huiusmodi sponsalia & præparamenta ad nuptias secreta & commissa paucis: quasi dicat si hoc putabis, tota errabas uia: quia Messalina nõ uult nubere nisi legitime. Dic si tibi: ut illi casus obueniret: quid placeat tibi facere. Ni. i. nisi uelis parere uoluntati Messalinæ. pereundum est ante lucernas: idest ante primum usum lucernarum: hoc est antequam nox sit. Si admitas scelus ducendo Cæsaris uxorem: paruula mora dabitur supple morti. dum idest donec. res nota urbi & populo contingat aures principis: idest Claudij. ille sciet ultimus dedecus domus suæ. Interea tu obsequere imperio Messalinæ: si uita paucorum dierum, est. idest reputatur. tibi: idest a te tanti supple ualoris uel pretii. quasi dicat non deberes propter breuem uitam, aut etiam propter famam seruandam adulterium committere. & ideo prudentior fuit Ioseph, q̃ Silius. & Susanna, q̃ Lucretia. Sed propter formam omnes isti fuerunt perplexi: perplexitate pœnæ non culpæ. Vnde de isto dixit. Quicquid: idest siue ducere, siue renuere. tu putaris: idest putaueris leuius & melius. ceruix tua candida & pulchra est præbenda gladio: idest interimendus es.

¶ NIL ergo optabunt homines: uerba monitoris ad Iuuenalem: ergo, inquit, cum undiq;, ut declarasti immineant pericula: homines nihil petere a Dijs debebunt. ¶ Si consilium uis: uerba Iuuenalis respondentis monitori. ¶ Expendere quid conueniat: sines, inquit, ut ipsi Dij expendant, & quasi rem ponderando id dent: quod nobis sit utile, & commodũ. Iuxta dictũ illud Socratis, qui aiebat a Dijs nihil ultra petendum esse, q̃ ut tribuerent bona: quia ii demum scirent quod unicuiq; esset utile. nos autem plerunq; id uotis expetere, quod non impetrasse melius foret. ¶ Illis scilicet Dijs. ¶ Nam pro iucundis. idest loco eorum, quæ nos iucunda ducimus. ¶ At illis scilicet Dijs. ¶ Qui pueri: pro quales pueri. ¶ Vt tamen & poscas: ut concedamus, inquit, ut ab ipsis Dijs etiam aliquid poscas, id tantummodo petendum est: ut sit mens sana in sano corpore, hæc enim sunt quæ Cicero in libro de finibus bono JOAN. BRIT.

rum

rum & malorum prima naturæ appellat: hoc est quæ in homine sunt præstantissima: sensuum uidelicet & membrorum integritas. Vnde est illud Apulei in dogmate Platonis: Tunc hominem esse perfectum, cum anima & corpus æqualiter copulantur: & inter se conueniunt sibiq; respondent: ut firmitas mentis præualentibus corporis uiribus non sit inferior. Idem sensit Horatius in Odis: Frui paratis & ualido mihi. Latoe dones at præter integra Cum mente, nec turpam senectam Degere, nec cithara canentem. Seneca ad Lucilium: Roga bonam mentem: bonam ualetudinem animi: deinde tunc corporis. Nam hoc in homine est integræ felicitatis: quorum neutrum contigit Caligulæ, auctore Tranquillo, dicente sic: Valetudo eius neq; corporis, neq; animi constitit. ¶ Tomacula: edulia sic dicta: quod Græci τέμαν sectionem dicũt: hoc esse puto quod Macrobius appellat Insitium: ab eo quod insecta caro reticulo circundatur. Tomacula dicuntur alio nomine, siue per syncopen Tomacla. Martialis: Quod fumantia, qui Tomacla raucis Circumfert tepidis coquus popinis. fiebant enim ut plurimum, iecore, & pulmone porcino. Eratq; genus cibi seruilis. in luxu autem erant abdomina, testiculi, uuluæ, sincipitia, quæ censorijs legibus quandoq; fuerunt interdicta. ¶ Fortem animum: laudabile est uotum. ¶ Fortem: constantem. ¶ Spatium uitæ: idest finem uitæ & mortem ipsam. est enim sapientis id nõ timere, quod uitari non potest. ¶ Nesciat irasci: animi perturbatione non agatur: sapientem enim ira non agitantur, mortem non timet, sed eam inter munera naturæ connumerat. ¶ Et potiores Herculis ærumnas: qui potius ad uirtutes, q̃ ad uoluptates erigatur. Hercules enim uarios sequutus labores, immortalem sibi gloriam, & famam peperit. ¶ Erumnas: ærumna est (ut scribit Cicero) ægritudo quædam animi laboriosa. Vnde ait in libro secundo de finibus bonorum & malorum: Maiores nostri labores non fugiendos tristissimo tamen uerbo erumnas nominauerunt. ¶ Sæuosq; labores: aut quos satis crudeliter imperauit Eurystheus: aut sæuos magnos, & uix superabiles. ¶ Et Venere Sardanapali: idest q̃ sint delitiæ & uoluptates, quales sequutus est Sardanapalus, qui ultimus Assyriorum rex in omnem libidinem ita se dimisit: ut nunc uiri, nunc mulieris uice abuteretur: omni prorsus calcata & sexus & pudoris cura. Stola.n. muliebri faciẽ, totumq; corpus in modũ pellicis fuco componẽs, ultra luxũ muliebrem lasciuiebat, uocem fœmineam imitatus, cibum potumq;, qui uoluptatem præberent continuo appetebat. Adeo uero delitiæ, turpis uoluptas, incontinentia in eo uiguere, ut successoribus post obitum suum in sepulchro inscribi barbarica uerba mandauerit: Hæc habeo quæ comedi, & quæ cum amore & uoluptate percepi. Arbactus eius præfectus, cum eum inter mulieres pensa partientem inuenisset, indignatus, communicatis cum militibus quæ uidisset, uniuersum exercitum aduersus eum accendit, bello Sardanapalus superatus in regiam se recepit: ubi extructa pyra se, suasq; diuitias pretiosiores cremauit: hoc solo uirum imitatus. De Sardanapalo multa Strabo libro quarto, Iustinus, Diodorus libro tertio Cicero libro quinto Tuscula. ¶ Monstro, quod ipse tibi: docet poeta bene, beateq; uiuere uolenti: omnes animi cupiditates esse superandas, uirtutemq; uoluptatibus anteferendam. quod omnino est sapientis. unica enim, inquit, uia est. s. uirtutis: quæ ad quietam, tranquillamq; uitam nos ducit tutos: uel ab omnibus fortunæ telis, neq; enim fortuna ullam habere potest potestatem in illum, qui se uirtutis armatura induerit. nam fortunæ fortiter resistit, minas eius haud timet, omnes impetus facillime sustinet. Est igitur sensus: Ego monstro quod possis ipse tibi dare: idest ostendo tibi iter quo tibi sit gradiendum. idest uirtutis. nam ea est, quæ (ut diximus) ducit hominem ad quietam, tranquillamq; uitam. ¶ Ipse tibi possis dare. idest. quod tu per teipsum sine difficultate potes arripere, unicuiq; enim licet rectum uiuendi iter ingredi, uitamq; beatam apprehendere. ¶ Nullum numen habes: est ueluti contra fortunam responsio: tanquam insidias & incommoda minitantem. ut sit sensus: Non est o Fortuna, q͞ hominẽ quem in sinu uirtutis residentem inuenis, miniteris: nullum enim habes numen idest potestatem in nos, si sit prudentia: hoc est si cum uirtute omnia agimus. Sed tamen nos ueluti cæci, & parũ perspicaces te facimus Deam: tanquam quæ res humanas ex libidine moderetis: quod in homine sapiente facere non potes: cum ipse uirtutis uniꝰ bone omnes tuos impetus facile sustineat, & superet. prudentis enim est agere recta, ueraq; cum ratione. Nam prudentia stat in delectu bonorum & malorum. Qui ergo ea bona sequuntur, quæ dicuntur esse fortunæ subiecta, & externa, ut sunt diuitiæ, honores, & dignitates quæ homini auferri possunt, dicunt naturam humanam fortunæ esse subiectam. Sed si bona animi sequerentur: idest uirtutes, quæ ab eis auferri nequeunt: tunc intelligerent id quod est uerum, naturam humanam casibus non esse subiectam, quia ipsa sibi cunctis in rebus prospiceret. Quod sane docuit Metrodorus: ut scribit Cicero. in quinto Tusculan. sic: Occupaui, inquit, te fortuna, atq; cepi, omnesq; aditus tuos interclusi, ut ad me aspirare non posses. Seneca ait ex hominum quæstu factam esse fortunam Deam. In multis autem codicibus legitur. Nullum numen abest, sed multus habes.

Erumna

Sardanapalus

¶ NIL ergo & cætera. Postquam ostensum est quid non sit optandum. & in quo non consistat uerum bonum: ostendit quid sit optandum, ut uerum bonum, inducit autem auditorem quasi obijcientem negligendam esse religionem, si nihil a Dijs petendum sit. Ordo est: Ergo cum in omnibus dictis non sit aliquid optandum, ut uerum bonum: nil optabunt homines. Respondet poeta: Si uis consilium a me. tu permittas ipsis numinibus expendere: idest examinare. quid conueniat: idest utile sit nobis. nam Dij dabunt pro iucundis: idest pro delectantibus nos: & uoluptuosis. quæq; aptissima: idest omnia grata & utilia: licet non sint iucunda: hoc est precemur ut Dij dent nobis conferentia ad salutem, quæ ipsi dare parati sunt. nam homo est illis scilicet Dijs carior, q̃ sibijpsi scilicet homini. quod si Æthnicis uisum est: quomodo non nobis christianis uidebitur? pro quibus saluator animam suam posuit. Nos ducti cæco impulsu animorum, & magna cupidine: idest cupiditate. petimus coniugium, & partum uxoris: idest ut uxor pariat. sed notum supple est illis scilicet Dijs, qui: idest quales supple futuri sunt pueri: idest liberi & qualis uxor futura sit. tamen ut poscas aliquid, & uoueas si contigerit sacellis: idest paruis locis sacratis (uulgus uocat capellas) exta: idest sacrificia animalium. & tomacula: idest ea edulia diuina: idest Dijs sacrata porcilium. & candiduli: idest mundi, & ut Donatus uult) eximij. Orandum est ut mens: idest animus, aut ratio animæ sit sana in corpore sano: idest pro animæ, corporisq; sanitate. Posce a Deos animum fortem carentem terrore mortis (qua qui terrentur bonam conscientiam non habent) qui animus donat spatium: idest longitudinem uitæ. extremum: idest uilissimum inter munera naturæ. quia physice cõpertum: ut extremo nati pessimi sint. ut dicit Seruius ad illud quarto Æneid. de fama Extremam ut perhibent &cæte. Et qui animus queat: idest ualeat. ferre: idest tolerare quoscunq; labores. qui nesciat irasci sup. uitiose. & q cupiat nihil indecẽter. & q credat. i. æstimet. ærũnas & seruos. i. ualde magnos labores Herculis. esse sup. potiores. i. potius eligẽdos. &. i. simul. Venere. idest uoluptate uenerea. & cœnis: idest gulositate: & plumis: idest molliciæ. & indulgentia Sardanapali: idest regis illius mollissimi, & gulosissimi. ego monstro q̃ ipse: idest tu. possis dare tibi scilicet uirtutem, & bonum animum, secundum illud Horat. in Epistola: Det uitam: det opes, æquum mi animum ipse parabo. Homo enim propter libertatem arbitrij utcunq; uirtutis suæ auctor est. quia dicit August. Qui fecit te, sine te non saluabit te sine te. tamen ut dicitur Iaco. primo: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum. Certe inquit poeta: semita: idest angusta, & quasi dimidiata uia tranquillæ uitæ. patet unica: idest sola per uirtutem. Nullum numen abest nobis supple si prudentia sit supple nobis. sic quidam legunt. melius continuatur tamen textus legendo sic: O Fortuna tu nullum numen. idest. nullam potentiam diuinam, quam ad nutum geras, habes: si prudentia sit supple nobis. sed nos, qui sine consilio & prudentia omnia gerimus, facimus te Deam, & locamus cælo.

A SCen.

FINIS.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA VNDECIMA.

IN VNDECIMAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Atticus eximie. Hac Satyra poeta alloquitur Persicum amicum suum, quem inuitauerat in cęnam, pollicetur& se ei frugalem cęnam daturum. Hinc& nactus occasionem, eos insectatur, qui cęnas lautiores parant, q̄. modus facultatum ferat: ostendens omnibus in rebus luxum fugiendum esse mediocritatem& colendam: & unumquem& secundum Chilonis sententiam seipsum noscere debere, nequid omnino supra uires suas efficiat.

A Tticus eximie si cœnat, lautus habetur,
Si Rutilus, demens, quid enim maiore cachinno
Excipitur uulgi, q̄ pauper Apicius? omnis
Conuictus, Thermæ, stationes omne Theatrum
De Rutilo, nam dum ualida, ac iuuenilia membra
Sufficiunt galeæ, dumq; ardens sanguine fertur
Non cogente quidem, sed nec prohibente tribuno
Scripturus leges, & regia uerba lanistæ.

Satyra undecima. Atticus eximie.

IOAN. BRIT. ATTICVS eximie: sensus est: Atticus, quem pro nobili & potenti uiro ponit: si laute, & splendide parat cœnas, laudatur ab omnibus: & merito q̄a diues est. Si uero Rutilus idem facit, omnibus est ludibrio, quia tenuis est diuitiarum censu: ut ostendat unicuiq; pro qualitate diuitiarum colendam esse uitam. ad hūc Atticum scribit Martia. lib. vii. Attice q̄ tenouas facundæ nomina gentis. nā nomen gentilicium ducit ab illo Attico Pomponio equite Romano, q̄ Ciceronis fuit familiarissimus: q̄ ab Athenis cognomen reportauit, & qui amplissimis fuit diuitijs. ⸿ Eximie: excellenter & egregie. ab eximo fit eximius: quasi qui ex hoīum numero ut excellentior eximitur.

Lauticia ⸿ Lautus habetur. i. magnificus & splendidus, ac per hoc laudatur. Nam lauticia est hominis splendidi & diuitis. Eos. n. lautos dicimus, q̄ nitido, magnificoq; epularū apparatu uiuunt: quasi q̄ uelint omnia delicata & lauta: ut sit uocabulū a lauādo. ⸿ Si Rutilus demens: Rutilū sui tēporis hominē mediocriū opū notat, qui sumptuosas, uberesq; cœnas parabat, nulla habita facultatū suarum ratione ita: ut oēs sentirent, & dicerent eū ad summam miseriam peruenturū: & absumptis omnibus bonis: ad armorum tractandorū meditationem descensurum ex quo quæstu uiueret. ⸿ Quam pauper Apicius: q̄ pauper gulosus. per Apiciū autē omnem gulosum intelligit. de quo multa diximus in quarta Saty. illic: Quę miser, & frug: nō fecit Apicius. ⸿ Conuictus: cōuiuium: ac p̄ hoc oēs conuiuæ.

Thermę ⸿ Thermæ: loca calida, ubi desudabant q̄ se loturi erant in balneis. qui enim in balneis lauabantur loco prius calido, aut ad ignem, aut ad solem desudabant, postea lauabātur, postremo perungebantur oleo. Apuleius libro quarto de asino aureo. Nudatiq;, & flammæ largissimæ uapore recreati, aqua calidaq; perfusi, & oleo peruncti mensas dapibus largiter instructas accumbunt. θερμὸς enim calidum significat.

Statio ⸿ Stationes: uocabulum ductum est a stando, & multiplici capitur significatione. Nam dicitur secundum Vulpianum titulo de flumine nequid fiat: is locus ubicunq; naues tutæ stare possunt: unde illud Virgilij Et statio tutissima nautis. Statio item dicitur quicunq; locus in urbe: ubi frequenter consistunt otiosi, confabulantur, & docent. unde Au. Gellius libro duodecimo: Quæsitum est memini in plerisq; Romæ stationibus ius publice docentium, aut respondentium. Plinius in epistolis: Pleriq; in stationibus sedent, tempusq; audiendo fabulas conterunt. Statio item locum significat destinatum ad standum. ut illud apud Valerium: Collocatas a se in quadam statione quinq; cohortes: atq; ex ea uiribus hostium depulsas, repetere eandem stationem cuestigio iussit. In qua significatione est illud in sexta Satyra: Lachrymisq; paratis In statione sua. Liuius in septimo ab urbe condita: Nec Galli se statione tenuerunt. Statio item accipitur pro ipsis custodibus. Tranquillus in Tiberio: Disposita statione per ripas Tyberis, quæ obuiam prodeūtes summoueret. Statio item ponitur pro ipso officio standi. ut illud apud Valerium: Senatus assiduam stationem eo loci peragebat. ⸿ De Rutilo: subaudi loquuntur, quæ sequitur. ⸿ Nam dum ualida, ac uerba sunt uulgi prærridentis miseriam Rutili gulosi. ut sit sensus: Profecto, inquit, breui futurum est: ut ad summā inopiā redigatur. Et recte quidē ad eā festinat. Nā dū ē iuuenis, facilius poterit arma tractare, sicq; ē ironice dictū. Ordo est: Nā scripturus ē leges, & regia uerba lanistæ: idest ipse ad meditationem tractādorum armorum descendet: & ab lanista discet, fietq; gladiator. Nam (ut recitauimus in secūda Satyra illic: Vicit & hoc monstrū tunicati fuscina Gracchi ex sententia Tranquilli ī Tiberio) ex iuuentute utriusq; ordinis profligatissimus quisq; in operæ scænæ, arenæq; edendi senatus consulto tenebatur: multi etiam famosam iudicij notam sponte subibant. Quod ut turpissimū hoc loco sicut & in dicta Satyra insectatur poeta. Itaq; non exponas ipsum futurum lanistā q̄ alios doceat: sed futurū gladiatorē, descensurumq; in arenam ad digladiandum: quemadmodū multi nobiles sponte sua fecerunt tēporibus Domitiani. de quibus in Satyra octaua: Quanti sua funera uendant, Quid refert? uendūt nullo cogente Nerone. unde & Trangl. in Cæsare scribit munere gladiatorio, Furium Leptinum stipe prætoria, & A. Calpenū senatorē quōdam, actoremq; causarū in foro depugnasse. Horatius quoq; in epistola ad Lolliū ostendit nō nullos ob inopiam factos gladiatores, cū ait: Nummos alienos pascet ad imū Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballū. Gladiatores enim quidā speciali uocabulo dicti sunt Thraces ab armatura Thracum in certamine gladiatorio. Mirmilloni opponebatur Thrax: quod docet Ausonius in monosyllabis sic: Quis mirmilloni cōtenditur? æquimanus Thrax. Cicero in sexta Antoniana: Thracē de Thrace gladiatore intellexit iugulauit familiarum suū. Vnde & Plin. lib. xi. cū ait: Tracio studioso in C. Cæsaris ludo notū est dexteram fuisse proceriorem. Signat. n. Plin. gladiatorē fuisse ex ijs, qui Thraces dicuntur, q̄ solitus sit in ludo gladiatorio Caligulæ gladiaturam exercere. ⸿ Non cogēte quidē: faciet, inq̄t, hoc sponte, ut discat rationē tractandorū armorum: non aūt cogente tribuno. Nam tribuni plebis cū consules habebant delectū populi ad militiā, aut cogebant Quirites dare nomina, aut prohibebant ob sedationem & odiū in patres. auctor Liuius. unde dies Lucio Mālio dicta fuit a M. Pompeio tribuno plebis propter delectum acerbe factū. lege Liuiū in. vii. libro ab urbe cōdita. Et in tertio ubi sic scribit: At ex parte altera cōsules in cōspectu eo⁊ positis sellis delectū habebāt. eo decurrunt tribuni, concionemq; secū trahūt. Et paulopost. Quēadmodū tribuni gessissent in prohibēdo delectu: sic patres in lege

impedienda

Impedienda gerebant. poeta ergo ostendere uult tale genus hominum, cum a fortunis suis per luxum deciderint, quasi sibi præclusa omni honestatis semita ad armorum tractandorũ meditationem descendere solere: ut ex eo (ut diximus) quæstu tanquam gladiatores uiuant. ¶ Scripturus leges: tractandorum armorũ scilicet: quas dabit ei lanista, rationes enim inferendi & uitandi ictus docebant lanistæ, non modo gladiatores, sed etiã tyrones ipsos. quod docet Tranquillus in Cæsare his uerbis: Tyrones neq; in ludo, neq; per lanistas, sed in domibus per equites Romanos, ac etiam per senatores armorum peritos erudiebat. Videturq; alludere ad illum P. Rutiliũ a quo (ut scribit Valerius lib. secũdo) armorum tractandorum meditatio tradita est militibus. Is ex ludo C. Aurelij Scauri doctoribus gladiatorum accersitis, uitandi atq; inferendi ictus subtiliorem rationem legibus ingenerauit. ¶ Verba regia lanistæ: idest dictata ipsius lanistæ, q̄ inter gladiatores est tanquam regulus & magister. ¶ Lanistæ: ii erãt

Lanistæ

qui familias habebant gladiatorias: quas mercede locabant edẽtibus munera. dicti a laniando: q; præessent gladiatoribus, qui inuicem dimicando se dilaniarent. unde & lanij dicũtur, qui laniant pecora, & carnes uẽditãt.

Multos porro uides, quos sæpe elusus ad ipsum
Creditor introitum solet expectare macelli,
Et quibus in solo uiuendi causa palato est
Egregius cœnat, meliusq; miserrimus horum,
Et cito casurus iam perlucente ruina.
Interea gustus elementa per omnia quærunt,
Nunquam animo pretiis obstantibus, interius si
Attendas, magis illa iuuant quæ pluris emuntur.
Ergo haud difficile est periturã arcessere summam
Lancibus oppositis, uel matris imagine fracta,
Et quadringentis nummis condire gulosum
Fictile, sic ueniunt ad miscellanea ludi
Refert ergo quis hæc eadem paret, in Rutilo nam
Luxuria est, in Ventidio laudabile nomen
Sumit, & a censu famam trahit. illum ergo iure
Despiciam, qui scit quantum sublimior Atlas
Omnibus in Libya sit montibus, hic tamen idem
Ignoret quantum ferrata distet ab arca
Sacculus, e cœlo descendit γνῶθι σεαυτόν
Figendum, & memori tractandum pectore, siue
Coniugium quæras, uel sacri in parte senatus
Esse uelis, nec enim loricam poscit Achillis
Thersites, in qua se traducebat Vlysses
Ancipitem, seu tu magno discrimine causam
Protegere affectas te consule, dic tibi, qui sis
Orator uehemens, an Curtius, an Matho, buccæ
Noscenda est mensura tuæ, spectandaq; rebus
In summis, minimisq;, etiam cum piscis emetur,
Nec multum cupias, cum sit tibi gobio tantum
In loculis. quis enim te deficiente crumena,
Et crescente gula manet exitus, ære paterno,
Ac rebus mersis in uentrem, fœnoris, atq;
Argenti grauis, & pecorum, agrorumq; capacem?
Talibus a dominis post cuncta nouissimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ, sed morte magis metuenda senectus.
Hi plerunq; gradus, conducta pecunia Romæ,
Et coram dominis consumitur, inde ubi paulum
Nescio quid superest, & pallet fœnoris auctor,
Qui uertere solum, Baias, & ad hostia currunt.
Cedere namq; foro iam non tibi deterius, q̄
Aesquilias a feruenti migrare Suburra,
Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Mœstitia est, caruisse anno Circensibus uno
Sanguinis in facie non hæret gutta, morantur
Pauci ridiculum, & fugientem ex urbe pudorem.
Experiere hodie nunquid pulcherrima dictu
Perfice non præstem uita, nec moribus, & te,

ASCen.

Atticus eximie. In hac undecima Satyra taxat poeta superfluo sumptus cœnarum: docens statim a principio sumptũ pro rebus faciendũ esse: quia nõ eadem omnes decent. Multa enim quæ in diuite lautam & liberalem uitam probant: in paupere prodigalitatis notam merentur. Ordo est: Si Atticus uir diues cœnat eximie: idest cum egregio sumptu. Ipse habetur: idest existimatur, & cẽsetur. lautus: idest homo non sordidus: sed lautitias & munditias cœnarum amans. si Rutilus: idest uir pauper. cœnat supp. eximie: ipse habetur demẽs. Quid enim excipitur maiore cachinno: idest profusa irrisione uulgi, q̄ Apicius uir perditę gulæ: pauper idest, qui per gulam pauper effectus est: quasi dicat nihil. omnis conuictus: idest omne cõuiuiũ. oẽs supple Thermæ: idest omnes in Thermis sedentes. stationes: idest omnes alicubi, ut naues ad tempus stant, simul stantes. omne theatrum: idest omnes existentes in theatro. de Rutilo supple loquuntur. nam dũ idest quamdiu: uel quo tempore membra eius ualida, & iuuenilia sufficiunt galeæ supple. portandæ. i. militiæ exercendæ: q; pro &c. dum ipse ardens sanguine. idest habens calidum sanguinẽ, qui agilitatis causa est. fertur: idest agitatur, & impellitur. scripturus est supple gladiatoribus leges. & regia: idest regalia & magnifica uerba. lanistæ: idest magistri gladiatorum. hoc est operas suas locabit lanistæ. i. uilissimo homini: cuius artificio corpora hominum dilaniantur: & hoc tribuno non cogente: & illa non excusabilis Rutilus: sed nec prohibente: in quo accusandus est tribunus: q̄ dedecus nobilium cum posset, non arcet. per transitum ergo utrunq; taxat.

¶ MVLTO porro uides: multi, inquit, insuper existunt ex gulosis: q̄ pecuniã fœnore acceptam gulę obsequentes atterũt, decipiuntq; ipsos creditores, quos sæpe eluserunt, q̄ cũ promiserint se soluturos, tergiuersantur, & gulæ tantũ memores debiti obliuiscuntur. ¶ Et quibus: & uides multos quibus causa uiuẽdi est in solo palato. i. qui nullã aliam ob causam uidẽtur uiuere, q̄ ut comedant. Tale genus hominũ laxauit Socrates, ut recitat Macrobius libro secundo Saturnaliũ dicens: multos homines propterea uelle uiuere, ut essent & biberent, se bibere atq; esse, ut uiuerent. ¶ Creditor: creditor is dicitur, q̄ aliqd alicui credit cũ solutionis expectatione. ¶ Macelli: macellũ locus fuit in urbe, ubi obsonia uendebãtur. dictũ (ut scribit Plutarc. in Problematis) a quodam Macello, qui in urbe latrocinũ exercebat. quo dãnato censores Æmilius & Fuluius statuerunt, ut domus eius publicaretur, uenderenturq; ibi obsonia. ¶ Solo palato: bene autẽ palato. Nam intellectus saporum cũ cæteris sit in prima lingua, homini ẽt in palato. ¶ Egregius: aduerbiũ comparatiuũ est hoc loco. i. magis egregie. ¶ Et cito casurus: i. paupertatẽ lapsurus. ¶ Ruina perlucente perstat in metaphora: q̄a præcessit casurus. i. egestate iam apparentẽ. ¶ Interea: dum ad huc sunt diuites. ¶ Omnia elemẽta: aut ad illam cõsuetudinẽ respexit, quam Antonius Geta (ut scribit Spartianus) habebat: ut prandia per singulas literas iuberet scientibus seruis: uelut in quo erat A Anser, Apruna, Anas. Item pullus, perdix, pauus porcellus, piscis, pna, & q̄ in eã literam genera edulĩũ caderent, & itẽ fasciamus, farta, ficus, & talia. ut sit sensus: Quærunt gustus p̄ singula elemẽta. i. p̄ singulas literas. Nã literæ dicũtur elemẽta: q; quemadmodũ illa coeuntia oẽ corpus p̄ficiũt: sic ẽt literæ coniunctæ literalẽ uocẽ, quasi corpus aliqđ cõponunt: aut (quod oĩno placet) hyperbolicos dictũ est: neq; . n. p̄ oĩa elemẽta q̄ quatuor sunt sed p̄ tria dumtaxat aerẽ, aquã, & terrã: ut dicat uolatilia, aquatilia, & terrestria aĩantia quæri ad epulandũ. Elemẽta aũt dicta sũt (ut scribit Diuus Heronymus in commentario epistolæ, quæ Pauli ad Hebræos inscribitur) quasi eleuamenta, eo q; ex ipsis cætera originem sumant initia: uidelicet & fundamenta creaturarũ. ¶ Nunquã animo pretiis obstantibus, nunq̃, inqt, magnitudine p̄tii terrẽtur, quominus lau

IOAN. BRIT.

Macellũ

Elemẽta

tas cœnas ſibi parēt. ¶ Interius ſi attēdas:ratio q̄re ſumptibus non
parcant.illa.n.inqt ſuauiora uidētur,q̄ maiore comparentur ꝓtio.
¶ Attendas interius:hoc eſt ſi rē diligētius cōſideres,& intrinſecus
inſpicias:aut ſi guſtū interiorē obſerues. ¶ Ergo:eū pretioſis epulis
delectētur ut ſuauioribus. ¶ Haud difficile eſt.i.facile eſt ijs guloſis.
¶ Arceſſere ſummā.i.euocare & cōtrahere grandē æris alieni ſum
mā dans pignoribus. Apul.li.x. Veſte ipſa mea q̄uis paruula diſtra
cta ſufficientē corraſi ſummulā.i.collegi & cōtraxi. ¶ Perituram quæ
gulæ gratia itereat. ¶ Lancibus oppoſitis.ſ.pignori:itellige aureis
uel argēteis. ¶ Vel matris imagine fracta tanta,inqt,gula eſt,ut non
ſolum lances opponant pignori,ſed ēt media ſtatua matris: quod
maxime ignominioſum erat. ¶ Et quadringētis:facile,inqt,exiſtūt,
q cōdiunt & parēt,largaſq;,uberesq; cœnas uel quadringentis nū
mis.i.itegro cēſu equeſtri.et in ficulibus.i.i mediocri ēt facultate.
Condire ¶ Condire:ꝓpriū eſt ciborū,quos adhibito multo pingui dicimus
bene cōditos,ide & ꝯdimētū.ergo cōdire,magno ſumptu & delica
to parare. ¶ Fictile guloſū.i.epulas lautas & opiparas,ēt i paupertate
Miſcella q̄ fictilib⁹ utiſ. ¶ Sic ueniūt ad miſcellanea:ludi:hoc mō,iqt,ueniūt
nea ludij ad miſcellanea:hoc ē ludij fiūt abſumptis ꝑ gulā opibus.& ſic
ad miſcellanea ueniūt:hoc ē ad ludos,& artes ludicra. Nā miſcella
nea,ſiue miſcellos ludos appellauere.de q̄bus ſic Suet.i Calig. Edi
dit ꝑegre ſpectacula i Sicilia,Syracuſis haſticos ludos, & i Gallia
Lugduni miſcellos. Vidētur q; dici a miſcēdo:q aut ibi uaria homi
nū ludētiū multitudo cōmiſceret,aut uaria ludicra ꝑagerēt. Vñ
& Apul.lib.iii.de aſino aureo:turbā miſcellaneā appellauit:q̄ cōfu
ſanea eſt,atq; cōmixta ex uariarū aggregatione gētiū. Sic & Gel
lius i noctibus.atticis in fine operis miſcellā doctrinā appellauit:q̄
uariā multiplicēq; rex cognitionē cōtineat. uerba ſunt Gell. Quia
uariā & miſcellā,& q̄ſi cōfuſaneā doctrinā cōquiſiuerat. ¶ Ludi:ꝓ
ludij:ſicut peculi ꝓ peculij:palati ꝓ palatij ludi aūt & ludiones dicti
Ludij & ſunt pari modo hiſtriones. Liu.lib.vii.ab urbe cōdita: Ludiones ex
Ludio Hetruria acciti ad tibicinis modos ſaltātes:haud indecoros motus
nes more thuſco dabant. Ouid. Ludius æquatā ter pede pulſat humū.
Ludiæ Vnde Ludiæ ēt fœminæ ſunt appellatæ,q̄ artes ludicras exercerēt.
Martianus Capella: Ludiam quandā Gaditanā ſaltantē uidimus ſe
mi cinctā. Iuuena.appellat Saty.vi. Hippiā,q̄ relicto marito,gladia
torē i Ægyptū ſecuta eſt Ludiā Qua captā iuuēta eſt Hippia? quid
uidit,ꝓpter quod Ludia dici ſuſtinuit? ¶ Refert ergo:cū ergo inqt
oēs pari luxu uiuāt:multū intereſt diues ne ſit,an pauꝑ,q ita uiuat.
Nā uirtuti daſ diuiti luxus,pauperi uero uitio. ¶ In Rutilo: nam luxu
ria eſt.i.uiuere ſplēdide & magno apparatu appellatur luxuria in
Rutilo.i.io paupe. In Ventidio aūt.i.diuite & potēti uiro nō cenſe
tur luxuria,ſed honeſtius accipitur nomē:q̄ſi qui nihil ſuꝑfluum fa
ciat,cū diues ſit. Ventidiū aūt diuitē fuiſſe docet & Perſius illic: Noſ
ſtri Ventidi prædia,cuius Diues arat Curibus quantū nō miluus
oberret. Fuit aūt tēporibus Clodij & Neronis,quē Cor. Tacitus in
Claudio ſcribit natiōni Galileorū,& ſelicē fratrem Pallantis Sama
ritis ꝓfuiſſe. ¶ Trahit fama a cēſu:ut dicaſ q̄dā cōueniēs magnificē
tia. ¶ Illū ego iure:ſenſus eſt:Ille oīno extremæ demētiæ eſt cenſen
Atlas dus:q facile cognoſcat q̄to Atlas ſit ſublimior alijs mōtibus: & nō
quantū exiguū patrimoniū diſtet a magno. ut innuat unicuiq; ſe
cundū modū diuitiarū eſſe uiuendū. ¶ Atlas in Libya: Atlas mons
eſt Mauritaniæ iuxta fines Oceani ad occidentē,citro arbore nobi
litatus miræ altitudinis:ut(auctore Herodoto) eius cacumen ne
queat cerni,q a nubibus nunquam relinquatur, neq; hyeme, neq;
æſtate. Columnā cæli illū eſſe indigenæ aiunt. ¶ Sacculus: parua
crumena,ac ꝑ hoc modicæ opes. ¶ Diſtet: differat ab arca ferrata,
ac amplis diuitijs.ſolēt.n.arcæ potentiorū aduerſus rapinas furum
armari ferro. ¶ E cælo deſcēdit γνῶθι σεαυτόν.i. cognoſce teipſum.
Hoc de cœlo nō deſcēdit:ſed a Chilone Lacedæmonio inuentum
oſtendit Pli.li.vii.cuius(ut inqt)reſpōſa pro oraculis habebantur,
ea fuere tria. Cognoſce teipſum. Nihil nimis. Comes æris alieni,
atq; litis eſt miſeria. Hæc cū in tēplo delphici Apollinis eſſent con
ſecrata:& literis aureis inſcripta a cælo deſcendiſſe creditum eſt. ꝑ
quod monet unicuiq; nō iam corporis ſui mēbra, aut ſtaturā figu
ratiue (ut ſcribit Cic. in primo Tuſculanarū q̄ſtionū) eſſe noſcen
dam ſed qd cunctis in rebus ualeamus cōſiderandū:ne qd in tota
uita agamus:quod ſupra noſtras ſit aut ingenij,aut corporis, aut
fortunæ uires:quod ꝑ ſequentia docet. Laertius tamen Diogenes
ait:Noſce teipſum:fuiſſe Thaletis Mileſij.quod Antiſthenes in ſuc
ceſſionibus tradit fuiſſe Phœmonoes:id q; ſibi uſurpaſſe Chilonē.
Quod qdem p̄ceptū q̄a(ut ſcribit Cic.in.v.Academicorū)maius
erat,q̄ ut ab hoīe uideret:adcirco aſſignatū eſt Deo. Iubet igiſ nos

Pythius Apollo noſcere noſmetipſos. Cognitio aūt hæc eſt una,ut
uim noſtri corporis,atq; animi nouerimus,ſequamurq; eam uitā,
q̄ rebus ipſis ꝑfruatur. Apolonius tyaneus ſolebat dicere:nihil eſ
ſe difficilius,q̄ ſeipſum noſcere. & ideo interrogauit Brachmanos
an ſeipſos noſcerent,putans(ſicut apud Græcos habetur)difficilli
mū eſſe ſeipſum noſcere. ¶ In parte ſacri ſenatus ſiue ſtudeas eſſe ſe
nator.debes.n.teipſum noſcere,an tali muneri ſis idoneus, cū ni
hil ſit reipub.pernicioſius imperito moderatore. ¶ Nec.n.loricā:exem
plo docet homini nihil eſſe quærendū.quod uiribus, aut ingenij,
aut corporis ſui ſit maius. Eſt.n.ſenſus: Therſites q uiliſſimus fuit **Therſi**
in caſtris Græcorū,cū ſeipſum noſceret,nunq̄ arma Achillis popo **tes**
ſcit:q̄ſi q p̄claris rebus minime eſſet idoneus:cū de ijs i mediū ꝓla
tis a Thetide poſt mortē filij certarēt Vlyſſes & Aiax Telamonius.
De Therſite multa diximus i fine Satyræ: Stēmata quid faciūt. ¶ Se
traducebat:p̄bebat ſe ridēdū. Nā traducere(ut diximus illic: Tradu **Traduco**
cit Gallia talo)eſt p̄bere ſe ridēdū,& ignominia afficere.nā nō mi
nori erat dedecori Vlyſſi geſtare arma Achillis,q̄ coruo pēnas pa
uonis. Aut reuera traducebat.i. oſtēdebat ſe armatū tanq̄ Achillē.
quo ſignatu uſ & Martia.illic accepiſſe: Vna eſt i noſtris tua Fiden
tine libellis pagina:ſed certa domini ſignata figura: Quæ tua tra
ducit manifeſto carmina furto. Sic & Camilla apud Virgiliū cupi
uit oſtentare ſe in armis captiui: Captiuo ſiue ut ſe ferret in auro.
¶ Ancipitē:dubiū intuentibus nū Achillis eſſet, utpote q reuixiſſet,
p̄beretq; ſe uidendū,ut facile poſſet hoſtes decipere, ne alius eſſet **Anceps**
Achilles,cū arma eius cōſpicerent. Nam auceps dſ quod i ambas
partes capi poſſe uidetur:ac ꝑ hoc poeta notat ipſum Vliſſem: qui
uiribus longe impar Achilli,eius tamen arma ſibi indueret. Quæ
arma eū manifeſtabant,cū ei nō cōuenirent. Vnde eſt illud Aiacis
aduerſus Vlyſſem apud Ouidiū in.xiii. Metemor. Ipſe nitor galeæ
claro radiantis ab auro Inſidias perdet,manifeſtabatq; latentem.
Et paulo poſt: Hæc clypæus uaſti cælatus imagine mundi Conue
niet timidæ,nataq; ad furta ſiniſtræ. ſeu tu magnā, ſiue grauē,in
quit,amici cauſam es defenſurus,te ipſum debes metiri,& diligen
ter cōſiderare,an rei tractandæ ſis aptus. Vnde eſt illud Martialis:
Qui ſua metitur pōdera ferre poteſt. ¶ Qui ſis: qd poſſis efficere.
¶ Orator uehemens.i. cōſule & teipſum interroga an ſis orator ue
hemēs,an q̄les fuere Curtius Mōtanus, & Matho uiles cauſidici.
De Curtio illic pleraq; diximus: Mōtani quoq; uēter adeſt. De Ma
thone in prima Satyra illic: Cauſidici noua cū ueniat lectica Ma
thonis. & in ſeptima: Sic Pedo ꝯturbat, Matho deficit. ſicq; utrūq;
ut uilē cauſidicū flagellat. ¶ Buccæ:melius ſi cū iferioribus coniun
gaſ.ut ſit ſenſus: Vnuſquiſq; conſiderare debet eloquētiæ ſuæ ui
res,tā in ſummis,q̄ in minimis rebus & ei ſit orandū: ut perſtet in
actione cauſarū. ¶ Etiā cū piſcis emeſ,Nec multū:cū pauꝑ ſis,diuiti
homini noli te æquiperare, ſed ad diuitiarū tuarū modū fac te me **Gobio**
tiaris. ¶ Gobio i.ꝓtiū gobionis piſcis:qui exiguo paratur pretio.de
quo Pli.lib.ix.& Mart. In Venetis ſint lauta licet ꝑuuia terris. Prin
cipiū cœnæ gobios eſſe ſolet. Duplici aūt inflexione dicimus & go
bionē & gobiū:ſicut ſcorpionē & ſcorpiū. ¶ Manet exitus.q d.ma
gna te expectat miſeria, cū per luxū epularū bona tua attriueris.
¶ Talibus a dominis:ſenſus eſt: Ex quo ꝑ ingluuiē bona ſua ab
ſumpſerūt:coguntur annulos deponere.i.inſigne equeſtre: & ple
rumq; mendicare. Nam annulus aureus inſigne erat equeſtris di
gnitatis,nec eū geſtare poterat,niſi cui erat quadringētorū ſeſter
tiū ſumma:q̄ imminuta eū deponere cogebaſ. Apul.i.in.ii. Apolo
gia: Negat poſſe diſſoluere annulos aureos,& oīa inſignia dignita
tis abijcit,cū creditoribus depaciſciſ. Martialis: Dū donat Macer
annulos puellis: Deſiſti Macer annulos habere.i. habere cenſum
equeſtrē. ¶ Talibus a dominis:ironicos a luxurioſis. ¶ Exit:deponi
tur.q̄a eū amplius geſtari nō licet imminuto cēſu equeſtri. Plin.de
annulis hæc lib.xxxiii. Annuli mediū ordinē, tertiūq; plebi & pa
tribus inſeruere ¶ Pollio:q.eques fuerat & diues. puto Iuuenalē in
tellexiſſe de Caio Aruſio Pollione.qui(ut ſcribit Plinius) prodigi **C. Aru**
& ſagacis ad luxuriæ inſtrumēta ingenij, primus tēpibus Neronis **ſius Pol**
docuit ſecare putamina teſtitudinū in lamas: & lectos diſcubito **lio**
rios opirinq forte ꝑ nimiā rerū luxuriā bona ſua abſumpſit. ¶ Non
præmaturi cineres:ſenſus eſt:Non eſt hmōi luxurioſo timendū,ne
eū ante tempus occupet mors:ſed nec diu uiuat,& in miſeram ſe
nectutem pueniat. ¶ Præmaturi cineres:mors præmatura. ¶ Luxu
riæ.i.huiuſmodi luxurioſo.eſt enim datiuus caſus. ¶ Hi plerunq;
gradus:talem,inquit,uiuēdi ordinem Romę uidebis:ut multi pecu
niam ſibi creditam cōſumant: deinde ſine aliquo pudore fugiant
ex urbe. ¶ Et corā dominis:emphaſim habet hæc particula, & adiu
uandum

uandum gestu. ¶ Dominis: hoc est fœneratoribus ipsis uidentibus.
¶ Inde ubi paulũ: sensus est: Vbi paulũ sibi ex bonis suis supesse uis
dent: & iam fœnerator maxime timet ne perdat pecuniam creditã,
Vertere solum patriam deserunt fugientes. ¶ Qui uertere solum: uertere solũ & mu
tare dicitur: qui patriam suã deserit, & in aliena exulat. Liuius lib. 3.
ab urbe condita: Collegæ eorum exilij causa solum uerterunt. Cic.
in oratione pro domo sua ad pontifices: Qui erant rerum capitaliũ
condemnati: non prius hanc ciuitatem amittebant, q̃ erant in eam
recepti: quo uertendi: hoc est mutandi soli causa uenerant. Idem in
Paradoxis: Omnes scelerati atq; impij, quos leges exilio officì uos
lunt, exules sunt etiam si solum non mutarunt. ¶ Baias, & ad hostia
currũt: Baias diximus i. 3. Saty. urbẽ esse Cãpaniæ nõ longe a Nea
poli. ¶ Ad hostia: scilicet Tyberina, ut inde nauigẽt. Hostia eam dis
cũtur fluminũ exitus in mare: unde dicimus Nili septem esse hostia.
Forum ¶ Cedere namq; foro: non pluris ingt faciunt deserẽdo ciuitatẽ, q̃ si a
celebri loco ad minus celebrem migrẽt. forũ aũt pro urbe sæpe ab
auctoribus ponitur: ut sit pars pro toto & hoc qa locus est ciuitatis
frequẽtior. Alibi ante. Et Valerius in. 2. Iam hæc censura ex foro i
castra trãscẽdit: hoc est ex correctione morũ urbis cõtulit se etiã ad
notandos mores militantium. Vnde etiã (ut diximus in. 4. Satyr.)
nolamus forũ Iulij forũ Liuij, forũ Voconij. ea significatione. q̃ dici
mus ciuitatẽ Iulij, Liuij, Voconij. ¶ Æsquilias: unũ ex septem collibus
urbis ostendimus in. 3. Saty. ¶ Suburra feruenti: hoc est celebri. Nã
Suburra uicus fuit celebratissimus in urbe. de quo in. 3. Saty. ¶ Ille
dolor: hinc notat po. Ro. desidiã, cui nihil magis curæ esset, q̃ spes
ctare ludos Circẽses. uñ & supra: Si potes auelli Circẽsibus. & alibi
añ: Atq; duas tñ res anxius optat, Pãnẽ, & Circẽses. De Circẽsib9
satis dictũ in. 3. Saty. ¶ Sanguinis i facie. i. nullo prorsus afficiũtur
pudore, cũ fugiunt ex urbe. ¶ Gutta sanguinis. i. ruboris. Nã pfundi
rubore pbitatis est inditium, unde illud Terent. Erubuit salua res
est. Diogenes (auctore Laertio) cum uideret adolescentulum erus
buisse: Confidite ait fili, huiusmodi est uirtutis color. ¶ Pauci moran
tur: pauci retinẽt pudorem fugientem ex urbe. i. qui ppemodũ nul
lus iam i urbe inuenitur, nec habitare potest, cũ omnes eũ abijciãt
uñ Apul. in. 2. Apolog. Pater eius plurimis creditoribus defœneras
tus, maluit retinere pecuniam, q̃ pudorem. ¶ Pudorem ridiculum:
iocularium, de quo ridendum sit, cum attritis pergulam bonis pas
triã deserãt. ¶ Experiere hodie: hodie, ingt, Persice intelliges: nũ ego
tñ uerbis frugalitatem soleam extollere: & non reipsa amplectũ. q.
d. inuenies me & uita & moribus id etiam præstare, qđ uerbis pfis
teor. ¶ Non præstem: non exhibeam. ¶ Pulcherrima dictu. i. frugalis
tatem & modestiã, quæ inter alias uirtutes sunt pulcherrimæ memo
ratu. ¶ Vita, uel moribus, & re: potest enim aliqs frugalitatem uer
bis mirabiliter extollere: uita autem, aut moribus nequaq̃ multi eni
uirtutem laudant: & tamen uitia sequuntur.

ASCen. ¶ MVLTOS porro uides &c. Ostendit multos per immodera
tũ sumptũ cœnarũ in paupertatẽ, & perfidiã incidisse. Ordo est: Tu
uides. i. uidere potes. porro. i. ualde multos, quos creditor. i. is cui
pecunia pp empta: & non p soluta obsonia, debetur. elusus. i. deces
ptus. sæpe solet expectare ad ipsum introitũ macelli. i. domus, in q̃
obsonia uaria uẽduntur: & qbus causa uiuẽdi est. in solo palato. i.
q nollẽt uiuere nisi pp uoluptatẽ gustus: quorũ Deus uẽter est. & q
uiuũt ut edãt: nõ edũt ut uiuãt. Miserrimus. i. paupimus horũ pdi
tissimorũ hoiũ. & casurus. i. q casurus est cito. & hoc ruina. i. causa
ruinæ: hoc est manifecto ultra diuitias debito. iã perlucẽscẽte. i. ins
cipiente manifestari. cœnat egregius. i. excellentius. & melius. i. abũ
dantius q̃ sup. alij. uel q̃ ubi adhuc aliquid spei habere soluendi des
biti. Interea autem dum sic properant ad ruinam: nectamen adhuc
cedunt. quærunt gustus. i. appetitum. per omnia elemẽta. i. in reptis
libus, natalibus, & uolatilibus: quæ modo aqua modo igni decos
quunt. & hoc pretijs nunq̃ obstãtibus animo eorum. si tu attendas
interius. i. si uideas ad secretũ cordis: illa quæ emũtur pluris. i. maio
ri pretio, aut carius. iuuant. i. delectant magis. Ergo haud. i. nõ diffi
cile: immo facillimũ est sic uiuendo. accersere. i. aduocare: hoc est ac
cumulare, & acquirere summã perituram. i. mox consumendam. &
hoc lancibus. i. patinis & utensilibus oppositis. i. oppigneratis. uel
imagine matris fracta. i. fusa, aut confracta, & sic uendita. quia tur
pe esset effigiem matris, quam in eius memoriam seruare solent: alie
nare ab sese. sic quidam exponunt. Manci. sic: Vel imagine matris.
.s. Deum: hoc est Cybeles: uel imagine quã mater dereliquerit. fras
cta: idest non nisi ad dimidium corporis fracta. opposita sup. & cõ
dite iam habitis nummis fictile. i. uas terreum in quo, qui coquit,
cœnare quidem sperat, securus tamen non est, unde magna est pro
digalitas eorũ, qbus facile est cõdire fictile gulosum. i. ob fonũ cos
quendum in fictili capaci. quadringentis nummis. i. censu equestri
secundũ Manci. quæ tñ quadringẽties sestertiũ cõtinebant. Sic ludi
.i. ipsi ludi. ueniũt ad miscellania. i. cõfusa & cõmixta certamina, &
exercitia ad qđ. s. quisq; potest. Refert. i. differentia est. ergo quis pa
ret. i. præparet, aut coquat hæc eadẽ uidelicet obsonia. nã ea coque
re luxuria. i. nimis abundãs sumptus. est in Rutilo iam paupere. &
sumit laudabile nomen. s. liberalis & lauti hois. in Ventidio. i. præs
diuite uiro. & huiusmodi obsonatio trahit famem. i. laudem, aut ui
tuperiũ. a censu. i. a mẽsura cẽsus. Ego despiciam. i. uilipendam iu
re illum: qui scit quantũ Atlas mons ille altissimus: qui uidetur cæs
lum sustentare. est sublimior. i. altior omnibus montibus in Libya.
tñ hic idem ignoret q̃tum sacculus. i. parua crumena (galli bursam
uocãt, alemani sacculum) distet ab arca ferrata. plena. s. auri & ars
genti. i. q̃tum differenter debeat expẽdere: qui sacculum solum has
bet, ab eo, qui arcam ferratam. gnoti. i. nosce. se. i. te. auton. i. ipsum
(profertur autem quasi afton dicas) descendit de cælo. i. quasi diui
num oraculum Apollinis aureis literis consecratum est: cũ tñ Chis
lonis sit præceptum. descendit inquam dictum de celo existens figẽ
dum & tractandũ memori pectore: siue quæras cõiugium: uel siue
uelis esse in sacra parte senatus. i. neq; coniugem: neq; gradum di
gnitatis supra statum nostrum debemus quærere. nec enim Thersi
tes uilissimus miles poscit apud Homerũ loricã Achillis: in qua po
scẽda Vlysses traducebat. i. uersabat se ancipitẽ. i. dubiũ, an debeat
petere. uel qui cũ periculo etiã petebat: eo q nobiliorem haberet: &
fortiorẽ cõpetitorem uidelicet Aiacẽ. seu. i. siue. affectas protegere
causam in magno discrimine. i. periculo uidelicet capitali. cõsule te
.i. uires inge nij & facundiæ. atq; eruditionis tuæ. dic tibi. i. examina
ta cõscientia tua cõfitere in temetipso quis sis. an orator uehemẽs
ut Cato & Cice. an Curtius. i. mediocris ut Curtius. an Matho. i. ins
fimus ut Matho. mẽsura tuæ buccæ. i. facũdiæ tuæ: & uinũ lateris tui.
est noscẽda. i. debet a te nosci. & mẽsura sup. cuiuslibet rei est spectã
da in summis & minimis rebus. etiam cum. i. quando. piscis emes
tur a te. s. nec tu cupias mulum. i. piscem carissimum. de quo dictũ
est: Mulum sex millibus emit. cum. i. quando globio qui minimus
est pisciculus. i. pretium minimi pisciculi. est tibi tatum in loculis. i.
crumena aut marsupio. quis enim exitus manet. i. expectat te. crus
mena. i. pecunia crumenæ deficiente: & gula crescente. & hoc ære
paterno ac rebus paternis mersis in uentrem. i. aluũ tuã. capacẽ. i.
qui capere potest. fœnoris. i. quicquid lucri ex usura habere posses. i.
& grauis argenti. i. grandem sortem, & pecorũ & agrorum tuorum
.i. quicquid habes uenter unus capit cõmutatis pretijs in obsonia.
Annulus aureus. s. quem ad pompã ne agnoscantur pauperes esse
cti, gerunt. exit. i. emittitur & alienatur. nouissimus. i. ultimus a talis
bus dominis. post cuncta. i. postq̃ cætera oia uendita sunt. & Pollio
uir perditæ olim gulæ. mendicat digito nudo. i. nudato per ablatio
nẽ annuli. Cineres præmaturi. i. incineratio ante tempus legitimũ:
hoc est mors præcox. & funus. i. genus mortis. acerbũ sup. reliquis
non sunt sup. metuendi. nec est metuendum luxuriæ. i. luxuriose ui
uentibus. sed senectus est metuenda magis morte. i. q̃ mors. hi. i.
huiusmodi gradus, quibus peruenitur ad paupertatem. sunt supp.
plerunq;. i. ut plurimum. pecunia conducta. i. ad usuram accepta,
consumitur. & . i. etiam. coram dominis. inde paulum. i. modicũ nes
scio quid superest. i. reliquum est, & auctor fœnoris. i. qui ad fœnus
dedit: pallet. i. timore amittendi fœnoris cum sorte. illi, qui uertere
solum. i. qui uorsuram fecerunt. i. qui possessiones suas alienauerũt.
natiuum solum. i. patriam relicturi. currunt. i. celeriter ne compres
hendãtur aufugiunt Baias: ubi locus amœnissimus est. & hostia. i.
loca ubi flumina recipiuntur a mari: ut inde quoq; si necesse sit abs
nauigent. Nam pro quia. cedere foro: idest non audere comparere
iam in foro propter æs alienum. non est. i. non reputatur deterius,
quam migrare Æsquilias: idest ad collem minus æstuosum Romæ
a Suburra: idest uico illo Romæ feruenti ex abundantia populi scis
licet æstuanti. Ille solus dolor: & illa mœstitia est modo fugientibus
patriam: scilicet caruisse Circensibus supple ludis. uno anno: id est
spatio unius anni. Gutta sanguinis: id est minima pars ruboris nõ
hæret in facie. pauci morantur: id est retinent pudorem ridiculum
fugientem ex urbe: idest pauci curant seruare pudorem, & modes
stiam: cum nihil eos pudeat. Experiere &c. Frugalitatem suæ cœnæ
ad quam Persicum inuitarat poeta longo sermone recitat. Ordo
est: O Persice tu experiere: idest facies periculum: & sumes experi
mentum hodie: nunquid ego non præstẽ. i. exhibeã uita uel moribus
& re. pulcherrima dictu. i. quæ pulcherrima sunt dum a me dicuntur.

tas cœnas sibi parēt. ℣ Interius si attēdas: ratio q̄re sumptibus non
parcant. illa. n. ingt suauiora uidetur, q̄ maiore comparentur ꝑtio.
℣ Attendas interius: hoc est si rē diligētius cōsideres, & intrinsecus
inspicias: aut si gustū interiorē obserues. ℣ Ergo: cū pretiosis epulis
delectētur ut suauioribus. ℣ Haud difficile est. i. facile est ijs gulosis.
℣ Arcessere summā. i. euocare & cōtrahere grandē æris alieni sum
mā datis pignoribus. Apul. li. x. Veste ipsa mea q̄uis paruula distra
cta sufficientē corrasi summulā. i. collegi & cōtraxi. ℣ Perituram: quæ
gulæ gratia itereat. ℣ Laucibus oppositis. s. pignori: itellige aureis
uel argēteis. ℣ Vel matris imagine fracta tanta, ingt, gula est, ut non
solum lances opponant pignori, sed ēt mediā statua matris: quod
maxime ignominiosum erat. ℣ Et quadringētis: facile, ingt, existūt,
q cōdiunt & parēt, largasq;, uberesq; cœnas uel quadringentis nū
mis. i. itegro cēsu equestri. ēt in fictilibus. i. i mediocri ēt facultate.
Condire ℣ Condire: ꝓpriū est ciborū, quos adhibito multo pingui dicimus
bene cōditos, īde & ꝯdimētū. ergo cōdire, magno sumptu & delica
to parare. ℣ Fictile gulosū. i. epulas lautas & opiparas, ēt ī pauptate
Miscella q̄ fictilib⁹ unt. ℣ Sic ueniūt ad miscellanea: ludi: hoc mō, igt, ueniūt
nea ludij ad miscellanea: hoc ē ludij fiūt absumptis ꝑ gulā opibus. & sic
ad miscellanea ueniūt: hoc ē ad ludos, & artea ludicra. Nā miscella
nea, siue miscellos ludos appellauere. de q̄bus sic Suet. ī Calig. Edi
dit ꝑegre spectacula ī Sicilia, Syracusis hasticos ludos, & ī Gallia
Lugduni miscellos. Vidētur q; dici ā miscēdo: q aut ibi uaria homi
nimū ludētiū multitudo cōmisceret, aut uaria ludicra pageret. Vn̄
& Apul. lib. iii. de asino aureo: turbā miscellaneā appellauit: q̄ cōfu
sanea est, atq; cōmiaia ex uariarū aggregatione gētiū. Sic & Gel
lius ī noctibus. atticis in fine operis miscellā doctrinā appellauit: q̄
uariā multiplicēq; rex cognitionē cōtineat. uerba sunt Gell. Quia
uariā & miscellā, & q̄si cōtusaneā doctrinā cōquisiuerāt. ℣ Ludi: ꝓ
ludij: sicut peculi ꝓ peculij: palati ꝓ palatij ludi aūt & ludionea dictu
Ludij & sunt pari modo histriones. Liu. lib. vii. ab urbe cōdita: Ludiones ex
Ludio Hetruria acciti ad tibicinis modos saltātes: haud indecoros motus
nes more thusco dabant. Ouid. Ludius æquatā ter pede pulsat humū.
Ludiæ Vnde Ludiæ ēt fœminæ sunt appellatæ, q̄ artes ludicras exercerēt.
Martianus Capella: Ludiam quandā Gaditanā saltantē uidimus se
mi cinctā. Iuuena. appellat Saty. vi. Hippiā, q̄ relicto marito, gladia
torē ī Ægyptū secuta est Ludiā Qua capta iuuēta est Hippia: quid
uidit, ꝓpter quod Ludia dici: Sustinuit: ℣ Refert ergo: cū ergo ingt
oēs pari luxu uiuāt: multū interest diues ne sit, an paup, q ita uiuat.
Na uirtuti daf diuiti luxus, paupi uero uitio. ℣ In Rutilo: nam luxu
ria est. i. uiuere splēdide & magno apparatu appellatur luxuria in
Rutilo. i. in paupe. In Ventidio aūt. i. diuite & potēti uiro nō cense
tur luxuria, sed honestius accipitur nomē: q̄si qui nihil supfluum fa
ciat, cū diues sit. Ventidiū aūt diuē fuisse docet & Persius illic: Nos
strn Ventidi prædia, cuius Diues arat Curibus quantū nō miluus
oberret. Fuit aūt tēporibus Clodij & Neronia, quē Cor. Tacitus in
Claudio scribit nationi Galileorū, & felicē fratrem Pallantis Sama
ritis ꝓfuisse. ℣ Trahit fama a cēsu: ut dicat q̄dā cōueniēs magnificē
tia. ℣ Illū ego iure sensus est: Ille oīno extremæ demētiæ est censen
Atlas dus: q facile cognoscat q̄to Atlas sit sublimior alijs mōtibus: & nō
quantū exiguū patrimoniū distet a magno. ut innuat unicuiq; se
cundū modū diuitiarū esse uiuendū. ℣ Atlas in Libya: Atlas mons
est Mauritaniæ iuxta fines Oceani ad occidentē, citro arbore nobi
litatus miræ altitudinis: ut (auctore Herodoto) eius cacumen ne
queat cerni, q a nubibus nunquam relinquat, neq; hyeme, neq;
æstate. Columnā cæli illū esse indigenæ aiunt. ℣ Saeculus: parua
crumena, ac ꝑ hoc modicæ opes. ℣ Distet: differat ab arca ferrata,
ac amplis diuitijs. solēt. n. arcæ potentiorū aduersus rapinas furum
armari ferro. ℣ E cælo descēdit γνῶθι σεαυτόν. i. cognosce teipsum.
Hoc de cœlo nō descēdit: sed a Chilone Lacedæmonio inuentum
ostendit Pli. li. vii. cuius (ut ingt) respōsa pro oraculis habebantur.
ea fuere tria. Cognosce teipsum. Nihil nimis. Comes æris alieni,
atq; litis est miseria. Hæc cū in tēplo delphici Apollinis essent con
secrata: & literis aureis inscripta a cælo descendisse creditum est. ꝑ
quod monet unicuiq; nō iam corporis sui mēbra, aut staturā figu
ratiue (ut scribit Cic. in primo Tusculanarū q̄stionū) esse noscen
dam sed q̄d cunctis in rebus ualeamus cōsiderandū: ne q̄d in tota
uita agamus: quod supra nostras sit aut ingenij, aut corporis, aut
fortunæ uires: quod ꝑ sequentia docet. Laertius tamen Diogenes
ait: Nosce teipsum: fuisse Thaletis Milesij. quod Antisthenes in suc
cessionibus tradit fuisse Phœmoneos: idq; sibi usurpasse Chilonē.
Quod q̄dem p̄ceptū q̄a (ut scribit Cic. in. v. Academicorū) maius
erat, q̄ ut ab hoie uideref: adcirco assignatū est Deo. Iubet igit nos

Pythius Apollo noscere nosmetipsos. Cognitio aūt hæc est una, ut
uim nostri corporis, atq; animi nouerimus, sequamurq; eam uitā,
q̄ rebus ipsis ꝑfruatur. Apolonius tyaneus solebat dicere: nihil es
se difficilius, q̄ seipsum noscere. & ideo interrogauit Brachmanos
an seipsos noscerent, putans (sicut apud Græcos habetur) difficilli
mū esse seipsum noscere. ℣ In parte sacri senatus: siue studeas esse se
nator. debea. n. teipsum noscere, an tali muneri sis idoneus, cū ni
hil sit reipub. perniciosius impito moderatore. ℣ Nec. n. loricā: exem
plo docet homini nihil esse quærendū. quod uiribus, aut ingenij,
Thersi aut corporis sui sit maius. Est. n. sensus: Thersites q uilissimus fuit
tes in castris Græcorū, cū seipsum nosceret, nunq̄ arma Achillis popo
scit: q̄si q ꝑclaris rebus minime esset idoneus: cū de ijs ī mediū ꝓla
tis a Thetide post mortē filij certarēt Vlysses & Aiax Telamonius.
De Thersite multa diximus ī fine Satyræ: Stēmata quid faciūt. ℣ Se
Traduce traducebat: ꝓbebat se ridēdū. Nā traducere (ut diximus illic: Tradu
cit Gallia talo) est ꝓbere se ridēdū, & ignominia afficere. nā nō mi
nori erat dedecori Vlyssi gestare arma Achillis, q̄ coruo pēnas pa
uonis. Aut reuera traducebat. i. ostēdebat se armatū tanq̄ Achillē.
quo significatu uf & Martia. illic accepisse: Vna est ī nostris tua Fiden
tine libellis pagina: sed certa domini signata figura: Quæ tua tra
ducit manifesto carmina furto. Sic & Camilla apud Virgiliū cupi
uit ostentare se in armis captiua: Captiuo siue ut se ferret in auro.
℣ Ancipitē: dubiū intuentibus nū Achilles esset, utpote q reuixisset,
Anceps ꝓberetq; se uidendū, ut facile posset hostes decipere, ne alier esset
Achilles, cū arma eius cōspicerent. Nam anceps df quod i ambas
partes capi posse uidetur: ac ꝑ hoc poeta notat ipsum Vlissem: qui
uiribus longe impar Achilli, eius tamen arma sibi indueret. Quæ
arma eū manifestabant, cū ei nō cōuenirent. Vnde est illud Aiacis
aduersus Vlyssem apud Ouidiū in. xiii. Metemor. Ipse nitor galeæ
claro radiantis ab auro Insidias perdet, manifestabatq; latentem:
Et paulo post: Hæc clypeus uasti cælatus imagine mundi Conue
niet timidæ, natæq; ad furta sinistræ. seu tu magnā, siue grauē, in
quit, amici causam es defensurus, te ipsum debes metiri, & diligen
ter cōsiderare, an rei tractandæ sis aptus. Vnde est illud Martialis:
Qui sua metitur pōdera ferre potest. ℣ Qui sis: q̄d possis efficere.
℣ Orator uehemens. i. cōsule & teipsum interroga an sis orator ue
hemēs, an q̄les fuere Curtius Mōtanus, & Matho uiles causidici.
De Curtio illic pleraq; diximus Mōtani quoq; uēter adest. De Ma
thone in prima Satyra illic: Causidici noua cū ueniat lectica Ma
thonis. & in septima: Sic Pedo ꝯturbat, Matho deficit. sicq; utrūq;
ut uilē causidicū flagellat. ℣ Buccæ: melius si cū iferioribus coniun
gaf. ut sit sensus: Vnusquisq; considerare debet eloquētiæ suæ ui
res, tā in summis, q̄ in minimis rebus & ei sit orandū: ut perfiet in
actione causarū. ℣ Etiā cū piscis emet, Nec multū: cū paup sis, diuiti
Gobio homini noli te æquiperare, sed ad diuitiarū tuarū modū fac te me
tiaris ℣ Gobio i. ꝓtiū gobionis piscis: qui exiguo paratur pretio. de
quo Pli. lib. ix. & Mart. In Venetis sint lauta licet ꝯuiuia terris. Prin
cipiū cœnæ gobios esse solet. Duplici aūt inflexione dicimus & go
bionē & gobiū: sicut scorpionē & scorpiū. ℣ Manet exitus. q d. ma
gna te expectat miseria, cū per luxū epularū bona tua attriueris.
℣ Talibus a dominis: sensus est: Ex quo ꝑ ingluuiē bona sua ab
sumpserūt: coguntur annulos deponere. i. insigne equestre: & ple
rumq; mendicare. Nam annulus aureus insigne erat equestris di
gnitatis, nec eū gestare poterat, nisi cui erat quadringētorū sester
tiū summa: q̄ imminuta eū deponere cogebaf. Apul. in. ii. Apolo
gia: Negat posse dissoluere annulos aureos, & oia insignia dignita
tis abijcit, cū creditoribus depaciscit. Martialis: Dū donat Macer
annulos puellis: Desiit Macer annulos habere. i. habere censum
equestrē. ℣ Talibus a dominis: ironicos a luxuriosis. ℣ Eat: deponi
tur. q̄a eū amplius gestari nō licet imminuto cēsu equestri. Plin. de
annulis hæc lib. xxxiii. Annuli mediū ordinē, tertiūq; plebi & pa
tribus inseruere ℣ Pollio: q. eques fuerat & diues. puto Iuuenalē in
tellexisse de Caio Aruilio Pollione. qui (ut scribit Plinius) prodigi
C. Arui & sagacis ad luxuriæ instrumēta ingenij, primus tpibus Neronis
lius Pol docuit secare putamina testitudinū in lāmas: & lectos discubito
lio rios opinor: q forte ꝑ nimiā rerū luxuriā bona sua absumpsit. ℣ Non
præmaturi cineres: sensus est: Non est hmōi luxurioso timendū, ne
eū ante tempus occupet mors: sed nec diu uiuat, & in miseram se
nectutem pueniat. ℣ Præmaturi cineres: mors præmatura. ℣ Luxu
riæ. i. huiusmodi luxurioso. est enim datiuus casus. ℣ Hi plerunq;
gradus: talem, inquit, uiuēdi ordinem Romæ uidebis: ut multi pecu
niam sibi creditam cōsumant: deinde sine aliquo pudore fugiant
ex urbe. ℣ Et corā dominis: emphasim habet hæc particula, & adiu
uandum

uandum gestu. ¶ Dominis: hoc est fœneratoribus ipsis uidentibus. ¶ Inde ubi paulũ: sensus est: Vbi paulũ sibi ex bonis suis superesse uident: & iam fœnerator maxime timet ne perdat pecuniam creditã, patriam deserunt fugientes. ¶ Qui uertere solum: uertere solũ & mutare dicitur: qui patriam suã deserit, & in aliena exulat. Liuius lib. 3. ab urbe condita: Collegæ eorum exilij causa solum uerterunt. Cic. in oratione pro domo sua ad pontifices. Qui erant rerum capitaliũ condemnati: non prius hanc ciuitatem amittebant, q̃ erant in eam recepti: quo uertendi: hoc est mutandi soli causa uenerant. Idem in Paradoxis: Omnes scelerati atq; impij, quos leges exilio offici uoluunt, exules sunt etiam si solum non mutarunt. ¶ Baias, & ad hostia currũt: Baias diximus i. 3. Saty. urbẽ esse Cãpanię nõ longe a Neapoli. ¶ Ad hostia: scilicet Tyberina, ut inde nauigẽt. Hostia enim dicitur fluminũ exitus in mare: unde dicimus Nili septem esse hostia. ¶ Cedere nãq; foro: non pluris ingt faciunt deserẽdo ciuitatẽ, q̃ si a celebri loco ad minus celebrem migrẽt. foꝝ aũt pro urbe sæpe ab auctoribus ponitur: ut sit pars pro toto & hoc q̃a locus est ciuitatis frequẽtior. Alibi ante. Et Valerius in. 2. Iam hæc censura ex foro i castra trãscẽdit: hoc est ex correctione moꝝ urbis cõtulit se etiã ad notandos mores militantium. Vnde etiã (ut diximus in. 4. Satyr.) noiamus forũ Iulij forũ Liuij, foꝝ Voconij. ea significatione. q̃ dicimus ciuitatẽ Iulij, Liuij, Voconij. ¶ Æsq̃lias: unũ ex septem collibus urbis ostendimus in. 3. Saty. ¶ Suburra feruenti: hoc est celebri. Nã Suburra uicus fuit celebratissimus in urbe, de quo in. 3. Saty. ¶ Ille dolor: hinc notat po. Ro. desidiã, cui nihil magis curæ esset, q̃ spectare ludos Circẽses. uñ & supra: Si potes auelli Circẽsibus. & alibi añ: Atq; duas tm̃ res anxius optat, Pãnũ, & Circẽses. De Circẽsib⁹ satis dictũ in. 3. Saty. ¶ Sanguinis i facie. i. nullo prorsus afficiũtur pudore, cũ fugiunt ex urbe. ¶ Gutta sanguinis. i. ruboris. Nã ꝓfundi rubore ꝓbitatis est indicium. unde illud Terent. Erubuit salua res est. Diogenes (auctore Laertio) cum uideret adolescentulum erubuisse: Confidite ait fili, huiusmodi est uirtutis color. ¶ Pauci morantur: pauci retinẽt pudorem fugientem ex urbe. i. qui ꝓpemodũ nullus iam i urbe inuenitur, nec habitare potest, cũ omnes eũ abijciãt uñ Apul. in. 2. Apolog. Pater eius plurimis creditoribus defœneratus, maluit retinere pecuniam, q̃ pudorem. ¶ Pudorem ridiculum: iocularium, de quo ridendum sit, cum attritis pergulam bonis patriã deserãt. ¶ Experiere hodie: hodie, inq̃t, Persice intelliges: nũ ego tm̃ uerbis frugalitatem soleam extollere. & non re ipsa amplectĩ. q. d. inuenies me & uita & moribus id etiam præstare, qđ uerbis ꝓfiteor. ¶ Non præstem: non exhibeam. ¶ Pulcherrima dictu. i. frugalitatem & modestiã, quę inter alias uirtutes sunt pulcherrimę memoratu. ¶ Vita, uel moribus, & re: potest enim aliq̃s frugalitatem uerbis mirabiliter extollere: uita autem, aut moribus nequaq̃ multi eni uirtutem laudant: & tamen uitia sequuntur.

ASCen. ¶ MVLTOS porro uides &c. Ostendit multos per immoderatũ sumptũ cœnarũ in paupertatẽ, & perfidiã incidisse. Ordo est: Tu uides. i. uidere potes. porro. i. ualde multos, quos creditor. i. is cui pecunia ꝓ empta: & non ꝓsoluta obsonia, debetur. elusus. i. deceptus. sæpe solet expectare ad ipsum introitũ macelli. i. domus, in q̃ obsonia uaria uẽduntur: & q̃bus causa uiuẽdi est. in solo palato. i. q̃ nollẽt uiuere nisi ꝓ uoluptatẽ gustus: quoꝝ Deus uẽter est. & q̃ uiuũt ut edãt: nõ edũt ut uiuãt. Miserrimus. i. pauperrimus hoꝝ ꝑditissimorũ hoiũ. & casurus. i. q̃ casurus est cito. & hoc ruina. i. causa ruinæ: hoc est manifesto ultra diuitias debito. iã perlucescẽte. i. incipiente manifestari. cœnat egregius. i. excellentius. & melius. i. abũdantius q̃ sup. alij. uel q̃ ubi adhuc aliquid spei habere soluendi debiti. Interea autem dum sic properant ad ruinam: nectamen adhuc cedunt. quærunt gustus. i. appetitum, per omnia elemẽta. i. in reptilibus, natalibus, & uolatilibus: quæ modo aqua modo igni decoquunt. & hoc pretijs nunq̃ obstãtibus animo eorum. si tu attendas interios. i. si uideas ad secretũ cordis: illa quæ emũtur pluris. i. maiori pretio, aut carius. iuuant. i. delectant magis. Ergo haud. i. nõ difficile: immo facillimũ est sic uiuendo. accersere. i. aduocare: hoc est accumulare, & acquirere summã perituram. i. mox consumendam. & hoc lancibus. i. patinis & utensilibus oppositis. i. oppigneratis. uel imagine matris fracta. i. fusa, aut confracta, & sic uendita. quia turpe esset effigiem matris, quam in eius memoriam seruare solent: alienare ab sese. sic quidam exponunt. Manci. sic: Vel imagine matris. s. Deum: hoc est Cybeles: uel imagine quã mater dereliquerit. tractãdest non nisi ad dimidium corporis fracta. opposita sup. & cõdite iam habitis nummis fictile. i. uas terreum in quo, qui coquit, cœnare quidem sperat, securus tamen non est, unde magna est prodigalitas eorũ, q̃bus facile est cõdire fictile gulosum. i. ob soniũ coquedum in fictili capaci. quadringentis nummis. i. censu equestri secundũ Manci. quæ tñ quadringẽties sestertiũ cõtinebant. Sic ludi. i. ipsi ludi. ueniũt ad miscellania. i. cõfusa & cõmixta certamina, & exercitia ad qđ. s. quisq; potest. Refert. i. differentia est. ergo quis paret. i. præparet, aut coquat hæc eadẽ uidelicet obsonia. nã ea coquere luxuria. i. nimis abundãs sumptus. est in Rutilo iam paupere. & sumit laudabile nomen. s. liberalis & lauti hois. in Ventidio. i. prædiuite uiro. & huiusmodi obsonatio trahit famem. i. laudem, aut uituperiũ. a censu. i. a mẽsura cẽsus. Ego despiciam. i. uilipendam iure illum: qui scit quantũ Atlas mons ille altissimus: qui uidetur cælum sustentare. est sublimior. i. altior omnibus montibus in Libya. tñ hic idem ignoret q̃tum sacculus. i. parua crumena (galli bursam uocãt, alemani sacculum) distet ab arca ferrata. plena. s. auri & argenti. i. q̃tum differenter debeat expẽdere: qui sacculum solum habet, ab eo, qui arcam ferratam. gnoti. i. nosce. se. i. te. auton. i. ipsum (profertur autem quasi afton dicas) descendit de cælo. i. quasi diuinum oraculum Apollinis aureis literis consecratum est: cũ tñ Chilonis sit pręceptum. descendit inquam dictum de celo existens figẽdum & tractandũ memori pectore: siue quæras cõiugium: uel siue uelis esse in sacra parte senatus. i. neq; coniugem: neq; gradum dignitatis supra statum nostrum debemus quærere. nec enim Thersites uilissimus miles poscit apud Homerũ loricã Achillis: in qua poscẽda Vlysses traducebat. i. uersabat se ancipitẽ. i. dubiũ, an debeat petere. uel qui cũ periculo etiã petebat: eo q̃ nobiliorem haberet: & fortiorẽ cõpetitorem uidelicet Aiacẽ. seu. i. siue. affectas protegere causam in magno discrimine. i. periculo uidelicet capitali. cõsule te. i. uires ingenij & facundię. atq; eruditionis tuæ. dic tibi. i. examinata cõscientia tua cõsitere in temetipso quis sis. an orator uehemẽs: ut Cato & Cice. an Curtius. i. mediocris ut Curtius. an Matho. i. insimus ut Matho. mẽsura tuæ buccæ. i. facũdię tuę: & uirtũ lateris tui. est noscẽda. i. debet a te nosci. & mẽsura sup. cuiuslibet rei est spectãda in summis & minimis rebus. etiam cum. i. quando. piscis emetur a te. s. nec tu cupias mulum. i. piscem carissimum. de quo dictũ est Mulum sex millibus emit. cum. i. quando globio qui minimus est pisciculus. i. pretium minimi pisciculi. est tibi tãtum in loculis. i. crumena aut marsupio. quis enim exitus manet. i. expectat te. crumena. i. pecunia crumenæ deficiente: & gula crescente. & hoc ære paterno ac rebus paternis mersis in uentrem. i. aluũ tuũ. capacẽ. i. qui capere potest. fœnoris. i. quicquid lucri ex usura habere posses. & grauis argenti. i. grandem sortem, & pecorũ & agrorum tuorum. i. quicquid habes uenter unus capit cõmutatos pretijs in obsonia. Annulus aureus. s. quem ad pompã ne agnoscantur pauperes esse cti, gerunt. exit. i. emittitur & alienatur. nouissimus. i. ultimus a talibus dominis. post cuncta. i. postq̃ cętera oia uendita sunt. & Pollio uir perditæ olim gulæ. mendicat digito nudo. i. nudato per ablationẽ annuli. Cineres præmaturi. i. incineratio ante tempus legitimũ: hoc est mors præcox. & funus. i. genus mortis. acerbũ sup. rel: quis non sunt sup. metuendi. nec est metuendum luxurię. i. luxuriose uiuentibus. sed senectus est metuenda magis morte. i. q̃ mors. hi. i. huiusmodi gradus, quibus peruenitur ad paupertatem. sunt supp. plerunq;. i. ut plurimum. pecunia conducta. i. ad usuram accepta, consumitur. &. i. etiam. coram dominis. inde paulum. i. modicũ nescio quid superest. i. reliquum est. & auctor fœnoris. i. qui ad fœnus dedit: pallet. s. timore amittendi fœnoris cum sorte. illi, qui uertere solum. i. qui uorsuram fecerunt. i. qui possessiones suas alienauerũt. natiuum solum. i. patriam relicturi. currunt. i. celeriter ne comprehendãtur aufugiunt Baias: ubi locus amœnissimus est. & hostia. i. loca ubi flumina recipiuntur a mari: ut inde quoq; si necesse sit abnauigent. Nam pro quia. cedere foro: idest non audere comparere iam in foro propter æs alienum. non est. i. non reputatur deterius, quam migrare Æsquilias: idest ad collem minus æstuosum Romæ a Suburra: idest uico illo Romæ feruenti ex abundantia populi scilicet æstuanti. Ille solus dolor: & illa mœstitia est modo fugientibus patriam: scilicet caruisse Circensibus supple ludis. uno anno: id est spatio unius anni. Gutta sanguinis: id est minima pars ruboris nõ hæret in facie. pauci morantur: id est retinent pudorem ridiculum fugientem ex urbe: idest pauci curant seruare pudorem, & modestiam: cum nihil eos pudeat. Experiere &c. Frugalitatem suę cœnę ad quam Persicum inuitarat poeta longo sermone recitat. Ordo est: O Persice tu experiere: idest facies periculum: & sumes experimentum hodie: nunquid ego non pręstẽ. i. exhibeã uita uel moribus & re. pulcherrima dictu. i. quæ pulcherrima sunt dictu a me dicũtur.

Sed laudem filiquas occultus ganeo, pultes
Coram aliis dictem puero, sed in aure placentas.
Nam cum sit conuiua mihi promissus, habebis
Euandrum, venies Tirynthius, aut minor illo
Hospes, & ipse tamen contingens sanguine cælum
Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
Fercula nunc addi nullis ornata macellis.
De Tyburtino veniet pinguissimus agro
Hædulus, & toto grege mollior, inscius herbæ,
Nec dum ausus virgas humilis mordere salicti,
Qui plus lactis habet, q̃ sanguinis, & montani
Asparagi, posito quos legit villica fuso.
Grandia præterea, tortoq; calentia fœno
Oua adsunt ipsis cum matribus, & seruatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus, vuæ,
Siguinum, syriumq; pirum de corbibus iisdem
Æmula picenis, & odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam
Autumnum, & crudi posuere pericula succi.
Hæc olim nostri iam luxuriosa senatus
Cœna fuit, Curius paruo quæ legerat horto
Ipse focis breuibus ponebat olusculã, quæ nunc
Squalidus in magna fastidit compede fossor,
Qui meminit calidæ sapiat quid vulua popinæ.
Sicci terga suis rara pendentia crate
Moris erat quondam festis seruare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente noua, si quam dabat hostia, carne,
Cognatorum aliquis titulo ter consulis, atq;
Castrorum imperiis, & dictatoris honore
Functus, ad has epulas solito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.

IOAN. BRIT. ¶ SED laudem filiquas: idest uictum tenuem. Nam per siliquam legumen itelligit: capitur enim siliqua pro folliculo leguminis. Virgilius Siliqua quassante legumen. Persius: Inuigilat siliquis, & grandi pasta polenta. Siliqua item est (auctore Plin. lib. 13.) arbor quã Iones ceraunism uocant, trunco & ipsa fertilis, in Syria, Ioniaq; nascitur circa nidum, atq; in Rhodo, semper commantibus folijs, flore candido, cum uehementia odoris. ¶ Occultus: q gulæ meę luxum dissimulem. ¶ Ganeo: gulosus & ganearum sectator. Nã Ganeę loca erant potationibus & libidinibus deseruientia. Trãquillus in Tiberio: Popinas,
Ganeæ Ganeasque usq; eo inhibuit: ut ne opera quidem pistoria proponi uænalia sineret. Plinius lib. octauo capite decimoquinto: mentionem faciens de porco: Neq; ex alio animali numerosior materia ganeæ, quinquaginta prope sapores, cum cæteris singuli. In genere etiam neutro declinatur: auctore Festo: qui scribit
Ganeum Ganeum locũ esse subterraneũ: & abdictum. unde nominati ganeones, qui illic uersarentur cũ scortis. unde illud apud Terentius Adelphis: Credo adductũ in ganeum aliquo. ubi Donatus ait ueteres Ganeum meretricum tabernam dixisse quod ipsa sit in terra, non ut cœnaculum superius.
Puls ¶ Pultes: cibos uiles & uulgares. Nam ex farina in ollas coquinarias infusa fiũt. Plinius libro decimo octauo. Milio Campania gaudet præcipue pultemq; candidam ex eo facit, fit & panis prę dulcis. Martialis Imbue plebeias clusinis pultibꝰ ollas, Vt satur in uacuis dulcia musta bibas. Pulte Romani uice panis longo tempore (ut scribit Plinius) uixere, ante quam conficiendi panis rationem inuenissent. inde pulmẽtaria sunt appellata & pulmenta. ¶ Dictem mandem, præcipuam. ¶ Placen-
Placẽta tas: lautæ enim gulæ sunt placẽtę: quarum Cato in re rustica cõfecturam docet. ex farina enim siliginea, & alica conficiebantur addito caseo ouilo. Cato enim sic inquit: Focum ubi coquas calefacito bene & textum, inde facito solum tenue casei ouili. p. xiiii. ne acidum & bene recens in aquam ter indito. postea indito mellis boni. p. iiii. Id bene una commisceto cum caseo. tunc placentam foco imponito, texto calido operito, uideto ut bene & otiose percoquas, aperito dum inspicias bis, aut ter: ubi cocta erit eximito, & melle ungito. liquidam fuisse & dulcem ostendit Horatius in ultima Satyra. Ridiculus totas simul ac sorbere placentas. Idẽ alibi: Pane egeo iam mellitis potiore placentis. Et Martialis in septimo: Dulci placenta sordidam linit mappam. Seneca ad Lucilium Amicos incolumes cogitare, melle ac placenta frui est. nomen formatum est ab accusatiuo græco placunta: uidetur esse ex genere earum quas nos
Euander tortas appellamus, siue tartaras. ¶ Habebis Euandrum: delitiarum expertem cœnam pollicetur Persico. ut sit sensus: Ego te lautiore conuiuio non sum excepturus, quam Euander excepit Herculem & Æneam Troianum: quos frugalibus epulis constat exceptos. Virgilius de Ænea: Viscera tosta ferunt taurorum, onerantq; canistris Dona laboratæ Cereris, Bacchumq; ministrant. Vescitur Æneas, simul & Troiana iuuẽtus Perpetui tergo bouis, & lustralibus extis. ¶ Euandrum: Euander filius fuit Carmentæ, qui profugus ex Peloponesso auctoritate magis, q̃ imperio ea loca regebat: ubi nũc est Roma. Is Herculem ex Hispania interempto Gerione redeuntẽ cum bobus mira specie: ut filium Iouis humanissime excepit. dicata ei ara, quæ maxima est appellata. auctores Liuius, Ouidius Solinus Dionysius Iustinus. ¶ Tirynthius: idest Hercules a Tirynthe Tirynthius oppido quod in eo gesta eius maxime claruerunt. Tiryns autem Tiryns oppidum clarissimum fuit Græciæ. Homerus: Qui tenuere Argos, Tirynthaq; mœnibus altam. Sensus est autem: Venies, inquit, Hercules aut Æneas. i. tam frugali excipieris a me cœna, quã Hercules & Æneas excepti fuerunt ab Euandro. ¶ Hospes: Æneas. ¶ Minor illo: scilicet Hercule: cui rerum gestarum magnitudine haud quaquam fuit par. ¶ Et ipse tamen: scilicet Æneas. ¶ Sanguine: nam ex Venere natus est ut Hercules ex Ioue. ¶ Alter aqis idest Æneas, qui (ut scribit Dionysius) cum regnasset tres annos post obitum Latini, quarto & ipse anno bello extinctus est: cum in eum Mezentius Hetruscorum rex cum rutulis omnibus impetum fecissent. Initio igitur pręlio non procul a Lauino cum multi utrinq; forent cæsi, eius corpus nusquam apparauit: unde nonnullorum fuit opinio eum statim elatum fuisse in Deos. Alij uero tradiderunt Numico submersum esse, cum aduersus Turnum pugnaret, Iouemq; indigetem esse appellatũ ubi templum ei ædificatum est hac inscriptione: Patri Indigeti, qui fluuij Numici undas gubernat. unde & Tibullus: Illic sanctus eris, cum te ueneranda Numici Vnda Deum cælo miserit Indigetem. ¶ Alter flãmis: id est Hercules q in monte Oeta post traditam tunicam ab Deianira sanguine Nesseo infectam, igni absumptus est, & in cælum translatio. ¶ Nullis ornata macellis: epulæ, inquit, meę quas tibi sunt compositurus, ex publico macello non sunt comparatæ, se uernaculæ sunt. ¶ Tyburtino: Tybur non longe ab urbe situm in colle, ubi Hercules colebatur. Martialis Tybur in herculeum migrauit nigra Lycoris. Catillus Amphiarai filius post interitum patris, iussu Oiclei aui in Italiam uenit cũ tribus filijs, Coracei uel (ut alij scribũt) Cora, Catillo,
Tybur Tyburte: condiditq; oppidum. Silius: Hic Tybur Catille tuum. Plinius: Tyburtem conditorem fuisse scribit, quem tradit cepisse auguria iuxta tres ilices, quæ sua ætate adhuc uirebant. ¶ Mollior: tenerior. ¶ Salicti: salicta loca sunt multis salicibus consita: sicut ficeta multis ficis: quærceta multis quærcubus: spineta multis spinis. ¶ Asparagi: subaudi uenient a superiore. Asparagi a caulis asperitate sunt denominati. ut docet Varro. Alij uero dicunt dictionem esse græcam. ἀσπάραγον. alij uero a Chaldęa uoce deduci, quę caulem significat, quia hæc herba semper crescat in caulem, & uirgultum. ¶ Montani: ad differentiam asparagorum altilium: qui sapidiores sunt: & ideo lautæ gulæ. Plinius: Siluestres fecerat natura corrudas. ut quisque demeteret passim. Ecce altiles spectantur asparagi. Et Rauenna ternis libris repeodit. Martialis Mollis in æquorea quæ creuit spina Rauenna: Non erit inculus gratior asparagis. Siluestrem igitur & montanum asparagum intelligit: quem
Corrudæ alij corrudam, aliqui libycum uocant: Attici horminũ. Auctor est
Villicus Plin. lib. 20. ca. x. ¶ Villica: uillici uxor. Villicus autẽ inter mancipia is erat, qui totius uillæ curam habebat. ¶ Calentia. i. recentia. ¶ Torto fœno: in quo gestatur. Mart. Sed tuta fœnocursor oua portabat. aut (quod magis placet) calentia ex fœno torto. i. ex nido adsunt

recentia

recentia oua cum gallinis ipsis. ¶ Seruatæ uuæ: dupliei modo ueteres toto anno seruauere uuas, quas & ollares & pensiles nominauere. In ollis enim (auctore Columella) sine noxa seruabant. unde Horatius: Venucula conuenit ollis. aut in sublimi suspendebantur unde Horatius: Cum pensilis uua secundas Ornabat mensas. ¶ Signinum pirum: subaudi adest a superiore: a Signia patria dictũ ut scri. Plin. Corne. Celsus inter pira, quæ reponuntur in primis cõmendat tarentina, atq; signina. ¶ Syriumq;. Columella lib. 6. ca. 8. ostendit pirum syrium id esse, quod tarentinum. sic enim scribit: Curandum est autem, ut q̃ generosissimis piris, pomaria cõseramus. Ea sunt crustumina, regia, signina, tarentina, quæ syria dicuntur, purpurea, superba, hordeacea, anitianea, neuiana, fauoniana, laterītana, & alia multa, quorum enumeratio longa est. ¶ De corbibus ijsdem: ordo est: Mala æmula picenis pomis & odoris recentis adsunt de ijsdem corbibus, ex quibus & pira. ¶ Æmula picenis: uidẽtur designari poma tyburtina: de quibus sic Horatius: Picenis cedunt pomis tyburtina succo, Nã facie præstant. ¶ Nec metuenda tibi: q̃ musto suo tibi officiant. nam id quidem per frigus, uentosq; hyemales exhaustum est. ¶ Autumnum: succum illum autumnalem, quẽ per hyemem admittunt. Nec placet intelligas poma siccata, ut a his qui alioquin docti senserunt. ¶ Hęc olim: talis, inquit, cœna qualem tibi appono apud nobiliores priscis temporibus luxuriosa fuisset. ¶ Curius: Curius, inqt, Dẽtatus nõ dedignabat̃ uesci oleribus: ac p̃ hoc uilibus dapibus: hocq; est ea historia. Nam inuentus est a legatis Samnitum aurum ei afferentibus, cum capa in igne uersaret, in fictilibusq;, uel (ut alij tradunt) catino ligneo comederet. Sic ostendit tanta priscos frugalitate, & parsimonia uixisse, ut nobilissimi uel oleribus contenti essent. ¶ Fossor squalidus in compede: hoc est seruus in ergastulis: ac per hoc ostendit gulæ luxum tantum inualuisse suis temporibus: ut ne uilissimus quisq; delitijs abstineret. Nam serui in compedibus tenebantur uel ad metalla fodiẽda, uel agros colendos, uel excidendos lapides. unde est illud Plinij lib. 8. loquẽtis de agricultura: At nunc eadem illa uincti pedes, damnatæ manus, inscripti uultus exercent. Ouid. in Ponto ad Græcinũ loquẽs de spe sic inquit: Hæc facit ut uiuat fossor quoq; compede uinctus Liberaq; a ferro crura futura putet. Plaut. in Captiuis: Iubete huc crassas compedes impingier: inde extra portam ad meum libertum Cordalum in lapidicinas facite deductus siet. De ergastulis in. 6. Satyr. diximus copiosius illic: Ergastula tota. ¶ Vulua: de uulua Pli.

Vulua

(ut diximus ante in. 2. Saty.) multa scribit sic In. 11. ca. 37. Quod alio nomine locos appellant: hoc in reliquis animalibus uuluam. Hæc uiperæ, & intra se parientibus duplex. Oua generantium annexa præcordijs. & in muliere geminos sinus sub utraq; parte laterum habet: funebris quoties uersa spiritũ inclusit. Vulua electo partu melior, q̃ edito. Eiectitia uocatur illa, hæc porcaria, primiparæ suis optima. Nec nouellarum suum præterquã primiparárum probatur, potiusq; ueterum, nec dum effœtarum, & biduu ante partũ aut post partum, aut quo eiecerit die. Grata ergo erat uulua in cibis Martia. in Distichis: Te fortasse magis capiet de uirgine porca: Me materna magis de sue uulua capit. ¶ Popinæ: diuersoria erant gulosorum, ubi obsonia cocta parabantur. Nero (ut Tranquil. scribit) interdixit nequid in popinis cocti præter legumina, aut olera ueniret: cum antea nullum non obsonij genus proponeretur. Horatius Quin omnia malit Quæcunq; immundis feruent allata popinis: a popina popinones sunt denominati: qui in his uersantur. Popinarij uero ipsi domini popinæ. ¶ Quid sapiat: q̃ boni sit saporis. ¶ Rara crate: ostendit priscos illos Romanos nullo non modo cibi, sed ne ædificij quidem luxu uixisse, qui coquinas cratibus instructas habuerunt, unde carnes salitę penderẽt. ¶ Natalitium. i. die natali, quẽ delicatiori apparatu celebrari solebat. ¶ Lardum: carnem suillam salitam. unde ita scribit Macro. libr. 7. Saturnali. Sæpe apposita salita carne, quam lardum uocamus (ut opinor) quasi large aridum. Eã appellat Cic. in lib. de senectute succidiam his uerbis. Iam hortum ipsi agricolæ succidiam alteram appellant. Sic etiam Varro in. 2. rerum rusticarum: Et qui non audierit patres nostros dicere ignauũ & sumptuosum esse, qui succidiam in carnario suspenderit. Marti. in. 5. ad Toranium: Et pallens faba cum rubente lardo. quibus uerbis plane ostendit appellatione lardi carnem suillam salitam intelligi: succidium item in genere neutro inuenitur. ¶ Accedente noua carne: hoc cum superioribus coniungitur. ut sit sensus: Erat moris ponere lardum natalicium cognatis accedente noua carne. i. recenti. ¶ Si quam dabat hostia si forte acciderat, ut hostiam Dijs mactarent. nam carnes uictimarum uẽdebantur, & plerunq; duplo: sicut

Popina

Popinæ

Lardum

Succidia

in ferijs latinis. unde Vale. in. 2. de institutis antiquis Immolatarum a magistratibus hostiarũ exta ad quæstores ærarij delata ueniebãt. Sacrificijsq; po. Ro. tum Deorum immortalium cultus, tum etiam hominum continentia inerat, imperatoribus nostris, qui sacras manus habere deberent, apud ista altaria discentibus. ¶ Cognatorum aliquis: ordo est: Aliquis cognatorum functus ter titulo consulis. i. ter Adeptus consulatum. ¶ Castrorum imperijs. qui imperator fuisset & dux exercitus. ¶ Solito maturius ibat: tanquam ad lautius cõuiuium. ¶ Ligonem: sarculum. ¶ A monte domito: per multum laborem culto. Gloriosum enim apud priscos Romanos fuit agricolationi uacare. unde scribit Plin. multas familias a studio rerum rusticarum cognomina adinuenisse. Nam Cicerones sunt cognominati, q̃ bonum cicer sererent. Fabij q̃ bonam fabam. Lentij q̃ bonã lentem. Seranus q̃ agrum sereret. Virg. nec te sulco Serane serentem. Deniq; (ut scribit Cato in re rustica, & Plin. meminit) cum bonum agricolam, bonumq; colonum dixissent, se amplissime laudasse existimabant. Scribit præterea Plin. lib. 16. in Linterno agro durare suis temporibus oleas Africani prioris manibus satas. Item myrtum eodem loco conspicuæ magnitudinis.

Caro uictimæ

¶ SED existens ganeo. i. lurco & homo uorax ganearum frequẽtator occultus. laudem. i. commendem & laude prosequar. siliquas .i. durum uictum antiquorum. & dictem. i. præcipiam facere puero meo coram alijs pultes. sed dictem in aure pueri placentas. i. ut coquat mihi placentas. Nam tu cum sis conuiua promissus mihi. habebis Euãdrũ. i. me modicũ & pauperẽ te hospitio recipiẽtem sicut Euãder Herculẽ se apud Virg. recipisse dicit. & uenies hospes Tirynthius. i. ut Hercules: aut hospes minor illo. s. Hercule. & tũ ipse cõtingẽs cęlũ sanguine. i. origine sua. s. Æneas filius Veneris. Alter sup. eorũ hospitũ Euãdri. s. Æneas. missus est ad sidera aquis: q̃a submersus est in Numico lacu. & alter. s. Hercules. flammis: quia combustus interijt. Audi nunc fercula non ornata ullis macellis. hædulus .i. paruus hædus. i. pullus capreæ. ueniet de agro tyburtino existẽs pinguissimus. & mollior. i. tenerior toto grege. inscius herbæ. i. qui nondum gustauit herbam: sed uberibus matris nutritus est. & non ausus adhuc mordere uirgas humilis salicti. i. salicum in imo nascentium: qui habet plus lactis, quã sanguinis. & asparagi: ab asperitate dicti. montani. i. montibus nati. quos uillica. i. habitatrix uillę hoc est possessionis meæ in agro. legit. i. collegit. modo. i. paulo ante. & hoc fuso posito. i. deposito cum colo supple uenient. Præterea grandia oua calentia fœno torto. i. circumuoluto. adsunt. s. nobis cum ipsis matribus. i. gallinis. uuæ seruatę sup. tales quales fuerant in uitibus. parte. i. pro. parte anni: qua. s. erant maturæ sup. adsunt nobis. Pirum signinum, & syrium sic dictum. & mala: id est poma recentis odoris. æmula picenis. i. certantia in fragrantia & bonitate cum picenis. nec pro & non: & poma nõ metuenda tibi. postquã posuere. i. exuerunt autumnum siccatum frigore. i. per frigus. & pericula succi crudi: idest indigesti. & adhuc uiridioris adsunt nobis sup. de ijsdem corbibus. i. canistris, quibus allata sunt. hæc. i. huiusmodi cœna. fuit olim iam: idest priscis temporibus cœna luxuriosa nostri: idest Romani senatus. Ipse Curius dentatus optimus dictator ponebat: idest coquebat breuibus focis oluscula, quæ supple legerat in supple paruo horto. quæ: idest qualia oluscula. fossor: scilicet seruus ad glebam destinatus, squalidus. i. immũdus. in magna compede. i. cathena: quę ab una parte agri fodienda ad aliam usq; extendebatur. fastidit. i. tactu aspernatur. qui scilicet fossor meminit .i. adhuc memor est. quid uulua sup. porcina. calidæ popinæ. i. quã in calida popina priusquã seruus esset, comederat. sapiat: idest qualem saporem habeat respectu olerum. moris: idest instituti & consuetudinis erat quondam seruare diebus festis: idest usq; ad dies festos terga suis: idest porci. siccis: idest asiccati in fumo & salsi. pendentia in crate rara ut fumum, & uentum capiant. Ac pro & moris supple erat. ponere cognatis lardum natalitium: idest ad diem natalem quo maxime Genio indulgebant seruatum. & hoc noua: idest recenti. carne accedente: idest adiecta ad lardum. si historia: id est sacrificium pro hostibus deuictis facta. dabat quam: idest aliquam. Aliquis cognatorum functus titulo terconsulis, atq; imperij castrorum. & functus honore dictatoris: id est summi magistratus. Ibat maturus: idest prius. solito: idest quam solitus erat. ad has: idest huiusmodi epulas. esferens: id est reportans. a monte: id est agro montano. domito: idest culto, & a siluestreitate, ac nociuis herbis purgato. ligonem: idest instrumentum illud, quo rustici terram purgant. ereptum: idest ui extractum e terra dura & saxosa: ubi difficilior est domatio.

A SCen.

Cum tremerent autem Fabios, durumq; Catonem,
Et Scauros, & Fabricios, rigidiq; seueros
Censoris mores etiam collega timeret,
Nemo inter curas, & seria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu testudo nataret.
Clarum Troiugenis factura, ac nobile fulcrum,
Sed nudo latere, & paruis frons ærea lectis
Vile coronati caput ostendebat aselli,
Ad quod lasciui ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus, atq; supellex.
Tunc rudis, & graias mirari nescius artes,
Vrbibus euersis prædarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Vt phaleris gauderet æquus, cælataq; cassis
Romuleæ simulachra feræ mansuescere iussæ
Imperii fato, & gminos sub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo fulgentis, & hasta,
Pendentisq; Dei perituro ostenderet hosti.
Argenti quod erat solis fulgebat in armis.
Ponebant igitur thusco farrata catino
Omnia tunc, quibus inuideas, si liuidulus sis.
Templorum quoq; maiestas præsentior, & vox
Nocte fere media, mediamq; audita per vrbem
Littore ab Oceani Gallis venientibus, & Diis
Oofficium vatis peragentibus, his monuit nos,
Hanc rebus latiis curam præstare solebat
Fictilis, & nullo violatus Iuppiter auro.
Illa domi natas, nostraq; ex arbore mensas
Tempora viderunt, hos lignum stabat in vsus,
Annosam si forte nucem deiecerat Eurus.

¶ CVM tremerent Fabios: hic sensus est: Prisci Romani tam longe abfuerunt ab omnibus delitijs, cum maxime seueram censorũ disciplinam timerent, qui ciuitatis mores corrigebãt: ut lectos suos triclinares nulla testudine ornauerint. sicq; notat luxum sui temporis in lectis discubitorijs. Caruilius enim Pollio prodigi & sagacis (ut scri. Pli.) ad luxuriæ instrumẽta ingenij primis temporibus Neronis docuit secare putamina testudinum i laminas: & ita lectos triclinares operiri. Idem etiã (auctore eodem libr. 32. capi. 11.) operiri docuit argento, mox auro. Ordo autem est Nemo duxit habendum inter curas, & seria, qualis testudo nataret, Cum tremerent Fabios & cæt. ¶ Fabios, Catonem, Scauros, & Fabricios ubiq; a poeta hi omnes nominatur ut graues & seueri ciues. sic & Apulei. priscorum austeritatẽ commendat in. 1. Apologia: Verum longe austerior ut putat Seranis, & Curijs, & Fabricijs. ¶ Cẽsoris: censorem scribit Varro de sermone latiali denominatum a censendo, q ad eius censionem .i. arbitrium censeretur populus De censoribus plura alibi diximus. ¶ Etiam collega timeret: allusit poeta ad censuram Claudij Neronis, & Liuij Salinatoris, q̃ se inuicem seueriter notauerũt. Nam cum forte utriq; equitum centurias recognoscerẽt, in quarum numero & ipsi essent ppter robur ætatis, uentumq; esset ad tribum Salinatoris, præcoq; tecto nomine Salinatoris hæsitaret, citãdũ nec ne sibi esset, Claudius collegam citari, & equum uendi iussit, q populi iudicio dãnatus fuisset. Salinatorq; censor cum eodem collega omnes tribus, excepta Metia, ærarias fecit, stipendio priuauit eo crimine, q aut prius se iniuste condẽnassent (nã eum ex inuidia peculatus reum cõdemnauerãt) aut postea tantos honores nõ recte tribuissent.

Testudo ¶ Qualis testudo .i. quanta inueniretur. Nam testudines in mari Indico tantæ magnitudinis inueniuntur: ut singularum superficie habitabiles casæ integantur: atq; inter insulas Rubri præcipue maris, earum testis ueluti cymbis nauigatur. auctores Plin. & Diodorus.

Fulcrum ¶ Fulcrum: a fulciendo .i. sustinendo dictum. ligna enim ipsa quæ lectum sustineant, fulcra dicuntur. Virgili. Lucent genialibus altis Aurea fulcra toris. ¶ Clarum: conspicuum. nam (ut diximus) lecti non modo discubitorij, sed & cubiculares testudinum putaminibus operiebantur. Apuleius lib. 10. Metamor. Lectus indica testudine perlucidus, plumea congerie tumidus, ueste serica floridus. Mart. lib. 12. ad Amœnum. Gemmantes prima fulgent testudine lecti. magnis prætijs comparabantur. unde est illa Senecæ indignatio in libro de beneficijs: Video elaboratam scrupulosa distinctione testudinem, & fœdissimorum, pigerrimorumq; animaliũ testas ingentibus prætijs emptas. Nam testudinum putamina secabantur in laminas, ijsq; lectos & repositoria uestiebant, atq; etiam lacunaria. lege Plin. libr. 9. & 16. cap. 63. ¶ Troiugenis: nobilibus Romanis. satyrice dictum, quasi qui gloriarentur se originem ducere a Troianis. ¶ Sed nudo latere: ostendit poeta in reprehensionẽ morum sui temporis priscos illos adeo seueros extitisse, ut contempto omni luxu sæpe etiam in limitibus agrorum collocatis lectis discubitorijs cœnarent. unde facile uidere poterant caput aselli nudatum cute suspensum in agro. quod ideo fieri consueuit, quia putabatur hetrusca disciplina icommoda agrorum arceri posse. unde Columella de cultu hortorum: Nũc caput arcadici nudum cute fert asell, Tyrrhenus finxisse Tages in limite ruris. ¶ Nudo latere: nuda sponda sine ullo ornatu aut testudinum, aut auri, aut argenti: Sic enim lecti ornabantur sumpto exemplo ab Asia. unde sic Liuius libr. 9. de bello macedonico: Luxuriæ enim peregrinæ origo ab exercitu asiatico inuecta in urbem est, inde primum lectos æratos, uestem stragulam prætiosam, plagulas, & alia textilia Romam adduxerunt. ¶ Frons ærea .i. pars anterior fulcri ære tantum ornata. Nam (ut scribit Plin. lib. 34.) tricliniorum pedes fulcra itẽ ære ornabant. frontem autem poni pro parte anteriore lecti sic docet Valer. loquens de maiestate: Siquis cognoscat lecti illius frõtem macedonicis triũphis fuisse adornatam. ¶ Ostendebant: hoc est qui i lecto discumbebãt, spectare & sibi inuicem ostendere poterant caput aselli. ¶ Coronati: ornati sertis. ¶ Alumni: dicuntur qui aluntur, & qui alunt. sed illud frequẽs, hoc rarissimũ. ¶ Tunc rudis ordo est. Miles tũc rudis & nescius mirari graias artes, frangebat pocula magnorum artificum reperta in parte prædarum euersis urbibus. & est sensus Milites illis temporibus contempto omni domus ornatu: id tantum quærebant, ut equi & arma essent ornamentis insignia. ¶ Artes graias: in poculis & statuis fabrerrime sculptis, mira enĩ græcorum ad omnes artes fuere ingenia.

Phaleræ ¶ Phaleris: ornamenta enim equorum sunt phaleræ. de quibus sic Apuleius i prima Apologia: Peram & baculum tu philosophis exprobrares: igitur & equitibus phaleras, & peditibus clypeos, & signiferis uexilla. Valerius libr. 9. cap. de ira & odio: Offensi annulos aureos sibimet ipsos, & phaleras equis suis detractas abijcerunt. Dictæ autem phaleræ a φαλερὸν: quod est manifesto & illustro: q equus his ornamentis illustretur. græci φάλαρα dicunt: sicut τάλαντον pro talentum. ¶ Cælataque cassis: ordo est: Miles frangebat pocula, ut equus gauderet phaleris, & cassis cælata ostenderet hosti perituro simulachra feræ romuleæ iussæ mansuescere fato imperij, & geminos Quirinos sub repe, & nudã effigiem Dei fulgentis clypeo & hasta, pendentisq;. ¶ Simulachra feræ romuleæ: idest imaginem lupæ, quæ Romulo & Remo mammas præbuit sub arbore fico, quæ postea ficus ruminalis est appellata.

Ficus ruminalis rumam enim ueteres mamma nominauerunt. ¶ Iussæ mansuescere q̃ ita iubẽtibus Dijs mãsuefacta est: ut nõ modo infantes nõ læserit: sed lacte suo uice nutricis etiam aluerit. ¶ Imperij fato: ad fatum, & fortunam imperij. ¶ Geminos Quirinos Romulum & Remum, licet Romulus tñ Quirinus sit cognominatus. de quo pleraq; diximus in secunda Satyra illic: In ualle Quirini. ¶ Nudam effigiem Dei fulgẽtis: idest Martis, qui pater & auctor fuit nominis Romani. genuit enim Romulum & Remum ex Rhea Ilia: urbis Romæ conditores. ¶ Fulgentis clypeo & hasta: idest resplendentis cælatura clypei, & hastæ.

Pensilia ¶ Pendentis: in aere, cum sit in uertice cassidis: unde & pensilia appellamus ædificia in aerem extructa, ut hortos pensiles in aere non in terra positos. unde Papinius in Siluis de aqua ducta per ædificia sublimia sic ait: Et innumero pendens transmittitur arcu. ¶ Farrata: cibana ex farre. ¶ Catino: a capiendo dicitur secundum Varronem. ¶ Thusco: fictili. nam in Hetruria Aretina uasa celebrata sunt. Mar. Aretina nimis ne spernas uasa monemus, Lautus erat thuscis Porsena fictilibus. ¶ Præsentior: magis propicior. Virgilius: Nec tam præsentes alibi cognoscere Diuos. Dij, inquit, quamuis fictiles colerentur, Romanis tamen erant magis propicij, q̃ nunc. unde Seneca a Lucilũ: Cogita Deos cũ propicij essent, fictiles fuisse.

¶ Et uox

¶Et uox: probat per exempla benigniores fuisse Deos priscis illis temporibus in Romanos. Nam cum Galli in Italiam uēturi essent, eodem anno (ut tradit Liuius in. 5.) M. Ceditius de plebe nunciauit tribunis se in noua uia, ubi nunc sacellum est, supra ædem Vestæ noctis silentio audiuisse uocem clariorem humana, quę magistratibus dici iuberet Gallos aduentare. Cice. in. 2. de diuinatione:

Aius appellat Aium Deum loquentē cui in noua uia consecrata fuit ara, ex eo q̄ monuerat, ut prouiderēt ne a Gallis Roma caperetur. De eo sic & Liuius in. 5. Iussumq; templum in noua uia Aio locuto fieri. ¶Vox audita: ordo est, & sensus: Et uox audita nocte fere media monuit nos his .i. de his: hoc est aduentu Gallorum.

Moneo Dicimus .n. moneo te de his rebus, & harum rerū, & has res. ¶Gallis uenientibus .i. cum Galli aduentarēt. Nam Galli Senones, duce Breno, in Italiam uenerunt, Clusiumq; obsederūt ad quos cum tres legati a senatu missi fuissent, qui Gallos monerent, ut ab oppugnatione desisterent. ex ijs unus contra ius gentium processit, & ducem Senonum interfecit. quo facto indignati Galli urbem petierunt, & fuso exercitu Romano apud Haliam fluuium, urbem intrauerunt: ubi nobilissimos senum in uestibus ædium, cum insignibus honorū sedentes, primo ut Deos uenerati, deinde ut homines despicati, interfecere, Capitoliumque quo reliqua iuuentus confugerat, obsederūt. quod mox Camillus creatus dictator liberauit

At nunc diuitibus cœnandi nulla voluptas,
Nil Rhombus, nil dama sapit, putere videntur
Vnguenta, atq; rosæ, latos nisi sustinet orbes
Grande ebur, & magno sublimis Pardus hiatu
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus,
Et quos deposuit Nabathæo bellua saltu,
Iam nimios, capitiq; graues, hinc surgit orexis,
Hinc stomacho bilis, nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. ergo superbum
Conuiuam caueo, qui me sibi comparat, & res
Despicit exiguas, adeo nulla vncia nobis
Est eboris, nec tessellæ, nec calculus ex hac
Materia, quin ipsa manubria cultellorum
Ossea, non tamen his vlla vnquam obsonia fiunt
Rancidula, haud ideo peior gallina secatur.
Sed nec structor erit, cui cædere debeat omnis
Pergula, discipulus Tripheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atq; aper, & pygargus,
Et scythicæ volucres, & Phœnicopterus ingens,
Et Getulus orix, hebeti lautissima ferro
Cæditur, & tota sonat vlmea cœna Suburra.
Nec frustum capreæ subducere, nec latus afræ
Nouit auis noster tyrunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ frustis imbutus ofellæ.

est galea. cælata: idest habens salata simulachra: idest effigiem. Romuleæ feræ: scilicet lupæ. iussæ mansuescere: idest mansueta fieri. ut ostenderet hosti perituro idest quem interficere uellet. simulachra Romuleæ feræ iussæ a Deo: scilicet generis Romani auctore. mansuescere: idest mansueta fieri. & geminos Quirinos: scilicet Romulum & Remum, fato imperij: idest propter imperium Romanum aliquando futurum fato: ac ut ostēderet hosti perituro nudam effigiem Dei: scilicet Martis pendēti & fulgentis. clypeo, & hastæ: idest armis militaribus. illud argenti q̄ tunc ipsis erat fulgebat in armis. Igitur quia sola arma exornabant: ipsi ponebant omnia farrata: idest genus pultis ex farre: quibus omnibus tu inuideas: si sis liuidulus: idest modicum liuidosus. Maiestas quoq; templorum erat tūc sup. quoq;: idest etiam præsentior: idest paratior ad consulendū rebus Romanis. & uox Deorum: scilicet audita est a M. Ceditio uidelicet nocte fere media per mediū urbem. Gallis uenientibus: id est dum Galli uenirent. ab littore Oceano: idest Ocean: Britannico: scilicet & hoc Dijs peragentibus officium uatis: idest prophetæ. Iupiter fictilis: idest haben statuam fictilem: scilicet terream. & non uiolatus: idest corruptus & adulteratus ullo auro: hoc ē monuit nos his: idest de his. & solebat præstare rebus latijs: idest latinis: hoc est italicis: & potissimū Romanis. hanc curam: idest custodiam solicitam. Illa tempora uiderunt mensas natas domi.

¶Et Dijs peragentibus officium uatis: id est omnia prædicentibus more uatum, qui mortalibus uentura prædicunt. ¶Iupiter uiolatus nullo auro. nondum auro effigiatus, ea enim uiolari dicuntur, quibus aliquid contra uoluntatem fit: quasi Iupiter auro illo non delectaretur. unde in tertia Satyra: Nec ingenuum uiolarent marmora tophum. ¶Illa tempora: scilicet prisca. ¶Mensas natas domi: id est ex arboribus uernaculis: non autem ex longinquo petitas, quales erant mensę citreę. Ex Mauritania enim citrus arbor (ut diximus) mittebatur ex Atlante monte tanti pretij, ut mensæ pari rependerēt auro. unde Mart. Accipe felices atlātica munera siluas: Aurea qui dederit dona, minora dabit. ¶In hos usus: scilicet mensarum.

ASCen. ¶CVM tremerent &c. Frugalitatem antiquorum latius prosequitur. Ordo est: Autem: idest sed cum: idest quando. supple Romani tremerent: idest usq; ad tremorem formidarēt. Fabios & durum Catonem: & Scauros: & Fabricios uiros illos seueros & censorios & cum etiam collega: idest concensor. uel cum alio censor factus. timeret seueros mores rigidi: idest inflexibilis censoris. tunc supple nemo duxit: id est existimauit habendum inter curas & seria sua. qualis testudo .i. concha magnas testes habens. nataret in fluctu Oceano: idest maris Oceani Indici potissimum. factura: idest talis quæ faceret. Troiugenis: idest nobilibus Romanis se de Troianis ortos gloriantibus. nobile fulcrum: idest sustentamentum pendens: uel tabula lecti ex putaminibus confectum. sed frons .i. altior pars lecticæ ærea: idest ære munita. & nudo latere. idest nullo fulcro aut putamine tecto. ostendebat lectis paruis uile caput aselli coronati quibusdam: scilicet sertis. Ad quod caput aselli affixum fronti lecticæ. alumni lasciui ruris: idest filij familias nutriti rure ludebant. Cibi ergo fuerunt sup. tales: qualis sup. fuit domus: & qualis supellex: hoc est uiles. Miles Romanus existens tunc rudis: & nescius mirari graias artes: idest græcorum in fingendis signis artificia. frangebat urbibus euersis: idest funditus destructis. pocula magnorum artificum reperta in parte prædæ (quia enim non erat bibaci contēpsit pocula artificiosissime composita) frangebat dico miles pocula ut equus gauderet phaleris: idest ornamentis bullatis. &ut cassis: id

& pro idest. nostra: idest italica arbore. & lignum stabat in siluis: scilicet in: idest ad hos: idest huiusmodi usus mensarum: scilicet si Eurus: idest uiolentus & impetuosus uentus deiecerat forte nucem .i. arborem nucum. annosam .i. multorum annorum. Ex nuce autem mensę & simulachra fieri solēt: q̄a tarde cariē, aut teredines patitur.

IOAN. BRIT. ¶AT nunc diuitibus sensus est: Nostris autem temporibus Romani eo delitiarum peruenerunt, ut nulla pulmētaria iucunda, sua uiaue esse putent: nisi adsint mensæ citreę, quę pede eburneo fulciātur. ex ebore enim pedes mensis adhibebantur. Luca. Dentibus hic niueis sectos atlantide silua Imposuere orbes, q̄les ad Cæsaris ora Non capto uertere Iuba. sicq; notat luxum mensarum citrearum. ¶Rhombus: piscis ex genere planorum, de quo in. 4. Saty. satis dictum. ¶Vnguenta: quibus ungebātur, cū exhibāt e balneis. ¶Atq; rosę: coronę ex rosis, quibus in solemni conuiuiorum celebratione utebantur. ¶Latos orbes: mensas citreas. de quibus plura in. 1. Satyr. illic: Prætoria, mensas. de quibus sępe Mart. Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes. Et alibi: Et mauritiacis sustentem dentibus orbes. ¶Grāde ebur: pes eburneus. ¶Pardus sublimis .i. pardus

Pardus ex ebore effigiatus. est autem pardus animal parum differens a pāthera. quidā eum solo candore ab ea discernunt. In Africa, Syriaq; nascitur. Solinus & Plin. lib. 8. ¶Ex illis dentibus .s. elephantorum.

Syene ¶Porta Syenes: Syene (auctore Strabone) insula est in finibus Æthiopiæ. C. millibus passuum ambitu. Plin. Ditionis Ægypti esse, incipit a fine Æthiopiæ Syene. ita uocatur insula, supra Syenem. a v. millia passuum. Elephantis insula habitatur, nauigationis Ægyptię finis, dicta ab elephantorum multitudine. Strabone & Herodotus. Elephantinam appellant. Plinius uero Elephantidem. hinc autem mittebantur elephanti. portam autem appellauit Elephantidem insulam: quia ex ea per Syenem tanquam portam in Ægyptum sit transitus. ita dictum ut illud in tertia Satyra: Ianua Baiarum est, quia necesse sit euntibus Baias transire per urbem Cumas. ¶Et Mauri celeres: designat porta, quibus in locis elephantes inueniantur. Nam eos fert Africa ultra syrticas solitudines, & Mauritania feruntur Aethiopes Troglodytæ, sed maximos India. Hæc Troglodytæ

Plinius: per Mauros ergo celeres intelligit Æthiopes Troglodytas, qui mira pedum celeritate sunt. de quibus ita Hero. lib. 4. Troglodytæ Æthiopes omnium quos fando cognouimus, pernicissimis pedibus sunt, serpētibus, lacertisq; & alijs id genus reptilibus uescentes. Solinus: Troglodytæ tanta pernicitate pollent, ut feras quas agitant, cursu pedum assequantur. Mauri autem pro Æthiopibus, & Æthiopes pro Mauris a poetis indifferenter nominantur. nec mirum, cum Æthiopes ad occidentem uersi Mauritaniam attingant. de Æthiopibus diximus etiam in. 2. Saty.

Indi ¶ Indus: Indi populi sunt ad orientem siti prope Oceani refluxus, & Solis exortus. de ijs lege & Apulei. in. 1. Floridorum. ¶ Obscurior: nigrior q̃ Mauri sint. Apuleius in eodem: Indis ad nascentē diem siis: tamen in corpore color noctis est. ¶ Deposuit: nam elephanti aut casu, aut senecta deciduos dentes deponunt, qui prægrandes sunt: aut eos obsessi a uenatoribus arbori illisos frangunt. hi autem sunt minores. ¶ Capitiq; graues. i. ponderosos. Terent. Hui tam graues rastros.

Nabathæi ¶ Nabathæo: arabico. Nabathæi enim populi sunt Arabiæ conterimini Syriæ, quorum regio populosa & fertilis habetur. oppidum incolunt nomine petram. Dicti (ut sacræ testantur literæ) a Nabath primogenito Hismaelis. In Arabia autem (ut diximus) apud Troglodytas nascuntur elephantes. ¶ Hinc surgit orexis: hinc, inquit, maxime indignor q Romani iam tanti cœperunt facere ebur: ut iam pes argenteus in mensis sustinendis non pluris æstimetur, q̃ annulus ferreus in digito: ut ostendat uile censeri argentū præ ebore. Lectos autem mulierum totos operiri argento, & triclinia quædam docet Plin. lib. 33. cap. 11. quibus argētum addidisse primus traditur Caruillus Pollio eques Romanus. idem aureos fecit. ¶ Hic ex tanto eboris studio, & æstimatione.

Orexis ¶ Orexis: nauseo, & indignatio. Nam (ut diximus in Satyra Credo pudicitiam illic: Rabidam facturus orexim) orexis appetitum proprie significat: ὀρέγομαι enim appeto significat, tamen est etiā inueniri pro uomitu, ut Plin. ad Priscum de Fannia ægrotante: Hoc discrimine implicita est. Insidens febris, tussis, orexis, summa macies, summa defectio. ¶ Bilis: latinū est, colera græcum. ¶ Nam pes argenteus: ratio est indignationis. Ordo est: Nam pes argenteus est idem illis. s. mensis, quod est annulus ferreus in digito. i. non pluris faciunt nunc pedes argenteos in mensis, q̃ annulos ferreos in digitis: ut iam Romanis uilius sit argētum, q̃ ebur.

Pes illud autem sciendum pedem polysemum esse. nam & pedem nostrum dicimus, & lecti, & ueli, & carminis, & mēsæ.

Annulorū usus ¶ Annulus ferreus: nam apud Romanos uarius fuit annulorū usus. triumphātibus enim annulus in digito ferreus erat. Ii quoq;, qui ob legationem acceperant aureos, in publico tantum utebantur. intra domos uero ferreis. quo argumento etiam temporibus Plinij (ut ipse est auctor) sponsæ annulus ferreus mittebatur, isq; sine gemma. Promiscuus autem usus cœpit secundo bello punico: neq; n. aliter potuissent trimodia illa annulorum Carthaginem ab Hannibale mitti. Diuo Augusto decurias ordinãte maior pars iudicum in ferreo annulo fuit. lege Plin. libr. 33. cap. 1. ¶ Hinc surgit orexis, Hinc stomacho bilis: alius potest esse sensus ut sit: Ex diuerso, inqt, ornatu mensæ, diuersi etiam affectus surgunt. nam si mensa pedes habet eburneos, hinc orexis: hoc est appetentia cibi surgit: quasi id maxime appetitum excitet. Si autē pes argenteus sit, aut ex alia materia: hinc stomacho bilis surgit: hoc est nausea quædam: quia non pluris faciunt pedes argenteos in mensis, q̃ annulos ferreos in digitis. ¶ Ergo: cum tanto luxu uiuatur. ¶ Qui me sibi comparat qui me putat non minorem cœnam paraturum, q̃ ipse solet. ¶ Res exiguas: modicum conuiuij apparatum. ¶ Nulla uncia eboris. quod tāti faciunt ipsi. ¶ Nec tessellæ: tali & tesseræ erant eburneæ. a tessera fit per diminutionem tessella.

Calculus ¶ Nec calculus: calculum intelligit, quem nunc dicimus scachum. antiqui latronem, & per diminutionem latrunculum dixere. Mart. de tabula lusoria. Hic mihi bisseno numeratur tessera puncto, Calculus hic gemino discolor hoste perit. Idē alibi: Insidiosorum si ludis bella latronum, Iste tibi geminus miles, & hostis erit. De quo etiā sic leges apud Gellium confutantē Chaldæos: Cur tandem non de alea quoq;, ac de calculis, & alueolo audent dicere, quisnam ibi ludentium uincat? Plin. ad Geminium de calculo sic meminit: Audiui ipsam solere se, ut femininam in illo otio sexus laxare animum lusu calculorum. Lusum autem calculorum inuenit Palamedes. unde Sidonius: Tanq̃ Naupliades repertor artis Gaudebas hilarem ciere rixam. Calculus item paruum lapillum significat. Mart. Calculus in nitida sic numeratur aqua.

Calculosi eum etiam calculum appellamus, qui nascitur in uesica. Pli. in. 11. Sunt ijs etiam calculo humano remedia præcipua. unde calculosi dicuntur, qui calculo laborant: quos Græci lithacos appellant.

Lithaci a calculo fit calculator & calculatrix. Ex quoniam in computatione calculi adhiberi solent, inde ortum est, ut dicamus: tecum calculum uolo ponere. i. rationem computare. Plin. in Panægyricis: Assuescat imperator cum imperio calculum ponere, sic exeat, si redeat, tāquam rationem redditurus.

Ponere calculū ¶ Non tamen: licet, inquit, manubria cultellorum sint ossea, & non eburnea, non tamen ob id insipidiora sunt obsonia, quæ conciduntur per illos.

Structor ¶ Structor proprie is appellatur, qui perite obsonia incidit, ferculaq; componit. nam & id ad gulam pertinere arbitrabantur. quod taxat Seneca de breuitate uitæ: Cum uideam quam suspensi sint, quomodo aper a coquo carsus exeat, quanta celeritate signo dato gladij ad ministeria decurrant, quanta arte scindantur aues in frusta non enormia. Plinius item libro decimo: Postea culinarum artes ut clunes spectentur, ut diuidantur in tergora, ut a pede uno dilatatæ repositoria occupent, adeo ut doctores essent, qui ludum structorium aperirent: ut Tripherus temporibus poetæ, qui ludum iuxta Suburram habebat: ubi tradens discentibus præcepta scindendi obsonia, quæ ex ligno habebat formata, hebeti cultello, docebat quo gestu hæc, uel illa secarent: unde cœnam ulmeam nominat: quoniam ex ligno obsonia essent formata. Ordo autem est: Sed nec erit nobis structor discipulus Trypheri: idest qui fuerit eruditus a Triphero. Cuius artis ita meminit idem Seneca in libro de uita beata: Cur aliquis est scindendi obsonij magister?

Pergula ¶ Cui cedere debeat omnis Pergula: idest omnes qui in pergulis sunt instituti. Nam pergula non modo dicitur in uineis: ut docet Columella: In pergula autem, inquit, singulæ denas amphoras peræquent. Plin. lib. 14. In pergulis uero seruntur escarīæ appellatæ, eduræ acinis, albæ, nigræq;: sed etiam capi uidetur pro breui ambulacro & fornicato: quasi a pergendo. ubi doctores discipulos suos erudirent: & opifices opera sua quasi a transeuntibus conspicienda collocarent. Vopiscus in uita Saturnini: Nam & in Africa rhetoricæ operam dederat, Romæ frequentauerat pergulas magistrales. Suetonius de claris grammaticis loquens de Crassitio Tarentino grammatico sic scribit: Deinde in pergula docuit. Plinius de Apelle pictore: Idem perfecta opera proponebat in pergula. Plautus in Pseudolo: Cras faciam deportare in pergulā. ¶ Discipulus Trypheri: emphasim habet: quasi qui inter alios sit melius institutus.

Sumen ¶ Sumine cum magno: sumen (ut diximus apud Persium in prima Satyra illic: Calidum scis ponere sumen) lautæ est gulæ: ex papillis lactantis porcæ fit, idq; optimum (ut scribit Plinius libro undecimo) si modo fœtus lac non hauserit. Martialis: Esse putes nondum sumen, sic ubere largo Effluit & uiuo lacte papilla tumet.

Pygargus ¶ Pygargus: ex genere est caprearum. Nam (ut scribit Plinius libro octauo:) capreæ in plurimas figuras transfigurantur. Sunt enim capreæ, sunt ibices pernicitatis mirandæ, sunt & origes contrario pilo uestiti, & ad caput uerso, sunt & damæ, & pygargi. Pygargus item est (ut docet Aristoteles libro sexto de natura animalium) ex genere aquilarum. Plinius in undecimo: Secundi generis pygargus in oppidis, & in campis albicante cauda.

Phasiani ¶ Scyticæ uolucres. i. phasiani a Phaside fluuio Colchorum denominatæ. Martialis: Argoa primum sum transportata carina: Ante mihi notum nil nisi Phasis erat. Inter delicias enim ganeæ & luxuriosas dapes connumerantur. unde Diuus Hieronymus ad Saluinam sic scribit Proprie sint a conuiuijs tuis phasides aues, crassæ turtures, attagen ionicus.

Phænicopterus ¶ Phœnicopterus: auis, est, cuius linguam Apitius nepotum omnium altissimus gurges (auctore Plinio) præcipui saporis esse docuit. unde Martialis: Dat mihi penna rubens nomen, sed lingua gulosis Nostra sapit. Auem esse palustrem docet Aristophanes in comœdia quæ inscribitur ὄρνιθες, & rubentibus pennis, unde facta est nominis compositio. φοινικὸς, enim ruber dicitur, & πτέρον penna.

Orix ¶ Orix: ex genere caprearum diximus esse origem: qui contrario pilo uestiatur ad caput uerso. Aristoteles uero in tertio libro de partibus animalium Origem scribit esse unicorne, & bifidæ ungulæ. Cui Plinius astipulans ait in undecimo: Vnicorne bisulcum orix. ¶ Getulus: nam eum Africa (ut scribit Plinius) generat perpetuo sitientem. ¶ Lautissima: ordo est: Getulus orix expositiue cœna lautissima, & ulmea cædit ferro hebeti, & sonat tota suburra. ¶ Suburra: dictū est Suburrā regionē fuisse urbis celebratissimā. ¶ Albi Ego uel Prochitam præpono Suburræ. ¶ Capreæ: siluestris capreæ. Mart. Pendentē summa capreā de rupe uidebis: Casurā speres, decipit illa canes.

Horati. ¶ Auis afræ. i. gallinæ numidicæ. Hora. Nō afra auis non attagen ionicus. Varro de re rustica lib. 3. sic. Gallinæ africanæ

Meleagrides sunt grandes, uariæ, gilberiæ: quas meleagrides appellant Græci.

¶ Tyrunculus

Plebeios calices, & paucis assibus emptos
Porriget incultus puer, atq; a frigore tutus,
Non phryx, aut Lycius, non a mangone petitus
Quisq; erit, & magno, cum poscis, posce latine.
Idem habitus cunctis, tonsi, rectiq; capilli,
Atq; hodie tantum propter conuiuia pexi.
Pastoris duri est hic filius, ille bubulci.
Suspirat longo non visam tempore matrem,
Et casulam, & notos tristis desiderat hædos;
Ingenui vultus puer, ingenuiq; pudoris,
Quales esse decet, quos ardens purpura vestit,
Nec pugilares defert in balnea raucus
Testiculos, nec vellendas iam præbuit alas,
Crassa nec opposito pauidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit diffusa in montibus illis,
A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit.
Namq; vna, atq; eadem est vini patria, atq; ministri.

Tyrones ¶ Tyrunculus minister meus. Nam Tyrones proprie appellatur rudes, & noui milites. ¶ Imbutus: frustis ofellæ: non assuetus delicatis cibis: sed pastus ofellis tantum: quę omnino uulgarium sunt: differuntq; ab offulis. illæ. n. ex caseo, ouoq;, pipere, & croco, alijsq; huiusmodi rebus inclusis membrana siliginea oblongę conficiuntur offulę uero per diminutioné ab offa sunt frusta cuiuslibet rei esculentę. dicimus. n. offulá casei, offulam panis. unde Varro in. 2. de re rustica scribit: L. Volumnio senatori missam esse offulá cum duabus costis. Columella mentioné faciens de salsura carnis suillæ ait: Dein offulæ carnis spissæ componuntur, & alternis sal ingeritur.

ASCen. ¶ A T nunc &c. Carpit luxum mésorum. Ordo est: At nulla uoluptas cœnandi est nunc diuitibus. & rhóbus. i. delicatissimus piscis. & dama. i. caro ferina. nil sapit diuitibus. & unguéta, atq; rosę uidentur ipsis putere. i. fetere. nisi ebur gráde. i. pes mensarum citreará ex ebore magno compactus sustinet latos orbes. i. tabulas, seu mensas rotundas. & nisi pardus. i. simulachrú pardi. sublimis. i. altus. magno hiatu. i. habens magnam aperturá oris: q́si defessus sit pondere mésarum. confectus sup. ex illis dentibus. s. elephantorum: quos porta Syenes. i. illius insulæ in finibus Æthiopiæ: & quos Mauri celeres mittunt. & quos Indus obscurior. i. nigrior Mauro sup. mittit. & quos bellua. s. elephas deposuit in saltu nabathæo. i. arabico. existentes sup. iam nimios. i. nimis magnos. & graues. i. molestos ex grauitate capitis. s. ipsius belluæ. hic. i. ex huiusmodi luxu, & nimio apparatu mensarum surgit, inquit poeta. orexis. i. nausea quædam. hinc bilis. i. amara indignatio surgit stomacho sup. meo. q. d. ego ex tam perdito luxu non minus afficior nausea, q́ ex immundicia aliorum. & ego caueo. i. fugio. conuiuam superbum. i. tali luxu uti solitum. qui comparat sibi. i. apparatui suo superbo. me. i. modicitatem meam. & despicit res exiguas. i. modicas. Adeo. i. omnino. nulla uncia eboris est nobis. nec tessellę. i. paruę tesseræ sunt mihi. ex hac materia. i. ex ebore. nec calculus, qui nunc scachus dicitur, est mihi ex hac materia. quin. i. quinetiá ipsa manubria cultellorum sunt ossea. i. ex osse uulgari non ex dente elephantis. tamen ulla obsonia non fiunt unquam rácidula. i. rácore corrupta his. i. pp huiusmodi manubria. Nec gallina secatur. i. dum demébratur fit peior ideo, quia. s. ossea sunt. Signanter dicit peior non peius: q́a parum curat poeta bene an male secetur gallina dummodo ipsa male secta non fiat peior. Vnde infert. Sed nec structor. i. peritus incisor: & dispositor obnoxius erit mihi sup. existens discipulus Trypheri. i. illius uiri doctoris. i. docétis obsonia mébratim diuidere, cui discipulo debeat cedere tanq́ minus perita. ois Pergula. i. tota schola uersantium in Pergula. i. loco ad qué plures pergunt: aut ut discant: aut ut uideant res nouas doctoris dico Trypheri. apud qué lepus est cum magno sumine, atq; aper, & pygargus. i. talis caprea. & uolucres scythicæ. i. phasiani. & ingens phœnicopterus. i. auis a rubris pennis appellata. onx qui unicornis & bisulcis pedibus est. getulus. i. in Getulia plurimú repertus. cęditur. i. inciditur. lautissima. i. lautissime. ferro hebeti, q́a omnia iam dicta obsonia nó sunt uera: sed simulachra eorú ex ligno cófecta, & tenuiter conglutinata, ut cultro obtuso diuidi mébratim, sed nó destrui aut dissecari possint. Potest etiam ordo esse: Et apud qué cœna lautissima ex his oíbus. s. pfecta cæditur. i. diuiditur qua si incidatur. ferro. i. cultro. hebeti. i. obtuso. & cœna ulmea. i. ulmo quadá arbore ad hoc apta: unde. s. tota ut plurimú fiunt: cófecta. sonat. i. fragoré & crepitum facit, eo q̄ lignum siccú iá est. tota Suburra. i. per totú uicú illú Romæ. Nec noster tyrúculus. i. paruus & nouus miles in hoc genere militiæ adhuc ipitus. nouit subducere. i. honeste decidere capreę. i. a caprea. frustú. i. boló decés eos qb' porrigat. nec latus auis afræ. i. gallinę, q́ in latere cádidá carné habet. tyrúculus dico ac rudis omni tépore. i. qui in ea re semper tyrunculus erit: & nunquam peritus miles. & imbutus. i. primú eruditus. frustis. i. per fragmenta

& non integras feras aut aues. exiguæ ofellæ. i. carni luculentæ.

IOAN. BRIT. ¶ PLEBEIOS calices: Mart. hos appellat audaces: quoniam falsa specie imitabantur crystallina, cum essent uitrei: Non sumus audaces plebeia toreumata uitri: Nostra neq; ardenti gemma feritur aqua. ergo plebeios, quibus uulgus, & plebs utitur. ¶ Porriget: ministrabit & pocillator noster erit. ¶ A frigore tutus: uilibus inuolutus uestibus. ¶ Nó Phrya, aut Lycius: non dabo tibi, inquit, structorem elegátem: quales uédútá mágones Phrygios, & Lycios. Nam ex oriente uenusti habebantur serui: sed dabo tibi rusticanum & incultum. ¶ Phryx: idest Troianus. Nam Phrygia Asiæ minoris regio est a Phrygia Asopi Europæ filia denominata. (Phrygia unde) ¶ Lycius: Lycia regio item Asiæ minoris Phrygiæ contermina, a Lycaone Pandionis filio dicta. (Lycia unde) ¶ Mangone: mangones proprie uenditores dicútur hominum. (Mangones) Martialis: Millia pro puero centum me mango poposcit. Suetonius in Domitiano: Castrari, inq́t, mares uetuit spadonum, qui residui apud mangones erant, pretia moderatus est. Et cum mercis appellatione homines (ut sensit Mela iurisconsultus) non contineantur, propterea mangones non mercatores, sed uænaliciarij appellandi sunt. Dicti autem sunt a manu & ago, quod mancipia manibus agant & poliant. inde uerbum est mangonizare: idest polire & ornare: ut emptores facilius alliciantur ad emendum. (Mangonizare) Vnde Seneca ad Lucilium: Mangones quicquid est quod displiceat, aliquo lenocinio abscondunt. Nam hi (ut testatur Quintilianus in secondo librorum seruis uenalicijs colorem fuco, & uerum robur inani sagina mentiuntur: ut scilicet mancipia maiore pretio uendant. præterea ut pueri teneriore uiderentur ætate, eorum pubertatem medicamentis coercebant. unde Plinius lib. 2 ‹. capite uigesimosexto: Radix hyacinthi, bullacea est mangonicis uænalicijs pulchre nota, quæ in uino dulci illita pubertatem coercet, & non patitur erumpere. Metaphoricos appellamus etiam mercatores aliarum rerum mangones. unde Plinius in fine operis sui mangones gemmarum appellat eos, qui gemmas expoliunt, & interpollant, ut carius uendat: agros etiam mangonizatos dicimus, qui diligentiore cultu poliuntur: ut sint uendibiliores. Plinius libro nono capite quinquagesimoquarto. Sergius orata primus pensiles inuenit balneas, ita mangonizatas uillas subinde uédendo. A mágone fit mangonium: quod accipitur pro artificio mangonis. (Mangonium) Plinius in decimo capit. Nec tamen in hoc mangonio quicquam totum placet. Et quoniam mentionem fecimus de uænalicijs: illud sciendum est: uænalicium capi pro loco ubi nouitij uenderentur. (Vænalicium) unde Apuleius in prima Apologia loquens de gagate lapide sic scribit: Cuius odore etiam in uænalicijs uulgo sanitatem, aut morbum uænalium experiantur. Paulus iurisconsultus: Nam quicunq; ex uænalicio nouitiorum emptus alicui ministerio præpositus fit statim eum e numero ueteratorum esse. Familias etiam uænalicias dicimus seruorum, qui uænales præponuntur. Vænaliciarij uero dicuntur (ut diximus) qui uænalicia habent mancipia, qui & mágones dicuntur. (Vænaliciarij) ¶ Petitus: emptus. ¶ Et magno: subaudi non petitus erit: scilicet pretio. ita dictum ut alibi: Magno hospitium miserabile magno Seruorum uentres. Aut reuera ita legi potest: Non a mangone petitus Quisquis erit magnus. ut sit sensus: Non petitus a magno mangone quisquis erit: idest quicunq; puer erit: non erit petitus: idest acceptus & emptus a magno mangone. idest diuite, & magnum numerum seruorum habente. Seruos autem uænales habebant in Cathastis. Erantq; Cathastæ loca, in quibus constituebantur serui uænalicij a καθίστασθαι quod est constituo: quod illic cóstituti teneretur. (Cathastę) Tibullus: Barbara gypsatos ferre Cathasta pedes. Illic autem magnus erat seruorum garritu strepitus. Martialis: Heu quæ lingua silet, non illam mille Cathastæ Vincebant. ¶ Cum poscis: Latini, inquit, sunt serui mei non exotici: ita, ut cum aliquid ab eis uelis poscere, poscas latine, non autem græce uel barbare.

Forsitan expectes, vt Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plausuq; probatæ
Ad terram tremulo descendant clune puellæ
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Diuitis vrticæ. maior tamen ista voluptas
Alterius sexus. magis ille extenditur, & mox
Auribus, atq; oculis concepta vrina mouetur.
Non capit has nugas humilis domus, audiat ille
Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans
Fornice mancipium quibus abstinet, ille fruatur
Vocibus obscænis, omniq; libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pedemate lubricat orbem,
Namq; ibi Fortunæ veniam damus. alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus. hæc eadem illi
Omnia cum faciant, hilares, nitidiq; vocantur.
Nostra dabunt alios. hodie conuiuia ludos,
Conditor Iliados cantabitur, atq; Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina laudem.
Quid refert tales versus, qua voce legantur?

¶ Idem habitus cunctis: pari sunt, inquit, corporis habitu, & ornatu: non quales ceteri Romani habebant uario corporũ cultu. unde illud est a Seneca dictum cum summa indignatione ad Lucilium Transeo, inquit, agmina exoletorum per nationes, coloresq; descripta: ut eadem omnibus lenitas, sic eadem primæ mensura languinis: eadem species capillorum: ne quis, cui rectior est coma crispulis misceatur. unde pulchre sequitur: Tonsi, rectiq; capilli. sed ne contraria uideatur, quod ait tonsi, rectiq; capilli. ita intelligimus: ut capilli illi tonsi sint sursum erecti, & non pectine complanati. ¶ Purpura uestit .i. prætexta. nã pueri usq; ad quartumdecimũ annum ætatis suæ prętextã gestabant. inde egressi togam uirilem sumebãt. lege Macro. ¶ Ardens: quę colore ardere uidetur ita dictum: ut illud ante: Setinũ ardebit in auro. ¶ Nec pugilares manifeste ostendit puerum esse simplicem & purum. Nec habet inquit, genitalia grandiora, quę assiduo libidinis usu excreuerit testiculis in magnitudinem pugni prægrandibus. ¶ Pugilares: crassitudine pugni. ¶ In balnea: nam illic potissimum a cinædis spectabãtur. Mar. Oculis deuorantibus draucos. ¶ Raucus propter coitum. uox enim in adolescẽtibus post usum Veneris mutatur, fiuntq; rauci. Aristot. in lib. problematum: Homo cum incipit coire pubescit, ac in grauem uocem permutat. Aliqui etiam legunt Draucus .i. bene mentulatus. ¶ Alas uellendas .s. pilosas .i. ad huc ea non ætate, ut pili sub alis fruticent, qui sæpe in balneis a uulneribus euellebantur. ¶ Gutto uasculo oleario: quo utebantur in balneis: ubi post lauacrum oleo perungebantur. de quo dictum est in. 3. Satyra. Apuleius in. 1. limine secundi libri Floridorum: ampullam oleariã appellat. ¶ Hic tibi uina dabit: talis, inquit, puer pocula tibi ministrabit. ¶ Diffusa: expressa, & in lerias suas recondita.

Guttum

ASCen. ¶ PLEBEIOS calices. Eandem rem prosequitur. Ordo est. Puer incultus .i. non eleganter ornatus. atq; tutus tamen a frigore .i. satis decenter uestitus. porriget calices plebeios .i. qualibus plebs utitur: hoc est pocula uitrea. emptos paucis assibus .i. uili pretio. Quisquam sup. puerorum meorum non erit Phryx .i. Troianus. aut Lycius .i. ex Lycia. & quisquam non erit petitus .i. requisitus, & comparatus a Mangone .i. uenditore & exornatore puerorum, equorum, & eiusmodi rerum. magno sup. pretio. cum .i. quando. tu posces aliquid ab eo. posce latine .i. uerbis italicis, quæ illi uernacula sunt. Idẽ habitus est sup. cunctis .s. pueris meis. & capilli sunt cunctis tonsi .i. non nimis longi. & recti, non crispantes, sed demissi: atq; pexi tantum hodie propter conuiuia. hic est filius duri pastoris: ille bubulci. suspirat .i. suspirando desiderat matrem. & casulam .i. domunculam in qua natus est: non uisam longo tempore. & ipse tristis desiderat sup. uidere hędos notos: ut quorum aliquando custos fuerit: existẽs puer uultus ingenui. & pudoris ingenui .i. non seruilis: quales decet esse filios sup. nobilium. quos purpura .i. prętexta purpurea. ardens .i. multum resplendens uestit. Nec ipse raucus propter coitum .s. peractum: hoc est adhuc castus. aliqui legunt Draucus .i. ut officium Draucorum præstet. defert .i. secum fert. testiculos pugillares .i. instar pugillarium. unde dictũ est in. 6. Quæ Psaltria Penẽ Maiorem quã sint duo Cæsaris anticatones &c. uel in morem pugillarium complicatorum, rotondos. nec præbuit alas uellendas: hoc est qui nondum pilosas habet alas. nec ipse pauidus .i. timens ne uideantur. tegit inguina .i. membra uirilia. crassa .i. pinguia. gutto .i. cornu aut uasculo ligneo unde guttatim oleum distillet, opposito. Hic .i. huiusmodi puer dabit tibi uina diffusa .i. expressa ex uuis in illis mõtibus, a quibus ipse uenit, sub quorum uertice lusit. Namq; una & eadem patria est uini, atq; ministri.

IOAN. BRIT. ¶ FORSITAN expectes: neq; illud tibi est expectandum: ut exhibeam puellas gaditanas, quæ te in cœna lasciua saltatione oblectent. Maiores enim domus his nugis tantum delectetur, quæ omnia sunt quædam Veneris irritamenta. sicq; poeta lasciuos sui temporis mores damnat, quibus tota ciuitas corrupta erat. Vnde Quintilianus sic ait: Omne conuiuium obscænis canticis strepit, pudenda dictu spectantur. T. Liuius libro nono: de bello macedoco loquens de luxuria urbis ab exercitu asiatico inuecta, sic scribit: Tunc psaltriæ, sambucistriæq;, & conuiualia ludionum oblectamenta addita epulis, epulæ quoque ipsæ & cura & sumptu maiore apparari cœpere. ¶ Gaditanæ: nam cantiones gaditanæ, ęgyptiæq; ex omnibus mollissimæ habebãtur ad saltationes & motus impudicos puellarum. Mar. lib. 3. Cantica qui Nili, qui gaditana susurrat. alibi: Nec de Gadibus improbis puellæ Vibrabũt sine fine prurientes. Papinius In siluis illic Cymbala, tinnuleque Gades .i. puellæ gaditanę peritę saltationis ad tinnitum æris. Gades autem (ut diximus ante) insula est Hispaniæ extra columnas herculeas ad hostium Bętis irrumpentis in Oceanum Britãnicum. Mart. Edere lasciuos ad Bætica crusmata gestus. ¶ Prurire lasciuos corporis gestu moueri. ¶ Choro: cœtu. ¶ Probatæ plausu: fauore discumbentium. nam super cœnam hæc fiebant. ¶ Clune tremulo: impudico corporis motu. Mart. de puella gaditana: Tam tremulum crissat, tam blandum prurit, ut ipsum Masturbatorem redderet Hippolytum. Illud autem obseruandum (ut docet Seruius) omnia nomina latina inanima, simplicia, a uerbo nõ uenientia, in nis syllaba terminata eẽ masculina. Inanima pp canis, simplicia pp bibennis, a uerbo nõ uenientia pp finis. ergo poeta clunis bene dixit. Horatius male: Quod pulchræ clunes. ¶ Irritamentum: oppositio est. ¶ Vrticæ: stimuli, qui maxime pungant, & irritent ad Venerem. Maior tamen licet, inquit, uiri hisce lasciuis gestibus maxime moueantur ad obscæna: mulieres tamen eæ sunt, quæ maiorem sentiant uoluptatem: ac per hoc ostendit libidine magis mulierem flagrare, quã uirum. ¶ Alterius: scilicet sexus muliebris. ¶ Extẽditur: erigitur, & mouetur ad turpitudinem. ¶ Vrina concepta idest semen genitale collectum. ¶ Auribus, atq; oculis: per auditum & aspectum rerum turpium: ut alterum referatur ad cantica lasciua, alterum ad indecoros, impudicosq; corporis motus. ¶ Mouetur: irritatur. ¶ Has nugas: in contemptum diuitum dictum: idest tales uoluptates, talemq; lasciuiam. ¶ Audiat ille: cum indignatione in hominem diuitem. Ordo est: Audiat ille crepitus testarum cum uerbis, quibus abstinet mancipium nudum stans in olido fornice: ille, inquam fruatur uocibus obscænis, qui lubricat orbem lacedæmonium pedemate. Hoc loco describit saltationem illam, quam Lucianus commemorat in tractatu de saltatione. Ait enim Laconas in choreis, & tripudiis præcipuos omnium græcorum extitisse: utpote qui a Castore & Polluce didicissent: eos autem in orbem saltasse ita docet: [illegible]: quæ latine sic: Et tibicen quidem in medio sedet tibia canens, & pede pulsans terram: scilicet illi autem per ordinem se inuicem sequentes figuras uarias representant, modo quidem bellicas, & paulo post saltatorias, quæ Dionysio & Veneri amica sunt. Pollux quoq; qui enumerat saltationum genera scribit [illegible] lacedæmonium: hoc est saltationem laconicam. Nam Lacedæmon ciuitas est Laconię. de quo genere saltationis intellexit Stat. in Achil. Multiplicãtq; gradũ modo quo currẽtes in actu: Quoq; pij Samotraces erũt, nũc obuia turba Pectine amazonio, mõ quo citat orbe Lacenas Delia, plaudẽtesq; suis intorquet amĩclis. Erit ergo sensus: Diuites & potẽtiores, qui saltationẽ laconiã exercẽt, & iis nugis delectãtur, fruãtur uocibus obscœnis, & omni arte libidinis. Lasciuiis .n. multis saltatio celebrabatur: & ideo (ut dictũ est) grata erat Dionysio & Veneri. ¶ Testarum crepitus: apparet

Gades

Nomina in nis

apud

Sed nunc dilatis auerte negocia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam cessare diem, non fœnoris ulla
Mentio, nec prima si luce egressa, reuerti
Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor
Humida suspectis referens multitia rugis,
Vexatasq; comas, & uultum, auremq; calentem.
Protinus ante meum. quicquid dolet, exue limen,
Pone domum, & seruos, & quicquid frangitur illis,
Aut perit, ingratos ante omnia pone sodales.
Interea megalesiacæ spectacula mappæ
Idæum solenne colunt, similisq; triumpho
Prædo caballorum prætor sedet ac mihi pace
Immensæ, nimiæq; licet si dicere plebis,
Totam hodie Romã Circus capit, & fragor aurem
Percutit, euentum uiridis quo colligo panni.
Nam si deficeret mœstam, attonitamq; uideres
Hanc urbem, ueluti Cannarum in puluere uictis
Consulibus spectent iuuenes, quos clamor, & audax
Sponsio, quos cultæ decet assedisse puellæ.
Nostra bibat uernum contracta cuticula Solem,
Effugiatq; togam, iam nunc in balnea salua
Fronte licet uadas, quamquam solida hora supersit
Ad sextam, facere hoc non possis quinq; diebus
Continuis, quia sunt talis quoq; tædia uitæ
Magna, uoluptates commendat rarior usus.

apud antiquos instrumenta quædam fuisse, quas testas uocarent, quæ pulsata amœnum redderet sonum: Vnde est illud apud Tranquillum in Nerone: Qui diuisi in factiones plausum genera condiscerent: bombos, & imbrices, & testas uocabant. nisi forte placeat intelligere crepitus testarum: hoc est tinnitus cymbalorum. ℱ Quibus abstinet mancipium nudum: idest quibus uocibus obscœnis ipsa meretrix non utitur: quasi maiore afficiatur uerecundia. ℱ Nudũ: utrum ꝑ inopiam, an per impudicitiam & lasciuiã. ℱ Mancipium. i. meretrix, quæ lenoni seruit. ℱ Qui lubricat: qui pedũ celeri mobilitate exercet. ℱ Orbẽ lacedæmonium. i. gyros & ambages lacedæmonias circum tibicinem in medio sedentem & canentem. Nam circum Auletem saltantes agebantur. ℱ Pedemate, idest saltu. Nam πέδημα saltũ significat. Non ignoro a cõmentatoribus hunc locum diuersis modis expositum: ut alij dixerint per orbẽ lacedæmonium designari annulum, cuius usus manauerit a Lacedæmonijs, ac per hoc annulatos senatores, & equites Romanos intelligi, qui annulum pytismate, hoc est leui irroratione sputi lubricum faciant. Alij uero legẽdum cõtenderint pytilismate nõ pytismate: idq; eẽ genus exercitationis: cũ quispiam summis pedibus ingrediens manus protẽdit, ocyssimeq; mouet: alterã retrorsum. s. alteram prorsum &c. Alij item trochũ intelligi de arbore pinu fabricatũ: q pytis dicatur pinus: unde fit pytisma. Ego autẽ ex sententia Luciani cõtẽdo intelligi (ut dixi) saltationem Lacedæmoniam. Legendumq; esse pedemate. i. saltu, & non pytysmate, neq; pytilismate. De omnibus tamẽ his opinet, ut cuiq; libitum erit. ℱ Namq; ibi Fortunæ: ostendit poeta non sine risu satyrico iniq; pauperibus esse comparatum: ut multa non liceat iis facere: quæ si faciant, uideatur inhonesta, sin a diuite fiant, laudabilia. iuxta illud. Nam quod turpe bonis Tityo, Scioq; decebant Crispinum. ℱ Fortunæ: homini diuiti & fortunato. ℱ Veniam damus: ignoscimus & multa in diuite toleramus: quasi illi turpe non sit, cum turpia facit. Sicq; poeta stultitiam hominum ridet, qui ex censu mores hominum ponderent: ostendens non leuiore censura taxanda esse diuitis uitia, q̃ pauperis. ℱ Illi: diuites. ℱ Alios ludos: alias uoluptates. Terent. Nescis quos ludos hodie præbueris intus. ℱ Conditor Iliados. i. Homerus, q bellũ Iliense carmine suo cecinit. Sicq; docet summam semper dicti & facti uerecundiam super cœnam custodiendam. resq; serias ibi tractandas. quod & Persius sensit, cum dixit: Atq; uerecunda laxamus seria mensa. ℱ Dubiam laudem: hoc dicit, quia quæsitum est & sæpe dubitatũ utrius carmen esset elegantius, Virgilij an Homeri. unde Propertius: Cedite Romani scriptores, cedite Grai: Nescio quod maius nascitur Iliade. ℱ Tales uersus: Homeri & Virgilij. ℱ Qua uoce: quasi dicat quoquomodo legeris, grauia & sonora uidebuntur.

A S Cen. ℂ F O R S I T A N expectes. Ordo est: Tu Persice expectes forsitan ut Gaditana sup. puella incipiat prurire. i. pruritũ facere, & libidinẽ excitare. choro canoro. i. simul canẽtiũ. & ut puellæ ꝓbatæ. i. laudatæ. plausu. i. dũ applaudunt. descẽdãt ex saltu. s. ad terrã: clune tremulo: qđ lubricitatis signũ est. unde addit ꝑ appositionẽ: existẽtes sup. irritamẽtũ. i. excitatio & ꝓuocatio. Veneris. i. libidinis languẽtis. i. imbecillis. & existẽtes acres urticæ. i. pruriginis excitatrices diuitis sup. uiri. tñ ista. i. huiusmodi contẽptibilis uoluptas in saltãdi & tripudiãdi. alterius. s. muliebris sexus. est maior. s. q̃ uirilis. ille sexus. s. muliebris extendat sup. ad libidinẽ magis. & urina. i. petulantia urinæ. cõcepta auribus ꝑ impudica uerba: atq; oculis ꝑ obscœna

mẽbra. mouet. i. excitatur. Domus humilis nõ capit has nugas. i. illecebras uanas. ille. s. diues. audiat crepitus testarum. i. tympanorum: cum uerbis, quibus abstinet. mancipiũ. i. scortũ. stans nudũ. i. prostans. i fornice. i. prostibulo sub arcu testudineo Theatri aut alterius ædificij cõstituto. olido. i. fetente ꝓpter lucernas & sordes alias. ille. s. diues. q lubricat. i. lubricum facit & irrorat ut possis deponere & ostẽtare. pytismate. i. sputo frequẽti. orbẽ. i. annulum põderosum. lacedæmoniũ. i. instar annuli Lacedæmoniorum: q magnus: sed ferreus erat: Nã pro qa: si diues supp. talia facit. nos damus fortunæ. i. ꝓp fortunas & diuitias eius ueniam. Alea est turpis mediocribus. & adulteriũ est turpe mediocribus. idest mediocriter diuitibus. & illi uidelicet diuites cũ faciãt, uel cũ faciũt hæc eadẽ, quæ turpia sunt mediocribus. ipsi uocãtur hilares & nitidi. i. lauti & liberales, & nõ sordidi, nec tristes nimium. Nostra conuiuia dabunt hodie alios ludos. i. alias recreationes. q honestas. Conditor Iliados. i. Homerus cantabitur. i. pronunciabitur, atq; carmina Maronis. i. Virgilij. altisoni. i. altiloqui & cothurnati: facientia laudem dubiam utrum. s. maiorem an minorem habeant: q̃ carmina Homeri. i. quæ possunt certare laudibus Homeri. cantabunt sup. hodie. Si quis autem dicat puerum imperitum esse, qui ea proferret. addit poeta. Quid refert qua uoce: idest pronũciatione: tales. i. tam bene conditi uersus legantur. quasi dicat nihil.

IOAN. BRIT. ℂ S E D nũc dilatis: uolo, inqt nunc animo sis oium curarum uacuo & tranquillo: dũ cœnamus: docẽs illam demũ uitam esse iucundã, q̃ animi tranquillitati seruit. ℱ Prima luce: adulteria sui temporis notat. ordo aũt est. Vxor non contrahat tibi bilem, si egressa prima luce solet reuerti nocte. ℱ Cõtrahat bilẽ. colerã moueat, & indignationẽ, q ad mœchos iuerit. ℱ Multitia: uestes: de qbus in secũda Satyra. ℱ Humida: ꝓp coitũ. unde sit suspitio adulterij. ℱ Auremq; calentẽ: aures. n. calẽtes idices sũt adulterij recẽter admissi. qđ Antonius notauit in Octauia fœmina. s. cõsulare triclinio uiri corã i cubiculũ abducta: rursus i ꝯuiuiũ rubẽtibus auriculis, incõptiore capillo reducta. ℱ Interea: dũ cœnamus. ℱ Megalesiacæ: iter ꝑpli Romani desidiã notat, q ipenso studio ludos Circẽses spectaret. unde supra: Si potes auelli Circẽsibus. & alibi: Atq; duas tñ res anxius optat Panẽ, & Circẽses. Nã i Circo maximo ludi celebrabant i honorẽ Cybeles magne Deorũ mris, q Megalẽses dicebant: ἀπὸ τῆς μεγάλης μητρὸς: hoc est a magna mre. ℱ Mappæ: Mappa erat signũ, qđ a ꝓtore, q ludis ꝓerat oñdi solebat nõ sine magno aurigaꝝ gaudio ludorũ celebrationẽ esse futurã. de quo signo sensisse ut Varro i sermone latino, cũ ait: In Circo primo unde mittunt eq, nũc dñr carceres a coercẽdo, ne ide exeãt anteq̃ magistratũ signũ misit. Tranq. i Nerone: Vniuersoꝝ se oculis i Circo maxio ꝓbuit aliquo liberto mittẽte mappã. Mart. Cretatã ꝓtor cũ uellet mittere mappã: Prætori mappã surripuit Hermogenes. ℱ Idæũ solẽne. i. quod solẽne celebrãt i honorẽ Cybeles Ideæ. i. Phrygiæ. nã Ida mõs est Phrygiæ: eiusdẽ ẽt nois est i Creta. Ex Phrygia. n. quo tpe Hanibal Italiã uastabat adducta est, libris Sibillinis docẽtibus hostẽ alienigenã, qui terræ Italiæ bellũ itulisset, pelli Italia, uinciq; posse: si matris Ideæ Pessinũte numẽ Romã aduectũ foret. Legati igitur Pergamũ missi ad Attalũ regẽ lapidẽ, quẽ matrẽ Deũ icolę esse dicebãt, ab eo acceperunt, Romãq; deportarũt, excepit eã P. Scipio Nasica. Cn. filius eius, q i Hispania perierat, uir optimus a senatu iudicatus: adolescẽs nõdũ q̃storius: qm ita risum habebat. ut numẽ id ab optimo uiro reciperet, ꝯsecrareturq;. Vñ Oui. i Fastis: Mr abest, matrẽ iubeo Ro-

Pedemate

Megalesia

Mappa

Simulachrum magnæ matris

manæ regras: Cũ uenerit, casta est accipienda manu. ¶ Colunt: celebrãt. ¶ Prætor sedet: ꝑtores (ut asi diximus) oibus ludis ꝑerant. Alibi Iuuena. Q uid si uidisset ꝑtorē i curribus altis Extãtē, & medio sublimē i puluere Circi. In tunica Iouis. i. i habitu triũphãtis. unde nõc ait: Similisq; triũpho. i. triũphãti. ¶ Prædo caballoꝝ uel iniust⁹, & iniquus occupator caballoꝝ. i. ornamẽtoꝝ, & isigniũ triũphaliũ, uel (qđ magis placet) ꝑdo caballoꝝ. i. fraudator & spoliator ipsoꝝ quoꝝ merẽtiũ pmia. nã plerunq; ludorũ ꝑfecti palma, & pmio defraudãt equos uictores, brauiũq; alijs nõ recte iudicates tradũt. qđ & Plaut. inuit in Amphitryone his uersibus: Siue q ambissent palmam histrionibus, siue adeo & ædiles perfidiose cui dicunt. Tranq. i Nerone: Ex Antonia maiore patrē Neronis ꝓcreauit, ꝑ̃ dicæ uero tãle, ut nõ mõ argẽtarios ꝑtijs reꝝ coemptaꝝ, sed & i ꝑtura mercede palmaꝝ aurigarios fraudauerit. ¶ Sedet: i curru. s. ut eũ illo cõueniat. Quid si uidisset ꝑtorē i curribus altis Extãtē. ¶ Ac mihi pace: uenuste plebē flagellat: oñdẽs totũ eius studiũ esse i spectaculis, ludorũq; celebratione. ¶ Pace: boña uenia ut nõ irascatur, qa

Fragor

ĩ eius cõtumeliã uidear hęc dicere. ¶ Fragor. i. strepitus & clamor fauẽtiũ i Circo. fragor ꝓprie est reꝝ fractaꝝ. ¶ Percutit aurē. nã in Theatris, & Circis magni tollebant clamores ob studiũ diuersæ fauẽtiũ. Hora. in epistolo. Nã q̃ ꝑuicere uoces Eualuere sonũ referunt quẽ nr̃a Theatra: Garganũ mugire putes nemus, aut mare Thuscũ: Tãto cũ strepitu ludi spectant & arte. Sic & Sene. i prima epi. iij. lib. Ecce Circensiũ obstrepit clamor subita aliq̃, & imẽsa uoce feriunt aures meæ. ¶ Colligo: cõprehẽdo & cõiicio. ¶ Euentũ: intelligo, inqt. iustuꝝ ut auriga pãni uiridis. i. q̃ idutus est pãno uiridi, & cui factio pãni uiridis. i. prasina fauet, sic uictor. De quatuor aũt factionibus ludoꝝ Circẽsiũ diximus sufficiẽter in. iij. Saty. illic: Si potes auelli Circẽsibus. ¶ Nã si deficeret. i. si is auriga uinceret, cui factio prasina fauet, uideres totã ciuitatẽ nõ minus attonitã, q̃ olim fuit accepta classe Cãnẽsi. hincq; oñdit (qđ diximus i ꝑcedẽti Satyra) magnũ, multorũq; extitisse fauorẽ pãni uiridis. Caligula. n. & Nero ita prasinæ factioni addicti fuere, ut Caligula cœnaret i stabulo assidue, & maneret, agitatori cythico, uicies sestertiũ cõtulerit. Neronis uero plurimus sermo, q̃q̃ uetaret, de Circẽsibus esset. Et quondã tractũ Prasinũ agitatorẽ iter cõ discipulos q̃rẽs obiurgãte eum magistro, de Hectore tracto se loq̃ emẽtitus sit. ¶ Mœstã: Cassiodorus scribit urbẽ nõ minus fuisse solicitã de uictoria agitãtiũ equos, nec aliter iterisse cõtẽdere cõsueuisse, q̃ si reip. discrimẽ adesset. ¶ Victis cõsulibus: sicuti fuit cũ Pau. Æmilius & Terẽt. Varro cõsules. superati sũt apud Cãnas, quoꝝ Pau. Æmilius ẽt occisus fuit. lege Liuiũ lib. xxij. ab urbe cõdita. ¶ Spectẽt iuuenes: iuuenes, uidl; quos decet sedere iuxta puellas, & certare sponsionibus, spectẽt tales ludos. ¶ Q uos clamor decet: qbus i Circo turpe nõ est clamare, cũ applaudũt & fauẽt. ¶ Spõsio: dr̃ cõtentio & altercatio, q̃ fit depositis pignoribus. Spectatores igit̃ inuicẽ cõtendentes spõsione. i. deposito pignore, alij aliũ fore uictorẽ asserebãt. Pli. lib. xxxiij. Ad spõsiones etiãnum anulo extiẽte solẽt. n. annuli i spõsionibus sæpe deponi. Idẽ in. vij. loquẽs de Asclepiade: Sed maxime spõsione facta cũ fortuna, ne medicus crederet, si unquam inualidus ullo modo fuisset. Idẽ. in. viij. loquẽs de cœna Cleopatræ: Ergo spõsionibus fa-

Sponsio

ctis postero die magnificã cœnã apposuit Antonio in eodem: Ne triumphatu suo nimis superbiat Anto. pene histrionice cõparatus: & quidem nulla spõsione ad hoc ꝓductus singulos uniones cõuiuis ad sorbendum dedit. ¶ Audax; quia in discrimine res uersatur, cũ rei euentus sit incertus. ¶ Assedisse: iuxta sedisse. sic enim uiri & mulieres in Theatris promiscue sedebant. Ouid. Proximus ad dominam nullo prohibente sedeto. ¶ Nostra bibat uernum: consueuerũt antiqui (auct. Celso, ut recitauimus apud Persiũ illic: Et assiduo curata cuticula Sole) ante cibũ exercen, eã exercitationẽ sequebatur modo unctio, uel in Sole, uel ad ignem, modo balneum. Descendebat enim in solium ubi lauabantur, tum multo oleo ungebantur, leuiterq; perfricabantur. Persius alibi: At si unctus cesses, & figas in cute Solem. secundum ergo hanc consuetudinem ait nostra cuticula bibat Solem uernũ. ¶ Contracta: per ætatem rugosa. ¶ Effugiatq; togam. i. exuat & deponat togam mensura ad Solem: hoc magis placet, q̃ ut intelligas ꝑ togã labores comitũ togatorũ. nam uiliores togam sumebant, cũ diuites sequebantur: qui potentiores salutabãt matutino. eorum ergo comites errabant per urbẽ, dictiq; sunt togati & anteambulones. Martialis. Si matutinos facile est tibi rumpere somnos Attrita ueniet sportula sæpe toga. Nisi forte uelimus intelligere Iuuenalẽ iter, togatos ambulasse sequentẽ diuites salutantes: in quo officio ostendit se fuisse: Martia. Cur absim quæret, breuiter tumulta fatere. Non poterat uanæ tædia ferre togæ, sed prior sensus magis placet. Nam cum toga antea communis omnium Romanorum habitus fuisset: iuxta quod Virg. appellauit Romanos: Gentemq; togatam: ad uiliores postea tantum transiuit. ¶ Salua fronte: sine aliquo pudore: hoc autem dicit: quia hora quinta negociis maxime districti erant. Martia. In quintam uarios extendit Roma labores: Sexta quies lassis, septima finis erit. Salua autem fronte dicit: quia ibi omnia posita est maiestas hominis. unde dicimus: Ille frontem perfricuit: idest omnem pudorem deposuit. Q uintilianus in. ix. Perfrica frontem & dic te digniorem, qui prætor fieret. ¶ Hoc. s. frequentare cõuiuia, & otio indulgere. ¶ Talis uitæ: otiosæ. s. & uoluptuariæ. ¶ Voluptates commendat rarior usus: sententia est generalis: per quam (licet poeta eam ad mediocrem usum epularum tenendum accõmodet) monet omne nimiũ ex sententia Chilonis cunctis in rebus esse fugiendum: nullamq; uoluptatem esse tantam, quæ non assiduitate sui fastidium pariat.

ASCen.

¶ S E D nunc dilatis &c. Monet Persicum ut lætum cõuiuiũ agat eiectis curis domesticis: & ẽt ludorũ Circensiũ: qbus reliqui nimiũ intenti sunt. Ordo est: Sed o Persice auerte negocia. i. domesticarũ rerũ administrationes. & hoc curis dilatis. i. extensis i aliud tẽpus. & dona tibi nunc gratã requiẽ quando licebit cessare ꝑ totã diem. ulla mẽtio fœnoris nõ fiat sup. apud me. nec uxor cõtristat. i. commoueat. tibi tacito. i. tacẽti. bilẽ. i. iracũdiã & indignationẽ amarã. si ipsa egressa prima luce solet reuerti nocte. referẽs multitia. i. mollia sua indumẽta humida ꝑp coitũ. & hoc rugia. i. plicis suspectis: q̃ sit inclinata ab adultero. & referẽs comas uexatas a petulante adultero. & uultũ & aurẽ calẽtẽ ex libidinosa cõtractione: & lasciuis morsibus: hoc est exue zelotypiã. & exue ꝓtinus. i. statim uel omno. ante limẽ meũ. i. q̃n intrabis domũ meã. q̃cq̃d dolet sup. tibi. i. memoria oium reꝝ q̃ tristitiã afferre possint. Pone: i. depone e memoria, aut solicitudine tua: domũ seruos: & quicq̃d frãgit̃ illis. i. ab illis uidelicet seruis aut perit. i. deꝑditur. & añ oia pone. i. depone. obliuiscere sodales. i. cõuictores ingratos: ne inter edendũ illorum fiat memoria. interea dũ nos cœnabimus Romani sup. colunt spectacula mappæ megalesiacæ. i. q̃ ostẽsa certũ erat Megalesia. i. ludos magnæ matris Deũ celebranda esse in ꝑmo. In ea enim pictura & forma erat ludorum: aut ea præmiũ erat uictori: colunt ergo spectacula megalesiacæ mappæ: appositione solenne Idæum. i. Troianũ hoc est existentia solenne quoddam a Troianis introductum. Hoc autem uidetur poeta dicere ut demat Persico solicitudinẽ negociorũ. quæ cũ populo habet. q. d. ciuitas tota erit occupata in Circẽsibus ideo & tu mecũ securã uitã agere poteris. simul taxat affectionem populi Romani ad eiusmodi ludos. & prætor existens prædo cabalorũ. i. equorũ illic uincentiũ quos nõ iustis pretijs sibi cõparat inuitis dñis: aut quos fraudat præmio debito: traducto eo ad alios ꝑ fauorẽ: sedet similis triũphanti: in curru. s. & uestibus triũphalibus. ac. i. atq;. si licet mihi dicere pace. i. cũ pace & bona gratia. plebis imensæ & nimiæ. Circus. i. locus ubi fiũt ludi Circenses. capit. i. irretit, & illaquẽat q̃si captiuã totã Romã. & fragor. i. cõcrepitus curruũ, equorũ, & populorũ. percutit auram. i. aerẽ mediũ. quo fragore ego colligo. i. cõiecto. euẽtũ pãni uiridis. i. qd euenerit uiridi pãno decoratis. si enim uictorea sunt ab oĩbus acclamatur: uiridis pannus: uiridis pannus sup. uicit. & ita de reliquis. nã si euẽtus sup. uiridis panni: deficeret a uictoria. s. q̃ illi maxime fauebãt: tu uideres hanc urbem mœstam, atq; attonitã: ue luti sup. erat cõsulibus. s. Paulo Æmilio. ac Terentio Varro. uictis ab Hannibale. in puluere Cãnarũ. i. illius uici Capaniæ. Iuuenes quos clamor. i. applausus uel cõcertatio ubi dubia est uictoria decet. & quos sponsio. i. depositio de futura uictoria huius uel illius decet. & quos decet assedisse puellæ cultæ. i. iuxta puellam cultam. spectent huiusmodi ludos. nostra autem cuticula q̃ iam uetula est. cõtracta. i. corrugata senio. bibat. i. excipiat apricando Solẽ uernũ. i. calorẽ Solis tẽperatũ. & effugiat togã. i. togatorũ: qui ludis intersint: solicitudinẽ: licet ut uadas iam nũc in balnea: & hoc fronte salua a rubore. s. & infamia: quia oẽs perditæ uitæ homines intersunt Circensibus: q̃q̃ hora solida. i. integra & plena supersit. i. abundet usq; ad sextam: qua balnea calebat. ut non possis facere hoc. i. quãtumuis libere frequentare balnea quinq; diebus cõtinuis: qa magna tædia sunt quoq;: idest etiam talis uitæ. rarior usus cõmendat: idest gratas & iucũdas facit uoluptates: idest id unde sit raro fiat, uoluptates caperentur: fit frequenter tædium.

F I N I S.

Satyra duodecima. Natali Coruine die.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA DVODECIMA.

IN DVODECIMAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Natali Coruine die. Ad Coruinum hanc Satyram scribit: qua ostendit se pro salute amici sui Catulli, qui graui maris agitatus tempestate periculum omnino euaserat, uota Diis esse persoluturum. Verum Satyrę nõ immemor eos flagellat, qui cupiditate adduci, nõ pro amico, qui habeat filios, ut Catullus habebat, sed pro orbis tantum, quorum hęreditatem captent, uota suscipiunt. nominatim autem insectatur Neuium, & Histrum Pacuuium, qui temporibus suis testamẽtorũ captatione locupletati erãt. Est aũt ordo & sensus. O coruine hęc lux, qua cespes festus .i. ara expectat aĩalia pmissa Diis, est mihi dulcior natali die subauditur. u. extrinsecus est.

NATALI Coruine die mihi dulcior
hæc lux
Qua festus promissa Deis aĩalia cespes
Expectat, niueã reginæ cædimus agnam.
Par nellus dabit pugnã ti Gorgone Maura,
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem
Tarpeio seruata Ioui, frontemq́ꝫ coruscat
Quippe ferox uitulus templis maturus, & aræ,
Spargendusq́ꝫ mero, quem iam pudet ubera matris
Ducere, qui uexat nascenti robora cornu.

IOAN. BRIT. Natalis dies — NATALI die: summa enim hilaritate antiqui diem, quo nati erant, quotannis celebrabant, gratias Diis agentes pro hac luce ad quam uenerãt. Amici uero, & clientes natalẽ celebrãtibus munera mittebãt, unde multi auaritia adducti (ut diximus alibi ante) non solum diem natalem semel, sed sæpius ĩ anno quo plura ab amicis munera acciperẽt, celebrabãt: q̃re a Mart. sic taxaẽ Clytus. Vt poscas Clyte munus, exigasq́ꝫ Vno nasceris octies in anno. Natalis aũt apud ueteres plenum fuit. ut illic apud Virgi. Meus est natalis Iola. Et mox adiectionẽ recepit. ut hoc loco Natali die. Et apud Terẽ. Porro aũt alio munere ferieẽ: ubi erit puero natalis dies. ¶ Cespes festus .i. ara cespitibus extructa. ẽ.n. cespes herba cũ terra simul effossa. Cespes ¶ Reginæ: Iunoni, q̃ ob excellẽtiã regina a poetis appellaẽ. unde Virg. Ast ego q̃ diuũ incedo regina. ¶ Par uellus: par agna. nã uellus sępe pro oue ponitur a poetis. Oui. li. vii. Meta. Cultrosq́ꝫ ĩ guttura uelleris atri Conicit. ¶ Pugnãti: periphrasis est Mineruæ, quam scimus eandem esse & Palladem, quæ ĩ scuto caput Medusæ diciẽ habere collocatũ. ergo pugnãti Gorgone .i. Mineruę, q̃ pugnat Ægide, in qua est caput Medusæ collocatũ. Virg. Ægidaq́ꝫ horriferam turbatæ Palladis arma. Higin9 tñ tradit caput Medusę fuisse collocatũ in pectore eius: unde & Claudianus in Gigãtomachia: Tritonia uirgo Prosilit ostẽdens rutila cũ Gorgone pectus. ¶ Gorgone Maura: capite Meduseo in pectore, siue scuto collocato. Gorgones tres fuisse tradunt fabulæ filias Phorci, ex Cetho cõiuge: quarũ prima Stẽno, secunda Euryale, tertia Medusa eas scribit Mela habitasse insulas Gorgades in Oceano Atlãtico, unde & Gorgones dictas existimãtur. Gorgonius fingũt poetæ unũ tñ oculũ his fuisse: quẽ sibi inuicẽ cõmodarent. addunt Medusam p littora uagantẽ a Neptuno amatã, fugientẽq́ꝫ compressam fuisse in tẽplo Palladis. Ob eamq́ꝫ rem Deã indignatã capillos eius, per quos Neptuno placuerat in serpentes conuertisse, fecisseq́ꝫ ut q eam aspicerent, in lapides uerterentur. Hanc dormientem Perseus Iouis & Danaæ filius, acceptis Mercurii talaribus, eiúsq́ꝫ falcato ense, & scuto Palladis crystallino: per quod illam impune aspicere posset, interemit, abstulitq́ꝫ eius caput: quod ipsi scuto opposuisse dicitur ex ceruice igitur recisa equus Pegasus: alatus fertur esse procreatus, qui inde usq́ꝫ ad Heliconem collem peruolãs, & pede humum fodiens, fontem excitauit Hippocrenem musis consecratũ. Higinus tradit nõ a Perseo, sed a Minerua Medusam interemptã fuisse. Omitto autem ea, quæ a Diodoro lib. iiii. referuntur de Gorgonibus mulieribus ualidis & pugnacibus, aduersus quas dicit Perseum haud paruo certamine bellum gessisse. ¶ Maura: nam in insulis (ut diximus) quæ Gorgades dictæ sunt in mari Atlantico habitauere, est autem Atlas mons Mauritaniæ. ¶ Sed procul extensum, sed Ioui, inquit, uitulum parauimus, quem mactemus. ¶ Funem extensum: ferociam ostendit uituli, qui ducentes etiam antes iret. Nam uitulus funibus ducebatur: humeris autem hominis ad aras allatus nõ fere litabat: sicut nec claudicãs, nec aliena hostia Deos placat, nec fugiẽs ab aris. ¶ Hostia uictima. & hostia dr̃ oĩs bestia ad sacrificium tm̃ parata. Hostia Victima ¶ Tarpeio Ioui .i. Capitolino, cuius templũ erat in Capitolio. nã cũ fundamẽta ædis Iouis fundarenẽ, caput humanũ dr̃ inuentũ. Capitolium Vñ mõs Capitolinus dictus est, q antea Tarpeius a Tarpeia uirgine uestali, q̃ ibi Sabinorũ scutis est obruta, dicebatur. Tarpeius mons hunc prius Saturniũ appellatũ scribunt Cato, & Fabius pictor de originibus. ¶ Frõtẽq́ꝫ coruscat: poluit, p crispat: quod signũ est ferocitatis. ¶ Tẽplis maturus: nã maturi tũc dicebanẽ ad sacrificiũ cũ cauda articulũ suffraginis contingebat, breuiore aũt nõ litabant. auctor Plin. ¶ Spergendusq́ꝫ mero: nã in sacrificijs inter cornua uictimarũ merũ fundebaẽ. Virg. in. iiii. Ipsa tenẽs dextra paterã pulcherrima Dido Cãdentis uaccæ media iter cornua fundit. ¶ Ducere: sugere.

A SCen. NATALI Coruinæ & cæ. In hac Satyra se uere amicũ habere aiũ in Catullũ signat poeta reprehensurus captatores hæreditatum: quos hęredipetas uocant: qui se amicos ut hæredes inscribãtur, simulant. Ordo est: O Coruine. hæc .i. hodierna lux est mihi dulcior natali die: quo tñ maxime Genio, & uoluptati idulgere solebãt: qua sup. luce, cespes .i. ara ex cespitibus .i. terra cũ herba: cõfectus. festus .i. quẽ ego festũ facio. expectat aĩalia pmissa Deis saluatoribus .s. amici Catulli. nos cædimus .i. mactamus reginæ sup. Deorũ .s. Iunoni. agnã niueam .i. candidã. & par .i. cõsimilis coloris: hoc est etiam album uellus dabitur supple. Deæ Palladi, seu Mineruæ. pugnanti Gorgone .i. Medusa. Maura .i. Ægide habẽte caput Gorgonis impositum. sed hostia seruata Ioui tarpeio .i. qui colitur in arce Tarpeia: hoc est in Capitolio: hoc est bos candidus. existens petulans .i. quia pinguis. lascitus, & cornupetens. quatit .i. concutit. procul .i. de longe. funem extentum .i. laxum: non enim poterat arcte ligari: ne inuitus uideatur offerri: quod signum mali ominis credebatur. & coruscat .i. micando uibrat: frontem: qppe .i. utpote. uitulus .i. bos intactos qui nondũ iugũ traxerit: ferox: & maturus tẽplis, & aræ .i. sacrificio. & spargendus mero .i. uino puro: quod inter cornua aurata fundebatur. quẽ pudet iam ducere .i. ductu quodam oris exugere ubera matris & qui uexat .i. frequenter petit robora .i. truncos arborum. cornu nascenti, & nondum solido.

IO AN. BRIT.

SI RES ampla domi: sensus est: Si mihi diuitiæ essent. quales opto: mactarem sane uictimam pinguiorem Hispulla. sicq; se amico commendat ab ingenua uoluntate. Affectibus: idest desiderijs meis. Hispulla: satyrice mulierem sui temporis pinguem notat. Ipsa mole: ipsa crassitudine. Sanguis: idest taurus sanguinis & succi plenus. Clitumni: in agro Falisco Clitũni amnis aqua pota candidos boues fecit. Plin. li. ii. cap. centesimosexto. Iret: ad sacrificiũ scilicet. Grãdi ministro: idest uictimario, qui ante aras uictimam cædebat. Miratis se incolumem: q tantã tempestatem euadere potuisset. Nã præter pelagi casus: præter, inqt, æstũ maris & ictum fulminis euasi: tenebræ ueluti nocturnæ, obortæ sunt: sicq; atrocẽ tempestatẽ designat: qlis est illa uirgiliana: His unda dehiscens Terrã inter fluctus aperit, furit æstus arenis. Fulguris euasi: quod forte euaserat. fulgur aũt posuit pro fulmine. Est. n. fulgur ignis late explicitus. fulguratio ostẽdit ignem, fulminatio emittit. Subitus ignis: periphrasis est fulminis. est. n. ignis coactus uentorũ ĩpetu iactus. lege Senecã in naturalibus. Impulit antẽnas. i. pcussit. Cõferri: cõparari suo naufragio. Velis ardẽtibus. fulminis ĩcẽdio conflagrãtibus. Omnia fiũt Talia. tales, inqt, solent esse tẽpestates, q̃ a poetis describuntur: q̃lis fuit tempestas Catulli. Nã poetæ si quando describunt tẽpestates, eas exaggerando fingũt grauissimas. & sic ostẽdit tẽpestatem Catulli nõ cedere periculi atrocitate poeticis tẽpestatibus, quantumuis grauissimis. Si quando poetica surgit. i. a poetis describit. bene aũt dixit surgit: nã proprie tẽpestas in mari surgere dicitur. Genus ecce aliud: attentũ facit auditorem. est. n. dicturus quomodo in mare oĩa prætiosa proiecerit urgẽte tẽpestate. Quamquam cætera: subaudi q̃ dicturus sum. Miserere iterũ: q̃a iam misertus est pp tenebras & fulminis ictũ, quo uela sunt pcussa. Eiusdem sortis: eiusdem tẽpestatis. nã potuisset aliud discrimẽ narrare extra tẽpestatem maris. Pictores quis nescit ab Iside pasci: Tibullus loquẽs de Iside: Picta docet tẽplis multa tabella tuis. Tabella uotiua: q ex ualetudine seruati fuissent in tẽplo Æsculapij ĩ tabella genus morbi pictum suspendebat. Sicq; qui naufragiũ euaserãt, tabella casum pictũ in tẽplo Neptuni figebãt. uerũ postea recepta & supstitione Ægyptia ĩ tẽplo quoq; Isidi, cuius sacrificia pcipua ueneratione in Vrbe colebãtur, tabellas ponebant, tanq̃ q̃ mari pclitãtibus opitularet. Cuius rei rõnem Lucianus cõmemorans ĩ tertio Deorũ dialogo scribit: quẽadmodũ Iupiter mandauit Mercurio, ut Argũ pastorẽ interimeret: Ioq; puellã ĩ Ægyptũ p mare trãsferret, Isidemq; nominaret: q̃ in posterũ esset Ægyptijs Dea, & Nilũ ĩ alueũ reduceret, uẽtis ĩperaret, ac nauigãtes seruaret.

Si res ampla domi, similisq; affectibus esset,
Pinguior Hispulla traheretur taurus, & ipsa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Læta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
Iret, & a grandi ceruix ferienda ministro,
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaq; passi
Nuper, & incolumem sese mirantis amici.
Nam præter pelagi casus, & fulguris ictum
Euasi, densæ cælum abscondere tenebræ
Nube una, subitusq; antemnas impulit ignis
Cum se quisq; illo percussum crederet, & mox
Attonitus nullum conferri posse putaret
Naufragium uelis ardentibus omnia fiunt
Talia, tam grauiter, si quando poetica surgit
Tempestas. genus ecce aliud discriminis, audi,
Et miserere iterum, quanquam sint cætera sortis
Eiusdem, pars dira quidem, sed cognita multis,
Et quam uotiua testantur fana tabella
Plurima (pictores quis nescit ab Iside pasci?)
Accidit & nostro similis fortuna Catullo,
Cum plenus fluctu medius foret alueus, & iam
Alterum puppis latus euertentibus undis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem, decidere iactu
Cœpit cum uentis imitatus Castora, qui se
Eunuchum ipse facit cupiens euadere damno
Testiculi, atq; adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite quæ mea sunt dicebat cuncta Catullus
Præcipitare uolens etiam pulcherrima, uestem
Purpuream teneris quoq; Mecœnatibus aptam,
Atq; alias, quarum generosi graminis ipsum
Infecit natura pecus, sed & egregius fons
Viribus occultis, & bæticus adiuuat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem,
Et dignum sitiente Pholo, uel coniuge Fusci,
Adde & bascaudas, & mille escaria multum
Cælati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
Argento præferre caput, rebusq; salutem?
Non propter uitiam faciunt patrimonia quidam,
Sed uitio cæci propter patrimonia uiuunt.
Iactatur rerum utilium pars maxima, sed nec
Damna leuant, tunc aduersis urgentibus, illuc
Decidit, ut malum ferro summitteret, ac se
Explicat angustum, discriminis ultima quando
Præsidia afferimus, nauem factura minorem.

Qui igitur naufragiũ faciebãt id ĩ tabella uotiua pictũ in templo Isidis ponebãt: sicq; pictores pasci dicebãtur ab Iside. Quare non ĩmerito Ægyptus nauigiũ Isidis colit q̃a Europa ĩ Tauro capta fertur. i. ĩ naui tauri pictura habẽte. auctor Fulgẽtius. Pars dira quidẽ: arduũ. n. est ex naui ptiosam supellectilẽ abijcere in mare. Cognita multis: quã calamitatẽ multi nauigantiũ sunt experti. Accidit fortuna: ordo est: Accidit & Catullo nostro similis fortuna. i. ut ĩ mare res ptiosas abijceret. quod & multi alij fecere, ut templa docẽt Deorũ p tabellas uotiuas. Votiuas: uotiuæ dñr ea, q̃ Dijs p uotũ destinata sunt. uñ uotiuam dicimus uictimã, quæ per uotũ sacrificio est destinata. uñ Horatius. Pascitur in uestrũ reditũ uotiua iuuẽca. Et Vitruu. li. viii. Hiero rebus bene gestis, cũ auream coronã uotiuã Dijs ĩmortalibus quodã in fano constituisset. Cũ plenus fluctu: sensus est: Cum forte nauis esset fere ĩpleta fluctu, undisq; incertis agitaret, neq; gubernator sua posset arte subuenire, Catullus partẽ rerũ suarũ, quibus nauis onerabatur, in pelagus proiecit: quo nauis facta leuior tẽpestatẽ superaret. Sicq; prudẽtiã commẽdat Catullũ. Subuenire. n. tẽpestati quauis ratione sapientis est: eoq; magis: si plus adipiscarere explicata boni, q̃ addubitata mali. Decidere iactu Cœpit. i. Catullus cœpit decidere & pacisci cũ uẽtis iactu. i. rerũ suarũ eiectione: quasi ita eiectis rebus suis uẽtis satisfaceret. nã sequit: Imitatus Castora: effundite quæ mea sunt. illud. n. absurdum est exponere decidere pro cõcidere nauim. Decidere. n. dñr debitores, cũ aliquibus rebus datis cũ creditore paciscũtur. Arboris icertæ: ordo est. Cũ iã prudentia cani rectoris nullã ferret opẽ arboris incertæ. i. q̃ naui incertæ debebat. & cõueniebat. Tale ẽt genus orationis ẽ apud Propertiũ: Quærite nõ sani pectoris auxiliũ. i. q̃rite auxilia pectori meo nõ sano. i. q̃ cõueniant pectori meo: põt ẽt talis esse ordo: Prudẽtia cani rectoris arboris incertæ: hoc est gubernatoris nauis ĩcertæ. Arboris incertæ. i. nauis. Nã poetæ nauẽ plerũq;, & arborem, & urbẽ appellant. Persius: Trabe rupta Bruttia saxa prehẽdit amicus inops. Oui. Nõdum cæsa suis peregrinum ut uiseret orbẽ: Montibus in liqdas pinus descenderat undas. Imitatus Castora: Castor aial est põticum terrestre, & aquaticũ, cauda pisciũ, cætera specie lutræ, q mors su testiculos sibi amputat periculo urgẽte, ob hoc se peti gnarus. Castoreũ id me dici uocãt. Vir. Virosaq; põtus Castorea. de quo plura apud Persiũ illic: Sagdam en adueh e põto Castoreũ stuppas. de eo multa Pli. & Solinus. poeta exẽplo Catulli monet salutẽ oĩbus rebus anteponendã. Medicatũ ad multa medicamẽta aptũ. Teneris Mecœnatibus. i. mollibus & delicatis, q̃lis fuit Mecœnas. Nã eũ cõstat (ut diximus in pri.

Votiuæ tabellæ

Saty.

Saty.illic:De Mecœnate supino)delicatũ fuisse.¶ Atq; alias.subau
di uestes Hoc loco poeta describit,intelligitq; uestes coloris natiul
ex lana bætica.Nam i pecudibus bæticis:hoc est Hispanis,uellera
sunt rutila,ex qbus nullo alio adhibito colore uestes texebant.eas
ondit poeta talẽ colorẽ habere ex pascuis,potuq; aquarũ,& tempe
rie aeris.Inde lacerna bætica apud Mart.sic loqt: Nõ est lana mihi
mẽdax,nec mutor aheno:Sic placeã tyriæ,me meæ tinxit ouis.Idẽ
li.ix.In tartesiacis domus est notissima terris : Qua diues placidũ
Corduba Bætio amat.Vellera nat.uo pallent ubi flaua metallo:Et
linit Hesperiũ bractea uiua pecus.idẽ in fine.xii.libri,Bætis oliuife
ra crinem redimite corona: Aurea qui nitidis uellera tingis aquis.
¶ Generosi graminis:ordo est Quarũ uestiũ ipsum pecus natura ge
nerosi graminis infecit.i.tinxit unde infector,tinctor appellatur. Cic.
Infector Dibaphũ rogitat,sed infector rẽ oratur.¶ Generosi graminis.i.her
bæ generosæ,& nobilis.¶ Sed & egregius fons:nõ solũ,inqt,lanæ
illæ in ouibus sunt rutilæ ex pascuis:sed & ex potu Bætis amnis,&
ex aeris tẽperie.neq;.n.ad illud est referendũ quod aliq ex auctori
tate.Pli.senserũt:q sic lib.ii.cap.c.vi.scribit:In Bœotia amnis Me
las nigras oues reddit.Cephisus ex eodẽ lacu profluens albas, rur
sus nigras penitus,ruffasq; iuxta iliũ Xanthus.unde & nomẽ am
ni.nã ξανθὸς flauũ significat.sed ad aquas tm bæticas,cũ sequatur:
Et Bæticus adiuuat aer.¶ Viribus occultis.i.nõ itellectis.¶ Aer bę
Batis ticus.aer hispanus.nã Bætis fluuius est Hispaniæ ulterioris, a quo
& Hispania Bætica noiatur.ea est q̃ nũc Granata appellatur. Græ
ci.n.coccũ uocãt granũ:cuius illic magna est copia & bonitas.Pli.
¶ Parthenio factas.cõmẽdatio est ab artifice.Sic Virg.Diuini opus
Alchimedõtis:¶ Et dignũ siti ẽte Pholo.i.q optime posset Pholo sa
Pholus tisfacere sitiẽti,& ei sitim explere.Nã Pholus Centaurus fuit:a quo
propinquus mõs Pholus est appellatus:q cũ Herculẽ hospitio susce
pisset:doliũ uini antea defossum extulit:hoc tradũt cuidã Cẽtauro
olim a Dionysio datũ,iperatũq; ut tũc uinũ proferret: cũ adesset Her
cules.eo igit facto,ferũt reliquos Cẽtauros uini odore,& uirtute fa
ctos ebrios:cũq; impetũ una oẽs in Pholũ facerẽt, ab Hercule par
tim cæsi sunt,partim in fugã cõuersi.lege Diodorũ lib.v.¶ Vel con
Bascaudæ iuge Fusci:mulierẽ bibacẽ sui tpis flagellat,¶ Bascaudas:uasa erãt
Britãnica.Mart.Barbara depictis uenit bascauda Britãnis: Sed me
iã mauult ducere Roma suã.¶ Escaria.s.uasa ab esca denominata.
¶ Multũ cælati.i.auri.¶ Quo biberat:designat poculũ aureũ:quod
(ut scribit Pli.lib.xxxiii.ca.iii.) puluino Philippus rex Macedonũ
Olynth⁹ subijciebat.cũ uellet dormire.¶ Emptor Olynthi:Olynthus ciuitas
est Thraciæ edito i loco sita:ut lib. pri. historiaꝝ scribit Thucydi
des:quã(ut testatur Demosthenes ꝯtra Æschinẽ)Philippus Amyn
thæ filius Alexãdri pr̃,emit ab Laschene amico suo , quẽ pecunia
corruperat.de quo puto intellexisse Virgiliũ in.vi.illic: Vẽdidit hic
Callidus auro patriã:tradit Seruius.¶ Callidus:nam(ut scribit Iustinus) blan
dus pariter fuit & insidiosus:ut q plura promitteret,q̃ pstaret.Callidos
appellat Cic.in li.de nat.Deoꝝ,quorũ tanq̃ manus,sicaius usu cõ
caluit.¶ Sed qs nũc alius:hæc ad laudẽ dñr Catulli,q(qd alij nõ fa
cerẽt) pluris fecit salutẽ,q̃ opes suas . sicq; sui tpis auaritiã notat.
¶ Non pp uitã:docet poeta pliuce ita homini parãdas esse opes, ut
eas habeat tanq̃ ancillas non dominas. Sed (nisi forte nimis arro
gãs uiderer)negarem hæc duo carmina esse Iuue.nullam.n.poetę
sapiũt grauitatem.¶ Cęci uitio.s.immensæ cupiditatis & auaritiæ.
¶ Iactatur.s.in mare.¶ Aduersis.s.uentis & fluctibus . ¶ Illuc deci
dit:eo necessitatis deuenit,ut etiam arborem nauis succideret.¶ Ex
plicat angustũ : succiso arbore nauẽ reddidit spatiosam , quæ an
tea angusta erat,atq; implicita. ¶ Quãdo: quãdoquidẽ solemus in
periculis afferre ultima,& extrema præsidia ut truncemus.s.arbo
rem,quo nauis fiat leuior:legendumq; cum suspirio.
ASCen. ¶ S I res ampla &c.Si res ampla esset mihi domi:& si res esset mi
hi similis affectibus in Catullum.s.meis. taurus pinguior Hispulla
.i.muliere illa obæsa & præpingui:quam p transitũ notat. & piger
ipsa mole.i.magnitudine corporis sui.traheretur.i.lente nõ iuitus:
sed tardus mota sua duceretur ad uictimã.nec.i.& nõ. & sanguis
eius nõ nutritus in herba finitima.i.in confinio nostro : sed ostens
dens in colore candido pilorum. pascua læta.i.opima Clitumni.
sanguis iret.i.effiueret.& ceruix,sup.esset ferienda grandi ministro
.i.summo pontifice.ob.i.propter.reditum amici .s. Catulli. trepi
dantis adhuc ex periculi,in quo fuit,memoria. & passi nuper hor
renda.idest res horrendas.& mirantis sese esse sup.incolumem:id
est saluum & sanum.Nam tenebræ densæ & continuæ abscondes
re uua.idest continua nube cælum . & ignis subitus. idest subito in
uadens,impulit:idest percussit, antennas: idest minora uela. pręter
idest ultra.casus.i.dubios euẽtus pelagi. & pter ictũ fulguris euasi
.i.quod euasit:cũ,idest quando.quisq; crederet se percussum esse il
lo :idest ab illo.& cum quisq; attonitus:idest tonitru stupefactus.
putaret nullum naufragium posse conferri..idest comparari: uelis
ardentibus : quasi terribilius.scilicet uela comburi q̃ nauim rum
pi.omnia talia fiunt:qualia supple fieri dicuntur.si tempestas poetis
ca:idest a poetica describi solita . surgit quando : idest aliquando.
tam grauiter.ecce aliud genus discriminis:idest periculi.audi sup
ple illud, & miserere iterum . quanquam cætera sint pars quidem
dira eiusdem sortis : idest periculi quod sortiebatur : sed cognita
multis . & supple talis quam . idest qualem . plurima fana:idest
templa,& facella testantur . tabella uotiua : idest ex uoto oblata.
quis nescit pictores pasci ab Iside.idest in tabellis uotiuis pingen
dis Isidi:quasi dicat nemo.Similis fortuna quia aduersa.ut.scilicet
faceret uota & iacturam : accidit . &. idest etiam . Catullo nostro
supple amico.cum:idest quando. medius alueus. idest carina na
uis.foret:idest esset plenus fluctu:idest aqua marina . & iam undis
euertentibus:idest obruentibus & euertere uolentibus.alterum:id
est modo dextrum: modo sinistrum latus . puppis . idest nauis . &
hoc incerto : idest propter incertitudinem arboris : scilicet mali:
quam semper timebat rumpendam esse . & prudentia cani : idest
annosi & experti rectoris:idest directoris nauis.nullam opem : id
est nullum auxilium conferret contra uiolentiam cæli, & maris.ip
se Catullus cœpit decidere : idest dissipare res suas: uel potius de
cidere . scilicet causam litis cũ uentis: quasi uero uenti ob diuitias
eũ persequerentur : iactu .i.per iacturam . imitatus .i.imitans in
hoc Castora:idest animal,cuius testiculi medicinales sunt:qui ipse
facit se eunuchum.idest castrat se abmordendo testiculos. cupiens
euadere damno. idest per damnum & amissionem testiculi . atq;
ideo , quia hoc facit.intelligit inguem:idest testiculum suum . me
dicatum:idest medicamentis . quæ Castorea dicuntur aptum . Alij
legunt cupiens euadere damna testiculis adeo &cæt . Et est ordo:
Cupiens euadere damna.scilicet mortis:testiculis.idest per testicu
los.adeo:idest intantum &c.Catullus dicebat fundite:idest deiicite
in mare cuncta quæ mea sunt. uolens : idest paratus præcipitare
etiam pulcherrima: utpote uestem purpuream aptam . quoq; . id
est etiam. Mecœnatibus teneris . idest mollibus : atq; alias uestes:
scilicet bæticas purpureas:quarum natura generosi graminis in
fecit ipsum pecus .i. lanam pecoris intinxit . sed & fons egregius
idest aqua fontis ad hoc conuenientissimi.adiuuat naturam . scili
cet uiribus occultis:idest nos latentibus ; quare aqua unius fontis
uiuacius colorat,q̃ alterius.atq; aer bæticus:idest iuxta Betim flu
uium Hispaniæ: uim istam aquis & herbis tribuens. ut sponte lanã
colorent. Ille.scilicet Catullus. nec dubitabat mittere in mare.sci
licet argentum:idest uasa argentea: uidelicet lances factas supple
a Parthenio.& cratera:idest ingens poculum . capacem urnæ. id
est quantum urna . & dignum Pholo:idest centauro illo bibace.
uel coniuge Fusci: quam per transitum bibacitatis arguit . Adde
& bascaudas:idest uasa britannica,siue anglica . & mille : idest in
numera escaria supple uasa. Adde etiam multum cælati supple.au
ri. quo: idest cuiusmodi cælato poculo ex auro . biberat callidus
emptor Olynthi:scilicet Philippus rex Macedoniæ:qui Olynthum
ciuitatem Thraciæ fraude mercatus est : quod ut notaret poeta,
uoluit periphrasi uti . Sed quis alius a Catullo:& in qua parte mũ
di audet quis præferre nunc argento : idest diuitiis caput:idest ui
tam , & rebus salutem : hoc est ubi esset nunc reperibilis , quæ
non potius uitam periculo exponeret , q̃ tam pretiosas merces
proijceret in mare: quasi dicat nusquam . Nam quidam non fa
ciunt patrimonia:idest accumulant diuitias propter uitam . idest
ut inde conuenienter uiuant . sed ipsi cæci uitio , scilicet auaritiæ.
uiuunt propter patrimonia : idest non cupiunt patrimonia ut be
ne uiuant:sed cupiunt uiuere ut faciãt patrimonia .Maxima pars
rerum utilium iactatur a Catullo.sed nec damna.i.iacturæ illæ.le
uant supp.nauem aut pericula aduersis scilicet uentis urgentibus
tunc. Decidit(Georgius legit reddit.& probat primam pduci : sed
bene legitur decidit)idest deuenit ex misero casu illuc : idest ad il
lud extremũ remediũ. ut summitteret.i. deiiceret & sterneret malũ:
idest arborem ueliferam. ferro.s.securi.ac explicat: idest expedit &
extra plicas, & impedimenta mali & uelorum ponit. se angustum:
idest angustatum prius . Vltima:idest ultimæ partes. discriminis: id
est periculi supple sunt quando nos afferimus præsidia:idest auxi
lia ad protegendos nos.iactura nauem minorem.i.quando etiam
nauem incidimus. Hæc potissima uisa est expositio.

I nunc & uentis animam committe,dolato
Confiſus ligno,digitis a morte remotus
Quatuor,aut ſeptem,ſi ſit latiſſima teda.
Mox cum reticulis,& pane,& uentre lagœnæ,
Aſpice ſumendas in tempeſtate ſecures.
Sed poſtquam iacuit planum mare, tempora poſtq̄
Proſpera uectoris,fatumq̨ ualentius Euro,
Et pelago,poſtquam Parcæ meliora benigna
Penſa manu ducunt hilares,& ſtaminis albi
Lanificæ,modica non multofortior aura
Ventus adeſt,inopi miſerabilis arte cucurrit
Veſtibus extenſis,& quod ſuperauerat unum
Velo prora ſuo,iam deficientibus Auſtris.
Spes uitæ cum Sole redit,tum gratus Iulo,
Atq̨ nouercali ſedes prælata Lauino,
Conſpicitur ſublimis apex,cui candida nomen
Scrofa dedit,lætis Phrygibus mirabile ſumen,
Et nunquam uiſis triginta clara mamillis.
Tandem intrat poſitas incluſa per æquora moles,
Tyrrhenamq̨ Pharon,porrectaq̨ brachia ruſus,
Quæ pelago occurrunt medio,longeq̨ relinquunt
Italiam.non ſic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit,ſed trunca puppe magiſter
Interiora petit baianæ peruia cymbæ.
Tunc ſtagnante ſinu gaudent ibi uertice raſo
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.
Ite igitur pueri linguis,animiſq̨ fauentes,
Sertaq̨ delubris,& farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos,glebamq̨ uirentem,
Iam ſequar,& ſacro,quod præſtat,rite peracto
Inde domum repetam graciles ubi parua coronas
Accipiunt fragili ſimulachra nitentia cæra.
Hic noſtrum placabo Iouem,laribuſq̨ paternis
Thura dabo,atq̨ omnes uiolæ iactabo colores.
Cuncta nitent,longos erexit ianua ramos,
Et matutinis operatur feſta lucernis.
Nec ſuſpecta tibi ſint hæc Coruinæ,Catullus
Pro cuius reditu tot pono altaria paruos
Tres habet hæredes,libet expectare,quis ęgram,
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam ſterili.uerum hæc nimia eſt impenſa,coturnix
Nulla unquam pro patre cadet.ſentire calorem
Si cœpit locuples Gallita,& Pactius orbi,

IOAN. BRIT. ¶I NVNC honeſta inhibitio eſt p pmiſſionē. Sic Ouidius:I nūc & cupidi nomen amantis habe. ¶Digitis a morte remotus Quatuor:hoc uī poeta ſumpſiſſe ex dicto Anacharſis: qui cū didiciſſet q̄tuor digitorū nauis eſſe craſſitudinē:tantū,inqt, morti propinqui ſunt q nauigant.monet.n.quantū nauigantibus immineat periculum.¶Teda:tabula nauis. Tedam aūt poſuit p oī arbore , ex qua naues fieri ſolēt. de teda dixim⁹ in prima Saty.illic : Teda lucebis i illa.¶Mox cū reticulis: qui nauigāt panē,& alia ad uictū neceſſaria ſecū ferūt. Perſius : ſam pueris pellē ſuccinctus & Oenophor aptas. ait ergo poeta : Tu q nauigaturus es memēto una cū pane,& uino ſumēdas eſſe tecū ſecures ad nauis arborē incidendā ſi tēpeſtas urgeat: q.d.ſcito mortis periculū ſemp nauigāti imminere.legēdū p eſt Accipe: nō aſpice.

Reticulū

Reticulū.n.eſt genus ſacci aptū ad panē ferēdū, a rete denominatū.Horat. Vt ſi reticulū panis uænales iter onuſto Forte uehas humero . Reticulū itē (ut diximus in ſecunda Sat. illic:Reticulum comis auratum ingētibus implet)tegmē eſt capitis muliebris.¶Vētre lagœnę: hoc eſt capaci & ampla.lagœna uas eſt terræū iē aquariū q̄ uinariū.Iuuenalis:Pugna ſaguntina feruet cōmiſſa lagœna.

Vaſa ſaguntina

Nam ex Sagūto Hiſpanię ciuitate ptioſa ficilia mittebanť. Mart.in Apophoretis: Sume ſagūtino pocula ficta luto.idē alibi:Ficta Sagūtino cymbia malo luto . ¶Sed poſtq̄ iacuit: ſenſus eſt & ordo: Poſtq̄ mare factū eſt tranquillū: & oīs tempeſtas ſedata eſt &c. Prora miſerabilis cucurrit inopi arte:hoc eſt ueſtibus extenſis & uelo ſuo,quod unū ſuperauerat.nā uela,q̄ maiora erāt, i medio maris fulmine fuerunt abſūpta.¶Tēpora uectoris.ſ.fuerūt. ¶Fatū: ipſa Deorū benignitas. ¶Valētius: potentius. ¶Euro & pelago:ipſa tempeſtate.¶Parcæ hilares.i.ipſa fata.¶Meliora penſa: feliciorē fortunam

Penſa

Penſa numero tantū plurali dīr q̄cunq̨ pendēte colo:hoc eſt q̄ in filum duci poſſunt.Ouidi.Nos humiles,famulæq̨ tuæ data pēſa trahemus.¶Lanificæ.hoc eſt operatrices.¶Albi ſtaminis.i.felicitatē portēdētis. nā Parcæ dīr fila nigra ducere:eū mortē, infelicitatemq̨ mirant. cōtra uero fila alba:cū felicitatē portēdūt. Mar. Si mihi lanificæ ducūt nō pulla ſorores Stamina: nec ſurdos uox habet iſta dies.¶Fortior:nā uētus eſt,q uehemētiori uenit ipetu,uī, & nomē:aura uero leuior eſt. ¶Inopi arte:inopi pſidio,expoſitiue peſtibus extēſis. ¶Supauerat: ſuper fuerat. Virgilius: Amiſſa ſolus palma ſuperabat Aceſtes.i.ſuperſuerat.Plin.de elephātis:Naq̨ unū q ſupauerat.¶Iam deficiētibus Auſtris Spes uitæ cū Sole redit:deficiētibus,inqt,uētis, ac iā Sole: hoc eſt ſerenitate reuerſa .Catullus:Cœpit iā de ſalute ſperare.¶Sublimis apex.i.mōs Albanus,ubi Aſcanius cōdidit Albā.

Alba lōga

Nā poſt xxx annū:ex quo Æneas Lauiniū tenuerat, Aſcanius amiſſo ple abūdāte Lauinij multitudie,florētē iā (ut tū res erāt)urbē Lauinię matri,ſiue nouercæ(nā id quoq̨ ambigit Liuius) relīqt: nouā ipſe aliam ſub Albano mōte cōdiditq̨ a ſitu porrecto lōga Alba appellata eſt.de hoc plura diximus in.iii. Satyra.¶Cādida ſcrofa:nam a noie porcæ albæ,q trigita(ut ſcribit Varro lib.ii.de re ruſtica)porcellos pepit i portētū albos denoīata eſt Alba .

Scrofa

Scrofa aūt appellať ſus nō caſtrata:ſed q̄ ad fœturā habeť. ¶Mirabile ſumē : expoſitio eſt.i.ex q̄ optimū haberi potuiſſet ſumē.De ſumine diximus in.ii. Saty.& apud Perſiū illic: Calidū ſcis ponere ſumē. ¶Lætis Phrygibus:utrū qa ea duce ſedē iueniſſent,an q̄ mirandū ſumen eſſent habituri ex porca, q̄ trigita eſſet mamillarū.¶Et clara: ordo eſt: Scrofa clara triginta mamillis nunquā uiſis.ſ.in alia porca.

Portus Hoſtiæ

¶Intrat moles poſitas .i. portū Hoſtiēſem magnis mollibus a Claudio extructum. De quo ita Trangl.meminit:Itē pfecit emiſſariū Fucini lacus, portūq̨ Hoſtiēſem,a Diuo Iulio ſæpius deſtinatū,ac pp difficultatē omiſſum.& paulo infra : Continuis. xxx. hoīum millibus ſine intermiſſione operātibus portū Hoſtiæ extruxit. de eo meminit & Euſebius cronographus.¶Tyrrhenāq̨ Pharon.i.turrim , q̄ in portu Hoſtiēſi erecta erat a Claudio iæmulationē Phari Alexandrinæ: ut ad nocturnos ignes curſū nauigia dirigerēt.

Pharus

Nam id ſciendū Pharū iſulā eſſe: q̄ obiecta Alexādriæ portū efficit : ubi turris eſt eiuſdē noīs: quā Ptolemæus erexit:cuius uſus erat nocturno nautæ curſui ignes oſtēdere ad pnunciāda uada , portuſq̨ introitū.a cuius nomine oēs reliquę turres, q̄ cōpluribus locis flagrant noctu Phari ſunt appellatæ. ¶Tyrrhenā: Thuſcā. mare.n.id Tyrrhenū dr:hoc eſt Hetruſcū: in cuius littore ſita eſt Hoſtia.¶Nō ſic mirabere: cū uideas port⁹ ſtructiles eā eſſe operis magnitudine.¶Brachia porrecta.i.moles ptentas in mare ¶Relinquūt Italiā:magnitudinē portus oñdit, q ita in mare extēdebatur: ut uidereť lōge ab Italia recedere: & lōge eā relinquere. Tale eſt illud Virg. in.x. Ille uelut rupes uaſtū , quæ prodit ī æquor Obuia uētor ſuriis : expoſtaq̨ pōlo. ¶Interiora : partē interiorē ipſius portus.¶Peruias nauigabilia tm̄ paruæ cymbæ: q̄bus in lacu Lucrino utunť:q ī Campania ē iuxta Baias: ſicq̨ oſtendit naua Catulli ita mutilatā & tēpeſtate confractā : ut per breuia ēi ferreť. ¶Tunc ſtagnāte ſinu: portu trāquillos habēte fluctus tēpeſtate iā ſedata.¶Tunc .ſ.ubi in portū uenere.¶Vertice raſo: ſerui q manumittebanť i tēplo (ut diximus diffuſius i cōmentariis Perſii)ex ſentētia Plutarchi in Problematis:Feronię q̄ libertorū Dea dicebať,raſo capite pileū accipiebāt.quod & Plau.in Amphit.meminit: Quod utinam ille faxit Iupiter,ut ego hodie raſo capite caluus capia pileū.Nautæ igiť q̄ſi i libertatē uēdicati,quā p tēpeſtatē amiſerāt, ad eius rei imitationē caput ſibi raſerāt.¶Gaudēt narrare picula:hoc aūt eſt ex cōſuetudine hoīum:q ſupato graui periculo,gaudēt multis id narrare. Secura enim pręteritorum malorum recordatio ſolet eſſe iucūda. Vnde Seneca in Tragœdiis. Quod fuit duꝝ pati,meminiſſe dulce eſt.

Garrula picula: hypallage est, p ipsi garruli. Ite igit pueri: uerba sunt Iuue. imperãtis seruis: ut parent quæ ad sacrificia & uota exol uẽda p Catullo ptineãt. Nã Romani prisco instituto rebus diuinis opam dabãt, cũ aliqd cõmẽdandũ esset pcatione: cũ soluendũ gra tulatione, cũ exposcendũ uoto. Valerius auctor in primo limine.

Fauere linguis — Linguis, alsq; fauẽtes: nã in rebus diuinis (ut scribit Cic. de diui natione) quæ publice fierent: ut fauerent linguis impabatur. quod significabat ut taciturnitatẽ pstarent. Nã i ludis fauor, i sacris taci turnitas est necessaria, ut sacra rite pagi possint nulla mala uoce ob strepẽte. Tibullus: Quisqs ades lingua uir, mulierq; faue. & alibi: Ore fauete oẽs. Sertaq; delubris: tẽpla. n. Deoꝝ frõdibus & ser tis ornabãtur. Virg. Et festa uelamus frõde p urbẽ. Farra iponite cultris. i. cultros mola, q̃ ex tosto ferre, & sale ↄstabat, inspgite. nam

Mollis — mola tria inspargebant, culter. s. ignis & caput uictimæ. Molles focos: molles appellauit, aut q ijs odores, & thura cremẽtur: q̃ Ara bes molles mittũt. Tibullus: Vranẽ pia thura focis, urãtur odores: Quos tenere terra diuite mittit Arabs. Virg. Molles sua thura Sa bæi. aut (quod magis placet) molles focos, recẽtes & nouos. ut il lud apud Statiũ in Siluis: Sertis mollibus expleat umbra. i. nouis & recẽtibus. unde Pli. ad Apollinarẽ. Prata florida & gẽmea trifo liũ. alia sq; herbas teneras, semp molles, & q̃si nouas alunt. Sic & Virg. Castaneæ molles. i. nouę & recẽtes. nã nuprime parati erant foci. sequtur. n. Glebãq; urẽtem. Glebãq; uirtute i. ara ex glebis erectã: sup quã foci parabanẽ. Quod pstat: qd' melius est & excel lẽtius, tanq̃ publice factũ. Inde. i. ex publico sacrificio iã pacto. Est aũt ordo: Inde domũ repetã pacto rite sacro, quod pstat. Do

Lares — mũ repetã: ut priuatim. s. sacrificet Laribus: q & priuatim i domibus, & publice i cõpitis colebanẽ. Nã lares (ut recitauimus: apd Persiũ) antiqtas psides uocauit: qbus canis assistit: & ipsi pellibus caninis uestiũtur. ut ingt Macrobius. eius rei duplicẽ Plutar. causam affert in Problematibus. Nã cũ psides, ingt, sint q psunt: his domus cu stodes esse oportet: & alienis formidolosos: ut canes uidemus. Mi tes uero ac lenes, mãsuetosq; domesticis, uel q Dæmonia q̃dã ma la circũerrant: qbus Dii: q̃si carnificibus & sceleꝝ ultoribus aduer sus iniustos, & ipios utanẽ. Sic Lares furiales existimati sunt, & pœ naꝝ & uitæ exactores & operatiõnũ speculatores. Quare fit ut ca ninis pellibus induanẽ: qbus & canis ideo assistit: q ad inuestigan da scelera & ulciscẽdos iprobos sagaces sint. De Laribus itẽ memi

Larariũ — nit Apuleius in lib. de Deo Socratis. A Laribus fit Larariũ: quod capiẽ p loco ubi Lares colebãtur. De quo sic Lãpridius i Alexan dro Seuero: Virgilij imaginẽ Cũ Cic. simulachro ip. i. Larario ha buit: ubi & Achilis & magnorũ uirorũ. Alexandrũ uero magnum

Coronæ — iter optimos & duos in Larario maiore cõsecrauit. Graciles co ronas: hoc dicit qa Romani (ut scr. Pli. lib. xxi.) cũ terra flores ne garet: coronas ex ramẽto e cornibus tincto sibi conficiebant: quas

hybernas appellabãt, paulatimq; subrepsit appellatio corollis iter initia pp gracilitatẽ noiatis. hinc ergo poeta graciles coronas ap pellauit. Lares aũt coronari solitos docet Pli. sic: Et iã tũc coronæ Deorũ honos erãt & Lariũ publicorũ, priuatorũq; & sepulchroꝝ & maniũ. uñ Plaut. in Alularia introducit Larem dicentẽ: Thure, uino, coronis, sibi quotidie sacrificatũ fuisse. Hic: hoc est domi. Laribus pñis: hoc est domesticis & maioꝝ nostroꝝ. Nostrũ Io uẽ: aut quẽ peculiari cultu domi ueneramur: aut nostꝝ. i. Romanũ. Iactabo: spargã. Omnes colores uiolæ. i. uiolas oĩs gñis. nam tria sunt (ut diximus apud Persiũ illic: Et iãthina læna) genera uio laꝝ, purpureæ, luteæ, albæ. Cuncta nitẽt: ita a poeta inferuntur: q̃si illico oĩa a seruis & ministris essent parata ad sacrificiũ: ut sit sen sus. Oĩa polita. munda, ornataq; sunt, qualia fieri idẽ in eiusmodi rerũ celebratione. Lõge erexit ianua ramos. i. ornata est ramis lauri. nam in festorũ solẽnitate domus lauro ornabanẽ. alibi: Ornẽ tur postes, & grãdi ianua lauro. Festa: coniunge cũ ianua: ut sit Ia

Opari — nua festa, & domus festa. Opatur: rẽ sacrã facit. Virg. Lætus ope ratus i herbis. Propertius: Cynthia iam noctes est operata decem. Nec suspecta tibi: noli, ingt suspicari Coruine me ideo hæc uota tam solenniter exsoluere: quia uelim captare Catullum. non enim est orbus, sed tres habet liberos, quibus bona sua relinquat. Sicq; uenuste captatores sui temporis sigillat. Libet expectare: uolu ptariũ est, inquit, expectare an aliquis appareant, q p amico tã ste rili uel gallinẽ moribũdã mactet. q. d. nemo erit q sacrificet: Nã gal linę (ut scribit Pli. li. x.) ad rẽ diuinã luteo rostro, pedibusq; purę nõ uidebanẽ, ad optanea sacra nigrę. Tã sterili: q̃lis ẽ Catullus: q cũ filios habeat: nihil daturus ẽ captatori: sed oĩa filijs relicturus. nã ste rilis amicus captatoris dr uñ nullus exit fructus, cũ oĩa liberis relin quat. sic & agrũ sterilẽ dicimus, q fructũ nõ facit: & mulierẽ sterilẽ, q̃ fœtus nõ parit. Verũ hæc nimia ẽ ipensa: ironicos. q. d. nõ eẽ mi rãdũ si qs nõ iueniaẽ, q p amico gallinã sacrificet. qa nimia sit ipẽ sa. Coturnix: auis qua uulgus uocat qleã: græce ortyx dr. uñ orty — Coturnix

gometrã ipsarũ coturnicũ regẽ uocamus. Coturnicẽ aũt posuit p uilissima aue. nã apud mẽsas Romanoꝝ dãnabaẽ, q morbo comi — Ortygometra

tiali labore dr. Pli. auctor. Pro pie: p eo q pi sit. i. q filios habeat: qa ide nihil sit captaturus. Sẽtire calore Si cœpit: auaritiã sui tpis no tat: mouẽẽ, ingt, spe cõsequẽdę hæreditatis ad faciẽda uota & sacri ficia p orbo si forte uel minima ualetudine corripiaẽ. hinc exit illa Pli. lib. xiiii. ↄquestio. Postq̃ cœpere orbitas i auctoritate summa & potẽtia eẽ captatio in q̃stu fertilissimo, ac sola gaudia in possidẽdo pessum iere uitæ pretia. Gallita, & Pactius: nomina sunt diuitum orborum, quos pro omnibus diuitibus orbis ponit. De Pactio me minit. Martia. sic Munera quæ cuperet Pactius esse sua.

¶ I N V N C &c. Ordo est. I nũc & cõmitte aiam. i. uitã tuã uen — ASCen.
tis. confisus. i. munitus ligno dolato. remotus a morte. i. submersio ne, q̃tuor digitis aut septẽ. si teda. i. asser uel tabula ex teda. fit latissi ma. i. dẽsissima: qa p latitudine densas tabulas faciũt: q̃to. n. latio res sunt, tãto plus põderis sustinẽt: & debiliores sunt. Aspice mox. i. paulopost secures. qbus malũ incidas. esse sumẽdas i tẽpestate cũ reticulis i qbus panis porteẽ. & pane & uẽtre lagœnæ: hoc est fac ut ẽt secures iferas in nauiũ: nõ solũ panẽ & uinũ. sed postq̃ mare iacuit planũ. i. sedatũ est. tẽpora sup. effecta sunt pspera. & fatũ. i. pordinata a Deis euasio uectoris. s. Catulli: q uectus est: aut uicto ris. i. uoti cõpotis. est ualẽtius. i. potẽtius. Euro. i. uẽto illo ipetuoso & pelago: & postq̃ Parcæ. i. Deæ fatales. hilares. i. lætæ & fauẽtes, lanificæ. i. filatrices. albi. i. pspeꝛi. staminis. i. cursus uitæ Catulli. du cũt manu benigna pẽsa meliora. i. signatiua lõgioris uitæ. uentus adest inopi. s. Catullo. nõ multo fortior aura. i. aere nullo ipetu mo to: sed leniter spirãte. prora. i. nauis prima pars, uel totana uis. mise rabilis: qa lacera cucurrit arte. i. p artẽ. & uestibus. s. nauigãtiũ ex tẽsis loco ueloꝝ & suo. s. proræ uelo: q unũ uelũ suauerat. i. supfue rat adhuc. spes uitæ redit cũ Sole. & hoc Austris. i. sumptuosis uen tis deficiẽtibus. tũc apex. i. sublimis locus. gratus Iulo. i. Ascanio Æneæ ex Creusa filio. & sedes plata Lauino nouercali. i. q nouer ca eius Lauinia habitabat. cui cãdida. i. alba scrofa. i. sus. dedit no mẽ qa Alba uocabaẽ. scrofa inq̃ existẽs sumẽ. i. accipiendo a parte totũ. genitalis sus. miserabile Phrygibus lætis pp uaticiniũ de ea sue datũ. & existẽs clara. i. insignis triginta mamillis nunq̃ uisis in alia porca. de hac. iii. Æne. dr sic: Cũ tibi solito secreti ad fluminis undã Littoreis ingẽs iuẽta sub ilicibus sus, xxx. capitũ fœtus enixa ia cebit Alba solo recubãs: albi circũ ubera nati. Is loc' urbis erit &c. Tandẽ. i. post longã expectatiõnẽ. intrat. s. Catullus moles positas p æquora iclusa a Claudio. s. hoc est Hostiẽsem portũ. & Pharon. i. turrim Hostiẽsem nautis in iudiciũ extructã Tyrrhenam. i. i mari Tyrrheno. & Brachia maris porrecta. i. extensa. q̃ cõcurrũt rursus medio pelago. i. i mediũ pelagus: uel quoꝝ cõcursus est i medio pe lago: & q̃ relinquũt lõge Italiã. Tu nõ ergo mirabere. i. miraci po teris sic. i. intantũ. portus quos natura facit. i. naturales. Sed magi ster. i. gubernator. petit trũca. i. truncata & mutilata pupe. iteriora. i. iteriores partes maris. puia. i. trãsibiles. cymbæ. i. nauiculæ Baia næ. i. q̃li apud Baius utunẽ. Tũc postq̃ intrauerũt nautæ raso capi te. i. q fere rasum caput habere solẽt securi iã de periculo. gaudent ibi. i. i trãsitu maris. stagnante. i. stagnũ faciẽte. narrare picula ma ris garrula. i. q cũ garrulitate narrari solẽt. Igitur: quãdoquidẽ sal uus est amicus. O pueri. i. familiares mei, ac domestici serui. ite fa uẽtes linguis. i. uerbis & animis. i. uotis. & imponite delubris: idest tẽplis aut foribus eorũ. serta. i. coronas ex floribus & herbis sertas. & imponite cultris, qbus hostia mactetur. farra: idest molam sal sam. ac ornate molles focos. i. ex molli & recẽti terra instruite arã. q pro. i. glebam urentẽ. i. cespitem: hoc est terram cũ graminibus. Ego iam sequar uos scilicet cum hostia. & ego pacto sacro: idest sa crificio rite. quod restat: idest reliquũ est Aliqui textus habẽt quod præstat: idest quod præstãtius est. repetam inde domũ. ubi: idest in qua domo parua simulachra Deorũ: idest familiarium. nitentia fra gili cera. idest nitide facta ex fragili cæra. accipiũt graciles: idest mo dicas coronas: corollas uidelicet. Ego placabo hic. i. domi meæ. nostrum Iouem. i. familiarem. erat enim unicuiq; suus Iupiter, & sua Iuno. & dabo Laribus paternis thura, atq; iactabo in hono rem uidelicet eorum omnes colores uiolæ. Cuncta nitent: idest iam purgata sunt. ianua domus meæ erexit longos ramos in signum festiuitatis. & ipsa festa. i. festiuitatẽ celebrãs, operaẽ. i. rẽ diuinã fa

est lucernis matutinis.i.a principio diei, etiam ante lucẽ incipiens. Nec suspecta &c. In hac parte poeta satyrico officio functus captatores persequitur, se primum purgans. Ordo est: Nec o Persice quamuis pro Catullo hæc offeram: hęc sacrificia: scilicet mea sint tibi suspecta de captatione, aut inescatione uidelicet: quasi faciam ut ab eo hæres inscribi sperem. Id enim nõ potest fieri. Nam Catullus pro cuius reditu ego pono tot altaria: habet tres paruos hæredes: scilicet liberos suos. Libet aũt expectare quis aliorum: scilicet modo uiuentiũ: impendat amico tam sterili: idest saluti amici unde nihil speretur hæreditatis: gallinã subaudi etiam ægrã & claudentem oculos. uerũ hęc impensa: scilicet gallinæ est nimia. Nulla coturnix (quæ auis est, & minoris in Italia uenit, est enim quæ uulgo qualea dicitur: gallice caille) cadet unquam pro patre. idest pro salute patris: hoc est habẽtis liberos. Si locuples: idest aliquis diues utpote Gallita mulier illa: & Pactius uir ille. orbi. idest sine liberis uiuentes. cœpit sentire calorẽ: uidelicet febriũ tota porticus eius. s. diuitis uestitur. i. cooperitur. tabellis: scilicet uotiuis.

IO AN. BRIT. ℭ LEGITIME: ironicos: quasi iure quodã & lege. ¶ Tota porticus: nam in porticibus templorũ suspendebantur tabellæ suspicientium uota. ¶ Calorẽ: ardorem febris. ¶ Hecatomben: sacrificiũ centũ bouum. a numero uictimarũ. ἑκατὸν enim centũ: βοῦς bouẽ significat. ad quod sacrificii genus respexit Persius ii. [Hecatõbe] hic: Centũ paria ob res egregie gestas induco. i. duplicem hecatomben. Quod genus sacrificii primũ institutũ fuisse a Laconibus uidetur ostẽdere Strabo in viii. Laconia, inquit cũ priscis annis cęteris præesset urbibus, Hecatompolum uocitatam memoriæ proditũ est, inde quotannis p eos boues cẽtenos imolari cõsuetũ fuerat: quod sacrum hecatombas appellabant: ut totidem numero mactarentur boues: quot essent ciuitates. Cum ergo tale sacrificium perageretur: cẽtum aræ extruebantur: ut totidem essent, quot & uictimæ. unde illud dictum est a Statio in genethliaco Lucani: Centum thespiacis odora lucis Stent altaria, uictimæq; centum. Et licet aliæ etiam uictimæq; q̃ boues immolarentur, sacrificium tamen ueteri uocabulo appellatum est hecatombe. unde ita scribit Iulius Capitolinus: Hecatombe autem tale sacrificium est, cẽtum aræ uno in loco cespititiæ extruuntur, & ad eas centũ sues, centum oues mactantur. Nam si imperatorium sacrificium fit, centum leones, centum aquilæ &c. huiusmodi animalia centena feriunt. quod quondam Græci fecisse dicuntur, cum pestilentia laborarent &c. ¶ Quatinus hic non sunt: sensus est: Quandoquidem hic non sunt uænales elephantes, nec talis in latio bella progeneratur, sed tantummodo ex locis longinquis petitur: ut imperatoribus seruiat, qui eam tantum in uoluptatem alunt: nulla igitur mora erit, quin p Pacuuium & Nouiũ captatores elephanti inueniantur: quos pro orborum salute sacrificent. Sicq; notat attentam captatorum diligentiam: qui nulli parcentes, nec impensæ, nec labori elephantes peregrinam etiam belluam inueniunt. Differunt au-

Quatin⁹ Quaten⁹ tem inter se Quatinus & Quatenus: ut Quatinus pro quandoquidem, & quoniam ponitur. Tranquillus in Claudio: Confirmauitq; pro concione apud prætorianos, quatinus sibi matrimonia male cederent, se mansurum in cælibatu. Quatenus uero pro quousq; & quoad: ut sit compositum a qua & tenus. ut Hora. Iubeas miserum esse libenter Quatenus id faciat. Cicer. in Lælio: Videamus quatenus amor in amicitia progredi debeat. Quatinus: idest quoniam uel quandoquidem. ¶ Hic. s. Romæ. ¶ Bellua concipitur: scribit tamen Columella in. iii. de re rustica in urbe Roma elephantes progeneratos fuisse. ¶ Furua gente: aut ab Indis, quorũ in corpore (ut scribit Apuleius in floridis) color noctis est: ut ab Æthiopibus, qui sunt in extrema parte Africæ ad montem Atlantem. nam utrinq; elephanti mittuntur: aut ab Troglodytis Æthiopibus, qui Arabiæ sunt contermini: omnesq; colore fusco. apud quos etiã elephantes progenerantur. ¶ Furua: nigra. unde illud Martia. Nigro bellua nil negat magistro. ¶ Cæsaris: Domitiani. ¶ Armentum: expositio est. ut sit: Bellua armentum Cæsaris. uideturq; hoc dici a poeta in segnitiem suorum temporum. ut sit sensus: Elephanti, quorum usus erat i bellis olim, nunc ab imperatoribus sæculi nostri ad uoluptatem & spectacula exhibentur, pugnauere Romæ in Circo Claudii pulchri ędilitate, & Cæsari dictatori tertio eius consulatu. xx. contra pedites quingentos, iidemq; totidẽ turriti cum sexagenis propugnatoribus Germanici Cæsaris munere gladiatorio quosdam incõditos motus edidere saltantium modo. ¶ Rutulis. populi sunt Latii, quibus imperauit Turnus. ¶ Hannibali. Tyrio .i. Afro & Carthaginensi. Tyrium autem appellat q; ex Tyro uenerit Dido, quæ Carthaginem condidit in Africa. Nam Hannibal secundo bello punico, cum in Italiam per alpes descendisset, elephantes secum duxit. ut Liuius, Plutarchus, & Silius scribunt. ¶ Regiq; Molosso. i. Pyrrho Epirotarum regi: Molossi enim gẽs Epirotarum sub Pyrrho Neoptolemo fuere quem Achilles procreat, & sub eius successoribus Thessalici sanguinis, dicti autem Molossi a Molosso rege. nam Pyrrhus eo bello quo Tarentinos iuuit aduersus Romanos, primus in Italia usus est elephãtis, quos boues Lucas appellatos cõstat; q; in Lucanis primũ uisi sint. unde Ausonius: Vt Lucas boues olim resumpto, Præferoces iuuit inuictus Romula. ¶ Horũ maiores: ordo est: Siquidem maiores horũ elephãtorũ solebant parere Hãnibali tyrio & nostris ducibus: & ferre cohortes dorso: expositiue partẽ aliq̃ belli q. d. in reprehensionẽ segnitiæ suorũ tẽporũ eos nunc tñ ali ad spectacula: qui antea ad bella dũtaxat parabant. ¶ Euntẽ in prælia: inuidiose dixit in p̃lia. q. d. nõ progredientem (ut nũc fit) in theatra. ¶ Nostris ducibus. i. Romanis. Nã & Scipio socer Pompeii in exercitu suo aduersus Cæsarẽ habuit elephãtes in Africa. de quo ita Appianus lib. ii. de bello ciuili sic scribit: Cũ scipio. octo peditũ legionibus instructus equitũ. xx. millibus: quorũ maior pars libycorũ fuit: ad hæc scutatis plurimis, & elephãtis circa triginta a ductare dicere. ¶ Nulla igitur mora est: cõtigit, inqt, Gallita. & Pactius orbi uexẽtur uel minima ualetudine: nulla mora est per Nouiũ, aut Histrũ captatores: qn elephas, q in Italia, nõ pgeneratur: & siquis est, deseruit imperatoribus: quoquo inueniat, ducaturq; ad aras mactãdus. sicq; ostẽdit (ut diximus) attẽtã captatorũ diligẽtiã, q nulli parcẽtes, nec ipensæ, nec labori elephãtes pegrinã belluã inueniũt, tãtus est amor habẽdi. ¶ Per Nouiũ: Nouius, & Hister Pacuuius captatores tpibus poetæ. ¶ Illud ebur: ebur posuit p elephanto. cõtra Virg. in. vi. elephantũ p ebore: Altera candẽti pfecta nitẽs elephanto. Dentes elephanti proprie ebur sunt, penuria tñ factum est, ut & ossa

Legitime fixis uestitur tota tabellis
Porticus, existunt qui promittunt hecatomben.
Quatinus hic non sunt nec uænales elephanti
Nec latio haud usquam nostro subsidere talis
Bellua concipitur, sed furua gente petita
Arboribus Rutulis, & Turni pascitur agro
Cæsaris armentum, nulli seruire paratum
Priuato, siquidem tyrio parare solebant
Hannibali, & nostris ducibus, regiq; Molosso,
Horum maiores, & dorso ferre cohortes
Partem aliquam belli, & euntem in prælia turmam
Nulla igitur mora p Nouium, mora nulla p Histrũ.
Pacuuium, quin illud ebur ducatur ad aras,
Et cadat ante lares Gallitæ uictima sacra
Tantis digna Deis, & captatoribus horum.
Alter enim, si concedas mactare, uouebit
De grege seruorum magna, & pulcherrima quæq;
Corpora; uel pueris, & frontibus ancillarum
Imponet uittas, & si qua est nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, & si
Non sperat tragicæ furtiua piacula ceruæ.
Lando meum ciuem, nec comparo testamento
Mille rates, nam si Libitinam euaserit æger,
Delebit tabulas inclusus carcere nassæ,
Post meritum sane mirandum, atq; omnia soli
Forsan Pacuuio breuiter dabit, ille superbus
Incedet uictis riualibus. ergo uides, q̃
Grande operæpretium faciat iugulata Mycenis.
Viuat Pacuuius quæso, uel Nestora totum
Possideat, quantum rapuit Nero, montibus aurum
Exæquet, nec amet quenquam, nec ametur ab ullo.

Molossi

oſſa ſecarentur, ac pro ebore haberentur. ¶ Victima ſacra. expoſitio eſt. ¶ Tantis digna Deis, & captatoribus horum: ironicos legendū eſt. q. d. nec elephantem licet omnium animalium maximum uicti mam ſatis dignam eſſet quæ Dijs ſacrificetur, nec dignam, quam captatores mactent: quādo alia uictima a nobilior exiſtat. ait enim alter erit, qui filiam & nubilem uouebit mactare pro ſalute diuitis. ¶ Tantis Deis: laribus, qui rogantur pro ſalute diuitis. ¶ Captatoribus horum. ſ. diuitum. ¶ Alter. ſ. Pacuuius non deerit: qui & ſeruos & filiam nubilem ſi habuerit, non dubitabit mactare: ut ſolus hæreditatem omnem conſequatur, ut ſequentia docent. ¶ Si concedas. i. ſi ei per leges concedatur: ut mactet ſeruum: uel ſi tu cōcedas o orbe. i. ſi toleres. ¶ Imponet uittas: nam uictimæ caput uitta uinciebatur. Vale. Flac. lib. 1. ſic: Multa pallens ferrugine taurus Stabat adhuc, cui cæruleæ per cornua uittæ. Idem alibi: Tibi cæruleis in littore uittis: Et Zephyris, Glaucoq; bouem, Tethidiq; iuuēcum Deicit Ancæus. ¶ Et ſi qua eſt Iphigenia domi: & ſi quam filiam nubilē habebit: eam exemplo Agamēnonis mactabit pro ſalute amici orbi: q̄uis ei nulla ſit ſpes filiæ conſeruandæ: quomodo Agamemnoni ſeruata eſt filia per Dianam: quæ ei paranti puellam immolare, ceruam ablata puella ſuppoſuit. ¶ Furtiua piacula: furtiuas expiationes: quales ſubiectæ ſunt Agamemnoni ab ipſa Diana: quæ omne exercitum græcorum peſtilentia uexabat, ob ceruam ei conſecratam in uenatione ab Agamemnone occiſam: cerua enim, quæ fuit piaculum & expiatio ſuppoſita fuit. ¶ Ceruæ tragicę: de qua tragici ſcripſerunt: ut Sophocles & Eurypides. ¶ Laudo meum ciuem ironicos. q. d. Sapiens nimirum eſt ciuis meus Pacuuius, qui filiam pro ſalute amici mactare eſt paratus. nam pluris facit teſtamētum quod captat, q̄ ſalutem mille nauium, pro qua Agmemnon Iphigeniam filiam ſuam immolauit. nam ſi diues conualuerit teſtamentum mutabit: & omnia quæ utriq; relinquebat, ſoli relinquet Pacuuio. ergo laudandum eſt eius conſilium: ac per hoc oſtendit ipſum improbius facere, q̄ fecit Agamemnon. Is enim immolatione Iphigeniæ mille naues ſeruauit. Pacuuius uero cæde filiæ unum tantū hominem, ſed teſtamentum inquit ironice pluris faciendum eſt, q̄ mille naues: ſicq; improbā, & cæcam hominis cupiditatem damnat qui etiam ſpe incerta teſtamenti paratus ſit filiā mactare. nam ſi tūc moreretur orbus hęreditatis pari modo ad utrunq; captatorem rediret. ¶ Teſtamento: ad quod inhiat ¶ Libithinam euaſerit. i. mortē
Libitina & funeſtam ualetudinem. nam Libitina Dea fuit, in cuius ęde, quę ad ſepulturam pertinebant uendere conſueuerunt, qui Libitinarij ſunt appellati. auctor eſt Plutarchus in Problematis. ¶ Tabulas: teſtamentum. ¶ Incluſus carcere naſſę. i. munere captatoris ligatus & captus. ſumpta eſt metaphora a piſcibus qui naſſa incluſi nequeūt.
Naſſa exire. Eſt. n. naſſa uas uimineū ad capiendos piſces quo cū ingreſſi fuerint, exire nequeūt. Silius: Haud ſecus ad uitreas ſolers piſcator ad undas: Ore leuem patulo texens de uimine naſſam. ¶ Poſt meritum mirandum: ironicos. q. d. mirum non eſſe ſi omnia bona relinquat Pacuuio quando ipſe pro ſalute eius filiam etiam ſuam ſacrificare paratus fuerit. ¶ Forſan. hinc eſt maxima pars indignationis. ¶ Breuiter dabit. i. illum hæredem relinquet ex aſſe. i. ex toto. nam qui omnia uni relinquit, breuibus, & paucis uerbis condit teſtamentum. dicit enim: Pacuuium relinquo hæredem ex aſſe. i. ex toto patrimonio. ſicq; breuiter teſtamentum condit. Mart. in 7. Heredem
Riuales Fabius Labienum ex aſſe reliquit. ¶ Victis riualibus: alijs captatoribus. Riuales proprie (auctore Vulpiano) dicuntur ij, qui per eundem riuum aquam ducunt. per tranſlationem autem appellantur, qui eadem cupiditate laborant: & ad eandem rem habendam intentum habent animum: quaſi eodem affectus riuo concurrentes. unde riuales, qui eandem etiam mulierem amant appellantur. ¶ Ergo uide: inſultatio eſt poetæ per riſum in captatores. ¶ Quam grande operæpretium: q̄ grandem & magnam utilitatem afferat immolatio filiæ. eſt autem tranſlatio ſumpta a mercenarijs: quibus ſuaue eſt poſt laborem mercedem accipere. ¶ Mycenis iugulata. i. filia qualis fuit Iphigenia Mycenea Agamemnonis filia. nam Mycenis eſt forma patronymica. Mycene enim fuit Agamemnonis patria. ¶ Viuat Pacuuius: hęc omnia cum ſumma indignatione dicūtur a poeta in reprehenſionem auaritię ſui temporis. ¶ Neſtora totum: qui trecentos annos uixiſſe fertur. de Neſtore diximus in Satyra · Omnibus in terris. ¶ Quantum rapuit Nero: nam ad omnes rapinas conuerſus furtiuit tēplis etiā pluribus dona detraxerit: nulliq; delegauerit officiū: ut nō adijceret: ſcis qd mihi opus ſit: hoc agamus ne quis quicq̄ habeat. ¶ Nec amet quēquā, nec ametur ab ullo. dira ſane imprecatio eſt. nihil. n. pōt hoi infelicius accidere, q̄ ut neminē hēat amicū.

¶ FIXIS. i. affixis illic legitime. i. rite. exiſtunt ſup. captatores: qui promittunt ſi amicus. ſ. conualeſcat. hecatomben. i. ſacrificium centum boum. quatinus. i. quandoquidē. elephanti nec ſunt hic. i. Romæ uenales. nec talis bellua concipitur. i. generatur uſquam ſub noſtro ſidere. i. climate aut polo. ſed petita a gente furua. i. nigra: ut a Mauris, Indis, & Æthiopibus. & ipſa exiſtens armentum Cæſaris. i. imperatoris. paſcitur arboribus rutulis. i. apud Rutulos populos Italiæ. & in agro Turni Rutulorum quondam ducis. nulli. i. nō ulli. non paratum ſeruire ulli priuato: ſiquidem quia uidelicet maiores. i. progenitores. horum. i. elephantorum. ſolebant parere tyrio Hannibali Carthaginenſium. ſ. duci. & noſtris. i. Romanis ducibus & regi Moloſſo. i. epirotico uidelicet Pyrrho. & ſolebant ferre dorſo ſuo cohortes aliquam partem belli. & turmam. i. multitudinem certam militum euntem in prelia. i. præliari uolentium: quaſi dicat propter generoſitatem, eo q olim elephantis bella geſta ſunt. uetitum eſt ne priuati. i. qui reipublicæ. gubernatores non ſunt: non emant eos ad uſus ſuos: quod ſi uetitum non eſſet: etiam elephantos pro ſalute diuitum orborum mactarent. Igitur quia nunc uetitum eſt: nulla mora ſup. fit per Nouium. i. quantum eſt in Nouio ſi lex non obſtaret. & nulla mora eſt per Hiſtrum Pacuuium captatorem illum auidiſſimum. quin. i. quominus. i. ut non. illud ebur. ſ. elephantorum ducat ad aras. & cadat ante lares. i. Deos domeſticos. Gallitæ. i. illius diuitis orbi. exiſtens uictima ſacra & digna tantis theſauri cuſtodibus & captatoribus horum. ſ. orborum. enim pro quia. alter captatorum. ſ. Pacuuius. ſi concedas. i. lex concedat mactare ſerucs. ſ. mouebit. i. amouebit a domo ad aras magna & pulcherrima quæq;. i. omnia ualde pulchra corpora ſeruorum & imponet pueris. i. domeſticis ſuis. & frontibus ancillarum ſuarum uittas. i. quædam ornamenta capitum, quæ ſacrificandis imponebantur. unde dicit de ſe Sinon. 2. Æneid. Mihi ſacra parari: Et ſalſæ fruges & circum tempora uittæ. Et ſi qua. i. aliqua Iphigenia. i. filia, qualis erat Iphigenia Agamēnoni: qui eam pro interfecto ceruo ut Dianam placaret: propter græcarum ſalutem, & proſperam nauigationem habendam ſacrificare uoluit: & ſecundum Horatium ſacrificauit: quod etiam Virgil. dicit in. 2. Æneid. Sanguine placaſtis uētos, & uirgine cæſa. Seruius tamen exponit non q cæſa ſit. ſed cædi iuſſa. Si ergo ulla filia ſit illi domi: ipſe dabit ſi permittatur. hanc altaribus. i. ſacrificijs. etſi. i. quamuis. non ſperat piacula furtiua. i. piationem & placationem per furtiuam ablationem filiæ: & ſuppoſitionem ceruæ: ſicut Iphigeniæ contigit ſecundum tragœdiam Sophoclis. unde addit ceruæ tragicæ. i. quæ in tragœdia Sophoclis dicitur pro Iphigenia ſuppoſita & mactata. Laudo meum ciuem &c. uidentur quibuſdam hæc eſſe uerba captatoris reſpondentis Iuuenali. & ita ordo erit Ego laudo meum ciuem. ſ. Gallitam, aut Pacuuiū nec comparo teſtamento illius mille rates grecorum tot enim fuiſſe dicuntur. unde Virgilius in. 2. Ænei. Non anni domuere decem, non mille carinæ &c. Sed ſequentia indicant q ſunt uerba poetæ ironice loquentis: quia de captatore in tertia perſona loquitur. Ordo igitur eſt Ego laudo meum ciuem. ſ. Pacuuium. nec comparo: id eſt ęquiparo teſtamento diuitis orbi mille rates. i. ego puto plus eſſe impetrare tam amplum teſtamentum per mortem filiæ, q̄ ſaluaſſe mille rates. nam ſi æger euaſerit Libithinam. i. mortem, cui Libitina præeſt. ipſe incluſus carcere naſſæ. i. uaſis ex uiminibus confecti: in quod ingreſſus piſcis, egredi neſcit (. i. ipſe captus tanquam piſcis. unde piſcem uocant diuitem captandum: ſicut Martial. Et piſcatorem, quemodo piſcis amat) delebit. poſt meritum ſane: ideſt ualde mirandum: uidelicet q ſanguinem humanum aut hecatomben pro ſalute amici obtulerit tabulas prioris teſtamenti. atq; ipſe dabit forſan breuiter. i. prope diem. omnia ſup. bona ſua ſoli Pacuuio. ille. ſ. Pacuuius incedet ſuperbus. i. elatus. & hoc riualibus. i. competitoribus. uictis. i. ſuperatis. Ergo inquit per ironiam poeta: Tu uides q̄ grande operæpretium. i. commodum & utilitatem faciat Mycenis. i. Iphigenia Mycenarum regis filia: quæ a patria Mycenis dicta eſt (& declinatur hæc Mycenis huius Mycenidos &c.) iugulata. i. pro ſacrificio mactata. Ego inquit poeta: ſemper ironice loquens: ego quæſo ut Pacuuius uiuat. uel. i. etiam totum Neſtorea. i. totam uitam Neſtoris: qui tres ætates hominum uixiſſe dicitur. & ut poſſideat tantum ſup. quantum rapuit. i. uiolenter ſuis abſtulit. & ut exęquet. i. æquum, & æque magnum faciat aurum ſuum montibus. & tamen quia captator eſt: nec amet quemq̄, ſed diuitias eius: nec ametur ab ullo. i. nullum habeat uere amicum: quaſi dicat indignus eſt uero amico qui res non hominem amat. ASCen.

FINIS.

Satyra tertiadecima. Exemplo quodcunq; malo.

IOAN. BRIT.

MALO exemplo: quodcunq;, inquit, turpe faciens committitur statim ipsi auctori displicet, ac per hoc stimulis conscientiae flagellatur. ¶ Exemplo: exemplum est alicuius facti, aut dicti praeteriti cum certi auctoris nomine propositio: quae nos monet quid faciendum, fugiendumue sit. unde inquit Festus Pompeius: Exemplum est quod sequamur, aut uitemus. est enim ipsa res, quam imitamur, aut si sors ita tulerit, euitamus in aliquo. Exemplum item capitur (ut docet Cicero in rhetoricis ad Herenniū) pro eo ex quo probatio, & experimentum habet omnis rei. Unde dicimus ad te mitto exemplum piperis, siue tritici, quod tibi uenditurus sum. & in elocutione exemplum inter exornationes nominatur. ¶ Malo: id malo exemplo dicitur cōmitti: quod male docet. quodque omnino fugiendum est ut malum. ¶ Ipsi Displicet auctori: improbi namq; poenitentia sunt referti: nec etiam erga se quidem amici affecti esse uidentur: propterea quod nihil habent, quod sit amabile: ut scribit Philosophus libro nono Ethicorum. ¶ Auctori: id est peccanti. ¶ Prima est haec ultio: inter alia, inquit, animi tormenta haec prima est poena. nam ultio & uindicta poenam siue supplicium significant. Valerius libro primo: Pari uindicta parentum, ac Deorum uiolatio expianda est. Et Cicero pro Milone: Et poenā semper ante oculos uersari putent, qui peccauerint. Videto tamen latius inferius de prauorum cōscientia: scilicet ibi: Quos diri conscientia facti Mens habet attonitos & caetera. ¶ Quod nemo nocens absoluitur: conscientiae enim flagello semper punitur, q deliquit. unde & Virgilius appellauit curas ultrices: idest conscientias ipsas, quae puniunt semper nocentes. Plautus in Mustellaria: Nihil est miserius, quam animus hominis cōscius nam (ut scribit Apuleius) & si a caeteris silentium est: tamen ipse sibimet conscius est posse se merito increpari. ¶ Se iudice: nam se ipsum damnat: cum se male egisse recogitat. ¶ Improba quāuis Gratia: licet, inquit, per gratiam euaserit urnam praetoris: id est iudicium & damnationem praetoris hocq; dicit ex consuetudine Romana. Nam (ut scribit Seruius exponens illud Virgilij: Quaesitor Minos urnam mouet) non audiebantur causae nisi per sortem ordinatae. nam tempore, quo causae agebantur, conueniebant omnes: unde & concilium inquit uocat. & ex sorte dierum ordinem accipiebant: quo post diem trigesimū suas causas exequerētur. unde est: Vrnam mouet. urnam ergo praetoris: id est Iudicium praetoris: qui per fraudem & non recte duxit sortem ex urna. unde improbam gratiam appellat: quae apud improbum iudicem ualuit. ¶ Praetoris: qui centumuiralibus praesidet. unde Plinius libro sexto: Epistola ad Rufum sic ait: Hoc facto nepotis commotus praetor, centumuiralibus praesidet deliberaturus an sequeratur exemplum inopinatum nobis otium, dedit & caetera. ¶ Vrnam: id est iudicium ipsum iudicum ex una sorte lectorum. ¶ Quid sentire putas: haec omnia ad consolationem dicuntur Caluini. Est enim sensus: Omnes quidē hoc scelus damnant, & ingens flagitium esse praedicant, sed tu tamen non es tā tenui censu, ut omnino hac iactura obruaris, & in desperationē uenias. ¶ Scelere recenti: perfidia. Recens enī illud est, quod pauloante reciderit. ut inquit Cicero libro tertio Tusculanarum. ¶ Fidei uiolataeq; solutae, non seruatae, non praestitae. Perditissimi enim hominis ē simul & amicitiam dissoluere, & fallere eum, cui laesus non esset, nisi credidisset. ut inquit Cicero pro Sexto Roscio. & libro tertio Officiorum ait: Qui iusiurādum uiolat, is fidem uiolat: quā in Capitolio uicinam Ioui Opt. Maxi. (ut in Catonis oratione est) maiores nostri esse uoluerunt. ¶ Mediocris Fortunae: consolatio a qualitate incommodi. ¶ Nec rara: consolatio a communi incommodo. ¶ Te mergat: in conclamatam te immergat miseriam. ¶ Nec rara uidemus: consolatio a communi miseria. ¶ Casus hic cognitus: ut depositum denegetur. ¶ Tritus frequentatus. ¶ E medio aceruo Fortunae idest e medio aceruo incommodorum: quibus Fortuna homines uexare solet.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA TERTIADECIMA.

INTERTIADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Exemplo quodcunq; malo. Hac Satyra Caluinum consolatur, qui abnegata sibi pecunia uehementer cruciabatur. Sed Satyrę non oblitus notat tempora sua quibus nimio auaritię studio id frequenter accidebat. prima inter alias consolatio est, eum qui abnegauerit, nunquam cruciatu carere, licet iudicia euaserit: eum cum semper conscientia exagitet. Nam mala cōscientia sępe tuta est, secura nunquam.

EXEMPLO quodcunque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. prima est haec vltio, quod se
Iudice nemo nocēs absoluitur, improba q̄uis
Gratia fallacis praetoris vicerit vrnam.
Quid sentire putas omnes Caluine recenti
De scelere, & fidei violatae crimine? sed nec
Tam tenuis census tibi contingit, vt mediocris
Iacturae te mergat onus, nec rara videmus
Quae pateris, casus hic multis cognitus, ac iam
Tritus, e medio Fortunae ductus aceruo.

ASCen.

EXEMPLO & caetera. Argumentum reciiat Macinellus. Ordo est Quodcūque supple facinus committitur: id est perpetratur malo exemplo: id est ad malum exemplum. displicet primum ipsi auctori, qui eius scilicet causa est: & hoc mordente conscientia: haec est prima ultio, quod se iudice: id est iudicio suo: uel quolibet seipsum iudicante. nemo nocens absoluitur. quamuis improba gratia uicerit urnam: id est anceps iudicium praetoris: id est iudicis: quia olim antequam de singulis leges erant: certa legumus in certa sortibus ex urna ductis iudicabantur. unde est illud primo Aeneidos de Elisa: Operumque laborem Partibus aequabat iustis, aut sorte trahebat. Quid putas o Caluine omnes sentire de recenti scelere, & crimine fidei uiolatae ab eo, qui negat tibi depositum: quasi dicat omnes damnant perfidum, & tibi condolent. sed nec tam tenuis census: id est rerum possessio, contigit tibi, ut onus mediocris iacturae: id est perditionis rerum tuarum. mergat: id est obruat te calamitatibus: metaphora est a nauigantibus Nec uidemus ea, quae pateris rara. hic casus supple cognitus est multis: ac iam tritus per assiduum usum. & ductus e medio aceruo Fortunae: hoc est inter fortunas hominum plurimus est. & ideo ferendus.

¶ PONAMVS

JOAN. BRIT.

Depositū

¶ PONAMVS pro deponamus. aphæresis est. ¶ Flagrantior æquo: uehementior q̄ res poscat. Seneca de tranquillitate uitæ: In tuis quoq; malis id agere te oportet: ut dolori tantum des, quantū poscit. ¶ Spumantibus uisceribus: feruentibus ira. ¶ Depositū: id est quod (auctore Vulpiano de significatione uerborum) custodiendum alicui datum est ex eo quod ponitur. nam de præpositio, auget depositum: ut ostendit totū fidei eius commissum: quod ad custodiam rei pertinet. ¶ Sacrū: quod debet esse tanq̄ res sacra, ac p hoc minime uiolandum. ¶ Stupet hæc: familiaris reprehēsio in Caluinum: quasi non conueniat eum, qui iam grandi sit ætate: & quod sæpe id multis accidere cognouerit admirari. nā (ut ait Cicero.) sapientis est nihil cum acciderit, admirari: ut inopinatum ac nouum accidisse uideatur. ¶ Stupet hæc: potest hæc admirari: ea interrogatione

Stupere

qua solemus rem aliquam improbare. stupet autem is in quo sensus animi non uigent. quod aut metu, aut fulmine putauit accidere Corne. Celsu. unt Persius: Sed stupet hic uitio. Terentius: Animus lassus cura confectus stupet. Dicimus etiam membra nimio oppressa frigore stupere.

Fōteius

¶ Fonteio consule natus: Fontei meminit sic Plinius libro septimo capit. uigesimoprimo: Nuperque Fonteio & Vispano consulibus annos nouem genitum puerum meridie ad uesperum septuagintaquinque millia pass. suum cucurrisse. de hoc meminit & Solinus capite tertio: Caterū Caligula natus ē patre suo & C. Fonteio consulibus. auctor Tranquillus. ¶ Nil proficis: non discis longo rerum usu hæc multis accidere? ¶ Magna quidem, sacris: sapiens, inquit, uir omnibus fortunæ telis & casibus resistit, inuictumq; se præbet, animi magnitudine omnia uitæ incommoda superat, omnia se inferiora putat sicque idem Caluino facien dum latenter ostendit.

Sapiētia

¶ Sapientia: id est ipsa philosophia moralis: quæ, cum antea sapientia nominaretur: a Pythagora philosophia est appellata: cum se apud Leontem Phliasiorum principem, non sapientem, sed philosophum nominasset: id est sapientiæ studiosum. ¶ Sapiētia: subaudi ex qua nascens est. ut sit Sapientia est uictrix Fortunæ: id est ij qui ex sapientiæ præceptis, & philosophiæ uiuunt, casibus Fortunæ aduersis non infringuntur, Fortunæ ludibria contemnunt. ¶ Magna præcepta salubria & ad bene, beateque uiuendum pertinentia. ¶ Sacris libellis: quasi qui rem sacram contineant. est enim philosophia (ut ait Cicero) uitæ dux, uirtutis indagatrix, expultrixque uitiorum. ¶ Incommoda uitæ: res aduersas si acciderint. ¶ Nec iactare iugum: non infringi, non abijci urgente Fortuna. sumpta translatione a bobus, qui urgente labore, iugum iactant & excutiunt quasi succumbentes: ut ostendat hominem in aduersis animo debere esse forti & erecto, talemque uirum fortem appellamus, cuius proprium est dolorem, mortemque contemnere. Vnde illud est Ciceronis: Fortis uero animi, & constantis est non perturbari in rebus asperis. ¶ Vita magistra: longa enim uita est nobis magistra, & quasi monitrix multa homini incommoda omnino ferenda. ¶ Quæ tam festa dies: hoc dicit, quia in die festo non licebat de scelere agi: hocq; totum est ad consolationem Caluini ex frequentibus sceleribus. ¶ Prodere: accusare, & manifestare. ¶ Gladio: cæde hominis. ¶ Pyxide: ueneno, quæ in pyxide seruantur. ¶ Rari quippe boni: adeo, inquit, pauci boni existunt: ut uix septem reperias, sicque alludit ad septem illos sapiētes Græciæ, qui uidentur dici potuisse boni. fuerunt autem ij, Thales, Solon, Perander, Cleobolus, Chilon, Bias, & Pittacus. ¶ Thebarū portæ: Thebæ Bœotiæ septem habent portas. Ouidius secundo Tristium: Curtacui Thebas, & mutua uulnera fratrum: Et septem portas cum duce quamque suo. ¶ Hostia Nili: septem Nilus hostijs in mare funditur. de quibus Diodorus, Strabo, Plinius & Mela. Virgilius in Georgicis: Et diuersa ruens septem discurrit in ora. Ouidius: Nilum ab septem hostijs septemfluum appellat libro primo Metamorphoseos. ¶ Diuitis: totam Ægyptum diuitem & fertilem reddentis. inundatione enim Nili tota Ægyptus (ut auctor est Diodorus) fit fertilis. ¶ Nona ætas agitur ostēdit tam multiplicata esse humani generis scelera: ut iam tempora duplo peiora sint, quam fuerint ferrea: & ita peiora ut eorum sceleribus nomen non inueniatur a metallis. & sic est rei exaggeratio. hoc magis placet, quam ut numeres ætates octo a metallis. non enim nominatur ætas electri, aut stagni, aut plumbi: sicut ætas auri, argenti, æris, & ferri. Sed melius est legamus quemadmodum in uetere codice scriptum inuenitur: Non nona ætas agitur, peioraq; sæcula ferri: idque cum interrogatione. ¶ Quorum: scilicet sæculorum. ¶ Metallo: metallum dicitur uena auri, argenti, ferri, æris, plumbi, marmoris. μεταλλάω enim idem est quod scrutor & inquiro. talia enim per uenas terræ quæruntur. Aut metalla (ut sensit Plinius libro trigesimotertio) dicta putauerunt græci quasi μετ᾽ ἄλλα: quod ubicunq; una inuenta uena est, non procul inuenitur alia: & hoc quidem in omni fere materia. μετὰ enim post significat ἄλλα alia: quasi alia uena post aliam. ¶ Non inuenit: ordo est: Ipsa natura nō inuenit. ¶ Nos hominū: Scimus, inquit, humani generis scelera esse maxima, & infinita. Tamen Deorum & hominum fidem imploramus: quasi litē nouam & atrocem. ¶ Clamore subaudi tanto. ¶ Sportula, i. clientes, qui sportulam accipientes a Fessidio causidico eum adulando laudant. ¶ Laudat: notat morem sui tēporis. Nam ambitiosi, & poetæ, & causidici cœnis & munereribus laudatores sibi parabāt. Persius: Calidū scis ponere sumē: Scis comitē horridulū trita donare lacerna. Et uerū inquis amo, uerū mihi dicito, Hora. Nō ego uētosæ plebis suffragia uenor Impēsis cœnarū, & tritæ munere uestis. Mart. ai. Quod tā grāde sophos clamat tibi turba togata: Nō tu Pōpo. cœna

Metallū

Ponamus nimios gemitus, flagrantior æquo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere maior.
Tu q̄uis leuium minimam, exiguamq; malorum
Particulam vix ferre potes spumantibus ardens
Visceribus, sacrum tibi quod non reddat amicus
Depositum, stupet hæc, qui iam post terga reliquit
Sexaginta annos Fonteio consule natus.
At nihil in melius tot rerum proficit vsu?
Magna quidem, sacris quæ dat præcepta libellis
Victrix Fortunæ sapientia, dicimus autem
Hos quoq; felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec iactare iugum vita didicere magistra.
Quæ tam festa dies, vt cesset prodere furem?
Perfidiam, fraudes, atq; omni ex crimine lucrum
Quæsitum, & partos, gladio, vel pyxide nummos?
Rari quippe boni, numero vix sunt totidem, quot
Thebarum portæ, vel diuitis hostia Nili.
Nona ætas agitur peioraq; sæcula ferri
Temporibus, quorum sceleri non inuenit ipsa
Nomen, & a nullo posuit natura metallo.
Nos hominum, Diuumq; fidem clamore ciemus,
Quanto Fesidium laudat vocalis agentem
Sportula dic senior bulla dignissime, nescis
Quas habeat Veneres aliena pecunia, nescis
Quem tua simplicitas risum vulgo moueat, cum
Exigis a quoquam ne peieret, & putet vllis
Esse aliquod numen templis, aræq; rubenti.
Quondam hoc indigenæ viuebant more prius, q̄
Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc cum virguncula Iuno,
Et priuatus adhuc Idæis Iuppiter antris,
Nulla super nubes conuiuia cælicolarum.
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad cyathos, & iam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus liparæa nigra taberna,
Prandebat sibi quisq; Deus, nec turba Deorum
Talis, ut est hodie, contentaq; sidera paucis
Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
Pondere, nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut sicula toruus cum coniuge Pluton,
Nec rota, nec furiæ, nec saxum, aut uulturis atri
Pœna, sed infernis hilares sine regibus umbræ.

diserta tua est. ¶ Vocalis: clamosa a uoce. nam is dicitur uocalis, qui magnam habet uocem. unde Stentora fuisse uocalissimum dicimus, qui quinquaginta homines clamantes uoce sua superaret.

Vocalis Vocalis etiam opponitur muto. Plinius in decimo: Attagen maxime Ionicus celebratur, uocalis alias, captus uero obmutescens. ¶ Dignissime bulla. i. quamuis ætate sis senex: dignus tamen uideris bulla: cum sis sensu puerili: ac si dicat nimium simplex es, & parum peritus: qui exigas ut inter mortales sit quædam uitæ synceritas, nulli inter eos sint doli.

Bulla Nam bulla (ut in Persium diximus) aurea erat insigne puerorum prætextatorũ: quę a pectore depẽdebat: ut significaretur eam ætatẽ alterius consilio regendã. dicta a βουλή quod est consilium: aut quia eam partem corporis bulla contingat .i. pectus: in quo naturale manet consilium: aut (auctore Asconio) quasi bullientis sinus communiens. i. pectus puerile: ea etiam utebantur triumphantes in speciem cordis: quibusdam (ut scribit Macrobius) remedijs inclusis aduersus inuidiam. de ea etiam nõ Plutarchus in Problematis. Bullam etiam appellamus illud, quod in aquis intumescit instar pilæ: & cito rumpitur: quã græci πομφόλυγα appellant. Ouid. Intumuit, sicut fuluo perlucida cælo Surgere bulla solet. Eo uocabulo usus est Varro in re rustica: ostendens uitam hominis fragilem esse cum dixit: Homo bulla est.

Bullare Inde etiam est uerbum est bullare: quod significat bullas & tumores facere. Corneli. Celsus loquens de urina: Si bullat & male olet. unde Persius: O si ebullat patrui præclarum funus: hoc est exeat & rũpatur more bullæ in aquis. ¶ Quas habeat Veneres: q̃ grata sit & iucunda pecunia aliena. Nam hominibus, quos indomitus auaritiæ furor agit: nihil est suauius rebus alienis: ac per hoc docet non esse mirãdum, si depositum sit ei denegatum. ¶ Quem õ sum moueat quantopere omnes rideãt simplicitatem tuam cum poscis ut nemo Deos periurio offendat: quasi dicat neminem iam fere existere, qui fallax & periurus non sit: cum iam etiam credant Deos non esse. ¶ Aræq; rubenti: aut propter ignẽ ibi ad sacrificia accensum, aut (quod magis placet) propter sanguinem uictimarum. ¶ Hoc more: hac uitæ sanctitate. ut non peierarent.

Indigenæ ¶ Indigenę. i. inde geniti, nec aliunde uenientes: hos gręci αὐτόχθονας appellãt. ¶ Priusq̃ Saturnus fugiens. i. ætate aurea, qua Saturnus regnauit: qui a Ioue filio eiectus regno Cretæ, in Latium uenit a Iano in regnum benigne exceptus, ꝙ eũ ruris cultum docuisset.

Saturnia Saturniam Italiam Ianus appellauit, aramq;

Saturnalia cum sacris condidit, quæ Saturnalia dixit, eo ꝙ Saturnus apparere desisset. dicitur autem ab Ioue filio pulsus, quia somus tempora senescentia ab his quæ sunt nata depelli. Macrobius, Plinius, & Lactantius.

Falcifer Falcifer etiam est appellatus: aut quia surculorum insertiones, pomorumque eductiones, & omnes huiusmodi fertilium, Saturno tribuunt disciplinas: quæ omnia sine usu falcis fieri non posse uidentur: aut quia tempus omnia metat, exsecet, & incidat. Saturnus enim tempus interpretatur. Ouidius: Te fera nequicquã placidũ spondentia Martis Sidera presserunt, falciferiq; senis. Regnante igitur Ioue ætas appellata est argẽtea, quæ ætate aurea fuit deterior. ¶ Diademate: insigni regio: erat enim pannus, quo caput regis uinciebatur. de quo abunde superius. ¶ Tunc cũ uirguncula Iuno: subaudi erat. ¶ Adhuc priuatus: cum nondum regnum patri rapuisset, sed i antris Idæis adhuc a nymphis aleretur, capta Amalthea lac præbente. Nam Rhea uxor Saturni uerita ne pater Iouẽ infantem deuoraret: cum reliquos alios absumpsisset, nymphis sub Ida furtim alendum misit. Hoc autem factum est, quia reuera Saturnus, quem Græci cronon uocant tempus significat. a quo uicibus cuncta gignuntur, & absumuntur, & eo denuo renascuntur: aut reuera legendum est Primæuus Iupiter: ut conueniat cum eo: Tunc cum uirguncula Iuno. ut ostendat hominum mirã fuisse simplicitatem, cum Iuno adhuc esset uirguncula, & Iupiter primæuus iuxta illud Claudia. Talis ab Idæis Primæuus Iuppiter antris, Possessi stetit arce poli. Ida autem duplex est: altera in Phrygia, & altera in Creta. de Cretensi nũc intelligit. ¶ Nulla super nubes: sensus est: Tũc inquit, homines sine aliquo flagitio uiuebant, cum Dij nulla adhuc celebrarent conuiuia in cælo: ac per hoc pauci in cælo morarentur nullusq; adhuc Deus esset, qui maria, aut inferna diuiso imperio teneret. ¶ Super nubes. i. in cęlo: ut ostendat mirã in cęlo fuisse Deorum paucitatem. ¶ Puer Iliacus: Ganymedes: quem Iupiter in Aquilam transfiguratus in cælum tulit: suorumq; poculorum ministratorem fecit, remota Hebe cõmuni ipsius Iouis & Iunonis filia: quã sibi Hercules in cælum trãslatus matrimonio copulauit. ergo uxor Herculis. i. Hebe. ἥβα gręce pubertas latine interpretatur. ¶ Ad cyathos: ad ministerium poculorum: subaudi extrinsecus erat. ¶ Siccato nectare: epoto uino. Nam nectar proprie Deorũ est potio. ¶ Brachia nigra: fuligine & carbone. ¶ Taberna liparęa. i. officina. quam in Lipara habuisse fertur.

Lipara est enim insula una ex septem Aeolijs ei consecrata. unde Valerius Flaccus loquens de Vulcano sic: Lemnos cara Deo, nec fama notior Ætnæ, Aut Lipares domus. De ea etiam diximus in. 1. Satyra. ¶ Prandebat sibi: hoc est quisq; Deus sibi ministrabat & seruiebat: aut (quod minus placet) hoc dicit, quia qui ad alienum accedit conuiuium, uidetur prandere in gratiam alterius. Quisq; ergo Deus prandebat sibi. i. domi suæ, & in gratiam suam & non alterius: uideturq; respicere ad id quod antiqui in gratiam amicorum bibebant, & propinabant. unde est illud ante: Quãdo propinat Virro tibi, sumitq; tuis contacta labellis Pocula? Et ita dictum prandebat sibi: sicut illud bibit sibi apud Homerum in nono: Quibus locis iuniores coronata gradatim pocula propinarunt: atq; ubi legati primum Dijs librarunt, deinde sibi quoad uoluntas tulit, biberunt. ¶ Nec turba Deorum Talis: subaudi erat, quę sibi posceret tantam lautiam: cum unusquisq; sibi ministraret: aut reuera posuit talis pro tanta. nam sequitur. ¶ Contentaq; sidera paucis Numinibus: nam Diodorus ostendit libro primo paucos fuisse Deos.

Atlas ¶ Atlanta: Atlas (ut diximus in Satyra: Atticus eximie) mons est Mauritaniæ miræ altitudinis: ut eius cacumen nequeat cerni, ꝙ nubibus nunquam relinquatur. Columnam cæli illũ indigenæ aiunt. Sed hoc loco fabulam respexit. nam ferunt Atlantem Libyæ filiũ fratrem Hesperi, tanta magnitudine fuisse, ut humeris suis cælum sustineret: sed eum a Perseo, cum ad eum occisa Medusa diuertisset, conuersum fuisse in montem sui nominis: cum ipse a se Perseũ repelleret. Sed quod cælum humeris sustinuisse dicatur, est ab historia. nam is (ut scribit Plinius libro septimo) astrologiam inuenit. unde Ouidius in epistola Deianiræ: Hercule supposito sidere fulsit Atlas. ¶ Sortitus: subaudi erat. i. nondum Neptuno imperium maris contigerat: quod postea ei sorte euenit: cum Ioui cælum & nubes, Plutoni uero inferna contigissent.

Profundum nam profundum absolute pro mari ponitur. Seneca: Non necesse est omne perscrutari profundum. Statius in Siluis: Inq; omni felix tua cymba profundo. Valerius Flaccus libro secundo: Si sedet Ægæi scopulos habitare profundi. De diuisione autem rerum inter Deos ita fit mẽtio apud Homerum in decimoquinto Iliados: ubi sic loquitur Neptunus: Etenĩ tres liberi sumus ex Saturno & Rhea nati, Iupiter, Ego, & Pluton, suam quisq; dignitatem sortiti. nam cum trifariam uniuersa diuisissemus, sorti rem commisimus, Mihiq; cessit mare, Plutoni infernæ tenebræ, Ioui cælum cum laxo æthere & nubibus, Terra autem & Olympus non certi Dei, sed communes omnium sunt. ¶ Sicula cum coniuge Pluton: id est nondum erat Pluto dominus inferorũ constitutus, cum Proserpina Cereris filia, quam postea in Sicilia flores colligentem rapuit secum ad inferos. de cuius raptu eleganter cum Claudianus, tum Ouidius quinto Fastorum. ¶ Nec rota: nondum erant apud inferos statuta supplicia. per rotam autem intelligit cruciatum Ixionis: qui intextus rotæ torquetur.

Ixionis fabula id enim supplicij pati dicitur, quod cum Iouis & Iunonis esset secretarius, ausus est Iunonem de stupro interpellare, quę ei suadente Ioue nubem in sui formam obiecit, cum qua concubuit, grauidamq; fecit: ex qua Centauri nati sunt: qui a poetis nubigenæ uocantur. Cum postea gloriaretur se rem cum Iunone habuisse, eum Iupiter rota serpentibus circumfusa intexuit. Tibullus: Illic Iunonem tentare Ixionis ausi Versantur celeri noxia membra rota.

Furiæ ¶ Nec furiæ: scilicet infernales, Alecto, Tisiphone, & Megæra: quæ filiæ dicuntur fuisse Noctis, & Acherontis. De quibus sic Vergilius: Dicuntur geminę pestes cognomine diræ, Quas & tartaream nox intempesta Megæram Vno, eodemq; tulit partu.

Sysiphi fabula ¶ Nec saxum: quo Sysiphus punitur. Is enim cum Isthmum latrocinijs infestaret, cogebat transeuntes pedes sibi lauare, quos officio occupatos calcibus in mare proijciebat, a Theseo interemptus est: & hac apud inferos iugi afficitur pęna: ut grande saxum aduersum montem ferat: quod cum ad montis uerticẽ truserit lapsũ ad ima redit. Oui. Aut petis, aut urges rediture Sysiphe saxum.

Tityi fabula ¶ Aut uulturis atri Pœna: qua Tityus afficitur qui cum Latonæ uim inferre uellet, ab Apolline sagittis confossus fuit ad inferos trusus: ubi uultur eius cor renascens assidue depascitur. unde Tibullus: Porrectusq; nouem Tityus per iugera terræ Assiduas atro uiscera pascit aues. is enim filius fuit Iouis ex Thiara filia Orchomeni, quam cum Iuppiter grauidam fecisset, Iunonisq; iram timeret, in spelunca sub terra abdidit, unde natus Tityus filius Terræ est existimatus. ea corporis magnitudine fuit, ut nouem terræ iugera occuparet.

¶ PONAMVS.

Improbitas illo fuit admirabilis æuo.
Credebant hoc grande nefas,& morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat,& si
Barbato cuicunq; puer,licet ipse videret
Plura domi farra,& maiores glandis aceruos.
Tam venerabile erat præcedere quattuor annis,
Primaq; per adeo sacræ lanugo senectæ.
Nunc si depositum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides,& thuscis digna libellis,
Quæq; coronata lustrari debeat agna.
Egregium,sanctumq; virum si cerno,bimembri
Hoc monstrum puero,& miranti iam sub aratro
Piscibus inuentis,& fœtæ comparo mulæ,
Solicitus tanq̃ lapides effuderit imber,
Examenq; apium longa consederit vua
Culmine delubri,tanq̃ in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris,& lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris sestertia fraude
Sacrilega,quid si bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo:maiorem tertius illo
Summam,quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
Tam facile,& pronum est superos cõtemnere testes
Si mortalis idem nemo sciat,aspice quanta
Voce neget,quæ sit ficti constantia voltus.
Per Solis radios,tarpeiaq; fulmina iurat,
Et Martis frameam,& cyrrhæi spicula vatis,
Per calamos venatricis,pharetramq; puellæ,
Perq; tuum pater Agæi Neptune tridentem,
Addit & Herculeos arcus,hastamq; Mineruæ,
Quicquid habent telorum armamentaria cæli.
Si vero pater est,comedam inquit,flebile nati
Sinciput elixi,pharioq; madentis aceto.

ASCen. ¶ PONAMVS. Ordo est: O Caluin e ponamus.i. deponamus nimios gemitus. dolor uiri non debet esse flagrantior.i.feruentior æquo.i.q̃ æquum est. nec maior uulnere.i.læsione aut amissione. Potes tu uix ferre minimam,& exiguam particulam maiorum.quã uis.i.quantumuis leuium ardens uisceribus spumantibus ex feruentia iræ.q.i.quia.amicus.i.quem confidebas esse amicum, non reddat tibi depositum sacrum.i.sub sacramento fidei: quasi dicat id stulte facis:quis,qui natus Fonteio consule reliquit post terga sua sexaginta annos.i.homo sexagenarius,stupet.i. stupere potest.hæc.i.perfidiam &periuria: quia (ut docet) improbitas illo fuit admirabilis æuo: nunc autem casus hic multis cognitus: & ideo minime mirandus. At.i. sed. tu nihil proficis in melius usu.i.experientia tot rerum. Sapientia.i. studium philosophiæ. uictrix Fortunæ(quia quo sapiẽtior quis,tanto minus Fortunæ illi obueniunt, tantoque minus æmat Fortunam, quinimmo sapiens dominabitur astris) quæ dat præcepta sacris libellis. est supple quidem.i. certe. magna .i.res excellens.dicimus autem quoque .i. etiam hos felices: q didicere non ex libris philosophorum. sed uita magistra.i.magistrante & docente. ferre.i.tolerare incommoda uitæ nec.i. & non.iactare.i.repellere & recusare more boum rebellium & recalcitrantium. iugum .i. onus aduersitatis. Quę dies est tam festa, quæ cesset prodere furem: quasi d. nulla: quia ut nunc: ita tunc quoq; festis diebus plura crimina fiebant, q̃ profestis: sed aduerte q etiam tunc peius putarent festis peccare. Et quę cesset prodere perfidiã, fraudes, & lucrum quæsitum ex omni crimine. & nummos partos.i. acquisitos gladio. & pyxide.i. ueneno clauso in pyxide: quasi dicat nulla. Quippe.i.quia certe. boni.idest iusti sunt rari:uix sunt tot numero : quot portæ Thebarum in Bœotia:quarum septem fuerũt portæ : uel quot sunt hostia .i.receptacula in mare. Nili.i.illius fluminis. diuitis .i. facientis per inundationẽ accolas diuites:quę etiã septẽ sunt. Ætas nona agitur .i.pessimorum hominũ. Prima enim fuit Deorũ sine ullo crimine. Secunda Deorũ regnante adulterio:ut in sexta dictũ est. Tertia semideorũ,sed magis ad diuinitatẽ accedentiũ. Quarta semideorum sed magis ad uitas hoium inclinantiũ. Quinta heroũ mortaliũ qdẽ sed uirtutẽ totã amplexantiũ. Sexta heroũ omnino perfectorum. Septima hominũ plus ad uirtutẽ, q̃ ad uitia properãtium. Octaua hominum plus ad uitia, q̃ ad uirtutem accedentiũ. Nona est sola uitia sectantiũ. quę ętas, inquit poeta, nunc agitur. & sæcula peiora temporibus ferri:quibus plurima, sed non sola uitia regnabant sup. agũtur. quorum sæculorum sceleri ipsa natura non inuenit ullũ nomẽ conforme. s. metallis: sed posuit ipsum a nullo metallo. Sicut cętera sæcula denominari possunt aureum:argẽteum:electreum: cereum: cupreum:stanneum plumbeum: & ferreum. Nos quamuis in perditissimo sæculo simus. ciemus.i.imploramus tanq̃ desperantes fidẽ hominum. q pro &. Diuum.i. Diuorum. clamore sup. tanto, quanto sportula uocalis.i.quę uocem multorum excitat. laudet Fessidiũ causidicum agentem sup. causas. & ita per trãsitum tangit Fessidiũ qui ut laudetur, sportulam dabat. sensus autem est: Nos bene fatui sumus: q nunc contra utimur. quanto clientes recipientes sportulam a Fessidio in ipso laudando. unde addit. Dic Caluine senior dignissime bulla.i.insigni puerorum, qui.s. adhuc sentis ut puer. nescis quas Veneres.i. uenustates habeat pecunia aliena? nescis quẽ risum.i.qualem irrisionem moueat.i. excitet tua simplicitas uulgo. cum exigis.i.requiris a quoquam. ne peieret.i.periurium facit: inepte dixeris peiuret. & sup. ut putet aliquod numen.i.diuinitatem esse ullis templis & aræ rubenti sanguine. s. aut igni sacrificiorum. Indigenę.i.antiquissimi populi Italiæ:qui inde geniti ex nulla patria aduenerunt. uiuebant quondam hoc more.i. cum Deorum timore: priusq̃ Saturnus fugiẽs Iouem filium suum, unde exclusus est. sumeret falcem agreste m.i. cultrum incuruum: quo uites scideret more agrestium. & hoc diademate.i. insigni regali capiti ad imponendam coronam seruienti. tunc dico cum Iuno sup. esse adhuc uirguncula .i. parua uirgo. & Iupiter esset adhuc priuatus antris Idęis, in quibus absconsus dicitur. & cũ adhuc nulla essent conuiuia cælicolarum super nubes.i. in cęlis. Nec puer Iliacus. s. Ganymedes sup. raptus erat adhuc ad cyathos.i. pocula Deorum : nec formosa uxor Herculis.i. Hebe Iunonis filia: erat sup. adhuc adhibita ad cyathos. & Vulcanus faber fulminum Iouis. tergens.i.denudans iam siccato.i.ebibito. nectare.i. Deorum potu. brachia nigra.i. fuliginosa. in taberna.i.officina & operatorio. Liparęa.i. Liparæ insulę materię fulminum plenę. & cum sup. quisq; Deus prãdebat sibi.i. solus. nec turba Deorum sup. erat talis.i. tã multiplex ut.i.qualis est nunc. & cum sidera cõtenta paucis numinibus.i. Deis: urgebant Atlanta.i.regem Mauritaniæ in mõtem, qui Axẽ humero torquet stellis ardentibus aptum, cõuersum. miserũ.i. miseratione dignũ, minore pondere.i.onere. Et sup. cum nõdũ quis q̃.s. Deorum esset sup. sortitus triste imperiũ profundi.i.inferni. nec Pluto nunc Deus inferni existens toruus.i.immitis. cum coniuge sicula.i. Proserpina filia Cereris, quam in Ætna monte Siciliæ rapuit: sup. sortitus erat imperium inferni. nec rota, qua nunc Ixion torquetur : nec furiæ infernales : nec saxum quod Sysiphus nunc uoluit: aut pœna atri uulturis: qui iecur Tityi nũc exedit, sup. esset adhuc. sed umbrę.i.manes, siue spiritus inferni. sup. erant hilares sine iſernis regibus. tũc (ut dictũ ẽ) idigenæ uiuebat hoc more.

¶ GLANDIS aceruos: homines enim ętate aurea arborũ fœtibus uescebantur. Tibullus: Rura cano, rurisq; Deos his uita magistris Desueuit querna pellere glande famem. Claudianus primo de raptu sic: Vnde datæ fruges populis, & glande relicta Cesserit inuẽtis dodonea quercus aristis. ¶ Plura farra: licet esset ditior. Farra aũt noiauit, qa antiq (ut Verrius tradit) trecentis annis farre uixerũt. ¶ Primaq; par adeo legẽdũ ẽ par: nõ aũt pars. ut sit sensus: Prima lanugo & primũ barbitiũ erat par sacræ senectæ.i. pueri barbatũ iuuenẽ q ætate fuisset maior uenerabãtur, ut senẽ. ¶ Nõ inficiet: nõ deneget. ¶ Veterẽ follẽ: q̃si rẽ uilissimã.i. mar supiũ ipsum uetus: & attritũ. Nã follis pro repositoria nũmorũ ponitur. uñ Apule. li. 4. Meta. Nummularius pãnosus alioqn & sordidus, aureos folles icubabat. Iuue. i sequẽtibus: Vt tẽso folle reuerti Inde domũ possis, tumidaq; sup bus aluta. Follẽ itẽ accipimus p instrumẽto, quo uẽtus attrahit & emittit. uñ & follẽ appellamus genus pilę, q uẽto inflat. de quo ita meminit Plaut. Ego te follẽ pugillatoriũ faciã & pẽdẽtẽ cursabo pugnis. Mar. Folle decet pueros ludere, folle senes. Trãgl. i Augu. IOAN. BRIT. Follis

Folliculus Post bella ciuilia ad pilam primo, folliculumq; transit. folliculum
item accipimus pro tegumento leguminũ, & id genus rerũ. ¶ Cũ to
ta ærugine: cum tota moneta ex ære rubiginosa: quæ ex longo in
Ærugo arca situ rubiginẽ cõtraxerit. Ærugo enim idẽ est, qđ rubigo. Plin.
Æruca lib. 15. loquens de amurca: Aues decocta ungi, atq; æramenta cõ
tra æruginẽ. Æruginem & docet Victruuius lib. 7. genus esse colo
ris, quã uocant æucam: eamq; dicit effici cũ dolijs sarmẽta collo
cãtes aceto suffuso, supra sarmẽta collocant lamellas æreas, deinde
ea operculis obturant, ne spiramentũ obturata emittant post certũ
tẽpus aperientes, inueniunt ex lamellis æreis æruginem, quã (ut di
xi) appellant æucã. De ærugine æris multa scribit Pli. li. 34. ca. 11.
& xii. ubi ait compluribus modis fieri: medicamẽtis aũt miscetur.
unde ait: Ærugo cruda uulnerarijs emplastris miscet. De ærugine
Prodigiũ itẽ crebra fit mentio apud Cor. Cel. lib. 5. ¶ Prodigiosa fides loco p
Ostentũ digij habetur si tanta fidẽ inuenias ut depositũ non negetur. Prodi
giũ est enim dictũ (auctore Cic. in lib. de Diuinatione) qđ porro di
Portentũ cat: ostentũ ab ostendẽdo: portentũ a portendendo. i. significando:
Monstrũ monstrũ a monstrando. ¶ Thuscis digna libellis. i. quæ ex instituto
hetruscæ disciplinæ pcuretur. nã aruspicina inuẽta fuit ab hetruscis.
In agro enim Tarquiniẽsi puer dicitur diuinitus exortus noie Ta
Tages ges: q disciplinã cecinerit extispicij: quã Lucumones Hetruriæ po
Aruspicinæ repertores tẽtes exscripserunt. auctor Censorinus. de quo sic & Ouid. lib. ulti.
Met. Haud aliter stupuit q̃ cũ Tyrrhenus arator, Fatalẽ glebã mo
tis aspexit in aruis. Spõte sua primũ, nulloq; agitante moueri, Su
mere mox hois, terræq; amittere formam: Oraq; uenturis aperire
recẽtia fatis. Indigenæ dixere Tagem, qui primus Hetruscã Edocuit
gentẽ casus aperire futuros. Nam cũ araretur, impresso altiore sul
co, puer repente natus est senili prudẽtia, qui dictus est Tages, quo
uiso bubulcus obstupefactus clamorem maximũ extulit, ad quẽ to
ta Hetruria concurrit. Tum puer plura oibus audientibus locutus
est: quæ ad disciplinã pertinerẽt aruspicinæ: quæ excepta literis mã
data fuerũt. Myrsilus quoq; Lesbius scribit, Hetruscos diuinatio
nes reperisse. ¶ Lustrari. expiari. ¶ Agna coronata: aut uittis, aut co
rona ornata. nã ita ad sacrificiũ ducebatur uictima. ¶ Egregiũ, san
ctumq; uirũ: iniquitatẽ tempoꝝ suoꝝ notat, qbus mira bonoꝝ uiro
rũ paucitas erat: est enim sensus Si uiꝝ bonũ cõspexero, illũ cõpa
rauero puero bimẽbri: ut innuat pdigiosam rem esse, si uir bonus
inueniatur. ¶ Et miratũ sub aratro: ordo est & sensus. Et cõparo pi
scibus inuẽtis sub aratro miranti, ut rei inanimatæ dederit sensum
q̃si aratꝝ miret nouitate mõstri. ¶ Et fœtæ mulæ q̃ pepit. nã mulæ nõ
apariunt. licet Plin. testetur annales tradidisse mula peperisse: sed in
portẽtum. scribit Apianus lib. 1. Mulam ante Syllæ aduentũ in ur
bem peperisse. ¶ Imber effuderit lapides: portentosum enim est lapi
dibus pluisse: qđ tñ acc disse scribit Liuius & Valer. maxi. libr. 1. In
Piceno lapides pluisse: Tibullus: Multus ut in terras deplueritq; la
pis Cæterum Apianus lib. 3. bellorum ciuiliũ sic scribit: Circa Solẽ
porro insolita apparuere signẽ, & imbres lapidei e cælo missi, conti
nuaq; fulmina in tẽplis, statuisq; Deorũ deciderũt &c ¶ Examenq;
apiũ prodigiũ (ut scri. Plin.) faciunt apes, si aut domibus, aut tẽplis
cõsederint, in speciemq; uuæ dependerint. Columella: Deinde cum
examen glomeratum in proxima frondentis arbusculæ ramo con
sedent, animaduertito an totũ examen in speciem unius uuæ depẽ
deat. ¶ Miris gurgitibus: inusitatis uadis. ¶ Vortice liquore. nã uor
tex proprie appellatur aqua in gyrũ se agẽs a uertẽdo. unde Virg.
Et rapidus uorat æquore uortex. ¶ Quid si bis centum: consolatio
ab aliena calamitate & grauiore. q. d. æquo animo tibi ferenda est
fortuna tua: quando alijs longe grauiora acciderunt, & tamen om
nia patienter tulere. ¶ Quid: subaudi dicas q̃ miserabile cẽseas. ¶ Ar
cana. i. deposita sine ullis testibus. ¶ Hoc modo: quo tu perdidisti p
fraudem. ¶ Tam facile: tam impij sunt homines: ut Deos ipsos, qui
omnium humanarum operationum sunt cognitores, facile con
temnant, nec metuant ne puniantur. ¶ Ficti uultus: hominis est sce
lerati uultum fingere. unde Terent. Vultus quoq; hominum fingit
scelus. nam differentiam faciunt inter uultũ, & faciem: ut facies sit
ipsa oris species: licet etiam capiatur pro tota forma: & quasi statura
totius corporis: ut est illud apud Plau. Sed earum nutrix, qua sit fa
cie mihi expedi, statura non magna corpore aquilo. Ipsa est, specie
uenustiore, atq; oculis pernigris. referturq; non solum ad corpus
hominis, sed etiam ad alia multa. ut si dicamus: Faciam cognoscas
faciem loci, & faciem urbis: hoc est speciem & formam loci & urbis
uultus uero a uolendo dictus uolũtatem ipsam significat hominis:
quæ motu animi in facie ostenditur. Et licet uultus proprie ad ani
mum facies uero ad corpus referatur, ut mœsto uultu, irato uultu,
longa facie, breui facie. est tñ quando utroq; uti liceat, fœdata facie,
fœdato uultu, scissa facie, scisso uultu, conuersa facie, conuerso uul
tu. ¶ Per radios Solis: Persæ (ut scribit Iusti libr. 1.) Solem unum
Deum esse credunt, & equos eidem sacratos ferunt. Herodotus au
tem scribit li. 1. Persas Soli, Lunæq; sacrificare, q Telluri, & Igni,
& Aquæ, & Ventis: quibus solis gubernantur &c. ¶ Tarpeia. i. quæ
Ioui assignantur. cuius templũ in colle Tarpeio situ erat: qđ postea
(ut diximus superiore Satyra) Capitoliũ fuit appellatum a capite
hominis ibi inuento, cum fundamenta iacerentur. Tarpeius aũt est
dictus a Tarpeia uirgine, ibi a Sabinis necata & sepulta. ¶ Frameã **Framea**
Martis. i. gladium Martis. licet framea etiam pro hasta accipiatur.
Tacitus lib. de Germaniæ situ sic inqt: Rari gladijs, aut maioribus
lanceis utuntur, hastas uel ipsorum uocabulo frameas gerunt an
gusto & breui ferro. Idem paulo inferius: Scutum cum framea, gla
dioq;. De framea etiam meminit Gellius lib. 10. Hic autem a Iuue
nale pro gladio poni uidetur. nam Martis est insigne. unde poeta
in carmine obscæno sic ait: Nec mauros illum per quem ualet oc
culit ensem. Nec latet i tepido Palladis hasta sinu. hasta enim est in
signe Palladis. Ergo sicut pila sunt tela peculiana Romanorum, gesa
Gallorum, sarissæ Macedonum, ita frameæ sunt Germanorum.
¶ Spicula sagittas. Virg. Non pudet auratas Phœbum portare sa **Spiculũ**
gittas. Spiculum proprie appellatur cuspis illa, quæ sagittis præfigi
tur. Spiculum tamen legimus capi pro telo grandiore & hastato. un
de Vale. lib. 3. cap. de fortitudine: M. Æmilius Scaurus arma sibi af
ferri iussit: quibus allatis ultima senectute confectum, & pene dila
psum corpus induit: spiculoq; innixus ante fores curiæ constitit.
¶ Vatis cyrrhæi: Apollinis, qui Delphis oracula dabat ex spelunca **Cyrrhę⁹ Apollo**
apud quos uicina est Cyrrha. nã ab ea ad Delphos incipit ascẽsio
stadia fere. lxxx. hinc ergo dicebatur Apollo cyrrhæus. Delphi aũt **Delphi**
& Cyrrha oppida sunt Phocidis regionis. ¶ Per calamos: sagittas, **Cyrrha**
quæ ex calamis fiebant. Virg. Cum Daphnidis arcum Fregisti, &
calamos. calamis orientis populi bella conficiunt, calamis spicula
addunt irreuocabili hamo noxia. Plin. ¶ Puellæ uenatricis: Dianæ.
¶ Neptune pater Ægæi: ferunt enim fabulæ Ægæum regem Athe
narum filium fuisse Neptuni, patrem Thesei. ¶ Tuum tridentem fu
scinam tuam. Poeta in carmine obscæno: Fulmen habet mũdi do
minus, tenet illud aperte: Nec dat æquoreo fuscina tecta Deo. ¶ Her
culeos arcus: legẽdũ ẽ arcus nõ artus. de telis. n. itelligit. seqt́ nãq;:
Quicqd hñt teloꝝ armamẽtaria cæli. ¶ Armamẽtaria loca ubi repo
nũt arma. ¶ Si uero pr est. i. filios habet. ¶ Comedã: hoc sic obtestatũ
ut sibi habeatur fides. ¶ Sinciput: bene autem sinciput: hoc est par **Sinciput**
tem illam capitis, cui cerebrum subditum est. Qui enim de capitis
natura scripserunt, inter quos est Theodorus Gaza apud Aristote
lem, ita illud diuiserunt: ut capitis partem, quæ capillis integitur, cal
uam appellant, ceruicisq; priorem partem sinciput nouissime con
sistere solitam. omnium enim ossium corporis ultimum id concre
scit & induratur, posteriorem occiput, mediam inter sinciput & oc
ciput uerticem, cerebrum sincipiti subditum uolunt: uideturq; sin
ciput appellatum, q̃si sinceꝝ caput non semicaput: q ibi cerebrum
& communis omnium sensus resideat. quod facile ex his uersibus
Sidonij agnoscas: Partemq; cerebri Hic galeæ cum parte rapit, for
tiq; lacerto Disiicit ancipiti miserabiles sinciput ense. unde & Plau
tus in Menechmis: Non est tibi sanum sinciput adolescens. per qđ
omnino uidetur intelligere priorem capitis partem, cui cerebrũ sus
biectum est. Græci βρέγμα appellarunt. occiput autem pars est capi
tis posterior uacua uideturq; dictum occiput quasi occiduum ca
put. q ibi nullus sit sensus, sicut in priore parte. Illud etiam addide
rim: sinciput aliquando apud poetas poni pro capite, ut illud apud
Persium: Mihi festa luce coquatur Vrtica, & fixa fumosum sinciput
aure. ut sit pars pro toto. Flauius Vopiscus in Tacito sic inquit: Cõ
uiuium uero unius gallinacei ita: ut sinciput adderet, & oua pro om
nibus oleribus affatim ministrantibus, lactucis impatienter illusit.
¶ Flebile: deflendum mihi. ¶ Elixi aqua cocti. a liquore secundum
Varronem. ¶ Phario Ægyptiaco. Pharus enim est insula cum turri
eiusdem nominis Alexandriæ opposita. De qua non pauca Cæsar
in commentarijs, Plin. Strabo, Solinus, & Lucanus. Propertius: Et
Ptolemææ littora capta Phari. Acetum autem Ægyptiacum opti
mum fuisse ostẽdit Martialis: Amphora niliaci non sit tibi uilis ace
ti: Esset si uini uilior illa foret.

¶ IMPROBITAS illo fuit admirabilis æuo. Ordo est: Impro **ASCen.**
bitas: idest improbanda fuit admirabilis propter raritatem illo
æuo: quo indigenæ soli uiuebant in Italia: quasi uitia ex aduenis or
ta sint. Ipsi ueteres credebant hoc quod sequitur nefas grande.

& piandum

& plandā.i. purgandū more cōmittentis. f.si iuuenis nōn assurre xerat barbato cuicunq;.i.ēt pauperrimo:licet ipse puer uideret dos mi suæ plura farra: & maiores aceruos glandis.pulte enim ex farre & glande uescebātur:& ita in illis erant eorū diuitiæ.tam.i.intantū. erat uenerabile pcedere in ętate quatuor annis. & lanugo.i.tenuis adhuc barba sacræ senectæ.i.quæ erat indiciū aduentātis sacræ se nectæ.erat sup. adeo.i. intantū. prima pars .i.prima portio digni tatis: ut.f.capitale esset illi nō as surrexisse. legunt qdā par:ut sit. prima lanugo.i.modica barba erat adeo sacrę senectę.i.tam in ceperāt uenerari etiam lanuginē primā habētes ob futuram sene ctā. Nunc si amicus nō inficiet .i.abneget. depositū.i.rem fidei suæ seruandā datā.si amicus red dat ueterē follē.i.sacculū pecu niarū ex corio. cū tota ærugine .i.pecunia ęruginosa.i.si eandē crumenam non apertā sed usq; ad æruginē pecuniæ seruatā red dat cum pecunia tota. fides eius .i.fidelitas est prodigiosa.i.mon stri & prodigij plena: quia ut mō strū raro uisa: & digna ppter no uitatē casus. tabellis,aut potius libellis.i.scriptis thuscis.i.aruspi cū thuscorum. & quæ debeat lu strari.i. eūdo per circuitū purga magna coronata. Si ego cerno uirū egregium & sanctū.ego cō paro hoc.i.tale mōstrū puero bi membri.i. habenti membra sua duplicia. & cōparo piscibus in uētis sub aratro alicui sup.homi ni miranti (& ita nō regitur das tiuus mirāti a cōparo: sed ab in uentis:nō enim cōparat miranti qui monstrosus non est: sed pi scibus:hoc dico ppter ordinem a Valla positū) & comparo mu læ fetæ: quæ naturaliter sterilis est: existēs solicitus tanq imbre effuderit lapides. & tanq examē .i.cōgregatio simul euolantium apium (sic declinat eni & apū) cōsederit.i.locū ceperit:a cōsido longa uua.i.in forma botri col lecta. i culmine.i.summitate.de lubri.i.prioris partis tēpli. Allu dit ad examen secundū Virg.in.8.a Latino uisum. & tanq amnis fluxerit in mare miris.i.miradis:ga sanguineis:aut (ut dicit) lacteis gurgitibus. & pro.i.torrēs.i.fluens. uortice.i.impetu se uertente la ctis loco aquarū.f. Tu quereris.i.cōquereris. decem sestertia esse ti bi intercepta.i.ablata. fraude sacrilega.i.cōtra sacramētū fidei & iu ramēti cōmittente furtum.quid sup.diceres si alter pdidit bis centū sup.sestertia arcana.i.secrete data.hoc modo.i.fraude sacrilega. & si tertius perdidit maiorem summā illo.i.q ille alter. quam summā .f.maiorē uix ceperat.i.cōtinere poterat.angulus urnæ patulæ.i.am plæ & capacis ad receptionē patētis.q.d.deberes putare illis magis esse dolendū.& tñ id uulgo fit. Tam facile est & tam pronū.i.decli ue,& per consequens minimi conatus contemnere superes.i.Deū & sanctos testes.si nemo mortalis sciat idē quia Dei non præbent coram iudice testimoniū.Aspice quanta uoce neget homo.f.perfi dus.& quæ sit constantia uultus ficti.i.simulantis fiduciā bonæ cō sciētiæ.ipse iurat per radios Solis.& per fulmina tarpeia.i.Iouis.qui in arce Tarpeia colitur. & per frameā.i.gladium ancipitē Martis. & per spicula.i.iacula.uatis Cirrhæi.i.Apollinis. & per calamos.i. leues sagittas.& per pharetrā puellæ uenatricis.i.Dianæ. & o Nep tune pater Ægæi iurat per tuū tridentē.i.fuscinā tuā. Addit. &.i.et arcus Herculeos. & hastam Mineruæ.i.Palladis.quicquid telorum .i.quæcūq; tela:hoc est arma inuasiua:& de longe missibilia. arma mentaria.i.repositoria armoꝶ.cæli.i.cœlestium habent.si uero qui iurat est pater.i.habet liberos inquit.si sup.mentior comedam.i.co medere cogar.flebile.i.fletibus pro sequendum. sinciput.i.capitis priorem partem.i.filij mei.elix.i.bolliti.atq; madentis aceto phario .i.acri & laudato:quale est Pharium:idest Ægyptiacum : hoc est ut comederem caput ueruecis.

Sunt qui in fortunæ iam casibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moueri
Natura uolente uices & lucis,& anni,
Atq; ideo intrepidi quæcunq; altaria tangunt.
Est alius metuens ne crimen pœna sequatur,
Hic putat esse Deos,& peierat,atq; ita secum,
Decernat quodcunq; uolet de corpore nostro
Isis,& irato feriat mea lumina sistro,
Dummodo uel cæcus teneā, quos abnego, nūmos,
Et phthisis,& uomicæ putres,& dimidium crus
Sunt tanti:pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas,si non eget Anticyra,nec
Archigene.quid enim uelocis gloria plantæ
Præstat & esuriens pisææ ramus oliuæ?
Vt sit magna,tamen certe lenta ira Deorum est.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me uenient?sed & exorabile numen
Fortasse experiar,solet his ignoscere.multi
Committunt eadem diuersa crimina fato.
Ille crucem pretium sceleris tulit,hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmat.tunc te sacra ad delubra uocantem
Præcedit,trahere immo vltro,ac vexare paratus.
Nam cum magna malæ superest audacia causæ,
Creditur a multis fiducia,mimum agit ille,
Vrbani qualem fugitiuus scurra Catulli.
Tu miser exclamas,vt Stentora vincere possis,
Vel potius quantum Gradiuus Homericus,audis
Iuppiter hęc?nec labra moues,cum mittere vocem
Debueras vel marmoreus, vel aheneus?aut cur
In carbone tuo charta pia thura soluta
Ponimus,& sectum vituli iecur?albaq; porci
Omenta?vt video nullum discrimen habendum est
Effigies inter uestas,statuamq; Batilli.

¶ SVNT qui in Fortunæ: in ter philosophos triplex fuit de Dijs opinio. Alij eni (inter quos fuit Diagoras, q Atheos dictus est,& Theodorus cyreneus, Eu merus egiata, Callimachus & Eurypides tragicus) negauerūt Deos esse:alij Deos esse censue runt, sed res humanas non cu rare:ijq; fuere Epicurei, q Deos dixerunt nō aliter posse immor tales esse, nisi quieti & ab omni cura separati essent:alij esse & cu rare. Ait igitur Iuuenal.multos existere,qui Diagorę Milesij opi nionem sequuti existiment Deū non est,qui res humanas curet, sed tantūmodo omnia nutu Na turæ Fortunæue agi, atq; ideo sine aliquo metu scelera perpe trent. Alios uero esse, qui Deos esse putent,timeantq; eos, & ta men peierēt pluris pecuniam fa cientes,q iram eorum.f Natura uoluente uices:opinionem eorū sequitur, q Naturā falso a Deo separātes quę fuere,quid prius fuerit,Natura,an Deus. Si Natu ra prior est,ergo Deus natus est atqui Deus nasci nō potuit.Rur sus si Deus prior est,nata est Na tura,q si nasci potuit Natura in quit non esse Natura. Hinc illud pendet Ouidij in primo Meta morphoseos:Hanc Deus, & me lior litē Natura diremit. ubi ostē dit Naturam esse Deo potentio rem:quasi quæ ante Deum fue rit:& a quo omnia sint orta.quā sententiam tetigit & Claudianus in laude quarti consulatus Ho norij: Talis ab Idęis primęuus Iuppiter antris Possessi stetit ar ce poli, famulosq; recepit Natu ra tradente Deos.Et idem alibi: Iuppiter (ut perhibent) spatium cum discere uellet Naturæ, regni nescius ipse sui. Armigeros utrinq; duos æqualibus alis Misit ab eois,occiduisq; plagis.unde falluntur illi,qui apud Ouidi.exponūt & pro.i. ut stet expositiue:cum sequutus sit poeta eos philosophos qui Naturam separarunt (ut diximus) a Deo,uolueruntq; eam es se potiorem Deo. quod & Cicero sequutus est in Catone Maiore: Cumq; homini siue Natura, siue quis Deus nihil mente præstabi lius dedisset.Item in Paradoxis his uerbis: Tu cum tibi,siue Deus, siue mater (ut ita dicam) rerum omnium Natura dederit animum & cætera.ubi docet Deum & Naturam non esse idem. sic & Hora tius in fine. 5. Satyræ. ubi ait: Namq; Deos didici securum agere æuum: Nec siquid miri faciat Natura, Deos id Tristes ex alto cæli demittere tector. Seneca in Hippolyto: O magna parens Natura Deum. Seneca in quarto de beneficijs: Quid enim aliud est Natura quam Deus, & diuina ratio toti mundo & partibus eius incerta. Rerum autē Naturæ patronos fuisse docet Apuleius in prima Apo logia, Anaxagorā, Leucippum, Democritum, & Epicurum. Nam Deos abnuere existimabantur,solam autem Naturam dicebant es se,a qua (ut diximus) omnia nascerentur. Sed (ut tradit Lactant. Firmianus) melius Seneca omnium stoicorum acutissimus,qui ui dit nil aliud esse Naturam,quam Deum.Ergo,inquit,Deum nō lau dabimus, cui naturalis est uirtus, nec enim illam didicit ex ullo,

IOAN. ERIT.

Natura quid

Locus Ouidij

Immo laudabimua. quamuis. n. nsturalis illa ei ſit ſibi illam dedit,
quoniam Deus ipſa Natura eſt. Cur igitur, inquit, ortũ rerũ tribuis
Naturæ ac detrah s Deo? Cic. ait in Rhetorica uetere: Ipſam Natu-
ram diffiniri difficile eſt Plato appellat Naturam uoluntatem Dei.
¶ Voluente uices & lucis, & anni .i. curſus & uertigines diei & an-
ni: ac per hoc omnem temporum curriculum. Claudianus Anni
que meſtus, Et lucis, noctiſq; uicea. ¶ Atq; ideo in trepidi: ob eam
rem intrepidi iurant, quia non putant eſſe Deos, quoa offendant.
¶ Altaria tanguit.i. aras omnium Deorum tangendo iurant. ¶ Eſt
alius metuens. alij, inqt, ſunt q omnino Deos eſſe credũt, & Deorũ
iram metuunt, ne puniatur omnino, cum malefecerint, tñ peierant
Peierare auiditate pecuniæ obcęcati. ¶ Peierat. is peierare dicitur, q datã fidẽ
nõ pręſtat. ¶ Secũ: tacitus in animo ſuo. ¶ Decernat: ſtatuat & quod
cunq; uolet ſuppliciũ ſumat. ¶ Siſtro irato: hyppallage ẽ pro ipſa ira-
Iſis ta. ¶ Iſis: Ægyptiorũ Dea: cuius ſacrificia Romæ tranſlata pręcipua
ueneratione colebãtur: putabãturq; Deã ferire periuros, quoties p
eam iuratis fidem nõ ſeruaſſent. unde Ouid. in Ponto: Vidi ergo li
nigeræ numen uiolaſſe fatẽtem Iſidis, iſiacos ante ſedere focos. Al
ter ob huic ſimilem priuatus lumine culpã, Clamabat media ſe me
Locus ouidij emẽdatus ruiſſe uia. Vbi locus corrigendus eſt: nã pro nigeræ ſcriptũ eſt lini
genæ. de qua plura alibi. ¶ Siſtro: inſtrumentũ erat tinnulũ, quo Iſi-
dis ſacerdotes in ſacris utebantur. Apule. lib. 11. Metamor. Aerea
& argẽteis, immo uero & aureis ſiſtris argutum tinnitum conſtre-
pentes. & paulo poſt: Sacerdos appropinquabat dextra proferẽs ſi
ſtrũ. Ouid. in Ponto: Et quis ita eſt audax: ut limine cogat abire Ia-
Phthiſis ctãtẽ pharia tinnula ſiſtra manu? ¶ Vel cæcus. i. etiã cæcus. ¶ Phthi
ſis: dictio eſt græca, quę corruptionẽ, tabem, maciẽ ſignificat. eſt. n.
morbus, qui hominẽ paulatim conſumit. a φθίνω quod eſt corrum-
Vomica po. ¶ Vomicę putres: uomicę ulcus eſt malignũ latens & tumẽs cũ
ſanie intrinſecus, a uomẽda ſanie dicta, unamquãq; partem corpo-
ris infeſtat. Plin. lib. 2. cap. 13. docet Ocimũ ſilueſtræ uomicis uulꝰ
uę mederi. Celſus ait in. 3. Vomicę finẽ eſſe ut rumpatur. ¶ Sunt tã-
ti: ordo eſt. Et phthiſis & uomicæ putres ſunt tanti? Senſus eſt. Sunt
ne adeo mihi timenda & æſtimanda hæc mala, ut nõ negẽ nũmos
q. d. minimi mihi ſunt faciẽda præ pecunia. Dicimus enim tanti ne
facis periculũ. i. times ne tantopere periculum, ut tantã lucri anſam
amittas. legẽdumq; eſt cum interrogatione. ¶ Pauper locupletẽ op-
tare podagram Ne dubitet Ladas: ſuperiorem ſenſum declarat per
hęc ſequentia. ſunt aũt uerba periuri. Eſtq; ſenſus, & ordo: Ladas,
qui miræ fuit pnicitatis pauper, non dubitet optare ſibi podagrã di
uitem. i. non dubitet illam uelocitatis gloriã cõtemnere, & optare ſi-
bi podagrã, qua una maxime uelocitas impeditur, modo i diuitias
Ladas trãſeat. Itaq; locus eſt corrigẽdus: ut nõ laudas ſed Ladas legatur.
Is. n. (ut ſcribit Solinus) primã palmã pernicitatis eſt adeptus: qui
ita ſuper canũ puluerẽ curſitauit ut in arenis pendẽtibus nulla indi-
cia relinqueret ueſtigiorum. eius meminit & Mart. in. 2. Quid ſi p gra-
ciles uias petauri inuitũ iubeas ſubire Ladam. per Ladã aũt omnẽ
intelligit pauperem expediti corporis. De Lada meminit & Catul-
lus: Nõ Ladas ego, pẽniferue Perſeus. Eiuſdẽ meminit & Cic. ſic in
rhetoricis ad Herẽniũ li. 4. Quaſi ſi quis ad olympiacũ uenerit cur-
ſum & ſteterit, ut mittatur, impudenteſq; illos dicat eſſe, qui currere
cœperunt: ipſa intra carceres ſtet, & narret alijs quomodo Ladas,
aut Bonius cũ Sicyonijs curſitarunt. ¶ Locupletẽ nõ exponas qua-
lem patiũtur maxime locupletes: ſed locupletẽ podagram. i. morbũ
ipſum in ſumma opulentia. quid. n. proſit Ladæ pauperi, ſi in paup-
tate manendũ ſit, optare ſibi podagrã, qua uexantur locupletes. Sic
ergo exponendũ eſt: Ladas pauper modo diuitijs cumuletur, nõ du-
bitet optare uel podagrã uelocitati ſuæ aduerſatricẽ: modo habeat
unde largiter, & delicate uiuat, ſicq; cũ ſuperioribus optime coniũ-
Anticyra gitur. ¶ Si nõ eget Anticyra: uerba periuri: Ladas, inquit, curſor ne
dubitet ſi nõ eget Anticyra. i. ſi ſanus nõ eſt. nã Anticyra inſula eſt
quæ olim Cypariſſus noiata eſt, ut ſcribit Pauſanias: ſed mutato no-
mine Anticyra eſt appellata ab Anticyro Herculis ſocio. ut uero
ſcribit Strabo ciuitas eſt ad ſinũ iacens maliacũ, & Oetã montẽ. Ibi
heleborus, ſiue ueratrũ naſcebatur: quo (ut ſcribit Plin.) hois inſa-
nia & mali humores emendãtur: & ad ingeniũ acuendũ plurimũ ua-
let. unde Carneades reſpõſurus libris Zenonis ſtoici: heleborũ can-
didũ ſumpſit de quo multa diximus apud Perſiũ illic: Ebria ueratro:
ergo ſi nõ eget Anticyra. i. ſi non eget heleboro, quo hois inſania
emẽdatur, ac per hoc ſi inſanus nõ eſt. ¶ Archigene: medico, q uelu-
ti in delirio feriat ueniã in media frõte. ſicuti ante dictũ eſt: O medi-
ci mediam pertundite uenã. De Archigene facta eſt mentio in ſexta
Saty. illic: Aſt uocat Archigenẽ. Licẽtia poetica ultimã ſyllabã na-
tura liter produxit. nec mirũ, cũ productã contra omnẽ rationẽ cor-
ripuerit illic: Sed longe Calpe relicta. qđ & Priſcianus miratur in. 6.
¶ Quid enim uelocis. qd, inqd, prodeſt Ladæ pauperi firma corpo-
ris ualetudo: & q p eadẽ ſit ſumma pernicitate, ita etiã ut in olympi-
cis ludis ſæpe palmã reportet, ſi in paupertate ſit uiuendũ. q. d. lon-
ge utilius eſt hoi morbis uel grauiſſimis uexari, dũmodo ſit in ſum-
ma rerum opulẽtia, q̃ ſanitatẽ corporis habere, & in paupertate ui-
uere. ¶ Præſtat: qd præbet utilitatis. ¶ Plantæ uelocis: q ſit mira pedũ
pernicitate. ¶ Ramus oliuę: ut ſit uictor in ludis olympicis: ubi uicto-
res oleaſtro coronabãtur. auctor Pli. lib. 15. Interq; alia certamina
curſu potiſſimũ pdicabatur. Velocis gloria plãtę. ¶ Piſæ: Piſa & Elis
ciuitates ſunt Peloponeſſi: inter quas iacet campus uaſtiſſimus: qui
Olympia nominatur. ubi ludi celebrabãtur, qui a locorum propin-
quitate dicuntur & Piſæi, & Elei, & Olympici, ſiue Olympij. non au-
tem (ut falſo quidam putauerunt) ab Olympo monte. ¶ Eſuriens:
q ſit uictor, & eſuriat. i. ut ſit pauper. ¶ Vt ſit magna: ſenſus eſt: Con-
cedo, inquit, Deos eſſe & grauiter delinquẽtibus iraſci tamẽ ad pu-
niendũ lenti ſunt: præterea ſi cẽs puniendi ſunt, longum erit, ut me
puniant. Ordo eſt: Ira Deorum certa lẽta eſt: ut ſit magna. i. q̃uis ſit
magna. ut ſit conceſſio eſſe Deos, ſed lentos ad uindictã. ¶ Lenta:
non feſtinata. Valerius: Lento. n. gradu ad uindictã ſui diuina pro-
cedit ira, tarditatẽq; ſupplicij grauitate compenſat. ¶ Sed & exora-
bile numen talia ſolent ſibi comminiſci, qui turpiter uixerunt. ¶ Ad
me: puniendũ. ¶ His: talibus delictis. ¶ Multi uerba ſunt peccantis:
quibus occurrit his, qui poſſent dicere ſibi cauendũ eſſe a ſupplicijs
legũ humanarũ. Ait ergo: Nõ ignoro hoc quidẽ, ſed tñ multos con-
ſtat eadem committere crimina, ſed diuerſo fato. alij puniuntur, alij
nõ modo nõ puniũtur, ſed honoribus etiã decorãtur: quaſi colligat
ſibi etiam accidere poſſe, ut pro malefactis beneficia accipiat. ¶ Di-
uerſo fato: diuerſo euentu. ¶ Diadema. i. euectus eſt ad regiam di-
gnitatem. nam diadema faſcia erat (ut ſupra diximus) qua caput re-
gis uinciebatur. a διαδέω quod eſt circũiungo. ¶ Confirmat aium
.i. aium commaſculat. ¶ Trepidum formidine diræ culpæ. i. qui for-
midat & tremit conſcientia diri ſceleris. ¶ Præcedit. ſ. ipſe periurus,
tanq̃ qui innocentiæ ſuæ confidat. ¶ Te uocãtem: hoc eſt te, qui eũ
uocas ad iuſiurandum. ¶ Nam creditur fiducia: confirmatio ratio-
nis quare tantę audaciæ ſit: quia multi, inquit, malitia hominum de-
cepti putant eum eſſe innocẽtem: qui magna cum audacia cauſam
ſuam tuetur. idcirco audax eſt. putant enim ex recta conſcientia, &
fiducia tantam audaciam proficiſci. ¶ Malæ cauſæ: hoc eſt homini
tuenti cauſam iniquam. ¶ Supereſt. i. abundat. ¶ Mimum agit ille: Mimus
non minore, inquit, ſtrepitu mouetur & clamore, q̃ ſi mimum agat.
.i. fabulam. nam mimus (ut diximus alibi) pręter hominem ſcæni-
cum genus eſt fabulæ: unde poetæ mimographi: qualem egit ſcur-
ra fugitiuus Catulli urbani. nam in fabula Catulli introductus eſt
ſeruus, qui mirum in modum clamaret. ¶ Exclamas: ſubaudi Iupi-
ter audis hęc. ¶ Tu. ſ. ex altera parte. ¶ Stentora: Stentor in exercitu Stentor
fuit Græcorum uir magnanimus, cuius tantus (ut ſcribit Homer.
in. 5. Iliados) erat uocis ſonus, quantus aliorum quinquaginta. un-
de Homericum illud: Stentoris in ſpecie ualidi cui ferrea uox, Qui
quinquaginta alios æquans clamore, ſonoq;. ¶ Gradiuus homeri-
cus. i. Mars: quẽ Homer. lib. 5. Iliados ait uulneratum a Diomede, Mars uulneratus
tam ingenti uociferatione p dolore exclamaſſe, quanta nouem, de-
cemue millia uirorum ſolent, cum pugnam ineunt ita. ut Græci ſi-
mul, ac Troiani territi contremiſcerent. ¶ Audis hæc: quæ fiunt a
periuris & ſceleratis. ¶ Nec labra moues: nec iraſceris. nam ferunt
Iouem cum hominibus iraſcitur, prorumpere in maximos clamores:
& buccas inflando mittere fulmina. Horatius: Quin Iuppiter am-
bas iratus buccas inflet. Perſius: At ſeſe non clamet Iuppiter ipſe.
¶ Vel marmoreus: etiam ex marmore. ¶ Thura ponimus: cur te ut
Deum & omnium ſcelerum uindicem colimus? quaſi dicat ob eam
rem te colimus: ut humana negocia ſeuere moderaris, ſcelera ulci-
ſcaris. ¶ Iecur: exta ituli. nam iecur in extis principatum obtinet.
¶ Omenta: apud Perſium eum expoſuimus: Tot tibi cum in flam- Omenta
mas Iunicum omenta liqueſcat: diximus (auctore Celſo) omentũ
eſſe inteſtinum ex interiore parte lene, & ſtrictum eſſe ex ſuperio-
re mollius: cui adeps quoq; innaſcitur, quæ ſenſu ſicut cerebrum
quoq; & medulla caret. Plin. Omentum membranam potius eſſe
docet, cum ait: Ventriculi, atq; inteſtina pingui, ac tenui omento in-
teguntur, præterq̃ oua gignentibus. Ariſtot. de natura animalium
ſcribit: Omentũ membranã eſſe aut ſeuoſã aut adipoſam. nã utro
modo aialia pingueſcere ſolent, idq; pingue eſt. de medio uentre
oritur, reliquãq; uentris partem, cunctaq; inteſtina complectitur.

¶ Vt uideo:

Batillus

¶ Vt uideo: sensus est: Tã negl gẽter, inqt, Dij res humanas curatis ut nullũ putẽ esse habcẽdũ discrimẽ iter statuas ũras, & Batilli. ¶ Batilli. Itelligit de statua Batilli Samij. de quo Apul. in scđo floridorũ multa cõmemorat. ait. n. In Samo, q̃ modica est insula in mari Icario templũ Iunonis antiqtus famigeratũ cõspici, cuius añ arã statua erat Batilli a Polycrate tyrãno dicata: q̃ nihil unq̃ effectius fuit. hic

magna audacia supest. i. sup quã satis est malę causę: ipsa audacia, & ɔfidẽtia credit' a multis fiducia. i. i bona ɔscia & ęqtate: ɔfisio. ille. s. q uocat' iuratur'. agit. i. gestus replẽtat. mimũ. i. gesticulatorẽ scænicũ: qlẽ scurra fugitiuus Catulli urbani. i. q̃lẽ Catullus urban' idu cit scurrã fugitiuũ agẽt. tu miser, q trahis ipsũ exclamas sup. tã alte ut posis uicẽ Stẽtora. i. ux illũ, q ẽm Homeꝝ tm̃ uocis emittei solebat q̃tũ qnquagita uiri. uel potius tm̃ sup. clamas quãtũ Gradiuus. i. Mars uulnerat' a Diomede. homericus. i. ut describit Homerus: q clamauit q̃tũ nouẽ aut x. mil. hoium. clamat aũt dicẽs. O Iupiter tu audis hæc. i. hmõi piuria: nec moues labra i signũ idignationis. tu o Iupiter debueras cõmittere. i. simul edere uocẽ. existẽs uel. i. ẽt. marmoreus, uel aheneus. i. ex ære factus: aut si piuria punire nõ uis: cur ponimus in tuo carbone. i. i thuribulũ ignitos carbones habẽte. pia. i. religiosa thura. soluta. i. deplicata charta. & cur ponimus iecur lituli sẽctũ ab aruspice, & alba omẽta porci. i. pinguẽ & mũdã mẽbranã itestina eius cingẽtẽ: q. d. id frustra facimus: quia (ut uideo) nullũ discrimẽ est hñdũ. i. nulla differẽtia est habẽda: iter uestras o Dij effigies: & iter statuã Batilli. i. illius musici, q in Samo isula Iunoni a Polycrate dicata est: q plus uiuacitatis: q̃ statua Iouis uidetur habere.

Accipe quæ contra ualeat solitaria ferre,
Et qui nec cynicos, nec stoica dogmata legit
A cynicis tunica distantia, non Epicurum
Suspicit exigui lætum plantaribus horti,
Curentur dubii medicis maioribus ægri,
Tu uenam uel discipulo committe Philippi
Si nullum in terris tam detestabile factum
Ostendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te ueto, nec plana faciem contundere palma,
Quandoquidem accepto claudẽda est ianua dãno,
Et maiore domus gemitu, maiore tumultu
Planguntur nummi, q̃ funera. nemo dolores
Fingit in hoc casu, uestem diducere summam
Contentus uexare oculos humore coacto,
Ploratur lachrymis amissa pecunia ueris
Sed si cuncta uides simili fora plena querela,
Si decies lectis diuersa in parte tabellis
Vana supervacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipsorum quos littera, gemmaq; princeps
Sardonycus, loculis quæ custoditur eburnis.
Te nunc delicias extra communis censes
Ponendum, quia tu gallinæ filius albæ,
Nos uiles pulli nati infelicibus ouis.
Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos maiora ad crimina, confer
Conductum latronem, incendia sulfure cœpta,
Atq; dolo, primos cum ianua colligit ignes,
Confer & hos ueteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ rubiginis, & populorum
Dona, uel antiquo positas a rege coronas.

Batilli

nõ mõ dilectus fuit a Polycrate sed ẽt ab Anacreonte Teio. unde Apuleius sic ait: Qui Polycrati tyrãno dilectus Anacreõta Teiũ amicitię gra cantulat. Horat. Nõ aliter Samio dñt arsisse Batillo Anacreonta Teiũ. Batillus itẽ fuit (ut diximus apud Persiũ) Pantomimus: Tris tñ ad numeros Satyri moueare Batilli. Iuuenalis alibi: Molli saltãte Batillo. Batilli itẽ ppl'. sunt septẽtrionales. Ptolæmeus auctor. Batillus itẽ instrumentũ est ferreũ ad usum ignis. Horat. Prætexta & latũ clauũ, prunæq; Batillũ. de hac igit' Batilli statua ẽ itelligendũ, qua erexit Polycrates cithaœdico statu in memoriã eius. Sũt q Pythagoræ eã falso existimãt, sed ille plius nequaq̃ a tyrãno dilectus est: qppe eo iã dñari orso ɔfugit ex insula clanculum.

ASCen.

¶ SVNT qui &c. Ostẽdit cur ita temere peierẽt multi: qa uidelicet oia casu euenire: Nec curare Deũ credũt mortalia quemq̃. unde Epicurũ dñt se iactare q hu manũ genus duobus sũmis malis liberasset: solicita. s. religione in uita: cũ doceret Deũ nõ curare mortalia. & timoẽ post uitã: cũ diceret aios hoium ut belluaꝝ interire. Ordo ẽ Sunt q ponũt oia i casibus Fortunæ: & nõ credũt mũdũ moueri ullo rectoi. & hoc Natura uolente. i. p reuolutionẽ causãte. uices. i. uicissitudines. & lucis. i. uniuscuiusq; diei & anni

IOAN. BRIT.

¶ ACCIPE quę cõtra: audi ẽt, q̃ solita tibi afferre possint, q nullis sunt instructi phiæ pceptis, nec stoicoꝝ, nec cynicorũ, nec epicureoꝝ q oẽs. s. opes cõtẽpserũt: q. d. unusquisq; uel rudis põt te i ista pecuniæ amissione optime cõsolari. p qđ docet æquo aio oia esse ferẽda, q̃ amisesit, & bona fortunæ cõtemnẽda. ¶ Cynicos: cynicorũ sectæ

atq; ideo tãgũt itre pidi sine ullo timore q̃cunq; altaria. Est ali' mes tuẽs qdẽ ne pœna. i. puitio sequat' crimẽ. hic. i. hmõi putat Deos esse, & sup. tamẽ pe erat: atq; sup. ita loquit' secũ. decernat. i. futuꝝ iudicet Isis ea Ægyptiaca: a Romanis quoq; anxie culta: đ nro corpore quodcũq; uolet. & feriat. i. pcutiat. mea lumia. i. oculos meos. sistro. i. isto illo sonoro. irato. i. ipsa irata. dũmõ ego teneã. uel. s. ẽt, aut saltẽ cęcus: nũmos quos abnego. Nõ qđ phthisis. i. corruptio & tabes lẽta. & uomicæ putres. i. ulcera putria sic dicta. & crus dimidiũ. i. dimidiatũ reliq pte desecta. sit tãti sup. momti. i. tm̃ metuẽda' q. d. nõ. tu laudas ne. i. ut nõ. ut paup nõ dubitet optare podagrã. i. ęgritudinẽ pedũ. locupletẽ. i. locupletu familiarẽ morbũ. dũmõ ñ ægeat. i. dũmõ talis ęgritudo nõ sit tã uehemẽs q egeat Anticyra. i. purgatiõe p elleboꝝ nec Archigene. i. medico. i. dũmodo tolerabilis sit Quid. n. pstat glia uelocis plantæ. i. celeris pedis: q. d. nihil & qđ pstat. i. affert auxilij aut cõmodi. ramus esuriẽs. i. esuriẽti simile. oliuæ pisææ. i. coronæ ex oliua, q̃ cursoribus uictoriosis dabat' q. d. nihil. Præterea inqt talis piurus. demus ut ira Deoꝝ sit magna. tñ illa est certe lẽta i. lẽte: hoc est tarde ulciscẽs. Igit' si Dij curãt punire cũctos nocẽtes: qñ ira sup eoꝝ ueniet ad me. sed ego expiar fortasse numẽ Deoꝝ & i. ẽt. exorabile. i. orõne placabile. nõ solũ lẽtũ. Numẽ Deoꝝ solet ignoscere his. multi cõmittunt eadẽ crimina diuerso fato. i. alii cũ ipunitione: alij cũ sũma uindicta. Ille tulit crucẽ ptiũ. i. pmiũ & mercedẽ sceleris sui. hic tulit diadema. i. obtinuit regnũ p scelera sua. sic. i. tali inq̃ psuasione. ɔfirmãt. i. stabiliũt aium naturaliter trepidũ formidine diræ culpæ: quã uidicta sequit'. Tũc. i. postq̃ iniquus aium suũ sic ɔfirmauit: ipsæ pcedit te uocitãtẽ ipsũ ad delubra sacra. i. ad tẽpla & aras: ut iuret paratus. imo. i. i sup trahere te ad delubra. s. & uexat. i. molestare si ire recuses. Nã cũ. i. qñ.

(ut diximus in cõmẽtarijs Persii illic: Si cynico barbã petulãs nonaria uellat) priceps fuit (auctore Laertio) Antisthenes Atheniensis, q cũ dissereret in Gymnasio, quod Cynosargin appellabãt. nõ lõge a ianuis, cynicũ cognomẽ sectæ suæ dedit. Lactãt. uero a canibus cognomẽ accepisse scribit his uerbis. Quid loquar de cynicis, qbus in ppatulo coire cũ cõiugibus mos fuit, qđ mirũ a canibus, quoꝝ uitã imitant' ẽt uocabulũ, & nomẽ traxerũt. κύων. n. grę ce canis dr̃ & cynicos caninus. Quod sane ita fuisse Apule. in. ii. Floridoꝝ oñdit: ubi sic loqtur de Crate cynico: Duxit cynicus puellã I porticũ: ibidẽ i loco celebri coram luce clarissima accubuit, coráq; uirginẽ iminuisset paratã pati ɔstãtia, ni Zeno pcinctu palæstri circũstãtis coronæ obtutu magistrũ I secreto defẽdisset. ubi mẽdũ correximus nã ubi legimus duxit cynicus: scriptũ erat dux cynicus. Alij uero cynicos dictos esse putãt, q essent mordaces ut canes. nã Diogenes (ut scribit Laer.) iterrogatus q̃re canis diceret' rñdit. qa i eos, q dãt blãdior: i eos, q nõ dãt oblatro: malos aũt mordeo. Ii aũt (ut dixi) nobilitatẽ & diuitias abijciebãt, dicẽtes solã uirtutẽ sufficere ad beatam uitam. unde Crates cynicus oem iẽ familiarẽ abiecit, existimãs tũc demũ manumissũ, sola pera & baculo cõtẽti cibos mẽdicabãt. De qbus ita Apule. in pri. Apologia: Non sunt qdẽ ista platonicæ sectæ gestamina, sed cynicæ isignia familię: uerũtamẽ hęc Diogeni & Antistheni pera & baculus: qđ regib' diadema. Diogenes qdẽ cũ Alexãdro Magno de ueritate regni certabãdus, baculo uice sceptri gloriabat'. Plautus in Persia: Cynicũ esse egẽtẽ oportet, parasitũ prebe. Et Martialis libro q̃rto: Cerea quem nudi tegit uxor abolla grabati: Cui dat latratos obuia turba cibos. Esse putas cynicũ deceptus imagine falsa: Nõ ẽ hic cynicus Cosme, qđ ergo? canis. ¶ Dogmata: sentẽtias & opiniones stoicoꝝ. sit antẽ

Antisthenes Cynici unde

Locus Apulei

Dogmata

dogma a [Greek] quod est sentio. nã q̃ græci dogmata dicũt: latini des
creta appellant. uñ Sen. lib. xv. epistolarũ ad Luciliũ: Nulla ars con
tẽplatiua sine decretis suis est. q̃ Græci uocãt dogmata, nobis uel
decreta licet appellare. uel scita, uel placita. Hoc autem interest
inter decretas philosophiæ & præcepta, quod inter elementa, &
Præce membra. Hæc ex illis dependẽt, illa & horũ causæ sunt omniũ, præce
pta pta. n. pẽdẽt ex decretis. Sũt igit̃ dogmata sectæ uniuscuiusq; des
Decreta creta, q̃ (ut Ciceronis est sententia) pdere scelus est nõ minus, q̃ pas
triã. uñ scribit Laertius eã minime sectã appellari, q̃ dogma nõ has
bet. uñ dogma dicimus christianũ. i. qđ uniuersi xpiani sentiũt &
sequunt̃. Inde diuus Hierony. Scis. n. dogma nr̃um humilitatis te
nere uestigiũ: & p ima gradiẽtes ad summa nos ascẽdere. Idẽ alibi
Siquid i libris secularibus utile reperimus ad nostrũ dogma cõuer
Zeno timus. ¶ Stoica: sectæ stoicæ princeps fuit Zeno, a quo primo Zes
Zenonii nonii sunt appellati, mox uero stoici a stoa. i. porticu. nã Athẽis por
Pysiana ticus erat, q̃ Pysianactia uocabat̃, referta uaria & multę sciẽtiæ pi
ctia ctura Polignoti Thasii. In q̃ cũ diuersis tp̃ibus iã mille q̃dringẽti
Stoici triginta ciues itersecti fuissent: uoluit Zeno locũ illũ stabilẽ, atq; in
unde uiolabilẽ redderet: q̃re cœpit i illa docere: ad quẽ eo audiendũ disci
puli cõfluentes: q antea (ut dixi) Zenonij dicebant̃, postea ab ipsa
porticu stoici sunt uocati. auctor Laertius. Hi aũt ita diuitias & reli
qua fortunæ bona abnuebãt, ut nihil p̃ter uirtutẽ bonũ appellarẽt,
dicẽtes diuitẽ, quicũq; cælo tegeret̃. ¶ Tunica distãtia: nã (ut scribit
Augustinus de ciuitate Dei) dogmata phorũ solo habitu fuerunt
diuersa. nã cũ oẽs uirtutẽ, siue summũ, siue solũ bonũ dicerẽt: diui
tias uniuersi cõtẽnebãt. tunica igit̃ tñ distabãt Stoici a cynicis: q
Diplois cynici duplici pallio utebant̃. uñ illud Horatij in epistola ad Sæuã
Abolla de cynico: Cõtra quẽ duplici pãno patiẽtia uelat Mirabor. eã uestẽ
duplici (ut scribit Porphyrio) diploidẽ applaudere, eandẽ & abollã.
Martialis (ut modo recitauimus) lib. iiii. Cærea quẽ nudi tegit uxor
abolla grabati: Cui dat latratos obuia turba cibos. Esse putas cyni
cũ &c. de eo sic & Laertius: Primus Antisthenes palliũ duplicauit,
ipsoq; solo utebant̃, baculumq; sumpsit & perã. Zeno uero stoico
rũ (ut dixi) princeps patiẽtissimus fuit, & uictus simplicissimi, crus
disq; tñ cibis utebat̃, & tenui pallio ita, ut de illo diceret̃: Quod eũ
Neq; sæua hyems, nec gelidus imber. Nõ dura uis morbi domue
Epicu rit, neq; torridus Sol. ¶ Epicurũ: epicurus cõtẽtus fuit exiguo hor
rus to: primusq; (ut scribit Pli. lib. xix.) instituit Athenis habere hortos
in urbe: uñ hortorũ magr̃ est appellatus. ad quod allusit Papi. li. pri.
Siluarũ: Delitiæ q̃s ipse suis digressus Athenis, Mallet deserto ses
nior Gargecius horto. auctor est Laertius summũ bonũ Epicurũ
ad Herodotũ scripsisse esse i uoluptate. s. nõ dolere corpore, aioq;
trãquillũ esse, & p̃turbatione uacare aq; & cibario pane se cõtẽtũ
fuisse testatus est ¶ Nõ suspicit: nõ ueneraẽ, ac p hoc nõ legit. ¶ Læ
tũ: cõtentũ. ¶ Plãtanbus oleribus. ¶ Curent dubii ægri: calamitas, in
q̃, tua minima est & q̃ nõ idiget graui cõsolatore, sed uniusquisq;
est aptus ad te cõsolandũ, & dolorẽ tuũ leniendũ. metaphora sum
pta est ab ægrotantibus. q̃bus pro morbi q̃litate adhibent̃ medici.
¶ Vel ẽt. ¶ Discipulo Philippi: q̃ Iperitus erat. sicq; oñdit & Philippũ
& discipulũ fuisse parũ p̃itos. Venã feriẽdã hoc est te ipsũ trade ɔso
landũ ẽt hoi mediocris eruditionis, cũ iactura tua sit talis, ut unus
quisq; facile possit te cõsolari. ¶ Si nullũ i terris: sensus est: Ego nõ
phibeo te, qn doleas si potes mihi oñdere nullũ tale facinus p̃pes
trari iter mortales. q. d. talia & grauiora solet̃ mortalibus accidere.
ut sit cõsolatio a cõi miseria. ¶ Quãdo q̃dẽ accepto: nõ ueto inq̃ te
dolere, quãdoq̃dẽ ianua est claudẽda. i. qñquidẽ nulla tibi amplius
est habẽda spes illud domũ redituṛ, qđ amisisti. uideturq; sumptũ
ex uulgato puerbio, qđ solet dici i eos, q pecoris sui diligẽtes nõ
fuere custodes: q̃bus p derisũ iperat̃: ut accepto dãno stabulũ clau
dãt. ac p hoc sciãt sibi ereptã esse spẽ recuperãdi, qđ amiserãt. ¶ Et
maiore domus a supiore: nõ ueto iniquã qn doleas, quãdoq̃dẽ nũs
mi plãgunt̃ maiore gemitu, & suspirio domus. ¶ In hoc casu: i amis
sione pecuniæ. ¶ Cõtẽtus diducere: nõ. n. satis hẽt diducere summi
latẽ uestis, q amisit pecuniã. sed totã sciẽdit. nõ exponas diducere,
neq; uexare. s. i funere, sed i amissione pecuniæ. ¶ Humor coacto:
nõ. n. lachrymis fictis plorat. uñ bene sequit̃: Plorat̃ lachrymis ue
ris. ¶ Sed si cũcta uides: ordo est: Sed cẽses te nũc delicias ponẽdũ
extra cõia: si uides cũcta fora plena simili q̃rela &c. ut sit sensus:
Cũ uideas i iudicijs quotidie talia scelera deferri cũ accerbis deces
ptorũ q̃relis: nõ debes putare te ut delicatũ telis fortunæ nõ esse sus
Chiro biectũ ¶ Cũcta fora tria erãt Romæ ut diximus i. ii. Saty. Fora: uira
graphũ mouemus. ¶ Dicũt debitores & piuri. ¶ Chirographa: Chirographũ
dictũ est ab [Greek]i. manu. & grapho scribo. est. n. sceda,

siue tabella manu p̃pria scripta. ergo uana chirographa. i. uanos
adulterinos & mẽdaces pugillares ligneos: i q̃b⁹ p̃pria manu scrip
psit. Alibi Iuuen. Debitor aut sũptos p git nõ reddere nũmos: Vana
supuacui dicẽs chirographi ligni. ¶ Lectis tabellis: lectis ipsis pugil
laribus. ¶ Diuersa i parte: i parte ɔtraria. i. aduersus ipsũ debitorẽ.
¶ Supuacui: nihil pficiẽtia: supuacuũ. n. est i iudiciũ pferre tabellas
debitore oia negãte. ¶ Arguit ipsorũ: ordo est: Illi dicũt chirographa
esse uana, quos litera ipsorũ arguit. i. quos sua ipsorum scriptorũ &
signũ reuincit, & oñdit esse ueros debitores. ¶ Sardonycus. i. signũ
cælatũ i sardonyce, q̃ est i annulo signatorio. Sardonycus aũt noia
tiuus est latinus formatus a gtõ græco sardonycos. Onyx gẽma ẽ,
est, cui nomẽ est cõiũctũ cũ sarda alio lapidæ. nã onyci candor est
(auctore Plinio) unguis humani similitudine. itẽ chrysoliti ex ias
spidis & sardæ, uñ nois societas orit̃. De hoc plura supius: & illic
apud Persiũ: Cũ sardonyce albus. ¶ Gẽma priceps: expositio est. ut
sit: Sardonycus, q est gẽma priceps iter alios p̃tiosos lapillos. ¶ Lo Loculi
culis eburnis: nã loculi eburnei repositoria erat, & monetę aureę &
annulorũ. Mart. Hos nisi de flaua loculos iplere moneta Nõ decet
argentũ uilia ligna ferat. De ijs plura i pri. Saty Neq; n. loculis co
mitãtibus itur Ad casum tabulæ. ¶ Te nũc delicias: ironicos & ex
positio est. ¶ Extra cõia: extra cõem sortẽ, q̃si q cõibus oium malis
nõ sis obnoxius. ¶ Gallinę filius albę: hoc fuit q̃si puerbialiter apd
antiquos: quod ẽt hodie usurpat̃. uñ & Cic. li. vii. epistolarũ ad Cu
riũ sic ait: Quod q̃si auẽ albã uident bene sentiẽtẽ ciuẽ uidere. Als
bæ aũt dici q læta atq; auspicata latini alba uocãt, cõtra mala ni
gra uñ Horat. Hic niger est hoc ẽ malus: hũc tu Romane caueto
Cõuenit autẽ hæc parœmia i eos, q̃bus diuina q̃dã felicitate oia
læta, & pspera cedunt. ¶ Rẽ pater. s. modicã: cõsolatio a minimo de
trimẽto. ¶ Cõfer: cõpara tuo dãno. ¶ Cõductũ latronẽ. i. siccarium
mercede cõductũ ad cædẽ alicuius. ¶ Cũ tanua primos: incẽdij gra
uitatẽ oñdit: quo primæ domus ptes sunt occupatę: ut nõ facile sit
subuenire flagrãtibus iferioribus. ¶ Pocula tẽpli: q sacrilegia cõmit
tũt. ¶ Adorãdæ rubiginis: q̃ hñda sũt i maxima ueneratione, pp re
ligiosam uetustatẽ. ¶ Et populorũ Dona: nã i tẽplis dona missa, uel
a regibus, uel a populis pie & religiose seruabantur. Et ubi dona Donaria
reponebantur, donaria sunt appellata. ¶ Coronas positas ab antis
quo rege: utpote ab Romulo, cæterisq; regibus: quorum coronæ
in eorum memoriam templis Deorum affigebantur.

¶ A Ccipe &c. Affert ɔtra dolorẽ remedia nõ plurica: sed cuiuis pa
rabilia. Ordo est. Accipe. i. itelli ge q̃ solatia. uel accipe solatia. i. cõ
solationẽ. q. i. cu iusmodi. is sup. ualeat ferre. i. afferre. cõtra. i. cõtra
riũ doloris tui. &. i. ẽt is. dico: q nec legit Cynicos sup. phos: nec do
gmata stoica distãtia a Cynicis. tunica. i. cõcessione tunicarũ. nam
Stoici suis psessoribus solũ simplex palliũ cõcesserũt: Cynici ẽt dus
plex: utriq; aũt erãt rigidi uirtutis sectatores: & cæterarũ rerũ cõtẽ
ptores: ex quorũ p̃ceptis tñ phica esset cõsolatio. Et q̃ ẽt ferre ualeat
is, q nõ suspicit. i. sursum tanq̃ exẽplar uitæ sibi propositũ nõ aspis
cit. Epicurũ lætũ plãtaribus. i. oleribus. exigui horti fuit. n. (ut Sene.
i epl̃is refert) uir maxime sobri⁹. & hortulis q famẽ nõ excitẽt: sed
sedẽt: cõtentus. ægri dubij. i. de quorũ sanitate recuperãda dubitat̃.
curent̃ medicis maioribus. i. peritioribus. tu cõmite uenã. i. exquisi
tionẽ ifirmitatis tuæ uel. i. ẽt. discipulo Philippi medici ineruditi. si
nõ oñdis i terris ullũ factũ tã detestabile ut eius, q te defraudauit.
taceo, nec ueto te cædere. i. tũdere pectus tuũ pugnis. nec ueto te cõ
tũdere faciẽ plena palma. i. manu apta. qñquidẽ. i. cũ ita sit: q hoiẽs
tã ipatiẽtes sint amissis bonis: q ianua claudẽda est, sicut in funere
claudi solẽt. dãno aliquo. s. pecuniarũ accepto. & cũ ita sit q nũmi
plangunt̃ maiore gemitu & maiore tumultu domus. i. totius fami
liæ. q funera. i. obitus carorũ nemo ɔtẽtus diducere. i. diuidere. uel
deducere. i. deorsum ducere summã uestẽ. & uexare oculos humo
re lachrymarũ. s. coacto. i. ui. expresso i funere. s. qa hæredis luctus
sub psona ri sus est. fingit dolores i hoc casu. i. dãno nũmorũ: qa pe
cunia amissa plorat̃ ueris lachrymis. istud totũ q̃si p parẽthesim di
ctũ est. sed si tu uides cuncta fora plena simili q̃rela. si tabellis. i. ins
strumẽtis obligatorijs: q̃ olim i tabellis ceratis scribebant̃. lectis de
cies i diuersa parte. i. corã diuersis testib⁹. debitores sup. tales obli
gationes faciẽtes, dicũt chirographa. i. p̃pria manu scripta ligni. i.
tabellæ ligneæ cera repletæ supuacui. i. nihil utilitatis afferẽtis uas
na. i. mẽdacia & nullius fidei. Chirographa dico ipsorũ quos litera.
. i. character propriæ scripturæ. & gemma. i. lapillus p̃ciosus. i quo
signetũ (ut dixit) aut signũ manuale expressũ est. & sardonycus sup.
lapillus. priceps. i. p̃cipuus iter lapillos signatos. arguit. i. dãnat mẽ
dacij. q̃ gẽma custodit̃ loculis. i. repositorijs. eburnis. i. ex ebore fa
ctis.

Hæc ibi si non sunt, minor extat sacrilegus, qui
Radat inaurati femur Hrrculis, & faciem ipsam
Neptuni, qui bracteolam de Castore ducat,
An dubitet solitus totum conflare tonantem?
Confer, & artifices, mercatoremq; ueneni,
Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Clauditur aduersis innoxia simia fatis.
Hæc quota pars scelerũ, quæ custos gallicus urbis
Vsq; a Lucifero, donec lux occidat, audit,
Humani generis mores tibi nuscе uolenti
Sufficit una domus. paucos consume dies, &
Dicere te miserum, postq̃ illinc ueneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in alpibus? aut quis
In Meroe crasso maiorem infante mamillam?
Cærula quis stupuit Germani lumina flauam
Cæsariem? & madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod hæc illis natura est omnibus una.
Ad subitas Thracum uolucres, nubemq; sonoram
Pygmæus paruis currit bellator in armis,
Mox impar hosti, raptusq; per aera curuis
Vnguibus a sæua fertur grue. si uideas hoc
Gentibus in nostri risu quatiere, sed illic
Quamquam eadem assiduæ spectent prælia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.
Nulla ne periuri capitis, fraudisq; nefandæ
Pœna erit? abreptum crede hũc grauiore cathena
Protinus, & nostro (quid plus uelit ira?) necari
Arbitrio, manet illa tamen iactura, nec unquam
Depositum tibi sospes erit, sed corpore trunco
Inuidiosa dabit minimus solatia sanguis.
At uindicta bonum uita iucundius ipsa,
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum, aut leuibus uideas flagrantia causis,

...is. tu qui nos uis tã leuia dãna patiẽter ferre. cẽses te existẽte delis tias Deorũ, aut hoium esse ponẽdũ extra oia. i. cõem hoium fortu nam. q̃a tu filius sup. es albæ gallinæ. & nos q̃ ista toleramus sum' uiles pulli nati infelicibus ouis. Alludit ad oua Ledes, ex quorũ alte ro mortales: ex altero imortales ꝓdiisse dñr. Istud aũt totũ dici per ironiã. Re pateris modicã &c. Ordo est: Tu pateris rẽ modicã & te rẽdã. i. tolerãdã. bile. i. ira & indi gnatiõe mediocri: si flectas ocu los ad maiora crimina. ꝯfer. i. cõ puta cũ scelere i te commisso. la tronẽ cõductũ ad alios occiden dos: icẽdia domorũ. s. icepta. i. q̃ ortũ habuerũt. sulfure. i. ex sul fure & dolo. i. p dolũ, cũ igni sta tim approximaturo i itroitu do mus ab inuidis posito, cũ ianua colligit prios ignes. i. pcipit pmũ icẽdiũ ꝓcuratũ ab inimicis foris existẽtibus. Cõfer et hos: q̃ tollũt. i. furant̃ grãdia pocula ueteris tẽpli existẽtia. s. dona populorũ Deis. s. cõsecrata adorã de rubi ginis. i. dignæ adorari pp uetu statẽ, uel q̃ tollũt corõas positas . i. depositas ab antiquo rege.

IOAN. BRIT. ℭ HÆC ibi: si i tẽplis, inq̃t, nõ sũt dona & pocula, q̃ surripiant̃ nõ desũt q̃ minutiora sequãtur furta: ut q̃ breues, & leues auri bracteolas ex statuis Deorũ eras

Femur: dãt. ℉ Femur: ꝓprie coxam: licet hic poeta uideat̃ posuisse ꝓ pe ctine, & ptibus genitalibus. sicu ti & Diuus Hierony. his uerbis: Vnde hoc nudauit ebrietate fe mora. De femore & feminibus dictũ est alibi añ. ℉ Bracteolã: te nuẽ auri laminã. Nã aurũ & ce tera metalla primo in crassiores cudẽdo extẽdunt̃ laminas, mox i bracteas attẽtuant̃, q̃bus simu lachra, & alia iaurant̃, fures iue niebant̃, q̃ unguib' bracteas de raderẽt. Martia. An magis astu ti derasa est ungue ministri Bra ctea, de fulcro quã reor eẽ tuo? Trãq. scri. Caligulã Romæ i pu blico epulo seruũ, ob detractã lectis argenteã laminã carnifici ꝯfestim tradidisse. Artifices inducẽdi bracteolas, & inaurandi insi

Bracteari: gniter dñr bracteariĳ, & bracteatores. ℉ An dubitet: tã tenues bra cteas deradere, cũ ausus sit totũ ipsũ Ioue fundere. q.d. uerebit̃ iã friuola furta sectari & sacrilegia, q̃ assueuerit grandiora cõmittere? ℉ Tonantẽ: unũ est ex cognominibus iouis. uñ Statius: Magnani mũ eãdẽ formida tanq̃ Tonãtẽ. Seneca: Soror Tonãtis. ℉ Artifices ueneni: ꝯpara tuis icõmodis & eos, q̃ ueneficia exercẽt. ℉ Et dedu

Parricidę supplicia: cẽdũ. i. parricidã: quẽ p supplicĳ genus describit. q̃. n. parẽtibus ma nũ itulisset. is uiuus culeo isutus una cũ gallo gallinaceo, simia ca ne, & upa, i mare, aut uicinũ aliquẽ amnẽ (ut añ diximus) ꝓiiciebã tur: quo g̃ñe supplicĳ pmos dãnatus fuit M. Tul. duũuir. q̃ librũ secreta ciuiliũ sacrorũ cõtinẽtẽ custodiæ suę cõmissũ corruptus Pe tronio Sabino scribẽdũ dedisset. Nã culeo isutus i mare ꝓiectus ẽ: īde genus supplicĳ multo post parricidis lege irrogatũ ẽ: ut pari uĩ dicta parẽtũ, ac Deorũ uiolatio expiaret̃. Nã P. Malleolus matre ite rẽpta, pmus oĩum isutus culeo i mare p̃cipitat' est auctur Liui. lib. lxviii. ab urbe ꝯdita. De eodẽ supplicio ita meminit & Cic. ad He rẽn. Lex ẽ, q̃ parẽtẽ necasse iudicatus erit, ut is obuolutus & obliga tus, corio deuehat̃ i fluẽtẽ. Eiusdẽ supplicĳ meminit & i orõne pro Roscio Amerino. ℉ Corio bouis. i. culeo. nã culeus saccus erat ex corio bubulo. ℉ Aduersis fatis: ifestis numinibus, q̃a ipsa id suppli cii innoxia patit̃. ℉ Hæc quota ps scelerũ. i. hæc ẽ minima ps scele rũ eorũ, q̃ quotidie audit Gallicus pfect' urbis. q.d. multo plura cõ mittũt̃ scelera, q̃ audit quotidie gallic', q̃ q̃ tibi narraui. Fuit. n. Ru

Rutilius Gallicus: tilius Gallicus urbis p̃fectus tpibus Domitiani: apud quẽ sedas di gnitatis ptes obtinuit: ad eũq; oia urbis iura ab aliĳs magistratib' deferebant̃. uñ custos urbis est appellatus. Papin. i Siluis: Dubita taq; sidera cernit Gallicus, es cęlo Dĳs, es Germanice cordi. Quis neget: erubuit tãto spoliare ministro imperiũ fortuna tuũ. paulo post. Quippe manet, longũq; æuo remanẽte manebit: Quẽ penes itrepidæ mitis custodia Romæ. Custodẽ igit̃ itellige ipsũ Galli cũ, nõ anserẽ. Quare. n. anserẽ magis nõ asset, q̃ gallũ, aut aliã auẽ, q̃ audiat. illa scelera: & po stea qñ audiat cũ scelera fiũt: an cũ accusant̃ si qñ fiũt pñt: & nos cturno fieri ipe: Imo & frequẽti' si qñ accusant̃, nunq̃d adest an ser i iudicio ita: ut oino absurdũ sit de ansere itelligi. ℉ Custos Gal licus: quẽ pfectũ urbis Trãql. in Tiberio appellat, Ioseph' custo dẽ noiat. ℉ Quota: minima. ali bi: Quota portio fecis achex. Se ne. ad Luciliũ: Et nos iter quos frequẽter ista nõciant̃, quota ps oium sumus, i. minima. Mar. Sũ ma tuę Meleagre fuit q̃ glia fa mę, Est quota Carpophori por tio fusus ap. ℉ Humani gñis: lõ ga, inq̃t, tibi nõ erit opus idaga tiõe, si uoles hoiũ mores nosce re, una. n. dom' tibi satis erit ad id cognoscẽdũ. Nã plerumq; una domus tot malis agitat̃, ut faci le possis cognoscere malũ tuũ p illis minimũ eẽ. ℉ Mores: uoca bulũ mediũ: ut & bonos & ma los mores dicam'. ℉ Aude dicer le miserũ. q.d. nõ audebis te mi serũ dicere: cũ lõge aliĳ sint te ca lamitosiores. ℉ Quis tumidum? hac iterrogatiõe, & p uariarũ re rũ similitudinẽ oñdit minime ei ẽẽ mirãdũ, si id passus sit, q̃d & aliĳ patiunt̃. In alpibus, inq̃t, ne mo mirat̃ guttur tumidũ: q̃a scit id uitiũ eẽ ꝓpemodũ oĩbus ico lis. q.d. & tu debes nõ ignorare ubiq; locorũ talia scælera cõmit ti: ac p hoc minime mirandũ si & tu deceptus es. Guttur aũt in flari docet Pli. lib. xi. uitio aquarũ, q̃ potant̃. De q̃ re ita scri. Vitru. Egcolis aũt i Italia, & alpibus natione Medullorũ est genus aquæ: quã, q̃ bibũt, efficiunt̃ turgidis gutturibus. Est aũt guttur ꝓprie id

Gutturiosi in alpibus: p quod spũtũ aialia trahũt: quo & reddũt respirãdo & expirando: q̃d & arteria uocat̃. Poeta uero hoc loco posuit ꝓ pte colli anterio ris. Lege Aristot. de natura aialiũ. ℉ In Meroe: insula est Ægypti di stãs a Syene. v. millibus stadiorũ. illic fœminæ mamillas habẽt ifan tibus pares. auctor Põpo. Mela. ℉ Lumina cærulea: Cor. Tacitus i lib. de situ Germaniæ scribit Germanis: oculos esse truces, & cæru leos: & comas rutilas: q̃d ẽt quotidie uidemus. Horat. Nec fera cæ rulea domuit Germãie pube. ℉ Torquẽtẽ. s. Germanũ, q̃ calamistro sibi capillos cincinatos reddit, & annulatos. Martia. Crinibus i no dũ tortis uenere Sicãbri. ℉ Cirro: capillo. Persi. Ten cirratorũ centũ dictata fuisse. ℉ Nẽpe q̃ hæc illis: nemo, inq̃t, Germanorũ stupuit, q̃a a natura oẽs idẽ hñt, p q̃d colligit nõ esse mirãdũ Caluino, si id sibi acciderit, q̃d aliĳs quotide accidit. ℉ Pygmæus: Pygmæi (auctore

Pygmęi: Plin. li. vii.) in extrema pte mõtiũ Indiæ sunt lõgitudine ternas spi thamas nõ excedũt, a gruibus ifestant̃: aduersus q̃s expeditionẽ su mẽtes caprarũ, arietũq; dorsis insidẽt armati sagittis, tpe ueris cũ agmine ad mare descẽdũt, oua, pullosq; earũ cõsumũt, ternis mẽsi bus cã conficiũt expeditionẽ, aliter gregibus resistere nõ possent. De his ñ pauca itẽ Gellius & Solin. scripserũt ℉ Nulla ne piuri: uer ba sũt Caluini: Nõ ne aliq̃ñ piurus puniet. ℉ Areptũ: uerba Iuu. sub audi iri: ut sit abreptũ iri. ℉ Grauiore cathena: grauioribus uinculis,

Nro arbitrio:ut uolum⁹. Quid pl⁹ uelit irasci.nra ǭ ut puniamur ita,ut uolumus.estq; hoc legēdū ꝑ parēthesim. Manet illa tñ:ꝟba oino sūt Iuu.ǭsi rñdēus Caluino ǭribundo iacturā suā tñ manere. Manet inǭ. Sed dabit solatia minim⁹ sanguis:sed hoc tibi erit sos latio,ǭ necabit. Inuisa ǭ tibi īuidiā,& odiū ꝯtrahēt. At uidicta: uerba Caluini. Nēpe hoc īdocti:uerba Iuu.rephēdētis stultū affe- ctū Caluini.i. uulgus īpitū hoc dicit uidictā eē bonā, & ea gau- det phmū:ǭa nulla rōne mouet, sed solo,ut bestia, appetitu. At uir sapiēs magnanimus, cū īni- micū suū ī potestate sua (ut do- cet Seneca)uiderit, uidictā pu- tabit uīdicare potuisse. Vindictā ut malū Deus ꝓhibuit,cum ait: Mihi uindictā, & ego retribuā. Flagrātia æstuantia.

ASCen. HÆC dona.s.si ō sūt ibi.i.tē plo & donariis Deoꝝ.est minor sacrilegus.i.sacroꝝ fur. ǭ eadat .i.abradat.& unguibus aut ar- mis diuellat femur Herc.inaura ti: & ipsā faciē ipsius Neptuni: ǭ aureā barbā hēt.& ǭ ducat.i.ab strahat.bracteola.i.tenuē lami- nā auri aut argēti.de Castore.i. fratre illo Pollucis.an dubitet de radet bracteolā de Castor. Solit⁹ cōflare.i.refūdere: ne agnoscat imago:aut simulachꝝ eius.totū tonātē.i.ꝑfectā & absolutam sta tuā Iouis. Cōfecit cū dāno tuo artifices.i.uēditores & ꝯfectores ueneni. & mercatorē.i.ēptorē.& ꝯfer parricidā.s.deducēdū.i. di- gnū ut deducat ī mai corio.i.in sutus culeo:hoc est sacco ex co rio bouis.cū quo claudit.i. simi īcludit.simia innoxia.i.ǭ nō no cuit.aduersis fatis.i ꝑ aduersa fa ta ei⁹: ǭ cogit submergi ꝑ pec catū nō suū:sed pricidæ. Quota ꝑs scelerꝝ est hęc.i.iā dicta:q.d. mima.ǭ scelera Gallicus.s.Ruf. custos urbis:sic tpe Domitiāi di ctus.audit.i.recognoscit.usq;.i. ꝯtinue.a Lucifero.i.dōec lux oc cidat,una dom⁹ ipsius Rutili.s. Gallici.sufficit tibi uolenti nosse mores hūani gñis. ꝯsume apud eū paucos dies audiēdo.s. scele ra hoium. & aude postǭ ueneris illinc,i.illius domo:dicere te mi serꝝ.q.d.nō posses. Nec deberes mirari si talis casus tā frequēs in urbe obuenerit tibi : qd⁹ ꝓbat ꝑ sile dicēs: ǭs miratur tumidū gut- tur ī Alpib⁹ ī pria.s. Sueuorū & Valesioꝝ:q.d.nullus aut ǭs mi- rat in Meroe īsula illa, aut urbe Nili Æthiopia.mamillā maiorē īfante crassu.i.pigui,aut uncto. q.d.nullus:ǭa hoc tibi frequēter ut.ǭs stupuit lumia.i.oculos. Ger mani.i.alemani.cærula.i.cęrulei coloris. & flauā cęsariē torquētē .i.explicātē.cornua.i.tricas ꝑ modū cornuū ī reticulis collectas. & hoc cirro.i. capillo crispāte.madi do.i.assidue loto:aut (qd⁹ minus placet ūcto):q.d.nemo nēpe.i.certe.ǭ,i.ǭa. hæc natura ē illis oib⁹ una. Pygmęus.i.hō minor nano:existēs bellator currit ī armis par uis.ad.i.ꝯtra.uolucres Thraciā.i.grues,ǭ ī Strymōe palude Thra cię plīmę ꝯstant.subitas:i.subito irruētes. & ꝯtra nubē canorā.i.uo lucres ī morē nubis supuolantes,& canētes. Et ipse Pygmæus īpar hosti.i.debilior ǭ grus.mox.i.paulopost īceptū pliū.& rapt⁹ ꝑ acca curuis unguibus fert a grue sæua,si tu uideas hoc ī nris.i.Roma-

Quantulacunq; adeo est occasio,sufficit iræ.
Chrysippus non dicet idem,nec mite Thaletis
Ingenium,dulciq; senex uicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ sęua inter uincla cicutæ
Accusatori nollet dare plurima felix
Paulatim uitia,atq; errores exuit omnes
Prima docens rectum sapientia quippe minuti
Semper,& infirmi est animi exiguiq; uoluptas
Vltio. continuo sic collige,quod uindicta
Nemo magis gaudet,ǭ fœmina,cur tamen hos tu
Euasisse putes,quos diri conscia facti
Mens habet attonitos?& surdo uerbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem uehemens,ac multo sæuior illis,
Quas & Cæditius grauis inuenit,& Rhadamāthus,
Nocte,dieq; suum gestare in pectore testem.
Spartano cuidam respondit Pythia uates,
Haud impunitum quondam fore,quod dubitaret
Depositum retinere,& fraudem iure tueri
Iurando,quærebat enim quæ numinis esset.
Mens,& an hoc illi facinus suaderet Apollo
Reddidit ergo metu non moribus,& tamen omnē
Vocem adyti dignam templo,ueramq; probauit
Extinctus tota pariter cum prole,domoq;,
Et quamuis longa deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi sola uoluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet,cedo si conata peregit?
Perpetua anxietas,nec mensa tempore cessat
Faucibus ut morbo siccis,interq; molares
Difficili crescente cibo,sed uina misellus
Expuit,albani ueteris pretiosa senectus
Displicet,ostendas melius,densissima ruga
Cogitur in frontem,uelut acri ducta falerno
Nocte breuem si forte indulsit cura soporem,
Et toto uersata toro iam membra quiescunt,
Continuo templum,& uiolati numinis aras,
Et quod præcipuis mentem sudoribus urget,
Te uidet in somnis,tua sacra,& maior imago
Humana turbat pauidū,cogitq; fateri.
Hi sunt,qui trepidant,& ad omnia fulgura pallent,
Cum tonat,exanimes primo quoq; murmure cæli,
Non quasi fortuitu,nec uentorum rabie,sed
Iratus cadat in terras,& uindicet ignis.

nis gētibus:tu ǭtiere.i.cōcuticre risu. sed ǭǭ eadē plia spectent assi due illic.i.apud Pygmeos.nemo illic ridet:ǭa tota cohors nō ē al- tior uno pede Illud quidē hyperbolice dictū, sed ad ꝓbādū quod uult satis aptū.Nulla ne &c.Rñdet Caluin⁹.ne ꝑ an.an nulla erit o Iuuēalis.pœna.i.pūitio capitis.i. hois(a pte totū sumēdo)ꝑiuri.& fraudis.i.fraudationis.nefādæ.i.detestādę. & ꝯtra fidē factæ: Rñ- det poeta.Crede hōc holem.s.pē turæ.ꝓtin⁹.i.illico. post ꝑiuriū ab reptū.i. uiolētee ab al trāǭlitate amotū.captū cathēa.s. ꝯsciētiæ. grauior.i.multū grauī.& necari .i. ꝯtinuæ īterfici. nro arbitrio.i. ad arbitriū nostrū.qd uelit ira .i. appetitus uidictæ sibi plus. q.d. nihil tamē.i.licet.ille sic puniat. iactera.i. damnū & ꝑditio rerū turaꝝ.māet.nec depositū.i.pecu- nia apud eū deposita.erit unǭ so spes.i.itegra tibi restituta. sed sā guis uidelicet tu⁹ si ludes. mini mus.i.sūme iminutus & ǭsi tabe ꝯsumptus.dabit forsan tibi sola tia inuidiosa.i.iniuidis suauia. & hoc cerpe ꝑiuri.s.trūco .i. si eēt trūcatū. qd⁹ dicit poeta mordēs eū ǭ uidictā appetit. Rñdet Cal- uinus. Veꝝ ǭdē ē īuidia sangui nē īuidi ꝯsumit. At.i.sed.uidicta ē sup.bonū iucūdius ipsa uita.s. īuidētis potius ǭ ꝑiuri:hoc ē pl⁹ delectat appetēs uindictæ ī uidi cta,ǭ ī sua. Rñdet poeta. Nēpe .i.certe hoc sup.dñt idocti:quo- rū ꝑcordia.i.uicina cordi . tu ui deas.i.ǭlibet uidet possit. flagrā tia.i.ardētia. iterdū leuibus aut nullis causis . Rñdet Caluinus.
ADEO:i tantū. Quātula- cūq;:hoc dicit minimā quāq; oc casionē sufficere iræ:hoc ē mini ma quaq; re holem īdoctū mo- ueri ad ira & uidictā. Occasio: opportunitas tpis dr casu ꝓue- niēs. Chrysippus nō dicet idē: hoc ē uir sapiēs nō dicet uindi- ctā bonā eē: nec ullo mō lauda bit. Chrysippus stoicę disciplinę fuit phūs: de quo supra, & apud Persiū illic: Inuentor Chrysippe tui finitor acerui. Solēsis fuit,uel (ut alij dñt) Tarsēsis Apollonij filius,subtilitate disputādi adeo acer,ut illd iactū sit, Deos si dia lectica uti uellēt, nō alia usuros ǭ Chrysippea. Mite igēiū Tha letis.exornatio ē rhetorica, ǭ dr circuitio.i.ꝑe Thales mitis ige nij & naturę . Hic Milesius fuit un⁹ ex septe sapiētib⁹ :ǭ (ut scri bit Laert.)grās triplici cā fortūę se agere dicebat:prio ǭ nō bel- lua:deide ǭ uir ñ mulier : tertio ǭ græcus natus esset nō barbarus. Senex.i. Socrates Atheniēsis phus clarissimus filius Sophronisci marmorarij, & Phanaretæ ob- stetricis.primus fuit,ǭ(ut est auctor Cic.i tusculanis)phiā e cęlo de uocauit,coegitq; de uita & moribus,rebusq; bonis & malis ǭreri: cū añ illū phi oēs rebus physicis ꝑscrutādis operā trimmō ipēderēt. Sed hic cū aliǭñ Anytū Atheniēse uirꝝ locupletē, & factiosū rideret ob eius ieptias, Aristophanes comicus doctus ǭdē,sed hō paꝝ pro batus,accepta grādi pecūia ab Anyto ꝯtra Socratē comœdiā scri psit:cuius īscriptio est Nephele. i. nebulæ. ǭ.ǭdē iter cæteras crimi- nationes illud cōfixit ab eo nebulas coli, & Atheniēsiū religionib⁹ obtrectari, & pter hęc iuuenū mētes sic ibuere:ut parētibus manus

IO AN. BRIT.

Chrysippus

Thales

Socrates

interre

ferre pie, & officiose posset: q res accusatibus Anyto, Lycõe, & Me
lito (ut Plato i Apolo. p Socr. scribit) cũ uniuersũ populũ i Socra
tẽ cõcitasset, furore quodã & ira morte dãnatus est, q paterã cicu
tæ publicitus datã itrepide hausit, tantũq; abfuit ut ultionẽ q̃reret,
ut cõtẽderet semp illũ miseriorẽ esse, q faciat, q̃ q afficit iniuria. Laer
Hymettus ti. auctor. ¶ Himeto dulci: phiã designat. mõs est terræ Atticæ ubi
optimũ puenit mel. uñ dulcẽ appellauit. sic & Val. Flac. lib. pri. Et i
Cicuta dulcẽ reges dimittit Hymetõ. ¶ Cicutæ: ait Plin. cicutã esse uenenũ
publica Atheniẽsiũ pœna iuisã. ẽ. n. herba semẽ hñs noxiũ, ei & fo
lijs refrigeratoria uis ẽ, uino epota hoiem pimit sine ullo remedio.
¶ Inter uicla: i carcere. nã illic (ut diximus) data ẽ ei cicuta. ¶ Accu
satori: p accusatoribus suis. nã tres (ut diximus) fuerunt, Anytus,
Lycõ, & Melytus. ¶ Pñma felix: sensus est. Nõ est, ingt, mirũ si tales
phi cõsẽtiũt uindictã nõ eẽ q̃rẽdã, qa phia ea ẽ, q̃ rectã uiuẽdi uiã
docet. nã (ut scribit Cic. i Tuscu.) uitiorũ oium est expultrix, uirtutũ
idagatrix. ¶ Sapiẽtia. i. phia moralis, q̃ cũ antea (ut diximus supius)
sapiẽtia noiaret, a Pythagora (ut scri. Cic. i Tusculanis) phia est ap
pellata. cũ se apud Leõtẽ Philisiorũ pricipẽ nõ sapiẽtẽ, sed phum no
minasset. i. sapiẽtiæ studiosũ. neq; . n. qcq̃ aliud est phia, si (ut inquit
Cice.) iterptari uelis, q̃ studiũ sapiẽtię. Sapiẽtia aũt (ut a ueteribus
phis diffinit) est rerũ diuinarũ & humanarũ, causarũq;, qbus hæ res
Rectum ptinent, sciẽtia. ¶ Exuit: deponit. i. docet ut deponant uitia & erro
res as. nã docet uitia eẽ exterminãda: rectũ aũt: hoc ẽ uirtutẽ sequẽ
dã. nã rectũ dr (auctore Cicerone) qd' cũ uirtute fit. Sen. lib. xv. epi.
a Lucil. sic scribit: Antiq̃, ingt sapiẽtia nihil aliud q̃ faciẽda, & uitãs
da pcepit. ¶ Ai minuti: ai pusilli. Magni. n. est ai iniurias obliui. scl.
uñ & Sene. Honestũ & magnũ genus uindictæ est ignoscere. ordo
aũt est: Vltio est uoluptas ai minuti ¶ Sic collige sic cõclude. Persi.
Mẽdose colligis. i. cõcludis. ¶ Magis q̃ fœmina: nã sexus fœmineus
quãtominus habet roboris & firmitatis, tãto facilius ab affectibus
supatur. ¶ Hos: piuros. ¶ Euasisse. s. culpę suppliciũ. nõ est, ingt, q
putes eos nõ torq̃ri, nã semp auctor sceleris flagello cõsciẽtię casti
gat. uñ supra: Prima est hæc ultio q se iudice nemo nocẽs absolui
tur. Sen. ad Luciliũ: Tuta scelera ee nõ pñt, qa prima illa & maxi
ma peccatiũ est pœna peccasse. ¶ Surdo uerbere. occulto, nec ab
alijs itellecto: cũ iterius a cõsciẽtia flagellat. ¶ Aio tortore. i. aio pstã
te officiũ tortoris. nã eũ punit cõsciẽtia. ¶ Pœna aũt uehemẽs: gra
uis oñdit poeta lõge grauiores eẽ ai, q̃ corpis cruciatus. iuxta illud
Ouidij: Mẽs est q̃ sentiat ictus. Ordo est aũt & sensus: Gestare suũ
testẽ die & nocte in pectore. i. cõsciẽtiã q̃ testis est sceleris ppetrati:
est pœna uehemẽs & multo sæuior ille. s. pœnis, q̃s Cæditius gra
Cæditius uis inuenit. Cæditius. n. nomẽ est iudicis tpibus poetæ. de quo scri
bit ẽt Saty. ultima Cædito & Fusco. Cæditii meminit & Tacitus:
Dum Vitellius, inquit, resignare imperium uoluisset: postremo,
inquit, fletu præpediente assistenti consilij Cæditius simplex erat,
exolutum a latere pugionem, uelut ius necis, uitæq; ciuium redde
bat. ¶ Rhadamanthus: filius fuit Iouis ex Asia ɔstitutus iudex a pte
Glaucus apud iferos. de quo plura diximus in pri. Saty. illic: Quas torqueat
umbras Aeacus. ¶ Spartano cuidã: oñdit poeta fieri nõ posse, ut is,
q pecuniã abnegauerit, careat supplicio: cũ Glauc. Lacedæmonius
tota cũ prole interierit nõ solũ, qa depositũ nõ reddiderit: sed q co
gitauerit aliqñ de eo nõ reddẽdo. hãc historiã luculẽtissime scripsit
Herodotus in. vi. Fuit. n. Glaucus uir Lacedęmonius uitę sanctita
te satis celebratus, ad quẽ uir qdã Milesius fluctuãte Ionia assiduis
bellis, diuẽdita dimidia pte bonorũ uenit: apud eũ pecuniã depo
suit: existimãs fore ut salua esset: & sibi redderet, cũ allatis symbo
lis reposceret. Glaucus accepta pecunia cõsuluit oraculũ Apollinis
an Orco. i. iureiurãdo pecuniã pdaret: quã apud se depositã a quo
dã Milesio filij eius reposcebat. Rñdit Pythia his uersibus: Glauce
expedit ad breue tẽpus Orco. i. iureiurãdo uicisse, interuertisseq;
nummos: at Orci natus q caret noie, q manibus, q nullis est pedi
bus rapide aduenit, rapide ut pdat oẽm prolẽ & domũ. His audi
tis Glaucus ueniã sibi eorũ q̃ dixisset Deũ obsecrabat. Cui Pythia
ingt: Idẽ pollere tentare Deũ & facere. tũc Glaucus acciẽs Milesiis
pecuniã reddidit. Cui nulla soboles, nec domus supfuit, q̃ illius cẽ
seret, sed & Sparta radicitus extincta est. Ita bonũ est nihil aliud de
deposito cogitare, q̃ ut repetẽtibus reddat. ¶ Pythia uates. i. Apolli
nis uates. nã p puellã instinctu numinis furiosam Apollo dabat re
spõsa. uñ diuus Hiero. cõtra Iouinianũ: Furiosas Apollinis uates
legimus. Victruu. lib. iii. Delphicus Apollo Socratẽ oium sapiẽtis
simũ Pythiæ respõsis est professus. Stat. lib. iii. Thebaidos: Dũ pal
lida uirgo tremẽdas Nunciet ambages. Nã ɔstat (ut docet Strabo)
diuinũ illud domiciliũ, uñ oracula dabatur, pfundã & curuã fuisse
speluncã nõ admodũ lato ore patentẽ, uñ spiritus sacro eflante nu
mine referret. Excelsum aũt hostio imminere tripodẽ, quem cũ Py
thia uates inscenderit, hausto diuinationis spiritu Dei rñsa referre
& metro, & soluta oratione. Phemonoen Apollinis filiã primã diui Pythia
nantẽ Pythiã ferũt. Pythia dicta est, qa (ut græci fabulant) Apollo unde
Pythius est uocatus a serpẽte Pythone, quẽ ipse i pma ifantia sagit
tis cõfecit: cũ bellua cunas in qbus ipse cũ Diana sorore iacebat,
inuasisset. ipse aũt Python dictus est ἀπὸ τῆς πύθεσθαι. i. a putrefactio
ne terræ. nã natus est post Deucalionis diluuiũ: ut scribit Ouidius:
de hoc ẽt Macrobius. ¶ Depositũ: est quod custodiendũ alicui datũ
est. dictũ ex eo q ponit. ppositio. n. de auget depositũ: ut ostẽdat to Depo
tũ fidei eius cõmissum: qd' ad custodiã rei ptinet. Hæc Vulpianus. tum
¶ Nõ moribus: nõ bonitate naturæ. ¶ Adyti: adytũ græci locũ tem
pli secretiorẽ, & penitiorẽ appellarũt: quasi iaccessibile. ab a particu Adytum
la priuatiua: & δύω quod est igredior. ¶ Et q̃uis: ordo est: Extinctus
est cũ ppinquis deductis ex gẽte q̃uis lõga. ¶ Sola uoluntas peccã
di: ut ostẽdat nõ modo Deo dispicere nefaria hoium opera: sed etiã
turpes cogitatus. ¶ Facti crimen habet: q aliqd, ingt, turpe medita
tur, nihilo secius peccat, q̃ qui turpiter aliqd ppetrat. in ea. n. delibe
ratione facinus inest, etiã si ad id ipsum nõ puenıat. ¶ Cedo si cona
ta pegit: subaudi q̃tũ supplicii credis esse delinquẽti: ubi turpi ope
se cõmaculauit. q. d. illũ esse in assiduo ai cruciatu: uñ seqtur perpe Mollares
tua anxietas. ¶ Molares: sunt appellati dẽtes, q cibos molãt & cõfis
ciãt sũt aũt a caninis: oitrorsum recedẽtes. ¶ Albani ueteris: albanũ
uinũ inter optima uina est celebratum ¶ Ostẽdas melius. i. si ẽt me
lius albano uino ostẽdere uolueris. ¶ Cogitur i frontẽ. i. frons cris
spatur. ac si biberit falernũ austerũ. ¶ Nocte breuẽ: sensus est. Si for
te, ingt, quieti nocturno se tradidit: cõtinuo p somnũ se uidere exi
stimat. & templũ ubi peierauit, & te ipsum quẽ decepit. ¶ Et quod
pcipuis: ordo est & sensus: Si uidet te in somnis. quod. i. q̃ res urget
mentẽ. i. cruciat pcipuis sudoribus puenıẽtibus ex cõsciẽtia scele
ris. ¶ Tua sacra: ordo ẽ: Tua imago sacra & maior humana turbat
pauidũ. Nã existimat se uidere imaginẽ amici circũuenti sacra q̃dã
& uenerabili specie & maiore humana effigie: q̃lia sæpe solẽt uide
ri. uñ Trangl. in Claudio sic scribit de Druso eius patre: Hostẽ etiã
frequẽter cęsum, ac penitus in intimas solitudines actũ, non prius
destitit inseq, q̃ species barbaræ mulieris humana amplior uictorẽ
tẽdere ultra sermone latino prohibuisset. ¶ Fateri: se peccasse. ¶ Exa
nimes. s. sunt. ¶ Nõ q̃si fortuitu: ordo est & sensus: Exanimes sunt,
q̃si ignis cadat nõ fortuitu, nec rabie uẽtorũ: sed cadat iratus uin
dicet, Dicẽdo aũt fortuitu, seqtur Epicureos, q diuinã puidẽtiã tol
leotes: omnia casu moueri putabant. ¶ Rabie uẽtorum: rem physi
cam persequitur. nam fulmen (ut auctores sunt Plinius & Sene
ca) ignis est coactus, impulsu uentorum iactus. ¶ Ignis: idest ful
men, quæ (ut dixi) uis quædam est ignea.

¶ QVANTVLACVNq;. i. quãtumcũq; pua est occasio ira ASCen.
scẽdi: ipsa sufficit iræ. Rñdet poeta. Chrysippus phus ille non dicet
idẽ, nec mite. i. humanũ & clemẽs ingeniũ Thaletis Milesii. s. unus
ex. vii. sapiẽtibus græciæ. nec senex. s. Socrates. uicinus Hymeto
mõti Atticæ regionis. dulci. i. pductiuo suauissimi mellis: q nollet
dare accusatori suo. s. partẽ cicutæ. i. herbæ uenenosi succi: accepta
iter sæua uincla. i. uincula. s. carceris. Sapiẽtia ita docẽs prima re
ctũ. i. qd iustũ & decẽs. exuit paulatim uitia. s. malæ uolũtatis. atq;
oẽs errores. i. ignorãtias itellectus. Quippe. i. qa certe. ultio est sem
per uoluptas ai minuti. i. infirmi. & exigui. i. pusilli. Collige. i. cõclu
de cõtinuo sic: q nemo magis gaudet uindicta q̃ fœmina. Si ergo
oẽs fœminæ hñt pusillũ aium. & oẽs appetũt uindictã. sequit pba
biliter q appetere uindictã est signũ pusilli ai. Tamẽ cur o Caluis
ne tu, q uir es putes hos euasisse sup. punitionẽ quos mẽs. i. cõsciẽ
tia. cõscia diri. i. imanis facti habet semp attonitos. & cædit. i. pcu
tit. uerbere sordo. i. nõ audiẽte preces: & ita inexorabili. uel surdo. i.
tacito: qa surdi fere muti sunt. & hoc aio tortore. i. psecutore: q̃tien
te occultũ flagellũ. Aũt. i. sed. portare nocte & die i pectore suũ te
stẽ. i. accusatorẽ. est pœna uehemẽs. & multo sæuior. i. immanior il
lis sup. pœnis, q̃s Cæditius iudex iste grauis. i. molestus hominib'
reis, inuenit. i. excogitat. & q̃s Rhadamãthus iudex inferorũ iuenit
Vates Pythia, siue sacerdos iterps oraculorũ Phœbi, seu Apollinis
rñdit cuidã spartano. i. lacedæmonio, Glauco noie haud fore. i. fu
turũ nõ esse quõdã ipunitã. i. rẽ ipunita. q dubitaret. i. dubitãter cõ
stitueret retinere depositũ uiri cuiusdã Milesii. & tueri. i. protegere
fraudẽ iureiurãdo. enim p qa. q̃rebat. i. disq̃rebat. q̃ mẽs esset numi
nis. i. diuinitatis Apollinis. & an Apollo: suaderet illi hoc facinus.
Ille ergo reddidit. s. depositũ metu. i. pp metũ uindictæ Apollinis

Illa nihil nocuit, cura grauiore timetur
Proxima tempestas, uelut hoc dilata sereno
Præterea lateris uigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, missum ad sua corpora morbum
Infesto credunt a numine, saxa Deorum
Hæc, & tela putant, pecudem spondere sacello
Balantem, & laribus cristam promittere galli
Non audent. quid enim sperare nocentibus ægris
Concessum? uel quæ non dignior hostia uita?
Mobilis, & uaria est ferme natura malorum,
Cum scelus admittunt, superest cōstantia, quid fas,
Atq; nefas, tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus, tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa, & mutari nescia, nam quis
Peccandi finem posuit sibi? quando recepit
Eiectum semel attrita de fronte ruborem?
Quisnam hoium est, quem tu contentū uideris uno
Flagitio? dabit in laqueum uestigia noster
Perfidus, & nigri patietur carceris uncum
Aut maris Ægæi rupem, scopulosq; frequentes,
Exulibus magnis, pœna gaudebis amara
Nominis inuisi, tandemq; fatebere lætus
Nec surdum, nec Tiresiam quemquā esse Deorum,

minātis. nō morib⁹. i. nō pp mores bonos: & uirtutē: quos, & quā nō habuit. & tñ ,pbauit. i. oñdit uex esse oēm uocē adyti. i. qcqd illi ex adyto. i. secretissimo loco: quē soli sacerdoti adire licebat. eñsum erat. & esse uerā & dignā tēplo. i. q̄ e tēplo emitteretur. extinctus. i. postq̄ extinctus ē cū tota ,ple, & domo, & ,ppīqs. deductus. i. ,ppagatus. gēte. i. gñatione, aut ,pgenie. q̄uis. i. q̄tūuis, seu q̄tūcunq; lōga. sola uoluntas peccādi patit̄ has. i. hmōi pœnas. nā q cogitat intra se ullū crimē tacitū: hēt scelus facti. i. ac si faceret. qd' et lex diuina i duobus ultimis pceptis approbat. Cedo. i. dic sup. qōo punitus esset. si pegit conata. i. conatus suos: Anxietas perpetua sceleratorū. nec. i. etiam nō. non cessat ēt tpe mēsæ. i. dū sunt i mēsa. ut. i. queādmodū, non cessat morbo crescēte faucibus siccis. i. tabe desiccatus. & cibo difficili ad digluttiendū. s. crescēte inter molares. s. dentes. sed ipse æger misellus expuit uina. & ptiosa senectus ueteris sup. uini albani displicet illi sup. dicēti. Ostendas melius supple uinū. ruga densissima cogit̄. i. cōpellit̄ uenir̄ i frōtē. uelut. i. ac si esset sup. ducta. i. iducta. falerno acri. i. acetoso: licet biberit suauissimum. Nocte breuē. Oñdit q̄ sint grauissima cōsciētia tormēta. Et est ordo: Si cura. i. solicitudo cor urens. idulsit. i. indulgēter cōcessit forte: qa certū nō est. breuē soporē. i. dormitionē ex uehemēti sopitione cerebri p uapores. nocte. i. tpe nocturno. qñ uis sōni maxima est. & si mēbra uersata. i. sæpe reuoluta. i. i. priusq̄ dormire possit. toto toro. i. p totū lectū. qescūt. i. qetē capiūt. ipse piurus uidet continuo tēplū & aras numinis. i. Dei. uolati. i. temerati p ipsū piurū. & quod. i. q̄ res urget mentē eius. pcipuis sudoribus. i. anxietatibus sudorē excitātibus ipse uidet te i somnis. tua imago sacra. i. ut res sacra. i. execrāda ipsi terribilis & maior sup. imagine humana. i. q̄ q̄ hoi posset cōtingere. turbat ipsum piurū pauidū. & cogit ipsum fateri quod negauerat. s. hi. i. hmōi uiolatores numinū sunt q trepidāt, & pallēt ad oīa fulgura. existētes exanimes. i. sine aīa: hoc est semimortui. cū. i. qñ tonat. quoq;. i. ēt. primo murmure. i. concitatione tonitrui. cæli. i. aeris: quasi ignis. s. fulguris, aut fulminis. iratus. i. missus ab irato. nō cadat i terras fortuitu. i. a casu. nec rabie. i. cōcitatione uentorū & uindicet. i. q̄ ut uindicet, missus sit.

IO AN. BRIT. ¶ ILLA nihil nocuit: si prima, inqt, illa tēpestas nihil nocuit ,pxima maiore angore timet̄ ueluti a Dijs dilata in eius grauius exitiū. ¶ Dolorē lateris: morbū ut̄ itelligere, quē græci pleuritida uocant. i. dolorē laterū: a quo pleuriticus. πλευρα. n. latus significat.

Pleuritis

¶ Nō audēt ,pmittere: q̄si q sciāt Deos sibi iratos ob scelera sua, q nō facile placent̄ ipiox sacrificijs. ¶ Cristā galli: scribit Pli. li. x. de gallis sic. Ex iis ēt fibræ sūt, q̄ nō aliter q̄ optimæ uictimæ Dijs sūt gratū. ¶ Laribus: Lares Dij erāt, quos unusquisq; puatum domi suæ colebat. de ijs multa i supiore Satyra: & illic apud Persiū: Laribus donata pepēdit. ¶ Nō est dignior uita. s. q̄ ipsi nocētes. Mobilis & uaria est: hoc quā potissimū est ad cōsolationē Caluini. Ait. n. malorū uariā, mobilē esse naturā: ut ad peccādū ,2stātes sint. moxq; peracto scelere sua cognoscāt male facta: sed tñ natura ipellēte ad pristina uitia redire: ut p hoc colligat iprobū hoiem totiens peccatorū: ut aliqñ deprehēdat̄, soluatq; pœnas. ¶ Malox: nocētiū & sceleratox. ¶ Superest ,2stantia. i. magna adest ,2stātia i scelere cōmittēdo. ¶ Peractis criminibus: cōmisso scelere icipiūt cognoscere errorē suū. ¶ Natura recurrit. i. ipsi scelerati: q̄si naturæ iperio redeūt ad mores dānatos. i. ad uitia & scelera. ¶ Fixa: pseuerās. ¶ Nescia mutari: Terent. Vbi animus semel se cupiditate deuinxit, necesse est eadē cōsilia ,2seq̄ consimilia ¶ Nā qs Peccādi. i. qs unq̄ cœpit peccare: ut postea sua spōte desisteret? ¶ Attrita frōte. i. pfricata. nā pfricare frōtē est pudorē deponere, Quintil. Perfrica frōtē. & dic te erubescere nō posse. Mart.

Larea

Perfricare frontē

Et si pfricuit frōtē, posuitq; pudorē. Dicimus & eodē significato pfricare os. Ci. In. iii. Tusculana. Eā uoluptatē, qui tu idē, cū os pfricuisti, soles dicere. Hoc aūt dicit poeta ut spē inuciat Caluino piurum illū daturū pœnas, qa cōmittet alia scelera, i qbus dephēdet. ¶ Dabit I laqueū. i. scelera cōmittet, & sic capiet laqueo. sumpta est metaphora a feris, q̄ cassibus capiūt̄. ¶ Vncū trahet. n. unco i scalas Gemonias. uñ alibi: Seianus ducit̄ unco. ¶ Aut rupē maris: aut I insulas relegabit̄. uñ supra: Aude aliqd breuibus Gyaris, & carcere dignū. ¶ Aegæi: Ægæū mare dictū ē (ut quidā uolūt) ab Ægeo Neptuni filio, qui se in mare præcipitauit: ut scribit Ouidius. Plinius uero tradit a scopulo p se terētē speciē capræ. q̄ ita a græcis appellat̄ repētē i medio mari exiliens. αἶγα. n. caprā nomināt. ¶ Magnis exulibus: magnis ciuibus exulantibus. notat tempora sua, quibus multi ob multa scelera relegabātur. ¶ Nominis inuisi: amici tui piuri. ¶ Surdū: ut nō audiat piuria. ¶ Tiresiam. i. cæcū qualis fuit Tiresias Thebanus: cui oculos eruisse Iunonem tradūt fabulæ: qa orta contentione inter Iouē & Iunonē, quænā esset maior uoluptas, uiri an mulieris in coitu, electus iudex affirmauerit mulieris esse maiorē ob quā calamitatē Iupiter ei cōcessit. ut futura uaticinaretur. Prouerbiali autem figura dixit Tiresiam pro cæco: quemadmodum Horatius pro paupere Hirrum. Interit multum diues ne loquetur, an Hirrus.

Aegæū mare unde

ASCen. ¶ S i sup. illa tēpestas nihil nocuit. proxima tēpestas timetur grauiora cura. uelut. i. ac si delata sup. sit. hoc. i. pñsenti. sereno. i. serenitate: hoc est q̄si ideo ad tēpus pepcerit Iupiter: ut alijs fiat serenitas. Præterea si hmōi scelerati cœpere pati dolorē lateris cū uigili. i. acri febre. ipsi credūt morbū missū ad sua corpora. a numine infesto. i. inferēte malū pp offensam. & putāt hoc. i. hmōi dolorē & morbū esse saxa & tela Deox. Ipsi nō audēt spondere. i. uouere. sacello. i. paruo loco sacrato. pecudē balantē. i. ouē. & nō audēt promittere laribus. i. Dijs penatibus: cristā galli. Quid. n. concessum est ægris nocētibus. i. sceleratis sperare. q. d. nihil: quia Dij peccatores non exaudiūt. uel q̄ hostia: idest uictima. nō est dignior uita. i. ut uiuat, q̄ ipsi scelerati. uel dignior uita sua q̄ scelerati. q. d. nulla est tā uilis, qn dignior sit uita: q̄ scelestus hō: qa ut hō iustus cæteris animantibus pstat: ita cætera aīantia hoi malo. natura malorū est ferme. i. fere semp mobilis, & uaria. i. inconstās & sui dissimilis. cum. i. qñ. ipsi admittūt scelus. cōstantia superest. i. abūdat eis: & plus q̄ satis est. tñ ipsi incipiūt sentire pactis criminibus qd fas, atq; qd nefas sup. est. & tñ natura recurrit sicut uirgultū ut inflexū ad mores danatos. natura dico fixa. i. cōstās, & firma, & nescia mutari. Nā qs posuit sibi finē peccādi? q. d. nemo & uerū dicit: qa opus est resipiscēti gratia diuina. qñ recepit aliqs sup. ruborē. i. pudorē semel eiectū de fronte attrita. i. pfricta? q. d. nunquā. Quisnā hoium est, quē tu uideris cōtentū uno flagitio? q. d. nullus. Et ideo noster. i. de quo nos loquimur, pfidus: dabit pp alia scelera uestigia. i. pedes, quibus uestigia fiunt. in laqueū. i. pedicas. & patit̄ uncū nigri carceris. i. quo trahet̄ ad nigrū carcerē: aut patiet̄ rupē. q; p &. scopulos maris Aegæi frequētes. i. frequētatos. magnis exulibus. i. a magnis ciuibus exulātibus. & gaudebis amara pœna nominis inuisi. i. qua dabit hō inuisus. & tu tandē lætus fatebere quemq̄ Deox nec esse surdū. nec Tiresiam. i. cæcū ut erat Tiresias uates Thebanus a Iunone excæcatus: eo q̄ cōtra eam iudicauit dicens: libidinem maiorem esse in muliere, q̄ in uero: quod cum utriusq; sexus expertus esset scire poterat. Iupiter autem donauit ipsum uaticinio.

FINIS.

Satyra

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA QVARTADECIMA.

IN QVARTADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Plurima sunt Fuscine. Ostendit in hac Satyra nec sine summa indignatione parentes esse in causa, ut filii existant scelerati, & ad plurima uitia proni: quia eorum exemplis & preceptis teneræ mentes ad uitia facile formentur, Sed uarum maxime insectatur, qui ad auaritiam exercendam, & preceptis, & exẽplis filium instituit. Itaq; monet poeta oportere parẽtes esse optimis moribus, & summa cum syncertate uitę ad alendos filios, ut boni habeantur. unde Plutarchus recte scripsit illud de liberis educandis. Ante omnia opus est, ut patres non solum nihil peccando, uerũ etiam honeste singula peragendo manifestum sese filiis exemplar exhibeant: ut eorum uitam, quasi quoddam speculum intuentes, ab operum simul, & sermonum turpitudine se penitus auertant. Est enim maximum (ut inquit Plato) in omni re principium presertim in iuuene, atq; tenero. Tũc.n. pręcipue animus formatur, & quicquid duxeris facilius ingressum insidet.

PLVRIMA sunt Fuscine, & fama digna sinistra,
Et nitidis maculam, ac rugam figẽtia rebus.
Quæ monstrãt ipsi pueris, tradũtq; parẽtes.
Si damnosa senẽ iuuat alea, ludit & hæres
Bullatus, paruoq; eadẽ mouet arma fritillo.
Nec de se melius cuiq̃ sperare propinquo
Concedit iuuenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem iure natantes
Mergere ficedulas didicit nebulone parente,
Et cana monstrante gula, cum septimus annus
Transierit puero nondum omni dente renato,

Satyra quartadecima. Plurima sunt Fuscine.

IOAN. BRIT. DIGNA fama sinistra.i.turpi isamia.i. digna quę côuicijs repreheñdãtur. ⸿ Maculam & rugã: quæ afferant turpitudinẽ uitæ ostẽdę. trãslatio a uestibus, q̃ sordidãtur. ⸿ Quæ monstrant ipsis pueris: hinc ẽ illa Quĩtiliani indignatio in primo libro: Vtinã liberorũ nostrorũ mores nõ ipsi perderemus. Infantiam statim delitijs soluit mollis illa educatio, quam indulgẽtiam uocamus. neruos oia mentis & corporis frangit. Quid nõ adultus côcupiscet, q̃ i purpuris repit? Iam coccum intelligit, iã côchiliũ poscit gaudemus si q̃d licẽtius dixerit, uerba nec alexãdrinis q̃dẽ pmittenda delicijs, risu & osculo excipim'. Nec mirum nos docuimus, ex nobis audierũt. Nostras amicas, nostros côcubinos uidẽt. Omne côuiuium obscænis canticis strepit, pudenda dictu spectant, fit ex his côsuetudo, deinde natura. discunt hæc miseri, anteq̃ sciant uitia esse. Inde soluti, ac fluentes nõ accipiũt ex scholis mala ista, sed i scholas afferunt. ⸿ Mõstrant.s.exẽplis, ut male uiuãt. ⸿ Tradũt.s.pceptis, eos instruẽdo. ⸿ Si dãnosa senẽ: ostẽdit poeta exẽplo paterno facile tenerũ filiũ ad oia excitari. Nam si pater, inq̃t, aleæ delectat, eodem statim filius capit' studio. ⸿ Alea damnosa: bene aũt dãnosa. nã grãdi cũ aceruo pecuniæ ad ludũ descẽdebat. uñ in pri. Saty. Neq; .n. loculis comitantibus itur Ad casum tabulæ, posita sed ludit' arca. De alea diximus in prima Sat. illic: Alea quando Hos animos? ⸿ Bullatus: adhuc in prætexta. Nam pueri usq; ad quartumdecimũ ætatis suæ annũ ptextã, & bullam gestabant. Erat. n. bulla aurea insigne puerorũ ptextatorũ, q̃ dependebat a pectore: ut significaretur eam ætatẽ alterius regendã consilio. dicta a bulli, quod est côsilium, aut quia eã partẽ corporis bulla côtingat. i. pectus, in quo naturale manet côsiliũ. aut ita scribit Pædianus: q̃si bulliẽtis sinus cômuniẽs pectus puerile. de bulla & ptexta multa Macro. lib. pri. Satur. Titus Liu. li. pr. primæ decadis. Et nos apd Persiũ illic: Bullaq; succinctis laribus donata pepẽdit. ⸿ Eadem arma: eadem ludi istrumẽta. ⸿ Frit illo: exponũt nõnulli fritillũ esse alueolũ: hoc est tabulã lusoriã: in qua discurrũt tesserę. Porphyrio uero enarrans illud apud Horatiũ in. ii. sermonũ: Mitteret in pyrgũ talos, nõ alueolũ iterpretatur sed pyrgũ. i. uasculũ, quo côiecti tali, agitatiq; mittũtur in alueolũ: cuius effigies instar turriculę est. uñ & nomẽ accipit. pyrgos. n. turrim significat. De quo sic etiam Sidonius Apollinaris: Altera ex parte frater meus Domitius homo gratæ summæ, summi leporis tesseras ceperat, quatiebatq;: quo uelut classice ad pyrgum uocabat aleatores. Idẽ alibi: Hic promens teretes pilas, trocholq;, hic talos crepitãtibus fritillis. Est igit' fritillus idẽ quod pyrgus. De quo aliqui falso putant Persiũ intellexisse illic Angustæ collo nõ fallier orcæ. Nã ut i côm̃etarijs nostris exposuimus) ludũ intellexit nucũ: quo maxime pueri delectãtur. Nã in terram uasculũ defigebãt, in quod mediocri distãtes interuallo nuces iacebãt, uñ Ouid. in carmine de Nuce: Vas quoq; sæpe cauum spatio distante locatur: In quo missa leui nux cadit una manu. Sicq; poeta docet Persiũ ut puerũ, nõ solũ talis, sed & nucibus delectatũ. Id ẽt Martialis uĩ sentire lib. xiiii. Nec timet ędilẽ moto spectare fritillo. ⸿ Paruo: ætati côgruo. Nec de se: nullũ, inq̃t de se spem relinquit propinquis, q̃ sit futurus melioribus moribus, q̃ fuit pater. ⸿ Melius de se. s. q̃ de patre suo. ⸿ Radere. detrahere corticẽ ex tuberibus cultello, n. raduñ cũ i cœna apponũtur. ⸿ Tubera terre; Tuber tubera in gñe fungorum numerantur. Martialis. Rumpimus altricem summo de uertice terrã. Tubera boletis poma secunda sumus. Ea undiq; terra circundata nascuntur, nusq; fibris nixa, aut saltem capillamentis, neq; terra cohærent, cortice etiam includuntur, ut plane nec terram esse possimus dicere, neque aliud q̃ terræ callum. Plin. De ijs etiam diximus in quinta Satyra illic: Post hunc raduntur tubera terræ. ⸿ Boletum: lautæ gulæ fuisse ostendit alibi Iuuenalis: Boletus domino, sed qualem Claudius edit. in genere fungorum est. Eius cibi auidissimum fuisse Claudium docet Tranquillus sic: Alij tradũt domestico conuiuio per ipsam Agrippinam, quæ boletum medicatum auidissimo ciborum talium obtulerat. ⸿ Ficedulas: auis Ficedulas est, quæ nomen accepit a fico. Martialis. Cum me ficus alat, cum pascar dulcibus uuis: Cur potius nomen non dedit uua mihi? Optimi est saporis. Martialis. Patulo ficedula lumbo: Cum tibi forte datur, si sapis adde piper. Hæc autem per autumnum (auctore Plini.) mutat colorem & formam, uocaturq; Melanchoriphus. Lautæ gulæ inter alias aues ostendit Gellius libro decimoquarto. Scribit enim fuisse, qui negarent ullam auem præter ficedulam totam comesse oportere: superiorem partem auium, atq; altilium, qui ederet eos palatum non habere. Dicitur autem Sycalis. ⸿ Eodem iure: eodem genere condimenti, quo pater mergebat. ⸿ Natantes: id est iure conditas. Nam obsonia triplici apud ueteres modo condiebantur, ut essent; aut assa, aut frixa, aut elixa: idest iurulenta. unde & Celsus ait: Tum res eadem magis alit iurulenta, q̃ assa magis assa q̃ frixa.

Iurulentum Iussulentum

Ergo iure natantes, non assas, non frixas, sed iurulentas: idest iure conditas: ut in patina cum iure apponerentur. Apuleius iussulentum appellat, quod dicimus iurulentum. ⸿ Nebulone idest nullius pretij. Nam nebulones, & tenebriones dicti sunt, qui mendatijs & astutijs suis nebulam quandam, & tenebras obijciunt, aut nebulones, qui non pluris sunt, q̃ nebulæ ⸿ Parente: subaudi monstrante ab interiore. ⸿ Cana gula: idest patre cano guloso. ⸿ Monstrante: scilicet cum de se malum præbeat exemplum. ⸿ Cum septimus annus sensus est: Vbi puer septimum ætatis annum transierit a consuetudine paterna bene cœnandi non discedet, cum fuerit iam ea ætate instructus, licet adsint mille magistri, qui studeant salutaribus præceptis ad modestiam, & frugalitatem reuocare. ⸿ Nondum renato dente: nam (ut scribit Macrobius libro primo de Somnio Scipionis) post septem menses dentes incipiunt mandibulis emergere, et post annos septem dentes, qui primi emerserant, alijs aptioribus ad cibum solidum nascentibus cedunt: eodemq; anno. idest septimo plene absoluitur integritas loquendi. Plinius: idem fere dicit libro septimo: Septimo eosdem decidere anno, aliosq; suffici.

perfundere. ficedulas: idest tales aues: quas beccatas uocant. iure idest succo: & (ut dicunt) brodio. eodem. i. quod secum fert: comeditur enim ficedula tota: & condimentum, quod salsam uocant secum fert cum granis iuniperi quibus nutritur. Qui ergo hoc didicit postquam septimus annus transierit, omni dente nondum renato: quia septennibus decidunt dentes.

ASCen.

PLVRIMA sunt Fuscine & cætera. In hac Decimaquarta Satyra, quę nimirum sanctissima est reprehendit poeta parentes praua exempla liberis suis dantes. Ordo est: O Fuscine plurima supp. facinora sunt. &: idest pariter. digna fama sinistra: idest mala. & figentia: idest impingentia. rebus nitidis. idest bonis maculam ac rugam: quæ ipsi parentes, qui deberent optima quęq; docere monstrãt exemplis factorum suorum. & tradunt doctrinis suis pueris: idest liberis suis adhuc pueris. Si alea: idest ludus alearum. damnosa: idest inferens multis damnum. iuuat: idest delectat senem. hæres. scilicet filius. bullatus. idest adhuc bulla insignitus: neq; toga uirili quæ quartodecimo anno dabatur: ornatus ludit. &: idest etiam. & mouet eadem arma: idest eadem instrumenta ludendi. scilicet aleas. fritillo: idest alueolo aut uasculo, in quo suspecti lusores aleas. imponere cogebantur. paruo. idest puero conuenienti. Nec iuuenis: idest quando ex puero erit iuuenis effectus. uel quis iuuenis concedit cuiquam propinquo sperare melius de se. q̃ supple de patre. Probat exemplo. Nam is iuuenis supple. qui didicit parente: idest patre. nebulone: idest existente lurcone, & guloso, radere terræ. idest humi, siue in terra. tubera: ad appetitum excitandum. & condire boletum. & mergere: idest sus

Barbatos licet admoueas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & a magna non degenerare culina.
Mitem animum & mores modicis erroribus ęquos
Præcipit, atq; animos seruorum, & corpora nostra
Materia constare putat, paribusq; elementis?
An sæuire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum strepitu, & nullam Sirena flagellis
Cõparat Antiphates trepidi Laris, ac Polyphemus?
Tum felix quoties aliquis tortore uocato
Vritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid suadet iuueni lætus stridore cathenæ
Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer
Rusticus? expectas ut non sit adultera Largæ
Filia, quæ nunq̃ maternos dicere mœchos
Tam cito, nec tanto poterit contexere cursu,
Vt non ter decies respiret? conscia matri
Virgo fuit. cęras nunc hanc distante pusillas
Implet, & ad mœchos dat eisdem ferre cinædis.
Sic natura iubet, uelocius, & citius nos
Corrumpunt uitiorum exempla domestica, magnis
Cum subeant animos auctoribus, unus, & alter
Forsitan hæc spernãt iuuenes, quibus arte benigna
Et meliore luto finxit præcordia Titan.
Sed reliquos fugienda patrum uestigia ducunt,
Et monstrata diu ueteris trahit orbita culpæ.
Abstineas igitur damnis huiusce, etenim uel
Vna potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
Ex nobis geniti, quoniam dociles imitandis
Turpibus, ac prauis omnes sumus, & Catilinam
Quocunq; in populo uideas. quocunq; sub axe,
Sed nec Brutus erit, Bruti nec auunculus usquam
Nil dictu fœdum, uisuq; hæc limina tangat,
Intra quæ puer est procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reuerentia, siquid
Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos,
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans.
Nam si quid dignum censoris fecerit ira,
Quandoquidẽ, & similem tibi se nõ corpore tantũ,
Nec uultu dederit, morum quoq; filius, & cum
Omnia deterius tua per uestigia peccet,
Corripies nimirum, & castigabis acerbo
Clamore, aut post hæc tabula mutare parabis.
Vnde tibi frontem, libertatemq; parentis,
Cum facias peiora senex? uacuumq; cerebro
Iampridem caput hoc uentosa cucurbita quærat?
Hospite uenturo cessabit nemo tuorum,

IOAN. BRIT.

⸿ MAGISTROS barbatos: philosophos, qui barbati incedebant. Persius: Si cynico barbam petulans nonaria uellat. & alibi: Barbatum hoc crede magistrum Dicere. ⸿ Non degenerare: non esse absimilis a moribus paternis, ut habeat culinam multiiugis, pretiosisq; obsonijs instructam. mitem animum: cum interrogatione, & indignatione hæc legenda sunt: ut sit sensus: Docet ne pater filium suum, ut animo sit miti & benigno & moribus æquis modicis erroribus: idest ut sit æquus & clemens modicis seruorum erroribus, & seruos cõstare eadem materia, qua nos, an potius docet uti crudelitate? Sicq; parentum seuam & truculentam doctrinam in liberos suos insectatur, qui eos potius sæuitiam docẽt, q̃ clementiam. ⸿ Præcipit mitem animum. i. ut sit semper animo miti q. d. non præcepit, nam præcipere animũ mitem est præcipiendo docere, ut habeas animũ mitem. sic dictum quemadmodum illud inferius: Nam quisquis magni cẽsus præcepit amorem. ⸿ Mores æquos: erroribus modicis, ne grauius puniat seruos, q̃ eorũ extitere errata. ergo mores æquos. i. æquales delictis: ut sit tales mores habeat ad puniendos seruos, ut pro criminis qualitate adhibeatur castigatio, ne maior sit pœna q̃ culpa. ut sit errata modica sunt. modica etiam sit castigatio: ut magis ad clemẽtiã, q̃ ad seuitiã iclinetur. ⸿ Nostra materia: plerique enim adeo inhumani sunt. ut putẽt seruos a bestijs non distare, & proinde in eos sunt crudeles. Vnde alibi Iuue. Ita seruus homo est. ⸿ Nostra materia: carne & ossibus, qbus q; nos cõstamus. Omnes .n. de eodem facti sumus luto, iisdem cõpacti exordijs. ⸿ Constare: cõposita esse. Lucilius. Principio physici, oẽs hoies ex aia & corpore cõstare dñt. ⸿ Paribusq; elementis: paribus principijs, q̃ principia sunt ab elemẽtis. Quĩtil. lib. iii. mẽtionẽ faciẽs de seruis sic scribit: Liberos. n. natura oẽs, qui iisdẽ cõstare elemẽtis, & fortasse ẽt antiqs nobilioribus ortos dici põt. ⸿ An sæuire docet Rutilus: ponit Rutiliũ pro quocũq; parente crudeli. nam quidã Rutilus fuit (ut diximus in Satyra. xi.) tẽporibus poetæ, qui absumptis p luxum diuitijs ad gladiaturam se contulit. ⸿ Plagarum: uerberum. Nam plagas pro uerberibus dicimus. unde apud Plaut. frequens est ubi sunt plagipati. i. plagas, & uerbera patiẽtes.

Conflo

⸿ Antiphates

¶ Antiphates.i.ipse pater sæuus, ut Antiphates fuit. Nam Antiphates Læstrigonum fuit rex, qui in Campania Formiis (ut scribit Pli.) iuxta Caietam sedem suam habuere. Silius: Et regnata Lamo Caieta: domusque Antiphatæ compressa freto. carnibus uescebantur humanis. unde Papinius primo Siluarum: Littusq; cruenti Antiphatæ. Thucydides tamen lib. vi. historiarum, ubi de Sicilia loquitur: Læstrigonas fabulosas esse arbitratur. scribit Home. in Odyssea Vlyssem peruenisse domum Antiphatę regis Lęstrigonum. quem uxore foco accersiuit, & unum ex tribus sociis missis ab Vlisse ab eo fuisse absumptum, reliquis terrore diffugientibus. unde Ouid. xiiii. Meta. Tertius e nobis Lęstrigonis impia tinxit Ora cruore suo, fugientibus instat, & agmen Concitat Antiphates. Vlysses unica sua naue diffugiens ad Aeeam insulam, quam Circe tenebat, deuenit. ¶ Comparat nullam Sirena: idest ita crudelitate gaudet, ut auribus suis ne cantus quidem Sirenum sit iucundior, quam flagellorum strepitus, & sonora mancipiorum uerbera. Sirenes enim fingunt poetæ tres fuisse sororea, quæ suauitate cantus. nautas in somnum inducerent: consopitos mergerent in mari, de quibus superius diximus abunde. ¶ Trepidi Laris: trepidę domus, quę omnibus esset formidabilis. ¶ Ac Polyphemus: pater sæuus qualis Polyphemus Cyclops, qui itidem duos ex sociis Vlyssis dentibus assumpsit. ut diximus superius. Cyclopes autem scribit Thucydides lib. vii. primos Siciliæ cultores fuisset: unde fratres Aetnei a poetis sunt appellati. Virgilius Cerninus astantes nequicquam lumine toruo Aeteneos fraters, cælo capita alta ferentes. Tum felix: ita immanitate gaudet: ut tum sibi felix uideatur, cum contingent aliquem ex seruis cadentit ferro aduri. Nam serui commisso furto candenti ferro notabantur in fronte. unde Apule. in. ix. de asino aureo: Frontes literati, & cappillum semirasi, & pedes annulati. Pli. lib. xviii. At nunc eadem illa uincti pedes, damnatæ manus, inscripti uultus exercent. Valerius in sexto de fide seruorum ait sic: Seruus ab eo uinculorum pœna coercitus, inexpiabiliq; literarum nota per summam oris contumeliam inustus. ¶ Tortore uocato idest seruo lorario, qui alios iussu domini cędebat. ¶ Propter lintea: subaudi surrepta. ¶ Quid suadet iuueni: sensus est: Pater, qui lætus est tormentis alienis: quid suadet iuueni. idest quam uiam uiuendi ostendit tenendam: nisi quam ipse tenet? ¶ Lætus. idest pater lætus. ¶ Stridore cathenæ: utrum qua uerberatur seruus, an compedes intelligit, quibus continetur in ergastulis. ¶ Afficiunt: delectant. Est enim afficere uerbum medium: ut ad bonam, malamq; partem trahatur: ut Ego afficior summa lætitia, & summo dolore. ¶ Ergastula: hoc loco mancipia. De ergastolis in Satyra sexta diximus pluscula illic: Ergastula tota. ¶ Inscripta: signa (ut diximus) in fronte cauterio. ¶ Carcer rusticus: expositio est: ut sit diffinitio ergastuli. idest ipsi serui, qui in compedibus habentur opus rusticum faciendum. unde carcerem rusticum appellat. ¶ Expectes ut non sit adultera Largæ Filia: hæc interrogatio ostendit liberos fere ex necessario mores parentum sequi: ut filia sit adultera, si mater eiusdem fuit studii. ¶ Largæ: nomen est mulieris notæ temporibus Iuuenalis infamia adulteriorum. more satyrico per transitum eam flagellat, ut alibi poeta: Quales ego uel Cluuienus. sic etiam Largus nomen proprium est uiri. Cicero in sexto epistolarum: Cum esset mecum Largus homo tui studiosissimus. ¶ Contexere: connectere. ¶ Tanto cursu: tanta uerborum celeritate. ¶ Vt non ter dicies: tam multos quidem habuit adulteros mater, ut filiæ sit tricies spiritus ante reciprocandus, quam possit eos commemorare. ¶ Cęras pusillas. idest pugillares ceratos. ¶ Hac dictante. scilicet matre, quæ literas dictat filiæ mittendas amatoribus. ¶ Ferre: infinitum pro participio. idest ferendas. sic Virgi. Magnum dat ferre talentum. ¶ Eisdem cinædis: quibus scilicet ipsa mater literas suas tradidit ferendas. ¶ Cynedis: spadonibus mollibus. Nam serui Eunuchi (ut alibi diximus) matronis seruiebant. ¶ Sit natura iubet: sic, inquit, a natura comparatum est: ut facilius ad uitia, quam ad uirtutem formemur, cum exempla magnorum auctorũ nobis proposita sunt: sicq; coniunctim legendum est cum inferioribus. ¶ Exempla: exemplum est (auctore Cicero. in rhetoricis ad Herennium) alicuius facti aut dicti preteriti cum certi auctoris nomine proposito. ¶ Cum subeunt animos. scilicet ipsa exempla uitiorum. ¶ Magnis auctoribus idest magnis uiris existentibus auctoribus uitiorum. Nam quæ exemplo magni alicuius auctoris fiunt, ea iure quodammodo fieri putant. unde Chærea ille Terentianus: cum Iouem in imbrem aureum uersum in sinum Danaes decidisse animaduertere per impluuium: tali confirmatus exemplo ait: Hæc ego non facere, quæ Iupiter fecerat. sicq; puellæ uitium intulit, ductus exemplo magni auctoris. ¶ Vnus & alter: sensus est: Iuuenies forte unum, aut duos ea naturæ bonitate instructos: ut uitia parentum non sequantur. per quod ostendit paucos inueniri degenerantes a uestigiis paternis. ¶ Finxit: formauit. Titã. idest Prometheus nepos Titanis. Nam ex Asia & Iapeto filio Titanis & Terræ natus est. ¶ Sed reliquos. scilicet filios. Sensus est: Fieri, inquit, potest benignitate naturæ: ut unum, aut duos inuenias, qui a uestigiis paternis declinantes recte uiuant: sed reliqui per omnia mores sequuntur paternos. ¶ Ducuntur: trahunt. ¶ Orbita monstrata. idest iter monstratum. methaphora sumpta a rota, cuius signum orbita dicitur ab orbe ipsius rotæ. unde eleganter formatũ uocabulum est a Tertulliano exorbitare: quod signat extra orbitam ire: & quasi a recto tramite discendere. Asconius ait orbitam etiam capi pro ipsa rota. ¶ Veteris culpæ. idest ueterum uitiorum. ¶ Abstineas igitur damnis huiusce: cum uideas, inquit, fieri, ut filii exemplo tuo corrumpantur: debes abstinere uitiis: & dãnis huiusce culpæ. idest per quam culpam tot damna eueniunt. damnum enim est maximum filios malo parentum exemplo corrumpi. ¶ Et enim uel: sensus est: Hac una etiam ratione debemus uitiis abstinere. scilicet ne filii nostro exemplo fiant deteriores, & sequantur nostra crimina. Potens est efficax est, & nos mouere potest. ¶ Vel etiã. ¶ Quoniam ratio est, quare honeste uiuendum sit parentibus: quia, inquit, omnes ad discenda turpia sumus ualde dociles: unde est illud Senecæ ad Lucilium: Ad deteriora faciles sumus, quia nec dux potest, nec comes deesse. ¶ Et Catilinam: probat per exempla homines magis ad uitia, quam ad uirtutem esse pronos. nam ubique gentium pessimos homines, qualis fuit Catilina, facile est inuenire. boni autem, quales fuerunt Brutus & Cato, nusquam reperientur: sicq; ostendit malos uiros ubiq; quasi sponte sua nasci & fieri: bonos autem non facile reperiri. unde est illud Senecæ ad Lucilium: Omne tempus Clodios, non omne Catones fert. Ergo per Catilinam, de cuius moribus Sallu. multa, quencunq; ciuem malum intelligit. ¶ Sub axe: sub quacunq; cæli parte. Nã duo sunt axea, septentrionalis & australis. ¶ Brutus: hoc loco de Bruto intelligit, qui in senatu Iulium Cæsarem interemit, ut patriam in libertatem assereret. hic ex Seruilia Catonis Vticensis sorore genitus fuit, in Pharsalia Augusto & Antonio urgentibus, occubuit. ¶ Auunculus Bruti. idest Cato Vticensis frater Seruiliæ matris Bruti. ¶ Nil dictu fœdum: attende saluberrimum consilium, per quod monet liberos usq; ab infantia sanctissimis esse moribus alendos. ¶ Puellæ lenonum: hoc est scorta, & infames mulieres, que sæpe in conuiuia admittebantur, ut gestibus & saltationibus indecoris delectaret. Alibi: Vt Gaditana canoro Incipiat prurire choro. Inde est illud Diui Hieronymi ad Furiam: Cantor pellantur ut noxius. Fidicinas & psaltrias & istiusmodi chorum Diaboli, quam mortifera Sirenum carmina deuita: ac perturba ex ædibus tuis. ¶ Procul hinc: subaudi sunt. ¶ Parasiti: nam parasiti, qui causa gulæ mensas potentiorum sequebantur, canticis obscænis & ludibrus, quibus ipsi afficiebantur, delectabant conuiuas. unde conqueritur sic Quintil. in primo: Omne conuiuium obscænis canticis sterpit, pudenda dictu spectantur. De parasito plura diximus in prima Satyra. ¶ Pernoctantis: pernoctare est noctem extra domum suam agere. ¶ Maxima reuerentia: maximus respectus. Tranquil. in Caligula: Nihilominus reuerentior in senatum. idest magnum habebat respectum aduersus senatum. ¶ Contempseris annos pueris: refellit eos qui possent dicere pueros per ætatem non posse obscæna cognoscere. ¶ Infans filius: etiam uitiis abstinendum est, ubi sit filius infans. Obsistat: sit tibi impedimentum ne pecces: ne ei sit malo exemplo. unde legitur apud Plutarchum, Catonem seniorem a uerborum turpidine presente puero filio sic temperasse: quasi uestalibus uirginibus arbitris locuturus esset: nec cum eo unquam lauit. ¶ Nam si quod dignum: sensus est: Quomodo filium tuum audeas corripere, & castigare si quod fecerit: quod dignum sit punitione, quandoquidem is non modo corpore, & uultu, sed & moribus sit tibi similis, & iam peccet exemplo tuo, longe etiam deterius te. Ordo autem ẽ: Corripies nimirum. scilicet filium tuum si quod fecerit dignum ira censoris: quandoquidem filius dederit se tibi simile non tantum corpore, nec tantum uultu, sed etiam morum & cetera. ¶ Corripies nimirum: cum ironia legendum, & pronunciatiue. quasi dicat non corripies nec castigabis, quia non au

Sirenes

Cyclopes

Exemplum

Orbita

Exorbitare

Brutus

Pernoctio

debis conscius uitiorum tuorum. ℓ Ira censoris: nam censores (ut dictũ est sæpius in superioribus Satyris) præ erant moribus ciuitatis. ℓ Morum: pro moribus. ℓ Per tua uestigia idest. imitando tam quã uestigia mores tuos. ℓ Deterius scilicet te. Mutare tabulas. idest testamentum. solent enim patres irati minitari filiis se mutatures testamenta, & scripturos alios hæredes. ℓ Vnde tibi frontẽ: idest unde tibi sumes audaciam castigandi, & seueritudinem: cuius sedes est in supercilio, & fronte. ℓ Libertatemq; parentis. idest qua libere parentes solent filios corripere, quasi dicat non audebis libertate paterna filium castigare, cum tu longe deteriora facias iam senex. ℓ Cucurbita uentosa: & cum ea obscœna facias, quæ te omnis rationis expertem esse doceant: ut merito tibi e capite sanguis sit educendus: ut fieri solet in delirio: licet id etiam fiat ex brachiis. ut diximus illic: O medici mediam pertundite uenam.

Cucurbita ℓ Cucurbita uentosa uasculum est uitreum. apud ueteres uero (ut ostendit Cornelius. Celsus) æreum fuit, & corneum: quo sanguis educitur: facta prius leui scarificatione a medico per diminutionẽ etiam dicimus cucurbitulam. uentosam dixit: quoniam concepto uẽto ex flamma stupe intus accensæ cuti adhærescat. unde Cornelius Celsus. lib. .iii. capitulo. xviii. scribit: Phreneticis neq; alienum esse, si neq; sanguis ante missus est, neq; mens constat, neq; somnus accedit, occipitio inciso cucurbitulam admouere: quæ quia leuat morbum, potest etiam somnum facere. ℓ Vacuum cerebro: uiduum ea re, quæ mentis humanæ est gubernaculum. unde illud est Plinianum li. xi. capitulo. xxxvii. Cerebrum uni homini infantia palpitare, nec roborari ante primum sermonis exordium: hoc esse uiscerum excelsissimum, proximumq; cælo capitis, hic habere sensuum arcem, huc uenarum omnem a corde uim tendere, hic culmen altissimũ, hic mentis esse regimen. ℓ Hospite uenturo: tam, inquit, a recta uiuendi uia aberras: ut uenturo hospite scrupulosa diligentia insses: ut tota domus sit speciosa. illud autem non curas, ut filius illã aspiciat carentem omnibus (quod primum esse debet) uitiis. illud enim est boni patris curare, ut filius non pulchram supellectilem, non ornatam domum, sed ut sanctos mores, tanquam speculum intueatur. unde est illud Senecæ ad Lucilium: Qui domum intrauerit nos potius miretur, quam supellectilem nostram.

ASCen. ℭ LICET tu admoueas. idest applices. aut apponas inde. idest ex illa parte. mille magistros barbatos. idest philosophos rigidos, & seueros. totidem hinc, idest ex hac parte. ipse cupiet semper cœnare apparatu lauto. idest splendido, & sumptuoso. & non degenerare. idest ad uiliorem statum descendere a magna culina idest coquina patris sui. Mitem animum & cetera. Ordo est: an Rutilus præcepit liberis suis supple mitem. idest clementem, & humanum animum. & mores æquos. idest iustos censendos. modicis erroribus. idest quia non nisi modicos habent errores, atq; putat animos seruorum. & corpora seruorum constare, idest. composita esse. nostra materia idest. ex qua nos sumus: & ex paribus idest consimilibus elementis. hoc est an doceat seruos quoq; homines esse & humane tractandos. An docet sæuire, idest. sæuitiam exercere. Rutilus inquam, qui gaudet acerbo strepitu plagarum. idest scuticarum, & flagellorum. & nullam idest non ullam; qui non comparat flagellis. idest iucunditati quam habet ex flagellis. nullam Syrena, idest nullam iucunditatem cantus Sirenum. Est autem hic Sirena actũs singularis a nominatiuo hæc Siren. & uia reperies Sirenom. Comparat inquam existens Antiphates. trepidi idest trepidantis uimore. laris. i. domus suæ sicut Antiphates erat rex crudelis apud Læstrigones, quam q carnibus humanis uescebantur. & Polyphemus. idest qualis Polyphemus Cyclopum sæuissimus. de quo Virgi. Aenei. iii. Visceribus miserorum & sanguine uescitur atro. sanguine seruorum gaudet existens tunc felix secundum iudicium suum: quoties aliquis seruorum scilicet. uritur in fronte, scilicet ferro ardenti a tortore uocato propter duo lintea, quæ forte surripuerat in balneis: ubi cum uno linteo uix posset aliquis deprehendi. diceret enim se illud efferre ad usum suum: & ergo dicit propter duo lintea: quasi diceret potius docet sæuire. Nam quod suadet, idest suadere aliud potest. iuueni. idest filio. ipse existens lætus stridore cathenæ, quam serui in ergastulis trahunt. & quem ergastulla idest. mancipia in ergastulis onerantia. inscripta. idest habentia notas inscriptas. idest inustas ne aufugiant. afficiunt. scilicet delectatione. mire, idest mirum immodum. & quem carcer rusticus, idest ruri seruos ad glebam astrictos continens mire sup. afficit. Expectes, idest. nunquid debeas expectare: ut filia Larg, idest illius mulieris adulteræ non sit adultera. quæ quidem filia nunquam poterit dicere, idest recitare tam cito. mœchos, idest. adulteros maternos, idest cũ matre sua rem habentes. nec poterit contexere, idest. continue nominare eos tanto cursu, idest. tanta uelocitate linguæ. ut ipsa conscia matri non respiret, idest. non ingemiscat, quod etiam tot non habet uidelicet. Ipsa filia supple. fuit olim uirgo, & nunc implet ipsa ceras pusillas, idest. modicas tabellas, aut pugillares, quos ad mœchos suos mittit: hac scilicet. Larga matre. dictante, idest. formam scribendi dante: & subinde etiam pronunciante quod scriberet. & dat cinædis. idest immundis hominibus eisdem, quibus scilicet. internuncijs mater utitur. ferre, idest. perferre ad mechos suos. Natura iubet: idest uult sic supple fieri quod supple exempla uitiorum domestica: idest quæ domi, in qua uiuimus, fiunt: & potissimum a patre aut matrefamilias. corrumpant nos uelocius, & citius quam supple extrema: cum ita sit. scilicet quod subeant. idest intrent animos nostros magnis auctoribus. scilicet parentibus: quarum apud nos magna esse debet auctoritas. unus & alter iuuenes, quibus Titan: idest Sol. finxit. idest composuit. præcordia, idest uicina cordi. in quibus consistunt potissimum affectiones. arte benigna. & meliore luto, idest quæ naturaliter fortes sunt, spernunt forsitan hæc scilicet uitia parentum. sed uestigia patrum fugienda. idest quæ fugi debeãt, quia mala ducunt reliquos: scilicet iuuenes. & orbita: idest larga uia. ueteris: idest consuetæ culpæ parentum. idest. diu monstrata. trahit: idest allicit reliquos. Igitur si uis esse bonus parens: abstineas huiusce damnis. etenim quia certe. uel. idest etiam una ratio est potens: idest efficax ad hoc tibi persuadendũ. s. ne genui ex nobis sequantur nostra crimina: quia nos sumus omnes dociles turpibus. .i. inhonestis. ac prauis. i. iniqs. imitandis. i. ad imitandũ turpia & praua. potius quam bona & honesta. & tu uideas Catilinam: idest malum ciuem coniuratũ in patriam suam: qualis erat Catilina in quocunq; populo. & sub quocũq; axe. idest climate seu polo. Sed nec Brut Cæsaris rempu. occupantis occisor. nec auunculus Bruti. idest Cato Vticensis: erit usquam in illo populo. Et ideo sancte præcipit auctor dicens: Nil fœdũ. i. turpe. dictu. idest dum dicitur, uel ad dicendum. & uisu. idest ad uidendũ. tangat hæc limina, intra quæ est puer. puellæ lenonum sint supple procul hinc, & procul inde. idest ab utraq; parte. & cantus parasiti. idest epulonis. pernoctantis: idest totam noctem in comessationibus ducentis. sint supple procul: quia maxima reuerentia debetur puero. nec tu si paras, idest intendis facere quid. idest aliquid turpe. contempseris. idest paruifeceris. annos. i. paucitatem annorũ pueri. sed filius infans supple adhuc. obsistat. idest impedimento sit. tibi peccaturo, idest quod nisi adesset peccares. Nam si filius tuus postea fecerit. quid. idest aliquid. dignum ira, idest censura, & animaduersione. censoris. i. publici morũ castigatoris. quãdoquidẽ. i. cũ ita sit, quod filius dederit. i. exhibuerit se similem tibi. non tantum corpore nec uultu. i. similitudine corporis. sed quoq;. idest etiam uultu. i. similitudine morũ, & cum ita sit quod filius tuus peccet. deterius. idest deueniendo deterior per omnia tua uestigia. tu nimirum. i. haud dubie. castigabis. idest castigare uoles eum. clamore acerbo. i. increpatione uehementi. aut parabis post hanc castigationem: si filius non emendauerit se mutare tabulas testamenti. s. & ipso exheredato alium exhæredem inscribere. Quod Metellus apud A. Gellium libro pri. capi. vi. ita dicit: Dii immortales plurimum possunt: sed non plus uelle debent, quam parentes. At parentes si pergunt liberi errare: bonis exhæredant. Quid ergo nos a Diis immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus: iisdem Deos propitios esse æquum est: qui sibi aduersarii non sunt. Sed unde sup. accipes tibi frontem. i. auctoritatem & seueritatem. quod pro &. libertatem. i. potestatem libere castigandi parentis. i. qualem parens habere debet, cum tu senex facias peiora. & cucurbita uẽtosa. idest uas quo medici utuntur ad deducendum sanguinem: quod igni & uẽto tenui repletũ est: sed extincto igni, & aere se constringẽte ne uacuũ fiat sanguine se replet. quærat. i. exigat. iampridem. i. iã a plusculo tẽpore tuum caput insanum. s. & uacuum cerebro. q. d. nullo pacto habere poteris talẽ auctoritatem: nisi honeste uiuere uidearis. Hospite uenturo. Reprehendit eos, qui in aliis rebus summam diligentiam adhibent: in erudiendis & bene instituendis filiis negligentiam. Ordo est. Nemo tuorum. scilicet seruorum, aut familiarum. cessabit: idest otiosus erit. hospite uenturo. i. quãdo aliquis uir dignitate præditus ad te uenturus. Vox enim dñi instãtis. & tenentis uirgam fremit. i. cũ fremitu dicit: hoc est tu qui dominus es dicis

CVERRE

Verricu lum

CVERRE Emẽdata quo uerriculũ & p genere retis piscatorii, & instrumẽto quo dom⁹ uerritur. Est aũt ordo: Vox dñi instãtis, & tenẽtis uirgã fremit uerre pauimẽtũ.i. magno fremitu clamat, uerre pauimẽtũ. sic illud apud Plau. i Asinaria: Iussin sceleste hae ianua hoc stercus hic auferri, iussin colũnis deiici opas araneaꝝ? ℓ Pauimẽtũ: solũ ipsius domus stratũ quod alio uocabulo appellamus ostracũ. Graeci eni ostra cõtesta appellãt

homicidã. ℓ De uia: deorsum & lõge a uia. Ouid. Et cecinit mœstũ deuia carmẽ auis. ℓ Vultur: uulturẽ triduo ate, aut biduo uolare ubi cadauera futura sũt, auctor est Pli. lib. x. Plaut. i truculẽto: Iam ẽsse uulturii triduo prius pdiuinãt, quo die esuri fient. Ex cadaueribus sibi escam querit, iterficit aũt nihil, nec destruit animatũ: columb⁹ ob affinitatẽ et mortuis abstinet. lege Plu. in uita Romuli. ℓ Ad foetus ad pullos suos.

Vultur

Ostracũ

Paumẽtũ

uñ pauimẽtũ testaceũ ostracũ nũcupamus sit eni ex testis frustilla ti cõtritis. dictũ aũt pauimẽtũ, q pauiaᵗ.i. crebriter ferriaᵗ pauiculis. De pauimentis autẽ multa Plini. Victruui. & Palladi⁹. ℓ Vasa aspa: quæ graeci anaglypha, uel anaglypta uocãt.i. de super sculpta. Aspa ergo. pter exlasturã. uñ Persius: Quid fas optat, quid aspe Vtile nũm⁹ habet. i. exlat⁹. Plin. loquẽs de poculis: Ea fiet excisa erãt i asperitate. Virgi. Cymbiaq; argẽto perfecta, atq; aspa signis. ℓ Tergiat: ab eo qđ est tergeo. Nã secũdã tertiã & secũdã cõiugatiõnẽ declinaᵗ. Virg. Parsleuis clypeos, & spicula lucida tergẽt. ℓ Virgãq; tenẽtis: q & minet & uerberet. ℓ Ergo: hic tota ẽ idignatio poetæ. ℓ Perfusa: perlita & polluta. ℓ Emẽdat hæc: nitida hæc facit. ℓ Semodio: ẽ. n. semodi⁹, qsi semis modius. Mart. Hos fastus, animo lq dat Sabello Farris semodi⁹, fabæq; fresæ, Et thuris, pip; sq; tres selibre. ℓ Scobis: scobis id est qđ ab aliq; mã minutissimũ decidit, dũ aut p serrã secaᵗ, aut pterebrã p sorat: nec nõ ex attritiõe laterũ scobs hi Pli. lib. xvi. ca. xliii. Arida. n. lati⁹, q uiridia serris pter robur & buxum, quæ ptinacius resistunt, serraꝝq; dentes replent æqualitate inertis: qua de causa alterna iclinatione egerunt scobẽ. Columella in ynto: Antiqua terebra scobem faciebat. Heliogabalus: Scobe auri, atq; argẽto porticum strauit: ut auctor est Lampridius. Inuenitur et Scobina: sed diuersa significatione: hoc est pro genere limæ. unde Victru. lib. iiii. Ad ipsumq; cos ronç mẽsum in ridet lima, quæ scobina di. unde eleganter Tertullianus in Apologetico sic scribit: At i Deos uestros, p oia mẽbra uaildius incũbunt asciæ, & runcinæ, & scobinæ & c. ℓ Aspiciat domum sine labe: qđ ante omnia maxime est quærẽdum. ℓ Gratũ est: placet, inquit gignas liberos patriç mõ cures ut bõis instituanᵗ artibus. ℓ Serpẽte Ciconia: exẽplis ostendit, quæ a tenerís ãnis discunᵗ firmiter mẽtib⁹ inhærere, nec inde facile auelli. unde illud ẽ Horatii: Quo semel

Semodi us

Scobs

Scobina

Verre pauimentum, nitidas ostende columnas,
Arida cum tota descendat aranea tela,
Hic lauet argentum, vasa aspera tergeat alter,
Vox domini fremit instantis, uirgamq; tenentis.
Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
Atria displiceant oculis uenientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus, & tamen vno
Semodio scobis hæc emendat seruulus vnus
Illud non agitas, vt sanctam filius omni
Aspiciat sine labe domum, vitioq; carentem?
Gratum est, quod patriæ ciuem, populoq; dedisti,
Si facis, vt patriæ sit idoneus, utilis agris,
Vtilis & bellorum, & rebus pacis agendis.
Plurimũ enĩ intererit qbus artibus, & qbus hũc tu
Moribus instituas serpente Ciconia pullos
Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta,
Illi eadem sumptis quærunt animalia pennis.
Vultur iumento, & canibus, crucibusq; relictis
Ad fœtus properat, partemq; cadaueris affert.
Hic est ergo cibus magni quoq; vulturis, & se
Pascentis propria cum iam facit arbore nidos.
Sed leporem, aut capreã famulæ Iouis, & generosæ
In saltu uenantur aues, tunc præda cubili
Ponitur, inde autem, cum se matura leuabit
Progenies, stimulante fame, festinat ad illam
Quam primum rupto prædam gustauerit ouo.
Aedificator erat Centronius, & modo curuo
Littore Caietæ, summa nunc Tyburis arce,
Nunc prænestinis in montibus alta parabat
Culmina uillarum, & græcis, longeq; petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ, atq; Herculis ædẽ,
Vt spado uincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat Centronius, imminuit rem,
Fregit opes, nec parua tamen mensura relictæ
Patris erat, totam hanc turbauit filius amens,
Dum meliore nouas attolit marmore uillas,
Quidam sortiti metuentem Sabbata patrem
Nil præter nubes, & cæli numen adorant,
Nec distare putant humana carne, suillam,
Qua pater abstinuit, mox & præputia ponunt,
Romanas autem soliti contemnere leges,
Iudaicum edifcunt, & seruant, ac metuunt ius,
Tradidit arcano quodcunq; volumine Moses
Non monstrare uias, eadem nisi sacra colenti,
Quæsitum ad fontem solos deducere uerpos.
Sed pater in causa, cui septima quæq; fuit lux
Ignaua, & partem vitæ non attigit vllam.

ℓ Iumẽto: fus baudi relicto ab iferionb⁹. Nã iumẽtũ & canes relinqt, & cruces ex qb⁹ aliqd tñ auferᵗ nõ totũ. Appellatiõe iumẽti ea cõtinẽtur iteligim⁹ alaia, quę hominẽ iuuãt dorso, ul equũ asinũ, mulum. Lactantius tñ Firmianus aiᵗ iumẽta dicta esse magnas uirtũ animalia a iuuãdo, q i excolẽda terra iuuarent. de iumẽtis superius dictum abunde. ℓ Magni quoq; uulturis. i. cũ factus est magnus eodẽ se nutrit cibo, quo a parentibus est educatus pullus. ℓ Propria arbore: atqui in arboribus non nidificãt uultures, sed in altissimis rupibus. ut scribit Pli. Famulę Iouis. i. aglę, quæ Iouis armigeræ dicunᵗ secundũ fabulas, q in bello giganteo Ioui ad uersus gigantes fulmina minis strasse ferunᵗ. Pli. uero ait ideo Iouis appellari famulas, q fulmine nõ tãgõtur. Ponitur cubili. i. pupillis existẽtib⁹ in cubili. i. nido: ut sit datiuus. ut illud apud Mart. Tota mihi ponatur anas. ℓ Inde aũt cũ se matura leuabit. Ordo ẽ: Progẽies festinat ad illã pdã, qua pmũ gustauerit rupto ouo, cũ leuabit se matura ide. i. excubili. ℓ Matura: adulta & uolatilis. ℓ Gustauerit ouo rupto. i. cũ nata ẽ rupto putamĩe oui. qđ rostello a pullo gloraᵗ cũ excludiᵗ. ℓ Aedificator: uariis exẽplis oñdit liberos uestigia pĩna leg sokᵗ. ℓ Cẽtronius: hic erigendo ædificia igẽs patrimoniũ absumpsit: fili⁹ secuᵗ uestigia pĩs qđcũq; ab eo relictũ fuerat, ædificãdo totũ attriuiᵗ. ℓ Caietæ oppidũ littorale Cãpãiæ. ℓ Curuo littorẽ: uerbi Etimologiã epitheto expressit. Nã (ut Strabo ingt) Caietã noiauerũt ueteres, qm curua oia caietas Lacões appellauere. Virg. a nutrice Aeneæ Caietã noiatã esse cecinit. Tu quoq; littorib⁹ nrĩs Aeneia nutrix Aeternã moriẽs famã Caieta dedisti. Diodo. uero ait ab Argõautis ædificatã fuisse. ℓ Tyburis arce: mõtib⁹ eni sitũ ẽ Tibur nõ lõge ab urbe Roma. ℓ Prænestinis Prænestẽ. n. ciuitas est nõ lõge ab urbe Roma, quondã Stesphãe: & Polystephãos a copia coronaꝝ appellata. Stra. In Romæ uero ꝯspectu sũt Tybur: pnestẽ,

Vultur

Aquila Iouis armigera

Caieta

Tybur Præneste

est imbuta recens seruabit odorẽ Testa diu. Pulli. n. Ciconiæ, quia a matre educati sunt, & assuefacti serpẽtibus, eundẽ uiuẽdi morẽ p totũ uitæ suæ cursum tenẽt, sicq; apte docet tales esse liberos, qles a patribus instituuntur. ℓ Ciconia: auis est serpẽtibus inimica: cui ob extinctiõ serpẽtiũ tñ honoris apud ueteres tribuebaᵗ, ut i Thessalia capitale fuerit (auctor Plinio) occidisse Ciconiã eadẽ pœna quę in

Tusculũ. ℓ Græcis marmorib⁹ ex Laconia petebaᵗ marmor uiride & ptiosũ. cõdiliq; hilari⁹. auct. Pli. Papi. i Sil. de balneo Hetrusci sic Vox loc⁹ Eurotæ uiridi. Intelligit. n. marmor Laconiũ. ℓ Lõgeq;. nã & ex Aegypto, armẽia, & Numidia marmora petebanᵗ. ℓ Aedẽ Fortunæ docet Pli. lib. xxxvi. Aedẽ Fortũæ Romæ ptiosissimo marmore extructã fuisse sed hoc loco potã intelligit de tẽplo Fortunæ prænestinæ

Fortunæ ædes

nestinæ ut edificia, q̃ in agro Prænestino, Tyburtinoq́ erigebant
a Centronio, recte cõparent templo Fortunæ pnestinę, & templo
Herculis Tyburtini. Tẽplũ illic fuisse Fortunę docet Silius: Sacrisq́
dicatũ Fortunæ Præneste iugis. inde ẽt dari certa responsa ostẽdit
Papinius in Siluis: Et pnestinę poterant migrare sorores. ¶ De qbus
& Propertius lib. ii. Nam quid Prænestis dubias o Cynthia sortes:
Quid petis Aeaci mœnia Thelagoni? Strabo in qnto Habet Præ-
neste Fortunæ templum illustre: uñ certa eduntur oracula de qbus
ita scribit Trãquil. in Tiberio: Vicina uero oracula disiicere conatus
ẽ: sed maiestate pnestinaꝝ sortium territus destitit. ¶ Herculis: ædẽ
Herculis & musarum extruxit Martius Philippus Augusti uitri-
cus. auctor est Tranquil. in Augusto. Romæ Herculi etiam Domi
tianus tẽplũ erexit magno impẽdio: ubi se coli uoluit. unde Mart.
Herculis in magni uultus descẽdere Cæsar. uerum hoc loco (ut di
ximus) poeta intelligit de templo Herculis: q d Tibure fuit cum
bibliothecha uaria librorum supellectile referta. de qua Gellius lib.
xviii. ca. v. unde & Tibur Herculeum appellatũ est, q̄ Herculi dica
tum fuit. Mart. Tybur in Herculeum migrauit nigra Lycoris. Stra
Posides bo in quinto. Tybur inquit Herculeum est. ¶ Posides: hic Claudii
Cæsaris libertus fuit. de quo Tranquil. sic. in Claudio: Libertorum
pcipue suspexit Posidem spadonem, quem & Britannico trium-
pho inter militares uiros hasta pura donauit. Hic in tãtas euectus
est opes ut luxu insanas ædificiorum extructiones. superaret. In lit-
tore Baiano (ut tradit Pli.) balneas extruxit, quæ Possidianæ uoca
tæ fuerunt, accepto noie ab eodem Claudii Cæsaris liberto. ¶ Capi
Capitolium pitolia nostra: aut nostri tpis, quæ antea incensa cum fuissent, ma
gnificẽtius fuerunt restituta a Domitiano, aut reuera nostra dixit:
hoc est Romana, quia & Capuę alia fuere Capitolia. de quibus Si
lius in. xi. Monstrant Capitolia celsa, Stellantesq́ docent campos.
Trãquil. in Tiberio: peragrate Campania, cum Capuæ Capitoli-
um, Nolę templum Augusti dedicasset. Idem in Caligula: Capitoli-
um Capuæ idibus Martiis de cælo tactum est fuit & Capitolium
Beneuenti. de quo ita Suetonius de claris grammaticis & rhetori-
bus: Statua Orbilii Beneuenti ostenditur in Capitolio ad sinistrum
latus marmorea, habitu sedentis ac palliati, appositis duobus scri
niis. ¶ Dum sic habitat: dum ædificia tam luxuriosa sibi ædificat ha
bitanda. ¶ Rem: patrimonium. ¶ Partis relictæ. i. opum. ¶ Turbauit:
dissipauit. ¶ Villas: domicilia in agris. de quibus in prima Satyra.
¶ Quidam sortiti alio exẽplo ostendit qd̃ dictum est: tales esse filios,
quales a parentibus instituuntur. Nonnulli, inqt, sunt, qui Romæ
sacra Iudęorum colunt, & illorum seruant ritus exemplo parentũ,
qui idẽ ante fecerunt. unde Trangl. in Domitiano: Pręter cæteros
Iudaicus fiscus acerbissime actus est: ad quẽ deferebantur, qui uelut
professi Iudaicã intra urbẽ uiuerent uitã: uel dissimulata origine
imposita gẽti tributa nõ pependissent: inter fuisse me adulescẽtulum
memini, cũ a procuratore frequẽtissimoq́ cõsiglio inspiceretur nona
genarius senex an circũ sectus esset. Sicq́ poeta p trãsitũ religionẽ
Iudeoꝝ, & eius cultores irridet, adq́ subsannat. Tria autẽ percur-
rit. in qbus Iudaicæ religionis sacramẽta cõsistunt, quæ oia a Mo-
se. tradita sunt Iudæis: sed alio sensu, q̃ ipsi accepere. hæc aũt fuere:
ut. s. Sabbatis gescerẽt uacui oi ope, circũciderent, & carne suil
la abstinerẽt. ¶ Sabbata. i. Iudeoꝝ festa. Nã Sabbatũ ligua Iudeoꝝ
ges dr̃. Moses enĩ Damascena patria antiq̃ repetita mõtẽ Sinai oc-
cupauit, quo septẽdieꝝ ieiunio p deserta Arabiæ cũ populo suo fa-
tigatus cũ tãdẽ uenisset, semptimũ diẽ more gẽtis Sabbatũ. i. diẽ ge-
is appellatũ in oẽ æuum ieiunio seruauit & gete, qm̃ illa dies famẽ
eis, erroreq́ finierat. De eo ieiunio ita scribit Trãqui. in Augusto:
Et rursus ne Iudæus quidẽ mi Tiberi tã diligẽter Sabbatis ieiuniũ
seruat, q̃ hodie ego seruaui: de Mose multa Iustinus lib. xxxvi. Stra
bo. lib. xvi. Iosephus i libris de antiqtatibus Iudeoꝝ Eusebius lib.
viii. pparatiõe euãgelica. Cor. Tacitus. lib. xxi. Lactãtius Firmi. lib
iiii. capi. xvii. Qui scribit a Iudæis iræ, atq́ inuidiæ plenis Christũ
accusari, q̄ legẽ Dei per Mosen datã solueret. i. q̄ Sabbatis non ua
caret operans salutẽ hoium, q̄ circũcisionẽ uneue faceret: q̄ absti-
Sabbatarii nentiã suillæ carnis auferret, a sabbato igitur Sabbatarii sunt appel
lati. unde Mart. Ieiunia Sabbatarioꝝ. ¶ Nil pter nubes: uidet hoc di
ctũ in æmulationẽ Aristophanis, q i Comœdia, quã Nephelas. i. ne
bulas appellauit, iducit Socratẽ colere nubes: ut sit manifesta irri
sio Iudæorũ. Non q̄ oino nubes colant, sed ut ostẽdat eos lõge er-
rare a cæteroꝝ cultu diuino. q. d. adorant Deos quos nõ uidẽt, aut
reuera (qd̃ maxime pacet) ad id respexit q̄ Deus apparuit Mose
in nebula totum montem Sinai tegente per sex dies, qui septimo
die uocauit Mosen ex medio caliginis, ingressusq́ Moses me-

dium nebulæ ascendit in montẽ, fuitq́ ibi. xl. diebus. &. xl. nocti-
bus: ubi a Deo accepit tabulas lapideas, legẽ & mãdata q̃ scripsit
Deus, ut doceret filios Israel. uñ & Dauid in psalterio: Inuocabant
dñm, & ipse exaudiebat eos, & in colũna nubis loquebatur ad eos. Et
idẽ alibi: Inclinauit cælos & descẽdit, & caligo sub pedib⁹ eius, &
posuit tenebras latibulũ suũ i circuitu ei⁹ tenebrosa aq̃ i nubib⁹ ae-
ris. Iudæi ergo nubes adorabãt, qa De⁹ i nubibus p eis apparebat.
uñ illud Mosę in numeris: Nubes tua ptegat illos, & in colũna nu-
bis pcedes eos p diẽ, & in colũna ignis p noctẽ quãuis nõ sit uerisi
mile poeta est sciuisse. ¶ Numẽ cæli: hoc dicit qa mẽte sola unũ dũ-
taxat numẽ (ut scribit Tacitus ultimo lib.) intelligũt, pfanũ, qui Deũ
imaginas mortalibus materiis in spẽs hoium effingant solũ illud
& æternũ, neq́ mutabile, neq́ interituꝝ. igit nulla simulachra urbi-
bus suis nedũ tẽplis sunt: nõ regibus hæc adulatio nõ Cesarib⁹ ho
nor. Poeta igit eos irridet, q̃si nõ recte sentiẽtes, qui unũ tm̃ Deum
agnoscãt, cũ Romãi, cæteręq́ nationes plurimos q̃si aleiore cõsilio
colãt Deos. uñ est illud Plinii in. xiii. cap. iia. Iudæa gens cõtume-
lia numinũ insignis. Nã Iudæi unũ tm̃ Deum colunt. uñ est illud in
diuinis scripturis: Vnus Deus Hebræoꝝ, q creauit oia, atq́ terram
stabiliuit, & fundauit Maria. De quo sic ẽt Apollo quodam oraculo
meminit, ut ẽ apud Eusebiũ de pparatiõe euãgelica: Chaldæis q̃ ue
ra esset sapiẽtia tm̃: Hebræisq́ ipsis cõcessum agnoscere pura Ae-
ternũ, q mẽte colũt, regẽq́, Deũq́. ¶ Nec distare putãt suillã carne:
carne eni suilla abstinẽt Iudæi. De cuius rei istituto sic scribit Taci
tus lib. xxi. Sue abstinẽt Iudęi memoria cladis, q̃ ipsos scabies quõ
dã turpauerat, cui id animal obnoxiũ. ueꝝ (ut tradit Lactãtius) cũ
Deus Iudæos carne suilla abstinere iussit id potissimũ uoluit itelligi
ut se a peccatis, atq́ imũdiciis abstinerẽt. Est eni lutulẽtũ hoc aĩal
& imũdũ, nec unq̃ cælũ aspicit, sed in terra toto corpore piectũ, &
ore uẽtri p & pabulo seruit, nec ullũ aliũ dũ uiuit p̃stat usum põt,
sicut cæteræ animãtes &c. Interdix ergo ne porcia carne uterentur. i.
ne uitã porcoꝝ imitarentur, qui ad solam mortẽ nutriuntur, ne uẽtri
ac uoluptatibus seruiẽtes ad faciendã iustitiã inutiles essent, ac mor
te afficerẽtur. Itẽ ne fœdis libidinibus imergerẽtur, sicut sus, q̃ se cœ
no ingurgitat. uel ne terrenis seruiat simulachris, ac se luto inqnẽt.
¶ Pater abstinuit: cui⁹ uestigia p oia sequitur. ¶ Præputia ponit. s. cir
cuncidũtur more Iudæoꝝ ex Mosę sacerdotis instituto. de quo sic
Strabo: A successoribus Mosę ex supstitiõe institutã carniũ abstinẽ
tiã, a qbus abstinẽt: & circũcisiones & excisiones, & si q̃ sunt huius
modi alia. De quo sic ẽt Tacitus: Circũcidere genitalia istituere, ut
uniuersitate noscãtur. Suetõius loquẽs de Iudeis i Domitião: Interẽ
fuisse me adolescẽtulũ memini cũ a pcuratore, frequẽtissimoq́ cõsi
lio i spiceret nonagenarius senex an circunsectus esset. Cæteꝝ (ut
auctor est Lactã.) figura circũcisionis erat, ut significaretur nudã-
dũ esse pectus. i. apto & simplici corde oportet nos uiuere: qm̃ pars
illa corporis, q̃ circuncidit, hẽt quãdã similitudinẽ cordis, & est pu
dẽda. Et ob hãc cãm Deus nudari eã iussit, ut hoc argumento nos
admoneret, ne inuolutũ pectus haberemus. i. ne qd̃ pudendũ faci-
nus intra conscientiæ secreta uelemus. Deus ergo circũcisionem a
Præputium carne mortali ad aiam transtulit, quæ sola mẽsura est. Præputiũ (ut
diximus illi: Mox & præputia ducit) ea pellicula appellatur, q̃ glã
dem in colle tegit, & repuci potest. ¶ Arcano uolumine: pentateu-
chũ itelligit. i. qnq́ uolumina ueteris testamẽti a Mose conscripta.
uidelicet, Genesim, Exodũ, Leuticũ, Numeros, Deuteronomũ. Di-
ctũ aũt pentateuchũ a πέντε gnq́: & τεῦχος uolumen in quo Deus
leges dedit Mosæ, q̃ seruebantur in arcanis: eas Moses tradidit Iu-
dæis. ¶ Nõ mõstrare uias. soluit, i qt Moses Iudæos adeo ab oĩ alia
religiõe esse auersos, ut ne cõmercium qdem ullum haberẽt, nisi cũ
eo, q eadẽ sacra coleret, nec uiã erranti, nec ignẽ, nec aquã quæren
ti monstrarent. qd̃ & si cõtra oẽm sit humanitatẽ: putauit tñ Moses
non indignum uideri aduersus eos, q sacra sua nõ colerẽt. Hoc tñ
est ex historia. nam cum scabie Aegyptii, porrigineq́ uexarentur
Hammonis respõso moniti Mosen cũ ægris, ne pelbs ad plures serpe
ret terminis Aegypti pellunt. Dux igitur exulum factus Moses,
sacra Aegyptiorum furto abstulit, repetitaq́ (ut pauloante. di-
ximus) Damascena patria antiqua montem Sinai occupauit Et
quia metu cõtagionis pulsos se ab Aegypto meminerant, ne eas
dem cã inuisi apud incolas forent: cauerunt, ne cum peregrinis cõi
carent. quod ex cã factum: paulatim in disciplinam, religionemq́
conuertit. Et ut sibi in posterum gentem firmaret: nouos ritus, con
trariosq́ cæteris mortalibus indidit ita, ut ne Iudæi conuersarẽtur
cum Samaritanis, ob eãq́ rem mulier Samaritana (ut scribit diuus
Ioannes) denegauerit aquam Christo tanquam Iudęo dicens, fis

QVO

Quo modo tu Iudæus cũ sis, bibere a me poscis, q̃ sum mulier Samaritana: nõ enim cõueniunt Iudæi Samaritanis. Philostratus lib. 5. in uita Apollonij Thyanei de Iudæis sic scribit: Qui enim uitã a cæteris separatã uiuentes, neq; mẽsa cũ cęteris, neq; sacris, neq; cerimonijs ullis comunicãt. Hic ergo est q̃ poeta ait: Transgressos in morẽ Iudęorũ seruare ius iudaicũ, moresq; ɔtrarios cęteris mortalibus, ut nõ mõstrent uias errãti &c. Apud Athenienses piaculũ erat nõ mõstrare uiã erranti: carmẽ erat apud ipsos, qđ in publicis cãtabatur sacris, pnũciabaturq; eos esse ipios & execrabiles, q uiã nõ mostrarent. unde Cic. in. 3. offic. Quid. n. est aliud errãti uiã nõ mõstrare, qđ Athenis execrationibus publicis sancitũ est. Eadẽ sacra: eosdẽ Deos & cerimonias. Verpos: hoc est Iudæos, q auersa pellicula, q̃ in circũcisione mutilaƭ, sunt denominati. Mar. Delapsa est misero fibula, uerpus erat. unđ et uerpa capiƭ pro mẽbro uirili. Poeta in Priapeijs: Tot uerpas tibi dedicat salignas. Mar. Incipit i medios meieƭ uerpa pedes. unđ etiã apellæ noianƭ, q̃si sine pelle. Hora. Credat Iudęus appella. Idẽ et dicũtur recutiti a restituta cute post circũcisionẽ. iđe illud Persii: Recutitaq; sabbata palles. i. Sabbata Iudæo ɋ recutitorũ. Mart. Nec recutitoɋ fugis inguina Iudæoɋ. a restitutiõe igit nouæ cutis Mart. itẽ dixit: Nec ruptæ recutita colla mulę. Sed pater in cã est ut fili⁹ hęc Iudæoɋ istituta seruet. Septia lux. i. Sabbatũ ipsum. qđ adeo supstitiose Iudæi seruabant, ut iruete Tito p Sabbatũ arma noluerint attigere. eũ diem latini Saturni diẽ uocant. unđ Frontinus in Stratagematis: Diuus Augusti. Vespasianus Iudæos Saturni die, quo nefas eis ẽ quicq̃ seriæ rei agere, adortus supeƭauit. Ignaua: feriata & otiosa sine aliquo opere. Vllã partem uitæ. i. nihil fecit quo uita humana indigeat, unde Iudæi Christum dominum nostrum accusabant q̃ in die festo cæcum sanasset.

CVERRE. i. uirgis purga. pauimentũ. i. aream domus. ostende columnas nitidas: & aranea arida. i. sitibũda: uel ex uetustate exsiccata: aut mortua descẽdat cũ tota tela. hic lauet argẽtũ. i. uasa argẽtea. & alter tergat uasa aspera. i. anaglypta: hoc est desuper sculpta & habẽtia caprũ extantẽ aut aliud lignũ. Ergo tu miser trepidas ne atria fœtida stercore canino displiceãt oculis amici uenietis: nec. i. ne porticus sit perfusa luto. & tñ unus seruulus emẽdat uel emũdat hoc est emẽdare põt: hæc. s. pro qbus trepidas: hoc est auferre imũditiã uasoɋ. uno semodio. i. dimidio modij. scobis. i. pulueris decidentis a scobina, seu lima. & tu nõ agitas illud: ut filius aspiciat domũ tuã sanctã sine oi labe. & carentẽ. i. uacantẽ oi uitio. gratũ. i. acceptũ & utile est q̃ dedisti patriæ & populo ciuẽ. s. filiũ tuum. si facis ut sit idoneus patriæ. utilis agris. i. agriculturæ: & utilis rebus bellorũ & pacis agẽdis. Interent. i. distabit plurimũ. qbus artibus, & qb⁹ moribus tu instituas. i. imbuas: & primũ erudias hũc. s. filiũ tuũ qđ pbat exẽplis naturalibus. Ciconia nutrit pullos suos serpente: & lacerta inuẽta p deuia rura: & illi. s. pulli q̃runt eadẽ aliã alia. pẽnis sumptis. i. ut primũ uolare cœperũt. Vultur. i. illa auis rapax. pperat ad fœtus. i. ad pullos suos: & affert partẽ cadaueris: & hoc iumẽto mortuo. s. & canibus mortuis. & crucibus. i. in furcis & patibulis suspẽsis relictis. hic. i. huiõi cibus. s. cadauer. est ɛ grœga ipso nutritus est quoq;. i. ẽt. cib⁹ magni. i. effecti magni adulti uulturis & pascẽtis se. cũ. i. qñ facit iã nidos i ppria arbore. i. i q̃ ipse suos pullos habet. Sed famulæ Iouis. s. aqlæ: & generosæ aues sup. aliæ: ut accipitres. uenãtur i saltu. i. ubi ferę salãt. leporẽ aut capream. i. caprã siluestrẽ. pda

Verpi — Verpa — Apellæ — Recutiti

Sponte tamen iuuenes imitantur cætera, solam
Inuiti quoq; auaritiam exercere iubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis, & vmbra,
Cum sit triste habi tu, vultuq;, & veste seuerum.
Nec dubie tanq̃ frugi laudatur auarus,
Tanq̃ parcus homo, & rerum tutela suarum
Certa magis, q̃ si fortunas seruet easdem
Hesperidum serpens, aut ponticus. adde qđ hũc, de
Quo loquor, egregiũ populus putat, atq; verendũ
Artificem, quippe his crescunt patrimonia fabris,
Sed crescunt quocunq; modo, maioraq; fiunt
Incude assidua, semper ardente camino,
Et pater ergo animi felicis credit auaros
Qui mirantur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis esse putant, iuuenes portatur, vt illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere sectæ.
Sunt quędam vitiorum elementa, his protinus illos
Imbuit, & cogit minimas ediscere sordes.
Mox acquirendi docet insatiabile votum,
Seruorum uentres modio castigat iniquo
Ipse quoq; esuriens, neq; enim omnia sustinet vnq̃
Mucida cærulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio seruare minutal
Septembri, necnon differre in tempora cœnæ
Alterius conchem æstiui cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio, putriq; siluro,
Filaq; sectiui numerata includere porri
Inuitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
Sed quo diuitias hæc per tormenta coactas?

ponitur tñc. i. anteq̃ plumescãt cubili. i. in nido pullorũ. aũt p sed. cũ pgenies matura. i. apta ad uolandũ. leuabit se inde. i. ex illo cubili, seu nido. ipsa festinat stimulãte fame ad illã pdã, quã gustauerat primũ uel quã gustauerat ouo rupto. pmũ. i. ut primũ exiuerat ex ouo rupto. Cẽtronius uir ille diues erat ædificator. i. nimis sumptuosus in ædificijs cõstruendis. & parabat alta culmina uillarũ. i. domorũ rusticarũ. mõ. i. aliqñ i littore curuo Caietæ. i. illius portus maris sic a nutrice Aeneæ appellati: & nũc in summa arce Tyburis: & nunc in mõtibus Prenestinis: & hoc ex marmoribus græcis ut pote laconicis. petitis. i. q̃sitis lõge. uincẽs. i. excellẽs ędẽ Fortunæ & Herculis: q̃ sumptuosissime tñ extructa erat. ut Posides spado. i. eunuchus. uicebat nra. i. romana capitolia. Ergo cũ Cẽtronius habitat sic. i. tã sumptuose: & i totis locis. ipse iminuit rẽ. i. diuitias suas. & fregit. i. ɔsumpsit opes suas. nec tñ erat parua mẽsura partis. s. diuitiaɋ relictę filius ipsius Cẽtronij amẽs. i. nullã rationẽ hñs. turbauit. i. dissipauit. totã hanc. s. partẽ derelictã a patre. dũ attollit. i. erigit nouas uillas meliore marmore q̃ pater. Quidã. s. Iudæi. sortiti. i. quadã sorte hñtes patrẽ. s. quẽuis Iudęũ aut iudaizantẽ: metuentẽ. i. religiose colẽtẽ Sabbata. nil adorãt pter nubes, & numen cæli. i. nullũ simulachrũ: sed solum Deũ, q in nube apparuit. nec putãt suillã. i. porcinã carnẽ distare humana. i. ab humana carne: quia ab utraq; æqualiter abstiniẽt q̃. s. carne suilla. pater. i. genitor ei⁹ abstinuit. & ipsi ponũt mox. i. stati nati. octauo. s. die. mox postq̃ fidẽ acceperũt. pputia. i. priorẽ pelliculã uirilẽ. ipsi aũt soliti cõtẽnere leges Romanas ediscũt & seruãt & metuũt ius Iudaicũ qđcunq; Moses tradidit uolumine arcão. i. Iudæis occultato. ediscũt nãq̃ nõ mõstrare uias nisi colẽti eadẽ sacrã. (Sũt eni Iudæi adhuc hodie nimiũ amatores sui: usq; adeo, ut gratis iter se cõmodẽt: cæteris uero ad usurã.) Et deduce solos uerpos. i. Iudeos uetẽti pelle circũcisos ad fontẽ q̃sitũ a uiatori. s. in Iudæa: ubi aquaɋ penuria est. Sed pater est i cãcui patri. s. quoq; septimã lux. i. qlibet Sabbatũ fuit ignaua. i. sine oi opatiõe. & nõ attigit ullã partẽ uitæ. i. nihil eo die õpatus est: quo se uiuẽt significat posset.

IOAN. BRIT.

SPONTE tñ iuuenes: iuuenes, inqt, p reliq̃ oia parẽtes spõte sua imitanƭ: auaritiã aũt cũ p ætatẽ oderit, cogũtur ẽt iuiti exercere. sicq; smẽsam patrũ cupiditatẽ & pniciosã huiũ generis disciplinã notat. Cætera. s. uiuẽdi uestigia, & istituta, & cæteros mores. Fallit. n. uitiũ specie uirtutis: fili⁹, igt, & auaritiã isciuƨ exercet, qa pater, quã auaritia ẽ parsimõiã appellat: sicq; filius fallit, qa uitiũ nõ recognoscit ut uitiũ: sed auaritiã exercet, putãs nõ esse auaritiã, sed diligentiã quãdã & uirtutẽ acqrẽdi. Nã uitia cũ uirtutib⁹ sunt adeo finitima, ut ipsa ppinqtate plerunq; fallãt, & p uirtutibus habeanƭ, nã auaɋ p parco, pdigũ p liberali uocamus. Erram⁹ inqt, & dũ conamur uerã uirtutẽ seq, in uitia uirtuti uicina icurrimus nã auaritiã ɔplectimur putãtes ea esse parsimoniã. Imitatio est Horatii: Decipimur specie recti. Seneca in Prouerbus: Timidus cautũ se uocat: sordidus parcũ. Vmbra. i. imagie. Nã cũ uirtute nescio qđ habet uidet similitudinis, q acqrit. Cũ sit triste habitu. i. ipsũ uitiũ auaritiæ metaphora sũpta ab habitu exteriore. Nã habitus & uultus hois seuerus decipit plerũq; te, qa putas eũ talẽ esse itrisecus, q̃lis apparet extrisecus. Nã & diligẽtia illa acquirẽdi extrisecus uƭ laudabilis. sed si attẽdas iteriorem cupiditatẽ iuenies nihil delectabilius. Nec dubie: idubitãter qđẽ auarus laudaƭ tanq̃ frugi: hocq; cũ risu eoq; pnũciatiõe, qua aliqđ solemus iprobare. q. d. laudatur is, q̃ maxie esset uituperãdus est.

¶ Auarus: licet auarus nefanda sit cupiditate: tñ quia ad acquirēdū
uidetur esse uigilātis & solertissimę industrię laudatur, ut homo uti
lis: q̄a per summā uirtutē, & industriā uidetur acq̄rere. Nā acquirere
iuxta mortaliū cōcupiscentiam magnæ est uirtutis. unū illud est Oui
dij. Nō minor est uirtus q̄ quærere, parta tueri. ¶ Tanq̄ parcus: nā
Parsimonia parsimonia nomen habet uirtutis. Virg. Atq̄ apibus quāta expe
rientia parcis. Est. n. parsimonia scientia uitādi sumptus supuacuos
uel ars re familiari moderate utēdi. Sene. ¶ Certa magis: hoc a poe
ta dictū cū gestu ridentis tam sordidā diligētiam. ¶ Serpens Hespe
ridū: nā Hesperides q̄ tres fuere. s. Ægle, Heretusa, & Hesperetusa fi
liæ Hesperi fratris Atlantis, hortos habuere in Oceano Atlātico fe
rentes mala aurea, quę a serpēte peruigili custodiebātur, illuc Her
cules cū imperio Eurysthei peruenisset, occiso serpente, poma abstulit.
¶ Aut pōticus: nā apud Colchos in Pōto ubi Aeta rex pater Medeæ
regnauit, i tēplo Martis pellis uelleris aurei suspēsa olim fuit a Phri
xo, quā tauri ignē spirantes una cū dracone dicūtur custodisse. Eā
Iason, occiso opera Medeæ dracōe sustulit. ¶ Adde q̄ hūc, de Quo
hoc etiā summa cū indignatione infertur, q̄ malus ut bonus lau
detur. ¶ Verendū in honore habēdū, ut hciem solertissimū. ¶ Quip
pe his: nec mirum, inq̄t, est si i pretio sint tales, & laudātur, ut opti
mi artifices nam hi quidē sunt qui patrimonia norunt ampliare: &
proinde in pretio sunt. iuxta illud Ouidij: In pretio pretium nunc est:
dat cēsus honores: Census amicitias: paup ubiq̄ iacet. ¶ Quocūq̄
modo. i. per fas & nefas. ¶ Incude assidua: metaphora sumpta a fa
bris ferrarijs, qui assidue cudēdo ferrum extēdūt. ergo incude labo
re & solertia. ¶ Ardente camino. i. animi cupidine flagrante. ¶ Et pa
ter ergo: sensus est: Cum ergo patrimonia solertia, & diligentia am
pliētur, pater appellat, crediq̄ auaros felices utpote diuites: & qui
mirentur & amplectantur opes: & qui nullū pauperem inter felices
numerēt: & pinde hortatur filios, ut eādem uitæ sequātur uiam. le
gēdū enim est hortatur numero singulari. ut sic exponas Pater hor
tatur iuuenes ut imitētur uestigia auari. ¶ Mirātur: suspiciūt. ¶ Iuue
Secta nes: filios adolescentes. ¶ Sectæ: quā tenēt auari a sequēdo dicta est
secta. ea proprie est philosophorū. qui eni Platonis dogma tenebāt,
platonicā sectam tenere dicebātur: qui Socratis, Socraticā. Seneca
ad Lucilium. ¶ Sunt quędā uitiorum elemēta: auari, inquit, non sta
tim filios ad extremas sordes producūt, sed quędam habent prin
cipia auaritiæ, quæ paulatim teneris puerorum mētibus insinuant.
Elementa ¶ Elemēta: principia. Bene autē elementa principia appellamus. ex
quatuor enim elemētis omnia principiū suū habere dicuntur. ¶ Sor
des: proprie dicūtur maculæ in uestibus. sed metaphoricos ad ani
mū transfertur uocabulū: ut pro auaritia ponatur: quæ non minus
hominis animū polluit, q̄ sordes uestimenta. Horat. Sordidus a te
nui multum distabit. ¶ Seruorum uētres modio castigat: defraudat
seruos cibarijs suis. Nā seruis quaterni modij dabatur frumenti in
Dimensum mense: & id dimensum dicebatur. Vnde Terent. De dimenso suo,
suum defraudans Genium comparsit miser. Hæc Donatus. ¶ Ipse
quoq̄: qui dominus est. ¶ Neq̄ enim sustinet: tanta, inquit, auaritia
premitur: ut ne frusta quidem mucida panis sustineat comedere ac
Minutal si dicat nō magis ijs abstinet, q̄ rebus delicatis. ¶ Minutal: genus cō
dimenti est: quod ex rebus minutim concisis fiebat (ut docet Api
cius) uarij generibus & nominibus. inter cætera fiebat unum mi
nutal marino pisce, liquamine, oleo, uino, porris capitatis, corian
dro. Dicēbatur Tarentinum, Marianū, dulce ex citreis. Minutal itē
ex iecinoribus & pulmonibus leporis. a uarietate eorum uarium di
citur a Martiale. ¶ Septembri: tempore autumnali, quo obsonia ma
xime corrumpuntur, & hominum corpora morbis sunt obnoxia.
Conchis ¶ Conchem. i. fabam uiridem. ut diximus in. 3. Saty. Cuius cōche
tumes. De qua Mart. Si spumet rubra cōchis tibi pallida testa: Lau
torum cœnis sæpe negare potes. Alij sentiunt genus esse legumi
nis non absimile lenti. ¶ Signatam: custoditā impresso signo aduer
sus fraudes seruorum. Cuius consuetudines sic meminit Cicer. in
epist. Sicut olim matrem meam facere memini, quæ lagęnas etiam
inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim
essent exiccatę. Sic & Plaut. in Persa: Nam id demum lepidum est,
triparcos homines uetulos, auidos, aridos bene admordere: qui al
lium seruo obsignant cum sale. Horati. Et signo læso non insanire
Lacertus lagœnæ. ¶ Lacerti: piscis est ex Bætica: saxetanus dicitur a patria
ubi capitur: pauperibus cum conche ut uilissimus cibus apponeba
tur. Martia. Cum saxetani ponatur cauda lacerti: Et bene si cœnas
conchis iuncta tibi est. ¶ Æstiui: quo tempore obsonia putrescunt.
¶ Siluro: piscis est peculiaris lacus Helidis, quem efficit Nilus. Ibi. n.
reperiuntur Alabetæ, Coracini, Siluri, Crocodilus quoq̄. audiqr

Pli. lib. 5. ¶ Includere: custodire inclusa. ¶ Fila numerata. i. ipsum por
rum numeratum, ne furtim imminuatur. Filum autem appellat, q̄
porrum sectiuum tenue sit, & exile ad differentiam capitati quod
crassius est. De quibus multa Columella lib. 11. Plin. lib. 19. ¶ Inui
tatus ad hæc: adeo, inquit, sordide uiuit, ut huiusmodi epulis men
dicus abstineret si inuitaretur. Sicq̄ hominis auaritiam exaggerā
do detestatur. ¶ De ponte. i. aliquis mendicus. Nam i pontibus pau
peres solent mendicare. ut diximus illic: Dirusq̄ a ponte satelles.
Ordo autem est: Aliquis de ponte inuitatus ad hæc, negabit. s. ueni
re. ¶ Sed quo ostendit extremæ illum esse dementiæ: qui nimia par
simonia conseruat, quæ prodigi hęredes absumant. De quibus sic
etiam Horat. Absumet hæres cecuba dignior, Seruata centum cla
uibus & mero Tinget pauimentū superbo pontificum Potiore cœ
nis. ¶ Sed quo diuitias. i. ad q̄d diuitias coactas per tot labores uis
habere, si ijs uti non uis? sicq̄ hominis (ut dixi) stultitiam insectan
tur: qui duriter, ac parce uiuit ut hęredibus relinquat diuitias. ¶ Per
hæc tot tormenta: per tot sudores & labores.
ASCen. ¶ S P O N T E tamen iuuenes &c. Ostēdit perniciē auaritię, quæ
prudētię: & frugalitatis speciē præ se fert: & ad quā iuuenes nō sua
natura (est enim senectutis uitium: quia in nobis uitia decrescunt
omnia, solam præter auaritiam) sed a parentibus instigati accedūt
q̄d reprehendit poeta. Ordo est: Iuuenes tñ imitātur sponte. i. ex pro
pria natura. cętera sup. uitia parentū. & iubētur a parētibus exerce
re inuiti. quoq̄. i. etiā solam auaritiā. Vitiū enim auaritiæ. s. fallit. i.
decipit nos. specie. i. per speciem & apparentiā uirtutis. & umbra. i.
occultāte pernicie sua. uel umbra. i. obscura cognitione eius, q̄ bo
nū uidetur. cū sit triste. i. seuerū & graue habitu. & seuerū. i. nimis ri
gide sequens uerū. uultu, & ueste. i. cū auari ostentet semper, & præ
se ferāt speciē grauis, & prudētis uiri, & alti cōsilij. Nā ut ait Hora.
in epist. Hos solos aiunt sapere & bene uiuere: quorū Conspicit nis
tidis fundata pecunia uillis. Nec auarus laudatur dubie. i. cū timo
re de opposito: sed certe & secure tanq̄ esset frugi. i. ad frugē: hoc ē
utilitatē & rem suā modeste respiciens. & tanq̄ hō parcus. i. mode
ste parcens. & tanq̄ tutela. i. custos suarū rerū. magis certa. i. certior
& tutior, q̄ si serpēs Hesperidū. i. qui custodiuit mala aurea Hesperi
dū: donec ea Hercules abstulit. aut pōticus sup. serpēs: q̄ custodiuit
aureū uellus: donec Iason ipsum abstulit. seruet. i. custodiat. easdē
fortunas. i. diuitias, q̄s auarus custodit. Adde q̄ populus putat hūc
de quo loquor. s. auarū seuere incedentē egregiū, aut uerendū artifi
cem: quippe q̄a certe patrimonia crescunt his. i. huiusmodi. s. auaris
fabris. Sed patrimonia sup. crescūt quocūq̄ modo ēt illicito & ne
fando: & fiunt maiora assidua incude: & camino semper ardente re
spicit ad fabros monetarios, unde metaphorā sumpsit. Et ergo pa
ter credit filios suos auaros felicis animi. qui mirantur. i. cum admi
ratione laudant & assequi uolunt. opes. i. diuitias. & hi putant nulla
esse exempla pauperis beati. i. nō debilem esse ullum, qui fuerit bea
tus & pauper. & hortantur iuuenes ut pergant, i. perseuerent: ire il
lam uiam, qua ipsi. & incumbere. i. ex toto studere & inhiare eidem
sectæ. i. professioni & studio. s. auaritiæ. Sunt quædam elementa. i.
principia & incitamenta uitiorum. & pater sup. imbuit. i. primū eru
dit per primam infusionem talis doctrinæ. protinus. i. statim ubi ca
paces sunt. illos. s. filios. his sup. elementis. & cogit eos discere mini
mas sordes. i. auarorum mores, qui sordidi uocantur. & docet mox
. i. paulopost. insatiabile uotum. i. desiderium acquirendi. Paruæ au
tem sordes sunt hæ. Castigat. i. attenuat uentres seruorum iniquo
modio. i. mensura iniusta frumenti eis danda singulis mēsibus. esu
riens quoq̄. i. etiam ipse esuriens. neq̄ enim sustinet. i. patitur unq̄
sup. seruos consumere omnia frusta. i. fragmenta mucida. i. muco
re & situ perfusa pannis cærulei coloris sup. s. marini: solitus serua
re medio Septembri, cum cibus citissime corrumpitur. minutal. i. ge
nus condimenti ex rebus minutim concisis. hesternum. i. pridianū
hoc est ex frustis carnium cœnæ præcedentis confectum. necnon
. i. etiam. solitus sup. differre in tempora alterius cœnæ. i. de una cę
na. usq̄ ad aliam conchem. i. uiridem fabam confrictam signatam
. i. signo ipsius notatam. cum parte lacerti. i. piscis uilis. æstiui. i. quē
tempore æstatis maxime uellescit & putrescit. uel cum dimidio &
putri siluro. i. tali pisce & solitus includere fila porri sectiui. quod ui
lius est q̄ capitatum. numerata. i. cū certo numero apposita. aliquis
de ponte. i. mendicans in ponte. inuitatus ad hæc sup. cibaria. ne
gabit sup. uenire. Sed quo &c. Docet auarorum insaniam, qui in
suam perniciem filios auaritiam docent: cum ab illis postea necen
tur. Ordo est: Sed quo. i. ad quem usum. coactas. i. accumulas aua
re diuitias per hæc tormenta seruorum scilicet.

¶ P H R E N E S I S

IOAN. BRIT.

Phrenesis ❡PHRENESIS: morbus est, q cōtinua dementia esse incipit: aut cū æger q̄uis adhuc sapiat, tñ quasdā uanas imagines accipiūt phreneticas. ❡ Viuere egenti fato: egenti sorte & paupe statu. Nihil pfecto est absurdius diuite auaro, qui uult in paupertate uiuere, ut moriatur diuus. unde eū illud Ciceronis in Catone maiore: Auaritia uero senilis qd sibi uelit intelligo: potest. n. esse qcq̄ absurdius, q̄

Auaro ita Hora. Sordidus ac diues populi cōtēnere uoces Sic solitus, pplus me sibilat, at mihi plaudo Ipse domi, simulac nūmos ɔtēplor i arca. Et alibi Iuue. i detestationē auaritię: Quid. n. salus ifamia nūmis. ❡ Tunicā mihi malo Lupini: auarus tāti facit diuitias: ut plr sęstimet rē uel uilissimā, q̄ laudē & bonū nomē i paupiate. Cōtra aūt uis bonus pluris facit bonū nomen, q̄ diuitias multas. Est ergo

Cum furor haud dubius, cū sit manifesta phrenesis,
Vt locuples moriaris egenti viuere fato?
Interea pleno cum turget sacculus ore,
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit
Et minus hanc optant, qui non habet. ergo paratur
Altera villa tibi, cum rus non sufficit vnum,
Et proferre libet fines, maiorq; videtur,
Et melior vicina seges, mercaris, & hanc, &
Arbusta, & densa montem qui canet oliua,
Quorum si pretio dominus non vincitur vllo,
Nocte boues macri, lassoq; famelica collo.
Armenta ad virides huius mittuntur aristas,
Nec prius inde domum, q̄ tota noualia sæuos
In ventres abeant, vt credas falcibus actum.
Dicere vix possis, q̄ multi talia plorent,
Et quot vænales iniuria fecerit agros.
Sed qui sermones? quæ fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hoc? inquit, tunicam mihi malo Lupini
Quam si me toto laudet vicina pago
Exigui ruris paucissima farra secantem.
Scilicet & morbis, & debilitate carebis,
Et luctum, & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi post hæc fato meliore dabuntur,
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantum sub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate, ac punice passis
Prælia, vel Pyrrhum immanem, gladiosq; Molossos,
Tandem pro multis vix iugera bina dabantur
Vulneribus, merces ea sanguinis, atq; laboris
Nullis visa vnq̄ meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ, saturabat glebula talis
Patrem ipsum, turbamq; casæ, qua fœta iacebat
Vxor, & infantes ludebant quattuor, vnus
Vernula, tres domini, sed magnis fratribus horum
A scrobe, vel sulco redeuntibus altera cœna
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
Inde fere scelerum causæ, nec plura venena
Miscuit, aut ferro crassatur sæpius vllum
Humanæ mentis vitium, q̄ sæua cupido
Indomiti census. nam diues qui fieri vult,
Et cito vult fieri, sed quæ reuerentia legum?
Quis metus, aut pudor est vnq̄ properantis auari?

quo min⁹ uię restat, eo plus uiatici quærere. ❡ Crescit amor: imitatio est Horatiana: Crescentē sequitur cura pecuniā. ❡ Et minus hāc optat: ostēdit moraliter poeta pauperē ad opes parādas minus anxiū esse, q̄ diuitē: nec sine ratione. Nā q in opibus nutritus est semper ueretur ne ab his decidat, proindeq; semper cogitat non solū, q̄ parta sunt cōseruare sed augere & multiplicare, pauperi uero q diuitias nō cognouit desiderio habēdi minus excitat. ❡ Et melior: uidetur. Sic Horati. de auaro: Quodq; aliena capella gerat distētius uber Tabescat Ouid. Vicinūq; pecus grandius uber habet. ❡ Segessegespprie dicit eorū seminū ex quibus cōficitur panis, accipiturq; p ipsis frugibus, dū adhuc in agris stāt

Seges Liui. ab urbe cōdita lib. 2. Forte ibi tunc seges farris dicit fuisse matura messi: Ouid. Iā seges ubi Troia. Virg. Hic segetes, illic ueniunt felicius uuæ. Accipitur ēt seges pro omni terra parata ad frumentū accipiēdū. quo significato accipit Virg. illic: Quid faciat lætas segetes: hoc est ipsam terrā. unde Varro l. 2. rei rusticæ Bos domitus cā fit ut cōmodius nascatur frumētū in segete, & pabulū i nouali. ❡ Arbusta: arbustū

Arbusta nō solū apud auctores plerunq; capitur p loco arboribus cōsito sed maxim⁹ pro loco cōsito uitibus, & arboribus. uñ Columel. Arbustū inter q̄dragenos pedes dispositū esse ɔueni t. Sic enim & ipsæ arbores, & appositæ uites melius coalescent, fructūq; meliorē dabunt. ab eo eleganter ēt

Arbustare deducitur arbustare uerbū: q est agrū arboribus conserere. Plin. Transpadana Italia populo, ulia acere, orno, carpino, quercu arbustat agros. ❡ Canet: albicat. ❡ Quorū si pretio: ostendit poeta periculosum esse habētibus prædia iuxta potentē uirū, q importunitate & subdolis artibus cogūtur ea uēdere. unde est illud Horatij in Odis: Quid qd' usq; proximos Reuellis agri terminos,

sensus. Ego magis mihi uolo siliquā lupini, ac si dicat. rē nulli⁹ momēti pluris facio, q̄ laudari ut uir bonus in paupiate. ❡ Tunicā: folliculū. ❡ Laudet me ut uirum bonū, ordo est: Laudet me secātē. ❡ Paucissima farra exigui ruris: paupiatē summā his uerbis expressit. ❡ Pago: uilla. πηγὴ .n. fons dicitur: ide pagus. iuxta enim fontes uillæ fieri solent ob aquaꝝ cōmoda. ❡ Scilicet & morbis: ironicos auaro rñdet poeta. Est aūt sensus: Licet diuitias tibi multas paraueris ita: ut solus im possideas, q̄tū uniuersus po. R. sub Tatio possidebat: nō tñ poteris carere alijs icōmodis, & calamitatib⁹. Sic philosophice ostēdit diuitias nō esse eas, q̄ hoiem a corporis iuxta & mētis ægritudine queāt uēdicare: neq; lōgiora, feliciorāq; tēpora uitæ largiri cū diuitē maiores etiā curę comitētur. Est aūt imitatio Horatiana qui sic scribit in epistola ad Loliū Nō domus & fūdus nō ęris aceruus & auri: Ægroto dñi deduxit corpore febres: Nō aio curas ualeat possessor oportet: Si cōportatis rebus bene cogitat uti. ❡ Debilitate: debiles appellamus, qb⁹ aliqua mēbra sint uel diminuta uel oblisa. ut alibi: Hic contra debilis, ambos pdidit ille oculos. ❡ Post hęc. i. post istā morboꝝ & & aliarū calamitatū carentiam. ❡ Quātū sub Tatio: ex modestia antiquorū ostēdit mores & auaritiā sui tpis acriter dānādā. sub Romulo. n. & Tito Tatio duce Sabinorū, q fędere pcusso i urbē cū Sabinis recept⁹ fuit a Romulo, tāta reꝝ modestia & parsimonia uiuebāt, ut (auctore Pli. lib. 18. ca. 2.) bina tūc iugera pop. Ro. satis essent, nulliq; maiorem modū attribuerit. Dona ēt putauerit amplissima iperatoꝝ ac fortiū ciuiū, quātū quis uno die plurimū circumaruisset. Columella tñ scribit in. 1. limine opis sui de agricolatione: C. Fabritiū & Curiū Dētatū, alteꝝ Pyrrho finibus Italiæ pulso, domitis, alterū Sabinis, accepta q̄ uiriti diuidebāt

Debilis

& ultra Limites clientū salis auarus. ❡ Si nō uincitur: si nō pōt induci illo ptio, ut uēdat ea. ❡ Aristas huius s. domini uicini. ❡ Lasso collo: ratio est q̄re famelica sint. iugo. n. colla subiecta diu habuerint: ut inde p laborē ɔtracta sit fames. ❡ Domū: subaudi abeūt ab sterriore. uā abeāt legendū est sine aspiratione: ut noualia noiatiui sit casus.

Noualia ❡ Noualia: totę ipsę segetes. hyperbole ē. Noualia aūt sunt agri, q (ut docet Pli. li. 18.) alternis annis serūtur. ❡ Sæuos fame exasperatos. ❡ Sed q sermone: insultatio est poetę in auarū. Sec cū inqt, tot diuitias p multas iniurias paraueris, qui sermones sunt de te: ac si dicat ubiq; male audis, ubiq; ut iprobissimis laceraris ❡ Quid nocet hoc inqt: uerba auari se spōdetis. Na infamiā auarus contēnit. unde de

captiui agri septē iugera, nō minus idustrię coluisse, q̄ fortiter armis q̄sierāt. Pli. uero tradit Curiū Dētatū q̄ terna agri iugera uirit i pplo diu sisse, sibi deide totidē ɔstituisse dicētē, neminē ee dēre, cui nō tm̄ sufficeret. ❡ Mox ēt fractis ętate: ostēdit q̄ta fuerit frugalitate ueteres, q ēi ętate & bello ɔfectis acceptis binis iugeribus in p̄miū ɔtēti erāt, tanq̄ maximis donati diuitijs. Ordo est: Mox uix tādē bina iugera dabāt p multis uulnerib⁹ ēt fractis ętate, & passi p̄lia punica, uel Pyrrhū imanē ❡ Mox: deide. ❡ Passis p̄lia punica: q arma aduers⁹ Pęnos gessisset. ❡ Pyrrhū: Epirotaꝝ regē, q cū i auxiliū Tarētinoꝝ aduers⁹ Ro. arma tulisset. demū post uaria p̄lia a Cur. & Fabr. supatus i Grę ciā reuersus ē. ubi dū Argos oppugnaret, ictu tegulæ ītereptus ē.

Pyrrhus

Molossos: Epiroticos. Nā Molossia pars est Epiri: ut diximus supe rius. Tandē hæc particula desiderij significationē habet: ut sit post multū tp̄is & diutinos labores, refertur q̄ ad effectū expectātis. Cicer. Vix tandē legi literas dignas Appio Clodio. Bina iugera: nā (ut dictū est ex s̄nia Plinij) bina tūc iugera po. Ro. satis erat. Merces sanguinis. s. in p̄lijs effusi. Nullis uisa minor: tāta erāt, inq̄t, ani mi moderatione & paucis cōtēti ut ea merces licet exigua, nunq̄ uisa sit inferior meritis, q̄ in rēp. cōtulissent. Aut ingratę Curta fides patriç: nunq̄ putauerunt fi dē patriç curtā esse in se. Et ordo est a sup̄ioribus: Aut nunq̄ uisa sibi est fides curta p̄riæ ingratæ ut duo dicat: neq̄ patriā uisam si bi īgratā, neq̄ eius fidē sibi mo dicā: aut (qđ non minus placet) ex affectu poetæ dictū. i. licet in grata esset patria, q̄ p̄ meritis p̄ mia nō redderet, tñ tāta erāt ani mi moderatione, ut nunq̄ putarēt modicā esse reipu. i se fidem. Saturabat: hoc dicit in detesta tionē delitiarum sui t p̄is. Talis glebula: tā modicū solū. Qua foeta iacebat Vxor: expone qua. s. casa. ut sit in q̄ casa uxor etiā foeta iacebat: ut totū sit ad laudē priscæ frugalitatis, cū tā exiguis facultatibus etiā lāguidi optime fouerētur. Vnus uernula. i. seruulus unus ifans. Nā uernæ dr̄ ser ui nati domi ex ancillis. Tres domini. s. infantes. Horū. s. triū do minorū. Magnis: per hoc ostēdit p̄ter tres infantes, & alios fratres grādiores extitisse. Amplior: pp̄ exhanelatū laborē. Et p. i. nā ex positio est amplioris cœnæ. Ollæ grādes: cacabi grādiores. Pul tibus: bene inq̄t pultibus: ut ostēdat: lauta obsonia nō solita parari. Nā pulte trecētis annis ante usum panis uixerūt Roman. ut scribūt Verius, & Pli. Nostro nō sufficit horto. i. ampliores nūc habemus hortos, q̄ antiq̄ habuerūt agros: uñ est cōquestio illa Plinij: Cū bina tūc iugera po. Ro. satis essent, nec ulli maior modus attribueret, eo seruos pauloante principis Neronis cōtēpto, huius spatij uiridia, & piscinas habuisse, gratūq̄ esse si nō aliq̄s & culinas. Inde: ex tāta rerū cupiditate. Causæ scelerū: subaudi sunt. Nam hoīs ad omnia scelera cupiditate habēdi facile impellūtur. unde illud Virgi. Quid nō mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Nec plura uenena: ordo est, & sensus: Nec ullū uitiū humanæ mentis miscuit plura ue

Grassari

nena, q̄ ipsa auaritia & imoderata habēdi cupiditas. Grassatur: sæ uit. Est. n. grassari supra modū sæuire. unde Tranquil. in Calig. His diuerso uitiorū genere grassantibus. i. ualde sæuiētibus. Grassari ēt dicimus incedere. Sallust. in Iugurthino: Grassatur uia uirtutis. Et cito fieri uult: ostendit multa scelera illi perpetranda esse, qui modico temporis spatio magnas aggregat diuitias.

CVM sit furor haud. i. nō dubius & manifesta phrenesis. i. insania uiuere fato. i. statu & sorte fatali egēti. ut moriaris locuples. Interea cum sacculus turget. i. inflatur pleno ore: q̄a ligari nō potest. amor nūmi crescit q̄tū ipsa pecunia. & minus optat hāc. s. pecuniā q̄ nō habet sup. eā. Ergo q̄a insatiabilis es, altera uilla paratur tibi. & cū rus unū nō sufficit. libet proferre. i. extendere. fines. i. limites agri tui. & sages. i. satio uicina uidetur maior & melior. & tu mercaris &. i. etiā hac. & cū ea arbusta. i. ligna cædua, seu cōbustibilia. & montē qui canet tempore florū oliua densa. i. frequēti olea. quorū. i. quarū rerū. si dominus nō uincitur. s. ad uendendū ullo pretio. boues macri, & armenta famelica collo lasso. i. fatigato aratro, aut rursus go. mittuntur sup. a te ad uirides aristas. i. segetes huius. s. domini ut. s. deuastatis illis, cum nullum fructū habeat cogatur uendere. Nec sup. redi guntur prius domū inde. i. ab illis segetibus, q̄ ipsi ha beant. i. assumant in sæuos uentres. tota noualia. i. totā nouā satio nē segetū. Ita ut credas illud actū esse falcibus. i. incuruis cultris: q̄bus frumentū maturū abscinditur, q̄ multi sup. putes plorent talia sup. dāna: & tales iniurias. & quot agros fecerit iniuria uænales: quasi dicat plurimi, & plurimos. Sed qui sermones habētur sup. de auaro. & quę buccina. i. tuba famę fœdę. i. diffamationis, habet sup. de te o auare. Ipse autem auarus sup. inquit, Quid nocet hoc. s. infamē

Viuite contenti casulis, & collibus istis
O pueri Marsus dicebat, & Hernicus olim,
Vestinusq̄ senex, panem quæramus aratro,
Qui satis est mensis, laudant hoc numina ruris,
Quorum ope, & auxilio gratæ post munus aristæ
Contingunt homines ueteris fastidia quercus,
Nil uetitum fecisse uolet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi, qui summouet Euros
Pellibus inuersis. peregrina, ignota nobis
Ad scelus, atq̄ nefas, quodcunq̄ est, purpura ducit.
Hæc illi ueteres præcepta minoribus, at nunc
Post finem autumni media de nocte supinum
Clamosus iuuenem pater excitat, accipe ceras,
Scribe puer, vigila, causas age, perlege rubras
Maiorum leges, aut vitem posce libello.
Sed caput intactum buxo, naresq̄ pilosas
Annotet, & grandes miretur Lælius alas.

esse. ego malo mihi tunicam lupini. i. plenam & turgidā auro: sicut tunica. i. siliqua lupini plena est grauo, uel dicamus potius absolute ego malo tunicam. i. siliquam & uilissimū integumentū: quasi ad nihil utile. lupini. i. illius leguminis. q̄ si uicinia laudet me i toto pago. i. uico (ut Galli dicunt uillagio.) secantē. i. metentē paucissima farra exigui ruris: hoc est pro bona fama nō darē siliquas lupinorū si cum ea pauper sim. Respondere poeta per ironia ex indignatione dicens. Scilicet. i. scire licet: q̄re hoc malis: q̄a tu carebis morbis & debilitate. & effugies luctum, & curam. & tempora uitę dabūtur tibi meliore fato post hæc longā: si tu solus possedens tantū agri: quantū popu. Roma. arabat sub Tatio cōsocio. s. Romuli. cū pop. Ro. adhuc pauper esset. quia mox. i. postea. uix bina iugera dabantur tandem. i. post longam militiam ipsis Romanis etiā fractis ætate. s. senecta & passis prælia punica. i. carthaginēsia. & Pyrrhū regē Epiri tyranē. i. imitē, & crudele. & gladios Molossos. i. Molossorū, qui sub Pyrrho erāt. & hoc p̄ multis uulneribus. ea merces. i. possessio duorū iugerū, q̄ erat merces sanguinis, atq̄ laboris. nullis. i. nō ullis. non est uisa ullis unquam minor meritis. i. q̄ meruerint. Quidā legūt aut ingratæ. Et est ordo: Aut fides illa sup. nullis est uisa fides curta patrię ingratę. Alij haud sic: Fides sup. erat fides curta. i. imminuta patrię ingratę. s. tanq̄ a patria igrata. q̄a talis glebula. i. terra pinguis: sed modica utpote duū iugerū. saturabat ipsam p̄tē. s. familię. & turbā. i. familiā ēt multā casę. i. exiguę domus. q̄. i. i q̄. uxor iacebat fœta. i. puerpera. & q̄tuor infantes ludebāt. & in qua erat sup. unus uernula. i. seruus, & tres dñi. nisi dicas illorū quatuor filiorū unū, q ultra ius triū liberorū erat, ut uernā habitū. qđ nō placet. potius dicā tres patresfamilias i una domo fuisse. Sed altera cœna amplior: & grādes ollę fumabāt pultibus: q̄bus tūc uescebātur. magnis fratribus horū. s. īfantulorū redeūtibus a scrobe. i. fossa i qua uitis fodit: & sulco aratro facto. hic aūt modus. i. hęc mēsura agri uidelicet duū iugerū. nō sufficit nūc nostro horto. Valla diceret hortis: q̄a de uolupt uarijs loq̄tur. Inde. i. ex huiusmodi luxuria & sumptuositate hortorū & uillarū sunt sup. fere. i. q̄si. oēs causę scelerū. nec ullū uitiū hūanæ mētis miscuit plūra uenena. i. maiora incōmoda reipu. Aut grassatur. i. uiolēter sęuit ferro. i. armis bellicis sępius. q̄ sęua. i. magna & imanis. cupido. i. cōcupiscētia. cēsus indomiti. i. se cōtinere nequeūtis. Nā qui uult fieri diues: uult fieri sup. diues &. i. ētcito. sed q̄ reuerētia legūq̄ metus: aut pudor auari p̄pātis. i. festinātis ad diuitias ē unq̄. q. d. null⁹ & nullus q̄a p̄ fas & nefas ditari uult. & ita neq̄ Deū, neq̄ hoiē uereri uidet.

VIVITE cōtēti casulis: introducit uerba Marsisenis, & Hernici, Vestiniq̄ ad filios: ut cōtēti sint modicis rebus. Sicq̄ ex frugalitate antiquorū uitup̄at sui tp̄is luxū, & cupiditatē. O pueri: o filij. pueros. n. gręca cōsuetudine p̄ filijs posuit. Sic Horat. Dicā & Alciden, puerosq̄ Ledę. Marsus: Marsi populi sunt Sabinis cōtermini quibus abūde diximus in. 3. Satyr. illic: Translatus subito ad Marsos. Hernicus: Hernici Lauinio & Albæ uicini erāt: dicti (auctore Macrob.) ab Hernico duce. Vestinus: Vestini Sabinis & Marsis uicini sunt. Laudāt hęc numina ruris: agricolę duodeci hēbāt Deos, quos p̄cipue colebāt, Iouem & Tellurē, Solē & Lunā, Cererem & Liberū, Robigū & Floram, Mineruā & Venerem, Lymphā & bonū Euentū. De his Varro. Sed nūc Liberū & Cererē itelligit, quorū beneficio mortalibus usus panis & uini datus est, cū antea glādibus uescerētur. unde est illud Virg. Liber, & alma Ceres uestro si munere tellus, Chaoniā pingui glādē mutauit arista. Bacchus. n. uini usum primus docuit. Ceres uero frumenta inuenit, eadē molere & cōficere in Attica, Italia, & Sicilia, & ob id Dea iudicata. hęc Pli. & Diod. Nil uetitū fecisse uolet: ośdit poeta hoiē, q mediocritatē seq̄t, nulla turpi cupiditate deuici. Perone tegi: ac si dicat, q i uili habitu ābulat. Est. n. po gen⁹ calciamēti ex crudo corio, quo & i bellis utebāt. Vir. Crud⁹ tegit altera po. Persi⁹: Naui si poscat sibi poniat⁹ arator.

IO AN. BRIT.

Hernici
Vestini
Numina ruris

Pero

Sūmouet

Dirue Maurorum Attegias, castella Brigantum,
Vt locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
Afferat, aut longos castrorum ferre labores
Si piget, & trepido soluunt tibi cornua uentrem
Cum lituis audita, pares, quod uendere possis
Pluris dimidio, nec te fastidia mercis
Vllius subeant ablegandæ Tyberim ultra,
Nec credas ponendum aliquid discriminis inter
Vnguenta, & corium. lucri bonus est odor ex re
Qualibet, illa tuo sententia semper in ore
Versetur Diis, atq; ipso Ioue digna poetæ.
Vnde habeas quærit nemo, sed oportet habere.
Hoc monstrat uetulæ pueris poscentibus assem,
Hoc discunt omnes ante alpha, & beta puellæ.
Talibus instantem monitis quemcunq; parentem
Sic possum affari dic o uanissime, quis te
Festinare iubet? meliorem præsto magistro
Discipulum, securus abi, uinceris ut Aiax
Præteriit Thelamonem, ut Pelea uicit Achilles.

¶ Sūmouet Euros: arcet frigus. ¶ Pellibus iuersis. i. pellibus habentibus pilū ī pte exteriore. Oui. in. iii. de Tristibus: Pellibus hirsutis arcet mala frigora braccis. ¶ Peregrina purpura sapiēter poeta ostēdit his, q̄ ambitiose uiuat sūptus magnos esse faciēdos, & proinde aium ad uarias rapinas ɔuertēdū. ¶ Purpura: uestis purpurea, q̄ ex lōginquo uenit. purpura āt (ut iā sæpe diximus) est piscis: ex cuius faucibus habet̄ liquor aptus ad uestes tingendas. is autē capiebat̄ in mari Tyrio in meninge Africæ, & Getulo littore Oceani ī Laconica Europæ. Est ergo sensus: Hō delectatus luxu uestiū, ut magnificus uideri possit, nō dubitat ut egregias uestes habeat, q̄ una ambitione correptus est, oia miscere scelera, & bonis alienis manū iniicere, oēsq; rapinas exercet. ¶ Hæc pcepta: subaudi dabant: hoc est q̄ia sunt cōmemorata ¶ Minoribus: filijs & nepotibus. ¶ Post finē autūni: iā incipiente hyeme, quo tpe hoies incipiūt lucubrare, & uacare studijs. ¶ Ceras: tabellas ceratas, ī qbus antiqui stilo scribebāt. ¶ Causas age: suscipe causas defendēdas ī foro, ut lucrū facias. Nā (ut ait Martia.) illic Aera sonāt. ¶ Rubras leges .i. miniatas. Nā capita legū minio solent notari. Persius. Excepto siquid Marsuri rubrica uetauit. ¶ Vitē. Cēturionarū. Nā uitis Cēturionū erat gestamē: qua percutiebant̄ milites. de q̄ pleraq; diximus in Stēmata qd faciūt illic: Frāgebat uertice uitē. ¶ Posce. s. ab imperatore. ¶ Libello: supplici quē porrigas iperatori. ¶ Sed caput intactū buxo: fac, inqt, ut Lælius a quo scribēdus es in militiā, uideat te negligentē circa cultū corporis. nā ita te idoneū putabit militē. Per Læliū aūt unūquēq; intelligit iperatorē. C. enim Lelius. q̄ sapiēs usurpatur ptor, fregit & cōminuit Viriatū Lusitanū, ferocitatēq; eius ita repressit, ut facile bellū reliqs traderet. Socer aūt fuit & Mutij Scæuolæ auguris, & Fanij. ¶ Intactū buxo. i. pectine, q ex buxo fieri solet. Mar. Multifido buxus, q̄ tibi dēte dat̄. ¶ Alas grādes. i. grādib⁹ pilis hirsutas. Id. n. īdiciū est uirilitatis. qbus aūt hirsutæ sunt alæ, hircosi dn̄r ob fetorem hircinū. Persius: Hic aliqs de gente hircosa Cēturionum.

Hircosus

ASCen. ¶ VIVITE contenti. Laudat parsimoniā priscorum. Ordo est: Marsus, Hernicus, & Vestinus senex. i. quis paterfamilias ex illis populis Italiæ. dicebat o pueri uiuite cōtenti istis casulis. i. domūculis. & collibus. i. paruis & duris agris. & q̄ramus panē, q satis est mēsis. i. uictū nostrū. aratro. i. agricultura. numina ruris. s. Tellus & Ceres: quorū ope & auxilio fastidia. i. aspernationes & nauseæ. ueteris q̄rcus. i. glādis, q̄ ueteres uescebātur. cōtingūt. i. occupant hoies. post munus. i. donū & inuentū aristæ gratæ. i. frumēti. laudāt hoc. s. aratro panē q̄rere. illi sup. nihil. i. nō aliqd: nō uolet fecisse aliqd uetitū: quē nō pudet tegi p glaciē. alto perōe. i. calciamēto rustico. & q sūmouet. i. depellit a se. Euros. i. uiolētos uētos. pellib⁹ iuersis. i. lanā, aut uillū, seu pilū īteriorē hn̄tibus. Purpura pegrina & ignota nobis. s. Romanis: quæcūq; ea ē: ducit ad scelus, atq; nefas. hæc. i. huiusmodi pcepta. dabāt sup. illi ueteres. i. seniores. minorib⁹ .s. iunioribus. At. i. sed. pater clamosus. i. assidue clamās & obiurgans. excitat nūc. i. nostris tpibus. iuuenē. s. filiū suum supinū. i. negligentē & auersum a terrenis bonis de media nocte, post finem autūni. s. in principio hyemis. qū frigus uiget. & dicit supp. accipe puer ceras. i. ceratas tabulas scribe: uigila: age causas: perlege rubras leges maiorum. i. rubricas: qbus cognitis scies ubi ius ī agas his cōsultantibus te. aut posce libello. i. supplicatione: aut carminibus in laudē iperatoris scriptis. uitē. i. cēturionatū. nā Centuriones uitæ milites cogebant. Sed inquit filius aut poeta. Lælius. i. quiuis bonus imperator ut Lælius. annotet. i. consideret anteq̄ uitem det. caput intactum buxo. i. pectine. hoc est impexum. & nares pilosas: & alas grandes: idest setosas: quas ille non habet.

IOAN. BRIT. ¶ DIRVE Maurorū Attegias. i. mapalia, & casas quas Mauri, q Numidæ a Romanis appellant̄, sibi extruunt. De his Iosephus lib. vii. de bello iudaico sic scribit: Cū ad festū, inqt, diē uenisset: quo Attegias in honorē Dei cōponi ab hominibus mos est. ɔtubernia .n. Iudæi singula die festo, q Pascha appellatur, sibi construūt non pauciores q̄ de nos hoies capiētia ubi epulant̄ cæsis hostijs Iosippo. ¶ Castella: differt castellū ab oppido. est. n. oppidū idē quod ciuitas. Castellū uero inferius, ut neq; ciuitas sit, neq; pagus, sed mediū inter utrūq;. unde Pompo. Mela scribit sic: Caetunna & Carsinna sunt oppida & Ampsa castellū. Sallust. in Iugur. Castella multa & oppida temere munita, aut sine psidio capit. a castello fit Castellanus, sicut ab oppido oppidanus, nō ea significatione, qua aliqui falso crediderūt: hoc est q castello præsit, sed q sit ex eo castello: sicut oppidanus qui ex eo oppido. Vnde Sallust. Iter castellanorū angustū admodū. Qui arci pest arcis custos & pfectus dr̄ nō castellanus. Castellū item munitionē appellamus quales hodie ēt fieri uidemus ex terra. unū Cæsar scribit in. ii. cōmentario: Ab utroq; latere eius collis trāsuersam fossam obduxit circiter passuū q̄dringētoꝝ, & ad extremas fossas castella constituit, ibiq; tormēta collocauit. Et infra Postea uallo pedū. xii. in circuitu. xv. milliū, crebrisq; castellis circūmuniti oppido se cōtinebāt. Cic. li. xiiii. eplarū ad Catonē sic ait: Vallo & fossa circundedi sex castellis, castrisq; maximis sepsi. Castella itē (ut legere est apud Victruuiū, Frōtinū, & iuris cōsultos multis locis) deriuacula sunt aquæ fluētes p formas, & fistulas suas. Vulpianus: Castellū est receptaculū quod aquā publicā suscipit. ¶ Brigantū: Brigantes populi sunt in Britānia, ut scribit Strabo. Corn. Tacitus: Iam uentū haud procul mari ad Gyberniā insulā, cū ortæ apud Brigātes discordię se traxere ducē. ¶ Sexagesimus annus: nā tūc missio dabat̄ militi, q̄ honesta dicebat̄. Nā tres gn̄ales (ut tradit Marcell⁹ de re militari) fuerūt missionū causæ, honesta, causaria, & ignominiosa. Honesta est q̄ tpe militiæ impleto & emeritis stipēdijs datur. Causaria cū qs uitio ai uel corporis minus idoneus militiæ renūciatur. Ignominiosa causa est, cū qs pp delictū sacramēto soluit̄. ¶ Aquila locupletē .i. militiā ipsam opulentā. Aquila. n. insigne fuit Romanorū. unde Valer. Flaccus lib. vi. Romanas ueluti sæuissima cū legiones Tisiphone, regesq; mouet, quoꝝ agmina pilis, Atq; aqlis utrinq; miscant. De hoc multa supius illic: Da nūc & uolucrem sceptro q̄ surgit eburno. ¶ Aut lōgos: sensus est: Aut si forte labor militaris est tibi molestus: nec potes ferre strepitū tubarū: potes negociationem exercere: unū lucrū emergat. Sicq; filiū istruit ad rē quāq; uilissimā, ut lucrū faciat. Ordo aūt est At pares quod possis uēdere pluris dimidio, si te piget ferre labores castroꝝ &c. ¶ Soluūt uentrē: naturale. n. est ut ex timore soluat̄ uēter. Cuius rei rationē ita exponit Aristo. in pblema. Calor, inqt, isitus nobis, q̄si aians est: hic ergo rem quācunq; timuerit, diffugit: quod cū extrinsecus ratio cōturbādi, atq; metuendi inuehat̄, atq; in ima de supis defluat, & e summis ad itima se penetret, efficit̄ ut alui & uesicæ fundant̄, facilesq; reddant̄. unū & Macro. lib. vii. Satur. Hinc & a laxamētū uētris comitatur timorē, q̄a musculi qbus claudebant̄ retrimētorū meatus fugiētis itrorsū aiæ uirtute deserti laxāt uscula, qbus retrimēta usq; ad digestionis opportunitatē continebant̄. ¶ Cornua audita cū lituis: hoc aūt dixit ex uetere cōsuetudine militiæ. Nā ī castris legio habebat tubicines, cornicines, & buccinatores. Tubicines ad bellū uocabant milites, & rursum receptui canentes reuocabant. Cornicines & Buccinatores erāt ornamētū totius legionis in igressu cōflictus, & eius reditu. quoties pugnabat̄, cornicines, & tibicines canebāt. hinc ergo poeta ait: Cornua cū lituis. i. cornicines cū tubicinibus. nā lituus genus erat tubæ ad similitudinē litui uirgæ auguralis. Est. n. uirga breuis ī pte, q̄ robustior est icurua, qua augures utunt̄. cuius meminit Virg. Ipse Quirinali lituo, paruaq; sedebat Succinctus trabea. Lituo p tuba usus est Virg. Et lituo pugnas in

Attegię

Castellū

Oppidū

Brigātes

Missionū genera

Aquila

Tubicines

Cornicines

Buccinatores

Lituus

signis obibat, & hasta. ¶ Nec te fastidia: nec te pudeat contrectare merces etiam dedecorosas: & quae mitti solent trans Tyberim, intelligit aūt negociationē coriorū. Nā alalia exorabant trans Tyberim. Mart. Et detracta cani transtyberina cutis. ¶ Inter Vnguenta: hoc loco poeta docet, quod uerū est, ungueta ea tm̄ dici, q̄ uoluptatis causa parāt: cō reliq̄, q̄ ad sanitatē spectāt, medecamina, siue medicamēta dicant. ¶ Coriū: appellamus oēm pellē nō mō p̄fectā, sed ēt recens detractā aiali. ¶ Bonus est odor: hoc pōt uideri dictū i auaritiā Vespasiani, q (ut scribit Trangl.) reprehēdenti Tito filio, q̄ uectigal ēt urinae cōmentus esset, pecuniā ex prima pēsione admouit ad nares, iterrogās an odore offenderet, illo negante, atq̄ ingt e lotio est. ¶ Illa sentētia poetae. s. Ennij. Nā uersus q sequitur Ennianus est. ¶ Hoc mōstrāt uetulae. tanta, ingt, est mortaliū cupiditas, ut nō solū p̄res, sed ēt uetulae doceant puerulos has sordes: tunc praecipue cū saepē aliquam poscāt ad emēda poma. tūc. n. monēt uersus Enniani, ut sint parci. Solēt. n. pueri assem a parētibus, & familiarib⁹ poscere. ¶ Ante alpha, & uita: anteq̄ attingāt prima literarum rudimēta. legendumq̄ est: & uita, & non Beta: cū noīa sint literarū graecarū. ¶ O uanissime: o stultissime. alibi: Sic libitū uano, q nos distume: Othoni. ¶ Quis te Festinare iubet: quis cogit te tā cito urgere filium ad auaritiā, cū ad id uitiū spōte sua sit procliuis. Vn̄ sequit: Meliorē p̄sto magis Discipulū. ¶ Securus abi: nō ē q̄ dubites qn auaritiae studiū facile sequat. ¶ Vinceris ut Aiax Praeterijt Thelamonē: ironia est. ita q̄dē uinceris uirtute a filio tuo ut Aiax & Achilles parētes suos uicerūt. ut sit sensus: Vt illi uirtute & p̄claris op̄ibus parētes suos uicer, ita uitio auaritiae filius tu⁹ te supabit. ¶ DIRVE Maurorū &c. Verba sunt adhuc patris auari ad filiū. Ordo est Dirue. i. prosterne, &c. Attegias. i humiles p̄p̄los, aut ciuitate Mauro℞. uel Attegias. i. mapalia: hoc est humiles casas Maurorū. & castella Brigantū. i. illorū p̄p̄lorū Britāniae, q̄ nunc Angliae dr: nō lōge ab Hybernia. Tacitus in historia: Iam uētū haud procul mari, ubi ad Britāniā espectat. cū ortae apud Brigātes discordiae retraxere ducē. ut annus sexagesimus. i. cū fueris sexagenarius. nō prius. n. a militia missionē obtinebāt. afferat tibi aquilā locupletē. i. locupletātē eos, q̄bus ut meritis datur. Aut si piget te ferre longos labores castro℞. i. in castris militaribus. & cornua audita cum lituis. i. tubis claris bellicū sonantibus: hoc est sonitus cornuum. & tubarum: quibus acces uiri accēdūt ab bellū. soluūt tibi trepido. i. timore trepidāti uētrē, ut aut mingere, aut cacare cogaris p̄ anxietate. paes. i. exornes quod possis uēdere p̄lis dimidio sup. q̄ ualeat. nec. i. & non. & fastidia. i. taedia, aut nauseae ullius mercis: quā uulgo meccantiā uocāt. ablegandae. i. trāsmittēdae p̄p foetorē ultra Tyberim: hoc est pelliū parandarū. nō subeāt. i. inuadāt te. nec credas aliqd discriminis. i. differētiae esse ponendū iter unguēta. & coriū. i. p̄tiū unguentorū & coriorū. odor. n. lucri est bonus ex q̄libet re, qd̄ Vespasianus fecit.

Parcendum est teneris, nondū impleuere medullas
Natiuae mala nequitiae, cum pectere barbam
Coeperit, & longi mucronem admittere cultri,
Falsus erit testis, uendet periuria summa
Exigua, Cereris tangens aramq̄, pedemq̄.
Elatam iam crede nurum, si limina uestra
Mortifera cum dote subit, quibus illa premetur
Per somnum digitis: nam quae terraq̄, mariq̄
Acquirenda putes, breuior uia conferet illi.
Nullus enim magni sceleris labor: haec ego nunq̄
Mandaui dices olim, nec talia suasi,
Mentis causa malae tamen est & origo penes te
Nam quisquis magni census praecepit amorem,
Et leuo monitu pueros producit auaros,
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effundit habenas
Curriculo, quem si reuoces, subsistere nescit,
Et te contempto rapitur, metisq̄ relictis.
Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
Permittas, adeo indulgent sibi latius ipsi.
Cum dicis iuueni stultum, qui donat amico,
Qui paupertatem leuet, attollatq̄ propinqui,
Et spoliare doces, & circumscribere, & omni
Crimine diuitias acquirere, quarum amor in te est,
Quantus erat patriae Deciorum in pectore, quantū
Dilexit Thebas, si Graecia uera, Menoeceus,
In quarum sulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis nascuntur, & horrida bella capessunt
Continuo, tanquam & tubicen surrexit una.
Ergo ignem, cuius scintillas ipse dedisti,
Flagrantem late, & rapientem cuncta uidebis
Nec tibi parcetur misero, trepidumq̄ magistrum
In caue magno fremitu Leo tollet alumnus
Nota mathematicis genesis tua, sed graue tardas
Expectare colos, morieris stamine nondum
Abrupto, iam nunc obstas, & uota moraris,
Iam torquet iuuenem longa, & ceruina senectus.
Ocyus Archigenē quaere, atq̄ eme, qd̄ Mithridates
Composuit, si uis aliam decerpere ficum,
Atq̄ alias tractare rosas, medicamen habendū est,
Sorbere ante cibū quod debeat aut pater, aut rex.

Illa sentētia poetae. s. Ennij. existēs digna Dijs sup. relīq̄s atq̄ ipso Ioue. i. summo Deorum. s. nemo quaerit unde habeas: sed oportet habere: uersetur semper in tuo ore. quod tamen Ennius dixit non praecipiens ut fiat: sed reprehendens, q̄a fit. uetulae. s. mulierculae mōstrant hoc. i. sic sentire pueris poscētibus assem. ut. s. nuces aut placētam emāt: & omnes puellae discunt hoc ante alpha & Vita. aut (ut dnt) Beta. i. an̄ prima elemēta literarū. qd̄ nostro more dices ante a.b.c. uel an̄ alphabetum. ¶ Talibus. Ordo est: Ego possū affari. i. alloq̄ quēcunq̄ parentē instantē. i. instigātem filiū talib⁹ monitis sic. O uanissime dic quis Iubet te festinare. i. an̄ ip̄s filium auru℞ facet ergo p̄sto. i. p̄beo. discipulū. s. filiū tuū. meliorē. i. peritiorē magistro. s. te. Abi securus. i. discede ab eruditiōe amplio re. tu uicere a filio tuo i auaritia. i. filius tuus te uincet: ut Aiax p̄terijt. i. excessit i scia belli & fortitudine Thelamonē p̄tem suū. aut achilles uicit Pelea regē Thessaliae p̄tem suū. declinatur autē hic Peleus hūc Pelea &c.

¶ PARCENDVM est tene ris: est ueluti r̄nsio parētibus cōquerētibus puerulos nō statim esse auaros. ignoscēdū, ingt, est o p̄r puerulis, si forte ea aetate auaritia te nō uincūt, q̄a mala, ingt, huiusce cupiditatis nondū īpleuere medullas: nōdū penit⁹ īfusa est extrema cupiditas. Sed cū facti erunt grādiores, tunc te auaritia supabūt, tūc extrema laborabūt cupiditate. falsi. n. erūt testes &c. ¶ Nōdū īpleuere medullas. rōnē affert nō esse mirādū, si statim in pueritia auaritiam, non exerceant, nondum enim sunt maturi, ut perfecte auaritiā possint exercere. Nā mala natiuae neq̄tiae. i. naturalis auaritiae. q̄ a natura hoium insita esse ut, nondū īpleuerūt medullas, non dū p̄fecte puero inhaeserūt. q.d. sata q̄dē sunt a natura auaritiae semina i puero, sed nōdū ad maturitatē puenerūt. ¶ Cū pectere: tūc, ingt, cū barbitiū produxerit, extrema dabit signa auaritiae. falsus. n. erit te &c. ¶ Lōgi cultri: p̄iphrasis est nouaculae. i. cū coeperit radere barbā. ¶ Vēdet piuria: peierabit. ¶ Sūma exigua: modica mercede & lucro ¶ Arā Cereris: illic. n. sanctissimū habebat iusiurādū. ¶ Elatā iā crede nurū: ita iā unusq̄sq̄ auaritia flagrat: ut i periculo nouae nuptae sint, ne a sp̄ōsis tollant, si dotē grādē tulerit. ¶ Elatā: extīctā. Nā efferri proprie dnr mortui, cū ad sepulchrū ferunt. Terēt. Efferf, imus, ad sepulchrū uenimus. ¶ Dote mortifera: dote grādi, ex q̄ ei mors accelerēt. ¶ Quibus illa p̄met: cū q̄dā miseratione p̄nūcianda sunt: q.d. aconito īfectis. ueneficiū. n. itelligit, quod p̄ aconitū parat. de quo Plin. sic: Cōstat omniū ueneno℞ ocyssimū esse acconitum, & tactis quoq̄ genitalibus foeminini sexus aialiū, eodē die iferre mortem. hoc fuit uenenū, quo iterēptas dormiētes a Calphurnio Bestia uxores, M. Cecilius accusator obiecit. ¶ Nā q̄ terraq̄, mariq̄: irrisio est poetae. Nō mirū est si adolescens sp̄ōsā aconito necat dormiēte. nā sic facilius & breuiore itinere sibi cōparabit diuitias, quae terra, & mari, & lōginq̄s locis acq̄rēdae forēt. sicq̄ mores sui t̄p̄is poeta subsannat. ¶ Nullus labor: sentētia est catholica, qua p̄gressu negocijq̄

apte

IO AN. BRIT.

Efferri

Acconitum

apte poeta accōmodat, ut sit sensus: Ingēs scelus sine ullo labore
pfici solet: ut puta hoiem ueneno, aut ferro tollere. aut domū incē
dere. ſ Nā qsquis: rōnē affert q̄re filius p auaritiam tot scelera exer
ceat, ut sit sensus & ordo. Quicūq;, inqt, pcepit & iperauit cupidita
tē magni census filijs, & pducit pueros auaros. i. erudit, & docet le
uo monitu. i. sinistra & parua doctrina: & q subaudi extrinsecus mo
net, aut aliqd tale, pīmonia cōduplicari p fraudes. ſ Dat libertatē,
& totas habenas effūdit Curriculo. i. dat ptātē adolescēti: ut rapiat
.i. i causa est, ut (sic istruēdo) adolescēs aium suū p summā libertas
tē ad auaritiā applicet. ſ Praecepit amorē. i. pcipiēdo ifudit cupidita
tē hñdi cēsus. Sic ante: Mitē animum, & mores modicis erroribus
aequos. Praecipit. ſ Et q p fraudes: aliq putat hoc carmē nō eē Iuu.
nec oino inferendū. neq;. n. sensum elicias, nisi extrinsecus subaus
dias monet. ut sit sensus: Et q monet pīmonia cōduplicari p fraus
des. ſ Totas effudit habenas Curriculo. metaphora sumpta est ab
auriga, q currētibus eqs i Circo habenas relaxat. i. pr̄ remittit habe
nas filio. i. oēm ptātē facit, ut p oēs auaritiae cāpos currat, & uages
Currus p equis tur. ſ Curriculo. i. adolescēti p extremas sordes currēti. Sic Virg.
Currū p equo posuit: Infrenāt alij currus. i. equos. Et alibi: Nec aus
dit currus habenas. i. ipsi eq nō audiūt habenas. & alibi: Domitāt
i puluere currus. i. equos sub curribus. ſ Quē. adolescētē filiū tuū.
ſ Si reuoces: si uelis reuocare a cursu acgrēdi. i. ne tāta auaritia las
boret. ſ Subsistere nescit: nescit finē facere. ſ Rapit: fert pceps i pro
fundā auaritiā. pstat aūt i trāslatione aurigae currētis i Circo. ſ Te
cōtēpto, & metis relictis: te cōtēpto, q reuoces. nā te cōtēnit si eum
dimoueas a cursu suo. ſ Mētis relictis: tāto, inqt, auaritiae ipetu fert
ut nullū sibi terminū, aut finē faciat, sed oēs ptereat more aurigae,
Metae duae in Circo q i Circo metas (ut debet) nō lustrat, sed cursu pterit. Nā in Circo
duae erāt metae. de qbus diximus illic: Spatiū lustrabit utrūq; meta
rū. circū q̄s ferebant aurigae. septē aūt curricula ludorū Circensiū
solēnia fuisse docet Gellius libro. iii. capit. x. de quibus sic Propert.
Haud prius infecto deposcit pmia cursu, Septima q̄ metā triuerit
arte roda. Ordo aūt est: Et spoliare doces, & circūscribere & caetera.
ſ Cū dicis iuueni stultū: sensus est: Pr̄ causa ē, ut filius nullū opus li
beralitatis exerceat, sed potius ut spoliet, & decipiat, cū dicit illū stul
tū esse, q donet amico suo, & q ppinquo paupi subueniat. ſ Circū
scribere: decipere. tractū ē uocabulū ab ijs, q lōgo scripturae anfra
ctu hoiem circūligāt. ſ Quarū amor. i. q̄rū diuitiarū studiū est in te
De Decijs pr̄e tm̄, quātū fuit Deciorū i pr̄am. ſ In pectore Deciorum: hoc est pa
tris & filij, quorū uterq; p pr̄ia se deuouit. P. n. Decius pr̄ cōsul bel
lo Latino collega Man. Torquato, positis apud Vescerim fluuium
castris, cū utriq; cōsuli somnio obuenisset, eos uictores futuros, quo
rū dux i plio cecidisset, cū collato cū collega somnio cōuenisset, ut
cuius cornu i acie laboraret, ijs Dijs se manibus uoueret, iclinante
sua parte, secū hostes p Valeriū pōtificē Dijs manibus deuouit, ipe
tu i hostes facto, uictoriā suis reliqt. P. aūt Dec. filius. iiii. cōsulatu
cū Fabio Maximo. cū Galli, Sānites, Vmbri, Thusci cōtra Roma
nos cōspirassent, ubi exercitu in aciē ducto, & cornu inclināte eū
plū pr̄is imitatus, aduocato. M. Liuio pōtifice hastae isistēs, & solē
nia uerba respōdens, se & hostes Dijs manibus deuouit. Impetu i
hostes facto uictoriā suis reliqt. corpus a collega laudatū, magnifi
Menoeceus ce sepultum est. ſ Menoeceus: Menoeceus Thebanus fuit Creontis
filius, q cū cognouisset p Tiresiā uatē Thebas semp liberas fore,
& nūq̄ capi posse, si se uolūtariae morti exponeret, libēs e moenibus
transfixo pectore sup hostes sese iecit inscio patre. Haec ex Papinii
li. x. Thebaidos. De cuius nece sic tradit. Sanguine tūc spargit tur
res, & moenia lustrat, Seq; sup medias acies nōdū ense remisso les
cit, & in saeuos cadere est conatus Achiuos. Ci. i pri. Tusc. sic scri.
Menoeceus uero nō ptermittit, q oraculo edito largitus est patriae
suū sanguinē. ſ Si Graecia est uera: hoc tanq̄ fabulosū cōmemorat.
Nā Graeci innumerabiles habēt fabulas. Vnde illud est: Et qcquid
Graecia mendax Audet in historia. uō Cic. in pri. de legibus. Plin.
lib. viii. ca. xxii. Mirū est q̄ pcedat Graecia credulis, nullū tā ipudēs
mēdaciū est, ut teste careat. ſ In q̄rū sulcis: fabulosā illā Cadmi histo
Cadm' riā tāgit: ut Thebas patriā Menoecei designet. Cadmus. n. Ageno
ris filius cū post raptū Europae sororis in Boeotia desedisset, aedifi
catisq; Thebis quosdā ex socijs misisset, q ad rē diuinā aquā affers
rēt nec u redirēt: ipse ,ptectus cōperit eos a serpēte iuxta fontē stas
bulāte deuoratos, quē cū mirabūdus spectaret, audiuit uocē fore,
ut ipse quoq; serpēs spectaret, qd' postea accidit i extrema senectu
te. nā ipse una cū uxore i serpēte ,uersus est. occiso igit eo serpēte,
eius dētes accepto oraculo seuit: e qbus hoies armati orti sunt, q
oēs statim se mutuis uulneribus cōfoderūt pter septē, q Cadmo se

iunxerūt. ſ Tanq̄ & tubicē surrexerit una: tāto quidem cū impetu
arma itee se distrinxerūt: ut putes ad id certamen tibicine excitatos
fuisse. ſ Ergo ignē: sensus ē: Filius tuus, cui pricipia, & semina aua
ritiae ostēdis, i tatū cupiditatis rabiē missus ē, ut oēs quoscūq; pos
sit spoliaturus sit, sed nec tu ipse tutus eris. te. n. iterficiet, q̄si p cupi
ditati suae obstes. ſ Ignē: rabiē illā, & ardorē acgrēdi. i. ipsū filiū tuū
feruēti cupiditate accēsū. ſ Cuius scitillas: cuius tu semina & prici
pia dedisti. ſ Leo alūnus. i. filius tuus, quē hoc mō aluisti, te magno
fremitu occidet. ſ Trepidū magistrū: alludit ad historiā sui tpis. Nā
Leo māsuetus tpibus Domitiani i theatro magistrum, a quo fuerat
educatus, lacerauit, Martia. Laeserat ingrato Leo perfidus ore mas
Cauea gistrum. ſ In cauea: septa, qbus ferae coercent, cauea dīr. Horat. Ac
uelut ursus Obiectos caueae ualuit si frāgere clatros, Cic. ad Herē.
Statim sicut e cauea Leo missus, aut aliq taeterrima bellua soluta ex
cathenis uolutabit, & uagabit. Qua similitudine cauea itē appel
latur ipsum amphitheatrū. Apul. i asino aureo: Venus ecce cū mas
gno fauore caueae i ipso meditullio scaenae circūfuso pplo, pstitit.
Val. Flaccus in. iiii. Argonauticon de Polluce sic inqt: Nā nec ad
Aelei pugnā uidet ora parentis, Nec sonat oebalius caueae fauor.
Plau. i Amphyt. Vt cōquisitores singuli i subsellia eāt p totā caueā
spectatoribus. ſ Nota mathematicis: est ueluti a filio poetae ad pas
trē dicētē nōdū mortis suae tps aduenisse: ut mathematici affirmas
uerūt: ut dicat: Scio genesim tuā notā esse mathematicis: ac si dicat
scio lōgā tibi a mathematicis uitā pmitti: sed molestū est filio expe
ctare tantā mortis tuae dilationē, te. n. iterficiet añ tēpus tibi a fatis
Mathematici statutū. ſ Mathematicis: mathematici nō solū astrorū periti dīr, sed
& q arithmeticae, musicae, & geometriae rōnē callēt. Nā siderali sciē
tia freti multis futura pdicebāt. μαθήματα. n. graece, disciplinae dīr
latinae. ſ Genesis tua. i. genitura tua. & qd inde de te futurū sit. Na hi
hoium natiuitates & horoscopū cōtēplātes multa (ut diximus) fus
tura pdicebāt. uñ Trāql. in Tito: Dicit ēt cognita utriusq; genitu
ra iminere ambobus piculū affirmasse. itē in Caligula: Cōsulenti
quoq; de genitura sua, Sulla mathematicus certissimā necē appro
pinquare affirmauit. ſ Tardas color. tardā mortē. nā omnis diu uis
uere ei uideris, & cupit te añ tēpus mori. uñ & Ouid. Filius añ diē
patrios inqrit i annos. ſ Colos: stamina Parcarū, qbus uita hois di
sponit. ſ Iā nūc obstas: ipedimēto es filio tuo qppe, q uidearis diu ui
uēdo bona domestica atterere. & sic ōndit adolescētē istructū auari
tia i oē scelus ruet. ſ Senectus ceruina. i. lōga, q̄lis ceruis attribuit.
Pli. Vita ceruis i ,fesso lōga post. c. annos, aliqbus captis cū torqb'
aureis, quos Alexāder magnus addiderat adopertis iā cute i magna
obesitate. ſ Archigenē: hoc est medicū. nā Archigenes nomē ē me
dici. de quo supra: Aduocat Archigenē. p quo oēm medicū itelli
git. ſ Ocyus q̄re. i. medicū cito fac ,qu͡eras: ut tibi aduersus filij uene
Antidotum na tradat aliqd' antidotū. ſ Mithridates ,posuit. i. antidotū: qle sibi
Mithridates rex Pōti cōficiebat aduersus uenena efficacissimum,
eius cōpositionē i cōmētario ipsius manu scriptā iuenit Pōpeius i
eius sanctuarijs. ut docet Pli. li. xxiii. cap. ix. ex duabus nucibus sic
cis: itē ficis totidē & rutae folijs. xx. simul tritis: addito salis grano:
& q̄ hoc ieiunus sumat nullū uenenū nociturū illo die. Sed de hoc
plura in fine sextae Satyrae. ſ Si uis aliā decerpere ficū: ordo est. Me
dicamē est tibi habēdū quod, aut pr̄, aut rex debeat sorbere añ cibū,
si uis decerpere &c. ſ Quod: p q̄le tā debeat bibere pr̄, q̄ rex. nā tā
pr̄i timēdū est aduersus isidias filiorū, q̄ regi aduersus ciuiū & dome
sticorū: ut ōndat patres nō magis esse tutos ab insidijs filiorū, q̄ q
regnū possidet ab isidijs ciuiū. sicq; notat scelera sui tēporis. ſ Ans
te cibum: ut remediū aduersus uenenū. ſ Aliam ficum: idest alium
autumnum, ac per hoc alium annum uiuere.

Ascen. ¶ PARCENDVM est. i. tu parcere debes. teneris sup. liberis
tuis. mala nequitiae. i. auaritiae, & alterius iniquitatis. nondū ipleue
ee. i. nondū impleuerūt. medullas. i. interiora semina, siue affectios
nes naturae: quas natura senibus affert, Cū. i. ubi, uel postquā. coes
perit pectere barbā. i. habere barbā tam prolixā: ut pecti possit. &
admittere ad guttur. s. suū mucronē. lōgi cultri. i. cultri casorij, seu
nouaculae. ipse erit falsus testis. & uēdet exigua summa. i. modica
mercede piuria. tāgens arā & pedē Cereris. crede nurū tuā. i. uxos
rē eius. iā elatā. i. ad sepulchrū portatā. si subit. i. subintrat tua limis
na. cū dote mortifera. i. cuius gratia morietur intoxicata a filio tuo.
qbus digitis: qa ueneno ocutae ifectis pmet illa a marito in mems
bris muliebribus. per somnū. i. dum dormiet. Nā breuior uia. i. ras
tio, & modus acquirēdi diuitias. s. ueneficiū. cōferet illi. s. filio tuo
ea q̄ tu putas acquirenda. i. debere acquiri. terra & mari. i. p terras
& maria. Nullus. n. labor est magni sceleris. i. facile est magnū sces

Monstro uoluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla ęquare queas praetoris pulpita lauti,
Si spectas quanto capitis discrimine constant
Incrementa domus, aerata multus in arca
Fiscus, & ad uigilem ponendi Castora nummi,
Ex quo Mars ultor galeam quoq; perdidit, & res
Non potuit seruare suas. ergo omnia Florae,
Et Cereris licet, & Cybeles aulaea relinquas,
Tanto maiores humana negotia ludi.
An magis oblectant animum iactata petauro
Corpora? quiq; solent rectum descendere funem?
Quam tu, corycia semper qui puppe moraris,
Atq; habitas Coro semper tollendus, & Austro
Perditus a siculis sacci mercator olentis?
Qui gaudes pingui antiquae de littore Cretae
Passum, & municipes Iouis aduexisse lagaenas?
Hic tamen ancipiti figens uestigia planta
Victum illa mercede parat, brumamq; famemq;
Illa reste cauet. tu propter mille talenta,
Et centum uillas temerarius. aspice portus,
Et plenum magnis trabibus mare. plus hoium est iã
In pelago ueniet classis quocunq; uocarit
Spes lucri, nec Carpathium. getulaq; tantum
Æquora transiliet, sed longe Calpe relicta,
Audiet herculeo stridentem gurgite Solem
Grande operaepretium est, ut tenso folle reuerti
Inde domum possis, tumidaq; superbus aluta
Oceani monstrat, & iuuenes uidisse marinos.

sus perpetrare: per quod diuitias acquirat. s. uxorẽ dotatam ueneno necare. Tu dices olim. i. in tpe futuro: quãdo audies filium tuũ hoc fecisse: ego nunq̃ mãdaui filio. s. meo. haec. i. ut huiusmodi faceret: nec suasi talia. Docet poeta q imo: q licet expresse nõ mãdasti: tamen causa & origo malae mentis filij tui est penes te. i. a potestate tua olim deprẽdebat. nam quisquis. i. quicũ pater scilicet praecepit filio suo amorẽ magni census: & pducit. i. paulatim facit. leuo monitu. i. puersa admonitione pueros. s. suos auaros. & qui dat libertatẽ cõduplicare. i. conduplicandi patrimonia per fraudes: effudit. & i. ẽt. curriculo. i. equo currẽti cũ curru, quẽ trahit in curruũ certamine. hoc est p metaphorã filio ad diuitias pperãti totas habenas. i. liberũ cursum, quem equũ: hoc est filiũ sic currẽtẽ. si reuoces. i. reuocare tentes. nescit subsistere. i. se retinere ut redeat, & rapit. s. impetu te cõtempto. & metis. i. terminis constitutis. relictis. i. trãsgressis. i. ultra quã satis est pperat. nemo credit. i. ueret satis sup. filiũ delinquere tantum, quantũ permittas. i. quantũ ex modica tua pmissione delinquat. adeo. i. instantiũ. latius. i. amplius indulgẽt. s. filij sibi, q̃ tu permiseris. cũ. i. quãdo. tu dicis iuuenẽ stultũ supple esse, q donet amico. & qui leuet. i. iminuat. q pro. i. attollat. i. leuiorẽ faciat (sicut in statera quod leuius est, attollitur. & eleuat) paupertatẽ ppinq. i. consanguinei, aut proximi sui. tu doces & spoliare, & circũscribere. i. auferre, & decipere, & acquirere diuitias, sup. cũ omni crimine. quarũ scilicet diuitiarũ. tãtus amor est in te, quãtus amor patriae erat in pectore Deciorũ. q se pro repub. deuouerũt. & quantũ Menoeceus uir Thebanus dilexit Thebas patriã suã: pro quarũ salute gladio incubuit, & se interemit, si Graecia uera, q̃ saepe mẽtita est, & q̃ illi historiae fabulamẽta adiungit. unde subdit. In quarũ. s. Thebarũ. sulcis. i. qui apud Thebas arante Cadmo facti esse dicũtur. nascũtur legiones. s. militũ cum clypeis. dentibus. i. ex dentibus. anguis. i. draconis illic seminatis. & capessunt. i. ineunt. cõtinuo. i. statim, ut nati sunt horrida bella, quibus se interemerũt. tanquã. i. quasi uero tubicen, qui eos ad bella incitaret, & accẽderet. surrexerit. i. natus fuerit. una. i. pariter cum eis. Ergo quia natura nostra prona est ad malũ tu uidebis ignem, cuius ipse. idest. tu. dedisti scintillas. idest. fomata modica. flagrantem. idest ardentem late. & rapientem cuncta. i. uidebis filij auaritiam, cuius tu semina induisti cũcta uastare. nec parcetur a filio scilicet tibi misero. & Leo alumnus abs te altius tollet. i. dilaniãdo in aerẽ proiiciet magno fremitu. in cauea. i. in eo loco, ubi nutritus est te scilicet magistrũ. trepidũ. i. timore trepidantẽ: hoc est filius tuus abs te altus, & ad auaritiã eruditus tẽpore futuro dilaniabit, aut ueneno tollet te in domo tua: in qua eũ aluisti. sicut tpe Domitiani qdam Leo domitorẽ suũ dilaniauit. Genesis. i. uitae tuae duratio. q ex genesi. i. natiuitatis hora, aut generationis a mathematicis deprehẽditur. est nota mathematicis: hoc est forte mathematici promittũt tibi longam uitã. sed graue est supple filio expectare tandos colos. i. periodũ Parcarũ colo designatã. & tu moraris. i. idest impedis. uota. i. desideria filij tui. senectus tua longa & ceruina. i. uisa tã lõga, q̃ lõga est ceruorũ, q longissima est. torquet. i. cruciat. iuuenẽ scilicet filiũ tuũ. quaere ergo ocyus. i. ualde celeriter. Archigenẽ: idest medicũ bonũ: qualis erat Archigenes, uel reuera ipsum Archigenem. atq; eme. s. antidotũ. i. remedium contra uenenum: quod Mitridates rex Põti cõposuit, & ab eo mithridaticum dicit. Si uis decerpere. i. ex arbore digitis tuis colligere aliam ficũ, atq; tractare alias rosas. i. uiuere. usq; ad proximũ uer aut forte adhuc dimidiatũ annũ: q tam ficus, q̃ rosae biferae reperiũtur. medicamen est habendum tibi. quod pater aut rex. i. quiuis diues debet sorbere ante cibum. s. mithridaticum. ne scilicet ueneno inficiatur.

¶ MONSTRO uoluptatem egregiam: ait poeta in contemptũ auari, maiore uoluptatẽ capi ex laboribus & anxietate eius, dũ se multis periculis exponunt causa lucri. q̃ ex ludis theatralibus, & scaenicis. ¶ Nulla theatra: nullos ludos theatrales, q ad hominũ uoluptatẽ parant. ¶ Nulla pulpita: nullos ludos scaenicos. Nã in scaena pulpita extruebantur. unde alibi: Haud tñ iuideas uati, quem pulpita pascunt. lege Victru. ¶ Laut ptoris ad ornatũ triũphalẽ respexit. Nam ptor ludis theatralibus habitu triũphãtis praeerat. Vt si superius. Quid si uidisset ptorẽ in curribus altis In tunica Iouis. ¶ Quãto discrimine: si cõsideras pericula, qbus se obijcit dũ studet rem domesticã augere. ¶ Multus fiscus: expositio est. i. multus sacculus. Nam (ut alibi diximus (auctore Paediano) sportae, sportulae, sportellae nũmorũ sũt receptacula, & sacci, sacculi, sacelli, & crumenae & uellerae, & scortae, & mãticae, & marsupia: ita fisci, fiscinae, fiscellae. Fiscũ autẽ proprie pecuniae principis esse oñdit Pli. in Panaegyricis his uerbis: At fortasse nõ eadẽ seueritate fiscũ, q̃ aerariũ cohibes: imo tanto maiore, quãto plus tibi licere de tuo, q̃ de publico credis. De fisco plura diximus in. iia. Satyra. ¶ Nũmi ponẽdi ad Castora uigilẽ: caecitatẽ auari oñdit, q multis sudoribus & periculis uitae pecunias acquirat: q̃s saepe solet amittere depositas apud trapezitas irruẽtibus furibus. ¶ Vigilẽ: propter custodes, q tẽpore noctis excubarẽt metu furum. ¶ Ad Castora. idest apud mẽsarios, q erant in foro, ubi erat aedes Castoris: ibi. n. apud nũmularios deponebãt pecunias suas, quo tutiores essẽt: quod nostris ẽt tẽporibus fieri uidemus Venetijs. Hocq; ẽt apud priscos factitatũ docet multis in locis. Plaut. tũ illic in captiuis: Ibo intro, atq; intus subducã ratiũculã quantillũ argẽti mihi apud trapezitã siet. Aedem aũt Castoris & Pollucis fuisse in foro ostẽdit Dionysius sic: Huius aũt inopinatae, admirabilisq; apparitionis cũ signa adhuc Romę multa tũ uero est aedes Pollucis & Castoris, quã supẽ foro extruxit ciuitas: ubi uisa sunt illorum simulachra. ¶ Ex quo Mars: scribit Trãql. Augustũ publica opera plurima extruxisse, ex qbus pcipua forũ cum aede Martis ultoris fori extruendi causa fuit hoium, & iudiciorũ multitudo, quę uidebat nõ sufficientibus duobus etiã tertio indigere. Aedẽ Marti bello philippensi ultione paterna suscepto uouerat. Tẽporibus igr poetae nũmularij, qui in foro residebãt, spoliati oẽm pecuniã apud se depositã amiserunt adeo, ut dicat poeta iam ex quo forũ Martis spoliatũ est pecunijs, ad alterũ forũ Castoris esse deponendas. Galeã quoq; perdidit. nam fures, cũ nummularios diriperẽt, ne ipsi quidẽ Marti pepercerunt, nã ei insignia sua abstulerũt. ¶ Ergo omnia Florae: cũ ergo, inquit, in uarijs laborũ & periculorũ fluctibus auari uita agitetur, potes relinquere ludos Florales, Cereris, & Megalesiacos ex quibus non tantã spectãdi uoluptatẽ capies, quãtã ex negocijs, & incommodis auari. ¶ Omnia aulaea: oẽs ludos theatrales. in qbus aulaea tenduntur, & alia uela, cũ ad arcendũ Solem, tum ad decorandas ludorũ apparatus. ¶ Florae: Flora, cũ opes imensas quaestu meretricio acquisiuisset, populũ Ro. moriens haeredem reliquit cũ magna pecunia: ex cuius annuo foenore suus natalis dies celebraretur editione ludorũ, quos appellãt, Floralia. De his multa Lactãtius, & nos apud Persium

IOAN. BRIT.

Fiscus

Aedes Castorũ

Aedes Martis

Floralia

Persium illic: Nostra ut Floralia possint Aprici meminisse senes. Ludi aũt uoluptuarij erãt, & iocosi, & cũ omni lascivia celebrabantur, cõuenientẽ memoriæ meretricis. nã pter licentiã uerborũ, qbus ois obscænitas effundit, exuunt ẽt uestibus populo flagitãte meretrices. De quibus meminit & Valer. libr. secũdo. cap. de maiestate: Catone ludos Florales spectãte, populus ut mimæ nudarent postulare erubuit. Martialis: Nosses iocosæ dulce cũ sacrũ Floræ: Cur in theatrũ Cato seuere uenisti? ¶ Et Cereris hoc est ludos Cereris. quæ

Cerealia — Cerealia dicunt, qui in Circo currẽtibus eqs celebrabant. Cor. Tacitus: Vtq; Circensiũ, Cerealiũ ludicrũ pluribus equitũ cursibus celebraret. Ouidi. in. iiii. Fastorum: Circus erit põpa celeber, numero q; Deorum: Primaq; uentosis pascua petetur equis. Hic Cereris ludi: nõ est opus iudice causæ. De ludis Circensibus celebratis in honorẽ Cereris, & Cybeles multa diximus in tertia Satyra illic. Si po-

Megalesia — tes auelli Circensibus. ¶ Aulæa Cybeles: ludos in honorẽ Cybeles magnæ matris Deũ dictos megalesiacos: ἀπὸ τῆς μεγάλης μήτρος hoc est magna matre: quos instituit Iunius Brutus extructa æde in palatio. auctor Liui. libro. vi. de bello macedonico. ¶ Tãto maiores licet, ingt, ex huiusmodi ludis summa capiatur uoluptas, tamẽ eos potest relinquere, quia humana negocia maiores sunt ludi, & maior delectatio spectãdi: ut sit ordo: Humana negocia sunt tãto maiores ludi, ac si dicat: multo maiores ludi. & maior uoluptas. ¶ An magis oblectãt: cõparatione ostẽdit minorẽ capi delectationem ex artibus ludicris, q̃ ex uita auari. Nam cũ eius negocia cõtemplaris habebis quod multũ rideas, quodq; te plurimũ delectet. hæc autẽ interrogatio, q̃ affirmatiue fit, uim habet negãdi: ut interemi hominẽ, i. nõ interemi. cõtra, quæ negatiue profert, affirmat: ut nõ cepi hostẽ, i. cepi. est aũt sensus: An maiorẽ affert uoluptatẽ petaurus in theatro, cũ corpus suũ iacit per circulos: uel funambulus, qui graditur per funẽ, q̃ tu o auare, qui nauigas propter opes maiore periculo uitæ, q̃ petaurus, & funambulus ludãt in theatris. ¶ Iactata: immissa per circulos, ut uidetur significare Mart. Quid si p graciles

Petaurus — uias petauri Inuitũ iubeas subire Ladam? Et alibi: Quam rota trãs-

Petaurista — missio toties impacta petauro. Vbi clare ostendit petaurum nihil aliud significare, q̃ illũ q se trãsmittit per rotã: hoc est per circulũ impactũ humi. nam per circulũ admodũ angustũ agiliter transuolat pcedẽtibus manibus, cũ reliqua corporis parte ita, ut circulum non tangat, & in pedes prosiliat, tanta est corporis agilitas, quod aliquando me uidisse memini. Nonius ait a ueteribus appellatos petauristas, qui saltibus, uel scænis leuioribus mouerentur. Varro de uita patrum lib. secũdo. Galli & Germani petauristæ: a πετάζω quod est extendo & pando. uel a πέτομαι quod est uolo. & αὔρα aura. uident. n. p aerẽ uolare. ¶ Descẽdere funẽ: periphrasis est funam-

Funambulus — bulí, q p funes ambulat. i. idẽ funerepus nciatur ab Apuleio a fu-

Funerepus — ne & repo. græce schœnobates dr. ¶ Puppæ corycia. i. in naue erra-

Scœnobates — bũda, & propemodũ pdatoria: cũ ol cõtẽpto periculo lucra huc. & illuc nauigãdo sectaris: quo more errãt piratæ Cilices: sicq; auarũ lucri studio tanq̃ piratã uult itelligi. Cilices. n. piratæ fuerunt sæuissimi: quos Põpe. intra quadragesimũ diẽ penitus sustulit. Corycos aũt appellauit a Coryco oppido Ciliciæ. eiusdẽ nois est pmontoriũ, & Portus, & antrũ. Illinc optimũ crocũ habet, ut docet Plini. Coryciũ ẽ antrũ nympharũ fuit celeberrimũ & formosissimũ (auctore Strabone) in mõte Parnaso. ¶ Corus: uẽtus est, q (ut docet Pliñ lib. ii. ca. xlvi.) flat ab occasu solstitiali. quẽ græci Argestem uocat. ¶ Perditus: oi rõne destitutus. ¶ Mercator a uculis: hoc est, q a ficulis mercatur. ¶ Olẽtis sacci: mercium olentiũ, q̃ saccis inferciunt. credo aũt itelligit unã Siciliã (ut auctor est Strabo) frumẽtũ, crocũ, mel, pecora, pelles, lanas i urbẽ mittebat. & sicanũ crocũ appellat papiniu Siluis: Et tenues Arabũ respirãt gramine plumæ, Sicaniusq; cro-

Passum — cis. ¶ Passum pingue: pprũ est epitheton passi. est. n. genus uini, qd olim ex Creta mittebat ex uua, quã siccã græci, nos apiã, & stipulã appellamus. fit pluribus modis: sed diligẽtiores uuas siccant Sole, donec paulo amplius dimidiũ põdus supersit: sicq; a patiẽdo Sole

Creta — passum denotat. Lege Plin. & Colum. Varronẽ, & Palladiũ. ¶ Cretæ antiq: aut nobilis, aut lõgi tpis, cũ ibi natus sit ipse Iupiter: q totius mũdi moderator habebat. Insula est i mari Aegæo centũ urbiũ (ut tradit Pli. clarissima fama. uñ Virg. Creta Iouis magni medio iacet insula põto: Mõs Idæus ubi & gẽtis cunabula nræ Centũ urbes habitãt magnas uberrima regna. Nã illic i Ida Iupiter natus ẽ & nutritus a nymphis, & capra Amalthea, adhibitis Curetibus. ¶ Municeps Iouis: ex ea pria, q fuit & Iupiter. Nã municeps appellãt tã poetæ, q̃ oratores eiusdẽ loci cultores: q̃si q idẽ munus capiant. uñ Vulpia. lib. pri. digestorum scribit municipes dici suos cuiusq;

a. qui

ciuitatis ciues: utputa Cãpanos, puteolanos. ¶ Hic tñ: funambulus, ingt, q se piculo uitæ exponit. id qdẽ facit: ut necessaria aduictũ, & uestitũ assequat. Tu uero auare nulla te ipellẽte necessitate, sola hũdi libidine, i oẽ piculũ te demittis, ac p hoc colligit funãbulũ ueniã esse digniorẽ, q necessitate, nõ aũt cupiditate studiũ suum exercet. ¶ Hic, s. funambulus. ¶ Illa mercede: quã cõsegtur a spectatoribus. ¶ Cauet: uitat. ¶ Tu pp mille talẽta, & centũ uillas temerarius: sẽsus est: Funambulus temerarius est urgẽte necessitate, sed tu isatiabili cupiditate hũdi, subaudi ergo extrinsecus es: ut sit temerarius, qui nulla habita piculi rõne mari te cõmittis. ¶ Talẽta: q̃ nos talentũ Talentũ

græci τάλαντον uocãt a pondere & trutina. põdus uero uariũ fuit. Nam talentũ magnũ atticũ octoginta tres habet libras: paruũ uero sexaginta auctor Priscia. apud Romanos uero talentũ (auctore Seruio) septuaginta fuit librarum. Plin. ex auctoritate Varronis scribit lib. xxxiii. cap. iii. Talentũ Ægyptũ põdo octogita patere. Erat pterea talentũ Rhodiũ qngẽtorum denariorũ. Erat talentũ Euboicũ qtuor milliũ denariorum Romanorũ. Neapolitanũ sex denariorum. Syracusanũ triũ denariorũ. ¶ Aspice portus: cũ idignatione dictũ satyrica in pfundã mortaliũ auaritiã. ¶ Magnis trabibus: magnis nauibus cõpactis ex trabibus. Persi. Quum trabe fracta. Plus hoium in pelago: subaudi extrinsecus est, q̃ i terris. Dictũq; est in detestationẽ auaritiæ, cuius ipulsu hoies in picula se dimittũt manifestissima. ¶ Veniet classis: unusqsq; nõ timet eo nauigare, uñ aliq̃ sit sibi spes lucri. ¶ Carpathiũ mare, qd est iter Rhodũ & Ægyptũ a Carpa Carpathus

to isula denoiatũ: q̃ una est ex Sporadibus. ¶ Getula: Libyca. nam Getula pars est Africæ Mauritaniæ: cõtermina. dicta a Getulia Vulcani filia. ¶ Sed lõge Calpe relicta: sensus est: Etiã in Oceanũ exibit in Gaditano freto. Nã Calpe mõs est Hispaniæ, qui occurrit naui- Calpe

gãtibus in Oceanũ alto cacumine ad radices hẽt oppidũ Calpensẽ, quod Timosthenes scribit cõditũ fuisse ab Hercule: & olim appellatũ Heracleã. Illud aũt obseruandũ: quod & Priscianus miratus est lib. vi. Iuuenalẽ Calpe ablatiuũ corripuisse: cũ sit simile hoc nomẽ Penelope, Arachne, Calliope: q̃ noia nunq̃ corripiũtur, cũ. n. litera græca semp in e lõgã uertat. ¶ Solem stridentẽ: hoc est ex sententia Possidonij, qui auctore Strabone) ait Solẽ in finitimis Oceani litoribus maiorẽ occidere ingẽti strepitu: ac si i illo restinguẽdo pelagus efferuescat. uñ Statius in Genethliaco Lucani: Sũmis Oceani uides in undis, Stridorẽq; rotæ cadentis audis. ¶ Gurgite Herculeo: Oceano Atlantico: quod est extra colũnas Herculis. colũnas aũt appellãt Abilã, & Calpẽ mõtes: qbus scissis Oceanus ob occa- Abila

sum Solis irrũpens leuo latere, Europã radit. Africã dextro, atq; inter Mauros fundit & Hispaniã. ¶ Grãde operæpretium est: insultat auaro p ironiã. ¶ Operepretiũ. i. uoluptuariũ, & utile sumptum. ab operarijs, qbus post opus suaue est premium laboris sui accipere. ¶ Tenso folle. i. pleno marsupio. Alibi ante: Si reddat ueterẽ cum tota ærugine follẽ. ¶ Tumida aluta: idẽ est. i. plena crumena ex alu- Aluta

ta facta. Aluta. n. pro omni pelle molli accipit. Oceani monstra, & Oceani

iuuenes uidisse marinos: scribit Plin. lib. ix. In Oceano gaditano monstra

marinũ hominem toto corpore absoluta similitudine ascendere nauigia nocturnis temporibus, statimq; degrauari, quas isederit partes: item circa litus Lugdunensis puinciæ trecentas amplius bestias mire uarietatis, & magnitudinis a reciprocãte destitutas Oceano. pterea legatos Vlisiponensiũ nũciasse Tiberio Cæsari uisũ, auditumq; quodã in specu concha canẽtẽ Tritonẽ, & in litore Santonum elephantes, & arietes candore tantum cornibus assimulatis. ac Nereidas multas uisas fuisse. item multa alia monstruosa.

¶ MONSTRO &c. Docet q̃ ridicula sit uita auarorũ, q̃ maiorẽ risum excitet q̃ quæcũq; spectacula. Ordo est: O lector ego mõ- ASCen.

stro egregiã uoluptatẽ. i. delectationẽ in cõsiderãda stultitia auarorũ. cui, s. uoluptati. nulla. i. nõ ulla. tu nõ queas. i. ualeas. æquare. i. æquiparare. ulla theatra. i. spectacula theatrorum, & non queas æquare ulla pulpita. i. ullas scœnas lauti. i. quantũuis splendidi, & sumptuosi ptoris: quã sup. uoluptatẽ tu habes si spectas quãto discrimine. i. periculo capitis cõstant incremẽta. i. augmentationes diuitiarũ domus. Multus. i. grãdis & copiosus. fiscus. i. saccus pecuniarũ. & nũmi ponẽdi sunt in arca ærata. i. ære munita. ad Castora uigilẽ. i. ad templũ Castoris ubi excubiæ pro custodiẽdis multorũ thesauris fiunt. aut in custodia trapezitarũ. i. campsorũ, seu nũmulariorũ qui sedent ad ædẽ Castoris. ex quo. i. postq̃. Mars ultor: q sic ab Augusto nuncupatus est. perdidit quoq;. i. ẽt galeã. & nõ potuit seruare res suas. i. ex quo ne Deorũ quidẽ simulachra tuta sunt a sacrilegis. licet. i. licitũ est ut relinquas. i. deseras tanq̃ minus iucunda, oia aulæa. i. opa ludos, & oia oblectamenta, q̃ sunt dum.

aulæa tendunt in ludis Floræ. Cereris, & Cybeles.i. in Floralibus Cerealibus, & Megalesiis. tanto maiores ludis sunt humana negocia, ut propterea oēs ludi debeāt relinqui. An corpora iactata per circulos.s. a petauro.i. a gesticulatore, q se p medios circulos traijcit. & an ij sup. qui solēt descēdere rectū funē.i. funambuli. magis oblectant aīum spectantiū, q̄ tu auare: q moraris semp̄ ī puppe Corycia.i. Corycū petente: ut inde crocū Cilicium deferas. atq; tu perditus habitas īnllēdus.i. admouēdus a siculis. uel tollēdus .i. iactādus semp̄ Coro, & Euro, & Austro.i. a quouis uēto. existēs mercator sacci olentis.i. croci a Syculis. Qui gaudes aduexisse de pingui littore antiquæ Cretæ. uel de littore antiq̄ Cretæ. pingue passum.i. racemū creticū ppinguē. & aduexisse lagœnas.s. uini. municipes Iouis.i. in eodē municipio natas ubi Iupiter: hoc est in Creta, q̄ nūc Candia dicitur. Creticū aūt uinū est, quod uulgo maluaticū uocant. cuius uuæ passę pingues sunt & pdulces. & ideo licet Mancinellus legat pingui cum littore: ego mallē legere cū alijs pingue .s. passum. Hic tñ ostēdit plus periculi, & minus lucri esse mercatori nauigāti, q̄ funambulis. Ordo est: Tñ licet sit i periculo. hic .s. funambulus: hoc est ambulās sup funē, seu chordā.i. figens uestigia ancipiti.i. dubia planta: an possit cōsistere. parat.i. acquirit uictū sup. suū illa mercede: quā .s. recipit a spectatoribus. & cauet.i. caute fugit, & euitat illa reste sup. qua ambulat. brumā.i. frigus brumale & famē tu existēs sup. temerarius: aspice propter mille talēta & cētū uillas. portus: & mare plenū magnis trabibus nauiū uidelicet fractaꝝ, aut maloꝝ erectoꝝ. plus hoium est iam in pelago, q̄ sup. in terris. Classis.i. cōgregatio nauiū: aut ipsa nauis ueniet quocūq; spes lucri uocarit.i. uocauerit. nec trāsilet.i. celeriter trāsibit tm̄ carpathiū sup. mare iuxta Carpathon insulā. & ęquora Getula.i. Lybycū mare, sed audiet sup. ēt Solē stridentē dū occidit in gurgite Herculeo. ubi.s. Hercules columnas suas fixisse dr̄. & hoc Calpe.i. illa columna Herculis (Est aūt mōs scissus a mari, & eminēs in mari.) relicta.i. derelictā lōge. Grāde operę ptiū.i. maximū cōmodū & ptiū laboris est: ut tu superbus folle.i. sacculo ex corio. tenso.i. distēso, & pleno pecuniarū.i. supbus aluta.i. pellicula. tumida.i. inflata pecunijs.i. uel superbus aluta tumida q̄ te tumidū facit, & supbū eo, ꝙ nactus censum equestrē nigrā alutā in pedibus portas. quē sensum Calderinus tamē nescio an merito ridet. possis reuerti inde: ex mari.s. lōgissimo, & periculosissimo domum, & possis uidisse.i. narrare te uidisse. mōstra Oceani, q̄ plurima sunt: & iuuenes marinos: & Tritones.

Non unus mentes agitat furor, ille sororis
In manibus uultu Eumenidum terretur, & igni,
Hic boue percusso mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum, parcat tunicis licet, atq; lacernis,
Curatoris eget, qui nauem mercibus implet
Ad summum latus, & tabula distinguitur unda,
Cum sit causa mali tanti, & discriminis huius
Concisum argentum in titulos, faciesq; minutas.
Occurrunt nubes, & fulgura, soluite funem
Frumenti dominus clamat, piperisq; coemptor,
Nil color hic cæli, nil fascia, nigra minatur.
Aestiuum tonat infelix, ac forsitan ipsa
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuq; premetur
Obrutus, & zonam læua, morsuq; tenebit.
Sed cuius uotis modo non suffecerat aurum
Quod Tagus, & rutila uoluit Pactolus arena,
Frigida sufficient uelantes inguina panni,
Exiguusq; cibus, mersa rata naufractus assem
Dum rogat, & picta se tempestate tuetur.

IOAN. BRIT. ¶ NON unus mentes agitat: plurima, inqt, sunt stultorū genera. alij.n. alijs modis insaniūt: sed auarus quoq; insania uexat, cū studio acqrendi tot se exponat periculis. ¶ Ille sororis: Orestem intelligit, q post necē maternā tanto furore correptus est: ut Eumenides expauesceret. Nā sibi uidebat uidere furias armatas serpētibus, faces intentare ardētes, & cū ex lectis exilire uellet, eū e lectica manibus apprehensum tenebat: mox a Pylade in tauricā regionē perductus ab Iphigenia sorore sacerdote Dianæ purificatus est. ¶ Eumenidū.i. furiaꝝ infernaliū. dictio est græca. nā εὐμενὴς mitē & beneuolū. uñ p cōtrariū dicimus mittes & maleuolas. ¶ Et igni.i. facibus ardētibus. ¶ Hic boue.i. Aiax Thelamonius, q superatus in armorū iudicio ab Vlysse in furorē est cōuersus ita, ut sumpto flagro ī boues sæuiret quos p insaniam putabat esse mō Vlyssem, modo Menelaū, modo Agamemnonē, cuius iudicio offensus erat. Vnde est illud Horatij: Mille ouiū insanus morti dedit, inclytum Vlyssem Et Menelaū una mecū sese occidere clamās. ¶ Ithacū: Vlyssem ab Ithaca patria dictū. ¶ Parcat: sensus est: Qui mare cōscendit & nauigat, demēs oīno ē, licet uestimēta sibi nō scindat more furiosi. ¶ Curatoris eget: ac si dicat: & ille qdē furiosus est, q nauigat: & proinde curatoris eget. Nā curatores danē nō solū pupillis: sed & furiosis & pdigis: sed differentia magna. Nā pupilli curatori reꝝ oīum administratio, duobus reliqs sola custodia, & reꝝ, quæ deteriores futuræ sunt, uēditio cōmittit. hæc Vulpian. uñ est illud Horatianū de insano. Interdicto huic oē adimat ius Prætor, & ad sanos eat tutela ppinquos. ¶ Et tabula distinguit unda: corrigēdus est locus, ut legas unda, & nō uda. ut sit sensus: Distinguit unda.i. mari. tabula.i. crassitudine tabulæ. ¶ Causa tanti mali: nā a nūmo prima (ut dicet Plin.) est origo auaritiæ excogitata fœnore, quæstuosaq; segnitia. ¶ Cōcisum argentū i titulos: periphrasis est pecuniæ: q̄ tota uariis est signata imaginibus & titulis: ut pecude: uñ pecunia noiata, Iano, naui, uictoria, bigis, q̄drigis. & inde bigati q̄drigati, & uictoriati nūmi dicti. hi aūt erant ex argento. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera rostrū nauis. Lege Pli. lib. xxxiii. cap. iii. ¶ Occurrūt nubes: tāta est auari cupiditas: ut licet cūctat tēpestatem imminent: tñ impet ut nauigetur. posset, inqt, absterreri occurrētibus nubibus & fulgoribus: sed ille iqt nautis soluite funē. ¶ Soluite funē.i. portu exite soluta naui. ¶ Fascia nigra.i. nubes quæ instar fasciæ cælum obnubilat. ¶ Aestiuū tonat: q̄ minant, inqt, hæc tempestate, sed tonitrua sunt qualia æstate. & noīatiuus est casus absolutæ positus. ut sit æstiuum tonat. idest res æstiua, & qualis solet æstate: sic etiam dicimus cælum tonat. Virgil. Cælum tonat omne fragore. ¶ Infelix: cū miseratione dictū. ¶ Zonamq; tenebit.i. cingulū. græca ē dictio ζώνη. Nec sine rōne ait Zonā teneri, nā priscis temporibus auro monetali zonæ ornabant ita ut magni essent pretij. unde est illud apud Matthæū in Euangelio cap. x. Nolite possidere aurum, neq; argentū, neq; pecuniā in zonis uestris. & Diuus Marcus ait in Euangelio cap. vi. Et pcepit ei neqd tollerent in uia nisi uirgam tm̄, nō peram, non panē, neq; in zona æs. Gracchus in oratione quā habuit de parsimonia & pudicitia sua reuersus ex Sardinis: Itaq;, inqt, Quirites cū Romā profectus sum, zonas quas plenas argēti extuli, eas ex puincia inanes retuli. Trāq. in Vitellio: Zona se aureoꝝ plena circūdedit. Apuleius in septimo metamorpho. loquēs de quadā Plotina sic: Et auro monetali zonis refertis incincta. Aelius Lampridius in uita Alexandri: Miles nō timet nisi uestitus, armatus, calciatus, & satur, & habēs aliqd in zonula. ¶ Læua: zonā.n. tenebit sinistra, dextra uero natabit. ¶ Sed cuius uotis: sensus est. Auaro cui oē aurū quod uīq̄ nō sufficit, necesse erit facto naufragio contentus sit exiguis pannis uelantibus inguina. ¶ Tagus: amnis Hispaniæ, qui (ut docet Solinus) ob arenas auriferas cæteris amnibus pfert. ¶ Pactolus: Lydiæ fluuius ē, & ipse arenas ferēs aureas. ¶ Picta tēpestate: nā moris erat, ut naufragi tabellā ab humeris depēdēte ferrēt pictū naufragiū suū mēdicātes. uñ Plaut. Cantat cū te fracta ī trabe pictū Ex humero portes. unde est apud Philostratum illud dictū cuiusdā Cilicis diuitis: Cum diuitiæ quotidie augescerent propter timorem factus sum diuitiarum seruus, & magnas pecunias pro custodiendis diuitijs erogarem &c.

Bigatis: quadrigati: uictoriati nummi

Zona

Aurum in zonis

ASCen. ¶ NON unus &c. Docet uarias eē mortaliū stultitias sed summā esse auaroꝝ: qđ Horati. sic quoq; dicit: Danda est ellebori multo pars maxima auaris: Nescio an Antyciram ratio illis destinet oēm. Ordo hic est. Non unus, immo multiplex furor agitat.i. pturbat, & impellit mētes hoium: Ille.s. Orestes terret in manibus sororis.s. Electrę, aut Iphigeniæ. uultu.i. tetro aspectu. Eumenidū.i. dirarū, seu furiarū. & igni.i. facibus, q̄s matrē sibi inferre horrebat. hic.s. Aiax. credit Agamemnona principē exercitus græcorū. aut Ithacū.i. Ithacēsem Vlyssem. mugire.i. prę dolore mugitū emittere. boue cæso.i. qñ occidit bouē loco Agamēnonis: & Vlyssis. Vñ Horatius in psona Agamēnonis: Mille ouiū insanus morti dedit: inclytum Vlyssem: Et Menelaum mecū sese occidere clamās. Is aūt qui implet nauē mercibus, ad.i. usq; ad summum latus & distinguitur

fup.a morte,aut ab aquis.uda tabula unā facta est nauis. eget cura toris.i.insanus est.licet parcat tunicis & lacernis.i.licet nō dilaceret uestes suas. Cum.i.qñquidē.cū tanti mali, & huius discriminis .i.piculi.sit argentū cōcisum in titulos.s. principū. & facies minutas.i.pecunia monetata. qa in monetæ extremitate inscribitur titulus principis. & saepe in Italia caput,aut facies eius: potissimū illis tpibus, qbus hæc scripsit Iuuenalis. Occurrūt &c. Oñdit demētiā auarorū,q pulsa pericula nō euitāt. Ordo est: Si forte occurrūt cōspectui nauigare uolentis nubes & fulgura. dñs frumēti.i. q uenale frumentū habet i naui. clamat ad nautas. solute funē.i. retinacula nauiū. hic color cæli: & hæc fascia.i.nubecula. cæli.i. aeris nil minat. tonat æstiuum.i. more æstiuo. & ipse infelix. qui hoc dixit. cadet i mare.s. forsitā hac ipsa nocte,q̄ hoc dixerat. & hoc trabibus ipsius nauis fractis. & pmetur.i.obruet fluctu. & ipse obrutus.i.imersus aquis. tenebit morsu.i.dētibus. & lęua sua manu.i.sinistra. zonā.i.cinctura in qua secretæ portantur. pecuniæ. Sed cuius uotis.i. cupiditati nō suffecerat.mō.i.paulo ante cū nauē ingrederetur. aurū quod Tagus fluuius ille aurifer in Lusitania. & Pactolus fluuius in Lydia uoluit.i.fluctu ipellit. arena rutila.i.fulua. panni uelātes frigida inguina & exiguos cibus sufficiēt i rate mersa.dū ipse naufragus.i. naufragiū passus. rogat.i.mēdicat. assē .i.modicā stipē. & tuetur.i. inspicit.se.i.imaginē suā. & hoc tēpestate q̄ naufragiū fecit picta i tabella.s.ut pplus uidēs & miseratiōe cōmoueret. nec cogeret singulis casum suum exponere.

Tantis parta malis,cura maiore,metuq;
Seruantur,misera est magni custodia census.
Dispositis prædiues hamis uigilare cohortem
Seruorum noctu Licinus iubet,attonitus pro
Electro,signisq; suis,phrygiaq; columna,
Atq; ebore,& lata testudine.dolia nudi
Non ardent cynici,si fregeris,altera fiet
Cras domus,atq; eadem plumbo cōmissa manebit.
Sensit Alexander,testa cum uidit in illa
Magnum habitatorem,quanto felicior hic,qui
Nil cuperet,q̄ totum qui sibi posceret orbem,
Passurus gestis æquanda pericula rebus.
Nullum numen habes,si sit prudentia,sed te
Nos facimus Fortuna Deam.mensura tamen quæ
Sufficiat census,si quis me consulat,edam.
In quantum sitis,atq; fames,& frigora poscunt,
Quantum Epicure tibi paruis suffecit in hortis,
Quantum socratici ceperunt ante penates,
Nunquam aliud Natura,aliud sapientia dicet.
Acribus exemplis uideor te claudere.misce
Ergo aliquid nostris de moribus,effice summam
Bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoq; si rugam trahit,extenditq; labellum,
Sume duos equites,fac tertia quadringenta
Si nondum impleui gremium,si panditur ultra
Nec Crœsi fortuna unquam,nec Persica regna
Sufficient animo,nec diuitiæ Narcissi
Indulsit Cæsar,cui Claudius omnia,cuius
Paruit imperiis uxorem occidere iussus.

IOAN. BRIT. ¶ TANTIS parta malis .i. res partes sātis incōmodis. miserā ostēdit auari solicitudinē circa res partas,dū timet ne sibi surripiant. ¶ Misera est:miseriarū plena est, & solicitudinū. ¶ Custodia magni cēsus: custodia ponit ab auctoribus p carceratis & dānatis (Custodia) manifestū est.uñ Sueto.in Tiberio: Et i recognoscendis custodiis pcāti cuidā pœnæ maturitatē cōdie:nondū tecū in gratiā redij. Vñ apud iurisc̄ōsultos titulo de custodia reo℞ scriptū est: Si custodia se iterfecerit.uel pcipitauerit,militis culpę ascribitur. itē si custos custodiā interfecerit. Poni et p ipsa custoditione: hoc est obseruatione hoc loco docet poeta.uñ Vale.lib.ix. Massinissa rex pa℞ fidei i pectoribus holum retinēs,salutē suā custodia canū uallauit. Custodia itē ponit pro loco ubi qd custodit. uñ Vale.eodē lib. sic scribit. In publica custodia spiritū posuit & idē in. vi. In publica custodia necari iussit Plin.lib.xxi.cap.iiii. Inde eductā e custodia bibere iussit.illi expirātē. Custodia itē ponit pro custode. uñ Virg.in.vi. Cernis custodia qualis Vestibulo sedeat Pli. de uiris illustribus sic scribit: Decius intēpesta nocte p medias custodias somno oppssas incolumis euasit. Tibul. Poterat custodia uinci. ¶ Dispositis prædiues armis: mēdosi codices hñt hamis: nos uero correximus armis. auarus,n.dispositis armis res suas custodit: non hamis: quod aliq̄ inepte exponūt qbus fures caperētur. nā p synalœphen excluditur s: sicut apud Lucretiū:ubi de odore differit: Verū alijs alius & magis est aiantibus aptus. Virg.in Buc. Ille latus niueū molli fultus Hiacyntho. Mart. Sardonycas smaragdos adamātas iaspidas uno. Virg.in Geor. Aut ouiū fœtus,aut urētis culta capellæ. ¶ Cohortē seruo℞: luxuriā Romano℞ ostēdit,q(ut scribit Plin.) tātū seruorū numerū alebant,ut iustum exercitū diceres. Præterea docet nō alibi grauiores esse curas,q̄ ubi maiores opes sunt. ¶ Licinus: (Licinus) pro quocunq; diuite ponit. Nam Licinū diuitē fuisse diximus illic:

Ego possideo plus Pallāte & Licinis. De Licino itē Persius: Nūc Licini i capos, nūc Crassi mittit i ædes. ubi de eo multa recitauimus. Marti. Altaq; cū Licinis marmora puluis erunt. Eiusdē meminit Seneca i epist. Licinū diuitijs, Apiciū cœnis, Mecœnatem delitijs prouocat. ¶ Electro.i.uasis suis ex electro. Est aūt electrū aurū hñs (Electrū) quintā portionē argēti. Electrū ē id est qd alio noie succinū uocamus: qd ex arboribus manat. hæc Plin. ex cuius auctoritate nos multa ante. ¶ Signisq; suis: hoc est statuis. ¶ Phrygiaq; columna.i. ex marmore synadico: quod Phrygiū est:ut scribit Stra. & pciosum. De quo Tibullus: Quidue domus pdest Phrygijs innixa columnis. ¶ Atq; ebore: p supellectile ebore ornata. Vsurpabat.n.ebur cum ad lacunaria ornāda,tū ualuas,& ad alia domus ornamēta. Proper. Et ualuę Libyci nobile dentis opus. ¶ Lata testudine: hoc est lectis discubitorijs,q putaminibus testudinū itegebant. Nam Carbilius Pollio (auctore Plin.) prodigi & sagacis ad luxuriæ istrumēta ingenij instituit testudinū putamina secare i laminas, lectosq;, & repositoria his uestire. ¶ Dolia nudi Nō: ostēdit poeta exemplo Diogenis cynici paupertatē: hoc est eū q pauca possideat: & qui nihil cupiat feliciorē esse diuite auaro. ut sit sensus: Cū multis, ingt, auarus curis agitet, ne res suas pretiosas, aut furto, aut alia rōne amittat, Diogenes pauper neq; incēdiū, neq; aliā calamitatē domicilio suo timet: quod si ēt accidat, leui impēsa istaurari statim pōt. ut oino colliga beatiorē esse, q modica cupiat, q̄ auarū q insatiabilis est, & multa cupit. ¶ Dolia: uasa sūt argillacea, (Dolia) nō tā uinaria & aquaria,q̄ olearia. Pli.lib.xv. Dolia olearia, cadosq; imbui amurca ne bibāt oleū. Terē. Dolia oia releui. ¶ Nudi cynici.i. Diogenis,q ita diuitias cōtēpsit nullā i his prorsus felicitatē reponēs: ut ne qdē ad bibēdū poculū uoluerit, cū natura id ei pręstitisset manibus cōcauis aq̄ suggerētibus: & cū datis literis ad artificē (ut scribit Laertius) posceret sibi cellulā: isq; serius id efficeret: doliū p domo habuerit. uñ illud est in laudem Diogenis apud Senecā: Quomodo oro te cōuenit & ut Diogenē mireris & Dędalū? uter ex his sap ēs tibi uis̄ serrā cōmentus est, an ille q cū uidisset puerū caua manu bibētē aq̄, fregit ptinus exemptū e pula calicē, hac obiurgatione sui: q̄diu hō stultus supuacuas sarcinulas habui? Qui se cōplicuit i dolio, & i eo cubitauit. uñ & illud Ausonij: Diogenes cui parua penus, cui dolia sedes, Ad manes abijt, Cerberus inde uetat. De Cynicis itē supiore Satyra abūde dictū est illic: Et qui nec cynicos, nec stoica dogmata legit. ¶ Nō ardēt: erant.n. terrea. uñ sequitur: In illa testa. ¶ Cōmissa: cōiuncta. uñ cōmissuras appellamus iūcturas lapidū. ¶ Sensit Alexander: sensus est: Alexāder facile animaduertit quantū felicior esse Diogenes in illa paupertate, qa nihil cuperet, q̄ ipse esset, q multa appeteret, & totius mūdi imperiū affectaret. Ferūt.n. eū, cū Corinthū uenisset, illicq; offēdisset Diogenē, & ab eo nō salutaret ad ipsū accessisse: rogāsq; ut si q̄ sibi pstari uellet, idicaret: nūc qdē paululū, ingt, uelim a Sole absis, offecerat uidelicet apricanti quibus uerbis docuit cōtinentiā suā nullis diuitijs superari posse. ¶ In illa testa: in illo dolio, quod (ut diximus) argillaceum erat. ¶ Magnum habitatorem: ipsum Diogenem tam excellentis animi, utpote qui omnes diuitias prorsus contemneret. ¶ Posceret sibi totū orbem: nā Alexander tāta gloriæ cupidine flagrauit, ut Anaxarcho comiti suo ex auctoritate Democriti præceptoris innumerabiles mūdos referenti: Heu me miserum dixerit

q nec uno sī potitus, ut supius: Vnus Pelęo iueni nō sufficit orbis. Passurus: cui adhuc non minora pteritis subeunda essent pericula. Nullū numē habes: hoc superioribus coniungit̃. Diogenes, cū in tāta uersabatur inopia, poterat uideri sæuissimis Fortune fluctibus agitari: sed reuera, inqt Diogenes, tanta fuit animi prudentia, ut Fortuna, quā nos parų prudētes Deā facimus: uires suas in eum nūq̄ exercere potuerit: quominus esset, & felix, & fortunatissimus. Nā prudentia sua Fortunā superauit. Is. n. Fortunā superare dr̃, cuius uita rōnis ductu gubernat̃. uñ ostēdit Iuuen. Fortunā nullā habere potestatē in hoiem, si rōne ut Diogenes regat̃. Nullū numē habes. i. nullā potentiā. Nā numē dr̃ proprie Dei potētia: ut legēdū sit habes, & non abest. Nā sermo est ad Fortunā. Si sit prudētia. i. si hō usu rōnis gubernet̃. Nā si prudētia uirtus est, quæ io delectu cōsistit bonorū & maloų: ut ostēdat feliciŏris uitæ uiā inuenisse Diogenē per prudētiā: cū Fortuna (ut tradit Lactan.) aliud nihil sit, q̄ accidentiū rerū subitus, atq; inopinatus euētus. uulgus putat Fortunā esse, q̄ tribuit bona & mala hoibus. Cui opinioni assipulat̃ & Sallu. q ait: Sed pfecto Fortuna in oī re dñatur. Nos facimus te Deā: adeo, inqt, nos cęci sumus: ut si qd nobis uel bene, uel secus cesserit, Fortunæ numini assignemus · nec id putemus accidisse, aut imprudētia, aut ignorātia nostra. Mēsura tñ: uerba sunt ad auarū. Si tñ, inqt, uult scire auarus quātū sibi sit appetendum: id appetat quod necessariū tñ sit: ut ostēdat illū q rebus necessarijs cōtētus nō sit: nullo modo beatū esse posse: cū assiduo cupiditatis fluctu agitet̃. Edādicā. Inquātū. i. tñ sufficit inquātū sitis, & fames

Epicurus & frigora poscunt. i. uictus & uestitus. Epicure tibi: Epicurus licet summū bonū poneret in uoluptate: tñ tenui uictu cōtētus fuit. Nā (ut scri. Laertius) aq̄ tñ & cibario pane cōtentū se esse testatur. Paruis hortis: nā Athenis (ut docet Plin. lib. xix.) hortos habuit: quos primus instituit: uñ & hortoų magister est appellatus. Nam usq; ad eū moris nō fuerat in oppidis haberi rura. Penates socratici. i. ipse Socrates, & deinceps secta socratica: q rebus naturæ necessarijs uixerūt cōtenti. Cęperūt: apphenderūt. Ante nā Socrates ante Epicuų fuit. Nunq̄ aliud natura: diluit ea q̄ sibi obiici poterāt ab auaro, ea. s. q̄ pposuerit ad suadēdā frugalitatē esse ex pceptis phiæ, q̄ doceat mediocritatē oībus in rebus esse tenēdā. Ait ergo poeta id ēt naturā dicere: quod & phia dicit: nec unq̄ naturā a phia discrepare. q̄ enim philosophi dicunt, a natura omnia prompta sunt. ea. n. nobis oīum uirtutū ueluti igniculos & semina dedit: ut q̄ naturā: hoc est prima illa naturæ semina secutus fuerit, nunq̄

Natura aberrauerit. Est. n. Natura (ut docet Cic. in lib. de na. Deo.) uis q̄dā, siue ratio ciēs motus in corporibus necessarios. Videor te claudere: fortasse, inqt, uideor te efficacibus exēplis ad nimiā te cogere frugalitatē, Idq; tibi minime est gratū. Acribus exēplis: efficibus, q̄ tibi ptuli & Epicuri & Socratis ad bñ, honesteq; uiuēdū. hoies. n. melius exēplis istituunt̃. Claudere: cogere. Misce ergo: cū indignatione dr̃ hæc a poeta: si pcepta, inqt, mea & exēpla tibi grata nō sunt: sequere ergo affectus & mores humanos, qui sunt: ut hæc bona tpalia oī studio sequamur, & diuitias cōparemus. Sic & Persius idignatus ī auarū, quē isatiabilē uidet, exclamat: Vēde aīam lucro mercare atq; excute solers Oē latus mūdi, ne sit te ditior alter. Misce: tracta: agita. De moribus nr̃is: sm mores nostros & affectus humanos: q illic oino tēdere uident̃, ut opes cōparent̃. Effice summā: cōpara tibi quadrīgēta sestertia: quā summā, qui habebat eques erat Romanus: & in. xiiii. gradu Theatri poterat sedere. de q̄ re plura diuersis locis sed maxime diximus illic: Sic libitū uano, q nos distinxit Othoni. Est aūt ordo: Effice summā: quā lex Othonis dignat̃ bis septē ordinibus: hoc est quam summā facit dignā. xiiii. gradibus. Bis septem ordinibus. i. xiiii. gradibus Theatri. Lex Othonis: legē. n. tulerat Roscius Otho (ut diximus supius) ne quis in. xiiii. gradibus sederet: nisi q summā quadringētorū sestertiū haberet. Hæc quoq;. i. si hæc summa adhuc tibi satis nō est, sume tibi summā duoų eqtū: & id si paų tibi uidet̃, sume triū. Sed hoc te uolo scire illū nulla diuitiaų magnitudine expleri posse, q rebus necessarijs nō sit cōtentus. iuxta illud Claudiani lib. pri. in Ruffinū: Semper inops qcūq; cupit. Et rugā trahit: metaphora sumpta a sacco, q cū plenus nō sit, rugā trahit. Imitatio est Persii: Iā decies, iā mihi quarto: iā redit ī rugā. Extēditq; labellū: sumptū a b ijs, q tanq̄ famelici labra oris extēdūt ad cibū capiendū. Duos eqtes: censum duorū eqtū. i. octīngēta sestertia. Fac tertia: si adhuc octīngētis sestertiis nō es cōtētus, sume mille & ducēta: ut sit summa triū eqtū. Sed (ut dixi) hæc cū stomacho sunt legēda. Si nō ipleui gremiū: hæc cū inferioribus cōiungūtur, ut sit sensus: Si adhuc nō potui te his diuitijs faciare: ut adhuc alias uelis: nec fortuna unq̄ Crœsi: nec regna Persica: nec diuitiæ Narcissi sufficiēt aīo tuo. i. nulla opū magnitudo poterit aīum tuū explere. bñ aūt aīum dixit. aīus. n. hoies diuites nō arca facit. & ita ostendit auarū insatiabile penitus esse. Gremiū: pstat io metaphora uestis. Si pādit̃. s. gremiū. Vltra. i. si adhuc plura q̄ris. Fortuna Crœsi: hic est ille Crœsus Lydorum rex. De quo plura diximus in. x. Saty. illic: Regem transeo Pōti, Et Crœsum. Regna Persica: diuitiæ Persicæ. Reges. n. Persaų quales fuere Xerxes, & Cyrrus mira extitere potentia, opibusq; amplissimis. Diuitiæ Narcissi: libertoų duos pcipue suspexit Claudius. Cęsar. Narcissum & Pallantē: decreto quoq; senatus, nō pmijs modo ingētibus: sed & q̄storiis, ptoriisq; ornamēti ornari libenter passus est. tñ ptere a acqrere, & rapere: ut quærente eo quondā de fisci exiguitate, nō absurde sit dictū abundaturum, si a duobus libertis in consortiū reciperetur. De ijs Tranquil. & Tacitus meminerunt. Indulsit omnia: cōcessit & pmisit omnia. Nam (ut dixi) multis rapinis locupletati sunt. Cuius imperijs. s. Narcissi. ut sit ordo: Cuius imperijs Claudius paruit iussus occiderē Messalinam uxorem: ut ostēdat tanta auctoritate Narcissum fuisse apud Imperatorē: ut quodammodo uideretur ipsi pricipi imperare. Nā ei auctor fuit: ut uxorē interficeret deprehensam io adulterio cū Silio: cui daturus erat ueniā: nisi Narcissus cædē ei maturauisset, immissis Centurionibus & tribuno: cuius ictu & transfixa est in hortis Lucullianis.

ASCen. TANTIS parta malis. Docet difficilius esse accumulata custodire. Ordo est: Parta. i. acqsita. tātis malis. i. laboribus & periculis seruātur maiore cura & metu. Custodia magni cēsus ē misera. i. miseriæ plena. Licinus uir ille pdiues iubet cohortē. i. multitudinē seruoų. uigilare noctu ad custodiā. s. thesauri sui. & hoc hamis. i. ferreis uncis. dispositis. i. in diuersis locis positis ut fures illis caperētur. attonitus. i. multū solicitus pro electro. & suis signis. i. ære corinthio effigiato. & colūna phrygia. i. ex Phrygia allata. atq; ebore. & lata testudine. i. supellectili ex putaminibus testudinū. Dolia. i. uasa ingētia uini ex cretē, aut alia terra tenace olim fieri solita. cynici. s. Diogenis. nudi. i. q in dolio fere nudus habitabat. non ardent. i. nō subijciuntur incēdio. & si fregeris ea altera domus fiet cras. i. facillime ita. q labore unius diei. aut eadē domus. i. idē dolliū manebit. s. habitatio eius. cōmissa. i. cōsolidata plūbo. Alexander, qui magnus dictus est. cū. i. qn̄ uidit in illa testa. i. uase terreo magnū habitatorē. s. Diogenē cynicū phium. sensit. i. pcipit. quāto felicior sup. esset hic: q nil cuperet. i. Diogenes: q̄ q posceret sibi totū orbē: uidelicet ipse Alexāder passurus pericula. æquāda. i. æqualia iudicanda rebus gestis. & ita auaris oia desunt: cum p imprudētiā nec sciāt uti ptis, aut eis cōtēti esse. Sed nullū numē. i. nulla potestas ad nutū faciēdi. abest sup. nobis. si sit prudentia: qa prudens oia facit ad nutū. nihil. n. uult nisi quod potest licite. Vel pōt exponi: Nullū numē abest. s. qlibet Deus adest: hoc est auxilio est nobis: si sit prudentia. Vel sicut prius: O Fortuna tu nullū numē. i. nullā potestatē habes in nos: si sit prudētia: sed nos imprudētes facimus te Deā. Si qs tñ cōsultat me. i. petat a me cōsulendo. q̄ mēsura census. i. diuitiaų sufficiat. ego edā. i. exp̄sse dicā ei. In tñ sup. cumulet in quātū sitis, atq; fames & frigora poscūt. i. ut habeat uictū & amictū, & quātū Epicure sufficit tibi ī paruis hortis. Et quātū penates socratici. i. domos iteriores Socratis. cœperūt ante sup. Epicurum. Natura nunq̄ dicet aliud sup. petendū esse. & sapiētia. i. phīs nunq̄ dicet aliud. Quia uero ista philosophica sunt exempla: neq; oēs philosophica uitā agere pñt, addit poeta. Ego uideo te claudere acribus exēplis. i. acriter uiuētiū. misce ergo aliqd de nostris. i. Romanis moribus. effice. i. fac summa quā lex Othonis. i. lata ab Othone. dignatur ordinibus. i. gradibus in theatro. bis septē. i. quatuordecim: hoc est summā census equestris, q̄ quadringētes sestertium ptinebat. Et si hæc summa trahit quoq;. i. ēt, rugā. & extēdit labellū. i. si te indignabundū facit, sume duos eqtes. i. habe censum duorū equitū. & si supp. nec ille sufficit, fac tertia quadringēta. i. sume censum trium equitū habendo ter quadringēta sestertia. Si ergo tantū cōcedendo, inqt poeta, nōdū impleui gremiū. i. cupiditatē tuā, & si pāditur. i. aperit̃ ultra ad plura accipiēda. nec Fortunæ Crœsi, qui erat rex Lydorū oium mortaliū ditissimus. nec regna Persica nimirū ditissima sufficiēt aīo tuo. nec diuitiæ Narcissi liberti Claudij Cæsaris: quē p transitū notat. cui Claudius Cæsar indulsit. i. indulgenter cōcessit oīa. cuius ēt imperijs iussus. i. is qui iussus erat. s. Centurio. occidere uxorē Claudij. i. Messalinam. paruit. i. obediuit.

F I N I S.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA QVINTADECIMA.

IN QVINTADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Quis nescit Volusi. Hac Satyra Volusium Bithinicum amicum suum alloquitur: detestans non sine quadā miseratione odiū mutuū & feritatem Aegyptiorum: quos ait tanta animosā dissensione inter sese geruisse ut calcata omni humanitate, in mutuā perniciem ruant: unguibusq; & dentibus se lacerent & absumant: causamq; tanti odii ostendit esse ex diuersa superstitione, & multiplici Deorum cultu: simulq; ridet eorum superstitionem, qui animalia bruta colant: & hoīes necent & comedant. Satyra inscribitur de feritate Aegyptiorum. Cur autem animalia diuinis coleretur honoribus inter alias causas hęc maxime traditur. Multitudine. n. aiunt crebro in reges magno insurgere consensu diuersorum animalium cultum diuersis ciuitatibus a quodam rege statutum fuisse: ut dū singuli religionē reuerentur suā, & cæterarū cōtemnunt: nō possent uniuersi in unū Agyptii cōspirare. Alii, inter quos Ouid. rē ad fabulā referētes: aiunt Deos gigantū impetū fugientes in Aegyptū usq; uenisse, ibiq; mētitis figuris in uaria se cōuertisse aīalia. unde factū est: ut Aegyptii diuersa Diis aīalia colant.

Q VIS nescit Volusi Bithynice q̄lia demens
Ægyptus portēta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet saturā serpentibus Ibim.
Effigies sacri nitet aurea Cercopitheci,
Dimidio magicæ resonāt ubi Mēnōe chordæ.
Atq; uetus Thebe centum iacet obruta portis,
Illic cæruleos, hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem uenerantur, nemo Dianam,
Porrum, & cepe nefas uiolare, ac frangere morsu.

Satyra quintadecima. Quis nescit Volusi.

IO AN. BRIT. Q VALIA portenta: nā Ægyptij uniuersi colunt quædā aīalia, quēadmodū ex terrestribus tria, Bouē, Canē, Felē. Ex uolatilibus Accipitrē, atq; ibim. Ex aquatilibus duo, Lepidotū piscē, & Oxyrynchū. Sunt alia q̄ quisq; seorsum colit, ut Saitæ, & Thebani Ouē. Latū uero q piscis quidam est in Nilo Latopolitani. Cepū Babylonij, qui sunt iuxta Memphim. Caprā & Hircū Mēdesii. Murē, Araneū Athribitæ. Aqlā Thebani. Itē alij aliud. Itaq; Aegyptiorū mētibus adeo superstitio hæc inhæsit: ut p̄mente aliquādo Aegyptios fame plures ab humana carne ob inopiam cibi nō abstinerēt, aīalia sacra itacta relinquerēt. De quo cultu sic meminit & Cice. in. v. Tusc. Aegyptiorū morē q̄s ignorat? quorū imbutæ mētes prauitatis erroribus, q̄uis carnificinā p̄us subierin, q̄ Ibim, aut Aspidē, aut Felē, aut Canē, aut Crocodilū uiolēt. Quorū ēt si imprudētes q̄ppiam fecerit, pœnā nullā recusēt. unū cū qdā ēt Romanus Felem p̄ impeudētiā occidisset: ad domū eius a plebe cōcursum est: neq; ab regijs ad id missis pricipib' neq; Romanorū timore a pœna hois absterreri potuerunt. Demēs: bñ demēs: ut q̄ bruta tanq̄ Deos adoret in hoīes impiæ sæuiat. & ita auget inuidiā feritatis eorū, q̄ uilissimis animalibus summā religionē & cultū diuinū exhibeāt, & hoīes crudelissime necent. Aegyptus: prima pars Asiæ Aegyptus est inter Catabathmon & Arabas, Aethiopia cōtingit, ad meridiem refugit. terra expers imbrium, mire tñ fertilis. Crocodilō animal est q̄drupes specie lacertæ: & in terra & in flumine pariter ualet: linguā nō hēt: maxillā mouet superiorē: oua similia anserinis edit: ad sexdecim cubitorum longitudinem crescit: ut alij tradūt quamdiu uiuit. Crocodilos primus Romā M. Scaurus inuexit. De eo multa scribunt Plin. Strabo, Diodorus, Solin', Herodotus, & Apuleius. Pars hæc. i. illi, q apud Mendiem lacū habitāt. Nam ab ijs (auctore Diodoro) colitur Crocodilus. colitur etiā a Cōbitis: ut paulo post dicemus. Sed cū Crocodilus hoiem interimat, edatq; mirātur multi q̄re colatur. Sed hęc ut ratio. q̄a toti patriæ securitatē non solū Nilus afferre ut sed & qui in eo sunt Crocodili: quos Arabiæ, Libyæq; latrones ueriti nō audēt flumē trāsire populatū. Ibim saturam serpētibus. Ibis auis est peculiaris Aegypti circa ripas Nili, ea serpentium populatur oua, gratissimāq; ex his escā nidis suis defert. Sicq; puētus fœtuū noxiorū rarescit. Serpētes deuorant: quo merito sacræ sunt & illæsæ. Dæmoni aūt cui Ibis dicata est, nomē est Teuthi: q primus (ut scribit Plato in Phædro) numerū & cōparationē inuenisse fert numerorū, geometriāq;, & astronomiā, talorū rursus aleārum ludos & literas. Cercopithecis Cercopithecus simia caudata est, κέρκος .n. caudā significat: & πίθηκος simiam. Nā (ut scribit Pli.) simia inter se caudis distinguūt. Cercopithecos aūt esse nigris capitibus, piloq; asini, iuxta Nilū scribit Soli. multos Simios nasci: & Cercopithecos adorari Arabia ad Memnoniū. Nitet: splendet. Illic. Vbi resonant dimidio Mēnone: Thebas intelligit urbē Ægypti, q̄ postea Diospolis appellata est: centum portarū fuit. Ad quā cōmercia Arabes undiq; gentiū subuehunt. hæc regio Thebaica dicta. Strabo. tpe uicatim habitabaī ita: ut pars altera in Arabia esset: altera pars in ulteriore ripa: ubi Mēnoniū erat. i. sepulchrū Mēnonis illic duo erāt Colossi ex integris lapidibus inter se propinqui quorū alter mutilatus erat. & dimidiatus ruina supioris partis. In cuius basi exaudiebaī quotidie sonit' qdā ignota cā. Strabo ait li. vii. se illic affuisse cū Helio Gallo. & sonitū esse factū: sed se ignorare cām & auctorē: nec posse credere id ex cōpositione lapidū nullo ipulsore fieri. de hoc ēt Pli. sic meminit lib. xxxvi. Non absimilis illi narrat in Thebis delubro Serapis ut puto Memnonis statua dicatus: quē quotidiao Solis ortu cōtractū radijs crepare dicūt. i. crepitū facere. Dimidio Mēnone. i. dimidiata, & mutilata statua Memnonis. Resonāt: crepat. Chordæ magicæ. i. sonitus, q putatur fieri arte magica, nulla alia extante causa. Vetus Thebe: Gręce dixit: unde singularē numerū posuit: sicut Virgil. in. v. Mycene posuit numero singulari: Deprensus & urbe Mycene. Silius Ante Agamemnoniam gratissima secte Mycenem. Et sic Thebe Thebes sicut Penelopes Thebas in Ægypto cōdidit Busiris: quorū mœnia cōplexa erant centū quadraginta stadia: centū portas, siue (ut alij aiunt) centū aulas hñt: totidē olim principū domos, solitasq; singulas, ubi negocium exegerat dena armatorū millia effundere. de q̄bus Plinius. Strabo, Diodorus, Solinus, Homerus, & Mela. Cētū obruta portis: nā euersa erat. ut scribit Strabo. Centū portis: pro cētū portarū quas (ut diximus) habuit: q̄ in Bœotia fuerunt, septem tñ habuerūt: unū Home. Qu's centū portæ portarum quamq; ducenti, Sublimes in equis hcies & curribus errant. Illi cæruleos: in alia, inq̄t, parte Ægypti tota oppida uenerantur disces marinos: ut Lepidotum, & Oxyrynchum. Hic piscē fluminis. i. apud Latopolitanos: qui (ut diximus) Latū piscē Nili colūt: aut Babylonios, qui Cepum piscem adorant. Oppida tota: uniuersa (ut diximus) Aegyptus Canem, Bouē, & Felem colit: sed tanto cultu Canem, ut (auctore Herodoto) tota

Margin: Aegyptus — Crocodilus — Ibis — Cercopithecus — Thebæ ægyptię — Mēnonis statua

O sanctas gentes,quibus hæc nascuntur in hortis
Numina. lanatis animalibus abstinet omnis
Mensa,nefas illic fœtum iugulare capellæ,
Carnibus humanis uesci licet,attonito cum
Tale super cœnam facinus narraret Vlysses
Alcinoo, bilem,aut risum fortasse quibusdam
Mouerat,ut mendax aretalogus.in mare nemo
Hunc abicit sæua dignum ,ueraq; Charybdi,
Fingentem immanes Læstrigonas, & Cyclopas?
Nam citius Scyllam,uel concurrentia saxa
Cyanes,plenos & tempestatibus utres
Crediderim, aut tenui percussum uerbere Circes
Et cum remigibus grunisse Elpenora porcis,
Tam uacui capitis populum Phæaca putauit,
Sic aliquis merito nondum ebrius,& minimum qui
De Corcyræa temetum duxerat urna,
Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.
Nos miranda quidem,sed nuper consule Vinco
Gesta super calidæ referemus mœnia Copti,
Nos uulgi scelus,& cunctis grauiora cothurnis.
Nam scelus a Pyrrha, q̃q̃ omnia syrmata uoluas,
Nullus apud tragicos populus facit,accipe nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit æuo,
Inter finitimos uetus,atq; antiqua simultas,
Immortale odium,& nunquam sanabile uulnus,
Ardet adhuc Combos,& Tentira,summus utrinq;
Inde furor uulgo, quod numina uicinorum
Odit uterq; locus,cum solos credat habendos
Esse Deos,quos ipse colit,sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus,ac ducibus,ne
Lætum,hilaremq; diem,ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent positis ad templa,& compita mensis,
Peruigiliq; toro,quem luce,ac nocte iacentem
Septimus interea Sol inuenit,horrida sane
Aegyptus,sed luxuria, quantum ipse notaui,
Barbara famoso non cedit ripa Canopo.

domus in qua Canis extinguatur,acta lamẽtatione toto corpore raditur.quod indicium est maximi apud illos luctus. Hocq; id facere uidentur q canis cũ uenatibus,tũ custodiæ domesticæ aptus est: propterea Deũ,q apud eos Anubis uocatur,capite fingũt canino: significãtes custodẽ corporis Osiridis, atq; Isidis fuisse. unde Ouid.lib. ix. Meta.loquẽs de comitibus Isidis sic ingt: Cũ q latrator Anubis. De eo multa Diodorus & Herodo. & Eusebius de pparatione euangelica. ¶ Nemo Dianã: hoc dictũ cũ stomacho.colũt,inquit, Canẽ,quo utitur Diana i uenationibus: ipsã uero. Deã neglıgũt. Scribit tñ Herod.li.ii. Bubastim coli ab Ægyptijs,q apud græcos Diana appellatur, i urbe Bubasti tẽplo oium maxime memorabili & aspectu iucũdissimo . unde

Bubastis Diana unde

Ouid.lib.ix.Meta. Sanctaq; Bubastis,uarijsq; coloribus Apis. dicta aũt Diana (auctore Cicerone in lib.de nat. Deoꝝ) q noctu q̃si diẽ efficeret. ¶ Porrum,& cepe: tradit Diodor' Ægyptios utilitatis causa abstinere alios faba,lente: alios nonnullos caseo: alios cepis & porris. Gellius aũt ait eã cãm ab sacerdotib' Ægyptiis affirmari cur pelusiotæ cepe non edant,qa solum olerum olum ɔtra Lunæ aucta, atq; dãna uices minuẽdi,& augẽdi habeat cõtrarias. Pli.li.xix.cap.v. Alium,Cepasq; iter Deos iureiurando habet Ægyptus.

ASCen. QVis nescit &c. Superstitionem Ægyptiorũ , q mõstra colunt, cũ i hoies sceuissimi sint, hic taxat poeta. Ordo est: O Volusi Bithynice qs nescit.q.d.nemo q̃lia portẽta Ægyptus demẽs colat. Hæc ps Ægypti.s. adorat Crocodilõ.i.alal illud q̃drupes aq̃tile,& terrestre simul . Illa .i. alia ps.pauet.i.religiose timet. Ibim .i.auẽ Ciconiæ.nõ oino dissimilẽ.saturã atris.i.uenenosis & nociuis serpẽtibus . Effigies aurea cercopitheci .i. simiæ caudatæ. sacri.i.cõsecrati, & adorati . nitet.i.resplẽdet supp.illic.s. apud Thebẽ.ubi magicæ chordæ .i. q magica arte credũtur pulsari sonãt Mẽnone dimidio.i. i sepulchro Mẽnonis ubi dimidia est statua eius.& ubi uetus Thebe iacet obruta.i.deuastata a Cãbise cũ sup. cẽtũ portis,q̃s habuit. Oppida tota uenerantur illic.i.illa parte Aegypti.cæruleos,i.maris pisces. Hic.i. in alia parte: piscem fluminis. illic.i.adhuc in alia. Canem.s. Anubin.Nemo autem Dianam supp. ueneratur: quamuis sit uenatrix & canum præses.Nefas sup.est apud illos uiolare & frangere morsu.hoc est comedere porrum,& cepe.Vide Mancinellum.

IOAN. BRIT. ¶ O SANctas gentes: acclamatio p derisum i stultã supstitionẽ Ægyptioꝝ: q olera, & bruta,ut numia colãt, & nõ edãt: carnib' uero hũanis uescãtur. ¶ Aialibus lanatis: Ouẽ.n.(ut diximus) Saitæ & Thebani colũt hac rõne: q bis pariat, & lanicio uelamẽta corp'. lacte uero & caseo alimẽta p̃stet. ¶ Fœtũ capellę: Capra & Hircus apd Mẽdesios colũtur. ¶ Carnibus: hũanis. hic exit ois poetæ idignatio: comedũt,ingt,carnes humanas tanq̃ fas sit. ¶ Attonito cũ Vlysses post euersũ Ilion,cũ i p̃riam rediret.x.annis p mare agitatus,naue amissa naufragus & nudus in Corcyrã insulã ad Phæaces adnatauit: nudũ inuenit frõdibus opertũ Nausica filia Alcinoi regis: quẽ ueste donatũ ad p̃rem perduxit: is sup cœnã Alcinoo & cæteris cõuiuis narrabat cursum & errores suos: & ut primũ ab Ilio ,pfectus peruenisset ad Ciconas ,ppłos i Thraciã: deide ad Lotophagos in Africã: ad Lęstrigonas i Cãpaniã ubi sociũ absũpsit Antiphates: ad Cyclopas i Sicilia,e qbus unus fuisset Polyphemus Neptuni filius cuius fabulã supius enarrauimus: Phæaces deniq; multis cũ opibus donatũ i Ithacã deduxerũt,xx.anno postq̃ i bellũ Troianũ ,pfectus fuerat. Sẽsus ergo est: Vlysses cũ Alcinoo regi sup cœnam narraret tale scelus.i.hoies fuisse absumptos ab Antiphate & Polyphemo.q aderãt: partim ut rẽ fabulosam ridebãt: q̃si q̃ridicula cẽserent: partim indignabãtur: nã Vlyssem ut mendacẽ aretalogũ habebãt. ¶ Attonito: mirabũdo nouitate rei. ¶ Bilẽ mouerat.i.colerã,& idignationem. Bilis. n.latinum est: colera uero græcũ. ¶ Aretalogus: is dr,q fingẽdis mendacijs auditores mouet ab arte uerborũ . Nã ἀρετὴ signat uirtutẽ & λόγος uerbum. Et Trãql.scribit Augustũ post cœnã aretalogis delectatum.& Porphyrio ait i pri.sermone Crispinũ plium quẽdã loquacissimũ,aretalogũ appellatũ fuisse, qm carmina garrula scripserit. ¶ In mare nemo: sensus est & ordo: Si aliqs nõdũ ebrius: & q minimũ temetũ duxerat ex urna corcyrea subaudi dixit: Nemo abijcit hũc i mare? q.d.eũ dignũ esse, q abijciatur ut mẽdacissimus legẽdũq; est cum indignatione. ¶ Dignu sæua Charybdi: ac si dicat dignũ,q mergatur atrocissimo pelago: q̃le est iter Syllã & Charybdim. ¶ Veraq; hoc est nõ fabulosa: aq̃ oino deuoraretur, Nã fabulæ tradunt Charybdim mulierẽ fuisse uoracissimã: q̃ cũ boues Herculi furata fuisset ab eo i mare fuerit ,piecta: ubi nũc etiã ueteres exercet rapinas: uñ nomẽ mari datũ est. poeta ergo cũ sciat illud fabulosũ esse: quod de Charybdi narratur: ait Vlyssem dignũ eẽ uera,nõ ficta Charybdi: a q̃ absumatur & deuoretur qm tam mẽdax sit.Constat aũt Charybdim & Scyllã scopulos esse iter Siciliã & Italiã ubi mare periculosum est nautis: q contrarius fluctũ cursus collisionẽ facit: & rapta quæq; absorbet & reiicit. Virgi. Dextrũ Scylla latus,leuũ iplacata Charybdis Obsidet. Scopulos & saxa fuisse docet idẽ in.iii.Et pt Anchises nimirũ hũc illa Charybdis: Hos Helenus scopulos: hæc saxa horrẽda canebat. Mela uero sic scribit: Scylla saxũ est,Charybdis mare, utrũq; noxiũ appulsis. Scylla i Italia est,Charybdis i Sicilia. ¶ Fingẽtẽ: hinc ostẽdit mẽdacẽ esse Vlyssem: & q̃ de Læstrygonibus narrantur & Cyclopibus esse ficta q hoies.s.comederẽt. ¶ Læstrigões: Formiæ i agro cãpano iuxta Caietã sedes fuit Læstrygonũ.auctor est Pli. ¶ Cyclopes: Cyclopes sedes suas habuere i Sicilia.ut diximus supius. ¶ Nã oti' Scyllã tã,igt,illud a ueritate resilit: q Læstrygões & Cyclopes comedãt hoies: ut citius credã illud esse uerũ: qd' de Scylla nobis narrat: & Symplegadibus: & uẽtis utre iclusis. Sicq; ostẽdit tã hæc,q̃ illa fabulosa esse: atq; hæc oĩa p̃struit ut fabulosa.ut ostẽdat q̃ ipse dicturus est esse uerissima. ¶ Scyllã: fingũt Scyllã nymphã filia Phorci & Cretheidos dilectã fuisse a Glauco: quẽ Circe deperibat : & cũ is in Scyllã ,prior esset: irata Circe, fontẽ i quo nympha lauari solebat, uenenis ifecit: i quẽ cũ illa descẽdisset, pubetenus in uarias mutata est formas q̃ horrens deformitatem suam in mare se præcipitauit.

Aretalogus

Charybdis

Canes uero & lupi ob hoc ex ea nati fingũt: q̃a ipsa loca plena sunt mõstris marinis: & saxorũ asperitas illic imitat latratus canũ. Virgi. Et caeruleis cãib⁹ resonãtia saxa. ¶ Cõcorrẽtia saxa. i. q̃ Symplegades iter se cõcurrãt & collidãt. Fixerũt enim isulas duas esse I Bosphoro thracio instabiles: q̃ nõ sine piculo trãseũtiũ cõcurrerẽt. Cuius rei haec ẽ ratio: q̃ hae paruo discretae iteruallo ex aduerso intrãtib⁹ geminae cernebãt: paulũq̃ deflexa acie coeũtiũ speciẽ praebebãt. Dictae autem graece Symplegades: & Synpromades. a συμπλήγμα i. cõcursu. uñ bñ ait: Et cõcorrẽtia saxa. dictae ẽt Cyanae. De

Symplegades — his Stra. in. iii. Pli. in. iiii. & Vale. Flac. in pri. Talib⁹ hortat iuuenẽ, ppiorq̃ iubẽt: Cõcutit certus scythico cõcurrere põto. ¶ Cyanes:

Cyanes / Cyane — Cyane uero nomẽ est fõtis in Sicilia apud Siracusas iuxta quẽ Pluto rapuit Proserpinã: cui nomẽ a Cyane nympha q̃ uoluit inhibere Plut. ne Proserpinã absportaret, ut scribit Claudia. & Oui. illud autẽ sciẽdũ Cyane pro nympha siue fõte primã corripere. ¶ Vtres: scribit Home. Aeolũ regẽ uẽtoꝝ Vlyssi tradidisse utrẽ: in quo iclusi erãt omnes uẽti aduersi: liberũ autẽ reliq̃sse Zephyrũ: qui nauigãti secũdus erat: sociosq̃ suos ratos inesse thesaurũ dormiẽte Vlisse dissuisse utrẽ: & orta tẽpestate relatũ ad Aeolũ: quo tẽpore (ut narrat Alcinoo apud Home.) cogitauit de nece sibi cõsciscẽda. ¶ Elpenora: narrat Vlysses apud Homeꝝ: Cũ Macare⁹, Naritus, Polites, Elpenor, & Eurylocus cũ duodeuigĩti aliis sociis forte electi missi fuissẽt ad Circẽ: oẽs ab ea ppinatis poculis medicatis, & tactis uirga capillis i sues cõuersos fuisse: praeter Eurylochũ, qui fugiẽs de omnib⁹ monuit Vlyssẽ, qui arrepto gladio Circe minitãs ipetrauit, ut i pristinã formã restitueret uñ ita loq̃t Macareus apud Ouid. Sors te sumus lecti, sors me fidũq̃ Polytẽ, Eurylochũ simul, nimiũq̃ Elpenora uini, Bisq̃ nouẽ socios Circaea ad moenia misit. Caeterũ Elpenor postq̃ impetratus fuit, dũ pperãter seq̃t Vlyssẽ, e scalis lõgis decidẽs collũ sibi fregit: qd ipse apud inferos pcũctãti Vlyssi refert: rogatq̃ ne se insepultũ relinq̃t. Vnde Martia. ad casũ eius allusit, cũ diceret de Philostrato: Pene imitat⁹ obit saeuis Elpenora fatis Praeceps p lõgos dũ ruit usq̃ gradus. Et licet Home. tradat socios Vlissis mutatos in sues. Papi. tamẽ in siluis dissẽtiẽs ait in lupos cõuersos fuisse: Cedãt uitreae iuga pfida Circes Dulychiis uiolata lupis. ¶ Tã uacui capitis: existimauit, inq̃t, Phaeacas tam modici cerebri, qb⁹ facile omnia psuaderet. Estq̃ dictũ cũ sũma indignatione: ut sint uerba ipsius Corcyraei indignãtis tã aptis figmẽtis deludi: potest hoc etiã tribui poetae dãnans tã apta mẽdacia. ¶ Phaeaca: hoc ẽ

Elpenor

Corcyra uñ Phaeaces — Corcyrẽsem. Nã insula appellata ẽ Corcyra a uirgine Corcyra rapta a Neptuno: ex iis natus ẽ Phaeaces sũt denominati, ea Phaeaco Alcinous: q̃ Vlyssẽ in Ithacã duxit. de hoc ẽt añ in. y. Saty. ¶ Sic aliqs: subaudi dixit. ¶ Merito: nõ iniuria. sicq̃ ostẽdit falsa fuisse q̃ narrarẽt ab Vlysse: ut merito cõuiuae stomacharẽt. ¶ Temetũ duxerat .i. hauserat & parũ biberat. emendãdus est uersus: ut legãs Temetũ duxerat: non autem deduxerat, cũ prima & secũda syllaba producatur in temeto: quod docet & Donatus in Andria Terentii illic Sane pol temulẽta est mulier. Et Plautus in Aulularia: Qui quia temeti nihil allatũ intelligo. uersus est enim senarius Et Hora. in episto. Pullos, oua, cadũ temeti nẽpe modo isto. ubi Porphyrio docet

Temetũ — primã sylla bã longam esse ¶ Temetũ: ueteres (auctore Pli.) temetũ appellauere uinũ dictum ab eo, quia teneat mentẽ: unde & temulentia nominata. ¶ Sub nullo teste: uerba sunt poetae. Poterat, inq̃t, narrare Vlysses, quae uellet. q̃a nullũ adhibebat testẽ, qui diceret se mõstrum uidisse: ut pote qui solus amissis sociis naufragiũ euaserat: sicq̃ cũsequẽtibus cõiungit. ut sit sensus Quae ab Vlysse dicta fuerũt testibus carent: sed quae nos narraturi sumus, uera sunt & gesta consule Vinco: ut quae sciri possint, falsa ne sint an uera. ¶ Consule Vinco: ut uera uideretur historia posuit nomẽ consulis. Vinci

Vincus Ruffinus — Ruffini equitis Romani mẽtionẽ facit Cor. Taci. qui lege Cornelia de falsis damnatus est a Nerone. De Vinco item Tranquil. in Nerone sic meminit: Duabus coniurationibus prouulgatis quantũ prior maiorq̃ Pisoniana Romae posterior Vinciana Beneuenti cõflata, atq̃ detecta est. Et ita dicimus Vinciana a Vinco: quẽadmodũ Brutiana a Bruto, & Luculliana a Lucullo. de hocq̃ obsurdũ non est intelligi. ait enim: Nuper gesta. nam nuper de lõgo tẽpore (ut diffiniuimus in pri. Satyra) dicitur. ut id etiam temporibus Neronis accidere potuerit: qd modo narrat factũ in Aegypto. legẽdũ igitur est Vinco non Iunco qd in aliis codicibus legitur. ¶ Super moenia. i. ultra urbẽ Copton, nã erãt in extrema parte Aegypti. ¶ Copti: Co-

Coptus — ptus cõis est ciuitas Arabum, & Aegyptioꝝ: quo omne tributũ Indicũ, arabicum, & Aethiopicum: qd arabico sinu aduehebatur, deferebant uelut in cõe emporiũ, auctor est Stra. ¶ Calidae: pp̃ter sitũ regionis calidũ. ¶ Scelus uulgi: qd a uulgo & plebe Aegyptia commissũ est. ¶ Et grauiora: subaudi a superiore referemus. ¶ Cũctis cothurnis: q̃ sint ea, quae in Tragoediis tractãtur: in q̃bus nõ cõstat ab ullo populo hoiem fuisse comesũ: quẽadmodũ factũ est ab hoc, de quo narraturus sum. ¶ Cothurnis: calciamẽta sunt tragoedoꝝ: his etiã utebant mulieres: uñ illud ante: Nullis adiuta cothurnis. ¶ Nã scelus a Pyrrha: sensus est: Post humanũ genus reparatũ a Deucalione & Pyrrha nullũ apud tragicos iuenies populũ, q̃ scelus hoc cõmiserit, ut hoiem. s. comederit: quẽadmodũ fecit populus Aegyptius. Nã in trag oediis unũ tñ legẽ aut paucos hoc scelus cõmisisse: ut. s. hoiem occiderint, appo fuerintq̃ in coenis. ordo aũt est. Nullus populus apud tragicos facit scelus. i. cõmittit hoc scelus, ut comedat hoiem. ¶ A Pyrrha. i. post Pyrrhã: hoc ẽ post reparationẽ humani generis: qd a Pyrrha & eius marito Deucalione est restauratũ. ¶ Omnia syrmata uoluas oẽs Tragoedias legas, & pcurras. sic enim codices uolui dicũt, cũ assidua lectione ptractãtur. Syrma genus uestis est tragicae: de qua alibi ante. ¶ Produxerit: protulerit qsi imitãdũ, ut sit a pta sceleris uituperatio. ¶ Inter finitimos: hic incipit narratio facinoris. ¶ Si multas: odiũ occultũ subaudi est. ¶ Vulnus: Si multas
metaphoricos qd corporis est ad animũ transfert. i. indignatio & ira, q̃ nullo remedio põt extigui. ¶ Ardet adhuc: ẽt tpe nostro odio flagrat. adhuc, inq̃t, antiqua illa aiorũ dissensio remasit: nec adhuc extincta est. ¶ Cõbos: ciuitas Aegypti in qua Crocodilus colitur: ut Cõbos
tradit Helianus. timent enim mirũ immodum Cõbitae hanc feram: quã Tentiritae maxime pueſtigant & occidunt colentes ipsi accipitrẽ. unde in eoꝝ odium Cõbitae accipitrẽ crucifigunt. Hinc ait poeta utrinq̃ uulgo tanti furoris, & odii cãm existere cultum diuersorũ Tẽtiritae
numinũ. ¶ Tentira: ciuitas inferioris Aegypti: ut scribit Stra. Plin. Tẽtira
uero ait isulam esse Nilo circũdatam: ex qua hoies sint, q̃ Crocodilus non timent: immo soli aduersum ire audeant: & inscendentes equitum modo in terrã agant captiuos. In Africa eãdẽ uim aduersus serpentes hñt Psylli. lege Strabo. lib. xvii. A Tentira sit Tentirita. Ouid. syllabã produxit: Saltus Tentira petenti. ¶ Summus furor. s. est. ¶ Occasio opportunitas. est enim occasio (auctore Cicero Occasio
in pri. rhetoricoꝝ ueterum) pars tẽporis habens in se alicuius rei idoneã faciendae, aut non faciendae opportunitatem. ¶ Visa: subaudi est. ordo aũt est Occasio uisa est rapienda primoribus, ac ducibus inimicoꝝ tempore festo alterius populi: ut sit sensus: Primores & duces inimicoꝝ putauerũt occasionẽ dimicandi rapiendam tempore festo alterius populi cũ ad templa paratis epulis cõuiuantur. ¶ Peruigilique toro: subaudi a superiore posito. Nam antiqui in lectis epulabãt. Vir. Inde toro pr̃ Aeneas sic orsus ab alto. Hora. Saepe trib⁹ uideas lectis coenare q̃ternos. ¶ Peruigili: hoc est i quo puigilant. ¶ Septimus Sol: septimus dies. Nã hilaritatem illam cõuiuii septẽ diebus perpetuis celebrant. ¶ Horrida sane Aegyptus: haec, inq̃t, pars Aegypti, in qua Combos cõ, & Tentira, nimiꝝ est inculta moribus & incõpta. sed tñ nõ minus in lasciuiã profusa: q̃ quae est ad Canopũ. nam Canopi Serapidis est tẽplum, quo nauigatur per Canopi
fossam: quae die ac nocte plena est nauiculis mulieꝝ & uirorum impudenter canentiũ, ac saltantium cum omni dissolutione. Cuius rei luxuria
meminit & Ouid. in primo Tristium sic: Non ut Alexandri claram delatus in urbẽ: Delitias uideam Nile iocose tuas. Statius itẽ in Siluis: Curue terapnei lasciuiat ora Canopi. Canopus aũt ciuitas est Aegypti centũ ac uiginti stadiis distãs ab Alexandria pedestri itinere uadentibus. dicta de noie (ut diximus in pri. Saty.) Canopi, qui Meneläi classem gubernabat, & ibi mortuus est. ¶ Barbara npasali codices hñt: Barbara turba. i. immitis & aspera. ¶ Famoso: infami, pp̃ter ipudicas (ut dixim⁹) uirorũ & mulierũ saltationes & cãtus.

¶ O SANCTAS gentes. Irridet supersti tionem Aegyptioꝝ. Ordo est: O sanctas gentes: q̃bus haec numina. s. porrum, & cepe nascuntur in hortis. E quibus. i. apud quos. ois mensa abstinet aĩalibus lanatis. i. ouibus. Nefas est sup. illic iugulare & occidere ad esũ foetũ capellae. i. hoedũ. & licet illic uesci humanis carnibus. Cũ. i. qñ. Vlysses narraret sup coenã. i. iter coenãdũ. Alcinoo regi attonito. i. stupefacto. tale facinus. i. Laestrigonas & Polyphemũ uesci humanis carnib⁹. ipse mouerat. i. excitauerat fortasse q̃buſdã bilẽ. i. indignationẽ & irã credẽtib⁹. s. ip sũ mẽtiri. aut nõ credẽtibus. s. ipsum fabulã uelle narrare. ut. i sicuti. aretalogus. i. de uirtute sua iactabũdus fabulator. mẽdax. i. assidue mẽtiens in mare nemo &c. Haec uerba sũt alicuius idignãtis: ut testat poeta ibi. Sic aliq̃s merito &c. Ordo est: Nemo, q. d. nemo ne. uel nunq̃d nemo abiicit. i. ab hoc loco rapit & iacit in mare hũc aretalogũ. i. Vlyssem dignũ saeue & uera Charybdi. i. uoracitate maris: cũ ipse fabulosã dicat. fingentem. i. ASCEN.

Adde quod & facilis uictoria de madidis,&
Blæsis,atq; mero titubantibus inde uirorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacunque
Vnguenta,& flores.multaq; in fronte coronæ,
Hinc ieiunum odium,sed iurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus.hæc tuba rixæ
Dehinc clamore pari concurritur, & uice teli
Sæuit nuda manus, paucæ sine uulnere malæ
Vix cuiquam,aut nulli toto certamine nasus
Integer,aspiceres iam tota per agmina uultus
Dimidios,alias facies,& hiacintia ruptis
Ossa genis,plenos oculorum sanguine pugnos.
Ludere se credunt ipsi tamen,& pueriles
Exercere acies,quod nulla cadauera calcent,
Et sanæ quod tot rixantis millia turbæ
Si uiuunt omnes,ergo acrior impetus,& iam
Saxa inclinatis per humum quæsita lacertis
Incipiunt torquere,domestica seditione
T ela, nec hunc lapidem, quali se Turnus & Aiax,
Et quo Tydides percussit pondere coxam
Aeneæ,sed quem ualeant emittere dextræ
Illis dissimiles, & nostro tempore natæ,
Nam genus hoc uiuo iam decrescebat Homero.
T erra malos homines nunc educat,atq; pusillos.
Ergo Deus quicunq; aspexit,ridet & odit.

mēdaciter recitātē. Læstrigonas & Cyclopas populos humanis carnibus uescentes.nā ut ego crediderim posset aliquis dicere citius Scyllā.i.periculū illud maris:quod mōstrū dixit. uel saxa Cyanes.i.scopulos Cyanes insulæ.cōcurrētia.i. uisa ex trāsuerso prætereūtibus concurrere.& utres.i.saccos ex corio plenos. tēpestatibus.i.uētis:q emissi tēpestatē excitauerūt: quos Vlysses se ab Aeolo dicit accepisse.aut Elpenora. idest unū ex sociis eius.s. Vlyssis. percussum tenui uerbe.i.uirga magica Circes filiæ Solis dictæ: & incātatricis ac ueneficæ. grunisse.i.sonū porcorū edidisse.cū remigibus.i.reliqs sociis.porcis.i. mutatis cū eo in porcos Putauis ipse.s. Vlysses.q talia ausus est mētiri.populū Phæaca.s.Phæacem: hoc ē nos Phæces.tā uacui capitis.i.ut talia nobis psuadet? Sic tingt poeta aliqs nōdū ebrius:& q deduxerat.i. exhauserat bidēdo.s.minimū temetū.i.partē minimā optimi uini. de urna.i. lagœna fictili.Corcyrça.i.ex Corcyra insula maris Ionii: merito sup.dicere potuit. Et.n. pquia. solus Itacus.i.Ithacēsis rex Vlisses canebat hæc.i. sonore recitauit sub nullo teste. Nos aūt ingt poeta,referemus gdē.i. certe miranda:sed gesta nup Vinco cōsule.i.cū Vincus cōsul esset.sup.i. ultra mœnia Copti. illius urbis Aegyptiorū,& Arabū cōmunis calidæ.i.feruidæ ad irā nos referemus inquā scelus uulgi.i. nō unius: sed totius popul.: & grauiora sup.facinora.cūctis cothurnis.i.cūctis sceleribus: qi tragœdiis agūtur.Nā si uoluas.i.repetas.oia syrmata.i.omnes tragœdias:quæ in syrmate.i.lōga & trahili ueste agūtur. Pyrrha.i.a diluuio Deucalionis & Pyrræ:nullus populus facit apud tragicos scelus sup. qd dicturus sum. i. uesci carne hominis. Accipe.i.disce uel audi igitur exēplū: quod dira feritas pduxerit nostro æuo.i.nostro sæculo. Vetus, atq; antiqua simultas.i.factio simul cōspirātiū,& odiū imortale.i pperuo duraturū: & uulnus.i.offēsio.nūquā sanabile.i.nūquā remissibilis.est supple inter finitimos populos Aegypti.Cōbos.i.ciuitas illa Aegypti in qua Crocodilus colebat.& Tētira.i.alia ciuitas Aegyptii apud quā Crocodilus sūme uituperatur.arcet adhuc odio.s. Sūmus furor.i.ira.est utriq;.i.ab utraq; ciuitate.uulgo.i.populo.inde.i.ex ea re:quod colit. Sed occasio uisa est cūctis primorib^9 ciuitatis,ac ducib^9 inimicorū rapiēda supple esse tēpore festo alteri^9 populi: ne ipsi sentirēt diē lætū & hilarē & gaudia magnæ cœnæ.i.epuli dati.mensis positis.i.cōstitutis.ad.i.iuxta tēpla ipsius, cuius festū colebatur.& cōpita.i.locū quo ludi celebrabātur.& toro existēte puigili.i.perpetuis uigiliis celebrato:quē.s.torū.i.lectū tortis herbis cōstructū, Sol septim^9.i.vii.die exoriēs.Iuenit Iterdū.i.aliqñ,uel iterea dū feste agūtur.iacētē.i.pstratū illic sine lectica.luce.i.die,ac nocte.Ægypt^9 ē sane.i.ualde.horrida.i.inculta. sed qtū ipse.i.ego notaui. turba (aliq tñ legūt ripa).s. Aegyptiorū.barbara.i.fera,& imanis,ac malis morib^9.nō cedit Canopo illi portui famoso.i. maxime pp libidinē diffamato.luxuria.i.i libidine & luxu illicito, est.n.ablatiuus.

IOAN. BRIT. ¶Facilis uictoria: subaudi est.⸿Madidis:ebriis.unde supius: Madidis cātat quæ Sostratus alis.⸿Blæsis:balbutiētibus,& in sermone titubātibus.Hoc enim efficit temulētia:ut lingua oberret & uacillet:quod multis rationibus accidere docet Aristoteles in Problematis.⸿Inde:ab altera parte dissidentiū.sequitur enim:Hinc ieiunū odiū.i.ex altera pte:aut(quod magis placet)inde:hoc est ex ebrietate ē saltatus.ut sit sensus:Saltāt,quia ebrii sunt.unā est illud Ciceronis:Nemo saltat sobrius,nisi idē insanus.⸿Saltatus uirorum: subaudi ē.⸿Nigro tibicine: Aethiope.s.⸿Vnguēta:subaudi sūt. ⸿Qualiacūque:innuit unguēta Aegyptiorū nō esse ea bonitate, qua fieri solent:quia rudes & agrestes sint.⸿Hinc:ex ista lætitia & saltatione atq; ex altera parte.⸿Ieiunū odiū:rabidū,atrox,& insanabile:quasi quod nullo modo possit expleri:sumptū a ieiunātibus:qui quodammodo sunt insatiabiles cōtracta nimia fame.⸿Iurgia prima.i. uerborū cōtentiones. Sensus est:Ante quā mutuo se adoriātur,iurgiis se lacessunt,sicque exasperati pugnā ineūt: ut expenas prima pro primū.ut sit nomē positum pro aduerbio.⸿Animis ardētibus:animis ira æstātibus.⸿Hæc tuba: subaudi sunt. i. hæc iurgia sunt tuba & tāquā excitamētū.⸿Rixæ:rixa(ut diximus supius illic Si rixa est ubi tu pulsas,ego uapulo tātū)est in iactis & uerbis. Altercatio in uerbis.⸿Vice:loco.⸿Paucæ:subaudi sūt.⸿Alias facies:a pristinis.⸿Hiantia:detecta.⸿Ludere se credūt ipsi:licet, inquit, acerrime inter se seuiāt: nisi tamē aliquē intermāt,putāt rē iocularē agi.⸿Et sanæ: ordo est:Et q omnes sic uiuāt expositiue tot millia turbæ sanæ rixantis.i.quod nullus rixātiū interficiatur:sed omnes sint sani.⸿Ergo acrior impetus: subaudi est, aut fit.⸿Tela domestica: cōtorquēt,inquit,saxa, quæ domi solent esse in prōptu agētibus seditionē.est autem expositio.⸿Nec hunc lapidē.i.nec talē lapidē torquent.⸿Qualis:accusatiuus est pluralis.⸿Turnus.s.torsit. nam Turnus(ut scribit Virg.in duodecimo)in Aeneā singulari certamine secū pugnātē ingens saxū iecit. Tale est carmen Vix illud lecti,uix sex ceruice subirēt: Qualia nunc hominum producit corpa tellus.⸿Et Aiax:nā & Aiax(auctore Homero in septimo Iliados)ingēs saxū contorsit in Hectorem.Ita enim ait Home. Acrius in pugnā rursus cōsurgit in hostē Priamides: iam nec ferro Thelamone creatū:Sed magno saxi iactu petit:ac ferus Aiax Ingētē clypeo septēplici reppulit ictū:Et iuuenē saxo pcussū strauit eodē.⸿Quo.i.qli.⸿Tydides.i.Diomedes filius Tydei & Argiæ Adrasti: qui(ut auctor est idē in qnto Iliados)in Aeneā misit saxū, quātū septē homines tollerēt:eo nisi Venus mater affuisset, interēptus fuisset.⸿Sed quā:pro quē.⸿Dissimiles illis.s.dextris Turni, Aiacis & Diomedis.⸿Nostro tēpore:quasi quo iā omnia sūt deteriora.⸿Nā genus:nō est,inquit,mirū homines in dies fieri imbecilliores. Nam usq; ab ætate Homeri gen^9 humanū decrescebat.Hoc autē ait, qa Homerus sæpe i Iliade cōquerit corpora mortaliū fieri minora.Cui^9 auctoritatē secut^9 Plinius in septimo ait:Cūcto mortaliū generi minorē staturā in dies fieri,rarosq; esse parētib^9 pceriores cō sumēte ubertatē seminū exustione. In Creta terręmotu rupto mōte iuētū ē corpus stās.xlvi.cubitorū.qd alii Oriōis:alii Etiōis fuisse tradūt &c.⸿Aspexit:tā malos & pusillos.⸿Ridet. q pusilli sint ⸿Odit:q mali.

ASCEN. ¶ADDE q & facilis &c. Ostēdit facile esse uictoriā i tali populo. Ordo ē: Adde ad luxuriā Aegyptiorū q facilis ē uictoria de madidis.i.dinosis.& blæsis.i.ipfecte loquētib^9.atq; titubātib^9.i. uacillātib^9.ex mero.i.puro uino assūpto.īde.i.a Copti incolis.ē sup.saltat^9.i.tripudiū.tibicine existēte sup.nigro.i.Aethiope aut Arabe. & unguēta,& flores,& multæ coronæ sūt sup.i frōte.i.circū frōtē.uel in frōtē usq; demissæ p saltationē.hic.i.ex altera parte.s.a Tētiritis. ē odiū ieiunū.i qd eos ut magis noceat ieiunos & solicitos habet.sed iurgia incipiūt primū sonare iter utrūq; populū:animis ardētib^9 ira.s.Hæc turba sup.ē.s.rixæ.dehic.s.post rixas: cōcurrit ab utraq; parte pari clamore.& man^9 nuda.i.inermis. sæuit.i. sæuitiā exercet. uice.i.loco.teli.i.armorū q de lōge mitti pñt.paucæ malæ.i. maxillæ sup.sūt.sine uulnere.i.dilaceratiōe figurā.uix cuiq;,aut nulli est nasus integer in toto certamine: idest tota multitudine certantium. Aspiceres.i.uidere posses:aut qlibet aspiceret. uultus dimidios.i.facies dimidiatas.ablatio.s.dimidio carū. & aspiceres alias facies.& ossa hiantia.i.dissoluta.genis.i.finibus oculorū ruptis.& pugnos plenos

nos sanguine oculos. ipsi tamen credunt se ludere: & exercere acies. i. pugnas pueriles: q. i. quia. nulla calcent cadauera: & q tot milia tur bae rixãtis sint supple iã sana: quãtum ad uitam: licet saucia: hoc est si uiuunt, omnes ergo impetus acrior supple fit. & incipiunt torquere. i. impellere, & iniicere saxa quaesita per humũ. lacertis. i. brachiis. inclinatis. i. demissis: saxa dico exsistẽtia tela in domestica seditione. Vnde Virgilius i primo Aeneidos: Ac ueluti magno in populo cũ saepe cohorta est Seditio: saeuitque animis ignobile uulgus. Iam faces & saxa uolãt, furor arma ministrat. Nec supple incipiunt torquere hunc. i. talem lapidẽ: qualẽ Turnus & Aiax se supple defenderunt. & quo. i. quali Tydides. i. Diomedes percussit coxã Aeneae. ut dixit Homerus. sed supple talẽ. quẽ. i. qualẽ. dextrae dissimiles supple in robore, & uiribus illis. s. Turni, Aiacis, & Diomedis brachiis. & natae nostro tẽpore ualeant emittere. Nõ enim tam magnos lapides homines tunc, sicut tempore Homeri, emittere poterant. Nã hoc genus hominũ decrescebat iam Homero uiuo. Terra educat. i. producit & nutrit nũc homines malos, atq; pusillos. Ergo quicũq; Deus aspexit taliũ pugnã ridet, q̃a pusilli sunt. & odit, q̃a mali.

theo in portione carnis immolatae, cõsuetũ insidiari sua causa ereptũ mortalibus ignẽ restituere cogitasse. Itaq; caeteris remotis deuenisse ad Iouis ignem, eoq; subrepto & in ferulã cõiecto, currẽtẽ, iactãtẽq; ferulã ne spiritus interclusus uaporis extingueretur, ad homines detulisse. Quare Deorũ indignatione Pãdoram immissã terris poenae causa. nã p eã mulierẽ patefacto dolio erupisse omniũ pestiũ genera, quibus homines laborarẽt.

A diuerticulo repetatur fabula, postquam
Subsidiis auctis, pars altera promere ferrum
Audet, & infestis pugnam instaurare sagittis,
Terga fugae celeri praestantibus omnibus instant,
Qui uicina colunt umbrosae Tentira palmae.
Labitur hic quidam nimia formidine cursum
Praecipitans, capiturq;, ast illum in plurima sectum
Frusta, ac particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
Victrix turba, nec ardenti decoxit aheno
Aut uerubus longum usq; adeo, tardumq; putauit
Expectare focos, contenta cadauere crudo.
Hinc gaudere libet, quod non uiolauerit ignem,
Quem summa caeli raptum de parte Prometheus
Donauit terris, elemento gratulor, & te
Exultare reor, sed qui mordere cadauer
Sustinuit, nihil unquam hac carne libentius edit,
Nam scelere in tanto ne quaeras, & dubites an
Prima uoluptatem gula senserit, ultimus autem
Qui stetit absumpto iam toto corpore, ductis
Per terram digitis aliquid de sanguine gustat.
Vascones (fama est) alimentis talibus usi
Produxere animas, sed res diuersa, sed illic
Fortunae, inuidia est, bellorumq; ultima, casus
Extremi, longae dira obsidionis egestas.
Huius enim, quod nunc agitur, miserabile debet
Exemplum esse cibi, sicut modo dicta mihi gens
Post omnes herbas, post cuncta animalia, quicquid
Cogebat uacui uentris furor, hostibus ipsis
Pallorem, ac maciem, & tenues miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua quisnam hominũ ueniam dare, quis ue Deorũ
Viribus abnuerit dira, atq; immania passis,
Et quibus illorum poterant ignoscere manes,
Quorum corporibus uescantur? sed melius nos
Zenonis praecepta monent, nec enim omnia, quaedã
Pro uita facienda putat, sed Cantaber unde
Stoicus, antiqui praesertim aetate Metelli?
Nunc totus, graias nostrasq; habet orbis Athenas.
Gallia causidicos docuit facunda Britannos,
De conducendo loquitur iam rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute, atq; fide, sed maior clade Saguntus
Tale quid excusat, maeotide saeuior ara
Aegyptus, quippe illa nefandi taurica sacri

IO AN. BRIT. ¶ A DIVERTICVLO: a digressione, quã fecit cõmemorãdo haec de Turno, Aiace, & Diomede. ut sit sensus: A digressione discedamus. i. digressionẽ omittamus: & fabulã coeptã repetamus. ut. s. mutuũ inter Aegyptios odiũ narremus. Et autẽ diuerticulũ ubi iter de uia flectitur. Terẽtius in Eunucho: Vbi ad ipsum ueni diuerticulũ. Est. n. uocabulũ deductũ a diuerto: q à uia diuertamus. Diuertere etiã capitur p hospitari, unde & diuersorium, p quo libet hospitio: quo significatu acipit ẽt diuerticulũ. Valerius li. iii. cap. de abstinẽtia: Fertilissimae deliciae toti' Graeciae urbes necessaria totius nauigationis diuerticula erant. ¶ Altera pars. i. Cõbitae. sensus ẽ: Vbi a Cõbitis pliũ istauratũ est, Tẽtiritae isequũtur oẽs puersos i fugã in q̃ trepidatiõe q̃dã lapsus iterficit. ¶ Qui uicina: ordo ẽ: Illi q colũt Tentira uicina umbrosae palmae. istãt. i. urgẽt, & pmũt. ¶ Palmae: nã illic plũma palma puẽit. uñ Plin. loquẽs de palma ita scribit: Quaedã i Syria. & Aegypto i binos diuidũt se trũcos. ¶ Ast illũ in pluria sectũ Frusta:

Diuerticulum

Diuertere

Diuersorium

¶ Elemẽto. i. igni quem elemẽtũ appellat q̧ cęlesti elemẽto raptus fuerit. i. igne illo caelesti. ¶ Et te. s. o Volusi. ¶ Qui sustinuit: q toleravit. Nã rationẽ reddit quare tã libẽter comederint. Est aũt ordo & sensus: Nã ille, q stetit ultim' absũpto iã toto corpore, gustat aliqd de sãguine ductis digitis p terrã: hoc dico ne quaeras & ne dubites in tãto scelere an prima gula senserit uoluptatẽ: sicq; ostẽdit talẽ cibũ suauẽ omnibus illis fuisse. ¶ Vascones: Vascones populi sũt ulterioris Hispaniae, q̃ in Gallicũ & Britãnicũ uergit Oceanũ: qui olĩ a Sertorio obsessi caeteris deficiẽtib' alimẽtis morsus in cadauera suorũ iniecerũt: ne scilicet fidẽ suã in populũ Romanũ uiolarẽt: quo tẽpore Põpeius & Q. Metellus aduersus Sertoriũ bella gerebãt. De his Appianus, L. Florus, et Plutar. Illud aũt obseruandũ Vascones mediã habere correptã: sicuti dicim' Britones & Lingones. Ausonius: Vasconis hoc saltus. eritq; Vascones nominatiuus Graecus, q corripitur in fine, sicut Britones in hac Satyra: Qua nec terribiles Cymbri, nec Britones unq̃. Talia enĩ nomina graecã pariter & latinã accipiũt declinationẽ. Clau. Prospicerẽ dubiis uẽturum Saxona uẽtis. Sic Virg. graece declinauit Troes: Iã uero & Rutuli certatĩ & Troes, & omnes: ubi breuis est es. & alibi: Aetnaei Cyclopes & huc aduertite mẽtẽ. Alibi: Et circũ argento clari delphines in orbẽ. ¶ Sed res diuersa: idest dissimilis est. Nã Vascones id urgẽte necessitate fecerunt: q omninò ueniã merentur: at Aegyptii solo quodã detestabili odio & feritate. ¶ Sed illic Fortunę inuidia est: sẽsus est: id totũ q Vascones crudele fecerũt Fortunae omnino est imputãdũ: q̃ pios inuidere cõsueuit. uñ Statius: Inuida fata piis, & fors ingẽtib' ausis. ¶ Illic: i eo quod Vascões fecerũt. ¶ Bellorũq; ultima. i. extrema necessitas: qualis saepe est in rebus bellicis: ut ultima accipias numero plurali. & subaudi sunt. ¶ Dira: magna. Virg. An sua cuiq; Deus sit dira cupido? ¶ Casus extremi. s. sunt. i. extrema & insupabilis calamitas: quae omnia factũ excusant. ¶ Lõgae obsidionis: qua oppressi sũt a Sertorio. ¶ Huius enĩ: rationẽ affert: Vascones omnino excusãdos esse. Exẽplũ inq̃t huius cibi quod' nũc agitur. i. de quo loquimur dignũ est miseratiõe: quãdo impellẽte necessitate aliter nõ potuit fieri. i. si acciderit, ut aliq urgẽte necessitate comedãt carnes humanas ut fecerũt Vascones digni oẽum sũt uenia & miseratiõe. ¶ Huius cibi. idest talis cibi. ¶ Quod: pro quale. ¶ Miserabile: idest

ordo est: Ast uictrix turba edit illũ sectũ i plurima frustra, & particulas ita sectũ, ut unus mortuus sufficeret multis. ¶ Hic gaudere libet scelus poeta his uerbis aggrauat. ẽ. n. sensus: Tã crudele inq̃t, fuit hominẽ crudũ comedere: ut mihi ẽt lętari timeat: q sceleri scelus nõ addiderũt. i. q ignẽ rem tã sacrã coquẽdo mortuũ nõ polluerunt. ¶ Hinc: ex hac re. s. q nõ uiolauerit ignẽ. ¶ Promethe': filius fuit Iapeti ex Asia nympha, quẽ mirae prudẽtiae fuisse cõstat. uñ & Prometheus dictus ẽ ἀπὸ τῆς προμηθείας. i. a prudẽtia. eũ antiq̃tas finxit: cũ Iupiter mortalibus ignẽ eripuisset: idigne ferẽs se deceptũ a Prome-

Prometheus

dignū cuius misereamur. ℣ Sicut modo: sensus est & ordo.i. quem
admodū gens dicta mihi modo.i. Vascones lacerabant quicquid
cogebat furor uacui uētris post oēs herbas: est post cūcta aīalia.i.
post absumptionem herbarū & animaliū lacerabant, inquit, mem
bra aliena.i.carnes humanas fame.i.instinctu famis hostibus ipsis
miserātibus pallorē. ℣ Esse parati et sua.i. parati ēt in carnes suos
morsus inicere. Esse.n.est ab edo nō a sum. ℣ Quisnā hominū: ne
mo, ingt, est nec hominū, nec Deoꝝ, q in huiusmodi delicto Vasco
nibus nō ignoscat: qbus etiā manes cadauerꝝ absumptorꝝ possent
ignoscere. ℣ Abuerit.i.recusauerit. ℣ Immania passis prudēter excu
sat tale factū quādo oīa extrema passi sunt. ℣ Viribus.i. uiris tā for
tibus. ℣ Manes antiq animas quæ e corporibus discessissent, manes
uocare. de qbus ex sētētia Apulei plura diximus alibi. ℣ Sed melius
nos Zenonis pcepta: philosophi stoici docēt p tuēda uita non oīa
eē agēda, sed ea dumtax, q ab honesto nō resiliant. ut ostēdat id a
Vasconibus nō fuisse faciēdū, uel i extrema fortuna. Ait ergo poe
ta præcepta Zenonis stoici (nā stoicæ sectæ fuit princieps) monere
humano generi non id faciendū p cōseruatione uitæ: qd fecerūt Vas
cones cū oīno pugnet cū honesto. ℣ Omnia: cū distinctione legen
dū. ut sit: Non putat oīa faciēda p uita, sed quædā tātū: hoc est quæ
inhonesti nihil habeāt. ℣ Pro uita: pro conseruatione uitæ. ℣ Sed Cā
Cātabri taber uñ Stoicus: Cantabri populi sunt Hispaniæ: in quoꝝ regioni
bus sunt Vascones. ē ergo sensus: Precepta stoica optima sunt: sed
unde Stoicus Vasco fuit.i. uñ Vsacones habuerūt præcepto philo
sophiæ q̄si dicat talia præcepta, ut barbari ignorauerūt, & ppterea
comederūt carnes humanas. ℣ Antiqui Metelli: nā quo tēpore Vas
cones (ut diximus) a Sertorio obsidebātur, Q. Mettellus (auctore
Apiano) bella apuersus Sertoriū gerebat. Antiqui ergo ad differē
tiā recentiorꝝ: multi.n.ab eo fuere Metelli: est.n.hic ille Qu. Mettel
lus, q aduersus Iugurthā bellū gessit, de quo multa Salustius. ℣ Nūc
totus gratias nostra, ingt, ætate oēs scimus disciplinas & græcas &
latinas philosophicas ita: ut nulla extet excusatio si hominē come
damus. ℣ Athenas.i. disciplinas philosophicas atticas. ℣ Et nostras
.i.latinas & Romanas. Athenis autē oium disciplinarꝝ floruere stu
dia. uñ Cice. pro L. Flacco. Ad sunt Athenienses, uñ humanitas,
doctrina, religio, fruges, iura, leges ortæ: atq in oēs terras distribu
tæ putant. ℣ Gallia causidicos: i Gallia præclari fuere rhetores. Sta
tius Tholosanus, de quo Eusebius de tēporibus, Vatienus, Iulius
Statius Florus de quo sic meminit Quintilianus: Is fuit Iulius Florus in
Tholo eloquētia Galliarum: quoniam ibi demū exercuit eam princeps alio
sanus quin inter paucos disertus, & dignus illa propinquitate. præterea
Vatie Lugduni (ut diximus illic: Aut Lugdunensem rhetor dicturus
nus ad aram) exercebatur ars oratoria: edito certamine a Caligula græ
cæ, latineq facūdiæ nō sine magno amittētiū decore. Est ergo sen
sus: Studia ingt liberaliū artiū iā ad gētes barbaras & remotissimas
puenere: q̄nnus filij Britānoꝝ sub gallica di disciplina rhetoricē di
scūt. Nā & supra in. vij. Saty. docuit i Gallia peritos existere causidi
cos, & magnis affici pmiis illic. Nutricula causidicoꝝ Gallia. Brita
nia aūt isula ē gallici Occāi. De Britānis scribit sic Cor. Tacitus in
uita Iulii Agricolæ: Iā uero Aricola pricipū filios liberalibus arti
bus erudire, & īgenia Britānoꝝ studiis Galloꝝ aufcrre: ut qui mō
linguā Romanā abnuebāt, eloquētiā ꝯcupiscerēt īde ēt habitus nri
honor & frequēs toga. uñ recte sequtur: De cōducēdo loqtur iam
Thule rhetor Thule. Strabo docet Massiliæ studia literaꝝ floruisse. ℣ Thu
le: hæc ē isula de q̄ Virgi. Tibi seruiat ultia Thule. ē.n. isula i ultia
parte septētriōis de q̄ sic Stabo lib. q̄rto. De Thule itē obscura ē his
storia, pptcr eī i ultima loca remotionē: hāc si qdē ad sepētētrionē
expositā locāt. Pli. Ex aduerso Hyberniæ & Britāniæ i mari Germa
nico locat ultimā oīū, q memorant. In q̄ solstitio nullas eē noctes
indicat Cancri signū Sole trāseunte, nullosq cōtra p brumā dies.
℣ Nobilis ille populus: sensus est Populus ille nobis Vasconum: &
urbs Saguthus licet ipii uederi possint: alter qꝛ comederit carnes hu
manas: altera qꝛ se, suaq oia igni & ferro absumi: q̄ hosti tradere
maluerit: habēt tñ uñ illud excusent.s. extremā necessitatē: sed Ae
gyptij nullā honestā habēt excusationē, cū p summā crudelitatē ul
tro id faciāt. Sagūthus aūt ciuitas est Hispaniæ: quæ q̄si media inter
Romanoꝝ & Carthaginēsiū fines iure fœderis in libertate relicta:
post ea Romanis addicta, imitatq societate Romani iperii aduer
sus se Hannibalē cōcitauit. a quo obsessa octaua demū mēse capta
est. Est autē ordo: Ille nobilis populus, quē diximus, & saguthus
per uirtute, atq fide, sed clade maior excusat qd tale. Maior clade
æquiparat Sagūthinos Vasconibus fide & uirtute, sed ait clade ma
iores fuisse Sagunthinos: qppe q & se & oia sua pēitus igni absum
psēt: qd nō fecerūt Vascones: maior ergo clades fuit Sagūthinoꝝ.
℣ Ægyptus sæuior, subaudi est. ℣ Ara mœotidie: Mæotis Palus est
Scythiæ, q̄ efficit Tanais amnis, q Europā ab Asia disterminat. illic
i Cheronesso Taurica, q̄ hostio Mæotidis adhæret tēplū fuit Dia
næ, ad cuꝰ arā uiui hoies imolabāt. de q̄ itellexit Valer. Flac. li. ii.
loquēs de Thoante sic Tauroꝝq locos, delubraq sæua Dianæ
Aduēit hic illū tristi Dea pficis aræ Ense dato. De ea multa ēt Oui.
i Pōto cōmemorat. Qui Cheronessum ipsa icolūt, Tauroscythæ sūt
appellati a mōte Tauro q illic ē. licet & i Cicilia aliꝰ sit eiusdē nomi
nis. Ara aūt Mæotide dixit p mæotica sicuti & paulo īfra Mēphiti
d terra p mēphetica. hocq necessitate metri nō recipiētis ablatiuū
mēphitica. ℣ Quippe illa taurica: ordo ē: Illa taurica iuētrix nefandi
sacri imolat tm̄ hoies, ut credas iā digna eē fide, q̄ carmia tradūt.i.q̄
poætæ cecinerūt: q̄si dicat potes iā credere & ea, q poetis referūtur
huiusmodi uera eē: quādo & apud Aegyptios tam sæua agātur.

℄ A DIVERTICVLO. A digressiūcula redit ad narrationē inceptā. Ordo ē: Fabula.s. narratio. nō.n. fabulā: sed historiā prius ASCen.
se narrare dixerat. repetat.i. resumatur a diuerticulo.i. a digressi
uncula. Postquā altera pars.s. Tenturitaꝝ. audet subsidijs.i. auxilius
auctis. pmere.i. eripere e uagina, & thecis suis, ferrū.i. arma ferrea
aut ferrata. & instaurare.i. q̄si de nouo icipere: aut instatius facere
pugnā. sagittis i festis.i. īfestātibus, & damnū inferētibus: & ii q colūt
Tentira uicina palmæ apud Thebē umbriferæ istant.i. iminent
aut ingerūt se oibus reliquis præstātibus.i. dātibus celeri fugæ ter
ga.i. fugiētibus. qdā ex fugiētibus præcipitās.i. nimis precipitāter
arripiēs cursum. labitur hic.i. hoc loco. nimia formidine.i. ppter ni
miā formidine. & capitur ab isequētibus.s. Ast.i. sed turba uictrix
.i. insequētiū, & uoti cōpotū. edit.i. deuorauit illū, q ceciderat totū.
sectū.i. minutim concisum in plurima frusta: ae particulas: ut unus
sufficeret multis: & hoc ossibus corrosis. nec decoxit.i. bulliuit. ahe
no.i. cacabo, ut lebete. ardēte.i. feruēte. aut uerubus.i. non assauit.
putauit.n. turba uictrix.s. usq a deo.i. ualde lōgū, & tardum expe
ctare focos: existens cōtēta cadauere crudo. libet hic gaudere qꝛ
ipsa nō uiolauerit ignē: quē ignē Prometheus donauit terris raptū
p ferulā quādā. de summa parte cæli.i. aeris. ego gratulor elemēto
.s. igni: & ego reor te o Volusi exultare præ læticia: qꝛ Ignis non sit
uiolatus. sed q sustinuit.i. semel ausus est: natura sua repugāte mor
dere cadauer. nihil edit.i. comedit unq̄ libētius hac carne.s. huma
na: quod ex cōiecturis licet asserere. Nam ne q̄ras & dubites.i. nō
debes quærere & dubitare. an prima gulæ.i. primus gulose comes
dens optimos bolos: senserit uoluptatē in tāto scelere: qa notū est,
qꝛ maximā. autē p sedis qui fletit ultimas absūpto iā toto corpore
gustat aliqd de sanguine: & hoc digitis sūpsit p terrā. Vascōes &c.
Fatetur idē alibi contigisse: sed nō ex cōsimili causa: uñ aggrauas
tur scelus Ægyptiorū. Ordo est: Vascones q sunt populi in Hybe
ria uñ talibus alimētis.i. carnibus humanis pduxere.i. extēderūt.
aias.i. uitas suas: ut fama est. quod addit quasi dubitet: cū de Ægy
ptiis exploratū habeat. sed inuidia.i. malignitas fortunæ est illic: ul
tima bellorū extremi casus & dira agestas.i. media lōgæ obsidio
nis sup. erat illic: hoc est illi fuerāt in extrema necessitate constituti.
Exēplū n. huius cibi quem Vascone assumpserūt: quod exemplū
nūc agitur: debet esse mirabile.i. dignū miseratione. sicut gēs dicta
mihi.i. a me modo.i. iā. nūc.i. ipsi Vascones obsessi. lacerabāt fame
i. pp famē. aliena mēbra.i. alterius hois. existentes parati esse.i. co
messe, siue comedere. &.i. ēt. sua mēbra post oēs herbas assumptas
.s. post cūcta aialia et qcqd furor uētris uacui.i. rabiosa fames coge
bat sup. comedere. & hoc hostibus ipsis miserātibus.i. misericordia
prosequētibus: pallorē, & macrē, & tenues artus ipsoꝝ.s. Vasconū.
Nā qs hoium siue Deorū. abnuerit.i. recusauerit: si peteretur dare
ueniā.i. ignoscere. urbibus.i. uirilibus ais passis dira: atq imania.i.
tā lōgam & imanem obsessionē: q. d. nullus. Et quis abnuerit dare
ueniā illis sup. qbus manes.i. aīæ ut umbræ illorū, quorū corpori
bus uescantur, poterāt ignoscere. Sed pcepta Zenonis.i. illius op
timi phi monēt nos melius. nec.n. putāt oīa: sed q̄dam tantū facie
da esse pro uita.i. pro saluatione uitæ: quod uerū est. uñ Ouid. Sū
mū crede nefas aiam præferre pudori. & illud Virgilianum: Vsq
adeo ne mori miserū est. Malū siqdem culpæ nō est adeūdū p euis
tādo malo pœnæ. Sed uñ Cātaber.i. Vasco sup. esse poterat stoicus
.i. eruditus i dogmate stoicorū: pfertim ætate antiq Metelli. q. d. nō
est uerisimile: & ita cōcludit eos per ignorātiā peccasse. nūc aūt has
bet totus orbis Athenas.i. philosophiā. Graias.i. græcā, & nostras
.i. latinā. Gallia facūda pfertim apud Lugdunū. docuit causidicos
Britānos.i. ex Britānia. & Thule.i. ultima regio Britanniæ ultra.

Scotiam

Inuentrix, homines (ut iam quæ carmina tradunt,
Digna fide credas) tantum immolat, ulterius nil
Aut grauius cultro timet hostia. quis modo casus
Impulit hos? quæ tanta fames, infestaq; uallo
Arma coegerunt, tam detestabile monstrum
Audere? an ne aliam terra memphitide sicca
Inuidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles cymbri, nec Britones unq̃,
Sauromatæq; truces, aut immanes Agathyrsi
Hac sæuit rabie imbelle, & inutile uulgus
Paruula fictilibus solitum dare uela phaselis,
Et breuibus pictæ remis incumbere testæ.
Nec pœnam sceleri, inuenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorũ mente pares sunt,
Et similes ira, atq; fames, mollissima corda
Humano generi dare se natura fatetur,
Quæ lachrymas dedit, hæc nostri pars itima sensus,
Plorare ergo iubet causam lugentis amici,
Squaloremq; rei, pupillum ad iura uocantem

Scotiã loqtur. i. agit nũc. de rhetore. i. doctore artis oratoriæ cõducẽdo. Nobilis ille tñ pplus, quẽ diximus, & par. Docet sæuitiã Agyptiorũ nõ solũ maiorẽ eẽ, q̃ Vasconũ: sed ẽt, q̃ sacerdotũ Dianæ tauricæ q sacrificabãt qdẽ hoies: sed nõ mãducabãt. Ordo est: Tñ ille pplus, quẽ diximus. s. Vasconũ est nobilis. & Saguntus. i. ciuitas illa Hispaniæ cõsœderata Romanis existẽs sup. par. i. æqlis. s. Vasconib⁹ uirtute atq; fide: sed maior clade, qa oẽs iterierũt i obsidiõe excusat tale qd. i. factũ. Vasconũ. i. expta q̃ acris sit fame signo scat e:a. Ægyptus aũt ẽ sæuior ara Mæotide. i. ipsius Dianæ tauricæ ad Mæoti lacũ Scythiæ. qp pe. i. qa certe. illa taurica. s. ara. ℭ VLTERIVS nil timet: ac si dicat non timet ut comedat. ¶ Quis modo casus: acclamatio in detestationẽ tãtæ crudelitatis cũ nulla ipellẽte causa tantũ scelus ppetrẽt. ¶ Monstrũ: ut hẽs comedãt. ¶ An ne inuidiã facerẽt: si Nilus, inqt, ut iratus Aegyptum inũdare nollet: nunqd Aegypti ad eius ĩdignationẽ possent aliqd crudelius facere: ac si dicat: Possent ne eum grauiore contumelia irritare: hoc autem ideo circo dicit: qp solebant accolæ fluminis aliqua immani crudelitate incrementa & inundationẽ irritare sumpto exẽplo a Busiride, q primus imolato hoie id instituit a Thrasylo edoctus: quẽ primũ suo ĩuẽto immolauit. Cuius rei meminit Ouidius in arte amã dr: Dicit Aegyptus caruisse iuuãtibus arua Imbribus, atq; annos sicca fuisse nouẽ. Cũ Thrasylus Busirim adit, monstratq; piari Hospitis effuso sanguine posse Iouem. Illi Busiris fies Iouis hostia primus Inquit, & Aegypto tu dabis hospes aquã. Nam eũ (ut diximus) primũ imolauit. Ouidius in Ibin: Vt qui post annos sacri monstrator iniqui, Elicuit pluuias uictima cæsa aqs. ¶ Memphitide terra: forma patronymica dixit mẽphitide pro memphitica terra: hoc est Aegypto. nam Memphis ciuitas est Aegypti: quam sæpe poetæ pro Aegypto ponunt. eam cõdidit Ogdous, qui Vchoreus cognominatus est. Ambitus stadiorum centum & quinquaginta urbem omnium Aegypti præclarissimam opportuniore totius eius oræ loco: ubi Nilus in plurea sersus partes effict formam Deltæ. Aegyptiorum autem regia est, ibi tẽplum est Apidis, qui adud eos, pro Deo habetur. ¶ Nolenti surgere Nilo: idest nolenti cresc&ere & inundare Aegyptum: quæ quotannis crescente fluuio solet inundari. Nam Nilus solus inter reliqua flumina adeo (ut scribit Diodorus) æstate cresci, cum decrescant cætera: ut totam inundet Aegyptum: hyme minuatur cum reliqua augeantur. ¶ Qua nec terribiles: per comparationem Aegyptios crudelitate omnibus præfert barbaris & immanibus, ut sit ordo & sensus: Vulgus imbelle & inutile Aegyptiorum sæuit haci idest tali rabie: qua pro quali. terribiles Cymbri non sæuierunt. ii enim sunt Germaniæ proximi Oceano, qui animo & audacia præstantissimi & manum uirtute, ac celeritate &, impetu egregii in bello fulguri similes uidebãtur, itaq; ipsorũ imperũ nemo sustinere poterat. Nam multos magnosq; exercitus Romanos penitus deleuerunt. Vnde nunc a poeta terribiles nominanť. Eos demũ, cum in italiã uenissent, Marius pfligauit. ¶ Britones: populi sunt Germaniæ denominati a Britone filio terræ: cuius fuit filius Mannus. de quo diximus apud Persium: Præsto est mihi Mannius heres Progenies terræ. Illud obseruandum est Britones ultimam corripere, quia iflexio sit græca: sicuti ante: Vascones & fama est. Et apud Virgilium: Iam uero & Rutuli certatim & Troes, & omnes. Et alibi: Ferrũ exercebãt uasto Cyclopes i antro. ¶ Sauromatæ populi sunt Schytiæ circa Mæoti paludẽ. De qbus pluscula diximus i secũda Saty. Vltra Sauromataa. ¶ Agathyrsi: populi sunt Scythiæ Gelonis contermini. dicti ab Agathyrso filio Herculis: ora, artusq; pingũt, ut quisq; maioribus præstant, ita magis uel minus. unde poeta appellauit pictos Agathyrsos. ¶ Hac rabie: idest tali, qualẽ ostẽdimus supra. ¶ Vulgus: Aegyptiorum. ¶ Solitũ dare uela, hinc maxime emergit ĩdignatio: q cũ in reliquo uitæ genere sint mollissimi & effœminati carnib⁹ humãis uescanť: quod populi barbari & feri nõ faciũt. Tradit. n. Strabo (ut paulo añ retulimus) ad canopũ q̃dã solẽtia ĩgẽtẽ turbã p fossã ex Alexãdria descẽdere: q̃ die ac nocte nauiculis plẽa ẽ uirorũ, ac mulierũ ipudẽter canẽtiũ, ac saltãtiũ cũ oi dissolutiõe ubi ait tãta facilitate nauigari i ut, scaphis ẽt testaceis utanť. i. fictilib⁹. ¶ Phaselis: pictis nauiculis. Virg. Et circũ pictis uehit sua rura phaselis. ¶ Testæ: nauiculæ testaceæ. ¶ Nec pœnã: licet hoc ad Aegyptios ptineat: põt tñ et gñale i oẽs dictũ uideri: ut sit sensus: Illis populis, quorũ mẽs ira pariter, atq; praua uolũtate ad scel⁹ moueť, paria supplicia & digna nõ iueniunť: ut ostẽdat eos oĩno dignissimos eẽ oi cruciatu. ille. n. q ipulsu iræ alqd crudele facit: leui⁹ peccasse uideť, q̃ q & ipulsu iræ & ɔsensu animi accedẽte turpitudinẽ cõmittit. pmi. n. illi mẽtis ipetus i ptãte nra nõ sunť, ex quo digni uidemur uenia. Sed cũ irã sequať, & deliberata uolũtas, tũc demũ scelerati cẽsemur, & oi supplicio dignissimi. ¶ Pœnã sceleri iuenies: subaudi a sequẽtibus dignã, & ɔueniẽtẽ. ¶ Ira atq; famas pares & similes: hoc ẽ q p irã & animi cõsensum. i. famẽ quãdã & sæuã cupiditatẽ animũ suũ ad pficiẽdũ scelus applicant: ut per famem rabidam quandam sæuiendi cupiditatem intelligas: simulq; respicit ad id quod quasi per famẽ commederũt carnes humanas. ¶ Mollissima corda: hipprophora est, q̃si aliquis dixerit non esse mirũ si tã crudelia cõmittanť: quãdo ita natura hominẽ ad crudelitatẽ formauerit. Et ipse respõdeat: naturã fateri nõ crudelitatẽ, sed pietatẽ hõi ingenerasse: quãdo lachrymas dedit, quibus idicat incõmodis se dolere alienis. ¶ Hęc nostri pars optima sensus: alii sunt, q pars optima legũt: alii pars ultima. Ego autẽ legẽdũ eẽ puto, & sic corrigẽdũ: Hæc est pars itima nostri sensus. i. ipsæ lachrymæ sunt, quæ interiorẽ partẽ nostri sensus patefaciunt. nã p lachrymas iteriorẽ pietatẽ ostẽdimus. ergo, inqt, natura nobis dedit pietatẽ q̃ p lachrimas cognosciť. iubet. n. nos aliena incõmoda plorare. ¶ Squalorẽ rei. i. incõmoda, & aduersa rei squalẽtis & moesti. Est. n. squalor alta illa cõgeries sordiũ, q̃ i corporib⁹ humanis incultis, squãmosisq; apparet: deductũq; uideť uocabulũ a squãmis, quas situs ille ingnamẽtorũ in corpore imitatur. Lege Macr. & Gellũ. Squalẽtẽ tñ ẽt p splẽdẽte poni apd auctores legimus. tñ Virg. i. iiii. Georg. Alter erit maculis auro squalẽtib⁹ ardẽs. ¶ Pupillũ: plorem⁹ ẽt, igi pupillũ q i ius deceptorẽ & bonorũ suorũ raptorẽ uocat. ℭ Aut Diana existẽs sup. iuẽtrix sacri. i. sacrificii nefãdi ut credas ea q̃ carmia tradũt eẽ digna fide: hoc ẽ ut cõcedam⁹ uerũ eẽ: qđ poetæ đ ipa taurica canũt. imolat tñ hoies: & nõ cõedit & hostia q̃ debet offerri. s. seru⁹. nil timet ulteri⁹ aut graui⁹ cultro. i. q̃ mactari nõ. n. timet dẽtibus deuorari. sed qs casus ipulit hos. s. Aegyptios i q̃ tãta fames: q̃ p &. q̃ sup. arma iesta uallo coegerũt audeř ta detestabile mõstrũ: hoc ẽ uesci crudo hoie. An ne facerẽt altã iuidiã. i. aliud signũ iuidẽtiæ ipsi Nilo nolẽti surgere. i. iundare terrã a quo depẽdet tota fertilitas Aegypti. & hoc terra Memphitide. i. Aegyptiaca existẽte sicca: q̃si dicat nõ possent. Vulg⁹ Aegyptiorũ imãe. i. efferũ, ac crudele. & iutile. i. ignauũ ad bene agẽdũ. solitũ dare phasellis. i. nauiculis: fictilibus. i. testaceis: paruula uela. & icũbere breuibus remis testæ pictæ. i. molliter ornate: hoc ẽ aliogn mollissimũ uulg⁹ sæuit hac rabie: q̃ nec Cymbri populi Germaniæ terribiles regionem oli gallicã: nũc Brittãniã dictã incolũt. nec Sauromatæ populi ad Scythiã truces. i. feroci aspectu. nec Agathyrsi populi Scythiæ immanes: unq̃ sup. sęuierũt. Nec pœnã &c. Cõcludit imanitatẽ Ægyptiorũ oẽm punitionẽ excedere. Ordo est: Nec tu iuẽies huic sceleri. s. Ægyptiorũ pœnã sup. satis magnã: nec pabis supplicia digna his ppľis i quorũ mẽte sũt ira, & fames: pares & similes: qa p irã faciũt quod per summam inediam, & famem audere non deberent. natura fatetur se dare humano generi mollissima: idest clementissima,

Nili inundatio

Cymbri

Britões

Agathyrsi

Circumscriptorem, cuius manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus cum funus adultæ
Virginis occurrit, uel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi. qs enim bonus, aut face dignus
Arcana, qualem Cereris uult esse sacerdos,
Vlla aliena sibi credat mala? separa hæc nos
A grege mutorum, atq; ideo uenerabile soli
Sortiti ingenium, diuinorumq; capaces,
Atq; exercendis, capiendisq; artibus apti
Sensum a cælesti demissum traximus arce,
Cuius egent prona, & terram spectantia mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantū animas, nobis animū quoq;, mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præstare iuberet,
Dispersos trahere in populum, & migrare uetusto
De nemore, & proauis habitatas linquere syluas,
Ædificare domos, laribus coniungere nostris
Tectum aliud, tutos uicino limine somnos
Vt collata daret fiducia, protegere armis
Lapsum, aut ingenti nutantem uulnere ciuem,
Communi dare signa tuba, defendier iisdem
Turribus, atq; una portarum claue teneri.
Sed iam serpentum maior concordia, parcit
Cognatis maculis similis fera. quando Leoni
Fortior eripuit uitam Leo? quo nemore unquam
Expirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam, sæuis inter se conuenit ursis.
Ast homini ferrum letale incude nefanda
Produxisse parum est, cum rastra, & sarcula tantum
Assueti coquere, & marris, ac uomere lassi
Nescierint primi gladios excudere fabri.
Aspicimus populos, quorum non sufficit iræ
Occidisse aliquem, sed pectora, brachia, uultum
Crediderint genus esse cibi, quid diceret ergo,
Vel quo non fugeret, si nunc hæc monstra uideret
Pythagoras? cunctis animalibus abstinuit qui
Tanq̄ homine, & uētri indulsit non omne legumen?

& mitissimis corda. nā solus homo mansuetum animal: cætera aut feræ: aut bruta dicūtur: q̄ dedit lachrymas: ut nos mites significemus plorātes mortē, aut casum ꝓximi nostri. Hæc aūt s. lachrymæ est optima. i. maxia pars nostri sensus: qa natura nihil nos docuit præter quam flere: & id statim a uitæ principio. ut docet Pli. in prin. .vii. lib. Ergo quia ꝓ maximo dono natura nobis lachrymas dedit: ipsa iubet plorare causam. i. lachrymis ꝓsequi causam amici lugētis. & squalorē. i. abiectionē habitus & corporis. neglecti rei. i. accusati de aliquo crimine. & plorare iubet pupillū. i. orbū parētibus. uocātē. i. citatē. ad iura. i. ad iudicē iustitiæ & iuris ministrum.

IO AN. BRIT. ¶ CIRCVM scriptorem: deceptorē a circūscribo. de quo dictū est abūde illic: Quot Basilus socios, quot circūscripserit Hirrus. ¶ Cuius. s. pupilli. ē autē ordo: Cuius capilli puellares faciunt ora manātia fletu incerta. ¶ Manantia: illud obseruandum apud auctores talē inueniri locutionē: Aqua dulcis manat ex fonte. Et fōs manat aquā dulcē: ut hoc loco: & alibi i sexta Saty. Et longā manātia labra saliuā. Et fons manat aq̄ dulci. Plinius lib. xxii. cap. xxii. Cauli fractus copioso lacte manat. Properti⁹: Leuis odorato ceruix manabat oliuo. Absolute etiā diximus ulcera quæ manāt. ¶ Capilli puellares: idest crines lōgi: q̄les sunt puellis. ¶ Ora incerta: ut nō facile discernas mas an fœmina sit. ¶ Naturæ imperio: quæ nobis pietatē indedit. ¶ Virginis adultæ: tūc. n. maxime miseratione mouemur, cum iā adulte ætate uirgo morit. ¶ Et minor igne rogi: hoc autē dicit ex more ueteri, q (ut auctor est Plinius libro septimo) infanti nisi ꝓus genito dēte nō cremebāt. infantē autē dentire tradit Plinius septimo mēse, postquā natus est. Minor ergo igne. i. minor q̄ ut cōueniat cremari. Tertia. n. infantes cōdebant: quod poeta his uerbis innuit: Vel terra clauditur infans. ¶ Quis. n. bonus: hic sensus est: Quis ē, inqt, bonus & a natura bene informatus: q aliena mala cōmunia esse nō putet? iuxta illud Terētianū: Homo sum. nihil humāi a me alienū puto. Est. n. hoīs bone instituti (ut docet Cic. in Cat. maiore) & lætari bonis reb⁹, & dolere ꝯtrariis. ¶ Et face dignus arcana: periphrasis est hoīs pii q̄les oportebat sacris Cereris interesse & mini strare: a qbus sacris impii ēt uoce ꝑconis summouebant. unī Suetoni⁹ i Nerōe: Peregrinatiōe q̄dē Greciæ Eleusinis sacris, quorū initatiōe impii, & scelerati uoce ꝑconis submouent interesse nō ausus ē. M. Antoni⁹: ut refert Iulius Capitolinus: ut se inocentē ꝓbaret. Cereris tēplum adiit, sacrariumq; solus ingressus est. ¶ Face arcana: hoc est mystica & secreta. Nā prisci appellauere sacra ea arcana, que mystica Græci hoc est secreta: q̄si quæ ob sanctitatē aliquā debeant esse separata a nobis: q̄lia fuere sacra Cereris: quæ accensis facibus nocte celebrabantur a matronis in memoriā Cereris, q̄ Proserpinā filiam ardentibus faculis q̄siuit. Claudianus: Templumq; remugit Cecropidum, sanctasq; faces extollit Eleusis. Ouidius in Fastis: Hinc Cereris sacris nunc quoq; teda datur. ꝙ autem nocte celebrarentur docet Iustinus lib. ii. his uerbis: Megarenses matronas Atheni

Infantes non cremantur

Cereris sacra

ensium in eleusinis sacris nocte oppressuri, naues conscendunt. Ea summo tegebantur silentio. unde Apule. lib. vi. Metamo. Et cætera que silentio tegit Eleusis Atticæ sacrarium. ¶ Separat hæc nos natura, inquit, que nobis tantam humanitatem dedit, ut alienis incommodis doleamus, separat nos a brutis. idest ea est, que nos dissimiles esse facit a brutis: cum nobis rationem & intellectum tradidit: quibus malum & bonū cognoscimus. Bruta autem nullā habentia, nec rerum, nec temporum discretionem sensu tantum mouentur. & ad id solum quod adest, quodq; præsens est se accommodant, paulum admodū intelligentia præteritum, aut futurum, quæ omnia illuc tendūt Aegyptios a brutis non differre: qui rationis terminos obliti, tātam rabiem feruntur: ut ea faciant, que ab omni humanitate sint penit⁹ auersa. ¶ Atq; ideo idest, ob eā rem, scilicet ut a bestiis differemus. ordo autem est: Atq; ideo nos soli sortiti ingenium uenerabile traxim⁹ sensum a cælesti arce. ¶ Sortiti igenium: quo, scilicet omnino bruta carent. Est enim ingenium uis quedam animæ: qua se anima explicat, atq; exercet ad omnium rerum intelligentiam: ut per ingenium intelligas ipsum intellectū & rationē: quæ principales sunt animi partes. ¶ Capaces diuinorum: hoc uult significare intellectum & rationem, que principales (ut diximus) sunt partes animi: quasi communes cum ipsis Diis nos habere, ac per hoc dixit nos esse capaces diuinorum. Nam recta intelligentia est ipsorū Deorum: quibus nos pares esse uult communione rationis & intellectus: quo sensu animalia bruta carent. unde est illud Ciceronis i Catone maiore: Est enim animus cælestis ex altissimo domicilio depressus: & quasi demersus in terram locum diuinæ naturæ, æternitatiq; contrarium. Pythagoras etiā affirmauit nos ex uniuersa mente diuina delibatos habere aios: eosq; immortales credidit Cicero hoc argumento: cum tanta sit celeritas eorum: tanta memoria preteritorum: futurorumq; prouidētia: tot artes: tot scientiæ: tot inuenta. unde ait poeta: Atq; exercendis, capiendisq; artibus apti. quod homini non accidit nisi beneficio animi, qui (ut diximus) & cælestis nos ad oēs artes facitat aptos. ¶ Indulsit: dedit. ¶ Animas: quibus tantum uiuunt. Nam animam dicimus esse, qua uiuimus: animum uero, quo sapimus. quo animo ipsa bruta carent cum nihil conoscant, neq; discernant. ¶ Illis, scilicet brutis. ¶ Nobis animū quoq;: hoc dicit nobis animas & animum quoq; esse datum. ut sit sensus: Animas tantum brutis esse datas, sed nobis & animas & animos. ¶ Mutuus affectus: mutua caritas. mutuum affectum dicimus, cum par uoluntas accipitur & redditur. ¶ Iuberet, idest uellet nos ab aliis auxilium petere: & aliis nos subuenire: ob id enim ciuitates conditæ sunt: ut mutuis homines uiuerent officiis. ¶ Dispersos trahere in populum. nam homines ab initio in agris passim more bestiarum uagabantur: uictumq; sibi pomis siluestribus querebant. uerum natura monstrante intellexerunt sibi conducibile esse, si in unum congregarentur locum. Itaq; cœperunt oppida

Ingeniū

Mutuus affectus

Horatius pida ædificare: quo se relictis siluis receperunt. Horati. Oppida cœperunt munire, & ponere leges: Nequis fur esset, neu latro, neu quis adulter. ¶ Tutos uicino limine somnos: Ordo est: Vt fiducia collata daret somnos tutos in uicino limine. ¶ Collata: coniuncta. ¶ Protegere armis: Ordo est: Mutuus affectus iuberet protegere: hoc est in bellis ciuem ab hostibus conseruare: cum aut lapsus, aut uulneratus fuisset. ¶ Communi turba: communi classico: cum in expeditionem eundum est. ¶ Sed iam serpentū: sensus est, Maiore, inquit, concordia oia in suo genere animalia ferme uiuūt, q̃ homines. quod quidem Pli. lib. vii. tradit in hunc sensum: ut alter ab altero mutuatus esse uideatur. ait enim: Denique cætera animantia in suo genere probe degunt, congregare uidemus, & stare cōtra dissimilia Leonū feritas inter se nō dimicat, serpentū morsus non petit serpentes, nec maris quidem belluæ ac pisces, nisi in diuersa genera sæuiunt. At hercule homini plura ex homine sunt mala. ¶ Sæuis ursis inter se cōuenit. i. in-

Conuenit ter ursos concordia est. Dicimus enim sic: Mulieribus inter se conuenit, & inter mulieres cōuenit. Terent. in Hecyra: Neque cōuentus rū inter nos post hac esse arbitror. Et mihi tecū hoc conuenit. Cicero: Interfectam esse matrem ab Oreste cōuenit mihi cū aduersarijs. i. nullla mihi de cæde matris est cōtrouersia cū aduersarijs. Et cōueni cū mercenarijs de pretio: Fabius: Quanti ueheret interrogatus, de pretio conueni. ¶ Indica tigris: tigrin nō solū Indi: sed & Hyrcani fuerunt animal uelocitatis tremendę. Martia. Tigris ab Hyrcano gloria rara iugo. ¶ Ast homini: per cōparationem priscæ ætatis, scelera sui temporis amplificat. Est. n. sensus: Tanta inter se, inquit, homines hoc tempore impietate ruunt: ut ad crudelitaté exercendam parū habeant gladios sibi fabricasse, quos antea fabri assueti tantum instrumentis rusticis excūbere nesciuerūt: ut aspiciamus etiā populos, qui nō contenti hominū cæde, in eorū etiā corpora morsus iniiciant: ac si diceret satis impiū uideri poterat gladijs rem agi: nisi ēt hoies cæsi comœderentur. ¶ Produxisse: cudendo extendisse. ¶ Rastra: a radenda terra sunt dicta. ¶ Sarcula, & marræ: instrumēta sunt rustica ad effodiendā terrā ¶ Lassi marris ac uomere. i. lassi cudendo marras & uomeres. ¶ Nescierant excudere: Virgi. in Georgicis: Nec dū etiā audierāt inflari classica, nec dum impositos duris crepitare incudibus enses. ¶ Populos. s. Aegyptios. ¶ Genus esse cibi: tanta est impietas & rabies. ¶ Quid diceret: per amplificationem detestatur rem tam nefanda. Est. n. sensus

Pythagoras Si Pythagoras inquit talia fieri uideret, quid non diceret, aut quo sibi fugiendū nō putaret in tāta rei atrocitate: Pythagorā aūt nominat: q, is cū sentiret animas hominum post morté i brutorū, uel hominū corpora transire, carnibus abstinuit. ne scilicet edendo in animas humanas sæuiret, fabis etiā abstinuit. uñ sequit: Et uentri indulsit nō omne legumē. Tradit Gellius ex auctoritate Ciceronis lib. pri. de diuinatione: Pythagoreis fabā interdictā, q inflationem afferat magnā, eiusque cibū trāquillitaté mētis quærētibus esse cōtrariū. quare Pythagoras spiritalé esse asseuerās, uelut a cognata abstinuit. undé est illud apud Horatiū in Satyris: O quando faba Pythagoræ cognata, simulque Vncta satis pingui ponent olúscula lardo. Sed Aristoxenus (auctore Gelli.) scribit nullo Pythagoram legumine sæpius esse usum q̃ faba, q sensim aluū subduceret: porculis quoque solitū uesci scribit Cic. tamen, & Laertius testatur ijs: eū abstinuisse. Tradit Pli. fabā. existimatā esse hebetare sensus, insomnia quoque facere. ob hoc Pythagorica sententia damnatā: uel (ut alij tradiderūt) quoniam mortuorū animæ sunt in ea: quę de causa parentando utique assumitur. De Dogmate Pythagorico lege Ouidiū in ultimo Metamorph. Pharisei uero philosophi Iudæi aiunt (auctore Iosepho de bello iudaico) animam oém incorruptā esse: transire aūt in alia corpora solas bonorū, īproborū aūt iterminabili supplicio cruciari. ¶ Hæc monstra: ré tam nefandā, ut carnibus humanis uescant. ¶ Cunctis animalibus: Nam eorū poeta sequitur opinioné, qui dixerunt Pythagorā cunctis animalibus abstinuisse. De Pythagora multa referunt a Philostrato lib. viii. Is enim inquit animalia in terra degere permittens, quæ autem ex terra nascuntur mūda, puraque esse. putans talibus ut uescerentur instituit: q aiæ corporique apte nutriendo cōgruerēt. uestitū insuper qué plerique ex morticina materia cōfectū gestāt, ipurū esse autumās linteis constituit, & calciamēta indé ex arborū corticibus fieri mandauit.

ASCen. ¶ CIRCVMSCRIPTOREM: idest deceptorem per inisqua scripta. cuius pupilli ora manantia fletu. idest lachrymis. capilli puellares. idest longi quales habent puellæ. faciunt in certa, id est indiscreta an maris an fœmellæ sint. Nos geminus imperio naturæ. i. natura sperante: cum fuxus uirginis adultæ: iam scilicet nubilis occurrit uel cum infans: & minor rogne rogi. idest q̃ ut solenniter comburatur. clauditur terra. idest sepelitur. Quis enim bonus sup. existens: & dignus arcana face. idest castus & pius: & talis qualé sacerdos Cereris uult esse sup. uxoré eis: si sestis Cereris interesse uelit, credat ulla mala. i. icōmodo & aduersa esse aliena sibi quasi dicat nullus. Et est sensus: Nemo humanus & bonus potest uidere siccis oculis malo alterius tanquam nihil ad se pertinentia: quia naturaliter homo homini condolet. unde dicit Chremes Terentianus in tertia Comœdia: Homo sum, humana nihil a me alienum puto. Et diuus apostolus. ii. Corin. xii. Quis scandalizatur ut ego nō uror. Si ergo naturaliter pii & condolentes sumus: & hoc sciētes rei oia faciunt, quibus minimā mereantur: immanissimum conuincetur illud facinus Ægyptiorum. nec uult dicere nunc non esse plū aliqué, ut Mancinellus asserit: sed nullum esse bonum, qui non idé pius sit. q aūt naturaliter pii sumus iterum probat dicens: hæc. scilicet pietas separat nos a grege mutorum: scilicet animalium quidam legunt motorum: sed placet mutorum legi. atque ideo nos soli homines sortiti ingeniū uenerabile: quia pium & mansuetum & capaces diuinorum: idest diuinarum rerum. & apti artibus exercendis & capiendis: traximus sensum demissum ab arte cælesti. Quia (ut dicit Virg. in. vi.) Igneus est ollis uigor & cælestis origo. Et Hora. uocat aiam: Diuinæ particulā auræ. cuius. scilicet sensus: hoc est rationis egent cætera aialia prona & cōspectantia terrā. Vnde Ouid. primo Metamorpho. Pronaque cum spectent animalia cætera terram: Os homini sublime dedit, cælumque uidere iussit, & erectos ad sidera tollere uultus, Communis cōditor mundi. idest Deus pater. indulsit. idest clemēter concessit. principio. idest cū omnia carerēt. illis scilicet animalibus brutis. tantū animas. scilicet sensitiuas, & uitales. sed nobis indulsit supp. quoque. idest etiam animum. scilicet rationalem. ut mutuus affectus. i. caritas mutua: iuberet nos petere a proximo & præstare proximo: auxilium. & trahere in populum. idest congregare in ciuitatem dispersos. scilicet sparsim in siluis, & speluncis degentes & migrare. idest discedere cum habitatione de uetusto nemore. & linquere. idest relinquere siluas habitatas. a proauis. idest a maioribus. ædificare domos: & cōiungere nostris laribus. idest domibus aliud tectum. ut fiducia collata limine uicino. idest propter limen uicinum. daret tutos. idest non periculosos somnos. protegere armis ciuem. idest cōciuem lapsum ab impetu inimici. aut nutantem. idest uacillantem: ingenti uulnere. scilicet postquam susceperit: hoc est dirimere litem: & litigantes sepaeare: & læsos, ac succubentes, ne amplius uulneratur, protegere. Dare signa ad concurrendum in arma communi. idest omnibus nota tuba. defendier: idest defendi: hoc est protegi iisdem turribus. atque teneri: idest includi una claue portarū: hoc est ad hoc eationem hominibus solis dedit: ut inter se socialiter uiuerent: sed tantum abest: ut sic uiuant: ut maior sit inter feras cōsensio, atque cōcordia: quod & Pli. docet: ut recitat Manci. Ordo est. Sed iam maior concordia est sup. serpentū fera similis. idest eiusdé speciei. parcit maculis cognatis. i. per naturam communicantibus in specie exteriore. habent enim ut plurimum ferocia animalia maculas. quando Leo fortior eripuit Leoni supple debiliori uitā: quasi dicat nunquam. In quo nemore expirauit unquam aper. idest porcus siluestre. ictus. ictes: idest percussus dentibus maioris apri: ac si dicat in nullo tigris indica. licet ferox, agit perpetuam pacem cum eabida tigride. conuenit. idest pax concordia, & consensio est: sæuis ursis inter se. At. idest in contrarium. parum est. idest esse uidetur homini. produxisse incude nefanda. idest detestāda: propter abusum: hoc est fabricasse ferrum. letale. idest mortiferum: hoc est arma ferrea. cum supple. ita sit q primi fabri sueti. idest consueti. coquere idest concludere tantum rastra. & sarcula. idest instrumenta rustica ad colendos agros: existentes lassi. idest fatigati uomere. & marris. idest alijs instrumentis suppple cudendis. nescierint excudere gladios. idest enses & mucrones. nos supple tamen aspicimus populos. s. Ægyptios ut patuit: quorum iræ non sufficit occidisse aliquem: sed crediderint pectora: brachia: uultum. i. singula membra humana esse genus cibi. quid diceret Pythagoras: uel quo non fugeret: q. d. etiam in ignem fugeret: si ipse nunc uideret hæc monstra: qui abstinuit cunctis animalibus tanq̃ homine: & non indulsit uentri omne legumen: quia etiam fabis abstinuit. de q̃ re tñ latius in Siluis nostris disputamus. ubi hanc Satyram fere exposuimus.

F I N I S.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA SEXTADECIMA.

IN SEXTADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Quis numerare queat. Hac Satyra, quam nonnulli suspicantur non esse Iuuenalis, referuntur cõmoda, quæ multa honorificaq; cum leges, tum imperatores (ut est legi apud Iurisconsultos) militantibus ampliter indulserunt. Illud autem non placet, qd aliqui tradiderunt eum scripsisse hanc Satyrã in Aegypto: cũ a Paride Pãtomimo illuc fuisset in exilium: cum constet Paridem gratia, & auctoritate dumtaxat ualuisse apud Domitianum, & Iuuenalem opus suum sub Traiano (ut commemorauimus in uita eius) scripsisse. Est ergo sensus: Tanta esse militię præmia, & commoda, quanta numerari non facile queant.

Qvis numerare queat felicis p̃mia Galle
Militiæ: nam si subeantur prospera castra,
Me pauidũ excipiet tyronẽ porta secundo
Sidere. plus etenim fati ualet hora benigni
Quã si nos Veneris cõmẽdet epistola Marti
Et Samia genitrix quæ delectatur arena,
Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat, immo & si pulsetur, dissimulet, nec
Audeat excussos prætori ostendere dentes,
Et nigram in facie tumidis liuoribus offam,
Atq; oculos, medico nil promittente relictos.
Bardiacus iudex datur hæc punire uolenti

Satyra sextadecima. Quis numerare queat.

IO AN. BRIT. FELICIS: aut quæ a bellis ciuilibus longe absit (nã militia illa nullo mõ põt esse felix, q̃ bellis ciuilis sanguine respersa fuerit) aut in q̃ nõ cõtingerit superari ab hoste: nec aliquã ferre calamitatẽ. ⁋ Nã si subeantur: sensus est: Si, inq̃, detur ut eamus i castra ꝓspa, i. q̃ a sanguie ciuili sint penitus remota: illã optaueri, ut mihi prima militiæ stipẽdia auspicãti benignitas siderũ affulgeat. hoc aũt dicit ex disciplina Ægyptia: in q̃ plurimũ Petosiris, & Necepsos laborauere. Nã psuasum est ex astrorũ motu nõ modo futura cognosci, sed felicitatem, infelicitatẽq; portẽdi. uñ est illud Iuue. Distat. n. q̃ sidera te excipiãt modo primos incipientẽ edere uagitus. sicq; docet poeta oẽm i rebus humanis felicitatem ab astris ipsis. & fatis pendere: nec iis aduersantibus qcq̃ prosperũ esse posse. uñ seqtur: Plus &c. n. fati ualet hora benigni. ⁋ Excipiet: optãtis est. ⁋ Pauidũ: epitheton tyronis. ⁋ Tyronẽ: tyro dicitur nouus miles. (Tyro) ⁋ Porta: nam i castris duæ erãt portæ quarum altera ꝑtoria dr̃, q̃ ad orientẽ spectare debet, aut illũ locũ q ad hostes respicit. ea. n. exercitus in ꝑliũ educit, qa inicio ꝑtores erãt, q nũc cõsules, & i bella administrabãt: quoꝝ tabernaculũ quoq; dicebat ꝑtoriũ. Altera uero decumana appellat: q̃ post ꝑtoriũ est: ꝑ quã delinquẽtes milites educunt ad pœnam. auct. Vegetius de re militari &c. ⁋ Secundo sidere: benigno Deorũ nutu. ⁋ Plus etenim: reddit rõnẽ, quare siderũ benignitas sit optanda ingrediẽti militiã: qa momẽtum ipsum sideris benigni plus inq̃ ualet ad felicitatem præstãdam, q̃ si Venus ꝑ epistolã cõmendet nos ipsi Marti: q Deus est ipsius militiæ & q in gratiam Veneris multa faceret. Nã ei cum Venere consuetudo stupri fuit. ⁋ Genitrix q̃ delectatur: periphrasis est Iunonis, q̃ colitur in Samo. mater. n. fuit Martis, quẽ (ut scribit Ouidius in. v. Fasto.) concepit cõtactis genitalibus flore, quem Zephyrus ostenderat Chloridi uxori, quam latini Florã uocãt, uim generãdi habere. ⁋ Samia arena. i. Samo ipsa arenosa & parũ fœcũda. de q̃ sic Apuleius: Ruratio oĩs est in sarculo & surculo: quorũ prouentu magis fructuosa est insula, q̃ frugifera. insula. n. est Icarij maris antea Parthenia nolata: q ibi Iuno adoleuerit: ibiq; etiã Ioui nupserit. illic. n. est tẽplũ nobilissimũ, atq; uenustissimum, & simulachrũ in habito nubentis figuratũ: & sacra eius anniuersaria nuptiarum ritu celebrantur. Eã Dea ualde dilexit. unde est illud Virgilii: Post habita coluisse Samo: (Samos) Est etiam alia Samos insula maris Ionii inter Dulychiũ, & Cephaloniã. de qua intellexit Ouidius illic: Dulychij, Samiiq;, & quos tulit alta Zacynthos ⁋ Tractemus: ostẽdamus. ⁋ Cõmoda cõmunia. i. q̃ oibus sunt communiter militibus. ⁋ Togatus: (Toga) militiæ nõ ascriptus. Nã toga semꝑ armis opponit. uñ Cic. Cedant arma togæ. fuit. n. toga Romanorũ, qua oĩs sexus & cõditio utebatur uñ Virgil. appellauit Romanos rerũ dños, gentẽq; togatam. ⁋ Offam nigrã: tumorẽ nigrũ ex ꝑcussione. Nã (ut diximus ante, & apud Persium: Aut q̃tas robusti carminis offas Ingeris.) offa appellat oĩs res i tumorẽ crescẽs. uñ frusta carnis dicimus offas. Var. i re rustica: Dicebat L. Volũnio senatori missam esse offulã cũ duabus costis. Plinius itẽ Res cõtusas, & in unũ cõuolutas appellat offas, ut est illud li. xiii. Pomũ purgatũ tundunt, seruantq; eius offas. Et alibi: Amygdalinũ oleũ, quod aliq uocãt neopũ (Offa) arefactis, & in offam cõtusis exprimit. ⁋ Liuoribus: liuor ꝓprie (Liuor) appellat nigrũ illud, quod apparet in corpore flagellato: metaphoricos aũt ꝓ inuidia sumitur. (Bardiacus) ⁋ Bardiacus datur: ut intẽdas, inq̃, militantiũ cõmoda si uolueris accusare militem a quo fueris uerberatus: miles de milite erit iudex. q. d. q militi fauebit: & q aduersabit. ut sit ordo: Bardiachus & calceus & grandes suræ dantur tibi iudex uolẽti punit hæc: ut ꝑ tria hæc describat ipsum Cẽturionẽ: q gestare solet in castris cucullũ bardiacum, & calceũ clauatum, & q magnus, procerusq; est. Nã ex Gallia mittebatur uestis, q̃ Bardocucullus (Bardocucullus) siue cucullus Bardiacus appellatur. Eratq; uestis uilis & apta militibus: in qua ẽt cubarẽt in castris: q̃si quæ & simis ob breuitatẽ & crassitudinẽ conueniret. uñ Mart. in Distichis: Gallia santonico uestit te bardocucullo, Cercopithecorũ penula nuper erat. Et in primo: Vrbica lingonicus tyrianthina bardocucull⁹. Alibi poeta: Tẽpora santonico uelas adoperta cucullo. De ea sic & Iulius Capitolinus in P. Heluio pertinace: Auctio sane rerũ Commodi in his insignior fuit uestis sub tegmine serico, aureis filis insignior ꝑ tunicas, penulasq; lacernas, & chiridotas dalmatarũ, & cuculli bardiaci. Ergo ꝑ bardiacum intelliges cucullũ crassioris lanæ, quo maxime Galli utũtur. Nã Bardi natio est Galloꝝ, q̃ maxime, ut docet Strabo lib. iiii. laudatiõibus, rebusq; poeticis studet. De quibus Lucanus: Plurima securi fudistis carmina bardi. Ex bardo igitur & cucullo fit bardocucullus, siue bardiacus cucullus. Absoluteq; quandoq; ponitur, ut hoc loco: sicut etiam apud Martialẽ in. iiii. Lassi bardiacus qđ euocati. sic ẽt absolute laureã enunciamus: cum etiam dicamus coronã Laureã. & rosaceũ absolute & oleũ rosaceũ: sic & multa alia. (Bardi) Bardi ẽt dñr igenio tardi. Nã apud græcos βαρδιστος tardũ significat. Plaut. in Persa: Nimis tandẽ eqdẽ ꝓ barda & pro rustica reor habitã esse abs te. Idẽ in epidico: Me aũt sic assimulabã q̃si stolidũ,

cum

Calceus, & grandes magna ad subsellia suræ,
Legibus antiquis castrorum, & more Camilli
Seruato, miles nec uallum litiget extra.
Et procul a signis. iustissima Centurionum
Cognitio est igitur de milite, nec mihi deerit
Vltio, si iustæ defertur causa querelæ,
Tota cohors tamen est inimica, omnesq; manipli
Consensu magno officiunt, curabitis, ut sit
Vindicta grauior, q̃ iniuria? dignum erit ergo
Declamatoris Mutinensis corde Vagelli
Cum duo crura habeas offendere tot caligatos,
Millia clauorum, quis tam procul absit ab urbe?
Præterea, quis tam Pylades, molem aggeris ultra
Vt ueniat? lachrymæ siccentur protinus, & se
Excusaturos non solicitemus amicos.
Da testem, Iudex quem dixerit, audeat ille
Nescio quis, pugnos uidit qui dicere uidi,
Et credam dignum barba, dignumq; capillis
Maiorum, citius falsum producere testem
Contra Paganum possis, q̃ uera loquentem,

est bardũ me faciebã. Ci. I li. de fato. Zophyrus physognomõ, q se pfitebaẽ hoium mores, naturãq; ex corpe, oculis, uultu, frõte, pnoscere stupidũ esse Socratẽ dixit & bardũ, q iugula cõcaua nõ hñet.

QVIS numerare &c. Videẽ poeta (ut in eius uita dixi) hic potius irridere felicitatẽ militiæ, q̃ ex aio laudare. nihil. n. laudis hẽt licẽtia nocẽdi. Ordo ẽ O Galle: quis q̃at numerare pmia felicis militiæ: q.d. nullus. Nã si castra subeaẽ pspera. i. pspo tpe. porta. i. itroitus castrorũ. excipiet me tyronẽ. i. nouũ militẽ. secũdo. i. psperọ sidere. hoc aũt opus est. Etenim: qa certe hora benigni fati. i. bonæ cõstellationis plus ualet ad euẽtum belli: q̃ si epistola cõmendatiua Veneris. i. quã Venus amica Martis scripserit. & genitrix Martis. s. Iuno: q̃ delectaẽ Samia arena. cõmendet nos Marti. i. Deo belli. Cõmoda &c. Ordo est: Tractemus primũ cõia cõmoda: quorum illud erit. haud. i. nõ minimũ. ne togatus. i. imunis a militiã. audeat te pulsare, imo si pulsetur a te dissimulet. nec audeat ostẽdere ptori. i. iudici militantiũ dẽtes suos excussos a te, & ossa. i. frustum carnis. nigrũ. i. ubicosum & liuidũ in facie sua. cum supple liuoribus. idest. maculis plumbei coloris, timidis. idest. inflatis ex ictu. atq; oculos relictos medico nil promittente de recuperando usu.

IOAN. BRIT. — Calceus militaris

CALCEVS: calceum militarẽ itelligit, quem alio nomine caligam dixere: qui multis clauis suffigebat. ut diximus. in tertia Satyra. De quo sic Iosephus in bello Iudaico libro septimo scribens de cæde Iuliani hecatontarchi: Calceos namq; habens crebérrimis, atq; acutis (ut cæteri solẽt milites) clauis fixos: dũ strato saxeis crustis solo occurreret labiẽ. Grãdes suræ. i. magnæ staturæ Cẽturio. Nã Cẽturiones eligebanẽ, q & pceri & magnis uiribus essent. uñ & i. iii. Saty. Magna mox undiq; plãta Calcor: hoc ẽ plãtis magnorũ militũ. Ad magna subsellia: bñ aũt dixit subsellia. nã tribunalia maiorũ sũt magistratuũ: ut cõsulis & ptoris. Subsellia uero minorũ ut ædiliũ, q̃storũ. Volẽti punire. i. togato uolẽti & cupiẽti militẽ castigari p iudicẽ. Legibus antiqs: subaudi a seq̃ntibus seruatis: ut sit sensus: Nõ est mirũ si miles militi datur iudex: qa uolũt leges castrorũ antiq̃s suari: q̃ nõ pmittebãt militẽ uocari ad iudicia extra uallũ: neq; ad aliũ iudicẽ, q̃ ad Cẽturionẽ. More Camilli: nã Camillus istituit ne miles extra Castra i ius uocareẽ: ut mãdatis imperatoris cõtra hostes dimicaturi psto esset: hocq; iter alia militantiũ erat cõmoda. de qbus multa apud iurisconsultos cõmemoratur i Digestis. Procul a signis. i. a uexillis, & castris ipsis. Iustissima Cẽturionũ: ergo inqt, iuste & merito daẽ iudex Cẽturio: q̃nq̃dẽ ita & legibus & prudẽtia Camilli cautũ est ad cõmodũ reipu. ne miles aliq̃ iudicii necessitate euoceẽ ex castris: ut sit ueluti rñsio: iniquum nõ esse si miles de milite iudicet. Nec mihi deerit Vltio: sensus est: Licet, inqt, miles iudex nobis detur: tñ & ego puniar si peccauero: sed tñ hoc unũ erit illico accusatori incõmodũ: q tota cohors ei aduersabiẽ, & strepitu terrebit, ne grauius i militẽ q̃rat, q̃ fuit iniuria ipsius accusatoris pcussi. Cohors: decem cohortes erãt in una q̃q; legione: ut diximus i pri. Sat. illic: Curã sperare cohortis. Manipuli: manipulũ Varro exercitus minimã manũ esse tradit: q̃ unũ seq̃tur signũ. de quo ita Ouid. in Fastis: Illa qdẽ foeno) sederat reuerentia foeno) Quãtũ nũc aqlas cernis habere tuas. Pertica suspẽsos portabat longa maniplos: Inde maniplaris noia miles habet. Officiũt: cõquerẽti. Curabitis ut sit: uerba cohortis & cæterorũ militũ cũ reprehẽsione: uolẽtis ne ut grauius de milite sumaẽ supplicium, q̃ sit eius delictũ: Poeta pñce ostendit iuxta mensurã delicti modũ ẽt adhibendũ plagarũ. uñ Cic. in Officiis: Cauendũ est ẽt ne maior poena q̃ culpa sit. Vindicta: illud obseruandũ uindictã esse nolatiuũ: & ultimã produci positione seq̃ntis dictionis. Dignum

Tribunalia — Subsellia

Manipulus

erit ergo: Vagellus Mutinẽsis fuit tpibus poetæ causidicus audacissimus: q cãs uel piculosas suscipiebat defendendas. ait ergo poeta. Poteris profecto diiudicari nõ minus temerarius, q̃ Vagellus: si ausus fueris tu togatus offendere accusando tot milites: uñ tibi immineat piculũ. Cũ duo habeas crura. i. cũ possit aliq̃ corporis tui ps uiolari. solẽt. n. multi ulciscẽdo crura succidere aduersariis suis. Declamatoris: ptoris. Declamare aũt est forẽses actiões meditari. Tot caligatos. i. tot milites. Nã a caliga calciamẽto militari caligati milites dñr. Trãq. i Augu. Corõas uallares ac murales q̃ honore pcellerẽt: sæpe ẽt caligatis tribuit. uñ Caligula (auctore Trã.) cognomẽ a castrẽsi loco traxit: qa manipulario habitu inter milites educabaẽ. Ausoni9: Caius cognomẽ caligæ, cui castra dederũt. De caliga plura diximus in. iii. Saty. Millia clauorũ expositio ẽ. Nã caligæ claui (ut mõ diximus) suffigebãtur: q ob hoc caligares nũcupanẽ. uñ alibi poeta: Clauus mihi militis hæret. In digito. Iusti. li. xxxviii. de caliga mẽtionẽ sic facit: Argẽti, auriq; tñ fuit Antiocho: ut ẽt gregarii milites caligas auro figerẽt, p culcarẽtq; materiã, cuius amore populi ferro dimicaret. Quis tã pcul absit ab urbe? Præterea, qs tã Pylades: sensus est. Quis est ille tã rudis, tãq; rusticus: aut tam amicus, qui uelit cãm agere aduersus militẽ: ut sit sensus: ille uere iprudẽs, & parũ peritus dici põt: q iminente sibi tãto piculo audet hoc agere. Tã Pylades: iã amicus ut uelit subire periculũ p amico: ut Pylades fecit p Oreste: q eũ insanientem in Tauricã usq; regionẽ comitatus est, multa adiens picula, ut amicus furore liberareẽ. nota est fabula. Vt ueniat molẽ aggeris ultra. i. intra castra ad Centurionẽ. Lachrymæ siccanẽ: iudices solent, aut p lachrymas, aut p amicorũ potissimũ intercessionem placari. Ait ergo poeta hæc nõ esse parãda: q̃ñ nec lachrymæ sint profuturæ: nec amici queant inueniri. Est ergo sensus. Lachrymæ siccentur protinus. i. amoue statim lachrymas: qa tibi nõ pderũt. est aũt iperatiuus modus: Nec solicitemus amicos, q ne ueniant se excusabunt. Sicq; poeta ostẽdit Paganũ & togatũ oĩ genere fauoris esse destitutum, q aduersus militẽ agat. Da testẽ: esto, inqt, q sit tibi dandus testis tuorũ uerborũ: quẽ iudex dixerit se accepturũ: neminem inuenias, qui audeat testificari, & aperte dicere se uidisse quod uidit. Audeat ille: nõ cũ interrogatione, sed p permissionẽ est legẽdũ. q.d. si audeat testificari credã illũ dignũ, q iter auos & maiores nros numereẽ, q summa fuere seueritate & aĩ cõstãtia. Ordo aũt est: Ille nescio qs, q uidit pugnos militis. s. pcutiẽtis: audeat dicere uidi & credã dignũ &c. i. si audeat dicere credã illũ esse antiqua illa seueritate. Barba & capillis: prisci. n. tpibus intonsi & demissa barba incedebãt. Citius: sensus est Facilius, inqt, inuenias, q falsum dicat testimoniũ aduersus hoiem nõ adscriptũ militiæ. i. nõ militantẽ, q̃ q uerũ dicat aduersus militẽ: ita & dignitatẽ & potẽtiã suscipiũt militis. Paganũ aũt opposuit hoi militãti: ut sint uocabula ɔtraria. quod colligas ex iurisconsultis: Iustinia. in institutionibus li. ii. de militari testamẽto: Sed testari qdẽ & si filiifamiliæ sint pp militiã cõcediẽ, iure tñ cõi eadẽ obseruatione, & in eorũ testamẽtis adhibẽda, quã in testamẽtis paganorũ pxime exposuimus. Vulpia. titu. de militari testamẽto. Est rescriptũ a diuo Pio i eo, q cũ esset paganus fecit testm̃, mox militare coepit. Tertullius. Oĩ mõ posthumus rũpet testm̃ illius, sed siqdẽ pagano iã illo facto nat9 sit. Quin ẽt Paulus sic scribit: Fiat testamẽtũ exẽplo eius q paganus fuit: deinde militare coepit. Cor. Tacitus. Vñ & seditiosa colloq̃a i & iter paganos corruptior miles. Pli. q̃dã epistola ad Traianũ: Apud me & Milites & pagani, a qbus iustitia eius, & hũanitas penitus inspecta est &c. Trãquill. in Galba: Atq; in forum usq; processit, ibi equites quibus mãdata cædes erat, cum per publicũ dimota paganorum turba equos adegissent. Quibus exemplis liquido appareat pa

Caligati milites

Paganus

Contra Fortunam armati, contraq; pudorem.
Præmia nunc alia, atq; alia emolumenta notemus
Sacramentorum, conuallem, ruris auiti
Improbus, aut campum mihi si uicinus ademit,
Aut sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum uetulo coluit plus annua libo,
Debitor aut sumptos pergit non reddere nummos,
Vana superuacui dicens chirographa ligni,
Expectandus erit, qui lites inchoet annus
Totius populi, tunc quoq; mille ferenda
Tædia, mille moræ, toties subsellia tantum
Sternuntur, iam facundo ponente lacernas
Cædicio, & Fusco iam micturiente, parati
Digredimur, lentaq; fori pugnamus arena.
Ast illis, quos arma tegunt, & balteus ambit,
Quod placitum est, illis præstatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo sufflamine litis,
Solis præterea testandi militibus ius
Viuo patre datur, nam quæ sunt parta labore
Militiæ, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cuius regimen pater. ergo Coranum
Signorum comitem, castrorum q; æra merentem
Quamuis iã tremulus captat pater, hũc labor æquus
Prouehit, & pulchro reddi sua bona labori,
Ipsius certe ducis hoc referre uidetur,
Vt qui fortis erit, sit felicissimus idem,
Vt læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

ganũ militi opponi uideturq; inde origo uocabuli orta: q; Roma (ut scribit Dionysius Halycarnaseus lib. iiii.) diuisa erat in tribus quatuor, quas pagos uocitabant. in quibus habitantes pagani dicebantur, q in nullã aliã habitationem transferri poterãt. Paganos item appellamus rusticanos. Nam Pagi dñr uici, siue uillæ. πή γα. n. fontem significat eo, q; iuxta fontes pagi cõstituerẽtur soliti sint.

ASCen. ¶ Iudex bardyac⁹ .i. cilicio indutus. & rudis datur togato. s. uolẽti punire hæc. i. hãc iniuriã & læsionẽ. Calceus sup. grãdis & grãdes surati. occeæ suracæ gradiũ sup. pendẽt ad subsellia. i. tribunalia: ubi cã audit. & hoc legibus antiqs: & more Camilli dictatoris seruato: ne .s. miles litiget extra uallũ castrorũ. & ꝓcul a signis. i. uexillis. Igit cognitio iustissima de milite est centurionũ, Nec ultio deerit mihi. s. læso: si causa iustæ q̃relæ. defertur ad Cẽturionẽ. s. qa ipse iniustus nõ est. tñ tota cohors. scilicet militũ est inimica. & oẽs manipli: ꝑ manipulũ hoc est manipulares milites. officiũt. i. nocẽt petẽti ultionẽ magno ꝯsẽsu. Vos igĩ togati: qi uīdictã petitis. curabitis. i. ꝑ curã facietis ut uindicta quã petitis sit uobis sup. grauior. i. dãnosior. q̃ iniuria prius accepta. Ergo cũ habeas duo. cura sup. tñ offendere. i. obstãtes habere. tot caligatos. i. manipulares milites & tot sup. millia clauoꝝ: q̃ sunt i tibialibus militũ obstãtiũ. erit dignũ corde. i. ꝑuerso aĩo. Vagelli. i. illius causidici temerarij & iniqui declamatoris mutinensis. i. q Mutinis declamãdo docuit fallas causas defendere: quæ dignæ sunt talẽ exitum habere. Quis aũt alius aduocatus, aut causidicus aũt tã ꝓcul ab urbe. quis tã Pylades. i. Pyladis similis: q Orestẽ amicũ nunq̃ derelinq̃t: ut ueniat ultra molẽ aggeris. i. ĩtra uallũ. & ad tribunal Centurionis: q. d. nullus. Ergo nos, inq̃t, togati si sumus læsi. lachrimæ nostræ siccent ꝓtinus: & nõ solicitemus amicos excusaturos sup. se ne ueniãt. Da testẽ. Impõitatẽ militũ rursus poti⁹ notat, q̃ laudet. Ordo est: Da tu, q offẽsus es testẽ sup. fide dignũ, quẽ iudex dixerit. audeat ille nescio qs q uidit pugnos sup. i te iactos dicere: ego uidi pugnos. s. & ego credã illũ dignũ barba & capillis maioꝝ. i. seueritate, quã ꝑsci tenuerũt. tu miles possis citi⁹ ꝓducere testẽ falsũ ꝯtra paganũ. i. rusticũ læsum, q̃ loquentẽ uera.

IO AN. BRIT. ¶ FORTVNAM: potẽtiã. ¶ Pudorẽ: dignitatẽ: & cõtra id qđ possit eẽ pudori, & dedecori ipsi militi. ¶ Sacramẽtoꝝ. i. militũ, q iureiurãdo i militiã sũt ascripti: hi aũt erãt iusti milites, q singuli iurabãt ꝑ cepu. se eẽ facturos: nec a militia recedebãt nisi cõpletis stipẽdiis. Tale genus militiæ sacramentũ appellabãt. lege Vegetiũ. de sacramẽto ita meminit Val. i. li. Po. Ro. opeã dabat ne Iperatoribus capite cẽsos sacro rogare eẽt necesse. Multi aũt ne sacro militari astringerent, fugiebant ex urbe, & tanq̃ serui i ergastulis delitescebant. unde Trãq. in Tib. Supprimebãt nõ solũ uiatores, sed & quos sacramẽti metus ad hmõi latebras cõpulisset. Sacrum itẽ lõge alia significatione accipit. Nã (ut docet Varro) q in iudicio petebat: & qui infĩciebat, de aliis rebus utriq; q̃ngẽtos æris apd sacrũ põtificẽ deponebãt. Qui iudicio uicerat suũ sacrum a sacro auferebat, uicti ad ærariũ redibat. Ea igit pecunia, q̃ apud sacrũ põtificẽ dponebat ab utroq; litigatore, sacrum dicebat. unde locus ille apud Valeriũ l. vii. de testamẽtis rescissis a cõmẽtatoribus male ẽ enarratus: ubi sic scriptũ est: Sacro cũ adulescẽtulo cõtẽdere ausi nõ sunt. Nã sacrum ꝓ iureiurãdo acceperũt. Tu uero ita expone: ut nos monuimus sacro. i. spõsiõe, & pecunia deposita apud sacrũ põtificẽ. ¶ Cõuallẽ ruris auiti: si forte, inq̃t, acciderit ut mihi togato, & nõ scripto i militiã litigandũ sit de fundo, siue finibus ꝑturbatis, aut aliq̃ alia re, annus mihi expectandus est. Sed si miles litigat: statim & omni amota cũctatione a iudicibus audit, expediturq;. Ordo est: Annus expectãdus erit, qui inchoet lites totius ppl: si uicinus iprobus ademit mihi cõuallẽ ruris auiti &c. ¶ Cõuallẽ: cõuallẽ appellamus planiciẽ, q̃q̃ uersum mõtibus circũseptã. Vallẽ uero q̃ a duobus laterib⁹ sit mõtibus ꝓcincta. ¶ Aut saxũ effodit. i. si terminũ e ꝯfinio euulsit. Nã lapidis aut stipes ad finiũ discretionẽ defodiebat ita: ut supra terrã extaret, quẽ terminũ ut Deũ & coronis & uictimis uenerabant. unde Tibullus: Nã ueneror seu stipes hẽt defossus i agro: Seu uetus in triuiis florida serta lapis. Agnus huic imolabat. Ouid. in Fastis: Spargit & cæso cõis terminus agno. Dionysius tñ scribit lib. ii. ex istituto Põpilij: Termino quotãnis pultibus, & libis, atq; aliis qbusdã fructuũ pmitiis sacrificari: ex q̃ cõsuetudine ait poeta: Mea puls annua. ¶ Limite: semita, q̃ est i cõfinio agri. ¶ Quod. s. saxũ. ¶ Puls: pulte lõgo tpe Romani usi sunt uice panis. ea ꝯficiebat ex farina cocta cũ aq̃. ¶ Debitor: subaudi a superioribus si. ¶ Sũptos: aut fœnore, aut mutuo. ¶ Dicens: cõtendẽs. ¶ Vana esse. i. mẽdacia. Virgi. Nec frustra auguriũ uani docuere parẽtes. Sallust. in Iugurth. Mauri gen⁹ uanũ. ¶ Chirographa: dicta a χεὶρ: qđ est manus: & γραφη scriptura. ¶ Ligni: nã i tabellis ligneis antiq scribebãt. ¶ Superuacui: superuacanei & nihil ꝓficiẽtis cũ scripta denegẽtur. & debitor hocq; ex ꝑsona poetæ ridentis mores sui tpis. superuacuũ. n. est tabellas i iudiciũ ꝓducere debitore scripta inficiẽte. ¶ Lites totius populi: hoc uidetur dicere ex cõsuetudine antiquoꝝ: apud quos in ordine (ut docet Seru. exponẽs illud: Si uno ordine habetis Achiuos) dicebãtur causæ ꝓp multitudinẽ & tumultũ festinãtiũ. causæ. n. audiebãtur ꝑ sortẽ ordinatæ. cõueniebãt. n. oẽs, & ex sorte dieꝝ ordinẽ accipiebãt. Alij uero sentẽtiã Seruii ut falsam iprobãtes, talẽ afferũt sensũ: Longũ tps erit tibi expectãdũ quod inchoet lites totius populi: hoc est diutissime tibi expectandũ erit anteq̃ cõueniãt ad iudicãdũ cẽtumuiri. Nã centũuiri ex. xxxv. tribubus iqs totus ppls Ro. erat diuisus, eligebãtur terni ex singulis tribubus, cẽtũ dicti (ut scribit Põpeius) q̃uis essent centũ & qnq;. Hi iudicabãt de tutelis, agnationibus, deposito, finibus, aliisq; ciuilibus causis, q̃les hic cõmemorãtur a Iuuenale: sed lõgis interuallis ad iudicãdũ cõueniebãt, nec. n. facile cẽtũ iudices cogebãtur oẽs, nec ꝑpetuo ius dicebant. Iccirco lites, q̃ apud eos cogebãtur i multũ differebãtur diẽ. ¶ Sed tũc quoq; mille ferẽda: cũ tps ẽt uenerit agẽdæ causæ. ¶ Mille moræ: mille cũctationes, cũ difficile sit tot iudices cõgregari. ¶ Subsellia: (ut diximus) minorũ sunt magistratuũ auctore Pædiano. ¶ Toties tñ sternũtur: sternũtur, inq̃t, sæpe subsellia tantũmõ. nã iudices nõ sedent, cũ maior absit ps absit. ¶ Iã facũdo ponẽte lacernas Cæditio: sensus est: Rari ueniũt iudices, & q ueniũt sedẽt otiosi, nec nos audiũt ita ut iã nos parati ad dicẽdũ discedamus nõ audita cã. ¶ Cæditio: nomẽ est iudicis. ¶ Ponente lacernas: deponente lacernas dum alios expectat iudices, ueluti uestium onere grauat⁹. Sic. n. i iudiciis iudices uestes deponebãt. quod factum fuisse a Cic. docet. Valer. libro. iii. de moribus nõ uulgaribus sic: C. Licin⁹ repetũdarum reus dum sentẽtia diceretur, i Menianũ cõscẽdit, siqdem cum M. Ciceronẽ, q id iudiciũ cogebat ꝑtextã ponẽtẽ uidisset: misit ad eũ, q diceret: se nõ dãnatum, sed rerum periisse. ¶ Fusco micturiẽte: q̃si lõga sedẽdi & expectãdi mora urinã cõtractã emittẽte. Id. n. fieri solitũ docet. C. Tity⁹ i oratione: q̃ legẽ Fanniã suasit: notãs mores sui tpis ut tradit Macrob. lib. iii. his uerbis. Iudex testes poscit. Ipsus it mictũ, ubi redit, ait se omnia

oĩa audiuisse, tabulas poscit, lr̃as ĩspicit, uix p̃uino sustinẽt palbebras. ⸿ Pugnamus: sumptũ a gladiatoribus, q in arena dimicãt. ut sit sensus: Descẽdimus, inqt, ad certamẽ & cãm agẽdã: sed res ĩ lõgũ pducit. Nã ut testat ĩ. ii. declamationũ: Arena p foro ponit iudiciario: Et ille ideo q ĩ foro primũ dicturus Tyro dictus est. põt etiã ab illud referri q̃ q litigãt mutuis multiplicibusq̃ cõtumeliis se uerberãt. sed ꝑor sensus magis placet. ⸿ Arena: theatrũ appellat arena, spargeret, quo facilius ludi celebrarent. ⸿ Lẽta: q̃ Lẽto iudicio caæ pagatur. ⸿ Ast illis: sed milites, inqt, ilico ubi uolũt audiũtur a iudicibus. ⸿ Quos arma tegũt: piphrasis militũ. ⸿ Balteus: cigulũ ppter
Balteus est militare ex corio: licet ab Apuleio capiat p quocũq̃ cingulo ẽt muliebri: ĩde militis depẽdebãt arma, bullis aureis plerũq̃ ornabat. unde est illud Persii: Sed lato balteus auro Protegit. Diuus Hier. ad Saluinã: Nihil nocuit militãti paludamẽtũ, & balteus. ⸿ Nec res atterit .i. nec cã progat, nec ĩ lõgũ ducit, sed statim expedit. aut res
Sufflamẽ .i. pr̃imoniũ nõ absumit lõga litis mora. ⸿ Lõgo sufflamine. longa mora. nã sufflamẽ appellat qd' rotæ obiicit ne currus retro currat: sed sistat. de quo diximus plura ĩ. viii. Saty. Ipse rotã stringit multo sufflamine cõsul. ⸿ Solis p̃terea: aliud militis affert cõmoda. Licet, inqt, militi uiuo p̃re testari, cũ cæteris filiis familiæ hoc nõ licet. Nã lege puisum ẽ ut q̃ ĩ militia eẽnt p filiũ acqsita, in arbitrio essent & ptatẽ fil. ii: idq̃ peculiũ castrẽse dicebat. uñ ita leg apud Iustin. de militari testõ. Sed testari qdẽ, & si filiifamiliæ sint, pp militiã cõcedit. Et paulo infra Et p̃cipue militibus, q ĩ ptate parẽtũ sunt, qbus de eo qd' castris acqsiuerũt pmissum est ex cõstitutiõibus principũ testm̃ facere: quod qdẽ ius ab initio tm̃ militãtibus datũ est, tã ex auctoritate Augusti, q̃ Neruæ, nec nõ optimi Impatoris Traiani. ⸿ Nõ esse ĩ corpe cẽsus: nõ cõmemorari iter bona pr̃is. ⸿ Ergo: cũ ergo, inqt, pr̃ cognoscat ĩ arbitrio filii sui Corani esse, quę p labores militares acqsiuit. blãditiis tẽtat eũ captare, ut ab eo scribat hæres: alluditq̃ ad illũ Coranũ de quo Horat. ĩ sermon. Captatorq̃ dabit risos Nasica Corano. ⸿ Signoꝝ: uexillorũ. ⸿ Merẽtẽ æra. i. stipẽdia facientẽ. ⸿ Quãuis iã tremulus: auaritiã sui tp̃is notat. licet, inqt, ẽt ĩ extrema sit senectute, tñ captat filiũ. ⸿ Hũc labor æquus prouehit: nõ est, inqt, mirũ tãto honore militẽ decorari: æquũ. n. est paria labori p̃mia reddi. ergo labor æquus. i. iustus puehit hũc. s. militẽ. i. extollit & decorat. iustũ aũt appellat laborẽ q̃a iustũ est unicuiq̃ p p̃mia laborare. ⸿ Et pulchro reddit sua dona labori: hũc ego locũ emẽdãdũ sic puto: ut dicat Reddi & ñ reddit. ut sic ordo & sensus: Et hoc ui referre ipsius duci sua dona reddi pulchro labori. i. ut p̃mia sua habeat pulcher ipsæ militiæ labor. ea rõne. s. ut idẽ sit felicissimus, q erit fortis, ut oẽs lęti sint phaleris & torqbus. Nisi uelim' ita dicere: Labor reddit sua p̃mia labori: quod mihi satis inscitũ ui: ut dicas labor labori reddit p̃mia. sensus prior magis placet. ⸿ Sua dona: propria p̃mia. ⸿ Ipsius certe ducis: hic referre ui. Dux, inqt, in rẽ suã putat esse, ut sui milites, q fortes sint: idẽ sint & felicissimi & ornatissimi quasi dicat. Imperator ipse gaudet commodis militum, quos & phaleris & torqbus studet, uultuq̃ ornari. ⸿ Qui fortis erit. s. miles ualidus & strenuus. ⸿ Idẽ sit felicissimus: paribus remuneret p̃miis. sicq̃ se in felicitate sententia. ⸿ Vt oẽs. s. milites. ⸿ Læti: subaudi extrinsecus sint. ⸿ Phaleris: phaleræ ornamenta sunt equoꝝ: declinã
Phaleræ turq̃ numero tm̃ plurali. gręce τα φάλαρα dr̃ genere neutro. mutata a ĩ e sicut τάλαντον: latine talẽtũ dicit. de phaleris Virg. Prim' equũ Phaleris insignẽ uictor habeto. Et añ Iuue. Vt phaleris gauderet equus. Falluñt aũt q phaleras nõ solũ equorũ, sed et equitũ, nobiliũq̃ ornamẽta esse crediderũt: fuit tñ dicto illo Pliniano q ita scribit lio. xxxiii. ca. pri. Ab ordine eqstri phaleras posita fuisse ex ĩdignatiõe: cũ Cn. Flauius esset ædilis curulis: tñ illo Liuii scribẽtis in. vii. Domitia Flauii ædilita tñ habuisse ĩdignitatis, ut plerĩq̃ nobiliũ aureos annulos & phaleras deponerẽt: q̃si ipse phalerę essent ẽt ornamẽta hoium, cũ oĩno tm̃ essent equorũ. quã ambiguitatem Vale. lib. ix. tollit his uerbis: Offensi annulos aureos sibimet ipsis, & phaleras eqs sui detractas abiicerũt. a phaleris deducit phaleratus. Terẽ. Dict s phaleratis seducis me. Quæcũq̃ igit sunt ad ornamẽtũ eq, phaleras appellari docet Ser. ĩ. vii. illic: Aurea pectoribus demissa monilia pẽdẽt. ⸿ Torqbus: torqs ornamẽta erãt militũ aurea, q̃ circã collũ gestabãt sumptũ more a Gallis uñ Man. Torquatus cognoiatus est. Ouid. de Ponto: Nec torquem collo, nec habẽs crinale capillis genere autem masculino & fœminino inuenitur.

⸿ CONTRA fortunã. i. p̃iudiciũ bonorũ. armati. s. militis: aut cõtra pudorẽ. i. famã eius. Notemus: uel hoc uerbũ ĩrisionis notã habet. Notemus nũc alia p̃mia, atq̃ alia emolumẽta. i. lucra sacramẽtorũ. i. iuratorũ militũ. Si ĩprobus uicinus ademit mihi nõ militãti. cõualle. i. partẽ ĩ ualle positã ruris auiti: qd' bona fide diu ẽt maiores mei possederũt. aut si ademit mihi cãpũ. i. locũ capacẽ & planũ. aut si effodit de medio limite. i. de cõfinio & termino. sacrũ saxũ. i. religiose cultũ. qd' mea annua puls coluit cũ uetulo libo. i. qd' annuo sacrificio psecutus sum. aut si debitor pgit. i. pseuerat non reddere nũmos sumptos a me. dicens chirographa. i. manu ppria scripta. ligni. i. tabella lignee & ceratę. supuacua. i. ad nil seruiẽtis eẽ sup. uana. i. mẽdacia & nullius fidei. annus q ĩchoet lites tot' ppli erit mihi expectãdus: in urbe. i. sed mille. inumera tædia. erũt ferẽda. i. tolerãda. quoq̃. i. ẽt tũc: cũ annus uenerit. & mille moræ. i. dilationes erũt sup. ferendę. subsellia. i. loca in qbus iudices sedeant: sternunt totes iã. i. ita q̃ nihil agat, cũ iudices desint. & hoc Cedis tio. i. illo causidico facũdo. ponẽte. i. deponẽte lucernas: q̃s adduxerat. ut uel noctu audiat. uel ponẽte lucernas. i. nõ amplius uigilãte ut bene oret cũ nõ sit locus dicẽdi: sed melius priori modo. & Fusco. i. alio causidico iã mictunẽte. i. exeũte ut mingat. nos ergo parati agere causas digredimur. & pugnamus. i. certamus. i. in arena. i. exercitio fori. lẽta. i. lẽte pcedẽte & sępe differẽte. Ast. i. tp̃s agẽdi p̃stat illis: quos arma tegũt: & quos balteus. s. militans ambit. i. cingit: hoc est militibus: quod placitũ est illis. nec res atterit. i. cõsumit sufflamine. i. dilatiõe lõgę litis: sunt sufflamẽ atterit. lõgo tractu, aut descẽsu rotaꝝ. est. n. qd' sub rotis ponit ĩ descẽsu. Præterea ius testãdi. i. faciẽdi testamẽtũ de peculio castrẽsi datur solis militibus. uiuo p̃re. i. existẽtibus ẽt sub ptãte pr̃is. Nã placuit supp. legislatoribus ea q̃ sunt parta labore militiæ. nõ esse ĩ corpe cẽsus. i. pr̃imonii: cuius pr̃ tenet oẽ regimẽ. ergo q̃uis pr̃ iã tremulus. i. uetulus. captat Coranum (sicut apud Horatium: Nasica captauit Coranũ) Coranum dico comitem signorum: & merentem æra castrorum. idest militãtẽ. æquus. i. iustus labor. puehit. i. ad diuitias uehit. hũc. s. Coranũ: q̃a pr̃ nõ põt ipsi iuito auferre. & reddit sua. i. debita dona pulchro labori. Certe hæc uident referre. i. iteresse ipsius ducis. ut is idẽ, q̃ erit fortis. i. strenuus ĩ bello. sit felicissimus. i. ditissimus. ut oẽs sub eo militãtes sint læti phaleris. i. ornamẽtis equoꝝ suorũ. & torquibus. i. cathenis ex auro intorto: q equitibus iuratis dantur. A SCen. Vel nota irridendi

Hæc sunt lector optime: quæ quanta maxime potuimus facilitate, atq̃ breuitate literarum tyroni explicimus: ad quem sic perorare lubet.

⸿ Ascensius ad literariæ militiæ tyrunculum.

Claude puer faciles (sat prata bibere) canales:
Arida iam toto non sitit herba solo.
Vis manifesta loquar? satis explanasse poetam,
Arbitror: ut desit quod dubitare queas.
Acria mellifluo diluta falerna liquore
Promimus & liqdis cecuba fluminibus.
Quid dubitas? claris obscura uolumina uerbis
Explicui: iam me credo nouelle capis.
Cratica cui nullo sapiunt diluto fluento
Ebibat: his nulli demimus œnophorum.
Tarde quid hic hæres? facilis si nostra Minerua est
Plus æquo: alterius perlege scripta, licet.
Bina tuis posui (si nescis) pocula mensis
Hæc præbent liquidum flumen: at illa merum.
Dilue fonte merũ, ne sit tibi sinciput ęgrum:
Singula ue ut sapiunt illa, uel illa bibe.
Nil capies unquam? duo commentaria iunxi:
Vt uel utrunq̃ legas: alterutrum ue, Vale.

VENETIIS. Ex Ædibus Francisci Bindoni & Maphei Pasini.
Aono a Virginis partu. M D XXXXVIII.

REGISTRVM.
✱ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S

Omnes sunt quaterni præter ✱ Ternus.

